

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ РЕЄСТРАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

ДЖЕРЕЛО
DJERELO

UKRAINIAN
JOURNAL
OF ABSTRACTS

FOUNDED IN 1995
PUBLISHED 6 TIMES PER YEAR

УКРАЇНСЬКИЙ РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

Журнал засновано 1995 року
Виходить 6 разів на рік

2 • 2023

березень - квітень

СЕРІЯ 3

Соціальні та гуманітарні науки
Мистецтво

Соціологія. Демографія

Історія. Історичні науки

Економіка. Економічні науки

Політика. Політичні науки

Держава і право. Юридичні науки

Культура. Наука. Освіта

Філологічні науки

Мистецтво. Мистецтвознавство

Релігія

Філософія. Психологія

Зміст

Соціологія. Демографія	3	Кримінальне право. Криминологія. Пенітенціарія	163
Соціальна робота	3	Судоустрій (судова система)	167
Соціологія	4	Цивільно-процесуальне право	168
Типи суспільства. Соціальні системи.		Кримінально-процесуальне право (кримінальний процес)	168
Історична та регіональна соціологія	4	Криміналістика	170
Соціальні процеси і стани	5	Держава та право країн світу	171
Соціальні групи	7	Міжнародне право	172
Сфери громадського життя	8	Воєнна наука. Військова справа	174
Статистика	13	Теорія воєнного мистецтва	174
Демографія	14	Збройні сили	174
Історія. Історичні науки	17	Окремі види збройних сил, роди військ і служби	175
Історія	17	Військова техніка. Воєнно-технічні науки	180
Археологія	19	Військова кібернетика та радіоелектроніка	181
Археологія України	20	Служба з питань надзвичайних ситуацій. Цивільна оборона	183
Етнографія	22	Культура. Наука. Освіта	186
Економіка. Економічні науки	23	Наука. Науково-дослідна робота	187
Економічна освіта	24	Історія науки	189
Теоретична економіка. Основи економічної теорії	24	Організація науки	190
Загальні основи економічного розвитку та формування ринку	24	Вчені. Наукові працівники	191
Економічна географія	34	Освіта. Педагогічні науки	191
Економічна статистика. Облік. Економічний аналіз	43	Загальна педагогіка	191
Світова економіка	48	Загальноосвітня школа. Шкільна педагогіка	193
Спеціальні та галузеві економіки	52	Спеціальні школи. Дефектологія	194
Міжнародні економічні відносини та зв'язки	60	Професійна і спеціальна освіта	195
Економіка Європи	62	Середня спеціальна освіта	196
Економіка України	64	Вища освіта	197
Бізнес	66	Фізична культура та спорт	201
Інноваційна діяльність	68	Друк	203
Інвестиції	70	Видавнича справа	204
Матеріальний добробут населення	70	Засоби масової інформації	204
Відтворення	71	Радіомовлення. Телебачення	206
Управління. Менеджмент. Маркетинг	73	Музейна справа. Музеєзнавство	207
Економіка праці	74	Філологічні науки	208
Фінанси. Грошовий обіг. Кредит. Страхування	77	Окремі філології	208
Забезпечення неприцездатних. Взаємодопомога. Благодійність	91	Мовознавство	208
Економіка охорони навколишнього середовища	92	Літературознавство	211
Економіка підприємства	92	Мистецтво. Мистецтвознавство	212
Економіка промисловості	107	Архітектура	212
Економіка будівництва	118	Скульптура	212
Економіка сільського господарства	119	Музика та видовищні мистецтва	212
Економіка лісового господарства. Економіка лісоексплуатації	123	Театр	213
Економіка транспорту	124	Кіномистецтво	213
Економіка інформатики	126	Релігія в цілому	213
Економіка внутрішньої торгівлі.		Релігія та суспільство	213
Економіка громадського харчування	127	Релігія в окремих країнах і на окремих територіях	213
Економіка галузей невиробничої сфери	133	Окремі релігії	213
Міжнародні економічні відносини і зв'язки	137	Філософські науки. Психологія	215
Економіка Азії	140	Філософія	215
Політика. Політичні науки	141	Філософія та методологія науки	215
Національна політика. Національні відносини.		Історія філософії	215
Національно-визвольний рух	141	Логіка	215
Політичні партії	142	Соціальна філософія	216
Держава та право. Юридичні науки	143	Сфери суспільного життя	216
Загальна теорія держави та права	143	Етика	216
Теорія права	143	Психологія	217
Історія держави та права	146	Загальна психологія	218
Держава та право України	147	Галузева (прикладна) психологія.	
Державне (конституційне) право	148	Психологія окремих видів діяльності	221
Державне управління. Адміністративне право	150	Соціальна (суспільна) психологія	225
Фінансове право	157	Дитяча психологія	226
Цивільне та торгове право	158	Авторський покажчик	228
Інформаційне право	160	Покажчик періодичних та продовжуваних видань	233
Екологічне право	160		
Трудове право	161		

2.C.1. Гуманітарний дискурс у перспективі XXI століття: методологічні засади: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 5 — 6 листоп. 2021 р., м. Чернівці / ред.: В. Балух, М. Марчук, М. Чикарькова, О. Рупташ, О. Бродецький, М. Шкрібляк, С. Балінченко, І. Починок, Р. Рошкулєць, І. Руснак, О. Мартиненко; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. — 247, [1] с. — укр.

Проаналізовано соціокультурні передумови еволюції гуманітарних наук. Висвітлено філософські засади функціонування, статусу та методології сучасної гуманітаристики. Увагу приділено питанням формування комунікативної парадигми гуманітарного знання. Охарактеризовано етичні й естетичні виміри гуманітарно-наукового дискурсу, підвалини постсекулярної моделі діалогу науки та релігії. Розкрито онтологічні підстави соціогуманітарної парадигми сучасного наукового розвитку. Досліджено методологію електронного голосування в Україні у контексті сучасної гуманітаристики. Розглянуто проблеми теорії та практики процесуальної структури судової тоwarzознавчої експертизи. Проаналізовано питання Патріаршого та Синодального Томосу як декларації про церковну незалежність і джерело канонічного права.

Шифр НБУВ: ВА858588

Див. також: С.10, Ч.1028, Ч.1076

Соціальна робота

2.C.2. Безумовний базовий дохід у дзеркалі нової соціо-економічної та епідеміологічної реальності / А. М. Колот, О. О. Герасименко // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 103-124. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Висвітлено проблематику безумовного базового доходу як інституту у царині соціального захисту та компоненти нового суспільного договору в координатах нової соціо-економічної та епідеміологічної реальності. Актуальність дослідження підтверджується необхідністю підвищення рівня соціальної якості в умовах загрози ризиків та загроз, що продукуються драйверами нової (цифрової) економіки та масштабуванням коронакризи. Під впливом викликів, що породжені «великим вибухом-1» та «великим вибухом-2», з'являються нові небезпеки та обмеження соціально-трудового розвитку, що спричиняє пошук нових «опор» розподільних відносин і соціальної політики. Мета дослідження — наукова аргументація інституту соціально-трудової реальності-XXI — безумовного базового доходу — в контексті розбудови нової системи соціального захисту на постіндустріальних засадах, з дотриманням принципів узгодженості, доступності, прозорості та справедливості з метою забезпечення суспільно прийнятної рівня та якості життя. Елементами новизни роботи є авторський концепт безумовного базового доходу як однієї з провідних компонентного суспільного договору; розкриття соціально-економічної суті та обґрунтування науково-прикладного значення безумовного базового доходу в умовах розбудови нової (цифрової) економіки та мережевого суспільства. Для реалізації мети дослідження використано системний та міждисциплінарний підходи; загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень — історичний і логічний, аналізу та синтезу, теоретичного узагальнення, абстрактно-логічний, індукції та дедукції, порівняльного аналізу, системний, синтезу, декомпозиції. Квінтенсія дослідження — науково-прикладне обґрунтування вимірів безумовного базового доходу, з одного боку, як інституту, за яким закріплюється позитивна роль у царині розподільних відносин — захист доходів за відсутності гарантій зайнятості, з іншого боку, — як соціального проекту, що має стати основою нової парадигми соціального захисту за розбудови «суспільства без праці». Розкрито основні принципи запровадження безумовного базового доходу; висвітлено причини, які зумовлюють необхідність і доцільність запровадження безумовного базового доходу; окреслено нові можливості та потенційні ризики в разі запровадження безумовного базового доходу; наведено узагальнення світових практик запровадження елементів безумовного базового доходу та авторське бачення детермінант передумов для широкомасштабного пілотного проекту із безумовного базового доходу в Україні.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.C.3. Дайджест опитувань U-Report: I квартал 2022 р. (національне кіно, цифрові професії, молодь в умовах війни:

безпека та волонтерство, фінансова допомога) / В. С. Демчук // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 123-134. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Показано результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за січень — березень 2022 р.: національне кіно, цифрові професії, молодь в умовах війни: безпека та волонтерство, фінансова допомога.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.C.4. Політика соціальної якості: теорія та міжнародні підходи в контексті завдань повоевненої реконструкції України / Т. В. Бурлай, Д. А. Дмитрук, В. І. Костриця, Р. Я. Левін // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 9-30. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Показано доцільність формування та реалізації державної політики повоевненої України відповідно до основ наукової концепції соціальної якості, застосовуваної для поліпшення соціальних параметрів розвитку Євросоюзу. Наведено загальнотеоретичне підґрунтя концепції соціальної якості, основні віхи її розвитку, ключові засади та поняття, а також пропонувані Економічною і соціальною радою ООН, Європейською економічною комісією ООН, Міжнародною організацією праці, Міжнародною асоціацією соціальної якості підходи до забезпечення сучасними суспільствами соціальної якості життя, її кількісної та якісної оцінки. Акцентовано увагу на доцільності повоевненого впровадження в систему державного управління України підходу соціальної якості, що може допомогти політикам і громадянам переосмислити стратегію розвитку українського суспільства в європейському напрямі на засадах соціально-економічної безпеки, соціальної згуртованості, соціальної інклюзії, гарантованих соціальних можливостей, а також укорінити соціальні цінності рівності, солідарності, соціальної справедливості та людської гідності. Визначено актуальність потреби адаптації прийнятих міжнародних підходів соціальної якості до впровадження в практику функціонування та розвитку вітчизняної системи державного управління в умовах відновлення повоевненої України, орієнтуючись, насамперед, на подолання наслідків війни. Показано критичну важливість зусиль, які з початку війни докладає Україна для підтримки інституційної та фінансової стійкості національної системи соціального захисту населення та реалізації заходів державної політики щодо сприяння зайнятості та недопущення руйнування національного ринку праці. Аргументовано, що впровадження в систему державного управління повоевненої України адаптованої до вітчизняних умов концепції соціальної якості має сприяти «суспільному договору» про поступове знаходження розумного балансу між двома пріоритетами: одночасним нарощуванням зусиль щодо системної ліквідації загроз зовнішньої агресії та прискоренням відновлення національного соціально-економічного простору на принципах сталого інклюзивного розвитку.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.C.5. Послуги з догляду за дитиною як складова сімейної політики у великому місті / Б. О. Крімер // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 2. — С. 78-94. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Пошук балансу між зайнятістю та сімейним життям у наш час є значним викликом для сімей з дітьми, а відтак й одним з головних питань сімейної політики, надзвичайно актуальним для великих міст. Доступність якісного догляду за дітьми, особливо для дітей віком до 3 років, має вирішальне значення для участі батьків на ринку праці, зменшує ризики бідності для сімей з дітьми та має позитивний вплив на народжуваність. Дану роботу виконано в руслі викладеної у попередніх публікаціях ідеї про виняткову важливість сфери послуг з догляду за дитиною в умовах сучасних великих міст й в контексті подібності процесів народжуваності у великих містах України та у великих містах інших країн Європи. Мета публікації — аналіз сфери послуг з догляду за дитиною в розвинених країнах і в Україні, визначення основних проблем розвитку та пошук шляхів удосконалення сімейної політики України на рівні великих міст через вивчення розвитку сфери дошкільних закладів в інших країнах та містах. Використано методи наукового дослідження: порівняння, аналізу, узагальнення та індукції, залучено елементи графічного аналізу. Вивчення сімейної політики розвинених країн, її ефективності й можливості застосування в Україні здійснено за допомогою історичної аналогії та системного підходу, для формулювання висновків — абстрактно-логічного методу. Новизна полягає у вивченні функціонування сфери послуг з догляду за дитиною в контексті демографічного розвитку великих міст, та у формулюванні бачення розвитку сімейної політики України в цьому контексті й на основі вивчення досвіду реалізації сімейної

політики в країнах Європи, зокрема у великих містах. У великих містах України, на тлі відносно низького охоплення послугами з догляду за дитиною, гострою залишається проблема перевантаження дошкільних закладів. Охоплення дітей дошкільними закладами в Україні помітно нижче ніж у більшості країн Європи, особливо щодо дітей віком до двох років, де відсутня помітна динаміка до зростання. Актуальними проблемами у великих містах є низький рівень якості послуг з догляду за дитиною, незручність для батьків та низький рівень оплати персоналу. Серед корисного досвіду розвитку сімейної політики у великих містах розвинених країн слід виділити: сприяння збільшенню кількості доступних місць у дошкільних закладах (зокрема, для дітей віком до трьох років), цільова фінансова підтримка або зниження податкового навантаження для сімей з дітьми при використанні послуг з догляду за дитиною, більш широка підтримка вразливих груп сімей із дітьми, розвиток сфери індивідуального догляду за дітьми.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.С.6. Реабілітація: соціальна, психологічна, фізична: матеріали І Всеукр. конф., 23 жовт. 2019 р. Ч. 1 / ред.: Г. В. Давиденко, С. Ю. Ілініч, Н. П. Лесніченко, О. О. Костенко, В. В. Найчук, О. О. Куц-Бурдейна; Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». — Вінниця, 2019. — 275 с.: іл. — укр.

Висвітлено процес формування професійної спрямованості у майбутніх соціальних працівників. Розглянуто використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці осіб з інвалідністю. Проаналізовано систему соціального захисту та пенсійного страхування в країнах Європейського Союзу. Охарактеризовано особливості соціальної адаптації військовослужбовців. Досліджено гендер як соціокультурну характеристику особистості. Розглянуто основні соціальні послуги для громадян похилого віку в Україні. Висвітлено проблему конкурентоспроможності особистості в психологічному вимірі. Увагу приділено лідерству як соціально-психологічному процесу групового розвитку. Увагу приділено соціальній ідентичності особистості як чинника вибору стилю поведінки у конфлікті. Проаналізовано мотиваційні компоненти у структурі самосвідомості особистості.

Шифр НБУВ: В359078/1

2.С.7. Соціальна політика як інститут публічного управління: теорія та евристика: [монографія] / В. С. Дорошенко; Київський нац. ун-т технологій та дизайну. — Біла Церква: Білоцерківдрук, 2022. — 263 с.: рис. — укр.

Визначено теоретико-методологічні засади соціальної політики України як інституту публічного управління з притаманною йому сукупністю формальних і неформальних норм і правил, які слугують основою для науково обґрунтованої антропоцентричної комплексної концепції соціальної політики, що передбачає раціональне поєднання апробованих елементів різних доктрин із використанням критерію Парето для оцінки ефективності побудованої на цій концепції соціальної моделі. Акцентовано увагу на евристично-дослідженні процесу визначення новітнього в різних сферах суспільного життя, застосуванні сукупності методів, способів оптимального вирішення складних когнітивних та практичних завдань соціальної політики України, насамперед щодо формування пріоритетів її реформування. Розкрито й охарактеризовано причинно-наслідкові зв'язки в системі соціальної політики. З'ясовано особливості процесу формування і реалізації наявних моделей соціальної політики (нордичної, англосаксонської, континентальної, середземноморської).

Шифр НБУВ: ВА858564

2.С.8. Сучасні ризики самореалізації обдарованих учнів в Україні та роль соціальної політики в їх мінімізації / К. Г. Михайлова, Ю. В. Єременко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 127-133. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета дослідження — розкрити потенціал соціальної політики в мінімізації ризиків самореалізації обдарованих учнів. У ході дослідження використано такі методи: аналізу й синтезу (для розкриття можливостей соціальної політики в зонах самореалізації обдарованих учнів, які пов'язані з впливом середовища та суб'єктивними впливами), групування (для виокремлення груп ризиків самореалізації обдарованих учнів). Для аналізу можливостей соціальної політики з мінімізації ризиків самореалізації обдарованих учнів розглянуто такі з них: ризики макросоціального середовища (суспільні), до яких належать ризик відсутності установчих критеріїв обдарованості учнів, ризик дискретності уваги до обдарованих учнів, ризик соціальної диференціації, ризик мобільності; ризики мезосередовища, у тому числі ризики школи (стереотипізація обдарованих учнів, блокування талантів, деприваційні ризики) та родини (завищений рівень очікувань, екстраполяція на дитину батьківської нереалізованості, відсутність уваги до таланту дитини); індивідуалізовані ризики, зокрема ризик невиявленої обдарованості, ризик дезадаптації, ризик негативної девіантної поведінки, ризик завищеної самооцінки, ризик демотивації тощо. Пролістровано прояви запропонованих ризиків самореалізації обдарованих учнів. Приділено увагу факторам впливу на їх мінімізацію, серед яких розглянуто соціальну політику. Використано авторську типологію ризиків самореалізації

обдарованих учнів. Завдяки зверненню до суті соціальної політики та її об'єктів показано можливості включення в її зміст положень, які сприятимуть самореалізації обдарованих учнів. Акцентовано увагу на тому, що ці дії можуть здійснюватися на різних рівнях соціальної динаміки: глобальному, соціальному, інституційному та індивідуальному. Усі вони створюють можливості для подолання ризиків самореалізації обдарованих учнів.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. кому.

Див. також: У.367, Ю.1218

Соціологія

2.С.9. Аксиологічний вимір четвертої промислової революції / Л. В. Броннікова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 77-80. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто трансформацію ціннісних орієнтацій людей за інформаційної доби. Осмислення інтелектуальних і культурних наслідків впровадження інформаційно-комунікаційних технологій і пов'язану із цим проблему зміни аксиологічної складової індивідуального та суспільного буття людей, є завданням сучасної філософії. Оптимістичні прогнози щодо змін усіх аспектів життєдіяльності соціуму завдяки початку четвертої промислової революції співіснують у філософській літературі разом із сумними передбаченнями впливу інформаційного середовища на особистість, соціальні шари і, навіть, покоління людей.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культур.

2.С.10. Дайджест опитувань U-Report: III квартал 2022 р. (повернення українців з-за кордону, торгівля людьми, управління відходами) / В. С. Демчук // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 130-140. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Показано результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за липень — вересень 2022 р.: повернення українців з-за кордону, торгівля людьми, управління відходами.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.С.11. Методологія етико-філософського дослідження концепцій альтруїзму в сучасній соціальній теорії / Ю. В. Гуменик // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 56-63. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Обґрунтовано актуальність етико-філософського дослідження концепцій альтруїзму в сучасній соціальній теорії. Зокрема зазначено, що на фоні інформаційного напруження та світоглядного дискомфорту постають виклики, пов'язані з проблемами буття, збереженням і розвитком особистості, гуманістичної культури. Тож пошук нових шляхів цивілізаційного розвитку актуалізує інтерес до пізнання навколишнього світу, станів свідомості людини та її практичних вчинків. Аналіз наведених визначень поняття «наукове дослідження» надає підстави стверджувати, що це особливий вид людської діяльності, який має на меті науковими засобами і методами сформулювати знання про об'єкт, що вивчається, а також установити закономірності його виникнення, розвитку і перетворення в інтересах раціонального використання у практичній діяльності.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культур.

Див. також: С.3, С.13, Ю.1202

Типи суспільства. Соціальні системи. Історична та регіональна соціологія

2.С.12. Соціокультурні особливості господарсько-економічної діяльності в життєвих стратегіях глобалізованого суспільства / Е. М. Герасимова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 5-9. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Сучасний світ сьогодні характеризується стрімкими змінами у життєвих стратегіях глобалізованого суспільства, що зумовлює вимоги до рівня соціально-філософських досліджень господарсько-економічної діяльності, яка визначається глибинними джерелами соціокультурної динаміки та пошуком гармонізації і взаємодії в суспільстві. Відповідно, змінюється історичний характер теоретико-методологічних концепцій пізнання господарсько-економічного буття, у яких простежується тенденція формування своєрідного інтелектуального стилю та способів його прояву, з урахуванням соціокультурних особливостей світосприйняття.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культур.

2.С.13. Society management as a topological diversity / Yu. Kharchenko // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 23-27. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Показано, що соціум як онтологічне багатоманіття фіксує в своєму просторі гранично широкий спектр параметричних можливостей. Соціум конструюється за допомогою застосування параметричного моделювання з використанням параметрів елементів ідеальної моделі та співвідношень між ними. Соціум розуміється як певний гранично повний «гіперпростір», в якому взаємодіють і постійно змінюються соціальні системи; а також як

множина з додатковими структурами певного типу. Мета дослідження — концептуалізація соціуму як топологічного багатоманіття і мінливої складності в термінах філософської онтології, соціальної філософії та топології. Завдання дослідження — аналіз механізмів управління соціумом як топологічним багатоманіттям. Топологія як методологічний принцип використовується при порівнянні онтологічного багатоманіття з топологічним багатоманіттям, а також при описі соціуму як складності, в якій перетинаються онтологічні простори культури, цивілізації, політики, економіки, мистецтва, релігії, історії, науки, техніки, комунікації, духовності, віртуума, де кожна сфера є підмножиною в онтологічному просторовому багатоманітті. Підтверджено, що управління соціумом як онтологічним багатоманіттям передбачає: побудову ідеальної моделі досліджуваного соціального простору; порівняння параметрів ідеальної та реальної моделей; формування висновків і рекомендацій щодо корекції управлінських механізмів, що впливають на соціальний простір, соціальний об'єкт, стосунків між суб'єктами; побудову прогнозу щодо подальшого функціонування соціального простору. Обґрунтовано, що соціум як складне багатоманіття є чимось набагато більшим, ніж будь-яке топологічне різноманіття. Управління цією онтологічною складністю як єдиним цілим є проблематичним через нескінченну кількість змінних, які впливають на соціальні події. Висновки: соціальне управління охоплює матеріальну, інтелектуальну, демографічну, культурну сфери. Частково через їх крайню складність сюди залучаються біосфера, ноосфера, інфосфера, віртуум-сфера, духовна сфера та інші сфери.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культура.

2.С.14. The future of social systems in sociological reflection and the concept of J. Urry / L. Khyzhniak // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 145-150. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Мета дослідження — узагальнити уявлення про майбутнє соціальних систем у соціологічній рефлексії й визначити можливості її технологізації через стратегічне планування, спираючись на концепцію Дж. Уррі. Метод узагальнення використано для уточнення ключових ідей щодо розвитку соціальних систем у цифровому суспільстві, метод аналізу й синтезу, структурний — для розкриття положень концепції Дж. Уррі, які сприяють технологізації руху до майбутнього завдяки стратегічному плануванню. На основі уявлень Джона Уррі про образ майбутнього акцентовано увагу на основних трендах стратегічного планування розвитку соціальних систем. По-перше, майбутнє не може мати єдиного образу і є вкрай спекулятивним предметом, оскільки опис майбутнього може бути науковим і ненауковим; це вимагає, щоб стратегічне планування включало альтернативи. По-друге, ускладнює процес прогнозування майбутнього різних соціальних систем існування різних «видів майбутнього», а саме: ймовірного; можливого й того, якому віддають перевагу. У процесі стратегічного планування варто обґрунтовувати всі види майбутнього. По-третє, оскільки поширена конкуренція між футурологами, письменниками, філософами, економістами, маркетологами, соціологами за право визначити майбутнє держав, міст, організацій, регіонів, стратегічне планування має спиратися на результати комплексних досліджень і опис на їх основі майбутнього низкою наукових дисциплін (філософія, соціологія, економіка, психологія). По-четверте, відбувається комерціалізація образу майбутнього, тобто цей образ підпорядкований законам маркетингу і стає товарною послугою. По-п'яте, наразі існує розмаїття методів, за допомогою яких можна стратегічно передбачити майбутнє і не всі з них мають наукове підґрунтя. Зазначено, що в умовах плюралізму теоретичних підходів у сучасних дослідженнях майбутнього різних соціальних систем зростає зазначеність продуктивного дискурсу про майбутнє. Стратегічний план як інструмент руху до майбутнього соціальної системи виступає у формі інтелектуальної послуги, що надається на комерційній основі. Замовлення на цю послугу одержують не академічні науковці, а консультанти зі стратегічного управління, фахівці з управління проектами. Запит на стратегічне передбачення майбутнього реалізується за допомогою стратегічного планування, стратегічного управління, стратегічного мислення.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

Соціальні процеси і стани

2.С.15. Дизайн в контексті самоідентифікаційних соціокультурних практик: монографія / О. В. Колісник; Київський нац. ун-т технологій та дизайну. — Київ: КНУТД, 2020. — 223 с. — Бібліогр.: с. 209-223. — укр.

Проаналізовано інтерпретації параметрів дизайну самоідентифікаційних практик людини на ґрунті досліджень американських мислителів другої половини ХХ ст.: Ч. Тейлора, А. Макінтайра, Р. Рорті, Д. Деннета, Дж. Сьюрля, Б. Скіннера, О. Лоуена. Досліджено запропоновані даними філософами способи розгляду самоідентифікаційної проблематики, пояснення джерел та формують механізмів, що приймають участь у створенні дизайну самої людини як цілісної системи у соціокультурному

просторі сьогодення. Акцентовано увагу на явищі переконуючого дизайну, який також впливає на самоідентифікаційні процеси у свідомості людини, як будь-який артефакт дійсності. Розглянуто соціо-філософські аспекти взаємовпливів засад генези ідеї самоідентифікації. Проаналізовано параметри дизайну самоідентифікації людини (особливості європейського та американського тлумачення); соціальні та біхевіористські складові дизайну самоідентифікації; екзистенційні параметри визначення самоідентифікації; аналітико-постмодерне бачення дизайну самоідентифікації; комунікаційний, герменевтичний та нарративний виміри дизайну самоідентифікації людини. Проаналізовано мораль як спосіб дизайну соціального параметру самоідентифікації людини. Охарактеризовано ментальне та фізичне у концепціях Б. Скіннера та Д. Деннета як біхевіористичний параметр дизайну самоідентифікації. Досліджено інтенціональну свідомість як аналітично-постмодерний параметр дизайну самоідентифікації.

Шифр НБУВ: ВА857916

2.С.16. Концепт «реконструкція» як символічний маркер радикального соціального інжинірингу / І. С. Бондаренко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 116-121. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Здійснено спробу концептуального аналізу поняття «реконструкція», що став смисловим засновком української історії доби сталінізму. Авторка намагається крізь методологічну призму соціального інжинірингу вивчити лінгвальні техніки впровадження в ментальну структуру особистості нових ідеологічних маркерів епохи. Здійснено порівняльну характеристику двох модерністських проектів: американської реконструкції періоду 1863 — 1877 рр. та суспільно-політичного злому доби сталінізму. Залучено широкий фактологічний матеріал (промови Й. Сталіна, українську наукову періодику 30-х рр. ХХ ст.), аби вивчити публічну й методологічну площину осмислення конструкту «реконструкція». Продемонстровано процес вербального кодування конкретних фрагментів, «шматків» концептуальної системи й доведено, що маніпулювання інформацією відбувається у фазі мовного пізнання світу, розкритті сенсу певних слів. Саме ці особливості призводять до побудови такої інформаційної картини світу, яка не конституюється без мови та яка уможлиблює вихід індивіда за межі безпосереднього досвіду. Подано динаміку вкорінення поняття «реконструкція» в концептосферу радянської людини, що пройшла етап від публічної презентації слова у промовах Й. Сталіна до його фіксації в науковому дискурсі. Учені тієї пори чимдуж намагалися виправдати та раціоналізувати сталінські ідеї щодо творення нових утопічних систем суспільства. З початку 30-х рр. ХХ ст. концепт «реконструкція» позначав карколомні трансформації сільського господарства, системи освіти, культурної та наукової сфер, побуту людини та масмедіа.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.С.17. Мілітарний аспект організації соціально-економічних структур в умовах мережевої комунікації / Б. Носач // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 96-101. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Здійснено спробу проаналізувати мілітарний аспект соціально-економічних умов колективної взаємодії як чинника запобігання ескалації збройних конфліктів сучасності. Доведено, що воєнна сфера діяльності безпосередньо використовує інтелектуальні здобутки всіх цивільних науково-технологічних розробок, тому і формування військового кадрового забезпечення «Інтелектуальним воїном» набуває сьогоденні характер невідкладного завдання. Зазначено, що глобальний світ має соціально-системний характер мережевої комунікації, тому зафіксованим положенням є обмежений характер матеріальних і природних ресурсів за які можна воювати, але не бажано знищувати. Зазначено кардинальну суперечність можна вирішувати виключно у таких соціокультурних контекстах, як наука, освіта, мистецтво тощо, які допоможуть змінити світову трагедію знищення життєвого простору кожної конкретної людини та суспільства загалом.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культура.

2.С.18. Підліткова наркоманія в сім'ї: причини виникнення та профілактика / В. М. Подольняк // Україна. Здоров'я нації. — 2021. — № 2. — С. 49-54. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Підліткова наркоманія є серйозною соціальною проблемою, зважаючи на значну небезпеку, яку представляють наркотики для здоров'я підростаючого покоління та всієї соціальної ситуації в цілому. Багато в чому недостатня увага сім'ї до проблем підростаючого покоління послужило причиною виникнення підліткової наркоманії та поширення цього явища в сучасному суспільстві. Актуальність дослідження зумовлюється загрозливими темпами поширення підліткової наркоманії в суспільстві й зниженням середнього віку підлітків, які вперше спробували наркотичні речовини. У зв'язку з цим роботу спрямовано на виявлення основних причин появи підліткової наркоманії в сім'ях та створення методів профілактики подібного явища. Головний метод дослідження — метод аналізу, за допомогою якого було комплексно розглянуто питання підліткової наркоманії в сім'ї, зокрема причини та наслідки цього явища. Виявлено основні фактори, що штовхають сучасних підлітків до початку вживання наркотиків, розглянуто роль сім'ї в подібному явищі, типи

відносин всередині сімей, в яких розвивається підліткова наркоманія. Описано передбачувані заходи профілактики підліткової наркоманії, які слід застосовувати для припинення поширення подібного явища в суспільстві. Висновки: прикладна цінність даного дослідження полягає у визначенні причин виникнення підліткової наркоманії в сім'ї й розробці заходів профілактики виникнення подібного явища та його подальшого поширення в суспільстві.

Шифр НБУВ: Ж25956

2.С.19. Соціальний капітал як суспільний феномен: концептуально-прикладний аналіз / М. В. Туленков, Я. В. Зоська // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 134-144. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета дослідження — соціологічна концептуалізація соціального капіталу як вирішального чинника розвитку як окремої особистості, так і суспільства загалом в умовах глобальних соціально-культурних змін і суспільних трансформацій. Методологічне забезпечення дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукових методів пізнання соціальних явищ і процесів (аналізу, синтезу, індукції, дедукції, типологізації, екстраполяції, операціоналізації, інтерпретації, абстрагування, узагальнення, а також методів логіко-історичного, системного, порівняльного, мережевого та структурно-функціонального аналізу). За допомогою логіко-історичного методу простежено еволюцію формування підходів до визначення капіталу в цілому та соціального капіталу зокрема; методу типологічного аналізу і виявлено механізми інституціональної структури соціального буття особистості в сучасному соціумі; методу системного аналізу і розглянуто статусно-рольові функції «інтелектуального суб'єкта». Визначено, що соціальний капітал виступає важливим суспільним феноменом, який складається з трьох компонентів, що доповнюють один одного, а саме: соціальних мереж, соціальних норм і соціальної довіри, які тісно пов'язані між собою. Проведений аналіз надає підстави охарактеризувати цей суспільний феномен так: соціальний капітал охоплює три ключових компоненти: соціальні мережі, норми й довіру; соціальний капітал має визначену структуру та акумулюється на різних рівнях соціальної взаємодії в сучасному суспільстві; існують різноманітні форми, типи й види соціального капіталу. Цінність дослідження полягає в науковій концептуалізації соціального капіталу як вирішального чинника розвитку. Результати дослідження можуть бути використані в розвитку соціально-економічних, політичних і соціально-культурних інститутів і організацій.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.20. Соціально-мережеві спільноти як складова сучасного комунікаційного простору / Ю. О. Алексєєнко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 4-10. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета дослідження — розглянути цикл трансформації суспільства в період розвитку комп'ютерних технологій та з'ясувати вплив нових технічних можливостей на комунікативний процес у соціумі. За допомогою загальнонаукових методів порівняння, систематизації, аналізу, синтезу й конкретизації, спираючись на наукові праці вчених, які розглядають суспільство з погляду його інформатизації, використання комп'ютерних мереж, поєднуючи обидва ці типи суспільства в інформаційно-мережеве, зроблено спробу виокремити власне бачення сучасних суспільних утворень, позначаючи одне з них як соціально-мережеву спільноту. Водночас у роботі основний дослідницький фокус зосереджено на таких найпопулярніших соціальних мережах світу й України, як Facebook і Instagram. Наведено статистичні дані, які підтверджують їх стрімкий розвиток і популярність серед користувачів мережі Інтернет. У результаті опрацювання відповідної літератури та джерел інформації зроблено висновок, що популярність соціальних мереж зумовила принципово іншу динаміку такого комунікаційного феномену, як «блогінг» (ведення онлайн-щоденників). Узв'язавши початок з блогів Інтернет-платформ, на кшталт «LiveJournal» («ЖЖ»), наразі ведення щоденникових записів усе частіше можна зустріти на особистих сторінках користувачів соціальних мереж. У роботі цей процес розкрито з погляду формування аматорської журналістики, або, як її називають, громадянської журналістики, де кожен користувач соціальних мереж може бути не тільки «сам собі журналістом», а й дійсним лідером думок і, певною мірою, «нюзмейкером». Проте, якщо діяльність професійного журналіста регулюється законодавчо, і він відповідає за достовірність опублікованого матеріалу, «якість» повідомлення в соціальних мережах здебільшого оцінюють за кількістю лайків, коментарів і репостів. Виокремлено власне бачення одного із сучасних суспільних утворень, позначеного як соціально-мережева спільнота. Розглянуто останні статистичні дані, що вказують на зростання популярності соціальних мереж Facebook і Instagram та їх впливу на формування громадської думки. З огляду на невпинний розвиток мережі Інтернет і соціальних мереж, це вимагає постійного медіамоніторингу. Здобути практичні результати дослідження можуть бути використані під час подальшого оцінювання динаміки розвитку соціальних мереж, блогосфери й суспільства як соціально-мережевої спільноти.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.21. Behavioral economics in modern research of regional and local development: theoretical aspects / Н. Voznyak, Kh. Patytska, T. Kloba // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 293-301. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

В умовах соціально-економічної кризи спостерігаються зміни в алгоритмах ухвалення інвестиційних, фінансових, управлінських та інших рішень на різних рівнях, що вимагає акценту на питанні закономірностей поведінки учасників фінансово-економічних процесів (ФЕП) в умовах невизначеності та ризику. Мета роботи — огляд ключових постулатів поведінкової економіки, обґрунтування можливості та доцільності застосування теоретичних засад поведінкової економіки як новітньої моделі ірраціональної поведінки суб'єктів фінансово-економічних відносин (ФЕВ) у практиці управління на регіональному та місцевому рівнях. Розкрито теоретичні основи поведінкової економіки, визначено передумови виникнення (наукові основи, технологічний рівень, соціально-економічні основи) та етапи становлення. Доведено міждисциплінарний характер поведінкової економіки як науки, яка базується на положеннях економіки, психології, соціології, нейробіології та досліджує соціально-економічні проблеми з застосуванням нетрадиційних методів і підходів. У процесі дослідження виявлено, що зростаюча тенденція практичного застосування поведінкової економіки на регіональному та місцевому рівнях пов'язана з можливістю врахування, окрім об'єктивних факторів, ірраціональної поведінки учасників ФЕП в умовах невизначеності та ризику. Обґрунтовано поведінкові розбіжності між «людиною економічною» та Humans. Установлено, що людям притаманні такі поведінкові особливості, як: передбачувана ірраціональність; обмежені когнітивні навички, емоції, мораль і соціальні норми; обмежений еґоїзм; нестійкість (змінність) уподобань. Доцільність дослідження економічних відносин на регіональному та місцевому рівнях на засадах поведінкової економіки обґрунтована можливістю пояснення аномальної поведінки економічних агентів в умовах невизначеності та ризику, що спонукає до пошуку нових стратегій поведінки суб'єктів ФЕВ.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.С.22. Socially responsible consumption in the conditions of sharpening of contradiction between artificial and natural / М. Aabysova // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 30-34. — Бібліогр.: 9 назв. — англ.

XXI ст. позначено проблемою протистояння двох світів. Один створений природою, інший — штучний світ, що утворився в результаті діяльності людини. Мета роботи — аналіз соціально-відповідального споживання як можливого варіанта подолання кризи, викликані перетворенням технологій на один з визначальних факторів системних змін у сучасному суспільстві. Для реалізації даної мети необхідно вирішити такі дослідницькі завдання: проаналізувати суть і місце соціальної відповідальності в системі суспільних відносин; розглянути суть кризи природного-штучного з позиції теорії діалектики; показати взаємозв'язок споживачього способу життя та технократичного суспільства; оцінити перспективи використання соціально-відповідальних видів поведінки для подолання кризи природного-штучного. Різноманітність світу техніки, що постійно оновлюється, її зв'язок із природними та соціальними проблемами вимагає звернення до філософського принципу взаємодоповнюваності. До XX ст. формування штучного цілісного середовища призвело до дестабілізації/деградації природного середовища. Для впровадження принципів соціально-відповідального споживання у повсякденне життя необхідно докласти комплекс зусиль з боку держави, бізнесу та громадянського суспільства. Регулювання державою діяльності компаній має відбуватися на добровільній та обов'язковій основі за допомогою правового регулювання та розробки національних стандартів. З метою переходу бізнесу на стандарти соціально-відповідальної діяльності, необхідним видається підвищення стандартів в галузі виробництва та сфері надання послуг; перегляд бізнес-моделей та процесів виробництва із зверненням до переваг впровадження циркулярної економіки. Для громадянського суспільства під впливом соціальної реклами мають посилюватися антиспоживчі тренди. Зосередженість на прогресі не має зазнавати абсолютизації. Потрібна суспільно корисна мета-ціль, надзавдання, по відношенню до яких прогрес виступає засобом, знаряддям досягнення. Правильна формула — це «нове не заради нового», а «нове для суспільства». Висновки: процесуальність, гнучкість, проникнення в усі сфери людської діяльності сучасних технологій змінюють способи виробництва та способи споживання. Соціально-відповідальне споживання передбачає купівлю, використання та утилізацію продукції, виходячи з бажання споживача мінімізувати або усунути будь-які шкідливі наслідки його вибору і максимально благотворно впливати на суспільство. Соціально-відповідальне споживання комплексно формується шляхом підвищення рівня відповідальної поведінки держави, бізнесу та окремих осіб.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

Див. також: 2.С.52, 2.С.71, 2.У.315, 2.У.336, 2.У.479, 2.Ф.727, 2.Ч.1113, 2.Ю.1228

Соціальні групи

2.С.23. Інституційні аспекти залучення сільських спільнот до інклюзивного розвитку територіальних громад / І. В. Прокопа // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 106-116. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Післявоєнне відновлення України має включати не лише відбудову зруйнованих і пошкоджених під час бойових дій інфраструктури, матеріальних об'єктів виробничої та соціальної сфер, усі інші аспекти повернення населення до повноцінного життя в мирних умовах, але й удосконалення суспільних відносин, зокрема, взаємин між органами влади та самоврядування і населенням. У цьому контексті продовження реформи децентралізації повинно призвести до завершення формування умов, за яких жителі усіх поселень, що входять до складу територіальних громад, могли впливати на вирішення питань їх життєдіяльності. Мета дослідження — висвітлення інституційних обмежень для інклюзивного розвитку сільських спільнот, пов'язаних з представництвом і реалізацією їх інтересів у територіальних громадах та обґрунтування пропозицій щодо їх подолання. Використано методи дослідження: логіко-історичний (при висвітленні контроверсійності процесу становлення інституту старост в Україні), діалектичний та абстрактно-логічний (при аналізі інституційних обмежень для реалізації інтересів сільських спільнот у складі територіальних громад і обґрунтуванні напрямку їх подолання), монографічний (при аналізі складу старостинських округів). Розкрито прояви централізації функцій місцевого самоврядування на рівні територіальних громад, наслідком чого стало звуження прав жителів сільських поселень, особливо малих і віддалених, на представництво і участь у вирішенні їх проблем; встановлено наявність старостинських округів з великою кількістю сіл і, відповідно, обмеженими умовами розвитку сільських спільнот. Висвітлено польський досвід організації інклюзивного місцевого самоврядування у низовій ланці адміністративно-територіального устрою та обґрунтовано доцільність його повнішого використання в Україні: центральне місце тут мало б належати наділенню старостинських округів, розукрупнених до рівня поселенських (зокрема, сільських) спільнот певними повноваженнями щодо розв'язання проблем їх життєдіяльності та правом використовувати для цього місцеві ресурси.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.С.24. Проблеми гендерних відносин у військових колективах: соціологічний вимір / О. В. Шевчук, В. С. Михайлов, В. М. Панченко, В. В. Єфімова // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 93-101. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Реалізація національних пріоритетів в українському суспільстві загалом, та, зокрема, у його військовій сфері, передбачає максимальне розкриття потенціалу особистості, творчих можливостей військовослужбовців та їх сімей незалежно від їх статі, ефективне функціонування та розвиток гендерної складової загальнодержавної гуманітарної політики. Мета дослідження — оцінка стану реалізації у Збройних силах України гендерної політики держави, а також виявлення можливих проявів гендерно-зумовленого насильства та дискримінації за ознакою статі в армійському середовищі. Висвітлено окремі аспекти гендерних відносин у військових колективах такі, як поінформованість військовослужбовців щодо рівності прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження ними військової служби; визначено якою мірою, на думку респондентів, реалізовано в їх військових частинах принципи рівних прав і можливостей за ознакою статі тощо. Для усунення проявів дискримінації за ознакою статі у Збройних силах України необхідне проведення відповідної гендерної просвіти військовослужбовців, із наведеним прикладом гендерної рівності.

Шифр НБУВ: Ж23291

2.С.25. Роль громадської думки в контексті розробки стратегії розвитку об'єднаної територіальної громади / Л. В. Головка // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 2. — С. 95-107. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розкрито роль громадської думки у процесі розробки стратегічного планування розвитку громади. Процес децентралізації сприяв створенню об'єднаних територіальних громад (ОТГ), мобілізації активності населення, трансформував суспільні настрої щодо значущості його участі в житті об'єднань, посиленню відповідальності, зростанню довіри як у середині громади, так і держави щодо вирішення проблем життєдіяльності об'єднань. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розробки стратегії розвитку громади відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 — 2027 рр. Мета дослідження — аналіз результатів анкетного опитування населення та обґрунтування його ролі в стратегічному плануванні ОТГ. Використано загальнонаукові методи дослідження: онлайн-опитування, аналізу, синтезу, узагальнення. Новизною є вперше визначення громадська думка щодо стратегії розвитку Немішайської об'єднаної територіальної громади Київської обл. на основі розробленого анкетного опитування населення, що в ній мешкає. Розкрито значимість стратегічного планування розвитку громади

для посилення її конкурентоспроможності і протидії змінам глобального характеру. Проаналізовано результати опитування, які стали підґрунтям для визначення нових орієнтирів і завдань громади у контексті розробки Стратегії її розвитку. Визначено найважливіші проблеми, які, на думку населення громади, потребують першочергового вирішення і врахування у поетапному стратегічному програмуванні, а також виявлено причини їх виникнення. Обґрунтовано зростання рівня активності жителів громади та доцільність консолідації зусиль владними структурами щодо покращання якості життя. Наголошено на пріоритетності створення комфортних умов для проживання населення та доступності якісних послуг за місцем проживання. Констатовано, що розробка та реалізація стратегічного планування ОТГ забезпечить рівноцінний розвиток її населених пунктів незалежно від територіальної віддаленості від центру надання послуг і категоризації поселень.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.С.26. Соціальна відповідальність у системі «людина — природа» як соціальна цінність у вихованні молоді / Н. І. Ашпикот // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 64-67. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

У вирішенні глобальних екологічних проблем людство має спиратися не лише на практичне виробництво та наукові розробки, а й на зміни у духовній сфері. Питання виховання, зміни цінностей, формування відповідального ставлення людини до природи мають першочергове значення. Через це актуалізується екологічне виховання, що має будуватися на системі моральних цінностей, до яких належить соціальна відповідальність людини за збереження природного середовища, його охорони. Формування цієї цінності вивчається не лише в межах екологічного, а й морального і нормативно-правового аспектів.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.С.27. Соціальне становище як детермінуюча складова механізму управління економічним розвитком села / Т. М. Булах, І. С. Кравченко, Н. В. Резнікова, О. А. Івашченко // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 398-407. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Досліджено стан і сучасні тенденції соціального розвитку села як детермінуючої складової механізму управління його економічним розвитком. Виявлено його основні проблеми, у тому числі пов'язані з демографічними процесами, міграцією, наявністю робочих місць, добробутом, доступністю до послуг соціальної інфраструктури. Доведено доцільність розроблення та реалізації інноваційної моделі соціального розвитку села, яка передбачає застосування комплексного підходу до розв'язання наявних проблем і ставить вимогу здійснення перетворень у системі та структурі механізмів державного регулювання цим процесом як на центральному, так і місцевому рівнях. Систематизовано стратегічні напрями щодо подолання негативних тенденцій соціального розвитку села в контексті формування інноваційної економіки, серед яких: не просто створення нових робочих місць, а місць, привабливих перш за все для молоді; формування суспільної думки щодо важливості та престижності аграрної праці шляхом гарантування діючої системи її соціальної мотивації та захисту; всебічне сприяння відновленню та подальшому розвитку соціальної інфраструктури села, зокрема таких важливих сфер, як культурно-побутове обслуговування, медичне забезпечення, будівництво впорядкованого та облаштованого житла; подолання диспропорцій на рівні обслуговування сільських жителів; розширення владних повноважень і можливостей громад у здійсненні процесу контролювання та стимулювання раціонального ресурсокористування на сільськогосподарських підприємствах усіх форм власності, залучення інвестицій у виробничу, соціальну та екологічну сфери сільських територій, тобто з міста в село мають прийти нові технології, нові нестандартні форми управління, нові підходи до організації розподілу місцевих доходів і соціальних послуг; дотримання обсягів мінімального фінансування розвитку села; створення фонду підтримки розвитку соціального розвитку села за рахунок відрахувань господарських суб'єктів усіх форм власності в розмірі 1,5 % від їх доходів; упровадження пільгового оподаткування для новостворених підприємств на селі в разі інноваційного характеру їх виробничої діяльності, надання соціально-необхідних послуг або здійснення інфраструктурного забезпечення цих територій та ін.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.С.28. Трансгендерні люди в Україні — «спільнота, що складається зі спільнот» (результати експертного опитування) / М. Г. Касянчук, О. В. Трофименко, С. П. Шеремет // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 99-115. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Трансгендерні люди зазнають стигматизації, дискримінації, насильства та мають гірший доступ до соціальних і медичних послуг громадського здоров'я, є важкодоступною для дослідників групою. Через відсутність достатніх можливостей для проведення досліджень, особливо репрезентативних, складно спланувати якісні та ефективні інтервенції, що допомогли б подолати ту саму стигму та дискримінацію, й запобігти проявам насильства щодо цієї групи. Вживані методи рекрутингу респондентів

серед важкодоступних груп ґрунтуються на припущенні про можливість виходу на довільні менш видимі підгрупи через доступні більш видимі. Дані свідчать про незв'язність соціальних мереж трансгендерних і небінарних людей, зумовлену стигмою та дискримінацією. Головні емпіричні знахідки зводяться до опису нестійкості соціальних зв'язків усередині групи трансгендерних і небінарних людей, імовірних пояснень причин цієї нестійкості, головних ліній фрагментації спільноти. Особистий травматичний досвід трансгендерних людей і розпорошеність спільноти позначаються також на слабкому її залученні у громадський активізм. Описано явище, що має арготичну назву «стелс»: трансгендерна людина в певний період часу, досягнувши бажаного результату в питанні трансгендерного переходу, дистанціюється від спільноти, прагнучи жити в суспільстві звичайним життям вже в новому гендері. Відповідно, такі люди втрачають всі або більшість своїх соціальних зв'язків з іншими трансгендерними та/або небінарними людьми і є недоступними як для досліджень, спрямованих саме на цю цільову групу, так і для різноманітних соціальних програм. Базуючись на описаному матеріалі, доцільно говорити про відсутність в Україні єдиної спільноти трансгендерних і небінарних людей та про потребу використовувати цей термін щодо трансгендерних і небінарних людей у формі множини, а не однини, оскільки кожна підгрупа всередині сукупності трансгендерних і небінарних людей є окремою спільнотою. Водночас описано наявні форми стійких зв'язків, такі як громадські організації, мережі фіктивної спорідненості тощо.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.С.29. У пошуках обличчя міста: практики саморепрезентації міст України в індустріальну та постіндустріальну добу / А. Артеменко, С. Білінченко, Н. Венгер, О. Вовк, В. Воронів, О. Гела, І. Голубович, І. Гукалова, А. Демичева, О. Довгополова, П. Єремеев, О. Журба, М. Загурська, Ю. Кісельова, В. Константінова, О. Красько, С. Куделко, М. Курушина, С. Кушнар'єв, С. Легеза, І. Лиман, Т. Литвинова, Р. Любавський, А. Медведовська, В. Мільчев, О. Міхеєва, О. Мусієзов, О. Отземко, О. Петриківська, С. Покляцький, Т. Портнова, І. Посохов, С. Посохов, І. Пятницькова, Є. Рачков, О. Рябенко, В. Середа, С. Сільванович, Н. Темірова, Ф. Тихомірова, А. Ховтура, Д. Чорний; ред.: В. Кравченко, С. Посохов, В. Куліков, Р. Любавський, Є. Рачков, А. Артеменко, Т. Водотика, А. Горак, О. Кравченко, Т. Литвинова, О. Малинова-Тзіафета, В. Мільчев, О. Панкеев, С. Стельмах, В. Тарасов, Н. Темірова, О. Улод, В. Хмарський, Д. Шевчук, Ф. Шредер, Н. Шліхта, В. Яковлева. — Харків: Точка, 2021. — 564 с.: іл., табл. — укр.

Досліджено теоретичні та практичні проблеми урбаністики. Увагу зосереджено на символічних просторах і культурних ландшафтах п'яти великих міст Східної та Південної України — Дніпра, Донецька, Запоріжжя, Одеси й Харкова. Розглянуто зазначені міста як центри соціокультурної взаємодії та різноманітних інновацій, як динамічні системи, що постійно змінюються, перебуваючи в пошуках власного актуального «обличчя». Охарактеризовано постіндустріальні тренди урбанізації в нових завданнях української геоурбаністики. Розкрито принципи антропологізму, мікроурбанізму та міждисциплінарності в сучасній урбаністиці.

Шифр НБУВ: ВС69461

Див. також: 2.С.76, 2.У.196, 2.Ц.896, 2.Ю.1195

Сфери громадського життя

2.С.30. Автентичність і екологія як аксіологічні тренди постпандемічного світу, або перевідкриваючи «словник цифрової епохи» / Л. П. Комісар // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 43-48. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто питання, пов'язані з актуальними викликами, що постали перед людством у цифровому постпандемічному світі. Наведено ідею щодо потреби ревізії і «перевідкриття» на онтологічному рівні ціннісних орієнтирів, дієвих для сучасної людини. У даному аспекті здійснюється культурно-філософський і етико-аксіологічний аналіз екодискурсу в перспективі «реальної віртуальності» крізь призму реактуалізації парадигми автентичності. Увагу приділено феноменам «ерозії» ціннісної автентичності та «дифузії» персональної відповідальності перед природою у сучасних дигітальних практиках «прочитання» соціальної дійсності.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.С.31. Від конкуренції до партнерства: модний медіатренд чи ринкова необхідність? / К. О. Горська // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 80-87. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Мета дослідження — наукове переосмислення традиційних підходів до співробітництва між медіа в умовах цифрового інформаційного середовища, визначення чинників, що призвели до нової хвилі популярності практик партнерства та виокремлення сегментів, у яких вони матимуть найбільшу ефективність. Дослі-

дження передбачає всебічний аналіз явища співробітництва між медіа: його природи та середовища реалізації, моделей і учасників окремих партнерських практик. Для цього використано теоретичний методологічний корпус, що включає опис, узагальнення, оцінний аналіз; метод систематизації та прогностичний метод. Результати дослідження продемонстрували, що, хоча потреба та принципи партнерства суттєво не змінилися, медіа зіткнулися з необхідністю реалізовувати ці практики в цифровому середовищі. Традиційними мотиваторами співробітництва є технологічний прогрес, висока конкуренція та фінансова нестабільність. Черговий сплеск уваги до партнерства спостерігається в період пандемії COVID-19, коли можливості виробництва контенту, особливо регіональних медіа, були суттєво обмежені через локдауни. Самі ініціативи сьогодні зосереджені довкола окремих циклів медіавиробництва. У роботі систематизовано напрацьований зарубіжний досвід для перенесення успішних партнерських практик на український медійний ландшафт. Виявлено вектори розвитку співробітництва в цифровому середовищі, оцінено його потенціал у різних секторах медіаіндустрії.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.32. Візуальний контент медіа як інструмент маніпуляцій в контексті інформаційно-сміслової війни: навч. посіб. / К. М. Родигін, І. О. Єрмакова; Донецький нац. ун-т ім. В. Стуса. — Вінниця: Твори, 2019. — 141, [6] с.: фот. кольор., рис. — Бібліогр.: с. 133-141. — укр.

Розглянуто основні види маніпуляцій з візуальним контентом у медіа в контексті інформаційно-сміслової війни: фотоманіпуляції (втручання в цілісність зображення, ретуш, монтаж); фотофейки як маніпуляції з контентом та описом фотографій; постановочні світлини; використання засобів художньої виразності (композиції, ракурс, кадрування, невербальне повідомлення тощо). Досліджено характер фотоманіпуляцій з естетичних та політико-ідеологічних міркувань. Охарактеризовано небезпеку поширення фотофейків в інформаційно-смісловій війні. Особливу увагу приділено образіві дитини в фотофейках. Проаналізовано постановочність та документальність в контексті документа історії та як інструмент управління суспільною думкою. Досліджено виразність засобів художньої виразності як способу маніпуляції сприйняття візуальної інформації.

Шифр НБУВ: ВА858690

2.С.33. Екологія людини: навч. посіб. / Г. С. Хаєцький; Вінницький нац. аграр. ун-т. — Вінниця: Твори, 2018. — 311 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 301-305. — укр.

Розглянуто суть екології людини як науки, викладено сучасну теорію розуміння феномена людини з екологічних, біологічних, соціальних і філософських позицій. Визначено нові підходи боротьби з хворобами й шляхи оздоровлення та можливості адаптації людини до стресогенних чинників, описано еколого-демографічний стан людства і особливості формування етносу. Висвітлено важливі питання проблем екологічної безпеки людства в умовах сучасної екологічної кризи. Окреслено етапи взаємодії людини і природи, методи досліджень екології людини. Подано інформацію стосовно сучасної теорії про походження людини, філософське і природничо-наукове бачення людини. Репрезентовано людину як основу пізнання її взаємодії з навколишнім середовищем, розкрито суть біопсихосоціального феномену людини. Увагу приділено вченню Вернадського В. І. і Тейяра де Шардена про ноосферу, філософським і антропологічним поглядам про феномен людини. Охарактеризовано людину як індивід, особистість і соціальну істоту.

Шифр НБУВ: СО38326

2.С.34. Коеволюція системи «людина — суспільство — природа» / Г. М. Клепня // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 32-38. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Осміслено місце людини у системі «людина — суспільство — природа» в аксіологічному просторі постсучасності, об'язаному економічними, соціальними та політичними кризами глобалізованого світу, що зумовлюють різноманітні екологічні загрози. Суперечності всередині досліджуваної системи виявляються в хибній ціннісній орієнтації людини, спрямованій виключно на задоволення власних потреб. Здійснено спробу переосмислення біологічної ролі людства як частини природи та оновлення на цих засадах світоглядно-аксіологічних установок відповідно до викликів сучасності.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.С.35. Культурно-екологічні виміри буття людини на різних етапах суспільного розвитку / О. М. Сідоркіна // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 53-56. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розглянуто практично-діяльнісні засади реалізації екологічного імперативу у світогляді людини традиційного суспільства. Показано значення вивчення екологічного досвіду для формування сучасної екологічної культури, адже екологічна культура традиційних суспільств виконувала функції самоорганізації та регулювання рівноваги у системі «людина — біосфера», зумовлюючи адаптивні виміри життєдіяльності людини.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.С.36. Молодь прагне осягнення слова: соціолінгвіст. студії / ред.: Н. С. Голікова, І. С. Попова, В. В. Самойленко;

Дніпровський нац. ун-т ім. О. Гончара. — Дніпро: Ліра, 2022. — 111 с. — укр.

Розглянуто українську мову як інформаційно-писемний засіб комунікації у м. Дніпро. Проаналізовано соціолінгвістичний аспект лексико-семантичного поля «національна ідентичність» у публіцистичному дискурсі. Досліджено вербальну репрезентацію логотипів на вулицях сучасного міста. Охарактеризовано мовно-комунікативні девіації на вулицях м. Дніпро. Розглянуто молодіжний сленг у структурі мовно-комунікативного простору м. Дніпро. Висвітлено мовну специфіку сучасного українського блогу (на матеріалі соціальної мережі TikTok). Зауважено мовну специфіку сучасного українського влогу (на матеріалі соціальної мережі Instagram). Досліджено соціолінгвістичний аспект лексико-семантичного поля «рідна мова» в ідіолекті І. Огієнка. Охарактеризовано функції жаргонізмів-емотивів у романі «Брухт» Павла Загребельного.

Шифр НБУВ: ВА858042

2.С.37. Організаційні та інституційні трансформації конфесійних практик у сучасному українському соціумі: автореф. дис. ... д-ра соціол. наук: 22.00.04 / С. С. Яремчук; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 35 с. — укр.

Наведено вирішення важливої наукової проблеми, що полягає в подоланні гносеологічної невідповідності між теоретичними підходами в соціології релігії щодо організаційно-інституційної трансформації феномену конфесійних практик, які характеризуються теоретико-методологічною фрагментарністю та відсутністю системно-узагальненого бачення в аспекті їх взаємної логічної пов'язаності та взаємозумовленості, а з іншого боку, нагальною суспільною потребою у визначенні концептуального ресурсу конструкту конфесійних практик для пояснення останніх як соціальних форм релігійно-конфесійної взаємодії. Здійснено експлікацію поняття «конфесійні практики», сформовано їх типологічну матрицю. Встановлено, що процес організаційно-інституційної трансформації конфесійних практик у сучасному соціумі передбачає зміну суттєвих якостей останніх. Визначено, що результативність процесу цієї трансформації суттєво залежить від соціально-культурної спрямованості конфесійної діяльності. Виокремлено конфесійні особливості релігійності регіонального буковинського соціуму. Визначено, що конфесійні соціально-харитативні практики є вагомим чинником не лише релігійного, але й суспільного розвитку.

Шифр НБУВ: РА451630

2.С.38. Організація та проведення медико-соціологічного дослідження: теорія та практика. Структурований підручник / І. М. Д'яченко, С. В. Гордійчук. — Житомир: Поліс. нац. ун-т, 2021. — 207 с.: іл., табл. — Бібліогр.: с. 205. — укр.

Висвітлено теоретико-методологічні питання організації та проведення конкретного медико-соціологічного дослідження, які є достатнім мінімумом знання для майбутніх спеціалістів охорони здоров'я. Розглянуто специфіку парадигм медицини, вплив цифрової медицини на роль соціології медицини у формуванні сучасної системи охорони здоров'я, види та методи соціологічних досліджень. Визначено специфіку медико-соціологічного дослідження. Розглянуто теорію і методологію вибірки, особливості збору, аналіз емпіричних даних і презентацію результатів дослідження тощо.

Шифр НБУВ: ВА858396

2.С.39. Особливості категорії новини в газетному тексті: спосіб відбору та подачі матеріалу (на прикладі газети «День») / А. К. Павлова, А. Д. Криворучко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 62-67. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета дослідження — поглиблення уявлень про категорію новини в контексті газетного дискурсу, з'ясування особливостей подання різнопланових новин на сторінках газети «День». У ході дослідження використано описовий метод — для висвітлення теоретичних аспектів теми, зокрема виокремлення особливостей категорії новини; порівняння — для виявлення способів подання новин у газеті «День»; синтезу, індукції та дедукції — для формулювання висновків. Проаналізовано сутнісні характеристики категорії новини на прикладі матеріалів газети «День», особливості подання новинних матеріалів за певною тематикою, зокрема, політичні, суспільні та культурні. Порівняльний аналіз подання політичних, суспільних та новин культурного життя на сторінках газети «День» сприятиме поглибленню уявлень про категорію новини, її магістральних характеристик. Матеріали дослідження сприятимуть синтезованому осмисленню категорії новини в контексті газетного дискурсу.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.40. Особливості формування спільноти фанатів мальовисів у сучасному інформаційному просторі / Х. С. Копильчак // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 68-74. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — простежити особливості формування спільноти фанатів мальовисів у сучасному українському інформаційному просторі. З'ясовано, що мальовисів протягом останніх трьох років зростає зацікавленість суспільства мальовисами. Сьогодні це унікальний видавничий продукт, ефективний засіб подання та розповсюдження інформації з різних галузей знань, а також

художній засіб і вже сформоване мистецтво. Українські мальовисів мають безліч жанрів, піджанрів, зачіпають різну тематику й широкий спектр проблем, а також спрямовані на читача різних вікових категорій, соціального становища, роду діяльності. Традиція мальовисів та мальованої літератури є невід'ємною частиною багатьох культур світу і як західних, так і східних. Охарактеризовано читачів мальовисів як унікальну субкультурну групу. Сформовано основні типи комунікації між читачами та видавцями коміксів. Описано основні види промоції мальовисів в Україні серед різних груп читачів. Перелічено основні медійні ресурси, які використовують видавці та читачі мальовисів для промоції й обговорення нових видань. Наголошено, що формування лояльної спільноти споживачів мальовисів сприятиме розвитку жанру. Уперше досліджено особливості формування спільноти фанатів мальовисів у сучасному українському інформаційному просторі. Можна стверджувати, що комікс та графічний роман уже присутні в українському дискурсивному полі, проте обговорення цих особливих культурних феноменів ведеться переважно в публіцистичному ключі на «комікс-орієнтованих» Інтернет-ресурсах.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.41. Перше дитяче талант-шоу в історії українського радіо / А. О. Бессараб, Т. С. Гіріна // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 29-36. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Мета дослідження — розширити знання українців з історії світового українськомовного радіомовлення та збагатити профільний науковий дискурс сектором українськомовного радіо діаспори як його природною складовою. В основі — метод архівного дослідження. Розширений за методами моніторингу, бібліографічно-описовим, за допомогою методу порівняння в часі аналіз оцифрованих випусків українського щоденника у США «Свобода», провідного видання української еміграції, охопив 1930 — 1932 рр. Одержані висновки зроблено за результатами аналізу інформації, зібраної з 913 чисел газети та 375 різноманітних матеріалів, які містять цінну інформацію зазначеної тематики. Викладено основні передумови та етапи створення першої періодичної радіопрограми для молодших слухачів у світовому українськомовному радіопросторі. Проаналізовано контент, тематичну та жанрову спрямованість програм на радіо в США, до мікрофона в яких запрошували дітей. Вивчено способи зворотного зв'язку, міру успішності, маркетингову складову, стилістику конструктивної критики, оцінки таких ініціатив сучасниками та проведено аналогії з відповідним сегментом на сучасному етапі. Наголошено на значенні спадкоємності поколінь у процесі розбудови світового українськомовного радіопростору в умовах цифровізації та інтернетизації глобального інформаційного простору. Встановлено, що провідну роль у створенні перших радіопрограм аналізованої тематики відіграла особистість її керівника, спонсора та натхненника М. Сурмача, наголошено на значенні роботи об'єднаної української громади, мотивованої метою познайомити широкий загал зі своєю культурою засобами медіа. Надано оцінку подібним ініціативам з погляду сучасників загалом та радіопростору зокрема. Досліджено та документально відстежено ретроспективу формування закордонного українськомовного медіапростору в контексті створення першої періодичної радіопрограми для дітей у інонаціональному медіапросторі США початку 30-х рр. XX ст.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.42. Проблема соціальної відповідальності в системі «людина — природа» / С. С. Орденів // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 48-52. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто проблематику соціальної відповідальності в системі «людина — природа». Наголошено на поглибленні екологічної кризи в умовах глобалізації. Акцентовано увагу на тому, що в глобальних умовах соціальна відповідальність у системі «людина — природа» пов'язана з безпечною природокористування та спрямована на досягнення оптимальної взаємодії суспільства і природи. Оскільки в сучасний період об'єктом соціальної відповідальності стає вся біосфера, людство перетворюється на колективного суб'єкта відповідальності, що потребує формування особливих екоцентричних ініціативних форм персональної відповідальності, які ґрунтуються на засадах екологічного імперативу.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

2.С.43. Релігійні меншини в Україні: актуальні проблеми / Н. П. Пивоварова, В. В. Титаренко, Л. О. Филіпович // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 43-62. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Наведено результати соціологічного дослідження щодо актуальних для релігійних меншин проблем їх функціонування в сучасній Україні. Відповідно до одержаних даних, головними є юридичні аспекти щодо законодавства, насамперед, майнових прав, державної реєстрації, набуття статусу юридичної особи, одержання або придбання землі в користування або побудову культурної споруди тощо. Серед актуальних проблем, з якими стикаються релігійні меншини, є економічні, соціальні, гуманітарні (зокрема, освітні). Респондентами (вірянами релігійних меншин) зазначалося про порушення права на забезпечення

релігійних потреб вірян під час військової служби (зокрема, капеланство); утиски в реалізації права на участь у добровільній діяльності (наприклад, волонтерство, робота з групами ризику — споживачами наркотичних засобів і психотропних речовин, алкогольних напоїв, колишніми в'язнями тощо); труднощі з реалізацією права на придбання та використання предметів релігійного призначення, зокрема, обмеження переліку предметів, дозволених для везення християнською, переважно православною традицією тощо; порушення права вірян релігійних меншин на самовираження та/або упереджене ставлення громадськості та/або відмова у працевлаштуванні через зовнішній вигляд вірян, відповідно до вимог віри; подання невивірених або заангажованих інформацій про релігійні меншини в ЗМІ як джерело формування негативної громадської думки у ставленні до релігійних меншин. Виявлено, що державна політика у релігійній сфері щодо релігійних меншин є недостатньо розробленою, і це гальмує процес інтеграції України в європейське міжнародне співтовариство та підсилює маргіналізованість самих релігійних меншин, уможливує конфліктогенність суспільства, ускладнює участь релігійних меншин у міжрелігійному та державно-конфесійному діалозі.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.С.44. Риторичні аспекти комунікативної ефективності ранньохристиянських апологій / М. В. Бутиріна, Є. О. Бабенко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 11-17. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета дослідження передбачала виявлення тих риторичних прийомів, які здатні забезпечити ефективну релігійну комунікацію. Застосовано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, а також спеціальні-науковий метод комунікаційного аналізу, який надав змогу виявити комунікаційні засоби ефективної релігійної промови, інтерпретувати взаємодію Церкви з парафіянами та іншими цільовими аудиторіями в терміносистемі соціальних комунікацій. Використано конкретно-історичний та культурно-історичний підходи для релевантного трактування контексту розглянутої релігійної комунікації. Розглянуто феномен релігійної комунікації, визначено один з головних чинників її ефективності. Об'єктом дослідження виступили ранньохристиянські Апології (перша і друга) Юстина Філософа, що датовані серединою II ст. від Р. Х. На їх прикладі охарактеризовано контекст створення апологій та їх ефективність для політеїстичного світу; також виявлено комунікаційно ефективну побудову релігійного місіонерського тексту й з'ясовано, що він створювався згідно з традиційним риторичним взірцем (трактатами Цицерона) із дотриманням основних правил ораторського мистецтва. Дослідження показало, що використання риторичних прийомів, насамперед інкультураційного підходу, властиве релігійній комунікації з давнини. Уперше крізь призму комунікаційного підходу та дотичного до нього риторичного канону розглянуто ранньохристиянські апології як приклад ефективної релігійної комунікації, вартій наслідування в період медіатизації релігії.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.45. Роль реклами у вихованні/формуванні «нового читача»: доведено Іваном Тиктором (до 125-річчя видатного українського видавця) / Н. В. Зелінська // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 88-95. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Мета дослідження — доведення дівесті та ефективності реклами у вихованні/формуванні читачької аудиторії на прикладі медіаконцерну «Українська Преса», що може бути актуалізовано в умовах сучасних медіа. В основу дослідження покладено інформаційний, культурологічний і системний підходи; використано методи аналізу, синтезу, узагальнення — для виявлення «технологій» формування нового читачького середовища в умовах міжвоєнної Галичини; екстраполяції — для показу можливостей перенесення окремих елементів напрацьованого Тиктором досвіду рекламного впливу на аудиторію реципієнтів у діяльність сучасних медіа. Визначено місце реклами серед прийомів, які застосовували видатний український видавець І. Тиктор у 20-х — 30-х рр. XX ст. для формування нової читачької аудиторії, та показано дівесті його рекламної стратегії в сучасних умовах. Виявлено та продемонстровано на прикладах ефективної «технології» виховання та поступового формування прогресивної читачької аудиторії — з новими соціальними установками, культурними запитами, побутовими звичками — з використанням засобів прямої та прихованої реклами у виданнях, що виходили в концерні І. Тиктора «Українська Преса»; показано, що ці «технології», за деякою технічною «апгрейду» та відповідного до сучасних смаків «тюнінгу», можуть бути застосовані в сучасних умовах, коли відзначається потреба ефективної взаємодії учасників комунікативного ланцюга автор — медіа — реципієнт та окреслено проблему певної «недовихованості» значної частини аудиторії, спричиненої прогалинами в освіті, вибірковою джерел одержання інформації і загальним масовим «нечитанням».

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.46. Соціальна відповідальність в умовах глобальної екологічної кризи / Н. Ченбай // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 120-124. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Досліджено феномен соціальної відповідальності на всіх її рівнях в умовах загострення глобальної екологічної кризи. Показано, що глибинні причини її появи пов'язані з кризою духовності людства, яка й породила безвідповідальне і споживачьке ставлення людства до біосфери. Виявлено, що осмислення кола проблем, пов'язаних із складною екологічною ситуацією в світі, та пошук дієвих шляхів в напрямку їх вирішення вимагає докладання сумарних зусиль як представників різних галузей науки, так і філософів задля розробки спільної стратегії виживання людства.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культур.

2.С.47. Соціокультурні чинники розвитку здорового способу життя в умовах сучасної територіальної громади / Л. В. Афанасєва, І. В. Букрєва, Н. І. Глебова, Л. Ф. Глинська, А. В. Орлов // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 113-120. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — соціологічний аналіз чинників підвищення культури здорового способу життя та визначення рівня розвитку спортивної й оздоровчої інфраструктури та системи заходів у територіальних громадах Запорізької обл. За допомогою методу порівняльного аналізу здійснено теоретичне обґрунтування структури дослідження й вибір методології. За методом експресивного виявлення рівень забезпеченості мешканців територіальних громад, рівень розвиненості спортивно-оздоровчої інфраструктури. З використанням методу соціологічної інтерпретації результатів обґрунтовано низку чинників підвищення рівня розвитку спортивної інфраструктури та системи заходів з підвищення культури здорового способу життя в територіальних громадах Запорізької обл. Дані дослідження засвідчують значні зрушення й інтенсивний розвиток масового та професійного спорту і фізичної культури в Запорізькій обл. Встановлено рівень забезпеченості об'єктами спортивної інфраструктури, спортивних споруд за місцем мешкання, їх стан. Констатовано недостатню забезпеченість об'єктами спортивної інфраструктури та низький рівень умов для занять фізичною культурою для мешканців похилого віку, людей з інвалідністю й незахищених категорій населення. Обґрунтовано потребу об'єднати зусиль ЗОДА із зацікавленими представниками соціально відповідального бізнесу та громадськими організаціями для запровадження доступних, якісних і різноманітних форм спортивних, реабілітаційних та оздоровчих послуг для різних груп населення відповідно до європейських стандартів. Цінність дослідження полягає в науковій систематизації соціальних запитів населення територіальних громад та виявленні актуальних спрямувань реалізації комплексної програми з розвитку спортивної інфраструктури Запорізької обл.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.48. Суспільно-політичне мовлення на телеканалі UA: Перший як інструмент дієвої журналістики / О. В. Гресько, Т. Г. Грабачей // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 37-42. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета дослідження — проаналізувати особливості формування суспільно-політичного контенту на телеканалі UA: Перший. Застосовано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, а також моніторингу контенту Суспільної студії, випусків новин, токшоу «Зворотний відлік» на телеканалі UA: Перший. Аналіз суспільно-політичного контенту на телеканалі UA: Перший свідчить про те, що Суспільне мовлення України (СМ) поступово наближається до теоретико-практичної моделі дієвої журналістики на національному й регіональному рівнях. Це означає результативність висвітлення та обговорення актуальних питань суспільства, а також вплив на уповноважених і відповідальних осіб приймати певні рішення та вирішувати проблеми. На шляху демократичного розвитку українське суспільство потребує такого механізму прозрачності та підзвітності влади. СМ дотримується професійних стандартів, застосовує новаторство в медіавиробництві. На прикладі новаторських прийомів подачі суспільно-політичного контенту на суспільному телеканалі UA: Перший запропоновано теоретико-практичну модель дієвої журналістики в умовах медіаконвергентності. Результати дослідження можуть бути застосовані на регіональних філіях СМ, а також деяких комерційних телерадіокомпаніях, що прагнуть новаторських підходів до формування суспільно-політичного контенту й застосування інструменту дієвої журналістики.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.49. Суспільство у системі «людина — суспільство — природа» / Г. М. Клешня // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 35-43. — Бібліогр.: 32 назв. — укр.

Здійснено філософське осмислення сучасної ролі суспільства у триаді «людина — суспільство — природа». Проаналізовано особливості трансформації функціональної спроможності суспільства в умовах постмодерної ситуації. Акцентовано на поглибленні атомізації індивідів та масовізації суспільства у глобальних масштабах, що демонструє ознаки виникнення нового віртуального тоталітаризму. Останнє виступає як причина втрати потенції суспільства як організаційної системоутворюючої сили, що продукує аксіологічні засади соціокультурного розвитку людства. Показано, що переважаючі в постсучасності інструментальні методи є не ефективними при саморегулюванні складних динамічних біосоціальних систем. Обґрунтовано завдання філософії

в подоланні виявленої внутрішньої кризи елементів у дихотомії «природа-суспільство» та розв'язанні глобальних екологічних викликів.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філосо. Культур.

2.С.50. Український медіапростір у період пандемії: релігійний аспект / С. А. Козирячка // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 54-61. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — вивчити особливості презентації українськими ЗМІ новин на релігійну тематику та самопрезентації християнських конфесій в українському медіапросторі під час пандемії. За результатами аналізу заголовкового комплексу та змістового наповнення матеріалів ЗМІ виділено такі тенденції в українському медіапросторі: визнання церкви, як інституції загалом причиною спалахів COVID-19 по регіонах (на початку 2020 р.); особливий інтерес до УПЦ МП через порушення нею карантинних приписів і зростання статистики захворюваності та акцент на цій конфесії в новинах; маніпуляції в заголовках Інтернет-публікацій з метою привертання уваги до самого повідомлення чи видання загалом; неточність у фактах; використання заяв церковних ієрархів у заголовках повідомлень без маркування прямої мови. Визначено особливості самопрезентації християнських конфесій у медійному просторі: УПЦ МП — від воєвничого запалу (заклики до ігнорування карантинних приписів, беззаперечної віри в силу ритуалу) через часткове прийняття ситуації (одночасне запрошення до участі в контактних релігійних практиках і декларування «ідотримання соціальної дистанції») до позиції «жертви» («мученика, що зазнає гоніння») внаслідок потужного натиску з боку ЗМІ; ПЦУ та УГКЦ — підкреслено демонстрацію соціальної відповідальності й готовності до змін згідно з вимогами часу. Наукова новизна полягає в тому, що визначено тенденції у висвітленні новин релігійної тематики під час пандемії (2020 р.) та особливості самопрезентації християнських конфесій в українському медіапросторі.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.51. «Хаос» та «складність» як систематичні інструменти для вивчення сучасного інформаційного простору / Н. І. Зражевська // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 43-53. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — актуалізувати застосування таких понять, як «хаос» і «складність», для аналізу процесів у сучасному інформаційному просторі та дослідити проблеми хаосу в галузі медіаповідомлень, який розглядається як закономірний етап емансипації споживачів і виробників медіа. Методологія дослідження ґрунтується на ідеях і гіпотезах теорії нелінійності в дослідженні масово-комунікаційних процесів, постмодерністській і постструктуралістській хаології в розумінні сучасної інфосфери. Дослідження випадкових і непередбачуваних процесів у медіа може бути конфігуровано за допомогою методологічного підходу, який використовує «хаос» та «складність» як систематичні інструменти для вивчення сучасного інформаційного простору. Хаос у медіа спроектований також формуванням сучасного порядку денного, оскільки нова комунікаційна парадигма пропонує більше інформації роздільної, стислої, драматичної, що, у свою чергу, піддає сумніву відчуття її значимості. У роботі порушено питання: як і чому працює система селекції, викривлення в медіаповідомленнях, чому досі не знайшлося ефективного інструменту протистояння хаосу в медіа, і чому неможливо в принципі подолати хаотичні процеси як у соціально-культурному просторі, так і конкретно у площині медіакультури. Розглянуто хаос як елемент самоорганізації медіакомунікації, у результаті чого відбувається поштовх до нових процесів розвитку інформаційного простору. Не можна заперечити той факт, що хаос у сучасній інфосфері поступово перетворився на складову, невід'ємну частину реальності, оскільки медіакультура стала потужною силою сучасності. Наукова новизна роботи полягає в тому, що аналіз хаотичних елементів у повідомленні надає змогу зрозуміти природу хаосу в медіакомунікації, його роль у формуванні повсякденних практик, і загалом у масових комунікаціях. Оскільки маніпулятивний і пропагандистський бік масової комунікації усе більше стає нормою новітніх медіа, а маніпуляція та пропаганда, посилені самим хаосом подій і повідомлень про них, то в аналізі сучасного інформаційного простору варто акцентувати увагу на розумінні цих процесів і управлінні ними.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.52. International regional studies: communication aspect / A. Girman, N. Kodatska // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 18-23. — Бібліогр.: 7 назв. — англ.

Мета дослідження — проаналізувати та систематизувати об'єктивні умови, які визначають зміст процесів комунікації на міжкультурному рівні, виділити регіональну складову як важливий аспект міжкультурної комунікації в сучасному світі. Використано порівняльно-історичний метод для аналізу та систематизації даних щодо розвитку міжкультурних комунікацій; для визначення особливостей та чинників виникнення регіональної складової комунікативних процесів на міжкультурному рівні і систематизацію та класифікацію. Розглянуто комунікацію як інструмент реалізації практичних інтересів індивідів, спосіб звільнення від

економічних і політичних впливів і процес комунікації на міжкультурному рівні. Здійснено огляд тенденцій у сфері інтернаціональної культури. Виділено дві основні тенденції: експансія в галузь інтернаціональної культури, яка призводить до асиміляції; утворення «загальної культури» поряд з національними культурами, тобто прагнення до єдності в різноманітності. Проведено аналіз складових міжкультурної комунікації та визначено її особливості. Розглянуто поняття міжкультурної компетенції, що передбачає здатність здійснювати комунікативні процеси в межах взаємодії двох або більше культур. Проаналізовано феномен регіоналізму, що реалізується через культурну, історичну й географічну близькість і прагнення сусідніх країн та регіонів зберегти свою культурну й економічну ідентичність через регіональні торгово-економічні переваги та колективний протекціонізм. Проведено класифікацію процесів міжнародної регіоналізації, які відбуваються на декількох просторових рівнях: макро-, мезо- і мікро-. Виділено чотири типи макрорегіоналізму: атлантичний (західний), європейський, американський і азіатський (східний). Регіон визначено як суб'єкт культурної життєдіяльності зі своєю інфраструктурою, здатний до самостійного оцінювання своєї історичної перспективи, для якої характерні історично сформований загальний уклад життя, природа й соціально-економічна специфіка. Здійснено аналіз регіональної диференціації соціуму та виділено регіональну складову як важливий аспект міжкультурної комунікації.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.С.53. Who is suffering gender-based violence in Ukraine? A snapshot of domestic violence during war and a global pandemic / L. Iesue, O. Lozovska, A. Timmer, A. Jawaid // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 52-63. — Бібліогр.: 48 назв. — англ.

За даними дослідження, ризик насильницької віктимізації, зокрема, різних форм жорстокого поводження та сексуального насильства, є високим серед осіб, які змушені залишити свої домівки внаслідок війни, надзвичайних гуманітарних ситуацій і конфліктів. На жаль, мало відомо про таку критичну проблему, як домашнє насильство, оскільки більшість досліджень під час глобальних криз фокусуються на насильстві поза домом. З огляду на те, що дім залишається одним з найнебезпечніших місць для вразливих осіб під час війни, в такий час дуже важливо звернути увагу на людей, які є найбільш вразливими до того, щоб стати жертвою домашнього насильства в суспільствах, охоплених війною, наприклад, в Україні. Крім того, необхідно визначити характеристики домашнього насильства, яке відбувається на «перетині» війни та глобальної пандемії. Використано первинні дані опитування з міжнародного дослідницького проекту «Міжнародне дослідження глобальної пандемії, девіантної поведінки та здоров'я» для того, щоб краще зрозуміти домашнє насильство в сучасному українському суспільстві та проаналізувати характеристики домашнього насильства (психологічного та фізичного), яке відбувалося під час російського вторгнення в Україну та глобальної пандемії. Зокрема, у даному дослідженні розглянуто такі питання: яким є рівень домашнього насильства (фізичного та психологічного) під час «перетину» війни та пандемії, а також хто найімовірніше стає жертвою домашнього насильства в цій ситуації. За результатами моделей логістичної регресії у порівнянні з неодруженими особами в Україні, люди, які проживають разом зі своїми партнерами, піддаються більшому ризику психологічного насильства, водночас шлюбу є фактором «захисного» фактора проти фізичного насильства. Вищий соціально-економічний статус значно знижує ризик психологічного насильства з боку інтимного партнера. На відміну від попередніх досліджень, одержані результати показують, що шанси зазнати фізичного насильства є вищими для чоловіків, ніж для жінок.

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 2.С.5, 2.С.24, 2.С.26, 2.У.710, 2.Ч.1119, 2.Ю.1174, 2.Ю.1183, 2.Ю.1196, 2.Ю.1224-2.Ю.1225, 2.Ю.1227

Економічна соціологія

2.С.54. Витрати на роботу силу: соціальні інвестиції для сталого людського розвитку / І. М. Новак // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 125-141. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Досліджено соціальні інвестиції як елементи витрат на роботу силу для забезпечення сталого людського розвитку на корпоративному рівні. На основі узагальнення підходів до розуміння та оцінювання соціальних інвестицій, концепції сталого людського розвитку і соціальної відповідальності організації запропоновано розглядати окремі елементи витрат на роботу силу як внутрішні соціальні інвестиції для забезпечення сталого людського розвитку. Мета дослідження — аналіз внутрішніх соціальних інвестицій в структурі витрат на роботу силу, визначення основних проблем і напрямів їх удосконалення для забезпечення сталого людського розвитку на корпоративному рівні. Науковою новизною даної роботи є обґрунтування методологічного підходу до дослідження витрат на роботу силу з точки зору виокремлення

в їх структурі внутрішніх соціальних інвестицій для забезпечення сталого людського розвитку в контексті концепції соціальної відповідальності організації. Це надає змогу проаналізувати загальну динаміку та структуру, галузеві й регіональні диспропорції внутрішніх соціальних інвестицій компаній як елементів витрат на робочу силу, визначити основні проблеми соціального інвестування сталого людського розвитку на корпоративному рівні та запропонувати напрями удосконалення статистики витрат на робочу силу, зокрема для підвищення результативності механізмів соціального діалогу в частині укладення колективних договорів і угод. Для досягнення визначеної мети застосовано такі методи дослідження: порівняльного та статистичного аналізу даних, графічного методу подання результатів — для кількісного оцінювання та дослідження динаміки витрат на робочу силу; методів системного підходу, логічного аналізу, індукції та дедукції, узагальнення й аналогії — при обґрунтуванні й розробці методологічного підходу до визначення внутрішніх соціальних інвестицій на корпоративному рівні як елементів витрат на робочу силу. Узагальнено світові та європейські підходи до розуміння соціальних інвестицій, сталого людського розвитку, соціальної відповідальності організації та витрат на робочу силу. На основі національних і міжнародних статистичних даних проаналізовано динаміку та структуру витрат на робочу силу за видами економічної діяльності, розміром підприємств і регіонами України, їх галузеві та регіональні диспропорції та визначено основні проблеми соціального інвестування сталого людського розвитку на корпоративному рівні. Визначено напрями удосконалення статистики витрат на робочу силу для забезпечення врахування результатів соціального діалогу при укладанні колективних договорів і угод.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.С.55. Зв'язок автор — споживач у рекламному продукті (на матеріалі вільного асоціативного експерименту) / О. Б. Русецька // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 96-101. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета дослідження — прослідкувати та проаналізувати дієвість рекламної продукції через асоціативні реакції реципієнта на його складники (зображальний та текстовий). Головним методом дослідження є вільний асоціативний експеримент. Подано експеримент зі стимулами, якими стала рекламна продукція, а не окремі поняття. Специфіка такого матеріалу полягає в нерозривному зв'язку вербальної та невербальної частин одного продукту: рекламний слоган та зображення, яке супроводжує його, є цілісним комплексом впливу на споживача. На різних етапах використано методи аналізу та узагальнення. Подано основні підходи до створення стимульних списків для проведення вільного асоціативного експерименту. Проаналізовано рекламні продукти на предмет досягнення комунікативної мети, використовуючи вільний асоціативний експеримент на рекламних складових. Встановлено, що кожна складова реклами є інформаційним носієм, який є важливим для реклами обох видів. Меседжі можуть дублюватися в різних частинах, доповнюватися або відсилати реципієнта до зовсім іншої теми. Так, аналізований рекламний продукт про аборт у своїх складових несе різну інформацію для сприймання, що посилює ефект реклами. Зображення та текст до реклами мила DOVE інформаційно доповнюють одне одного, створюючи об'ємний образ рекламованого продукту. Реклама «Coca-cola: відкривай себе» має динамічний характер, бо поєднала в собі процесуальність у слогані та впізнаваний зображальний елемент. Таке накладання викликає потужний рушійний ефект. Вперше використано вільний асоціативний експеримент для дослідження рекламних матеріалів на ефективність сприймання їх складників.

Шифр НБУВ: Ж23244; Соц. комун.

2.С.56. Свято як комунікаційна технологія конструювання ідеологічного простору радянського суспільства: соціоінженерний підхід / І. С. Бондаренко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 75-79. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета дослідження — актуалізація однієї з найефективніших комунікаційних систем творення ідеологічного простору радянського суспільства — свята. Спираючись на методику системного аналізу, аналогії, конкретизації та порівняння, зроблено спробу окреслити специфіку радянської святкової обрядовості як соціально-комунікаційного явища. У роботі обстоюється думка про те, що радянське свято постає комунікаційною технологією утопічної (радикальної) соціальної інженерії. Водночас основний дослідницький фокус зосереджено на управлінській системі СРСР і відділах агітації та пропаганди, які, власне, і забезпечували впровадження тоталітарних засновків у соціокультурну тканину радянського суспільства. Саме ця управлінська складова організації радянських свят свідчить про реалізацію соціоінженерного проекту творення дійсності. Стверджується, що радянське свято — це складна технологічна система конструювання нового суспільного порядку й встановлення правил комунікаційної взаємодії влади та народу. Ця система відображає всі суспільно-політичні процеси, характерні для будь-якого соціального інституту країни, зокрема, комунікаційні техніки встановлення політичної влади. Залучаючи широку джерельну базу —

архівні матеріали, здійснено ретельний огляд характерних ознак радянського свята як кроскультурного феномену. Увагу зосереджено на періодизації комунікаційної динаміки свята. Розвідка спонукає до думки, що свято як соціокультурний феномен, постає з глибин ігрової/ритуальної комунікації, здатне транслювати й встановлювати новий формат суспільних відносин, чітко фіксувати в соціальній пам'яті морально-етичні цінності, встановлювати стабільні зв'язки з різномірними соціальними групами.

Шифр НБУВ: Ж23244; Соц. комун.

2.С.57. Investment of social entrepreneurship in Ukraine: current issues of legal regulation / V. Kosovych, V. Kosovych, O. Rym // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 467-475. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Досліджено створення умов для соціалізації економічних відносин у сучасній Україні — правового забезпечення інвестування соціального підприємництва (СП). Українська держава активно впроваджує в національну практику світові економічні тренди та правові стандарти. Серед них СП і його правове забезпечення. Констатовано, що основними пріоритетами СП сьогодні є: розвиток соціальних інновацій, екологія, охорона здоров'я, освіта, професійне навчання, працевлаштування людей з обмеженими можливостями, добробут, розвиток територій, культура тощо. СП в Україні має дещо нерозвинений характер через, насамперед, брак коштів на його розвиток. В Україні немає спеціального правового регулювання СП. Основною формою вітчизняного СП є благодійна діяльність громадських організацій. Акцентовано на тому, що успішність реалізації проєктів у площині СП значною мірою залежить від іноземних інвестицій. Права інвестора в Україні захищені розвиненим законодавством і, попри бюрократичні перешкоди, забезпечуються державними гарантіями. Зазначено, що аналіз вітчизняної економічної та правової практики вказує на наявність соціально-правових передумов для успішного інвестування коштів у СП. Серед цих передумов виділено такі як: готовність суспільства й організаційна підтримка держави, міжнародне сприяння, наявність зацікавлених соціальних груп, наявність проєктів спеціальних законів, що мають стимулювати утворення, розвиток і діяльність СП як основної форми СП. Звернено увагу на те, що проєкт Закону України «Про соціальне підприємство» змінює ідеологію СП від благодійної до підприємницької діяльності, що поєднана з упрощенням інновацій і вирішенням соціальних проблем. Саме такий підхід є привабливим для внутрішнього та зовнішнього інвестора та основою для майбутнього успіху СП. Підсумовано, що запропоноване дослідження може бути цікавим як для потенційних інвесторів, так і для інвесторів, які уже працюють в Україні та хочуть розвинути чи диверсифікувати напрями своєї діяльності.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.264, 2.У.365, 2.У.548

Політична соціологія

2.С.58. Війна в Україні: сприйняття населенням та її вплив на якість життя / О. М. Балакірева, Д. А. Дмитрук // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 116-122. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

За даними загальнонаціонального опитування проаналізовано внутрішню та зовнішню міграцію, психологічні резерви та відчуття населенням України підтримки. Досліджено надання допомоги захисникам і сприйняття перспектив перемоги. Визначено рівень довіри до Президента України.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.С.59. Екзистенціалістський фемінізм Сімони де Бовуар / О. В. Павловська, Л. Л. Шкіль // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 72-76. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розглянуто філософські погляди видатної письменниці та ідеологині феміністського руху Сімони де Бовуар як екзистенціалістський фемінізм. Проведено аналіз внеску авторки у розвиток «феміністської» як відкриття феномену «іншої», визначення його як певного психологічного комплексу неповноцінності, та спроби вказати шлях до ймовірної подальшої самореалізації жінки. Розкрито інтерпретацію письменницею історії у світлі екзистенціальної філософії, де жінка, через художній образ, вивчається авторкою як екзистант, провідним сенсом буття якої є прагнення до творчої та особистісної самореалізації. Обґрунтовано, що саме у цьому твердженні і розкривається основний сенс поняття екзистенціалістського фемінізму Сімони де Бовуар.

Шифр НБУВ: Ж70861; Філол. Культур.

2.С.60. Російсько-українська війна: теорія та практика соціологічного осмислення / Т. Д. Лапан, О. С. Химович, Н. Й. Черниш // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 31-51. — Бібліогр.: 35 назв. — укр.

Акцентовано увагу на основних проблемних питаннях у формуванні соціологічного дискурсу щодо війни та російсько-української війни. Реалізовано спроби наукових відповідей на нові

виклики, пов'язані з війною, які з'являються значно повільніше, ніж медійні. Обґрунтовано думку про те, що питання війни актуалізується лише тоді, коли з'являється реальна війна, а не її потенційна загроза. Окреслено, що війна у світовій історії — це норма, мир — це переважно виняток. Визначено, що крихкий характер миру і постійна воєнна загроза з боку Росії (зараз і у подальшому) потребує превентивного та постійного аналізу. Запропоновано концептуальну схему розмежування двох гілок соціологічного знання щодо мілітарної проблематики у вигляді соціології війни та соціології війська/армії. Здійснено адаптацію чотирирівневої моделі соціологічного аналізу Н. Дж. Смелзера до вивчення війни та війська за двома критеріями. Аргументовано, що ці чотири рівні вимагають своєї конкретизації в теоретичному плані і в обранні релевантних методик емпіричних досліджень проблем війни в цілому та триваючої російсько-української війни зокрема. Наведено узагальнену таблицю реалізованих провідними соціологічними центрами країни емпіричних досліджень з початку гострої фази російської агресії з висновком про значне переважання макорівня їх здійснення та домінуючого використання кількісних методик. Запропоновано тематику наукового пошуку на інших трьох рівнях соціологічної аналітики. Наведено приклади міжнародних проєктів дослідження компанії «YouGov» щодо оцінки рівня допомоги українським біженцям. Представлено результати досліджень, які проводяться в Україні та Росії паралельно, оскільки це надає можливість проаналізувати дзеркальність ситуації як в Україні, так і в суспільстві країни-агресора. Виявлено, що більшість досліджень, проведених в Україні за час повномасштабної війни, розкривають лише певні аспекти сучасної війни та війська (оцінку рівня довіри до Збройних сил України, підтримку дій Президента України, готовність громадян до захисту Батьківщини, зовнішньополітичні орієнтири, соціальну адаптацію населення, рівень їх стресостійкості тощо), що не надає наразі можливості формування цілісної архітектури соціологічного знання в зазначеній сфері. За даними досліджень, проведених за час повномасштабної агресії Росії в Україні, виокремлено головні тематичні блоки та розкрито їх значення у формуванні основ соціології війни та соціології війська/армії. Виявлено, що війна є надзвичайно складним явищем для її професійного осмислення в соціології в ситуації її мультипарадигмальності, тому наявні напрацювання потребують фахового обговорення та результативних дискусій.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.С.61. Political socialization of youth as a product of interaction of value-mental attitudes of an individual and purposeful information influence / А. Ihrushko, S. Belkova // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 144-150. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Подано аналіз політичної соціалізації молоді як компонента загальної соціалізації, що здійснюється під впливом сукупності інституціональних та особистісних чинників, зокрема впливу інформаційно-комунікативних технологій. Мета роботи — визначити механізми впливу інформаційно-комунікативних технологій на політичну соціалізацію молоді на основі аналізу особистісних та інституційних чинників політичної соціалізації. У ході дослідження використано сукупність загальнонаукових методів, а саме: логічний аналіз стосовно наукових надбань і теоретичних висновків щодо проблеми дослідження; порівняльний метод; системний підхід, що надає змогу розкрити цілісність і взаємозв'язок чинників і механізмів інформаційного впливу на процес політичної соціалізації. Визначено, що ціннісно-нормативне становлення особистості відбувається шляхом реалізації певних соціальних механізмів, за допомогою яких закріплюються соціально-політичні ролі та політична активність індивідів як учасників політичного процесу. Виявлено, що індивідуальна інтерпретація особливостей культурної взаємодії у процесі політичної соціалізації має особливе значення в умовах сучасного інформаційного суспільства. Через процес політичної соціалізації забезпечується унормовування політичних практик. За результатами соціалізації відбувається закріплення ціннісно-ментальних настанов, кризь призму яких відбувається оцінювання повсякденності життя індивідом, а відповідно, і сприйняття політичного світу. Фактично вибудовування системи соціальних механізмів впливу засобів масової інформації на процес політичної соціалізації молоді є принципово важливим, адже створює передумови для подальшої розбудови громадянського суспільства. При цьому закріплені соціальні моделі політичних практик засновано на символічному відтворенні образів та цінностей, забезпечуватимуть на суспільному рівні відповідність індивідуальних потреб особистості груповим потребам. Відповідно відбуватиметься відтворення (коригування) поведінкових практик, згідно із цінностями, інтересами та ідеалами соціальної групи, що поділяє певні політичні цінності.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.С.62. The research on public activists' values under the conditions of current transformations in Ukraine / А. V. Rus-Poltavskaya // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 26-42. — Бібліогр.: 7 назв. — англ.

Наведено результати дослідження цінностей учасників громадського руху «Центри громадянських ініціатив», проведеного в Україні восени 2021 р. Діяльність громадського руху «Центри громадянських ініціатив» здійснюється завдяки самоорганізації громадян на місцях. Виявлення соціально значущих проблем, постановка та реалізація завдань здійснюється силами самих активістів. Дослідження у таких громадських організаціях (масштаб, самоорганізація, самоокупність) раніше не проводилися. У цьому унікальність даного дослідження. Нині це найбільш розгалужена громадська організація, центри якої розташовані по всій Україні. Географія дослідження охоплює 10 областей України і м. Київ. У даному дослідженні передбачалося, що відібрані для опитування респонденти (керівники та рядові члени організації) є найбільш свідомою та рішучою часткою українців, які своїми діями претендують на вирішення складних проблем соціального будівництва в умовах загальної соціально-економічної кризи. Тому їх було обрано постачальниками інформації з питань, що вивчаються. Дослідження проведено на основі методики М. Рокіча (перелік термінальних та інструментальних цінностей), показує ієрархію цінностей опитаних. Більшість учасників громадського руху «Центри громадянських ініціатив» вважають, що система цінностей — це моральні норми та пріоритети особистості, які є мотивуючим фактором у їх житті. На думку респондентів у першу десятку входять такі цінності: здоров'я, матеріальне благополуччя, сім'я, любов, життя та мудрість, відповідальність, ефективність у справах, чесність, чуйність, життєрадісність. У дослідженні акцентовано увагу на тому, що громадські організації (наприклад, громадський рух «Центри громадянських ініціатив») необхідні в умовах глобальних соціально-економічних перетворень, оскільки їх діяльність спрямована на захист інтересів країни та окремих груп громадян, має практичне значення та надає соціально-значущі результати на місцях. Зазначено, що для реалізації суспільно значущих завдань необхідно, щоб людина, яка бере участь у громадській діяльності, мала домінуючі надособистісні (альтруїстичні), а не індивідуальні цінності. Запропоновано робочу гіпотезу, що у громадянських активістів для успішної реалізації соціально значущих завдань надособистісні цінності (відповідальність, чуйність, щастя інших) домінують над індивідуальними. Наведено співвідношення надособистісних та індивідуальних цінностей, які увійшли до першої десятки пріоритетних цінностей учасників громадського руху «Центри громадянських ініціатив»; визначення понять «система цінностей», «надособистісні цінності».

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 2.С.32, 2.Т.90, 2.Х.809, 2.Ю.1188

Статистика

2.С.63. Визначення сутності та структури ланцюга поставок логістичних послуг як об'єкта статистичного дослідження / Н. А. Гринчак // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 96-102. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — визначення суті та структури ланцюга поставок логістичних послуг як об'єкта статистичного дослідження. Здатність компаній зменшувати логістичні витрати та зосереджуватися на своїх основних конкурентних перевагах є ключовим фактором їх виживання та розвитку. Надійна робота ланцюга поставок логістичних послуг є визначальною для зростання ефективності логістики, оскільки підвищує продуктивність діяльності компанії шляхом мінімізації логістичних витрат. Визначено, що під логістикою слід розуміти частину ланцюга поставок, яка відповідає за транспортування товарів від виробника до постачальника до замовника/клієнта, а сам логістичний канал включає весь процес передачі продукції від виробника/постачальника до споживача, включаючи зберігання, транспортування, перевантаження, складування, обробку матеріалів та упаковку, а також обмін інформацією, пов'язаною із цими процесами. Визначено, що основними елементами ланцюга поставок та операцій логістичного ланцюга є: виробництво; зберігання; пакування та розпакування; логістичні операції, такі як завантаження та розвантаження, транспортування, перевантаження, обслуговування, крім завантаження, спеціальні вантажні перевезення, складування; зворотна логістика, повернення вантажів. Традиційний ланцюг поставок логістичних послуг складається з трьох фаз і включає три сторони: виробник/постачальник; провайдер/постачальник логістичних послуг; замовник/споживач. Відзначено, що постачальник логістичних послуг може надавати логістичні послуги безпосередньо замовнику/споживачу логістичних послуг або через інтегратора/посередника. Обмін інформацією здійснюється між постачальниками логістичних послуг, інтеграторами та замовниками. Фінансові потоки проходять від споживачів логістичних послуг до їх постачальників.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.С.64. Сучасний стан репродуктивного потенціалу жінок України / Ю. Г. Антипкін, В. Ф. Лапшин, Р. В. Марушко, О. О. Дудіна, Н. Ю. Бондаренко // Репродуктив.

ендокринологія. — 2020. — № 3. — С. 9-18. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Мета дослідження — оцінити основні показники репродуктивного потенціалу жінок України в динаміці за період 2000 — 2018 рр. При проведенні аналізу було використано дані Державної служби статистики України та Державної Установи «Центр медичної статистики МОЗ України» за період 2000 — 2018 рр. Застосовано методи системного підходу, структурно-логічного, епідеміологічного аналізу. Динаміка репродуктивного процесу в Україні в XXI ст. мала нелінійний характер: зростання загального коефіцієнта народжуваності з 7,7 на 1000 наявного населення у 2000 р. до 11,4 у 2012 р. і сумарного коефіцієнта народжуваності з 1,11 до 1,6 відповідно з подальшою тенденцією до погіршення — 8,7 і 1,3 у 2018 р. відповідно. Низькі показники відтворення населення України в XXI ст. утримувалися на фоні недостатніх для забезпечення цього ресурсів — зменшення чисельності жінок фертильного віку з 12 582,7 тис. у 2000 р. до 9998,6 тис. у 2018 р. за несприятливих змін вікового профілю народжуваності в бік старших вікових груп, високому рівні захворюваності репродуктивної системи у жінок. У 2000 — 2018 рр. відмічено високий рівень при негативній тенденції поширеності розладів менструації (приріст на 38,5 %), запальних хвороб шийки матки (приріст на 82,5 %), злоскісних новоутворень тіла матки (приріст на 39,9 %), молочних залоз (приріст на 11,99 %), шийки матки (приріст на 5,06 %), велика частота при негативній тенденції захворюваності вагітних цукровим діабетом (приріст на 62,5 %), хворобами щитоподібної залози (приріст на 17,3 %), системи кровообігу (приріст на 34,4 %), сечостатевої системи (приріст на 8,7 %). Водночас досягнуто зменшення репродуктивних втрат за рахунок вимушених абортів у 1,75 разу, померлих на першому році життя — у 1,7 разу, фетоплантальних втрат — у 1,4 разу. Висновок: в Україні в останні десятиліття зберігається несприятлива демографічна ситуація — зменшення чисельності населення в результаті надвисокої смертності при низькій народжуваності та низькій очікуваній тривалості життя.

Шифр НБУВ: Ж101004

Демографія

2.С.65. Вплив зрушень у структурі причин смерті на тривалість життя у великих містах України / Н. М. Левчук, П. Є. Шевчук // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 3-20. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Великі міста часто виявляються в авангарді змін у суспільному житті не тільки свого регіону, а й усієї країни. Тому дослідження тенденцій їх демографічного розвитку, зокрема смертності населення за причинами смерті, є актуальним не лише саме по собі, а у контексті загальних демографічних перспектив країни. Мета роботи — порівняльний аналіз приросту тривалості життя в Дніпрі, Києві, Львові, Одесі та Харкові за період 2005 — 2019 рр. та оцінка внеску в цей приріст зміни рівня смертності населення від основних причин (класів) смерті. Вперше здійснено декомпозицію зрушень у тривалості життя в п'яти найбільших містах України не лише за віком і статтю, а й за причинами смерті. За розглянутий період середня очікувана тривалість життя при народженні зросла в усіх містах, найбільше — за рахунок змін у смертності від хвороб системи кровообігу, що забезпечили від 1 року приросту тривалості життя серед чоловіків Одесі до майже 2,5 року серед жінок Харкова. Хоча у Харкові такий значний внесок, ймовірно, є результатом потрапляння частини смертей до класу неточно визначених причин, смертність від яких істотно зросла у цьому місті. Зовнішні причини смерті посідають друге місце за своїм впливом на збільшення тривалості життя: від 0,3 року приросту серед жінок Львова до майже 1,9 року у жінок Одесі. Найбільшу вигоду внаслідок зниження смертності від інфекційних хвороб одержали чоловіки Одесі (+2 роки). В окремих випадках суттєвий позитивний вплив мало також скорочення смертності від хвороб органів травлення (+0,5 року в чоловіків Дніпра). Зниження рівня смертності від новоутворень мало додатний вплив на приріст тривалості в усіх містах, окрім Харкова. Назагал приріст тривалості життя чоловіків відбувся за рахунок зниження смертності у більш молодому віці, ніж у жінок. Зокрема, спільним для всіх п'яти міст інтервалом віку, в якому чоловіки одержали найбільший вигравш у тривалості життя, є 45 — 59 років, тоді як у жінок — 65 — 79 років. У чоловіків зниження смертності у 45 — 59 років визначило приріст тривалості життя при народженні від 24,4 % в Одесі до майже 46 % у Львові та Харкові, головним чином, за рахунок скорочення рівня смертності від хвороб системи кровообігу та зовнішніх причин. У жінок зменшення смертності у віці 65 — 79 років забезпечило 30,3 — 34,8 % приросту тривалості життя у Дніпрі, Києві та Львові; натомість в Одесі — лише 19,4, у Харкові — майже 54,3 %, що виступає неправдоподібним через збільшення частки неточно визначених причин смерті. Упродовж 2005 — 2013 рр. основним трендом у містах було переважно зниження смертності від усіх основних

класів причин смерті, тоді як період 2013 — 2019 рр. вирізнявся турбулентністю, коли смертність від різних причин змінювалася в різному напрямі навіть у тому самому місті. Суперечливі результати можуть бути пов'язані як із погіршенням якості реєстрації демографічних подій, так і змінами в статеві-віковій структурі населення міст, що не знайшли відображення у поточних оцінках Держстату України через тривалу відсутність перепису населення.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.С.66. Демографічна платформа формування модельного бюджету охорони здоров'я (реформаційне значення та актуарна оцінка) / В. М. Новіков // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 2. — С. 18-36. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Практика соціального бюджетування в Україні у сфері охорони здоров'я потребує певного удосконалення. Це визначено низкою чинників, як-от: обмеженістю принципів і спрощеною механізми формування бюджетів медичних закладів, неврахуванням демографічних факторів, значення яких зростає в умовах наслідків пандемії COVID-19 та проведенням військових заходів на території України. Визначено теоретичні основи організації соціального бюджету охорони здоров'я та інституціональні характеристики його удосконалення. Розглянуто процес бюджетування в системі охорони здоров'я країни, включаючи історію реформування охорони здоров'я, і відзначено його невідповідність потребам населення у медичному лікуванні. Ризики у бюджетному процесі охорони здоров'я передусім виникають тому, що не враховуються демографічні фактори захворюваності населення, вплив яких на бюджетування значно зростає в умовах сучасної кризової ситуації України. Отже, актуальне є проблема збалансування місцевих бюджетів та визначення обсягів фінансової допомоги на основі удосконаленого нормативного підходу. Мета роботи — реалізація проблеми фінансової стабілізації системи охорони здоров'я на основі еластичності витрат залежно від демографічних факторів. Новизна роботи — теоретичне обґрунтування та моделювання фінансових процесів із врахуванням статеві-вікової структури населення. Як нові підходи до організації соціального бюджету охорони здоров'я запропоновано модель фінансування за статеві-віковими ознаками. Розроблено медико-демографічну матрицю, завдяки чому можливо здійснювати різні оперативні фінансові розрахунки і визначати вартість лікування населення залежно від структури та динаміки демографічних факторів.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.С.67. Демографічний вимір пострадянської регіоналізації в Україні крізь призму концепту регіоналізації / О. К. Гаврилюк // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 21-37. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Викладено результати тестування концепту регіоналізації в контексті демографічного розвитку регіонів України. Концепт регіоналізації має потужний прикладний потенціал для потреб регіональної політики та політики регіонів, особливо в межах розробки Генеральної схеми планування території України. Мета дослідження — виявлення просторово-часових особливостей перебігу процесів регіоналізації в регіонах України та визначення демографічних патернів цих процесів упродовж 1989 — 2021 рр. Новизна дослідження полягає у глибокому вивченні демографічного аспекту процесів регіоналізації у різні періоди розвитку регіонів України з фокусом на дослідженні індивідуальних траєкторій розвитку регіоналізації. Емпіричну базу даних становлять офіційні дані переписів населення 1989 та 2001 рр., а також оціночні дані Державної служби статистики України. Для досягнення мети роботи використано ряд методів: метод типізації, елементи описової статистики та інші. Емпіричні результати показали, що демографічні патерни процесів регіоналізації в Україні відображають наявну соціально-економічну асиметрію регіонального розвитку країни. Обґрунтовано, що при виділенні «опорного каркасу» регіоналізації важливим є вертикальний (моно- або поліцентричні регіони) і горизонтальний (моно- або поліцентричні регіоналізації) просторовий вимір. Встановлено, що впродовж 1989 — 2021 рр. більше половини регіоналізації України були згасаючими, причому більшість склали великі та середні регіональні центри. З'ясовано, що в результаті нашарування низки екзогенних та ендемогенних соціально-економічних негараздів у регіонах з вичерпуванням демографічного потенціалу периферійних територій регіонів відбувається регресивна регіоналізація, яка є панівним типом регіоналізації в Україні. Іншою проблемою є моноцентричність регіонів, оскільки така надмірна концентрація трудових ресурсів та капіталу в їх регіональних центрах (де концентрується щонайменше 40 % населення регіону) призводить до посилення внутрішньорегіональних диспропорцій та поляризації. Отже, для протидії згасанню регіональних центрів та стимулювання розвитку периферій регіонів необхідно, по-перше, розробити стратегії та програми поліцентричного розвитку моноцентричних регіонів, по-друге, підтримувати розвиток малих та середніх міст регіонів, що, як правило, є центрами обслуговування населення периферії, і, насамкінець, сприяти міжрегіональному соціально-економічному співробітництву.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.С.68. Ефекти віку, періоду та когорти у довгостроковій динаміці смертності в Україні / Н. М. Левчук // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 2. — С. 3-17. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — оцінка ефектів віку, календарного періоду та когорти у довготривалій динаміці смертності населення України. Вперше такий комплексний аналіз проведено з використанням АРС-методу, що надав змогу розкласти загальну варіацію показників смертності на три складові: ефекти віку, календарного періоду та когорти й, таким чином, оцінити вплив історичних факторів минулого та сучасних факторів (на певний момент часу). Використано методи статистики населення: розрахунок коефіцієнтів смертності за методом умовного та реального покоління; АРС-модель. Модель, побудована для смертності населення України за період з 1850 по 2011 рр. та для когорт 1850 — 1923 рр. народження показала, по-перше, сильніший вплив на довготривалу динаміку смертності населення ефектів календарного періоду, ніж когортних; по-друге, більш вагомий ефекти у чоловіків у порівнянні з жінками. Виявлено міжпоколінну диференціацію у смертності населення України та ознаки її інверсії, коли представники молодших поколінь мають показники дожиття гірші, ніж у старших. Зокрема, майже усі покоління, народжені упродовж першої половини ХХ ст., відзначаються смертністю вищою, ніж у референтній когорти 1900-х рр. народження, тоді як нижча смертність характерна лише для тих, хто народився після 1945 р. Разом з тим загальне зниження смертності серед когорт, народжених після 1945 р., відбувалося неоднаково у розрізі різних вікових груп: якщо у віці до 15 років смертність знижувалась із кожним новим поколінням, то у віці 45 — 60 років, навпаки, смертність серед молодших поколінь ставала вищою ніж у старших. Народжені в 1915 — 1925 рр. і особливо у 1917 — 1921 рр. є найбільш неблагополучними та постраждалими когортами в Україні у контексті впливу соціальних катастроф на життєздатність поколінь. Порівняльний аналіз ймовірності померти в укрупнених вікових інтервалах для різних поколінь показав, що, по-перше, серед когорт дорослих чоловіків, які брали участь у Другій світовій війні, найбільше постраждали ті, хто народився в 1915 — 1925 рр.; по-друге, під час Першої світової війни, української революції 1917 — 1921 рр. і голоду 1921 — 1923 рр. найбільші втрати понесли чоловіки молодого та середнього віку 1880 — 1890 рр. народження, тоді як під час Голодомору 1932 — 1933 рр. найвища смертність спостерігалася серед дітей та підлітків, а також осіб старшого віку, які народилися в 1870-х рр.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.С.69. Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації / Е. М. Лібанова, О. В. Позняк, О. І. Цимбал // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 2. — С. 37-57. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Оцінено масштаби та наслідки вимувених зовнішніх та внутрішньодержавних міграцій внаслідок активної фази російсько-української війни. Актуальність роботи зумовлена необхідністю наукового осмислення міграційних тенденцій, сформованих після 24 лютого 2022 р. і відсутністю аналітичних досліджень із проблематики міграцій населення в цей період. Мета дослідження — формування оцінки масштабів вимувених міграцій населення України як всередині держави, так і за кордон. Новизна дослідження полягає у виявленні наслідків масштабних міграційних переміщень, що розпочалися 24 лютого 2022 р. та розробленні рекомендацій щодо їх регулювання. Методологія дослідження спирається на використання доволі еkleктичної інформації з відкритих джерел, експертні міркування та оцінки тощо, в умовах, коли продукування офіційної статистики зупинене, проведення вибіркового обстежень, принаймні «face to face», укрій ускладнене. Здійснено оцінку тенденцій вимушеної міграції всередині України та за кордон. Встановлено, що активний виїзд населення з України спостерігався в перші тижні відкритої фази війни, після чого кількість вибухли уповільнилася. За оцінками ІДСД ім. М. В. Пугачі НАН України, які спираються на дані Держприкордонслужби, кількість утікачів від війни з України становить на кінець березня 3,1 — 3,2 млн осіб, однак існує ризик їх значного збільшення. Можливі обсяги незворотних міграційних втрат залежно від дії військових та економічних чинників становитимуть від 600 — 700 тис. до 5,0 — 5,5 млн осіб. Чисельність тих, хто вимушено змінив місце проживання у межах України, сягає 5,0 — 5,5 млн осіб. Виявлено чинники повернення вимувених мігрантів до України, оцінено наслідки цих масштабних міграцій, запропоновано рекомендації щодо їх регулювання. Зроблено висновок, що більш коректне оцінювання чисельності внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та вимувених зовнішніх мігрантів потребує розроблення комплексної методики, яка враховуватиме дані різних джерел й адекватної інформаційного забезпечення (зокрема, запровадження вибіркового опитувань в Україні і за кордоном на регулярній основі). Валідація інформації здійснених оцінювань є можливою після проведення перепису населення.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.С.70. Мігранти із неврегульованим статусом в Україні: спроба кількісної оцінки / О. В. Позняк // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 55-69. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Україна, як і багато інших країн, стикається з викликом оцінювання чисельності мігрантів із неврегульованим статусом на своїй території. За відсутності обґрунтованих оцінок державні органи не можуть чітко планувати заходи з протидії неврегульованій міграції в державі, у т. ч. розробку програм з регуляризації. Крім того, відсутність якісного оцінювання також призводить до розповсюдження перебільшеної інформації про кількість мігрантів із неврегульованим статусом, сприяє поширенню неприязного ставлення до мігрантів, використанню проблематики неврегульованої міграції в політичній боротьбі. Мета дослідження — формування оцінки чисельності мігрантів (іноземних громадян та осіб без громадянства), які перебувають в Україні, не маючи на те законних підстав. Новизна дослідження полягає у створенні науково обґрунтованого алгоритму оцінювання чисельності мігрантів із неврегульованим статусом. Представлена оцінка спирається на дані офіційної статистики органів виконавчої влади України із використанням досягнень міжнародного досвіду та результатів опитувань, здійснених під час дослідження, реалізованого Міжнародною організацією з міграцій у 2020 р. Методи дослідження: аналіз документів — нормативно-правових актів, статистичних даних, матеріалів наукових досліджень; метод опитування; метод напівструктурованих інтерв'ю; соціологічні методи; система методів оцінки обсягів неврегульованої міграції (методи мультиплікації, коефіцієнтів, демографічний метод, метод повторного обліку, метод нарощування соціальних мереж тощо); порівняльний метод. Здійснено оцінку тенденцій неврегульованої міграції в Україні на основі офіційних даних. Встановлено, що в Україні спостерігається помітне зростання кількості виявлених Державною міграційною службою України мігрантів із неврегульованим статусом, збільшення кількості непропущених органами Державної прикордонної служби потенційних мігрантів із неврегульованим статусом та тенденція до стабілізації чисельності затриманих за незаконне перетинання державного кордону. Запропоновано систему методів для оцінювання чисельності мігрантів із неврегульованим статусом, на основі її застосування встановлено, що відповідна чисельність в Україні на кінець 2019 р. становила від 37,7 до 60,9 тис. осіб. Розроблено алгоритм оцінювання чисельності мігрантів із неврегульованим статусом у наступні роки.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.С.71. Міграційна мобільність населення в економічних дослідженнях: теоретичні аспекти / М. М. Біль // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 88-102. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Міграційна проблематика потребує ширшого розкриття у фундаментальних дослідженнях. Одним із важливих завдань є конкретизація понятійно-термінологічного апарату дослідження міграції та усунення дискусій у міграційному тезаурусі, зокрема щодо змісту міграції як форми мобільності. Мета дослідження — обґрунтування змісту міграційної мобільності населення як фундаментальної економічної категорії, що формує теоретичні основи міграційних досліджень з виокремленням нової науки міграціології. Наукова новизна полягає в аргументації базових положень міграціології та конкретизації її міграційного тезаурусу в частині специфікації змісту міграційної мобільності. Методологічною основою дослідження стали діалектичний підхід, абстрактно-логічний метод, метод систематизації та узагальнення, застосування яких надало змогу сформулювати базові положення міграціології та уточнити її понятійно-термінологічний апарат. Формування міграціології підтверджують висновки провідних економістів і демографів. Міграціологія акумулює знання, підходи до аналізування та практичні рекомендації з питань регулювання міграції. Зважаючи на складність природи міграції, міграціологія формується як наука — міждисциплінарний синтез на перетині соціоекономіки, демографії, просторології і регіоналістики. Проблематика досліджень міграціології розвиває напрями: фундаментальної міграціології, яка, базуючись на міграційних теоріях, концептах, принципах, міграційній термінології, визначає засадничі положення щодо розуміння міграції в індикаторно-факторному комплексі; аналітичної міграціології, що розкриває методологію аналізування міграції з погляду причин, стану, тенденцій; міграційної кваліології, яка акцентує на методології кількісно-якісної оцінки впливу міграції на різні явища і процеси. Основними галузями знань міграціології визначено економічну, демографічну, соціальну і політичну, результати досліджень їх цілісно розкривають можливості вирішення міграційної проблеми на шляху забезпечення позитивної наслідковості для людини, суспільства й держави. Розвиток міграційних досліджень потребує поглиблення й осучаснення методології аналізування міграції з коректним застосуванням термінології. У міграційному тезаурусі існує низка схожих за змістом понять, кожне з яких має специфіку. Беручи до уваги термінологічні протиріччя, узагальнено основні підходи до розуміння міграції — як явища, процесу, системи, ознаки і форми мобільності. Багатоаспектність поняття міграційної мобільності населення

піднімає наукову і практичну цінність його дослідження. Розкрито зміст міграційної мобільності, конкретизовано її просторово-часові, причинні і наслідкові характеристики в контексті впливу на розвиток людського потенціалу, та вказано на перспективність удосконалення методичних підходів до аналізування мобільності молоді.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.С.72. Міграційні чинники та прояви нестабільності соціально-економічного розвитку // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 161-177. — укр.

Періоди нестабільності є невід'ємною частиною розвитку людства. Хоча міграція, як будь-яке явище, є нейтральною за своєю природою, періоди нестабільності, що наразі переживає Україна, перетворюють міграційні процеси переважно на негативні для держави явища, оскільки спричинюють посилення виїзду активної частини населення у пошуках заробітку і кращого життя, і в той же час створюють сприятливі умови для порушень трудової експлуатації і торгівлі людьми.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.С.73. Міграція українців до Словаччини: тенденції та перспективи / О. А. Малиновська // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 70-87. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Останніми роками серед країн призначення українських мігрантів помітно зростає роль сусідніх центральноєвропейських країн. Викликані пандемією COVID-19 карантинні обмеження зумовили посилення цієї тенденції, оскільки поїздки до суміжних держав, у т. ч. до Словаччини, виявилися більш безпечними і легше здійснюваними. Хоча за обсягами міграції до Словаччини значно поступаються тим, які спостерігаються між Україною та іншими державами Вишеградської групи, це доволі показовий для аналізу загальних тенденцій міграції в регіоні приклад. Міграція швидко зростає внаслідок територіальної та культурної близькості, збільшення потреб сусідньої країни в додаткових робочих руках з-за кордону, поступової лібералізації її міграційної політики. Громадяни України виїжджають до Словаччини передусім з метою працевлаштування, збільшується освітня міграція до сусідньої держави, певна частина переміщень носить торговий характер. Наслідки міграції українців до Словаччини неоднозначні. З одного боку, вона сприяє більш тісним міжнародним стосункам, розвитку взаємодії, трансферу знань та досвіду, проте, з другого, веде до втрати Україною частини трудового потенціалу, зниження трудової активності на Батьківщині, працевлаштування наших співгромадян у неформальній економіці за кордоном, ризиків порушення їх трудових прав, відсутності соціального захисту. Мета дослідження — аналіз тенденцій та визначення особливостей міграції українців до Словаччини з обґрунтуванням пріоритетів взаємовигідного для обох країн співробітництва щодо регулювання мобільності (трудової, освітньої, торговельної) населення. Для її досягнення застосовано загальнонаукові методи пізнання: системний, порівняльний, структурно-функціональний. Новизна дослідження забезпечується виявленням сучасних особливостей міграційних процесів між Україною та Словаччиною з використання найновіших доступних статистичних та фактичних даних. Зроблено висновок про те, що обидві держави зацікавлені у переведенні транскордонної міграції у правову площину, забезпеченні впорядкованого та безпечного пересування людей. Водночас для України основний інтерес полягає в тому, щоб активна мобільність населення не провокувала подальше поглиблення диспропорцій у рівнях життя сусідніх держав, сприяла динамізації розвитку. Це потребує діяльності за двома основними напрямками: збереження моделі циркулярної міграції як альтернативи міграції переселенської, запобіжника остаточних втрат частини трудового та інтелектуального потенціалу; створення умов для використання заробітків мігрантів, набутих ними знань та досвіду, встановлених соціальних зв'язків для розширення можливостей підприємництва, відкриття нових робочих місць в Україні і, відповідно, забезпечення передумов для скорочення трудової міграції, повернення мігрантів на Батьківщину.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.С.74. Оцінювання взаємозв'язків між рівнем життя населення, соціально-економічними і демографічними процесами в Україні / С. А. Бурлан, Н. В. Каткова, С. М. Марушак // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 482-492. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета дослідження — визначення кількісного взаємозв'язку між показниками економічного зростання, соціального прогресу, демографічних змін і рівня життя населення. Для встановлення взаємозв'язку між соціальними та економічними процесами проведено вибірку показників для їх оцінки, з використанням кореляційно-регресійного аналізу визначено залежність між ними. В сукупності проаналізовано динаміку та щільність зв'язків між 72 соціально-економічними та демографічними показниками на основі офіційних статистичних даних за 17 років. Виявлено тісний зв'язок тривалості життя населення, приросту його чисельності з показниками економічного розвитку та добробуту, зокрема, між показником ВВП у розрахунку на одну особу та сумарним

коєфіцієнтом народжуваності, середнім віком населення, квінтільним коефіцієнтом фондів, що характеризує ступінь диференціації доходів населення. Визначено тісні взаємозв'язки між середнім віком, «грошовими» показниками добробуту (середнім розміром призначеної пенсії, середньомісячною заробітною платою, наявним доходом у розрахунку на одну особу) та споживання (обсягом реалізованої промислової продукції, оборотом роздрібною торгівлі). Виявлено, що зміна наявних доходів у розрахунку на одну особу тісно пов'язана з низкою демографічних показників, таких як чисельність населення, природний приріст (скорочення) населення, середній вік населення. Встановлено, що зростання валового внутрішнього продукту не залежить від чисельності населення та чисельності зайнятих в економіці; між показниками виявлених злочинів і кількістю вишів і кількістю студентів у цих закладах існує помірна залежність, а між показниками рівня безробіття та злочинності з соціально-економічними показниками відсутній щільний зв'язок, хоча він мав би бути.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.С.75. Теоретико-прикладні аспекти оцінювання рівня демографічної безпеки регіонів / О. І. Копилюк, Ю. В. Тимчишин, О. М. Музичка // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 93-100. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — удосконалення теоретичних і методичних підходів до оцінювання рівня демографічної безпеки регіонів. Запропоновано авторський підхід до трактування суті поняття «демографічна безпека регіону», яке визначено як стан захищеності від загроз і небезпек, при якому забезпечується формування та підтримання позитивної динаміки кількісних та якісних параметрів у відтворювальних процесах населення території, їх оптимальне співвідношення, збалансованість, стійкість до депопуляції та сталій розвиток. Розроблено методичний інструментарій оцінювання рівня демографічної безпеки регіонів, який ґрунтується на найбільш значущих показниках, що характеризують наявність, процеси відтворення, рух населення та надають змогу виявляти ключові загрози і небезпеки та повною мірою оцінити стан демографічної ситуації території. На основі використання методу бальної оцінки та розрахунку інтегрального показника здійснено групування регіонів за критично низьким, низьким, середнім, високим і найвищим рівнями демографічної безпеки. До регіонів-лідерів віднесено м. Київ — з найвищим і Волинську, Чернівецьку, Рівненську, Івано-Франківську, Львівську, Одеську, Закарпатську обл. — з високим рівнями демографічної безпеки. Регіонами-аутсайдами з низьким рівнем безпеки визначено Чернігівську, Черкаську, Сумську, Кіровоградську, Запорізьку, Полтавську обл. Основними загрозами демографічній безпеці в більшості регіонів України залишаються: високий рівень смертності, скорочення природного та міграційного приросту населення та поглиблення процесів депопуляції.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.С.76. Analysis of demographic characteristics based on e-demography data / F. F. Yusifov, N. E. Akhundova // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 38-54. — Бібліогр.: 30 назв. — англ.

Впровадження цифрових технологій, Інтернету та соціальних медіа до сучасного життя надає нову інформацію та джерела даних для вивчення демографічної поведінки. Проведено аналіз демографічних характеристик на основі електронних демографічних даних. Створення електронної демографічної системи є одним з актуальних питань для демографічних досліджень, управління демографічними процесами та вивчення демографічної поведінки. Презентовано міжнародний досвід у сфері електронної демографії, аналізується сучасний стан досліджень у сфері створення єдиного реєстру населення. З метою побудови електронної демографічної системи запропоновано інтегрувати державні реєстри в різних сферах до єдиної платформи через особистий ідентифікаційний номер. Демографічний аналіз може проводитись у соціальних мережах, мобільних телефонах, банківських системах, страхових компаніях за допомогою слідів у різних пошукових браузерах. Проаналізовано дані експерименту щодо демографічних характеристик випускників, які навчалися за кордоном, на основі електронних демографічних даних. Демографічний аналіз проводиться відповідно до віку, статі, сімейного стану, рівня освіти, спеціальності, країни навчання та інших показників випускників. Модель К-Means було використано для поділу випускників на різні групи. Випускників, які навчалися за кордоном, можна розподілити на вікові групи, а випускників кожного кластеру — обстежити за іншими демографічними показниками. Електронна демографія створює нові можливості для соціальних досліджень та моніторингу даних про населення. Створення електронної демографічної системи надасть змогу проводити статистику населення, онлайн-моніторинг перепишу, поглиблений аналіз демографічних процесів та вивчення демографічної поведінки. Громадяни кожного кластеру будуть спроможні проводити різні аналізи за доходами, сферою роботи, освітою та іншими показниками. Дослідження пропонує побудувати електронну демографічну систему на основі єдиного державного реєстру.

Шифр НБУВ: Ж25188

Історія. Історичні науки

(реферати 2.Т.77 — 2.Т.107)

2.Т.77. Іон Винокур: визначний археолог, освітянин і громадський діяч: біобібліогр. покажч. / уклад.: В. А. Гуцал; ред.: С. А. Копилов, О. Л. Баженов, О. М. Федьков, В. І. Адамовський, А. Л. Глушковецький; Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка. — Кам'янець-Подільський: Рута, 2021. — 145 с. — укр.

Представлено список основних наукових праць та низку матеріалів, що розкривають життєвий та творчий шлях Іона Срульовича (Ізраїльовича) Винокура — доктора історичних наук, професора, академіка Академії наук вищої школи України, академіка Української академії історичних наук, завідувача кафедри історії народів Росії й спеціальних історичних дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка.

Шифр НБУВ: BA857934

Історія

Історія Європи

2.Т.78. Povijest hrvatske kulture od početaka do kraja II. tisućljeća: priručnik / N. L. Bilyk; Kijevsko Nacionalno Sveučilište «Taras Kevenko». — Київ: Київський університет, 2010. — 270 s.: il. — Бібліогр.: с. 268-269. — укр.

Представлено навчальний посібник для студентів-славистів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» і «спеціаліст» за спрямуванням «хорватська мова та література», який укладено для підготовки та проведення лекційних і практичних занять з нормативного курсу «Історія хорватської культури», а також для вивчення хорватської культури в комплексі філологічних дисциплін. Запропоновано комплексне висвітлення історії хорватської культури, виходячи з широкого тлумачення терміну «культура», що охоплює ключові складові структур як матеріальної, так і духовної сфер культури. Створено для кожного культурного явища широкий синхронічний та діахронічний контекст, яким виразається цілісна картина історичного розвитку хорватської культури. Зазначено, що навчальний посібник включає матеріали знакових праць сучасних істориків і культурологів, увагу яких зосереджено на хорватському етнокультурному дискурсі. Враховано комплексні наукові та навчально-методичні плани наукової роботи кафедри слов'янської філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Визначено структуру посібника за хронологічним критерієм відповідно до загальноприйнятій у культурології періодизації історії хорватської культури.

Шифр НБУВ: IB229758

Див. також: 2.Ц.898

Історія України

2.Т.79. Історія української культури: навч. посіб. / С. Д. Гелей, О. З. Кендус, В. І. Клок, Ю. В. Михальський; Центральна спілка споживчих товариств України, Львівський торг.-екон. ун-т. — Львів: Вид-во ЛТЕУ, 2022. — 319 с. — Бібліогр.: с. 308-318. — укр.

Висвітлено актуальні питання генези української культури від найдавніших часів до сучасності. Охарактеризовано етапи історичного розвитку культури. Увагу приділено розумінню всіх складових культури — мистецтва, матеріальної культури, наукового знання, усіх форм духовних цінностей. Розглянуто питання культури України в епоху давньої історії, культури Київської Русі (Русі-України) та Галицько-Волинської держави, української культури доби козацько-гетьманської держави. Розкрито провідні тенденції розвитку сучасної української культури.

Шифр НБУВ: BA858053

2.Т.80. Про одне дискусійне питання української історії XIV ст. / Г. А. Козубовський // Археологія. — 2022. — № 1. — С. 55-85. — Бібліогр.: 76 назв. — укр.

The major element of Mongolian epoch in the East Europe was obligation to pay a tribute — «vyhod». The historical consequences of the Koriatovych brothers' rule from the end of the 40's of the 14th century and the triumph of the Grand Duchy of Lithuania during the heading of the Lithuanian Prince Algirdas in the Syni Vody battle of the 1362 in Podolia have been examined. A conception has been argued according to which Podolian Princi-

pality at the time of the Koriatovych brothers' rule was liberated from the Horde warriors. Based on the analysis of the documents, archaeological and numismatic sources a conception of the releasing on the great part of Podolian lands from the Golden Horde and stopping the tribute payment — «vyhod». Also, the terms «basqaq», «ataman», «toman», «gifts» and «commemoration» are discussed. The «Koriatovych brothers» rule on Podolian land and Syni Vody battle of the 1362 had led not only to the significant transformation of the tax-tribute system (Mongol tribute — «vyhod», «basqaqs» and etc.), but also had a great influence on the all processes in Central Ukraine and the Golden Horde in the second part of the 14th — 15th centuries. Based on the analysis of the written and numismatic sources it is concluded that the equilateral heraldic shield with three beams on the first field and seven lilies on the second, on the Moldavian coins of Peter I Muiat (1375 — 1392) and Podolian coins of Koriatovych brothers of 1370 — 1380, there is a dynastic emblem of the Anjou family as a symbol of Hungarian kings of Louis the Hungarian (1342 — 1382) and Maria (1382 — 1387). However, these coins don't have the Golden Horde symbols, as they were minted per sample of the European coins. The control of the trade routes in the Buh and Dnister rivers basins greatly reduced the economic resources of the Golden Horde and separate hordes of the Crimea, Western and Central Ukraine and Moldova. In the 14th century Kamianets and Smotrych were not only medieval capital towns of the Koriatovych brothers', but also the most important centers on the international itatari trade route («Via Tatarica»). However, the most important routes functioned first of all between Galician and Podolian cities and also the Golden Horde centers in the Dnister and Southern Buh rivers basins.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.Т.81. Новітня історіографія українського національно-культурного відродження другої половини XIX — першої третини XX століття: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.06 / Н. В. Семергей; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 36 с. — укр.

Уперше в історичній науці здійснено цілісний і концептуальний аналіз новітнього українського історіографічного процесу нарошування знань про національно-культурне відродження України другої половини XIX — першої третини XX ст. Досліджено умови, етапи, тенденції, закономірності та особливості його наукового осмислення в сучасній українській історіографії, виявлено прогалини й окреслено перспективи подальшого науково-історичного дослідження. Новітню історіографію українського національно-культурного відродження представлено у п'ятьох концептуальних вимірах. Охарактеризовано підходи істориків до понятійно-категоріального тлумачення феномена національно-культурного відродження. Проаналізовано історіографію передумов, чинників і змісту піднесення національного відродження в другій половині XIX ст., висвітлено погляди істориків на його суспільно-політичне та соціокультурне підґрунтя. Розглянуто сучасні дослідження науково-історичних, освітніх і культурних основ піднесення українського національного життя. Вивчено відображення в новітній історіографії ментального виміру українського національно-культурного відродження. Висвітлено трактування істориками ролі архетипів, культурно-історичних і ментальних травм у досягненні ключових завдань національного відродження, розкрито історіографію його духовно-релігійного складника.

Шифр НБУВ: PA451621

2.Т.82. Репресії проти учасників антибільшовицького руху в Україні (1917 — 1925 рр.): анот. покажч. справ фонду кримінал. справ «Припинений» архівів тимчас. зберігання регіон. органів СБУ / упоряд.: В. М. Василенко, Н. О. Башмакова, С. І. Болібок, Т. М. Бузало, М. І. Бурдяк, А. В. Валякін, О. І. Васіна, Л. М. Гончарова, О. В. Горбовська, М. П. Горин, М. В. Грач, Л. О. Дорошенко, Н. І. Дрогобецька, С. М. Картель, І. О. Козенко, Р. В. Колесюк, А. О. Кохан, В. В. Кудінов, Г. В. Кривдюк, Ю. М. Леміш, Н. С. Лукашева, Т. Л. Луценко, І. О. Мартиненко, Л. П. Медведева, І. В. Мезінов, К. О. Меркулов, С. В. Мовчан, О. В. Мозулевська, М. О. Несен, Т. В. Нечай, О. І. Оніщук, Н. І. Остапчук, В. В. Павелко, І. В. Пінковський, О. П. Погоріла, К. І. Пушкаренко, В. М. Романенко, Ю. В. Рудковський, О. В. Сачук, Н. О. Серая, С. М. Сироватський, І. В. Солов'їнський, Д. В. Тельний, С. В. Тиченко, Г. Ф. Хворостецька, О. М. Черніченко, П. В. Чопляк, Н. В. Шевченко, В. М. Школа, М. С. Яковенко; Служба безпеки України, НАН України, Інститут історії України, Український інститут

національної пам'яті. — Київ: Права Людини, 2021. — 699 с.: фот., іл. — укр.

Подано анотації архівно-кримінальних справ 1919 — 1953 рр. провадження, що зберігаються в архівних підрозділах регіональних органів СБУ. Зазначено, що фігурантами анованих справ є репресовані учасники антибільшовицького руху в Україні 1917 — 1925 рр. національно-визвольної, анархо-махновської, проросійської «білої» та пропольської орієнтації, а також опозиційного руху національних меншин, партійної та релігійної опозиції.

Шифр НБУВ: CO38364

2.Т.83. Селяноцентричний феномен Української революції 1917 — 1921 рр.: аграризм: монографія / С. В. Корновенко, М. В. Глібіщук, В. І. Ільницький, О. В. Компанієць, В. С. Лозовий, Ю. Г. Пасічна, В. П. Тельвак; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. — Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2021. — 243 с. — Бібліогр.: с. 208-243. — укр.

Розглянуто аграризм як селяноцентричний феномен країн Центральної та Південно-Східної Європи другої половини XIX — першої третини XX ст. Розкрито загальноєвропейські причини, особливості формування східноєвропейського аграризму. Охарактеризовано обставини формування українського аграризму у період Української революції (1917 — 1921 рр.). Висвітлено селянські аграристські підходи та практики вирішення аграрного питання у зазначений період. Увагу приділено інтелектуальному та громадсько-політичному селяноцентричному дискурсу другої половини XIX — початку XX ст.

Шифр НБУВ: BA858362

2.Т.84. «Український П'ємонт» на політичній шахівниці. Закарпаття в період автономії 1938 — 1939 / М. Ярнецькі, П. Колаковські; пер.: І. Зиморя. — Ужгород: Ліра, 2022. — 383 с.: іл., фот. — Бібліогр.: с. 349-370. — укр.

Зазначено, що дослідження професорів Міхала Ярнецького та Пьотра Колаковського представляє чи не найбільш драматичний епізод складної історії Підкарпатської Русі. Зауважено, що окреслюючи історичний обрис цього регіону сучасної України до 1918 р. увагу зосереджено на чехословацькому періоді краю між Карпатами та Тисою.

Шифр НБУВ: BC69456

Див. також: **2.Ц.898, 2.Ч.1114**

2.Т.85. Регіональні особливості мовних процесів на території УРСР у 1960-ті — 1980-ті рр. / Н. Новородовська // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 160-184. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Розглянуто особливості мовних процесів у різних регіонах УРСР. Розкрито основні тенденції русифікації по всій території Радянської України і її наслідки у різних регіонах. Здійснено порівняльний аналіз регіональних особливостей процесів русифікації та їх наслідків. З'ясовано чинники, які вплинули на зміну мовної структури населення Донбасу та створювали сприятливий ґрунт для поширення антиукраїнських настроїв у регіоні. Встановлено головні напрями формування російської мови як головного засобу комунікації на Кримському півострові. Сприятливим ґрунтом для тотальної русифікації стало виселення кримських татар з Криму і масове заселення регіону росіянами. Південні області зазнали аналогічних процесів, щоправда їх вплив був менш значимий у порівнянні із Сходом України чи Кримом. Висвітлено місце української мови на території півострова, а також розкрито тенденції її витіснення з офіційного й побутового ужитку. З'ясовано, що русифікація мала децю відмінні особливості на Заході України у порівнянні з Південно-Східними регіонами й Кримом. Попри посиленний мовно-культурний тиск з боку радянської влади, жителі Заходу зберігали власні мовні традиції. Децю інша ситуація була у Закарпатті, де партійне керівництво мало на меті штучно збільшити частку росіян та сформувати плацдарм для русифікації регіону. Строкатість етнічного складу області й компактне проживання окремих етнічних груп зумовило збереження мовних традицій серед румунів, угорців та українців. Північним і Центральним областям були притаманні загальні тенденції русифікації: зросійщення міст і закриття україномовних шкіл та збереження української мови у сільській місцевості. Аналіз усіх аспектів радянської мовної політики в різних регіонах надав змогу виокремити ключові мовні, культурні, національні й цивілізаційні особливості українського населення на сучасному етапі державотворення.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

2.Т.86. Етнічний склад міського населення Південного-Сходу України (1991 — 2020 рр.) / В. Новородовський // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 185-207. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Вивчено динаміку етнічного складу міського населення Південно-Східних областей України. Детальний розгляд цієї теми надав змогу сформувати виокремити подальші тенденції етнотомографічних процесів на території Південного-Сходу України. Висвітлено особливості зміни структури міст Донбасу, Півдня України та Криму. Розкрито закономірності скорочення чисельності національних меншин в окремих містах. На основі комплексного аналізу даних переписів населення (1989, 2001 та

незаконного перепису Криму), статистичних матеріалів з'ясовано основні тенденції притаманні містам досліджуваного регіону. Вивчено етнічну структуру міст окупованих районів Донбасу і Криму та здійснено порівняння тенденцій із загальнонаціональними процесами. З'ясовано причини змін етнічної структури населення міст досліджуваного регіону. Охарактеризовано населені пункти, де переважали за чисельністю національні меншини. Надамо статистичні дані та відсоткове співвідношення найбільших етносів у містах Донбасу, Південних областей та Криму. Встановлено, що російський чинник мав вагомий вплив у політичному, економічному і культурному житті досліджуваного регіону. Аналіз наявних статистичних і наукових даних засвідчує, що найбільші антиукраїнські тенденції зафіксовані у районах, де росіяни мали перевагу над українцями або мали приблизно однакове співвідношення. Упродовж незалежності спостерігалось зростання частки українців і зниження питомої ваги росіян. У окупованих районах Донбасу і Криму частка чисельності українців знижується, натомість спостерігається зростання росіян й інших національних меншин. Відсутність чергового перепису населення ускладнює вивчення цього питання. Постає необхідність вивчення динаміки змін етнонаціонального різноманіття України, оновлення даних щодо національного складу населення України та, відповідно до цього, формування подальшої етнополітики.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

2.Т.87. Формування договірно-правових відносин між Україною та Латвійською Республікою в контексті суспільно-політичного життя (1992 — 2019 рр.) / Н. Красножон // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 106-126. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Для історичного осмислення на сучасному етапі розвитку держави Україна в роки незалежності необхідно проводити аналіз нормативного забезпечення її взаємовідносин із державами, які пройшли шлях від російської окупації до незалежності, євроінтеграції і є досвідними в побудові і реалізації власне особистого політичного курсу, розбудови правових й соціальних національних цінностей. Мета дослідження — визначення взаємовпливів нормативного забезпечення формування міждержавних зв'язків України і Латвії і суспільно-політичного життя суспільств. Розкрито основні політичні, економічні та гуманітарні чинники, які впливали на формування договірної правової бази між Україною та Латвією у 1992 — 2019 рр. Акцентовано увагу на основоположних принципах, якими керувалася Україна та Латвія у процесі становлення договірно-правових відносин у досліджуваній період, а саме: суверенна рівність, відмова від застосування сили чи погрози силою; непорушність кордонів і територіальної цілісності; мирного врегулювання спорів, невтручання у внутрішні справи; поважання прав людини і основних свобод, рівноправності і права народів розпоряджатися своєю долею; взаємовигідного співробітництва; сумлінного виконання міжнародних зобов'язань. Наголошено, що між двома державами у досліджуваній період налагоджені дружні відносини, підписані між ними договірно-правові документи відзначаються правовою якістю та політичною виваженістю, з максимальним урахуванням міжнародних договорів та національних інтересів обох держав. Констатовано на прикладах взаємозв'язків суспільно-політичного контексту і права, як суспільних явищ. Однак, в ході двосторонньої співпраці між Латвією та Україною було виявлено і цілий ряд проблем, які на сьогодні вимагають свого нагального вирішення у правовому підґрунті. Загалом доведено, що рівень українсько-латвійських договірно-правових відносин є досить високим, завдяки чому є перспективи для поглиблення і розвитку зв'язків і в політичній, і в торговель-економічній, і гуманітарній, і освітній, і туристичній, і культурологічній сферах.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

2.Т.88. Українська революція (1917 — 1921) в іменах: вінницькі сторінки: біогр. довід. / І. Батирева, А. Войнаровський, О. Грабовська, В. Гребеньова, С. Гула, В. Желіховський, Н. Жмуд, К. Завальнюк, Ю. Зінко, В. Іванчишин, Т. Кароєва, О. Коваль, В. Колесник, О. Коляструк, В. Кононенко, О. Корзун, П. Кравченко, О. Кравчук, О. Криворучко, Н. Кузьмінєць, О. Логінов, О. Малюта, О. Мельничук, І. Ратушняк, В. Рекрут, І. Романюк, Л. Семенко, О. Стадник, В. Тучинський, О. Федориченко, І. Хоцянівська, В. Черняк; упоряд.: Т. Р. Кароєва; Вінницька облдержадміністрація, Вінницька обласна рада, Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця: Твори, 2019. — 319, [24] с.: іл., карти. — укр.

Подано біографічний матеріал про діячів доби Української революції (1917 — 1921), пов'язаних з теренами сучасної Вінницької обл. Він охоплює уродженців краю та тих осіб, які брали активну участь у діяльності українських інституцій цієї доби. Наведено 373 статті та довідки, які, за можливості, доповнено портретними зображеннями. Вміщено іменний та географічний покажчики, картосхеми основних воєнних подій на теренах краю, а також відомості про авторів статей.

Шифр НБУВ: BC69458

2.Т.89. Фортеця: збірник заповідника «Густань»: [наук. зб.]. Кн. 4 / ред.: Л. Войтович, М. Глушко, М. Парчевський, М. Кромпець, О. Рибчинський, Р. Миська, В. Рожко, А. Котлярчук,

Р. Стрехалюк, Ю. Лукомський. — Львів: Простір-М, 2020. — 538 с.: рис., кольор. іл. — укр.

Подано нові матеріали досліджень освоєння Карпатського регіону та наскельної фортеці Тустань від найдавніших часів до сьогодення (геологія, археологія, історія, етнологія, архітектура, реставрація). Описано типи скель Бескидів Українських Карпат. Розглянуто товарні текстильні пломби XVI — XVII ст. на пам'ятках Закарпатської обл. України. Охарактеризовано предмети озброєння та військового спорядження з Чорнівського городища XIII ст. Розглянуто археологічні пам'ятки Прикарпаття і Карпат у контексті пам'яткоохоронного законодавства міжвоєнної Польщі. Подано інформацію про дослідження карпатської архітектурно-археологічної експедиції на городищах у Верхньому та Нижньому Синьовидному, найдавніші писемні свідчення про церкви Дрогобича (XV — XVI ст.), наконечники стріл самостріла (арбалета) з малого городища у Буську. Увагу приділено проблемам датування кераміки Тустані.

Шифр НБУВ: В351869/4

Див. також: 2.Щ.1152

2.Т.90. Громадянська самоідентифікація населення Західної України (1992 — 2021) / О. Ляшенко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 127-159. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Проаналізовано соціокультурну і громадянську самоідентифікацію жителів України, її регіональні відмінності, зокрема особливості громадянської самоідентифікації населення західного регіону України. Показники громадянської самоідентифікації дослого населення країни є важливими якісно-кількісними характеристиками розвитку української нації як на регіональному і загальнодержавному рівнях, так і в контексті євроінтеграційної політики України. Переважаючими ідентичностями населення України в цілому є національно-державна, а також локальна. Упродовж існування незалежної України виділяється три етапи піднесення національно-громадянської ідентичності, межі між якими чітко співпадають із двома біфуркаційними кризами (Майданами) у 2004 — 2005 рр. та 2013 — 2014 рр. Західна Україна посідає особливе місце з поміж решти макрорегіонів України. Зокрема цей регіон вирізняють такі чинники: він одним із останніх (після включення Закарпаття після Другої Світової війни) оформився територіально, як цілісний макрорегіон України; Захід України є макрорегіоном України, у кількох адміністративних одиницях якого (Закарпатська і Чернівецька обл.) є райони компактного проживання національних меншин (угорської та румунської); регіон має важливе геополітичне значення, як простір, через який здійснюється комунікація Заходу і Сходу Європи; потужний політичний потенціал Західної України, зумовлений глибокими демократичними традиціями, пов'язаними з австро-угорським, чехословацьким та польським парламентаризмом, структурованістю суспільства за політичними орієнтаціями, його достатньою організованістю. Переважаючими ідентичностями населення Західної України є національно-державна та локальна. Особливістю Західної України є помітно виразніша у порівнянні з іншими регіонами і по країні в цілому національно-державна ідентичність упродовж усього періоду Незалежності, а також цілковите зникнення залишкової «пострадянської» ідентичності, місце якої упевнено посіла етнічна самоідентифікація. Попри задекларований державою курс на євроінтеграцію і значне просування у цьому напрямку, європейська ідентичність не є першочерговою для жителів жодного регіону України, у тому числі й західного. За співвідношенням української і європейської ідентичностей Західна Україна підтвердила своє реноме чи не найбільш україноцентричного макрорегіону України.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

2.Т.91. Етнічні меншини України 20 — 30-х років ХХ століття в радянському інформаційному та візуальному просторі: (за матеріалами наук. повідомл. на засід. Президії НАН України 23 груд. 2020 р.) / О. О. Маєвський // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 62-71. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Крізь призму засобів інформаційного впливу розкрито зміст етнонаціональної політики більшовицького керівництва СРСР у 20 — 30-ті рр. ХХ ст. Проаналізовано спрямування політики коренізації, формування національних адміністративно-територіальних утворень, політику у сфері культури та освіти нацменшин та їх ідеологічний супровід засобами візуальної пропаганди. Наголошено, що активізація життя етноменшин в Україні спричинила згортання коренізації та масові репресії проти їх активу.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Т.92. Плакати і листівки у пропаганді облігацій військових позик в Російській імперії в роки Першої світової війни / С. Орлик // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 208-228. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розглянуто застосування наглядних агітаційних матеріалів у вигляді плакатів та листівок, які створювалися та поширювалися серед населення з метою проведення агітації та пропаганди облігацій військових позик у Російській імперії в роки Першої

світової війни. Звернуто увагу на те, що у часи Першої світової війни поліграфічна продукція та періодична преса були основними засобами пропагандистського впливу, адже кіно і радіо ще не набули широкого поширення. Проте саме випуск плакатів і листівок були на той час одним з найдавніших способів спрямованого і комплексного впливу на адресата, оскільки в них використовувалися вербальні й невербальні елементи, що становлять єдину візуальну, змістовну, структурну, та функціональну цілісність. Акцентовано увагу на тому, що практика застосування агітаційних плакатів мала широке використання не лише в Російській імперії, а й серед інших країн учасників Великої війни (Франції, Німеччини, Австро-Угорщини тощо), які також здійснювали випуск облігацій внутрішніх державних позик у своїх країнах. У результаті проведеного аналізу зображень і текстів на плакатах, які стосувалися тематики військових позик, встановлено, що вони були суто пропагандистськими та мали агітаційне спрямування. До розробки агітаційних плакатів залучали відомих вітчизняних художників. Переважна більшість авторів плакатів для посилення ефекту візуалізації проблеми обрали реалістичний або національно-романтичний стиль. Зроблено висновки, що використання плакатного мистецтва урядом Російської Імперії та Тимчасовим урядом Росії під час проведення акцій з випуску облігацій внутрішніх позик з метою вирішення проблеми залучення фінансових ресурсів для участі у Першій світової війни було надзвичайно актуальним та дієвим. Адже налагодження візуальної комунікації з потенційними покупцями (підписниками) цих облігацій засобами поширення тематичних плакатів та листівок надавало можливість здійснювати результативну агітацію та пропаганду з метою формування громадської думки та спрямування суспільних дій в інтересах уряду.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

Археологія

2.Т.93. Фібули східногерманської традиції з могильника Сен-Шерон у Північній Галлії / М. М. Казанський // Археологія. — 2022. — № 1. — С. 39-54. — Бібліогр.: 50 назв. — укр.

For the late Roman Period and the beginning of the Great Migration Period on the territory of the Western Roman Empire, and in particular in Northern Gaul, a series of items was revealed and primarily fibulae and combs that belonged to the East German, and primarily Cherniakhiv tradition. Among them there are two braided crossbow brooches with an extended stem, found in one of the burials (No. 94) of the Saint-Cheron burial ground in Chartres (France), and two braced crossbow brooches with an expanded stem. They are derivatives of the Ambros 16/4-III type fasteners from the late Roman period. Similar fasteners in the late Roman time are quite well represented in a wide geographic zone from the Baltic to the Black Sea. Such fibulae are especially typical for the Cherniakhiv culture, that is, for the German and non-German population, identified with the Goths and their allies. In the Cherniakhiv area, such fasteners are best represented in its western part, to the west of the Dniester. That is, in the territory where, according to written sources, Visigoths are localized. These brooches are also found, although much less frequently at the sites of the Wielbark and Przeworsk cultures in the Vistula basin, which also belonged to the East Germans. These fasteners in Eastern and Central Europe are dated by the 3rd — 4th centuries. The fibula from the Saint-Cheron burial ground differs from the «eastern» analogs of the Roman time by the rounded section of the back, while in Eastern and Central Europe similar fibulae have a back in the shape of a flattened faceted rod or plate. It seems that the Cherniakhiv, Wielbark and Przeworsk brooches are the prototypes of agrafes from the Northern Gaul. Concerning the time of the Great Migrations, mainly for the 5th century, crossbow fibulae derived from those of Ambros 16/4-III are rare and attested outside of the main area of distribution of their prototypes: in the North-East of the Black Sea (1 site), in Spain (1 site), in Italy (1 site) and especially in Gaul (3 sites). Fibulae of the Ambros 16/4-III type and their derivatives were found mainly in the area of activity of the Goths during the Roman Period and the Great Migrations, between the Vistula, the Black Sea and the Iberian Peninsula. The few fibulae of this type discovered elsewhere, in the Northern Gaul, for instance, probably attest to the displacement of isolated individuals. Indeed, in the tomb of Saint-Cheron, the position of the pair of fibulae, on the thorax, is entirely in accordance with that adopted by the Eastern Germans in Roman times.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.Т.94. Authentic and therapeutic engagement with the past for veterans at Nokalakevi, Georgia, and on Breaking Ground Heritage projects in the UK / P. Everill, N. Murgulia, R. Bennett, D. Lomitashvili, K. Burnell // Археологія. — 2022. — № 2. — С. 53-66. — Бібліогр.: 65 назв. — англ.

Узагальнено застосування археологічних польових досліджень для покращання психічного здоров'я та самопочуття військових ветеранів. Результати, вперше одержані 2011 р. в межах ініціативи «Operation Nightingale» у Великобританії, а згодом розширені через «Breaking Ground Heritage, Waterloo Uncovered» та інші програми під керівництвом ветеранів, підлягають все більшому документуванню та вивченню. У дослідженні повідомлено про результати програми благополуччя ветеранів у грузинському Нокалакеві, яка приймала грузинських та українських ветеранів у 2019 р. Аналіз якісних даних, одержаних від учасників, які працювали разом із британськими та грузинськими працівниками й студентами, представлено в межах тематики досліджень, проведених у Великобританії з британськими ветеранами. Зіставлення даних, одержаних в Нокалакеві, з даними британських проєктів «Breaking Ground Heritage» надало змогу визначити загальні, але незалежно досягнуті результати. Аналіз демонструє спільні теми для всіх учасників, а відповіді ілюструють важливість трьох аспектів індивідуального досвіду під час археологічної польової роботи: міжособистісного, розвивального й досвіді цілісного розвитку особистості. Передбачається, що ці аспекти сприяють покращанню самопочуття ветеранів, які беруть участь у проєктах розкопок, що передбачають також надання соціальної підтримки та підтримку один одного. Із даного дослідження зрозуміло, що конструктивне з історичним середовищем може мати терапевтичний вплив на людей із потребою поліпшення психічного здоров'я. Ідеться насамперед про відчуття автентичності, що виникає через участь у проєкті, який підтримують досвідчені археологи та фахівці з питань культурної спадщини. Адаже учасники проєкту відчують, що роблять конкретний внесок у краще розуміння та інтерпретацію пам'яток.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.T.95. Experimental evidence of spear-thrower usage in the Late Upper Palaeolithic (Upper Magdalenian) from the Isturitz cave site, Pyrenees – Atlantiques, France / J.-M. Petillon, P. Cattelain // Археологія. – 2022. – № 2. – С. 5-18. – Бібліогр.: 17 назв. – англ.

Час появи списометалки та лука в палеолітичних мисливців-збирачів уже давно є важливою проблемою доісторичних досліджень. У Західній Європі, виходячи з безпосередньо доведеного використання списометалок із середньомадленського часу, 19 – 16 тис. кал. р. т., та основних стріл з Аренсбургу, які мають дату приблизно 12 – 11,5 тис. кал. р. т.. Зроблено припущення, що луки змінили списометалку або ж у значною мірою замінили її у використанні наприкінці мадленського періоду. Однак перебіг цього процесу та еволюція зброї у вказаний період досі залишаються недослідженими. На відміну від морфології вістер, порівняльні дослідження варіантів їх зламів відкривають цікаві перспективи для визначення різних способів доставки вістер до цілі. Проте різні варіанти зламів вістер як маркер для ідентифікації різних видів металю озброєння розглядалися рідко, особливо для верхньомадленського часу. Експерименти з використання різних типів металю зброї, проведені в Центрі археологічних досліджень та документації Музею Малірту (м. Трень, Бельгія) на початку 2000-х, надали нові дані для цих досліджень. Як списометалка, так і лук застосовувалися в умовах, що мали відтворити умови палеолітичного полювання. Металю озброєння було оснащено експериментальними копіями рогових вістер із виділоподібними базальними частинами, які відомі з верхньомадленського часу (16 – 14 тис. кал. р. т.) стоянки в печері Істюріц. Унаслідок експериментальних випробувань частина вістер, використаних за допомогою списометалки, одержала специфічні злами у проксимальній частині. Імовірно, їх появу можна пояснити тим, що списи зі списометалок мають більший розмір і більшу масу у порівнянні зі стрілами, випущеними з лука, а також більш неправильною траєкторією їх польоту. Можливість застосування списометалки у верхньомадленський час додатково підтверджує радіовуглецева дата одного рогового зразка списометалки з Істюріцу. Видається цілком імовірним використання списометалок із матеріалів, що швидко псуються, як і не можна виключати одночасне існування лука.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.T.96. Transcaucasia and Neolithic of South of Eastern Europe / V. O. Manko, G. L. Chkhatarashvili // Археологія. – 2022. – № 2. – С. 19-52. – Бібліогр.: 47 назв. – англ.

Початок голоцену був пов'язаний із серією міграцій населення Закавказзя на територію Східної Європи. Відзначено чотири масштабних міграцій: носіїв кобулетської, триалетської, даркветської та едзанської культур. Походження кобулетської культури пов'язано із Середнім Сходом. Кам'яна індустрія характеризується наявністю техніки ручного відтиску, заснованої на використанні конічних та олівецеподібних нуклеусів, а також застосуванням пластинок із притупленими краями. Культура сформувалася на початку пребореалу. Розселення носіїв кобулетської культури призвело до появи кукурецької й донецької культур на території Гірського Криму та степової зони Північно-Західного Причорномор'я. Триалетська культура походить зі Східної Анатолії та Південного Прикаспію. Культура характеризується використанням технології ударного розщеплення й розщеплення за

допомогою посередника. Мікролітичні комплекси характеризуються наявністю асиметричних трикутників і сегментів. Міграція на територію Гірського Криму та порогів Дніпра почалася на межі плейстоцену-голоцену й призвела до появи шанкокобинської культури, що існувала до кінця бореалу. Не виключено, що мурзак-кобинська культура Криму з'явилася внаслідок розвитку триалетських традицій шан-кобинської культури. Даркветська культура є автохтонною культурою Закавказзя. Кам'яна індустрія характеризується використанням ручного відтиску й наявністю слошених нуклеусів. Мікролітичні комплекси представлені в основному трапеціями, які виготовлялися з відтисних пластин. Переселення носіїв даркветської культури в середині бореалу призвело до появи матвієвокурганської, гребенківської та буго-дністерської культур Північно-Західного Причорномор'я і Приазов'я. Поява едзанської культури пов'язана з фінальним плейстоценом, а її формування – з епіпалеолітичними культурами Близького Сходу. Розщеплення нуклеусів здійснювалося з застосуванням ударного методу. Мікролітичні комплекси характеризують наявність сегментів із гелуанською ретушню, низьких трапецій, асиметричних трикутників. Міграція носіїв культури почалася на межі бореалу-атлантикуму та призвела до появи платовоставської та сіроглазівської культур на Нижньому Дону та в Північному Прикаспіі. Міграції закавказького населення в ранньому голоцені стали передумовою подальшої неолітизації Східної Європи.

Шифр НБУВ: Ж14310

Див. також: 2.Т.77, 2.Т.97-2.Т.103, 2.Щ.1151

Археологія України

2.Т.97. Елліністична розписна кераміка з Ольвії / В. В. Котенко // Археологія. – 2022. – № 2. – С. 96-104. – Бібліогр.: 103 назв. – укр.

The article is devoted to the publication of a small collection of Hellenistic painted pottery from Olbia. The studying of certain categories of archaeological material provides an opportunity to explore in detail the various aspects of their characteristics and to outline issues related primarily to its origin. Among the promising vectors of the study of Olbian ceramic complex are finds of the Hellenistic period and isolation of some series of imported pottery of the Black Sea North region production. One of the representative collections of Hellenistic pottery from Olbia is stored in the Scientific Repository of the Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine. It is represented by materials of excavations of the second half of the 20th century. First of all, the so-called red clay painted pottery is very interesting, the origin of which is still debated in historiography. Among the items selected for the study, table jugs predominate, which are represented by a fairly wide range of variations of profile parts and ornamental compositions. The decorations are the following: encircling lines, plant motifs or a combination of them; the painting is done mainly with dark red paint. The collection also includes fragments of ceramic flasks, which are rare forms of ware in the Black Sea North region and were used as small containers. Profile parts of vessels are described separately. The article also contains the description of the morphology of different types of jugs and their capacity. Particular attention is paid to the origin of Hellenistic ceramics. It has been found that such pottery was probably made in Tauric Chersonesos. Despite the need of chemical and technical analyses of the clay composition and clarification of the raw materials origin, it should be noted that such indicators as mass character, typological similarity and the presence of these products in situ in the places of pottery production are quite convincing factors in the process of their attribution. Its availability in the ceramic complex of Olbia testifies to the existence of interpolis contacts in the Black Sea North region, in particular to certain connections of this centre with Taurica in the 4th – 2nd centuries BC, which has already been recorded archaeologically on the amphorae materials. Therefore, a representative collection of Hellenistic pottery from the excavations at Olbia supplemented new information about the life of the polis during its active development.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.Т.98. Кераміка середньовічного Білгорода: матеріали розкопок 1969, 1971 рр. / І. Б. Тесленко, Л. В. Мироненко // Археологія. – 2022. – № 2. – С. 128-152. – Бібліогр.: 149 назв. – укр.

In the focus of the study is pottery together with its archaeological context from the excavations of Bilhorod (Bilhorod-Dnistrovskyi, Odesa Oblast, Ukraine), led by S. D. Kryzhytskyi in 1969 and 1971. These are 17 items, 15 of which are stored in the Scientific Repository of the Institute of Archaeology of the NAS of Ukraine. They were found in a section of the medieval site north-east of the fortress walls in the area of one of the pottery workshops, set up on the ruins of a round antique tower. The previous researchers of medieval Bilhorod (S. Kryzhytskyi, A. Kravchenko, H. Bohuslavskyi and others) associated a thick

medieval horizon outside the fortress, as well as on the area investigated in 1969 and 1971, with the «Golden Horde» stage in the history of the city, dating back to the turn of the 13th – 14th – the 1370s. They identified three construction periods in its structure, correlated the earliest one with the functioning of the pottery kilns, and dated back not later than the beginning of the 14th century. However, a careful study of the excavated material allowed us determining stove tiles of Central European morphological types by the second half of the 15th century, among the main products of this pottery workshop. Therefore, firstly, the activities of the workshop cannot be dated earlier than the middle or second half of the 15th century. Secondly, this type of pottery was not inherent in the «Golden Horde» cultural tradition at all, and therefore cannot be associated with it. The dwellings and other objects on the ruins of the kilns were built even later. Thus, the remains of ceramic production, as well as subsequent construction, can be correlated only with the late stages of the «Moldavian» period of Bilhorod's history, which lasted in general from the end of the 1370s to 1485, but not with the Golden Horde. Related ceramic finds, studied in the Scientific Funds of the Institute of Archaeology of the NAS of Ukraine, also refer mainly to the 15th century or to the last quarter of the 15th – 16th centuries. The latter most likely marks the time of the destruction of buildings. At the same time, several finds from excavations in 1969 and 1971 (Dzhuchid coins, fragments of amphorae, and glazed pottery) indicate some anthropogenic activity at the site in the 14th century as well. However, they mostly do not have a clear context. Therefore, it is quite difficult to localize the stratified archaeological objects of this time through the data from the reports.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.Т.99. Мушлі як елемент вбрання населення салтівської культури (за матеріалами біригального могильника Червона Гірка) / В. С. Аксьонов // Археологія. — 2022. — № 1. — С. 101-113. — Бібліогр.: 111 назв. — укр.

In eight burials (seven inhumations and one cremation) of the Krasna Hirka burial ground in Kharkiv region, there were found the pendants made of sea shells of the mollusk «*Cypraea moneta*» (burials Nos. 53, 176, 180, 191, 195, 311) (figs. 1:2, 19, 20; 2:15, 32; 3:11; 4:19; 5:9) and pendants made of the valves of river mollusks («*Unio pictorum*» or «*Anodonta*») (burials Nos. 53, 185, 309) (figs. 2: 16, 33, 34; 6:23 – 29). The pendants were present in the childis burials (burials Nos. 53, 180, 185, 191, 195, 309) and young women of childbearing age (burials Nos. 176, 311). The location of shells jewelry in the burials indicates that they were sewn on clothes and headwear (burial No. 309), they were a part of removable breast ornaments (burial No. 176) (fig. 5: 15), a handbag decoration that was hung to the belt (burial Nos. 185, 191, 311) (figs. 2:17; 3:1; 4:1), also they were woven together with glass beads, bronze bells and bronze spiral beads into the braids of buried people (burials Nos. 53, 180, 195) (fig. 2:1). The arrangement of the pendants in the burial No. 309 allows asserting that three pendants adorned the child's cap, being sewn at the area of the temples and on the crown (fig. 7:2). By the location of the beads, bronze beads, bells and four more pendants of mollusks shells (fig. 7:1), it can be seen that the collar of the child's clothes in the neck area was decorated with monochrome beads and small beads sewn on, and four shell pendants that were sewn onto the child's clothes in the chest area (fig. 7:3). Polychrome beads (eye-shaped and striped), together with cast bronze bells and bronze beads, were threaded into the childis braids (fig. 7:4). In the investigated burials, the shell pendants resembled protective amulets. The connection of these jewelry with the water element, their shape and colour (white/pearl) indicate that they are related to the cult of the Moon and are a symbol of the Great Goddess — the mother/progenitor of all living beings and the giver of all life's blessings.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.Т.100. Населення черняхівської культури за матеріалами могильника Черкаси-Центр (краніологічний аспект) / Т. О. Рудич // Археологія. — 2022. — № 1. — С. 86-100. — Бібліогр.: 97 назв. — укр.

The burial ground Cherkasy-Center of the Cherniakhiv culture was investigated in 1991–2003. Researchers date its foundation to the turn of 3rd – 4th centuries AD, and the completion of functioning by the first decades of 5th century. During the excavations, anthropological material was obtained. The skulls of this population were measured and studied using classical anthropological methods, and comparative analysis was carried out using multivariate statistics (factor analysis). The male series is characterized by a medium-long, narrow, meso-dolichocephalic cranium. The face is narrow, short, mesognathic. Horizontal profiling of the face at the upper level is on the border of sharp and moderate, its profiling at the zygomaxillary level is sharp. Orbits are medium-high by the index; the nose is wide by the index. The bones of the nose protrude well. The average characteristics of the features of this group fit into the range of inergroup variations in the series of the Cherniakhiv culture. The Cherkasy-Center group demonstrates anthropological links with series from the western and south-western regions of the Cherniakhiv culture (Budeiti, Nahorne, Malaesti,

Uspenka). When included in the analysis of the groups of the Wielbark culture and the series of the late Scythians and Sarmatians, the series from Cherkasy turns out to be among the groups that demonstrate a somewhat greater closeness to the series of the Wielbark culture. The average characteristics of the female series is a long, medium wide, high cranium, mesocranial in shape. The face is medium-wide and medium-high, it is orthognathic. Horizontal profiling of the face at the upper level is on the border of sharp and moderate, its profiling at the zygomaxillary level is sharp. The orbits are medium-high in terms of the index, the nose is medium-wide. The bones of the nose protrude mediumly. The nose bridge is high. According to the results of statistical analysis, the female series from Cherkasy demonstrates closeness of the Cherniakhiv series from the burial grounds of Budeiti, Miliieiti, Cherneliv, Kholmske. The series also shows a greater affinity to individual series of the Wielbark culture than to the groups of the late Scythians and, all the more, the Sarmatians.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.Т.101. Нове поховання шеворської культури у Західному Побужжі / В. З. Сидорович // Археологія. — 2022. — № 1. — С. 114-120. — Бібліогр.: 118 назв. — укр.

Burial monuments are an important element of the spiritual culture of the Przeworsk population of the Western Buh region. The main type of burials was cremation in an urn or earthen pit. The cremation rite had dominated throughout its existence, but there are cases of inhumation burials. Borrowing from the Celts, the population of the Przeworsk culture buried weapons, jewelry, personal items and pottery. Almost all items were intentionally damaged. There are cases of intentional damage to small items: brooches, spurs, scissors, pins, needles, etc. One of these burial complexes was discovered by the so-called «black diggers» and transferred to the Lviv Regional Council «History and Local Lore Museum». The burial complex contained a ritually bent double-edged sword, a shield handle and a spearhead, which were connected to each other, an iron brooches and a ritually damaged shield boss. The four iron spurs were connected in pairs. The funeral rite and the items found in the burial have numerous analogies on the monuments of the Przeworsk culture in Poland and Western Ukraine. Among the total number of burials of the Przeworsk culture, burials with swords stand out. Obviously, the presence of a sword is an evidence of the high social status of its owner. The set of features of the material found in the burial allows us to confidently date it to the phase C1a – C2 of the Late Roman period (middle – end of the 3rd century AD). The advance of the bearers of the Przeworsk culture to the south and east in this chronological period was accompanied by local military conflicts. In any case, the Przeworsk population in the region of the Western Buh was an integral part of ethnic and cultural processes that lasted throughout the 3rd century. The formation of the source base of funerary monuments of the Przeworsk culture in the future will make it possible to identify certain regional features in topography, funeral inventory and ritual actions. Given that the study of monuments of this archaeological culture in Ukraine remains low.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.Т.102. Скляний посуд пізньоримського часу з Війтенків: технологічний аспект / В. І. Щепаченко // Археологія. — 2022. — № 1. — С. 121-153. — Бібліогр.: 148 назв. — укр.

This article is devoted to the study of the technological features of the manufacturing and decoration of glass vessels from archaeological complex of late Roman time – early Great Migrations period at Viitenky in the East of Ukraine. The observations of the evolution of shapes, decor and individual morphological features of Roman glassware has reached almost a century in their development now. During this time, researchers have repeatedly emphasized their information potential in chronological constructions and searches for production centres of certain types. The technical and technological approach in the study of glass found its place in the investigation of Cherniakhiv antiquities. In our opinion, in combination with traditional archaeological methods, it remains one of the most promising ways to resolve the issue of the origin of Cherniakhiv glass vessels, even today. The purpose of our study is a comparative analysis of the technological features of glassware from Viitenky, vessels from the area of the Cherniakhiv culture in Ukraine and items from the Roman provinces. The analysis of the materials allows drawing some conclusions. The set of technological methods registered during the study of glassware from Viitenky finds parallels both among Cherniakhiv glass vessels and among provincial Roman vessels. However, some of them are asynchronous to those existing in the provinces in late Roman and late Antique times. Despite the fact that the same morphological and decorative elements occur both among barbarian cups and among vessels of the Provincial-Roman circle, the chronology of their existence in both categories of Cherniakhiv glassware is often different. Observations of the chronology of their existence among Cherniakhiv vessels on the territory of Ukraine suggest certain changes in the set of technological methods used for their manufacturing and decoration, which appear no earlier than in the middle of the 4th century.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.Т.103. Теракотові вітаріки з Ольвії / Т. М. Шевченко // Археологія. — 2022. — № 2. — С. 105-127. — Бібліогр.: 125 назв. — укр.

Arulae bearing four standard relief scenes on their sides are discussed in the paper and mapped on the area of their spread in Pontic region. Their origin is being discussed for almost a century. According to number of finds, Southern Italy was believed to be the place of their production, while according to the analogies on mouldmade pottery it was Athens. However, a find of such item made of imported clay in Athens, as well as quantitative prevailing of them in the Black Sea region allow presuming the additional centres of their production. Most of published here terracottas from Olbia were found in a botros at the Central temenos where a coroplastis workshop had functioned. No mould for arulae production was discovered there, but their significant number, the variations in dicor and size of the upper part, finds of smaller size arulae of the next generation of mould, as well as manufacturing techniques peculiar for Olbian coroplastics of the 2nd century BC allow presuming the local production of these items. It is revealed that the height of the area above the denticule between the palmettes depended on processing by hand and varied significantly. It means that such an indicator as size of the altars should not be considered as decisive in determining of their origin. The publication of Olbian finds brings corrections also into the discussion on the interpretation of relief scenes on the altars. There are various versions of attributing the kitharode and a god with a trident, as well as their companions. Temples of Zeus an Apollo functioned at the temenos where the published items were found. Relief scenes on analyzed arulae at least for habitants of Olbia depicted the gods worshipped here. The god with a trident was Zeus for them, not Poseidon, while the god with a kithara was Apollo, not Orpheus. Accordingly, the order of personages on such thymiateria for Olbian worshippers was as following: Zeus, Nike, Dionysus and Apollo. Images of various gods on a single item could reflect the need to worship many gods at once during the cultic practices at home. The arulae could be produced within the sacred precinct for the needs of family cults, as they are often found in houses. Probably the very scenes as a set of main cults were the reason of rapid spread of such arulae in the Greek world.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.Т.104. Analysis of micro-residues on stone tools from Zaskelna IX, Crimea: first results / S. M. Ryzhov, V. M. Stepanchuk, O. I. Nezdolii, D. O. Vietrov // Археологія. — 2022. — № 1. — С. 5-25. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Наведено результати дослідження поверхонь кам'яних артефактів нижнього шару стоянки Заскельна IX у Криму. Довгий час комплекс нижнього шару стоянки відносили до раннього етапу аккайської муст'єрської культури, не старіше останнього міжльодовиків'я плейстоцену. Однак нова ревізія техніко-типологічних ознак колекції знахідок надає змогу віднести матеріали нижнього шару стоянки до ашельського часу. На відміну від матеріалів навіть найдавніших шарів аккайської муст'єрської культури, кам'яні артефакти стоянки Заскельна IX не мають яскраво вираженого традиційного міоксського характеру двобічної обробки знарядь. Оформлення кам'яних знарядь здійснювалося за методом прямого удару з використанням твердих відбійників. Набір знарядь включає ручні рубила, чопери і долотоподібні вироби. Для дослідження мікрозалишків було відібрано 15 кам'яних артефактів: двосторонні знаряддя, відщепи, нуклеоподібні чопер. Під час дослідження було виявлено макро- і мікросліди використання, ознаки пошкодження та руйнування країв артефактів. На восьми кам'яних виробках виявлено мікрозалишки різнокольорових пігментів органічного й мінерального складу. Мікрозалишки органічного й мінерального походження було зафіксовано на різних ділянках поверхонь артефактів, як правило, поза зоною пошкоджень, що виникли у процесі використання. Кореляція розташування залишків пігментів з пошкодженнями зносу надає змогу припустити, що вохра, імовірно, використовувалася на стоянці Заскельна IX (нижній шар) як компонент клею для фіксації в руків'ях або для фіксації за допомогою м'якої накладки органічного походження. Перші вказівки на ймовірне використання в нижньому шарі Заскельної IX складної технології, що включає виготовлення спеціальних клеїв для затиску кам'яних знарядь, до складу яких входив порошок вохри, розширюють наші уявлення про стародавні поведінкові технології і стратегії виживання.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.Т.105. The Roman military presence on the Berezan island / R. O. Kozlenko // Археологія. — 2022. — № 1. — С. 26-38. — Бібліогр.: 34 назв. — англ.

Розглянуто деякі категорії речей, що свідчать на користь римської військової присутності на о. Березань. З нею можуть бути також пов'язані дві архітектурні споруди перших сторіч нової ери, одна з яких мала підвальні приміщення, що характерно для будівель у Верхньому м. Ольвії, пов'язаних із римською залогою. У їх заповненні було виявлено фрагменти амфор II —

III ст. н. е., а також червонолаковий та скляний посуд. 2019 р. на о. Березань, в районі ділянки «Північно-Західний А», було знайдено римську поясну ажурну накладку, що належить до елементів військового португпейного набору, і датується другою половиною II ст. н. е. У Північному Причорномор'ї накладки цих типів відомі у складі солдатських поясних наборів на некрополі Херсонеса. Уздовж лімсу аналогії цій накладці походять із римських фортець на Дунаї. Не зважаючи на те, що на о. Березань досі не знайдено епіграфічних пам'яток, які б надійно свідчили про стаціонарну присутність римських військ, серія знайдених на Березані предметів, притаманних матеріальній культурі римського гарнізону в Ольвії, та римським таборам на Дунаї, безпосередньо вказує на 36 ISSN№ 0235-3490 (Print), ISSN№ 2616-499X (Online). Археологія, 2022, № 1 римську військову присутність. Припущення стосовно розташування на о. Березань римських військових загонів знаходить підтвердження у вигляді архітектурних споруд, деяких типів амфор, бронзового орла, медичних інструментів, нумізматичного матеріалу та римської військової амуніції. Невелика кількість речей, пов'язаних із перебуванням на острові римських військ, може свідчити про ситуативний характер їх перебування, або нечисленність військового контингенту, головним завданням якого був контроль над акваторією Дніпро-Бузького лиману та прибережною морською ділянкою.

Шифр НБУВ: Ж14310

2.Т.106. Urban planning with Divine protection? On the location of (sub-)urban sanctuaries in Olbia Pontica in the Archaic-Classical period / J. Fornasier, A. V. Buisykykh, O. H. Kuzmishchev // Археологія. — 2022. — № 2. — С. 67-95. — Бібліогр.: 90 назв. — англ.

Наведено результати останніх досліджень спільного українсько-німецького проекту, що триває з 2014 р. у т. зв. передмісті давньогрецької колонії Ольвія Понтійська. Спочатку на першому плані були питання про зовнішній вигляд передмістя, а також визначення його хронологічних меж. Після семи років ефективної дослідницької діяльності вже можна відповісти в цілому на фундаментальні питання про розвиток Ольвії в архаїчно-класичний період і генезис цієї грецької колонії. Запропоновано нову фазову модель міського розвитку в архаїчний період, яку розподілено на три основні етапи. Якщо фаза заснування (близько 620 — 580 рр. до н. е.) і фаза консолідації (близько 580 — 525/500 рр. до н. е.) значною мірою узгоджуються із запропонованими до цього часу концепціями, то фаза урбанізаційного процесу (525 — 500/490 рр. до н. е.) здебільшого базується на основі новітніх досліджень. Процес створення міста в пізньоархаїчний період був зумовлений давньою просторовою традицією, центральним елементом якої є планування забудови, що визначалась сакральною топографією. Завдяки цілеспрямованому розташуванню давніх святилиць на запланованих кордонах поселення міська громада була, так би мовити, поставлена під божественний захист, таким чином, було гарантовано її процвітання. Разом із численними знахідками з грецьких апойкій Великої Греції цей феномен, притаманний для генезису стародавніх колоній, також продемонстрований на берегах Понту Евксинського і зрештою, навіть потрапив у теоретичні твори Платона про заснування ідеального поліса (Plat. Leg.778c). Нові археологічні знахідки також чітко доводять, що забудова на захід від центральної частини міста не була проаестеомом (передмістям) у сенсі античної традиції. Навпаки, відповідна територія з самого початку була функціонально інтегрована в концепцію розвитку архаїчно-класичної доби, тому українсько-німецька дослідницька група пропонує надалі використовувати термін «Західний район» для цієї античної території.

Шифр НБУВ: Ж14310

Див. також: 2.Т.89, 2.Щ.1151

Етнографія

Етнографія сучасних народів

2.Т.107. Етновний склад населення Харківської області: за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 року: монографія / В. М. Скляр; Нац. техн. ун-т «Харківський політехнічний інститут». — Харків: Панов А. М., 2019. — 640 с.: табл. — Бібліогр.: с. 555. — укр.

На основі аналізу статистичних матеріалів Всеукраїнського перепису населення 2001 р. розкрито етнічний склад і мовну структуру населення Харківської обл. Визначено особливості територіального та поселенського розміщення українців і представників етнічних меншин на Харківщині в цілому, в урбаністичному середовищі та сільській місцевості області, Харкові, 6-ти містах обласного підпорядкування та 27-ми районах.

Шифр НБУВ: ВА857951

2.У.108. Використання інформаційних технологій у боротьбі проти COVID-19 / О. В. Тимошенко, К. І. Коцюбовська // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 263-268. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто проблему аналізу можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) під час пандемії COVID-19. Зокрема, окреслено основні напрями впровадження ІКТ для пом'якшення негативного впливу та протидії COVID-19; запропоновано заходи, спрямовані на збільшення доступності цифрового життя для українського суспільства. Зроблено висновок, що підприємства, які активно використовують і впроваджують кейси цифрової трансформації, виявилися більш готовими до коронавірусної реальності, ніж ті, які сприймали диджиталізацію критично. Проведено аналіз «цифрового» реагування провідних країн світу на вирішення проблем, пов'язаних із поширенням і нейтралізацією негативних наслідків від COVID-19. Аналіз надав змогу стверджувати, що більшість держав доклали значних зусиль для інформування населення щодо коронавірусної хвороби, у той час, як в Україні інформування громадян було недостатньо оперативним і своєчасним, а заходи вимагають ретельного планування та підтримки з боку органів державної влади. Запропоновано заходи, спрямовані на пом'якшення негативного впливу та протидії COVID-19, що передбачає такі кроки: прийняття національних стратегічних рішень для оптимізації результатів внаслідок поточної глобальної пандемії COVID-19; подальша підтримка на рівні держави національних, регіональних конкурсних програм щодо розробки IT-стартапів, спрямованих на пом'якшення негативних наслідків COVID-19; організація онлайн-хакатонів з пошуку цифрових рішень для боротьби із пандемією; розробка регуляторних важелів державної підтримки вітчизняних підприємств, які впроваджують IT-інструменти; організація державних освітніх проектів щодо підвищення рівня цифрової грамотності українського суспільства.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.109. Математическое моделирование формирования равновесной цены с учетом логистического фактора / В. А. Диленко, Н. Л. Тараканов // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 125-130. — Бібліогр.: 10 назв. — рус.

Мета роботи — економіко-математичне моделювання впливу логістичних механізмів на процеси встановлення рівноважної ціни. Запропоновано підхід до врахування логістичного чинника в математичних моделях формування рівноважної ціни, згідно з яким у модель вводиться віртуальний логіст, який, на відміну від аукціоніста в класичних економіко-математичних моделях даного типу, що діє по одному певному правилу, має можливість раціональним чином вибирати правило коригування ціни для балансування ринку з деякого заданого набору. У системі «виробник — споживач — ринок» правила встановлення ціни рівноваги можуть бути пов'язані з кожним із трьох зазначених елементів. Як критерій вибору правил розглядаються мінімум часу досягнення рівноважної ціни (деякого її наближення) або максимум обсягів реалізації продукту у вартісному або натуральному обчисленні. Аналіз побудованих математичних моделей (запропонованих модифікацій моделі рівноважної ціни Еванса) надає змогу продемонструвати можливості логістичних механізмів, які забезпечують поліпшення найважливіших параметрів функціонування ринку. Імовірно напрямки розвитку наведених результатів можуть бути пов'язані з дослідженням економіко-математичних задач конструювання та типізації можливих правил дії логіста на ринку з метою приведення його до рівноважного стану найбільш раціональним способом.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.110. Математичні методи в економічних дослідженнях: навч. посіб. / І. А. Дмитрієв, О. І. Дмитрієва, Т. В. Ємельянова, І. Ю. Шевченко, Т. О. Ярхо; Харківський національний автомобільно-дорожній університет. — Харків: ХНАДУ, 2021. — 179 с.: іл., рис. — Бібліогр.: с. 175-176. — укр.

Розглянуто математичні методи лінійного програмування та теорію масового обслуговування. Охарактеризовано геометричний, симплексний методи, метод штучного базису, двоїстий симплекс-метод розв'язання задач лінійного програмування. Наведено розподільний метод і метод потенціалів розв'язання транспортної задачі. Подано класифікацію систем масового обслуговування та методи розв'язання задач в одноканальних і багатоканальних системах з відмовами та необмеженою чергою, системах з фіксованим часом обслуговування.

Шифр НБУВ: ВА858653

2.У.111. Моделювання сценаріїв аналітичної діяльності на основі нотації BPMN та OWL / О. Г. Додонов, В. Р. Сен-

ченко, О. В. Коваль, А. В. Бойченко // Реєстрація, зберігання і оброб. даних. — 2020. — 22, № 1. — С. 31-48. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Запропоновано теоретичний підхід до моделювання сценаріїв аналітичної діяльності (АнД) із залученням технологій, які притаманні BPM-системам із так званою керованою моделлю (model driven), а також за допомогою веб-мови онтологій (OWL). Особливість підходу з керованою моделлю полягає в тому, що розробка сценаріїв ведеться в термінах предметної області, а не комп'ютерного середовища для їх виконання. За аналогією з бізнес-процесами, сценарії АнД можуть бути представлені сукупністю процесних моделей у нотації BPMN. Моделі взаємодіють між собою в межах загального сценарію, а кожна модель має початок і кінець. Для формування додаткового формального опису запропоновано використання семантичної OWL-моделі сценарію мовою XML, що сприяє концептуалізації неструктурованої інформації, яка присутня в OWL-моделі. Описано процес конвертації BPMN-моделі в OWL-модель. Це продемонстровано на прикладі моделювання сценарію АнД у редакторі BizAgі Process Modeler. Розроблений BPMN-сценарій за допомогою технології BPMN-to-S-BPM-Ontology конвертується в OWL-файл, який досліджується засобами Protege 5. Запропонований підхід надає низку переваг, починаючи з суттєвого спрощення самого процесу моделювання та валідації сценаріїв в інтегрованому середовищі BPMN-OWL і закінчуючи реалізацією моделі в середовищі стандартних BPM-систем.

Шифр НБУВ: Ж16550

2.У.112. Послідовний розподіл ресурсів у стохастичному середовищі: загальний опис, аналіз та чисельні експерименти / А. С. Джога // Вісн. Київ. нац. ун-ту. Сер. Фіз.-мат. науки. — 2021. — Вип. 3. — С. 13-25. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Наведено стислий огляд послідовного аналізу, а також місце в ньому послідовного розподілу ресурсів. Розглянуто стратегії послідовного розподілу ресурсів у середовищі, яке представлено моделлю стохастичного багаторукового бандита. Головною метою у представлений моделі є максимізація прибутку, що еквівалентно мінімізації втрат. У такому середовищі алгоритм послідовно вибирає дію та одержує винагороду з розподілу, пов'язаного з цією дією. Параметри такого розподілу невідомі заздалегідь. Наведено огляд моделі багаторукового бандита у стохастичному середовищі та розглянуто стратегії для даного випадку. Наведені теоретичні результати використовуються для розробки програмного забезпечення для дослідження стратегій.

Шифр НБУВ: Ж28079:Фіз.-мат.

2.У.113. Implementation of principles of network central management in the activity of modern business structures / М. Borovyk, М. Novikova, О. Kozuyrieva // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 343-350. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Проведено дослідження суті мережецентризму та мережецентристського управління (МЦУ), а також особливостей, можливостей, переваг і недоліків впровадження принципів МЦУ в діяльність сучасних бізнес-структур (БС). Розглянуто внесок А. Себровскі, Дж. Гарстка, Д. Альбертса та Ф. Стейна у формування концепції МЦУ. Досліджено виникнення поняття «мережецентризму» і «МЦУ». Досліджено суті мережецентричного підходу (МЦП) і визначено специфіку його використання у процесі управління складними соціально-економічними системами. Запропоновано вдосконалити управління діяльністю сучасних БС за допомогою впровадження принципів МЦУ в їх діяльність. Визначено основні рівні, на яких має здійснюватися управління БС згідно з МЦП до управління. Запропоновано впровадити в управління діяльністю БС принципи: формування єдиної розподіленої інформаційної інфраструктури, безперешкодного інформаційного обміну; індивідуального управління інформацією; взаємозалежності та погодженості елементів системи управління, обов'язкового підтвердження достовірності інформації та інтелектуальної інтеграції елементів системи управління діяльністю БС. Виявлено основні переваги та недоліки впровадження принципів МЦУ в діяльність сучасних БС. Обґрунтовано доцільність впровадження принципів МЦУ в діяльність сучасних БС, із метою підвищення результативності їх діяльності за рахунок ефективного управління інформаційним забезпеченням на основі побудови відповідної інформаційної мережі, яка надає змогу здійснювати взаємозв'язок усіх елементів системи управління, використовуючи наявну інформацію.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.120, 2.У.173, 2.У.281, 2.У.566, 2.У.682, 2.Х.809, 2.Ч.999

Економічна освіта

2.У.114. Економетричний аналіз попиту та пропозиції освітніх послуг за спеціальністю 051 «Економіка» / А. В. Скрипник, І. С. Костенко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 279-288. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

За допомогою економетричних методів побудовано моделі попиту та пропозиції на освітні послуги за спеціальністю 051 «Економіка» та освітньою програмою «Економічна кібернетика». Вибірki в моделях включають практично весь перелік закладів вищої освіти, в яких представлено спеціальність 051 «Економіка» та освітню програму «Економічна кібернетика», за даними 2019 р. Як кількісний показник пропозиції використано вартість освітніх послуг за перший навчальний рік за умов договору, попиту — кількість поданих заяв. Як пояснюючі змінні як ряд об'єктивних характеристик закладу вищої освіти (ЗВО) використано: кількість бюджетних і ліцензійних місць, статус, форму власності тощо. Як суб'єктивну характеристику використано поняття «елітність», яке визначалося бінарною змінною. За допомогою кількісних експериментів (на підставі оцінок параметрів адекватності моделей) встановлено, що до елітних потрібно віднести Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», Національний університет «Києво-Могилянська академія». Перевірено гіпотезу використання державними ЗВО демпінгової цінової стратегії, яка знайшла підтвердження при моделюванні пропозиції. Виявлено відмінності щодо об'єктивних і суб'єктивних характеристик ЗВО з боку адміністрації ЗВО (пропозиція) та вступників (попит).

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.115. Економічна професійна освіта покоління цифрових людей в умовах функціонування інноваційно-підприємницьких університетів / Н. М. Краус, К. М. Краус, О. В. Манжура // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 182-191. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Зроблено спробу представити еволюцію видів поколінь людей ХХ і ХХІ ст. крізь призму економічних, інституціональних і професійних змістових особливостей. Вказано професійні якості й особливості навчання кожного з поколінь. Узагальнено та зіставлено навички, характерні для класичних співробітників — покоління бейбі-бумерів; розкрито зміст нових прогресивних навичок, що притаманні цифровому поколінню. Вказано економічні та організаційні вигоди для компанії від роботи в ній цифрових спеціалістів, серед чого: можливість масштабування бізнесу; збільшення прибутків; вихід з рутини без потреби провіряти кожну дію співробітників. Визначено професійні гнучкі/м'які навички цифрової людини, що одержує знання в інноваційно-підприємницькому університеті, а саме: вміння ефективно комунікувати з тими, хто її оточує; емоційний інтелект; тайм-менеджмент; гнучкість і креативність; протистояння стресу. Аргументовано, що сьогодні є гостра потреба в досягненні всеосяжного прогресу щодо оснащення та забезпечення новітніми можливостями кожного працівника на його цифровому робочому місці. Наведено переваги цифрового робочого місця для покоління міленіалів, зумерів та альфа-людей крізь призму матричної структури вигоди Office 365 і проблем, що виникають у ході її застосування. Зроблено висновок, що саме інноваційно-підприємницькі університети продукують інновації, виховують активну та прогресивну молодь, підприємців. Одержана поколінням цифрових людей економічна професійна освіта в інноваційно-підприємницькому університеті впливатиме на: оплату праці розробників; наявність на ринку праці спеціалістів високого рівня; прозорість правил відбору ІТ-компаній як підрядників тощо.

Шифр НБУВ: Ж14572

Теоретична економіка.

Основи економічної теорії

2.У.116. Концептуально-методологічні трансформації економічної теорії ХХІ століття: монографія / А. А. Мазаракі, В. Д. Лагунін, А. Г. Герасименко, К. М. Николаєв, Ю. М. Уманців, Л. В. Лебедева, О. І. Міняйло; ред.: А. А. Мазаракі; Київський нац. торг.-екон. ун-т. — Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. — 343 с.: рис. — укр.

Проаналізовано теоретико-методологічні засади трансформації економічної теорії ХХІ ст. Розглянуто основні концептуальні тренди у розвитку сучасної економічної теорії та основні аспекти розвитку новітніх напрямів економічних досліджень. Узагальнено методологічні засади формування і розвитку економічної науки у новітньому парадигмальному контексті. Представлено напрями вирішення глибоких проблем сучасної економічної теоретичної науки.

Шифр НБУВ: ВА858673

2.У.117. Національна система політичної економії / Ф. Ліст; пер.: М. Гавриш. — Київ: Наш Формат, 2021. — 366, [1] с. — укр.

Зазначено, що Фрідріх Ліст уперше в історії економічної науки розглянув економічний розвиток з погляду інтересів нації та держави. Досліджено державну політику найбільших країн Європи та США, проаналізовано закони та торгові договори Британської імперії. Показано, що існує велика суперечність між панівною теорією Адама Сміта, яка бачить лише індивідуумів і фірми, і реальним життям, де є держави зі своїми національними інтересами, казною та продуктивними силами. Зауважено, що книга Фрідріха Ліста стала путівником з економічних реформ для урядів Німеччини, США, Японії та Південної Кореї.

Шифр НБУВ: ВС69452

Загальні основи економічного розвитку та формування ринку

Економічні закони та категорії

2.У.118. Довіра як базовий елемент інституціонального середовища виробництва локальних суспільних благ / Д. Д. Алексєєнко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 8-14. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано роль довіри у підвищенні ефективності виробництва локальних суспільних благ з огляду на проблеми управління контрактним процесом і рівнем транзакційних витрат. Розкрито механізм імпліцитної контрактиції між виробником (державою) і споживачем (громадянами) щодо виробництва певного обсягу суспільних товарів і послуг відповідної якості в обмін на невяну їх оплату через процедуру оподаткування. Ідентифіковано цей тип контракту як форму контракту відносин, яка, на відміну від стандартних угод, характеризується певними особливостями. Охарактеризовано специфіку контракту відносин у сфері виробництва суспільних благ і виокремлено його особливості, які полягають у: невизначеності, асиметричності інформації, обмеженості свободи вибору споживача, наявності часового розриву у можливості реалізації стратегічних переваг сторін. Показано, що такий контракт створює широкі можливості для реалізації перед- і постконтрактного опортунізму органами державної влади і призводить до зростання транзакційних витрат. Запропоновано вирішення проблем колективної взаємодії при виробництві суспільних благ через переведення виробництва якомога більшого обсягу суспільних благ на місцевий рівень і включення у ці відносини поряд із державою локальних спільнот, які характеризуються інституціональною близькістю своїх членів, заснованій на довірі. Розглянуто механізми формування довіри у локальних спільнотах через створення асоціацій, альянсів, уведення в дію проектних відносин. На основі аналізу досвіду реалізації в Україні спільного проекту Європейського Союзу та Програми розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» (MPГ) продемонстровано більш високу ефективність виробництва локальних суспільних благ у тих спільнотах, які мали високі показники довіри та зуміли самоорганізуватися для вирішення проблем місцевого розвитку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.119. Фактори формування доверительних взаимоотношень в сети стейкхолдеров / Л. В. Базаєва // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 392-397. — Бібліогр.: 16 назв. — рус.

Цель работы — выявление и систематизация факторов формирования доверительных взаимоотношений в сети стейкхолдеров, что позволит идентифицировать действенные и эффективные способы и инструменты формирования доверия. Обосновано представление ключевых характеристик сети стейкхолдеров — центра сети, ее плотности и структуры — в виде факторов формирования доверия первого порядка. С целью повышения эффективности программ формирования доверительных взаимоотношений в сети стейкхолдеров факторы формирования доверия первого порядка конкретизированы. Так, предложено выделить такие факторы второго порядка, как уровень заинтересованности участников сети во взаимоотношениях, форма заинтересованности участников сети, распределение сил стейкхолдеров в сети по модели Митчелла, способность компании обращаться к участникам сети, интенсивность взаимодействий между участниками сети. Предложен подход к определению уровня заинтересованности участников сети во взаимоотношениях, основанный на оценке встречных потоков заинтересованности между компанией-центром сети и каждым стейкхолдером. Использование предложенного подхода позволяет компании-центру сети более эффективно распределять усилия и ресурсы, направленные на установление доверительных взаимоотношений. Выделена такая доминантная форма заинтересованности стейкхолдеров, как вовлеченность в обеспечение продолжительной и успешной деятельности компании-центра или реализацию проекта по решению центральной проблемы сети. Соотношение двух форм заинтересованности

стейкхолдеров — обеспокоенности и заинтересованности — дает возможность рассматривать ее как комплексное явление.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.120. Цифровой менеджмент: проблемы та перспективи розвитку / О. Г. Бут-Гусаім, К. В. Ковтуненко // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 6. — С. 297-304. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Досліджено актуальність цифрового менеджменту, суть даного поняття та основні підходи, що визначають поняття цифровізації. Проведено дослідження наукової літератури, що визначає напрями розвитку процесів цифровізації менеджменту та значення в цьому процесі трудових ресурсів, що мають достатній рівень кваліфікації та вміють застосовувати творчі та новітні підходи до вирішення проблем. Визначено основні сильні сторони цифрового менеджменту, що здатні вирішити ряд проблем сучасного бізнесу. Разом із цим показано і проблеми цифрового менеджменту. До них слід віднести зменшення важливості людини в бізнес-процесах, оскільки в умовах автоматизації роль керівника стає все менш визначеною. Виникають додаткові ризики того, що менеджер може втратити здатність мислити критично та ставити перед собою чіткі завдання. Дуже важливо не переоцінювати роль автоматизації, адже вона, перш за все, має бути спрямована на допомогу, а не на негнучке управління діяльністю компаній у межах закладених шаблонів. Через недостатній рівень компетенцій спеціалісти не можуть оперативно взаємодіяти із автоматизованими системами, що створюватиме додаткові труднощі управління. Розвиток технологій цифрового менеджменту спрямований на вирішення завдання зі створення програми повної автоматизації бізнес-процесів, що буде укладено на основі ретельного аналізу діяльності бізнес-процесів, які відбувалися в минулих періодах. Важливим у цьому є визначення ролі персоналу, особливостей формування матеріальних, фінансових потоків та потоків грошових коштів. Для того, щоб реалізувати такі програмні комплекси, доведеться створити теоретичне, методологічне та технологічне підґрунтя. Визначено основні завдання, реалізація яких допоможе в складанні алгоритму програми комплексної цифровізації менеджменту.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.121. Эволюция информационных систем в экономике / К. И. Тарасова // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 4. — С. 289-295. — Бібліогр.: 15 назв. — рус.

Информационная система — это совокупность процессов, аппаратных средств, подготовленного персонала, программного обеспечения, инфраструктуры и стандартов, предназначенных для создания, модификации, хранения, управления и распространения информации для предложения новых бизнес-стратегий и новых продуктов. Она способствует эффективной работе и коммуникации для принятия лучших решений в организации. Информационные системы изменяют цели, действия, продукцию предприятий и организаций, чтобы помочь им получить преимущество в конкурентной среде. Системы, которые имеют эти результаты, могут даже изменять структуру бизнеса. Эволюция информационных технологий тесно связана с развитием новых стратегических моделей корпоративного бизнеса. Стремление предприятий повысить эффективность информационных систем стимулирует появление более совершенных аппаратных и программных средств, которые, в свою очередь, подталкивают пользователей к модернизации и автоматизации систем. Этот циклический процесс происходит с целью более адекватной реакции на изменение рыночной конъюнктуры и извлечения максимальной прибыли при минимальном риске. В современных условиях хозяйствующие субъекты неразрывно связаны с информационными системами, поскольку успех предприятия и его конкурентоспособность в большей степени зависят от особенностей использования современных технологий. Проведенное исследование рассматривает эволюцию информационных систем в целом и особенности их использования для нужд компаний. Выделены семь этапов развития информационных систем, приведена краткая характеристика каждого из этих этапов: определены основные виды деятельности, цель использования информационных систем; установлена концепция использования информации и детерминирован тип информационной системы для каждого этапа ее развития. Рассмотрены этапы развития автоматизированных информационных систем на национальных предприятиях. Охарактеризовано современное состояние информационных систем на хозяйствующих субъектах Украины.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.122. Features of competition in the context of digitalization of the economy / S. V. Tiutiunykova, D. A. Riabov // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 3. — С. 253-259. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Показаны динамические изменения рыночных основ функционирования экономики под воздействием цифровых технологий. Логистика, миниимизация трансакционных издержек, ускорение процесса обращения — преимущества, которые несет цифровая экономика. Все эти факторы соседствуют с рядом серьезных угроз. Цифровая формализация и десоциализация хозяйственной деятельности, концентрация информационной власти и расширение практики манипулирования потребителем ведут к фун-

даментальной социальной неопределенности. Институциональные изменения призваны снять растущую неопределенность и риски, обеспечить безопасность и свободу выбора потребителя. Изменения в списке самых крупных по капитализации компаний мира, произошедшие за период с 2008 г., иллюстрируют нарастающее значение индустрии высоких технологий в глобальном масштабе. Показаны тенденции формирования диспропорций рыночных долей игроков отдельных сфер цифровой экономики, приведены примеры расширения сфер присутствия за счет приобретения более мелких стартапов, обладающих значительным инновационным потенциалом. Снятие неопределенности социально-экономического развития и разрывов в уровнях доходов, образования лежит в плоскости социального контроля со стороны общества над динамическими технологическими и экономическими изменениями. Только зрелое общество способно сформировать качество институциональной среды, при котором становится возможным: во-первых, извлечь из современных технологий максимальный результат; во-вторых, справедливо распределить его; в-третьих, сохранить среду обитания человека комфортной для его жизни. Цифровая экономика должна служить человеческому развитию и благополучию, а не виртуализировать и подчинять человека новейшим технологиям. Необходимо формирование новых институциональных механизмов противодействия элементам недобросовестной конкуренции, что и является перспективной дальнейших исследований данной проблемы.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.С.21, 2.С.71

Економічна система господарства

2.У.123. Економічна системологія Г. І. Башнянина: проблеми становлення метаекономії як загальної теорії економічних систем: [монографія] / П. О. Куцик, Б. М. Шевчик; Львівський торг.-екон. ун-т. — Львів: Львів. торг.-екон. ун-т, 2022. — 335 с.: рис. — Бібліогр.: с. 281-334. — укр.

Опубліковано творчу спадщину доктора економічних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України, Почесного професора Львівського торговельно-економічного університету Г. І. Башнянина, присвячену класифікації та аналізу економічних систем. Висвітлено ідею метаекономії як найновішої галузі економічної науки — загальної теорії економічних систем. Увагу приділено соціально-політичним системам, виробничим, ринковим, грошово-фінансовим економічним системам. Подано інформацію про технологічні економічні системи, квазііндустріальну економічну систему, чисту екстенсивну економічну систему, інтелектуальні економічні системи.

Шифр НБУВ: ВА858062

2.У.124. Ринок інтелектуальної власності в Україні: проблеми та перспективи / Т. О. Гусаковська, Л. А. Рибалко-Рак, Н. Л. Кужель // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 4. — С. 71-79. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз структури й індикаторів функціонування ринку інтелектуальної власності в Україні, виявлення основних проблем і перспектив щодо їх вирішення. Ринок об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) формується у процесі їх комерціалізації та являє собою систему економічних взаємовідносин із приводу їх купівлі або продажу. Результати оцінки основних індикаторів функціонування ринку ОІВ надали змогу дійти висновків. Так, спостерігається позитивна динаміка зростання інноваційної діяльності шляхом освоєння нових видів продукції на промислових підприємствах за суттєвого відставання впровадження прогресивних технологічних процесів, зокрема ресурсозберігаючих технологій. Здебільшого впроваджуються поліпшувачі та часто «запозичені» інновації. Рівень фінансування досліджень і розробок є вкрай низьким і не досягає навіть 0,5 % валового внутрішнього продукту. Винахідницька активність вітчизняних розробників має негативну тенденцію, натомість зростає кількість зареєстрованих ОІВ від іноземних заявників. Для забезпечення дівесті ринку інтелектуальної власності в Україні необхідним є створення сприятливих умов усім його учасникам для максимально прозорого здійснення всіх операцій та одержання вигоди за мінімальної участі органів державного управління та контролю. Держава має забезпечити інвестування науково-технічної та інноваційної сфери діяльності завдяки збільшенню фінансового забезпечення, використанню механізмів приватизаційної, податкової, амортизаційної та фінансово-кредитної політики.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.125. Стратегічно-цільовий комплекс інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств / В. І. Чобіток // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 3. — С. 423-430. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Сформовано стратегічно-цільовий комплекс інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств. Результати дослідження свідчать про те, що сьогодні економіка знаходиться в нових умовах, які вимагають від вітчизняних промислових підприємств демонструвати свої переваги завдяки застосуванню інноваційних технологій. Керівникам підприємств

більше уваги необхідно приділяти інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств, що є важливим вектором їх розвитку. Інтелектуалізація процесу управління є підґрунтям для формування єдиної системи реалізації нововведень на вітчизняних промислових підприємствах за допомогою формування та впровадження стратегічно-цільових комплексів. Сформовано передумови до холістичного розвитку промислового підприємства на основі інтелектуалізації управління в сучасній економіці та класифікацію стратегічно-цільових комплексів інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств. Доведено, що для ефективної роботи необхідно розробляти стратегічно-цільові комплекси та дотримуватися стратегії холістичного розвитку на основі інтелектуалізації управління. Процес планування необхідно здійснювати в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Також необхідно регулярно переглядати плани та коригувати їх відповідно до впливу внутрішніх та зовнішніх факторів, зміни вподобань споживачів, законодавчої та податкової політики тощо. Розроблено модель прийняття ефективного управлінського рішення щодо впровадження стратегічно-цільових комплексів інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств.

Шифр НБУВ: Ж14572

Основні фактори суспільного виробництва. Економічні ресурси

2.У.126. Вплив четвертої промислової революції на соціодемографічну основу людства / Н. О. Черненко, Я. І. Глуценко, О. О. Корогодова, Т. Є. Моїсеєнко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 46-56. — Бібліогр.: 36 назв. — укр.

Розглянуто питання впливу характерних рис четвертої промислової революції на соціодемографічну основу людства. Матеріал відображає дані, що характеризують стан демографічних характеристик, віковий склад населення, якість життя та освіти, рівень конкурентоздатності працездатного населення. Встановлено, що в умовах четвертої промислової революції одним із показників міжнародної конкурентоспроможності є частка високотехнологічних товарів у експорті промислової продукції держави. На основі зазначеного авторами встановлено перелік показників, які відображають прояви сучасного технологічного розвитку, акцентуючи увагу на інтенсивності розробки і впровадження інновацій, що є відправною точкою підвищення конкурентоспроможності на міжнародному трудовому ринку в сучасних умовах. Таким чином, методологія дослідження передбачає аналіз таких даних, як динаміка частки високотехнологічної продукції, динаміка глобального індексу інновації, а також «Людський капітал і дослідження», «Освіта», країн світу з найбільшою часткою високотехнологічної продукції в експорті. Матеріал дослідження також відображає результати дослідження, що надають змогу сформулювати припущення щодо необхідності та доцільності послідовної реалізації глобальної міграційної стратегії на основі глобального балансу трудових ресурсів, що передбачає реалізацію комплексу заходів щодо послаблення основних причин міграції, які сформовано у запропонований авторами перелік.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.127. Інклюзивний інституційний режим — передумова інноваційного типу соціально-економічного розвитку / С. В. Тютюнникова, О. А. Фрідман // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 15-20. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проаналізовано значущість інноваційного розвитку для країн світу, які відстають від розвинутих країн. Питання інклюзивного розвитку економіки активно обговорюються науковцями всього світу. Інноваційний тип соціально-економічного розвитку стає основою, яка визначає економічний стан країни та перспективи її розвитку у майбутньому. Інновації наразі — це важливий чинник економічного зростання. Використання потенціалу інновацій має забезпечувати розвиток економіки та суспільства. Стимулювання інноваційної активності є одним із основних пріоритетів розвитку держави. Особливу актуальність інноваційний розвиток має для України, яка зазнала найбільших втрат серед постсоціалістичних країн за час ринкових перетворень. Економіка країни характеризується незрілістю ринкових відносин, низькою економічною ефективністю, відставанням у техніко-технологічному розвитку, інвестиційною та структурною незавершеністю ринкової перебудови економіки, домінуванням екстрактивних інститутів. Виявлено основні чинники, що перешкоджають переходу України до інноваційної моделі розвитку. До основних причин відсутності швидкого розвитку інновацій в Україні можна віднести досить високий рівень соціальної напруги та низький рівень життя більшої частини населення, політичну нестабільність, існування бар'єрів у політичній та правовій площинах. Наголошено, що перехід країни на інноваційний тип розвитку знаходиться на шляху інклюзивної інституційної трансформації, що надасть змогу сформувати вільний доступ до ресурсів країни та найбільш ефективний засіб їх використання. Необхідність переходу української економіки на шлях зростання потребує значних змін, створення сприятливих умов для цивілізованого

просування нових ідей на ринок. Серед усіх господарських ресурсів найголовнішими стають креативні людські ресурси. Основним джерелом інновацій є людина.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.128. Інновації та Індустрія 4.0: бібліометричний аналіз / Л. О. Сигида, А. Ф. Бондаренко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 40-48. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження особливостей поняття «інновації» («innovation») та «Індустрія 4.0» («Industry 4.0») на основі бібліометричного аналізу та візуалізації одержаних результатів. Проведено огляд 720 публікацій (статей і матеріалів конференцій) із наукометричної бази даних Scopus за період 2014 — 2020 рр. на основі використання комбінації двох понять з логічним оператором «AND». Пошук у базі даних Scopus здійснювався у полі «title, abstract, keywords». Візуалізація результатів проводилася за допомогою програми VOSviewer. Визначено динаміку публікаційної активності за роками та відповідно кількість цитувань. Встановлено, що публікації переважно належать до однієї з галузей знань — інженерні науки, комп'ютерні науки та бізнес, менеджмент і облік. Виявлено авторів, які мають найбільшу кількість публікацій у межах досліджуваної тематики, а також найбільш цитовані дослідження. Визначено, що Німеччина, Італія, США, Китай, Бразилія та Великобританія є країнами, у яких проблематика інноваційності та Індустрії 4.0 опрацьовується найбільш детально. Також сформовано кластери ключових слів. Одержані результати аналізу та візуалізації є актуальними та формують основу для кращого розуміння концепції інноваційності та Індустрії 4.0. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є детальне розроблення проблематики Інтернету речей та інформаційної трансформації.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.129. Капітал здоров'я як базовий компонент людського капіталу / Г. О. Кундеева // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 2. — С. 100-109. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проведено аналіз наукових надбань, що надало змогу визнати концепцію людського капіталу як основу для розробки програм розвитку систем освіти, науки та охорони здоров'я. Досліджено трансформацію людського капіталу в головний фактор розвитку суспільства, економіки та держави загалом через структуру, джерела зародження та формування капіталу здоров'я. Здійснено оцінку капіталу здоров'я як визначального стану людського капіталу, що включає структуру населення України, тривалість життя, народжуваність, рівень захворюваності та смертності населення країни та залежності між здоров'ям населення та динамікою ВВП країни. З огляду на необхідність багатогранного аналізу системи економічних відносин, пов'язаних із формуванням, розвитком і функціонуванням людського капіталу та капіталу здоров'я зокрема, використано загальнонаукові методи і прийоми пізнання, а також ряд специфічних методів і прийомів, що взаємно доповнюють один одного, а саме: системного підходу, структурно-функціонального та структурно-логічного аналізу, еволюційного, історичного підходів, методи аналогії, узагальнення, економіко-статистичного методу та моделювання. Визначено структуру та види людського капіталу, характер формування та втрат, основні чинники його відтворення і розвитку. Підкреслено необхідність опрацювання соціально-економічної проблеми капіталу здоров'я, визначення факторів, що впливають на його формування та розвиток. Розглянуто капітал здоров'я, з одного боку, як складову людського капіталу, з іншого — як самостійну категорію, зокрема в контексті суб'єктивних та об'єктивних факторів якості життя. Уточнено економічний зміст і природу категорії капіталу здоров'я нації як особливого ресурсу її основного активу людського капіталу. Визначено основні якісні характеристики капіталу здоров'я та проблеми його формування, що надало можливість окреслити нові підходи до аналізу процесу створення та накопичення цього специфічного виду капіталу. Встановлено існування щільного зв'язку між ВВП країни та тривалістю життя та кількістю померлих в Україні.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.130. Підходи до конструювання категорії «міжнародний інноваційний кластер» / Є. В. Кудрявець // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 65-76. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Останнє десятиліття міжнародної економіки ознаменувалося становленням Індустрії 4.0 — принципово нової концепції функціонування суспільства, яка вимагає від країн світу оновлення матеріально-технічної бази, інтенсифікації науково-технічних досліджень та створення проривних технологій на засадах сталого розвитку. Особливо актуальною дана проблема постає для країн, що розвиваються, які мають сформувати власні адаптивні механізми та інструменти процесу інноваційного розвитку своїх економік. Одним із інструментів інноваційної економіки, який вже довів свою високу ефективність у найбільш розвинених країнах, є кластерний підхід. Своєю чергою, найпрогресивнішою формою кластерних об'єднань виступає міжнародний інноваційний кластер, головною метою якого є створення, реалізація, просування та комерціалізація інноваційних рішень. Однак, незважаючи на широкий спектр наукових праць і досліджень, присвячених кластерній теорії, ідентифікація суті кластера та

міжнародного інноваційного кластера не знайшло однозначного висвітлення серед закордонних і вітчизняних учених, що перешкоджає розробленню та реалізації комплексної концепції ефективного функціонування кластера в Україні. Метою даного дослідження є авторське конструювання категорій «кластер» і «міжнародний інноваційний кластер». Результатом проведеного дослідження стало формулювання категорій «міжнародний інноваційний кластер», під яким розуміється мережа взаємопов'язаних інститутів різних країн світу з домінуючою роллю науково-дослідної або освітньої установи, які здійснюють спільну дослідницьку та інноваційну діяльність і залучені до міжнародного трансферу технологій з метою одержання синергії та підвищення конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку. Сформована категорія надасть змогу запропонувати нові моделі та механізми функціонування кластера з метою підвищення його стійкості та ефективності на засадах сталого розвитку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.131. Расширенное воспроизводство человеческого капитала как фактор устойчивого развития / С. В. Тютюнникова, И. А. Шпак // Бизнес Информ. — 2020. — № 4. — С. 471-478. — Библиогр.: 20 назв. — рус.

Противодействие глобальным вызовам разрушения окружающей среды обитания и нарастание социальных конфликтов и неравенства обуславливают проблему устойчивого развития, актуализируют реализацию теории расширенного воспроизводства человеческого капитала. Развитие института человеческого капитала логически определяется как задача первостепенной важности. В постоянно усложняющихся условиях существования требования к человеческому капиталу возрастают. Расширенное воспроизводство человеческого капитала не сводится к простому приросту численности населения, а включает в себя развитие человеческого потенциала, его качеств и свойств, которые вовлекаются в общественное производство, делая его более эффективным, а труд человека — более производительным. Инвестиции в человеческий капитал сегодня недостаточно оцениваются только их доходностью. Это еще в большей мере совершенствование социальной и институциональной среды обитания, сохранение планеты и становление устойчивого развития. Доказана не только значимость инвестиций в человеческий капитал, но и значимость их направленности. Особую роль играет повышение цифровой грамотности как ключевого фактора успешной адаптации человека к новым реалиям. Успешной эта адаптация может стать при условии соединения технического и гуманитарного знания. Вооруженный таким славом знаний человек способен обеспечить «разумно управляемое» социально-экономическое развитие. Это означает, что человеческий интеллект не только будет распознавать проблемы и вызовы, но и предлагать адекватные способы их разрешения. Эффективность расширенного воспроизводства человеческого капитала станет предпосылкой устойчивого развития и повышения качества жизни.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.132. Рекрутинг персоналу в эпоху діджиталізації / Т. В. Вонберг, А. А. Головкин // Бизнес Информ. — 2020. — № 6. — С. 313-318. — Библиогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено digital-можливості у царині рекрутингу персоналу за сучасних умов функціонування економіки. Обґрунтовано актуальність переходу на сучасні методи, які застосовуються при digital-можливостях. Доведено, що галузь digital-рекрутингу є недостатньо висвітленою в наукових джерелах, звідки, як результат, — низька обізнаність фахівців у цій сфері. Через це знижується рівень використання сучасних інструментів. Зазначено, що українські компанії зазвичай використовують вже стандартизовані елементи діджиталізації — пошук кандидатів на джоб-сайтах, розміщення оголошень про вакансії в соціальних мережах тощо. Розглянуто та охарактеризовано ключові трендові напрями digital-рекрутингу, зокрема: використання штучного інтелекту та роботів; автоматизація процесів; використання агрегації та уберизації; використання соціальних мереж; альтернативні способи залучення кандидатів; застосування HR-аналітики. Виходячи з оцінки вже існуючих і задіяних цифрових можливостей більшість типових українських компаній запропоновано ряд заходів для модернізації процесу рекрутингу та підвищення прибутку компанії: розробка хмарної мережі; запуск власної ATS-системи; збільшення рівня використання таргетованої реклами в соціальних мережах та ліквідація низько ефективних джерел реклами вакансій; автоматизація та контроль статистичної інформації; запуск власного HR-боту. Пропонована програма заходів щодо вдосконалення рекрутингу персоналу з урахуванням трендових напрямів digital-рекрутингу допоможе значно економити час роботи рекрутера на кожному етапі, що в майбутньому суттєво відобразиться на всіх показниках результативності компанії. Доведено, що компаніям необхідно розширювати свої горизонти діджиталізації, адже без цього вони можуть поступитися позиціями на ринку. Використання digital-інструментів надасть змогу рекрутерам максимально швидко охопити ринок та активно взаємодіяти з кандидатами.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.133. Теорія взаємодії у економічних процесах інноваційного розвитку / Л. С. Лісовська // Вісн. Нац. ун-ту

«Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 165-180. — Библиогр.: 31 назв. — укр.

Досліджено та обґрунтовано авторську теорію взаємодії у інноваційних процесах (ІП). Доведено необхідність перегляду положень сучасних теорій за сучасних умов, оскільки вони ускладнюють можливості та призводять до неефективності використання для здійснення ІП на різних рівнях. Розвиток ІП визначається показниками налагодження взаємодії між етапами та учасниками інновацій. Досліджено основні теорії економічного та особистісного розвитку, наявні в інформаційному полі менеджменту та інноватики. Досліджено теоретичні положення теорій особистісного розвитку, теорій інноваційного розвитку, теорій взаємодії і теорій партнерства, теорій інноваційної співпраці. Проаналізовано основні теоретичні внески цих теорій, а також можливість їх використання для формування авторської теорії взаємодії у ІП. На підставі аналізування та виконаних досліджень виокремлено положення теорії взаємодії у ІП, які враховують зміну парадигми ІП, еволюцію моделей ІП, види взаємодії у ІП. Авторська теорія містить визначення постулатів, гіпотез та очікуваних результатів. Розроблено теорію можна використовувати як підґрунтя для забезпечення інноваційного розвитку регіонів і країни за умови формування та реалізації дієвого механізму налагодження взаємодії між учасниками ІП.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

2.У.134. Формування інноваційних систем як середовища відкритих інновацій / Т. М. Паневник, Н. К. Болгарова // Бизнес Информ. — 2020. — № 8. — С. 53-59. — Библиогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто суть і надано власне визначення поняття відкритих інновацій. Обґрунтовано необхідність впровадження та поширення відкритих інновацій з метою формування сучасних інноваційних систем. Доведено, що соціально-економічний розвиток зумовлює трансформацію інноваційних процесів на засадах відкритості та поширення співпраці із зовнішніми партнерами, науковими установами, постачальниками та споживачами. Визначено чинники, що впливають на поширення відкритих інновацій. Розглянуто основних суб'єктів середовища відкритих інновацій, що сприяють формуванню сучасних інноваційних систем. Проведено інтегральну оцінку стану розвитку інноваційної системи України з використанням показників Глобального індексу інновацій. Проаналізовано динаміку інноваційних процесів в Україні та країнах Європейського Союзу. Виявлено зменшення кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, які мають науковий ступінь, і зменшення кількості організацій, які здійснювали НДР при одночасному зменшенні кількості інноваційно активних промислових підприємств. Визначено, що домінування закритої моделі інновацій в Україні зумовлює сповільнення розвитку інноваційних процесів та подальше технологічне й економічне відставання від високорозвинених країн. Окреслено наслідки розвитку середовища відкритих інновацій. Виявлено поступовий перехід до нових відкритих інноваційних систем і пошук перспективних інноваційних взаємодій у зовнішньому середовищі. Запропоновано основні заходи активізації середовища відкритих інновацій у вітчизняній економіці.

Шифр НБУВ: Ж14572

Економічна організація виробництва та обмеженість ресурсів

2.У.135. Особливості розвитку екологічного маркетингу в біотехнологічному виробництві / А. А. Гайдар // Агроекол. журн. — 2020. — № 2. — С. 98-105. — Библиогр.: 12 назв. — укр.

Проаналізовано особливості розвитку екологічного маркетингу в біотехнологічному виробництві. Здійснено порівняння біопрепаратів з традиційними аналогами, виявлено й описано їх переваги в маркетинговому та екологічному аспектах. Стосовно концепції сталого розвитку, мету виробництва біопрепаратів можна охарактеризувати як заміщення нестачі природних компонентів для ґрунту і для рослин, що втратили свої природні властивості внаслідок надмірного та неконтрольованого використання хімічних добрив та інших препаратів, які спричиняють деструктивний вплив на природні ресурси сільськогосподарства та навколишнє природне середовище. Висвітлено й узагальнено чинники формування та удосконалення системи управління екологічного маркетингу в біотехнологічній галузі. Визначено ключові переваги біотехнологічного виробництва й окреслено передумови його подальшого розвитку щодо екологічного маркетингу. Підприємство, орієнтоване на виробництво і просування на ринку біопрепаратів, повинно, насамперед, зважати на поведінку та мотивацію споживачів і їх обізнаність з екологічними перевагами. Здебільшого це стосується сегмента B2B. Проаналізовано та виокремлено комплекс маркетингу для біотехнологічного виробництва. Запропоновано модель розвитку екологічного маркетингу в біотехнологічному виробництві у системі комплексу маркетингу «5Р». Охарактеризовано специфічні особливості позиціонування підприємств на ринку біопрепаратів. Просування на

ринок екологічних товарів відбувається під впливом сукупності інтересів суб'єктів ринку — споживачів, виробників, громадських і державних інститутів. Доведено, що від ефективності їх управління залежить успішність поширення екологічних товарів на ринку біопрепаратів. Суб'єкти господарювання приймають рішення щодо вибору варіантів розвитку, у т. ч. на основі екологічних товарів, оцінюють перспективи кожного з цих варіантів і вибирають оптимальний для довгострокового й ефективного функціонування на певному ринку.

Шифр НБУВ: Ж23660

Див. також: 2.У.267

Ринкова економіка

2.У.136. Внесок України в розвиток міжнародного ринку ІТ-послуг / І. А. Булкина // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 37-42. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Сьогодні інформаційні технології так чи інакше охоплюють майже всі сфери життя людини. Світова економіка поступово переходить в Інтернет-простір. В умовах глобалізації економіки конкурентоспроможність держави дедалі більше визначається ступенем освоєння та практичного використання інформаційних технологій, які сьогодні є інструментом розвитку сучасної економіки. Графічно представлено залежність рівня економічного розвитку країн від рівня витрат на інформаційні технології. Наведено класичну структуру ІТ-сектора та законодавче визначення основних категорій, зокрема таких, як: інформаційна послуга, інформаційний продукт та інформаційна технологія. Визначено позиції України в міжнародних ІТ-рейтингах і в деяких суміжних рейтингах. Визначено, що останніми роками українські ІТ-підприємства займають провідні або лідируючі позиції та демонструють позитивну динаміку власної діяльності. Причинами такого піднесення, попри загальну економічну відсталість, можна вважати вражаюче зростання ринку розробки програмного забезпечення, що підтверджується статистикою Світового банку, PwC, Асоціації «ІТ-Україна» і Державної служби статистики України. Проаналізовано структуру та динаміку експорту ІТ-послуг в Україні. Визначено основних споживачів. Проведено аналіз податкових надходжень до державного бюджету від діяльності ІТ-підприємств і фрілансерів у цій сфері. Визначено, що зростанню попиту на українські ІТ-послуги сприяють: фінансовий фактор, незначна чутливість сфери ІТ в Україні до економічних коливань, престижність роботи в ІТ-сфері в Україні, історично сильна технічна освіта, скорочення бюрократії та позитивні тенденції в системі оподаткування, географічне розташування держави. Окрім того, найбільшим активом ІТ-галузі України є величезний пул ІТ-фахівців, що не має аналогів за якістю навичок.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.137. Консалтингова діяльність у системі ф'ючерсної торгівлі як форма організації інноваційної товарної та цінової політики / Л. І. Стадник, А. О. Шевченко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 46-52. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Досліджено питання ведення інноваційної товарної та цінової політики на основі ф'ючерсної торгівлі. Указано, що за існуючих умов дестабілізації економіки особливо важливим питанням є розробка та використання ефективних форм фінансово-економічної діяльності у сфері товарної та цінової політики. Зазначено, що для країн, котрі провадять інноваційну політику розвитку ринкової економіки, ф'ючерсна торгівля відіграє важливу роль у системі формування прозорого та конкурентного ціноутворення. Визначено, що ф'ючерсна торгівля є організованою формою торгівлі та виступає ключовим елементом забезпечення цінової рівноваги на ринку. Зазначено, що для успішного ведення ф'ючерсної торгівлі її учасникам не обійтися без освоєння прийомів фундаментального і технічного аналізу фінансової, економічної, аналітичної та біржової діяльності, вивчення питань ризик-менеджменту тощо. Знання з даного питання можуть розширити саме консалтингові компанії, які кваліфіковано нададуть допомогу щодо даного виду підприємництва. Тому наразі існує проблема щодо поглибленого дослідження проблематики ведення та надання консалтингових послуг з організації ф'ючерсної діяльності як однієї з форм інноваційної товарної та цінової політики. Розглянуто та проаналізовано приклад консалтингової діяльності у сфері ф'ючерсної торгівлі біржовим брокером «Світ Інвест». Визначено переваги використання ф'ючерсної торгівлі в системі товарної та цінової політики. Надано практичні пропозиції щодо формування консалтингової діяльності в системі організації інноваційної товарної та цінової політики на основі ф'ючерсної торгівлі. Зазначено, що використання консалтингових послуг при проведенні ф'ючерсної торгівлі як інноваційної форми економічної діяльності надасть змогу підприємницьким структурам поглибити знання з даного питання, сконцентрувати ресурсні зусилля на найбільш важливих завданнях інноваційного процесу та заощадити час і кошти на додаткові витрати.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.138. Маркетинг як інструмент управління платоспроможністю підприємств торгівлі / Т. М. Остапенко, О. М. Кубецька, В. П. Антіпова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 442-447. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення маркетингу, маркетингових витрат і результатів маркетингу, його сучасних інструментів, що використовуються в управлінні продажами, забезпечують досягнення поставлених цілей, тобто задовольняють потребу одержання доходу (прибутку) з продажу товарів та забезпечують платоспроможність підприємства. Досліджено маркетингові послуги, їх важливість для торговельного бізнесу в сучасних умовах розвитку економіки, а також розглянуто головні ефективні інструменти маркетингу (маркетингові кроки зі збільшення продажів), що активно використовуються торговельними підприємствами в умовах сучасності. Розглянуто значущість маркетингу, що виступило підґрунтям систематизації витрат маркетингу при різних формах його організації. Узагальнено показники ефективності, результативності та оцінки маркетингових послуг (абсолютна сума маркетингових витрат, рівень маркетингових витрат, рентабельність маркетингових витрат, витратовіддача маркетингових витрат по товарообороту, темп зміни маркетингових витрат, абсолютне відхилення маркетингових витрат, відносне відхилення маркетингових витрат). Узагальнено документальне оформлення маркетингових послуг за групами (з організації маркетингових заходів та підтвердження дійсності понесення витрат). Визначено та детально охарактеризовано мету, предмет, об'єкт маркетингу за управлінським підходом. Об'єктами маркетингу при управлінні платоспроможністю є центри доходів (магазини, інші торгові точки та місця продажу), в межах яких відбувається купівля-продаж, поставки та формуються позитивні фактори сприяння задоволенню потреб клієнтів, одержанню найвищого торговельного доходу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.139. Маркетингове тестування виведення на ринок нових харчових продуктів (мафінів) / О. М. Прядко, І. Ю. Тарасов // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 372-378. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Виведення будь-якого нового інноваційного товару на ринок вимагає певних дій маркетингової спрямованості. Першим етапом цих дій має бути дослідження споживачів, їх намірів та очікувань, адже саме споживачі, їх зацікавленість у новому товарі та задоволення від його використання стануть запорукою його ринкового успіху та економічного складовою ефективності виробника. Дослідження надасть змогу у подальшому розробити весь комплекс маркетингових дій. Досліджено маркетинг інновацій як інструменту успішного просування на вітчизняний ринок інноваційного харчового продукту, а саме: мафінів підвищеної харчової цінності з додаванням маси (насіння соняшника) для формування. Розглянуто проблеми, що пов'язані із дослідженням теоретико-методологічних і прикладних аспектів маркетингу інновацій. Наведено алгоритм дій, спрямованих на маркетингове дослідження (тестування) потенційних споживачів нового харчового продукту, що передувє його виведенню на регіональний ринок м. Харкова та області. Виявлено споживче ставлення до групи харчових продуктів — мафінів — перспектив сприйняття його нового різновиду. Проведено маркетингове дослідження щодо визначення потреби регіонального ринку м. Харків у мафінах підвищеної харчової цінності. Здійснено власне пошукове дослідження за методами тестування та опитування. Для дослідження ринку споживачів мафінів м. Харків розроблено анкету, що складалася із 12 взаємопов'язаних, поставлених у логічній послідовності запитань. Вибіркова сукупність складала 402 респонденти. Розроблено рекомендації щодо виведення цієї продукції на регіональний ринок.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.140. Продовольча безпека в умовах пандемії / С. В. Тютюнникова, І. Ю. Скочко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 69-75. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Коронавірусна пандемія, що розгорнулася в сучасному світі, стала спусковим гачком для розвитку економічної кризи. Найбільш гострим його проявом є продовольча криза. Для цього є ряд фундаментальних причин: по-перше, світ ХХІ ст. — це «повний світ» (Герман Дейлі), в якому проживає майже 8 млрд людей, що увійшло в протиріччя з ресурсним потенціалом планети; по-друге, продовольча криза належить до структурних криз, яку неможливо вирішити в умовах сформованої системи господарювання; по-третє, світ зіткнувся з небувалим раніше рівнем нерівності — в людському розвитку, доходах, споживанні та інших формах, що відображається, передусім, у розривах у рівні споживання продовольства; по-четверте, зростає вимога до якості життя у світі, що зумовлює нові підходи до якості, калорійності та збалансованості продовольства. Проблема економічної безпеки є складною, комплексною, міждисциплінарною, розв'язання якої потребує фундаментальної трансформації мислення, вироблення нової системи цінностей і цивілізаційних зрушень. Використання новітніх технологій вперше створює можливість досягти високого рівня життя для всіх людей планети, а не тільки для «золотого мільярда». Однак система господарювання, що склалася в капіталістичній системі, не здатна забезпечити

такого типу розвитку. Саме продовольча криза свідчить про «провали» капіталізму. Виходячи з цього, зазначено, що вирішення цієї проблеми має об'єднати країни світу, комплементарно пов'язати їх в досягненні продовольчої безпеки. Актуалізація вирішення продовольчої кризи вимагає не тільки участі всього світового співтовариства, але і швидкого реагування на сучасні виклики. Новітні технології, що володіють величезним потенціалом, необхідні раціонально використовувати для підвищення добробуту всього людства, ліквідації голоду та злиднів. Якщо ж не забезпечити гуманітарного спрямування нових технологій, то вони будуть сприяти подальшому поглибленню продовольчих диспропорцій і підірвати продовольчу безпеку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.141. Реіндустріалізація України як передумова економічного зростання / М. В. Волосяк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 63-70. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Досліджено особливості і виклики світової економіки й обґрунтовано реіндустріалізацію як передумову економічного зростання України. Проведено ретроспективний аналіз формування та реалізації державної промислової політики України, що відрізняється непослідовністю, а на останньому етапі — неефективністю заходів. Водночас, досліджуючи основні напрями сучасної політики неіндустріального розвитку країн ЄС, зазначено провідну роль держав у взаємодії з бізнесом, наукою, активними громадами під час формування та реалізації Індустрії 4.0, що майбутньому передбачає створення абсолютно нових бізнес-моделей, товарів і послуг на базі найсучасніших інноваційних та інформаційних технологій, які підвищують якість життя. Проведений аналіз теперішнього стану промислової та інноваційної діяльності в Україні надав змогу визначити основні бар'єри на шляху інноваційного розвитку вітчизняної промисловості, серед яких: відсутність державної підтримки та стимулювання промислових підприємств; мала частка вітчизняних та іноземних інвестицій у виробництво інноваційної промислової продукції; недосконалість механізму забезпечення якісних змін у системі освіти. Надано власне визначення терміну «реіндустріалізація» з урахуванням активної участі держави в цьому процесі та системності заходів, методів та інструментів нової державної промислової політики. В умовах сучасних світових викликів, коли перед Україною стоїть складне завдання подолати величезну відстань, що відділяє її від європейських країн у промисловому розвитку, у науковців та промисловців є усвідомлення та бачення процесу реіндустріалізації країни та перетворення вітчизняної промисловості на конкурентоспроможний комплекс на світових індустріальних ринках. На основі узагальнення думок вчених-економістів визначено основні напрями реіндустріалізації України в умовах переходу до неіндустріального суспільства.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.142. Теоретико-методологічний аналіз поглядів учених на визначення поняття «конкурентоспроможність» / Т. В. Шталь, Д. А. Шульга, Д. А. Торкут // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 13-17. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз глумачення поняття «конкурентоспроможність» і визначення важливості привертання уваги підприємств до цієї теми. Актуальність проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств визначається не тільки потребою внутрішнього розвитку та життєзабезпечення країни, а й тими глибокими змінами, які відбуваються в сучасній системі міжнародних економічних відносин і спрямовані на формування нового міжнародного поділу праці та нового механізму розподілу світового доходу. Ніколи раніше в історії міжнародних відносин феномен конкурентоспроможності не набував такого актуального значення, як тепер. Перед Україною постає питання сталою розвитку економіки, що характеризується підвищенням адаптивності до змін навколишнього середовища, а також наявністю сприятливих умов для функціонування та постійним збільшенням конкурентних переваг. Межа між конкурентоспроможністю фірм, галузей і конкурентоспроможністю країни є вкрай умовною. Одним із найбільш глобалізованих ринків на сьогодні є ринок продукції машинобудування, який часто визначає міжнародну конкурентоспроможність країни та її роль на світовій арені. У цьому аспекті особливої актуальності набувають питання формування конкурентних переваг вітчизняних підприємств на міжнародних ринках як основи їх довгострокової присутності на цих ринках. Здійснивши аналіз теоретичних засад поняття міжнародної конкурентоспроможності, визначено, що наразі немає загальноприйнятого визначення змісту та розуміння даної категорії. Підприємства мають розуміти, що поняття «конкуренція» та «конкурентоспроможність» не є взаємозамінними. Компанія необхідно проводити оцінку рівня міжнародної конкурентоспроможності для того, аби розуміти стан речей і вжити адекватні заходи, якщо рівень міжнародної конкурентоспроможності є незадовільним. Таким чином, пошук точок зростання рівня міжнародної конкурентоспроможності та вплив на них є критично необхідною умовою ефективної діяльності підприємства в сучасному світі.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.143. Функціонування ринку внутрішніх державних запозичень в Україні / Л. Я. Бенч, Т. А. Коляда, А. О. Бай

/// Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 259-266. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розкрито особливості функціонування ринку внутрішніх державних позик в Україні; визначено основні тенденції його розвитку та розроблено пропозиції щодо вдосконалення системи внутрішніх державних запозичень. Розкрито суть і особливості здійснення внутрішніх державних запозичень в Україні; наведено оцінку функціонування системи внутрішніх державних запозичень; виявлено основні тенденції розвитку ринку внутрішніх державних позик на основі аналізу динаміки платежів за внутрішнім державним боргом, обсягів розміщення облігацій внутрішніх державних позик (ОВДП) на первинному ринку та граничного рівня дохідності облігацій протягом 2013 — 2019 рр. Досліджено ефективність функціонування ринку внутрішніх державних позик в Україні за допомогою аналізу строковості ОВДП, обсягів розміщення короткострокових ОВДП, номінальної та реальної дохідності короткострокових ОВДП за період 2013 — 2019 рр. З'ясовано основні проблеми функціонування ринку внутрішніх державних запозичень в Україні. Обґрунтовано пропозиції щодо покращання подальшого функціонування ринку внутрішніх державних запозичень.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.144. The impact of the Land Market Law on land audit / V. O. Mysiuk, M. Y. Tatenko, N. Y. Tatenko // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 178-183. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Досліджено особливості проведення аудиту земельних ділянок на території України. Обґрунтовано основні проблемні питання практичного характеру, що виникають у процесі купівлі, продажу, оренди та інших операцій із земельною ділянкою. Відображені та розкриті основні етапи аудиту земель. Зокрема, розкрито особливості онлайн-сервісу Feodal.online, який значно спрощує такий вид перевірки, та основні переваги даного сервісу. Стисло охарактеризовано асоціацію «Зелена спілка України», яка є лідером серед аудиторських перевірочок земельних ділянок. Проаналізовано основні положення закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» № 552-IX, який було ухвалено Верховною Радою 31 березня 2020 р. Розкрито думку різних науковців, практиків і політиків про переваги та недоліки даного нормативно-правового акта. Стисло розкрито історичні факти про мораторій на продаж землі. Наведено перелік країн, які до сьогодні не мають земельного ринку. Враховано та розкрито особливості оподаткування землі, залежність суми податку від розміру нормативно-грошової оцінки та вказано, які саме статті Податкового кодексу України необхідно змінити та доповнити. Проаналізовано відповідність проекту законів України «Про державну інвентаризацію (аудит) земель» № 2405 від 08.11.2019 р. і «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» № 552-IX від 31.03.2020 р. Розкрито основні переваги (на думку авторів) земельного закону, розглянуто ряд неточностей і суперечностей, що виникли внаслідок прийняття закону про ринок землі. Як наслідок, запропоновано основні ефективні шляхи вдосконалення законодавства в даній сфері, враховуючи особливості української ринкової економіки.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.Т.92, 2.У.109, 2.У.163

Мікроекономіка

2.У.145. Аналіз ризиків в організації, плануванні, виконанні та супроводженні НДДКР стандартними засобами імітаційного моделювання Excel / О. Г. Додонов, А. І. Кузьмичов // Рестрація, зберігання і оброб. даних. — 2020. — 22, № 2. — С. 33-43. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Характерна специфіка НДДКР — вимушене врахування умов невизначеності та ризиків на усіх етапах виконання робіт, у першу чергу, щодо ресурсних складових проекту/програми: фінансових, матеріальних, кадрових тощо. Тому й не дивно, що інструментальні засоби аналітичного апарату імітаційного моделювання виникли, розробляються та активно використовуються як неодмінна складова цієї сфери. Вказані умови суттєво ускладнюють процеси формування, обговорення та прийняття організаційних/управлінських рішень, бо зазвичай сфера НДДКР стосується надвичайно відповідальних проектів, що здійснюються в жорстких фінансових і часових межах, швидкий і найбільш розв'язок задачі є чи не єдиним прийнятним варіантом, який можна одержати в лабораторному практикумі ВНЗ, користуючись стандартними засобами Excel.

Шифр НБУВ: Ж16550

2.У.146. Використання економіко-математичних і статистичних методів у дослідженні мезоекономічної динаміки / М. Д. Крамчанінова, В. В. Вахлакова, М. Ю. Паничок // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 143-149. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — практичне застосування інструментарію економіко-математичних і статистичних методів з метою підвищення

ефективності прийняття управлінських рішень у контексті розвитку регіону. Розглянуто складові регіонального розвитку, визначено показники, які характеризують стан зазначених складових, і наведено їх динаміку за період 2006 – 2018 рр. За допомогою інструментарію кореляційного аналізу визначено щільність зв'язку між цими показниками та валовим регіональним продуктом (ВРП) як показником регіонального розвитку. Виявлено найбільш впливові чинники регіонального розвитку, що надало можливість обґрунтувати напрямки динамічних позитивних мезоекономічних перетворень. Зокрема, зазначено, що здебільшого на зміну індексу реального ВРП впливають рівень зайнятості населення, частка новітніх технологій, впроваджених у регіоні у відповідному періоді, а також обсяг споживання основного капіталу. Інакше кажучи, найбільш впливові контрольовані чинники регіонального розвитку визначають обсяг залучених трудових і капітальних ресурсів, а також рівень технологічного укладу. За допомогою регресійного аналізу побудовано модель регіонального розвитку, незалежними змінними у якій обрано раніше виявлені найбільш впливові його чинники. Доведено, що ця модель відповідає критерію адекватності, а отже, може застосовуватися у подальших прогностичних розрахунках для обґрунтування рішень щодо економічного розвитку Луганської обл.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.147. Використання технології Eye Tracking в нейромаркетингових дослідженнях / О. Г. Мітал // Бізнес Інформ. – 2020. – № 6. – С. 366-371. – Бібліогр.: 14 назв. – укр.

Визначено переваги технології Eye Tracking у дослідженні ринку, просуванні товарів та стратегії ціноутворення. Розглянуто важливі потенційні можливості використання технології Eye Tracking в практичних маркетингових заходах, таких як брендинг, сегментація, розробка нових продуктів, цінові рішення, стратегії розміщення, рекламні рішення та соціальний маркетинг. Термін «Eye Tracking» у тому вигляді, як він використовується в нейромаркетингу, означає оцінювання напрямку погляду користувача. Основною сферою його комерційного застосування стало вивчення сприйняття композиції газетних шпальт і журналів, дизайну й упаковки продуктів. З поширенням Інтернету і виходом компаній у мережевий простір Eye Tracking одержав новий виток розвитку, пов'язаний з вивченням сприйняття вебсайтів. Відстеження погляду в дослідженні ринку може надати уявлення про звички учасників, навіть якщо ці учасники не знають, що за ними спостерігають. Дослідження за допомогою Eye Tracking може сприяти розвитку нових продуктів, удосконаленню сегментації споживачів та вибору вдалої цінової політики. Продемонстровано, що існує широкий спектр можливостей використання методів Eye Tracking в нейромаркетингу та ринкових дослідженнях. Зроблено висновок, що нейромаркетинг і його технологія Eye Tracking стають все більш популярними в наукових колах і у світі бізнесу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.148. Жінки в управлінні: український досвід і сучасні реалії / О. І. Жилінська, І. М. Горбась, Т. Ю. Придущка // Бізнес Інформ. – 2020. – № 8. – С. 245-250. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.

Висвітлено роль жінок в управлінні. Особлива увага приділяється непропорційному представництву жінок і чоловіків у сфері прийняття рішень та на керівних посадах. Мета роботи – розкриття проблематики гендерної нерівності у професійній управлінській діяльності в Україні. Завдання дослідження полягають у: розкритті сутнісних рис гендерного розвитку та гендерної нерівності в контексті людського розвитку; дослідженні стану гендерної нерівності в Україні та світі; статистичному аналізі гендерних аспектів зайнятості в управлінській сфері; розкритті сучасного представництва жінок на різних рівнях управління як у державному, так і в приватному секторах. Використано загальнонаукові та специфічні методи дослідження, зокрема: аналіз законодавства, наукової та фахової літератури, узагальнення, систематизація, класифікація. Показано, що частка жінок в управлінні у XXI ст. тяжіє до паритету з чисельністю чоловіків, проте жіноче лідерство здебільшого обмежується середнім і нижчим рівнями менеджменту. Доведено, що розподіл керівних посад між статями відображає гендерні стереотипи щодо традиційної діяльності чоловіків і жінок. Виділено галузі, в яких преважують жінки-керівники, та окреслено найменш гендерно-диверсифіковані сфери діяльності. Визначено, що нерівність між жінками та чоловіками в доступі до інститутів політичної та економічної влади і лідерства є проявом соціального диспаритету та гендерного дисбалансу, що є серйозним соціальним протиріччям, проблемою, яка наразі має стати основою для проведення подальших досліджень наукового та прикладного характеру. Зроблено висновок, що забезпечення гендерної рівності, паритету та розширення прав і можливостей жінок має фундаментальне значення для сталого розвитку суспільства.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.149. Маркетинг і кризовий менеджмент у публічному управлінні та адмініструванні: навч. посіб. / Н. Ю. Подольчак, О. Л. Перхач, Н. В. Цигилик; Національний університет

«Львівська політехніка». – Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2022. – 103 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 97-100. – укр.

Розкрито актуальні питання маркетингу та кризового менеджменту в сучасному публічному управлінні й адмініструванні. Визначено основні поняття маркетингу та кризового менеджменту в публічному управлінні. Встановлено особливості маркетингу-мікс в сфері публічного управління й адміністрування. Розглянуто основні принципи використання інструментів маркетингових досліджень у публічному управлінні й адмініструванні. Висвітлено систему кризового менеджменту й основи кризових комунікацій в органах публічної влади.

Шифр НБУВ: ВА858377

2.У.150. Маркетингові прийоми: навч. посіб. / Ю. А. Дайновський; Центральна спілка споживчих товариств України, Львівський торг.-екон. ун-т. – Львів: Львів. торг.-екон. ун-т, 2022. – 195 с.: табл., рис. – Бібліогр.: с. 192-194. – укр.

Викладено питання теорії прийомів маркетингу і власне самі прийоми. Розкрито методичні підходи до їх формування, особливості їх застосування й оцінювання. Висвітлено теоретичні засади створення банку маркетингових прийомів. Увагу приділено аналізу можливостей формування та застосування банку прийомів на прикладі маркетингової товарної політики. Подано інформацію про прийоми маркетингової товарної та цінової політики, прийоми маркетингової політики розподілу та комунікацій.

Шифр НБУВ: ВА858067

2.У.151. Переваги та недоліки використання різних видів трафіку в системі інтегрованого Інтернет-маркетингу / М. В. Верескун, С. В. Захаров, В. М. Колосок // Бізнес Інформ. – 2020. – № 7. – С. 352-358. – Бібліогр.: 19 назв. – укр.

Мета роботи – класифікація видів Інтернет-трафіку в сучасних умовах, конкретизація переваг і недоліків основних його видів та розробка рекомендацій щодо використання в системі інтегрованого Інтернет-маркетингу українських підприємств. Наведено визначення поняття Інтернет-трафіку. Виявлено, що у своїй роботі кожна компанія використовує два основних види трафіку: безплатний (пошуковий, прямий, реферальний) і платний, або рекламний трафік. Конкретизовано основні переваги та недоліки кожного з видів трафіку. Доведено, що у стратегічній перспективі найкращим вибором виглядає активне SEO-просування, тобто вкладання ресурсів у збільшення потоку некеруваного, проте безкоштовного, трафіку. Зауважено, що рекламний (платний) трафік є найефективнішим інструментом швидкого нарощування потоку потенційних клієнтів на короткостроковому часовому інтервалі. З'ясовано, що питома вага різних джерел Інтернет-трафіку компанії дуже сильно залежить від типу бізнесу, яким займається фірма.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.152. Сила «лайку». Вплив маркетингу в соціальних мережах на залучення клієнтів / О. І. Рибіна, Д. О. Шепілов, К. О. Писаренко // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. – 2020. – № 1. – С. 118-123. – Бібліогр.: 15 назв. – укр.

Розглянуто маркетингові комунікації в соціальних мережах, що надають змогу постійно підтримувати двосторонній зворотний зв'язок зі споживачами. Автори під маркетингом в соціальних медіа розуміють використання існуючих платформ для підвищення обізнаності про торгові марки серед споживачів шляхом використання принципів цих платформ. Визначено форми просування платформ: традиційні та соціальні (органічні). Проаналізовано та систематизовано найпопулярніші соціальні мережі, до яких відносяться: Facebook, Whatsapp, Youtube, Instagram, Tik Tok, Twitter, LinkedIn, Pinterest, Snapchat. Розглянуті соціальні медіа розподілено на: соціальні мережі, професійні мережі, відеохостинги, медіа для обміну знаннями, мікро-блоги та форуми користувачів. Наведено ТОП соціальних мереж у світі станом на 2019 р. Виокремлено та обґрунтовано переваги маркетингу в соціальних медіа, а саме: створення бренду, лояльність клієнтів, конверсії, обслуговування клієнтів, підвищення обізнаності та брендингу, зростання клієнтської бази, залучення трафіку, лідів та продажів тощо. Оскільки соціальні мережі сприяють активному спілкуванню між компаніями та споживачами, стимулюють взаємодію серед користувачів – в роботі з'ясовано фактори, що впливають на залучення клієнтів; досліджено, який контент на сторінці бренду у соціальних мережах приваблює найбільш і викликає бажання повторного візиту. Обґрунтовано, що при застосуванні SMM (SocialMediaMarketing) потрібно більше уваги приділяти до опублікованої інформації, оскільки це один з основних чинників впливу на клієнтів. Наголошено на важливості відкритості як головного чинника при створенні довірчих стосунків «бренд-споживач», що в результаті формують поведінку покупця і в реальності. Доведено, що SMM – потужна медіа платформа зв'язку з клієнтами, побудови бренду, збільшення продажів та залучення трафіку веб-сайтів, оскільки за допомогою соціальних мереж бренд демонструє свою відкритість до спілкування. Обґрунтовано, що за допомогою соціальних мереж бренди залишаються в тренді.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.153. Стратегія застосування інструментів Інтернет-маркетингу для B2B сектора / П. О. Брадулов, В. І. Ординський // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 251-259. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто проблему використання інструментів мережі Інтернет з метою досягнення маркетингових цілей. Досліджено основні напрямки використання інструментів Інтернет-маркетингу підприємствами B2B сектора. Розглянуто стан застосування інструментів Інтернет-маркетингу на B2B ринку в Україні. Визначено особливості використання інструментів Інтернет-маркетингу та основні стратегічні та тактичні кроки з розбудови Інтернет-маркетингу в компаніях на ринку B2B. Апробацію рекомендованих інструментів проведено в ТОВ «Лайфселл». Розкрито особливості організації Інтернет-маркетингу на підприємствах B2B сектора. За допомогою аналізу визначено залежність між кількістю клієнтів підприємства та кількістю відвідувачів сайту за рахунок органічного та рекламного пошуку. Досліджено основні напрямки використання інструментів Інтернет-маркетингу IT-підприємствами. Розкрито специфіку побудови системи Інтернет-маркетингу в даній сфері бізнесу відповідно до специфіки IT-продукту та етапу прийняття рішення про покупку, на якому перебуває споживач. Дослідження доводить, що організація маркетингових комунікацій в мережі Інтернет з використанням системного підходу підвищує ефективність маркетингової діяльності компаній за рахунок синергетичного ефекту, що виникає від взаємодії елементів побудованої системи. Розглянуто основні інструменти маркетингових комунікацій в Інтернеті та визначено їх місце в системі Інтернет-маркетингу підприємства. Визначено, що важливим є використання всіх можливостей Інтернету для побудови ефективної системи комунікацій. Встановлено, що використання засобів інтернет-маркетингу компаніями сфери інформаційних технологій має свою специфіку, що відрізняє її від інших сфер бізнесу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.154. Сучасні тенденції маркетингових досліджень / А. В. Сохецька // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 346-352. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проведено якісне опитування маркетингових досліджень в Україні та світі загалом, а також виокремлено сучасні тенденції маркетингових досліджень. Проаналізовано тенденції розвитку ринку маркетингових досліджень у двох вимірах: міжнародному та вітчизняному. Зроблено висновок про значне зростання міжнародного ринку протягом останніх декількох років, а також збільшення частки великих транснаціональних компаній. Досліджено структуру доходів компаній у розрізі регіонів базування. Вітчизняний ринок маркетингових досліджень показує дещо інші тенденції, а вагомими факторами, які впливають на його розвиток, є економічна та політична ситуація. Систематизовано та наведено інформацію стосовно найбільших компаній, які провадять маркетингові дослідження на ринку України. Систематизовано базові тенденції, які будуть спостерігатися протягом декількох наступних років, зокрема це розвиток голосових технологій і технологій відео аналізу; зростання штучного інтелекту та його присутності в маркетингових дослідженнях; удосконалення опитувань через різні канали збору інформації; збільшення кількісних досліджень серед компаній. Інтернаціоналізація української економіки в цілому призвела до того, що найбільшими гравцями на ринку стали саме представники міжнародних дослідницьких мереж. У цілому аналіз міжнародного ринку маркетингових досліджень показав, що наразі зберігається тенденція до зростання обсягів та популяризації маркетингових досліджень, про що свідчать дані щодо доходу маркетингових компаній. Серед регіонів світу найбільшу частку займають Північна Америка та Європа. Стосовно вітчизняного ринку маркетингових досліджень, аналіз показав негативну динаміку зміни під впливом економічних і політичних процесів. Серед тенденцій, які будуть зберігатися в наступні декілька років, відзначено поглиблення автоматизації, збільшення стандартизації та інтенсивний розвиток штучного інтелекту. Ключовими факторами успіху для цих систем є простота використання, швидкість та вартість. Однак ключовим елементом їх успіху є саме здатність використовувати існуючі бренди та репутацію.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.155. Типологія івентів як об'єктів івент-менеджменту / В. М. Мисик // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 203-210. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розвинуто типологію видів івентів як об'єктів івент-менеджменту, що розглядається як окремий вид управлінської діяльності, спрямований на управління різними заходами ділового (ділові зустрічі, ярмарки, виставки, конференції, конгреси, маркетингові заходи, соціальні ініціативи тощо) та тімблдингового характеру в діяльності суб'єктів господарювання. В основі івент-менеджменту перебуває сам івент, тобто захід, до якого долучаються івент-організатори, івент-менеджери та інші суб'єкти івент-індустрії, і який водночас є об'єктом івент-менеджменту. Зроблено висновок про те, що досі в науковій літературі не сформовано єдиної типології івентів як об'єктів івент-менеджменту. Багато в чому це пояснюється різновекторністю трактування поняття івент-менеджменту, а також його відносною но-

визною як окремого напрямку наукового дослідження. Отже, розкрито суть існуючих класифікаційних ознак у межах означеної типології івентів (характер проведення заходу, масштабність, місце проведення) та здійснено доповнення цієї типології новими ознаками (зміст, періодичність проведення, суб'єктний склад учасників, характер взаємодії учасників, суб'єктний склад організаторів і координаторів, національний склад учасників, організаторів і координаторів, прикріпленість до місця проведення, рівень новизни, форма взаємодії учасників, часова спрямованість, особливості фінансування, завершеність). Розвинута типологія івентів як об'єктів івент-менеджменту надає змогу керівникам і суб'єктам івент-менеджменту обґрунтованіше обирати види івентів залежно від визначених цілей, завдань, наявного ресурсного забезпечення та існуючих обмежень, а також планувати такі заходи на перспективу. Вказані напрацювання також уможливають усунення низки дискусійних положень, які стосуються як виокремлення класифікаційних ознак івентів, так і їх відповідних видів у межах класифікації.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.156. Удосконалення управління логістичними процесами як метод покращення діяльності підприємства / І. С. Луценко, І. В. Коновалова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 430-435. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — визначення ролі вдосконалення управління логістичними процесами як методу покращення діяльності підприємства. Розглянуто актуальність застосування логістичного підходу в управлінні діяльністю підприємства та визначення поняття «управління логістичними процесами». Виділено причини актуальності проблеми вдосконалення управління логістичними процесами підприємства, особливо в період нестабільності в усіх країнах світу через пандемію COVID-19; визначено фактори впливу на ефективність функціонування ланцюга поставок. Зазначено цілі управління логістичними процесами та завдання управління ланцюгами поставок для підприємства та логістичної системи. Обґрунтовано важливість налагоджених комунікацій і прозорості інформаційних потоків логістичної системи у процесі регулювання діяльності на різних рівнях організації логістичних процесів. Акцентовано, що найбільш поширеним видом організації логістичних процесів є аутсорсинг. Надано визначення логістичного аутсорсингу та розглянуто переваги і недоліки використання аутсорсингу в логістичній діяльності, оскільки економічна ефективність від його використання є доволі складним параметром, як і сама послуга. Розглянуто доцільність використання методичного підходу при управлінні логістичними процесами, за яким ефективність аутсорсингу логістичних функцій розглядається як різниця між витратами на здійснення процесу. Дослідження показало, що вдосконалення управління логістичними процесами має особливе значення, оскільки їх грамотна організація є запорукою підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства та швидкої адаптації до мінливого середовища.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.Ю.1227

Підприємництво. Сутність та умови існування. Типи господарювання

2.У.157. Технологія розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих кадрів із використанням елементів самоменеджменту / Л. Єршова // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 151-159. — Бібліогр.: 157 назв. — укр.

Актуальність дослідження зумовлена потребою постпандемічного ринку праці у фахівцях, здатних до саморозвитку, самовдосконалення та самозайнятості, зі сформованими навичками ефективного використання часових і психологічних ресурсів, готовністю до побудови успішної підприємницької кар'єри. Мета роботи — охарактеризувати технологію розвитку підприємницької компетентності (ПК) майбутніх кваліфікованих кадрів із використанням елементів самоменеджменту. Методи дослідження: аналіз і синтез — з метою з'ясування рівня розробленості досліджуваної проблеми; узагальнення — для формулювання висновків і рекомендацій щодо використання елементів самоменеджменту у процесі розвитку ПК. Обґрунтовано основні детермінанти необхідності ознайомлення майбутніх фахівців з основами самоменеджменту для розвитку ПК (конкуренція, запит на креативність, інтенсивна діджиталізація ведення бізнесу, стресовість бізнесу, кризовий стан вітчизняної економіки). У структурі ПК особистості виокремлено основні компоненти (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, рефлексивно-оцінний, діяльнісний) і в кожному з них виділено пов'язані з самоменеджментом особистісні утворення, необхідні для формування ПК (самоусвідомлення, система особистісних цінностей, самомотивація, знання про себе, світ, ринок праці та підприємницьку діяльність, рівень домагань і самооцінка особистості, самовивчення, самоактуалізація та самопрезентація). Наведено науковий і процесуально-описовий аспекти педагогічної технології розвитку ПК майбутніх кваліфікованих кадрів із використанням елементів самоменеджменту. Охарактеризовано основні етапи досягнення очікуваного результату —

формування в учнівській молоді ПК засобами самоменеджменту (мотиваційно-стимулювальний, стратегічно-планувальний, координувальний, організаційно-виконавчий, процесуально-дієвий). Педагогічну технологію розвитку ПК майбутніх кваліфікованих кадрів із використанням елементів самоменеджменту наведено як систему поетапних педагогічних дій із навчання, виховання та розвитку особистості, спрямованих на використання форм, методів, прийомів самоменеджменту для гарантованого розвитку у майбутніх фахівців якостей, умінь і навичок, необхідних для відкриття й успішного ведення власної справи. Сформульовано мету застосування технології самоменеджменту у процесі розвитку ПК (формування готовності та здатності особистості досягати особистісного та професійного успіху) та основні завдання (оптимізація особистістю часових витрат, раціональне використання інтелектуальних, фізичних та емоційних ресурсів, зростання продуктивності діяльності). Для успішного розвитку ПК важливо навчити особистість: вибудувати правильну стратегічну схему особистісного та кар'єрного розвитку; ознайомити її з механізмами оперативного реагування на стрімкі соціально-економічні, політичні, культурні трансформації; розвивати пам'ять, мислення, творчі здібності, комунікабельність; виховувати волю; керувати власними психоемоційними станами; узагальнювати й інтегрувати життєвий досвід тощо. Показано, що це можливо лише за умови безперервної роботи самоконтролю, саморегуляції, самовдосконалення. Життєвий і професійний успіх людини напружено залежатиме від рівня сформованості у неї даних якостей.

Шифр НБУВ: Ж74078

2.У.158. Управління підприємницькою діяльністю: тлумач. слов. / В. В. Стадник, П. М. Григорук, Н. А. Хрущ; Хмельницький національний університет. — Хмельницький: ХНУ, 2021. — 131 с. — Бібліогр.: с. 129-131. — укр.

Розкрито зміст категорій, що описують процеси стратегічного, інноваційного, фінансового і страхового менеджменту, управління розвитком персоналу та взаємодії з партнерами. Особливу увагу надано методології та методам наукового пізнання, що надає змогу обрати релевантні підходи до вивчення нових явищ і процесів. Визначено, що значущість малих і середніх підприємств в активізації процесів соціально-економічного розвитку країни зумовлена їх участю у вирішенні соціальних проблем, формуванні середнього класу і покращанні рівня життя населення, прискоренні процесів інноваційного розвитку і досягненні адекватних ринковим трендам трансформацій у функціонуванні національної економіки. Новизна цих процесів може спричинити прийняття помилкових рішень, для уникнення яких необхідно сформулювати уявлення про їх зміст і цілі, розуміти особливості їх перебігу, знати чинники, які можуть впливати на їх результати та ефективність. Констатовано, що розуміння закладається у відповідних визначеннях, які мають бути чіткими та зрозумілими для підприємців і тих, хто адмініструє результати підприємницької діяльності з боку державних органів управління та формує загальні правила ринкової поведінки.

Шифр НБУВ: BA858084

2.У.159. Формування когнітивної складової підприємницької компетентності в процесі підготовки майбутніх фахівців / С. Алексєва, Г. Сохацька // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 127-133. — Бібліогр.: 131 назв. — укр.

Функціонування економіки України за умов поступової інтеграції до світового економічного простору потребує новітнього підходу до підготовки кадрів, здатних приймати сучасні виклики, ефективно вирішувати професійні завдання й організувати підприємницьку діяльність відповідно до потреб ринку. Мета роботи — аналіз передумов формування та виявлення перспектив розвитку когнітивного компоненту підприємницької компетентності в процесі підготовки майбутніх фахівців. Методи: самоцінювання, анкетування, графічні методи зображення статистичних даних. Статистичну обробку даних здійснено з використанням програмних пакетів Microsoft Excel, SPSS. Досліджено передумови формування та сучасний стан системи підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. Експериментально перевірено доцільність педагогічного впливу на розвиток сформованості когнітивного компоненту підприємницької компетентності майбутніх фахівців. Визначено перспективи формування компонентів педагогічної системи підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. За результатами експериментальних досліджень встановлено необхідність посилення змістовної складової теоретичної та практичної підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності, розвитку когнітивних здібностей для опанування підприємницьких навичок, формування цілісного бачення суті та змісту підприємницької діяльності, розвитку підприємницького мислення майбутніх фахівців.

Шифр НБУВ: Ж74078

2.У.160. Risk management: approaches and fields of application / P. Shliakhtun, Ya. Taran, P. Oleshchuk, V. Kolyukh, I. Petrenko // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 174-179. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Purpose — to reveal modern approaches to political risk management in the countries with economies in transition. The authors used the system-structural, structural-functional methods, as well as the methods of comparison, analysis, synthesis and expert evalu-

ation. The authors reviewed modern approaches to risk management and identified three global forces that determine political risks and their management: 1. Dramatic political changes after the end of the Cold War. 2. Innovation in supply chains. 3. Technical revolution. Based on the materials reviewed, the authors developed a sequence of political risk management in the countries with economies in transition. A sequence of political risk management in the countries with economies in transition has been developed on the basis of studying the features of their unstable socio-political situation, as well as global forces that determine political risks and their management. The use of the results obtained in the study on the peculiarities of risk management in countries with economies in transition allows identifying the opportunities of the process of minimizing the negative consequences of political risks and preventing them for the countries in transition, including those for increasing their investment attractiveness from foreign countries and international organizations.

Шифр НБУВ: Ж16377

Підприємство, домашнє господарство — головні суб'єкти мікроекономіки

2.У.161. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / Г. Даценко, Н. Коцєруба, І. Крупельницька, О. Кудирко, І. Лобачєва; Київський нац. торг.-екон. ун-т. — Вінниця: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Вінниц. торг.-екон. ін-т, 2021. — 416 с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 410-413. — укр.

Досліджено господарську діяльність (ГД) господарюючих об'єктів. Проаналізовано методи та прийоми аналізу ГД. Здійснено аналітичне обґрунтування виробничої програми та оцінено її виконання. Досліджено основні засоби підприємства та матеріальні ресурси підприємства. Увагу приділено аналізу трудових ресурсів підприємства, витрат підприємства та собівартості продукції. Охарактеризовано процес реалізації продукції та виконання договірних зобов'язань. Проаналізовано фінансовий стан підприємства за даними фінансової звітності. Увагу приділено аналізу грошових потоків підприємства. Досліджено процес аналізу та прогнозування фінансово-господарської діяльності підприємства. Увагу приділено діяльності фінансово-кредитних і бюджетних установ.

Шифр НБУВ: BA858228

2.У.162. Ефективний державний податковий менеджмент як запорука сталого розвитку економіки / Є. Ю. Шекета // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 56-61. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Проведено стислий макроекономічний аналіз сучасних господарських трансформацій в Україні. Дієвим інструментом регулювання вітчизняної економіки є фіскальна політика, основою якої є ефективний державний податковий менеджмент. Мета роботи — оцінка рівня фіскального навантаження на суб'єкти господарської діяльності в Україні та обґрунтування теоретичних положень запровадження антикризових важелів державного податкового менеджменту органів влади. Нестійка та чутлива до шоків вітчизняна економіка зіткнулася з рядом викликів, які за допомогою податкових важелів необхідно перетворити на можливості для довгострокового економічного і сталого соціального розвитку країни, зростання добробуту її громадян. Головним у стабілізації української економіки має бути раціональне стратегічне податкове управління, яке, передусім, полягає у виваженому антикризовому податковому менеджменті. Адже податкова оптимізація та, як наслідок, зниження рівня податкового навантаження сприятимуть зростанню продуктивної зайнятості, зниженню рівня безробіття, підвищенню підприємницької активності, залученню іноземних і вітчизняних інвестиційних ресурсів. Реформування податкового законодавства має бути спрямовано на баланс між зниженням податкового тиску на платників податків та на мінімізацію податкових втрат через податкові пільги та незаконні уникнення й ухиляння від сплати податків, з одного боку, а також на підтримку стратегічно важливих для країни видів діяльності — з іншого. Основою виваженої та грамотної фіскальної політики є симбіоз інтересів держави та платників податків. Україні важливо за допомогою ряду короткотермінових податкових заходів допомогти пріоритетним галузям вітчизняної економіки оговтатися від шоків впливів і деструктивних процесів, спричинених світовою економічною кризою та пандемією.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.163. Каузально-детермінований механізм управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємств в умовах неотехнологічного відтворення: інтегрована основа побудови / Х. Я. Задьуцька // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 404-411. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Трансформаційні процеси, які відбуваються в кожній сфері соціально-економічної системи, призводять до певних змін у структурі та стані окремих її складових, які характеризуються відповідним рівнем інноваційності, технологічності, креативності тощо порівняно із базовим станом системи. Послідовність таких взаємозумовлюючих змін призводить до циклічності трансформаційних

процесів, здійснення яких на різних рівнях економічної системи забезпечує на порядок вищі результати за техніко-технологічною, інноваційною, інтелектуальною тощо характеристиками, що є основою неотехнологічного відтворення. В умовах неотехнологічного відтворення ефективність функціонування підприємств забезпечується результативністю їх диверсифікаційно-інтеграційного розвитку, який забезпечує оптимальне виконання бізнес-процесів підприємства через раціоналізацію необхідних ресурсів і можливостей їх нарощення та здійснення власними і/або сторонніми силами привабливих стейкхолдерів. Оскільки ефективність будь-якого процесу залежить від раціонального механізму управління ним (що забезпечить оптимально-результативне його виконання, спрямоване на максимальне досягнення поставлених цілей), то, відповідно, метою дослідження є формування каузально-детермінованого механізму управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства в умовах неотехнологічного відтворення. Обґрунтовано необхідність формування каузально-детермінованого механізму управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства в умовах неотехнологічного відтворення. Окреслено складові цього механізму, сукупне взаємопов'язане виконання яких у межах виділених конкретних функцій управління забезпечує ефективність прийняття управлінських рішень, урахувуючи умови неотехнологічного відтворення. Детальніше розглянуто особливості мотиваційного механізму як загального в структурі інтегрованого механізму управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства в умовах неотехнологічного відтворення. Доведено, що застосування каузально-детермінованого механізму забезпечить формування оптимально-результативної конфігурації основних підсистем функціонування підприємства та процесів створення додаткового ефекту, що призведе до утворення відповідних конкурентних переваг підприємства, необхідних для стійкості його діяльності в умовах неотехнологічного відтворення.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.164. Методи контролю і діагностування інформаційної системи підприємства за принципом адаптивного накопичення діагностичної інформації / В. В. Собчук, О. В. Барабаш, А. П. Мусієнко, О. А. Капустян // Вісн. Київ. нац. ун-ту. Сер. Фіз.-мат. науки. — 2020. — Вип. 4. — С. 69-78. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Описано методологію побудови ефективної системи самодіагностування інформаційних систем підприємств. Викладено методи організації та здійснення самодіагностування, механізми виявлення, ідентифікації та локалізації модулів, що вийшли з ладу. Сформульовано критерії достатності діагностичної інформації за відсутності обмежень на виконання елементарних перевірок та критерію достатності діагностичної інформації за наявності обмежень на виконання елементарних перевірок.

Шифр НБУВ: Ж28079:Фіз.-мат.

2.У.165. Проектування результативних систем менеджменту: монографія / І. С. Задоржний, В. І. Задоржний. — Черкас: СУРА, 2021. — 239 с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 219-228. — укр.

Розглянуто теоретичні та методологічні питання проектування і перепроектування систем менеджменту сучасних підприємств наукового та промислового напрямів. Запропоновано замкнуті системи управління, засновані на критеріях і показниках, які охоплюють всі процеси управління для досягнення бажаних результатів і довгострокового виживання організації.

Шифр НБУВ: ВА857947

2.У.166. Роль маркетингових досліджень ринку в забезпеченні зростання національної економіки / О. І. Пушкар, Л. Ф. Бондаренко, Л. П. Хиль // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 448-456. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтування необхідності та доцільності проведення маркетингових досліджень у маркетинговій діяльності підприємств як фактора економічного зростання вітчизняного народного господарства. В Україні темою дослідження ринку маркетингових досліджень займається Українська Асоціація Маркетингу (УАМ), метою якої є надання інформації учасникам ринку щодо тенденцій на ринку та реального стану справ. Дослідження УАМ спираються на дані дослідницьких компаній та на думки експертів. Наведено матеріал щодо необхідності та доцільності проведення маркетингових досліджень підприємствами та організаціями та використання одержаних даних для здійснення своєї діяльності в умовах мінливості та нестабільності зовнішнього ринкового середовища. Проаналізовано ринок маркетингових досліджень в Україні; виявлено тенденцію зростання попиту на маркетингові дослідження та взаємозв'язок зростання їх обсягів зі збільшенням фінансових результатів у національній економіці як у цілому, так і по видах економічної діяльності, а також по видах підприємств. Але сучасна економічна ситуація, що склалася в результаті світової пандемії, вимагає від компаній, що проводять маркетингові дослідження, використання сучасних методів з урахуванням особливостей вітчизняного ринку. Визначено дослідницькі компанії, які здійснюють маркетингові дослідження на ринку України, та замовники маркетингових досліджень.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.167. Управління організаційним розвитком підприємства: навч. посіб. / М. В. Ноняк, І. М. Крейдич, О. Є. Гудзь, Н. С. Прокопенко. — Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. — 238 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 212-227. — укр.

Розкрито основні поняття та терміни, висвітлено питання теоретико-методологічного, аналітичного, прогностичного та прагматичного характеру щодо управління організаційним розвитком підприємства, що сприятиме формуванню системи знань у царині управління організаційним розвитком підприємства, механізмів, діагностики й інструментарію прийняття рішень щодо побудови організаційного дизайну підприємства на основі інформаційно-комунікаційних технологій, одержанню глибоких уявлень стосовно порівняльних характеристик і пріоритетних напрямів активізації й удосконалення управління організаційним розвитком підприємства, навичок самостійного творчого мислення, прийняття оптимальних управлінських рішень, що забезпечить перехід до нової якості функціонування підприємств та стимулюватиме підвищення їх результативності, адаптивності, зрілості та гнучкості.

Шифр НБУВ: ВА858238

2.У.168. Управління рентабельністю підприємств в умовах нестационарної економіки / О. Я. Базиліська, О. І. Панченко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 360-365. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розкрито роль та значення оцінки рентабельності в системі управління фінансами підприємств на основі поглибленого дослідження впливу сучасних умов на рентабельність, а також обґрунтування шляхів її зміцнення. Проаналізовано існуючі теоретичні та практичні підходи до управління рентабельністю вітчизняних підприємств і виявлено особливості системи її оцінки в сучасних умовах. Виявлено чинники, які здатні впливати на ефективність управління рентабельністю підприємств, і запропоновано практичні рекомендації щодо її оцінки та підвищення. Обґрунтовано механізми оптимального управління фінансами підприємств, спрямовані на забезпечення прибутковості; виявлено резерви зростання рентабельності вітчизняних підприємств; окреслено заходи щодо використання виявлених резервів. Доведено необхідність комплексного підходу до оцінки рентабельності з використанням двох і більше груп показників на підставі: врахування галузевих особливостей діяльності; стадії життєвого циклу підприємства; кон'юнктури товарного ринку; ставлення кредиторів до підприємства; фінансового менталітету власників і менеджерів підприємства.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.169. Фінансовий аналіз комерційної діяльності підприємства: навч. посіб. / Р. А. Слав'юк, Л. О. Шкварчук. — Львів: Простір-М, 2021. — 304 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 253-255. — укр.

Розглянуто питання організації фінансового аналізу діяльності підприємств, оптимізації фінансових потоків та забезпечення платоспроможності і фінансової стабільності розвитку підприємств. Розкрито механізми формування фінансових ресурсів підприємства. Наведено сучасні джерела інформації для здійснення фінансового аналізу. Розкрито суть та значення балансу у процесі фінансового аналізу. Звернено увагу на використання звіту про фінансові результати у процесі аналізу, звітність про рух грошових коштів як додаткове джерело у процесі здійснення аналізу та прогнозування грошових потоків. Визначено основні показники ліквідності в системі показників фінансового аналізу. Розглянуто фінансовий аналіз причин зниження показників ліквідності та виникнення неплатоспроможності підприємств. Наведено методику аналізу ймовірної неплатоспроможності та оцінювання загроз банкрутства підприємства.

Шифр НБУВ: ВС69604

2.У.170. Improving the enterprise development model: new solutions based on the principles of management, marketing and economic diagnosis / R. M. Skrynkovskyy, L. I. Sopilnyk, S. I. Tsyuh // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 191-199. — Бібліогр.: 44 назв. — англ.

Объектом исследования являются особенности формирования, использования и совершенствования экономико-математической модели развития предприятия. Установлено, что развитие предприятия оценивается через экономический рост (результат) с учетом количественных и качественных изменений (в определенных пространственно-временных условиях), где потенциал, качество управления, инновации и ориентация на процессы постоянного совершенствования (через развитие персонала, улучшение системы взаимодействия, возможностей и т. п. на основе использования современных технологий и систем менеджмента, поддержки и расширения маркетинговой деловой сети и обеспечения надежности партнерских отношений для достижения экономических целей) обеспечивают экономический рост (результат) предприятия. Представлена графическая интерпретация (модель) развития предприятия согласно теории циклического развития и с учетом влияния инноваций в системе «вид инновации — вид развития». Установлено, что уровень масштабности и качества развития предприятия зависит от его потенциала и резервов роста. Выведено, что на практике существуют проблемы, связанные с формированием (построением) и использованием

системи показателів для определения уровня развития предприятия. Представлена усовершенствованная экономико-математическая модель развития предприятия, которая, в отличие от существующих, не только учитывает теоретические и прикладные аспекты использования независимых частичных моделей развития предприятия для управления развитием (а именно — содержание, характеристики и значения модели способности предприятия к развитию, модели выбора стратегии развития предприятия, модели выбора вектора развития предприятия, модели выбора базиса развития предприятия, модели эффективного управления предприятием на основе внедрения маркетингового механизма и модели результата развития предприятия), но и предусматривает одновременное многовекторное целевое оценивание многих сфер функционирования предприятия (на основе использования системы параметров, показателей и критериев системно ориентированной экономической диагностики) с целью определения его перспективы. В частности, включает основные направления и базовый инструментарий диагностики конкурентоспособности, инвестиционной привлекательности и развития предприятия с учетом взаимосвязи современного менеджмента и маркетинга.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.У.128, 2.У.149, 2.У.531, 2.У.534, 2.У.566

Макроекономіка

2.У.171. Глобальний вимір розвитку моделей соціальної економіки / А. О. Сімахова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 33-39. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — визначення глобального виміру розвитку моделей соціальної економіки країн світу. Завдання дослідження: розглянути глобальні соціальні індекси; проаналізувати місце різних країн світу за глобальними соціальними індексами; визначити глобальний вимір розвитку моделей соціальної економіки на основі глобальних і локальних соціальних індикаторів; охарактеризувати моделі соціальної економіки за індикаторами соціального розвитку національного та глобального рівнів. Розглянуто основні глобальні соціальні індикатори (Індекс людського розвитку, Індекс соціального прогресу, Індекс економічної свободи, Глобальний індекс добробуту літніх, Індекс щасливої планети) та місце 45 країн світу, різних за типами економічного розвитку та моделями соціальної економіки за показниками даних індикаторів. На основі аналізу субіндексів глобальних соціальних індикаторів комплексно оцінено результативність соціальних економік країн світу у глобальному вимірі за рівнем добробуту, забезпечення особистих можливостей людини до самозайнятості, самореалізації, відкриття та ведення бізнесу, а також за правовим та екологічним розвитком країни. Згрупувано основні глобальні та локальні соціальні індикатори за моделями соціальної економіки: транзитивною, ліберальною, континентальною, середземноморською та скандинавською. Такий ґрунтовний підхід надає можливість комплексно оцінити результативність моделей соціальної економіки країн світу як на національному, так і на глобальному рівнях.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.172. Громадянська координація як фактор ефективності надання локальних суспільних благ / Ю. І. Пилипенко, Г. М. Пилипенко, Д. Д. Алексєєнко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 8-15. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Здійснено пошук соціального механізму, здатного впливати на виробництво суспільних благ і забезпечувати зростання його ефективності. Поряд з існуючими в економічній теорії аргументами про «провали держави» у виробництві суспільних благ (неможливість виявлення дійсних суспільних переваг, рентаорієнтована поведінка урядовців) виокремлено проблему поєднання інтересів суб'єктів заради досягнення колективних цілей і, відповідно, характеру та механізмів їх узгодження при виробництві суспільних благ. Проаналізовано механізми ринкової та державної координації та показано їх обмеженість у вирішенні проблеми узгодження індивідуальних дій у сфері виробництва суспільних благ. Доведено зростання соціально-економічного ефекту від використання в даній сфері громадянської координації, за якої економічні суб'єкти об'єднуються в одну спільноту та приймають на себе зобов'язання щодо звуження варіантів дій до певного, етично виправданого набору. Показано, що механізмом узгодження діяльності суб'єктів за такої координації є слідування загальновизнаним нормам і правилам поведінки, що зменшує вірогідність фрирайдерства та сприяє зниженню трансакційних витрат. На основі порівняння цільових функцій груп М. Олсон і Р. Патнема виокремлено якісні параметри спільноти, яка здатна генерувати колективний інтерес у виробництві локальних суспільних благ. З метою підвищення ефективності запропоновано звужити сферу надання суспільних благ до локального рівня, виходячи з критерію інституціональної близькості суб'єктів, і перевести ряд товарів, які традиційно надавалися державою, у зону контролю та/або виробництва місцевими спільнотами.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.173. Особливості реалізації національних інноваційних моделей розвитку Бразилії, Чилі та Мексики / О. А. Дов-

галь, Г. В. Довгаль // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 49-54. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проведено порівняльний аналіз інноваційних моделей розвитку деяких країн Південної та Північної Америки на прикладі Бразилії, Чилі та Мексики з урахуванням трьох складових — науки, бізнес-співтовариств і держави, досвід яких може бути використаний іншими країнами, у тому числі й Україною, при формуванні національної інноваційної політики. Доведено, що економіка Бразилії демонструє найбільш високі темпи модернізації та економічного розвитку в Південній Америці через упровадження іноземних інноваційних спочатку у великі компанії, а пізніше — і в малі інноваційні підприємства. Обґрунтовано, що особливості інноваційного розвитку економіки Чилі є розширення підготовки фахівців через систему зарубіжних стажувань і навчання все більшої чисельності студентів за кордоном з подальшим формуванням стартапкоманд із вітчизняних фахівців, які одержали теоретичні знання та практичний досвід роботи за кордоном. Виявлено, що інноваційна модель розвитку економіки Мексики реалізується через підвищений інтерес держави, спрямований на стимулювання великих компаній впроваджувати інноваційні технології на основі значних обсягів бюджетних витрат на НДДКР. Зроблено висновок, що макроекономічні та зовнішньоекономічні показники економік Бразилії, Чилі та Мексики свідчать про зростання темпів інноваційного розвитку цих країн, що характеризує їх і як потенційно сильних гравців на міжнародній арені.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.174. Циркулярні бізнес-моделі в Україні / М. В. Руда, Я. В. Мирка // Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. — 2020. — 2, № 1. — С. 107-121. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Викладено результати дослідження у сфері циркулярної економіки та переваг упровадження цієї концепції в Україні на основі досвіду Європейського Союзу; наведено рекомендації Фонду Еллен МакАртур та Європейської комісії, що повинні взяти до уваги уряди країн з огляду на критичну екологічну ситуацію у світі. Обґрунтовано можливості формування та розвитку циркулярних бізнес-моделей в Україні на прикладі найкращих європейських практик у сфері управління відходами.

Шифр НБУВ: Ж101837

2.У.175. Researching the financial cycle patterns of the economies of the world's countries and Ukraine / О. А. Laktionova, О. V. Benzar // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 252-259. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Циклическість мирової економіки викликає необхідність аналізу взаємозв'язей між різними економічними явленнями, так как они оказывают прямое влияние на возникновение циклических сдвигов в процессе движения как локального, так и глобального финансовых циклов. Цель работы — анализ особенностей динамики соответствующих финансовых показателей для стран с развитой экономикой, развивающихся стран и Украины, а также проверка этих показателей на предмет циклическости в течение рассматриваемого периода. Такой анализ выполняется на основе методического подхода к выявлению циклического характера движения финансовых циклов, построенного с учетом влияния соответствующих финансовых индикаторов на закономерности возникновения колебаний в течение периода 2008 — 2019 гг. Основными экономическими показателями, характеризующими особенности колебаний финансовых циклов, которые взяты за базис при проведении данного исследования, выступают: уровень роста реального ВВП; общий объем кредитов, предоставленных нефинансовому сектору экономики; показатель отношения общего объема кредитов, предоставленных нефинансовому сектору экономики, к номинальному ВВП; индекс цен на недвижимость. В процессе анализа циклическости локального и глобального финансовых циклов основным статистическим критерием для выявления взаимосвязи между имеющимися циклами служил критерий Дарбина — Уотсона. Выявлены ключевые причины возникновения соответствующей фазы циклическости локального финансового цикла в зависимости от текущего состояния глобального финансового цикла. Обоснована гипотеза о наличии взаимосвязей между циклическим движением локального и глобального финансовых циклов. Выявлена непосредственная зависимость движения локального финансового цикла от колебаний глобального финансового цикла.

Шифр НБУВ: Ж14572

Економічна географія

Економічна географія окремих країн (економіко-географічне країнознавство)

2.У.176. Попит домогосподарств на фінансові послуги: регіональний аспект / Л. О. Шкварчук, Р. А. Слав'юк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми

економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 106-114. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Наведено методику регіонального оцінювання попиту домогосподарств на фінансові послуги (ФП). За методом К-середніх здійснено кластеризацію областей України за обсягами попиту домогосподарств на ФП. Виявлено, що попит домогосподарств на ФП у регіональному аспекті розподілено за законом Пуассона. Ідентифіковано регіони з домогосподарствами-донорами та регіони з домогосподарствами-реципієнтами за обсягами та видами ФП. Доведено, що характер розподілу регіонів не залежить від рівня доходів домогосподарств і величини валового регіонального продукту.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

2.У.177. Smart specialization as an innovative strategy for the regional economic growth: experience of Central and Eastern European Countries for Ukraine / Н. V. Voznyak, T. L. Kloba // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 59-68. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Розпочаті процеси реформування влади та державних фінансів в Україні зумовили реальні можливості для нарощення ресурсів сталого розвитку регіональних економічних систем, громад і територій. Водночас вітчизняна практика свідчить про неефективні механізми реалізації державної регіональної політики, поглиблення як міжрегіональних, так і внутрішньорегіональних асиметрій за індикаторами соціально-економічного розвитку. Зазначені аспекти актуалізують підвищений інтерес до науково-практичної проблеми конвертування одержаних можливостей в інструменти стимулювання економічного зростання територій та оновлення державної регіональної політики України, яка має базуватися на системі багаторівневого врядування розвитком територій і окресленні її стратегічного бачення, особливо в частині конкурентних переваг розвитку. Метою дослідження є систематизація досвіду стратегування регіонів ЄС, країн Центральної та Східної Європи та проведення компаративного аналізу вибору пріоритетних сфер смарт-спеціалізації в розрізі груп регіонів з відповідною структурою економіки. Об'єктом дослідження в даному дослідженні є процеси стратегування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації в Україні та країнах — членах ЄС. Проаналізовано практики стратегування регіонів на засадах смарт-спеціалізації країн Центральної та Східної Європи. Визначено їх економічний профіль та обрано пріоритети смарт-спеціалізації. Висвітлено особливості функціонування економіки країн/регіонів, обраних для аналізу. Акцентовано на наслідках/перевагах впровадження інноваційних стратегій для економічного поступу країн/регіонів. Проведено порівняльну оцінку пріоритетних сфер смарт-спеціалізації регіонів ЄС та України в розрізі груп регіонів з відповідною структурою економіки. У результаті дослідження не встановлено однозначної відповідності. Надано рекомендації та визначено імперативи, на яких має будуватися політика стійкого зростання регіонів України, спираючись на результати проведених досліджень.

Шифр НБУВ: Ж14572

Економічна географія України

2.У.178. Аналіз проблем і тенденцій розвитку сільських територій України / О. Ю. Полякова, В. Є. Хаустова, О. М. Леванда // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 229-250. — Бібліогр.: 59 назв. — укр.

Визначено проблеми і тенденції розвитку сільських територій України. Згідно з поставленою метою досліджено: структуру земель України та структуру населення за типами поселень, населеність сільських територій України, причини скорочення сільського населення в Україні, споживання основних продуктів харчування та витрати домогосподарств у сільській місцевості, віковий склад населення, процеси міграції сільського населення, зайнятість і доходи населення у сільській місцевості, інфраструктурні проблеми розвитку сільських територій в Україні, освітній простір у сільській місцевості, кількість і стан лікарняних закладів у ній, інфраструктуру закладів культури та умови проживання у сільській місцевості. Проведений аналіз надав змогу обґрунтувати, що в Україні має місце цикл зворотного зв'язку за типом «порочне коло», за якого незадовільний стан соціальної інфраструктури підвищує міграційні настрої сільського населення, яке залишає сільські населені пункти через малу кількість шкіл, дошкільних закладів і лікарняних закладів, які укрупнюються або закриваються, що погіршує рівень надання соціальних послуг і звужує соціальну інфраструктуру. Разом економічні й інфраструктурні причини підвищення міграції, зменшення сільського населення та його старіння призводять до погіршення демографічної ситуації в країні. Таким чином, при розробці ефективних економічних підходів до стимулювання розвитку сільських територій сільське поселення країни треба розглядати як цілісну систему. Тільки таким чином можна буде досягти збалансованого розвитку, подолати міжгалузеві, внутрішньо- та міжрегіональні диспропорції, інтегрувати сільську та міську підсистеми суспільства на рівних умовах.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.179. Аналіз стану територіальних громад для моделювання їхнього соціально-економічного розвитку / Р. Бігун, В. Литвин, Н. Олексів // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Інформ. системи та мережі. — 2021. — Вип. 9. — С. 1-10. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто проблеми розвитку об'єднаних територіальних громад (ТГ), зокрема безробіття та економічні проблеми. Громадам, здебільшого, не вистачає коштів для вирішення економічних та інших проблем. Тому потрібно створювати самодостатні громади, в яких достатньо фінансових інструментів для власного розвитку. Розглянуто математичну модель (ММ) системи підтримки прийняття рішень щодо розвитку ТГ (агропромислового сектора). Важливим кроком у побудові ММ агропромислового комплексу є врахування специфіки діяльності сільського господарства (СГ). Розглянуто ММ лінійної багатофакторної регресії, яка описує залежність між величиною витрачених ресурсів та обсягом продукції, що випускається. Оскільки процеси економіки та виробничі процеси СГ є складними, то й описати їх складно, використовуючи тільки лінійні детерміновані моделі. Поширений випадок, коли змінні задачі набувають деяких дискретних значень або значень із певного проміжку. Така ситуація ускладнює пошук.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ІСМ

2.У.180. Методологічні основи оцінювання інвестиційної привабливості рекреаційного комплексу міських агломерацій / Ю. А. Опанасюк // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 16-24. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Розглянуто поняття «інвестиційна привабливість», а саме у розрізі оцінювання привабливості об'єктів рекреації на певних територіях для інвесторів. Наведене авторське трактування інвестиційної привабливості рекреаційної сфери — це інтегральна характеристика окремих об'єктів рекреації та ринкової інфраструктури, умов діяльності та ризиків, що призведе до досягнення цілей інвестора. Розглянуто основні методики оцінки інвестиційної привабливості та зроблено висновок, що жодну з них не адаптовано для вимірювання інвестиційної привабливості рекреаційної сфери. Розроблено методику оцінювання привабливості агломерацій для інвестора на основі аналізу об'єктів рекреації. Оцінку пропонується проводити за п'ятьма узагальнюючими показниками: рівнем загальноекономічного розвитку агломерації, рівнем розвитку інвестиційної інфраструктури агломерації, демографічною характеристикою агломерації, рівнем розвитку рекреаційної інфраструктури агломерації, рівнем криміногенних, екологічних та інших ризиків. Узагальнюючі показники розраховуються на основі нормованих одиничних показників, що визначено автором. Розроблено алгоритм здійснення такої оцінки та розглянуто послідовність оцінювання. За допомогою запропонованої оцінки було проведено аналіз Сумської, Одеської, Київської, Харківської та Львівської агломерації, виявлено основні фактори та чинники залучення інвесторів до агломерації. Так, для Одеської та Львівської агломерації позитивними факторами для інвестора є їх природно-ресурсний потенціал, великий туристичний потік, наявність великої кількості рекреаційних об'єктів, високий рівень розвитку фінансової інфраструктури та транспортної системи, рівень загального розвитку агломерації. Моніторинг рейтингу інвестиційної привабливості надасть змогу виявити фактори, що гальмують розвиток рекреації на певній території, та запропонувати заходи підвищення інвестиційної привабливості рекреаційної сфери. Він також надає змогу розробити програми соціально-економічного розвитку міських агломерацій. Таке оцінювання може слугувати аналізом ефективності виконаних програм розвитку у сфері рекреації.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.181. Improvement of the system of indicators for measuring the ecological component of sustainable development of regions / V. Baidala, V. Butenko, L. Avramchuk, V. Avramchuk, Yu. Loshakova // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 202-209. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

За останнє десятиліття все ширше починає розповсюджуватися так зване «індикаторне мислення». Потреба мати інструмент для оцінки процесів, що відбуваються, надати їм ретроспективний аналіз і спробувати передбачити їх майбутнє вимагають формування відповідних індикаторів і кількісних показників. Ці тенденції яскраво проявляються в концепції сталого розвитку (СР), яка базується на постулатах: розуміння взаємозв'язку між економікою, суспільством і довкіллям; підтримка справедливого розподілу ресурсів і збереження можливостей для цього покоління та всіх наступних. Потреби та інтереси людей не мають суперечити інтересам і потребам розвитку природи. Відображено дослідницьку ініціативу, орієнтовану на обробку даних для вдосконалення системи індикаторів вимірювання екологічної складової СР регіонів. Для характеристики, класифікації та прогнозування умов, які можуть призвести до сталого регіонального розвитку, досліджуваною територією було використано Полтавську обл. Для розроблення методики та обробки даних враховано чинну правову базу, національні дослідження, тим самим устанавлюючи параметри для ключових показників, потрібних для характеристики рівнів екологічного компонента СР. Здійснено

розрахунок інтегрального показника екологічної складової СР Полтавської обл. та України на основі статистичних методів і даних, одержаних за період 2010 — 2020 р. Це надає можливість ухвалення управлінських рішень на рівні регіону, що, своєю чергу, надасть можливість провести аналіз причин їх відхилення від відповідних показників у цілому по країні. Запропонована система індикаторів СР має перевагу, оскільки включені до неї показники показують вплив антропогенного навантаження не тільки на екосистему, а й вплив на господарську діяльність через деградацію природних ресурсів. Система також надає можливість оцінити рівень територіальної диспропорційності, виявити джерела найбільш негативних темпорально-територіальних екологічних впливів, оцінити ефективність реалізованих у регіоні управлінських рішень.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.182. Mathematical model of territorial development of marine regions based on big data / Liu Chang, K. Mamonov // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1. — С. 67-76. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Визначено, що у системі територіального розвитку приморських територій на сучасному етапі запропоновано застосовувати математичний інструментарій та моделювання, що створює її інформаційне забезпечення. Мета дослідження — визначення напрямів математичного моделювання територіального розвитку приморських регіонів, враховуючи особливості земельних відносин. Завданнями дослідження виступають: формування етапів математичного моделювання територіального розвитку приморських регіонів, враховуючи особливості земельних відносин; побудова математичної моделі у системі територіального розвитку приморських регіонів; визначення критеріїв адекватності математичної моделі у системі територіального розвитку, враховуючи особливості земельних відносин; інтерпретація одержаних результатів. Запропоновано та реалізовано етапи математичного моделювання територіального розвитку приморських регіонів, враховуючи напрями та особливості використання земель і зміни системних просторових, містобудівних, інвестиційних та екологічних чинників. Визначено критерії адекватності математичних моделей територіального розвитку приморських регіонів. Здійснено прогнозування змін системних просторових, містобудівних, інвестиційних та екологічних чинників і змін показника територіального розвитку, зокрема приморських регіонів. Побудовано геоінформаційну тривимірну модель моніторингу стану та прогнозних тенденцій територіального розвитку використання земель, зокрема приморських регіонів України. Для забезпечення територіального розвитку приморських регіонів запропоновано застосовувати досвід Китаю. Зокрема, формувати вільні економічні зони, зростання ефективності використання земель, застосування сучасних інформаційних систем просторового забезпечення, підвищення ефективності використання містобудівного забезпечення, зростання рівня інвестування на основі сучасних інвестиційних механізмів.

Шифр НБУВ: Ж100860

2.У.183. Modeling the sustainable development of the Ukrainian Regions by neural networks / O. Churikanova, M. Lysenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 192-201. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Розглянуто питання моделювання сталого розвитку регіонів (СР). Зазначено, що питанням моделювання сталого розвитку регіонів уже достатньо тривалий час займаються як вітчизняні, так і закордонні науковці. Але ця тема й нині залишається актуальною. Наголошено на важливості збереження екологічного стану країни взагалі та регіонів зокрема, про необхідність гармонійного розвитку соціальної, економічної та екологічної сфер. Літературний аналіз наукових робіт у напрямі дослідження також наводить роботи дослідників і підходи до моделювання СР регіонів, які було представлено декілька десятиліть тому. Надаючи огляд моделей, які вже було запропоновано науковцями та дослідниками, та відзначено переваги і недоліки цих моделей. Підсумовуючи проведений аналіз літературних досліджень, виділено низку проблем, які все ще не вирішені при моделюванні СР регіонів. Мета роботи — усунути наявні протиріччя в моделюванні СР і запропонувати альтернативний підхід у моделюванні, який базується на встановленні надійного взаємозв'язку між основними показниками діяльності регіону у трьох сферах: економічній (ЕС), екологічній (ЕкС) і соціальній (СС). Відповідно до поставленої мети висунуто гіпотезу про можливість застосування інструменту нейронних мереж (НМ) із метою формування надійних зв'язків між показниками СР і виконанням подальшого моделювання. Наведено аргументи щодо використання НМ для досягнення поставлених цілей. Із метою побудови НМ сформовано систему вхідних і вихідних параметрів за трьома сферами: ЕС, СС та ЕкС. При виборі факторів ухвалено попереднє опубліковане дослідження, у якому було проведено кореляційний аналіз факторів стійкого розвитку та відібрано найбільш впливові. Основою для навчання НМ слугували статистичні дані СР України з 2004 до 2018 р. Виконано побудову трьох НМ: ЕС, СС та ЕкС. Для навчання мереж використано лише 70 відсотків даних із вибірки, інші використано для тес-

тування. У результаті побудовані НМ показали високу ступінь якості прогнозу і можуть бути надалі успішно використані для моделювання показників СР регіонів. Побудовані НМ здатні визначати показники СР, які представлено основними макроекономічними показниками регіону, на основі значної кількості вхідних параметрів. Причому такий підхід надасть можливість не тільки моделювати СР, а й визначати, якою мірою той чи інший фактор на нього впливає.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.618

Природні умови та ресурси

2.У.184. Оптимізація організаційної структури управління ресурсно-екологічною безпекою на регіональному рівні на інноваційних засадах / П. В. Писаренко, М. С. Самойлік, О. Ю. Диченко, О. М. Руденко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 60-68. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Мета роботи — розробка концептуальних засад кластерної політики забезпечення ресурсно-екологічної безпеки (РЕБ) в регіоні з урахуванням інноваційного, інфраструктурного та підприємницького потенціалу регіону, спрямованого на розвиток екологоорієнтованих підприємств та екобізнесу. На основі проведеного SWOT-аналізу чинників функціонування керуючої системи управління РЕБ установлено необхідність впровадження кластерної моделі взаємозв'язку суб'єктів системи управління РЕБ з точки зору залучення та використання наявних на відповідній території ресурсів для підвищення ефективності діяльності екологоорієнтованих підприємств, підвищення конкурентоспроможності регіону та забезпечення РЕБ. Запропоновано методичний підхід до обґрунтування формування та розвитку кластерів у регіональній економіці щодо забезпечення РЕБ регіону. Враховуючи існуючі взаємозв'язки між суб'єктами в системі управління РЕБ, сформовано узагальнюючу модель створення кластера в системі забезпечення РЕБ регіону. Причому дана модель може бути реалізована для двох випадків: створення кластерів розкриття інноваційно-інвестиційного потенціалу вторинних матеріальних та енергетичних ресурсів у регіоні або екологоорієнтованих виробничих кластерів, утворення яких визначається виробничою специфікою регіонів, які мають максимально замкнутий технологічний цикл поводження із сировиною та енергією. Таким чином, розроблена авторська модель кластера може бути модифікована залежно від конкретних цілей і завдань системи забезпечення РЕБ з урахуванням регіональної специфіки. Визначено, що регіональний кластер у системі забезпечення РЕБ має ряд конкурентних переваг, які визначаються такими чинниками: консолідацією зусиль, що спрямовуються на кінцевий результат, заради якого функціонують усі учасники кластера; економією та раціональним використанням усіх видів ресурсів, які споживаються виробничими підприємствами кластера; оптимізацією транспортного забезпечення на основі логістичних підходів, ефективність яких суттєво зростає в межах кластерного утворення; можливістю широкого доступу до інноваційних ідей, прогресивних технологій тощо, що стимулює інноваційну активність учасників кластера; відсутністю жорсткої управлінської вертикалі, яка характерна для централізованого управління, що створює певну свободу вибору управлінських рішень, активізує підприємницьку діяльність. Таким чином, унаслідок кластеризації формується сприятливе підприємницьке середовище в системі забезпечення РЕБ, зростає економічна активність суб'єктів господарювання всіх форм власності, прискорюються інноваційно-інвестиційні процеси, створюються ефективні економічні моделі розвитку виробництва.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.185. Функціональне зонування як основа екологічної оцінки території / В. І. Шаврина, Є. Д. Ткач // Агроекол. журн. — 2020. — № 3. — С. 25-32. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано рівень антропогенного навантаження та екологічної стабільності території Одеської обл., виконано оцінку структури земельного фонду з визначенням особливостей його використання, представлено методику оцінки екологічного стану території області. Розглянуто проблему антропогенного навантаження за показниками екологічної стабільності агроландшафтів та антропогенного навантаження на них. Обґрунтовано, що збереження природних ділянок, оптимального пропорційного співвідношення рілля, лісів і кормових угідь сприяє підвищенню стабільності та продуктивності агроландшафтів, стійкості природних систем загалом, перешкоджає розвитку процесів опустелювання. Представлено базові якісні показники, які вказують на екологічну збалансованість агроландшафтів, їх стійкість і ступінь перетворення за впливу господарської діяльності, зокрема коефіцієнта антропогенного навантаження та екологічної стійкості. Оцінено величину коефіцієнта антропогенного навантаження, екологічної стабільності та рівень розораності території Одеської обл. Розраховано екологічний стан земель згідно із градаціями коефіцієнтів екологічної стабільності й антропогенного навантаження та встановлено, що територія Одеської обл. є екологічно

нестабільною і має підвищений рівень антропогенного навантаження, що проявляється у надмірному сільськогосподарському освоєнні та розораності території.

Шифр НБУВ: Ж23660

Див. також: 2.У.189

Територіальний поділ праці. Розміщення продуктивних сил

2.У.186. Аналіз взаємозв'язків результатів фінансової та інвестиційно-інноваційної політики на місцевому рівні / А. Ю. Полчанов, Л. С. Захаркіна // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 168-173. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Визначено роль та місце фінансової політики у сучасному розвитку держави в умовах глобалізаційних процесів. Обґрунтовано актуальність вдосконалення теоретико-методологічного апарату стосовно реалізації сучасної фінансової політики та проведення додаткових досліджень щодо взаємозв'язку її результативності з активністю інвестиційно-інноваційних процесів в державі. Проведений аналіз публікаційної активності з питань реалізації фінансової політики не державному та регіональному рівнях показав збільшення останнім часом наукового інтересу до даної проблематики, що говорить про її актуальність. Мета дослідження — аналіз взаємозв'язку результатів реалізації регіональної фінансової політики із показниками інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів господарювання регіону. Розглянуто показники соціально-економічного розвитку, що визначають ефективність фінансової політики на регіональному рівні. Для Полтавської, Сумської та Харківської обл., що формують Слобожанський регіон України, проаналізовано динаміку валового регіонального продукту та визначено ключові фактори, що впливають на його обсяги. Досліджено динаміку зміни розміру заробітної плати одного працівника. Проаналізовано тенденції зміни обсягів капітальних інвестицій в регіоні та проведено регресійний аналіз, що показав високий рівень взаємозв'язку між обсягами капітального інвестування та валового регіонального продукту. Визначено, що суттєвим фактором, що впливає на ефективність регіональної фінансової політики, є інноваційна активність суб'єктів господарювання регіону. Було проведено регресійний аналіз між обсягами інноваційних витрат та валового регіонального продукту та одержано відповідні моделі, що його характеризують. Зроблено висновок, що ефективність регіональної фінансової політики напряму пов'язана з рівнем інвестиційної та інноваційної активності підприємств регіону.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.187. Аналіз сучасної практики розробки стратегій регіонального розвитку в Україні на основі проблемно-орієнтованого підходу / М. О. Кизим, Н. В. Белікова, М. Л. Беккер // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 88-95. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Узагальнено сучасну практику розробки стратегій регіонального розвитку в Україні та обґрунтовано переваги упровадження проблемно-орієнтованого підходу у процес стратегування соціально-економічного розвитку регіонів України. Досліджено методичні засади впровадження проблемно-орієнтованого підходу в процес стратегування соціально-економічного розвитку регіонів України для ідентифікації проблем і проблемних ситуацій регіонального розвитку та визначення на цій основі стратегічних та операційних цілей. Результати дослідження показали, що регіони України здійснюють регулювання соціально-економічного розвитку за допомогою регіональних стратегій розвитку; станом на 2020 р. усі регіони України розробили стратегії соціально-економічного розвитку на період до 2027 р. Аналіз цих документів показав, що процес визначення проблем соціально-економічного та екологічного розвитку регіону вимагає вдосконалення, оскільки наразі у стратегіях відсутня чітка ідентифікація проблем. Незважаючи на відсутність чіткого переліку проблем регіонального розвитку, усі стратегії містять систему стратегічних та операційних цілей, проте не всі регіони наводять індикатори їх досягнення. Також не всі проаналізовані стратегії регіонального розвитку містять обґрунтування визначення цілей на основі аналізу проблем соціально-економічного та екологічного розвитку регіону.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.188. Вплив стратегії розвитку смарт-спеціалізації на рівень добробуту мешканців об'єднаних територіальних громад / В. В. Варук // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 338-345. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Покращання навколишнього середовища та добробуту громадян важливе для переходу до стабільного та кращого майбутнього і знаходиться в центрі уваги стосовно трансформації громад. Одним зі шляхів зазначеного переходу є запровадження стратегії смарт-спеціалізації, метою якої є забезпечення комфортних умов життя, що характеризує сучасний розвиток добробуту громадян. Мета роботи — дослідження та зіставлення загальних напрямів впливу стратегії смарт-спеціалізації на добробут мешканців територіальних громад. Вплив стратегії смарт-спеціаліза-

ції для забезпечення добробуту мешканців територіальних громад визначено, аналізуючи, систематизуючи та узагальнюючи праці багатьох іноземних і вітчизняних науковців. Розглянуто різні бачення поняття смарт-спеціалізації та сформульовано основні напрями здійснення розвитку цієї стратегії. Проаналізовано світовий досвід формування розвитку смарт-спеціалізації. Розроблено таблицю впливу стратегії смарт-спеціалізації на добробут громади.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.189. Етапи побудови організаційно-економічного механізму формування ланцюгів ресурсного забезпечення саморозвитку регіону / І. А. Топалова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 118-124. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтування етапів побудови організаційно-економічного механізму формування ланцюгів ресурсного забезпечення саморозвитку регіону. Для досягнення поставленої мети було сформульовано та вирішено такі завдання: обґрунтувати основи формування ланцюгів ресурсного забезпечення регіональних товарних ринків; запропонувати методичний підхід до визначення етапів побудови даного механізму; побудувати структурно-логічну схему організаційно-економічного механізму формування ланцюгів ресурсного забезпечення саморозвитку регіону. Надано й охарактеризовано структуру організаційно-економічного механізму формування ланцюгів ресурсного забезпечення на регіональних ринках, в якій визначено: економічну складову (формування ринкових цін, взаємодія суб'єктів ланцюга щодо обсягу продукції) та організаційну складову (гнучка координація суб'єктів ланцюгів ресурсного забезпечення на регіональних товарних ринках) на засадах об'єктно-суб'єктного підходу. Удосконалено понятійно-категоріальний апарат регіональної економіки шляхом введення таких понять, як: «організаційно-економічний механізм формування ланцюгів ресурсного забезпечення саморозвитку регіону» та «ресурсна інфраструктура регіону». Розроблено методичний підхід до побудови вищезначеного механізму за етапами його розробки та з урахуванням моделі «регіональні органи влади — наука — бізнес», що надасть змогу ланцюгам ресурсного забезпечення регіону брати участь у формуванні національного доходу країни в цілому і досягти рівня самозабезпечення та саморозвитку регіону з метою підвищення рівня життя населення.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.190. Завдання промислової політики для підвищення конкурентоспроможності регіонів і зміцнення економічної безпеки України / О. В. Собкевич // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 118-123. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено сучасні тенденції у промисловості України, виявлено проблеми і ризики, що впливають на її розвиток, і визначено заходи, спрямовані на вдосконалення державної промислової політики для підвищення конкурентоспроможності регіонів і зміцнення економічної безпеки країни. Визначено основні системні проблеми, що стоять на заваді розвитку промисловості та відновлення позитивної динаміки, якими є: масштабна деіндустріалізація; погіршення технологічної структури виробництва; неефективна структура виробництва з переважанням сировинних, енергоємних, «брудних» виробництв; слабкість коопераційних зв'язків у промисловості, низький ступінь співробітництва підприємств у ланцюгах доданої вартості; закріплення монопольно-олігархічної моделі на багатьох ринках; дефіцит кваліфікованої робочої сили для потреб промисловості; відсутність законодавчо закріпленого стратегічного курсу розвитку промисловості; значна регіональна концентрація промисловості. Зазначено, що на регіональному рівні завдання економічного розвитку ефективно вирішуються завдяки концепції смарт-спеціалізації (розумної спеціалізації). Наведено позитивний досвід реалізації пілотних проектів смарт-спеціалізації в регіонах України; визначено основні напрями впровадження смарт-спеціалізації та кластерного розвитку, що мають бути реалізовані на рівні державного управління, для підвищення конкурентоспроможності регіонів і зміцнення економічної безпеки в Україні.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.191. Інвестиційна привабливість регіонів як основа сталого розвитку країни / Є. М. Гелеверя, Ю. І. Сергієнко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 111-117. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — комплексний і системний аналіз наявного теоретичного базису інвестиційної привабливості територій та розробка практичних пропозицій і рекомендацій щодо вирішення проблем інвестиційної привабливості регіонів України в сучасних умовах. Проаналізовано сучасний феномен інвестиційної привабливості та наявні різноманітності трактувань змістового наповнення інвестиційної привабливості стейкхолдерами. Узагальнено підходи до визначення економічної суті інвестиційної привабливості, зокрема, наведено інвестиційну привабливість як відносне поняття, що відображає думку певної групи інвесторів відносно співвідношення рівня ризику, рівня прибутковості та вартості фінансових ресурсів у тій або іншій державі, регіоні або галузі; з іншого боку — показано інвестиційну привабливість як сукупність деяких об'єктивних особливостей, властивостей, засобів, можливостей економічної системи, яка визначає

потенційний платіжний попит на інвестиції. Встановлено показники, за якими можна аналізувати рівень інвестиційної привабливості регіонів країни. Об'єднано їх у три великі групи факторів, які з боку інвесторів є визначальними для інвестиційної привабливості територій. Визначено, що інвестиційна привабливість відіграє вагомий роль в активізації інвестиційних процесів на регіональному рівні в умовах управлінської, фінансової та регуляторної децентралізації. Високий рівень інвестиційної привабливості гарантує стабільне надходження інвестицій у країну, додаткові надходження до бюджету держави, краще соціальне середовище в країні. Науково обгрунтовано, що залучення інвестицій в економіку регіонів є ключовим завданням у сучасних економічних умовах. Найраціональніше вирішити його можна за допомогою підвищення інвестиційної привабливості регіонів України для потенційних інвесторів, де основним завданням має стати оптимізація нормативно-правових, фінансових та управлінських умов для інвестування, які зумовлюють вибір інвестора відносно конкретного об'єкта інвестування, якими можуть виступати окремі проекти, підприємства в цілому, корпорація, місто, регіон, країна.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.192. Інфраструктурно-трансформаційні процеси формування та розвитку інвестиційного регіонального потенціалу / І. С. Крамаренко, І. О. Іртишева, О. Ф. Сенкевич, О. О. Топчій, Д. С. Войт // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 67-74. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено інфраструктурно-трансформаційні процеси формування та розвитку інвестиційного регіонального потенціалу. Проаналізовано інфраструктурне забезпечення інвестиційних процесів у Причорноморському регіоні. Аналіз показав, що загалом регіон володіє достатньо потужним інфраструктурним потенціалом, що, за умови його ефективного використання, є важливою базою для розвитку інвестиційного потенціалу економіки в цілому. Порівняльний аналіз розвитку транспортно-логістичної підсистеми інвестиційного потенціалу регіону показав, що попри достатньо високі показники економічної результативності функціонування підприємств даної сфери, в областях регіону спостерігаються певні проблеми, пов'язані зі станом дорожнього покриття, особливо на дорогах регіонального значення; скороченням сервісної інфраструктури та нижчими, порівняно із середніми показниками, функціональними характеристиками окремих послуг. Обгрунтовано, що інфраструктурний потенціал регіону внаслідок недостатньої державної підтримки та проходження певних трансформацій в економіці використовується недостатньо та потребує розробки комплексних стратегічних рішень щодо його оптимізації та адаптації відповідно до потреб економічного розвитку регіону в довгостроковій перспективі.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.193. Концептуальні засади сталого розвитку місцевого самоврядування / А. В. Чернихівська // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 112-117. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розкрито концептуальні аспекти реалізації сталого розвитку на місцевому територіальному рівні в Україні та інституційні механізми його впровадження в умовах децентралізації влади. Акцентовано увагу на важливості реформи місцевого самоврядування через концепцію сталого розвитку, яка сьогодні потрібна нашій державі на шляху до європейської інтеграції. Доведено необхідність комплексної роботи зі створенням організаційних механізмів управління територіальним розвитком. Роботу присвячено актуальним, прикладним питанням впровадження та реалізації сталого розвитку на місцевому рівні. Досліджено теоретичну суть і зміст поняття «сталі розвиток». Розкрито взаємозв'язок його основних трьох складових: екологічної, економічної, соціальної. Запропоновано концептуальні основи реформування місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою в умовах децентралізації повноважень. Обгрунтовано доцільність змін у системі місцевого самоврядування, які сьогодні впроваджуються та передбачають реалізацію сталого розвитку на засадах відкритості, гласності органів державної влади, активної участі громадського суспільства у формуванні державної територіальної політики, дотримання екологічних прав громадян. Узагальнено принципи сталого розвитку місцевого самоврядування. Визначено стратегічні орієнтири розвитку місцевого самоврядування. Окреслено перспективи територіального розвитку. Обгрунтовано перехід до концепції сталого розвитку, яка передбачає побудову якісно нової соціо-еколого-економічної моделі розвитку суспільства, із вирішенням проблем сьогодення та майбутніх поколінь.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.194. Мікроекономічні чинники розвитку підприємств сфери гостинності в регіоні / М. І. Стегней, К. М. Хаустова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 165-170. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено основні мікроекономічні чинники розвитку підприємств сфери гостинності в регіоні в умовах змін. Наведено визначення регіонального мікросередовища підприємств сфери гостинності; систематизовано основні чинники економічного розвитку підприємств галузі. Визначено особливості, тенденції та проблеми розвитку підприємств готельного бізнесу в Закарпат-

ській обл. Досліджено основні мікроекономічні чинники, що формують кон'юнктуру регіонального ринку готельних послуг. Визначено особливості мікросередовища готельного бізнесу в регіоні, серед яких: недостатній рівень використання наявного природного, ресурсного та туристичного потенціалу території; посилення конкуренції на ринку; розвиток тіншового та «сірого» ринків готельних послуг, особливо в умовах обмежувальних заходів; скорочення кількості іноземних туристів; недостатній рівень розвитку різних форм туризму, що обмежує можливості готелів для розширення послуг. Запропоновано методи адаптації підприємств сфери гостинності для виживання та розвитку в нових макро- та мікроекономічних умовах, що передбачають насамперед: формування ефективної системи безпеки для гостей; дослідження цільових аудиторій і фокусування послуг на їх потреби; активізація розвитку різних форм туризму в регіоні, зокрема лікувального, екологічного, пізнавального, дитячого, та розробка відповідних готельних продуктів; активізація інноваційної діяльності та впровадження інформаційних технологій. Подальші дослідження спрямовуватимуться на розроблення методичних підходів до оцінювання мікросередовища підприємств сфери гостинності та їх використання для формування регіональної стратегії розвитку туризму та готельно-ресторанного бізнесу в регіоні.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.195. Нормативно-правове забезпечення публічного управління територіальним розвитком питань формування, функціонування та розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади / І. В. Ярошенко, П. К. Семигулін // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 103-108. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

У сучасному світі суттєво зростає актуальність дослідження нових підходів до формування та функціонування економічно спроможних територій з метою подолання значних проблем у сільських і міських територіальних громадах і забезпечення їх сталого розвитку під впливом загострення ендегенних і екогенних ризиків. Очевидно, що сучасний кризовий стан територіальних громад країни, особливо сільських територій, не може задовольняти інтереси та потреби як громадян і громад, так і підприємств усіх форм власності, а також не сприяє забезпеченню мешканців територій робочими місцями та сучасними публічними послугами. Крім того, активно проводиться пошук нових стратегічних підходів до управління розвитком територій, спрямованих на скорочення диференціації рівня соціально-економічного розвитку регіонів (територій, громад тощо) шляхом вирівнювання умов економічної діяльності, раціонального використання їх виробничо-ресурсного потенціалу, досягнення сталого економічного зростання, підвищення соціально-економічних показників рівня життя громадян України. Значущість формування необхідної законодавчої бази для функціонування окремої адміністративно-територіальної системи (регіону, території, громади тощо), оцінки її стану з метою подальшого використання в публічному управлінні територіальним розвитком визначає важливість розробки та впровадження ефективної системи нормативно-правових документів для вирішення соціально-економічних проблем і стимулювання сталого регіонального розвитку в Україні, зокрема територіальних громад.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.196. Регіонально-мережева модель соціоекономічної адаптації населення прикордоння в умовах інституціоналізації неформальної зайнятості / Н. І. Варга // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 121-126. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета дослідження — представити соціологічну концептуалізацію соціально-економічних детермінант інституціоналізації соціальних практик неформальної зайнятості населення. Методологічне забезпечення дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукових методів пізнання соціальних явищ і процесів (аналізу, синтезу, типологізації, моделювання, операціоналізації, інтерпретації, абстрагування, узагальнення й синергії, а також мережевого та структурно-функціонального аналізу). Показано, що економічна адаптація населення відбувається через поширення неформальної зайнятості, яка сформувалася у процесі переходу від командно-адміністративної системи господарювання до ринкових економічних відносин як альтернатива формально-правовим інститутам зайнятості у зв'язку з нестачею робочих місць на ринку праці, неефективністю державного контролю за діяльністю роботодавців, неефективною системою оподаткування й прагненням роботодавців уникнути сплати обтяжливих для них податків, а також соціокультурними традиціями реципрокності, що історично склалися в суспільстві. Неформальні практики становлять унормовану позаправову та нелегальну (тіншову, сіру, приховану) сукупність практичних дій, учинків і добровільних (неформальних) соціально-економічних відносин між суб'єктами трудової діяльності.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.У.197. Світові тенденції публічного управління розвитком територій у контексті децентралізації влади / І. В. Ярошенко, І. Б. Семигулін // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 96-103. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Прогресивний розвиток кожної країни є результатом ефективної системи управління на всіх рівнях господарювання. Особливого значення набуває регіональний (територіальний) розвиток, зумовлений зростанням ролі публічного регіонального управління, становленням місцевого самоврядування, впливом громадської організації влади на соціально-економічний розвиток території. В умовах активізації процесів децентралізації влади, публічного управління, передачі в регіони певних повноважень місцевим органам влади та посилення відповідальності за їх діяльність суттєво розширюється соціально-економічний статус окремих територій (регіонів, громад), набувають актуальності питання розвитку та стимулювання, наявності ефективних механізмів та інструментів соціально-економічного розвитку регіону (території, громади, тощо). Існування проблем регіонального розвитку в Україні з явними ознаками зростання диспропорцій соціально-економічних показників, збільшення кількості проблемних і відсталіх територій, загострення міжрегіональної соціально-політичної напруженості робить актуальним питання вивчення світового досвіду функціонування та розвитку територіальних соціально-економічних систем і можливостей застосування кращих практик для формування власної регіональної політики на основі ефективного управління територіальним розвитком в умовах децентралізації влади. Зміни в законодавстві України в частині децентралізації влади мають стосуватися закріплення конституційної основи місцевого самоврядування, визначення його системи та функціонування з подальшим детальним законодавчим регулюванням. Це, з одного боку, забезпечить конституційне гарантування місцевого самоврядування, з іншого — забезпечить законодавчу базу для його подальшого розвитку та вдосконалення.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.198. Семантична модель системи стратегічного управління економічним розвитком територій / К. Є. Бабенко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 334-340. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Розроблено семантичну модель системи стратегічного управління економічним розвитком територій. Обґрунтовано, що ефективність семантичної ідентифікації залежить від правильності побудови системи відносин між поняттями. Виявлено, що ключовою перевагою методів семантичного моделювання є можливість застосування мовних засобів обчислень опису досліджуваної системи, на відміну від засобів класичної математики. Узагальнено, що процес побудови семантичної моделі передбачає реалізацію послідовних етапів: детальний аналіз понятійно-категоріального апарату (ідентифікація проблеми); вилучення та структурування теоретичних знань; формалізація та реалізація бази знань. Визначено, що стратегічне управління економічним розвитком територій представляє собою: з точки зору реалізаційного аспекту — діяльність щодо цілеспрямованих змін умов відтворення економічних процесів життєзабезпечення в регіоні відповідно до його місії та сформованих цілей; з точки зору цільового аспекту — діяльність з розробки та реалізації місії, найважливіших цілей і застосування інструментів розвитку з метою вдосконалення структури регіону відповідно до змін зовнішнього середовища. Виявлено, що особливістю запропонованої семантичної моделі є можливість графічної інтерпретації елементів системи та їх взаємозв'язків. Доведено, що теоретичним підґрунтям керуючої підсистеми в запропонованій моделі є сукупність принципів, функцій, методів та інструментів управління, що сприяють управлінському впливу на керувану підсистему. Обґрунтовано, що суб'єктом стратегічного управління економічним розвитком територій виступає керуюча підсистема, до складу якої входять державні міністерства, відомства, установи, обласні та районні адміністрації, органи місцевого самоврядування, у тому числі об'єднані територіальні громади, агенції регіонального розвитку, зацікавлені сторони. Визначено, що виявлення стратегічних пріоритетів територіальних суб'єктів господарювання сприяє забезпеченню збалансованого розвитку територій країни, скороченню їх асиметрії та міжрегіональної диференціації.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.199. Сучасна парадигма економічної активності молоді на ринку праці регіону / О. В. Швець // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 154-160. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета дослідження полягає у вирішенні структурних проблем зайнятості та безробіття, у реформуванні ринку праці та його сегментації, в усуненні нелегальної міграції та зменшенні частки неформальної економіки зацікавлені всі верстви населення, державні та міждержавні інституції. Тому не випадково багато науковців розглядають причини та проблеми глобальних змін у структурі зайнятості як чинник трансформації сучасних національних і міжнародних ринків праці. Пошук шляхів створення сприятливих умов для оптимального функціонування єдиного ринку праці є зараз однією з головних проблем у практичній діяльності міждержавних і наддержавних інституцій. Встановлено, що проблемним аспектом ефективного функціонування ринку праці молоді є дисбаланс між пропозицією робочої сили та попитом на неї. Визначено фактори впливу на ринок праці молоді регіону, при цьому молодь за її складом структуровано на групи за різними ознаками (за віком, за місцем проживання, за напрямками діяльності тощо). Здійснено структурний розподіл

молоді за економічною активністю. Сформовано базові чинники конкурентоспроможності молоді; з'ясовано загальні причини безробіття молоді на ринку праці регіону; визначено проблеми щодо статистики безробіття в Україні, які не надають змоги об'єктивно оцінювати реалії його рівня. Обґрунтовано основні напрями вирішення проблеми безробіття молоді в країні. Дослідження теоретичних підходів до регулювання регіонального ринку праці молоді надало змогу зробити певні узагальнення. Специфіку регулювання ринку праці молоді як об'єкта державного регулювання зумовлено особливостями молодого робочої сили: відсутністю досвіду роботи, професійною незрілістю, мобільністю, соціальним динамізмом, інноваційністю та ін. Визначено фактори впливу на стан ринку праці молоді: демографічні, економічні, соціально-трудова, освітні, інституційні тощо.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.200. Сучасні тенденції інвестування Донецької області та їх вплив на розвиток регіону / С. М. Удовченко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 87-93. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Динамічність інноваційної розбудови економіки країни значною мірою залежить від ефективності інвестиційних процесів на рівні регіонів. Одним із видів фінансування інвестиційного характеру виступають капітальні інвестиції. Тенденції інвестування в регіонах, з'ясування проблем і перспектив освоєння капітальних вкладень, стан інноваційних зрушень на регіональному рівні потребують постійного моніторингу. Метою даного дослідження є вивчення регіональних інвестиційно-інноваційних особливостей Донецької обл. у вирішенні власних економічних завдань. Розглянуто такі чинники інвестиційної привабливості Донецького регіону: географічне положення стосовно розвинених областей або держав; розвиненість транспортної мережі; наявність природних ресурсів і якісної робочої сили; розміщення виробничих потужностей; достатність інфраструктурного забезпечення інноваційних процесів. Акцентовано увагу на тому, що визначальним фактором формування інвестиційного клімату як регіону, так у країні в цілому, є політична стабільність. Проведено аналіз загальних обсягів освоєних капітальних інвестицій у регіонах, капіталовкладень за джерелами фінансування та в окремі види економічної діяльності Донецької обл. Зіставлено дані щодо обсягів інвестиційних вкладень у розрахунку на одну особу за регіонами у 2010 та 2019 рр. Узагальнюючим показником, який відображає стан економічних і соціальних процесів області, є валовий регіональний продукт (ВРП). Визначено регіони з найбільшим і найменшим приростом фізичного обсягу ВРП, акцентовано увагу на лідируючих позиціях Донеччини за ВРП у фактичних цінах. За показником ВРП на одну особу виділено найбільш продуктивні регіони України.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.201. Тенденції розвитку фінансово-інвестиційного потенціалу територіальної економіки / М. Л. Лапішко, І. В. Тяжкороб, З. Я. Лапішко, Л. С. Федевич // Фінанс-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 332-342. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Зазначено, що в умовах децентралізації фінансово-інвестиційний потенціал (ФІП) регіону розглядається щодо сукупності територіальних громад. У цьому зв'язку акцентовано увагу на питаннях мобілізації фінансових спроможностей об'єднаних територіальних громад (ТГ) для активізації їх інвестиційно-інноваційної діяльності, що сприятиме системному розвитку територіальної економіки. Зазначено, що забезпечення нарощування ФІП економіки території є неможливим без кількісного оцінювання його обсягу та рівня. Використано спосіб оцінювання рівня забезпеченості регіону власним ФІП на основі співвідношення показників чистого та валового його обсягу. Визначено, що у 2010 — 2018 рр. в економіці України спостерігається загальна тенденція до збільшення числа регіонів, які мали дефіцит вільних заощаджень, які можуть бути залучені в інвестиційний процес. За результатами аналізу зроблено висновок про асиметричність розвитку регіональної економіки. Відмічено, що з проблемами формування ФІП найменше зітхнулися регіони з розвиненою промисловістю. Запропоновано ідею нарощування власного фінансового ресурсу ТГ розвивати потенціал підприємницького сектора в напрямі налагодження імпортозаміщення. Апробовано на прикладі Львівської обл. авторську ідею вибору галузі для організації імпортозаміщувальних виробництв, що полягає у спрямуванні фінансово-інвестиційних ресурсів у ті сектори промисловості, які матимуть добрі споживчі перспективи, однак частка яких на ринку є незначною через переваги імпорту. У результаті в регіоні (території) з'явиться можливість не тільки продукувати й мобілізувати внутрішні, а залучати й акумулювати зовнішні фінансово-кредитні та інвестиційні ресурси, забезпечуючи тим самим ефективний соціально-економічний розвиток.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.202. Територіальна організація інноваційного розвитку / П. Т. Бубенко, О. В. Димченко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 109-115. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено наукову проблематику, пов'язану з прискоренням інноваційного розвитку просторової економіки, визначено степінь впливу інновацій на характер територіальної організації

господарської діяльності, забезпечено теоретичне підґрунтя щодо формування зон інноваційного зростання окремих територій (регіонів). Визначено особливості і протиріччя сучасного стану системи територіальної організації інноваційної діяльності та прискорення на цій основі темпів соціально-економічного розвитку певної території. Систематизація літературних джерел з тематики дослідження свідчить, що сучасна економічна наукова думка приділяє недостатню увагу дослідженню характеру та впливу інноваційної складової, у широкому її розумінні, на темпи та якість як самої системи територіальної організації, так і динаміки інноваційного розвитку. Саме з цього випливає безумовна актуальність теми. Проблематику поширення дифузії інновацій досліджено з точки зору уявлення та позиціонування окремої території (регіону) як суб'єкта економічних відносин, як багатофункціональної та багатоаспектної економічної системи, а не як місце зосередження лише засобів виробництва та праці. Подальшим розвитком, симбіозом теорії регіоналістики, зокрема просторової організації виробництва, з теорією та практикою інноваційного підприємництва є обґрунтування доцільності створення та поширення територіальних полюсів інноваційного зростання. Доведено, що ефективна інноваційна політика на певному економічному просторі діяльності має ґрунтуватися на функціональних властивостях форм просторової організації виробництва, з одного боку, та розміщенні продуктивних сил – з іншого. Досліджено та розвинуто уявлення про природу та характер існуючих форм сучасної територіальної організації інноваційної діяльності, яка являє собою своєрідну мережеву конструкцію, що є проєкцією виробничих мереж на певну територію, або т. зв. «мереж, прив'язаних до місця». Економічна міць такої території задається та визначається не обсягами матеріального виробництва, а мобілізаційним ресурсом усієї мережі, її загальним впливом на глобальний ринок. Набула подальшого розвитку і теорія кластеризації як одна із сучасних форм організації інноваційної діяльності на певній території.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.203. Технологія Data Mining у моделюванні нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів / Л. О. Чаговець, В. В. Чаговець, А. С. Діденко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 82-91. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Мета роботи – розробка моделей редукції інформаційного простору оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України (СЕР) та виокремлення факторних груп індикаторів, що має особливе значення для підвищення ефективності формування та ухвалення рішень під час розробки стратегій розвитку регіонів. Проведений монографічний аналіз, систематизація й узагальнення сучасних наукових доробок вітчизняних і закордонних учених надали змогу дійти висновків щодо існування низки підходів до визначення та оцінки нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів та відсутності єдиної бази оцінних індикаторів СЕР. Розроблено модель редукції індикаторів оцінки нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів України за методами Data Mining, зокрема за допомогою методу головних компонент, що надало змогу суттєво зменшити інформаційний простір оцінних показників. За результатами моделювання визначено вплив і навантаження індикаторів нерівномірності за напрямками соціально-економічного розвитку регіонів; виокремлено факторні групи індикаторів СЕР за їх головними компонентами. Здобуті результати надають можливість масштабування моделей за даними країн Європейського Союзу, що є базисом для подальшого вдосконалення моделей вирівнювання асиметричності розвитку макрорегіонів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.204. Трансформація структури економіки міст Західного регіону України: секторальний вимір / М. І. Мельник, І. В. Лещух, С. Д. Щеглюк // Фінанс-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 382-389. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено особливості трансформації структури економіки міст Західного регіону (ЗР) України. Проаналізовано просторову концентрацію економічної діяльності в містах обласного значення ЗР України, а також швидкість та інтенсивність трансформації структури їх економік. Залежно від структури економіки міст обласного значення в базовому періоді та інтенсивності структурних зрушень у ній упродовж досліджуваного періоду виокремлено 2 типи досліджуваних адміністративних одиниць: міста обласного значення, які зберегли профільність економічної структури; міста обласного значення, які диверсифікують структуру економіки. До останніх, зокрема, належать: міста обласного значення – промислові центри, які диверсифікували свою діяльність шляхом розвитку сервісної економіки; міста обласного значення, які трансформували структуру економіки в напрямі розвитку промисловості; міста обласного значення, які, попри поліпрофільність економічної структури в базовому періоді, наростили впродовж наступних років економічний потенціал лише у певному секторі економічної діяльності; інші міста обласного значення, зокрема ті, які змінили вектор економічної діяльності в напрямі розвитку суміжних галузей. Констатовано існування позитивних тенденцій (вища адаптивність структури економіки досліджуваних адміністративних одиниць до сучасних умов со-

ціально-економічного розвитку), а також негативних тенденцій (асиметричність регіонального суспільно-економічного розвитку внаслідок концентрації ділової активності та капіталу в містах обласного значення; диспропорційність секторальних і просторових структурних змін в економіці міст обласного значення; посилення монопрофільності економічного розвитку окремих міст обласного значення в контексті загострення ризиків економічної діяльності) у трансформаційних процесах економіки міст обласного значення.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.205. Формування експортного потенціалу нішевих культур у контексті зрівноваженого розвитку сільських регіонів: монографія / І. В. Черевко. — Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. — 487 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 371-470. — укр.

Висвітлено теоретичні основи та методологію дослідження формування експортного потенціалу нішевих культур як чинника ефективної реалізації концепції зрівноваженого розвитку сільських регіонів, представлено результати дослідження динаміки і чинників виробництва продукції вирощування нішевих культур сільськогосподарськими виробниками та формування експортного потенціалу його продукції і їх ефективності, основні напрями формування перспективи у галузі вирощування нішевих культур та експортного потенціалу його продукції і створення необхідних для цього умов. Розглянуто теоретико-методологічні засади ефективного розвитку галузі вирощування нішевих культур та формування експортного потенціалу продукції як чинника вирішення проблем зрівноваженого розвитку сільських регіонів та реалізації його стратегії в Україні. Окреслено методику класифікації нішевих культур, методику оцінки експортного потенціалу продукції вирощування нішевих культур сільськогосподарськими виробниками та його впливу на зрівноважений розвиток сільських регіонів.

Шифр НБУВ: ВА858068

2.У.206. Формування інноваційної моделі кластерної політики регіонів на основі балансу інтересів: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.05 / Л. І. Панкова; Черкаський держ. технол. ун-т. — Черкаси, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано науково-методологічні засади та практичні рекомендації щодо формування інноваційної моделі кластерної політики регіонів на основі балансу інтересів, що надало можливість здійснити теоретичне узагальнення та надати нове вирішення актуальної наукової проблеми. Визначено та систематизовано основи теорії кластерів у розвитку системи знань регіоналістики з позиції пріоритетів і векторів інноваційного прогресу та нарощення потенціалу кластероутворення. Окреслено еволюційні етапи розвитку та поширення теорії кластерів за критеріями: міждисциплінарної відособленості; системності; міжпарадигмального синтезу. Узагальнено положення сучасної кластерної методології з позиції перспектив формування наукових основ інноваційної моделі кластерної політики регіонів, обґрунтовано передумови такого процесу. Окреслено проблеми забезпечення кластерної політики регіонів як сучасного метанаукового дослідження, драйвера системи знань регіоналістики. Запропоновано методичний підхід до діагностування економічних інтересів і динамічну модель їх балансування у використанні потенціалу регіональної кластерної політики. Досліджено та систематизовано досвід інноваційної моделі кластерної політики регіонів світу на основі узагальненого оцінювання компонентів: базових концептів; умов та особливостей інституціоналізації кластерної діяльності і складових політики. Обґрунтовано ключові принципи інноваційної моделі кластерної політики в діяльності регіональних органів влади. Визначено й аргументовано пріоритети формування інноваційної моделі кластерної політики регіонів України на основі узагальнених результатів оцінювання стратегій і програм інноваційного розвитку на відповідність критеріям розумної спеціалізації.

Шифр НБУВ: РА451623

2.У.207. Формування наукового підґрунтя для ідентифікації та структуризації проблем розвитку регіону / М. Л. Беккер // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 89-95. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Актуальність дослідження підтверджується зростанням ролі наукового забезпечення щодо ідентифікації та структуризації проблем регіонального розвитку при розробці напрямів державної регіональної політики, а також при формуванні стратегій і програм соціально-економічного розвитку регіонів України. Мета роботи – обґрунтування методичного підходу до ідентифікації та структуризації проблем розвитку регіону. Проведено аналіз тлумачення суті понять «проблемний регіон» і «депресивний регіон». Визначено, що поняття «проблемний регіон» є ширшим, незважаючи на те, що в законодавстві України його визначення відсутнє. Доведено, що для ідентифікації та структуризації проблем регіонального розвитку доцільно застосовувати розроблений автором методичний підхід, який містить чотири послідовні етапи, реалізація яких надасть змогу здійснити якісну та кількісну оцінку особливостей розвитку регіонів України та ідентифікувати проблеми, що його супроводжують. Ідентифікація та структуризація проблем і визначення цілей розвитку регіонів проводиться у вимірах «Природно-територіальний і соціально-економічний потенціал», «Соціально-економічна та екологічна

результативність», «Якість життя населення». Для визначення вимірів дослідження проблем і визначення цілей розвитку регіонів запропоновано застосовувати інтегральні показники, що розраховуються за допомогою адитивної методики згортки їх часткових показників та компонент. Перспектива подальших досліджень полягає в удосконаленні методичного забезпечення цілепокладання розвитку регіонів України.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.208. Methodological approaches to assessment of budget capacity in the context of decentralization / I. Vakhovych, I. Kaminska, H. Nedopad // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 210-218. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Оцінка бюджетної спроможності регіону (БСР) є важливим інструментом виявлення фактичного її рівня, а також пошуку резервів нарощення та шляхів розв'язання локальних проблем. Мета дослідження — вдосконалення методичних підходів до комплексної оцінки БСР. Запропоновано методичний підхід до оцінки БСР, що базується на реалізації чотирьох основних етапів і проведенні аналітичного дослідження її оцінки за трьома напрямками: аналіз та оцінка бюджетної достатності регіону; аналіз та оцінка бюджетної ефективності регіону; аналіз та оцінка БСР. Наведено методику розрахунку інтегрального індексу БСР. Визначено типи БСР відповідно до фактичних рівнів бюджетної достатності, бюджетної ефективності та бюджетної самостійності. Систематизовано індикатори БСР за трьома напрямками дослідження, що деталізовано окреслюють рівень БСР в умовах децентралізації. З метою забезпечення наочності одержаних результатів запропоновано здійснювати побудову графоаналітичної моделі БСР на основі зображення трикутника БСР, вершини якого формуватимуть вектори бюджетної достатності, бюджетної ефективності та бюджетної самостійності. Подальші дослідження варто сфокусувати у напрямі формування і реалізації дієвих та актуальних інструментів підвищення рівня БСР.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.С.67, 2.У.177, 2.У.408, 2.У.415, 2.Х.810

Географія окремих галузей народного господарства

2.У.209. Економічна безпека транспортного комплексу регіону / В. В. Папп, Н. В. Бошота // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 8. — С. 69-75. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Обґрунтовано актуальність проблематики розвитку транспортної сфери регіону як важливої складової підвищення економічної безпеки країни, окреслено значення транспортної галузі в забезпеченні ефективного функціонування економічної системи країни. Підвищення економічної безпеки транспортної галузі є основою гарантії безпеки регіонів, країни, умовою сталого соціально-економічного розвитку. Актуальність теми дослідження зумовлена роллю транспортної сфери в регіональній економіці, а також у нестабільній фінансовій ситуації в галузі та національній економіці в цілому. Мета роботи — дослідження організаційних аспектів економічної безпеки транспортної сфери в регіоні. Проаналізовано основні тенденції розвитку транспортного комплексу, а також проблеми, що існують в галузі. Досліджено сучасні особливості розвитку системи економічної безпеки транспортної сфери регіонів та визначено місце і значення транспортних систем у регіональній економіці. Запропоновано показники підвищення економічної безпеки регіонального транспортного комплексу; окреслено можливі ризики розвитку та функціонування транспортної сфери регіонів. Виявлено основні чинники, що забезпечують інтегрований ефект функціонування транспортної інфраструктури в регіоні, та її вплив на економічну безпеку. Обґрунтовано концептуальні положення та інституційні передумови підвищення економічної безпеки транспортного комплексу, критерії їх взаємодії з іншими сферами економіки регіону. Розглянуто сучасні проблеми управління економічною безпекою транспортного комплексу регіону у взаємозв'язку із забезпеченням економічної безпеки країни. Запропоновано напрями стратегічного планування розвитку регіонального транспортного комплексу та підвищення його економічної стабільності.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.210. Ефективність використання потенціалу транспортних послуг регіонів України: роль «тіньової» складової / І. Г. Бабець // *Проблеми економіки.* — 2020. — № 3. — С. 86-93. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Обґрунтовано методику оцінки ефективності використання потенціалу транспортних послуг з урахуванням показників частки послуг у валовій доданій вартості й обсягах випуску регіону, рівня зайнятості, забезпечення інвестиціями, міжнародної конкурентоспроможності, структури сплачених податків і коефіцієнта тінізації економічної діяльності. Виявлено позитивну динаміку інтегрального показника ефективності використання потенціалу транспортних послуг в більшості регіонів України у 2013 — 2018 рр. Розраховано коефіцієнт чутливості інтегрального показника ефективності використання потенціалу транспортних послуг до зміни кожного показника, що характеризує цю сферу діяльності. Для більшості регіонів України характерна суттєва

чутливість інтегрального показника до зміни рівня тінізації транспортних послуг. Групування регіонів України за коефіцієнтом чутливості інтегрального показника до зміни рівня тінізації транспортних послуг у 2018 р. надало змогу виділити регіони з високою, середньою та низькою чутливістю та охарактеризувати особливості цих груп за основними ознаками. Виявлено основні чинники підвищення ефективності використання потенціалу транспортних послуг: детінізація діяльності підприємств; збільшення частки прибуткових підприємств у загальній кількості підприємств, що надають транспортні послуги; збільшення частки податку на доходи фізичних осіб у загальних обсягах сплачених податків підприємствами; рівень зайнятості. Запропоновано заходи щодо підвищення ефективності використання потенціалу транспортних послуг, що спрямовані на скорочення обсягів «тіньової» діяльності, збільшення прибутковості підприємств і зниження неформальної зайнятості.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.211. Кластерний аналіз використання та розповсюдження Інтернет-технологій у регіонах України / О. О. Туманов // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 3. — С. 244-252. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

За останні десятиліття розвиток і розповсюдження Інтернет-технологій набули величезних обертів. Використання мобільного Інтернету значно прискорило цей процес. Людям більше не потрібно залишатися вдома або в офісі, щоб перебувати в Інтернет-мережі, а деякі навіть повністю перенесли свою роботу в онлайн-середовище. Одними з важливих елементів цього середовища є соціальні мережі, блоги та інші засоби масової інформації. Соціальні медіа швидко набули популярності, оскільки надають можливість людям спілкуватися та ділитися думками. Велике значення має автоматизований аналіз даних для одержання значущої інформації, яка необхідна потенційному бізнесу, користувачам і споживачам. Для того, щоб краще вивчити використання соціальних медіа, спочатку потрібно зосередитися на загальному підході та знайти надійні показники. Ці показники можуть бути даними інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які тепер впливають на кожен аспект життя людини. Вони відіграють значну роль на робочому місці, у бізнесі, освіті та розвагах. Дане дослідження включає огляд алгоритмів загальних методів кластеризації та посилення на дослідження, зроблені за останні роки, які використовували відповідні алгоритми: на основі поділів; на основі ієрархії; на гібридній основі та на основі цільності. Досліджено використання та розповсюдження Інтернет-технологій у регіонах України. Інформаційною базою дослідження є показники наявної ІКТ-інфраструктури в областях України у 2018 р. На основі даних використання Інтернету в регіонах України проведено кластерний аналіз та надано візуалізацію розподілів на одержані групи.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.212. Методичний підхід до оцінки рівня управління туристсько-рекреаційним потенціалом Харківського регіону / І. М. Писаревський, К. К. Мелешко // *Проблеми економіки.* — 2020. — № 3. — С. 104-111. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розроблено методичний підхід до оцінки рівня управління туристсько-рекреаційним потенціалом Харківського регіону при врахуванні його наявних організаційно-економічних можливостей. Зазначено, що туристські ресурси України мають величезний вплив на розвиток регіональної економіки та національного господарства в цілому. Тобто визначення рівня управління туристсько-рекреаційним потенціалом регіонів України є одним із головних завдань сьогодення, оскільки є потреба у виявленні наявних резервів та організаційних недоліків в управлінні туристсько-рекреаційною сферою. Зазначено, що Харківський регіон завжди мав потужний економічний, науково-технічний та виробничий потенціал. Водночас, на жаль, мало уваги приділялося питанням розвитку туризму та рекреаційної діяльності, незважаючи на те, що за кількісними показниками роботи суб'єктів туристської галузі різних форм власності Харківська обл. впевнено входить у п'ятірку лідерів. Вказано, що аналіз туристських потоків демонструє збільшення громадян України, що користуються послугами робітників туристської сфери, в Харківському регіоні в тому числі. Для оцінки рівня використання наявного туристсько-рекреаційного потенціалу запропоновано ввести такі показники рівня туристського обслуговування: охоплення наявного населення Харківського регіону послугами внутрішнього туризму; охоплення наявного населення Харківського регіону послугами виїзного туризму; територіальна доступність за середньою теоретичною відстанню; територіальна доступність за площею об'єкта; асортиментна доступність; забезпеченість населення послугою; динаміка розвитку забезпеченості населення послугою (щодо попереднього року). Проведена оцінка надала змогу виявити недоліки в управлінні туристсько-рекреаційним потенціалом Харківського регіону. Зроблено висновок про відсутність реального рівня інвестицій, який стримує розвиток туристської сфери в Харківському регіоні. Проведене дослідження Всесвітньої ради по туризму та мандрівках (WTTC) доводить, що в будь-якій країні світу кожен мільйон доларів, який був вкладений у туристську галузь, забезпечує найвищу віддачу у

вигляді забезпечення робочими місцями та наступними внесками у ВВП у порівнянні з іншими секторами економіки.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.213. Методологія формування збалансованої системи показників регіональної диференціації / М. С. Бріль // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 133-142. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Запропоновано покрити модель формування збалансованої факторної системи показників регіональної диференціації у системі канонічних кореляцій. Канонічні кореляційні зв'язки досліджуються між групами вихідних змінних для регіонів України за 2015 — 2019 рр. за допомогою ППП Statistica. Основна мета дослідження полягає у реалізації методології канонічних кореляцій шляхом ідентифікації об'єкта дослідження в двох ознакових просторах; максимізації зв'язку (просторове відображення об'єкта); зменшення обсягу вихідних даних (можливість відсутності суттєвих факторів). Здійснено відбір найбільш інформативних змінних за характеристикою тісноти зв'язку між двома множинами змінних і змістом досліджуваних процесів у динаміці шляхом аналізу структури канонічних змінних і величин канонічних кореляцій. Побудовані динамічні моделі канонічних кореляцій для формування збалансованої факторної системи показників регіональної диференціації надають змогу більш чітко та логічно здійснити змістовну інтерпретацію одержаних результатів у порівнянні з іншими багатовимірними методами. За результатами проведеного дослідження формування збалансованої репрезентативної системи показників скомпоновано такі множини факторів: множина найбільш значущих факторів, множина значущих факторів, множина суттєвих факторів, множина несуттєвих факторів. Застосовано методологію канонічних кореляцій, що розширює можливості формування і дослідження взаємозв'язків різних явищ і процесів у соціально-економічних системах різного рівня ієрархії в результаті залучення в процес аналізу систем великої множини досліджуваних факторних і результатуючих показників в одній сукупності, забезпечуючи ґрунтовний базис формування збалансованої факторної системи показників регіонального розвитку та диференціації як в просторовому, так і часовому, динамічному розрізах, що поліпшить та удосконалив реалізацію стратегій розвитку, та зменшить регіональну нерівномірність.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.214. Тенденції розвитку екотуристичної діяльності в Дніпропетровській області / Л. С. Безугла // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 94-103. — Бібліогр.: 34 назв. — укр.

Виконано статистичний аналіз і розроблено прогнози основних показників діяльності суб'єктів господарювання у сфері екотуристичної діяльності на прикладі Дніпропетровської обл. Розраховано коефіцієнти кореляції Пірсона, Спірмена і Фехнера для визначення кореляційного зв'язку між доходами від надання туристичних послуг і операційними витратами суб'єктів туристичної діяльності (туроператорів і турагентів) у регіоні. Визначено стратегічні напрями активізації розвитку екотуристичної діяльності в Дніпропетровській обл., серед яких: створення належних інституційних умов і відповідного правового середовища, що полягає у розробленні та прийнятті Закону України «Про сільський зелений туризм», регіональної програми розвитку екологічного туризму, внесенні змін і доповнень до Стратегії розвитку на період до 2027 р. і Плану заходів з її реалізації у 2021 — 2023 рр.; економічна підтримка розвитку екотуризму шляхом публічно-приватного партнерства задля залучення приватних інвестицій, краудфандингу, пільгового кредитування власників садіб для модернізації осель, підвищення кваліфікації, рекламування діяльності; реалізація стимулюючих і заохочувальних механізмів забезпечення функціонування об'єктів екотуристичної інфраструктури; формування дієвої системи забезпечення якості екотуристичних послуг, яка базуватиметься на потребах споживача, гарантуватиме базові стандарти, включатиме критерії захисту навколишнього природного середовища.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.215. Теоретико-прикладні засади оцінювання стану економічної безпеки регіональних автотранспортних комплексів / О. Є. Козін // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 75-83. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження сучасного стану автотранспортних комплексів регіонів у розрізі формування ефективної системи їх економічної безпеки. Проаналізовано сучасний стан автотранспортних комплексів регіонів; виявлено тенденції розвитку вантажних і пасажирських перевезень у регіональному розрізі. Виділено два основні проблемні напрями розвитку діяльності автомобільного транспорту в Україні: стан і відповідність європейським стандартам дорожньої інфраструктури; оновлення рухомого складу як база розвитку автомобільних послуг і підвищення їх якості. Обґрунтовано підхід до оцінювання стану економічної безпеки, який базується на виділенні двох функціональних компонентів автотранспортних комплексів, що надасть змогу комплексно оцінити стан економічної безпеки та спрямувати дії регіональних органів влади на подолання саме того напрямку, за яким простежується найбільш критичні для стану

економічної безпеки показники. Запропоновано показники, які надають можливість оцінити рівень економічної безпеки за виробничим та інфраструктурним компонентами. Проведено оцінку стану економічної безпеки регіональних автотранспортних комплексів у 2018 р. У результаті дослідження виявлено, що лише два регіони України в даний період мають достатній рівень економічної безпеки — Дніпропетровська та Закарпатська обл. При цьому, при незадовільному стані інфраструктурної складової Дніпропетровська обл. має достатній рівень за виробничим компонентом, а Закарпатський регіон характеризується достатніми показниками за обома компонентами. Стан економічної безпеки автотранспортних комплексів інших регіонів у 2018 р. був середнім або низьким.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.216. Теоретичні аспекти та особливості функціонування транскордонного регіону / М. М. Янків // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 6-12. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — поглиблення теоретико-методичних засад і вдосконалення змісту поняття «транскордонний регіон», виокремлення його характерних ознак та систематизації. З урахуванням огляду існуючого наукового доробку запропоновано авторський підхід до трактування дефініції «транскордонний регіон». У результаті дослідження обґрунтовано принципи функціонування транскордонного регіону, а саме: субсидіарність, вертикальне та горизонтальне партнерство, спільність програм і концепцій розвитку, інституалізація структур на місцевому та регіональному рівнях, співфінансування, системність, бі- та багатополарність, пропорційність. Наведено пропозиції щодо класифікації транскордонних регіонів шляхом введення низки нових критеріальних ознак, таких як: масштабність, розвиток і ступінь транскордонної співпраці; тип інтеграції; географічне положення; гомогенність (однорідність); рівень розвитку та підтримки у структурній політиці ЄС; природні особливості; механізм реалізації; інструменти та форми реалізації. Такий підхід надає змогу ідентифікувати транскордонні регіони: ідентичні, гомогенні та з відсутністю спорідненості; периферійні та малорозвинуті; лідери; ініціатори транскордонної співпраці; функціональні. Перспективами подальших розробок у даному напрямі є дослідження новітніх організаційних форм транскордонної співпраці та обґрунтування методичних підходів до оцінки ступеня інтегрованості та взаємопроникнення у транскордонному регіоні.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.217. Удосконалення статистичного моніторингу ефективності діяльності колективних засобів розміщення в Україні / Т. В. Деркач, О. Г. Милашко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 238-243. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Вдосконалено підходи до моніторингу ефективності діяльності колективних засобів розміщення (КЗР) з урахуванням змін у методології статистичних досліджень туризму в Україні. Розглянуто особливості здійснення статистичного моніторингу колективних засобів розміщення, що зумовлені змінами в методологічних положеннях з організації державного статистичного спостереження в туристичній галузі у 2018 р. Доведено недоцільність виведення фізичних осіб — підприємців з об'єктів статистичного моніторингу. Цей висновок ґрунтується на одержаних експериментальних шляхом кореляційних залежностях між результативним показником «доходи від наданих послуг без ПДВ» і такими чинниками, як: середня місткість; коефіцієнт використання місткості КЗР; середньорічні фактичні витрати на один день перебування. Усі одержані залежності є адекватними згідно з критеріями математичної статистики та підпорядковуються нормальному закону розподілу, а статистичні вибірки ефективності діяльності всіх КЗР є однорідними як за кожною окремою групою, так і в цілому за сукупністю. Встановлення існуючих закономірностей ефективності функціонування різних об'єктів КЗР свідчить про необхідність подальшого вдосконалення методичної бази статистичного спостереження в туристичній сфері бізнесу, у тому числі з урахуванням регіональних особливостей.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.218. ABC-XYZ-аналіз регіонів України за дохідністю/рівнем ризику туристичної галузі / Г. Я. Дутка, О. П. Савіцька // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 137-147. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Обґрунтовано важливу роль використання ABC- і XYZ-аналізу для оцінювання та аналізування особливостей функціонування туристичної галузі України в регіональному вимірі. У портфельному інвестуванні для прийняття ефективного управлінського рішення, серед багатьох альтернативних, для інвесторів важливе значення має зіставлення двох факторів — дохідності та рівня ризику. Принцип вибору стратегії інвестування з урахуванням оптимальності співвідношення дохідності та ризику має бути визначальним не тільки для інституційного інвестора, а і для держави, яка формує стратегічні та пріоритетні напрями розвитку, одним з яких є туризм. Туризм є одним із найбільших і таким, що швидко зростає, сектором економіки не тільки у світі, а й в Україні. Проте для туристичної діяльності характерні елементи невизначеності та ризику, які необхідно враховувати у формуванні державної політики. Запропоновано групувати регіони України за дохідністю (доходом від надання туристичних

послуг) за допомогою ABC-аналізу, а за рівнем ризику туристичної галузі — XYZ-аналізу. Групування надало змогу зіставити регіони України за рівнем дохідності та ризиковості у сфері туризму, що допоможе в подальшому приймати оптимальні управлінські рішення їх ефективною реалізації. Проведене дослідження надало змогу за допомогою поєднання ABC- і XYZ-аналізу згрупувати та позиціонувати регіони України у матриці ABC-XYZ-аналізу за дохідністю/рівнем ризику туристичної галузі. Групування регіонів України надає змогу виявити найбільш перспективні регіони у сфері розвитку туристичної галузі та віднести їх до категорій тих, які формують імідж України на міжнародній арені та вносять найбільший вклад у міжнародне визнання України як туристично привабливої країни.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.У.194, 2.У.548, 2.У.716

Економічна статистика. Облік. Економічний аналіз

Облік. Аудит

2.У.219. Бухгалтерський облік. Основи теорії та практики: підручник / А. Г. Загородній, Г. О. Партин, Л. М. Пилипенко, Т. І. Партин, О. І. Тивончук; Національний університет «Львівська політехніка». — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2022. — 415 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 412-415. — укр.

Українською та англійською мовами розкрито теоретичні та практичні основи бухгалтерського обліку. Висвітлено принципи, предмет, методи та методичні прийоми бухгалтерського обліку. Описано технології відображення господарських операцій на бухгалтерських рахунках. Розкрито суть, призначення та форми первинної документації, облікової реєстрації, формування облікової політики підприємства та складання бухгалтерської звітності відповідно до національних положень (стандартів) обліку.

Шифр НБУВ: ВА858367

2.У.220. Моделі організації обліку з використанням крауд-технологій: особливості, переваги, перспективи / А. І. Кашперська, М. О. Ільченко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 205-212. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено сучасний стан ринку послуг з бухгалтерського обліку України; визначено особливості, переваги і недоліки існуючих моделей організації надання облікових послуг за допомогою крауд-технологій, а також досліджено перспективи їх впровадження у діяльність вітчизняних підприємств. Проаналізовано найбільш розповсюджені моделі надання облікових послуг за допомогою крауд-технологій, а саме: аутсорсинг, косорсинг, офшоринг, інсорсинг, аутстафінг. Встановлено, що облікові моделі поряд зі значними перевагами мають і низку недоліків. Наголошено, що вибір певної моделі, можливості та необхідності її використання залежить від обсягів та видів діяльності та залишається за власниками підприємств, з урахуванням переваг і наявності економічного ефекту. Визначено, що український ринок облікових послуг представлений великою кількістю підприємств і фізичних осіб — підприємців, які щедалі збільшують обсяг реалізованих послуг і користуються найбільшим попитом у підприємств та установ порівняно зі звичайним населенням та іншими категоріями споживачів. Обґрунтовано, що за умов використання послуг аутсорсерів власникам підприємств доцільно орієнтуватися на відповідність надавачів облікових послуг певним критеріям, серед яких основними є: професіоналізм і компетентність у специфіці та стратегії діяльності замовника; відповідальність за результат та якість; дотримання умов конфіденційності; вартість облікових послуг. Визначено, що використання підприємствами крауд-технологій при організації облікового процесу сприятиме його оптимізації, одержанню значних переваг від застосування додаткових ресурсів, підвищенню можливості їх адаптації до сучасних економічних реалій.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.221. Стратегічні облікові парадигми: критичний аналіз / В. П. Гринь // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 275-282. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Проведено аналіз існуючих підходів до виділення стратегічних облікових парадигм. дослідження базується на застосуванні парадигмальної моделі Т. С. Куна, яка надає змогу проаналізувати некумулятивний розвиток системи бухгалтерських наукових знань. Виділено та проаналізовано три основні напрями використання парадигмальної моделі розвитку науки Т. С. Куна при розробці облікового забезпечення стратегічного управління (розвиток бухгалтерського обліку в контексті парадигмальних змін системи стратегічного управління; формування нової парадигми на основі створення системи стратегічного обліку; парадигмальний розвиток системи обліку стратегічного спрямування). Обґрунтовано необхідність застосування поняття облікового стратегічного інформаційного простору як складової системи бухгал-

терських наукових знань. Методологічною основою дослідження обрано комунікаційну теорію та концепцію інформаційного простору. Визначено місце облікового стратегічного інформаційного простору в обліковій системі в контексті розуміння бухгалтерського обліку як інформаційно-комунікаційної системи. На основі проведеного аналізу виділених підходів встановлено існування спільних причин виділення різних видів стратегічних облікових парадигм (створення теоретико-методологічних засад для успішної практичної реалізації концепції стратегічного обліку); існування різних назв подібних парадигм; нечіткість дотримання положень парадигмальної концепції Т. С. Куна; відсутність обґрунтування місця виділеної стратегічної облікової парадигми у складі системи бухгалтерських наукових знань.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.222. Evaluation of the efficiency of state institutions of higher education in Ukraine: theoretical principles and general methodological approaches / W. Rudnytskyu, S. Svirko, A. Dykyi, O. Dyka, T. Trosteniuk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 161-170. — Бібліогр.: 25 назв. — англ.

Мета роботи — дослідження теоретичних питань визначення дієвості державних вищих навчальних закладів (ДВНЗ) України та розроблення теоретичних-методологічних засад, а також загальних методичних підходів до її оцінки. На її виконання сформовано та запропоновано доповнення тезауруса управління поняттям «ключові показники дієвості» під якими, у контексті об'єкта дослідження, запропоновано розуміти сукупність числових показників діяльності ДВНЗ натурального, умовно-натурального та вартісного характеру, які є центральним елементом системи оцінки його діяльності щодо її ефективності та результативності для досягнення визначених цілей державним закладом вищої освіти. Для формування стійкого базису методики оцінки сформовано класифікацію ключових показників дієвості за 16-ма ознаками, за якими ідентифіковано відповідні ним угруповання та надано їх характеристичку. В основу контурної сформованої методики покладено базові класифікаційні ознаки ключових показників дієвості, зокрема: за видами (ефективності та результативності), ступенем вагомості (головні та другорядні) та сферами охоплення (навчальні, дослідницькі, фінансові, контингенту, інфраструктури, соціально-етичні); вона передбачає кінцеве визначення інтегрального ключового показника дієвості через суму комплексних показників ефективності та результативності або суму комплексних показників навчальної, дослідницької, фінансової, соціально-етичної сфер, а також сфер контингенту та інфраструктури. Кінцеве формування методики оцінювання дієвості державних закладів вищої освіти надасть можливість оптимально та глибоко оцінити діяльність вказаних суб'єктів, що сприятиме реальній реалізації всіх функцій управління в часі та просторі на виконання їх місії, завдань і цілей розвитку.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.289

Бухгалтерський облік в окремих країнах

Бухгалтерський облік в Україні

2.У.223. Бухгалтерський облік: підручник / Н. М. Клим; Національний лісотехнічний університет України. — 2-е вид., перероб. і допов. — Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. — 427 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 419-422. — укр.

Підручник є другим виданням і враховує зміни у законодавчих актах, що регулюють питання обліку і формування фінансової звітності підприємств України станом на 2021 р. Розглянуто основні теми з теорії бухгалтерського обліку, організації і практики ведення фінансового обліку, складання і подання фінансової звітності на підприємствах України. Викладено загальну характеристику бухгалтерського обліку, його предмет, метод, суть бухгалтерського обліку. Охарактеризовано види обліку, завдання, принципи та функції бухгалтерського обліку, вимірники, що використовуються у бухгалтерського обліку. Наведено нормативне регулювання та побудова бухгалтерського обліку на підприємстві. За кожною із тем курсу «Бухгалтерський облік», подано лекційний матеріал, питання для самоконтролю, завдання для перевірки знань, тести.

Шифр НБУВ: ВА858071

2.У.224. Диджиталізація обліку в динамічному глобальному середовищі / Н. М. Клим, М. В. Плека, Н. В. Мужевич // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 269-274. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження цифровізації бізнесу, яка буде значно зменшувати витрати, збільшувати прибуток і темпи розвитку компаній. Тільки оцифровані компанії зможуть просунути свої товари чи послуги в різних сферах економіки, розвиватися на стику галузей при менших затратах фінансів і зусиль, оскільки диджитал надає змогу стирати так звані «галузеві бар'єри», створюючи цілком новий сегмент економіки. Здійснено розгляд суті поняття «диджиталізація» та діагностику її можливого впливу на розвиток і вдосконалення систем обліку, аналізу,

оподаткування. Проведено аналіз змін та їх впливу на розвиток і вдосконалення обліково-аналітичної інформації, який надає змогу констатувати необхідність швидких динамічних процесів цифровізації в різних сферах. Крім того, диджиталізація обліково-аналітичних систем надасть змогу значно економити грошові кошти, трансформувати та розширити обов'язки відповідних посадових осіб. Технологічно диджиталізація надає змогу оптимізувати значну кількість облікових процесів та вивільнити облікових працівників для виконання ними важливіших завдань. У дослідженні проведено групування принципів розвитку систем обліку та аудиту, що ґрунтуються на новітніх інформаційних системах і технологіях. Бухгалтерам необхідно виходити за межі формування фінансових звітів, які продукують інформацію попередніх періодів, і використовувати технології теперішнього та майбутнього часу з метою прогнозування ефективних дій і розвитку підприємства. У процесі дослідження процесу диджиталізації як невідворотного явища в організації облікового процесу доведено, що одним із найбільш перспективних на сучасному ринку є використання блокчейн-технологій. Більше того, у найближчій перспективі провідні фірми впроваджуватимуть блокчейн-технології (blockchain) в систему обліку та оподаткування. Наведено технологічне застосування блокчейну в облікових процесах, основні переваги використання блокчейну в системі обліку, що надасть змогу удосконалити систему обліку, масштабувати її з метою створення додаткової вартості підприємства в довгостроковій перспективі.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.225. COVID-криза як драйвер диджиталізації бухгалтерських процедур / К. О. Назарова, О. М. Мойсеєнко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 227-234. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

COVID-криза — як прояв глобальної фінансово-економічної, соціальної та політичної кризи — є серйозним викликом для світу в цілому та України зокрема, але, разом із тим, вона стала ключовим поштовхом для прискорення тренду диджиталізації та диджитал-трансформації. Досліджено основні напрями диджиталізації облікових процедур під впливом COVID-кризи та з'ясовано проблемні питання, що виникають при впровадженні диджитал-технологій для цілей бухгалтерського обліку підприємств України. Наведено визначення поняття диджиталізації та її порівняння з диджиталізацією на прикладі документування операцій для цілей бухгалтерського обліку. Виділено основні напрями диджиталізації бухгалтерських процедур — розширення застосування електронного документообігу, використання хмарних технологій, дистанційна (віддалена) робота. Визначено переваги використання можливостей диджитал-технологій в умовах дії карантину на всій території України. Обґрунтовано, що ефективність реалізації основних напрямів залежить від: подальшого вдосконалення процедур електронного документообігу як на рівні окремих підприємств, держав, так і на міждержавному рівні; підвищення рівня інформаційної безпеки для цілей використання хмарного ресурсу для зберігання даних, здійснення розрахунків, обміну даними, їх використання у зручній формі; виправлення дисбалансу між рівнями розвитку технологій та компетенцій бухгалтерських працівників.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.У.219, 2.У.237, 2.У.339

Бухгалтерський облік у галузях народного господарства

2.У.226. Концептуальні засади побудови управлінського обліку центрів відповідальності при бюджетуванні на олійно-жирових підприємствах України / О. Л. Михальська // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 84-91. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проаналізовано управлінський облік центрів відповідальності (ЦВ), що утворюють специфічні об'єкти обліку витрат, а саме бюджетні ЦВ. Наведена система управлінського поопераційного обліку витрат відповідає вимогам бюджетування та стає необхідною умовою контролю за рівнем дотримання нормативів і забезпечує обґрунтоване формування виробничої собівартості продукції з технологічних переділів на олійно-жирових підприємствах. Інформаційним підґрунтям процесу складання бюджету є управлінський облік. Більше того, управлінський облік забезпечує потрібну інформацію для планування бюджету, контролю та аналізу виконання бюджету, а також є однією зі складових процесу бюджетування. Оцінка центрів відповідальності є корисною для розуміння циклів економічної діяльності, економічних процесів і структурних підрозділів у межах створення бюджетів. Система управлінського обліку на основі операцій переважно відповідає вимогам бюджетування, що стає необхідною умовою контролю за стандартними умовами ведення обліку. Для одержання більш деталізованої інформації для аналізу та контролю запропоновано організацію обліку витрат здійснювати за операціями-функціями технологічних процесів, що надає можливість аналітикам знаходити вузькі місця в технології через виявлення зайвих технологічних функцій і операцій та посилити

контроль за дотриманням доведених бюджетів кожному «ЦВ». Облік ЦВ має на меті оцінити управлінську діяльність окремого ЦВ, надати звіт про відповідальність та інформаційний звіт для оцінки вищого керівництва. Це метод управлінського обліку, який вимірює результати кожного ЦВ, що надає можливість кожному керівникові усвідомлювати відповідальність у своїй галузі, що стосується обліку витрат і бюджетування.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.227. Криптовалютні активи у системі фінансового обліку / А. А. Макурін // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 184-189. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто побудову процесу обліку активу та алгоритм визнання об'єкта активом. Проаналізовано основні підходи до відображення криптовалют у фінансовому обліку. Проведене дослідження показало, що в Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ) досі відсутні спеціальні роз'яснення щодо правильності ведення обліку та визнання криптовалют. З одного боку, запропоновано визнавати її як нематеріальний актив, з іншого — як запаси. Дослідження показало: щоб започаткувати процес обліку будь-якого активу, необхідно визначити, чи відповідає такий ресурс визначенню активу. Обґрунтовано належність криптовалют до активів. Проте визначити приналежність до певної групи активів стає досить дискусійним питанням. Проаналізовано основні підходи до визначення певної групи активів. За формальними ознаками криптовалюту відносять до грошових коштів або їх еквівалентів. У дослідженні проведено порівняння грошових коштів і криптовалют. Розглянуто основні відмінні риси цих двох активів. Встановлено, що оцінювати криптовалюту необхідно за справедливою вартістю, при цьому зазначати дату оцінки з метою фіксації ринкових умов. Вимірником криптовалюти при відображенні у фінансовій звітності є долари США або еквівалент національної валюти на дату складання балансу. Дослідження показало, що залежно від виду діяльності підприємства криптовалюту у фінансовій звітності, у «балансі» варто визначати за статтею «Нематеріальні активи» (код рядка 1000) та первісну вартість такого активу за рядком 1001 або як запаси (код рядка 1100). Також, якщо в обліковій політиці підприємства зазначено, що криптовалюта виступає фінансовою інвестицією, її варто відображати у рядку 1160.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.228. Модифікація принципів обліково-аналітичного забезпечення як домінанта управління економічною безпекою аграрних підприємств / С. І. Васишин // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 219-226. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Управління будь-яким підприємством здійснюється на базі інформації, зосередженої в різних джерелах, яка накопичується у процесі підприємницької чи іншої діяльності. Використання інформації як специфічної субстанції у процесі обліково-аналітичного забезпечення передбачає дотримання певних принципів, основними з яких є: обачність, повнота висвітлення, безперервність діяльності, своєчасність, суттєвість, правдиве подання, зрозумілість тощо. Ці принципи визначено як міжнародними, так і національними стандартами. Обґрунтовано необхідність та напрями модифікації принципів обліково-аналітичного забезпечення як домінанта управління економічною безпекою аграрних підприємств. Охарактеризовано особливості ідентифікації та класифікації принципів обліково-аналітичного забезпечення. Проведено порівняльний аналіз суті принципів, наведених у міжнародних і національних нормативно-правових актах. Здійснено критичний аналіз поглядів науковців щодо виокремлення принципів фінансового, управлінського обліку та економічного аналізу. Запропоновано виокремлення специфічних безпекоорієнтованих принципів обліково-аналітичного забезпечення, які у своїй сукупності є важливою домінуючою формувальною архітектурою обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою, підсилюють адекватність принципів обліку й аналізу запитами зміцнення економічної безпеки та створюють платформу для формування безпекоорієнтованої облікової політики та безпекових акцентів представлення аграрного бізнесу у звітності. Перспективою подальших досліджень є оцінка впливу інформаційних запитів стейкхолдерів гарантування економічної безпеки та галузевої специфіки архітектуру обліково-аналітичного забезпечення в аграрних підприємствах.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.229. Облікова інтерпретація витрат на маркетингову діяльність торговельного підприємства / Г. Р. Верзілова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 284-292. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

В умовах турбулентності сучасного бізнес-середовища пріоритетної уваги керівництва торговельних підприємств заслуговує фінансова результативність і ефективність заходів, орієнтованих на безперервний збір інформації, її аналітичну обробку та зворотний контакт з цільовими сегментами. Тому актуальним є дослідження облікової супроводу процесу прийняття управлінських рішень щодо маркетингових витрат в управлінській інформаційній системі торговельного підприємства. Мета роботи — обґрунтування методичних засад і розробка практичних рекомендацій з формування в обліковій системі підприємства витрат на маркетингову діяльність. Для забезпечення ефективного

функціонування інформаційної системи управління маркетинговою діяльністю запропоновано авторський підхід до відображення маркетингових витрат на рахунках обліку та у звітності торговельного підприємства. Обґрунтовано доцільність обліку маркетингових витрат на однойменному субрахунку, що відкривається до рахунку 93 «Маркетингово-збутові витрати». З урахуванням специфіки маркетингової діяльності торговельного підприємства запропоновано технологію обліку окремих видів цих витрат й узагальнення інформації про них у відповідній зведеній відомості. Надано рекомендації щодо організації обліку маркетингових активів торговельного підприємства. З огляду на внесені пропозиції розроблено алгоритм облікової інтерпретації формування фінансового результату від реалізації товарів (продукції, послуг) торговельного підприємства. Викладені пропозиції з удосконалення методики відображення маркетингових витрат в обліку підприємства торгівлі покращать обліковий супровід процесу прийняття управлінських рішень з оптимізації витрат на маркетингову діяльність. Як перспективні напрями дослідження виділено оптимізацію первинного документування маркетингових витрат в інформаційній системі торговельного підприємства та аналіз ефективності маркетингових проектів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.230. Особливості застосування комп'ютеризованих інформаційних систем бухгалтерського обліку у фізкультурно-оздоровчих закладах / В. О. Осмятенко, В. В. Вавілов // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 200-207. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження особливостей застосування комп'ютеризованих інформаційних систем бухгалтерського обліку та подання звітності у фізкультурно-оздоровчих установах. Доведено, що прийняття менеджерами різних ланок фізкультурно-оздоровчих установ ефективних управлінських рішень, особливо в умовах світової пандемії COVID-19, є можливим лише за допомогою одержання своєчасної, повної, достовірної, об'єктивної інформації про господарську діяльність підприємств, що надає система бухгалтерського обліку та подання звітності. Обґрунтовано, що в умовах глобалізації та світової пандемії COVID-19 відбувається модифікація існуючих і поява нових завдань бухгалтерського обліку, що зумовлено переорієнтацією на онлайн-послуги, зміну мотивів та запитів усіх зацікавлених в обліковій інформації учасників господарських відносин. Сформовано та систематизовано завдання бухгалтерського обліку у фізкультурно-оздоровчих установах. Для прийняття ефективних управлінських рішень в обліково-аналітичній системі фізкультурно-оздоровчих установ запропоновано виділити чотири зрізи інформації: облікову, аналітичну, прогнозну й управлінську. Доведено, що головним завданням інформаційних систем і технологій бухгалтерського обліку у фізкультурно-оздоровчих установах України є створення більш якісного рівня співпраці, координації та комунікації інформаційних зв'язків між підрозділами та споживачами послуг для прийняття ефективних управлінських рішень. Запропоновано алгоритм автоматизованого процесу обліку будь-яких господарських операцій фізкультурно-оздоровчих установ через бухгалтерське моделювання.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.231. Особливості організації бухгалтерського обліку елементів природного капіталу / А. О. Лопін // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 269-276. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Визначено розробку науково-методичних підходів до організації бухгалтерського обліку природного капіталу. Доведено, що в умовах суттєвого зростання антропогенного впливу на природу одним із найадекватніших та ефективних способів вирішення проблеми взаємодії суб'єктів господарювання та всієї економіки з навколишнім середовищем є запровадження обліку елементів природного капіталу на підприємствах харчової індустрії України. Обґрунтовано, що окремі екологічні аспекти господарської діяльності є досить складними з точки зору їх спостереження, оцінювання та фіксації в первинних документах. Проведено аналіз видів та форм організації бухгалтерського обліку, які притаманні вітчизняним суб'єктам харчової індустрії, шляхом обстеження 57 підприємств м. Харків та Харківської обл. За результатами анкетування виявилось, що в цілому за вибіркою більше половини підприємств харчової індустрії мають внутрішню облікову службу з повним циклом облікових робіт. З метою ефективної організації бухгалтерського обліку елементів природного капіталу на підприємстві розроблено концептуальну модель, в якій виділено специфічні елементи обліку як інформаційної системи, визначено взаємозв'язки між ними та обґрунтовано склад і структуру внутрішніх регламентів документування господарських операцій, пов'язаних з природоохороною діяльністю підприємств харчової індустрії. У системі внутрішніх регламентів організації обліку природного капіталу запропоновано виділяти чотири блоки документів, які згруповано у два класи: Регламентація організації та обліку охорони навколишнього середовища; Регламентація організації та обліку природокористування.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.232. Податковий менеджмент: навч. посіб. / Н. А. Бочарова. — Харків: Бровін О. В., 2020. — 120 с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 112-117. — укр.

Викладено теоретичні, методичні та практичні основи податкового менеджменту (ПМ). Наведено класифікацію податків та об'єктів оподаткування. Наведено концептуальні засади ПМ, аспекти формування податкової політики на державному рівні та на рівні окремого підприємства. Розглянуто методи реалізації податкової політики підприємства. Проаналізовано відображення звітів в електронному виді й впровадження програмних комплексів обліку. Увагу приділено основам оподаткування та бюджетування на підприємстві. Охарактеризовано непрямі методи визначення податкових зобов'язань. Досліджено структуру податкового бюджету підприємства.

Шифр НБУВ: ВА858704

2.У.233. Трансформація базових підходів до організації управлінського обліку в умовах глобалізації / Т. Г. Мареніч, Л. А. Поливана, Л. Кирильєва, Д. Шеховцова // Фінанс-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 99-107. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Визначено роль загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку (БО) для організації як фінансового обліку (ФО), так і управлінського обліку (УО) на підприємствах України. Досліджено низку специфічних принципів, які не використовуються системою ФО, але є підґрунтям для організації УО. Доведено, що перелік принципів УО є більш розширеним, ніж загальноприйнятих. Виділено 3 підходи до ідентифікації принципів УО [управлінський облік базується на загальноприйнятих принципах бухгалтерського (фінансового) обліку та специфічних принципах УО; принципах бухгалтерського (фінансового) обліку, загальних і специфічних принципах УО; тільки на загальних (або власних) принципах]. Досліджено суть принципів УО і визначено їх особливості внаслідок специфіки означеної підсистеми обліку та використання різноманітних облікових технік і методик. Виділено 4 глобальні принципи УО: комунікація породжує інформацію, що має вплив; інформація є релевантною; аналізується вплив на вартість; розумне керування вибудовує довіру. Розкрито суть глобальних принципів УО та з'ясовано їх значення для ключових сфер діяльності. Доведено, що глобальні принципи УО сьогодні мають рекомендаційний характер, однак регуляторами обліку в майбутньому пропонуються до обов'язкового застосування підприємствами, що є суспільним інтересом. Запропоновано перелік специфічних принципів УО, що надає можливість поглибити розкриття його суті, основних завдань і функцій. Визначено взаємозалежність принципів бухгалтерського (фінансового) та УО при ухваленні рішень. Урахувавши тісний взаємозв'язок принципів БО, глобальних принципів УО та специфічних принципів останнього, їх ієрархічну взаємозалежність, запропоновано пірамідальну модель принципів БО в умовах глобалізації, використання якої надасть можливість підприємствам, що є суспільним інтересом, побудувати національну систему УО, яка відповідатиме національним і міжнародним вимогам регуляторів обліку, та сформувати фундаментальне обліково-аналітичне забезпечення управління діяльністю суб'єктів господарювання.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.234. Фінансовий облік II: підручник / Я. П. Іщенко, О. А. Подольчук, Н. І. Коваль; Вінницький нац. аграр. ун-т. — Вінниця: Кушнір Ю. В., 2021. — 395 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 337-347. — укр.

Викладено нормативну регламентацію та методику відображення в обліку та фінансовій звітності власного капіталу, зобов'язань підприємств, доходів, витрат і фінансових результатів. Досліджено тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро— та мікроекономічного аналізу. Узагальнено та зроблено оцінку прояву окремих явищ, які властиві сучасним процесам в економіці. Наведено відомості про господарські операції суб'єктів господарювання у фінансовому обліку. Проведено аналіз господарської діяльності підприємства та фінансовий аналіз із метою прийняття управлінських рішень. Здійснено облікові процедури, застосовуючи спеціалізовані інформаційні системи та комп'ютерні технології тощо.

Шифр НБУВ: ВА858636

2.У.235. Accounting and analytical information formation by business entities under conditions of sustainable development concept realization / N. Iershova, O. Kryvytska, Yu. Kharchuk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 86-94. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

За результатами досліджень публікацій науковців, а також емпіричних досліджень щодо обліково-аналітичної інформації (ОАІ) збільшується актуальність її формування в умовах дії концепції сталого розвитку. Акцентовано увагу на значущості факторів, які впливають на генерування актуальної ОАІ для ухвалення рішень щодо сталого розвитку підприємства. Визначено фактори, що впливають на генерування актуальної ОАІ за фокус-групами. На прикладі досвіду України показано, що розвиток автоматизованих інформаційних систем у сфері

обліку та аналізу збільшує роль бухгалтерів в аналітичному забезпеченні управління діяльністю підприємства. Зосереджено увагу на зміні стилю управління, який впливає на формування актуальної ОАІ для ухвалення рішень. Уміння управляти критичними ситуаціями є професійною компетентністю суб'єкта управління. Це потребує поглибленої рефлексії та розуміння кожної критичної ситуації, визначення чітких позицій при формуванні нових стратегій і методів управління. Досліджено інформаційну цінність і корисність інструментів та методів управлінського обліку (система збалансованих показників, бюджетування, управлінська звітність, управлінський аналіз) для ухвалення управлінських рішень менеджментом компанії. Запропоновано авторську модель формування ОАІ на підприємстві в умовах дії концепції сталого розвитку. Обґрунтовано структуру стратегічного управлінського обліку, яка визначає конфігурацію прийомів і способів формування актуальної інформації. Визначено принципи формування ОАІ на підприємстві в умовах дії концепції сталого розвитку. Сформовано підстави для розвитку модулів стратегічного управлінського обліку як дієвої технології формування ОАІ для потреб менеджменту. Окреслено пропозиції щодо змісту та завдань облікового, аналітичного, звітного модулів в системі стратегічного управлінського обліку.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.236. Accounting and analytical mechanism of formation of three-dimensional value the company / V. Kraievskyi, M. Skoryk, A. Savchenko, S. Polischuk, S. Skrynyuk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 95-104. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Досліджено галузеві особливості формування показників системи бухгалтерського обліку (СБО) та управління інформацією підприємством для побудови раціональної системи виробництва та реалізації, яка має забезпечувати постійне підвищення ефективності значаючого суб'єкта господарювання. Тематичне структурування показників СБО та управління інформацією здійснюється діяльністю підприємства щодо чітко окреслених характеристик галузевої специфіки. Запропоновано модель для розвідки функціонального змісту показників інформаційної системи управління (ІСУ), яка базується на результатах параметричної кореляції функціонування механізмів формування та організації екзогенних та ендогенних факторів. Відповідно, було розроблено та вдосконалено нові показники управління, насамперед завдяки їх об'єктивізації в СБО та інформації. Дослідження базуються на системному методі, який розглядає в єдності та розвитку всі елементи, що формують обліково-інформаційну систему управління підприємством. Використано загальнонаукові методи наукового пізнання, а саме: метод аналізу (рекогносцирування функціонального змісту показників ІСУ); синтез (експлікація просторових показників інформаційної системи за рівнями управління підприємством); метод індукції (вдосконалення методології формування показників ІСУ підприємством у контексті забезпечення його сталого розвитку в довгостроковій перспективі); емпіричний метод і графічний метод. Удосконалено методологію формування показників ІСУ підприємством у контексті забезпечення його сталого розвитку на довгостроковій перспективі. Доведено, що роль інформаційної системи полягає у трансакційності послуг. За допомогою праксеологічного підходу обґрунтовано аксіологічні імперативи узагальнення щодо згаданих показників ефективності «перевпнення інформації» через систему інформації. Основні результати дослідження можуть бути використані для ІСУ сільськогосподарськими підприємствами, розроблених для кількісних та якісних характеристик ретроспективних статичних параметрів і перспективних динамічних прогнозів, що використовуються при ухваленні якісних рішень.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.237. Modernization of the State Tax Service on the example of the taxpayer's electronic cabinet / L. Chernelevsky, M. Diomina // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 1. — С. 50-56. — Бібліогр.: 5 назв. — англ.

Розглянуто подання податкової звітності в електронній формі. Наведено сучасний спосіб — електронний кабінет платника податків. Проаналізовано розвиток Державної податкової служби (ДПС) України на всіх етапах модернізації та визначено, що на сьогодні інформатизація є пріоритетним напрямком розвитку. Виявлено, що модернізація процесів податкового департаменту за участю інновацій та інформаційних технологій, розвитку безпосередньо електронного оподаткування передусім спрямована на підвищення ефективності ДПС. Протягом трьох років Україна переживає досить радикальну реформу як податкової системи, так і податкової політики зокрема. Податкова політика — це поєднання форм і методів оподаткування як держави, так і платників податків. Якщо реформа податкової системи здійснюється шляхом зміни ставок оподаткування, розширення бази оподаткування, скасування деяких податків і запровадження інших податків, то реформування податкової політики змінить форми та методи держави у сфері оподаткування. Одним з елементів, які держава постійно намагається змінити, щоб виконати податкову дисципліну з боку платників податків, є форма подання податкових звітів. Це більше стосується подання елек-

тронної податкової звітності. Про важливість досліджень у цій галузі свідчить швидкий розвиток інформаційної економіки, яка враховує потенціал інформаційних технологій. Тож актуальність цього питання не викликає сумнівів, оскільки використання інформаційно-комунікаційної технології у державному секторі створює нові механізми в контексті побудови ефективного, відповідального, підзвітного та прозорого державного управління. Зазначено, що модернізація державної податкової служби у сфері автоматизації процесів податкового адміністрування, інформатизації та розвитку інформаційної інфраструктури не була предметом окремого наукового дослідження.

Шифр НБУВ: Ж69879

Див. також: 2.У.418

Бухгалтерський облік на підприємстві

2.У.238. Моделювання корпоративної архітектури в організації управлінського обліку об'єднання підприємств / А. А. Пилипенко, А. М. С. Халліфак // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 319-327. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Сучасні умови ведення бізнесу суттєво змінили вимоги до інформаційного й обліково-аналітичного забезпечення механізму управління підприємствами та їх інтегрованими об'єднаннями. Менеджмент підприємства вимагає значного розширення переліку номенклатур обліку та їх представлення у взаємозв'язку з бізнес-процесами підприємства, зростання достовірності облікових даних і швидкості формування управлінських звітів, відображення у процесі звітування нефінансових показників і ключових складових обраної підприємством бізнес-моделі. Здебільшого реалізація таких вимог є можливою у разі зміни підходу до організації управлінського обліку. Авторською гіпотезою при цьому є використання концепції опису корпоративної архітектури як основи процесу організації управлінського обліку. Мета роботи — розвиток теоретико-методичних положень організації обліково-аналітичного процесу підприємств та їх інтегрованих об'єднань на основі імплементації до бухгалтерського обліку збудовки методології моделювання корпоративної архітектури. В основу реалізації поставленої мети покладено проектний підхід. У результаті реалізації проекту організації обліку передбачено підвищення аналітичних можливостей обліку, розгортання заснованої на даних обліку системи бізнес-аналізу, виділення контурів підтримки стратегічного менеджменту та розширення прогностичної функції обліку тощо. Для формування моделі корпоративної архітектури використано методологію TOGAF та мову моделювання Archimate. У розробленій моделі відображено структуру функцій обліку та її зв'язок з рештою елементів корпоративної архітектури. Наявність подібних функціональних моделей надала змогу ідентифікувати перелік користувачів облікової інформації та розробити концепцію розвитку управлінського обліку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.239. Облік криптовалюти в розрахунках на підприємстві порівняно з реальними грошовими коштами / Т. О. Тарасова, А. А. Макурін // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 190-195. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — визначення процесу розрахунку криптовалютами між підприємствами та його облікове відображення. Під час проведеного дослідження було встановлено, що всі учасники, які використовують криптовалюту, розподіляють ризики між собою. Через невизнання криптовалюти платіжним засобом НБУ як регулятор повністю склав свої повноваження в цьому аспекті. Розглянуто та перераховано сильні та слабкі сторони використання цифрових активів; охарактеризовано основні ризики. Запропоновано для обліку будь-яких криптоактивів використовувати синтетичний рахунок другого порядку 128 «Цифрові активи», у розрізі якого відкривати аналітичні рахунки для обліку конкретних криптовалют. Наприклад, 128.1 використовувати для обліку криптовалюти біткойн-кеш; 128.2 — для обліку криптовалюти біткойн; 128.3 — для обліку криптовалюти ефір (Ether) та інші. Крім цього, для обліку криптовалют, які зберігаються на криптогаманцях, наприклад Coinomi, пропонується використовувати синтетичний рахунок другого порядку 336 «Цифровий гаманець». Розглянуто відображення в обліку розрахунків за товари криптовалютою. Встановлено, що сучасна «наука про облік» надає змогу ідентифікувати та вносити певні правки в існуючий план рахунків для облікового відображення певних об'єктів, наприклад таких, як цифрові гроші, криптовалюти. Тому інформаційна функція бухгалтерського обліку надає змогу вести суцільне, безперервне і взаємопов'язане відображення господарської діяльності. Результати дослідження показали, що не варто нехтувати таким цифровим активом, як криптовалюта. Її можна зберігати на цифрових гаманцях і розраховуватися в мережі Інтернет за товари, роботи чи послуги.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.240. Облікова політика в управлінні діяльністю підприємств за умов гармонізації обліку та звітності / Л. Ю. Шевців, Ю. О. Мосолова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 260-269. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено теоретичні і практичні підходи до формування облікової політики підприємства на основі цілей управління в контексті гармонізації обліку та звітності. Узагальнено підходи вчених до визначення поняття «облікова політика» з побудовою її структури, визначенням мети і завдань. Наведено визначення облікової політики відповідно до чинного законодавства та міжнародних стандартів. Описано основні проблеми, з якими стикаються підприємства під час формування облікової політики за міжнародними стандартами та шляхи їх вирішення. Враховуючи норми гармонізації, специфіку діяльності, обліково-звітну інформацію підприємства, запропоновано етапи організації роботи облікового апарату. Сформовано напрями використання облікової політики для забезпечення практичних потреб зацікавлених осіб. Для оптимізації процесу облікового відображення та контролю руху товарів, забезпечення реалізації якісних характеристик звітності та контрольної функції бухгалтерського обліку в системі ефективного управління товарним асортиментом запропоновано факторну інформаційну модель облікової політики. Встановлено, що методика формування облікової політики, яка регламентує порядок здійснення управлінського обліку, орієнтованого на принципи МСФЗ, — багатоступінчастий процес, що відображає взаємозв'язок міжнародних стандартів, фінансового та управлінського обліку. Досліджено проблемні питання переходу підприємства на використання концептуальної основи МСФЗ, що пов'язано зі зміною структури наказу про облікову політику. Визначено, що розробка облікової політики для цілей управління надає змогу знизити витрати на проведення трансформаційних процедур і взаємопов'язана з показниками діяльності підприємства. Узагальнено переваги створення ефективної облікової політики для інвесторів на основі взаємозв'язку бухгалтерського обліку з основними тенденціями стандартів на міжнародному рівні, інтегрування управлінського обліку в систему МСБО та МСФЗ і з метою податкових розрахунків. Зроблено висновки, що формування ефективної облікової політики надасть додаткові можливості підприємству.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.241. Удосконалення бухгалтерського обліку основних засобів підприємств / В. В. Карпенко, О. В. Вінниченко, О. С. Петриквіва // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 108-115. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Джерелом ресурсів для капітальних інвестицій в основні засоби підприємств можуть бути кошти, які сплачено у формі податку на прибуток. Податкове навантаження на українські підприємства в сучасних умовах є значним. Одним із шляхів його зменшення є удосконалення бухгалтерського обліку основних засобів. Згідно з нормативними документами капітальні інвестиції в необоротні активи не включаються до витрат звітного періоду, у процесі експлуатації їх балансову вартість відносять на собівартість продукції, товарів, робіт, послуг шляхом нарахування амортизації протягом строку корисного використання, який визначається при зарахуванні основних засобів на баланс, але не менше від допустимого, визначеного Податковим кодексом України. Такі обмеження введено з тією метою, щоб підприємства не встановлювали стилі строки експлуатації, що збільшить розмір собівартості, зменшить фінансовий результат і податок на прибуток, який потрібно сплатити до бюджету. У результаті встановлення тривалих строків корисного використання формується менший розмір виробничих витрат і збільшуються прибуток і величина податку на прибуток. Але значне податкове зобов'язання підприємства відволікає ресурси, які могли б бути спрямовані на диверсифікацію, розроблення сучасних технологій, оновлення основних засобів, підвищення зарплат, інші цілі. Вивчено вартість основних засобів, ступінь їх зносу, обсяги капітальних інвестицій за напрямками вкладення, джерелами коштів, регіонами України та видами діяльності, рентабельність підприємств. На практичних прикладах розглянуто економічний ефект від удосконалення методів включення вартості капітальних інвестицій у собівартість, строків експлуатації основних засобів і виявлено величину впливу цих факторів на фінансовий результат діяльності та податкові зобов'язання. Додаткові кошти у формі інвестицій в основні засоби сприятимуть диверсифікації виробництва, що зумовить більші їх обсяги і, відповідно, більші доходи та податки підприємств, надходження бюджету за податковими платежами. Визначено доцільність здійснення дооцінки основних засобів для збільшення вартості активів. Доведено необхідність у вдосконаленні законодавчого регулювання у сфері обліку основних засобів для створення умов економічного росту підприємств, організацій і в цілому держави.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.242. Modeling accounting policies for the hospitality industry in the context of globalization / I. V. Nesterenko, N. S. Kovalevska, E. V. Sokolova // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 212-218. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Цель работы — обоснование организационных и методических положений, разработка практических рекомендаций по усовершенствованию учетной политики предприятий гостиничной индустрии. Предложена оптимизационная модель учетной политики гостиничных предприятий, которая позволяет выявить

учетно-аналитические ресурсы управления в разрезе выделенных отчетных хозяйственных сегментов и на их основе формировать отчетность по сегментам гостиницы. Развивая теорию классификации расходов, определено, что группирование расходов целесообразно осуществлять по наиболее весомым сегментам гостиницы, что отвечает задачам управления расходами, исходя из особенностей гостиничной деятельности, создает условия экономического обоснования целей структурных подразделений. Доказана целесообразность максимальной интеграции учетной политики гостиницы в соответствии с международными стандартами и национальными нормативными документами, которые определяют особенности ее формирования. С целью усовершенствования процесса управления расходами предприятий гостиничной индустрии по сегментам рекомендована система субсчетов к счету 23 «Производство», в которой субсчета второго порядка отвечают основному, вспомогательному и дополнительному уровню услуг, а счета третьего порядка — производственным службам предприятия. Предложенная модель учетной политики позволяет рационализировать процесс формирования информационных ресурсов на разных уровнях управления гостиничным предприятием и разработать методические принципы отражения гостиничных услуг в бухгалтерском учете в соответствии с требованиями международных и национальных стандартов финансовой отчетности.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.У.234, 2.У.360, 2.У.492

Аудит в Україні

2.У.243. Аудит безпеки руху як імператив глобалізаційних процесів та ефективного державного менеджменту / К. О. Назарова, І. С. Микитюк, В. Д. Гоцуляк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 235-244. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Доведено нагальну необхідність впровадження аудиту безпеки руху на автомобільних дорогах України в умовах глобалізації та ефективного державного менеджменту. Розглянуто проблеми підвищення рівня безпеки дорожнього руху та системи управління транспортними засобами шляхом впровадження аудиту безпеки дорожнього руху. Доведено, що важливим інструментом зниження дорожньо-транспортних пригод і аварійності на дорогах у багатьох країнах світу є аудит безпеки дорожнього руху. Розглянуто досвід впровадження аудиту безпеки дорожнього руху в таких зарубіжних країнах, як Велика Британія, Австралія, Нова Зеландія, Канада, проаналізовано можливість його адаптації до умов України. Надано аналіз дорожньо-транспортних пригод в Україні за період 2017 — 2019 рр. Розглянуто складові виникнення дорожньо-транспортних пригод, техніко-експлуатаційний стан автомобільних доріг, кількість і відповідність технічного стану транспортних засобів, суб'єктів господарювання етиці дорожнього руху. Розглянуто етапи аудиту безпеки автомобільних доріг; зазначено, що результативність та ефективність аудиту безпеки дорожнього руху залежить від наявності політики, програми, конкретизації процедур аудиту. Доведено необхідність аналізу реалізації заходів по безпеці дорожнього руху за попередні роки (як імперативу аудиту безпеки руху). Зазначено, що важливою складовою аудиту безпеки руху є транспортний аудит, наведено складові проведення транспортного аудиту. Зумовлено доцільність проведення аналізу раніше вжитих заходів для запобігання дорожньо-транспортним пригодам органами контролю міністерств та відомств. Розглянуто питання навчання та підготовки кадрів аудиторів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.244. Еколого-соціальний аудит у галузевих і територіальних (адміністративних) кластерах сільського господарства / К. П. Мельник // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 184-189. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Обґрунтовано пріоритетність розвитку сільського господарства в Україні для забезпечення її національної безпеки в частині продовольчої, економічної, екологічної, а тепер — і енергетичної. В умовах створення нових територіальних об'єднань, галузевих кластерів власники великих сільськогосподарських підприємств потребують якісно нової достовірної інформації, що може забезпечити тільки аудит. Мета роботи — визначення ролі і завдань аудиту в умовах реформування сільського господарства в Україні. Розроблено систему аудиту, застосування якої на підприємствах сільського господарства та в нових територіальних об'єднаннях забезпечить виконання його (аудиту) завдань і реалізацію можливостей. Запропонована система передбачає ідентифікацію впливу суб'єктів аудиту на поперечно та поточно діяльність господарюючої одиниці, а також на її плани та прогнози через реалізацію можливостей аудиту. З метою планування розвитку сільського господарства особливого значення набуває використання можливостей аудиту для обґрунтування перспективних (прогнозних) значень показників функціонування як окремих суб'єктів господарювання, так і галузевих і адміністративних кластерів певних територій та галузі в цілому. В умовах реформування сільського господарства в Україні роль аудиту визначається інформаційними потребами різних груп користувачів

інформації як щодо функціонування галузі в цілому, так і стосовно діяльності окремих підприємств. Перспективами подальших досліджень впровадження та розвитку інституту аудиту в нових територіальних об'єднаннях є вивчення та розробка системи інформаційних потреб користувачів з точки зору зростання довіри до якості інформації.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.245. Комплексний механізм економічного аналізу господарської діяльності аудиторської фірми / В. В. Савіцький // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 276-283. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Встановлено, що для розробки комплексного підходу до методології економічного аналізу діяльності аудиторських фірм необхідно розглядати економічний аналіз як інформаційну систему. Зважаючи на специфіку діяльності аудиторських фірм, дослідження економічного аналізу як системи враховує галузеві особливості всіх складових системи. Мета роботи — дослідження комплексного механізму економічного аналізу господарської діяльності аудиторської фірми. Досліджено наукову літературу, яка стосується застосування теорії систем до економічного аналізу. Встановлено, що системний підхід надає змогу визначити особливості економічного аналізу як навчальної дисципліни; функціональної економічної науки; професійної діяльності та інформаційної підсистеми управління підприємства, у тому числі аудиторської фірми. У контексті дослідження розглянуто економічний аналіз як інформаційну підсистему управління господарською діяльністю аудиторської фірми. Розглянуто економічний аналіз діяльності аудиторських фірм як систему в класичному розумінні її складових, а саме: користувачі результатів економічного аналізу, суб'єкт економічного аналізу, об'єкт економічного аналізу, методологічна дія, зворотний зв'язок. Запропоновано власний підхід до системи економічного аналізу діяльності аудиторських фірм, який враховує їх специфіку як суб'єктів господарювання та як суб'єктів незалежного фінансового контролю. Зазначено, що ключовими об'єктами економічного аналізу визначено: фінансовий потенціал, кадровий потенціал, репутаційний капітал. Сформовано змістовне наповнення функціонування елементів системи та ідентифіковано галузеві особливості розвитку економічного аналізу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.246. Сучасні проблеми аудиторських послуг в Україні / Т. А. Жуківа, К. О. Єрмоленко, І. Й. Плікус // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 86-92. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

На сьогоднішній день аудиторська діяльність в Україні має ряд суперечностей та непорозумінь. Відсутність практичного досвіду аудиторів і необхідних ресурсів, а також тісний ринок призводять до того, що деякі аудиторські фірми не якісно виконують свою роботу. Розкрито недоліки аудиторської діяльності, низку факторів впливу на них, ситуація сьогоднішня та перспективи змін та розвитку в майбутньому, шляхи вирішення існуючих проблем. Проведено аналіз ринку аудиторських послуг (АП) в Україні, який показав позитивні тенденції. Зазначено, як він значно розширився й охопив усі сфери економічної діяльності. Наведено порівняльну характеристику аудиторського ринку за загальною кількістю суб'єктів аудиторської діяльності (САД) у 2014 — 2018 роках. Обґрунтовано, що аудиторський ринок потерпає від змін в країні. Зменшення кількості суб'єктів аудиторської діяльності пов'язано, насамперед, з посиленням вимог до аудиторів та змін в законодавстві, але це не вплинуло на обсяг наданих послуг. Відмічено проблеми монополізації ринку під «велику четвірку». Фактично аудит державних підприємств віддано у руки чотирьох компаній, які складають 0,4 % від загальної кількості САД в Україні. Підкреслено, аудиторські компанії мають недоліки та не вирішені питання, до яких відносяться відсутність єдиної програми виконання перевірки, формування ціни АП, недостатня кількість методичних розробок з аудиторського контролю, вартість сертифікації аудиторів, відсутність методичних рекомендацій, щодо комп'ютеризації аудиту. Зазначено, що до основних напрямів розвитку аудиту в Україні відносять створення механізму застосування перевірки фінансової звітності підприємств, у галузевому розрізі, поглиблення співпраці українських професійних аудиторських організацій з міжнародними та європейськими професійними організаціями бухгалтерів, аудиторів, розробка механізму ціноутворення на АП, в; підвищення контролю якості надання АП.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.247. Удосконалення професійних вимог до аудиторів за умов реформування незалежного аудиту в Україні / В. Ю. Фабіянська // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 189-199. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — удосконалення професійних вимог до аудиторів у контексті реформування незалежного аудиту в Україні. Методологія дослідження ґрунтується на теоретичних узагальненнях і використанні наукових інструментів, включаючи порівняльний аналіз та аналіз положень чинного законодавства України у сфері регулювання незалежного аудиту. Наведено результати дослідження та рекомендації щодо перспектив підвищення професійних якостей аудиторів завдяки сукупності захо-

дів, запропонованих автором. Проведено дослідження особливостей нової системи атестації аудиторів, що запроваджується Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» і деталізовано в проектах наказів Міністерства фінансів України, спрямованих на виконання вимог статті 19 Закону. У результаті проведених досліджень виділено шляхи вдосконалення професійних якостей аудиторів, що стосуються, зокрема: практичної спрямованості завдань кваліфікаційного іспиту; набуття практичного досвіду кандидатів в аудиторів; удосконалення професійних навичок аудиторів; наявності в обов'язковому порядку сертифікатів (дипломів) професійних організацій, що підтверджують високий рівень знань з міжнародних стандартів фінансової звітності для аудиторів, які проводять обов'язковий аудит фінансової звітності та обов'язковий аудит фінансової звітності суб'єктів, які становлять суспільний інтерес. Зазначено, що не обов'язково, щоб всі вимоги було реалізовано одночасно, можливий варіант послідовного їх впровадження. Практичне значення розроблених рекомендацій полягає в тому, що їх урахування під час набуття та підтримання професійних якостей аудиторів надасть змогу забезпечити якісно новий рівень вітчизняного аудиту, здатного конкурувати із міжнародними аудиторськими фірмами.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.248. Audit as an element of public governance / M. Popov, L. Prykhodchenko, O. Holynska, O. Dulina, O. Lesyk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 133-139. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Розглянуто окремі аспекти впровадження системи аудиту публічного управління (АПУ) з урахуванням трансформаційних процесів національних соціально-економічних систем з урахуванням вітчизняних реалій розвитку суспільства. Наразі Україна перебуває на шляху переходу до євроінтеграційних процесів, у тому числі в системі реорганізації публічної влади. Ефективним механізмом контролю та моніторингу ходу реалізації управлінських функцій є впровадження АПУ. Публічний аудит (ПА) є традиційним управлінським процесом у системі європейського публічного управління. Проте для України подібні процеси є новими і потребують коригування нормативно-правового забезпечення, організаційних структур, фінансової підтримки та управлінських трансформацій у системі публічного сектору з метою впровадження ефективної системи ПА. Розглянуто теоретичні аспекти ПА, що визначають його як управлінський процес, що має високе суспільне значення. Крім того, АПУ визначається як вид професійної діяльності, що вимагає окремо враховувати не лише загальні принципи проведення аудиту, а й специфіку публічного управління: публічність, високе соціальне значення, процеси лобювання інтересів політичного та економічного характеру тощо. Розглянуто об'єкти ПА, надано їх характеристику. У результаті аналізу визначено пріоритетність проведення ПА саме в системі планування, формування та розподілу бюджетних коштів різних рівнів. Розроблено та описано модель ПА бюджетних процесів, що передбачає не лише контроль витрат, а і їх раціоналізацію шляхом удосконалення управлінських механізмів. Проблемні аспекти впровадження ПА на практиці стануть тематикою подальших досліджень. Проведення аудиту сприятиме раціоналізації використання бюджетних коштів, налагодженню ефективного комплексу управлінських процесів.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.144

Світова економіка

Світова економіка в цілому

2.У.249. Глобальні проблеми сучасності: підручник / В. С. Бакіров, А. П. Голіков, О. В. Азаренкова, А. С. Зайцева (Глазкова), А. Б. Ачасов, А. О. Ачасова, Н. І. Гончаренко, Л. І. Григорова-Беренда, Г. В. Довгаль, О. А. Довгаль, Н. Г. Дуна, Н. А. Казакова, С. А. Касьян, Т. Є. Комісова, Р. С. Коваленко, О. М. Крайнюков, І. А. Кривицька, Н. В. Максименко, І. Ю. Матюшенко, А. Н. Некос, Л. В. Новікова, В. А. Пересадко, Л. Б. Поліщук, І. А. Святуха, В. І. Сідоров, О. В. Ханова, П. О. Черномаз, О. А. Чичина, В. М. Шамраєва, Є. Е. Широкоград, М. В. Шуба, О. А. Шуба, Б. О. Шуліка, О. Є. Юрченко, С. О. Юрченко; ред.: В. С. Бакіров, А. П. Голіков, О. А. Довгаль, В. А. Пересадко, В. І. Сідоров; Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. — 631 с.: рис., табл. — укр.

Розкрито чинники та причини виникнення глобальних проблем сучасності, проаналізовано їх суть. Досліджено можливі шляхи подолання проблем. Розглянуто роль міжнародних урядових і неурядових організацій, міжнародних угод та існуючих концепцій — сталого соціально-економічного розвитку, нового

міжнародного економічного порядку тощо. Охарактеризовано найважливіші питання теорії та практики сучасного світового суспільства. Проаналізовано основні глобальні проблеми сучасного світового розвитку, його рушійні сили, розглянуто варіанти розвитку ситуації з урахуванням того, як ці питання трактуються в новітніх дослідженнях фахівців. Увагу приділено тому, яким чином функціонує світова система, які глобальні проблеми розвиваються і будуть впливати вирішальним чином на її стан, становище і політику окремих суб'єктів. Досліджено зміст глобальних проблем сучасності, оцінено їх вплив на світогосподарські процеси, життя та розвиток людського суспільства, визначення шляхів їх подолання. Запропоновано розглянути неоднозначні, дискусійні та різноманітні трактування глобальних проблем сучасності, що сприятиме розвитку самостійних аналітичних навичок щодо їх осмислення крізь призму інтересів національної держави. Увагу приділено вмінно структурувати проблему й виділяти основні чинники при аналізі конфліктних явищ в різних галузях сучасного життя. Розглянуто шляхи вирішення відповідних проблем.

Шифр НБУВ: BA858138

2.У.250. Земельні ресурси та їх використання: навч. посіб. / А. М. Третяк, В. М. Третяк, Т. М. Прядка, П. І. Трофіменко, Н. В. Трофіменко; ред.: А. М. Третяк. — Київ: Білоцерківський університет, 2022. — 302 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 263-275. — укр.

Викладено поняття, функції земельних ресурсів, їх суть як об'єкта правових і соціальних відносин, значення земельних ресурсів (ЗР) для життєдіяльності людини, еволюцію розуміння ЗР в складі природних, місце земельного капіталу в структурі природного та національного багатства України, ЗР як обмежений і найбільш дефіцитний ресурс життєзабезпечення людства, суть ЗР як об'єкта економічних та земельних відносин, як об'єкта регулювання та планування, як базової основи формування земельних ділянок та землекористування в Україні. Охарактеризовано ЗР світу та склад і структуру ЗР за основними власниками землі та землекористувачами, за формами власності та їх використання в Україні. Наведено оцінку тенденцій розподілу ЗР України за соціальними, економічними та екологічними інтересами та господарським використанням, за функціональним та дозволеним їх використанням, за екологічно спрямованістю та екологічним станом землекористування, оцінку тенденцій екологічних, економічних і соціальних змін сталості збалансованого використання та охорони ЗР. Розкрито погляд в майбутнє щодо заходів із покращання використання ЗР в Україні та світі.

Шифр НБУВ: BA858580

2.У.251. Індекс глобальної конкурентоспроможності як показник опірності країн світу в умовах глобальної кризи / М. І. Чепелюк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 6-12. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

COVID-19 створив серйозну загрозу людству та продемонстрував системність процесів господарської діяльності, створивши «ефект доміно». Спочатку з появою невідомої досі інфекцією зіткнулася лише одна країна — Китай. Однак в умовах тісного взаємозв'язку та взаємозалежності учасників міжнародних господарських відносин COVID-19 поширився на інші країни світу, викликавши пандемію. Ці події свідчать про високий ступінь інтеграції господарських систем в умовах глобалізації, при якій проблеми однієї країни стають загальними та мають вирішуватися спільними зусиллями всієї світової спільноти. Події другого триместру 2020 р. демонструють системні наслідки COVID-19 — негативні події в системі охорони здоров'я (пандемія, загострення вірусної загрози), каталізація економічної кризи, яку в міжнародних наукових дослідженнях позначили як кризу COVID-19. Це вказує на значні ризики погіршення показників економічного зростання та фінансової стабільності. Мета роботи — формування гіпотези, що якщо країна має вищий індекс глобальної конкурентоспроможності в рейтингу, вона повинна мати більшу стійкість стосовно глобальної кризи, ніж менш конкурентоспроможні країни. Зараз занадто рано оцінювати економічні втрати від кризи COVID-19 з будь-якою точністю, але все ж можна зробити деякі попередні оцінки. Експерти Всесвітнього економічного форуму відзначають, що світова економіка погано підготовлена до можливого спаду ділової активності, оскільки минуле десятиліття було «втрачено» в плані прийняття заходів для підвищення продуктивності. Середній показник ІПК4.0 за усіма дослідженими країнами становить 60,7 бала, що означає, що до ідеального стану бракує майже 40 балів. Розвивати країнам необхідно не тільки грошово-кредитну політику, а й інші види економічних стратегій, інвестиції, шукати стимули для пожевлення зростання продуктивності та антикризові стратегії. Пошук балансу між технологічною інтеграцією й інвестиціями в людський капітал буде мати вирішальне значення для підвищення продуктивності. Недоліки консерватизму були помітні і до кризи COVID — 19, але саме остання змусить управлінців перейти від ідеологічної підтримки Industry 4.0 до конкретного застосування її заходів на практиці. Головним завданням держав у період кризи є досягнення найкращого для суспільства балансу між технологічним і соціальним розвитком. За підсумками системного оновлення ті країни, яким вдасться домогтися най-

кращого балансу, стануть лідерами. На шляху до цієї мети значний вплив мають культура управління, довіра між суспільством і державою, включаючи готовність населення слідувати вказівкам останньої.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.252. Культурні фактори розвитку бізнесу в рамках глобалізації світової економіки / М. І. Чепелюк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 23-27. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження культурних факторів розвитку бізнесу відомих світових компаній у межах процесу глобалізації. Встановлено, що бізнес-культура є системоутворюючим елементом підприємства і впливає на всі сфери його діяльності. Вона грає вирішальну роль у мобілізації всіх ресурсів підприємства для розширення кордонів своєї діяльності і виходу на міжнародні ринки. Досліджено корпоративні культури таких відомих корпорацій, як Procter and Gamble, Unilever, Royal Dutch Shell, Coca-Cola, Google, Facebook, Bento for Business, CB Insights, Adobe, Volkswagen, Daimler, Ford, BMW Group; виявлено їх особливості та фактори успіху в розвитку культури. Встановлено, що багато процесів і правил американських та європейських підприємств, перш за все, орієнтовані на права людини. Стало також очевидним, що ефективність міжнародного бізнесу багато в чому залежить від розуміння культури інших країн, культурних відмінностей між націями та здатності адаптуватися до них. У зв'язку з цим виникла необхідність вивчення особливостей національних культур та їх впливу на бізнес-культуру організацій, розробку підходів і методів підвищення міжкультурної взаємодії, культурної адаптації, мотивації, лідерства, прийняття рішень, управління персоналом у різному культурному середовищі. У сучасному українському суспільстві сенс поняття «бізнес-культура» дещо спотворений. Проте в Україні є приклади розвиненої бізнес-культури в компаніях та на підприємствах, що є лідерами на ринку послуг і товарів. Серед великих компаній України з розвинутою бізнес-культурою можна виділити Укрнафту, Укртатнафту, Запоріжсталь, FozzyGroup, WOG, АТБ-маркет, Київстар, Епіцентр. Встановлено, що лідерство на ринку виступає першочерговим пріоритетом для українських підприємств, а персонал є цінністю тільки для третини підприємств. Водночас у закордонних лідерів — навпаки — пріоритетом є персонал.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.253. Окремі питання економічної безпеки: дослідження впливу змін у міграційних процесах на економічний та інноваційний розвиток країн / А. С. Росохата, Л. Ю. Сагер // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 62-74. — Бібліогр.: 40 назв. — укр.

Одним із найбільш вагомих факторів впливу на економічну безпеку країни є циркуляція трудових ресурсів, особливо за умов постійного зростання обсягів, векторів та форм міграції. Даний вплив може бути як позитивним, так і негативним для національного добробуту окремої країни, так і економіки світу в цілому. Відповідно масштабність проблеми зумовлює актуальність і необхідність здійснення досліджень задля розв'язання проблеми забезпечення економічної безпеки. Мета роботи — дослідження основних факторів та напрямів впливу, які здійснюють міграційні процеси висококваліфікованих фахівців на економічний та інноваційний розвиток країн. Було застосовано аналітичні методи, які було показано за графічним методом аналізу тенденцій та описовим підходом. Також було використано порівняльний аналіз, структурний аналіз класифікаційних ознак, що надають змогу досягти мети дослідження міграційного впливу на різні сфери управління країною. Застосовували методи надають змогу досягти поставленої мети. Згруповано основні показники впливу міграційних процесів на країни відправлення (країни-донори) та країни, що виїжджають (країни-одержувачі) з точки зору економічної та інноваційної складової. Аналіз представляє результати в якісному та кількісному відношенні.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.254. Особливості корпоративного управління процесами злиття та поглинання / О. В. Птащенко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 424-429. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто основні особливості та визначено основні тенденції світового ринку злиття та поглинання (М&А). Сучасний розвиток економіки характеризується поширенням процесів глобалізації, і можна відзначити, що, так чи інакше, останні хвилі злиттів і поглинань щільно пов'язані з перебігом цих процесів. Історія ж розвитку процесів злиття і поглинання у світовій економіці свідчить, що всі слески угод злиттів і поглинань припадали та припадають на періоди структурних змін, промислових підйомів, технологічних революцій, суттєвої організаційної перебудови світової економіки. Злиття та поглинання компаній — один із найважливіших інструментів розвитку бізнесу в ринковій економіці. Цілями зазначених процесів найчастіше є зростання компанії та використання різного роду синергії, що проявляється у посиленні її впливу на ринки та підвищенні ефективності бізнесу. Більшість угод злиття та поглинання укладають індустріально розвинені країни, збільшується їх роль і для країн, які розвиваються. Динаміка ринку процесів злиття та поглинання

багато в чому буде залежати від здатності компанії укладати великі контракти, оголошені в кінці минулого — на початку цього року. Тільки тоді можна стверджувати, що зростання активності на ринку злиттів та поглинань став довгостроковою тенденцією. Багато фахівців вважають, що нова хвиля злиттів і поглинань неминуче призведе до зростання безробіття, а це, своєю чергою, спричинить загострення соціальної обстановки і вимагатиме додаткових витрат із бюджету.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.255. Особливості міжнародного науково-технічного обміну / М. В. Поляков, В. С. Білозубенко, С. Є. Шаблій // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 29-36. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Специфіка сучасного етапу розвитку світогосподарської системи поміж іншого проявилась у зростанні рівня інтернаціоналізації дослідницької та інноваційної діяльності, що закономерно супроводжувалось активізацією міжнародного науково-технічного обміну (МНТО). Він є основним фактором, що характеризує міру інтеграції країни до світової економіки. Цей обмін ототожнюється з поширенням (дифузиею) знань, що охоплює майже всі галузі промисловості та сфери послуг, сектори економіки. Розглянуто основні елементи теоретичної бази дослідження МНТО (теорії дифузії інновацій, галузеві дифузії інновацій, S-подібної кривої, вартості транзакцій, стратегічного управління, промислової організації, соціального обміну, теорії міжнародної торгівлі та інтернаціоналізації, теорія економічних механізмів, авторські концепції та моделі). Досліджено поняття, згідно з якими описується МНТО (дифузія, перелив знань; дифузія інновацій як втілених знань; міжнародний трансфер технологій), і його основні канали (глобальний, міжрегіональний, міжнаціональний, транскордонний). Проаналізовано причини розвитку МНТО та обґрунтовано його важливість. Розглянуто особливості участі в МНТО розвинених країн і країн, що розвиваються, — основні мотиви, форми, переважаючі канали та основні обмеження. Наведено підстави, які зумовлюють успішність країн в абсорбції нових знань (університети, інформаційна інфраструктура, людські ресурси, сприйняття інновацій). Підкреслено важливу роль міжнародних організацій (ЮНКТАД, СОТ, ВООЗ тощо) в МНТО, які формують міжнародну політику у сфері захисту інтелектуальної власності та забезпеченні глобального співробітництва. Підкреслено, що основні проблеми в МНТО пов'язані з розбіжністю інтересів держави та бізнесу. Сформульовано основні завдання для урядів країн щодо досягнення оптимального МНТО (удосконалення національної інноваційної системи, формування спеціальної інфраструктури МНТО, навчання наукових кадрів, організація спеціальної роботи з абсорбції нових знань та їх адаптації, поширення переваг МНТО, формування державної політики щодо розвитку та регулювання участі в МНТО).

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.256. Пандемія як загрози нового типу для економічної безпеки в умовах глобалізації / М. Д. Крамчанинова, В. В. Вахлакова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 18-23. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Актуалізовано питання, що стосуються проблем забезпечення економічної безпеки з позиції зростання глобальних інтеграційних процесів у світовій економіці. Відзначено, що формування глобального світу пов'язано з появою нових глобальних загроз у сфері економічної безпеки на прикладі пандемії коронавірусу COVID-19. Це породжує необхідність перегляду деяких негативних ефектів глобалізації з метою надання більшої керованості глобальним процесам, зробивши їх більш усвідомленими, орієнтованими на всебічне забезпечення безпеки та сталий розвиток країн. Аналізуються причини виниклих під впливом пандемії COVID-19 наслідків для економічної активності країн. Дослідження звертає увагу на виявлені пандемією проломи в економічній безпеці країн, пов'язані з деякими аспектами глобалізації. Результати проведеного дослідження надають змогу визначити найбільш постраждалі від економічного тиску сектори та розглянути можливі напрямки і тенденції подальшого економічного відновлення. Також зроблено припущення, що в майбутньому стрес-тести всіх рівнів економічної безпеки мають будуть враховувати й аналізувати більш широкий діапазон можливих сценаріїв і ризиків, пов'язаних із загрозою пандемій і впливом їх наслідків на суспільні інтереси.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.257. Порівняльна характеристика стратегій організаційного розвитку бізнес-систем в умовах глобального середовища / Н. О. Пархоменко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 385-392. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — порівняння стратегій організаційного розвитку бізнес-систем в умовах глобального середовища та визначення пріоритетів їх застосування в практиці бізнесу. При аналізі підходів до стратегічного управління було розглянуто особливості застосування стратегій організаційного розвитку бізнес-систем, а стратегії систематизовано в три групи, а саме: невтручання, розвитку та занепаду. Значну увагу приділено стратегіям розвитку: внутрішнього зростання; зовнішнього зростання — горизонтальна та вертикальна інтеграція, концентрична та конгломератна

диверсифікація, мережеві структури, стратегічні альянси, аутсорсинг. У результаті дослідження було визначено, що глобальне середовище характеризується значним ступенем міждержавної та міжfirmової конкурентної боротьби. Для того, щоб найбільшою мірою використати ринкові можливості, мінімізувати загрози, своєчасно адаптуватися до змін, враховуючи умови ведення бізнесу в різних країнах, запропоновано активніше використовувати інноваційні стратегії організаційного розвитку. Визначено сильні та слабкі сторони застосування кожної із розглянутих стратегій. Обґрунтовано доцільність використання стратегій зростання, а саме: стратегії мережевих структур і стратегічних альянсів для потужних бізнес-систем, а стратегії аутсорсингу — для середніх і малих підприємств, обмежених у ресурсах. При цьому пропонується комбінувати різноманітні стратегії організаційного розвитку бізнес-систем для досягнення різноманітних цілей.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.258. Прикладна оцінка ризиків у системі забезпечення безпеки соціально-економічних процесів у кіберпросторі / О. Є. Шандрівська, Н. Шинкаренко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 94-105. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Здійснено дослідження безпеки соціально-економічних процесів у віртуальному просторі. З'ясовано вплив ключових тенденцій сучасності на формування превентивних та адаптивних механізмів забезпечення інформаційної та кібернетичної безпеки підприємств. До основних зараховано глобалізацію, інформатизацію та індивідуалізацію потреб споживачів, медіатизацію суспільних явищ, детериторіалізацію та універсалізацію соціальних явищ. Викладено авторське бачення моделі забезпечення безпеки в інформаційній віртуальній сфері та співвідношення домінуючих ризиків, загроз і вразливостей соціально-економічного простору України на прикладі ідентифікації та оцінювання ризиків у кіберпросторі в частині безпекового зрізу інформаційних і фінансових потоків.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

2.У.259. Світова економічна криза і пандемія COVID-19 та їх уроки для уряду країн / П. А. Орлов // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 30-40. — Бібліогр.: 32 назв. — укр.

Світова фінансова криза почалася в США у 2007 р. через соціальну безвідповідальність банків та інших суб'єктів фінансового ринку. У 2008 р. вона переросла у світову економічну кризу. А для багатьох країн, включаючи деякі країни ЄС, вона триває і у 2020 р., різко підвищивши нестабільність зовнішніх систем господарювання компаній і конкуренцію. З грудня 2019 р. розпочалася пандемія COVID-19, яка суттєво посилила негативні наслідки глобальної економічної кризи в країнах. Мета роботи — подальший розвиток концепції автора щодо соціальної відповідальності підприємств усіх видів діяльності та форм власності в сучасних умовах. Йдеться про забезпечення комфортних, безпечних умов праці та гідної оплати свого персоналу, розвитку соціальної інфраструктури, недопущення ухилення від сплати податків, забезпечення належної охорони навколишнього середовища, а також про використання соціально відповідального маркетингу (СВМ). Наведено авторські підходи до оцінки конкурентоспроможності соціально безвідповідальних підприємств. Конкурентоспроможність продукції як у короткостроковому, так і в довгостроковому періодах може бути помилковою, досягнутою за рахунок соціально безвідповідальності підприємства та його маркетингу. Яскравим підтвердженням цього є скандал навколо німецької автомобілебудівної компанії «Volkswagen», який одержав назву «Dieselgate». Також обґрунтовано критерії ефективності економічної системи України та інших країн. Автор вважає, що в ООН оцінили потенційні соціально-економічні наслідки не тільки пандемії COVID-19, а і світової економічної кризи, яка продовжується для більшості країн. І ці наслідки багато в чому збігаються та їх неможливо розподілити.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.260. Сервіс перевірки інформації про нерухомість з використанням технології blockchain / Б. Любінський, В. Ільницький, П. Топилко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Інформ. системи та мережі. — 2021. — Вип. 9. — С. 23-31. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Блокчейн (blockchain — ланцюжок блоків) — технологія розподіленого реєстру обліку (Distributed Ledger Technology або DLT). Це комбінація компонентів, до яких належать: однорангові мережі peer-to-peer (P2P), розподілене зберігання даних, криптографія (гешування та шифрування з відкритим ключем). До популярних реалізацій технології блокчейн зараховують електронну валюту Bitcoin, за допомогою якої можна здійснювати транзакції переказу коштів із одного гаманця на інший. Розглянуто технологію блокчейн і можливість її застосування для перевірки інформації про нерухомість. Сьогодні зростає інтерес до Ethereum платформи для створення практично будь-яких децентралізованих онлайн-сервісів на базі блокчейну (DApps), що працюють на основі розумних контрактів. Ethereum сильно спрощує та здешевлює впровадження блокчейну. Зацікавленість технологією блокчейн проявляють представники різних галузей. Переважно це компанії з різних секторів економіки, особливо банківського сектора, біржі тощо. Також відомі застосування

технології до земельного реєстру. Її впроваджують як великі гравці (Microsoft, IBM, Acronis, банківський консорціум R3), так і нові стартапи. Проаналізовано різноманітні види шахрайства, пов'язані з нерухомістю, та їх вплив. Наведено вимоги до побудови архітектури сервісу перевірки інформації про нерухомість. Запропоновано архітектуру розумного контракту, який враховує всі вимоги. Для реалізації алгоритму на основі блокчейну вибрано розподілений реєстр записів Ethereum, що працює на підставі розумних контрактів. Запропонований підхід побудовано із використанням технології Blockchain. Розроблено архітектуру сервісу перевірки інформації про нерухомість із використанням технології Blockchain, що гарантує успішне виконання транзакцій і стабільну роботу, яка полягає у внесенні, оновленні та зберіганні інформації про нерухомість та її перевірку на достовірність.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ІСМ

2.У.261. Територіально-просторове планування землекористування: навч. посіб. / А. М. Третяк, В. М. Третяк, Т. М. Прядка, Н. А. Третяк; ред.: А. М. Третяк. — Біла Церква: Білоцерківдрук, 2022. — 167 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 157-167. — укр.

Викладено теоретико-методологічні засади територіально-просторового планування (ТПП) землекористування (ЗК) в Україні. Сформульовано поняття та суть ТПП ЗК та формування сталого (збалансованого) ЗК, методологічні засади ТПП ЗК, тенденції його ТПП. Висвітлено систему ТПП в окремих країнах ЄС, зокрема: класифікацію систем ТПП, система ТПП в Швеції, Німеччині, Нідерландах і Фінляндії. Досліджено стан законодавчого забезпечення ТПП розвитку ЗК в Україні, колізії нових законодавчих Інструментів ТПП. Розкрито проблемно-програмну ситуацію в ТПП та можливості впровадження кращих європейських практик. Обґрунтовано стратегічні напрями розвитку екологічно раціонального ЗК в Україні, зокрема, запровадження функціональних територій ЗК, формування їх стійкості до зовнішніх впливів, сільськогосподарську діяльність, що спрямована на екологізацію та капіталізацію ЗК, регулювання меж між міськими та сільськими територіями.

Шифр НБУВ: ВА858579

2.У.262. Управління земельними ресурсами та землекористування: навч. посіб. / А. М. Третяк, В. М. Третяк, Р. М. Курильців, Т. М. Прядка, Н. О. Капіно, Н. А. Третяк; ред.: А. М. Третяк. — Біла Церква: Білоцерківдрук, 2022. — 434 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 399-416. — укр.

Представлено на основі літературних узагальнень та досліджень авторів теоретичні засади управління земельними ресурсами та землекористуванням (ЗР та ЗК), зокрема, суть "земля" в основі сталого розвитку та парадигма нової земельної політики, поняття, об'єкт та мета управління ЗР та ЗК, суть та їх особливості на державному, регіональному та місцевому рівнях, основні завдання, функції та методи управління ЗР та ЗК, основні принципи управління. Викладено основні засади земельної політики в галузі земельних відносин та використання і охорони земель, до яких віднесено такі основні стратегічні напрями земельної політики: приведення інституції власності на землю до конституційних вимог, перехід від поділу земель за категоріями до територіального їх зонування за типами (підтипами) землекористування, перехід на нову парадигму розвитку землевпорядкування і землеустрою та відновлення ролі держави у їх здійсненні, модернізація системи управління ЗР та ЗК. Описано основні положення концепції сучасного управління ЗР та ЗК, зокрема, засади модернізації сучасного управління, запровадження функціональних територій землекористування, формування стійкості землекористування до зовнішніх впливів, сільськогосподарська діяльність, спрямована на екологізацію та капіталізацію землекористування, регулювання меж між міськими і сільськими територіями. Розглянуто стратегічні напрями адміністрування екологізації та капіталізації землекористування, інституціональне середовище управління ЗР та ЗК, основні засади визначення методів та інструментів їх управління, метод та інструменти: регулювання земельних відносин, адміністрування землекористування, землевпорядкового проектування.

Шифр НБУВ: ВА858568

2.У.263. Comprehensive assessment of the economic consequences of the COVID-19 pandemic / S. Simak, Yu. Davydiuk, N. Burdeina, M. Budiaiev, O. Taran, K. Ingram // *Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту.* — 2020. — № 6. — С. 168-173. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Purpose — to analyse and summarize some aspects of the negative impact of coronavirus infection Covid-19 and to provide a comprehensive assessment of the consequences of the pandemic on the world economy and the economy of Ukraine in particular. The study used a comprehensive analytical assessment of the impact of the pandemic on the world economy, based on reports and prognostic assessments of well-known scientists and experts, international financial and credit rating organizations, as well as personal observations of the authors. The obtained results testify the aggravation of the economic situation in the world and in Ukraine in particular. In a short time (six months), world GDP decreased by almost 4 %, and in such major countries as the United States —

by 9,1 %, the EU — by 14,4 %, Ukraine — by 11,4 %. This is evidenced by declining industrial production, declining productivity, bankruptcy and liquidation of small, micro and individual entrepreneur enterprises, declining household incomes and rising unemployment. There is a situation when governments do not focus on the development of the internal market, but increase the amount of credit resources taken to cover the balance sheet deficit. Incentives implemented in most countries around the world to support the business environment and the population show that this level reaches 10 — 25 % of GDP. At the same time, the current fund in Ukraine was only 1,5 %, which is clearly insufficient. The introduction of strict restrictions in Ukraine in 5 stages has led to the closure of many small businesses and individual entrepreneurs, which reduces revenues to budgets at various levels. Thus, the spheres most affected by quarantine measures were arts, sports, entertainment and recreation (almost 80 % drop in income), research and development (73 %) forestry and logging (67 %), the least affected — financial and insurance activities (only 5,4 %). Thus, the projections developed by leading international and credit rating institutions indicate the disappointing consequences for the world economy by the end of 2020, after which a gradual thawing will begin. However, it is unclear how the economic recovery will continue if quarantine measures continue. This may be evidence of erroneous forecasts and the deepening recession in the world economy. We propose to conduct a comprehensive analysis of the main indicators of the state and development of the economic situation using the following indicators: annual GDP growth, ratio of public debt to GDP, unemployment, consumer price index, annual inflation, industrial production, business confidence and consumer confidence index. The set of these indicators reflects the trend of economic development in a crisis situation. This technique can be used by specialists of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine, research institutions and institutes, individual scientists as a basis for monitoring the situation in the country and regions during the economic crisis.

Шифр НБУВ: Ж16377

2.У.264. Sectoral social entrepreneurship innovation opportunities in Nepal / G. R. Prasad // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 11. — С. 54-58. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Соціальне підприємництво — це поєднання галузевих інновацій та доступності ресурсів, на основі чого розглядаються соціальні проблеми таким чином, щоб створити можливість задовольнити потреби суспільства. Це новий вимір ділового сектора. І в усьому світі, і в Непалі модель соціального підприємництва було розроблено деякими соціальними новаторами. Основна мета даного дослідження — проаналізувати галузеве соціальне підприємництво та інноваційні практики в Непалі. Дане дослідження засновано на науковому огляді, центром якого є соціальне підприємництво та інновації в контексті Непалу. Загальновизнано, що освітні інновації: інновації у бізнесі, екологічні інновації, соціальні інновації, фінансові інновації, технічні інновації та, в цілому, інновації в усіх секторах економіки, можуть змінити рівень життя непальського народу. Непал потребує соціально-економічних змін і може досягти їх шляхом побудови соціальної відповідальності у громадян країни. Таким чином, Непал є гарним місцем для галузевих і структурних інновацій. Соціальні інновації можуть зробити Непал розумним і могутнім. Тому уряд має створити середовище для сектора соціальних підприємств Непалу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.265. Strategic directions to overcoming corruption: financial and legal perspectives / O. Dluhopolskyi, A. Farion-Melyuk, I. Bilous, N. Moskaliuk, S. Banakh // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики:* зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 481-495. — Бібліогр.: 60 назв. — англ.

Корупція була, є й буде притаманною всім типам економіки, однак найрозвиненіші країни, тим не менш, відрізняються найменшим її рівнем, і — навпаки. Проте останнім часом масштаб проблеми корупції зріс і різко змінюється в усьому світі. На сьогодні це негативне явище в довгостроковій перспективі розвитку прориває майже в усі органи виконавчої влади. Проаналізовано основних сфер і напрямів корупційної діяльності. Результати досліджень продемонстрували, що багато країн мають високі показники корумпованості суспільств. Проаналізовано причини та коріння корупційної поведінки. Регресійний аналіз Rule of Law Index та індикаторів корупції проводиться з акцентом на взаємозв'язок між ROL Index і CPI, GCI. Прямий зв'язок між ROL Index і CPI підтверджується емпірично ($R^2 = 0,9155$). Також підтверджено непрямої зв'язок між ROL Index і GCI ($R^2 = 0,9294$), ROL Index та ESG Index ($R^2 = 0,7209$). Надано рекомендації щодо розроблення та впровадження інтегрованих антикорупційних технологій у різних сферах: державне управління, місцеве самоврядування, юстиція, освіта та медицина тощо. Основні підходи, що визначають верховенство права, роз'яснено з метою доведення взаємодії між недотриманням норм права та появою корупції як явища. Зазначено, що верховенство права та захист прав людини є двома сторонами одного принципу, який визначає свободу жити гідно без корумпованих дій, які

загрожують незалежності громадян як від тіньової економіки, так і від недобросовісної поведінки чиновників різного рівня.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.117, 2.У.358

Спеціальні та галузеві економіки

2.У.266. Зелений туризм в умовах сталого розвитку та викликів світової економічної кризи / Т. О. Зінчук, Т. В. Усюк // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 11-17. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета дослідження — обґрунтування соціально-економічної, екологічної, історично-культурної ролі та внеску зеленого туризму в реалізації Цілей сталого розвитку на засадах інноваційних тенденцій та потенційних можливостей туристичного бізнесу в умовах кризових викликів, зумовлених сучасним станом світової економіки внаслідок пандемії. Завдання дослідження спрямовувалися на розкриття теоретично-методологічних і прикладних підходів до розвитку сегмента ринку туристичних послуг — зеленого туризму. Поглиблено зміст дефініції «зелений туризм» в органічному зв'язку з Цілями сталого розвитку. Проаналізовано мотивуючі чинники розвитку зеленого туризму виходячи з моделі багатфункціональності сільського господарства та його значення в політиці сільського розвитку. Обґрунтовано характер змін у сегменті ринку зеленого туризму з урахуванням особливостей сучасної ситуації у світі — пандемією, яка, з одного боку, стримує інтенсивність туристичних переміщень у світовому масштабі, з іншого, стимулює локальний туризм, який має переважно зелену орієнтацію на збереження навколишнього середовища, природних ресурсів і життєзабезпечення переважно сільських територій. Проведені дослідження свідчать про те, що зелений туризм може стати рушійною силою економічного зростання сільських територій, мотиватором зайнятості, чинником збереження сільської культури та традицій певної місцевості. Водночас результати досліджень доводять наявність зв'язку між зеленим туризмом і забезпеченням національної безпеки (економічної, екологічної, соціально-культурної, інтелектуальної, енергетичної) через його найхарактерніші пріоритети розвитку. Визначено перспективи розвитку зеленого туризму на основі досвіду країн світу, які найбільше постраждали під час пандемії. Додатковим стимулом для збереження потенціалу зеленого туризму виступають нова система партнерства між державою, бізнесом і громадянським суспільством. Розроблено стратегічні орієнтири розвитку зеленого туризму на інституційних пріоритетах в умовах сучасних викликів економічної кризи.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.267. Концептуальні засади фізичної макроекономіки для сталого розвитку: проблеми та перспективи / Л. С. Гринів // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 139-147. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Запропоновано концепцію формування (становлення) фізичної макроекономіки сталого розвитку, яка розширює систему координат досліджень в економічній науці, оскільки враховує параметри фізики наземного простору біосфери в економічному розвитку. Об'єктом дослідження фізичної макроекономіки є складні еколого-соціогосподарські системи (ЕСГС), в ядрі яких — наземні екологічні системи, що характеризуються певним обсягом продуктивності поверхні Землі. Фізична макроекономіка досліджує моделі співвідносності біофізичних і вартісних оцінок на шляху до формування економіки сталого розвитку ЕСГС. Запропоновано фізико-економічну парадигму формування економіки сталого розвитку, яка, на відміну від наявних, враховує природні джерела початкового циклу збагачення в економіці. Це надає підстави для методологічних змін у теорії вартості та побудови якісно нової моделі монетарної економіки для вирішення проблем Sustainability. Новітня фізична економія-інтегральна (синтезуюча) наука, що застосовує трансдисциплінарні підходи до дослідження причинно-наслідкових зв'язків у складних стаціонарних еколого-соціогосподарських системах різного ієрархічного рівня. Нові евристичні моделі в ній базуються на синтезі законів фізики, біології, геоботаніки, геохімії, ландшафтознавства, біофізики та економіки. Обґрунтовано фізико-економічну модель сталого розвитку, яка базується на методі функцій екологічної пропозиції Землі. Ця функція фіксує оптимальний обсяг природного капіталу Землі, який можна одержати за його заданого обсягу і площі наземної екологічної системи. Це надає можливість обґрунтувати та визначити нові фізико-економічні індикатори сталого розвитку ЕСГС.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.268. Механізми управління транспортно-логістичною системою Європейського Союзу в умовах пандемії: досвід для України / Н. М. Шведа, С. В. Шпилик, І. Л. Піяк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 43-48. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено механізми організації транспортно-логістичних потоків в Україні та країнах Європейського Союзу (ЄС). Аналізуючи наукові праці багатьох учених, було розглянуто заходи,

вжиті країнами ЄС, які зводяться до усунення адміністративних бар'єрів, пов'язаних із об'єктивною нездатністю підприємств та їх працівників відповідати вимогам, встановленим у нормативних актах ЄС. Визначено, що транспортно-логістичні потоки відіграють не лише стратегічну роль у розвитку всіх галузей промисловості, а й соціальну, оскільки здатні підвищувати якісний рівень життя громадян. У процесі дослідження впливу світової пандемії на транспортну галузь діагностовано основні макроекономічні заходи, яких необхідно дотримуватися для мінімізації наслідків, з метою уповільнення різкого зменшення вантажо потоків і недопущення транспортного колапсу. Враховуючи тенденції в діяльності транспортних компаній, прогнозувати віддалене майбутнє ринку в нинішній ситуації надзвичайно складно. Проте всі без винятку компанії потребують підтримки з боку урядів. Позитивним прикладом у цьому плані є пакет мобільності в транспортному менеджменті, представлений Європейським Союзом. Основні екстрені заходи та правила, розроблені ЄС, також рекомендовано для застосовування і громадянам інших країн, зокрема й Україні, якщо вони необхідні для забезпечення вільного руху товарів всередині ЄС. Визначено, що однією із особливостей діяльності в період пандемії є скорочення обсягу наданих послуг, зокрема власники компаній уже розраховують на їх зниження за підсумками поточного року. Досвід в управлінні транспортно-логістичними системами свідчить про надзвичайно тісні та динамічні інтеграційні процеси в даній сфері, однак вона не завжди може впоратися з викликами, які стоять перед світовим співтовариством. Перспективи розвитку вітчизняної логістики у глобальному вимірі будуть залежати від покращення економічної ситуації в країні та її найважливіших торгових партнерів, а на рівні суб'єктів ринку — від застосування ними найефективніших інструментів в управлінні транспортно-логістичними потоками.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.269. Роль складської інфраструктури в транспортних технологіях для аграрного виробництва / М. О. Мікуліна, О. О. Соларьов, О. В. Таценко // Інженерія природокористування. — 2020. — № 4. — С. 29-34. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Для виробничої діяльності підприємств однією з головних проблем сьогодення є розподільча логістика, яка виконує невід'ємну частину оптимізації та підвищення ефективності транспортних процесів аграрного виробництва. Однією з важливих складових логістичної системи автомобільних перевезень в аграрному виробництві є складська інфраструктура, яка використовується для рівномірного завантаження транспортного парку підприємства, підвищення ритмічності та організованості транспортних перевезень і роботи транспортних засобів, зменшення простоїв автомобільних транспортних засобів, зменшення транспортних витрат, збереження та підвищення якості продукції, що підлягає транспортуванню, вивільнення працівників підприємства для задіяння в основному виробництві. Використання складської інфраструктури в транспортних технологіях набуває все більш широкого поширення та системного й ефективного використання у виробничій діяльності підприємств, що знаходить своє впровадження у розробці форм і методів управління, а також у постійному розширенні до розробки логістичного підходу при плануванні транспортних перевезень і маршрутів. Мета роботи — вирішити питання аналізу та дослідження щодо підвищення ефективності транспортних технологій в аграрному виробництві через впровадження та оптимізацію використання складської інфраструктури при транспортуванні продукції аграрного виробництва, що забезпечує мінімізацію матеріальних, трудових, енергетичних ресурсів і підвищення якості й ефективності транспортного обслуговування основного виробництва аграрних підприємств. Елементи наукової новизни включають в себе розробку рекомендацій по використанню складської інфраструктури в транспортних технологіях для аграрного виробництва та оцінку ефективності транспортування продукції з використанням складської інфраструктури.

Шифр НБУВ: Ж101173

2.У.270. Стратегія сталого розвитку світового лідера вантажоперевезень у реаліях сучасного бізнесу / М. І. Чепелюк, М. Є. Помазан // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 392-397. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Процеси глобалізації міжнародної торгівлі передбачають безперешкодне переміщення ресурсів і товарів, що об'єктивно неможливо здійснити без морського транспорту. У даний час морський транспорт забезпечує стійкі зовнішньоекономічні транспортно-виробничі зв'язки між окремими країнами. Морські перевезення займають близько 80 % світового вантажообігу, і цей відсоток зростає з кожним роком. Морські перевезення є найбільш ефективним, надійним та економічним способом міжнародного перевезення більшості товарів. Корпоративна соціальна відповідальність є невід'ємною частиною сталого розвитку морських вантажоперевізницьких компаній і включає в себе турботу про довкілля, трудові права та права людини, бізнес-етику. У 2018 р. ухвалено стратегію, спрямовану на скорочення щорічних викидів парникових газів із суден до 2050 р. щонайменше на 50 % загального обсягу у порівнянні з 2008 р. Запропоновано методи

розрахунку показників відстеження енергоефективності роботи морського транспорту, виділено базові елементи планування управління енергоефективністю судна. Стратегія сталого розвитку данської компанії Maersk, що спеціалізується на морських вантажних перевезеннях і обслуговуванні портових терміналів, передбачає чотири сфери — кліматичні зміни, інклюзивна торгівля, втрата продуктів харчування та переробка суден. Партнерами Maersk є міжнародні організації, які сприяють реалізації стратегії сталого розвитку ООН. З 2019 р. Maersk звітує про досягнення відносного зниження викидів CO₂ на 42 % порівняно з 2008 р. Компанія планує спільно розробляти типи вуглекислого палива та стійкі паливні рішення з постачальниками енергії, а також з розробниками технологій, дослідниками, інвесторами й іншими транспортними компаніями та постачальниками логістики. Таким чином, Maersk поступово демонструє глобальну прихильність до екологічно стійкої логістики відповідно до прагнення скоротити викиди вуглецю по всьому ланцюжку поставок. Компанія Maersk взяла на себе ініціативу щодо відмови від використання вичерпного палива та поставила глобальну мету — домогтися до 2050 р. нульового рівня викидів вуглецю при виконанні всіх своїх операцій.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.271. Формування фінансового забезпечення соціального захисту населення у XX столітті / О. В. Насібова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 248-261. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження особливостей становлення та формування фінансового забезпечення соціального захисту населення у XX ст. Розкрито механізм формування фінансового забезпечення соціального захисту населення в Українській РСР у XX столітті. Розглянуто організаційно-інституційну трансформацію органів соціального захисту населення, а також законодавчі та нормативно-правові акти, що регламентували правовий аспект функціонування діючих видів і форм соціального захисту населення. Домінуюча роль у сфері соціального обслуговування населення належала державі. Визначено особливості становлення фінансових відносин соціального захисту населення та вплив політико-ідеологічної складової соціально-економічних програм суспільного розвитку. Характерними рисами зазначеного періоду були жорсткий контроль держави та суспільства в розподілі матеріальних благ, а також обов'язкова участь усього працездатного населення в суспільному виробництві. Здійснено аналіз джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів державного соціального страхування як провідної ланки системи соціального захисту населення. Важливим досягненням у сфері фінансового забезпечення соціального захисту населення вважалось звільнення працівників від сплати страхових внесків. Визначено результативність функціонуєчої системи фінансового забезпечення соціального захисту населення в контексті досягнення основних завдань, які вона повинна була вирішувати у XX столітті. В Українській РСР функціонувала досить розвинена державна система соціального забезпечення, яка охоплювала всі верстви населення, гарантуючи певні соціальні стандарти. Вагомою складовою даної системи було державне соціальне страхування.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.272. Financial and economic aspects of professional football industry: trends analysis and development prospects / V. Reikin // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 471-480. — Бібліогр.: 29 назв. — англ.

Мета дослідження — аналіз фінансово-економічних аспектів та оцінка сучасних тенденцій і перспектив розвитку індустрії професійного футболу як самостійного академічного напрямку. У процесі дослідження використано такі загальнонаукові та прикладні методи дослідження: аналіз і порівняння — для визначення основних трендів розвитку топ-клубів професійного футболу в умовах глобалізації; узагальнення — для встановлення впливу інституційних факторів на економічні результати функціонування футбольних клубів; експертні оцінки — для визначення ринкової вартості футбольних клубів на світовому трансфертному ринку; абстрактно-логічні методи — для теоретичного узагальнення отриманих результатів, прогнозування перспектив розвитку європейського професійного футболу та формування висновків із проведеного дослідження. Проаналізовано фінансово-економічні результати функціонування європейських футбольних топ-клубів у докризовий період, спричинений COVID-19. Акцентовано увагу на дуалістичному походженні сучасного професійного футболу, що поєднує спортивну та комерційну складові. Проаналізовано вплив «справи Босмана» і правила «фінансового фейр-плей» на розвиток індустрії професійного футболу в умовах глобалізації. Проаналізовано джерела та структуру доходів футбольних топ-клубів. Увагу сконцентровано на європейському футболі, в якому сучасні тенденції розвитку виявляються найбільш чітко. Джерелом інформації слугували щорічні звіти аудиторських фірм, спеціалізованих аналітичних лабораторій і дані FIFA. Унаслідок глобалізаційних процесів спрогнозовано створення повноцінного чемпіонату «SuperLeague» із топ-клубів із найбільшими фінансовими можливостями, а також виникнення

явища поліцентризму у світовій футбольній індустрії. Сформульовані прогностичні сценарії перспектив футбольної індустрії щодо обґрунтування фінансово-економічних аспектів функціонування клубів і трансфертного ринку гравців можуть бути використані в подальшому у практичній діяльності для оцінки потенціалу та формулювання стратегій розвитку професійних футбольних ліг і клубів.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.273. Interrelation between human capital and innovation in the context of technical and technological development of a country / Yu. V. Dubiei // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 148-154. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Purpose — to reveal the interrelation between the economic growth of countries and the key determinants of technical and technological development. In the course of the study, the following general scientific methods of scientific knowledge were used: factor analysis — to highlight the key factors of economic growth; the method of logical and historical analysis — to identify the specifics of Asian countries as leaders of catch-up development; statistical methods — to establish the dependence of the rates of economic growth of countries on the quantitative and qualitative characteristics of human and physical capital. The models of economic growth based on the use of human capital as a factor in increasing GDP are analyzed. Based on factual material on the results of economic development of countries that actively carried out reforms in the field of education in the 1990s, the absence of a direct link between investment in human capital and economic growth was proved. The prerequisites for the successful realization of the potential of human capital are highlighted, the main of which is the compliance of its qualitative characteristics with the technical and technological characteristics of physical capital. On a sample of 36 countries of the world, this dependence was proved and clusters of countries were identified according to the correspondence of indicators of human development and innovativeness of economies, as well as the structure of their production and existing development drivers. The example of China demonstrates the successful implementation of the policy of building the potential of human capital with the corresponding technological shifts based on giving the investments an innovative orientation. The dependence of the rates of economic growth on the synchronization of the quantitative and qualitative characteristics of human and physical capital has been proved; the necessary and sufficient conditions have been substantiated for the country to enter the trajectory of sustainable technical and technological development. The established interrelation between the economic growth of countries and the correspondence between the quantitative and qualitative characteristics of human and physical capital makes it possible to more effectively choose the directions of the economic policy of the state in the field of technical and technological development.

Шифр НБУВ: Ж16377

2.У.274. Labor and assets optimization in the context of increasing the international information company efficiency / O. Sazonets, Z. Los, I. Perevozova, P. Samoilov, Yu. Zhadanova // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 155-161. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Purpose — research on the influence of factors of production on the efficiency of the information company. In the course of the research the following methods were applied: theoretical generalization (to cover the theoretical and methodological foundations of production functions), induction, deduction (to study corporations' activity), the systemic approach (to construct an algorithm for determining the optimal values of the average cost of a unit of fixed assets, current assets and average salary), graphic method (for the purpose of visual representation), mathematical modelling (to make a model of optimization of corporation's expenditures management). Resulting from the application of the mathematical apparatus it was found out that to ensure maximum profit it is optimal for the information company to hold fixed assets worth 1125,83 hundred dollars with the payment for the personnel in the amount of 130,96 hundred dollars on average per a single specialist with indexation taken into account. There has been suggested an algorithm for determining the optimal values of the average cost of a unit of fixed assets, current assets and average salary. There has been made a model of optimization of a corporation's expenditures management using the Cobb — Douglas production function and the theory of Lagrange multipliers. The analysis of the obtained dependence allows reaching the optimal value of these parameters under which the income function reaches the maximum.

Шифр НБУВ: Ж16377

Див. також: 2.У.148, 2.У.253, 2.У.645, 2.У.708, 2.Х.837, 2.Ю.1209

Фінанси. Грошовий обіг. Кредит

2.У.275. Вплив ефекту фінансового важеля на хід інвестиційних процесів на фондовому ринку / І. В. Моргачов, Є. І. Овчаренко, Є. А. Івченко, М. М. Бучнев, Ю. І. Ключ // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики:

зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 171-179. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — визначення можливостей використання фінансового важеля (ФВ) в інвестиційних процесах (ІП) на фондовому ринку (ФР). Об'єкт дослідження — використання ФВ в ІП на ФР. Здійснено аналіз середніх показників представників двох типів інвестиційних компаній (фондів): що використовують і навпаки — не використовують ФВ на прикладі компанії Berkshire Hathaway та інвестиційного фонду Vanguard S & P 500 ETF. Визначено, що використання ФВ в ІП на ФР є можливим, оскільки ціна залученого капіталу через емісію облігацій є меншою за середньорічний темп зростання вартості акцій корпорацій, зокрема тих, що входять до фондового індексу (ФІ) S & P 500. У період зменшення ставки за корпоративними облігаціями зростають кількісні можливості використання ФВ. Результати дослідження виявили невикористані резерви в реалізації ІП на ФР, оскільки використання інвестиційними компаніями (фондами) ФВ для реалізації таких процесів не є поширеним явищем. Така інвестиційна компанія, як Berkshire Hathaway, є скоріше винятком, у той час як на ФР домінують ETF-фонди, які зовсім не використовують залучений капітал як зобов'язання за облігаціями. Оцінка показників компанії Berkshire Hathaway надала можливість виявити можливість за рахунок ФВ досягати зростання вартості власних акцій (власного капіталу) в темпах, що перевищує середньостатистичні ринкові, зокрема темпи росту ФІ S & P 500. Можливість використання ФВ в ІП обґрунтовано як причину існування та економічної доцільності діяльності інвестиційних компаній (фондів). Уточнено, що можливість використання ФВ в ІП мають тільки юридичні особи. Це обґрунтовує економічну доцільність існування інвестиційних компаній (фондів).

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.276. Глобальні тренди формування та регулювання ринку криптовалют / А. В. Блінов // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 7-15. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Викладено опис поточних світових тенденцій розвитку глобального фінансового ринку та формування в межах пірингової економіки принципово нових, інноваційних фінансових ресурсів, одними з яких є криптовалюти. Мета дослідження — аналіз статусу криптоцифр в окремих країнах, а також функцій грошей, які вони здатні виконувати. Сформульовано дилему регулювання на національному та глобальному рівнях цього принципово нового ринку, від розв'язання якої залежить його подальший розвиток. Встановлено, що єдиного підходу держав та міжнародних організацій до статусу та перспектив регулювання криптовалют немає, що створює унікальне поле можливостей для подальшого розвитку таких інструментів. Звернено увагу на трирівневість технології «блокчейн». Приділено вагому увагу вітчизняній компоненті, проаналізовано підходи українських фінансових регуляторів до таких інструментів.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.277. Ідентифікація загроз монетарної системи економічної безпеці держави / Г. В. Мисків, В. Цапута, Н. О. Григорішин // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 49-58. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Визначено, класифіковано та проаналізовано загрози монетарної системи (МС), що впливають на економічну безпеку держави. Для кращого розуміння проблеми та деталізації загроз згруповано загрози МС за напрямками (сферами) їх виникнення у такі групи: інституційні, грошово-кредитні, банківські та інвестиційні. Розглянуто та проаналізовано виокремлені групи монетарних загроз, оскільки саме вони призводять до порушення економічного безпекового балансу в державі та потребують розроблення системи управління ними з метою протидії їх негативного впливу на економічну систему або локалізації їх дії. Проведене дослідження надало змогу дійти висновку, що у кожній із виділених груп загроз є активні загрози, які потребують розроблення заходів із їх мінімізації або протидії їм. Однак найбільше активних загроз криється у інституційному середовищі МС, оскільки більшість із них є суб'єктивними та залежить від фаховості посадових осіб, їхньої кваліфікації, бажання змінити ситуацію тощо.

Шифр НБУВ: Ж29409:А.ПЕУ

2.У.278. Інтегральне оцінювання рівня фінансової стабільності банків в системі їх фінансового оздоровлення / О. Д. Вовчак, Р. В. Стаднічук // Финанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 14-23. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто розвиток методичних підходів до оцінювання рівня фінансової стабільності банків у системі їх фінансового оздоровлення на підставі використання інтегрального підходу. Обґрунтовано принципи здійснення оцінювання ефективності системи фінансового оздоровлення та доведено, що воно має здійснюватися на основі показників фінансової стійкості, ділової активності, показників ліквідності, ефективності управління, а також показників, негативне значення яких може призвести до неплатоспроможності банківської установи. Комплексність внутрішньої будови запропонованого інтегрального показника рівня

фінансової стабільності банківської системи надає можливість виявляти слабкі зони у її функціонуванні та векторно спрямовувати дії регулятора для своєчасного проведення відповідних санаційних заходів або налагодження ефективного управління в системі фінансового оздоровлення банків.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.279. Інфляційні наслідки кризи коронавірусу та реакція центральних банків / О. І. Береславська // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 87-98. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Економічні та фінансові кризи в більшості випадків супроводжуються зростанням інфляції, особливо в країнах з економікою, що розвивається. Не становить винятку економічна криза, зумовлена пандемією COVID-19, яка викликала глибоку рецесію світової та національних економік. Для відновлення темпів економічного зростання центральні банки країн вдалися до розроблення та реалізації монетарних програм з кількісного пом'якшення, впровадження яких спровокувало тенденцію пришвидшення інфляції. Інфляція вважається негативним явищем, а її високий рівень є загрозою на шляху до економічного зростання. З огляду на руйнівний вплив інфляції, держави застосовують заходи, що надають змогу контролювати темпи її зростання. Найпоширенішим у світі є встановлення режиму інфляційного таргетування. Міжнародна практика свідчить про ефективність реалізації цього режиму протягом багатьох років. Навіть під час фінансово-економічної кризи 2007 — 2008 рр. та боргової кризи 2012 р. в розвинувих країнах світу спостерігався низький рівень інфляції, попри реалізацію центральними банками монетарних програм з кількісного пом'якшення. Криза, зумовлена пандемією COVID-19, стала однією з найбільших за останні роки. Для подолання рецесії та швидкого відновлення економіки центральні банки знову вдалися до реалізації монетарних програм з кількісного пом'якшення, але в значно більших масштабах. Наслідком впровадження цих програм стало зростання інфляції як у розвинувих країнах, так і в тих, що розвиваються. При цьому в розвинувих країнах інфляція досягла значень, небачених за останні 10 років. Вагомий внесок у пришвидшення темпів інфляції робить зростання цін на продукти харчування, яке відбулося внаслідок підвищення попиту на них після локдаунів, та енергоносії. В Україні інфляцію спричинило зростання цін на продукти харчування. Тенденція пришвидшення інфляції зумовлює центральні банки країн реагувати на неї шляхом регулювання своїх процентних ставок. Проте не у всіх країнах відбулося підвищення процентних ставок, а тільки в тих, де економіка є менш міцною, а фінансова сфера — більш вразливою. Оскільки показники інфляції майже у всіх країнах перевищили значення встановлених таргетів інфляції, розпочалися дискусії щодо зміни значення таргетів або недоцільності самого режиму інфляційного таргетування та повернення до контролю за обмінним курсом. Наведено аргументи недоцільності таких заходів. Обґрунтовано висновок, що грошово-кредитна політика та її реалізація є складним процесом і щоразу центральні банки постають перед вибором суперечливих рішень.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.У.280. Концептуальні підходи до підвищення рівня безпечності банківського платіжного середовища України / М. В. Дубина, І. В. Садчикова, І. О. Середюк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 349-359. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Досліджено вплив процесів цифрової трансформації на зміну системи фінансової безпеки банківського платіжного середовища. Проаналізовано наукові підходи до трактування суті категорії «фінансова безпека банку», що надало змогу виокремити змістовні ознаки безпеки платіжного середовища банку в сучасних умовах становлення цифрової економіки. Встановлено, що такий вид безпеки залежить від економічної та політичної стабільності країни, а також від рівня доступу користувачів до Інтернету та відповідних електронних пристроїв. Визначено, що найбільша кількість випадків викрадення грошей припадає саме на шахрайство з платіжними картками, тому було описано основні види такого шахрайства: онлайн-платежі на незахищених сайтах (фішингові сайти); телефонний фітинг; перевипуск SIM-картки; незахищені точки доступу Wi-Fi; шахрайство з втраченими та викраденими картками; шахрайство з банкоматами (від англ. skimming). Здійснено опис суті таких видів шахрайств і способів захисту від них. Ґрунтовно проаналізовано банківське платіжне середовище в Україні в умовах цифровізації, що надало змогу виявити ряд нових і сучасних напрямків інноваційної банківської діяльності (FinTech, InsurTech, WealthTech та ін.). Також наведено аналіз тенденцій щодо втрат від шахрайства з картками в провідних європейських країнах. Розглянуто основні інструменти підвищення належного рівня безпеки банківського платіжного середовища (відкритий банкінг на основі протоколу API, Third Party Provider (TPP), Strong Customer Authentication (SCA), 3D Secure та ін.) та наведено способи захисту конфіденційної інформації для банківської установи та її клієнтів. Значну увагу приділено опису переваг відкритого банкіngu (Open Banking), який поступово змінює процедуру аутентифікації клієнтів на основі сучасних цифрових можливостей і сприяє оперативнішому впровадженню інновацій; персоналізації банківських

продуктів під клієнта; захищеності клієнтів і банків; спрощенню процедури одержання ліцензії; переходу від конкуренції між банками і FinTech до співпраці; здешевленню банківських продуктів для клієнта; доступності банківських продуктів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.281. Моделювання виникнення світових фінансових криз у системі забезпечення фінансової безпеки країн / Т. В. Шабельник, Т. В. Марена, М. М. Шабельник // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 75-82. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — розробка та апробація економіко-математичної моделі контролю виникнення світових фінансових криз на основі реалізації точок контролю макроекономічних індикаторів фінансових криз. На основі ретроспективного дослідження історії розвитку світових фінансових криз і аналізу наукових джерел виділено основні макроекономічні індикатори, які можуть сигналізувати про розвиток фінансової кризи: сальдо платіжного балансу; відношення зовнішнього боргу до ВВП країни; волатильність обмінного курсу; співвідношення темпів зростання міжнародних резервів країни та імпорту. Запропоновано економіко-математичну модель контролю виникнення світових фінансових криз на основі реалізації точок контролю макроекономічних індикаторів фінансових криз, яка може стати основою формування систем раннього запобігання світовим фінансовим кризам для забезпечення фінансової безпеки країн. Модель надає змогу здійснювати моніторинг і розрахунок основних оцінних індикаторів і формувати інформаційний базис для розробки управлінських рішень з метою уникнення настання фінансових криз або зниження негативних наслідків завдяки їх ранньому виявленню. Практичну апробацію запропонованої моделі проведено на прикладі розвинутих країн і країн, що розвиваються та відіграють системно важливу роль у світовій економіці, а також на прикладі України. Побудовано матрицю відповідності оптимальних значень основних макроекономічних індикаторів фінансових криз і визначено найбільш імовірні джерела розвитку фінансової кризи.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.282. Оцінка ефективності комерційних банків за допомогою методу DEA / І. С. Благун // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 192-197. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто застосування методу DEA (Data Envelopment Analysis) в оцінці ефективності функціонування комерційних банків. Даний підхід не вимагає знань форми функції ефективності. Використовуючи емпіричні величини вхідних даних і результатів щодо фінансово-банківських установ, здійснено пошук вагового коефіцієнта, щоб максимізувати ефективність. Мета роботи — оцінка якості управління комерційними банками за допомогою DEA-моделі. Методологією вибрано DEA-моделювання, тому що даний метод нівелює проблему гетероскедастичності, яка виникає при параметричному моделюванні. У методичні проведеного аналізу середовища функціонування банків комерційний банк розглядається як економічна одиниця зі специфічними витратами, котрі внаслідок проведеної діяльності використовуються для генерування конкретних результатів. Розвинуто принцип добування інформації зі спостережень. Так, у порівнянні з параметричним підходом, метою якого є усереднення даних у межах однієї регресійної моделі, метод DEA надає змогу побудувати Парето-оптимальну межу всіх рішень, враховуючи кожне окреме спостереження. При аналізі діяльності комерційних банків їх активи та кількість працівників було обрано для дослідження з урахуванням ресурсів. З іншого боку, результатом стала досягнута вартість депозитів, вартість позик, кількість клієнтів банку та забезпеченість даного банку, визначена коефіцієнтом платоспроможності. Встановлено, що найбільший вплив на результати дослідження мали розміри одержаних депозитів і позик комерційних банків. Вимірювання ефективності у даному дослідженні полягає у знаходженні мінімального значення коефіцієнта ефективності, що надає змогу зменшити вхідні дані, але так, щоб рівень вихідних даних залишався на тій самій позиції. На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що людські ресурси та активи найкраще впливають на розмір депозитів та позик і мають високий рівень ефективності. Тому конкуренція між фінансовими установами за клієнтів посилюється.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.283. Проблеми та перспективи державного фінансування соціальних послуг у світлі сучасних реформ в Україні / І. В. Жеребило, В. М. Коваль // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 366-372. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розкрито проблеми державного фінансування соціальних послуг в Україні. Виявлено особливості фінансування соціальної сфери до та після початку секторальних реформ. У регіональному розрізі проаналізовано видатки місцевих бюджетів на соціальний захист і соціальне забезпечення. Виявлено зростання регіональних асиметрій як за основними одержувачами соціальних допомог, пільг і послуг, так і за розподілом використаних бюджетних ресурсів. Показано, що зростання соціальних видатків не відповідає можливостям економіки, а їх номінальне збільшення обсягів не завжди означає покращання якості соціальних послуг для населення. Доведено, що даний факт вказує на не-

обхідність урахування регіональної специфіки при формування та реалізації соціальної політики. Серед інших проблем державного фінансування соціальних послуг у результаті дослідження встановлено: недосконалі механізми фінансування соціальних пільг; неефективне використання бюджетних коштів, спрямованих у галузь; нераціональна мережа закладів та установ, що надають соціальні послуги. Окреслено напрями модернізації державного фінансування соціальних послуг. Серед заходів, здатних покращити дані процеси, визначено такі: законодавче врегулювання питань розподілу повноважень та відповідальності щодо державних соціальних гарантій; створення конкурентних позицій неурядовим організаціям на ринку соціальних послуг і впровадження ефективних механізмів фінансової підтримки громадських ініціатив у частині надання соціальних послуг на місцевому рівні; перехід від фінансування установ до фінансування витрат на надання соціальних послуг; визначення чіткого переліку базових соціальних послуг і кола осіб, на яких вони поширюються.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.284. Стійкість банківської системи у контексті взаємозв'язку банків і держави / В. О. Корнівська // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 155-166. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Наведено результати дослідження стійкості банківської системи в умовах активізації фінансової підтримки з боку держави під час фінансово-економічної нестабільності. З метою оцінки перспектив монетарного та фінансового розвитку в Україні подано характеристику стійкості банківської системи еврозони. Європейський досвід доводить згубність зростаючого взаємозв'язку банків і держави в умовах фінансiалізації. Цей зв'язок розглянуто в роботі як замкнену циклічну проблему державно-фінансової циркуляції ліквідності, яка призводить до фінансового знекровлення реального сектора, порушення системної стабільності та потребує вирішення через обмеження операцій банків з державними цінними паперами. Показано, що пошук напрямів вирішення цієї проблеми у європейському фінансовому просторі став одним із факторів фінансово-інституційних трансформацій у еврозоні та ЄС і створення банківського союзу; доведено, що запроваджена новітня законодавча база не стимулювала ефективного розподілу фінансових ресурсів в економіці. Обґрунтовано, що державно-фінансова циркуляція ліквідності призводить до глибокого переформатування функціонування банківської системи, яка втрачає здатність ефективно перерозподіляти фінансові ресурси в реальному секторі економіки.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.285. Теоретичні підходи до класифікації та систематизації банків за бізнес-моделями / В. І. Рудевська, Н. Р. Швец, О. О. Стороженко // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 24-36. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Банківські установи схильні до зміни бізнес-моделі (БМ) залежно від зовнішніх економічних умов, які можуть бути зумовлені як змінами потреб ринку, так і змінами в конкурентному середовищі чи нормативно-правовому регулюванні. Залежно від різновиду банків за БМ вони по-різному можуть реагувати на вплив зовнішніх і внутрішніх факторів. Така ситуація в подальшому може призвести не тільки до змін у бізнес-архітектурі банківського сектору, а й вплинути на теми економічного зростання країни. Розглянуто підходи до класифікації банків за БМ, проведено критичний аналіз наявних підходів до класифікації банків за БМ. Дослідження систематизації та класифікації банків за БМ виявило, що наявні підходи до класифікації є досить фрагментарними та недостатньо розширеними. Проведені систематизація та узагальнення наявних у світовій практиці теоретичних підходів до класифікації різновидів БМ банків надали можливість обґрунтувати авторську класифікацію банків за їх БМ, що включає нові класифікаційні ознаки, зокрема, історичні передумови та розвиток інституційного середовища, вплив банків на соціально-економічні процеси в державі та вектор економічного зростання, упровадження інновацій та інформаційних технологій, асортимент банківських продуктів і послуг, розвиток мережі філій. Запропонований підхід, на відміну від наявних, є комплексним і сприятиме вибору банком найбільш оптимальної та дієвої БМ, що повною мірою враховуватиме вплив сучасних умов господарювання. Розширена класифікація, яку можна було б використовувати всередині країни та її межамі, надасть можливість гармонізувати загальний підхід, який постійно узгоджується та регулярно оновлюється, враховуючи мінливий ландшафт банківського сектору.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.286. Analysis of the global principles of personal income taxation / Z. A. Oleksich, R. O. Naumenko // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 336-344. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Цель работы — исследование системы налогообложения доходов физических лиц в Украине и мире, а также предложение по реформированию существующей системы налогообложения доходов физических лиц в Украине. Проанализированы основы налогообложения доходов физических лиц в экономически

розвитку в країнах, таких як: США, Франція, Великобританія, а також Польща. Проведений аналіз показав цілесобразність реформування теоретичних принципів по наступним напрямкам: змінення бази оподаткування в пользу середнього доходу; впровадження прогресивного оподаткування; введення нульової процентної ставки; орієнтація на соціальну справедливість за рахунок урахування сімейного положення та наявності іждивенців; урахування річного доходу. Приймаючи во увагу сучасний стан економіки України, можна відзначити, що бездумне копіювання світового досвіду оподаткування не є оптимальним. В той же час досвід країн з високим рівнем розвитку економіки свідчить, що такою моделлю повинен бути оподаткування населення по рівню доходів. Іменно тому цілесобразно ввести пропорційну систему оподаткування. Застосування помірних ставок прогресивної шкали від 10 до 40 % зменшить податкову навантаження на платників з низьким і середнім рівнем доходів, а введення ставки 0 % дозволить захистити незахищені громадян. З введенням пропорційної ставки в Україні буде досягнуто бажаний баланс між доходами, а, як результат, будуть збільшені надходження в бюджет. Разом з тим зменшення податкової навантаження на громадян з низьким і середнім доходом повинно вирішити проблему тіньових зарплатних плат, оскільки суми податків зменшаться, а соціальні гарантії для працівників збережуться. Проаналізований досвід свідчить про ефективність запропонованих заходів та доводить необхідність проведення зазначених реформ з якими прикладами результатів таких змін.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.287. Corona-test of the real economy and financial and economic imperatives to overcome the effects of the COVID-19 pandemic / М. В. Прианшнікова, О. Д. Худенко // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 18-24. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Мета дослідження — висвітлення фінансово-економічних імперативів і семантики практичних заходів щодо подолання негативних наслідків пандемії COVID-19 в розрізі країн і потенційних можливостей їх імплементації в Україні з урахуванням результатів корона-тесту реальної економіки, вираженої в традиційній комбінації макроекономічних вимірників сталого і всеохоплюючого розвитку. Проаналізовано стан інституційно-секторальних ланок реального сектора економіки в період світової пандемії COVID-19, систематизовано ключові фактори негативного впливу на сталість економічного зростання на базі критеріальної інваріантності вимірників кількісно-якісних параметрів виробництва, логістики, наявності (вивільнення) робочої сили та банкрутства. В результаті дослідження запропоновано виокремлення двох видів заходів щодо подолання наслідків пандемії: на рівні підприємств і держави. До першої групи запропоновано віднести декомпозицію стратегії компаній щодо скорочення витрат, переорієнтації їх діяльності, продуктової диверсифікації з урахуванням потреб внутрішнього ринку, забезпечення мобільності співробітників, їх залучення в інтерактивно-дистанційному режимі (онлайн-обслуговування). Друга виражена у допомозі (підтримці) підприємствам і найманцями працівникам, відстрочці податкових платежів, державних гарантіях по кредитах, надання безвідсоткових позик, одноразової фінансової допомоги, разових грантів для визначених секторів, які відносяться до найбільш чутливих у подоланні наслідків пандемії COVID-19. Проведено критичний аналіз кращих практик подолання наслідків пандемії у таких країнах, як: Франція, США, Німеччина, Велика Британія, Італія, Туреччина, Японія, Китай, Південна Корея та ін. Запропоновано практичні кроки щодо можливості їх застосування в Україні.

Шифр НБУВ: Ж10062

2.У.288. International standards for bank capital regulation / V. Kovalenko, S. Sheludko, N. Radova, F. Murshudli, K. Gonchar // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 35-45. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Проведено аналіз еволюції запровадження міжнародних стандартів регулювання капіталу банків (КБ). Мета роботи — дослідження міжнародних стандартів регулювання банківського капіталу (БК) та їх впливу на фінансову стабільність і стійкість розвитку національних банківських систем. Велика фінансова криза 2007 — 2009 рр. була, можливо, найбільшою банківською і фінансовою з часів банкрутств банків і фінансової паніки Великої депресії 1930-х рр. Як наголошується в академічних і професійних колах, за останнє десятиліття відбулося багато дискусій про те, чи була банківська криза 2007 — 2009 рр. перш за все кризою платоспроможності або кризою ліквідності. Достатність КБ на сьогодні виступає головним індикатором підвищення довіри до банківських систем із боку суспільства. Гнучка та виважена імплементація рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду (БКБН) щодо оцінювання адекватності КБ набуває особливого значення в умовах поглиблення фінансової кризи, яка викликана карантинними обмеженнями COVID-19. Регулювання БК передусім зумовлено спроможністю виконувати

основні, властиві для нього функції. Низка потрясінь у зв'язку з кризами вимагає поновлення та пошуку нової парадигми регулювання, яка сьогодні сфокусована на досягненні фінансової стабільності, подоланні проциклічності, перш за все, в банківському секторі. Одним з останніх напрямів у галузі регулювання БК стало впровадження міжнародних стандартів банківського нагляду, рекомендованих БКБН, які трансформувалися, починаючи від «Базелю I», «Базелю II», «Базелю III», «Базелю 3.5» до «Базелю IV». Нова ідеологія припускає, що в період фінансово-економічної кризи або в очікуванні зростаючої невизначеності в економіці потрібно відмовитися від ідеології управління БК і створення фінансових резервів для підтримки ліквідності та стабільності фінансових установ. Ці заходи не зможуть захистити банк від дефолту та банкрутства. Ця ідеологія перетворилася на нову парадигму ефективного банківського регулювання, яку можна сформулювати як прийнятий набір із трьох векторів: ризик; управління ризиками; нагляд, орієнтований на ризик.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.175, 2.У.328

Економіка підприємства. Спільні підприємства

2.У.289. Асиметрії оподаткування діяльності ТНК в умовах нерівномірності економічного розвитку / А. В. Максименко, В. Г. Козак // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 105-115. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Нерівномірність економічного розвитку значно динамізує векторну спрямованість і рельєфно проявляє характер економічних протиріч, що набувають свого концентрованого варіанта в асиметричності оподаткування діяльності ТНК. Дослідження доводять взаємозв'язок між ставками податку на прибуток підприємств і рейтингом ризику країн. Установлено, що для європейських країн переважає негативний взаємозв'язок (позитивний нахил) між ставкою податку на прибуток підприємств і рівнем ризику для країни. Результати дослідження підтверджують гіпотезу, про те, що більший ризик у країні, то вищу ставку податку на прибуток підприємств установлює уряд. За допомогою економіметричних методів проаналізовано вплив податкового законодавства країн на діяльність ТНК і виявлено, що в менш розвинених країнах податкова система меншою мірою стимулює підприємницьку діяльність ТНК. Водночас великий потенціал для поліпшення податкової політики мають як менш розвинені країни (В'єтнам), так і високорозвинені (Японія і Німеччина). Доведено, що в розвинених країнах найбільший прямо пропорційний вплив на показники обсягу товарообігу ТНК здійснюють такі показники, як рівень податкового навантаження у відношенні до ВВП, ставка корпоративного податку, ставка відрахування підприємств на соціальне забезпечення. Обернено пропорційний вплив здійснює ставка непрямих податків. Найбільш суттєвими податковими чинниками, що визначають динаміку прибутку відповідних ТНК, є рівень податкового навантаження у відношенні до ВВП.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.290. Клієнтоорієнтований підхід до логістичного сервісу в умовах інформаційної економіки / Н. В. Трушкіна // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 196-204. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Викладено результати проведених міжнародними організаціями експертних опитувань щодо визначення сучасних проблем, особливостей і тенденцій клієнтоорієнтованості логістичного сервісу в контексті інформаційного середовища. Виконано статистичний аналіз показників, що характеризують рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій при управлінні взаємовідносинами зі споживачами на українських підприємствах. Виявлено ключові бар'єри, що стримують цифрову трансформацію логістичного сервісу, які умовно класифіковано за 6 групами: ринкові, транспортні, маркетингові, інформаційні, організаційні, фінансово-економічні. Обґрунтовано доцільність застосування клієнтоорієнтованого підходу до логістичного сервісу в інформаційній економіці. Запропоновано цифрову стратегію трансформації клієнтського сервісу, реалізація якої надасть змогу одержати синергетичний ефект, що включає економічний, соціальний і екологічний ефекти.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.291. Моделі державної підтримки розвитку венчурного бізнесу у світі / В. О. Терлецька // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 86-93. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено, проаналізовано та оцінено моделі державної підтримки розвитку венчурного бізнесу (ВБ) у світі. Описано та охарактеризовано американську та європейську моделі. Визначено їх особливості. Досліджено спільні та відмінні риси, переваги та недоліки. Розглянуто національні програми розвитку ВБ за американською та європейською моделями. Описано категорії в контексті моделей державної підтримки розвитку ВБ у світі. Виявлено тенденції та динамічні характеристики ВБ. Розглянуто засоби стимулювання розвитку ВБ за вищевказаними моделями.

Досліджено особливості ВБ і в Україні. Визначено можливості та перешкоди розвитку. Виявлено потребу в активізації державної підтримки розвитку ВБ в Україні.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

2.У.292. Роль аутсорсингу в забезпеченні конкурентоспроможності країн / Т. Г. Ковальчук, В. К. Загарій // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 26-32. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено поняття аутсорсингу та його вплив на підвищення конкурентоспроможності країн світу та України. Висвітлено теоретичні основи виникнення та розвитку аутсорсингу, розкрито суть поняття та розглянуто погляди різних вчених. Проаналізовано світовий ринок аутсорсингових послуг у динаміці та в різних галузях, виявлено позитивні результати від їх використання та розглянуто плани на перспективу. Визначено основні світові центри аутсорсингу; окреслено проблеми та перспективи їх розвитку; виявлено вплив аутсорсингових послуг на конкурентоспроможність країн. Досліджено Глобальний рейтинг аутсорсингової привабливості, в основі якого лежать чотири критерії (фінансова привабливість, навички людей, ділове середовище та інноваційність), який вказує на конкурентоспроможність країн-аутсорсерів та дозволяє ефективно залучати країни для надання аутсорсингових послуг. Визначено місце України в цьому рейтингу та відзначено позитивні зміни її показників, що підвищує авторитет країни на міжнародній арені та сприяє зростанню її конкурентоспроможності. Доведено, що Україна є експортером аутсорсингових послуг, а найбільший відсоток належить IT-аутсорсингу (90 % наших IT-фахівців працюють саме на засадах аутсорсингу). Проаналізовано моделі використання аутсорсингових послуг, окреслено переваги та недоліки кожної, доведено, що історія успіху країн-аутсорсерів пояснюється чіткою політикою держави, а також якістю продукту, його інноваційністю та надійністю. На основі порівняння країн-аутсорсерів запропоновано шляхи вдосконалення використання аутсорсингових послуг в Україні для підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.293. Сімейний бізнес: організаційно-економічний механізм управління: монографія / Ю. В. Солоненко; Донецький нац. ун-т ім. В. Стуса. — Вінниця: Кушнір Ю. В., 2021. — 228 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 196-224. — укр.

Вдосконалено теоретико-методичні засади та розроблено науково-практичні рекомендації щодо формування організаційно-економічного механізму управління сімейним бізнесом. На основі емпіричних досліджень виявлено, що сімейний бізнес є домінуючою бізнес-моделью у всьому світі, адже у багатьох країнах сімейні підприємства становлять понад 70 % від усіх підприємств та створюють 70 – 90 % світового ВВП у рік. Обґрунтовано, що для України сімейний бізнес, як феноменальне явище підприємницького середовища, тільки починає розвиватись, тому становлення сімейних підприємств є одним із найважливіших видів соціально-економічної діяльності та матеріальною основою добробуту країни. Сімейний бізнес визначено як динамічну адаптивну систему, яка самореалізується, зорієнтована на довгострокову перспективу розвитку, сповідує сімейні цінності, формує репутацію, передбачає кваліфіковану наступність, навчання впродовж життя, позиціонує себе як соціальний інститут, прагне підвищувати професійність бізнесу та ефективність сім'ї, має у своєму складі бізнес-сім'ю, яка контролює власність і бере участь в управлінні бізнесом.

Шифр НБУВ: ВА858500

2.У.294. Смарт-промисловість: формування базису нового етапу економічного зростання у світі / С. І. Князев // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 150-162. — Бібліогр.: 38 назв. — укр.

Наведено аналіз процесів становлення смарт-промисловості в країнах-лідерах, визначення перспектив, зумовлених її розвитком у світі, а також місця і ролі України в цих процесах. Визначено фундаментальну особливість сучасного періоду, якою є структурна перебудова світової економіки, зумовлена зміною технологічних укладів. Кінець чергового економічного циклу збігся зі спалахом пандемії раніше невідомого вірусу (COVID-19), що призводить до найсильшої економічної кризи за останні десятиріччя. Сформульовано нові виклики, ризики та загрози, пов'язані зі змінами структури світового господарства, а отже, і з принципово новими процесами конкуренції, що проходять в умовах змін технологій, комунікацій тощо. Розкрито особливості промислового смарт-підприємства — гнучкого кіберфізичного виробництва, що забезпечує точне налаштування на споживача і ґрунтується на використанні великих даних, — як складової смарт-промисловості. Проаналізовано досвід формування стратегій розбудови смарт-промисловості країн-лідерів: ФРН, США та Китаю, які у найближчому майбутньому будуть відігравати провідну роль у побудові нової моделі «розумного зростання» світової економіки. Також розглянуто особливості національних стратегічних програм країн ЄС щодо дигіталізації промисловості та розбудови Індустрії 4.0, що сформовано як відповідь на головний виклик сучасності — недостатні темпи цифровізації промислових секторів і розвитку інновацій. Визначено нові перспективи, можливості та проблеми, пов'язані з розвитком смарт-промисловості в Україні. Надано ряд пропозицій, реалізація яких сприятиме подоланню наслідків теперішньої економічної кризи і виходу України на траєкторію стабільного економічного зростання.

чено нові перспективи, можливості та проблеми, пов'язані з розвитком смарт-промисловості в Україні. Надано ряд пропозицій, реалізація яких сприятиме подоланню наслідків теперішньої економічної кризи і виходу України на траєкторію стабільного економічного зростання.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.295. Стратегічний фінансовий менеджмент в діяльності корпорацій / Н. І. Решетник, Н. І. Насікан, О. М. Клименко, К. С. Світлична, Т. О. Суслова // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 134-141. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Обґрунтовано необхідність трансформації фінансових механізмів у формуванні нових підходів стратегічного управління (СУ). Визначено фактори впливу на розвиток стратегічної діяльності корпорацій і недоліки реалізації фінансових стратегій в умовах змін. Мета роботи — визначення ефективної моделі стратегічного фінансового менеджменту корпорацій в сучасних умовах змін для вдосконалення системи СУ корпорацій. Методичною базою для розрахунків є рейтинги Global 100, Forbes, NPS benchmarks, Sustainable Ukraine, прикладні дослідження Професійної асоціації корпоративного управління, Центру «Розвиток КСВ». На підставі аналізу стратегій розвитку світових стійких корпорацій-лідерів визначено основні стратегічні напрями їх діяльності. Для визначення вагомості складових стратегічного фінансового менеджменту (СФМ) корпорацій у забезпеченні стійкого розвитку проаналізовано фінансові показники світових лідерів-корпорацій (Chr. Hansen Holding A/S, Kering SA, Neste Corporation, Orsted, GlaxoSmithKline pic) та українських лідерів-корпорацій (DP «NAEK «Enerhoatom», PrAT «Ukrhydroenerho», TOV «Kernel», IP «Koka Kola Beveridzhyz Ukraina Limited», «Karlsberh Ukraina»); ринкова капіталізація, прибуток, показник лояльності клієнтів/репутація бренду. У висновках зазначено про необхідність підвищення ефективності СФМ українських корпорацій у сучасних умовах змін, що потребує відстеження зовнішніх фінансових ризиків, постійного коригування стратегічних напрямів корпорацій з урахуванням концепції сталого (стійкого) розвитку.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.296. Сучасна практика управління закупівельною логістикою на підприємстві / В. П. Третяк, Ю. О. Гармаш // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 200-205. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Закупівельна логістика розглядається як один із основних напрямів діяльності, який впливає на ефективність підприємства. Проведено аналіз робіт економістів за темою дослідження та розглянуто різні трактування поняття «закупівельна логістика». Зазначено, що не існує єдиного правильного визначення, проте всі науковці схиляються до думки, що закупівельна логістика — це комплекс активностей, спрямованих на забезпечення підприємства матеріальними ресурсами, вибір джерел постачання, контроль виконання замовлень. Надано характеристику кожному етапу закупівельної логістики підприємства. Особливу увагу приділено етапу вибору джерел постачання, оскільки саме від постачальника залежить виконання цілей як закупівельної логістики, так і підприємства в цілому. Детальне дослідження цього процесу надає змогу більш ефективно визначити шляхи удосконалення логістичної діяльності на підприємстві. Розглянуто процес розробки логістичної стратегії, коли менеджери намагаються досягти компромісу між трьома основними цілями закупівельної логістики: зменшенням капіталу, зниженням витрат і підвищенням рівня обслуговування. Запропоновано включати деякі аспекти управління закупівельною логістикою, які притаманні одній із найвідоміших транснаціональних корпорацій (ТНК) Nestle, у діяльність інших підприємств для підвищення їх ефективності. ТНК Nestle розробила стандарт із відповідального сорсингу (англ. Nestl — Responsible Sourcing Standard), який відображає сучасні тенденції закупівельної логістики щодо пошуків надійного постачальника та визначає критерії, яким повинен задовольняти постачальник. Визначено вектори управління закупівельною діяльністю на підприємстві, які мають універсальний характер і нададуть змогу підприємствам підвищити ефективність управління логістичною діяльністю, а також мінімізувати витрати.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.297. Сучасний стан управління персоналом на підприємствах: виклики та перспективи / Є. О. Зайченко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 436-441. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Управління персоналом передбачає наявність адміністративних завдань, які стосуються найму та оплати праці працівників компанії. Як окрема функція управління вона має на меті набрати та зберегти якісну робочу силу, необхідну організації для досягнення її цілей. Мета роботи — вивчення існуючого досвіду розвитку системи управління персоналом на підприємствах в умовах дотримання принципів корпоративної соціальної відповідальності. Вирішено ряд таких завдань, зокрема: проаналізовано напрями досліджень у сфері управління персоналом; проведено оцінку існуючих міжнародних рамкових документів та ініціатив у сфері управління людськими ресурсами; досліджено зміни в

управлінні діяльністю по роботі з персоналом підприємств; науково обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення існуючих тенденцій управління персоналом на підприємствах. Обґрунтовано, що методологічні засади розроблення політики та внутрішніх організаційно-розпорядчих документів з управління персоналом та його розвитком потребують подальшого дослідження. Організація роботи менеджера залежить від організаційної структури та виду діяльності підприємства. Наголошено, що відповідальність за дотримання прав людини є глобальним стандартом очікуваної поведінки для всіх підприємств, де б вони не діяли. Вона існує незалежно від можливостей та/або готовності держав виконувати власні зобов'язання щодо прав людини та не зменшує ці зобов'язання. Особливого значення робота менеджера по персоналу набуває на сучасному етапі реалізації концепції спрямованості на створення людського капіталу як найціннішого активу підприємства. Основними інструментами протидії викликам побудови ефективної системи управління персоналом на підприємстві є розроблення дорожньої карти дій зі здійсненням подальшого контролю за виконанням дій та заходів; розкриття інформації та забезпечення прозорості діяльності перед працівниками підприємства; залучення працівників до реалізації окремих елементів системи управління персоналом. Подальшого дослідження потребують методологічні засади розроблення політики та внутрішніх організаційно-розпорядчих документів з управління персоналом і його розвитку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.298. Фінанси бюджетних установ: навч. посіб. / Н. А. Дехтяр, О. В. Дейнека, О. В. Люта, Н. Г. Пігуль; ред.: Н. А. Дехтяр; Сумський державний університет. — Суми: Сум. держ. ун-т, 2020. — 228 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 193-196. — укр.

Викладено основні питання, пов'язані з організацією фінансових відносин на рівні бюджетних установ. Розглянуто особливості організації фінансів бюджетних установ. Розкрито специфіку формування та використання фінансових ресурсів бюджетних установ. Висвітлено основи бюджетного фінансування та планування. Увагу приділено особливостям формування звітності бюджетних установ і проведення аналізу їх фінансово-господарської діяльності.

Шифр НБУВ: BA858649

2.У.299. Defining the standard of market analysis in sectors of strong SOE presence / N. Mazaraki, A. Gerasymenko // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 136-141. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Purpose — defining of the criteria that determine a choice of the standard of market analysis in the sectors with strong presence of state-owned enterprises (SOEs). The methodological basis of the study is a comparative analysis of the principles of classifying SOEs and SOEs' activities in different countries and the results of their analysis under neoclassical and institutional standards that have resulted in the set of criteria which determine the prerequisites of applying certain standard. The paper grounds the impermissibility of the common use of the neoclassical standard of market analysis in sectors of strong SOE presence. It specifies the set of criteria that determine when each of the standards (neoclassical and institutional ones) should be applied. The criteria that determine a choice of the standard of market analysis in the sectors with strong SOE presence are defined. They include a type of the economic system, a type of the SOE, its functional dependency on the state agency, structure of the state control over its property. The results of the research, being implemented in the activity of a competition agency, allow providing more accurate market analysis of the grounds and a practice of competition within the markets, as well as within the entire economy.

Шифр НБУВ: Ж16377

2.У.300. Evaluating the effectiveness of companies using the DEA method / A. Borodin, I. Mityushina // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 187-193. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Purpose — the paper assesses the effectiveness of Russian oil and gas companies. It is hypothesized that the DEA method for evaluating the effectiveness of companies gives the most accurate results compared to the method based on profitability coefficients and allows you to determine the individual and industry-wide effectiveness of companies. The research methodology for testing the hypothesis includes calculating the profitability of oil and gas companies in Russia, as well as classic DEA analysis. The empirical base of the study consists of relative and absolute indicators for seven oil and gas companies with the highest revenue in the industry. The result of the study is to confirm the accepted hypothesis and determine the most effective of the studied companies. Models for evaluating the performance of companies based on the DEA analysis were developed (at the output of the models there were adopted: revenue, capitalization and oil production). A rating for evaluating the performance of oil and gas companies has been developed, which allowed us to comprehensively characterize the performance of the largest oil and gas companies in Russia (based on the calculation of profitability and technical efficiency indicators), as well as to identify general trends in the industry. The

models considered and the results of relative indicators allowed us to conclude that in order to assess the overall performance of companies, it is not enough to analyze individual indicators; moreover, the best result is achieved when building various models that allow a multi-sided approach to the study. The presented models can be recommended for evaluating the performance of companies that belong not only to the oil and gas industry, but also to other industries.

Шифр НБУВ: Ж16377

Див. також: 2.У.142, 2.У.169, 2.У.254

Економіка промисловості

2.У.301. Аналіз стану світового ринку цивільної авіації та прогноз його розвитку в умовах нестабільного попиту на авіаперевезення / В. Л. Петрик // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 112-119. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — аналітичне дослідження сучасного стану світового ринку цивільної авіації та прогноз його розвитку в умовах нестабільного попиту на авіаперевезення, який викликаний пандемією коронавірусної інфекції COVID-19. Зазначено, що цивільна авіація є однією з найважливіших складових частин глобальної транспортної системи, що забезпечує робочими місцями та впливає на розвиток економіки будь-якої країни світу. Проаналізовано стан світового ринку цивільної авіації, динаміку та структуру авіаперевезень за регіонами світу; визначено роль авіаперевезень у розвитку світової торгівлі, туризму; наведено основні тенденції розвитку світового ринку цивільної авіації на наступне десятиліття. Для планування діяльності авіакомпаній, аеропортів, аеронавігаційних систем та ін. необхідні прогнози пасажирських і вантажних перевезень, руху повітряних суден і пов'язаних з ними параметрів. Проаналізовано глобальні та регіональні прогнози стану світового ринку цивільної авіації на 2020 р. до та після нестабільного попиту на авіаперевезення, який викликаний пандемією коронавірусної інфекції COVID-19, наведено економічні наслідки. У 2020 р. планувалося збільшення виручки від авіаперевезень на 4 %, до 872 млрд дол. США, але через поширення COVID-19 авіаперевізники з усього світу можуть втратити від 63 до 113 млрд дол. США. Втім, надати остаточну оцінку наслідків ситуації, що склалася на світовому ринку цивільної авіації, поки ще не видається можливим.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.302. Халяльні та кошерні харчові продукти: виробництво і сертифікація / В. Кійко, М. Янчик, А. Божко // Товари і ринки. — 2022. — № 1. — С. 30-45. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розвиток ринку кошерних і халяльних продуктів представляє інтерес для виробників як всередині країни, так і глобально. Споживачами такої продукції є не лише ті, хто дотримується постулатів Тори чи Законів шаріату, а й представники інших конфесій, для яких знак «кошер» чи «халяль» символізує вищу якість та безпеку. Вимоги до продукції халяль та кошер не встановлено на єдиному міжнародному рівні. Тому висвітлення й аналіз особливостей виробництва і сертифікації халяльних та кошерних харчових продуктів, а також аналіз і систематизація нормативної бази, яка регулює ці питання, є актуальними для виробників та інших зацікавлених сторін. Мета дослідження — систематизація нормативно-правових вимог до виробництва та сертифікації харчової продукції халяль і кошер для підвищення експортного потенціалу вітчизняних виробників та зміцнення їхніх конкурентних позицій на зовнішніх ринках. Проведено опрацювання наукових публікацій та ознайомлення зі статистичною інформацією. Розглянуто стандарти халяль регіонального (затверджені Інститутом стандартів і метрології ісламських країн, чинні в регіоні Євразійського союзу та Перської затоки) та міжнародного рівнів (національні стандарти ОАЕ, Малайзії, Індонезії та «Кодекс Аліментаріус»). Охарактеризовано алгоритми халяльної та кошерної сертифікації в Україні. Наведено перелік сертифікованих операторів ринку згідно з вимогами халяль і кошер. Висновки: попит на кошерні та халяльні продукти демонструє динаміку зростання та формується незалежно від віросповідання і національності споживачів, оскільки сучасні покупці переконані, що така продукція більш якісна та корисна. Сертифікація відкриває для виробників нові можливості та надає низку переваг. Передусім такий сертифікат — це гарантія високої якості, можливість розширення ринку збуту та визнання на міжнародному рівні, відповідність новому модному тренду і здоровому харчуванню.

Шифр НБУВ: Ж25522

2.У.303. Comprehensive assessment of influence of the innovative development asymmetry on functioning of the industrial enterprise / M. Sahaidak, M. Tepluk, V. Dykan, N. Popova, A. Bortnik // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 162-167. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Purpose — to develop and test a methodological approach to assess the impact of the asymmetry of innovative development on the activities of an enterprise based on a combination of statistical, economic, graphical methods of analysis. The study used a set of

general and special methods of cognition: logical generalization, qualimetric comparison, taxonomic and index analysis, graphical visualization, scientific abstraction and systematization of data. The research established that the current stage of innovative development of economic entities of Ukraine is characterized by asymmetry of the components of the resource portfolio, which in turn actualizes globalization, European integration processes, which emphasizes the importance of the innovative component of development. A comprehensive methodological approach to assess the impact of asymmetry of innovation development on the enterprise, the approbation of which allowed identifying key components of the resource portfolio, characterizing trends and identifying major problems of innovative development of economic entities under the influence of asymmetric fluctuations. An algorithm of use of resource combinations on the basis of asymmetric innovative development of the enterprise is offered. In the course of the research a scientific and methodological approach to a comprehensive assessment of the impact of the asymmetry of innovative development on the activities of the enterprise was developed. In contrast to the existing ones, this approach includes: methodological principles of indicative analysis of the effectiveness of the processes of rationalization of the asymmetry of enterprise development based on the expansion of the system of indicators related to the assessment of funding sources. It allows assessing the potential of the chosen strategy of formation of its development resources, recommending methodical approaches to determining the efficiency of resource usage of the enterprise on the basis of comprehensive diagnostics of the resource portfolio. The results of the study can be used by practitioners, scientists, government officials to monitor the asymmetry of innovative development of the enterprise, as well as to improve measures of state regulatory influence on economic entities to enhance innovative development of the country and bring the results of scientific research in line with the current needs of the real sector of the economy.

Шифр НБУВ: Ж16377

2.У.304. Industrial potential: assessment, modeling and administration under the condition of sustainable development / O. Ye. Kuzmin, N. S. Stanasiuk, M. Ya. Yastrubskiy, O. Yu. Mohylevska, V. S. Artiushok // *Наук. вісн. Нац. рпн. ун-ту.* — 2020. — № 6. — С. 128-135. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Purpose — the world community recognizes the concept of sustainable economic development as the dominant ideology of society in the 21st century. The aim of the research is to improve the theoretical and methodological as well as methodologically applied principles of economic assessment of the industrial potential development and to work out, on this basis, the conceptual principles of state administration, directed towards its balanced development that will foster the implementation of the sustainable development concept. To reach the aim, we used the systems analysis — to develop the system of indexes and evaluation indicators; integral evaluation — to determine integral levels of indexes; multivariable correlation-regressive analysis — to determine cause-and-effect relations between the factors of the macro environment and levels of development of the industrial potential. It is suggested to consider the industrial potential as a multicomponent category through input and output indicators, their outline being the basis for determination of integral levels of reproductive and achieved potentials development. Conceptual bases of the state administration of the balanced development of the industrial potential are formulated, the main idea of which is fulfillment of sustainable industrial development principles due to the achievement of certain levels of the development of the reproductive and achieved potential components. The creation of a favorable macro environment is defined as the main direction of state administration of industrial potential development. It is proposed to use the following indicators to identify the relationship between macro-environmental indicators and result indicators of industrial potential development: development of scientific potential, development of educational potential, development of consumer potential, macroeconomic stability, business environment development, investment activity, labor market development, infrastructure development, demographic situation, ecological stability, level of law and order, and innovation activity. Econometric models of macro environment formation for the balanced development of the industrial potential are worked out. Factors of significant influence on the development level of the reproductive and achieved potentials are identified. The result of implementation of the suggested concept is to achieve a high level of the industrial potential development both at the input stage (the stage of formation) and at the output (stage of implementation) since disbalance gives evidence of an arising problem, unsustainable use of the potential available can result in structure crises. The system of indicators of complex economic assessment of industrial potential is substantiated on the conditions of multicomponentity. The proposed methodological approach allows distinguishing two types of industrial potential (reproductive and achieved ones), the balanced interaction of which is the basis of its development, which should be taken into account when developing the conceptual foundations of state management of sustainable development.

A-set of models for the formation of a favorable macroenvironment as a result of multicollinear influence of factors with regard to the result indicators of industrial potential development has been developed.

Шифр НБУВ: Ж16377

Див. також: 2.У.584, 2.Х.884

Світова економіка торгівлі та громадського харчування

2.У.305. Контролінг торговельних підприємств у контексті міжнародного виміру / Т. І. Лосіцька, Н. С. Беляєва, В. Д. Лагутін, Т. М. Мельник // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр.* — 2021. — Вип. 1. — С. 92-98. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Досліджено особливості реалізації контролінгу торговельних підприємств у контексті міжнародного виміру, можливості адаптації міжнародних підходів до українських умов ведення діяльності. Визначено сутнісне поняття контролінгу та його зв'язок із реалізацією загальних функцій менеджменту. Встановлено, що контролінг є підсистемою управління, який забезпечує досягнення місії та системи цілей підприємства, охоплює всі напрями діяльності, бізнес-процеси та бізнес-об'єкти. Визначено, що ефективні бізнес-процеси — це рушійна сила успіху торговельного підприємства, тому виконання процесів має контролюватися і будь-які відхилення мають бути вчасно скориговані. Виявлено, що поняття контролінгу не обмежується суто контролем. Обґрунтовано неможливість розгляду контролінгу лише на заключній стадії управління. Контролінг забезпечує досягнення цілей торговельних мереж, спрямовуючи функціонування системи управління суб'єктами торговельного підприємництва в єдиному напрямі, визначеному стратегічними, тактичними та оперативними планами. Досліджено досвід інших країн у провадженні контролінгу на торговельних підприємствах. Визначено інструменти закордонної практики, які можуть використовуватися при реалізації контролінгу різних напрямів (контролінг маркетингу, контролінг закупівлі та логістики, контролінг фінансової діяльності, контролінг продажів, контролінг фінансової діяльності): система кайдзен, система Just-in-time, CRM, бенчмаркінг, АБС-аналіз і XYZ-аналіз, PIMS, матриця аутсорсингу, метод DPS, графік прибутковості «Майсигми», PEST-аналіз, метод Монте-Карло, методологія «гуртків якості», аналіз чутливості, побудова карти стратегічних груп, стандарти якості, показники ефективності за підрозділами, розрахунок рівня запасів, порівняння витрат у ланцюжку цінностей, управління змінами, управління за «слабкими» сигналами, ієрархія стратегій, побудова карти бізнес-процесів. Упровадження контролінгу забезпечує зростання обсягів товарообороту до 25 %; збільшення прибутку від 10 до 12 %; зростання рентабельності від 8 до 20 %; підвищення продуктивності праці до 30 %.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.306. Остання миля для електронної торгівлі: виклики, переваги та майбутнє / Н. Б. Льченко, М. В. Котова // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 3. — С. 148-154. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено суть логістики останньої милі в ланцюгу постачання товарів. Доведено, що в розпал пандемії коронавірусу зростає попит на Інтернет-замовлення та, відповідно, підвищиться роль логістики останньої милі в ланцюзі доставки товарів до кінцевого споживача. Визначено основні передумови розвитку ринку логістики останньої милі в електронній торгівлі в Україні. У ході проведеного дослідження встановлено, що для організації логістики останньої милі слід враховувати такі фактори: швидкість доставки, точність відстеження доставки, гарантія та страхування, зручність, вартість та ціна. Зазначено, що у м. Київ в умовах карантину, зі зростанням попиту на продовольчі товари, логістика останньої милі стає найбільш актуальною. Під час розвитку технології та конкуренції між підприємствами споживач очікує, що товар буде доставлений протягом декількох годин, але згідно із ситуацією, що склалася при підвищеному попиті на Інтернет-замовлення, він може очікувати доставки кілька днів. Розглянуто проблеми, з якими стикаються торговельні мережі при виконанні замовлення та організації доставки товарів Інтернет-магазинами в умовах пандемії. Зазначено, що сервіс zakaz.ua надав можливість здійснювати онлайн-покупки на власній платформі для таких торговельних мереж, як Novus, Metro, Auchan, Megamarket, Buffet. Проаналізовано ринок поштово-кур'єрської служби в Україні. Проведено оцінку вибору операторів поштової логістики на ринку України та зазначено основні характеристики діяльності кур'єрських служб доставки в Україні, визначено їх переваги та недоліки. Проаналізовано особливості впровадження принципів краудсорсингу в компаніях, що надають кур'єрський сервіс. Визначено перспективи розвитку логістики останньої милі в електронній торгівлі в Україні та у світі. Враховуючи міжнародний досвід, задля економії людських ресурсів у теперішній ситуації, що склалася, можна використовувати новітні технології доставки товарів споживачам у важкодоступних місцях — за допомогою штучного інтелекту.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.307. Про одну методику оцінювання ефективності рекламного тексту / Є. В. Івохін, Ю. О. Науменко, А. М. Марчук // Вісн. Київ. нац. ун-ту. Сер. Фіз.-мат. науки. — 2020. — Вип. 4. — С. 44-48. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

На прикладі аналізу текстів розглянуто методику оцінки ефективності текстового змісту рекламних повідомлень. В основу запропонованої методики покладено лінгвістичні принципи, в межах яких ефективність повідомлення аналізується з урахуванням декодування інформації цільовим адресатом повідомлення. Процедура оцінювання ґрунтується на виділенні в тексті ключових слів і фраз. Для оцінки якості змісту рекламного повідомлення використано аналог методу механічної перевірки релевантності тексту пошуковою системою, який було розширено параметрами експертної оцінки структури тексту. Як матеріал для дослідження розглянуто тексти, що використовуються за SEO просування інформаційних ресурсів.

Шифр НБУВ: Ж28079:Фіз.-мат.

2.У.308. Роль маркетингу в активізації діяльності суб'єктів туристичного бізнесу / В. В. Папш, І. І. Благун, Н. В. Бошота // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 473-477. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Обґрунтовано роль маркетингу в розвитку ринку туристичних послуг. Вважається, що комерційний успіх фірми на туристичному ринку суттєво залежить від того, наскільки вона може підтримати сформовану структуру цільових потреб реальних і потенційних клієнтів і сформувати оптимальний портфель пропозицій туристичних послуг. У цих умовах саме маркетинг виступає стратегічним орієнтиром, цільова спрямованість якого полягає в установах довгострокових відносин на мікро- та макrorівнях. У дослідженні обґрунтовано, що розширення традиційних кордонів маркетингу туристських послуг пов'язано з новою парадигмою відносин з контактними аудиторіями, заснованою на формуванні та підтримці лояльності до туристичної фірми та її послуг. Досліджено структуру туристського ринку; виявлено особливості маркетингу у сфері туризму; розроблено маркетингові заходи для суб'єктів туристичної сфери (сформувати продукт, розроблений відповідно до вивченого попиту на основі стратегічного планування діяльності фірми; запропонувати туристичну послугу в потрібному місці конкретних сегментів споживачів за прийнятними цінами; забезпечити якісне обслуговування). Обґрунтовано пріоритет концепції маркетингу для суб'єктів, які мають намір працювати на ринку туристичних послуг.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.309. Світовий ринок пшениці: виклики воєнного часу / Д. Антюшко, Н. Шаповалова, Ю. Гончар // Товари і ринки. — 2022. — № 1. — С. 4-18. — Бібліогр.: 40 назв. — укр.

Вирощування зерна, зокрема пшениці, має давні традиції, є широко розвиненим і важливим для забезпечення добробуту населення, задоволення продовольчих потреб, створення робочих місць, одержання фінансового прибутку, у т. ч. внаслідок експортних операцій. Особливу загрозу для забезпечення продовольчої безпеки на глобальному рівні становить війна, розпалена РФ на території України, яка традиційно є постачальником пшениці для багатьох держав. З огляду на значний запланований обсяг експорту продовольчої пшениці, високий попит на неї на внутрішньому ринку, цінову різницю у порівнянні з фуражною, нерівномірність якості через погодні умови вірогідним є підвищення цін на продукти її переробки на національному рівні, зниження їх споживної якості. Військова агресія РФ, бойові дії, що ведуться на значній території України, ставлять під загрозу посівну кампанію 2022 р. і, як результат, продовольчу безпеку. Мета роботи — комплексний аналіз стану світового ринку зерна пшениці та визначення основних тенденцій і перспектив його подальшого розвитку, зокрема в умовах воєнних дій в Україні. Застосовано загальнонаукові методи аналізу та синтезу, порівняння, виокремлення, узагальнення й результатуючої систематизації дослідженого матеріалу. Висновки: основними тенденціями розвитку світового ринку пшениці є зміна більшості міжнародних транспортних сполучень її постачання, підвищення попиту на цю культуру в порівнянні з готовим борошном, введення багатьма державами торговельних квот на неї. Вітчизняний урожай пшениці у 2021/2022 МР став рекордним (32,8 млн т). Незважаючи на своєчасний початок посівної кампанії зернових у 2022 р., через бойові дії у багатьох регіонах України прогнозується зниження обсягу майбутнього врожаю. Для забезпечення внутрішніх національних потреб обґрунтованим є подальше встановлення експортних обмежень на пшеницю.

Шифр НБУВ: Ж25522

2.У.310. Структурно-територіальна характеристика прояву споживчої прихильності до найбільших B2C маркетплейсів світу / О. О. Кавун-Мошковська // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 16-22. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження структурно-територіальних характеристик найбільших маркетплейсів у світовій електронній роздрібній торгівлі та визначення особливостей споживчої прихильності до них. Систематизація та аналіз праць вітчизняних і зарубіжних науковців показали, що вивченню структурно-територіальних особливостей розвитку електронної роздрібної торгів-

лі світу в контексті місця в ній маркетплейсів приділяється недостатньо уваги. Визначено, що поступово маркетплейси стають потужними гравцями на ринку світової електронної роздрібної торгівлі — у 2019 р. вони забезпечували понад 50 % онлайн-продажів, протягом наступних років очікується збільшення даного показника. На сьогодні у складі маркетплейсів представлені платформи, які пропонують переважно універсальний асортимент товарів (61,6 % усіх структур), охоплюють різні сегменти ринку. Універсальні маркетплейси займають лідерські позиції й за рівнем відвідування — 92,15 % від загальної кількості візитів на сайти. Аналіз показав, що найбільша кількість маркетплейсів розташована в Європі (35,4 %) та Північній Америці (28 %), проте за рівнем відвідування лідерами є платформи зі Східної Азії. Встановлено, що серед маркетплейсів — лідерів ринку присутні дві бізнес-моделі: класична та комбінована (поєднання Інтернет-магазину з класичним торговельним майданчиком). За результатами дослідження прогнозується подальше зростання ролі маркетплейсів як генераторів зростання доходів суб'єктів підприємства в секторі електронної роздрібної торгівлі, збільшення їх географії та масштабів діяльності. Перспективою майбутніх досліджень у даному напрямі є вивчення регіональних особливостей розвитку маркетплейсів у світовій електронній роздрібній торгівлі, а також у секторі B2B.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.311. Сучасний стан і перспективи розвитку світового та вітчизняного ринків електронної комерції / Т. Д. Ковтун, А. П. Матвієнко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 295-303. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Проаналізовано сучасний стан та визначено перспективи розвитку світового та вітчизняного ринків електронної комерції. Наведено динаміку зростання населення планети разом із розвитком світового Інтернет-покриття протягом 1999 — 2018 рр. Також проаналізовано динаміку питомої ваги електронної торгівлі у складі світової торгівлі. У роботі наведено перелік країн, що є лідерами на світовому ринку електронної комерції. Висвітлено динаміку обсягів продажів у сегментах B2C та B2B на світовому ринку електронної комерції протягом 2014 — 2019 рр. і подано прогнозні дані. Розглянуто динаміку питомої ваги користувачів Інтернету у загальній чисельності населення України. Подано аналітичні показники розвитку вітчизняного ринку електронної комерції в сегментах B2C та B2B. Охарактеризовано найбільші українські маркетплейси та визначено їх місце на вітчизняному ринку електронної комерції. Проаналізовано найпопулярніші групи товарів, яким віддають перевагу українські онлайн-споживачі. Узагальнено світовий і вітчизняний досвід впровадження онлайн-порталів із надання електронних послуг. Висвітлено провідні новітні тенденції та визначено перспективи розвитку світового ринку електронної комерції. Зазначено, що в електронній комерції більш активно використовуватимуться соціальні мережі, технології голосової комерції, доповненої реальності та візуальної комерції, ігрові елементи, онлайн-помічники тощо. Зроблено висновок, що на сьогодні світовий та вітчизняний ринки електронної комерції нарощують свої обсяги та завойовують лояльність все більшої кількості споживачів. При цьому ключовим фактором розвитку електронної комерції стає диверсифікація технологій та інструментів в онлайн-комунікації.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.С.55, 2.У.137-2.У.138

Міжнародні економічні відносини та зв'язки

2.У.312. Глобальні тенденції розвитку міжнародного туризму в структурі світового ринку послуг / З. А. Атаманчук // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 21-27. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Висвітлено сучасні тенденції розвитку світового ринку послуг, обґрунтовано специфіку та напрями динаміки ринкової кон'юнктури безпосередньо міжнародного ринку туристичних послуг у глобальній площині. Обґрунтовано підвищення ролі міжнародної торгівлі послугами як результат змін у технологіях, попиті та структурі світових трендів. Наведено наявні системи класифікації послуг. Висвітлено сучасні тенденції розвитку світового ринку послуг і визначено місце міжнародного туризму як пріоритетної сфери економіки багатьох країн, що забезпечує левову частку сукупного національного доходу держав, стає напрямом міжнародної спеціалізації, сприяє всебічному сталому економічному розвитку, соціальному залученню, зростанню зайнятості та подоланню бідності, ефективному використанню ресурсів, охороні навколишнього середовища, розвитку міжкультурних комунікацій, збереженню миру та безпеки як важливих компонентів суспільної взаємодії світового масштабу. На основі виділених чинників глобалізації світового господарства визначено особливості розвитку міжнародного туризму в умовах процесів глобалізації і регіоналізації. Проаналізовано типи організаційних моделей мережевої інтеграції у сфері міжнародного туризму, масштаби діяльності готельних ланцюгів, рестораних мереж, глобальних партнерських об'єднань авіакомпаній, онлайн-агентств подорожей

та їх роль у глобалізації туризму. Доведено, що глобальний і регіональний вектори сучасного міжнародного туризму роблять його як унікальним і потужним чинником економічного поступу держав, так і водночас залежним від наявних викликів і загроз.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.313. Знайомство з валютним ринком Forex / О. В. Заїшев, Т. В. Дворянова // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 174-180. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Звернено увагу на стійке зростання загальної тенденції щодо безпосередньої участі фізичних осіб у фінансових операціях з використанням електронних платформ. Зокрема, відмічено підвищений інтерес до участі в операціях на валютному ринку Forex. Підкреслено, що відносно технічно-легкий доступ до участі у фінансових операціях за допомогою використання електронних платформ є наразі потенційною загрозою фінансової безпеки для коштів учасників таких операцій. Мова йде про недостатню фахову підготовленість більшості трейдерів-початківців, що за власним бажанням стають учасниками фінансових операцій. Наголошено, що біржові операції на фондових ринках, купівля-продаж валюти на електронних платформах, операції із золотом тощо вимагають, поряд із загальними, також і спеціальних знань щодо певних конкретних напрямків економічного розвитку та фінансових взаємовідносин. Також, у таких відносинах починають «працювати» й психологічно-поведінкові фактори. Звернуто увагу, що лише з початку 2019 р. в Україні на законодавчому рівні почалося системне врегулювання структури валютного ринку та порядку торгівлі іноземною валютою. Визначено, що настав час звернути увагу і на цифровізовану торговельну діяльність з фахової точки зору та почати викладати у навчальних закладах відповідні дисципліни з підготовки та набуття студентами загальних умінь та навичок щодо торговельних та фінансових операцій на електронних платформах. Розгорнуто ознайомчий огляд валютного ринку Forex, зазначено принципи його функціонування, приділено більш детальну увагу торговельним стратегіям. В результаті зроблено такі висновки, що, по-перше, валютний ринок високоприбутковий за умови опанування його тенденцій; по-друге, валютний ринок високоризиковий; потрібно розбиратися не лише в багатьох термінах, а, особливо, в процесах та ситуаціях у фінансово-глобалізованому світі, щоб впевнено використовувати графіки зміни вартості валют для одержання прибутку; по-третє, існує багато різних стратегій, за якими можна успішно працювати на ринку валют, від найпростіших — для аматорів, до складніших — для досвідчених трейдерів, але жодна з них не підійде ідеально під конкретний психотип, професійний рівень та кількість часу, який людина-трейдер може приділяти торгівлі. Особливо цінністю, є такий висновок: трейдером створюється його власна стратегія, що й забезпечує більшу ймовірність заробітку на міжнародному ринку Forex. Валютний трейдер — це творча діяльність, але діяльність на основі опанування великої бази фахових знань.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.314. Країни АСЕАН у фокусі пріоритетних ринків України / М. С. Рахман, Б. М. Сокирко // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 25-33. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

До АСЕАН входять країни з дуже різним рівнем економічного розвитку, чисельністю населення, площею, проте інтеграційне об'єднання досягло успіхів і є важливим гравцем у економічній та політичній сфері на міжнародній арені. Мета роботи — дослідження стану макроекономічних показників ті тенденції зовнішньої та внутрішньої торгівлі країн — членів АСЕАН, напрямів розвитку організації в цілому та кожної з країн окремо у співпраці з Україною. Розроблено проект рекомендацій щодо подальшого розвитку асоціації та пріоритетності цього ринку для України. Надано характеристику складу, основним цілям та напрямкам спільної діяльності країн — учасниць АСЕАН. Обґрунтовано роль і становище окремих країн-учасниць в інтеграційному об'єднанні для країн Азії у Південно-Східному регіоні. Проаналізовано основні макроекономічні показники країн — учасниць АСЕАН: чисельність населення і структуру зайнятості по окремих країнах, обсяги ВВП (загального та у розрізі кожної країни) у динаміці; структуру та динаміку торговельних відносин, структуру Extra — та Intra-експорту, товарну та географічну структуру експортно-імпортних операцій об'єднання. Надано оцінку обсягів експортно-імпортних операцій країн АСЕАН та України в розрізі товарної структури. Розроблено прогнозу модель розвитку обсягів ВВП, в результаті PEST-аналізу виявлено економічні, політичні, технологічні та соціальні чинники об'єднання, надано рекомендації щодо заходів з удосконалення співпраці країн — членів АСЕАН та України зокрема. Зроблено висновки про збільшення об'ємів торгівлі між країнами-членами та з країнами поза межами Асоціації, включаючи Україну.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.315. Міжнародна інформація: терміни і коментарі: навч. посіб. / Є. А. Макаренко, М. М. Рижков, О. П. Кучмії, О. М. Фролова; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — 4-е вид., допов. та перероб. — Київ: Вадекс, 2022. — 535 с. —

(Серія «Міжнародні інформаційні відносини»). — Бібліогр.: с. 525-530. — укр.

Увагу присвячено теоретичним і прикладним питанням міжнародної інформації та комунікації як складової сучасних міжнародних відносин. Подано тлумачення основних понять міжнародної інформації та розширений коментар до них. Проаналізовано сучасні теорії та практику міжнародних інформаційних відносин, представлено тематичну антологію.

Шифр НБУВ: ВА858065

2.У.316. Міжнародні організації та транснаціональні корпорації: [навч. посіб.] / Н. І. Кара, Л. П. Сай, О. О. Пшик-Ковальська, І. С. Процик. — Львів: Растр-7, 2022. — 315 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 306-315. — укр.

Проаналізовано роль міжнародних організацій та транснаціональних корпорацій в інституційному середовищі міжнародного бізнесу. Висвітлено історію виникнення та етапи розвитку міжнародних організацій та транснаціональних корпорацій, а також механізм функціонування їх як суб'єктів міжнародних економічних відносин. Розглянуто історію створення, сучасну структуру та напрями діяльності основних економічних міжнародних організацій та транснаціональних корпорацій, правові основи їх функціонування, методи та прийомі прийняття рішень. Розкрито питання участі України в діяльності міжнародних організацій та транснаціональних корпорацій.

Шифр НБУВ: ВА858547

2.У.317. Міжнародні рейтинги як основні характеристики міжнародного освітнього ринку послуг / І. А. Булкіна // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 266-273. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Рейтинги стали невід'ємним атрибутом глобального ринку освітніх послуг. Попри те, що жоден із них повністю не відображає реальної картини, саме рейтинги сьогодні формують соціальну реальність. Основним фактором успіху університету є його репутація на національному та міжнародному освітніх ринках. У цьому процесі рейтинги відіграють ключову роль: потрапляючи у світовий або національний рейтинг на провідні місця, заклад вищої освіти (ЗВО) значно підвищує свою привабливість не тільки для абітурієнтів, але також для роботодавців, інвесторів і держави, яка може забезпечити його додатковими субсидіями. Виділено основні групи рейтингів, що в сучасних умовах формують враження про заклад вищої освіти та визначають його місце серед аналогічних закладів у світі. Зазначено особливості кожного з виділених рейтингів, проаналізовано топ кожного. Головна відмінність міжнародних рейтингів полягає, перш за все, у превалюванні оцінки науково-дослідної діяльності над оцінками освітньої і соціальної місії університетів. Це пояснює позиції в них українських ЗВО, адже вітчизняні заклади освіти все ж таки орієнтовані на навчальний процес. Через таке організації, що їх формують, позиціонують українські ЗВО як такі, що знаходяться поза ринком освітніх послуг. Проаналізовано участь українських ЗВО у кожному з виділених міжнародних рейтингів. Визначено, що до міжнародних академічних рейтингів входять лише класичні та технічні українські університети. Аналогічна ситуація характерна і для наукової складової освітньої діяльності. Водночас, за результатами проведеного аналізу Інтернет-рейтингів, які на сьогодні набирають все більшої популярності серед абітурієнтів, українські ЗВО не надають належної уваги ролі та можливостям Інтернет-середовища, що ставить їх на декілька щаблів нижче порівняно з їх світовими конкурентами.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.318. Міжнародні системи оцінки економічної безпеки держави: комплексні підходи / Ю. В. Вашай, А. Й. Жемба // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 4-10. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Проаналізовано міжнародні підходи до оцінки стану економічної безпеки держав та їх рейтингування в світових економічних рейтингах. Актуальність теми зумовлена тим, що дедалі ширшого застосування для проведення макроекономічного аналізу набувають методики світових рейтингових агентств, які на підставі комплексу економічних індексів ранжують країни в певних економічних сферах. Це впливає на їх інвестиційну привабливість і потребує наукового аналізу для можливостей управління економічною безпекою. Мета роботи — дослідження комплексних світових методик оцінки економічної безпеки задля оцінки можливостей їх застосування для макроекономічного аналізу в Україні. Систематизовано підходи до аналізу економічної безпеки в розрізі їх основних шкідливих і фундаментальних положень. Визначено особливості оцінки глобальних економічних індексів, досліджено їх переваги та недоліки. Зроблено висновок, що оцінка економічної безпеки держави однобічно, із використанням лише одного із агрегованих індексів, не надасть змоги повноцінного макроекономічного аналізу. Застосування в міжнародній практиці показників, що базуються виключно на фінансових аналітичних даних, доцільне для оцінки кредитоспроможності, фінансової стійкості країни, проте є недостатнім для внутрішнього управління. Зв'язок економічної і національної безпеки має ієрархічний вигляд, якщо розглядати економічну безпеку складовою національної безпеки. Проте в сучасному світі потужного

ускладнення суспільно-політичних зв'язків можна розглядати економічну та національну безпеку як тотожні поняття, зважаючи на те, що економічний контекст присутній практично у всіх сферах національної безпеки.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.319. Реалізація проєктів Міжнародного банку реконструкції та розвитку в Україні / А. О. Мельник, М. Р. Поліщук, М. В. Білько // *Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій.* — 2020. — 26, № 3. — С. 84-92. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Проаналізовано діяльність Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) як однієї з найважливіших організацій-кредиторів довгострокових проєктів для країн, що розвиваються. Звернено увагу на специфіку надання кредитів щодо обсягів і галузей економіки країн і досвід залучення іноземного капіталу як допомоги для економічного розвитку та реалізації структурних реформ. На основі огляду літературних джерел показано переваги та недоліки реалізації проєктів МБРР в Україні. Досліджено економічні відносини України та МБРР, які виникають у процесі співпраці. Проаналізовано значну кількість інвестиційних програм, які здійснювалися за рахунок фінансових коштів МБРР, результати реалізації проєктів щодо модернізації системи соціальної підтримки населення України. Розглянуто основні проєкти, які реалізуються для покращання економічного розвитку, та проблеми, пов'язані з їх впровадженням у період 2014 — 2019 рр., секторі централізованого теплопостачання, «Розвиток міської інфраструктури», «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей» тощо. Вивчено економічне становище та вплив міжнародних фінансових організацій на економічну діяльність України. Розглянуто проблеми такої співпраці, з якими може зітхнутися країна, та надано рекомендації щодо їх вирішення. Доведено, що для стабільного економічного розвитку країни слід застосовувати ефективну фінансову систему, яка є вирішальним чинником надійності економічної безпеки. Україні важливо підтримувати співпрацю з міжнародними фінансово-кредитними організаціями, оскільки ключова проблема полягає в пошуках достатніх фінансових ресурсів для подолання кризових явищ і розвитку країни.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.320. Розвиток митного регулювання експортно-імпоротної діяльності в умовах використання інноваційної емоності підприємств / О. Є. Кузьмін, О. Ю. Жигало // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 4. — С. 28-34. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розроблено та обгрунтовано модель розвитку митного регулювання експортно-імпоротної діяльності (ЕІД) в умовах використання інноваційної емоності підприємств. Дослідження ґрунтувалось на вивченні наявних проблем у сфері митного регулювання ЕІД, які перешкоджають ефективному використанню підприємствами інноваційної емоності у напрямі впровадження та комерціалізації інновацій на іноземних ринках. Запропоновано конкретні інструменти митного регулювання ЕІД у розрізі митного оформлення та митного контролю, що відповідають європейській митній практиці. Взаємозв'язок запропонованих митних інструментів знайшов відображення в удосконаленій моделі митного регулювання ЕІД, котра репрезентує їхню спонукаючу, стимулювальну та активізуючу дію на процеси впровадження та комерціалізації інновацій на іноземних ринках з урахуванням рівня інноваційної емоності підприємства. Розроблена модель розвитку митного регулювання ЕІД підприємств з урахуванням рівня інноваційної емоності адресується представникам органів законодавчої влади задля удосконалення нормативно-правової бази у напрямі спрощення митних процедур з метою активізації експорту інноваційної продукції вітчизняних підприємств на виконання положень Експортної стратегії України та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.321. Україна: бренд-орієнтований розвиток: монографія / А. А. Мазаракі, С. В. Мельниченко, Т. М. Мельник, Г. Т. П'ятницька, Г. Я. Студінська, Л. П. Кудирко, Ю. Б. Забалдіна, Л. П. Серова, О. В. П'янова, М. Г. Слюк-ва, В. М. Будзак, Ю. І. Головна, Т. М. Стукач, О. В. Дьяченко, А. С. Варібрусова; ред.: А. А. Мазаракі; Київський нац. торг.-екон. ун-т. — Київ: Нац. торг.-екон. ун-т, 2021. — 351 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 325-351. — укр.

Розкрито зміст, передумови та алгоритм формування національного бренду України. Мета роботи — обгрунтувати концептуальні засади формування бренд-орієнтованої економіки України в умовах активної інтеграції її в глобальний економічний простір. Здійснено порівняльний аналіз та систематизацію підходів до розкриття теоретико-методологічних засад розвитку окремих форм бренду, створення національного бренду. Завдання роботи — виокремити пріоритетні напрями розвитку бренд-орієнтованої економіки шляхом компаративного аналізу секторальної структури національних економік країн, що розвивають та просувають національні бренди. Досліджено та розширено термінологічний зміст національного бренду; виявлено взаємовплив між архітектурою національного бренду та секторальною структурою національної економіки. Визначити взаємозв'язок

між експортною орієнтацією країни та силою національного бренду. Розкрито елементи позиціонування національного бренду на міжнародному ринку для створення привабливого і безпечного іміджу держави.

Шифр НБУВ: ВА858671

2.У.322. Fundamental principles of activity of international labour organization in occupational safety and hygiene / Yu. D. Dreval, S. O. Zaika, O. P. Sharovatova, O. V. Bryhada, B. M. Tsybmal // *Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту.* — 2020. — № 6. — С. 88-95. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Purpose — based on the analysis of the relevant basic international documents, to provide further substantiation for the provisions on the importance of the concept of occupational safety and health in the program and standards-related activities of the ILO. The ILO's participation in the development and settlement of the defined area of social and labour relations is explored using a number of methods, namely: the method of system analysis (which ensures consideration of a set of activities of this organization as a complex system defined by relative structural independence and meaningful harmonious unity of individual components) and the method of comparison (which further advances arguments for the position of achievements and voids in the study on this issue, as well as places emphasis on the most significant and promising area of activity of this organization related to occupational safety and health). Based on the application of these methods, it is substantiated that much attention is paid to various aspects of occupational safety and health in the programmes and standards-related activities of the ILO. In this case, a harmonious interrelation between the key documents, labour standards, as well as the fundamental principles and rights at work is fundamentally essential. This interrelation is partly embodied in a special ILO document on labour protection, which, however, has no clear emphasis on the protection of working people as the fundamental basis of this organization. The grouping of conventions of this organization is carried out, which in the set of norms are aimed at regulating occupational safety and health issues. In addition to the above, emphasis is placed on the need for a comprehensive analysis of fundamental conventions and conventions, which together are aimed at direct regulation of occupational safety and health. The provision that the concept of occupational safety and health is of paramount importance in the key documents and conventions of ILO, and that this concept is one of the systemically important factors of this organization, is presented and comprehensively substantiated. Indeed, a set of provisions based on the safety of workers is contained in both program documents (declarations, conventions) and in most conventions. At the same time our analysis shows that such provisions with certain details directly relate to all fundamental principles and rights at work (therefore, when analysing this issue attention should be paid not only to formal but also to the essential characteristics of occupational safety and health). ILO conventions, which contain norms on labour protection, are also defined and grouped (with substantiation of the provision on the degree of involvement in this area of fundamental and governance conventions, as well as conventions based on direct regulation of relevant relations).

Шифр НБУВ: Ж16377

Див. також: 2.У.130, 2.У.370, 2.У.462, 2.У.594, 2.У.713-2.У.714, У.722

Економіка Європи

2.У.323. Аналізування глобальної конкурентоспроможності країн Європейського Союзу / Н. І. Горбаль, Р. В. Хіндяк // *Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development.* — 2020. — 2, № 1. — С. 87-96. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

За умов євроінтеграції України ЄС є ключовим орієнтиром для посилення її глобальної КСП. Мета роботи — аналізування глобальної КСП країн-членів ЄС за основними міжнародними індексами для формування рекомендацій щодо її підвищення. Показано, що країни ЄС (передусім Нідерланди, Швеція, Данія) займають провідні позиції у міжнародних рейтингах КСП, проте у деяких ключових сферах частина країн відстає від світових лідерів. Відкрита й експорторієнтована європейська економіка страждає від низького попиту на інвестиційні товари та товари тривалого споживання; негативно відображається й вихід із ЄС Великобританії. Разом із тим ЄС глобально лідирує у забезпеченні сталого розвитку. ЄС рекомендовано насамперед зміцнювати єдиний ринок і підтримувати нові технології, а всім європейським країнам — підвищувати продуктивність, для чого є необхідною активізація інвестицій у критичну інфраструктуру, інноваційні технології, розвиток навичок і збільшення ефективності ринків праці. Європейським компаніям потрібно модернізувати конкурентну політику згідно з динамікою глобальної кон'юнктури.

Шифр НБУВ: Ж101837

2.У.324. Державне та приватне інвестування на ринку житла Великої Британії з II половини XIX ст. до кінця XX ст. / С. А. Петровська, Д. О. Кубишкін // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 77-86. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Ринок житла є ключовою компонентою будь-якої економіки та економічної діяльності взагалі. При обґрунтованій соціально-економічній політиці він може використовуватися як двигун економічного зростання. Фінансування ринку житла за своєю економічною сутністю є інвестиційним проектом. У контексті даного питання актуальним є дослідження ефективності інвестування на ринку житла органів державної влади, з одного боку, та приватних підприємств — з іншого, а також впливу такої діяльності кожного із суб'єктів на ринок і суспільство в цілому. Мета роботи — проведення аналізу правових норм і методів регулювання житлових відносин Великої Британії з II пол. XIX ст. до кінця XX ст. за допомогою державного та приватного інвестування, визначення ефективності даних суб'єктів інвестування та їх впливу на ринок житла. Проаналізовано основні правові норми щодо регулювання житлових відносин Великої Британії з II половини XIX ст. до кінця XX ст. Встановлено, що розширення державного втручання та, згодом, безпосереднє здійснення державою функцій інвестора на ринку житла було пов'язано з необхідністю забезпечення охорони громадського здоров'я та надання допомоги найбіднішим прошаркам населення. Висвітлено методи державного втручання (встановлення норм, стандартів, оподаткування, регулювання цін та відсоткових ставок тощо) та їх вплив на стан житлового ринку. Наведено та проаналізовано дані щодо кількості новостворених житлових одиниць з розподілом за джерелами фінансування. Акцентовано увагу на соціальних проблемах, що стали каталізатором для проведення інтервенційської політики. Розкрито основні проблеми та недоліки державного житлового інвестування, зокрема: побудова не-ефективної бюрократичної системи, її тенденції до саморозширення; інституційна неспроможність визнавати невдачі; відсутність діалогу між органами місцевого самоврядування та набувачами муніципального житла тощо — на відміну від приватного сектора, який має здатність до реагування на обставини об'єктивної дійсності, визнання недоліків та їх ліквідацію.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.325. Досвід використання нетрадиційної монетарної політики Європейським центральним банком / О. А. Шуба // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 20-25. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення досвіду використання нетрадиційної монетарної політики Європейським центральним банком. Наведено стандартні інструменти монетарної політики Європейського центрального банку: операції на відкритому ринку, постійні діючі механізми, а також мінімальне резервування на рахунках центральних банків. Визначено взаємозв'язок між обліковою ставкою та рівнем інфляції в Єврозоні за допомогою кореляційного аналізу. Коефіцієнт кореляції дорівнює 0,71, що свідчить про вплив облікової ставки на рівень інфляції, хоч і з певним часовим лагом. Розглянуто вплив довгострокових процентних ставок по державних облігаціях на темпи зростання ВВП у країнах зони євро. Розрахунок коефіцієнта парної кореляції між цими показниками показав, що коефіцієнт кореляції складає 0,00468, тобто процентні ставки по державних довгострокових облігаціях в Єврозоні не впливають на зміну приросту ВВП. Визначено, що під час останньої світової фінансової кризи виникла необхідність використати нові, або нетрадиційні, методи регулювання монетарної політики. До них віднесено такі: заходи кількісного пом'якшення; заходи кредитних послаблень; заходи політики управління державним боргом; заходи політики обмінного курсу; заходи політики банківських резервів; заходи кредитної політики. Встановлено, що наразі Європейський центральний банк вивчає всі можливі інструменти монетарної політики для того, щоб пом'якшити удар коронавірусу на економіку, однак сьогодні єдина монетарна політика, у тому числі нетрадиційна, у зоні євро не надає змоги вирівнювати існуючі дисбаланси.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.326. Роль фондів бірж у розвитку економіки України / С. М. Еш, А. С. Гончаренко // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 1. — С. 63-70. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

У розвитку економіки України важливе місце належить фондовому ринку (ФР), який в останні роки зробив помітний крок вперед у своєму розвитку, що свідчить про його важливу роль у реформуванні економіки. Стабільний розвиток ФР сприяє залученню іноземних інвестицій, змінює довіру населення до цінних паперів. Розглянуто фондові біржі (ФБ) як основні інститути ФР, визначено основні вимоги щодо їх діяльності. Встановлено зв'язок ФБ із такими інститутами біржового ринку, як клірингові установи, національний депозитарій і банки. Охарактеризовано принципи та функції, які обґрунтовують роль ФБ у розвитку економіки країни. Зроблено порівняльну характеристику діяльності ФБ, які працюють на організованому ФР країни. Проведено аналіз основних інструментів ФБ, оцінено методи їх використання. З'ясовано, що найпоширенішими фінансовими активами є державні облігації, акції та інвестиційні сертифікати.

Завдяки застосуванню методів порівняння та статистичних методів досліджено динаміку та структуру фінансових інструментів; метод узагальнення використано при визначенні результатів роботи. З'ясовано, що в нинішніх умовах розвитку для ФБ актуальним є питання їх інтеграції у міжнародний ФР. Деякі кроки вітчизняними біржами вже зроблено. ФБ ПФТС є членом Міжнародної федерації ФБ, має свій індекс, який у 2018 р. згідно з даними агентства Refinitiv, став одним із найуспішніших показників у світі. Ефективне функціонування ФБ сприяє підвищенню рівня інвестиційної привабливості не тільки ФР, а й фінансового взагалі, тому дослідження ФБ є важливим для розвитку економіки України.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.327. Статистичний аналіз економіки та зовнішньоекономічної діяльності Нідерландів / М. С. Рахман, М. А. Несен // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 17-22. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз сучасної економіки та напрямів зовнішньоекономічної діяльності Нідерландів із застосуванням економіко-статистичних методів; визначення проблем і перспектив розвитку; розробка проекту співпраці Нідерландів та України, а також розроблення шляхів поліпшення іноземних інвестицій. Надано характеристики валового внутрішнього продукту, зовнішнього боргу, зовнішньоторговельного обороту, структури експорту та імпорту, а також рівня реального ВВП на душу населення. Проведено структурний і динамічний аналіз експорту та імпорту Нідерландів за період 2014 — 2019 рр. Окремо проаналізовано індекс сезонності експорту та імпорту за період 2018 — 2019 рр. по кварталах, а також «сезонну хвилю» експорту та імпорту Нідерландів за цей самий період по місяцях. Обґрунтовано актуальність дослідження теоретичних аспектів статистичного аналізу економіки та зовнішньоекономічної діяльності Нідерландів. Досліджено, що важливе місце в цьому напрямі займає аналіз зіставлення даних щодо обсягів структури та структурних зрушень експортно-імпортних операцій країни. Одержані результати дослідження можуть бути використані як у галузі навчання та економіки, так і конкретно в досліджуваній галузі. Вказано основні проблеми сучасної економічної ситуації в Нідерландах як на світовому, так і на внутрішньому ринку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.328. Fiscal stimulation of spatial development: the EU countries' cases / V. Khudolei, M. Bepalov, S. Tulchynska, R. Tulchinsky, N. Kholiavko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 124-132. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

Мета роботи — формування основи для посилення фіскального стимулювання просторового розвитку регіональних економічних систем у контексті децентралізації. Методи дослідження: діалектичний метод, монографічний метод, методи синтезу, аналізу, узагальнення, абстрагування та систематизації. Розглянуто поняття «фіскальний простір» як певне економічне просторове утворення, сформоване елементами регіональної економічної системи, які задіюються в побудові бюджетних складових та управлінні фінансовими потоками. Висвітлено позитивний вплив реалізації фіскальної політики в контексті децентралізації, а також певний дисбаланс окремих напрямів, що провокують пошук шляхів внутрішнього регіонального узгодження завдань фіскальної політики. Узагальнюючи досвід європейських країн щодо фіскального стимулювання розвитку регіональних економічних систем, виділено такі тенденції: по-перше, основними регулятивними інструментами є податкова та бюджетна політики, рівень їх розвитку та самостійності в регіонах окремих країн; по-друге, регіональна фіскальна політика завжди підпорядкована національній стратегії економічного розвитку; по-третє, податки стають інструментом як стимулювання, так і стримування розвитку регіонів. Запропоновано шляхи згладжування негативних викликів і визначено завдання фіскального стимулювання регіонального розвитку. Досвід європейських країн надає змогу дослідити перспективи розроблення інструментів для фіскального стимулювання для забезпечення стійкості та модернізації регіонального простору. Досліджено досвід європейських країн у реалізації фіскальної політики в контексті децентралізації та функціонування місцевого самоврядування. Попри домінування європейських норм у фіскальній політиці, кожна країна сформувала свої стратегічні цілі економічного розвитку. Це надає змогу зберегти національну ідентичність окремих територій, специфіку впливу культурної цінності на фіскальне стимулювання регіональних економічних систем. Зроблено висновок, що адаптація передового досвіду європейських країн до умов української економіки вимагає їхнього переформатування під цілі та стратегії національної економічної політики. Визначено напрями впровадження досвіду країн ЄС щодо фіскального стимулювання регіонального простору в Україні.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.353, 2.У.364, 2.Х.810

Економіка України

2.У.329. Аналіз прогнозів впливу пандемії коронавірусу на економіку України та сусідніх країн / К. О. Бояринова, В. В. Дергачова, М. О. Кравченко, К. О. Копішинська // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 6-15. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Дослідження спрямовано на аналіз прогнозів та сценаріїв розвитку економіки України та країн-сусідів за наслідками пандемії коронавірусу, а також на розгляд наявних підходів міжнародних і спеціальних організацій до прогнозування та порівняльний аналіз прогнозів. Досліджено прогнози Міжнародного валютного фонду щодо впливу пандемії COVID-19 на зміну ВВП і рівень безробіття України та сусідніх країн: Російської Федерації, Білорусі, Румунії, Польщі, Болгарії, Угорщини. Проаналізовано прогнози Світового банку для зазначених країн. Розглянуто підходи до прогнозування наслідків впливу коронавірусної хвороби та карантинних заходів Організації економічного співробітництва та розвитку на основі сценарію подвійного удару пандемії та сценарію разового удару. Обґрунтовано необхідність розробки і третього — «мікс» — сценарію розвитку подій для сусідніх країн і країн, що провадять тісні торговельні відносини або мають трудову міграцію населення. Розглянуто сценарійний підхід у прогнозуванні наслідків пандемії, використовуваний Світовою організацією торгівлі та Агентством Bloomberg (V-подібний сценарій, U-подібний сценарій, L-подібний сценарій, W-подібний сценарій, сценарій «Tick-Share»), а також проаналізовано сценарії розвитку ситуації за даними аналітики компанії Capital Times, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Здійснено компаративний аналіз прогнозів зміни ВВП України під впливом пандемії COVID-19, а також обсягів підтримки антикризових заходів в Україні та країнах-сусідах. Досліджено специфіку економік сусідніх країн і здійснених ними заходів протидії поширенню коронавірусної хвороби та антикризових заходів подолання її наслідків. Виявлено та обґрунтовано чинники, які забезпечують вищі показники прогнозів макроекономічних показників, зокрема, ВВП: збалансований розподіл надходжень до ВВП з різних видів економічної діяльності; високий рівень внутрішнього споживання; розвинений внутрішній ринок; провадження політики антикризових заходів, спрямованих на збереження малого, середнього бізнесу та підтримки базових для економік країн галузей промисловості.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.330. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку рибного господарства України / Н. П. Миськовець // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 104-111. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проаналізовано сучасний стан рибного господарства України в цілому та Рівненської обл. зокрема, з визначенням перспектив розвитку рибного господарства на найближчі роки. Наведено економічні показники роботи підприємств України, що здійснювали рибогосподарську діяльність, окрему увагу при цьому звернено на підприємства Рівненщини. Проаналізовано динаміку добування водних ресурсів протягом останніх десяти років (2008 — 2018 рр.), яка свідчить про суттєве зменшення виловів у країні (майже втричі). Окрім того, починаючи з 2018 р., внесено зміни до переліку регіонів рибальського промислу. Досліджено, що добування водних біоресурсів у внутрішніх водних об'єктах за цей самий період має чітку тенденцію до зростання, що говорить про розвиток рибальства, рибництва та аквакультури у внутрішніх водоймах. Проведено аналіз товарної структури експорту та імпорту товарів у цілому, серед інших виокремлено риб і ракоподібних, оцінено їх питому вагу в загальній структурі експорту/імпорту. Рекомендовано нарощувати внутрішні обсяги вирощування риби та інших водних живих ресурсів, щоб зменшити їх імпорт в Україну. Проведено порівняльний аналіз виловів водних живих ресурсів у кожному регіоні України та визначено питому вагу кожного регіону, що здійснюють вилови. Виділено основні категорії водойм, у яких здійснюється рибництво, — це штучні ставки, водосховища, озера; також аквакультура функціонує в акваріумах промислових обсягів. Розкрито наявні водні потужності для ведення рибництва та розвитку аквакультури Рівненщини. Охарактеризовано найпотужніші рибні підприємства Рівненської обл. та наведено найпопулярніші види риб, які вони підрощують. Окреслено основні перспективи рибного господарства при впровадженні стратегії розвитку галузі рибного господарства на період до 2023 р. Наведено і негативний сценарій розвитку рибного господарства, якщо стратегія не буде прийнята та впроваджена в життя.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.331. Екологічні переваги застосування мікробіометоду в інтегрованій системі захисту рослин / О. В. Шерстобоева, А. Б. Крижанівський, А. І. Крижко // Агроекол. журн. — 2021. — № 3. — С. 27-32. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Наведено аналіз сучасних вітчизняних та світових літературних даних щодо застосування мікробіометоду у захисті рослин. Доведено, що біопрепарати на основі різних біотипів ентомопа-

тогенних бактерій *Bacillus thuringiensis*, завдяки високій специфічності до різних видів комах та нешкідливості для імаго бджіл, теплокровних і прісноводних організмів, залишаються на провідному місці в системах інтегрованого захисту рослин в усьому світі. На їх долю припадає до 95 % усіх біоінсектицидів. Будучи природними елементами біоценозів, ентомопатогенні мікроорганізми не завдають шкоди рослинам. Більше того, внесення ряду бактерій у ґрунт і на поверхню рослин сприяє росту сільськогосподарських культур і збільшенню їх урожайності. До переваг біопрепаратів відносять високу ефективність та специфічність дії, меншу витрату при більшій ефективності для сприятливих видів, абсолютну нешкідливість для ссавців і корисної фауни. Заміна токсичних хімічних пестицидів препаратами *B. thuringiensis* зменшує і токсичне навантаження на працівників сільського господарства *B. thuringiensis* та її токсини добре і швидко деградують у філоплані внаслідок впливу ультрафіолетового випромінювання. Дія бактерії на нецільові організми мінімальна. Враховуючи економічну неконкурентоспроможність біоінсектицидів у порівнянні з хімічними інсектицидами, їх застосування в інтегрованих системах захисту доцільне для контролю фітофагів, проти яких вони високоефективні. Негативним наслідком хімічних інсектицидів є не лише забруднення навколишнього середовища та одержанні продукції, а й формування і розповсюдження резистентних рас і популяцій шкідників. Внаслідок систематичного використання хімічних засобів частина комах, що залишилися живими, надає потомство, яке є стійким до цих засобів, тому необхідно винаходити все нові та нові хімічні засоби, що, своєю чергою, пов'язано зі значними затратами. Недоліками використання отрутохімікатів є також певний термін їх зберігання, після закінчення якого вони втрачають токсичність, тобто здатність викликати опіки листків та інших органів рослин. Більша вартість мікробіометоду виправдовується відсутністю негативних віддалених наслідків, які надає масове застосування хімічних інсектицидів.

Шифр НБУВ: Ж23660

2.У.332. Катастрофа Донбасу: локалізація та ліквідація шляхом модернізації та смарт-спеціалізації (економічний, екологічний, соціальний та науково-технічний виміри): монографія. Ч. 1. Диспозиція / НАН України, Інститут економіки промисловості. — Київ, 2021. — 301 с.: іл., рис. — Бібліогр.: с. 296-300. — укр.

Науково обґрунтовано, що стан Донбасу слід визначати як катастрофу. Встановлено, що внаслідок воєнних дій пошкоджено цілісність економічного комплексу, розірвано внутрішні ринки сировини та збуту, втрачено людський капітал. Результати дослідження екологічної складової свідчать про катастрофічну ситуацію з водопостачанням. Зазначено, що погіршення екологічного стану регіону викликано також відсутністю системи моніторингу екологічних ризиків і державної стратегії у зменшенні залежності енергетики від вугілля та вуглецевого палива загалом. Запропоновано для подолання наслідків катастрофи довкілля на Донбасі створити: Міжнародний фонд «Перезавантаження Донбасу — 4.0», у межах якого будуть сформовано відповідні галузеві відділення (екологічне, соціальне, неіндустріальної модернізації, наукове та інноваційне) та дітяме спеціальний режим інноваційно-інвестиційної діяльності, який передбачатиме стимульовальні умови у сфері оподаткування, кредитування, митної політики для устаткування; також розробити Центр стратегування та оргпроекткування «Майбутнє Донбасу»; Громадянську платформу «Індустрія Донбасу — 4.0».

Шифр НБУВ: В359017/1

2.У.333. Наукове обґрунтування категорій щодо збалансованого землекористування / Г. Д. Гуцуляк, Ю. Г. Гуцуляк // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1. — С. 20-25. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розглянуто теоретичне питання особливості системи як структури, організації керування та інформації, яка являє собою єдність певним чином організованої сукупності компонентів (підсистем). Результатами проведеного дослідження можна вважати створення більш чіткого уявлення про основні особливості системного підходу до збалансованого природокористування та землевпорядкування. Доведено, що за пізнання сукупної структури землеволодіння, землекористування чи природокористування складного системного об'єкта відзначаються три основні рівні: спочатку розкриваються залежності між властивостями компонентів системи; потім фіксуються залежності між властивостями системи і властивостями її компонентів (і підсистем), тобто відбувається виділення одних властивостей з інших; нарешті, встановлюються залежності між інтегральними властивостями системи.

Шифр НБУВ: Ж100860

2.У.334. Організаційно-економічні засади розвитку рибальства й аквакультури в Україні / Н. М. Вдовенко, М. М. Павленко, І. О. Сіненко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 221-228. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено організаційно-економічні засади розвитку рибальства й аквакультури в Україні. Проаналізовано сучасний стан вирощування товарної риби відповідно до інформації, що міститься у формі 1А-риба (річна). Встановлено, що спостерігається

зменшення обсягів реалізації продукції аквакультури за даними суб'єктів господарювання в секторі рибного господарства. Досліджено процедуру проведення системного аналізу проблем в аквакультурі України. Першою проблемою в аквакультурі України є відсутність достовірної інформації про стан сектора, реальні обсяги вилучення водних біоресурсів, обсяги вирощування товарної риби у аквакультурі, кількість працюючих, кількість суб'єктів господарювання, обсяги випуску риби та рибної продукції, економічні показники галузі. Обґрунтовано актуальність збирання достовірної інформації про стан секторів рибальства й аквакультури, реальні обсяги вилучення водних біоресурсів, обсяги вирощування товарної риби, кількість працюючих, кількість суб'єктів господарювання, обсяги випуску риби та рибної продукції, економічні показники галузі рибного господарства. Запропоновано визначення підходів до розробки проекту комплексної програми розвитку сталого і конкурентоспроможного аквакультури в Україні. Виділено нові підходи до розробки проекту комплексної програми розвитку сталого і конкурентоспроможного аквакультури в Україні. Запропоновано внести доповнення та зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України, Закону України про Державний бюджет України, де чітко мають бути зазначені витрати на кожний рік і за кожним напрямом розвитку. Запропоновано розробити програму або алгоритм надання допомоги рибоводам з урахуванням організаційно-економічних механізмів, прийнятних у країнах Європейського Союзу, в умовах глобальних трансформацій.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.335. Особливості реформування системи технічного регулювання в Україні / М. Г. Борнікова, М. В. Руда, Н. Я. Петришин // Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. — 2020. — 2. № 1. — С. 70-77. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Викладено результати дослідження системи технічного регулювання в Україні та окреслено найважливіші напрями її реформування. З огляду на перспективи зростання експорту української продукції на ринки ЄС охарактеризовано особливості гармонізації українських стандартів відповідно до європейських норм. Розглянуто основні складові системи технічного регулювання, зокрема: метрологію, стандартизацію та оцінку відповідності. Наведено переваги та можливості для України у результаті впровадження так званого «промислового безвізу» з ЄС.

Шифр НБУВ: Ж101837

2.У.336. Практичні підходи забезпечення сталості результатів програм міжнародної технічної допомоги в Україні (на прикладі Програми USAID/DOBRE) / А. І. Нагорний // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 9-25. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

На основі більш ніж десятирічного досвіду роботи автора в програмах міжнародної технічної допомоги розглянуто проблему забезпечення сталості їх результатів. Обґрунтовано позицію, що міжнародна технічна допомога в Україні значною мірою допомагає розвитку та модернізації окремих сфер життєдіяльності суспільства. Проте ефективність може коліватися залежно від конкретних проектів/програм і проектних команд. Доведено, що міжнародна технічна допомога в Україні потребує більшої координації з боку Уряду та безпосередньої участі представників профільних міністерств для можливості масштабування, реального моніторингу та оцінки ефективності. Наведено приклад, як конкретний інструмент місцевого розвитку, запропонований та апробований протягом восьми років діяльності Програми USAID/DOBRE, може бути масштабований на національному рівні. Увагу фахівців має привернути класифікація факторів, які заважають забезпечити сталість програм/проектів міжнародної технічної допомоги в Україні у розрізі реципієнтів допомоги, донорських організацій і держави. Проаналізовано наукові позиції українських вчених і підходи міжнародних донорських організацій до визначення змісту поняття сталості результатів роботи міжнародних програм технічної допомоги та досліджено критерії визначення їх ефективності. Виявлено та вперше запроваджено в науковий обіг поняття «феномен лізії фінансового абсолютизму». Окреслено соціально-психологічні перепони, що заважають українським громадам одержати максимальну вигоду від інструментів місцевого розвитку, які надають країни-донори. Запропоновано низку практичних заходів, які нададуть змогу оптимізувати процес надання міжнародної допомоги.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.У.337. Сингулярність кластерного розвитку національної економіки: монографія / А. Ю. Присяжнюк; Державний торговельно-економічний університет. — Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. — 299 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 280-299. — укр.

Представлено спробу комплексно, з використанням сучасних методів пізнання і врахуванням новітніх наукових досягнень дослідити кластерний розвиток (КР) національної економіки (НЕ). Проведено теоретичну експлікацію кластерних підходів в розвитку складних економічних систем, визначено та систематизовано етапи еволюції наукових поглядів на розвиток складних економічних систем на основі системного підходу, конкретизовано теоретичну парадигму самоорганізації економічних систем у

контексті кластерних підходів, обґрунтовано теоретико-концептуальну суть кластерів як форми організаційної конфігурації складних економічних систем, методологію управління КР НЕ. Особливу увагу приділено аналітичній оцінці стану та перспективам КР НЕ в розрізі бюджетотворюючих галузей, виокремленню перспективних напрямів розвитку екологічних, інформаційно-технологічних, торговельних кластерів, аналіз КР галузей, що мають позиції флагманів у наповненні бюджету, обґрунтуванню концепції КР внутрішньої торгівлі в структурі НЕ.

Шифр НБУВ: ВА858687

2.У.338. Удосконалення системи державного регулювання економічної безпеки національної економіки / О. В. Кузьменко, Т. В. Доценко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 36-43. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження методики вдосконалення системи державного регулювання економічної безпеки національної економіки. Обґрунтовано актуальність розробки новітньої системи регулювання державою її економічної безпеки. Запропоновано застосовувати інструментарій «теорія ігор» для формалізації системи заходів державного регулювання економічної безпеки національної економіки. Сформульовано постановку задачі «теорії ігор»: ідентифіковано існуючу конфліктну ситуацію; створено платіжну матрицю, що показує кількісні результати функціонування учасників; визначено правила гри, що спричиняють наслідки використання кожного серед учасників своїх власних «чистих стратегій». Залежність узагальнюючої оцінки ризику використання банків для легалізації кримінальних доходів від рівня загрози національній економіці та рівня використання банків для легалізації злочинних доходів формалізовано у вигляді побудови лінійного багатofакторного регресійного рівняння. Проведено формалізацію стратегій поведінки з боку держави та з боку економічних агентів. Для визначення кількісної відповідності значень рівня використання банків для легалізації кримінальних доходів якісній характеристиці здійснено перевірку входних даних нормальному закону розподілу, побудовано гістограму розподілу значень і за допомогою критерію Chi-Square переврено відповідність нормальному закону розподілу. Здійснено шкалювання інтервалів значень відповідних досліджуваних показників. Розглянуто методику вирішення поставленої задачі із застосуванням критерію: мінімаксу та максимуму відповідно, з їх математичним відображенням; візуалізовано та проаналізовано механізм впровадження максимінної та мінімаксної стратегій гри «державного регулювання економічної безпеки національної економіки».

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.339. Формування підходу до управління витратами промислового підприємства / В. Г. Коглярова, Я. М. Деренська, О. В. Гладкова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 198-204. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Проведено аналіз існуючих підходів до управління витратами; визначено, що найбільш застосовуваними є системний і процесний підходи. Встановлено, що при обох цих підходах предметом управління витратами є управлінські дії та стосунки, що виникають у процесі формування окремих характеристик стану витрат (дотримання лімітів фонду оплати праці, витрат сировини і матеріалів та ін.); суб'єктом управління — структурні підрозділи підприємства та відповідальні особи, які здійснюють процедури управління витратами. Системний підхід розглядає управління витратами як систему, в межах якої виділяється сукупність взаємопов'язаних елементів, існують зв'язки, визначаються механізми взаємодії між окремими елементами, за допомогою яких досягається певна мета. Процесний підхід пропонує для управління витратами застосовувати управлінський цикл. Тому для підвищення ефективності управління витратами доцільно застосовувати дуалізм підходів, для чого пропонується об'єднати системний і процесний підходи. Доведено, що система управління витратами повинна складатися з двох підсистем: формування системи управління витратами та функціонування системи управління витратами. Ці підсистеми відрізняються такими ознаками, як: мета, завдання, функції, елементи, механізм взаємодії. Дві підсистеми системи управління витратами пов'язані між собою таким чином: метою підсистеми формування системи управління витратами є розробка методичного забезпечення функціонування підсистеми управління витратами. Водночас функціями підсистеми функціонування системи управління витратами є управлінський цикл: планування, облік, контроль, аналіз. У цьому проявляється реалізація процесного підходу до управління витратами.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.340. Цифрова трансформація бізнесу в умовах розвитку інноваційних процесів в Україні / П. Л. Гринько // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 53-58. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Вірішено важливе науково-практичне завдання щодо дослідження впливу інноваційних процесів в Україні на трансформацію бізнесу в умовах цифрової економіки. Проблеми, що виникають внаслідок інноваційної діяльності організацій, часто мають економічну, навіть макроекономічну, природу, виражаються в порушенні збалансованості економічних процесів, уповільнення

(на період перетворень) темпів економічного зростання, нерациональному використанні ресурсів. З'ясовано, що сьогодні у світі використовується значна кількість індексів і рейтингів, за допомогою яких можна оцінити інноваційний розвиток країни за різними напрямками суспільного життя. Проведений аналіз рейтингів України у світі показав як позитивні, так і негативні тенденції їх динаміки, своєчасне врахування яких надасть змогу сформулювати стратегічний вектор сталого функціонування та розвитку бізнесу. Проте саме цифрова трансформація відзначається найбільшим потенціалом, тому розглянуто модель цифрової трансформації бізнесу, яка визначає підходи до трансформації бізнес-моделей, бізнес-процесів та трансформацію роботи з клієнтами. Визначено, що на сьогодні одним із найбільш прогресивних напрямків для торговельних організацій є модель Інтернет-торгівлі. Проведені дослідження доводять повільність її розвитку, що підтверджує недосконалість української нормативної бази щодо цифровізації бізнесу, ослабленість економіки в цілому, пасивність керівництва організацій щодо впровадження інноваційних технологій розвитку бізнесу. Тому проблема трансформації бізнесу в умовах цифрової економіки може бути вирішена на основі одержання нових знань, переходу до керованої соціокультурної еволюції, побудови соціально орієнтованої економіки.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.341. Conceptual model of macro-regulation of social-economic relations in the conditions of innovative-investment development of Ukraine / N. Zakharchenko, A. Andreichenko, Yu. Zhadanova, O. Korolova, N. Navolska // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 272-280. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.*

Мета дослідження — запропонувати та обґрунтувати концептуальну модель макорегулювання соціально-економічних відносин (СЕВ) між державою та інноваційно активними суб'єктами господарювання в умовах інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України. Запропоновано системний підхід до побудови механізму макорегулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. Проаналізовано вплив інноваційно-інвестиційних змін на прискорення суспільного прогресу. Запропоновано концептуальний підхід до формування бюджетної стратегії держави шляхом податкового вилучення з додаткової вартості інноваційно активних суб'єктів господарювання сформованих на основі узагальнення сучасних економічних теорій. З'ясовано, що тільки за рахунок зростання валового внутрішнього продукту неможливе забезпечення подолання бідності населення та зростання освітнього та загальнокультурного рівня. Це надало можливість базувати орієнтири методологічних і практичних аспектів на раціональній та ефективній взаємодії між державою та інноваційно активними суб'єктами України, спрямованими на підвищення реального доходу, рівня освіти, здоров'я, екологізації та загальної культури суспільства. Розгляд категорії «якість життя» як синергійного показника соціально-економічного розвитку під впливом інноваційно-інвестиційних процесів надає можливість більш точно визначити завдання, функції, пріоритетні напрями та ефективність такого макорегулювання. Побудова нових СЕВ на основі запропонованої концептуальної моделі надає можливість оптимізувати ці процеси взаємодії з урахуванням трансформаційних зрушень в економіці країни та загальносоціального розвитку, що означає одержання вигоди від впровадження інновацій і високих технологій у досягненні єдиних цілей як самої держави, так і інноваційно активних суб'єктів господарювання в підвищенні загальнонаціонального рівня добробуту суспільства. Наукова новизна полягає в розгляді питань із макорегулювання, пов'язаних із побудовою такої синергійної взаємодії між державою та інноваційно активними суб'єктами господарювання, коли створюються матеріальні та загальнолюдські цінності та комплексно визнається досягнутий позитивний результат від запровадження змін.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.342. The role of cloud technologies in the digital economy / D. S. Davydov, D. A. Riabovol, A. O. Kramarenko, A. V. Kvitka // *Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 171-177. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.*

На даному етапі розвитку цифрової економіки особливо актуальними стають технології, які мають універсальний характер і здатні змінити бізнес-процеси сучасних Інтернет-компаній. Одним із таких напрямків є хмарні рішення, що надають змогу, серед іншого, швидше одержувати доступ до необхідної інформації, мінімізувати займані локальні обсяги пам'яті, переністи основні інформаційні операції на віддалені потужності, при цьому прискорюючи багато процесів і роблячи непотрібною дорогу інфраструктуру. Проте варто відзначити наявність ряду обмежень, пов'язаних з недостатньою поінформованістю компаній про нові рішення, а також їх прив'язкою до вже існуючих рішень, що робить для них доволі складним перехід до нових, більш ефективних інструментів на основі хмарних технологій. Проведено аналіз ключових факторів як позитивного, так і негативного характеру, які тією чи іншою мірою впливають на прийняття цифровими компаніями рішень про початок активного застосування цього комплексу нових технологій. Надано обґрунтування доцільності таких інновацій. Розглянуто основні

тренди розвитку цифрової економіки та процесу диджиталізації — інтеграції в неї традиційних галузей. Показано основні переваги та суперечності впровадження на широкій основі хмарних технологій. Позначено взаємозв'язок між зростанням кількості інформації в цифровій економіці та необхідністю створення ефективних механізмів її обробки та зберігання на основі технологій Public Cloud. Розглянуто особливості бізнес-моделі API-first компаній, які активно розвиваються в умовах зростаючого глобального обсягу інформації. Наведено приклади позитивного ефекту від використання технологій хмарних обчислень в умовах створення цифрового продукту, а також перераховано основних гравців галузі. Позначено важливість державних ініціатив для впровадження інновацій. Виявлено актуальні напрями підвищення потенціалу використання хмарних технологій у бізнесі.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.У.122, 2.У.124, 2.У.258, 2.У.260-2.У.263, 2.У.277, 2.У.290, 2.У.357, 2.У.397, 2.Х.800, 2.Х.852, 2.Ш.1121

Бізнес

2.У.343. Вплив деструктивних чинників на інвестиційну та інноваційну привабливість України / С. М. Лихолат, М. В. Вінчук, Н. М. Рушишин, Т. В. Мединська, О. Сапінський // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 250-259. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.*

Розглянуто деструктивні фактори, такі як корупція, тіньова економіка, які сповільнюють процес формування інвестиційної та інноваційної привабливості України, а також сповільнюють розвиток вітчизняного бізнесу та завершенню реформуванню економічної системи, що особливо відчутно у передвиборні та поствиборні періоди. Окреслено роль глобальної депресії та тіньової економіки. Розкрито вплив політичних циклів на обсяг залучення інвестицій у вітчизняний бізнес, а також створюють ризики не лише для українського бізнесу, а й іноземним інвесторам. Водночас зазначені процеси можуть і приваблювати іноземних інвесторів можливістю застосування «рециклінгу» капіталу резидентів. Використовуючи економіко-математичні методи та моделі економічного аналізу, здійснено комплексну оцінку умов ведення бізнесу та встановлення взаємозалежностей об'єктивних і суб'єктивних показників — факторів досліджуваного явища та функціональних залежностей між ними. Зроблено висновки про характер змінної «тіньової економіки» і розвиток приватного бізнесу в країні, а також їх залежність від політичних циклів і економічних потрясінь. Зроблено висновки щодо характеру впливу рівня тіньової економіки на розвиток приватного бізнесу в країні, а також їх залежність від політичних циклів та економічних потрясінь. Сформовано основу для ідентифікації проблем зниження ділової активності, яка пов'язана з нестабільною політичною ситуацією в Україні та виникла внаслідок фінансово-економічної кризи, воєнних дій усередині країни, систематичного переформатування влади, зміни політичних векторів. Доведено вплив деструктивних чинників на залучення іноземних інвестицій у вітчизняний бізнес, що свідчить про недостатній вплив держави на регулювання підприємницьких взаємовідносин і вимагає продуманих невідкладних реформ.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.344. Математична формалізація впливу заходів сценарного планування на матеріально-технічне забезпечення розвитку малого підприємництва / В. Ю. Стрілець // *Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 128-134. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.*

Розроблено якісну методологію оцінювання матеріально-технічного забезпечення (МТЗ), що надасть змогу математично формалізувати вплив заходів сценарного планування на розвиток малого підприємництва. Проведено аналіз сучасних тенденцій МТЗ суб'єктів малого підприємництва із використанням репрезентативної системи абсолютних показників; побудовано інтегральний показник оцінювання МТЗ; проведено екстраполяцію перспектив із урахуванням заходів сценарного планування розвитку суб'єктів малого підприємництва. Дослідження сучасних тенденцій МТЗ малого підприємництва засвідчило існування значних проблем (зростання зношеності виробничих потужностей; низька рентабельність продажу, зменшення частки інвестиційної нерухомості в основних активах малого підприємництва тощо), для подолання яких запропоновано ряд заходів з покращення МТЗ суб'єктів малого підприємництва, реалізація яких є складовою сценарного планування розвитку малого бізнесу. Проведено прогнозування таксономічного показника оцінки МТЗ до 2035 р. із урахуванням реалізації запропонованих заходів підтвердив доцільність і позитивний вплив на розвиток малого підприємництва. Науковою новизною дослідження є розроблена комплексна методика оцінювання МТЗ на основі інтегрального показника, який передбачає поєднання системи абсолютних і відносних показників, що характеризують стан і тенденції МТЗ суб'єктів малого підприємництва, та надає змогу врахувати вагомість показників оцінки інноваційної активності

суб'єктів малого підприємництва при оцінці якості МТЗ до та після сценарного планування їх розвитку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.345. Моделювання та реінжиніринг бізнес-процесів: підручник / С. В. Козир, В. В. Слесарев, С. А. Ус, Т. В. Хом'як; Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». — Дніпро: НТУ «ДП», 2022. — 161 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 151-156. — укр.

Висвітлено питання, пов'язані з аналізом і моделюванням бізнес-процесів на підприємстві. Викладено суть функціонального і процесного підходу до управління. Розглянуто поняття бізнес-процесу, представлено класифікацію бізнес-процесів. Подано інформацію про поняття реінжинірингу та його практичну сторону (принципи, умови успішного реінжинірингу, типові помилки при його проведенні). Основну увагу приділено аналізу й оптимізації бізнес-процесів, зокрема викладено способи та методології моделювання процесів, правила і рекомендації щодо вибору пріоритетних процесів для підвищення ефективності бізнес-процесів. Наведено приклади їх моделювання.

Шифр НБУВ: ВА857811

2.У.346. Спрощена система оподаткування: зберегти малий бізнес в умовах локдауну в Україні / Н. В. Рудик // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 361-370. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Значення малого бізнесу для економіки та необхідність його стимулювання в умовах локдауну залишається незмінною позицією як на рівні наукового співтовариства, так і на рівні державного управління. Ситуація з пандемією не тільки ускладнила умови функціонування суб'єктів малого та середнього бізнесу (МСБ), але й підтвердила необхідність його підтримки як безальтернативної міри стабілізації рівня безробіття в країні, можливості ефективного функціонування та самозабезпечення на локальних рівнях бюджетної системи, а саме — місцевих бюджетів. Досліджено стан та умови функціонування МСБ, його значення у структурі доходів місцевих бюджетів. Визначено зміни в тенденціях обсягів та структури податкових надходжень місцевих бюджетів. Проаналізовано динаміку податкових надходжень до місцевих бюджетів з метою визначення бюджетоутворюючих податків. Систематизовано ключові фактори впливу на дохідну частину місцевих бюджетів: економічні, політико-правові, демографічні, соціально-культурні. Акцентовано увагу на сучасних тенденціях функціонування МСБ, фінансових відносинах між державою на рівні місцевих бюджетів та суб'єктами господарювання МСБ. Проведено аналіз виконання планів та планового завдання податкових надходжень до місцевих бюджетів і встановлено значення малого бізнесу в структурі реалізації продукції. Визначено динаміку фінансових результатів до оподаткування малих підприємств, що обґрунтовує їх вищу продуктивність та маневреність в умовах нестабільності. Дослідження залежності між рівнем податкових надходжень до місцевих бюджетів від єдиного податку та продуктивності праці малих підприємств і фізичних осіб — підприємців доводить позиції автора щодо необхідності використання спрощеної системи оподаткування як заходу збереження життєздатності малого бізнесу в умовах локдауну з метою стабілізації економіки на локальному рівні. Значення МСБ у структурі зайнятості в розрізі підприємств за їх розмірами доводить необхідність стимулювання підприємництва в умовах глобальної нестабільності.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.347. Сутність і класифікація факторів впливу на підприємницьку діяльність домогосподарств / І. О. Перит // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 223-230. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на доходи домогосподарств від підприємницької діяльності в контексті прямого та опосередкованого управління бізнесом, а також розроблення їх класифікаційних видів за критеріями та групами. Методологічну основу роботи становлять теоретичні висновки й узагальнення економічної науки та наукові праці щодо вивчення факторів впливу на бізнес. Застосовано логічний, порівняльний і комплексний підходи, а також методи емпіричного дослідження, порівняння та комплексного аналізу. Проаналізовано та структуровано найвагоміші наукові напрацювання щодо поглядів на суть і види факторів впливу на доходи приватних підприємств, надано авторське трактування основних факторів впливу на доходи бізнесу. Фактори впливу на управління бізнесом запропоновано групувати на фактори впливу прямого управління та фактори незалежного впливу, в межах яких виділено зовнішні та внутрішні, екстенсивні та інтенсивні підгрупи. У першій групі на другому рівні деталізації додатково визначено виробничі та невиробничі підгрупи. Також групи факторів запропоновано класифікувати за ознаками ступеня керованості, регулярністю та наслідками впливу на бізнес. Акцентовано увагу на необхідності аналізувати фактори впливу на бізнес домогосподарств з точки зору врахування інтересів власника бізнесу та ступеня його участі в управлінні діяльністю. Наукова цінність проведеного дослідження полягає у спрямуванні результатів роботи на пошук актуального на сьогодні розуміння суті та класифікації факторів впливу на

підприємницьку діяльність домогосподарств, що надасть змогу бізнесу бути гнучким до змін, підвищити дохідність і фінансові результати, а у підсумку — забезпечити прогресивність вітчизняної економіки.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.348. Фінансування інноваційного молодіжного підприємництва шляхом залучення венчурних коштів / В. С. Петренко, А. С. Карнаушенко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 242-248. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтування доцільності використання венчурного фінансування (як нової та найбільш прогресивної форми інвестицій) для стимулювання молодіжної підприємницької діяльності в українському сегменті венчурних підприємств. Виходячи з матеріалів, наведених у даній роботі, зазначено, що інноваційна діяльність і розвиток венчурного підприємства — це найбільш принципові умови, які забезпечують макроекономічну стабільність і збалансоване економічне зростання; венчурне підприємство в Україні ще недостатньо розвинено, що пов'язано в тому числі з незавершеним процесом формування інноваційної інфраструктури, необхідної для впровадження прогресивних інноваційних ідей; недоступність інвестиційних ресурсів перешкоджає активізації інноваційної діяльності в молодіжному підприємстві; венчурне фінансування є оптимальною формою для залучення інвестицій в інноваційну діяльність, а також в комерційно успішні проекти молодіжного підприємства. Розглянуто основні способи венчурного фінансування молодіжного підприємства на різних етапах проекту; визначено співвідношення фінансування молодіжного підприємства з інвестуванням підприємств загалом по Україні; наведено динаміку обсягів фінансування молодіжного підприємства та підприємства загалом у світі; розглянуто співвідношення інноваційних венчурних концепцій, реалізованих у сегменті молодіжного підприємства у світі; оцінено рівень розвитку інноваційної інфраструктури в окремих країнах Європи; узагальнено проблеми, що стримують розвиток українського інноваційного молодіжного підприємства з використанням механізму венчурного фінансування; визначено умови розвитку венчурного фінансування в економіці України.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.349. Development of entrepreneurial competence in design education / L. Bazyl, V. Orlov, O. Fursa, L. Oruzha // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 493-502. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Мета роботи — критичне осмислення сучасного стану дизайнової освіти (ДО), актуалізація підготовки майбутніх дизайнерів до започаткування власної справи й успішного ведення підприємства в царині дизайну як передумови самореалізації фахівців в умовах становлення ринкової економіки, виявлення особливостей розвитку в них підприємницької компетентності (ПК) та обґрунтування рекомендацій щодо змісту та кращих способів розвитку означеного феномену у професійній підготовці майбутніх дизайнерів. Проаналізовано сучасний стан функціонування ДО з позицій підготовки студентської молоді до самореалізації в умовах становлення ринкової економіки й успішної професійної діяльності в суспільстві сталого розвитку, що є можливим на основі започаткування власної справи й успішного ведення бізнесу; розкрито суть основних напрямів і сучасних підходів до розвитку ПК здобувачів ДО; визначено передумови ефективної підготовки майбутніх дизайнерів до підприємництва; проаналізовано емпіричні дані, одержані в результаті виконання багаторічних досліджень в Україні; констатовано щодо основних напрямів дизайну, які будуть успішними для підприємницької діяльності (ПД); запропоновано авторський зміст та ефективні способи розвитку ПК в ДО. Практичне значення полягає в наведенні програми авторського модульного курсу, запровадження якого сприятиме розвитку ПК майбутніх дизайнерів та запропоновано практичні приклади бізнес-планів і бізнес-проектів для сфери дизайну. Охарактеризовано особливості ПД в царині дизайну як процесу становлення самобутніх молодих творців інноваційних ідей і проектів, авторів неординарних методик і технологій, винахідників нових способів і шляхів розвитку суспільства. Відповідно до кваліфікаційної характеристики професії визначено основні професійні функції дизайнера, систематизовано різні типи підприємств у сфері дизайну. Креативні та інноваційні творчі ідеї трансформуються підприємствами у сфері дизайну у стійкі бізнес-моделі, впроваджуються різні новаторські підходи. Сьогодні можна визначити широке коло підприємств культурного сектора, які ведуть діяльність за широким спектром напрямів у галузі культури та мистецтва, займають в різних галузях креативної індустрії. Розкрито проблеми та перспективи підготовки майбутніх дизайнерів до ПД, окреслено напрями подальших пошуків. Методологічною основою підготовки дизайнерів на сьогодні є сплав соціально-культурної, утилітарно-споживчої та естетично-підприємницької функцій дизайну.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.350. Efficiency of using financial and credit instruments to intensify the innovative development of small business structures in Ukraine / Kh. P. Danyliv, N. Ye. Hembarska,

О. Р. Voloshyn // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 133-143. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Мета роботи — обґрунтування теоретичних і методичних положень, розробка практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення інноваційного розвитку (ІР) малих підприємницьких структур (МПС) в економіці України з застосуванням впливу фінансово-кредитних інструментів. Розкрито роль і значення малих підприємницьких структур для української економіки, висвітлено основні проблеми його ІР включаючи доступну фінансову підтримку. Відзначено важливість ІР малих підприємств, зокрема їх відповідність змінам ринкових умов, збільшенню та прибутковості. Зазначено, що система фінансової підтримки діяльності суб'єктів малого підприємництва має будуватися на забезпеченні безперерйного поточного ІР. Розглянуто та критично описано наявні джерела та форми фінансової підтримки МПС залежно від цілей їх діяльності. Зокрема, увагу звернено на самофінансування, власний капітал, державну фінансову підтримку, банківське та комерційне кредитування, фінансовий лізинг, факторинг, форфейтинг, програми фінансування міжнародних фінансових установ, грантове та венчурне фінансування. Найпоширенішими джерелами фінансової підтримки поточної діяльності малого підприємства є його прибуток і банківське кредитування. У той же час можливість одержання банківської позики обмежена з багатьох причин. Перспективним видом фінансової підтримки інноваційного розвитку МПС є венчурне фінансування у формі залучення коштів зовнішнього інвестора та грантової підтримки міжнародних організацій. Їх особливості полягає у наданні коштів на безповоротній основі. Розглянуто умови банківського кредитування за програмами українсько-німецького фонду. Виділено особливості та обґрунтовано основні переваги та недоліки існуючих фінансових джерел фінансування, а також запропоновано найефективніші підходи до фінансування інноваційної діяльності МПС за несприятливих економічних умов.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

2.У.351. Modeling the impact of GCI components on Ukraine competitiveness / R. Ya. Dzvonyk, N. I. Horbal, O. V. Hoshovska // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 1-7. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Глобальна конкуренція зростає не лише на рівні продуктів/фірм, а й серед країн. Конкурентоспроможність країн визначається багатьма факторами та оцінюється за різними підходами та методами. Одними з найбільш відомих є методології Інституту розвитку менеджменту (ІМД) і Всесвітнього економічного форуму (WEF). Індекс глобальної конкурентоспроможності ВЕФ базується на 12 групах з понад 100 показників. Остання версія — GCI 4.0 — включає: сприятливе середовище (інституцій; інфраструктура; прийняття ІКТ; макроекономічна стабільність); людський капітал (здоров'я; навички); ринки (товарний ринок; ринок праці; фінансова система; розмір ринку); інноваційна екосистема (динамічність бізнесу; інноваційні можливості). За даними GCI 2019 Україна — на 85-му місці зі 141 країни. Конкурентоспроможність України погіршується вже третій рік поспіль. Основний регрес відбувся у сферах: фінансової системи, охорони здоров'я, впровадження ІКТ, макроекономічної стабільності та інноваційних можливостей. На основі цих 12 компонентів розроблено багатofакторну регресійну модель їх впливу на конкурентоспроможність України на основі агрегованих і стандартизованих показників GCI 2009 — 2019 рр. Для оцінки параметрів моделі використано метод найменших квадратів і додаток «Аналіз даних» програми MS EXCELL. Одержано модель протестовано. В результаті моделювання виявлено, що найбільший вплив на конкурентоспроможність України мали показники інституцій і розвитку фінансового ринку. Вони мають стати пріоритетними напрямками розвитку та політики держави.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

Див. також: 2.У.174

Інноваційна діяльність

2.У.352. Вектори розвитку економіки України в умовах «touchless economy» / А. О. Тимків // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 49-55. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проаналізовано вплив нових умов, а саме: «touchless economy», на вітчизняну економіку та визначено основні вектори її розвитку. Мета роботи — визначення можливих векторів розвитку економіки України в умовах «touchless economy». Завданнями дослідження є оцінка проблем в економічному розвитку України, які проявили себе в період розгортання пандемії COVID; аналіз міжнародного досвіду формування стратегії зростання в умовах економічної рецесії; визначення конкретних векторів стратегічного розвитку економіки України в умовах «обмеженого контакту». Відповідно до поставлених завдань проаналізовано інноваційний розвиток України через оцінку динаміки кількості працівників, задіяних у виконанні наукових до-

сліджень і розробок, частки витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП, а також частки кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств. Визначено вплив розвитку інноваційної діяльності підприємств на економіку країни в умовах розгортання пандемії COVID-19 через індекс виробництва базових галузей та індикатор економічних настроїв. Проаналізовано зарубіжний досвід швидкого виходу з кризи на основі такого явища, як «економічне чудо». Перш за все, взято до уваги досвід Німеччини після Другої світової війни як доволі дієвої моделі швидкого реформування та становлення економіки. Також оцінено сингапурський досвід «економічного дива», в основі якого лежить концентрація зусиль на економічних перевагах країни. Акцентовано увагу і на досвіді Китаю як модератора новітньої культури зайнятості, що в умовах сучасної економіки України є вкрай актуальним. У результаті дослідження основними векторами розвитку економіки України в умовах «touchless economy» визначено: миттєвий перехід економіки від стратегії експортера сировини до стратегії експортера продукту; державно-приватне партнерство в реалізації проєктів розвитку; концентрація зусиль на пріоритетних галузях економіки; впровадження високих технологій у пріоритетні галузі економіки та стимулювання попиту на продукти вітчизняних ІТ-компаній; формування новітньої культури зайнятості із популяризацією на рівні державних програм ідеї «українського економічного дива».

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.353. Вплив COVID-19 на інноваційний розвиток економіки України та Польщі: сучасний стан і перспективи / В. Д. Залізко, Д. В. Новак, П. В. Кухта, Р. В. Микула // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 79-87. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Систематизовано досвід ідентифікації та оцінювання впливу епідемії та вірусів на розвиток національних економік. Запропоновано заля зміцнення національної економіки України мобілізувати внутрішній потенціал легкої промисловості задля активізації вітчизняних виробників індивідуальних засобів захисту. На прикладі Польщі й України встановлено негативний вплив COVID-19 на інноваційний розвиток їх національних економік, а також окреслено перспективи розвитку сучасних технологій дистанційної роботи у більшості секторах національного господарства й освіти. У результаті епідемії коронавірусу COVID-19 відбувся логістичний колапс, зупинилися виробничі процеси на невизначений термін, що провокує фінансово-економічну кризу та сповільнення інноваційного розвитку національних господарств. Всьому світу доводиться мобілізувати людські та фінансові ресурси для боротьби з поширенням цього недугу. Польща та Україна вже зробили ряд серйозних кроків для мінімізації впливу коронавірусу COVID-19 на економічне та соціальне життя. На думку авторів дослідження, мінімізувати вплив COVID-19 на економіку Польщі та України можна лише шляхом упровадження сучасних технологій дистанційної роботи у більшості секторах національного господарства та освіти. Прислухаючись до наукової думки та спільних досліджень Познанського економічного університету та Міжнародного інноваційного центру в межах формування «Центрально-європейської мережі сталості та інноваційної економіки», новий Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль затвердив посилені план боротьби з поширенням в Україні коронавірусу COVID-19, який, зокрема, передбачає мобілізацію внутрішнього потенціалу легкої промисловості задля активізації вітчизняних виробників індивідуальних засобів захисту в межах виконання закону про економічну конкуренцію і захист прав пацієнтів при роздрібній торгівлі засобами захисту.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.354. Вплив концепції Ukraine's Green Deal та пандемії COVID-19 на траєкторію інноваційного розвитку України / Ю. О. Мирошніченко, О. В. Люльов // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 163-167. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Досліджено вплив концепції Ukraine's Green Deal та пандемії COVID-19 на траєкторію інноваційного розвитку країни. Досліджено тематичну спрямованість наукових публікацій у контексті впливу пандемії на глобальні соціально-економічні та управлінські процеси. У результаті було виявлено 9 кластерів, поєднаних по тематичній близькості. Визначено, що нові виклики потребують глибоких змін в організації системи охорони здоров'я, що призведе до масштабних інвестицій в інфраструктуру профілактики захворювань та до прискореної цифрової трансформації надання медичної допомоги. Телемедичні послуги, трансфер знань та технологій у практиці охорони здоров'я, промисловості та системне проєктування, розвиток сфери біо- та нанотехнологій визначено інноваційними траєкторіями розвитку. Зазначено, що процес розробки та впровадження інновацій стримується проблемами імпорту та дефіциту персоналу для підприємництва через порушення ланцюгів постачання та політику самоізоляції. Невизначеність темпу розвитку пандемії та його впливу на економіку держав ускладнює розробку довготермінової макроекономічної політики. Планування соціально-економічного розвитку має включати секторальні програми трансформації та дієві фінансові стимули для розвитку інноваційного підприємництва,

створення надійних та стійких бізнес-моделей. Визначено ключові напрямки інноваційного розвитку України для сталої структурної перебудови економіки, досягнення цілей Ukraine's Green Deal та розвитку біотехнологічної індустрії та телемедицини.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.355. Глобальні тренди розвитку венчурного капіталу та їх вплив на інвестування високотехнологічних проєктів / Т. О. Кочура // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 118-126. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Розкрито суть, особливості та вплив венчурних інвестицій на інноваційний розвиток економіки і вирішення проблем фінансування наукоємних виробництв в умовах обмежених державних ресурсів. Визначено, що венчурний капітал позитивно впливає на розвиток фондового ринку, стимулювання виробничих структур на впровадження новітніх технологій, а також припинення витоку з країни висококваліфікованих спеціалістів. Проаналізовано досвід зарубіжних країн у застосуванні венчурного капіталу. Приведено відповідні статистичні дані, за допомогою яких можна проаналізувати активність використання венчурних інвестицій у світі, а також найпоширеніші напрямки їх застосування. Виявлено основні проблеми та тенденції венчурного інвестування в Україні, чинники, що позитивно впливають або обмежують розвиток венчурного бізнесу в країні. З огляду на те, що використання венчурних форм фінансування допомагає одержати максимально швидкий розвиток високотехнологічних галузей економіки, зазначено, що одним із напрямів створення наукоємних виробництв, які можуть стати осередками зростання постіндустріальної економіки, можна розглядати оборонно-промисловий комплекс (ОПК), який включає в себе практично всі високотехнологічні сфери та підприємства. Як приклад для України в напрямку саме інноваційного розвитку ОПК, який згодом фундаментально вплине на розвиток технологічних можливостей цивільних галузей промисловості, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, систему вищої освіти, якість робочої сили, привела Ізраїль, де держава взяла на себе основну функцію щодо підтримки венчурного бізнесу і створення сприятливих умов для залучення венчурних інвестицій. Визначено перспективні сфери ефективного використання венчурного капіталу. Надано рекомендації щодо необхідності підвищення обсягів венчурних інвестицій у високотехнологічні проєкти з акцентом на оборонно-промисловий комплекс.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.356. Еколого-економічне оцінювання наслідків використання відновлюваних джерел енергії / А. В. Павлик, А. Ю. Жулавський, Ю. М. Шкодкіна, М. Ю. Маслій // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 35-44. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто проблемні еколого-економічного оцінювання наслідків використання відновлюваних джерел енергії. Існуюча система оцінювання еколого-економічних наслідків виробництва енергії може бути застосована лише для традиційних джерел енергії: ТЕЦ, ТЕС, АЕС. Використовувати її для еколого-економічного оцінювання відновлюваних джерел енергії недоцільно. Причина полягає в особливостях, які мають відновлювані джерела енергії, а саме: вони не використовують вичерпні енергетичні ресурси з метою генерації енергії та мають незначний мінімальний розмір електростанції, що робить відновлювані джерела енергії більш мобільними та надають змогу легко використовувати їх у приватному секторі. Запропоновано методику еколого-економічного оцінювання наслідків генерації енергії за рахунок відновлюваних джерел енергії, яка враховує особливості використання відновлюваних джерел енергії у порівнянні з традиційними. Проаналізовано недоліки існуючої методики оцінювання наслідків від викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря та запропоновано власну методику. Вона включає в себе теорію життєвого циклу енергетичного продукту, що надає змогу виявити еколого-економічні наслідки за стадіями життєвого циклу енергетичного продукту та оцінити їх. Для об'єктивного оцінювання було використано статистичні дані та існуючі розрахунки вітчизняних вчених щодо залежності кількості захворювань від обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря. Запропонована методика надає змогу оцінювати та порівнювати еколого-економічні наслідки розвитку певного джерела енергії по відношенню до інших джерел. Незважаючи на загальноприйнятту думку щодо відсутності еколого-економічних наслідків від використання відновлюваних джерел енергії, підтверджується наявність такого впливу з боку відновлюваних джерел енергії за стадіями їх життєвого циклу. Наявність результатів та розрахунків, які наведено в роботі, надає змогу використовувати існуючі математичні інструменти з метою розробки оптимальних моделей розвитку енергетичного сектора України. Запропоновану методику оцінювання можна використати на прикладі інших країн з метою виявлення недоліків та розвитку даного методу оцінювання.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.357. Забезпечення сталою розвитку економіки та підвищення енергетичної безпеки на основі використання ВДЕ: проблеми та перспективи / Л. О. Карбовська, І. Д. Якушик, О. Л. Фещенко, І. І. Каліна, А. І. Козлова // Фінанс.-кре-

дит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 438-446. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Обґрунтовано, що фактором економічного зростання, підвищення економічної та енергетичної безпеки, збереження навколишнього середовища від згубного впливу наслідків споживання вуглеводневих джерел енергоресурсів є сталий розвиток відновлюваної енергетики. Розглянуто стан і перспективи використання відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) у світі. Наведено рейтинг країн за питомою вагою електроенергії, виробленої з ВДЕ у відсотках до первинних джерел за період 2015 — 2019 рр., який показує, що найбільшу ефективність ВДЕ мають такі країни, як Ісландія, Кенія та Латвія, а найбільше зростання спостерігається в Україні, Великобританії, Туреччині, Данії, Японії, Франції, США та Німеччині. Узагальнено фактори зростання попиту на ВДЕ, зокрема: паритет ціни та продуктивності внаслідок зниження ціни на ВДЕ; підвищення ефективності виробництва енергії внаслідок технологічного прогресу та впровадження інноваційних технологій у ВДЕ; інтеграція енергомереж і збалансування навантаження на них; стимулювання попиту на ВДЕ великими містами — реалізація стратегії «розумного міста», яка включає «розумну» енергетику; розвиток громадського володіння мережами та ВДЕ; активна участь країн, що розвиваються, у поширенні відновлюваної енергетики; зростаюча участь корпоративного сектору в розвитку відновлюваної енергетики. Визначено взаємозв'язок цілей розвитку сфери енергетики щодо її доступності, надійності, стійкості та цілей у галузі сталого розвитку. Так, скорочення масштабів бідності (ціль 1) передбачає розширення доступу до базових ресурсів і послуг, наявності сучасної інфраструктури, елементом якої є ВДЕ; використання екологічно чистої відновлюваної енергетики сприятиме зниженню ризиків для здоров'я (запобігання хворобам і боротьбі з пандеміями) — ціль 3; створення стійкої інфраструктури, сприяння інноваціям (ціль 9) передбачає застосування чистих та екологічно безпечних технологій і сталого розвитку енергетики; використання ВДЕ має синергетичний зв'язок із реалізацією цілі 13 — термінові заходи боротьби зі зміною клімату та його наслідками.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.358. Оцінювання ефективності використання енергетичних ресурсів на основі концепції сталого розвитку / Т. В. Гільорне // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 174-180. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — оцінювання ефективності використання енергетичних ресурсів на національному рівні. Відповідно до здійсненого аналізу політики різних держав у сфері енергетики можна виокремити моделі побудови енергетичного сектора країни: національно-монопольну та національно-конкуреннтну. Розглянуто показники рівня енергоспоживання та енергоефективності, що функціонально пов'язані з основним показником економічного розвитку країни — виробництвом валового внутрішнього продукту на душу населення. Розраховано індекси енергоспоживання та енергоефективності в Україні за 2007 — 2019 рр. Здійснений прогноз зміни індексу енергоспоживання на душу населення та ефективності використання енергоресурсів на основі експоненціального згладжування свідчить про ефективність обраної Енергетичної стратегії України. Використано можливість MS Excel пакета «forecast sheet», що надало змогу побудувати три сценарії зміни індексів енергоспоживання та енергоефективності на період 2020 — 2024 рр.: реалістичний, песимістичний та оптимістичний варіанти. Доведено, що загальний низький рівень енергетичної ефективності в Україні пов'язаний, перш за все, із застарілістю основних фондів і технологій, кризовим станом економіки в цілому та неефективною державною енергетичною політикою. Доведено, що саме постійний моніторинг індикативних показників енергозбереження та енергоефективності на різних ієрархічних рівнях економіки надасть змогу здійснювати оптимальні управлінські рішення щодо розвитку енергетики, контролю за витратами енергоресурсів, своєчасного запобігання виникненню кризових ситуацій.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.359. Технологічна конкурентоспроможність національної економіки України в умовах глобалізації / Ю. В. Дубей // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 23-28. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проаналізовано рівень технологічної конкурентоспроможності України у світовій економіці та виокремлено напрями технологічного оновлення вітчизняної економіки. Технологічну конкурентоспроможність визначено як реальну та потенційну можливість національної технологічної системи продукувати кінцеву продукцію, яка користується попитом на відповідних ринках; як сукупність певних характеристик, які формують конкурентні переваги країни у світовій економіці та надають можливість витримувати конкуренцію з іншими національними технологічними системами. На основі розкриття особливостей методики розрахунку індексу глобальної конкурентоздатності узагальнено місце України у світовому рейтингу, показано динаміку фактора технологічної готовності нашої країни, а також інших її індикаторів конкурентоздатності за трьома субіндексами: базовий вимог, підвищення ефективності та інноваційності. Наголошено на необхідності технологічної модернізації України на інноваційних

принципах. Підкреслено, що напрямки технологічної модернізації повинні враховувати закономірності сучасного етапу техноглобалізму, який представляє собою процес формування єдиної глобальної системи виробництва та обміну результатами інноваційно-технологічної діяльності. В умовах обмежених фінансових можливостей нашої країни та наявності значних бар'єрів у переміщенні нових технологій запропоновано здійснювати технологічне оновлення вітчизняної економіки за рахунок розробки та впровадження нових технологій у кооперації з іншими країнами.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.360. Indicators of ecological condition of natural resources in integrated reporting of the enterprise / I. Zamula, M. Prodanchuk, T. Kovalchuk, O. Kolesnikova, A. Myhalkiv // *Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту.* — 2020. — № 6. — С. 180-186. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Purpose — the research is aimed at developing a model of integrated reporting which will assess the impact of the enterprise on condition of natural resources and meet the information requests of stakeholders at the micro and macro levels. The fundamental provisions of modern economic theory, accounting theory and economic analysis, scientific developments of national and foreign scientists on non-financial reporting, greening and rationalization of environmental management are the theoretical and methodological basis of the study. To achieve the goal, the following research methods were used: abstract-logical, complex-system approach in the study on the essence of non-financial reporting and identifying its features; cause-and-effect relations — when developing a list of indicators of non-financial reporting on the environmental condition of natural resources in order to increase the relevance of information. The structure and content of integrated reporting are proposed in terms of natural resources and their environmental condition, the result of which is reliable, clear and comparable information that will provide a comprehensive analysis of the enterprise and the development of balanced management and control decisions. In the process of integration, non-financial reporting will be complemented by a number of financial indicators that will be compatible with each other, which will help to ensure the high-quality decisions. The proposed integrated reporting will not violate legal rights, commercial obligations, privacy of business owners and will create favorable conditions for effective management of natural resources and their environmental condition. The result of the study is a developed scientific and methodological approach to the implementation of integrated reporting of agrarian enterprises in practice. The integration of financial and non-financial reporting on natural resources and their environmental position will create a unified information base for the management of natural capital and the activities of enterprises. Implementation of the proposals will allow: at the level of business entities — forming timely, reliable and adequate to the needs of management information on environmental activities of the enterprise, which will be the basis for balanced management decisions in regulating environmental impact and ensure rational use of natural resources as a basis of national wealth of Ukraine; at the state level — receiving reliable consolidated statistical information that will ensure the validity of state environmental policy, increase the interest and confidence of external users in information about the activities of national enterprises considering their impact on natural resources, restore ecological and economic balance in the country.

Шифр НБУВ: Ж16377

Див. також: 2.У.340, 2.У.350, 2.У.377

Інвестиції

2.У.361. Аналіз інвестиційної привабливості України / Т. Г. Венгуренко, В. В. Плахотнюк // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 4. — С. 103-111. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — проведення аналізу інвестиційного клімату України та визначення наявних проблем залучення іноземних інвестицій в економіку країни. Проведено статичний аналіз основних макроекономічних показників інвестиційного клімату України. Розглянуто підходи вітчизняних вчених-економістів до визначення поняття «інвестиційний клімат». Визначено основні фактори, що впливають на інвестиційну привабливість держави, регіону та суб'єкта господарювання. Зазначено взаємозалежність факторів впливу макро- та мікрорівнів на рівень їх інвестиційної привабливості. Зокрема, від рівня інвестиційної привабливості держави та її регіонів залежить певною мірою і інвестиційна привабливість суб'єкта господарювання. Проаналізовано динаміку прямих іноземних інвестицій в економіку України за період 2002 — 2019 рр., а також здійснено порівняння з обсягами прямих іноземних інвестицій з економіки України й охарактеризовано основні зміни в їх співвідношенні. Розглянуто країни ЄС, з яких надходить найбільший обсяг іноземних інвестицій в Україну. Здійснено порівняння рейтингових оцінок України за останні шість років у п'яти світових рейтингах, які характеризують інвестиційну привабливість держави. Зроблено висновок, що інвестиційний клімат у країні покращився, але значних змін,

на жаль, не відбулося. Виявлено, що інвестиційний клімат держави залишається несприятливим для зовнішнього інвестора. Враховуючи низку наявних сьогодні негативних факторів впливу на інвестиційну привабливість країни, а також її курс на євроінтеграцію, необхідним є здійснення ефективних реформ, одним із пріоритетних завдань яких має стати покращення інвестиційної привабливості країни.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.362. Позичування інвестиційного потенціалу України у світових рейтингах / І. С. Крамаренко, Л. А. Козаченко // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 4. — С. 127-132. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз позицій інвестиційного потенціалу України у світових рейтингах і наведення рекомендацій щодо їх підвищення. Проведено аналіз інвестиційного клімату в Україні з позицій внутрішніх інвесторів і міжнародних рейтингових організацій, що надало змогу систематизувати наявні та потенційні можливості й бар'єри що формують його поточний стан. Зауважено, що, попри покращення стану інвестиційного клімату в останні 2 роки за визначеним переліком позицій, наявні бар'єри, насамперед економічного, політичного та безпекового характеру, значною мірою стримують розвиток інвестиційної діяльності. Наявні можливості нівелюються поточними ризиками фінансового, політичного, екологічного та техногенного характеру, а нестабільність законодавства та непрогнозованість макроекономічного становища стримують започаткування масштабних довгострокових інвестиційних проєктів. Україна володіє значним ресурсним потенціалом і розгалуженою мережею інфраструктури, що досі залишаються вагомими чинниками інвестиційної привабливості з позицій іноземних інвесторів. Водночас наявні тенденції, що характеризуються неефективним і безвідповідальним використанням природних ресурсів, призводять до їх поступового скорочення та екологічного забруднення, а діюча політика короткострокового інвестування не сприяє ефективному відтворенню основних засобів виробництва й інфраструктури.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.363. The current state of investment security in Ukraine in the context of COVID-19 and its impact on the financial and economic situation of the state / O. Bobrovska, A. Lysachok, T. Kravchenko, L. Akimova, O. Akimov // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр.* — 2021. — Вип. 1. — С. 233-242. — Бібліогр.: 38 назв. — англ.

Забезпечення стабільного економічного розвитку країни — головне завдання державних органів влади. Інвестиційна безпека (ІБ) є важливою складовою економічної безпеки, що відіграє важливу роль під час стійкого розвитку економіки країни. Сучасні глобалізаційні процеси відіграють важливу роль під час розбудови системи формування та захисту ІБ. Крім того, виникнення пандемії COVID-19 спричинило виявлення нових негативних факторів, ендегенних та екзогенних змін, котрі внесли значні корективи у процес розбудови стабільної економіки країни. Для боротьби з пандемією запроваджено надзвичайний стан, він стосувався або всієї країни, або окремого регіону, або окремої сфери. Країни світу, зі свого боку, запроваджували санітарно-епідеміологічні заходи, щоб уникнути розповсюдження хвороби. Швидке запровадження цих заходів, а також розроблення та впровадження кроків, які стосувалися зменшення наслідків пандемії, спричинили уповільнення економічного розвитку не лише у країнах світу, та в Україні також. Головним фактором під час визначення рівня ІБ може слугувати дослідження стану інвестиційного клімату в країні. Пандемія суттєво вплинула на стабільність економіки, зокрема створила негативне поле для забезпечення ІБ. Інвестиції, будучи довгостроковим «підживленням» економіки, є не тільки ключовою умовою модернізації національної економіки, а й чільним фактором її економічної безпеки. «Безпечні» властивості інвестицій визначаються можливістю здійснювати капітальні вкладення та виробничі нагромадження на рівні, який гарантує достатні темпи розширеного відтворення, технологічного переозброєння та реструктуризації економіки, що прямо збільшує потенціал захисту економічних інтересів від загроз різного походження. Узагальнювальним показником ІБ є частка нагромадження валових інвестицій у ВВП. Оцінка сучасного рівня інвестування надала можливість визначити про достатність забезпеченості економіки України інвестиціями, що є показником ІБ країни.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.Х.820

Матеріальний добробут населення

2.У.364. Активізація інноваційного розвитку соціально орієнтованих економік Білорусі та України: проблеми та чинники / Г. Т. Кулаков, О. В. Бондар-Піддурська, І. І. Хоменко // *Проблеми економіки.* — 2020. — № 3. — С. 65-72. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження та виокремлення основних проблем і чинників активізації інноваційного розвитку соціально

орієнтованих економік України та Білорусі, а також формування шляхів усунення її причин. Виокремлено на підставі проведеного кореляційно-регресійного аналізу та характеристики складових архітектоніки інноваційного розвитку України у 2007 – 2017 рр. основну проблему та вагомий чинник, який гальмує інноваційну активність економіки – «реалізація інноваційної продукції в об'ємі промисловості», тобто низький рівень комерціалізації результатів наукової та науково-технічної діяльності викликаний низьким рівнем патентного захисту та патентно-кон'юнктурних досліджень. На основі аналізу проведених маркетингових і патентно-кон'юнктурних досліджень в Україні доведено необхідність виконання низки таких завдань: прийняття національного стандарту України «Патентно-кон'юнктурні дослідження»; введення змін до національного стандарту ДСТУ 35-75-97 «Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення» щодо реалізації процесу патентно-кон'юнктурних досліджень; затвердження Методики проведення патентно-кон'юнктурних досліджень; вирішення питань щодо забезпечення підприємств і організацій сучасною кон'юнктурною та маркетинговою інформацією. Акцентовано увагу на недосконалість методики оцінки ефективності проектів, пов'язаних із використанням інновацій, що привернуло останнім часом певний інтерес суб'єктів господарювання. У першу чергу, це стосується ліцензій, оскільки існує передача прав на використання винаходу або промислових зразків і ліцензій протягом встановленого терміну на окресленій території. Запропоновано методику оплати ліцензійних узгоджень (контрактів, договорів), яка ґрунтується на підставі оцінки чистого дисконтованого доходу від вітлення та визначає вартість ліцензій і поточні витрати, котрі виплачуються авторам із прибутку ліцензії протягом узгодженого часу за умовами контракту.

Шифр НБУВ: Ж100620

2.У.365. Основні аспекти формування соціальної звітності: іноземний та вітчизняний досвід / Т. Лункіна // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 2. – С. 458-466. – Бібліогр.: 19 назв. – укр.

Досліджено основні аспекти формування соціальної (нефінансової) звітності (СЗ) в Україні та розвинених країнах світу. З'ясовано, що формування СЗ почалося наприкінці ХХ ст. підприємствами, що беруть на себе відповідальність за наслідки своєї діяльності. Досліджено нормативно-правове забезпечення у країнах Європейського Союзу. Обґрунтовано, що нормативна база щодо соціальної звітності в Україні потребує вдосконалення. Наведено позитивну динаміку щодо загальної кількості звітів GRI у світі та Україні. З'ясовано, що не існує єдиного підходу визначення та характеристики СЗ. Світовий і вітчизняний досвід сформував різні тлумачення СЗ. Установлено, що в Україні хоч і набуває поширення СЗ відповідно до певних стандартів, проте при її формуванні підприємства мало приділяють уваги взаємодії зі стейкхолдерами, антикорупційній діяльності, прозорому веденню бізнесу, еко-етиці. Проаналізовано наявність СЗ серед найбільших латифундистів України. Аналіз проведено на основі інформації, висвітленої на сайтах підприємств; з'ясовано, що лише невелика їх частка формує СЗ. Запропоновано етапи формування інтегрованої звітності на аграрних підприємствах України; обґрунтовано, що українським підприємствам варто перейти від першого до другого етапів формування нефінансової звітності до 3-го вирішального етапу – формування інтегрованої звітності. Доведено, що для активного залучення до формування нефінансової звітності в Україні бізнесовими структурами відповідно до Цілей сталого розвитку Глобального договору ООН потрібно об'єднати зусилля між аграрним бізнесом, органами державної влади та громадою (активними учасниками соціальних проблем) для стратегічного функціонування бізнесу в контексті холізму та збалансування на основі розв'язання соціальних проблем, підвищення рівня добробуту населення та досягнення соціального ефекту.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.366. Стратегія розвитку відновлюваної енергетики з позицій суспільного добробуту / Т. В. Кудін, С. П. Саяпін // *Бізнес Інформ*. – 2020. – № 4. – С. 163-171. – Бібліогр.: 25 назв. – укр.

Показано основні світові тенденції у традиційній і відновлюваній енергетиці. За допомогою загальноновизначених стандартних показників порівнюються собівартість генерації одиниці енергії з використанням традиційних і відновлюваних джерел. Наведено грошові оцінки впливу на довкілля традиційної енергетики. Надано стислий аналіз стану традиційної енергетики України та перспективи розвитку окремих галузей відновлюваної енергетики. При цьому показано, що внаслідок існуючого стану традиційної енергетики (ядерної, теплової, гідроенергетики) шлях розвитку відновлюваної енергетики є єдиним практично можливим виходом з надзвичайно складної ситуації. Термін експлуатації ядерної енергетики з урахуванням продовження закінчується до 2030 р. Теплова енергетика характеризується надзвичайно низьким коефіцієнтом корисної дії і найбільшою серед країн Європи концентрацією небезпечних речовин у викидах у повітря. Порівняння перспективи розвитку сонячної та біоенергетики

показало, що врахування позитивного впливу біоенергетики на стан довкілля має враховуватись при оцінці ефективності генерації. Якщо це не враховувати, то виявляється, що біоенергетика має суттєво гірші показники економічної ефективності відносно сонячної та вітрової енергогенерації. На підставі побудови оптимізаційної моделі сонячної електрогенеруючої станції (СЕС) доведено, що показники ефективності інвестування у сонячну енергетику покращуються зі зростанням встановленої потужності. Здійснено оцінки терміну окупності за різних величин річного споживання електроенергії домогосподарством залежно від величини встановленої потужності. Зроблено оцінки дисконтованого прибутку проекту за гарантований термін експлуатації. Показано, що інвестування в СЕС може бути використано населенням як ефективний фінансовий інструмент.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.367. Фінанси соціального захисту населення: монографія / О. В. Насібова; Київський нац. торг.-екон. ун-т. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. – 371 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 279-320. – укр.

Розвинуто теоретико-методологічні засади фінансового забезпечення соціального захисту населення в умовах економічних перетворень. Розкрито суть фінансового забезпечення соціального захисту населення у системі суспільних відносин. Визначено фінансовий механізм даного захисту. Узагальнено та систематизовано сучасний досвід розвитку фінансового забезпечення соціального захисту населення у країнах з розвинутою та трансформативною економікою. Розглянуто стан і форми фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні. Розвинуто підходи до порядку визначення та фінансового забезпечення соціальних стандартів і соціальних гарантій, розроблено концептуальні засади податкового регулювання соціального захисту населення.

Шифр НБУВ: ВА858674

Див. також: 2.С.27, 2.С.57, 2.С.74, 2.У.472

Відтворення

2.У.368. Генезис науково-практичних засад програм сталого розвитку в Україні / Б. А. Карпінський, О. Б. Карпінська, А. Б. Шевців // *Бізнес Інформ*. – 2020. – № 7. – С. 83-92. – Бібліогр.: 24 назв. – укр.

Мета роботи – дослідження особливостей генезису науково-практичних засад формування та реалізації програм сталого розвитку в Україні. Виділено й обґрунтовано, що в становленні цих засад і формуванні сучасної моделі сталого розвитку є фундаментальна заслуга українських науковців, які у своїх новаторських працях викристалізували дану проблематику (зокрема, С. А. Подолинський, В. І. Вернадський, М. Д. Руденко). Підкреслено, що генезис сталого розвитку тісно пов'язаний із потребою задіявання значних фінансових ресурсів на охорону навколишнього середовища. Зокрема, компенсація поточного антропогенного навантаження на довкілля можлива при загальних витратах на його охорону та відновлення у 6 % від ВВП, а вже при 8 – 10 % можна навіть нейтралізувати шкоду, яка йому завдана раніше. Доведено, що сталий розвиток для України в межах цих програм є стратегіологічно можливим лише за вироблення такого екологічного механізму мотивації, який буде вигідний як господарюючим суб'єктам, так і споживачам (населенню), а це зумовлює потребу в конкретизації завдань та визначенні загальноприйнятих оцінювальних і порівняльних параметрів для відповідної моделі. Обґрунтовано, що для подальшого забезпечення становлення та належного фінансування конкретних програм сталого розвитку економіки необхідно активізувати процес адаптації глобальних цілей і показникової бази до потреб різних регіонів держави, виходячи із сучасних положень децентралізації та нового адміністративно-територіального поділу. Наголошено, що програмність сталого розвитку безпосередньо залежить від цілеспрямованої уваги урядових інституцій і практиків до науково-технічного прогресу, зокрема в частині задіявання ресурсозберігаючих технологій у системі як формування валового внутрішнього продукту, так і стимулювання мотивації до підвищення добробуту населення.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.369. Динаміка ВВП як запобіжник подолання бідності / Н. І. Жужукіна, А. О. Корєпова // *Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій*. – 2020. – 26, № 1. – С. 26-34. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

Досліджено динамічні та структурні процеси формування валового внутрішнього продукту (ВВП) України, розглянуто основні показники, які впливають на його рівень. Проаналізовано вплив тіньового сектора та рівня безробіття на процес формування ВВП. Показано, що наявність тіньового сектора в країні не має розглядатися як суто негативне явище. Визначено взаємозв'язки між динамікою ВВП і показниками мінімальної та середньої заробітної плати, мінімальним прожитковим рівнем, купівельною спроможністю населення в контексті сучасних умов господарювання, детальні описи яких надано за допомогою рісунків і діаграм. Зазначено, що одночасне зростання темпів ВВП

і середньої заробітної не завжди є економічно обґрунтованим і може бути пов'язане з особливостями статистичних розрахунків і впливом інших факторів, які не мають прямолінійного впливу на його рівень. Наведено дані щодо рівня ВВП за останні 8 років і надано порівняльний опис структурного складу ВВП за 2010 і 2017 рр. Доведено, що, окрім економічних показників, при розробці стратегій подолання бідності велику роль відіграє ментальність і рівень соціальної свідомості та відповідальності суспільства. Розглянуто практику зарубіжних країн у контексті впливу економічної ментальності суспільства на процес формування економіки. Увагу приділено проблемам розподілу ВВП і напрямкам подолання бідності. Встановлено залежність між кількістю інвестицій у країні та їх впливом на формування лінійного зв'язку між зростанням економіки та ВВП. Надано порівняльну характеристику розмірів ВВП України та інших країн світу та розроблено пропозиції щодо вирішення проблеми подолання бідності в країні. Зазначено, що для забезпечення довгострокового зростання темпів валового внутрішнього продукту особливу увагу варто звертати не тільки на економічний, але й на морально-етичний стан суспільства.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.370. Економіка України: імпортозаміщення vs імпортозалежність: монографія / А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник, Л. П. Кудирко; ред.: А. А. Мазаракі; Київський нац. торг.-екон. ун-т. — Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. — 271 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 244-271. — укр.

Розкрито зміст та чинники протистояння концептів неолібералізму та економічного націоналізму у вимірі запиту на імпортозаміщувальні стратегії національного розвитку. Висвітлено еволюцію підходів до ролі імпорту у відтворювальних процесах на макроекономічному рівні та виникненні ризиків імпортозалежності. На основі кейсів окремих держав виявлено особливості реалізації національних моделей імпортозаміщення у XX — XXI ст. Проаналізовано стан та тенденції зовнішньоекономічної діяльності України й особливості структурних трансформацій та перспективи імпортозаміщення в економіці держави. Ідентифіковано ризики високого рівня залежності окремих сфер та видів економічної діяльності від імпорту та глобальні детермінанти посилення проблем імпортозалежності економік держав світової спільноти у XXI ст. Розглянуто питання деінституціалізації політики неюндустріального імпортозаміщення. Визначено роль глобальних ланцюгів створення вартості у розвитку національних індустрій та ризиків деінституціалізації в умовах реалізації імпортозаміщувальних стратегій.

Шифр НБУВ: ВА858686

2.У.371. Ефективність державної політики протидії тінізації економіки: кількісна та якісна складова / О. І. Жилінська, А. О. Бойко // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 147-154. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено питання формування та реалізації державної політики протидії тінювими фінансовими операціями. Тінювий сектор економіки визначено однією із головних загроз економічній безпеці країни та її макроекономічній стабільності, передумовою зниження рівня її інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності. Проведено аналіз ефективності державної політики детінізації національної економіки в розрізі її нормативної, інституційної та економічної складових. Розглянуто особливості побудови нормативно-правової складової державної політики протидії тінізації економіки, визначено її переваги та недоліки. Зроблено висновок про низький рівень відповідності сучасної системи реалізації економічного розвитку країни та вимогам міжнародної спільноти, значне різноманіття нормативно-правових актів та їх суперечливий характер. Ефективність функціонування інституційної складової проаналізовано за допомогою кількісних (кількість адміністративних проваджень щодо здійснення тінювих фінансових операцій, винесених вироків, тощо) та якісних (співвідношення між обсягами добровільно сплаченого та накладеного на правопорушників штрафу, між розміром відшкодованої та установленої матеріальної шкоди, тривалість процедур провадження та розгляду справ органами судової влади) показників. В межах економічних показників ефективності побудови політики детінізації економіки розглянуто вартість оформлення документів при експорті/імпорті, проходження контролю при експорті/імпорті, рівень податкового навантаження, тощо. Зроблено висновок про надмірний рівень податкового тиску на економічних суб'єктів та складність процедур ведення бізнесу в Україні. Проведено порівняльний аналіз рівня тінізації економіки визначеного за допомогою електричного, монетарного методів, методу витрати населення-роздрібний товарооборот, методу збитковості підприємств. Обґрунтовано доцільність удосконалення існуючої політики протидії тінювими фінансовими операціями, шляхом розроблення інструментарію прямого та опосередкованого впливу на поведінку економічних суб'єктів.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.372. Методологічний інструментарій дослідження впливу тінювих фінансових транзакцій на розвиток національної економіки / А. Я. Кузнецова, В. В. Боженко // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 141-146. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Приховування доходів та ухилення від оподаткування на сьогодні є проблемою світового масштабу. Глобалізація економіки та лібералізація міжнародного руху капіталу виводять тінюві фінансові потоки за межі окремих країн, надавши їм світового значення. Досліджено впливу тінізації економіки на показники економічного розвитку країни. Висунуто гіпотезу про вплив тінювої діяльності на усі стадії процесу виробництва й перерозподілу ресурсів, фінансову стабільність та незалежність країни, обсяг доходів бюджету. Проведено порівняльний аналіз динаміки зміни показників економічного розвитку країни та рівня тінізації економіки. В межах вибору показників економічного розвитку країни обґрунтовано доцільність застосування Маастрихтських критеріїв, як цільових індикаторів розвитку країн-претендентів на вступ до ЄС, до яких належать рівень інфляції, розмір процентної ставки, державного боргу та дефіциту бюджету, курс валют. На основі порівняльного аналізу зроблено висновок про відсутність прямої залежності між рівнем тінізації економіки та обсягом державного боргу, дефіцитом бюджету, курсом гривні по відношенню до долару США та обліковою ставкою. Підтверджено наявність негативного впливу тінювої економіки на рівень інфляції в країні. З метою підтвердження встановлених залежностей в роботі визначено коефіцієнти множинної регресії, які підтвердили зроблено висновки на рівні статистичної значущості 5 %. Доведено негативний вплив тінювих фінансових транзакцій на рівень ВВП країни. Зроблено висновок про доцільність перегляду ключових векторів державної політики протидії тінізації та інструментарію державного регулювання економіки шляхом впливу на найбільш чутливі до зміни рівня тінізації показники економічного розвитку країни. Обґрунтовано, що відповідність вектору державного впливу на економічний розвиток країни реаліям функціонування офіційного та тінювого секторів економіки є рушійною силою, здатною впливати на ефективність та результативність процесів державного управління.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.373. Передумови гармонійного розвитку економіки України / В. Ю. Харчук, Є. С. Зіміна // Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. — 2020. — 2, № 1. — С. 122-134. — Бібліогр.: 47 назв. — укр.

Питання гармонійного розвитку стали предметом гострих дискусій та обговорень протягом кількох останніх десятиліть, основна увага яких зосереджується на важливості формування політик, процедур і цілей для імплементації ініціатив такого розвитку. Останнє уможливується за умов наявності передумов і потенціалу на макrorівні. З огляду на зазначене, актуалізується необхідність у дослідженні окресленої проблематики на вітчизняному просторі. Мета роботи — виявлення основних передумов гармонійного розвитку української економіки на підставі аналізу макроекономічних індикаторів на кінець 2019 р. Виокремлено такі завдання. По-перше, визначити й окреслити фактори, що сприяють розвитку української економіки чи стримують його. По-друге, використовуючи теорію Елкінгтона про існування трьох проєкцій гармонійного розвитку, проаналізувати макроекономічні показники національної економіки на кінець 2019 р. Увагу зосереджено, власне, на економічній і соціальній проєкції гармонійного розвитку, оскільки, саме макrorідикатори цих сфер найбільшою мірою свідчать про існування передумов для впровадження ініціатив такого розвитку. Проаналізовано такі макроекономічні показники: валовий внутрішній продукт, розмір зовнішньої торгівлі, рівень інфляції, безробіття та корупції. Досліджено соціальну складову, яка впливає на гармонійний розвиток економіки, а саме доступ до освіти та відповідно рівень освіченості населення. Проаналізовано обсяги інвестицій в країну та найпривабливіші галузі для іноземних інвесторів. На підставі аналізу динаміки зазначених показників на кінець 2019 р. узагальнено наявність у вітчизняній економіці передумов забезпечення її гармонійного розвитку. По-третє, визначено галузі, які можуть зробити найбільший внесок у розвиток української економіки. За результатами аналізу індикаторів стану та розвитку галузей економіки виокремлено 3 сфери бізнесу, які володіють найбільшим потенціалом для гармонійного розвитку, а саме: підприємства малого та середнього бізнесу, галузь інформаційних технологій та аграрний сектор. Саме окреслені види підприємницької діяльності можуть стати вихідними пунктами для якісної перебудови національної економіки, що в підсумку призведе до гармонізації економічного, соціального аспектів і турботливого ставлення до навколишнього природного середовища.

Шифр НБУВ: Ж101837

2.У.374. Тези доповідей Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку», 9 квітня 2020 року: [збірник] / ред.: О. В. Ольшевська, М. І. Скрипник, А. О. Мельник, О. Ю. Чубукова, І. О. Тарасенко, А. О. Касич, М. М. Матюха; Національна академія педагогічних наук України, Київський нац. ун-т технологій та дизайну, Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління», Саутгемптонський університет, Національна академія наук Азербайджану, Державний університет ім. Акакія Церетелі, Азербайджанський державний університет

культури та мистецтв, Міжнародний університет туризму «Шовковий шлях», Вища лінгвістична школа, Інститут технологій та бізнесу в Чеське Будейовіце. — Київ: КНУТД, 2020. — 199 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто актуальні проблеми розроблення стратегії інклюзивного економічного зростання як ключового пріоритету сталого розвитку країни. Значну увагу приділено сучасним законодавчим нормам управління в контексті реалізації цілей сталого розвитку. Досліджено інформаційно-аналітичне забезпечення моделей економічного зростання. Висвітлено проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки національної економіки та інноваційним моделям сталого розвитку туризму. Проаналізовано сектор стартапів в контексті розвитку конкурентного середовища економіки країни. Досліджено управління інноваційним розвитком підприємства на засадах маркетингу. Увагу приділено гендерним диспропорціям на ринку праці. Розглянуто напрями підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації. Охарактеризовано міжнародний досвід формування та просування інвестиційного бренду держави. Висвітлено ролі знань на сучасному етапі економічного розвитку суспільства.

Шифр НБУВ: ВА857972

2.У.375. Тіньова економічна діяльність, яка здійснюється з використанням фінансових пірамід: поняття та сутність / О. М. Антонова // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 61-71. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Проведено аналіз поняття та сутності тіньової економічної діяльності, яка здійснюється з використанням фінансових пірамід (ФП) і за відсутності терміну «ФП» у законодавстві України та Законах спрямованих на протидію «організаційній діяльності по залученню грошових коштів або іншого майна...», запропоновано власне визначення тіньової економічної діяльності, яка здійснюється з використанням ФП. Здійснено класифікацію підходів до визначення феномена ФП.

Шифр НБУВ: Ж23291

Див. також: 2.У.141, 2.У.321, 2.У.337

Управління. Менеджмент. Маркетинг

2.У.376. Адміністративний менеджмент в Україні: підручник / В. І. Андріяш, М. О. Багмет, В. П. Беглиця, Г. Л. Бондар, С. М. Верба, А. М. Гаркуша, Н. В. Дацій, О. І. Дацій, І. В. Драган, І. О. Драган, В. В. Дерага, О. Н. Євтушенко, В. М. Ємельянов, А. І. Кабаєва, Л. В. Козлова, Т. В. Лушагіна, О. А. Малікіна, Д. О. Плекханов, С. В. Сорока, С. П. Тимофеев, О. М. Штирлов, А. А. Шульга; ред.: В. М. Ємельянов, О. Н. Євтушенко; Чорноморський національний університет імені Петра Могили. — Миколаїв: Ємельянова Т. В., 2021. — 281 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто суть і загальний зміст адміністративного менеджменту. Досліджено специфіку діяльності суб'єктів управління в системі державної служби. Охарактеризовано діяльність суб'єктів управління в системі місцевого самоврядування. Досліджено процес реалізації функцій суб'єктів управління в системі менеджменту органів влади. Розглянуто концептуальні засади стратегічного управління, основні положення та технології управління персоналом у системі менеджменту органів влади. Наведено методику антикризового управління й управління змінами в системі менеджменту органів влади.

Шифр НБУВ: СО38385

2.У.377. Механізми державного регулювання у забезпеченні енергетичної безпеки України: монографія / Н. І. Соколовська, О. С. Матвійчук, О. В. Червякова; НАН України, Київський університет права, «Полтавський університет економіки і торгівлі», ВНЗ Укоопспілки. — Полтава: ПУЕТ, 2022. — 180 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 143-159. — укр.

Визначено механізми державного регулювання у забезпеченні енергетичної безпеки України та розроблено науково-практичні рекомендації. Досліджено структуру та вплив на визначення та вибір механізмів державного регулювання енергетичною безпекою нормативно-правової бази, системи обліку енергоресурсів, форм власності. Запропоновано систему щорічного моніторингу індикаторів енергетичної безпеки держави та регіону.

Шифр НБУВ: ВА85854

2.У.378. Особливості розроблення та презентації бізнес-проектів / Г. С. Пенчук, Л. М. Закревська // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 2. — С. 110-119. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Досліджено особливості розроблення та презентації бізнес-проектів (БП). Розкрито сутність поняття БП як комплексного документа, який максимально повно відображає всі аспекти підприємницької ідеї та є оформленою пропозицією, спрямованою на її практичне впровадження. Наведено існуючі класифікації та методи розроблення БП. Визначено основні етапи життєвого циклу БП та надано його типову структуру. Зазначено, що у БП обов'язково необхідно висвітлювати наявні ризики та шляхи страхування, а також надавати оцінку його ефективності. Виділено групи показників, за якими оцінюють ефективність БП.

Виявлено основні та найпоширеніші помилки, яких допускаються підприємства під час розроблення презентації БП: занадто тривалий виступ, при прослуховуванні якого інвестори втрачають інтерес до проекту; монотонність голосу оратора, а також типові шаблони для виступу без емоційності та використання жестів; мова з помилками або невідрепетитований текст презентації; використання в тексті занадто великої кількості наочного матеріалу або текстових слайдів; ігнорування правил ділового стилю спілкування; викладення в розділах презентації висновків, що задовольняють потреби виключно виступаючої сторони та ігнорують інтереси слухачів; відсутність у презентації відомостей про команду проекту, їхні здібності у сфері аналітики та маркетингу тощо. Надано її стандартну структуру та етапи подачі матеріалу. Виокремлено правила розробки презентації БП. Доведено, що правильне розроблення проекту та його презентації надає можливість підприємству модернізувати виробництво; займати нові та розширювати свої позиції на ринку, складати перспективні плани свого розвитку, відкривати нові напрями діяльності; розробляти цілі організації та досягати їх, нівелювати ризики бізнесу; дістати доступ до кредитної лінії; брати участь в спільному підприємстві; донести до інвестора бізнес-ідеї та підприємницькі рішення, привернути його увагу та залучити зовнішні ресурси.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.379. Потенціал сектору комерційних послуг регіонів України: ефективність використання та механізми детінізації: монографія / М. І. Мельник, В. В. Борщевський, І. Г. Бабель, І. З. Сторонянська, І. Р. Залудький, І. В. Лещух, С. М. Ткач, С. Д. Шеглюк, А. Р. Дуб, О. І. Гулич, О. Й. Жабинець, Н. Р. Синюра-Ростун, Р. Є. Яремчук; ред.: М. І. Мельник; НАН України, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього. — Львів: Арал, 2021. — 527 с.: рис., табл. — (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). — укр.

Визначено проблемні аспекти економіко-правового регулювання ідентифікації та класифікації послуг у контексті детінізації національної економіки. Здійснено аналіз передумов, секторальних особливостей та рівня тінізації окремих секторів комерційних послуг на національному та регіональному рівнях. Розроблено й апробовано методичні підходи до виявлення видів економічної діяльності в секторі комерційних послуг зі зростаючою соціально-економічною віддачею та стратегічною конкурентоспроможністю. Поведено аналіз ефективності використання потенціалу окремих сфер комерційних послуг у забезпеченні соціально-економічного зростання регіонів України. Обґрунтовано стратегічні пріоритети системної детінізації та розвитку сектора комерційних послуг, а також розроблено інституційні й організаційно-економічні механізми детінізації відносин у різних суб-секторах комерційних послуг на національному та регіональному рівнях.

Шифр НБУВ: ВС69587

2.У.380. Methodical approaches to state policy forecasting of sustainable development of Ukraine's regions / A. Pomazanov, O. Akhmedova // Финанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 171-178. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Установлено, що в контексті забезпечення результативної державної регіональної політики варто здійснювати довгострокове прогнозування сталого розвитку регіонів. З огляду на це обґрунтовано відповідну прогнозу модель, що має імітаційний характер, передбачає здійснення узгодження макро- та мікропоказників сталого розвитку. Зважаючи на прогнозні значення цих показників, підраховується значення ВРП, потім оцінюється їх збалансованість, що можливо, як зазначалося вище, на основі коефіцієнта Джині. Це надає можливість одержати узгоджений прогноз за всіма показниками. Підвищити результативність впливу державної політики на сталий розвиток можливо шляхом систематизації дії та формалізації державної регіональної політики й удосконалення її організаційно-правового та методичного забезпечення, зокрема корекції визначальних і налаштувальних параметрів сталого розвитку в масштабах окремих регіонів і держави, оскільки нормативно закріплені критерії оцінювання такого розвитку суттєво різняться між собою (які застосовуються для щоквартального і щорічного оцінювання). Уточнено основні етапи прогнозування процесів регіонального розвитку за соціально-економічними напрямками. Саме з їх урахуванням побудовано інформаційно-аналітичну технологію. Технологія прогнозування має забезпечити уточнення системи показників сталого розвитку регіонів і розширення тих показників, що потрібні для опису стану цього розвитку відносно держави в цілому. Вважаємо, що реалізація цього завдання має відбуватися за умови застосування кореляційного аналізу показників. Доведено вибір методу дослідження розвитку регіональних процесів. Визначено адекватність моделі довгострокового планування сталого регіонального розвитку в Україні. Одержані результати є основою для розроблення комплексу заходів для індикативних планів і моніторингу розвитку державної регіональної політики.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.381. Study of the evolution of the formation and development of government procurement in Ukraine / А. Zhuk // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 369-379. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.*

Досліджено історично-правові основи становлення та розвитку державних закупівель (ДЗ) в Україні. Проведено аналіз суті та значення публічних закупівель (ПЗ) для ефективного розвитку підприємств, установ та організацій бюджетної сфери в різні історичні періоди. Встановлено, що ПЗ набували різних форм ще до незалежності України. Державні замовлення розглянуто в контексті ширшої проблеми державного регулювання економіки, а саме — однією з найбільш серйозних і неоднозначних економічних проблем є раціональна взаємодія держави і ринкової системи у процесі ДЗ. Обґрунтовано, що повноцінна національна економіка значною мірою залежить від того, наскільки прозорими та економічно виправданими є державні видатки на утримання установ, що фінансуються з державного бюджету (ДБ). Розглянуто особливості законодавчого регулювання сфери ПЗ за відповідними періодами. Встановлено етап переходу системи централізованого планування виробництва, розподілу матеріально-технічних ресурсів, функцій державного замовлення як абсолютного державного регулятора у виробництві продукції та послуг на засіб забезпечення потреб у матеріальних ресурсах, продукції, роботах і послугах споживачів, що утримуються за рахунок ДБ. Визначено основні відмінності підходів до розуміння сутності ПЗ. Надано характеристику впливу факторів та обставин на побудову законодавчої бази сфери ПЗ. Визначено та обґрунтовано періоди розвитку ДЗ. Проаналізовано негативні наслідки упущень і недоопрацювань нормативно-правового поля кожного періоду. Досліджено методи та причини зміни термінології у формуванні понятійного апарату сучасної законодавчої бази. Надано висновки щодо змін, доповнень і коригувань законодавчої бази сфери ПЗ. Оцінено основні відмінності ухваленого законодавства сфери ПЗ.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.165, 2.У.407

Економіка праці

2.У.382. Внутрішньофірмова політика оплати праці фахівців з безпеки підприємств: технологія формування / В. І. Паламарчук, Н. В. Привалова // *Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 155-160. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.*

Висвітлено оплату праці персоналу з безпеки підприємства з позиції внутрішньофірмової політики та технології її формування. Розкрито такі аспекти. У практиці вітчизняних підприємств рівень заробітної плати фахівців з безпеки підприємств установлюється з урахуванням кон'юнктури ринку праці, однак визначальну роль відіграють фінансові можливості організації з урахуванням існуючого нормативно-правового середовища. Політика, спрямована на збереження досягнутого рівня заробітної плати фахівців з безпеки підприємств, реалізується у випадку несприятливої економічної ситуації в організації та відсутності в найближчій перспективі передумов для її поліпшення. Існують такі інструменти реалізації політики оплати праці, спрямованої на збільшення рівня заробітної плати фахівців з безпеки підприємств: збільшення середньомісячної заробітної плати за рахунок зростання тарифної ставки першого розряду; збільшення розміру виплат стимулюючого характеру, що включаються у витрати на виробництво та реалізацію продукції (робіт, послуг); збільшення виплати із прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства. Визначено напрямки вдосконалювання організації заробітної плати: за результатами аналізу нормативно-правового забезпечення організації оплати праці уточнюються надані законодавчо можливості по зміні рівня оплати праці; на підставі аналізу технічного тарифного нормування, форм і систем оплати праці; з урахуванням оптимального обсягу засобів на виплату заробітної плати; за результатами соціологічного опитування.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.383. Дистанційна зайнятість працівників: нові виклики та можливості / Т. В. Вонберг // *Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 259-265. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.*

Досліджено дистанційну зайнятість в нових умовах функціонування держави. Обґрунтовано актуальність переходу на дистанційну зайнятість працівників компаній. Визначено дистанційну форму зайнятість як єдино прийнятну форму подальшого функціонування і можливого розвитку компаній в умовах карантинних обмежень. Аналізуючи й узагальнюючи наукові дослідження вчених, було доведено міждисциплінарні взаємозв'язки в дослідженні дистанційної зайнятість. Виокремлено основні переваги для роботодавця при переході на дистанційну зайнятість. Досліджено основні перепони та ризики на шляху швидкого переходу на дистанційну форму в Україні. Зважаючи на важливість термінового та масового переходу на дистанційну зайнятість в державі в умовах карантинних обмежень, запропоновано програму впровадження цієї форми зайнятість в діяльність ком-

паній. Означена програма передбачає поступову реалізацію основних етапів запровадження дистанційної зайнятість, які й охарактеризовані автором. Серед численних кроків на шляху запровадження дистанційної зайнятість найважливішими визначено розробку та затвердження керівництвом програми дій, а також доведення її до працівників компанії. Саме на цих етапах зустрічається найбільше помилок, які згодом руйнують всю програму. Програма має бути абсолютно зрозумілою для всіх членів колективу — починаючи від рядового працівника і закінчуючи керівництвом компанії. Підкреслено зростаючу роль у цьому процесі менеджера з персоналу, зокрема, під час підтримки соціально-психологічного клімату, налагодження комунікацій в робочих групах та компанії в умовах дистанційної зайнятість. Визначено важливість утримання ризиків, що пов'язані з безпекою у компанії. Наведено приклади набору інструментів для дистанційної зайнятість в розрізі функціональних обов'язків працівника, зокрема, для організації відеоконференцій найкращою визначено програму Zoom.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.384. Шляхи підвищення ефективності системи мотивації праці персоналу санаторно-курортного комплексу / О. Є. Воскресенська // *Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 231-236. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.*

Розглянуто шляхи підвищення ефективності системи мотивації праці персоналу санаторно-курортного комплексу «Чайка» ПБТ «Парітет». Встановлено, що працівники вважають наявністю матеріальної мотивації як належне і звертають все більше уваги на додаткові стимули, які їм пропонує керівництво підприємства. Розглянуто матеріальні та нематеріальні види мотивації праці персоналу. Встановлено мотиви, що спонукають людину працювати на користь підприємства. Доведено, що використання керівництвом лише матеріальних стимулів не приводить автоматично до хороших результатів роботи працівників. Для досягнення найкращих результатів керівництво підприємства пропонується використовувати змішаний підхід та враховувати індивідуальні потреби кожного працівника окремо. Саме тому в роботі пропонується розподілити працівників на групи відповідно до їх потреб. Такий поділ є умовним, але він базується на психологічних особливостях розвитку особистості в цілому та надає змогу задовольняти економічні потреби, бажання, інтереси кожного працівника. Задля підвищення ефективності системи мотивації праці персоналу санаторно-курортного комплексу «Чайка» ПБТ «Парітет» досліджено зміну рівня мотивації персоналу підприємства в часі. Визначено особисті кар'єрні очікування персоналу підприємства. Персонал умовно розподілено на групи, кожній групі надано стислу характеристику та наведено пріоритети кар'єрного зростання персоналу. Проведене дослідження надає змогу зробити висновок, що вдосконалення системи мотивації праці персоналу підприємства залежить від багатьох факторів, які на неї впливають. При вдосконаленні системи мотивації керівництву підприємства слід пам'ятати, що не можна мотивувати всіх працівників однаково. Користуючись запропонованим поділом працівників, керівництво підприємства може розробити індивідуальну систему мотивації для кожного працівника або для групи працівників. Саме від вдалої системи мотивації праці залежить ефективність роботи не тільки самого працівника, але й усього підприємства в цілому.

Шифр НБУВ: Ж14572

Трудові ресурси

2.У.385. Інноваційні методи розвитку персоналу / І. Г. Шелюжак, С. І. Тодорук, В. І. Кицяк // *Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 437-444. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.*

Обґрунтовано доцільність використання інноваційних методів розвитку персоналу та проаналізовано особливості їх застосування на підприємствах. Виділено найбільш популярні методи, що застосовуються менеджерами та вищим керівництвом організації, а саме: коучинг, електронне (дистанційне) навчання, тренінг, кейс-стаді, самостійне навчання, баскет-метод, secondment (своєрідне «відрадження»). Визначено, що сучасні методи навчання працівників підприємства залежать від внутрішньої політики організації, а також від сфери трудової діяльності та бажання, заохочення співробітників у самовдосконаленні. Виділено коучинг як метод, який швидко розвивається та використовується в багатьох організаціях з метою встановлення постійного взаємозв'язку між наставником і працівником. Детально описано переваги та недоліки кожного вищезгаданого методу, що може безпосередньо вплинути як на розвиток внутрішнього потенціалу працівника, так і на ефективність підприємства в цілому. Проаналізовано самонавчання як дев'ятий метод навчання в разі високої мотивації працівника. Виявлено взаємозв'язок між стимулюванням, мотивацією та бажанням кожного індивіда самовдосконалюватися. Сформовано та проаналізовано модель пошуку можливого потенціалу робітника. Виявлено основні етапи, за допомогою яких менеджери можуть стимулювати своїх підлеглих для того, щоб розкривати їхні можливості та покращувати

продуктивність праці, фінансово-економічні показники, соціально-економічну складову підприємства. Запропоновано шляхи більш ефективного використання інноваційних методів навчання працівників та вибір найоптимальнішого серед них. Окреслено потенційні можливості організації у сфері навчання співробітників, які можуть у подальшому результативно вплинути на економічну складову підприємства та підвищити продуктивність праці, виробіток та інші, не менш важливі, фінансові показники.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.386. Інститут влади як фактор впливу на молодіжне безробіття в Україні / Т. К. Романіка // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 161-169. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — виявлення впливу інституту влади на ринок праці та молодіжне безробіття за допомогою економічного дослідження (моделювання) та статистичного аналізу, а також окреслення основних напрямів щодо вдосконалення інституційного регулювання молодіжного ринку праці. Доведено, що молодіжне безробіття є складним соціально-економічним явищем, яке відчуває на собі безліч факторів впливу: від технологічної перебудови сучасної економіки до ментальних особливостей адаптування молоді до викликів безробіття. Проведено економічне моделювання молодіжного безробіття в Україні за період 2006 — 2019 рр. На першому етапі моделювання було виявлено інституційні стани влади, на другому — проведено статистичний аналіз молодіжного ринку праці за відповідні періоди в розрізі панування інституту президентства як головного політичного інституту. Детально вивчено вплив інституційного чинника (інституту президентства) на регулювання молодіжного ринку праці. Цей вплив відбувається опосередковано, через розробку та реалізацію відповідних законів і програм на державному та регіональних рівнях. Доведено, що поряд із впливом загальних факторів (технологічної революції, циклічного характеру розвитку, структури економіки, геополітики тощо) інституційне середовище відіграє суттєву роль як у зростанні, так і в подоланні молодіжного безробіття. Інституційні заходи повинні бути комплексними, дієвими, охоплювати всі молодіжні шари населення. Досягти цього можливо за рахунок установа інклюзивного інституційного режиму, інтеграції молоді в соціально-економічний відтворювальний процес та її якісної освіти.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.387. Неформальна зайнятість як загроза соціальній безпеці на ринку праці України в умовах економічної трансформації / К. В. Бондаревська // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 190-196. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Визначено особливості та характерні риси неформальної зайнятості в умовах трансформаційних змін економічного середовища, що являє собою одну з основних загроз соціальній безпеці на ринку праці, а також проведено аналіз сучасних тенденцій поширення неформальної зайнятості. Обґрунтовано пріоритетні напрями державної політики, направленої на усунення загроз неформального ринку праці. Розглянуто основні причини розповсюдження неформальної зайнятості в Україні з урахуванням специфіки сучасного стану розвитку економіки, а також наслідки неформальних соціально-трудових відносин як для працівника, так і для держави. Висвітлено тенденції розвитку неформальної зайнятості на ринку праці України, зокрема в контексті її характеристик за типами робочих місць, місцем проживання, ставово-віковими, освітніми, галузевими та регіональними особливостями. За підсумками проведеного статистичного групування було зроблено висновок про наявність оберненої залежності між показниками неформальної зайнятості та валовим регіональним продуктом у розрахунку на одну особу, а також наявними доходами населення у розрахунку на одну особу. Так, зі збільшенням масштабів неформальної зайнятості у розрізі регіонів відбувається зменшення валового регіонального продукту, а також знижується показник наявних доходів населення. Водночас варто врахувати взаємозв'язок між неформальною зайнятістю і розміром наявних доходів у розрахунку на одну особу, який виражається в тому, що саме низький показник доходів населення стимулює до пошуку можливостей додаткового заробітку та подолання бідності, в тому числі і за рахунок неформальних джерел оплати праці та неформальних соціально-трудових відносин. З урахуванням суттєвого негативного впливу неформальної зайнятості на стан економічного розвитку регіонів України та рівень добробуту населення було визначено пріоритетні заходи щодо нейтралізації загрози поширення неформальних соціально-трудових відносин, серед яких: створення нових робочих місць традиційного формату у ключових галузях економічної діяльності, зокрема у промисловості, АПК, будівництві, транспорті тощо; розвиток та впровадження інноваційних форм зайнятості та самозайнятості населення із офіційним декларуванням доходів від трудової діяльності; розвиток сфери малого та середнього бізнесу за рахунок застосування практики економічно розвинених країн світу щодо податкових пільг протягом перших двох років діяльності підприємства; розвиток молодіжного підприємництва на умовах пільгового оподаткування, а також за рахунок спрощення механізмів реєстрації та ліцензування діяльності; посилення контролю за дотриманням трудового і податко-

вого законодавства із підвищенням ступеня жорсткості штрафних санкцій, що застосовуються у випадку виявлених порушень.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.388. Оцінка впливу коронакризи на сутність і тенденції розвитку дистанційної зайнятості в Україні / М. Р. Личковська // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 139-145. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — узагальнення сутнісного наповнення поняття «дистанційна зайнятість» у розрізі складових, що його формують, проведення аналізу основних факторів впливу на них, визначення тенденцій та особливостей розвитку та розповсюдження дистанційної зайнятості в умовах коронакризи. Аналізуючи й узагальнюючи наукові праці багатьох учених і практиків, досліджено послідовність розвитку та впровадження нових альтернативних форм зайнятості. Визначено тенденцію зміни їх сутнісного наповнення залежно від розвитку та впровадження сучасних технологій. Проаналізовано основні фактори, що впливають на можливість переведення нових форм зайнятості у віртуальну форму. Виділено та проаналізовано основні переваги та недоліки розповсюдження дистанційної зайнятості в умовах карантину. Зазначено, що значну частину їх можна сформулювати: перші — як надбання, що потрібно розповсюджувати; другі — як проблеми, що потрібно вирішувати. Зробити це цілком реально та необхідно для розробки відповідної політики. У результаті дослідження було виявлено основні перешкоди на шляху розвитку дистанційної зайнятості, до яких слід віднести масштабний спад в економічних настроях суб'єктів господарювання та зростання соціальної напруги. Аргументовано, що за таких умов вольовими наказами уряду ситуацію можна лише погіршити. Доведено, що тільки посилення партнерства держави, бізнесу та громадянського суспільства на основі відновлення взаємної довіри всіх економічних суб'єктів надасть можливість розробити цілеспрямовану політику одужання, складовою якої є масштабне розповсюдження дистанційної праці. Дистанційна праця стане не тільки механізмом подолання коронакризи, а й механізмом масштабного оновлення економіки України на основі використання найсучасніших технологій.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.389. Побудова корпоративних комунікацій зі стейкхолдерами підприємства IT-галузі на зовнішньому ринку / А. М. Заболотна, М. Ю. Серпухов // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 411-417. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Останнім часом в IT-сфері стрімко зростає конкуренція, тому для компанії дуже важливо перевагою стає грамотно побудована система комунікацій зі стейкхолдерами. Залежно від розміру компанії, типу бізнесу та масштабу діяльності для кожної групи необхідно підбирати індивідуальний підхід до взаємодії. Статтю присвячено комплексному дослідженню проблематики процесів побудови корпоративних комунікацій зі стейкхолдерами підприємств IT-галузі. Розглянуто основні групи для зовнішніх і внутрішніх типів стейкхолдерів для компаній IT-сфери, особливості взаємодії та побудови корпоративних комунікацій з ними. Для реалізації позитивних стратегічних змін в управлінні персоналом важливим є врахування як інтересів, так і протиріч стейкхолдерів. У практичній діяльності інтереси майже всіх груп персоналу найчастіше входять у протиріччя з інтересами керівництва та власників. Звідси опрацювання проблем підвищення зацікавленості та нівелювання протиріч стає вагомими аспектами співпраці всіх стейкхолдерів, незважаючи на різні умови та країни функціонування бізнесу. Необхідно взаємодіяти зі стейкхолдерами, ґрунтуючись на стратегії компанії, та грамотно будувати зрозумілу комунікаційну стратегію з ними. Робота передбачає визначення точок взаємодії та збігу інтересів усіх учасників процесів управління та розвитку. Запропонований алгоритм визначення та прийняття ефективних стратегічних змін в управлінні комунікаціями можна застосовувати на зовнішньому ринку. Від того, наскільки якісно побудовано взаємодію зі стейкхолдерами, залежить ефективність організації. Взаємодія із зацікавленими сторонами допомагає організації збільшити соціальний капітал, мінімізувати нефінансові ризики, виявити нові можливості для розвитку компанії.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.390. Преобразование инфраструктуры рынка труда в условиях воздействия искусственного интеллекта / М. Я. Зуб // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 146-153. — Бібліогр.: 24 назв. — рус.

Мета роботи — обґрунтування розробки своєчасної політики перетворення інфраструктури ринку праці в регіонах України в умовах впливу штучного інтелекту. Розглянуто теоретичні особливості поняття «штучний інтелект». Виділено три категорії штучного інтелекту: штучний інтелект вузького спектра — ANI (Artificial Narrow Intelligence), який спеціалізується на прийнятті рішень тільки в одній сфері; загальний штучний інтелект — AGI (Artificial General Intelligence), який досягає та перевищує рівень звичайної людської свідомості; штучний суперінтелект — ASI (Artificial Super Intelligence), який розумніший за все разом узятє людство. Проведено аналіз основних глобальних ризиків найближчого десятиліття, розкрито спектр загроз на шляху економічного зростання в Україні та світі з точки зору бізнес-лідерів.

Аргументовано основні складові елементи політики перетворення інфраструктури ринку праці в регіонах України, здатні перерозподілити вивільнених працівників, пом'якшити негативні наслідки перехідного періоду, попередити стрімке зростання безробіття та забезпечити швидке розповсюдження вигод. Досліджено основні тенденції розвитку інфраструктури ринку праці в умовах впливу штучного інтелекту. Наведено перелік затребуваних професій на наступні 10 років. Визначено компетенції для найманих працівників у регіонах України на перспективу. Запропоновано визначення поняття штучного інтелекту. На основі багатогранного впровадження штучного інтелекту в регіональну економіку обґрунтовано доцільність розробки моделі інфраструктури систем інноваційного розвитку регіонального ринку праці України.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.391. Фактори і проблеми, що впливають на розвиток ділової кар'єри сучасної особистості / К. М. Курченко, Д. Г. Грищенко // *Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій.* — 2020. — 26, № 3. — С. 130-136. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Інтеграція України в міжнародний конкурентний простір обумовила значимість управління діловою кар'єрою (ДК) як основної проблеми його розвитку. Ефективне управління ДК передбачає поглиблення знань про динаміку розвитку ділової кар'єри, визначення факторів і проблем, що впливають на нього. Досліджено теоретичні та практичні аспекти управління ДК. У ході дослідження використано описові та проблемно-тематичні методи. Охарактеризовано управління ДК, зокрема визначено чинники, які впливають на її розвиток, та основні проблеми кар'єрного зростання працівників. Досліджено вплив окремих рівнів факторів на розвиток ДК, вплив особистісного розвитку людини на її кар'єрні досягнення. Проаналізовано динаміку розвитку ДК та основні потреби індивіда на кожному етапі кар'єрного просування. Наведено фактори успішного вибору професії. Результати дослідження показали, що ДК починається не з моменту одержання певної посади, а з моменту професійного вибору сфери, яка підходить для застосування своїх здібностей і можливостей, а тому важливим є правильний професійний вибір, здатність до системного вдосконалення професійних компетенцій у тій чи іншій галузі діяльності. Досліджено управління ДК, зокрема окреслено конкретні фактори впливу на кар'єрні установки та наміри людини, що виконують важливі функції в її трудовій діяльності. Для забезпечення професійного зростання працівників і для задоволення інтересів кожної зі сторін трудових відносин необхідно розробити ефективну стратегію управління ДК на підприємстві, враховуючи фактори впливу на її розвиток.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.392. HR management by values as an innovative way to improve personnel work / I. O. Liakh, O. I. Lytvyn // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 6. — С. 328-333. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Цель работы — обобщение теоретических и практических основ управления персоналом по ценностям, выделение трудностей такого управления. Проанализированы теоретические исследования западных и отечественных ученых относительно управления по ценностям, которое, по мнению авторов статьи, является одним из наиболее эффективных путей совершенствования кадровой работы. Вовлечение персонала в процесс принятия решений возможно в любой модели менеджмента. Ценности меняют поведение персонала. У каждой компании свои ценности, и поведение сотрудников строится на базовых ценностях. В результате проведенных исследований на базе одного из крупнейших банков Украины — АО КБ «ПриватБанк» — предложено пять основных направлений улучшения мотивации труда, которые также являются главными проблемами финансовой организации, требующими решения. Анализ системы мотивации труда в банке показал, что управление персоналом осуществляется с помощью сочетания административных, экономических и социально-психологических методов управления. Определено, что разработка и внедрение системы ценностей в компании происходит следующим образом: разработка ключевых критериев системы ценностей (для этого создаются рабочие группы из ключевых сотрудников); проведение опроса среди сотрудников с целью определения важности каждого критерия для него; проведение опроса среди сотрудников с целью определения степени реализации в компании каждого критерия; проведение анализа восприятия сотрудниками существующей системы ценностей компании на основе полученных данных. Предложены рекомендации при найме персонала, изложенные в чек-листе по оценке качества кандидата как будущего работника. Обоснованы сложности управления по ценностям предприятиями Украины. Исходя из собственных исследований предложены основные ценности с точки зрения сотрудника. Также представлены рекомендации по совершенствованию кадровой политики предприятия в контексте управления персоналом по ценностям.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.393. Labor market of Ukraine in conditions of system crisis / N. Yurchuk, H. Leshchuk, O. Tkachenko, A. Kotenok, D. Cherviakova // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії*

та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 496-503. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Мета роботи — дослідження визначення тенденцій ринку праці в Україні, який перебуває під значним впливом загрозливих зовнішніх і внутрішніх факторів. Доведено, що стимули до реформування цього ринку сьогодні значно послаблені негативними впливами кризи, яка охоплює всі сфери життя — від економіки до охорони здоров'я. Встановлено, що негативні тенденції світового та внутрішнього ринку сприяють зниженню якості людського капіталу трудових ресурсів, погіршують структуру національного ринку праці (НРП). Багатогранність кризи призводить до формування мультиплікативного ефекту — різні її аспекти посилюють вплив один одного. Від цього негативний тиск чинників кризи на НРП посилюється з наростаючим темпом. Доведено, що старий екстенсивний підхід управлінців до використання трудових ресурсів України вичерпав себе. Наявна модель і підходи до її реформування за наявного масштабу загрозливих тенденцій не відповідають критеріям ефективності. Україна потребує нової моделі ринку праці. Зусилля урядовців і вплив бізнес-спільноти повинні бути спрямовані на формуванні такої моделі, цілями якої будуть: стабілізація економічного, соціального та політичного становища України, зменшення ризику некерованого зростання соціальної напруги, формування гнучкої реакції, спрямованої на нейтралізацію впливів кризи. Вказано на те, що відсутність чи навіть уповільнення реакції на наявні негативні тенденції, притаманні ринку праці в Україні, можуть стати причиною значних і різких соціальних і політичних змін. Оригінальність зумовлена необхідністю виявлення тенденцій ринку праці за впливів кризи та ситуації на світовому ринку праці, виявленню факторів, які призводять до закріплення екстенсивної моделі ринку праці в умовах перманентної кризи, виявленню факторів, які сприяють цьому, і негативних наслідків для економіки.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.394. Migration management: analytical and statistical data on migration in Ukraine / L. Halkiv, L. Prokopyshyn-Rashkevych // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка».* Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 8-16. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Необхідність вироблення спільних управлінських рішень, націлених на керуваність, передбачуваність і корисність міграційних процесів вимагає пізнання нового наукового напрямку — міграційного менеджменту (ММ). Ефективний ММ призваний забезпечувати створення міцного фундаменту для стабілізації турбулентності сучасного світу. Це досягається завдяки використанню потенціалу міграції для розвитку, запобіганню її ризикам, зменшенню її негативних наслідків. Тому актуалізовано необхідність визначення ММ та основних етапів національної міграції населення в Україні. Управління міграцією може мати позитивне значення і для країн походження, і для країн призначення, і для самих мігрантів. У структурі цієї концепції виокремлено 3 складові: суб'єкти, практики та дискурси. ММ розглядається як ринкова система вирішення проблем, пов'язаних із міграцією населення, де держави можуть купити певне рішення. Тобто йдеться про одержання урядами держав рекомендацій і сценаріїв міграційної політики від міжнародних організацій на підставі досліджень, проведених у цих державах. Науковий і суспільний дискурс в Україні тяжіє до проблем еміграції, оскільки відтік людського капіталу за кордон набравши значних обсягів, створює відчутний вплив на економічні, соціальні, демографічні та політичні процеси в країні. Дослідження становища іммігрантів в Україні зазвичай реалізуються під патронатом міжнародних інституцій за участю громадських організацій. Проблема оцінити параметри процесу імміграції зумовлена браком офіційної статистичної інформації. Статистику цього процесу проводять різні інституції. Співпраця та координація дій міністерств і відомств в галузі імміграційної статистики є низькою. Імміграційна політика України перебуває у стані формування, а її нормативно-правова база перманентно вдосконалюється. Проблема оцінювання кількості іммігрантів для України є типовою, як і для низки інших держав. Це зумовлено не тільки поширенням нелегальних потоків мігрантів і (чи) незаконним перебуванням окремих осіб після закінчення терміну дії візи, але й відмінністю правових форм перебування (постійне проживання, тимчасове проживання, перебування іноземців, які користуються міжнародним захистом і навчаються). Рівень імміграції в Україні залишається невисоким. Іноземці нерідко розглядають Україну не як бажане місце проживання, а як транзитну територію, зручний коридор для реалізації на шляху до омріяної цілі — проживання в Європі. Через територію України проходить один із п'яти основних маршрутів нелегальної міграції до держав Західної Європи — Центральноєвропейський, який пролягає через Російську Федерацію, Україну, Польщу, Словаччину. Водночас транзитні міграційні потоки через Україну не мають суттєвого впливу на міграційну ситуацію в ЄС. Визначені числові характеристики, динамічні моделі та етапи міграційних змін населення відображають окремі аспекти ММ в Україні.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

Див. також: 2.С.54, 2.У553, 2.Х.837

Фінанси. Грошовий обіг. Кредит. Страхування

2.У.395. Державна фінансова політика: монографія / В. В. Коровий; Київський нац. торг.-екон. ун-т. — Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. — 387 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 332-370. — укр.

Розглянуто теоретико-методологічні засади формування фінансової політики держави. Розкрито економічну суть державної фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку. Удосконалено інституційні засади державного фінансового регулювання економіки. Розглянуто податкові механізми в системі макроекономічної політики. Визначено пріоритети підвищення ефективності видатків бюджету. Розвинуто фінансовий механізм розвитку людського потенціалу. Обґрунтовано основні напрями державної фінансової політики в умовах глобалізації економіки.

Шифр НБУВ: ВА858679

2.У.396. Залежність якості вищої освіти від джерел її фінансування та спеціалізації ЗВО: аналіз думки роботодавців і напрямів вдосконалення державної політики / С. А. Мороз, О. Г. Романовський, В. М. Мороз, Л. М. Грень, А. Л. Помаза-Пономаренко, О. В. Попова // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 521-538. — Бібліогр.: 42 назв. — укр.

Ураховуючи той факт, що Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area ідентифікують роботодавців на рівні одного з основних стейкхолдерів забезпечення якості вищої освіти, проведено їх опитування в межах позагрантового проекту «Оцінка якості вищої освіти». Серед фокусів уваги проекту були в тому числі й ті питання, зміст яких зосереджувався на з'ясуванні думки роботодавців щодо існування залежності якості вищої освіти від джерел її фінансування та спеціалізації ЗВО. Використовуючи інструментарій експертного інтерв'ю та анкетування, опитано 184 роботодавців із Харківської, Полтавської, Сумської, а також підконтрольних Україні частин Донецької та Луганської обл. Одержані результати розглянуто через призму аналізу університетських рейтингів за напрямом з'ясування спеціалізації та форм власності тих з університетів, які займають у їх межах так звані топові позиції. Проведений аналіз надав можливість виявити принципові розбіжності між трендами національного академічного рейтингу «ТОП-200 Україна» та міжнародного університетського рейтингу «QS World University Rankings» щодо спеціалізації та форм власності ЗВО-лідерів. Встановлено, що серед топових університетів світового рівня домінують класичні ЗВО та існує паритет між кількістю приватних і державних ЗВО у межах обраної для аналізу вибірки. Аналіз національного академічного рейтингу надав можливість констатувати той факт, що серед топових українських університетів домінують спеціалізовані ЗВО, а частка приватних ЗВО взагалі відсутня. Сприйняття результатів опитування роботодавців і результатів аналізу змісту університетських рейтингів через призму залежності якості вищої освіти від джерел її фінансування та спеціалізації університету, надало можливість сформулювати пропозиції щодо вдосконалення державної політики у сфері вищої освіти. Серед практичних заходів, реалізація яких, з одного боку, забезпечить підвищення якості вищої освіти, а з іншого — сприятиме оптимізації використання державного бюджету на утримання та розвиток системи вищої освіти, запропоновано розробити та забезпечити виконання двох державних цільових програм, а саме: Програми пріоритетного розвитку спеціалізованих ЗВО та Програми пріоритетного розвитку класичних ЗВО. Для кожної з цих програм визначено критерії відбору ЗВО для включення у програму, а також визначено граничну кількість її учасників. Крім того, обґрунтовано необхідність залучення роботодавців до моніторингу якості вищої освіти на регіональному та державних рівнях та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення механізмів державного управління забезпеченням якості вищої освіти.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.397. Інфляція та страхування як фактори впливу на безпеку продовольчого ринку: двофакторний регресійний аналіз / М. І. Арич, М. В. Корнієнко, Я. В. Кріпак, Т. С. Діденко // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 6. — С. 68-81. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Проведено кореляційно-регресійний аналіз впливу показників інфляції та страхування на безпеку продовольчого ринку, що представлено показниками експорту та імпорту продуктів харчування. Визначено ступінь статистичної значимості впливу інфляції та страхування на показники безпеки продовольчого ринку. Дослідження проведено на підставі аналізу статистичних даних України за 2002 — 2019 рр. і зарубіжних країн (Австралія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Ісландія, Ірландія, Італія, Японія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Іспанія, Туреччина, Швейцарія, Велика Британія) за 1983 — 2018 рр. Джерелами статистичних матеріалів, на основі яких було проведено наукове дослідження показників зарубіжних країн, є офіційні дані Світового банку щодо інфляції (індексу споживчих

цін), а також інформація щодо вибраних для дослідження показників безпеки продовольчого ринку: частка імпорту та експорту продуктів харчування у товарній структурі імпорту чи експорту в цілому. Статистичні дані страхового ринку (валові страхові премії) зарубіжних країн отримані з офіційного сайту Організації економічного співробітництва та розвитку. Інформацію щодо ринку України взято з офіційних сайтів Державної служби статистики України та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. Сформовано та перевірено нульову (не існує жодного статистично значимого впливу разом інфляції та страхування на два чи хоча б один із показників безпеки продовольчого ринку) та альтернативну (вплив разом інфляції та страхування на два чи хоча б один із показників безпеки продовольчого ринку, зокрема частки експорту та імпорту в структурі всього товарного, відповідно, експорту та імпорту країни, є статистично значимим) гіпотези. Оцінку впливу факторних показників на результуючі здійснено шляхом кореляційно-регресійного аналізу та розрахунку коефіцієнтів кореляції та детермінації, статистичної значимості F, р-значення для вільного члена рівняння регресії та побудову двофакторних рівнянь регресії цільових функцій безпеки продовольчого ринку. Результати дослідження показали, що і для України, і для більшості зарубіжних прийнятною є нульова гіпотеза, тобто вплив разом і інфляції, і страхування на показники безпеки продовольчого ринку є статистично незначимими. Для решти країн (Франція, Туреччина, Італія, Велика Британія) вплив факторних показників на цільову функцію є статистично значимим, тобто прийнятною є альтернативна гіпотеза.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.398. Модернізація фінансової архітектури суб'єктів господарювання в Україні під впливом глобальних фінансових перетворень / М. О. Житар // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 340-350. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Проведено аналіз фінансової архітектури суб'єктів господарювання в Україні. Доведено, що сформована на сьогодні фінансова архітектура економіки України може розглядатись як підґрунтя для розробки та впровадження більш ефективної фінансової системи, яка буде надійною основою економіки та забезпечить життя населення на належному рівні. А функції фінансової системи нашої держави ще раз підтверджують важливість запровадження ефективної фінансової архітектури, яка зможе керувати та забезпечувати нормальну діяльність усіх органів та інститутів, а також забезпечити здійснення необхідних фінансових процесів та операцій. Тобто фінансова архітектура України знаходиться на етапі становлення і вдосконалення. За результатами дослідження виявлено, що найважливішими проблемами її розвитку є: зміцнення фінансів суб'єктів господарювання з метою посилення мотивації до ефективної роботи, інвестиційної діяльності; налагодження фінансового механізму діяльності бюджетних установ, пошук нових джерел фінансових ресурсів в умовах дефіциту бюджетних коштів; реформа бюджетної системи, практична реалізація всіх положень чинного бюджетного законодавства; економічне витрачання бюджетних коштів, посилення контролю за їх цільовим використанням; реформа системи оподаткування в напрямку послаблення податкового тиску; зменшення кількості та розмірів відрахувань у державні цільові фонди, відокремлення їх від бюджету; раціональне використання коштів, залучених з допомогою державного кредиту, зміцнення довіри до державних цінних паперів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.399. Особливості формування та застосування системи фінансового моніторингу в Україні / І. І. Рекуненко, Ж. О. Кобець, І. О. Швидько // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 104-117. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Досліджено особливості формування та розвитку національної системи фінансового моніторингу у контексті протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом (AML/CFT). Систематизовано основні підходи до визначення суті поняття «фінансовий моніторинг» відповідно до рівня його проведення, а також розкрито правові аспекти регулювання AML/CFT в Україні. Виокремлено основні функції фінансового моніторингу, серед яких організаційно-управлінська; контрольно-наглядова; оперативно-аналітична; інформаційна та превентивна. Здійснено огляд результатів діяльності Державної служби фінансового моніторингу України, які підтверджують, що банківський сектор є фінансово найпотужнішим каналом нелегальних потоків. У свою чергу, фінансовий моніторинг небанківського сектору характеризується низькою інституційною результативністю. Наведено перелік фінансових операцій, які найчастіше пов'язані з незаконною легалізацією доходів, серед яких готівкові фінансові операції та операції, пов'язані з одержанням або наданням фінансової допомоги. Визначено, що ключовими проблемами становлення системи фінансового моніторингу в Україні є: суперечливі умови державотворчих процесів (слабкість правоохоронних та судових органів); незбалансованість регулювання підприємницької діяльності (складність та тривалість започаткування бізнесу, високий рівень податкового навантаження); особливості інвестиційної політики; низький рівень фінансової інклюдії в Україні. Враховуючи

міжнародний досвід розвинених країн України доцільно розширити перелік фінансових злочинів, пов'язаних з AML/CFT, відповідно до Рекомендацій FATF; посилити міжвідомчу координацію та створити єдину інформаційну систему обміну; посилити персональну відповідальність посадових осіб. Основними напрямками реалізації концепції розвитку системи фінансового моніторингу в Україні мають стати: активізація міжнародного співробітництва; удосконалення механізмів ідентифікації та розкриття підозрілих операцій, усуненням ісліпих зон чи неупорядкованості розподілу компетенцій; підвищення кваліфікації кадрів і т. д. Крім того, основним завданням проведення внутрішнього фінансового моніторингу на рівні банку має стати використання інструментів «customer due diligence / enhanced due diligence», а також «know your client / know your customer's customer», з метою забезпечення прозорості (легальності) взаємовідносин з контрагентами.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.400. Financial control in the system of budgetary security of the state and regions under decentralization conditions in Ukraine / Т. Kosova, O. Voronkova, O. Kliuchka, Iu. Kostynets // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 140-148. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Актуальність теми визначається процесами реформування системи фінансового контролю в умовах децентралізації бюджетної системи України та еволюційних процесів. Визначено теоретичні та методологічні засади дослідження бюджетної безпеки (ББ) і децентралізації. На основі даних 25-річного періоду проаналізовано динаміку доходів, витрат і профіциту Зведеного бюджету України. Виявлено вплив циклічності економічного розвитку на ББ у частині виникнення бюджетного дефіциту. Кількісну оцінку бюджетної децентралізації України проведено на основі частки доходів місцевого бюджету в доходах Зведеного бюджету, а також трансфертів у доходах і видатках Державного бюджету України. Науковим результатом є вдосконалення визначення ББ держави та регіонів та обґрунтування концептуальної моделі фінансового контролю в умовах децентралізації. На відміну від наявних дефініцій, запропонована базується на зміні ідеології учасників бюджетного процесу в умовах його демократизації та децентралізації, а також на орієнтованому на ризик і стратегічному підході. Запропонована концептуальна модель фінансового контролю в умовах децентралізації базується на єдиній мережі органів державного і муніципального контролю, делегуванні контрольних функцій відповідно до обсягу бюджетних повноважень, переході від перевірки міжбюджетних трансфертів до аудиту ББ в умовах прийнятого соціально-економічного рівня життя населення територій, уніфікації та стандартизації підходів до проведення аудитів законності та ефективності формування і використання коштів місцевих бюджетів.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.401. Financial security of the state: international experience in the study of institutional and legal causes of crisis phenomena in the economy / M. Blikhar, N. Mykhalitska, M. Vereskliia, I. Komarnytska, G. Koziar // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 426-437. — Бібліогр.: 26 назв. — англ.

Сформульовано актуальну проблему укріплення фінансово-економічної безпеки (ФЕБ) нашої країни шляхом переходу від некритичного виконання стандартних вимог фінансових організацій, від яких залежать надання та розмір міжнародних кредитів, до формування власної економічної політики на підґрунті переосмислення причин сучасного незадовільного стану ФЕБ України. Мета роботи — дослідження проблем підвищення стійкості фінансової системи України з урахуванням зарубіжного досвіду та визначення головного напрямку її забезпечення з опорою на пріоритет розвитку реального сектору економіки. Проблема забезпечення фінансової безпеки набуває першочергового значення та актуальності не тільки в Україні, а й в інших країнах. Вивчення зарубіжного досвіду показало, що стагфляція 1970-х рр. спровокувала помилкову неоліберальну економічну реакцію. Політичні заходи реагування були зосереджені, з одного боку, на дерегулювання ринків і, зокрема, ринків праці та фінансів, а з другого — на досягнення цінової стабільності замість повної зайнятості. Ця неоліберальна «контрреволюція» створила умови для виникнення «фінансіалізації», або «капіталізму з домінуванням фінансів», із початку 1980-х рр., починаючи зі США та Великобританії та поширюючись у всьому світі. За останні 30 або близько того років фінанси стали домінувати у промисловості, а нефінансові корпорації все частіше займаються фінансовою, а не виробничою діяльністю. Наприклад, в Японії це призвело до Великої рецесії. В Україні така політика стала практикуватись під впливом вимог МВФ із початку 2000-х рр. Завдяки цьому, економіка втратила спроможність забезпечувати гідний рівень життя населення, вона стимулює трудову міграцію та зростання боргової залежності, з якої практично нема виходу без катастрофічних наслідків для державного суверенітету. Запропоновано переорієнтувати економічну політику України зі спонтанної розбудови «механізму фінансіалізації» на створення механізму розвитку реальної економіки та розширене відтворен-

ня ефективних робочих місць з високим рівнем оплати праці у поєднанні з соціальною відповідальністю підприємців та удосконаленням нормативних вимог правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних із забезпеченням фінансової безпеки держави.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.402. Institutional transformations of the public finance system / I. Chugunov, V. Makogon, Yu. Markuts // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 325-331. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Розкрито роль системи державних фінансів (СДФ) у забезпеченні макроекономічної стабільності, регулюванні економічних процесів і підвищення рівня та якості життя населення. Визначено напрями інституційних перетворень СДФ. Розкрито положення щодо підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів (ДФР), удосконалення інструментів управління державним боргом, розвитку інституційного середовища державно-приватного партнерства, критеріїв розподілу ДФР за несприятливої динаміки бюджетних надходжень. Здійснено аналіз та оцінку частки державного боргу у валовому внутрішньому продукті країн ЄС. Запропоновано положення щодо підвищення дієвості державного фінансового контролю та аудиту, вдосконалення системи державного прогнозування з метою забезпечення своєчасного здійснення адекватних фінансово-бюджетних заходів і реагування на соціально-економічну ситуацію у країні, посилення стратегічного характеру державних фінансово-бюджетних прогнозів. Обґрунтовано, що в умовах інституційних перетворень формування бюджетних показників, їх архітектури має здійснюватися виходячи з необхідності: оптимізації видаткової частини бюджетів різних рівнів; прийняття нових видаткових зобов'язань можливе, лише якщо порівняльна оцінка їхньої ефективності є вищою від поточних зобов'язань з урахуванням термінів і рівня наявних фінансових ресурсів для їх реалізації; постійного проведення аналізу та оцінки видаткових зобов'язань з метою визначення неефективних витрат. Визначено важливість у сучасних умовах розвитку СДФ здійснення постійної оцінки фінансових ризиків для забезпечення стійкості, стабільності та збалансованості бюджетної системи; забезпечення достатнього рівня гнучкості бюджетних витрат виходячи з макроекономічної ситуації у країні; вдосконалення нормативно-методичного забезпечення бюджетного процесу.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.143, 2.У.175, 2.У.283, 2.У.372, 2.У.573, 2.У.687, 2.Х.882

Державний бюджет

2.У.403. Бюджет у системі фінансово-економічних відносин: монографія / Т. В. Канева; Київський нац. торг.-екон. ун-т. — Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. — 391 с.: табл. — Бібліогр.: с. 342-384. — укр.

Розглянуто теоретико-методологічні засади формування та виконання бюджету. Розкрито економічну суть бюджету як інструмента соціально-економічного розвитку країни. Показано інституційну трансформацію системи формування та виконання бюджету в Україні. Розвинуто основні засади системи фінансового забезпечення бюджетних установ, вплив видатків бюджетних установ на економічне зростання. Визначено концептуальні засади бюджетного регулювання у системі фінансово-економічних відносин. Обґрунтовано пріоритетні напрями розвитку системи формування та виконання бюджету в умовах економічних перетворень.

Шифр НБУВ: ВА858675

2.У.404. Бюджет участі як дієвий інструмент розвитку територіальної громади на прикладі м. Львова / В. В. Круглякова, К. В. Жовтяк, М. І. Колісник // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 370-376. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто суть і значення участі громадськості у бюджетному процесі. Визначено бюджет участі як один з найбільш ефективних інструментів розвитку територіальних громад. Проаналізовано історію виникнення партисипативного бюджетування у світі та його впровадження в Україні. Розглянуто ключові моменти та принципи, на яких ґрунтується бюджет участі. Виділено основні етапи реалізації партисипативного бюджету. Визначено бюджет участі одним з найбільш дієвих засобів взаємодії влади та громадськості. Визначено, як бюджет участі сприяє прозорості бюджетного процесу та підвищенню громадської свідомості й ініціативності. Бюджет участі стає гарантією довіри між владою та населенням. Проаналізовано вплив запровадження практики партисипативного бюджетування на різні сфери життя громадськості, а саме: на економічну, соціальну, політичну та культурну. Вказано на необхідність систематичного аналізу показників громадських бюджетів і їх динаміки з моменту запровадження ідеї участі громад у бюджетному процесі і до сьогодні. Розглянуто статистику планування та реалізації громадських проектів на прикладі міста Львова у 2016 — 2019 рр. як одного з найуспішніших за критерієм участі громад у бюджетному процесі. Визначено особливості планування, реалізації, організації громадських проектів м. Львів. Визначено основні

переваги та недоліки практики залучення громадськості до участі в бюджетному процесі на місцевому рівні. Обґрунтовано необхідність удосконалення механізму планування та реалізації бюджету участі. Вказано на основні проблеми, що виникають на етапі планування та реалізації громадських проектів. Запропоновано можливі напрями покращання практики партисипативно-бюджетування в Україні.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.405. Бюджетна політика розвитку територій: методологія дослідження / А. О. Пелехатий // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 476-484. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розроблено теоретико-методологічні засади, розвинуто науково-методологічні підходи і надано практичні рекомендації щодо підвищення ролі бюджетної політики в забезпеченні розвитку територій. Визначено основні рівні методології дослідження бюджетної політики розвитку територій, а саме: фундаментальний (філософський), загальний, конкретно-науковий і технологічний. Виділено та охарактеризовано послідовні етапи дослідження бюджетної політики розвитку територій: теоретичний (обґрунтування теоретичних засад бюджетної політики розвитку територій, уточнення понятійного апарату); методологічний (розроблення принципів, методології та визначення підходів до дослідження бюджетної політики розвитку територій); оцінювальний (формування системи показників, аналіз стану та тенденцій формування та реалізації бюджетної політики розвитку територій); науково-експериментальний (моделювання впливу бюджетної політики на розвиток територій, перевірка гіпотез) і практичний (обґрунтування напрямів та механізмів удосконалення бюджетної політики та посилення її ролі в розвитку територій). Зазначено методичну основу авторського наукового дослідження бюджетної політики та її впливу на розвиток територій. Виділено множинність підходів до вивчення бюджетної політики розвитку територій як системи через принципову складність їх структури та властивостей; залежність системи від факторів середовища (внутрішнього та зовнішнього), під впливом яких система проявляє та змінює свої властивості. До основних підходів віднесено: поведінковий, інституційний, синергетичний, програмно-цільовий, біхевіористський і міждисциплінарний.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.406. Доктринальні підходи до інтерпретації бюджетних правовідносин / М. Бліхар // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 139-145. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проаналізовано доктринальні підходи до інтерпретації бюджетних правовідносин (БПВ). Розроблено авторське визначення БПВ як суспільних відносин, врегульованих бюджетно-правовими нормами, що виникають, змінюються та припиняються у сфері бюджетної діяльності органів публічної влади (у цьому випадку одні з них тривають у межах бюджетного року, а інші — у межах бюджетного циклу); суб'єкти яких реалізують надані їм правомочності щодо розподілу, перерозподілу чи витрачання фінансових ресурсів держави, акумульованих в окремих бюджетах, що складають бюджетну систему держави, та які забезпечуються державним примусом. Проаналізовано бюджетні правовідносини як форму реалізації публічних інтересів, на основі чого сучасна правова наука розглядає їх як публічно-правові відносини. Бюджетні норми закріплюють права й обов'язки учасників бюджетних відносин, надають бюджетним відносинам офіційного характеру, що захищається державою з застосуванням її імперативно-владних повноважень. БПВ є наслідком правового регулювання державою суспільних відносин у бюджетній сфері через надання їм юридичної форми. Розглянуто правові норми, що регламентують бюджетні відносини, виокремлено матеріальні та процесуальні норми бюджетного права, які відрізняються за змістом. Відтак, бюджетні матеріальні норми закріплюють структуру бюджетної системи України, визначають перелік доходів і видатків і порядок їх розподілу між бюджетами, а, також, повноваження суб'єктів правовідносин у сфері бюджетної діяльності. Бюджетні процесуальні норми визначають порядок «життєвого циклу» бюджету — від складання та розгляду проекту бюджету до його затвердження і виконання, а, також, складання, розгляду та затвердження звіту про виконання бюджету. Врешті відзначено, що правове регулювання БПВ полягає в тому, що законодавець, визначаючи пріоритети реалізації публічних інтересів, закріплює, стимулює та забезпечує вольову поведінку суб'єктів цих відносин, або обмежує забезпечення відповідних інтересів, що більш властиво бюджетному праву.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. на

2.У.407. Доходи місцевих бюджетів в Україні: сутнісна складова та сучасний стан у рамках реформи бюджетної децентралізації / В. А. Янковський, М. Т. Шендригоренко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 331-337. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження сутнісної складової децентралізації та доходів бюджету; визначення основних результатів впровадженої реформи бюджетної децентралізації в Україні; аналіз сучасного стану власних доходів місцевих бюджетів. Використано такі загальнонаукові методи: теоретичне узагальнення,

порівняння та групування — для визначення суті поняття «доходи бюджету», «децентралізація» та розкриття складових елементів доходів бюджету; аналіз — при розгляді власних доходів місцевих бюджетів за 2014 — 2020 рр. і структури надходжень у доходи місцевих бюджетів за січень — липень 2020 р.; системний підхід — при формуванні та розкритті суті основних етапів реформи бюджетної децентралізації в Україні. Досліджено погляди різних науковців щодо поняття «доходи бюджету» та «децентралізація». Визначено, що доходи бюджету — це сукупність фінансових відносин, які беруть участь у процесі розподілу частини ВВП з метою формування цільових грошових фондів на рівні держави та місцевих органів самоврядування, призначених для фінансування власних функцій і зобов'язань, визначених згідно з чинним законодавством. Установлено основні складові елементи доходів бюджету та наведено їх класифікацію. Визначено та систематизовано основні етапи проведеної реформи бюджетної децентралізації в Україні та надано їх детальну характеристику. Проведено аналіз власних доходів місцевих бюджетів за 2014 — 2020 рр. і надходжень у доходи місцевих бюджетів за січень — липень 2020 р., під час якого встановлено, що місцеві податки, незважаючи на запроваджену бюджетну децентралізацію, складають лише близько 30 % у структурі надходжень у доходи загального фонду місцевих бюджетів, у той час, як у деяких країнах Європейського Союзу цей показник сягає 50 — 60 %. Запропоновано практичні кроки в напрямі подальшої реалізації реформи бюджетної децентралізації для органів місцевого самоврядування.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.408. Новітні інструменти реалізації бюджетної політики розвитку територій / А. О. Пелехатий // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 377-384. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — розвиток громадянського суспільства через залучення мешканців територій до бюджетного процесу. Визначено основні проблеми, які створюють перешкоди для відчуження громадян від залучення до питань бюджетної політики та сповільнюють розвиток територій. Запропоновано концептуальну модель партисипативного бюджетування розвитку територій на основі встановлених принципів, методів, інструментів і цілей впровадження. Зазначено, що основною метою запропонованої моделі партисипативного бюджетування є залученість до бюджетних процесів громадян і формування спільної бюджетної політики розвитку територій органами влади та мешканцями цих територій. Встановлено основні принципи партисипативного бюджетування розвитку територій в умовах бюджетно-фінансової децентралізації, а саме: гласності; обов'язковості; прозорості; відкритості процедур; інклюзивності; громадської участі; самостійності; єдності; комплексності; економічності; цілеорієнтованості; інноваційності; керованості. Досліджено, що процес формування місцевих бюджетів на партисипативних засадах передбачає: визначення пріоритетів місцевих видатків мешканцями територій; вибір представників місцевих громад для участі в бюджетному процесі; проведення місцевих і регіональних зборів з метою обговорення та голосування за пріоритетні видатки, що в підсумку призводить до втілення ідей, які впливають на якість суспільних послуг. Зазначено основні цілі впровадження партисипативного бюджетування розвитку територій, а саме: перерозподіл фінансових ресурсів; формування нового типу взаємовідносин між органами управління та громадянами; побудова соціальних зв'язків і зміна соціальних інтересів; формування економічної культури у питаннях формування та виконання бюджету; заохочення активності громади. Розроблено механізм партисипативного бюджетування розвитку територій на локальному та регіональному рівнях. Визначено джерела наповнення бюджетів участі й умови відбору проектів, які реалізовуватимуться за кошти місцевих бюджетів. Сформовано основні умови партисипативного бюджетування на місцевому та регіональному рівнях: ефективний розподіл видатків; процес формування бюджетів відбувається на постійній основі; наявність бюджету розвитку; забезпечення безпосередньої участі членів громади до формування бюджету, пряме голосування за реалізацію тієї чи іншої статті витрат. Узагальнено позитивні наслідки запровадження бюджету участі на рівні громад і регіонів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.409. Поведінкові фінанси як ефективний базис відображення раціональності й ірраціональності фінансових рішень у системі державотворчого патріотизму нації / Б. А. Карпінський // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 282-290. — Бібліогр.: 35 назв. — укр.

Мета роботи — поглиблення основ поведінкових фінансів виходячи з ефективності проявів раціональності й ірраціональності фінансових рішень та доктринальних положень державотворчого патріотизму нації. При аналізі та систематизації наукових праць низки вчених виділено потребу в розробці стратегіологічних можливостей поведінкових фінансів з ухилом на цілеспрямовану реалізацію потенціалу домінант (якісної та кількісної) державотворчого патріотизму нації. Окреслено сутнісне наповнення раціональності й ірраціональності фінансових рішень, зокрема наголошено на особливостях девіантної поведінки платника податку, котра зміщує акцент на розмивання конституційної основи

сплати податків як бази суспільної стійкості держави. Встановлено, що низький рівень податкової культури проявляється через ірраціональні форми поведінки індивіда, які відхиляються від законодавчо встановлених нормам. Виділено фактори (морально-етичні, соціально-економічні, організаційні, політичні), які сприяють виникненню девіантної поведінки платників податків, обмежуючи тим ефективність прояву державотворчого патріотизму нації. Обґрунтовано, що податки є кількісним вимірником фактичного державотворчого патріотизму нації та конкретизують реальну участь платників податків у формуванні фінансової складової життєзабезпечення й розвитку держави. Синтезовано стратегіологію розвитку поведінкових фінансів як специфічний напрям знань у системі фінансової науки, який функціонально-архітектурно окреслюється поведінковими фінансами, із властивими їм закономірностями та значенням спонукальних мотивів і психологічних (іраціональних) факторів під час вибору індивідами як моделі фінансової поведінки, так і прийняття фінансових рішень.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.410. Податкові надходження як складова доходів місцевих бюджетів / В. В. Коровій // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 328-336. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проаналізовано структуру доходів місцевих бюджетів України у 2010 — 2019 рр., визначено роль та місце податкових надходжень у ній. Досліджено динаміку податкових надходжень місцевих бюджетів. Визначено, що найбільші надходження забезпечуються від справляння загальнодержавних податків, зокрема податку на доходи фізичних осіб. Виявлено інституційні особливості функціонування податку на доходи фізичних осіб, обґрунтовано доцільність розподілу його надходжень між рівнями бюджетної системи, застосування єдиної ставки. Досліджено роль податку на прибуток підприємств у стимулюванні сталого поступального розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Розглянуто місцеві податки та збори як важливий елемент податкової системи; здійснено аналіз структури місцевих податків і зборів до та після прийняття Податкового кодексу. Систематизовано етапи еволюції системи місцевого оподаткування. Досліджено динаміку надходжень єдиного податку, визначено причини збільшення їх обсягу. Обґрунтовано доцільність застосування чинної методики визначення бази оподаткування для 1 і 2 груп платників єдиного податку. Визначено особливості триелементної структури податку на майно у складі: податку на нерухоме майно, відміне від земельного ділянки; транспортного податку та земельного податку. Розкрито потенціал майнового оподаткування в контексті формування фінансового потенціалу територіальних громад.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.411. Статистичне дослідження формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації / А. О. Семенець, Д. М. Тюріна, Є. Ю. Кузьмін, О. В. Ярмак // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 310-319. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Проведено економіко-статистичні дослідження тенденцій формування доходів місцевих бюджетів (МБ) унаслідок реформи децентралізації, ідентифікації основних проблем, таких як: значна диференціація у бюджетній забезпеченості регіонів, що виникає через низку чинників (соціальних, географічних, ресурсних, законодавчих); залежність регіонів від центральних органів влади через відсутність дієвих механізмів передавання повноважень на місця, що гальмує ефективність і знижує доцільність делегування деяких функцій; недостатній рівень фінансової забезпеченості регіонів. А також виявлення напрямів їх усунення. Основними напрямками розв'язання зазначених проблем є створення умов для нарощення власних доходів МБ в умовах обмеженості бюджетних коштів. Дослідження показали, що соціально-економічний розвиток (СЕР) регіонів України має значну диференціацію за адміністративно-територіальними одиницями (АТО), що відображається на рівні та якості життя населення в регіонах, рівні їх конкурентоспроможності, розвитку економіки, соціально-економічного стану. Державна регіональна політика, що веде країною десятиліттями, створила глибоку залежність регіонів від центру і брак стимулів до розвитку власними силами на основі розроблення механізмів ефективного використання потенціалу регіонів України. Саме на ліквідацію цих негативних тенденцій і спрямовано політику децентралізації, що проводиться останнім часом. Успіх цієї політики може бути забезпечений тільки на основі вдосконалення та реформування системи фінансування місцевого самоврядування. МБ є основним інструментом, за допомогою якого місцева влада реалізує на практиці програму СЕР регіону. Але в даний час механізм формування МБ є неефективним, що підтверджується недостатньою кількістю фінансових ресурсів у МБ для проведення самостійної програми СЕР. На основі статистичної інформації досліджено структуру та склад доходів МБ, визначено їх вплив на СЕР регіонів України. Проведені дослідження надають можливість зробити висновок про те, що для успішної реалізації політики децентралізації потрібний індивідуальний підхід до формування кожної адміністративно-територіальної одиниці з ґрунтовним опрацюванням економічної достатності та самостійності цієї одиниці, а також на цій основі соціально-економічного розвитку цієї АТО в цілому.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.412. Стратегічний рівень державного управління бюджетною безпекою: сучасне бачення та перспективи / С. В. Свірко // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 82-92. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Здійснено конструювання поняття «державне стратегічне управління бюджетною безпекою» під яким запропоновано розуміти підсистему державного управління бюджетною безпекою, що призвана забезпечити стратегічний розвиток бюджетної безпеки через формування довгострокових цілей і завдань, заходів із досягнення такого розвитку за наявності системи забезпечення їх реалізації. Сформовані організаційні етапи державного стратегічного управління бюджетною безпекою (підготовчий, планувальний, конструктивний, дієвий, заключний) нададуть можливість на практиці ефективно реалізувати положення державного стратегічного управління вказаним об'єктом.

Шифр НБУВ: Ж23291

2.У.413. Чистий потік бюджетних коштів: методи оцінювання та соціально-економічна значущість / В. В. Коновченко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 312-322. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Оцінено взаємозв'язок між структурними характеристиками видатків Державного бюджету України та можливостями їх фінансування без урахування надходжень з фінансового ринку. Запропоновано розширити перелік бюджетних показників за рахунок показника «Чистий потік бюджетних коштів» з метою посилення обґрунтованості та точності бюджетного планування та прогнозування. Запропоновано показник і його авторська дефініція як певного обсягу коштів, що спрямовуються з бюджету на соціально значущі статті фінансування без урахування боргу. Показник, що запропоновано, характеризує потенціал бюджету забезпечувати суспільні потреби за власні кошти. Наукова значущість розрахунку показника чистого потоку бюджетних коштів полягає в оцінці спроможності бюджетного фінансування виконання державних функцій без проведення активних операцій на фінансовому ринку, що надає змогу: визначити мінімальний потік фінансування соціальних потреб; очистити від боргового навантаження фінансовий потік; елімінувати зовнішній вплив. Визначено послідовність розрахунку чистого потоку бюджетних коштів. Досліджено взаємозв'язок зміни обсягів основних соціальних видатків Державного бюджету України з чистим потоком бюджетних коштів шляхом побудови регресійної моделі, нелінійних моделей і нейронної мережі. На підставі порівняння середніх помилок апроксимації встановлено, що більшою точністю у прогнозуванні показника чистого потоку бюджетних коштів відрізняється побудована нейронна мережа. Вирішення важливого науково-практичного завдання щодо обчислення чистого потоку бюджетних коштів надасть змогу покращити стан фінансового забезпечення соціально значущих статей бюджету.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.414. Influence of budget policy on economic growth of the country / V. Makohon // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 243-249. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Розкрито суть бюджетної політики (БП). Визначено її роль у забезпеченні макроекономічної стабільності та прискорення темпів економічного зростання. Охарактеризовано кількісний та якісний вплив системи бюджетного регулювання на економічне середовище. Обґрунтовано, що цілеспрямоване бюджетне регулювання надає змогу прискорити або сповільнити соціально-економічні процеси, забезпечити досягнення визначених стратегічних цілей і завдань. Здійснено оцінку впливу БП на економічне зростання, зокрема в частині обґрунтування взаємозв'язку частки у валовому внутрішньому продукті (ВВП) доходів, у тому числі прямих і непрямих податків; витрат, у тому числі на соціальний захист і соціальне забезпечення, економічну діяльність; прямого державного і гарантованого боргу з реальним ВВП в Україні. За 2009 — 2019 рр. визначено частку у ВВП державних доходів і витрат, дефіциту та боргу в країнах Європейського Союзу; доходів, витрат, дефіциту зведеного бюджету, прямого державного та гарантованого боргу в Україні. Обґрунтовано положення щодо розвитку інституційних засад формування БП виходячи із необхідності адаптації сукупності механізмів функціонування системи бюджетного регулювання до умов розвитку фінансово-економічного середовища та циклічності економічних процесів; положення щодо формування БП виходячи з прогнозу оцінки бюджетних параметрів, яка базується на прогнозних макроекономічних показниках соціально-економічного розвитку країни, інструментів і важелів податкової політики. Визначено пріоритетні напрями БП в умовах економічних перетворень, зокрема щодо посилення інвестиційно-інноваційної бюджетної складової, вдосконалення структури податкових надходжень, підтримання на безпечному рівні державного боргу та дефіциту бюджету, підвищення якості управління державним боргом і визначення стратегічних орієнтирів щодо структури боргового портфеля.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.415. Management features of the state fund for regional development of Ukraine under the conditions of current challenges / S. Pukhuy, M. Khmelyarchuk // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 442-452. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Узагальнено аргументи і контраргументи в межах наукової дискусії з питання управління коштами державного фонду (ДФ) регіонального розвитку (РР) України. Мета дослідження — оцінка ефективності управління коштами зазначеного фонду з позиції підвищення ефективності державної фінансової підтримки в Україні. Систематизація літературних джерел і підходів до розв'язання проблеми ефективного використання коштів державного бюджету для фінансування цілей регіонального розвитку засвідчила, що загалом існує позитивна оцінка доцільності функціонування ДФ РР в Україні, але водночас існують і суттєві недоліки та проблеми щодо забезпечення фінансування заходів розвитку регіонів. Актуальність розв'язання наукової проблеми полягає в тому, що, будучи вагомим бюджетним ресурсом для реалізації цілей і завдань РР, кошти фонду використовуються недостатньо ефективно через неналежний його менеджмент. Дослідження питання особливостей менеджменту ДФ РР України в умовах сучасних викликів проведено з позиції оцінки дотримання національного законодавства бюджетної дисципліни, економічної та соціальної доцільності та з урахуванням таких факторів: забезпечення повного дотримання бюджетного законодавства України; відсутності порушень строків розподілу коштів фонду; відсутності порушень при плануванні, відборі та затвердженні інвестиційних програм і проектів РР; спрямування встановленої частки коштів фонду на економічний розвиток регіонів; своєчасне та в повному обсязі освоєння коштів на запланованих об'єктах; дієва система внутрішнього контролю ефективного використання бюджетних коштів; за результатами дослідження підготовлено висновки. Методичним інструментарієм проведеного дослідження стали методи економіко-статистичного аналізу, групування, порівнянь, індексного аналізу і факторного аналізу. Періодом дослідження обрано 2016 — 2020 рр. Наведено результати емпіричного аналізу, який засвідчив, що мають місце системні проблеми щодо організації менеджменту ДФ РР. Дослідження емпірично підтверджує та теоретично доводить, що потрібно поновити положення статті 241 Бюджетного кодексу України щодо визначення ресурсів фонду в обсязі не менше ніж один відсоток від загального фонду Державного бюджету України; розподіл коштів фонду має враховувати територіальну диференціацію за індексом регіонального людського розвитку; визначення додаткових критеріїв відбору проектів РР, які забезпечать досягнення позитивних економічних змін у регіонах; організувати ефективну систему внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.Х.810

Державні доходи

2.У.416. Напрями реформування спрощеної системи оподаткування в Україні / Т. В. Тучак, О. П. Лінник // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 3. — С. 306-311. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто специфіку й особливості застосування спрощеної системи оподаткування в Україні та напрями її реформування відповідно до сучасних умов розвитку малого підприємництва. Розглянуто переваги та недоліки спрощеної системи в умовах сьогодення. Охарактеризовано чотири групи платників єдиного податку залежно від рівня річного доходу, кількості найманих працівників та законодавчо встановлених ставок. Досліджено роль єдиного податку у формуванні доходів місцевих бюджетів. Зазначено, що фіксовані ставки даного податку встановлюються сільськими, селищними та міськими радами. Виявлено основні загрози, які перешкоджають ефективному веденню бізнесу. Проведено аналіз динаміки надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів протягом 2015 — 2019 рр. і виявлено, що найбільша частка цього податку надходить від фізичних осіб — підприємців. Досліджено загальні причини приховування реальних доходів підприємців та шляхи їх усунення. Проаналізовано основні законодавчо обгрунтовані реформи: нові ліміти для ФОП та запровадження РРО. Зазначено деякі зміни та відтермінування в законодавстві у зв'язку з пандемією коронавірусу (COVID-2019). Обгрунтовано, що збільшення кількості підприємців у сфері малого бізнесу та зростання податкових надходжень від їх діяльності можливі лише при здійсненні органами державної влади комплексної реформи, яка буде включати достатню державну підтримку. Запропоновано основні напрями вдосконалення вітчизняного законодавства в контексті спрощеної системи оподаткування для стимулювання розвитку підприємництва та економіки України.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.417. Обгрунтування шляхів оптимізації податкової системи в Україні / О. С. Богма, В. І. Савченко // *Бізнес*

Інформ. — 2020. — № 3. — С. 299-305. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Реформування й оптимізація податкової системи сьогодні є одним із пріоритетів соціально-економічних трансформацій в Україні, що має надважливе значення для функціонування вітчизняного бізнесу, держави та суспільства в цілому. Обгрунтовано теоретичні засади оптимізації вітчизняної податкової системи, що виступає обов'язковою умовою забезпечення сталого макроекономічного розвитку на базі ефективних фіскальних перетворень. У теоретико-методичній площині досліджено позиції нашої країни в деяких міжнародних рейтингах, що дозволило встановити потребу в удосконаленні оподаткування в Україні. На основі використання системного підходу запропоновано сукупність заходів, яких потрібно вжити для оптимізації податкової системи України, що виступає інструментом активізації розвитку вітчизняного бізнесу, оздоровлення інвестиційного клімату, зміцнення позицій України на міжнародній економічній арені та у глобальних рейтингах. Встановлено необхідність реалізації обгрунтованої та комплексної реформи податкової системи з чітким розумінням макроекономічних наслідків податкових змін замість окремих точкових трансформацій у податковій площині.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.418. Оподаткування вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників: особливості, проблеми і перспективи / О. А. Сараїна, О. М. Єремян // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 116-122. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проаналізовано рівень, динаміку та структуру податкових надходжень від сільськогосподарських товаровиробників (СТГВ) за видами економічної діяльності підгалузей АПК і видами податків. Доведено, що СТГВ є тими суб'єктами господарювання, які формують податкову базу доходів місцевих бюджетів. Найвагомішими серед податкових платежів СТГВ є 3 податки (податок на доходи фізичних осіб, податок на майно та єдиний податок (ЄП)). Тому, розробляючи напрями вдосконалення оподаткування СТГВ, основну увагу варто зосередити на таких факторах, як земельні ресурси і додана вартість як об'єктів оподаткування, оскільки відносно трудових ресурсів та їхніх доходів СТГВ виступають фактично лише податковими агентами. Досліджено особливості оподаткування СТГВ України за загальною системою та спрощеною системою оподаткування у формі ЄП IV групи на сучасному етапі. Надано критичну оцінку наявних критеріїв, об'єктів і бази оподаткування для платників IV групи ЄП щодо відповідності ідеям створення спрощеної системи оподаткування. Визначено переваги та недоліки функціонування ЄП IV групи і запропоновано шляхи вдосконалення механізму справляння податків з агропідприємств для створення сприятливого податкового середовища. Такі заходи мають суттєво вплинути на діяльність сільськогосподарських виробників, зміцнити їх позиції на ринку та посилити їх конкурентоздатність. Реалізація розроблених заходів надасть змогу підвищити ефективність системи оподаткування сільськогосподарських підприємств, посилити регуляторну функцію податків і наповнюваність місцевих бюджетів, створити сприятливий клімат для впровадження інновацій і залучення інвестицій.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.419. Оцінка наслідків реформування податкової системи України в контексті показників податкового навантаження / А. М. Соколовська // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 7. — С. 214-223. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз змін у податковій системі України, що відбулися внаслідок її реформування, у контексті таких її загальних характеристик, як податкове навантаження на економіку, фактори виробництва та споживання. У процесі дослідження податкової системи поряд із розрахунком її основних індикаторів (податкового коефіцієнта, частки податків на працю, капітал і споживання у ВВП та імпліцитних ставок зазначених груп податків), проведеним на основі використання методологічних і методичних підходів Європейської комісії, та їх статистичним аналізом, широко використовувався метод компаративного аналізу — порівняння податкової системи України з податковими системами постсоціалістичних країн ЄС (ЄС-11). За результатами дослідження встановлено, що податкові реформи, які проводилися в Україні впродовж 2010 — 2019 рр., зумовили: зниження загального рівня податкового навантаження на економіку, яке відбулося за рахунок зменшення частки ВВП, що перерозподіляється через єдиний соціальний внесок; зниження податкового навантаження на фактор виробництва «праця» до рівня, нижчого за середній рівень у країнах ЄС-11 і в більшості країн цієї групи; зменшення податкового навантаження з капіталу на споживання, що проявилось у зміні співвідношення між імпліцитними ставками відповідних груп податків: якщо до 2014 р. імпліцитна ставка податків на капітал була вищою, ніж імпліцитна ставка податків на споживання, то з 2014 р. ситуація змінюється на протилежну, що свідчить про позитивні структурні зрушення в податковій системі України, які вважаються більш сприятливими для економічного зростання.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.420. Податкове регулювання інвестиційної діяльності банків України / Т. В. Мединська, Н. М. Рушишин, У. М. Ніконенко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 316-324. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження податкового регулювання інвестиційної діяльності банків України в сучасних умовах розвитку національної економіки; виявлення податкових стимулів і стримувальних факторів інвестиційної діяльності банківських установ при формуванні інвестиційного портфеля. Податкове регулювання банківської системи безпосередньо впливає на розвиток не лише грошово-кредитної системи, а й національної економіки загалом. Податкові інструменти стимулювання інвестиційної діяльності банків запропоновано згрупувати залежно від механізму впливу, цілей і видів інвестицій. Проаналізовано динаміку інвестиційних вкладень та їх частки в активах банків України за останні п'ять років. Щорічне зростання частки інвестиційних вкладень в активах банків України свідчить про підвищення інтересу банків до розміщення коштів у об'єкти інвестицій. Здійснено оцінку зміни складу та структури інвестиційного портфеля банків України за 2015 — 2019 рр. і виявлено, що вітчизняні банки зосередили основну увагу на підвищенні ліквідності вкладень, а саме: у фінансові інструменти, які можна в будь-який момент продати за сприятливими цінами. Досліджено динаміку складу та структури портфеля цінних паперів вітчизняних банків упродовж останніх років та визначено, що найбільшу частку за 2015 — 2016 рр. склали ліквідні цінні папери на продаж (понад 86 %), а цінні папери до погашення становили понад 10 %. При розгляді структури портфеля цінних паперів банків протягом 2017 — 2019 рр. зазначено, що найбільше значення має питома вага інвестицій у цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, а саме — понад 70 %. Дослідивши проблеми вітчизняного банківського інвестування, зазначено, що стимулювання в даному напрямі необхідно здійснювати в аспекті створення сприятливої стабільної нормативно-правової бази та ефективного режиму оподаткування.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.421. Розвиток механізму оподаткування сільськогосподарських підприємств України / Л. В. Юрчишена, О. В. Парашук // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 270-277. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено процес становлення та розвитку механізму оподаткування сільськогосподарських підприємств України; виявлено відповідність цього механізму податковому потенціалу платників; розроблено концептуальні засади щодо вдосконалення податкового законодавства із урахуванням інтересів стейкхолдерів. Проведено ретроспективний аналіз процесу розвитку механізму сплати податків сільськогосподарськими підприємствами України; виокремлено три його етапи та визначено вплив кожного з них на рівень рентабельності підприємств. Завдяки даному аналізу виявлено, що починаючи з 1999 р. в Україні введено спеціальні механізми оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Спочатку вони проявляються у формі фіксованого сільськогосподарського податку (ФСП) і спеціального режиму сплати ПДВ, а у 2015 р., майже не змінюючи суті, трансформуються у сплату єдиного податку 4 групи, котрим зараз користується переважна більшість підприємств галузі. Дана ситуація яскраво показує недосконалість сучасного механізму оподаткування аграріїв, адже будь-які податкові переваги мають змінюватися та переглядатися щонайменше кожні 5 років, інакше вони призведуть до викривлення економічної кон'юнктури. На основі макроекономічного аналізу виявлено недоліки сучасного режиму оподаткування, що проявляються у відсутності диференціації платників податків за обсягом доходу. Розроблено концепцію механізму оподаткування аграріїв, що ґрунтується на визначених принципах, меті, завданнях і передбачає застосування диференційованого підходу до оподаткування платників. Також для кожної категорії (великі, середні та малі підприємства) визначено власний механізм стягнення податків.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.422. Шляхи вирішення проблем податкового консультування в Україні з використанням досвіду зарубіжних країн / Я. О. Ізмайлов, І. Г. Єгорова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 262-269. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз теоретичних і практичних засад функціонування національного інституту податкового консультування та можливості впровадження передового досвіду розвинутих країн Європи для імплементації організаційно-правового регулювання та визначення вектора розвитку ринку податкового консалтингу в Україні. Визначено, що податкове консультування є видом професійної діяльності щодо надання замовнику (особі, яка потребує консультацій) на оплачуваних засадах послуг, сприяння належному виконанню платниками податків і зборів, податковими агентами та іншими особами обов'язків, передбачених законодавством про податки та збори. Доведено, що інститут податкового консультування в Україні знаходиться на етапі зародження. Тому важливим є вивчення особливостей досвіду зарубіжних країн щодо застосування такого консультування. Обґрунтовано, що в країнах Європейського Союзу законодавчо

врегульовано майже всі процеси організації податкового консультування, яке виступає значною частиною ділової інфраструктури, а також однією з конкурентних переваг для розвитку бізнесу. Визначено, що міжнародний інститут податкового консультування в Європі представлений двома професійними організаціями: Європейською Конфедерацією податкових консультантів та Європейською федерацією податкових радників, до складу яких входять 33 національні організації з 26 європейської держав, що об'єднують більше, ніж 200 000 фахівців. Визначено та згруповано основні проблеми та фактори, які суттєво гальмують розвиток національної індустрії податкового консультування в Україні. Враховуючи досвід зарубіжних країн Європи для розвитку національної консалтингової індустрії в контексті підвищення її конкурентоспроможності та забезпечення розвитку, запропоновано основні заходи з удосконалення податкового консультування в Україні.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.423. Retrospective analysis of the tax system reform of Ukraine / N. Prokopenko, O. Gudz, I. Kreidych, M. Golovko, O. Kazak // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 396-405. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Проаналізовано історичні періоди розвитку системи оподаткування в радянські часи та період незалежності України. Окремлено етапи трансформації системи оподаткування (СО) країни та дедукацію розвитку національної СО. З'ясовано, що за роки незалежності виділено 5 трансформацій СО у 1991, 1995, 1999, 2011 і 2015 рр. відповідно. Проаналізовано передумови кожного з зазначених етапів реалізації трансформації СО. Серед ключових передумов трансформаційних змін визначених періодів виділено: швидкі погіршення основних макроекономічних показників, упродовження законодавчих і нормативних актів щодо створення податкової міліції та перетворення Державної податкової адміністрації на центральний орган виконавчої влади як органу контролю для юридичних і фізичних осіб, наявні недоліки в СО, несистематичні зміни у складі та механізмах розрахунку податків, хаотичність і недійсність системи податкових пільг, зміни у сфері легалізації фонду заробітної плати та в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Досліджено функції податків як визначальної концепції формування податкової системи країни щодо кожного विशезначеного періоду. Розглянуто види та роль податкової пільги як інструменту державного податкового регулювання та стимулювання соціально-економічних процесів. Проведена оцінка процесу трансформації СО визначила наявні критерії реформування, включаючи багатоваріантність, взаємодоповнюваність і послідовність, компроміс та еволюцію, глибину трансформації та інновації податкової системи України. Доведено, що інструменти трансформації реалізації СО України, що використовувались у цих процессах, не завжди відповідали особливостям соціально-економічного становища країни та податкової політики держави поставленим меті та комплексу завдань економічної стратегії. Наявні недоліки в українській СО заважають економічному зростанню та призводять до високої економічної тінізації. Таким чином, застосування наведених інструментів процесу трансформації СО частково розв'язало наявні проблеми, проте значна кількість визначених завдань наразі залишається невирішеною.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.424. Tax regulation and stimulation of the valuation sphere of Ukraine / I. Zherebylo, O. Sarakhman, R. Shurpenkova // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 447-457. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Податкове регулювання скорочує невизначеність майбутніх податкових витрат економічних суб'єктів і ступінь їх адаптації до агресивного зовнішнього середовища. Саме тому особливості процесу оподаткування, його значущість для економіки країни в цілому та кожного платника податків зокрема, викликають необхідність виділення системи управління податковими платежами в самостійну галузь фінансового менеджменту та окремий науково-практичний напрям економічної думки в Україні. На даний час в Україні застосовуються окремі елементи та прийоми податкового регулювання, але відсутня цілісна теоретична та методологічна база, на якій має будуватися система відповідних практичних рішень, заходів і механізмів управління податками як на рівні суб'єктів господарювання, так і всього податкового процесу країни. Необхідність виділення системи управління податками в особливу галузь наукових знань очевидна. Складність і мінливість сучасного економічного середовища, невизначеність і ризиковість функціонування підприємств і державного фінансового господарства примушують підвести наукове підґрунтя під процес податкового регулювання з урахуванням реалій ринкової економіки. Причому, з ускладненням податкових систем та економічних зв'язків під впливом процесів глобалізації роль податкового регулювання зростає. Це стосується сучасної України, де ринкові відносини та інститути ще достатньо не сформовані. Регулювання податкових платежів українськими підприємствами також вимагає свого методологічного обґрунтування та практичного розвитку. Корпоративне податкове регулювання має стати

однією з найважливіших функцій управління підприємством, яка, на жаль, поки що застосовується безсистемно та здебільшого в цілях мінімізації (замість оптимізації) податкових платежів. Зазначене свідчить про надзвичайну важливість наукового розв'язання проблеми податкового регулювання в контексті організації управління податками на підприємстві. Податкова політика України, як основний напрям реалізації її фінансової діяльності, є ключовим чинником державотворення. Регулювання соціальної сфери засобами податкової політики є одним із найважливіших напрямів державного регулювання, насамперед, в умовах нестабільної економіки. Ознайомлено з ключовими напрямками податкової політики держави відповідно до пріоритетів соціальної сфери. Основне завдання полягає в аналізі тенденцій податкового регулювання у контексті соціальних процесів. Запропоновано кілька дієвих інструментів податкового регулювання соціальної сфери України. Проведено порівняльний аналіз особливостей застосування інструментів податкового регулювання соціальних процесів у вітчизняній практиці. Наведено порівняльну характеристику механізмів зниження податкових платежів. Виявлено тенденції розвитку податкової системи України в контексті соціальних процесів. Визначено соціальні аспекти реалізації антикризової податкової політики. Розроблено науково-методичні та практичні рекомендації щодо підвищення ефективності податкового регулювання соціального розвитку.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.162, 2.У.232, 2.У.346

Державне страхування

2.У.425. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній в умовах глобальних викликів / М. С. Татар, О. В. Гребенікова, І. Г. Ковальчук // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 371-378. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз фінансової стійкості страхових компаній у динаміці, виявлення факторів впливу на неї, визначення особливостей її забезпечення в умовах глобальних викликів. Глобальні виклики, одним з яких є сучасна пандемія, і введені у зв'язку з нею соціально-поведінкові обмеження зумовили спад ділової активності суб'єктів господарювання, що суттєво вплинуло на страховий ринок і актуалізувало питання аналізу та забезпечення фінансової стійкості страхових компаній. У результаті дослідження розраховано коефіцієнти ліквідності страхових резервів, незалежності та фінансової автономії як основні показники фінансової стійкості. Проведено аналіз залежності коефіцієнта ризику страхування, коефіцієнта утримання ризику, коефіцієнта збитковості страхових операцій, коефіцієнта рентабельності продаж від питомої ваги страхування наземного транспорту, питомої ваги страхування іншого майна, питомої ваги обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВВНТЗ). Запропоновано критерії забезпечення фінансової стійкості та відповідні заходи її зміцнення в умовах глобальних викликів. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є аналіз зміни поведінки страхових компаній з метою виявлення патернів поведінки страховиків під час тих чи інших глобальних викликів та мегакриз.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.426. Заходи стимулювання страхового ринку України / М. С. Рахман, В. А. Євтушенко, Д. А. Спало // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 196-202. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз стану страхової діяльності України, визначення проблем та знаходження шляхів їх усунення за допомогою проведення статистичних досліджень (аналіз структури та динаміки ринку страхування; визначення сезонного коливання; розрахунок прогнозу на 2020 — 2021 рр.) і розроблення рекомендацій щодо вдосконалення страхової діяльності в Україні. Актуальність даної теми полягає у важливому значенні страхового ринку для безпеки та розвитку економіки країни на всіх її рівнях. Важливим питанням у цьому аспекті є забезпечення ефективної взаємодії між політичною, соціальною, економічною та міжнародною сферами. В економічному сенсі страхова діяльність забезпечує попит людей у захисті, надаючи пропозицію страхової послуги (страхового полісу). Страхування працює у вигляді умов та видів, які суб'єкти мають обрати та виконувати. Загальним значенням страхового ринку є задоволення потреб у страховому захисті. Роботу присвячено дослідженню характеру, позиції та рівня розвитку страхової діяльності в Україні. Проведено аналіз показників ринку страхування та здійснено їх прогноз — для того, щоб виділити перспективи та проблеми розвитку даної сфери діяльності в Україні. Страхування є засобом забезпечення безпеки та застосовується в усіх сферах і ланках життя: держава, населення, бізнес тощо. Можливість страхування надало змогу створити передумови для зменшення негативного впливу тих чи інших непередбачених подій, починаючи зі стихійного лиха та завершуючи страхуванням фінансових операцій. Головною проблемою страхування в Україні є його недостатній розвиток.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.427. Ключові компетенції як основа конкурентоспроможності страхової компанії / Л. В. Временко, Д. В. Кондратенко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 401-408. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Мета роботи — розгляд суті поняття «конкурентоспроможність страхової компанії» та існуючих підходів до визначення та класифікації ключових компетенцій компанії. Наведено результати аналізу сутності поняття «конкурентоспроможність страхової компанії», який свідчить про те, що більшість науковців розглядає конкурентоспроможність страховика як здатність створювати та реалізовувати більш привабливі за ціновими та неціновими характеристиками страхові послуги. Узагальнено сучасні підходи до визначення ключових компетенцій компанії. Розроблено класифікацію ключових компетенцій страхової компанії з урахуванням потреб споживачів та життєвого циклу страхового продукту, що базується на виділенні таких класифікаційних ознак: матеріальні та нематеріальні; вербальні та декларовані; наявні та потенційні; індивідуальні та корпоративні; зовнішні та внутрішні; ринкові та ресурсні. Запропоновано визначення поняття «конкурентоспроможність страхової компанії» як здатність її ключових компетенцій та інтелектуального капіталу впроваджувати стратегічну політику компанії щодо створення конкурентоздатних страхових продуктів і послуг, затребуваних на ринку, для задоволення конкретних потреб споживачів страхових послуг. Обґрунтовано, що ключові компетенції лежать в основі стратегічної архітектури компанії. Сукупність ключових компетенцій в їх взаємодії та постійному розвитку надає змогу страховій компанії досягти синергетичного ефекту і/або ефекту емерджентності й тим самим забезпечити її конкурентоспроможність і сталий розвиток. Перспективними напрямками подальших досліджень є моніторинг ресурсів і можливостей страхової компанії, визначення індикаторів, що показують, як реалізується та розвивається кожна компетенція.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.428. Механізм державного регулювання розвитку страхової системи України / Л. М. Войтович // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 148-154. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета дослідження — обґрунтування наукових підходів до необхідності державного регулювання, побудова механізму державного регулювання розвитку страхової системи та пошук можливостей його удосконалення з метою розвитку як страхової системи, так і національної економіки. Проаналізовано понятійно-категорійний апарат теорії державного регулювання страхової системи та розглянуто підходи вчених до розуміння поняття «механізм державного регулювання» у страховій сфері. Виділено основні відмінні риси між державним регулюванням страхового ринку та державним регулюванням страхової системи. Визначено, що на розвиток страхової системи впливає сукупність різних чинників, тому її державне регулювання набуває специфічних ознак залежно від часу, країни та обраної економічної політики. Запропоновано тисле та ширше бачення поняття державного регулювання розвитку страхової системи, що передбачає застосування державою комплексу заходів впливу на сукупність елементів, які забезпечують ефективне функціонування страхової системи з метою досягнення її стабільного розвитку та економічного зростання держави в цілому. Побудовано механізм державного регулювання розвитку страхової системи, до якого запропоновано включати: стратегічну мету, завдання, суб'єкти, об'єкти, принципи, функції, методи й інструменти, форми державного регулювання та чинники впливу на розвиток страхової системи. Виокремлено такі принципи державного регулювання розвитку страхової системи: достатності, адекватності, послідовності, відкритості, справедливості, доцільності, ефективності, стабільності. Досліджено такі форми державного регулювання: нормативно-правове регулювання, організаційне регулювання, конкурентне регулювання, податкове регулювання, цінне регулювання, фінансовий моніторинг.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.429. Проблеми підвищення рівня споживання страхових послуг в Україні / Н. І. Климаш // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 357-363. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Обґрунтовано причини низького рівня споживання страхових послуг і проведено регресійний аналіз для з'ясування впливу незалежних факторів на проникнення страхування в економіку країни. Вирішено такі завдання: проведено аналіз ключових показників розвитку страхового ринку України у 2012 — 2019 рр., визначено фінансові результати діяльності вітчизняних страховиків, досліджено вплив показників страхового ринку на проникнення страхування в економіку за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Здійснено спробу визначити причини низької активності страхувальників на ринку щодо укладання договорів страхування у порівнянні із розвиненими країнами. Використано кореляційно-регресійний аналіз для підтвердження припущень відносно впливу факторів, які не мають прямої дії на результатуючий показник. Результуючим показником обрано проникнення страхування в економіку за страхуванням «non-life» (Y1) і страхуванням «life» (Y2). Виявлено причини стримування відносин між страховиками і страхувальниками, серед яких:

низькі доходи громадян, високі, і часом необґрунтовані, страхові тарифи, відсутність страхової культури у суспільстві, недобропорядне відношення до страховальників щодо виплати компенсації за договорами із Держстрахом СРСР з боку держави, фінансово-економічні кризи у суспільстві. Проведений аналіз надає змогу побудувати моделі множинної регресії за показниками проникнення страхування в економіку країни за страхованим «non-life» та страхуванням «life». Виявлено прийнятний зв'язок між результируючими показниками та незалежними факторами: кількістю страховиків на ринку та курсом долара США до національної валюти. Результати дослідження надають змогу підвищити активність страховальників на ринку шляхом: усунення регулятивних перешкод з боку держави, визначення фінансових взаємовідносин між страховиками і посередниками як прозорих і відкритих, оцінювання впливу факторів на спроможність нарощування питомої ваги страхування у ВВП, обґрунтовано ролі НБУ як майбутнього регулятора на ринку страхових послуг.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.430. Страхові посередники в Україні: функціональні особливості, проблеми та перспективи розвитку / Т. В. Татари́на // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 236-242. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — полягає у визначенні особливостей функціонування страхових посередників в Україні, проблем в їх діяльності та перспектив подальшого розвитку. Обґрунтовано особливості в діяльності страхових посередників, зокрема страхового агента, страхового та перестрахового брокера шляхом порівняння їх функцій за рядом ознак: напрямком просування страхової послуги; видом діяльності; організаційно-правовою формою; участю в організації проведення страхових операцій. Розглянуто досвід розвинених країн у посередницькій діяльності, визначено чисельність посередників на європейських національних страхових ринках. Проведено порівняння за основними показниками (частка премії, одержаної через посередників, у загальній страховій премії по ринку, динаміка кількості брокерів в Україні за 2015 — 2019 рр., динаміка кількості укладених договорів через посередників у розрізі добровільного і обов'язкового страхування) діяльності брокерської мережі в Україні. У сегменті страхування життя зазвичай вітчизняні страхові компанії залучають послуги агентської мережі, кількість договорів з брокерськими представництвами щорічно зменшуються. Крім страхування, послуги посередників залучаються і в перестрахованні, але їх сконцентрованість притаманна тільки для галузі добровільного майнового страхування. За результатами здійсненого аналізу посередницької діяльності в Україні визначено низку проблем. Обґрунтовано напрями їх вирішення та створення сприятливих умов для подальшої розбудови вітчизняного страхового ринку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.431. Управління фінансовою стійкістю страхової компанії / А. Г. Озерова, О. В. Левкович // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 230-235. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — визначення теоретичних засад управління фінансовою стійкістю страхової компанії; проведення аналізу показників; розробка напрямів удосконалення фінансового стану на прикладі страхових компаній України. Розкрито основні критерії забезпечення стабільної діяльності страховика. Визначено поняття фінансової стійкості страхової компанії як показника ефективності її діяльності, а також засади забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. Розглянуто принципи управління фінансовою стійкістю страхової організації та групи факторів, які впливають на фінансову стійкість. Проведено аналіз відносних показників фінансової стійкості страхових компаній України за період 2017 — 2019 рр. і виявлено основні недоліки їх роботи. Негативними факторами, які вплинули на фінансову стійкість страхових компаній України, стали такі: збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування (втрачання автономії); збільшення дебіторської заборгованості, що призвело до вилучення поточних активів з обороту; збільшення фінансового ризику через недосконалу систему диверсифікації; зменшення маневреності власного капіталу та недостатня кількість резервів. Охарактеризовано механізм управління фінансовою стійкістю страхової організації та виділено основні критерії забезпечення стабільної діяльності страховика. Окреслено перелік заходів, спрямованих на покращання фінансової стійкості страхової компанії. Результатом заходів має стати підвищення рівня платоспроможності, збільшення власного капіталу, збалансування тарифної політики та страхового портфеля, зменшення рівня залежності від зовнішніх джерел фінансування та ризиків.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.432. Участь громадян у діяльності недержавних пенсійних фондів: проблеми і мотивація / О. В. Димніч, Т. І. Стецюк, Д. В. Гаманков, Л. В. Пархета // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 515-521. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз сучасного стану ринку недержавного пенсійного страхування (НДПС) України, характеристика основних підходів біхевіористичної теорії фінансів і пропозиції щодо їх використання у вітчизняній практиці. Розвиток національної пенсійної системи є можливим лише за умови залучення

широкого кола громадян до участі в діяльності недержавних пенсійних фондів (НПФ), які в багатьох країнах є основою пенсійних систем. Безперечно, обсяги залучення НПФ як третього рівня пенсійної системи України є значно меншими, ніж у зарубіжних країнах, проте можна стверджувати, що останні роки стали для НПФ одними з найбільш продуктивних і результивних, а це означає, що існує розуміння, в якому напрямі можлива розбудова системи приватних пенсій, а отже, обсягу залучення приватних осіб до ще більшого забезпечення їх при досягненні пенсійного віку. На думку вчених, доцільно застосувати для цього підходи, які базуються на використанні біхевіористичної теорії фінансів (БХТФ), котра набула своєї особливої активізації після глобальної фінансової кризи. В останні роки вчені, що працюють у сфері БХТФ, виявили, що хоча люди намагаються максимізувати своє особисте благополуччя, існують певні фактори, які значно обмежують їх вибір. Визнання існування цих обмежень суттєво змінило розуміння сучасної науки про процес ухвалення окремих економічних і фінансових рішень, особливо тих, що стосуються довгострокового споживання та заощаджень, зокрема таких, як акумуляція та декумуляція активів у пенсійних схемах. Таким чином, такі особливості поведінки людини успішно використовуються у світі при розробленні пенсійних програм, для посилення довгострокових пенсійних заощаджень. Свого розвитку дістали науково-методичні підходи щодо підвищення мотивації громадян до пенсійних заощаджень у НПФ на основі БХТФ, що, своєю чергою, надає змогу обґрунтувати ефективні програми розвитку третього рівня пенсійної системи України. Результатом проведеного аналізу сучасного стану ринку НДПС України має стати розуміння того, що за сучасних економічних умов головні зусилля уряду щодо подальшого реформування вітчизняної пенсійної системи мають бути зосереджені на підтримці третього рівня, основу якого в Україні становлять недержавні пенсійні фонди, що діють за пенсійними схемами з визначеними внесками. Головна перевага участі НПФ у системі пенсійного забезпечення полягає в тому, що вони надають змогу розподілити між трьома її складовими ризиками, пов'язаними зі змінами в демографічній ситуації (до яких найбільш чутливою є солідарна система) і з коливаннями в економіці та на ринку капіталів (що найбільшим чином впливає на накопичувальну систему).

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.433. Фінансова ефективність корпоративного страхування життя і пенсійного страхування в Україні / С. А. Єрохін, В. В. Черненко // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 72-81. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто особливості та фінансову ефективність корпоративного страхування життя та пенсійного страхування, виділено його основні принципи та форми участі в ньому. Визначено основні фактори впливу на вибір пенсійних програм для суб'єктів господарювання, наведено переваги та ризики запровадження корпоративного страхування життя та пенсійного страхування. Розглянуто механізм функціонування страхових компаній у моделі недержавного пенсійного забезпечення.

Шифр НБУВ: Ж23291

2.У.434. Environmental insurance functions: legal aspect / N. Tkachenko, T. Shokha, Yu. Vlasenko, A. Yevstihniev // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 351-358. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Досліджено стан нормативно-правового забезпечення компенсаційної та превентивної функцій екологічного страхування. За метод дослідження обрано системний підхід, відповідно до якого екологічне страхування розглядається не лише як окремий вид господарської діяльності, що здійснюється з метою одержання прибутку, а передусім як складова економіко-правового механізму в галузі екологічних відносин, елемент правового механізму забезпечення екологічної безпеки та спосіб компенсації та запобігання екологічній шкоді. Проаналізовано систему джерел екологічного фінансування. Визначено, що, на відміну від інших фондів фінансування природоохоронних заходів, страхові фонди (СФ) в екологічному страхуванні використовуються виключно для захисту майнових інтересів страхувальників. Попри те, що в результаті страхового випадку може бути знищено або пошкоджено природний об'єкт, обов'язок використовувати кошти, одержані як страхові виплати, на природоохоронні заходи, у законодавстві України не передбачений. Установлено, що можливість використовувати кошти СФ в екологічному страхуванні для фінансового забезпечення запобіжних (превентивних) заходів, пов'язаних зі зниженням страхового екологічного ризику, яка передбачена екологічним законодавством України, суперечить положенням страхового законодавства України в частині правових засад розміщення коштів страхових резервів. Зроблено висновок про доцільність правового забезпечення екологічної функції екологічного страхування, яка полягає в забезпеченні якості навколишнього природного середовища. Для відображення екологічної функції екологічного страхування на нормативному рівні запропоновано: закріпити в законодавстві України обов'язок страхувальника використовувати страхову виплату, пов'язану з заподіянням шкоди природним об'єктам, на відновлення

якісного стану таких об'єктів і на ліквідацію негативних змін у навколишньому природному середовищі, які призвели до настання відповідного страхового випадку; створити гарантійний фонд фінансування заходів, пов'язаних із зниженням рівня страхових екологічних ризиків.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.435. Introducing a life assurance guarantee scheme in Ukraine: funding mechanism and risk-based adjustment / О. Shevchuk, N. Yaroshevych, L. Yevtikh // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 298-307. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Страховання життя, як і банківські депозити, є формою заощаджень домогосподарств, тому виплати за договорами страхування життя мають бути належним чином гарантовані шляхом створення компенсаційного механізму. Запропоновано рішення для української системи гарантування виплат (СГВ) за договорами страхування життя, зокрема загальна схема та відповідний механізм формування фонду з внесків страховиків — учасників СГВ, що розглядається як останній рівень захисту для громадян, які здійснюють свої заощадження шляхом укладення договорів страхування життя. На підставі виділення можливих позитивних і негативних наслідків від упровадження СГВ, аналізу джерел фінансування гарантійних схем обґрунтовано економічний ефект від застосування підходу до визначення гарантійних внесків на підставі оцінки ризиковості діяльності страховиків — учасників системи та запропоновано алгоритм розрахунку ризик-зваженого внеску страховика у фонд СГВ, зокрема наведено індикатори ризику та процедури коригування внесків. Узявши за основу методологію розрахунку внесків до європейських схем гарантування депозитів, дослідження розвиває метод оцінки внесків до фонду СГВ за договорами страхування життя, який ураховує різні аспекти профілю ризику страховиків, включаючи достатність капіталу, якість активів, ліквідність, прибутковість, модель управління, а також потенційні збитки для СГВ і ринкові фактори. Запропонована методологія актуальна не лише для України, де запровадження СГВ за договорами страхування життя лише у проєкті, а й для інших країн із чинними СГВ для впровадження ризик-зваженого підходу до формування фонду з внесків учасників, що спонукає страховиків до контролю ризиків, забезпечує більш ефективну та здорову конкуренцію.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.436. Prospects for expansion of the insurance market through the priseness of financial activation of sustainable development in the region / L. Ishchuk, A. Nikolaeva, V. Polishchuk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 330-340. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Узагальнено аргументи та контраргументи в межах наукової дискусії з питання основних перспектив розширення страхового ринку (СР) через призму фінансової активізації сталого розвитку регіону (СРР). Мета дослідження — теоретичні засади СР у контексті фінансової активізації СРР. Систематизація літературних джерел і підходів до розв'язання проблеми розширення СР через призму фінансової активізації СРР засвідчила, що більшість вітчизняних учених, котрі займалися цим питанням, розглядали окремі інструменти стимулювального впливу на соціальну, економічну та екологічну сфери регіонів. Актуальність розв'язання цієї наукової проблеми полягає в тому, що вітчизняний СР перебуває на стадії свого формування, а це в багатьох ситуаціях не надає можливості застосовувати його як дієвий інструмент реалізації політики держави. Враховуючи, що сталий розвиток і страхування як підсистеми загального економічного простору здійснюють взаємний вплив одна на одну, відсутність теоретико-методологічного обґрунтування стратегії розвитку СР негативно впливає на логічність і послідовність сталого розвитку суспільства. Досліджено питання проблеми реалізації страхової діяльності в Україні. Це здійснено в такій логічній послідовності: визначення СРР і його активізації; дослідження СР на сучасному етапі розвитку; визначення пріоритетів розвитку СР щодо забезпечення СРР. Об'єктом дослідження обрано СРР і його активізація, а також СР України. Наведено результати емпіричного аналізу СР України, який засвідчив, що СР має тенденції до розвитку. Запропоновано основні напрями інтеграції страхової діяльності в систему СРР із позицій його активізації.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.572

Кредитна система. Фондові біржі. Грошовий обіг

Кредитна система

2.У.437. Використання методів аналізу середовища функціонування для оцінки ефективності комерційних банків / І. В. Буртяк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 309-315. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Наведено дослідження технічної ефективності комерційних банків із використанням методу аналізу середовища функціонування DEA. Аналіз проведено протягом 2014 — 2020 рр. для

всіх комерційних банків, які працювали в цей період. Для оцінки змін продуктивності з часом використано індекс Мальмквіста. Аналіз проводився на основі моделей: ВСС і ССР, які орієнтовано на вхідні дані та на результати (ефекти). При виборі результатів та вхідних даних використовувалися припущення щодо моделі. Проблематика ефективності є надзвичайно складною. У цьому методі порівнюються спостережувані результати та вхідні дані окремих одиниць, а ефективність визначається як частка зваженої суми результатів до зваженої суми вхідних даних. Метод DEA надає змогу перевірити ефективність у ситуації, коли ми маємо на одну частину більше вихідних даних і на одну частину більше ефекту. Одержана в результаті крива ефективності даної сукупності створюється її найбільш ефективними одиницями. Ефективними об'єктами вважаються такі, що лежать на кривій ефективності, тоді як технічна неефективність буде більшою за значної відстані від цієї кривої. Згідно з найпростішим визначенням, ефективність — це відношення ефектів до вкладених ресурсів; її також можна визначити як міру раціональності дій. Дослідження, проведені на основі даних щодо всіх комерційних банках, які функціонували на вказаний період, показали невідповідність між мінімальним і максимальним значеннями коефіцієнтів ефективності. Розподіл банків за рівнем коефіцієнта ефективності також свідчить про те, що банківський сектор дуже різноманітний.

Шифр НБУВ: Ж14572

Банки. Банківська система

2.У.438. Аналіз фінансового стану банківського сектору України / Д. Л. Циганюк, А. Д. Рудняк // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 155-162. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Враховуючи значний негативний вплив фінансових криз на банківський сектор України, питання, що пов'язані з оцінкою фінансового стану банків, стають особливо актуальними. Аналіз впливу світової фінансової кризи на діяльність банків України протягом останніх років надав зробити висновок, що сьогодні ще не розроблено ефективного, діючого механізму антикризового управління банківською діяльністю, орієнтованого на прогнозування, подолання, обмеження поширення кризи в банківській системі. В межах даного дослідження проаналізовано стан банківської системи України, чинники криз, які вплинули на фінансовий стан банківського сектора України у розрізі 2009 — 2019 рр.; розглянуто основні показники діяльності банків, що функціонують наразі в Україні; проаналізовано фінансові результати банківської діяльності. Виявлено системні ризики, які діють в банківському секторі, а також найбільші фактори ризику для фінансового сектора. Розраховані індикатори фінансової стійкості вказали на наявність системних ризиків. За результатами даного дослідження динаміка показників співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів та співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів та капіталу вказала на те, що банківська система України наряду з нестабільною політичною та загальноекономічною ситуацією ще більше підвищує системні ризики для банківської системи та для економіки в цілому; аналіз показника Z-score підтвердив наявність системних ризиків та наочно продемонстрував тривалість і масштаб криз; аналіз динаміки та політичної складової індексу невіддатності країни вказав на те, що Україна на даний момент перебуває в найбільш нестабільній ситуації за останнє десятиліття.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.439. Віртуальний банкінг: виклики та перспективи / О. І. Заславська // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 350-356. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проведено дослідження цифрових інновацій у банківській сфері та розкрито перспективи розвитку віртуальних банків з урахуванням досвіду ринку фінансових послуг зарубіжних країн. З'ясовано, що сучасний банківський сектор пропонує чимало інноваційних концепцій, які поєднують у собі взаємодію віртуального та фізичного світів, із метою побудови власної бізнес-моделі та більш ефективного обслуговування клієнтів. Розкрито ключові аспекти функціонування таких моделей, як: мобільний банкінг, мультифункціональне банківське відділення з повним набором послуг, віртуальне банківське відділення, відділення із самообслуговуванням, фінансовий інтерактивний відеокіоск, персоналізований банкінг і менеджмент «цифрових слідів». Визначено, що майбутнє банківської справи — за установами, розміщеними у кіберпросторі. Такі установи ідентифікують себе як роздрібні банки, що функціонують виключно на цифровій платформі, та створені для того, аби конкурувати із традиційними фінансовими установами. З'ясовано, що протягом останніх десяти років спостерігається пожевлення у сфері віртуального банкіngu в європейських країнах. На основі світового досвіду наведено ключові положення запуску роботи цифрового банку, які включають: архітектуру й операційну модель, продукти та послуги, канали збуту, функціонування системи, кібербезпеку та фінанси. Окреслено переваги віртуального банкіngu для засновників і клієнтів таких установ. Зокрема, такі як: зручний

спосіб ведення банківських операцій, надійність, оперативність, відсутність потреби у формуванні мережі філій і штату працівників тощо. Викликами та недоліками віртуального банкінгу визначено такі: складнощі у реєстрації нового клієнта та навігації по сайту; довіра до віртуального світу фінансових послуг; відсутність належного рівня фінансової грамотності; наявність факторів ризику, пов'язаних із шпигунськими програмами та вірусами; проблема оцінки бізнесу тощо. У підсумку доведено, що віртуальний банкінг має значний потенціал для розвитку, адже активне використання кіберпростору дедалі більше стає характерним як для клієнтів, так і для власників фінансових установ.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.440. Діяльність центрального банку в умовах пандемії / І. В. Пасічник, Р. Д. Назаренко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 245-251. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Виявлено особливості у реалізації монетарної політики в умовах посилення кризових явищ у світовій економіці, спричинених пандемією. Проаналізовано діяльність та зміни, внесені центральними банками країн Європейського Союзу, США, Великою Британією, щодо регулювання фінансового сектора. Досліджено діяльність Національного банку України на початок 2020 р. з підтримки економіки, визначено основні заходи підтримки та прогнози монетарної політики на поточний і наступний рік. Основним інструментом монетарної політики НБУ є облікова ставка (ставка рефінансування). Змінюючи її значення, НБУ впливає на вартість грошових ресурсів — знижує для надання доступу або збільшує для обмеження доступу до коштів. За початок 2020 р. НБУ знизив облікову ставку до 8 % — для того, щоб допомогти бізнесу пережити час карантину. Визначено основні заходи центральних банків з підтримки банківської системи, фінансової стабільності та стимулювання ділової активності. До таких заходів можна віднести: надавання додаткової ліквідності банкам за допомогою інструментів монетарної політики; введення обмежень щодо операцій та діяльності комерційних банків та інші заходи. Ставки по кредитах рефінансування центральними банками Великої сімки були скоординовано зменшені, на наданий момент вони складають приблизно 0,25 %. Наведено пріоритетні шляхи розвитку подій та дії центральних банків по відновленню світової економіки. Центральні банки пом'якшують монетарну політику та забезпечують ліквідність економіки, щоб підтримувати кредитну активність банківських установ і забезпечити економіку необхідними ресурсами. Завдяки цим зусиллям зарубіжні країни, а також Україна, зможуть відновити економічне зростання та вийти на попередньо прогнозовані показники економіки.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.441. Методичний інструментарій оцінювання комплаєнс-ризиків фінансового моніторингу банків / І. М. Чмутова, О. С. Безродна, Д. І. Неципоренко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 296-309. — Бібліогр.: 46 назв. — укр.

Розглянуто суть і напрями ідентифікації комплаєнс-ризиків банків. Критеріями оцінювання комплаєнс-ризиків фінансового моніторингу банків вважаються: рівень розвитку системи комплаєнсу; досвід застосування до банків з боку НБУ заходів впливу за порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (у формі письмових застережень та штрафів); рівень операційного ризику та плінність персоналу. Визначені напрями оцінки охоплюють фактори-результати (враховують випадки реалізації ризику) та фактори, що роблять процес виконання комплаєнс-функцій невизначеним. Наведено послідовність і методичний інструментарій оцінювання комплаєнс-ризиків фінансового моніторингу банків, що передбачає: формування бази для аналітичного дослідження засобом оцифрування даних (з використанням коефіцієнтного підходу та методу бінарних характеристик); консолідацію результатів розрахунків показників для інтегрального оцінювання досліджуваного явища (шляхом побудови композитного індикатора методом зважених сум). На основі інформації про діяльність окремих банків, які протягом 2014 — 2020 рр. відносилися до категорії системно важливих, проведено практичну апробацію розробленого методичного інструментарію. Сформувано рекомендації щодо мінімізації комплаєнс-ризиків банків у сфері фінансового моніторингу, що включають: удосконалення внутрішньобанківських систем контролю; забезпечення безперервності роботи та ґрунтовної підготовки персоналу; запровадження оперативних алгоритмів дій для виявлення причин їх залучення у процеси відмивання коштів; використання ризик-орієнтованого підходу для тестування бізнес-функцій; запровадження дієвих систем моніторингу та розширення переліку інструментів управління комплаєнс-ризиками.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.442. Позиція державних банків у банківській системі України: аспект рентабельності / С. В. Бойко, Я. С. Дячук // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 3. — С. 93-101. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Використання публічних фінансів у банківському секторі вимагає посиленої уваги з боку дослідників, оскільки одночасно актуалізуються такі дискусійні питання: відволікання частини коштів державного бюджету на формування статутного капіталу

банків та їх докапіталізацію; неефективне використання публічних фінансів у банківському секторі містить потенційну загрозу макрофінансовій стабільності; порушення конкуренції на ринку банківських послуг через створення для державних банків спеціальних умов банківництва тощо. Проведено дослідження позиції державних банків у банківській системі України, яка характеризується високою часткою державних банків в активах (60,39 %) і зобов'язаннях (56,69 %) банківської системи, що продукує високий рівень ризиків. У досліджуваному періоді (2009 — 2019 рр.) держава незмінно володіла статутним капіталом двох комерційних банків АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», а також в окремі роки володіла частинами статутного капіталу інших комерційних банків (КБ «Київ», КБ «Укрґазбанк», КБ «Родовід Банк», КБ «Приватбанк», КБ «Український банк реконструкції та розвитку», АТ «Державний земельний банк», АТ «Розрахунковий центр»). На основі емпіричного аналізу визначено рівень рентабельності активів і власного капіталу державних банків, який у 2009 — 2011 рр. і 2014 — 2017 рр. перебував на нижчому рівні, ніж в інших комерційних банках, що свідчить про неможливість держави забезпечити ефективний і результативний банківський менеджмент. Найвищий рівень рентабельності власного капіталу у 2019 р. у КБ «Приватбанк», достатній рівень, але менший від аналогічного показника комерційних банків із приватним капіталом, у АТ «Укресімбанк» і КБ «Укрґазбанк», низький рівень — АТ «Розрахунковий центр», найнижчий рівень — АТ «Ощадбанк». Ретроспективний аналіз вказує на належність банків до умовно сформованих груп протягом останніх років.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.443. Правові та теоретичні проблеми визначення Інтернет-банкінгу в Україні / Т. А. Латковська, А. В. Марушак, У. О. Олексій // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 27-34. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження Інтернет-банкінгу (І-Б) із позицій нормативно-правового регулювання та науково-теоретичного осмислення. Обґрунтовано зростаючу роль інноваційних технологій у сфері банківського обслуговування. Зазначено, що система способів надання банківських послуг характеризується динамічністю та має важливе значення як для усієї банківської системи в цілому, так і для окремого банку. Розглянуто різні наукові підходи до визначення терміна «І-Б». Запропоновано розглядати І-Б як форму банківської діяльності та форму дистанційного обслуговування клієнтів банку. За першого підходу І-Б — це форма банківської діяльності, при здійсненні якої банківські операції проводяться за допомогою обміну електронними сигналами, а не шляхом обміну готівкою, чеків або інших видів документів. Другий підхід передбачає трактування І-Б як системи дистанційного обслуговування клієнтів банку, що використовуються ними і банками для здійснення банківських операцій і надання банківських послуг виключно за допомогою мережі «Інтернет». Досліджено регулювання І-Б нормативно-правовими актами та підкреслено його крайній низький рівень. Аргументовано доцільність установлення чітких меж використання І-Б і чітко окресленого кола банківських послуг, що може і, навпаки, не може надаватися через Інтернет. Акцентовано увагу на таких системах дистанційного обслуговування клієнтів банку: «телефонний банкінг», «клієнт — банк», «клієнт — Інтернет — банк» і «миттєва безконтактна оплата». Охарактеризовано кожну зі згаданих систем. Обґрунтовано суттєву різницю між телефонним банкінгом і мобільним банкінгом. У першому варіанті особа за допомогою телефону одержує послугу через дзвінок у службу підтримки банку, і в такому разі наявність доступу до Інтернету в даний момент не важлива. А користування мобільним банкінгом для здійснення будь-яких операцій вимагає підключення до Інтернету і можливість використати мобільний додаток, установлений на телефоні, або зайти на відповідний сайт за допомогою персонального комп'ютера.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.444. Стан, динаміка та проблеми ліквідності банківської системи України / П. Г. Ільчук, О. О. Коць, Д. Я. Мартинюк, Е. Рак-Млинарська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 27-36. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Досліджено підходи науковців до визначення категорій «ліквідність банків» і «регулювання ліквідності банківської системи» (РЛБС). Здійснено ретроспективне аналізування підходів НБУ до РЛБС та ідентифіковано використання двох основних методів. Виявлено стійкі динамічні тенденції ліквідності БС у 2012 — 2020 рр. та ідентифіковано основні чинники, що спричиняють таку динаміку. Виявлено кризу надлишкової ліквідності БС України, ідентифіковано її часові періоди, встановлено основні чинники її виникнення та їхні кількісні характеристики. Доведено непродуктивне використання високоліквідних активів банками, що зумовлено саме процесами регулювання рівня ліквідності БС і використанням НБУ депозитних сертифікатів.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

2.У.445. Структурно-логічна схема державного регулювання банківської системи України / Є. Ю. Мордань,

Ю. Ю. Онопрієнко // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 93-103. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розроблено науково-методичний підхід до формування системи державного регулювання банківської системи (БС) на основі структурно-логічної моделі, в якій БС як об'єкт державного регулювання розглядається інтегровано, з виділенням мікро- та макрорівня. Обґрунтовано, що державне регулювання БС має базуватись на результатах прогнозного аналізу, за допомогою якого Національний банк України досліджує стан об'єктів регулювання, зовнішні по відношенню до БС та внутрішні фактори, визначає ключові загрози та ризики для досягнення цільових параметрів БС на мікро- та макрорівнях. Сформовано теоретичні положення Концепції та Стратегії державного регулювання БС на основі розвитку саме прогнозової складової та включення блоків сценарного аналізу та планування з обов'язковою наявністю декількох сценаріїв розвитку БС, розроблених за результатами її прогнозного аналізу. Наголошено, що при цьому особлива увага має приділятися агрегуванню та опису релевантних варіацій майбутнього стану БС, що не дублюють один одного, відповідно до яких на плановий період визначаються всі інші елементи цього програмного документа. Обґрунтовано, що інструменти регуляторного впливу ДРБС доцільно поділяти залежно від їх функціонального призначення на стратегічні (впливають на системні властивості БС) та оперативні (впливають на поведінку банків другого рівня, забезпечують їх функціонування в бажаному стані з адаптованістю до умов середовища реалізації регуляторних впливів). Наголошено, що важливу роль у забезпеченні ефективності державного регулювання БС у межах розробленої структурно-логічної моделі відіграє контроль та моніторинг на всіх його етапах.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.446. Сутність конкурентоспроможності в банківському секторі: стан і проблеми / І. М. Вядрова, М. В. Морозов // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 324-330. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — уточнення змісту поняття «конкурентоспроможність банку», а також аналіз стану та проблем забезпечення конкурентного середовища в банківській системі України. Досліджено суть банківської конкуренції та проведено критичний аналіз підходів до розуміння поняття «конкурентоспроможність банку». Під поняттям «конкурентоспроможність банку» запропоновано розуміти інтегральну характеристику, яка відображає реальні та потенційні можливості банку створювати та пропонувати на ринок конкурентоспроможні продукти та послуги, що відповідають усім вимогам клієнтів, займати й утримувати стійкі позиції на ринку банківських послуг. Проведено аналіз конкурентного середовища в банківському секторі України. Також проаналізовано розподіл чистих активів банків за групами: державні, іноземні, приватні та окремо ПриватБанк. Оцінку рівня концентрації в банківському секторі здійснено за допомогою розрахунку індексу Херфіндаля — Хіршмана за рівнем загальних і чистих активів, а також за ринком депозитів фізичних осіб. За виявленою динамікою зроблено однозначний висновок про те, що банківський сектор України є низькоконцентрованим. У цілому проведений аналіз конкурентного середовища засвідчив позитивні тенденції та збільшення рівня конкурентоспроможності банків. Виділено проблеми, які продовжують негативно впливати на рівень конкурентоспроможності банків, серед яких: значна частка державних банків; проблеми у кредитуванні великого бізнесу, а також у цілому низький рівень капіталізації українських банків у порівнянні із зарубіжними кредитними установами; недостатня у порівнянні із зарубіжними банківськими ринками кількість пропонованих банками продуктів та послуг.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.447. Управління валютним ризиком банку в умовах турбулентності на світових фінансових ринках / В. В. Лавренюк, Д. Ю. Лук'ячук // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 288-295. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження теоретико-методологічних і практичних аспектів управління валютним ризиком банку. Для вирішення поставлених завдань використовувалися загальнонаукові та специфічні методи, зокрема: логіко-діалектичний, математичний і графічний. На підставі узагальнення, аналізу та порівняння різних підходів систематизовано методи та інструментарій управління валютним ризиком банку. Проведено типізацію валютного ризику банку та виявлено основні детермінанти його виникнення. Систематизовано види інструментів хеджування валютного ризику та розкрито їх зміст. Розкрито суть валютної позиції банку, методику її обрахунку та обґрунтовано необхідність її дотримання. Ідентифіковано основні операції, які впливають на валютну позицію банку. Здійснено аналітичну оцінку валютної позиції банків (АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «А-Банк»); обчислено модель максимізації прибутку банку та зроблено відповідні висновки про їх діяльність. Із застосуванням економіко-математичного інструментарію спрогнозовано динаміку валютного курсу гривні та обчислено показники VaR для банків (АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ

«А-Банк») за різними часовими горизонтами. Визначено, що модель мінімізації валютного ризику через управління валютною позицією слугує ефективним інструментом аналізу та обґрунтування внутрішніх лімітів валютного ризику та допустимих діапазонів зміни фінансових результатів діяльності банку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.448. Integrated evaluation of financial inclusion in Ukraine / L. Prymstka, I. Krasnova, O. Prymstka, V. Biloshapka, A. Lavreniuk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 62-71. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Низький рівень фінансової грамотності та охопленості населення банківськими послугами є однією з актуальних проблем українського суспільства. Запропоновано методичні підходи до комплексної інтегральної оцінки рівня фінансової інклюзивності (ФІ). Виявлено ключові складові ФІ, до яких віднесено: добробут, обізнаність, доступність, залученість і використання. Розкрито їх економічний зміст, логічну послідовність і взаємозв'язаність. Для оцінювання запропоновано алгоритм, який включає послідовні етапи: обґрунтування складових ФІ; вибір аналітичних індикаторів-показників за кожною складовою; розрахунок субіндексів складових та їх нормалізація; зважування субіндексів на основі професійних суджень; обчислення результуючого показника — інтегрального індекса фінансової інклюзії (ІФІ). Для кожної складової ФІ сформовано первинну сукупність аналітичних індикаторів-показників, які розподілено на стимулятори та дестимулятори. Для всіх складових розраховано їх стандартизоване значення та коефіцієнт значущості. Проведено «тепловий» мепінг динаміки субіндексів за складовими за 2000 — 2019 рр. Виявлено, що активізація розвитку безготівкових розрахунків і цифрових банківських послуг сприяла зростанню складової використання, а скорочення кількості банківських установ зумовило зниження рівня доступності банківських послуг. Здійснено комплексну економіко-статистичну оцінку рівня ФІ в Україні. Інтегральний ІФІ розраховано як середнє геометричне значення індивідуальних субіндексів. Побудовано композитну карту фінансової інклюзії населення України. Карта наочно демонструє низькі показники базових складових фінансової інклюзії — добробуту та обізнаності. Обґрунтовано напрями вдосконалення методики за рахунок розширення переліку аналітичних індикаторів-показників. Виокремлено основні проблеми та деструктивні чинники, які знижують рівень ФІ у країні. Обґрунтовано, що методика оцінювання рівня фінансової інклюзії необхідна для моніторингу та превентивної ідентифікації можливих проблем.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.284, 2.У.420

Банківський кредит

2.У.449. Альтернативне кредитування в аграрному секторі економіки України: P2P-кредитування фермерів / В. В. Чечоткін, О. С. Пристемський // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 98-103. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто можливість альтернативного кредитування невеликих фермерських господарств, оскільки кредит є формою руху позикового капіталу та невід'ємним атрибутом механізму господарювання для всіх економічних суб'єктів. До того ж, використання позикових коштів позитивно впливає на фінансову діяльність сільськогосподарських виробників. Ці кошти передбачають: збільшення фінансового потенціалу виробника; можливість прискорити оборот вкладених коштів; збільшити рентабельність власного капіталу. Багато малих фермерських господарств не можуть одержати потрібну позику в банку через відсутність обороту у фінансовій звітності, відсутність застави, погану кредитну історію. Крім того, низький рівень ліквідності банківської діяльності та політичні процеси в Україні призвели до консервативної політики кредитування сільськогосподарського сектора. Поява нових бізнес-моделей у фінансовому секторі може бути одним із найсучасніших та найефективніших інструментів залучення кредитів. Тому в роботі розглянуто можливість запровадження для невеликих фермерських господарств P2P — кредитування — запозичення фінансових ресурсів, які надаються без застави, від приватних інвесторів. Проаналізовано спеціальні кредитні програми, які вітчизняні банки розробляють для аграрних виробників. Розглянуто сучасні та дієві інструменти залучення кредитних ресурсів. Описано процес оформлення заявки по одержанню позики на Інтернет-майданчику. Виокремлено переваги P2P-кредитування для сільськогосподарського виробника. Сформульовано його недоліки як для інвестора, так і для позичальника. Запропоновано кроки для сприяння розвитку Інтернет-кредитування та збільшення фінансових ресурсів у аграрному секторі економіки.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.450. Дотримання AML/CFT стандартів у контексті реалізації інфраструктурного потенціалу фінансового ринку України / І. І. Чуніцька // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 267-274. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено шляхи нарощування та реалізації інфраструктурного потенціалу фінансового ринку України. Усі постачальники фінансових послуг, які займаються фінансовими операціями, включно з тими, хто працює з клієнтами з низьким рівнем доходу, повинні дотримуватися вимог законодавства щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Україна характеризується порівняно низьким рівнем доходів більшості громадян, що фактично змушує фінансові установи пристосовуватися до роботи з клієнтами з низькими доходами. Така особливість також генерує додаткові ризики для нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, оскільки розглядається як ризикова з точки зору ФАТФ. Однак водночас пристосування фінансових установ до потреб клієнтів з низькими доходами створює передумови до реалізації інфраструктурного потенціалу, оскільки існує специфічний прошарок клієнтів з особливим попитом на фінансові послуги. Дотримання вимог AML/CFT стандартів для України означає відмову від ідеї перетворення власної економіки на фінансовий офшор і вимагає продовження пошуку інших шляхів нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку. Зважаючи на те, що Україна є країною з низьким рівнем доходів, можливості щодо нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку слід розглядати також і у сфері розвитку сегмента фінансових послуг для незаможних громадян. Такий сегмент також має власні, притаманні йому ризики, тому дотримання вимог ФАТФ для нього також є обов'язковим.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.451. Ефективний розвиток національного ринку цінних паперів як імператив економічного зростання України / О. В. Тимошенко, Л. О. Гудима // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 293-298. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розвиток фондового ринку великою мірою характеризує рівень економіки країни загалом, оскільки він надає змогу одержати додаткові фінансові ресурси через такі інструменти, як цінні папери. Оскільки фондовий ринок України почав своє формування не так давно, можна стверджувати про існування певних недоліків його функціонування, адже він усе ще перебуває на стадії розбудови. Проаналізовано розвиток національного ринку цінних паперів, визначено вплив ефективного функціонування фондового ринку на загальний економічний розвиток країни. Досліджено структуру обсягів торгів на ринку цінних паперів з фінансовими інструментами та зроблено висновок про домінуючу роль ОВДП у їх структурі. З'ясовано, що переважна більшість торгів з цінними паперами проводиться на позабіржовому ринку. Виокремлено основних організаторів торгівлі, а саме: «ПФТС» і «Перспектива», які мають найбільшу частку біржових контрактів з цінними паперами (92 %). Зроблено висновок про недостатнє втручання держави та слабку законодавчу базу, відсутність відповідної інфраструктури та належного рівня прозорості. Визначено, що вітчизняний фондовий ринок поступається за рівнем капіталізації фондових бірж іншим країнам, тому потребує підтримки держави та заходів щодо його вдосконалення. Запропоновано напрями вдосконалення розвитку ринку цінних паперів в Україні, що полягають у подоланні структурних дисбалансів економіки; покращанні та впорядкуванні законодавчих документів, які регламентують діяльність фондового ринку; забезпеченні вищого рівня відкритості та прозорості фондового ринку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.452. Залучення індивідуальних інвесторів до фондового ринку України: технології та інструментарій / С. Є. Шишков // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 64-83. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

З'ясовано, що індивідуальні (роздрібні або масові) інвестори стають дедалі значущими учасниками світових фінансових ринків завдяки глобалізації, спрощенню транскордонного руху капіталу, технологічним заходам щодо забезпечення прямого доступу до торгів, зростанню заощаджень і фінансової обізнаності населення у більшості держав світу, зниженню тарифів і скороченню транзакційних витрат, розширенню кола ліквідного фінансового інструментарію, посиленню інформаційної прозорості ринків капіталу. Констатовано, що в Україні, незважаючи на певні позитивні зрушення (зокрема, щодо активізації інвестицій населення у державні облігації та поступовий рух у бік застосування технологічного досвіду розвинутих ринків), є чимало проблем, що ускладнюють залучення індивідуальних інвесторів на фондовий ринок і підвищення їх довіри до ринкового інструментарію. Встановлено, що певні проблеми (зокрема, обмеженість фінансових ресурсів або недостатня фінансова грамотність населення) мають системний характер і можуть бути усунені лише із загальним розвитком національної економіки та ринків капіталу. Обґрунтовано необхідність скорочення фінансового та регуляторного навантаження на емітентів і фінансових посередників, оскільки нагляд за непублічними емітентами лише розпорощує ресурси держави та учасників ринку, збільшує транзакційні витрати та не надає реальних стимулів для розвитку ринку недержавних цінних паперів. Акцентовано на необхідності ліквідації суттєвого відставання України від розвинутих ринків капіталу в питаннях розбудови розрахункової інфраструктури та

спрощення операцій індивідуальних інвесторів. З урахуванням практики податкової пільги на інвестиційні доходи фізичних осіб від операцій з державними цінними паперами запропоновано доцільність впровадження аналогічних пільг для інвесторів у цінні папери емітентів, які здійснили публічну пропозицію.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.У.453. Необхідність застосування міжнародного досвіду використання кешбеків для електронної комерції в Україні / С. В. Похилько, А. Ю. Єременко // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 45-54. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Досліджено розвиток кешбеків та кешбек-сервісів, проаналізовано вітчизняний та зарубіжний ринки кешбеків. З розвитком цифрової економіки починається новий етап в історії кешбеку. Завдяки сучасним технологіям доступу в Інтернет, використовуючи комп'ютери і смартфони, спостерігається суттєвий сплеск у здійсненні електронної комерції та м-комерції. Банківські інституції емітували дебетові та кредитові карти з функцією кешбеку, онлайн торгівля набула кешбек-партнерів, а покупці використовують ефективний інструмент при купівлі онлайн. Розглянуто вплив даного інструменту на розвиток електронної комерції. У дослідженні приділяється увага посередницьким організаціям, як учасникам відносин між банком і клієнтом, магазином і покупцем. Проведено аналіз функціонування сайтів магазинів, які використовують платформу кешбеку та кешбек-сервісів. За результатами аналізу показників було визначено частку електронної комерції в Україні та встановлено відсоток збільшення покупок українцями через мережу Інтернет. На основі проведеного дослідження констатовано недостатню популярність використання кешбеків та кешбек-сервісів в Україні. Аналіз сучасного стану ринку кешбеку в Україні встановив, що коло українських кешбек-сервісів не є великим. Можливість зростання частки Інтернет-магазинів з кешбеком в Україні даватиме поштовх на збільшення кількості даних сервісів. Гарним кроком в даному напрямку буде підвищення відсотків кешбеку при купівлі в мережі Інтернет, буде не складне виведення коштів без обмежень з кешбек карток. Відсутність плати за річне користування картками з функцією кешбеку також слугуватиме залученню нових клієнтів до кешбек-сервісів та покупців до Інтернет-магазинів. Для подальшої популяризації запропоновано застосування механізму кешбеку при запуску нових програм та стартапів, в тому числі на державному рівні, розширення кола банків, емітуючих кредитні карти з функцією кешбеку та перегляд умов функціонування даних карток. Все це суттєво спонукатиме до розвитку електронної та м-комерції в Україні відповідно сучасному стану світової економіки.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.454. Проблематика залучення фізичних осіб на ринок державних позик в Україні / Л. Я. Бенч, М. О. Михайлюк, Т. С. Сіра // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 328-333. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — полягає у дослідженні ринку облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) в Україні та проблеми залучення коштів фізичних осіб на цей ринок. Дефіцитний стан бюджету України зумовлює необхідність залучення додаткових коштів для фінансування витрат. Обґрунтовано необхідність використання облігацій внутрішньої державної позики для покриття бюджетного дефіциту. Визначено, що для фізичних осіб ОВДП є засобом інвестування, збереження власних коштів, а також їх примноження. Проаналізовано рівень залучення фізичних осіб на ринок ОВДП, розкрито роль фізичних осіб на фінансовому ринку України. Виявлено, що основними покупцями на ринку державних облігацій є банківські установи та нерезиденти, тоді як фізичні особи не мають достатніх знань про можливість інвестування в боргові цінні папери. Визначено ряд переваг і недоліків державних облігацій у порівнянні з депозитами. Розглянуто чинники, які перешкоджають вільному входженню фізичних осіб на ринок державних облігацій, і запропоновано заходи щодо популяризації ОВДП серед фізичних осіб в Україні. Розглянуто успішний іноземний досвід залучення фізичних осіб на ринок ОВДП та на його прикладі запропоновано шляхи залучення населення на ринок ОВДП. Зроблено висновки, що для держави ОВДП — вагомим джерелом фінансування витратків державного бюджету. Зазначено, що для українського уряду пріоритетним завданням є залучення коштів фізичних осіб на ринок ОВДП, що наддало б змогу розширити можливості державного бюджету та підвищити рівень соціально-економічного розвитку країни.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.455. Проблеми моделювання іпотечного ринку України / Г. Я. Студінська, В. Просов // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 55-61. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано еволюцію моделювання ринку іпотеки в контексті реалізації стратегії технологічного розвитку національної економіки, що надало можливість врахувати недоліки та переваги всіх моделей, сучасні соціально-економічні проблеми та імплемувати ринок іпотеки в механізм досягнення структурних змін національної економіки: перетворення сучасної економіки

споживання в ефективну виробничу економіку. Обґрунтовано підходи до вирішення сучасних проблем іпотечного кредитування України через упровадження спеціалізованих іпотечно-промислових центрів, які передбачають: диверсифікацію первинних джерел фінансування з метою їх максимізації та зниження ризиків; наявність промислового підприємства-партнера, що забезпечує високу ефективність виробництва та має перманентний попит на товари чи послуги; управління моделлю в одних підприємницьких руках, зокрема банку, що забезпечує координацію та оптимальний розподіл прибутків між учасниками; доцільність перманентного контролю з боку держави за функціонуванням моделі з метою зниження технічних, фінансових і моральних ризиків для суб'єктів ринку іпотеки. Доведено універсальність запропонованої моделі іпотечного кредитування для промисловості (індустріалізація: оновлення парку обладнання та устаткування, впровадження технологічних інновацій), АПК (модернізація сільськогосподарської техніки, розвиток аграрної науки, впровадження світових технологій щодо рослинництва та тваринництва, підвищення стандартів виробництва харчової галузі до світового рівня), житлового будівництва та об'єднаних територіальних громад (заміна парку міської техніки — автобусів, тролейбусів, трамваїв) щодо вирішення питань інвестування поточних завдань.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.456. Ринки муніципальних облигацій в Україні: практика та проблематика / Л. Я. Бенч, А. А. Самчук, А. С. Давидюк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 323-328. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Наведено аналіз проблематики незабезпеченості місцевих бюджетів України фінансовими ресурсами, що потребує вдосконалення системи мобілізації дохідної бази місцевих бюджетів. Розкрито проблематику залежності місцевих бюджетів України від центрального бюджету, а також зосереджено увагу на несамостійності місцевих органів влади, що призводить до низького рівня соціально-економічного розвитку регіонів. Проаналізовано українські реалії розповсюдження облигацій місцевих позик. Діагностовано причини повільного розвитку муніципальних облигацій в Україні. Проведено порівняння обсягу муніципальних облигацій у розвинених країнах та в Україні, а також виділено основні причини такої ситуації. Надано пропозиції щодо стимулювання розвитку ринку облигацій місцевих позик. Звернено увагу на низьку активність органів місцевого самоврядування на ринку облигацій, яка призводить до значних втрат. Розкрито питання необхідності зміцнення фінансового забезпечення регіонів, що вимагає від місцевих органів влади посилення ініціативності в пошуку альтернативних ресурсів розвитку, а також збільшення рівня зацікавленості міських рад і потенційних інвесторів у муніципальних цінних паперах за рахунок підвищення їх вигідності, дохідності та рівня ліквідності. Обґрунтовано стратегічні напрями реформування цього ринку та сформувано низку рекомендацій щодо їх досягнення. Зроблено висновки, що в Україні ринок муніципальних запозичень містить як значні потенційні можливості, так і низку викликів, які пов'язані із загальним економічним станом держави та рівнем розвитку фінансового ринку, довіри потенційних інвесторів та кредиторів до ринку цінних паперів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.457. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України / В. М. Кремень, О. І. Кремень, Л. П. Гуляєва // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 176-183. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження стану банківського кредитування реального сектора та його впливу на розвиток економіки України. Для досягнення мети дослідження було вирішено такі завдання: проведено аналіз динаміки загального обсягу банківського кредитування реального сектора, проаналізовано структуру банківських кредитів нефінансовим корпораціям за строками надання та валютою, визначено обсяги наданих банками кредитів нефінансовим корпораціям нефінансовим корпораціям на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості. Для поглибленого оцінювання впливу банківського кредитування реального сектора на розвиток економіки проведено кореляційно-регресивний аналіз, який надав змогу встановити, що нарощення обсягів кредитування банками нефінансових корпорацій призводить до зростання ВВП, обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), експорту, капітальних інвестицій та середньомісячної заробітної плати, а також до зниження чисельності зайнятого населення, що може бути свідченням інтенсифікації та автоматизації виробництва як результат використання кредитних коштів. Найбільш адекватно взаємозв'язок між обсягами кредитування банками нефінансових корпорацій та ВВП, експортом і чисельністю зайнятого населення за 2005 — 2019 рр. описує поліноміальна функція, а зв'язок між обсягами кредитування банками нефінансових корпорацій та капітальними інвестиціями і середньомісячною заробітною платою — експоненційна функція.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.458. Фактори попиту на банківські кредити в Україні: моделювання та оцінка / С. В. Глуценко, В. Г. Шпортюк // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики:

зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 46-56. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Наведено результати моделювання та оцінки ефектів впливу чинників попиту на банківські кредити (БК) із боку юридичних і фізичних осіб на обсяги банківського кредитування в Україні. Узагальнено чинники впливу на обсяги банківського кредитування з боку попиту від юридичних і фізичних осіб, виконано моделювання на базі статистичних даних для української практики в період із 2006 р. до 2020 р. Розроблено векторно-авторегресійну модель (ВАРМ) оцінки чинників впливу на попит на БК з боку суб'єктів господарювання. Відповідно до побудованої моделі зроблено висновки, що зміна попиту на кредитні ресурси з боку юридичних осіб пояснюється зміною процентної ставки (на 30 %), зміною індексу промислової продукції (15,6 %), зміною індексу ПФТС (10,7 %), зміною індексу цін виробників промислової продукції (1,0 %), зміною самих себе у часі (42,5 %). Розроблено ВАРМ оцінки чинників впливу на попит на БК із боку домашніх господарств. Відповідно до побудованої моделі зроблено висновки, що зміна попиту на кредитні ресурси з боку фізичних осіб пояснюється зміною обсягу середньої заробітної плати (16,2 %), зміною процентної ставки (16 %), зміною витрат (8,2 %), зміною ВВП (7,7 %), індексом споживчих цін (6,9 %), зміною кількості зареєстрованих безробітних (2,9 %) і зміною самих себе в часі (42,1 %). Одержані результати можуть мати практичне застосування як у межах формування банківської кредитної політики, так і в межах державних регуляторних заходів впливу на активізацію кредитного сектора в країні.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.459. Фондовий ринок: підручник / О. А. Шуст, Л. М. Сатир, І. М. Паска, А. О. Шевченко, Р. П. Задорожна, В. М. Кепко, В. В. Новікова, Л. І. Стадник, А. В. Непочатенко, О. І. Василенко; ред.: О. А. Шуст. — Біла Церква: БНАУ, 2021. — 479 с.: табл. — Бібліогр.: с. 459-479. — укр.

Висвітлено економічні взаємини інфраструктурних учасників фондового ринку та професійних посередників. Розкрито основні поняття в зазначеній сфері. Викладено правила роботи на фондовому ринку. Подано інформацію про цілі та функції фондового ринку, особливості виникнення фондового ринку в Україні, організаційну структуру фондової біржі. Увагу приділено біржовим угодам з цінними паперами, котируванню цінних паперів, видам біржових індексів, ощадним і депозитним сертифікатам.

Шифр НБУВ: ВА858308

2.У.460. Чинники оздоровлення кредитного портфеля та відновлення банківського кредитування в Україні / Д. М. Гладких // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 224-230. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження основних чинників, що впливають на структуру кредитного портфеля, та визначення заходів, спрямованих на її оптимізацію та відновлення кредитної активності банків України. Визначено основні проблеми, що стоять на перешкоді активізації банківського кредитування: висока частка проблемної кредитної заборгованості; незадовільна структура банківських пасивів, що є основним джерелом кредитних ресурсів; повільні темпи відновлення капіталізації банків; низький попит на кредит з боку позичальників через високий рівень відсоткових ставок; мінлива динаміка розвитку базових галузей економіки; вага частка тіншового сектора економіки, що відсікає від кредитного обслуговування частину клієнтів; наявність інших інструментів низькоризикового розміщення кредитних ресурсів. У межах вирішення даних проблем запропоновано низку заходів щодо оздоровлення кредитного портфеля (зниження ризиків кредитування, створення державної агенції для безнадійних кредитів); структури активів і пасивів (зниження доларизації активів і пасивів, диференціація норми резервування залучених коштів, відновлення довіри до банків, більш справедливий розподіл кредитів між регіонами); відновлення капіталізації банків (відновлення вимог щодо буферу запасу капіталу, приведення нормативів капіталу у відповідність до Базеля III, розробка Концепції зростання капіталізації банків шляхом залучення іноземних інвестицій); зниження вартості кредитних ресурсів (додаткове зниження облікової ставки, внесення змін до Державної програми «Доступні кредити 5 — 7 — 9%»); стимулювання розвитку базових галузей економіки (фіналізація переговорів з ЄС про збільшення розміру квот, створення регіональних центрів підтримки експортерів); її детінізації (зростання фінансової інклязації, розробка Концепції переведення транзакцій у безготівкову форму, переведення одержувачів соціальних виплат на безготівкову форму оплати, підвищення прозорості транзакцій); переорієнтації банків з кредитування бюджетного дефіциту на кредитування юридичних і фізичних осіб (мінімізація бюджетного дефіциту, введення нового нормативу, що регулюватиме частку активів банку в ОВДП).

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.461. Auction trade of government and corporate debt in a crisis / Ye. Krykavskiy, O. Mnykh, J. Binda // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 414-424. — Бібліогр.: 28 назв. — англ.

Аукціонна торгівля борговими зобов'язаннями найчастіше використовується в умовах розгортання кризових явищ. Ринок облігацій, державний борг і борг приватних структур виступають як об'єкти емпіричних і науково-прикладних досліджень. Мета роботи — визначення особливостей аукціонної торгівлі та державної боргової політики в умовах кризових ситуацій на основі узагальнення закордонного та вітчизняного досвіду, дослідження процесів вибору форматів аукціонної торгівлі борговими зобов'язаннями на вторинному ринку цінних паперів (ЦП) та управління факторами для усунення викривленості такої торгівлі на фінансових ринках, що сприятиме економічному зростанню. Визначено, що в певному інституційному середовищі розвитку вторинного ринку ЦП, де потенційними покупцями боргових ЦП є інвестиційні організації та банки, у т. ч. іноземні, сучасна практика аукціонної торгівлі та нові формати її проведення супроводжуються встановленням нових правил торгів, зростаючим значенням приватної цінності об'єкта й інформаційного супроводу аукціону. В умовах цифровізації економіки та формалізації взаємозв'язаних процесів і трансакцій на фінансових ринках адекватним має бути механізм аукціонної торгівлі. Доведено, що механізм удосконалення практики аукціонної торгівлі та розширення масштабів упровадження нових форматів її проведення неможливі без узгодження інтересів інвесторів, емітентів і різних зацікавлених сторін для усунення викривленості аукціонних торгів борговими зобов'язаннями на фінансових ринках. Виявлено значні відхилення в темпах росту ВВП і державних боргів, зокрема в Польщі, Японії та Україні, що пояснюються рівнем довіри до держави та спеціалізованих інституцій з управління боргами, цільовою орієнтацією довгострокової економічної стратегії та монетарної політики в умовах кризових ситуацій, зокрема у країнах ЄС та Україні.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.462. Methodical approaches to the assessment of the impact of the quality of transformation processes on the development of the financial sector / О. Baranovskiy, I. Boiarko, T. Zlunitsyna // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 203-209. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Проаналізовано наявні методики окремих центральних банків, регуляторів фінансових ринків, міжнародних фінансово-кредитних установ, рейтингових агенцій і консалтингових компаній, які частково можна використати для оцінки якості (ОЯ) трансформаційних процесів (ТП), що відбуваються у фінансовому секторі. Запропоновано адекватний методичний інструментарій, що надасть можливість оцінити потенціал вітчизняного фінансового сектора, виявити закономірності ТП, а також оцінити вплив їх якості на функціонування фінансових посередників і запропонувати відповідні механізми забезпечення їх подальшого розвитку. Розроблено структурно-логічну схему формування критеріїв і системи показників якості ТП у фінансовому секторі економіки країни. Розглянуті загальні підходи доцільно використовувати для розроблення методики інтегральної ОЯ ТП у фінансовому секторі економіки шляхом конкретизації змісту основних етапів і методичних прийомів щодо цілей та об'єкта дослідження. Оцінювання якості ТП у фінансовому секторі національної економіки — процес неоднозначний, оскільки, по-перше, у цьому плані його можна розглядати як вплив здійснюваних трансформацій на якісний стан об'єктів, що піддаються їх впливові, так і як якість трансформації як таких. По-друге, ТП у фінансовому секторі національної економіки можуть бути позитивними та негативними; загальними, конкретними та специфічними; масштабними та незначними; системними та точковими; інтенсивними й екстенсивними; пріоритетними та другорядними; стимульованими та стримуваними; різноспрямованими; ресурсними, технологічними, інституційними, організаційними, ціннісними, поведінковими; у часі та просторовими; болісними, конфліктними та неконфліктними, а також відбуватися з різними витратами. По-третє, оцінці мають підлягати як очікувані, так і фактичні результати ТП у фінансовому секторі.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.463. Minimization of problem loans in banks: economic and legal aspect of state regulation / О. Kostyuchenko, M. Stefanchuk, D. Korobtsova, O. Soniuk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 47-54. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Досліджено проблему управління непрацюючими кредитами у кредитних портфелях банків. На підставі аналізу детермінантів проблемних кредитів зроблено висновок, що Україна як держава з економікою, що розвивається, розв'язати цю проблему без нормативно-правового регулювання не може. На основі статистичних даних продемонстровано, що за допомогою дозволу, заборони та зобов'язання вітчизняна банківська система змогла істотно зменшити частку проблемних кредитів. Відстоюється думка про те, що нормативна деталізація процесу управління проблемними активами надає можливість банкам відповідно до нормативно визначеного життєвого циклу проблемного активу структурувати та поліпшити організацію роботи своїх підрозділів. Обґрунтовано, що економічні передумови формування непрацюючих кредитів залежать від різних факторів об'єктивного

та суб'єктивного характеру, а управління проблемними кредитами прямо залежить від наявних у державі правових моделей вирішення цієї проблеми. Державне регулювання життєвого циклу проблемного активу показало свою ефективність і тим підтвердило необхідність нормативно-правового впливу на процеси мінімізації проблемних кредитів в банках України.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.464. Regulation of the lending market and prospects of financial sector stabilization in Ukraine / R. Sodoma, H. Cherevko, I. Krupiak, H. Andrusiak, T. Shmatkovska, I. Brodska // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 4-13. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Актуальні питання небанківського кредитування фінансовими компаніями та бачення майбутнього регулювання їх діяльності детально окреслюють викладені напрацювання. Проаналізовано зміни в обсяги кредитування на небанківському фінансовому ринку. Проведено аналіз рівня концентрації кредитів за сумою укладених договорів. Сформовано бачення майбутньої візії та місці фінансового сектору економіки. Визначено критерії для оцінки необхідного ступеня нагляду за діяльністю кредитної компанії. Використано загальнонаукові та конкретні економічні методи, а також базовий дослідницький підхід, який надає можливість визначити економічну природу фінансового сектора та сферу кредитування аграрних підприємств. Запропоновано цілі реалізації стратегії економічного зростання на перспективний період для досягнення європейських стандартів на фінансовому ринку. Фінансова підтримка поточної діяльності та перспективного економічного розвитку в Україні досі залишається значною проблемою. Розширення доступу до фінансових ресурсів аграрних суб'єктів господарювання може стати одним із чинників для розвитку економіки України. Головною метою Національного банку України є впровадження ризик-орієнтованого підходу в процедурах ліцензування та нагляду на ринку небанківського кредитування, який надасть змогу йому розвиватися та забезпечить дотримання прав та інтересів клієнтів. Запропоновано зберегти процедуру узгодження значної часті фінансових компаній як ключового елемента перевірки прозорості структури власності та бездоганної ділової репутації власників. Наукову новизну одержаних результатів представлено сукупністю теоретичних і практичних аспектів дослідження, а саме пропозиціями щодо сучасного стану кредитування та рекомендаціями щодо нагляду на фінансовому ринку України.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.276, 2.У.379, 2.У.610, 2.Х.811

Грошовий обіг

2.У.465. Валютні інтервенції як інструмент валютної політики: світовий досвід та особливості застосування в Україні / У. І. Моторнюк, А. С. Завербний, О. Я. Малиновська, М. І. Теребух // Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. — 2020. — 2, № 1. — С. 97-106. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Вивчено досвід зарубіжних країн щодо застосування валютних інтервенцій (ВІ) як інструменту валютної політики. Розглянуто особливості здійснення ВІ в Україні за умов режиму інфляційного таргетування. Виокремлено чинники, що впливають на вибір політики здійснення ВІ. Проаналізовано особливості застосування ВІ, зокрема, динаміку, структуру та форми ВІ Національного банку України з початку 2020 р.

Шифр НБУВ: Ж101837

2.У.466. Грошово-кредитна політика в умовах економічних перетворень / В. В. Коровій // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 167-175. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Мета дослідження — удосконалення теоретико-методологічних і практичних засад реалізації грошово-кредитної політики в умовах економічних перетворень. Визначено, що основними задачами грошово-кредитного регулятора для трансформаційних економік є забезпечення тривалої стабільності національної грошової одиниці, гарантування стійкості фінансової системи держави, опосередковане стимулювання економічного розвитку. Охарактеризовано необхідність перманентного удосконалення методичного інструментарію реалізації грошово-кредитної політики, зокрема, застосування нестандартних інструментів кількісного та кредитного пом'якшення. Визначено роль процентної політики як основного інструменту монетарного регулювання в країнах з розвинутою та трансформаційною економіками. Обґрунтовано доцільність використання правила Тейлора для посилення ефективності вітчизняної грошово-кредитної політики. Доведено, що для відкритих економік у стратегічній перспективі грошово-кредитна політика з метою посилення власної ефективності має базуватися на комбінації плаваючого валютного курсу (різних модифікацій), інфляційного таргетування, адаптивного застосування іншого інструментарію (відсоткової ставки, грошово-кредитних агрегатів тощо) задля наближення до проміжних і кінцевих цілей. Окреслено методологічні та прикладні особливості

реалізації стримуєчості та стимулюєчості грошово-кредитної політики. З'ясовано, що протягом 2005 – 2020 рр. монетарний регулятор застосував в Україні переважно стримуючу грошово-кредитну політику, однак у складних соціально-економічних умовах – пом'якшувачів її. Зазначено основні особливості реалізації таргетування інфляції, обґрунтовано його застосування в трансформційних економіках, зокрема в Україні.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.467. Монетарна політика держави в умовах рецесії / М. М. Оганесян, О. В. Дмитренко // Бізнес Інформ. – 2020. – № 11. – С. 356-361. – Бібліогр.: 14 назв. – укр.

Пандемія коронавірусу та заходи щодо її стримування чинять серйозний негативний вплив не тільки на здоров'я людей, але й на їх добробут. Країни світу переживають зниження ВВП, зростання рівня безробіття та бідності. Багато урядів намагаються підтримати бізнес і приватних осіб за допомогою різних фінансових і грошових заходів. Пандемія COVID-19 досягла України, коли національна економіка вже була у поганому стані. Наслідки нещодавно запровадженого карантину, включаючи уповільнене або зупинене виробництво та зниження торгівлі, можуть лише погіршити ситуацію. Влада не має достатніх економічних ресурсів для виходу з криз, що наближаються, у сфері охорони здоров'я та економіки. Шлях уперед, імовірно, включатиме, крім міжнародної допомоги, не тільки короткотермінові заходи для послаблення негайних наслідків пандемії, але й довгострокове планування побудови більш надійної економіки та «прищеплення» її проти майбутніх потрясінь. Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що уряди багатьох країн світу приділяють достатню увагу проблемі розвитку національної економіки та стимулюванню темпів зростання економіки. Звичайно, важко уявити розвиток економіки без фундаментальної бази, яка буде включена у фінансову систему країни. Основною ефективною роботи фінансової системи в економіці країни є такі елементи грошово-кредитної політики, за допомогою яких можна забезпечити стійкі темпи економічного зростання.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.468. Управління детермінантами конкурентної девальвації: теоретичні та практичні аспекти / В. В. Дергачова, М. О. Кравченко, О. В. Виноградова, В. Я. Голіук, К. О. Кузнєцова // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 1. – С. 281-292. – Бібліогр.: 31 назв. – укр.

Мета роботи – дослідження теоретичних і практичних аспектів управління детермінантами конкурентної девальвації (КД), зокрема її суті, інструментів її реалізації, а також позитивних і негативних наслідків її впливу на економіку країни, яка її реалізує та торговельних партнерів цієї країни. Визначено, що конкурентна девальвація є навмисною девальвацією валюти, ініційованою (та офіційно, і неофіційно) центральним банком із метою зниження вартості експортних товарів для іноземних покупців, таким чином сприяючи розвитку внутрішнього виробництва, розв'язанню проблеми безробіття та зникненню дефіциту платіжного балансу. Визначено, що найбільш відчутно вплив КД проявляється в таких секторах економіки країни: зовнішньоторговельний, промисловий, аграрний, фінансовий і сектор послуг. У результаті дослідження встановлено, що ступінь ефективності КД для стимулювання економічного зростання країни детермінується такими факторами: структура зовнішньої торгівлі, частка імпортованої сировини та комплектуючих у вартості готової продукції, зовнішньоторговельні бар'єри, темпи економічного зростання в інших країнах, еластичність попиту на експортну продукцію, поширеність фіксованих контрактів на сировину та інструментів хеджування ризиків, ефект J-кривої. Виокремлено позитивні та негативні наслідки КД для країни, яка її реалізує, та її торговельних партнерів. Очікуваними позитивними результатами для країни, що девальвує свою валюту, є зростання обсягів експорту та підвищення внутрішнього попиту, що повинно сприяти вищому рівню зайнятості та економічному зростанню. Серед негативних наслідків конкурентної девальвації такі: зниження купівельної спроможності населення, здорожчання імпорту та зменшення його обсягів, зростання рівня інфляції; зростання вартості обслуговування боргів, номінованих в іноземній валюті; зниження обсягів іноземних інвестицій; стримування науково-технічного розвитку та відплив висококваліфікованої робочої сили за кордон.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.469. The influence of decisions on increasing social standards on monetary policy / S. Kolodii, M. Rudenko, L. Gariaga, I. Kochuma, S. Kolodii // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 2. – С. 37-46. – Бібліогр.: 17 назв. – англ.

Підвищення соціальних стандартів є важливим інструментом соціальної політики держави, однак ухвалюючи приймаючи рішення щодо різкого підвищення мінімальної заробітної плати, потрібно враховувати її вплив на фінансову та монетарну політику. Мета роботи – проведення аналізу, яким чином рішення уряду в галузі соціальних стандартів (зокрема збільшення мінімальної заробітної плати) можуть взаємодіяти з рішеннями в галузі монетарної політики, яка базується на таргетуванні інфля-

ції. Описано методіку здійснення аналізу показників і наслідків уповодження інфляційного таргетування в Україні, країнах – географічних сусідах і країн зі схожою економікою. Визначено, що остаточний ефект від впливу змін соціальних стандартів на інфляційні залежить від дії всього передаткового механізму, що включає кілька взаємопов'язаних реакцій, які визначаються як швидкістю передавання імпульсу, так і особливостями інституційного регулювання. Встановлено, що критерієм різкого підвищення рівня мінімальної зарплати є суттєве зміщення кривої відношення мінімальної зарплати до середньої зарплати вгору, що погіршує інфляційні очікування, наслідком яких є модифікація поведінки економічних агентів із подальшим перенесенням на показники поточної інфляції в майбутньому. Підвищення соціальних стандартів є благим рішенням уряду з метою підвищення доходів населення, однак для забезпечення нейтральності подібних рішень для фінансової та монетарної політики воно має бути погоджено з їх цілями та стратегічними завданнями.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.313, 2.У.720

Забезпечення непрацевдатних. Взаємодопомога. Благодійність

2.У.470. Пенсійний фонд України та вдосконалення пенсійного забезпечення / А. В. Булігіна, Д. М. Загорська // Бізнес Інформ. – 2020. – № 7. – С. 160-165. – Бібліогр.: 12 назв. – укр.

Початок реформування системи пенсійного забезпечення в Україні розпочався понад 15 років тому, але наразі існує безліч питань і проблем, пов'язаних з удосконаленням української системи пенсійного забезпечення. Мета роботи – дослідження питань, пов'язаних з проблемами та шляхами вдосконалення системи пенсійного забезпечення в Україні. Розглянуто сучасний стан українського пенсійного забезпечення. Визначено переваги та недоліки солідарної системи. Обґрунтовано неефективність використання тільки першого рівня пенсійної системи. Акцентовано увагу на сучасній системі пенсійного забезпечення для виявлення ряду проблем: збільшення пенсійного віку; дефіцитність бюджетних коштів; складна демографічна ситуація, яка відображається в диспропорції між працюючим населенням і пенсіонерами; «тінізація» виплат працівникам та інші. Визначено негативні наслідки української тенденції – старіння населення. Проаналізовано основні економічні показники пенсійної системи, такі як рівень пенсійних виплат, розмір заробітної плати, коефіцієнт заміщення цих показників та інші. Проаналізовано статистичні дані та окреслено динаміку економічних показників, що характеризують стан української пенсійної системи протягом 2017 – 2019 рр. Розглянуто статистичні дані щодо надходжень та видатків Пенсійного фонду України. Виявлено головні проблеми української пенсійної системи. Обґрунтовано необхідність та доцільність розвитку накопичувальної пенсійної системи та системи пенсійного недержавного забезпечення. Визначено шляхи вдосконалення пенсійного забезпечення України.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.471. Проблемні аспекти соціального страхування в Україні щодо ризиків упродовж життя / О. М. Леванда // Демографія та соц. економіка. – 2022. – № 2. – С. 58-77. – Бібліогр.: 29 назв. – укр.

Соціальне страхування реалізує механізм створення балансу між національною трудовою етикою та обов'язковим піклуванням про пенсіонерів і тих, хто не може працювати за допомогою соціальних програм, які підтримують загальні витрати на споживання. У більшості досліджень увагу акцентовано на загальнооб'язковому державному соціальному страхуванні, але актуальними є дослідження системи соціального страхування з позиції державного та недержавного страхування протягом життя. Мета роботи – виявити проблемні аспекти та дослідити чинний механізм соціального страхування в Україні від соціальних ризиків. Наукова новизна полягає у наданні аналітичного забезпечення щодо виявлення особливостей та проблемних аспектів функціонування соціального страхування в Україні, яке на відміну від нинішнього передбачає аналіз правових засад, статистичних показників у контексті національного інституціонального середовища та розробку пропозицій щодо подолання проблемних аспектів у сфері соціального страхування протягом життя. Методологія дослідження ґрунтується на таких методах: аналіз, синтез, систематизація, статистичний аналіз. Аналіз охоплює період до кризи COVID-19 та епоху пандемії, що надає змогу оцінити потенціал державного управління в умовах непередбачених ситуацій та спаду економіки. Визначено, що головною особливістю загальнооб'язкового державного соціального страхування є зароблена допомога громадянами за рахунок сплати страхових внесків під час трудової діяльності в обмін на право одержувати захист від соціальних ризиків. Разом з тим оцінка стану видатної частини бюджетів державних страхових Фондів виявила недоліки у діяльності щодо невиконання планових показників, незабезпечення контролю за цільовим використанням

коштів із власного резерву та недостатність ресурсної спроможності. Аналіз соціального страхування з точки зору недержавного пенсійного забезпечення за основними показниками діяльності фондів засвідчив низький розвиток інвестиційних процесів, що потребує впровадження заходів щодо поширення обізнаності населення про недержавне пенсійне страхування. Результати дослідження можуть застосовуватися Урядом для зміцнення соціального страхування, яке спрямовано на покращання якості життя населення, зокрема приділяти більше уваги потребі підвищення фінансової обізнаності громадян шляхом надання їм фінансової інформації про пенсійні заощадження та варіанти збільшення рівня їх доходу при настанні пенсійного віку.

Шифр НБУВ: Ж25188

Див. також: 2.С.2, 2.С.4, 2.У.271

Економіка охорони навколишнього середовища

2.У.472. Вектори подолання трансформацій еколого-економічної та соціальної безпеки сталого розвитку на основі модернізації / Г. М. Калетник, С. М. Лутковська // Агро-екол. журн. — 2020. — № 2. — С. 15-23. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Представлено вектори подолання трансформацій еколого-економічної та соціальної безпеки на основі модернізації. Модернізація сектора безпеки — важлива складова комплексної модернізації України. У суспільно-політичному й соціально-економічному розвитку країни сектор безпеки виконує важливу життєву функцію — продукує одне з основних суспільних благ, а саме — безпеку, використовуючи для цього людські, матеріальні та фінансові ресурси країни. Наведений індекс міжнародного екологічного виміру EPI (Environmental Performance Index) і його індикатори визначають здатність тієї чи іншої країни захищати своє навколишнє природне середовище як у теперішньому часі, так і у довготерміновій перспективі, зважаючи на стан національної екологічної системи, можливість протидії екологічним впливам і зниження залежності людей від екологічних проявів, соціальних та інституціональних можливостей країни відповісти на екологічні виклики, спроможності глобального контролю над екологічним станом тощо. Визначено, що компонента безпеки життя — це інтегрована оцінка, яка враховує сумарний вплив сукупності глобальних загроз на сталий розвиток країн світу. У сучасних умовах складовою стратегії соціоприродного розвитку є екологічна модернізація. Кінцевою метою цього процесу є гармонізація всього комплексу відносин у соціально-екологічній системі, її стійкості, збалансований розвиток, що надасть змогу у підсумку уникнути глобальної екологічної катастрофи й забезпечити процес коеволуції людини, суспільства й природи. Одним з основних чинників низької ефективності сектора екобезпеки України є його недостатнє фінансування і низьке матеріально-технічне забезпечення, а це — основні складові процесу технологічної модернізації. Проте реформування сектора безпеки залежить не тільки від збільшення фінансування. Модернізація екологічної безпеки передбачає свідомо організований процес і соціальну практику, що в сукупності сприяють поліпшенню стану навколишнього природного середовища та здоров'я людини й реалізуються через конкретні соціальні інститути та їх взаємодію.

Шифр НБУВ: Ж23660

2.У.473. Виявлення тенденцій екологічної та економічної збалансованості як фактора екологічної безпеки України / А. В. Сидорова, О. С. Черенкевич // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 131-138. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено тенденції еколого-економічного розвитку та його збалансованості в межах концепції сталого розвитку як фактора екологічної безпеки України. Проаналізовано сучасний стан і загальні еколого-економічні протиріччя та обмеження розвитку країни. Запропоновано методичний підхід до оцінки збалансованості розвитку екологічної та економічної підсистем на основі побудови відповідних інтегральних індексів за допомогою методу багатовимірної середньої. У межах такого підходу визначено систему показників, які найкраще відображають стан досліджуваних підсистем у контексті екологічної безпеки на макrorівні. Розраховано інтегральні індекси розвитку екологічної та економічної підсистем України за період 2010 — 2018 рр. Проаналізовано тенденції та рівень збалансованості розвитку екологічної та економічної сфер за цей період. Визначено можливі напрямки покращання збалансованості такого розвитку. За допомогою методу пропорційного розподілу визначено обсяги та напрямки впливу факторів як складових інтегральних індексів екологічної та економічної підсистем. Визначено, що покращання стану екологічної сфери за означений період відбувалося переважно за рахунок збільшення поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища. Водночас інноваційний фактор, а саме: збільшення кількості впроваджених ресурсозберігаючих технологій на промислових підприємствах, поряд зі зростанням рентабельності операційної діяльності промислових підприємств знач-

ною мірою зумовили зростання індексу розвитку економічної підсистеми України за досліджуваний період.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.474. Загрози та ризики імплементації просторової моделі управління природно-ресурсними активами / І. М. Личур, В. В. Микитенко // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1. — С. 11-20. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Сформульовано і розкрито вихідні положення теорії формування просторової системи управління природно-ресурсними активами, деталізованих з урахуванням базових елементів забезпечення достатнього рівня безпеки особи, суспільства і держави, які мають бути враховані під час розроблення й реалізації у практиці управління національним державотворчим проектом сучасних доктрин і стратегій просторового сталого розвитку. Обґрунтовано методологічно важливі положення систематизованої комбінаторики факторів зовнішнього і внутрішнього впливу на організацію просторових природно-господарських утворень у сучасних умовах функціонування національної соціально-економічної системи, відмінність яких від ustalених, передбачає систематизацію ризиків і загроз сучасним процесам просторового управління природно-ресурсними активами держави та її регіонів.

Шифр НБУВ: Ж100860

2.У.475. Принципи формування «зеленого» інвестування країни, роль та значення для конкурентоспроможності / Л. І. Хомутенко, А. В. Кіріл'єва // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 55-61. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розглянуто основні принципи формування та розвитку «зеленого» інвестування в країні, що ключовим елементом у створенні конкурентоспроможного середовища. Мета дослідження — аналіз принципів формування «зеленого» інвестування країни, визначення ролі та значення для розвитку. Визначено, що кожній країні притаманні власні особливості, зумовлені рівнем розвитку країни, її географічним розташуванням, наявністю природних багатств і специфікою використовуваних концепцій, моделей та інструментів розвитку, що відповідають національним пріоритетам і накопиченому досвіду, а тому перехід до «зеленої» економіки для різних держав відбуватиметься за різними сценаріями. У ході дослідження даної теми було з'ясовано, що послідовна та ефективна реалізація принципів «зеленого» інвестування, як і «зеленого» розвитку загалом, можлива лише в регуляторному середовищі, прозорому і справедливому, що розвивається відповідно до принципу верховенства права, з незалежними судовими процедурами, за участі незалежних регуляторів ринку, що діють відповідно до національних інтересів, дотримуючись прав інвесторів і споживачів. З іншого боку, для їх принципів імплементації життєво важливу роль відіграє соціально відповідальна поведінка бізнесу, одним з ключових індикаторів наявності якої є ставлення бізнесу до екологічних питань, ефективності використання ресурсів та енергоефективності, розкриття соціально значущої нефінансової інформації. Зазначено, що в Україні кліматична та інвестиційна політика функціонують окремо одна від одної, а іноді їх цілі є взаємусуперечливими, що запобігає або уповільнює інвестиції у розвиток «зеленої» інфраструктури. Інтеграція кліматичної та інвестиційної політики в єдиних межах може сприяти налагодженій співпраці різних суб'єктів для досягнення спільної мети розвитку, де серед пріоритетів — зниження рівнів викидів CO₂, захист довкілля, «зелений» розвиток. Для ефективного переходу до «зеленої» економіки у країні мають бути створені дієві політичні межі, що передбачають розробку та впровадження стратегій розвитку «зеленої» економіки на основі комплексного та інтегрованого підходу, з охопленням усіх сфер суспільного життя та принципів їх діяльності.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

Див. також: 2.У.184, 2.У.368, 2.У.581, 2.Х.883

Економіка підприємства

2.У.476. Диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності підприємств вітчизняного килимового ринку / О. Г. Мельник, Л. В. Смерека // Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. — 2020. — 2, № 1. — С. 59-69. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Проаналізовано погляди вітчизняних та іноземних дослідників на суть процесу диверсифікації, охарактеризовано основні передумови використання диверсифікації та висвітлено характеристичні особливості видів зовнішньоекономічної диверсифікації підприємств. Виокремлено чинники, що впливають на вибір напрямів диверсифікації як одного з найдієвіших методів забезпечення поступального розвитку підприємства. Досліджено сучасний стан суб'єктів господарювання у межах вітчизняного килимового сектора легкої промисловості, динаміку експортно-імпортної діяльності. Розвинено класифікацію мотивів суб'єктів господарювання щодо диверсифікації зовнішньоекономічної діяльності (ДЗЕД) і розроблено комплексну модель ДЗЕД.

Шифр НБУВ: Ж101837

2.У.477. Дослідження та вдосконалення стратегічного планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства / В. А. Євтушенко, В. І. Ляшевська, Ю. В. Чупринюк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 23-29. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розкрито сучасні особливості стратегічного планування зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) підприємства, які враховують сьогоденне нестабільне зовнішнє середовище, його новизну та складність. Стратегічне планування визначено як важливий елемент системи управління ЗЕД підприємства. Для довгострокового існування підприємства на міжнародному ринку встановлено базові завдання, розглянуто передумови запровадження ЗЕД на підприємстві та його переходу до стратегічного планування. На основі аналізу наукових праць вітчизняних науковців розроблено структуру та етапи процесу стратегічного планування ЗЕД підприємства. З метою забезпечення ефективної діяльності системи стратегічного планування ЗЕД на підприємстві за одержаними результатами розробки етапів встановлено ряд вимог відповідно до його особливостей. Задля успішного здійснення стратегічного планування ЗЕД визначено й охарактеризовано принципи його реалізації. Проаналізувавши процес стратегічного планування ЗЕД, сформульовано види управлінської діяльності. У підсумку виділено обов'язкові критерії стратегічного планування ЗЕД.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.478. Розвиток експортного потенціалу підприємства на європейському ринку FMCG в умовах ризиків / О. В. Хомич, І. М. Манаєнко // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 133-138. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто основні поняття та принципи функціонування суб'єктів господарювання FMCG-ринку. Зважаючи на те, що цей ринок представляє товари швидкого обороту та повсякденного вжитку, які характеризуються високим попитом і частотою покупки, наведено основні закономірності динамічного розвитку цього ринку. На основі розглянутих принципів здійснення діяльності підприємств харчової галузі, що є складовою частиною FMCG-ринку, досліджено особливості експорту продукції молочної промисловості, зважаючи на сучасні економічні процеси в Україні та переорієнтацію експортних потоків з країн СНД до країн ЄС. З'ясовано, що реалізація експортної діяльності напряму залежить від експортного потенціалу. Проаналізовано ризики, пов'язані з відмінністю міжнародних і вітчизняних норм і регламентів експортного законодавства та законодавства сфери якості молочних харчових продуктів нетривалого зберігання, з якими можуть стикатися підприємства, що експортують продукцію молочної галузі на ринок ЄС чи планують відкрити для себе цей перспективний зовнішній ринок. Здійснено оцінку забезпечення конкурентоспроможності української продукції шляхом підвищення якості відповідно до міжнародних стандартів. Визначено детермінанти, які є домінуючими в експортних питаннях діяльності суб'єкта господарювання сфери FMCG на ринку ЄС з урахуванням потенційних ризиків. Доведено, що для нарощування експортного потенціалу господарюючих суб'єктів FMCG-ринку в умовах системних ризиків бізнес-середовища перспективним напрямом дослідження може бути питання вдосконалення інституційної бази у сфері стандартизації, оцінки відповідності та нагляду за ринком шляхом інтегрування українських інституцій у європейські та міжнародні структури.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.479. Соціально-психологічний аспект налагодження взаємодії учасників кластерного утворення / Д. В. Смолич, О. М. Завадська // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 476-481. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Наведено дослідження суті поняття «кластер». Виокремлено ключові ознаки кластерного утворення: географічна локалізація, наявність групи компаній, кооперування та наявність конкуренції всередині кластера, інноваційна спрямованість. Обґрунтовано, що інноваційність є ключовою ознакою відмінності кластерів від мережевих об'єднань підприємств і доведено необхідність орієнтації кластерного утворення на виробництво кінцевої інноваційної продукції (у тому числі матеріальної та/або нематеріальної), постійного моніторингу шляхів підвищення своєї конкурентоздатності. Досліджено соціально-психологічні аспекти налагодження кластерної взаємодії. Дослідження показало, що особливу роль при формуванні кластера відіграють соціально-психологічні прояви людей, перш за все керівників компаній, адже саме вони ухвалюють вольове рішення про налагодження кластерної взаємодії. Проаналізовано соціально-психологічні перешкоди, упередження, а також спонування щодо кластерної взаємодії, які характерні для керівника лідируючої в кластері компанії, керівника підприємства, що відповідає спеціалізації кластера, але не є лідером на ринку, працівників зазначених компаній; керівника та працівників наукових установ, влади, громадськості. Встановлено, що збереження конкурентної боротьби між учасниками кластеру є ключовим аспектом, що викликає найбільшу кількість соціально-психологічних когнітивних упереджень при налагодженні кластерної взаємодії. Окреслено, що розуміння синергетичного ефекту від кластерної вза-

ємодії допомагає спростувати відповідні психологічні упередження потенційних учасників щодо налагодження співпраці.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.480. Теоретико-методичні засади управління інвестиційними ресурсами організації / Г. В. Запорожець // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 433-439. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Узагальнено наявні теоретико-методичні положення управління інвестиційними ресурсами організації, визначено пріоритетні джерела їх залучення та напрями підвищення ефективності використання. Встановлено, що інвестиційна діяльність є одним із найбільш важливих аспектів функціонування будь-якої комерційної організації. Вона надає можливість господарюючим суб'єктам вийти з кризових ситуацій, забезпечити певний рівень конкурентоспроможності та ліквідності. При здійсненні інвестиційної діяльності організація постійно зіштовхується з вибором: інвестиційних ресурсів, інвестиційного рішення, рівнем інвестиційного ризику тощо. Тобто рішення у сфері інвестиційних проектів є достатньо жорсткими, адже експерт завжди несе відповідальність за майбутню окупність вкладених у проект коштів. Акцентовано увагу на тому, що управління інвестиційними ресурсами організації згідно з теорією управління базується на розробці певної стратегії формування інвестиційних ресурсів (фінансових, реальних, інноваційних інвестицій). Тобто визначається загальна потреба в інвестиційних ресурсах, необхідних для реалізації інвестиційної стратегії організації, та розраховується можливість формування інвестиційних ресурсів за рахунок усіх можливих джерел: власних, залучених і позикових. Зазначено, що одним важливим аспектом управління інвестиційними ресурсами організації є невизначеність показників інвестиційних проектів, яка зумовлена певними причинами: невизначеністю через відсутність інформації про повний перелік чинників, що впливають на рівень показників проекту; невизначеністю через відсутність повної інформації про прогностичні значення показників, які характеризують чинники впливу на результативність проекту; невизначеністю, яка зумовлена відсутністю інформації про кількісні залежності між чинниками впливу та показниками інвестиційного проекту. Зроблено висновок, що управління інвестиційними ресурсами організації є складним і трудомістким процесом, реалізація якого залежить від певних чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Ефективність і результативність управління інвестиційними ресурсами організації залежать, з одного боку, від наявності науково обґрунтованої теоретико-методичної бази, з іншого — від вміння менеджменту господарюючого суб'єкта професійно використовувати одержані знання на практиці.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.У.167

Загальні питання економіки підприємства

У.481. Бізнес-процеси — основа ефективних взаємозв'язків структурних одиниць бізнесу диверсифікованих підприємств / Х. Я. Залуцька // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 180-190. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Труднощі ефективного управління диверсифікованими підприємствами, особливо на корпоративному рівні, полягають у складності встановлення оптимальних зв'язків між його бізнес-одинамиціями. Встановлення оптимальних взаємозв'язків передбачає відсіювання надлишкової інформаційної і числової повторюваності переважно описового характеру за рахунок поєднання лише певних ключових елементів конкретного явища залежно від умов, у яких воно знаходиться, що надає змогу зменшити час прийняття відповідних управлінських рішень і покращити їх якість. Мета роботи — виділення базових бізнес-процесів підприємства з визначенням ключових елементів у їх складі, які забезпечать окреслення оптимальних точок дотику для встановлення ефективних взаємозв'язків між бізнес-процесами різних одиниць бізнесу диверсифікованих підприємств у конкретний момент часу. За допомогою історичного методу досліджено підходи науковців до виділення бізнес-процесів на підприємстві за певними класифікаційними ознаками, окреслено особливості кожного виду бізнес-процесу та можливості їх використання для встановлення оптимальних зв'язків між структурними одиницями диверсифікованого підприємства. Для спрощеності дослідження розглянуті види бізнес-процесів за допомогою елементно-теоретичного методу об'єднано у певні групи відповідно до напрямків їх формування. Виділено базові бізнес-процеси у діяльності структурних одиниць бізнесу диверсифікованого підприємства за допомогою методів абстрагування, аналізу, аналогії та узагальнення. Окреслено в межах виділених бізнес-процесів універсальні для усіх підприємств складові та ключові елементи зв'язків різних видів бізнес-процесів між собою. Доведено можливість використання пропонуваних ключових елементів бізнес-процесів як оптимальних точок дотику при встановленні ефективних взаємозв'язків між різними одиницями бізнесу диверсифікованого підприємства за рахунок детальнішого зосередження

уваги на необхідних у певний момент часу їх особливостях (тривалості, грошових коштах, витратах ресурсів тощо).

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.482. Економічне обґрунтування управління бізнес-проєктами підприємств / Н. О. Шпак, Р. З. Будинський // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 498-504. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто економічне обґрунтування управління бізнес-проєктами підприємств. Зокрема, зроблено висновок про необхідність виокремлення основних груп витрат, пов'язаних із таким управлінням, а саме: витрати на розроблення бізнес-плану проєкту (чи аналогічного документа); витрати на пошук виконавців бізнес-проєкту; витрати на підготовку документації, пов'язаної з управлінням бізнес-проєктом; витрати на реалізацію бізнес-проєкту; витрати на підтримку підприємства за результатами реалізації бізнес-проєкту; витрати, пов'язані з навчанням персоналу за результатами реалізації бізнес-проєкту. Розглянуто й інші ознаки такого групування, зокрема, за елементами витрат (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші операційні витрати) чи за статтями калькуляції (сировина та матеріали, напівфабрикати, комплектувальні, паливо й енергія на технологічні цілі, основна та додаткова заробітна плата тощо). Також здійснено структурування витрат на управління бізнес-проєктом за особливостями їх здійснення. Виокремлено витрати, безпосередньо пов'язані з управлінням бізнес-проєктом; витрати, пов'язані з виконанням додаткових угод щодо бізнес-проєкту; витрати, безпосередньо не пов'язані з управлінням бізнес-проєктом, однак понесені підприємством для забезпечення ефективності бізнес-проєктування. При здійсненні економічного обґрунтування управління бізнес-проєктами наголошено на важливості групування відповідних витрат управління за можливістю їх віднесення на окремий бізнес-проєкт (витрати, що безпосередньо відносяться на окремий бізнес-проєкт (прямі витрати), та витрати, що безпосередньо не відносяться на окремий бізнес-проєкт (непрямі витрати)). Таким чином, маючи інформацію про різні види структурування витрат на управління бізнес-проєктами, суб'єкти господарювання можуть усебічно їх діагностувати, формувати кошториси та бюджети, розширювати перелік місць виникнення витрат, прораховувати вартість альтернативних варіантів бізнес-проєктів тощо.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.483. Ефективність використання Data Science у планованні економіко-господарської діяльності підприємств малого бізнесу: монографія / Д. В. Солоха, В. К. Загарій, О. В. Белякова, С. С. Марфенко; ред.: Д. В. Солоха; Київський нац. ун-т культури і мистецтв, Донецький державний університет управління. — Київ: Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, 2020. — 150, [142] с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 139-149. — укр.

Розглянуто новітні складові сучасних інформаційних технологій, зокрема Data Science, й визначено ефективність її впровадження й використання на підприємствах малого бізнесу на теренах України в довгостроковій пролонгованій перспективі. Проаналізовано економічний зміст, закономірності та передумови ефективного розвитку вітчизняних підприємств малого бізнесу. Обґрунтовано основні заходи щодо організації управління таким розвитком за умов використання Data Science. Розроблені підходи, способи й одержані результати являють собою методичну базу щодо організації управління ефективним розвитком підприємств малого бізнесу на засадах Data Science в ринковому, конкурентному середовищі. Проаналізовано організацію ефективної роботи засобів Data Science щодо планування економіко-господарської діяльності підприємств малого бізнесу. Досліджено організацію ефективної роботи засобів Data Science щодо планування економіко-господарської діяльності підприємств малого бізнесу.

Шифр НБУВ: ВА858432

2.У.484. Ефективність як основне поняття та критерій діяльності підприємства / І. П. Отенко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 190-195. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Проаналізовано ефективність як основне поняття та критерій діяльності підприємства. Розглянуто еволюцію поняття «ефективність діяльності підприємства», систематизовано погляди дослідників на визначення цього поняття. В основному дослідники пропонують розглядати ефективність як відношення результату до витрат, або як траєкторію функціонування підприємства. Для здійснення комплексної оцінки ефективності діяльності підприємства запропоновано проводити оцінку за такими критеріями: економічна ефективність виробництва (рівень задоволення потреб ринку, виробництво продукції на одиницю витрат ресурсів, витрати на одиницю товарної продукції, тощо); ефективність використання праці (трудомісткість одиниці продукції, відносне вивільнення працівників); ефективність використання основних виробничих фондів (фондовіддача основних фондів, фондомісткість продукції); ефективність використання матеріальних ресурсів (матеріаломісткість продукції, матеріаловіддача); ефективність використання фінансових та інвестиційних коштів (кофіцієнт оборотності оборотних коштів, тривалість одного обороту нормованих оборотних коштів, відносне вивільнення обо-

ротних коштів, питомі капіталовкладення, капіталовкладення на одиницю введених потужностей, рентабельність інвестицій); якість продукції (економічний ефект від поліпшення якості продукції); фінансово-економічні показники (ліквідності, платоспроможності); ефективність використання активів (фондовіддача, оборотність всіх активів). Результати проведених досліджень є підґрунтям для аналізу ефективності діяльності підприємства та вибору напрямів його подальшої діяльності.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.485. Концепція проєктно-орієнтованого формування програми розвитку підприємства / Р. В. Фещур, С. В. Шишковський, Д. І. Скворцов, А. А. Маніла // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 478-485. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розроблено концепцію проєктно-орієнтованого формування програми розвитку підприємства. Розглянуто дефініції ключових понять розвитку підприємства. Розроблено графічну модель уявлення потенціалу підприємства. Встановлено двохітний характер підприємства у процесі розвитку, що проявляється в його розумінні як об'єкта інноваційних перетворень під дією внутрішніх і зовнішніх факторів, а також суб'єкта, діяльність якого спрямовано на досягнення економічних, соціальних, екологічних та іміджевих результатів. Визначено мету та результати розвитку суб'єкта господарювання. Наведено результати діяльності суб'єктів господарювання України за 2014 — 2018 рр. Встановлено, що на появу економічних результатів опосередковано впливають соціальні, екологічні й іміджеві результати, принаймні, через преференції від лояльності споживачів і персоналу та партнерських відносин у бізнес-середовищі. Досліджено, що формування програми розвитку підприємства в умовах визначеності критеріїв оптимізації, які відображають мету розвитку, наявності проєктних альтернатив та обмеженості ресурсного забезпечення є складним і багатоваріантним завданням. Побудовано багатокритеріальну оптимізаційну модель формування програми розвитку підприємства, що належить до класу лінійних з дискретними змінними, розв'язання якої можна здійснити стандартними засобами програмного забезпечення. Інформаційне забезпечення моделі складається із нормативних даних, що характеризують проєкти, та експертних оцінок результатів їх впровадження. Встановлено, що подолання проблеми полікритеріальності при проєктно-орієнтованому формуванні програми розвитку підприємства можливе шляхом знаходження Парето-ефективного рішення за методами компромісного програмування (рівномірної оптимізації, поступок, штрафних оцінок тощо).

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.486. Обґрунтування цін на продукцію підприємства на основі оптимізаційних моделей / С. М. Осипенко, Т. В. Романчик, С. В. Писаревський // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 145-151. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Визначено доцільність застосування економіко-математичних оптимізаційних моделей для обґрунтування цін та обсягу продукції з метою одержання підприємством максимального прибутку на основі використання аналітичних можливостей економічної моделі беззбитковості виробництва. Сформульовано у змістовному та математичному вигляді задачу оптимізації для визначення рівня цін та обсягу продукції багатонаменклатурного виробництва, що надає змогу одержати максимум прибутку при обмеженнях на величину виробничої потужності. Як параметр оптимізації запропоновано використати величину маржинального доходу за видами продукції, для якого визначаються оптимальні значення її ціни та обсягу. Розроблено схему розв'язання сформульованої задачі та надано рекомендації щодо виконання її блоків. Як вихідні дані використано залежності цін та змінних витрат на одиницю продукції від обсягу її виробництва, на основі яких розраховується маржинальний дохід на одиницю продукції та відповідний обсяг продукції. Для розв'язання задачі обрано метод покрокової оптимізації. Кожний крок — це черговий вид продукції. На ньому формується масив величини маржинального доходу для обсягу продукції в натуральному вимірі за вибраним інтервалом, з якого обирається максимальна величина. Далі перевіряються умови обмеження. У результаті для кожного виду продукції визначаються максимальні величини маржинального доходу та відповідні йому ціни й обсяг продукції. Потім, шляхом віднімання від суми максимальних величин для всіх видів продукції величини загальних постійних витрат, розраховується величина прибутку, яка для даних умов задачі оптимізації є максимальною. Проведено перевірку запропонованих рекомендацій на прикладі з умовними даними для трьох видів продукції.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.487. Оцінювання розвитку суб'єктів господарської діяльності / Р. В. Фещур, С. В. Шишковський, Д. І. Скворцов // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 418-423. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розкрито поняття «розвиток суб'єкта господарської діяльності» та сформульовано концепцію одно-, дво- та багатокритеріального оцінювання його розвитку. Розвиток підприємства розглянуто як процес набуття нових якісних, кількісних або структурних властивостей, що передбачає зміну параметрів його стану. Система трансформується через зростання, активізацію чи структурування складових елементів. Встановлено, що зростання

(горизонтальне, вертикальне, диверсифіковане) передбачає розширення розмірів підприємства, його потенціалу та масштабів діяльності. Активізація відбувається за рахунок підвищення ділової активності підприємства, через налагодження та посилення комунікації з контактною аудиторією (постачальниками, клієнтами, регіональною громадою та ін.). Реструктуризація характеризується перебуванням взаємозв'язків в системі та зміною менеджменту підприємства, тобто вибором нового стилю керівництва, модернізацією організаційної структури управління тощо. Розроблена концептуальна модель оцінювання розвитку суб'єкта господарювання базується на розумінні розвитку як триєдиної сутності потенціалу, функціональної активності та результативності. Зміна будь-якого з цих елементів позначається на розвитку та характеризує його. Іманентною властивістю розвитку підприємства є випередження темпів зміни показників функціональної активності стосовно темпів зміни результативності та потенціалу. Спираючись на дефініцію розвитку як перманентного процесу, що завжди пов'язаний з появою в часі чогось якісно нового або з новим поєднанням діючих елементів, що призводить до утворення нового результату, сформовано трикутний розвиток суб'єкта господарювання. Розроблено етапи оцінювання розвитку підприємства. Визначено критерії оцінювання розвитку суб'єкта господарювання.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.488. Розвиток базового рівня фінансової системи України в умовах глобалізації / В. Г. Боронос, Л. Б. Рябушка, Ю. В. Відменко // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 25-34. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто теоретичні та практичні аспекти розвитку суб'єктів господарювання, як базового рівня фінансової системи України, у контексті їх глобалізації. З'ясовано вплив світової інтернаціоналізації господарських зв'язків на провадження діяльності національними одиницями країни. Визначено етапи розвитку підприємств в умовах глобалізаційних перетворень та інтерпретовано сутність поняття «розвиток підприємства». Проаналізовано стан розвитку суб'єктів підприємницької діяльності за кількісними та якісними показниками. Зокрема, проведено числову оцінку наявного складу суб'єктів господарської діяльності та виявлено їх динаміку. Розглянуто показники обсягів реалізації виробленої продукції у розрізі юридичних та фізичних підприємницьких структур. Проведено вертикальний аналіз реалізації продукції за видами економічної діяльності у розрізі форм організації. Концентрація переважаючого об'єму реалізації у руках підприємств свідчить про їх стратегічне значення у процесах глобалізації економіки України. Представлено тенденцію формування чистого фінансового результату українськими підприємствами. Головною метою функціонування підприємства в умовах глобалізації стає завоювання конкурентних позицій, що виступає характеристикою інтернаціоналізованого ринку. Вплив глобалізації, як рушійного чинника розвитку суб'єктів господарювання, виявляється у виході їх за межі національних кордонів. У межах цього визначено вплив транснаціональних корпорацій на рівень зростання функціональної здатності вітчизняних господарюючих суб'єктів. Конкуруючи з ТНК та маючи імперативність у присутності на світовому ринку, суб'єкти господарювання мають враховувати особливості як значущих та масштабних ринків, так і місцевих (регіональних) культур споживачів. Глобалізаційні тенденції змушують виробничі підприємства розширювати ринки збуту та повністю задовольняти індивідуальні потреби споживачів. В умовах глобалізації визначено чинники, що негативно впливають на стан розвитку суб'єктів господарювання, зокрема визначено сучасні фактори дії на структурні елементи фінансової системи України.

Шифр НБУВ: Ж69231/екоп.

2.У.489. Стратегічний менеджмент портфеля брендів структурного підрозділу ТНК на локальному ринку / Д. Т. Бікулов, В. А. Гаркуша, О. О. Головань, О. М. Олійник, С. В. Маркова // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 2. — С. 80-89. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

У практиці здійснення брендингу для керівників підприємств найбільш проблемним та актуальним питанням є вибір і використання відповідних методів управління брендами й обґрунтування стратегій їх розвитку. Бренд-стратегія є моделлю планованих завдань і розробки заходів брендингу, що спрямовані на одержання конкурентної переваги та збільшення капіталу бренду. Для управління портфелем брендів та обґрунтування стратегій розвитку запропоновано матричні методики. Методика Brand Dynamics надає змогу побудувати карту позицій брендів у портфелі та обрати відповідні стратегії їх розвитку. Матриця ADL/LC на основі аналізу двох параметрів, зокрема стадії життєвого циклу брендів та їх конкурентної позиції, надає можливість сформувати стратегії розвитку брендів, а також визначити збалансованість портфеля в цілому. За допомогою матричних методів проаналізовано портфель брендів Carlsberg Ukraine, що є структурним підрозділом ТНК Carlsberg Group на вітчизняному локальному броварному ринку. Портфель брендів локального підрозділу ТНК Carlsberg Group — Carlsberg Ukraine на вітчизняному броварному ринку є збалансованим. Застосування методик ADL/LC і Brand Dynamics надає змогу компанії галузі

броварництва визначити позиції своїх брендів залежно від ступеня лояльності споживачів і конкурентного стану на ринку та спрогнозувати їх майбутній розвиток, використовуючи відповідні запропоновані стратегії. Визначено, що для бренду «Львівське» доцільно використовувати стратегію утримання позицій; для брендів квас «Тарас» і сидр «Somersby» — стратегії швидкого зростання; для бренду «Carlsberg» — стратегію зростання за рахунок розширення пропозиції або підтримки додатковими інвестиціями; для бренду «Балтика» — стратегію вибіркового зростання; для бренду «Арсенал» — стратегію вибіркового розвитку через утримання ніші; для бренду «Жигулівське» — стратегію вибіркового розвитку через досягнення лідерства в ціноутворенні; для бренду «Славутич» — стратегію ребрендингу або поступового виведення з ринку; для бренду «Guinness» — стратегію утримання ніші.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.490. Стратегічні ресурси забезпечення економічного потенціалу в контексті інтеграційно-диверсифікаційного розвитку підприємства / О. В. Арфеєва, С. Т. Пілецька, Д. В. Заболотна // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 398-404. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — визначення стратегічних ресурсів забезпечення економічного потенціалу в контексті інтеграційно-диверсифікаційного розвитку (ІДР) підприємства. Доведено актуальність створення сприятливих економічних умов для сталого функціонування та зростання рівня технологічного розвитку підприємств, їх забезпеченості необхідними ресурсами, що є невід'ємними елементами здійснення розширеного відтворення в країні. Зазначено, що для результативного функціонування підприємства необхідна наявність певних видів ресурсів, їх збалансована кількість та якісна взаємодія в реальному виробничому процесі на принципах інтеграції та диверсифікації. Визначено, що економічний потенціал підприємства являє собою сукупність певного виду стратегічних ресурсів, що забезпечують реалізацію всіх видів діяльності підприємства шляхом використання його потенційних можливостей і надають змогу за допомогою їх взаємодії ефективно функціонувати та формувати стійкі конкурентні переваги на основі ІДР. Запропоновано системну модель забезпечення економічного потенціалу на основі ІДР, що в умовах формування постіндустріального суспільства вирішує основне завдання — впровадження інновацій і прогресивних змін на підприємстві. Розглянуто структуру стратегічних ресурсів економічного потенціалу підприємства, серед яких особу увагу приділено організаційним ресурсам, які є ресурсами системи управління підприємством, що здійснюють і координують його взаємодію з об'єктами зовнішнього та внутрішнього середовища.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.491. Теоретико-методологічні особливості парадигми сталого розвитку компанії / Л. О. Зайцева // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 409-416. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено теоретичні концепції сталого розвитку для подальшого формування напрямів удосконалення процесів управління функціонуванням компанії в економічному просторі. Через структуру «дисциплінарної матриці» наведено розуміння парадигми сталого розвитку. Визначено формальний апарат, який орієнтується на базові аспекти сталого розвитку; метафізичні компоненти, якими виступають протиріччя розвитку сучасної цивілізації; цінності (в даному контексті — відповідальний бізнес). На основі системного підходу запропоновано історично-контентну модель розвитку компанії на теоретичних засадах сталого розвитку. Категорії моделі відображають закономірний процес розширення та поглиблення елементів парадигми сталого розвитку. Охарактеризовано елементи запропонованої моделі, що розкривають: зміст протиріччя розвитку сучасної цивілізації; трансформацію ресурсів навколишнього середовища в соціальні блага; сфери розвитку людського буття; етапи, аспекти, чинники, принципи, імперативи концепції сталого розвитку; особливості залучення бізнесу в процеси сталого розвитку; напрямки реалізації, етапи впровадження концепції сталого розвитку в діяльність компанії; фактори впливу, потенціал і результати впровадження потенціалу сталого розвитку компанії та їх поєднання з історично-часовими характеристиками. Дана модель надає змогу виділити стратегічну глобальну парадигму сталого розвитку компанії та сформулювати її теоретико-методологічні особливості.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.492. Conceptual framework for financial reporting: integrated policy / N. Savina, N. Pozniakovska, O. Miklukha // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 76-83. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Триває проект діяльності Ради з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МС БО), пов'язаний з їх оновленням і розвитком. Україна основою Національних стандартів БО зробила вибір на користь МС БО як у підприємницькому, так і в державному секторах. Проаналізовано Концептуальну основу фінансової звітності (ФЗ) у підприємницькому секторі, здійснено її порівняння з Концептуальною основою (КО) ФЗ у

державному секторі, чинними вимогами українського законодавства у сфері обліку та ФЗ. Обґрунтовано необхідність створення єдиної КО ФЗ з урахуванням потреб користувачів інформації. Основою для розроблення Міжнародних стандартів (МС) у державному секторі стали відповідні МС для підприємств. Підставою для такого підходу були однакові в основному потреби користувачів ФЗ. Водночас МС БО і КО ФЗ для державного сектору зазначають і особливості функціонування суб'єктів цього сектору економіки. Концепції ФЗ для суб'єктів будь-якого сектору економіки зазначають метою ФЗ одержання певними користувачами інформації про суб'єкт господарювання. У підприємницькому секторі користувачами виступають інвестори, кредитори, інші суб'єкти, а в державному — суспільство в цілому. Концептуальна основа для державного сектору враховує особливості цього сектору економіки, основною ціллю установ якого є надання послуг суспільству, а не створення прибутку та забезпечення повернення капіталу інвесторів. Спільні риси стандартів ФЗ та їх концептуальних основ одночасно з урахуванням сучасних тенденцій і глобальних викликів свідчать про можливість і доцільність створення єдиної (інтегрованої) КО ФЗ.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.493. Critical approach to analysis of the cost management system of business structures / N. Radionova, S. Breus, M. Denysenko, Ye. Khaustova, A. Matiukh // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 190-202. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Наведено основні засади критеріального підходу до аналізу системи управління витратами (СУВ) підприємства. Зазначено доцільність аналізування за кожним етапом процесу управління витратами. Етапами управління витратами визначено: розроблення (прийняття) рішення, реалізація рішення та контролювання. Запропоновано методику обчислення комплексних і результуючого критеріїв для аналізу ефективності СУВ на підприємстві. Серед основних результатів запропонованого критеріального підходу визначено оцінювання ефективності СУВ на підприємстві в розрізі кожного етапу управління та можливість порівняння ефективності СУВ на різних підприємствах. Для кожного етапу управління розроблено по 6 локальних критеріїв і зазначено щодо їх кількісних характеристик для аналізування рівня ефективності СУВ. Локальні критерії можуть набувати значень від 0 до 1. Для кожного з них передбачено 3 варіанта прийнятого значення: найбільш і найменш ефективне для підприємства та проміжне значення. Локальні критерії поєднуються в комплексний критерій. Комплексні критерії кожного етапу управління складають результуючий критерій оцінки СУВ підприємства. Що ближче одержане значення результуючого критерію до одиниці, то ефективніша СУВ на підприємстві. За наведеною методикою проведено аналіз показників п'яти провідних вітчизняних підприємств швейної промисловості. Встановлено, що результуючі показники кожного з досліджуваних підприємств майже вдвічі менші від оптимального результату. Зазначено, що досліджувані підприємства варто зосередитися на поліпшенні чинних СУВ. Причому в кожного підприємства СУВ має різну ефективність функціонування на кожному етапі управління. Тобто запропонована методика надає можливість підприємствам виявити проблемні аспекти в розрізі етапів управління та внести зміни до СУВ із метою підвищення її ефективності.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.494. Digitalization potential of logistics operator / O. A. Pokhylchenko, I. V. Flyk // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 71-85. — Бібліогр.: 28 назв. — англ.

Досліджено методологічні аспекти управління процесом логістичного обслуговування клієнтів підприємств під кутом удосконалення потенціалу його діджиталізації. Встановлено, що потенціал оцифрування логістичних процесів знаходить свій вияв, насамперед, у збільшенні швидкості та ефективності управління, можливості своєчасної корекції загроз і ризиків, які виникають та у полегшенні аналітичної обробки та отримання більш точної оцінки великих масивів інформації. З метою виявлення потенціалу діджиталізації процесу логістичного обслуговування підприємства на прикладі діяльності логістичного оператора, що здійснює доставку вантажів по території України, змодельовано ключові зміни, які можуть виникнути на підприємстві на основі імплементації комплексу заходів щодо впровадження засобів діджиталізації.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

2.У.495. Improving the system of indicators for economic and statistical determination of enterprise efficiency with regard to legal aspects of management / R. M. Skrynkovskyy, O. S. Zaiats // *Бізнес Інформ*. — 2020. — № 3. — С. 416-422. — Бібліогр.: 32 назв. — англ.

Объектом исследования являются особенности формирования, использования и совершенствования системы показателей для экономико-статистического определения эффективности деятельности предприятия с учетом правовых аспектов менеджмента. Установлено, что эффективность деятельности предприятия — это способность предприятия обеспечивать результативность (эффект) процесса, проекта, мероприятий и т. п., которую вы-

числяют как отношение эффекта (достигнутого результата в определенной форме проявления — денежной, материальной, социальной, экологической и т. д.) к затратам, обеспечившим этот результат в системе определения результата экономической деятельности «информация — ресурс — время — условия (фактор риска, возможность) — ответственность». Выявлено, что на практике существуют проблемы, связанные с формированием и использованием системы показателей для экономико-статистического определения эффективности деятельности предприятия с учетом юридической ответственности бизнеса. Установлено, что под юридической ответственностью бизнеса следует понимать: обязанность менеджеров соблюдать законность действий при достижении экономических целей предприятия; пять основных групп юридических обязанностей менеджеров: перед владельцами (советом директоров), перед персоналом (подчиненными), перед клиентами, перед поставщиками и перед конкурентами предприятия. По результатам исследования усовершенствована система показателей для экономико-статистического определения эффективности деятельности предприятия, которая учитывает: финансово-экономическую эффективность; производственную эффективность; коммерческую эффективность; правовую эффективность — в зависимости от уровня соблюдения законности действий менеджерами при достижении экономических целей предприятия в финансово-экономической, производственной и коммерческой сферах. Все это целесообразно учитывать при совершенствовании системы комплексной диагностики конкурентоспособности предприятия для формирования и поддержки процесса принятия и реализации управленческих решений, включая проверку эффективности этих решений в системе менеджмента.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.У.296

Конкуренція. Монополія. Конкурентоспроможність

2.У.496. Інтеграційна адаптивність як основа оцінки потенційної можливості ресурсного забезпечення бізнес-процесів підприємства / X. Я. Залуцька // *Проблеми економіки*. — 2020. — № 3. — С. 126-132. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

В умовах неотехнологічного відтворення, коли успіху досягають підприємства, які оперативно реагують на зростаючі специфічні потреби споживачів, а обмеженість ресурсів підприємства не завжди надає змогу максимально задовольняти постійно виникаючі потреби повною мірою через труднощі врахування і прийняття до використання певних неопродуктів, актуальним є питання раціонального розподілу ресурсного забезпечення виконання бізнес-процесів підприємства таким чином, щоб максимально досягнути відповідного ефекту, який сприятиме успішному стратегічному розвитку підприємств у динамічних умовах зовнішнього середовища. Раціональний розподіл ресурсів можливий на основі певної оцінки доцільності забезпечення саме тим видом ресурсів конкретного бізнес-процесу з відповідних джерел. Мета дослідження — розроблення методичного підходу формування ресурсного забезпечення бізнес-процесів підприємства на основі визначення їх інтеграційної адаптивності. Запропоновано й обґрунтовано складові розробленого методичного підходу. Обґрунтовано необхідність визначення рівня інтеграційної адаптивності бізнес-процесів, подано зміст, структуру й особливості використання поняття «інтеграційна адаптивність». Уточнено послідовність здійснення ресурсного забезпечення бізнес-процесів підприємства в розрізі різних видів ресурсів. Доведено доцільність використання рівня інтеграційної адаптивності бізнес-процесів між собою як основи оптимально-результативного розподілу певного ресурсного забезпечення реалізації поточних та стратегічно перспективних бізнес-процесів, необхідних для ефективного розвитку підприємства в умовах неотехнологічного відтворення. забезпечення бізнес-процесів підприємства на основі визначення їх інтеграційної адаптивності. Запропоновано й обґрунтовано складові розробленого методичного підходу. Обґрунтовано необхідність визначення рівня інтеграційної адаптивності бізнес-процесів, подано зміст, структуру й особливості використання поняття «інтеграційна адаптивність». Уточнено послідовність здійснення ресурсного забезпечення бізнес-процесів підприємства в розрізі різних видів ресурсів. Доведено доцільність використання рівня інтеграційної адаптивності бізнес-процесів між собою як основи оптимально-результативного розподілу певного ресурсного забезпечення реалізації поточних та стратегічно перспективних бізнес-процесів, необхідних для ефективного розвитку підприємства в умовах неотехнологічного відтворення.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.497. Принципи та методи оцінювання конкурентоспроможності підприємств / O. С. Шуміло, Д. С. Рудас, В. М. Сукульський // *Бізнес Інформ*. — 2020. — № 6. — С. 291-297. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — класифікація принципів та дослідження існуючих методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства, вияв їх переваг і недоліків. Зазначено, що конкурентоспроможність підприємства є комплексною порівняльною характеристикою та виражається через її рівень. Наведено алгоритм

оцінювання конкурентоспроможності підприємства, який включає такі етапи: визначення мети оцінювання конкурентоспроможності підприємства, яка полягає в оцінці її рівня за певний період часу; вибір підприємств конкурентів для проведення оцінювання; формування інформаційної бази, вибір груп показників та індикаторів конкурентоспроможності; розрахунок показників конкурентоспроможності підприємства (одиничних, групових, загальних, інтегрального показника рівня конкурентоспроможності); підбиття підсумків за розрахунками та надання висновків про рівень конкурентоспроможності. Обґрунтовано принципи, правила оцінювання та запропоновано їх класифікацію. Принципи оцінювання конкурентоспроможності класифіковано на обов'язкові та спеціальні. До обов'язкових принципів оцінювання конкурентоспроможності належать такі: цілеспрямованості, комплексності, системності, безперервності, об'єктивності. Спеціальними принципами оцінювання конкурентоспроможності є принципи: динамічності, порівняльності, адаптивності, оперативності, інформаційного забезпечення. У науковій літературі існує значна кількість теоретичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємства, в рамках яких запропоновано різні методи оцінки. Наведено класифікацію методів за формою подання результатів оцінювання, серед яких виділяють: графічні, матричні, аналітичні, експертні, комбіновані та комплексні. Досліджено їх переваги та недоліки. За результатами дослідження обґрунтовано доцільність застосування комплексного підходу до оцінки конкурентоспроможності.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.498. Фріланс-ресурси в системі бізнес-процесів підприємства / А. П. Гейдор, А. Ю. Кураченко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 251-258. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто класичні підходи до трактування поняття «бізнес-процес», основою яких є перетворення в результаті здійснення бізнес-процесу входу на вихід. На основі уточненої схеми бізнес-процесу визначено його суть із урахуванням створення цінності для внутрішнього або зовнішнього клієнта. Наведено типологію наукових підходів щодо підвищення ефективності бізнес-процесів підприємства, які доповнено необхідністю оптимізації використання задіяних ресурсів. Досліджено поняття фріланс-ресурсів, що надає змогу підприємствам переглянути свої взаємовідносини як роботодавця з робітниками задля підвищення ефективності свого функціонування як системи бізнес-процесів. Розглянуто особливості віддаленої форми організації праці. Проаналізовано тенденції залучення фрілансерів в Україні та світі. Розглянуто питання рівня освіченості, гендерної нерівності та розподілу за віком у сфері фрілансу. Виявлено, що вітчизняний фрілансер — це, як правило, чоловік віком до 35 років з вищою освітою, а стрімкий розвиток фрілансу в Україні викликаний демографічними змінами, новими технологіями та трансформацією робочої парадигми. Зазначено розміри доходу фрілансерів, їх середньомісячний зарібок у порівнянні зі штатними працівниками, на основі чого виявлено можливість економії витрат на заробітний платі за підприємств, що залучають фріланс-ресурси. Досліджено основний набір бізнес-процесів відділу продажу підприємства оптової торгівлі, на основі чого виявлено технічну можливість залучення фріланс-ресурсів до здійснення практично всіх бізнес-процесів відділу, проте доцільність лише до тих, що передбачають безпосередній контакт з покупцями. Проаналізовано умови реалізації трудового потенціалу фрілансера, особливості та проблеми віддаленої зайнятості. За допомогою системи фінансових і нефінансових оціночних показників КРІ виявлено позитивний ефект, що створюють фріланс-фахівці з продажу для підприємства оптової торгівлі за всіма запропонованими показниками.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.499. The process management of ensuring the enterprise competitiveness in the conditions of economic processes informatization / О. Arefieva, I. Miahkykh, N. Kovalenko, O. Zham, G. Porova // Фінанс-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 302-309. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

Мета дослідження — розроблення механізму управління процесом забезпечення конкурентоспроможності підприємства (КСП) в умовах інформатизації економічних процесів (ІЕП). У процесі дослідження використано такі загальнонаукові та прикладні методи дослідження: аналізу та синтезу, дедукції та індукції використовувалися у процесі визначення методологічної основи управління процесом забезпечення КСП; систематизації та узагальнення — у процесі уточнення мети, об'єкта, суб'єкта механізму управління процесом забезпечення КСП; метод абстрагування та формалізації — для обґрунтування концептуальних положень механізму управління процесом забезпечення КСП в умовах ІЕП; монографічні методи — для поглибленого дослідження поставлених завдань; абстрактно-логічні методи — для теоретичного узагальнення результатів дослідження та формулювання висновків і пропозицій. Запропонований механізм управління процесом забезпечення КСП в умовах ІЕП надає можливість визначити рівень використання ресурсного потенціалу та більш якісно здійснити вибір оптимальної конкурентної стратегії розвитку підприємства, а вироблення рішень надасть

можливість більш точно обґрунтувати конкретні заходи з реалізації стратегії для зміцнення ринкової позиції підприємства в умовах ІЕП. Практична значимість дослідження полягає, перш за все, у побудові схеми механізму управління процесом забезпечення КСП в умовах ІЕП, що створює передумови для відповідальної та обґрунтованої політики підвищення ефективності управління забезпеченням КСП. Оригінальність полягає в обґрунтуванні структурних елементів механізму управління процесом забезпечення КСП в умовах ІЕП, які впливають і визначають заходи щодо підвищення ефективності управління забезпеченням КСП, що надає можливість об'єднати вивчення активних бізнес-процесів, фінансового забезпечення та створення інформаційної підтримки.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.292

Управління

2.У.500. Архетипіка системи управління як основа холистичного розвитку підприємств / В. І. Чобіток // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 486-497. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — формування архетипіки системи управління як основи холистичного розвитку підприємств. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що майстерність управління обов'язково повинна мати в основі талант, оригінальність, креативність і сміливість особистості. Талановитість керівника проявляється в його індивідуальних рисах, нестандартних поглядах мислення, в широкому світогляді, з використанням вербальних і невербальних засобів впливу й обов'язкового розуміння наслідків своїх управлінських дій. Протягом багатьох років існування людство формувало на різних етапах свого діалектичного безперервного розвитку методи, форми та засоби системи управління. Прогрес розвитку системи управління не має лінійної спрямованості та є результатом взаємодії різних процесів, вирішальну роль у цьому розвитку відіграє цілеспрямована діяльність людства, тому що все життя людини полягає у постійних наполегливих пошуках істини для винаходу методів адаптації до мінливого середовища. Наголошено, що, незважаючи на вплив внутрішніх чи зовнішніх факторів, підприємствам завжди необхідно адаптуватися до цих впливів, вчасно й ефективно продукувати управлінські рішення, ризикувати, займатися активним розвитком, що слугуватиме основою для холистичного розвитку будь-якої системи. Визначено, що одним із найбільш складних інструментів управління є управлінське рішення, в основі якого мають бути обґрунтовані креативні рекомендації щодо організації і стимулювання діяльності підприємства. Сформулювати управлінську ідею та переконати у її доцільності не завжди вдається навіть досвідченим управлінцям, які володіють методами мистецтва управління, а отже, необхідно шукати нестандартні, креативні рішення для одержання позитивного ефекту та холистичного розвитку підприємств.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.501. Аспекти теорії результативності: нарратив, когерентні ефекти / Н. В. Буреннікова, В. О. Ярмоленко, І. В. Завгородній // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 166-174. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета роботи — запропонування та висвітлення результатів авторських досліджень щодо існуючої в теорії результативності концепції нарративів, когнітивних проєктів і когерентних ефектів як складових механізму SEE-управління діяльністю підприємств (як систем на мікрорівні) для окреслення перспектив їх подальшого розвитку. На основі узагальнення результатів досліджень наукових праць зарубіжних і вітчизняних учених розглянуто та доповнено авторськими підходами концепції зазначених нарративів. Зокрема, доповнено тріалектичний парадигмальний конструкт «нарратив — алгоритм, когнітивний проєкт — патерн (англ. pattern від лат. patronus — модель, зразок для наслідування, шаблон)» складовою «результати оцінювання за показниками ефектів когерентності». Зазначено має надати певної завершеності та комплексності механізму управління діяльністю підприємств. Висловлено думку, що результати дослідження нарративів уможливають здобуття необхідних якісних даних про зміст правил, норм інститутів тощо, які неможливо одержати, аналізуючи виключно статистичні та інші кількісні історичні факти. Підтверджено, що нарративний аналіз є одним із корисних методів дослідження, котрий надає змогу одержати реалістичну інформацію щодо функціонування системи. Підкреслено, що така інформація є знаннями, котрі пояснюють повторювані економічні дії тощо, які мають стати обов'язковою складовою механізму управління діяльністю сучасних підприємств. У результаті дослідження обґрунтовано, що досягненню ефектів когерентності узгоджених між собою наслідків діяльності конкретного підприємства може сприяти дієве SEE-управління. Висвітлено основні складові механізму такого управління. Перспективами подальших досліджень є висвітлення прикладних аспектів імплементації результатів запропонованих авторами підходів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.502. Генерування управлінських впливів із забезпечення диверсифікаційно-інтеграційного вектора розвитку підприємства: науково-практичний аспект / Х. Я. Залуцька // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 340-350. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Обґрунтовано науково-практичний підхід до генерування управлінських впливів із забезпечення диверсифікаційно-інтеграційного вектора розвитку підприємства. Дослідження виконано із застосуванням методів узагальнення, абстрактно-логічного, індукції, дедукції, систематизації, формалізації, розрахунково-конструктивного. Встановлено, що сучасні підприємства функціонують в умовах неотехнологічного відтворення, оскільки знаходяться під впливом середовища, яке характеризується високим рівнем технологічності, що, відповідно, зумовлює появу таких результатів діяльності підприємства (покращених, удосконалених, кардинально інших), які б забезпечили йому більшу стійкість і ефективність за даних умов, тобто, вимагає їх певної техніко-технологічної видозміненості. Доведено, що ефективним напрямком розвитку підприємства в неотехнологічних умовах відтворення є диверсифікаційно-інтеграційний напрям, що надасть змогу оптимізувати структуру та підвищити результативність підприємства за рахунок підсилення діяльності його перспективних одиниць бізнесу та відмови від неефективних. Запропоновано науково-практичний підхід до формування та забезпечення ефективного диверсифікаційно-інтеграційного вектора розвитку підприємства, враховуючи умови середовища його функціонування. Встановлено, що використання даного підходу надасть змогу оптимізувати структуру підприємства та сформувати ефективний вектор його диверсифікаційно-інтеграційного розвитку через узгодження діяльності відповідних бізнес-одиниць за рахунок встановлення результативних взаємозв'язків між ними. Наведено результати практичного застосування розглянутого підходу, що підтверджують його ефективність зростаючими значеннями показників діяльності певного підприємства.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.503. Застосування сучасних інформаційних систем і технологій в управлінні з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств / Н. С. Скопенко, І. В. Євсєєва-Северина // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 4. — С. 58-70. — Бібліогр.: 35 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження сучасних інформаційних систем і технологій, порівняння їх функціональних компонентів, що гарантує підприємствам якісне вирішення виробничих та управлінських завдань. Окремо основні переваги застосування інформаційно-аналітичного забезпечення на підприємствах. Виділено й охарактеризовано найбільш поширені інформаційні системи та технології: планування потреби в матеріалах, система планування ресурсів підприємства, система управління взаємовідносинами з клієнтами, безперервна інформаційна підтримка поставок і життєвого циклу виробів, системний аналіз і розробка програм. Порівняння характеристик і переваг використання різноманітних інформаційних систем розкриває можливості реалізації різних завдань на підприємствах. Програмне забезпечення (ПЗ) для управління бізнес-процесами забезпечує організації можливість використання системи інтегрованих додатків для управління бізнесом та автоматизувати багато функцій бек-офісу, пов'язаних із технологіями, послугами та людськими ресурсами. Таке ПЗ, як правило, інтегрує всі аспекти операційної діяльності (включаючи планування продукції, розробку, виробництво, продаж і маркетинг), допомагає підвищити точність фінансових даних, встановити оптимальні ціни, стандартизувати критичні бізнес-процедури, полегшити планування проєктів, зменшити зайві завдання тощо. Розглянуто вітчизняні інформаційні системи, що представлені на ринку та окремо основні їх переваги у порівнянні з закордонними аналогами. Рациональний вибір інформаційних систем з урахуванням функціональних особливостей і можливостей підприємств сприятиме більш швидкому одержанню та обробці інформації, її передачі різним підрозділам, надасть змогу прискорити прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Охоплення більшої сфери завдань, якісніше їх виконання, а отже, і краще обслуговування споживачів, сприятиме покращенню конкурентоспроможності та іміджу підприємства, формуванню лояльності до компанії всіх стейкхолдерів.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.504. Концептуальна модель побудови і використання івент-менеджменту в управлінні підприємством / В. М. Мисик // Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. — 2020. — 2, № 1. — С. 29-36. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Сформовано та досліджено концептуальну модель побудови та використання івент-менеджменту (ІМ) в управлінні підприємством. Розкрито суть складових елементів моделі, здійснено їх опис. Розроблена концептуальна модель побудови і використання ІМ в управлінні підприємством надає змогу суб'єктам ІМ і керівникам підприємств ідентифікувати необхідне ресурсне забезпечення, цілі, інструментарій, політику, правила, процедури, індикатори, критерії тощо для ефективнішої реалізації івент-заходів.

Шифр НБУВ: Ж101837

2.У.505. Механізми управління розвитком підприємства: сутність і структура / К. О. Бужимська, І. М. Царук // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 278-287. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Мета роботи — визначення суті, структури та основних елементів механізму управління розвитком підприємства на основі поєднання методу наукового абстрагування та системного підходу до процесу розвитку підприємства. У результаті дослідження встановлено, що механізм управління розвитком підприємства є сукупністю поєднаних механізмів зі складними взаємозв'язками, до яких належать: механізм розробки плану розвитку; організаційно-економічний механізм розвитку; механізм реалізації плану розвитку; механізм контролю та оцінювання процесу та результатів розвитку; механізм коригування плану розвитку; механізм координації процесу розвитку та складових його механізмів; механізм регулювання процесу розвитку та складових його механізмів; механізм мотивації процесу розвитку. Кожний з виділених механізмів має власну складну структуру, яка забезпечує його ефективне функціонування та взаємозв'язок з іншими механізмами управління розвитком підприємства. Важливим моментом є виділення механізмів коригування планів розвитку, координації та регулювання процесу розвитку та складових механізмів, які мають забезпечувати зворотний зв'язок, гнучкість та адаптивність функціонування всіх складових механізмів управління розвитком підприємства. На основі системного підходу до процесу розвитку підприємства з'ясовано взаємозв'язки між його окремими механізмами, системами та механізмами управління підприємством в цілому. Перспективою подальших досліджень у даній сфері є вивчення взаємозв'язків і взаємодії механізмів управління розвитком різних ієрархічних рівнів економіки з метою підвищення їх ефективності та дієвості шляхом удосконалення існуючих і формування нових механізмів, адекватних сучасним умовам господарювання.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.506. Науково-практичні аспекти оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств / Я. В. Юхман // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 240-249. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — формування науково-практичних аспектів оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств з урахуванням постійних змін потреб у суспільстві. Визначено, що протягом усієї історії людства промисловість рухала розвиток цивілізації. Удосконалення механізмів, технологій, винаходів, що перетворювали взаємодію та спілкування людей, безповоротно змінили розвиток цивілізації. Глобальна промислова революція відчутно вплинула на життя та поглядів всіх народів. Сучасна епоха ризику та нестабільності, глобалізації та нових технологій в сукупності перетворюють умови функціонування бізнес-середовища та викликають у багатьох управлінців глибоке занепокоєння. На основі проведеного дослідження розглянуто часові діапазони тривалості кризових циклів, у тому числі проаналізовано цикли криз (підйому та депресії) за М. Кондратьєвим. Розроблено підхід до подолання наслідків криз промисловими підприємствами. З урахуванням впливу кризових явищ на процес формування адаптивно-орієнтованої системи управління промисловими підприємствами на засадах інновацій сформовано алгоритм оцінки їх адаптивного потенціалу, що буде підґрунтям для продукування ефективних управлінських рішень щодо їх розвитку. Запропонований алгоритм науково-практичного підходу до оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств складається з таких етапів: підготовчий (дослідження, проєктування, коригування); аналітичний (оцінка динаміки адаптивного потенціалу промислових підприємств); прагматичний (визначення перспектив розвитку).

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.507. Прикладні засади розвитку маркетингової програми оператора комунікацій ПрАТ «ВФ Україна» з урахуванням впливу маркетингу взаємовідносин / В. А. Коляденко, Ю. В. Васильченко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 462-467. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — визначення та обґрунтування основних засад розвитку маркетингової програми оператора комунікацій з урахуванням впливу концепції маркетингу взаємовідносин, оскільки багато компаній, що займаються послугами зв'язку, спрямовують більшу частину своїх ресурсів на залучення нових клієнтів. Зусилля по утриманню існуючих клієнтів мінімальні, принаймні, що стосується офіційної маркетингової програми. Цей погляд на маркетинг є обмежувальним і потенційно марним. Визначено механізм загальної дії маркетингу взаємовідносин на підприємство; зазначено обов'язкові тенденції та акценти, які мають бути врахованими під час змін у маркетинговій програмі: сервіс; клієнтоорієнтованість; міцні зв'язки як з клієнтами, так і з партнерами, акціонерами, інвесторами, постачальниками; Інтернет-маркетинг; брендинг; розробка застосунків. Розглянуто процес здійснення маркетингу взаємовідносин, головна мета якого полягає у збільшенні конкурентоспроможності та рентабельності підприємства за рахунок задоволення потреб уже існуючих клієнтів та їх збереження. Досліджено існуючі можливі стратегії маркетингу взаємовідносин, що можуть бути покладені в основу

маркетингової програми компанії: основна стратегія обслуговування; налаштування відносин; покращання сервісу; ціноутворення відносин; внутрішній маркетинг. З огляду на проведені дослідження обґрунтовано необхідність внесення змін у маркетингову програму підприємства та визначено, що застосування оператором комунікацій зазначеної концепції в маркетингу компанії підвищує показники прибутковості, лояльності до бренду, спонукає до більшої диференціації товару/послуги та здобуття конкурентних переваг. Для збереження стосунків необхідний хороший сервіс — це й стане одним із провідних орієнтирів і пріоритетів у змінах маркетингової програми компанії. Для досягнення поставленої мети необхідно вдосконалити існуючу маркетингову програму компанії відповідно до нової концепції.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.508. Смартстафінг як інноваційна технологія менеджменту підприємства / Д. Р. Зойдза // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 439-446. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено смартстафінг як інноваційну технологію менеджменту підприємства. Визначено зміст поняття «смартстафінг». Запропоновано розглядати смартстафінг як інноваційну управлінську проектно орієнтовану Інтернет-технологію, що надає змогу регулювати попит і пропозицію трудових ресурсів через надання персоналу з необхідними компетенціями за розкладом або на вимогу. Розкрито модель організації відносин смартстафінгу. Проведено порівняння смартстафінгу з аутстафінгом та аутсорсингом. Систематизовано й узагальнено основні функції смартстафінгу. Досліджено переваги смартстафінгу для роботодавців, працівників та економіки країни в цілому. Серед переваг, які смартстафінг надає менеджменту підприємства, можна назвати такі: раціональне та повне використання трудових ресурсів; прискорення пошуку персоналу з необхідними компетенціями; мінімізація витрат на персонал; інтенсифікація розвитку компанії. З'ясовано, що смартстафінг виступає так званою соціальною платформою, на якій відбувається динамічний перерозподіл наявних трудових ресурсів. Визначено сектори економіки, де доцільно використовувати технологію смартстафінгу, а саме: комплексний аудит і консалтинг; аналіз і прогнозування кон'юнктури ринку; стандартизація, метрологія та сертифікація; інтегровані маркетингові комунікації. Головним недоліком відносин смартстафінгу виступає їх абсолютна зумовленість існуванням інформаційних технологій, а отже, і залежність від них. Метою подальших досліджень у цьому напрямку має стати розв'язання завдань, що перешкоджають ефективному застосуванню смартстафінгу на підприємствах. Особливе місце серед них займає необхідність інституційного оформлення відносин смартстафінгу в системі менеджменту вітчизняних підприємств.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.509. Сучасні технології управління підприємством на засадах цифрової економіки та інновацій / М. М. Климчук, Т. А. Ільїна, С. А. Климчук, Н. Ю. Хоменко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 59-65. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — розробка функціонально-структурної моделі оцінювання впливу цифрових технологій на діяльність підприємства з урахуванням контуру реалізації економічної політики на засадах цифрової трансформації. Активізація темпів цифрової трансформації на всіх рівнях економічної системи, посилення конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках, обмеженість традиційних ресурсів зростання детермінують актуалізацію проблематики забезпечення сталого розвитку виробничо-економічних систем. Визначаючи чинники поступального розвитку, вчені одностайні в думці, що запорукою економічного зростання підприємства є впровадження цифрових технологій. Саме тому ключовою умовою розвитку виробничо-економічних систем виступає управління інвестуванням цифровізації. Систематизація та узагальнення наукових розробок провідних вітчизняних і зарубіжних учених надала можливість виокремити напрями розвитку цифрових технологій, переваги їх інкорпорації у виробничо-комерційну діяльність підприємства та надати теоретично-інструментальний базис дослідження проблематики інвестування процесу цифровізації. Теоретичним підґрунтям управління інвестуванням цифрових трансформацій на підприємстві в контексті комплексного підходу стали системна економічна теорія та інтегрована теорія управління ІТ-ризиками. Запропоновано контур реалізації економічної політики на засадах цифрової трансформації; в його структурі надано характеристику рівнів впровадження цифрових технологій у ракурсі архітектоники економічної системи. Розроблено функціонально-структурну модель оцінювання впливу цифрових технологій на діяльність підприємства залежно від функцій, ефектів цифровізації та регламенту управління інвестуванням.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.510. Умови реалізації безпекоорієнтованого управління підприємствами з урахуванням існуючих загроз / В. І. Припис // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 453-459. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проналізовано актуальне середовище функціонування вітчизняних підприємств і визначено особливості формування системи їх економічної безпеки з акцентом на вдосконалення управлін-

ських підходів. З метою реалізації безпекоорієнтованого управління підприємствами запропоновано перелік умов реалізації такого управління та визначено важливість урахування актуальних загроз і ризиків. З позиції економічної безпеки безпекоорієнтоване управління пропонується розглядати як новий управлінський підхід у діяльності вітчизняних підприємств, що характеризується відповідним рівнем безпеки взаємодії. Визначено, що завжди буде існувати певна кількість умов формалізації управлінських процесів, які опосередковано або безпосередньо будуть впливати на ефективність і принципову можливість реалізації безпекоорієнтованого управління у практичній площині. Тобто існує певна сукупність умов реалізації безпекоорієнтованого управління. Принципово їх можливо розподілити на дві великі групи: які піддаються впливу та які не піддаються впливу на мікрорівні. Здійснено конкретизацію таких умов у розрізі двох груп і визначено особливості їх формування та впливу на економічну безпеку макро-, мезо- та мікрорівнів. Визначено перспективи подальших досліджень у розрізі питань методичного, організаційного та ресурсного забезпечення реалізації безпекоорієнтованого управління підприємствами.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.511. Формування маркетингових рішень у системі управління підприємством / З. П. Двудіт, О. В. Левченко, Д. М. Деркач // Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. — 2020. — 2, № 1. — С. 21-28. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Висвітлено підходи до визначення суті поняття «маркетинг». Запропоновано процес розроблення та ухвалення маркетингових рішень на підприємстві. Сформовано послідовність оцінювання ефективності маркетингової діяльності. Запропоновано інтегральний показник оцінювання рівня такої ефективності, що охоплює показники ефективності: збуту, заходів просування, товарної політики, цінової політики та інших маркетингових заходів. Систематизовано рівні ефективності маркетингової діяльності, їх відповідні характеристики та заходи щодо їх підвищення.

Шифр НБУВ: Ж101837

2.У.512. Цифрові маркетингові канали комунікацій і бар'єри їх впровадження на малих і середніх підприємствах / П. О. Чеморда // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 378-384. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено застосування цифрових маркетингових комунікацій у сучасних умовах. Обґрунтовано відмінні характеристики цифрового маркетингу у порівнянні з традиційним, зважаючи на специфіку роботи його інструментів. Розглянуто основні інструменти та канали цифрових маркетингових комунікацій; надано їх оцінку в контексті розвитку в бік інтегративності та зворотного зв'язку. Проведено аналіз щодо можливості ефективного залучення цифрових маркетингових комунікацій на малих і середніх підприємствах у контексті їх порівняння менших ресурсів. Досліджено роль ключових факторів, що створюють нерівність між малими і середніми та великими підприємствами при роботі з цифровими маркетинговими комунікаціями, а саме: зовнішнього середовища, фінансових і технологічних ресурсів. Виявлено, що малі та середні підприємства, зважаючи на описані обмеження, мають значний потенціал розвитку цифрових маркетингових комунікацій. На основі досліджень представлено новий погляд на сучасний стан і тенденції розвитку можливостей каналів цифрових маркетингових комунікацій. Проналізовано й охарактеризовано наявні бар'єри у впровадженні цифрових маркетингових комунікацій на малих і середніх підприємствах та висвітлено проблеми їх конкуренції в цій сфері з великими підприємствами. З огляду на виявлення недоліків у поточних стратегіях використання цифрових маркетингових комунікацій на малих і середніх підприємствах, існує необхідність у подальшому вивченні специфіки цього напрямку маркетингу. Зважаючи на динамічність розвитку цифрового маркетингу в цілому та його каналів зокрема, такий вектор досліджень стане ще більш актуальним у майбутньому та матиме значну цінність у перспективі.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.513. Management and organizational and economic conditions of strengthening the marketing activity of the enterprise and maintaining efficient agro business / L. Lomovskiykh, M. Ponomarova, L. Chip, E. Krivosheya, O. Lisova // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 263-270. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Аналіз діяльності агропідприємств (АП) вказав на притаманний їй великий ступінь ризику. На відміну від інших галузей, значну питому вагу в інтегральному ризику для сільського господарства становить погодний ризик. Саме цей ризик зумовлює потребу диверсифікації аграрного маркетингу на 3 форми: за дефіциту на ринку основного товарного продукту АП; за балансу збуту-пропозиції та за ринкового надлишку товарної продукції. Вказано на те, що для зменшення ризику значна кількість середніх виробників спирається на багатотоварне виробництво і тому менеджментові доводиться іноді одночасно опрацьовувати всі загадані форми маркетингу. Встановлено, що маркетингова діяльність АП за низки причин (усталеної традиції, браку фінансових ресурсів тощо) часто має спорадичний, фрагментований

характер, не є системною, цілеспрямованою діяльністю з означеними цілями, зв'язаними інструментами, належним фінансуванням і забезпеченням ресурсами. Тому для реалізації ефективного агробізнесу запропоновано низку конкретних кроків: зміна традиційного трибу мислення; формування цілісного системного підходу до маркетингової політики як єдиного узгодженого комплексу менеджменту та маркетингу; ґрунтовне вивчення ринку продукції, яку виробляє агропідприємство, та формування прогнозу наступного сезону. Для посилення маркетингової діяльності та ведення ефективного агробізнесу розроблено алгоритми, які мають на меті набуття конкурентних переваг. Показано, що аграрний маркетинг сьогодні стає більш широкою сферою діяльності, ніж забезпечення сучасного виробництва та збуту за використання основних важелів – цінового, товарного, збутового та комунікаційного. Він має забезпечити найліпшим чином потреби і вимоги споживачів, зокрема за перенесення основної ваги з цінового та збутового аспектів на комунікаційний. Це є одним з основних шляхів забезпечення функції ефективності агробізнесу. Запропоновано використати досвід розвинених країн і ширше використовувати сучасні інформаційні технології менеджменту та маркетингу, зокрема системи підтримки ухвалення рішень та аналізу ризиків і прогнозів на наступний період. Для використання основних систем підтримки ухвалення рішень, аналізу ризиків і прогнозів в українському аграрному менеджменті та маркетингу запропоновано такі шляхи: кооперація, використання на підставі оренди послуг казаних інформаційних систем чи, менш релевантно, експертна оцінка ризиків. Запропоновано математичний метод урахування ступеня ризику в бізнес-процесах АП.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.514. Methodological support for the financial resources management of an enterprise / L. Obolentseva, V. Tretiyak, I. Ternova, I. Segeda, A. Shved // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 2. – С. 244-251. – Бібліогр.: 10 назв. – англ.

Розроблено методичне забезпечення управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств на підставі визначення ключових позицій фінансового менеджменту та його адаптації до наявних економічних умов. З'ясовано, що для побудови ефективної системи управління фінансовими ресурсами підприємства (СУ ФРП) доцільно враховувати такі вимоги: існування причинно-наслідкових зв'язків між елементами системи; динамічність, здатність до зміни якісного стану; володіння параметром, вплив на який надає можливість зміни перебігу економічного процесу. Зазначено, що при розробленні системи бюджетування на підприємстві завжди варто враховувати основні лімітуючі фактори, що впливають на фінансову діяльність суб'єкта господарювання, з яких має починатися розрахунок бюджету, які, своєю чергою, розподіляються на зовнішні та внутрішні. Визначено, що основним завданням проектування комплексної системи бюджетування як складової СУ ФРП є визначення попереднього набору бюджетних показників. Щоб мати гарантії використання всіма учасниками цього процесу ефективних показників, потрібно одночасно застосовувати принципи проектування «зверху-вниз» і «знизу-вгору». Зазначено, що сьогодні великою проблемою для вітчизняних підприємств є боргові зобов'язання. Запропоновано методи управління борговими зобов'язаннями, що надають можливість здійснити управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання на основі визначення ключових позицій фінансового менеджменту. Відзначено, що одним із найважливіших елементів СУ ФРП є ризик-менеджмент, який стає невід'ємним елементом і підсистемою стратегічного управління суб'єкта господарювання. Своєю чергою, одним із найбільш важливих елементів системи ризик-менеджменту на підприємстві є оцінка фінансових ризиків. Зауважено, що сучасні підприємства мають можливість використовувати широкий спектр методів і способів оцінки фінансових ризиків, серед яких виділяють такі кластери методів, як статистичні, аналітичні та експертні. Зроблено висновок, що в умовах економічної та соціальної нестабільності суб'єктам господарювання особливу увагу слід приділяти комплексній системі бюджетування та ризик-менеджменту, оскільки ці 2 напрями є сьогодні найважливішими складовими ефективного управління ФРП.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.158

Матеріально-технічна база. Науково-технічний прогрес. Інновації

2.У.515. Вплив інноваційної діяльності підприємств на розвиток національної економіки України / В. В. Томах // *Бізнес Інформ.* – 2020. – № 4. – С. 96-102. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

У сучасних умовах сталий розвиток жодної з національних економік не можливий без своєчасного та якісного впровадження інноваційної діяльності. Саме своєчасне використання інновацій є запорукою одержання нових і збереження вже наявних конкурентних переваг як окремих підприємств, так і економіки в цілому. Мета роботи – дослідження впливу інноваційної діяль-

ності на національну економіку окремих країн. Досліджено вплив показників інноваційної діяльності на зміну валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення в Україні за період з 2010 до 2018 рр. За допомогою кореляційного аналізу з переліку показників інноваційної діяльності було відібрано чотири, а саме: відсоток інноваційно-активних промислових підприємств від загальної кількості промислових підприємств; відсоток фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств від ВВП; відсоток промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), від загальної кількості промислових підприємств і відсоток реалізованої інноваційної продукції до загального обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг). За допомогою регресійного аналізу було побудовано модель залежності ВВП на душу населення від показників інноваційної діяльності, що показала необхідність контролю над цільовим використанням фінансування інноваційної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.516. Інноваційна ємність підприємств: методичні положення з аналізування та оцінювання / О. Є. Кузьмін, О. Ю. Жигало // *Бізнес Інформ.* – 2020. – № 3. – С. 59-66. – Бібліогр.: 15 назв. – укр.

Розглянуто ємність підприємства як комплекс його невичислюваних можливостей, які перебувають у площині застосовуваних технологій, використаної техніки, знань, умінь та здібностей працівників. Зважаючи на сутнісний зміст поняття, визначено, що інноваційна ємність підприємств не може бути виміряна лише за допомогою показників вмісту компонентів (концентрація, площа, маса) або функціональних змінних, що мають кореляційний зв'язок із характеристиками компонентів. Для оцінювання та аналізування ємності підприємства виділено дві групи методів: пов'язані із вивченням окремих складових ємності, а саме: інформаційної, ресурсної, бюджетної та боргової, фінансової ємності та ємності приміщень (складів) підприємства; передбачають комплексне оцінювання ємності підприємства, для чого можна використати АНР-модель (аналітично-ієрархічну модель), здійснити розробку розгорнутого ландшафту розвитку підприємства, застосувати АНР-модель (модель аналітичного мережевого процесу) чи забезпечити комплексне аналізування ємності підприємства та попити. Надано рекомендації з формування методу оцінювання інноваційної ємності підприємства. Зокрема, з метою підвищення результативності процесів оцінювання слід забезпечити: достовірність процесу оцінювання, що визначається шляхом використання додаткових критеріїв оцінки, показників узгодженості тощо; оперативність; багатокритеріальність та ієрархічність процесу оцінювання, що можливо завдяки формуванню системи показників (ієрархії), виявленню їх критеріальних значень, методів узагальнення тощо; повноту процесу оцінювання, що виникає внаслідок використання кількісних та якісних показників, інтеграції показників із різним рівнем агрегації; простоту, чіткість, єдність вимог до оцінювання; економічну ефективність.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.517. Класифікація факторів впливу на рівень інноваційного забезпечення сталого розвитку підприємств / Я. В. Секірож // *Бізнес Інформ.* – 2020. – № 11. – С. 249-256. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Визначено, що для системного підходу до класифікації факторів впливу на рівень інноваційного забезпечення сталого розвитку підприємств характерна комплексна оцінка виявлення різнопланових об'єктивних факторів. Знання цих факторів, вміння виявляти їх вплив на інноваційне забезпечення підприємства надають змогу встановлювати рівень застосування системного підходу під впливом керуючих домінуючих факторів, створювати ефективний механізм управління ними. Оскільки кожний показник відображає деяку визначену економічну категорію та складається під впливом визначених економічних та інших факторів, то фактори – це гіпотетичні причини, які впливають на ряд показників, що аналізуються. У такому розумінні економічні фактори, як економічні категорії, які відображаються показниками, мають об'єктивний характер. Зроблено висновок, що перелік факторів впливу на рівень інноваційного забезпечення сталого розвитку підприємства завжди індивідуальний і залежить від внутрішніх можливостей підприємства протидіяти факторам потенційної загрози. Зовнішні фактори характеризують загальні умови погіршення ситуації, однак при належному керівництві, досконалій організації та прийнятті кваліфікованих рішень підприємство має можливість уникнути негативного впливу на рівень інноваційного забезпечення сталого розвитку підприємства, незважаючи на значний вплив зовнішнього оточення. Зазначено, що банкрутство підприємства значною мірою зумовлено внутрішніми причинами, і, перш за все, неефективним менеджментом. Усі інші причини є наслідком помилок і неефективних управлінських рішень. Проте наведені класифікації не є постійними, вони змінюються в часі, зокрема залежно від етапу життєвого циклу ринкового товару.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.518. Методичний підхід до оцінки рівня інноваційного розвитку підприємства / К. О. Коледіна // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 88-95. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Встановлено, що для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств необхідно активізувати їх інноваційний розвиток. Визначено, що прийняття ефективних управлінських рішень в інноваційній сфері потребує формування інструментарію комплексної оцінки. Мета роботи — розробка методичного підходу до оцінки рівня інноваційного розвитку підприємства на підставі інтегрального показника, який базується на вимірюванні узагальнюючих показників фінансово-економічної, виробничо-технологічної, науково-технічної, ринкової, трудової, інформаційної, екологічної та соціальної складових інноваційного розвитку. Наведено принципів послідовність проведення оцінки рівня інноваційного розвитку підприємства. Аргументовано та деталізовано кожен із семи етапів проведення оцінки: від встановлення мети до побудови інтегрального показника розвитку. Запропоновано методичний підхід до оцінки рівня інноваційного розвитку підприємства, який складається з трьох блоків. Підготовчий блок складається з сукупності всіх заходів, що передують безпосередньому виконанню розрахунків. Реалізаційний блок складається з відбору найбільш результативних показників за кожною з восьми функціональних підсистем, встановлення алгоритму їх розрахунку й обґрунтування критичних значень. Результуючий блок — сукупність заходів щодо розрахунку обраної системи показників оцінки, систематизації й аналізу одержаних результатів і надання рекомендацій з поліпшення стану інноваційної діяльності підприємства. Обґрунтовано доцільність застосування запропонованого методичного підходу, який надає змогу ретельно дослідити процес інноваційного розвитку підприємства та прийняти виважені й обґрунтовані управлінських рішення щодо цього процесу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.519. Сучасні підходи до формування ефективної інноваційної політики підприємства / Н. С. Скопенко, І. В. Євсєєва-Северина, І. А. Бойко, Д. В. Капля // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 6. — С. 90-105. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження інноваційної активності вітчизняних підприємств і визначення сучасних підходів до формування ефективної інноваційної політики суб'єктів господарювання. Обґрунтовано необхідність розробки програми стратегічної стійкості, зважаючи на специфіку діяльності підприємства. Визначено, що такі програми спрямовано на екологізацію виробництва, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, проведення техніко-технологічних змін, впровадження заходів корпоративної соціальної відповідальності, що сприяє збільшенню кількості конкурентних переваг підприємства. Обираючи певні напрямки інноваційного розвитку та реалізуючи інноваційні проекти, підприємство досягає певного рівня інноваційної активності. Акцентовано увагу на необхідності врахування всіх потенціалів підприємства та прогнозування змін зовнішнього середовища для вибору вірної стратегії інноваційної діяльності. Розглянуто фактори, що можуть чинити як позитивний, так і негативний вплив на реалізацію комплексної інноваційної стратегії. Реалії сьогодення, мінливість середовища господарювання, зміни в потребах споживачів, розвиток технологічного прогресу потребують швидкої адекватної реакції підприємств. Суб'єкти господарювання мають формувати інноваційну політику з метою створення та виведення на ринок принципово нових видів продукції, покращення якості існуючих товарів і послуг, постійного вдосконалення технологій виробництва для підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого зростання. Реалізація ефективної інноваційної політики сприятиме розширенню збуту інноваційної продукції, виходу підприємств на зовнішні ринки, покращенню іміджу держави в міжнародному просторі.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.520. Циркулярна модель взаємозв'язку інноваційної ємності підприємства та експортної діяльності / О. Ю. Жигало // Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. — 2020. — 2, № 1. — С. 46-58. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Проаналізовано сучасний стан експорту результатів інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. На підставі одержаних результатів ідентифіковано низький рівень розвитку технологічного експорту в Україні на тлі існування інноваційної ємності вітчизняних бізнес-структур. З метою активізації експортної діяльності та подальшого нарощення інноваційної ємності українських підприємств розроблено та обґрунтовано циркулярну модель взаємозв'язку інноваційної ємності та експортної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж101837

2.У.521. The concept and types of information systems in management of enterprise / V. Milinevska, N. Kudrenko // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 1. — С. 35-40. — Бібліогр.: 5 назв. — англ.

Сучасні підприємства — це складні організаційні системи з окремими складовими, що постійно змінюються та знаходяться в складній взаємодії одна з одною. Для нормального функціонування підприємств в умовах ринкової економіки необхідна

досконала управлінська діяльність на основі комплексної автоматизації управління всіма виробничими та технологічними процесами, а також ресурсами. Інформаційна система (ІС) управління — сукупність інформації, економіко-математичних методів і моделей, технічних, програмних, інших технологічних засобів і фахівців, призначена для обробки інформації та прийняття управлінських рішень. ІС управління має вирішувати поточні завдання стратегічного, тактичного й оперативного планування, а також завдання оперативного обліку фірми. Успішне функціонування ІС управління позитивно впливає на економіку підприємства в цілому за рахунок удосконалення організаційної структури й автоматизації управлінських процесів, підвищення якості роботи та полегшення праці управлінського персоналу, завдяки чому підвищуються кінцеві річні результати виробничо-комерційної діяльності. ІС управління надають змогу системно підходити до обґрунтування та прийняття управлінських рішень, підвищувати рівень їхньої оптимальності, дєвості та результативності. Визначено суть поняття «ІС в управлінні підприємством», завдання ІС в управлінні підприємством; наведено класифікацію ІС в управлінні підприємствами, перелічено функції ІС в управлінні підприємствами та варіанти їх здійснення; проаналізовано переваги та недоліки ІС при застосуванні в обліку з метою формування економічної інформації; виділено організаційні форми ІС управління підприємством; визначено принципи формування та використання ІС в управлінні підприємствами.

Шифр НБУВ: Ж69879

Див. також: 2.У.133, 2.У.320, 2.У.490

Праця на підприємстві

2.У.522. Аналіз проблем пошуку та залучення персоналу організації / Х. С. Столярук, М. О. Харенко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 319-328. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено процес пошуку та залучення персоналу організації із урахуванням двох ключових напрямків: аналізу стану і каналів пошуку та залучення персоналу; здійснення оцінки ефективності технологій пошуку та залучення персоналу. Зазначений аналіз здійснено на прикладі підприємства, яке спеціалізується на оптовій торгівлі (дистрибуція) товарами продовольчої та непродовольчої груп. Виявлено низку проблем: висока плинність кадрів; відсутність чітко встановлених нормативів процесу пошуку; суттєвий відсоток часових відхилень процесу пошуку та залучення; висока релевантність оцінок каналів пошуку фахівцями відділу щодо наявності недоліків; результати оцінки каналів пошуку фахівцями відрізняються від фактичних; неоптимальний вибір технологій пошуку персоналу; негативна та не прогресивна динаміка в деяких показниках ефективності процесу пошуку; відсутність тісної співпраці відділу управління персоналом підприємства з навчальними закладами з приводу пошуку молодих перспективних фахівців; проблеми оптимізації пошукових каналів у процесі підбору. Виявлені проблеми діагностовано за допомогою авторського інструментарію соціологічного опитування фахівців з пошуку та залучення персоналу досліджуваного підприємства, а також аналізу показників ефективності. Визначено та проранжовано переваги та недоліки різних технологій пошуку та залучення кандидатів; визначено частоту застосування цих технологій на досліджуваному підприємстві; проаналізовано часові затрати на різні етапи реалізації ключових технологій; проведено порівняльну характеристику затрат часу на реалізацію внутрішніх і зовнішніх способів пошуку та залучення персоналу; визначено найбільш ефективні канали пошуку кандидатів. Сформульовано перелік показників оцінювання процесу пошуку та залучення персоналу, а також визначено показники, які мають негативну динаміку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.523. Оцінювання ефективності фінансування інноваційного потенціалу персоналу підприємства / М. В. Адаменко, Р. В. Короленко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 212-220. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Узагальнено підходи та визначено поняття «фінансування інноваційного потенціалу персоналу підприємства». Розглянуто методичні підходи, що найчастіше використовувалися для аналізу ефективності фінансування об'єктів. На основі проведеного огляду авторами запропоновано власний методичний підхід до оцінювання ефективності фінансування інноваційного потенціалу персоналу підприємства, який включає: формування структурно-логічної схеми, визначення етапів, інструментарію, розробку відповідної системи загальних і часткових показників, а також критеріїв такого оцінювання. Особливістю вдосконаленого методичного підходу до оцінювання ефективності фінансування інноваційного потенціалу персоналу підприємства є об'єднання в загальну систему: показників достатності та своєчасності фінансування; ступеня використання фінансових ресурсів, їх прибутковості, вартості, досягнення цілей у процесі залучення фінансових ресурсів для фінансування інноваційних здібностей і можливостей працівників підприємства; критеріїв відповідності фінансування граничному значенню, оптимізації фінансування;

критеріїв порівнянності «прибутковість — вартість», «використання фінансових можливостей — досягнення цілей використання інноваційного потенціалу персоналу». Виконання всіх етапів оцінювання ефективності фінансування інноваційного потенціалу персоналу підприємства надає змогу встановити рівень цієї ефективності відповідно до поставлених цілей і завдань, а також є основою обґрунтування управлінських рішень.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.524. Соціально відповідальне управління персоналом підприємства в умовах цифровізації економіки / Н. М. Дашенко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 424-432. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено суть і виявлено особливості соціально відповідального управління персоналом підприємства в умовах цифровізації економіки. Визначено суть категорій «соціально відповідальне управління персоналом підприємства» і «цифровізація економіки», що надало можливість виявити основні завдання соціально відповідального управління персоналом в умовах цифрової економіки. Установлено, що соціально відповідальне управління персоналом підприємства є концепцією, згідно з якою компанії інтегрують соціальні й екологічні питання у свою комерційну діяльність та взаємодію із зацікавленими сторонами на добровільній основі. Установлено, що основний акцент керівники вітчизняних підприємств роблять на внутрішній відповідальності безпосередньо перед своїми працівниками. При цьому на першому плані — розуміння необхідності внутрішньої соціальної відповідальності, а вже потім — як відповідальності перед споживачами. Установлено, що в період становлення «Індустрії 4.0» особливо цінними ресурсами компанії є співробітники, з їх знаннями та здібностями. Обґрунтовано, що впровадження цифрових технологій зумовлює значні зміни потреб у персоналі та вимог до фахівців. Установлено, що глобальна цифровізація стає важливим каталізатором трансформації кадрової політики. інноваційні технології в HR активно впроваджують і використовують не тільки IT-компанії, але і підприємства усіх сфер діяльності. Спираючись на досвід бізнесу, виділяють 5 особливостей сучасних компаній, які використовують цифрові технології у HR. Дослідження щодо рівня розвитку цифрових технологій у HR показали, що лише 4 % компаній пройшли повну цифрову трансформацію і автоматизували всі функції HR. Одержані результати надали змогу виділити деякі тренди у галузі HR, які відіграють сьогодні важливу роль при формуванні бізнес-стратегії з управління персоналом на найближчі роки. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є вдосконалення злагодженої співпраці бізнесу, держави і некомерційних організацій для виходу на абсолютно нові рівні корпоративної соціальної відповідальності.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.525. Сучасні практики формування залученості персоналу в компаніях / А. В. Василюк, А. Є. Кравченко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 398-403. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено залученість працівників як одну з важливих концепцій сучасного менеджменту персоналу та напрям управління брендом роботодавця. Досліджено суть і складові залученості персоналу, а також визначено функції фахівців з менеджменту персоналу, особливостей HR-процесів і прогресивних практик з точки зору формування високої залученості працівників у компаніях. Розроблено власне визначення залученості персоналу, під якою розуміють соціально-психологічний феномен взаємовідносин компанії та її персоналу, який проявляється у високому рівні віддачі та продуктивності працівників, їх ініціативності та емоційній прихильності до компанії, прагненні до постійного розвитку та професійного зростання, збільшенні власного внеску у досягнення цілей розвитку компанії та її конкурентоспроможності. Для дослідження прогресивних практик з точки зору формування високої залученості працівників у компаніях було проведено експертне опитування, яке показало, що рівень залученості персоналу на досліджуваних підприємствах складає близько 85 %. Безпосередню роль у цьому випадку зіграли фахівці з управління персоналом, адже рівень довіри до HR-менеджерів становить 81,3 %. Доведено, що вихідною точкою для визначення прогресивних практик формування залученості персоналу має стати оцінювання наявного рівня залученості працівників, виявлення вузьких місць, що має здійснюватися на постійній основі із забезпеченням зворотного зв'язку. Акцентовано увагу на тому, що усі HR процеси мають бути наскрізно наповнені корпоративною культурою залученості, а формування залученості персоналу має починатись з місії та стратегії управління персоналом. Виокремлено основні рекомендації до удосконалення HRM-політик і практик формування ефективної організаційної діяльності щодо підвищення залученості працівників.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.526. Удосконалення методології оцінювання рівня та стану безпеки кадрових інтересів підприємства / Є. В. Міщук // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 300-309. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — вдосконалення методології оцінювання рівня та стану безпеки кадрових інтересів підприємства. Визначено,

що основою методології оцінювання безпеки кадрових інтересів підприємства є її диференціація на окремі види: безпеку кадрового забезпечення та безпеку ефективності використання персоналу. Показано, що оцінювання рівня і стану безпеки кадрових інтересів характеризується власною методологією. Установлено, що індикатором безпеки ефективності використання персоналу є показник продуктивності праці, а індикаторами безпеки кадрового забезпечення є коефіцієнти забезпеченості трудовими ресурсами. Останні можуть набувати різного сенсу залежно від специфіки діяльності підприємства, його галузевої приналежності та інших особливостей. Визначено, що як лімінальні значення показників продуктивності праці та забезпеченості трудовими ресурсами доцільно застосовувати їх максимальні значення серед підприємств галузі в період оцінки. Запропоновано оцінку рівня безпеки кадрових інтересів проводити на підставі показника, що враховує нестачу прибутку до оподаткування. Дана нестача утворюється в тому разі, коли фактичні величини індикаторів безпеки не відповідають відповідним лімінальним значенням. Запропоновано оцінювання стану безпеки кадрових інтересів здійснювати з використанням зваженого періоду часу, протягом якого фактичні значення індикаторів безпеки кадрових інтересів підприємства — об'єкта оцінки досягнуть своїх лімінальних значень. Апробацію запропонованих підходів виконано на прикладі гірничодобувних підприємств. Виявлено, що найвищий рівень і найкращий стан безпеки кадрових інтересів протягом 2017 — 2018 рр. був на ПРАТ «Північний ГЗК». Інші підприємства галузі потребують коригування політики стосовно підвищення продуктивності праці персоналу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.527. Формування системи стимулювання праці з метою підвищення ефективності діяльності підприємства / А. О. Заїнчковський, Т. В. Алюшкіна // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 6. — С. 82-89. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано особливості та специфіку праці як одного з ключових факторів виробництва, досліджено його принципові відмінності від інших видів ресурсів і теоретичні аспекти суті понять «стимул» і «стимулювання праці». Проаналізовано види стимулів, що можуть застосовуватись керівниками вітчизняних підприємств із метою підвищення інтенсивності праці персоналу та покращання результативності трудової діяльності. Обґрунтовано доцільність і необхідність орієнтації на особисті потреби працівників у процесі вибору стимулів, що застосовуватимуться до персоналу при реалізації заходів щодо стимулювання праці. Встановлено взаємозв'язок між процесом стимулювання персоналу та рівнем продуктивності праці. Визначено рівень впливу впровадження системи стимулювання праці на результативність діяльності підприємства, відповідно до чого обґрунтовано необхідність оптимізації використання трудових ресурсів шляхом стимулювання персоналу. Розроблено та запропоновано модель формування системи стимулювання праці для виробничих підприємств. Модель наведено у вигляді загального алгоритму, порядку здійснення ключових заходів і робіт, необхідних для розробки дієвої системи стимулювання. Запропоновано один із можливих варіантів системи критеріїв оцінки досягнень трудової діяльності працівників, на основі якої може здійснюватися справедливе винагородження співробітників. Практична значущість дослідження зумовлена можливістю використання керівниками матеріалів дослідження для розробки комплексу заходів у межах процесу управління персоналом із метою оптимізації використання трудових ресурсів та, як наслідок, підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Запропонована модель може слугувати опорним планом розробки системи стимулювання на підприємстві.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.528. Evaluation and removal of demotivating criteria in organizational support of the enterprise staff incentive mechanism / I. Levytska, H. Tarasiuk, A. Klymchuk, V. Postova, A. Chahaida // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 252-262. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Мета роботи — виявлення найбільш суттєвих демотиваторів персоналу на підприємстві, розроблення заходів, спрямованих на нейтралізацію демотиваторів на підприємстві, підвищення інтегрального показника активізації персоналу (ІП АП), підвищення ефективності управління підприємством. Використано методи: загальнонаукові та спеціальні. З загальнонаукових було використано такі методи: дедукції (при побудові структури важелів впливу на формування механізму оцінки, мотивації та стимулювання персоналу підприємства), індукції, абстрактно-логічного та синтезу, аналізу (при аналізі динаміки ІП АП). Із спеціальних методів: факторний аналіз (при дослідженні коригувальних заходів для зниження демотиваторів і підвищення ІП АП на підприємстві), розрахунково-конструктивний і метод порівнянь, табличний і графічний, економіко-статистичний, кореляційний аналіз, методи прогнозування та інші методи дослідження економічних та управлінських процесів та явищ. Досліджено проблеми, які можуть виникати при оцінюванні, мотивації та стимулюванні персоналу, визначено демотиватори трудової

діяльності персоналу. Сформовано перелік рекомендаційних коригувальних заходів із метою підвищення ПІ і зниження рівня впливу демотиватора на підприємствах. Установлено, що загальна мета формування механізму оцінки, мотивації та стимулювання персоналу має стати результатом збігу цілей та інтересів працівників із цілями та інтересами підприємства, підвищення продуктивності персоналу, заохочення працівників до прояву ініціативи в розв'язанні їх як особистих проблем, так і проблем підприємства, поліпшення робочої атмосфери серед підлеглих, задоволення базисних потреб персоналу, попередження надмірного перенавантаження працівників. Уперше запропоновано алгоритм оцінювання та зниження демотиваторів персоналу для підприємств, розроблено коригувальні заходи для зниження демотиваторів і підвищення ПІ АП на підприємстві. Запропонована методологія може бути використана як методичне підґрунтя для розв'язання проблем стратегічного управління підприємством і його персоналом.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.529. Human resource management and corporate culture in small enterprises: case of Ukraine / I. L. Petrova, M. Albdrane // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 304-312. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Освещены особенности системы управления человеческими ресурсами на малых предприятиях Украины, определены те отличительные особенности, которые отражаются в организационной культуре и представляют, с одной стороны, уникальные возможности роста производительности в организации, а с другой стороны, препятствуют ее развитию. Система управления человеческими ресурсами рассматривается как сложный и многогранный процесс, охватывающий комплекс организационных практик и мероприятий, направленных на результативное и эффективное использование наиболее ценного — человеческого — ресурса организации, и в то же время как динамичная система, которая должна постоянно совершенствоваться. Специфика управления человеческими ресурсами в малом бизнесе Украины проанализирована и сравнена с европейским опытом. Внимание авторов уделено основным характеристикам системы управления человеческими ресурсами в малом бизнесе, включая профессиональное развитие персонала, использование аутсорсинга и лизинга персонала, систему мотивации, а также совершенствование организационной (корпоративной) культуры. Эти характеристики свидетельствуют как о противоречивых проблемах роста малых предприятий, так и о возможностях их дальнейшего развития. Показано, что слабость украинского малого бизнеса проявляется в ограниченности применения HR-практик, неформальных процедур и отношений; в отсутствии социальной защиты; в неопределенности и непредсказуемости ведения бизнеса; в недостаточном уровне развития корпоративной культуры. На основе результатов исследования высказаны предложения по усовершенствованию системы управления человеческими ресурсами на малых предприятиях.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.530. Management of the production resources of enterprise based on financial motivation of the personnel: theoretical aspect / O. Gaponenko, M. Mashchenko, O. Klimentko, N. Stepanenko, O. Sergienko // Финанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 421-429. — Бібліогр.: 29 назв. — англ.

Розглянуто теоретичні та організаційні аспекти обґрунтування управління на основі ефективної матеріальної мотивації (ММ) персоналу щодо її впливу на використання виробничих ресурсів підприємства (ВРП). Для визначення об'єкта дослідження, впливу ММ персоналу розкрито зміст категорії «ефективність ММ»; охарактеризовано методи ММ; наведено класифікацію ВРП. Узагальнення положень надало змогу охарактеризувати ефективність ММ персоналу за двома основними напрямками: забезпечення заробітної плати та інших надбавок відповідно до кількості та якості результатів праці, а також вартості робочої сили на ринку праці; забезпечення роботодавцю підвищення величини продуктивності праці, а також абсолютних показників доходу, прибутку на 1 гривню заробітної плати (зарплатовіддачі). Теоретичний підхід до управління виробничими ресурсами розроблено на основі ММ персоналу. Він передбачає реалізацію трьох етапів. Перший етап — аналіз стану ефективності ММ персоналу. Він передбачає реалізацію: визначення стану ефективності ММ персоналу та постановку завдання; формулювання цілей ММ персоналу щодо впливу на використання ВРП. Другий етап — розроблення рішень щодо посилення впливу ММ персоналу на використання виробничих ресурсів. Він передбачає реалізацію: визначення набору обмежень, узагальнення відповідних рішень. Третій етап — ухвалення та виконання рішення. Він передбачає реалізацію: розроблення критеріїв вибору рішення; вибору та впровадження відповідного рішення. Запропоноване аналітичне обґрунтування ухвалення відповідних рішень ураховує організаційні, інформаційні та технологічні аспекти та передбачає застосування відповідного методу ухвалення рішень для вибору оптимального варіанта впливу на використання виробничих ресурсів.

Шифр НБУВ: Ж73250

Фінанси підприємства

2.У.531. Алгоритм побудови системи управління фінансами на підприємстві / В. В. Маліков // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 344-348. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Основною проблемою управління фінансами в практичних умовах є те, що через безліч наявного з цього питання матеріалу керівнику підприємства важко зрозуміти, з чого саме треба починати, яка інформація йому потрібна та на які показники (проблеми, явища) слід звертати увагу першочергово, а також яким чином все це пов'язано. Запропоновано алгоритм побудови системи управління на підприємстві подати в такому вигляді: визначення фінансових цілей підприємства; виділення підсистем управління фінансами; визначення інформаційного забезпечення функціонування системи управління фінансами; визначення та дотримання правил управління фінансами. Для практичного застосування пропонується фінансові цілі підприємства навести у вигляді такої ієрархічної трірівневої моделі: основна ціль — одержання надлишкового грошового потоку; додаткові цілі — одержання прибутку та забезпечення платоспроможності підприємства; цілі розвитку — підвищення вартості підприємства та збільшення прибутку для його капіталізації. Виходячи зі сформульованих вище фінансових цілей запропоновано виділити такі підсистеми управління фінансами: управління грошовими потоками; управління платоспроможністю; управління витратами, доходами і прибутком. Крім того, автор пропонує управлінські звіти умовно розділити на кілька рівнів (оперативний, тактичний і підсумковий) та виділити певні правила управління фінансами. Запропоновані рекомендації нададуть змогу на практиці уникнути, зокрема, таких проблем, як виникнення касових розривів, ускладнення відносин з кредиторами тощо.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.532. Дослідження ймовірності настання банкрутства виробничого підприємства / А. М. Савченко, Н. В. Фішер // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 186-191. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження та обґрунтування можливостей використання традиційних методів аналізу фінансового стану суб'єктів підприємництва в поєднанні з методикою визначення ймовірності банкрутства підприємства. Економіка країни характеризується фінансово-економічною кризою, яка спричинила потужну хвилю банкрутств, що активізувало науково-прикладні дослідження, спрямовані на впровадження на вітчизняних підприємствах ефективної системи раннього запобігання та реагування на загрозу критичного банкрутства. Досліджено зарубіжні та вітчизняні методи аналізу ймовірності настання банкрутства підприємства, визначено їх переваги, недоліки та можливість застосування. Висвітлено причини банкрутства вітчизняних суб'єктів господарювання та запропоновано комплекс дій у межах антикризового фінансового управління для запобігання банкрутства. Розглянуто західну та вітчизняну моделі оцінки ймовірності банкрутства. Як приклад західної моделі обрано п'ятифакторну модель Альтмана і модель М. Спрінґейта, як зразок вітчизняної — О. Терещенка та А. В. Матвійчука. Метою застосування проаналізованих у дослідженні моделей є визначення фінансової стійкості підприємства для оцінки його фінансового потенціалу. Також висвітлено переваги використання даних моделей серед інших існуючих і фактори, що можуть вплинути на них. Для прикладу застосування цих моделей було використано дані ПАТ «Київський вітамінний завод». Стабілізація фінансів підприємств була і буде пріоритетним напрямом фінансової стабілізації як окремо взятого підприємства, так і економічної системи. Практичне вирішення цієї проблеми можливе лише шляхом зміни фінансової політики гучними її формами та забезпечення стабільності функціонування підприємства. Залежно від ймовірності настання банкрутства приймаються такі регулюючі заходи, як здійснення санації чи перехід на антикризове управління.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.533. Елементи механізму підвищення ефективності фінансового потенціалу підприємства / М. О. Житар, Л. С. Ярова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 347-355. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — розробка елементів механізму та шляхів підвищення фінансового потенціалу підприємства на основі аналізу теоретичних підходів до сутності та складових фінансового потенціалу підприємства в ринкових умовах. Доведено, що глобалізація світової економіки, нестабільність політичної та економічної ситуації в державі, високі міжнародні вимоги до якості продукції останніми роками спричинили негативний вплив на підприємства держави. Обґрунтовано, що в умовах стрімкого розвитку ринкової економіки головним завданням діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є досягнення та забезпечення його фінансової стійкості. Зроблено висновки, що інноваційний потенціал підвищує фінансовий шляхом упровадження нових енергозберігаючих технологій, екологічно чистих технологій, нових підходів до організації економіки праці; підвищення компетентності працівників; розробки дієвості та високоякісної продукції (для харчових підприємств). Інвестиційний потенціал здатен підвищити фінансовий таким чином: інвестувати в

соціальні проекти і програми, в розробку нових технологій та інноваційно-виробничу діяльність; проводити благодійну діяльність. Інформаційний потенціал зможе підвищити фінансовий такими шляхами: виступати прихильником політики європейських цінностей ведення бізнесу; вести маркетингову політику відповідно до актуальних соціальних, інноваційних та екологічних трендів; забезпечувати рівень максимальної відкритості.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.534. Методичні аспекти забезпечення аналітичного оцінювання фінансової стійкості / М. О. Мельничук, І. В. Нагорна // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 312-318. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Узагальнено характерні риси наявних методичних підходів до аналітичного оцінювання фінансової стійкості підприємств та обґрунтування їх вибору за різних умов інформаційного забезпечення. Обґрунтовано актуальність оцінювання фінансової стійкості підприємств. Проаналізовано наявні методичні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства, а саме: агрегатний, коефіцієнтний, маржинальний, бальний, балансовий, інтегральний, факторний і матричний. Узагальнено методи оцінки фінансової стійкості та розкрито їх змістове наповнення. Охарактеризовано суть методів; окреслено їх переваги та недоліки, сфери застосування, показники та їх наповнення. Схематично наведено узагальнюючі показники фінансової стійкості підприємства, які характеризують рівень забезпеченості оборотних активів підприємства джерелами їх формування. Розглянуто запас фінансової стійкості за допомогою трьох агрегатів за методом абсолютних значень. Визначено суть і переваги експрес-оцінки фінансової стійкості. Згрупувано методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства, визначено методи й інструменти оцінювання фінансової стійкості підприємства. Оскільки традиційні методи аналізу варто доповнювати новими зарубіжними, аналіз фінансової стійкості може бути доповнений, розширений й обґрунтований з різних точок зору стійкості.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.535. Удосконалення порядку судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства / О. В. Кожушко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 8-16. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — доведення необхідності вдосконалення порядку судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства. На підставі проведеного теоретичного дослідження особливостей провадження судово-економічних експертиз у цілому та витрат діяльності зокрема визначено недоліки судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства, які було згрупувано за двома напрямками: недоліки щодо теоретичного обґрунтування судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства та практики її провадження. Запропоновано шляхи усунення недоліків судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства. Побудовано алгоритм, котрий є універсальною послідовністю проведення судово-економічної експертизи витрат діяльності підприємства, яка може бути адаптована до питань конкретної справи. Запропоновано шляхи вдосконалення порядку проведення судово-економічних експертиз: оптимізація інфраструктури судово-експертної діяльності; уніфікація науково-методичної й інформаційної бази судово-експертних установ; введення обов'язкової атестації професійних судових експертів; розробка переліків експертних завдань, типологізованих за змістом проблемних питань, що виникають під час проведення економічних експертиз, а також визначення необхідних об'єктів досліджень; побудова уніфікованих алгоритмів розв'язання експертних завдань; матеріальне стимулювання експертів-економістів, які залучаються до проведення експертизи тощо.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.536. Управління фінансовими ресурсами підприємств, що здійснюють міжнародну економічну діяльність, шляхом інвестування в енергозберігаючі технології / О. О. Котенко, М. Д. Домашенко, В. Ю. Бурнакова, Д. Д. Черниш // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 275-281. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Обґрунтовано доцільність управління фінансовими ресурсами, заснованого на підході «фінансова стійкість — міжнародний бізнес — енергозбереження», формалізації основних переваг і недоліків такої системи управління. Даний підхід передбачає створення умов, за яких підприємства матимуть потенціал якісного розвитку та зростання не лише в період сприятливого фінансово-економічного клімату, але і під час фінансово-економічних криз. Запропонований підхід до управління підприємством надає можливість: підвищити фінансову культуру; сформувати більш адаптивну систему антикризового управління; позитивно впливає на імідж компанії; сприяє розвитку міжнародних зв'язків компанії. Запропоновано формування спеціалізованого фонду, який передбачає вивільнення коштів та їх подальше інвестування в енергоефективні та ресурсозберігаючі технології. Наведено послідовність формування спеціалізованого фонду: крок 1 — вивільнення фінансових ресурсів шляхом реалізації компонентів «міжнародний бізнес» і перших проектів компонента «енергозбереження»; крок 2 — шляхом економії фінансових ресурсів (коли строк окупності впроваджених технологій уже

пройшов); крок 3 — використання ресурсів, акумульованих у фонд, для реалізації подальших проектів енергозбереження або/та формування резервних фондів; крок 4 — у кризовий період, сформувавши фінансові резерви, підприємство одержує можливість використання вільних коштів для збереження фінансової стійкості та потенціал для подальшого розвитку. Окрему увагу в дослідженні присвячено поєднанню ролі енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій у даній концепції управління, а також виявленню проблем, пов'язаних із впровадженням таких технологій. Фінансування проектів, пов'язаних із впровадженням енергоефективного устаткування та обладнання, надає змогу одержувати позитивний економічний ефект шляхом зниження середньодобового споживання електроенергії, природного газу, інших енергоносіїв.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.537. Фактори, що визначають структуру капіталу вітчизняних підприємств у мінливих умовах господарювання / Н. О. Ковальчук, Ю. І. Федорук // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 364-370. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено фактори, що впливають на структуру капіталу вітчизняних підприємств у сучасних умовах господарювання. Узагальнено наявні наукові підходи до визначення чинників, які обумовлюють структуру капіталу, та на цій основі з'ясовано, які з них наразі мають місце при формуванні джерел фінансування на вітчизняних підприємствах, зокрема, через аналіз статистичної інформації щодо структури капіталу підприємств України. Вказано конкретні чинники, що наразі впливають на структуру капіталу вітчизняних підприємств у розрізі зовнішніх і внутрішніх, виробничих, економічних і організаційних. Враховуючи мінливі умови господарювання, вітчизняним підприємствам необхідно особливу увагу звернути на внутрішні чинники, оскільки вплив на зовнішні фактори та законодавчі обмеження щодо формування фінансових ресурсів підприємств України з боку підприємств є обмеженим. Основними факторами, на які має вплив підприємство, та які суттєво впливають на співвідношення між різними джерелами формування фінансових ресурсів, є: дивідендна політика, менталітет власників і керівників, використання виробничих потужностей, рівень прогнозування та здатність швидко реагувати на зовнішні загрози та виклики. Вітчизняним підприємствам слід формувати структуру капіталу залежно від виду економічної діяльності, організаційно-правової форми та мінливих умов економіки України, постійно відслідковуючи зміни даних факторів і вносячи корективи в процесі здійснення діяльності. Варто знаходити компроміс між прибутковістю та ризиковістю, обираючи оптимальне співвідношення між власним і позиковим капіталом, оперативного реагуючи на наявні виклики сьогодення.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.538. Цифрова модель оцінки впливу клієнтського досвіду на прибуток / М. А. Городецький // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 331-338. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Сьогодні якість обслуговування є критичним фактором успіху в бізнесі. Згідно з дослідженнями якісний сервіс значно збільшує рівень лояльності споживачів і їх бажання платити, що, своєю чергою, впливає на рівень продажів і прибутковості компанії. Неякісне обслуговування призводить до втрати клієнтів і частки компанії на ринку. Концепція обслуговування на основі клієнтського досвіду означає додаткову цінність продукту для клієнта у вигляді сервісу, що передбачає також сервіс при користуванні та володінні продуктом. Формування такої цінності належить до функцій маркетингу. За умови, що попит на продукт сформовано, компанія формує користність часу та місця, що передбачає логістичний сервіс, доставку продукту до клієнта в певний час і певне місце, що забезпечує просторову та часову реалізацію попиту. Численні дослідження свідчать про позитивний прямий зв'язок між автоматизацією процесів управління взаємовідносинами з клієнтами, що в кінцевому підсумку забезпечує контроль нефінансових показників ефективності взаємодії з покупцями. Визначено, що клієнтоорієнтований підхід — це такий тип взаємодії з покупцем, який забезпечує додатковий прибуток і потік клієнтів завдяки глибокому розумінню та задоволенню їх потреб. Клієнтоорієнтованість передбачає впровадження концепції управління взаємовідносинами з клієнтами, що одержала назву Customer Relationship Management (CRM). Встановлено, що впровадження CRM-системи є складовою автоматизації концепції клієнтоорієнтованого підходу до ведення бізнесу. CRM — це бізнес-стратегія, яку орієнтовано на розуміння та управління потребами потенційних клієнтів. Це надає змогу зробити основний висновок: впровадження концепції клієнтського досвіду та стандартів обслуговування клієнтів потребує ефективного контролю, інструментом якого є CRM-система, що забезпечує вимірюваність лояльності клієнтів на основі цифрової моделі бізнесу, закладеної в її основу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.539. Efficiency of the logistics chain as a factor of economic security of enterprises / М. Ivanova, V. Smiesova, A. Tkachenko, M. Boichenko, T. Arkhupenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 151-160. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Основою економічної та фінансової безпеки підприємства є ефективна фінансово-економічна діяльність (ФЕД), стабільний фінансовий стан, раціональне використання фінансових ресурсів. Одним із чинників ефективної фінансово-господарської діяльності та економічної безпеки підприємств є формування ефективних логістичних ланцюгів (ЛЛ), що забезпечують його учасникам можливість для протидії загрозам внутрішнього та зовнішнього середовища. Формування ефективних ЛЛ на засадах урахування економічних інтересів його учасників зумовлює зміни в результатах їх ФЕД і створює засади для їх фінансової незалежності, соціально-економічної ефективності та стабільності. Мета роботи — формування підходів до оцінювання ефективності ЛЛ на засадах забезпечення економічної та фінансової безпеки підприємств. Досліджено наукові підходи до оцінювання ефективності ЛЛ підприємств, виявлено їх переваги та слабкі місця, проаналізовано їх методологію. Запропоновано підхід до оцінювання ефективності ЛЛ промислових підприємств, використання якого надасть можливість узгодити економічні інтереси учасників ЛЛ, знизити їх фінансові витрати, забезпечити ефективну економічну діяльність, сформувати засади для їх фінансової та економічної безпеки. Наукова новизна — формування сучасного підходу до оцінювання ефективності ЛЛ, який, на відміну від наявних, передбачає використання індикатора ефективності логістичної діяльності підприємств, яким є стаціонарність відношення результатів від операційної діяльності до логістичних витрат відносно середнього значення або детермінованого тренду в часі. На підставі цього запропоновано підхід до формування моделей ефективної логістичної діяльності підприємств. Доведено, що ефективність ЛЛ досягається за умови, коли фінансовий результат від операційної діяльності поєднаних ЛЛ підприємств щодо їх витрат на логістичну діяльність не буде змінюватися протягом тривалого часу або буде закономірно змінюватися з достовірним прогнозом і можливістю економічного прогнозування подальшої співпраці. Доцільність використання цього підходу підтверджено на підставі проведеного аналізу ефективності ЛЛ обраних підприємств. Вихідними даними для побудови даної моделі слугували логістичні витрати як складова операційних витрат підприємства та фінансовий результат від операційної діяльності. Встановлено недоліки застосування чинних стандартів бухгалтерського обліку та нормативних актів для комплексного оцінювання логістичних витрат підприємства. Запропоновано використовувати бази даних Девіса, які формуються на підставі веб-опитування підприємств щодо величини їх логістичних витрат. Наголошено, що фактична стійкість ЛЛ для кожного підприємства й оптимальне відношення їх результатів до витрат визначає поточна кон'юнктура ринку. Сформульовано уявлення відносно ефективності зв'язків у ЛЛ. Зроблено висновок, що оптимальною можна вважати наявність довгострокової стійкої рівноваги у формі векторної коінтеграції для всіх суб'єктів ЛЛ.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.540. Security priorities in assessing the effectiveness of domestic enterprises / L. Hnylytska, D. Melnychuk, S. Boguslavskaya, O. Pidvalna, T. Chechetova-Terashvili // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 374-385. — Бібліогр.: 34 назв. — англ.

Установлено причинно-наслідковий зв'язок між економічною безпекою та ефективністю діяльності підприємства та висунуто гіпотезу про необхідність розширення підходів до аналітичної оцінки ефективності з урахуванням безпекових пріоритетів функціонування підприємства. Доведено, що в умовах сьогодення ефективність діяльності вітчизняних підприємств характеризується не лише досягненням позитивного значення фінансового результату (прибутку), а й умінням протистояти сучасним викликам економічного характеру для забезпечення безперервності статутної діяльності. Тобто резерви нарощування ефективності, перш за все, пов'язані з ефектом від здійснення безпекових заходів. Мета роботи — розроблення безпеко-орієнтованої моделі (БОМ) оцінки ефективності діяльності підприємства та формування науково обґрунтованих рекомендацій щодо використання як її методологічного підґрунтя індикаторів, які характеризують рівень економічної безпеки. Методологічним підґрунтям БОМ є система збалансованих економічних показників, що забезпечує оцінювання ефективності діяльності підприємства з позицій системної цілісності та уможливує багатовекторний аналіз ефективності з визначенням тренду та виокремленням найбільш істотних факторів, що чинять вплив на зміну прибутковості підприємства. На відміну від класичної моделі оцінювання ефективності, заснованої на коефіцієнтному аналізі, яка передбачає розрахунок узагальнювальних коефіцієнтів ефективності без урахування зовнішніх факторів впливу на діяльність підприємства, БОМ базується на методичних підходах щодо узгодження окремих груп фінансово-економічних показників, які характеризують вплив загроз внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства на зміну базового рівня ефективності. БОМ оцінювання ефективності апробовано в діяльності агропромислових підприємств. Її практичне застосування передбачало здійснення такої послідовності кроків: узгоджен-

ня завдань і заходів із безпеки з цілями підприємства щодо його ефективного функціонування; виявлення резервів підвищення ефективності за рахунок нівелювання впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища; встановлення підпорядкованості між індикаторами при визначенні узагальнювальних (результативних) показників, які характеризують досягнутий рівень ефективності діяльності підприємства; здійснення динамічного та факторного аналізу ефективності діяльності підприємства.

Шифр НБУВ: Ж73250

Економічні ризики. Економічна безпека

2.У.541. Аналіз передумов мотиваційного управління економічною безпекою підприємств машинобудівної галузі / А. М. Ковальчук // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 11. — С. 256-262. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз зовнішнього середовища діяльності підприємств машинобудівної галузі в контексті економічної безпеки та виявлення передумов мотиваційного управління економічною безпекою підприємства. Сьогодні ефективне управління економічною безпекою підприємства є одним із усталених імперативів, які передбачають його сталій розвиток і захист інтересів перед викликами сучасності. Промислові підприємства діють в умовах постійної невизначеності та мінливості, що сприяє пошуку дієвих інструментів для забезпечення належного рівня захищеності економічних інтересів конкретної господарської одиниці та галузі в цілому. Проаналізовано деякі показники діяльності підприємств машинобудівної галузі України. Зроблено висновок, що, попри скорочення таких показників, як частка переробної галузі у ВВП країни, кількість зайнятого населення на підприємствах галузі та кількість підприємств, інші, не менш важливі показники, демонструють зростання. Йдеться, насамперед, про зростання обсягів реалізованої продукції, чистого прибутку та рентабельності, що свідчить про наявний потенціал галузі до впровадження саме мотиваційного управління економічною безпекою, адже воно передбачає забезпечення не лише інтересів власників підприємств, але й усіх елементів системи економічної безпеки. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є визначення основних елементів, етапів та методів впровадження на підприємствах машинобудування мотиваційного управління економічною безпекою.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.542. Безпекозабезпечувальна діяльність підприємства: зміст, принципи та способи / В. В. Вахлакова // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 3. — С. 200-207. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Надано об'єктивні причини актуалізації потреби підприємства в забезпеченні діяльності (експоненціальне зростання кількості загроз діяльності підприємства, мультиплікація їх впливу та серйозні наслідки реалізації). Розкрито зміст безпекозабезпечувальної діяльності підприємства виходячи з тлумачення поняття «економічна безпека підприємства» та «забезпечення економічної безпеки підприємства» в межах конвергентно-прагматичного підходу. Показано, що безпекозабезпечувальну діяльність підприємства необхідно розглядати як результат об'єктивізації системи забезпечення економічної безпеки підприємства, яка, своєю чергою, виступає підсистемою першого рівня системи економічної безпеки підприємства. Розроблено когнітивну карту безпекозабезпечувальної діяльності підприємства, елементи якої, з урахуванням зв'язків між ними, надають змогу аналітично, в межах кожного з методологічних підходів економічної безпекології мікрорівня, розглянути умови, за яких має здійснюватися така діяльність. Надано загальну схему безпекозабезпечувальної діяльності підприємства, кожен з напрямів якої є складним за змістом та учасниками. Розглянуто принципи безпекозабезпечувальної діяльності підприємства, результатом операціоналізації яких є способи її здійснення. Надано загальну характеристику способів безпекозабезпечувальної діяльності підприємства.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.543. Інструментальне забезпечення технологій управління в системі економічної безпеки підприємств / В. І. Кривдик // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 3. — С. 392-400. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Проаналізовано динаміку зміни рівня популярності інструментів та трендів управління протягом 2000 — 2017 рр. і наведено 25 найбільш популярних інструментів та трендів управління за підсумками 2017 р. Виділено цілі застосування інструментів та трендів управління в діяльності сучасних організацій. У 2017 р. 48 % респондентів використовували такий інструмент, як стратегічне планування. Друге місце посідає CRM (управління взаємовідносинами з клієнтами), оскільки організації задля досягнення комерційного успіху спрямовують свою діяльність на задоволення потреб споживачів. Міжнародні практики використання управлінських технологій та інструментів не завжди можуть адекватно сприйматися вітчизняними суб'єктами управління, і в деяких випадках можуть викликати суттєвий організаційний спротив при їх практичній реалізації. Однак у межах систем економічної безпеки підприємств відповідальні особи постійно

намагаються вводити нові практики у практичну площину діяльності. Запропоновано авторські визначення понять: розширена аналітика, agile-менеджмент (гнучке управління), збалансована система показників, бенчмаркінг, реінжиніринг бізнес-процесів, управління змінами, зниження складності, ключові компетенції, аналіз поведінки споживачів, управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM), системи задоволення споживачів, сегментація споживачів, цифрова трансформація, системи залучення співробітників, Інтернет речей, злиття та поглинання, місія та стратегічне бачення, корпоративний тайм-менеджмент, моделі цінкової оптимізації, сценарне планування, стратегічні альянси, стратегічне планування, управління ланцюгами поставок, тотальне управління якістю, бюджети з нульовою базою. Підкреслено необхідність імплементації технологій та трендів управління в систему економічної безпеки підприємств та, за необхідності, їх адаптації до умов функціонування.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.544. Insider threat management as an element of the corporate economic security / D. Zatonatskiy, V. Marhasova, N. Korogod // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 1. – С. 149-158. – Бібліогр.: 20 назв. – англ.

Розглянуто інсайдерські загрози (ІЗ) у компаніях, що належать до різних секторів економіки, а також визначено різні методи їх оцінки. Проблема витоку інформації стає дедалі важливішою для компаній в усіх галузях економічної діяльності. Проблема ІЗ набуває все більшого значення, оскільки компанія може понести втрати не лише через витік інформації про її винаходи, а й через судові позови в разі крадіжки особистої інформації клієнтів, контрагентів тощо. Це означає, що для виходу на міжнародні ринки українські компанії повинні мати належний рівень захисту не тільки конфіденційної інформації компанії, а й даних про клієнтів, контрагентів тощо. Мета роботи – аналіз наявних методологічних підходів до оцінки ІЗ на підприємстві як складової економічної та кадрової безпеки. Зроблено висновок, що різні галузі промисловості та сфера послуг мають різну вразливість до ІЗ, тому застосовують особливі підходи до управління ІЗ і кадрової безпеки. Встановлено, що витоки інформації є серйозною загрозою економічної та кадрової безпеки підприємства. Підприємства досягають значних успіхів і створили ефективні процедури для запобігання зовнішнім загрозам, однак захист від внутрішніх загроз залишається на дуже низькому рівні. У процесі дослідження надано визначення поняття внутрішнього зловмисника, виділено окремі типи ІЗ і встановлено, які основні дії виконують співробітники підприємства перед проведенням інсайдерської атаки. Доведено, що ступінь вразливості до ІЗ визначається типом господарської діяльності компанії та ліквідністю інформації, яку можуть вкрасти. Найбільше витоки спостерігається у високотехнологічних компаніях і фармацевтичних компаніях, тоді як найліквіднішою є інформація в банках, фінансових установах, промислових і торговельних компаніях.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.545. Intellectual instrumental analysis in economic security management of the enterprises for countering raiding / N. Kuzmynchuk, T. Kutsenko, L. Strygul, O. Terovanaisova, S. Klerikova // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 2. – С. 231-243. – Бібліогр.: 22 назв. – англ.

Сучасні погляди на економічну природу протидії рейдерству є перманентно важливою передумовою стабільного розвитку підприємств і формування системи ефективного управління ними як основа забезпечення економічної безпеки (ЕБ) за рахунок розроблення та реалізації сценаріїв протидії рейдерам. Мета роботи – використання аналітико-методичного інструментарію щодо впровадження в діяльність підприємства для забезпечення ЕБ в частині протидії рейдерству. За допомогою методів прогнозування та моделювання ризику рейдерського захоплення підприємств розроблено сценарії протидії рейдерам (інтенсивний, екстенсивний, комплексний) для конкретизації та вибору відповідних інструментів ухвалення управлінських рішень для забезпечення ЕБ. Результати прогнозування діяльності підприємств показали значний вплив факторів зовнішнього середовища (фінансові, економічні, соціальні і т. п.) на ризик рейдерського захоплення підприємств-представників у межах сформованих груп. Це стало науковою основою для обґрунтування вибору та реалізації комплексного сценарію запобігання ризику рейдерського захоплення, який об'єднує стратегічні альтернативи. Комплексний сценарій запобігання рейдерському захопленню для підприємств-репрезентантів (ПР) першої групи передбачає проведення постійного аналізу фінансово-господарської діяльності (ФГД), впровадження механізмів стимулювання менеджменту та фінансування ризик-захисту. Для ПР другої групи з високим рівнем ризику рейдерського захоплення запропоновано такі альтернативи, зокрема: реструктуризація та роздільний облік майнового комплексу, постійний аналіз ФГД, включення в раду директорів представників органів влади, фінансування ризик-захисту. Одержані результати підтвердили важливість обґрунтування вибору та реалізації комплексного сценарію запобігання

ризик рейдерського захоплення через призму проблем забезпечення економічної безпеки підприємств у перехідних економіках. Практична цінність полягає у формуванні та реалізації запобігальних і стимулювальних заходів протидії рейдерству для забезпечення ЕБ підприємств. Це надасть можливість керівникам підприємств використовувати інструментарій для захисту від рейдерства та зміцнення ЕБ підприємства.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.382

Типи підприємств за видами діяльності та господарювання

2.У.546. Ефективність управління бізнес-процесами підприємства: навч. посіб. / уклад.: О. М. Світовий; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань: Сочінський М. М., 2022. – 202 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 189-193. – укр.

Представлено навчальний посібник, який відповідає навчальній програмі дисципліни "Ефективність управління бізнес-процесами підприємства". Докладно розглянуто теоретичні та практичні аспекти та принципи процесного підходу до управління підприємством, проаналізовано основні методи планування і моделювання бізнес-процесів, наведено рекомендації щодо їх вдосконалення.

Шифр НБУВ: ВА858678

2.У.547. Основні проблеми та перспективи розвитку ринку стартапів в Україні / Н. О. Іванченко, О. С. Подскребок, А. О. Сідлецька // *Бізнес Інформ.* – 2020. – № 4. – С. 303-311. – Бібліогр.: 30 назв. – укр.

Проаналізовано розвиток ринку стартапів в Україні, наведено огляд успішних українських стартап-компаній. Проаналізувавши достатню кількість наукових праць і матеріалів, авторами узагальнено та синтезовано основні причини провальності та успішності стартапів. Наголошено, що в епоху проривних технологій і прискорення цифровізації різноманітних бізнес-процесів, щоб зберегти своє місце на ринку та бути конкурентоспроможним, дуже важливо використовувати сучасні технології і бізнес-рішення, де основним джерелом свіжих ідей і нестандартних рішень для великого бізнесу стають стартапи. На основі аналізу основних рейтингових майданчиків стартап-проектів зроблено висновок про потужний розвиток ринку стартапів в Україні за активної підтримки з боку держави. Проаналізовано основні платформи та ресурси для просування стартапів на міжнародному ринку та різноманітні дослідження відносно виділення критеріїв успішності як вітчизняних стартап-проектів, так і закордонних. У результаті дослідження, незважаючи на те, що кожен стартап-проект унікальний та пов'язаний з поєднанням безлічі деталей, було синтезовано узагальнені чинники успішності та провальності стартапів. Визначено сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, які безпосередньо впливають на успішність проектів, аналіз і врахування яких є першочерговим завданням перед входом стартапу на ринок. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є розробка та запровадження механізмів підвищення ефективності діяльності стартап-компаній. Особливу увагу слід звернути на захист права інтелектуальної власності.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.548. Практичні аспекти становлення соціального підприємства в Україні / Г. М. Завадських, В. М. Тебенко // *Бізнес Інформ.* – 2020. – № 11. – С. 177-185. – Бібліогр.: 21 назв. – укр.

Висвітлено суть і основні критерії, які характеризують суть соціального підприємства, проаналізовано його тенденції та виявлено головні проблеми розвитку соціального підприємства у процесі його становлення в Україні. Наведено історичні етапи розвитку соціального підприємства в Україні. Розглянуто підходи до глумачення суті соціального підприємства. Акцентовано увагу на інноваційній складовій соціального підприємства. Досліджено суть соціального підприємства, уточнено його основні ознаки. Наведено ключові відмінності традиційного та соціального підприємства. Надано оцінку соціального підприємства в умовах розвитку ринкової економіки України. Проаналізовано переваги, типи соціального підприємства, організаційно-правові форми та галузева належність соціальних підприємств. Досліджено вітчизняні соціальні підприємства через критерії тривалості їх існування та розмірів. Проаналізовано територіальний розподіл підприємств за регіонами України. Виявлено основні аспекти, які стримують розвиток соціального підприємства на регіональному рівні. Досліджено та обґрунтовано головні проблеми розвитку та становлення соціального підприємства в Україні. Зазначено, що одним із напрямів діяльності, спрямованої на підтримку зростання соціального підприємства, є оптимізація правового середовища. Визначено перспективи розвитку соціального підприємства для домогосподарств в Україні. Наголошено на важливості популяризації соціального підприємства серед населення та підвищення його обізнаності щодо цього виду діяльності. Доведено, що в сучасних

умовах соціальне підприємництво є дієвим інноваційним інструментом вирішення соціальних проблем. Наведено приклади успішних соціальних підприємств в Україні.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.549. The potential of small business to improve the qualitative characteristics of employment: problems of estimation and realization in Ukraine / О. Marchenko, L. Khitsenko, A. Maliy, K. Chernenko, I. Verkhovod // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 430-441. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Мета роботи — визначення здатності малого бізнесу (МБ) виступати компенсатором негативних тенденцій, що виникають у сфері зайнятості у великому (ВБ) і середньому (СБ) бізнесі української економіки. Орієнтовано не лише на наявність робочих місць, створених у МБ для осіб, які звільняються з великих і середніх підприємств, а й на спроможність МБ створити економічні передумови для поліпшення якісних характеристик зайнятості в цій галузі та в цілому в економіці. Побудовано мультиплікативний термін, який виражає вплив, спричинений різними характеристиками економічної діяльності в МБ, ВБ і СБ, на динаміку заробітної плати як основний показник економічного потенціалу для поліпшення характеристик зайнятості у відповідному секторі економіки. Перший фактор — це загальна кількість підприємств як вираження економічної діяльності підприємств та їх переваги роботі в офіційному (зарєєстрованому) секторі національної економіки. Другий фактор — це середня кількість працівників на підприємств певного сектора як вираження масштабу ресурсів, накопичених середнім суб'єктом господарської діяльності. По-третє, масштаб випуску, створений підрозділом працівника в певному секторі, як вираження рівня продуктивності праці, задіяного в цьому секторі. По-четверте, на обсяг заробітної плати впливає розподіл загальної продукції (яка використовувалась для оцінки продуктивності праці) між різними напрямками продуктивного споживання, тобто частка заробітної плати в загальному доході малих підприємств. Результати, одержані факторним аналізом, не підтвердили тезу про спроможність МБ компенсувати негативні тенденції, що спостерігаються щодо зайнятості в секторах ВБ і СБ української економіки. Тенденції, що склалися у створенні та розподілі доданої вартості в МБ, не сприяють поліпшенню кількісних та якісних характеристик зайнятості в МБ та в цілому в українській економіці. Така ситуація свідчить, що МБ в умовах негативної макроекономічної динаміки виявився неспроможним накопичувати ресурси (хоча б шляхом концентрації ресурсів на меншій кількості суб'єктів господарювання, що виявляться здатними забезпечувати вищу ефективність їх використання) потрібні для поліпшення впливу сектору МБ на відтворення зайнятості в економіці України. Крім того, вагоме відставання рівня оплати праці в МБ від ВБ і СБ і від СБ в економіці рівня залишається важливим елементом механізму відтворення заниженого рівня оплати праці в Україні.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.293

Акціонерні підприємства в Україні

2.У.550. Аналіз впливу фінансової архітектури на ефективність фінансової діяльності корпорації / Г. Г. Немсадзе // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 208-214. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз впливу фінансової архітектури на ефективність фінансової діяльності корпорації в умовах нестабільного економічного середовища. Ефективність фінансової діяльності характеризується як ступінь досягнення фінансових цілей діяльності корпорації у процесі розробки та реалізації фінансових рішень. Розглянуто складові ефективності діяльності корпорації та проаналізовано показники операційної ефективності корпорації, зокрема рентабельність активів, рентабельність продажів та рентабельність власного капіталу. Фінансова діяльність корпорації залежить від особливостей її фінансової архітектури, що являє собою сукупність взаємопов'язаних компонентів — структурних характеристик корпорації, які визначають будову фінансів корпорації. Фінансова архітектура є одним із ключових факторів ринкової вартості капіталу корпорації та ефективності її діяльності в цілому. Такий вплив на вартість бізнесу здійснюється як із позиції грошових потоків, які генеруються корпорацією, так і з позиції вартості її капіталу. Обґрунтовано необхідність дослідження компонентів фінансової архітектури корпорації, а саме: структури власності, структури капіталу, корпоративного управління та організаційно-правової форми господарювання, з метою досягнення її ефективної діяльності та забезпечення фінансової безпеки в умовах трансформаційних змін в економіці країни. Подальший розвиток фінансової архітектури корпорації, що є динамічною системою, яка адаптується до змін нестабільного економічного зовнішнього середовища, може призвести до підвищення її конкурентоспроможності та ефективності фінансової діяльності та сприятиме успішному функціонуванню в майбутньому.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.551. Розробка інструментарію антикризового регулювання корпоративного сектора в умовах глобальних кризових явищ / М. С. Беляй // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 26-36. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано економічний стан корпоративного сектора України та Європи в період непрогнозованих глобальних кризових явищ на прикладі пандемії COVID-19. Визначено загальний вплив коронавірусу на корпорації, проблемні місця в їх роботі, адаптивність до кризових явищ і перспективи. Розглянуто ряд показників для оцінки ситуації, а саме: ВВП, рівень безробіття, рівень рентабельності, чистий прибуток, сальдо чистого прибутку/збитку за галузями, індекс ділової активності тощо. Для аналізу було взято дані за 2019 р. і 1 квартал 2020 р. — заради найбільш точної оцінки та визначення динаміки показників і впливу на них COVID-19. Особливу увагу було приділено сальдо чистого прибутку/збитку в розрізі видів діяльності. Наведено інформація показала, які галузі економіки зазнали найбільших втрат, а які, навпаки, вистояли в кризовий період. Щодо Європи було проведено аналіз фінансового та нефінансового секторів економіки, а саме: внесок компонентів у зростання чистого підприємницького доходу та дохід від чистого кредитування/запозичень. Ця інформація показала, що особливо негативного впливу зазнав нефінансовий сектор, а чистий підприємницький дохід фінансових корпорацій був, своєю чергою, досить стабільним. Щодо чистого кредитування/запозичень, то було виявлено підвищення попиту на кредитні кошти у нефінансових корпорацій і зовсім незначний вплив коронавірусу на чисті доходи фінансових корпорацій. Загалом, було сформульовано висновки стосовно стану корпоративного сектора України в період пандемії та визначено пріоритетні напрями розвитку українських корпорацій. Крім того, розроблено механізм антикризового регулювання корпоративного сектора в умовах глобальних кризових явищ з боку держави, корпорацій і бізнес-асоціацій. Цей механізм включає заходи, які нададуть змогу максимально підготуватися до кризових явищ і заздалегідь підготувати різні опції з функціонування під час кризи.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.552. Управління бізнес-системами гнучких об'єднань корпоративних структур на основі критичних параметрів / В. В. Байгушев // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 135-144. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — розробка та дослідження концептуального методичного підходу до визначення критичних параметрів господарської діяльності бізнес-систем для управління гнучкими об'єднаннями корпоративних структур (ОКС). Показано, що в умовах сучасної господарської діяльності, яка схильна до впливу факторів невизначеності ринку, особливе значення має визначення критичних, або граничних, значень показників параметрів бізнес-систем ОКС. Це необхідно, оскільки будь-які види ресурсів бізнес-систем ОКС завжди обмежені. При цьому ефективне використання всіх наявних обмежених ресурсів визначає розміри області їх ефективного використання, або область гнучкого управління корпоративного об'єднання. На підставі аналізу опублікованих робіт виявлено, що проблема комплексного обліку взаємодії вартостей витрат усіх видів господарської діяльності, що підлягають бухгалтерському обліку при бізнес-плануванні промислового виробництва на ОКС, для визначення критичних параметрів не вирішена. Аналіз обмежень методу маржинального аналізу для гнучкого управління ОКС в умовах невизначеності ринкового середовища даної проблеми не вирішує. Запропоновано концептуальну модель діяльності ОКС, яка використовується в даному дослідженні для формування та управління критичними значеннями параметрів, виражених через розділи бухгалтерського балансу, та міру Лебега. Доведено, що теоретичне значення розробленого підходу визначення критичних параметрів бізнес-систем ОКС на основі міри Лебега полягає в комплексному обліку взаємодії вартостей витрат усіх видів господарської діяльності, що підлягають бухгалтерському обліку при бізнес-плануванні промислового виробництва. Наведено розрахункові дані та графіки, які надають змогу практично визначати критичні показники параметрів бізнес-систем ОКС і гнучко управляти параметрами поточного консолідованого бухгалтерського балансу для недопущення критичного стану бізнес-системи ОКС.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.У.295

Економіка промисловості

2.У.553. Інструментарій збереження та розвитку інтелектуального кадрового потенціалу промисловості України / Л. В. Дейнеко, Е. І. Шелудько, М. Ю. Завгородня, Л. В. Галаєва // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 84-105. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проблеми, пов'язані з тотальними втратами промислового потенціалу України, що спричинені повномасштабним вторгненням Росії в Україну, ще більше поглибилися через інтенсифікацію міграційних процесів і відплив професійних кадрів. Найважливішим

важелем повоєнного відновлення промисловості має стати раціональне використання найціннішого її капіталу — інтелектуального ресурсу. Тому питання збереження, закріплення та розвитку інтелектуального потенціалу промисловості стало злгоденним для нашої країни. Розглянуто проблеми й особливості розвитку інтелектуального кадрового потенціалу промисловості України, що загострилися через обвальне скорочення промислового виробництва, втрату кваліфікованих працівників, посилення міграційних процесів, відставання професійної освіти від сучасних виробничих вимог, зниження престижності інженерних професій, відсутність пріоритету STEM-підходу у вітчизняній професійній освіті. Акцентовано увагу на тому, що стрімкий розвиток технологій підвищує вимоги до набуття сучасних знань, професійних кваліфікацій, компетентностей, можливості одержувати освіту протягом усього життя. Євроінтеграційний поступ України потребує врахування зарубіжного досвіду співробітництва освіти та бізнесу для підвищення кваліфікації кадрів і підтримки інтелектуального кадрового ресурсу в реалізації політики розвитку STEM-дисциплін і залученні молоді до програм національного рівня, які спрямовано на усунення розривів у навичках і знаннях. Предмет дослідження — розроблення пропозицій для державних органів щодо збереження, закріплення та розвитку інтелектуального ресурсу промисловості у процесі повоєнного відновлення країни. Мета дослідження — визначення шляхів збереження та розвитку інтелектуального кадрового потенціалу для повоєнного відновлення промисловості з урахуванням реалізації євроінтеграційних прагнень України щодо розвитку компетентностей, навичок і вмінь персоналу.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.У.554. Методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності промисловості та її видів економічної діяльності в країні / Г. В. Крамарев // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 382-391. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Визначено, що конкурентоспроможність промисловості в системі управління народним господарством є ключовим орієнтиром, фактором забезпечення сталого розвитку країни. Мета роботи — розробка методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності промисловості та її видів економічної діяльності (ВЕД) в країні. Задля досягнення мети роботи досліджено існуючі підходи до оцінки конкурентоспроможності промисловості та її ВЕД і визначено, що на сьогодні в Україні та інших країнах світу відсутні офіційні нормативні документи, які регламентували оцінку конкурентоспроможності промисловості та її ВЕД. Аналіз існуючих підходів надав змогу визначити, що вони базуються як на інтегральних оцінках, так і на системах часткових показників. При цьому при оцінці конкурентоспроможності промисловості, як і при оцінці окремих галузей, більшою мірою використовуються агреговані часткові показники, що не надає можливості урахувати специфіку галузей, їх значущість у промисловості, технологічний рівень, а також визначити структурні зрушення та їх вплив на соціально-економічний розвиток країни. Задля усунення недоліків існуючих підходів запропоновано методичний підхід, що базується на визначеному складі компонентів і часткових показників інтегральної оцінки конкурентоспроможності ВЕД промисловості та надає змогу здійснити комплексну оцінку конкурентоспроможності промисловості країни та її ВЕД, визначити їх технологічний рівень і значущість.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.555. Реінвестування доходів як основний компонент прямих іноземних інвестицій у промисловість України / І. А. Чекмасова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 77-82. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження стану та динаміки потоків прямих іноземних інвестицій до промисловості України за період 2015 — 2019 рр. з урахуванням реінвестованих доходів іноземних інвесторів. Розглянуто методологічні підходи до статистичного обліку прямих іноземних інвестицій, які відповідають міжнародним стандартам і рекомендаціям Міжнародного валютного фонду. Визначено суть і зміст реінвестованих доходів як економічної категорії та ключового компонента прямих іноземних інвестицій. Проведено аналіз статистичної звітності щодо структури та динаміки прямих іноземних інвестицій до промислового сектора України за 2005 — 2015 рр. Виявлено, що галузевий розподіл інвестиційних ресурсів орієнтований на низькотехнологічні галузі сировинно-добувної промисловості та не відповідає потребам структурної та технологічної модернізації виробництва. Визначено галузі, де спостерігається значне вилучення іноземного капіталу у вигляді реінвестованих доходів, що свідчить про низьку ефективність ведення бізнесу та потребу особливої уваги. Зупинити вплив коштів із ключових галузей промисловості України та залучити нових реальних інвесторів можна через удосконалення державної політики, спрямованої на оздоровлення інвестиційного клімату, оновлення індустріальної економіки та сприяння інноваційним перетворенням.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.556. II Міжнародна науково-технічна Інтернет-конференція «Новітні технології в освіті, науці та виробництві», 16 квітня 2020 р.: зб. матеріалів конф. / ДВНЗ «Донецький нац. техн. ун-т», «Дніпровська політехніка», Нац. техн. ун-т,

«Криворізький національний університет», ДВНЗ, Українська інженерно-педагогічна академія. — Покровськ: ДВНЗ «ДонНТУ», 2020. — 281 с.: табл., рис. — укр.

Опубліковано матеріали II Міжнародної науково-технічної Інтернет-конференції, розглянуто актуальні проблеми механізації й автоматизації енергоємних виробництв, розробки корисних копалин та охорони праці, соціально-економічного та наукового розвитку регіонів України. Висвітлено перспективи та проблеми ефективного управління промисловими підприємствами та забезпечення кадрового та наукового потенціалу, а також обміну досвідом, науковими та практичними досягненнями у вирішенні цих питань за допомогою новітніх технологій.

Шифр НБУВ: СО38323

2.У.557. The hidden side of 3D printing: economics of solid objects / E. Fronimaki, M. Mavri // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 6-16. — Бібліогр.: 33 назв. — англ.

Тривимірний друк (3D-друк) — це процес перетворення цифрових файлів у тверді об'єкти за допомогою настільного 3D-принтера. 3D-друк змінює виробничий ланцюг, змінює концепцію споживання продукції, змінює традиційний процес виробництва. Мета дослідження — визначення прихованої сторони 3D-друку, яка є стороною вартості виготовлення друкованих об'єктів. Виділено 3 різні групи витрат, пов'язаних із виробничим процесом; визначено витрати, відсутні у цій новій формі виробництва, і, нарешті, помічено, що обсяг виробництва все ще визначає граничні витрати на одиницю продукції.

Шифр НБУВ: Ж23291

Див. також: 2.У.190, 2.У.204

Економіка промислового підприємства

2.У.558. Економічна безпека кластерів промислових підприємств: пріоритети та механізми забезпечення: [монографія] / Л. А. Богатчик, Н. І. Гавловська, О. Б. Злотенко, В. І. Кривдик, Л. А. Кримчак, С. А. Матюх, В. І. Притис, Є. М. Рудніченко, Л. В. Скоробогата; ред.: Н. І. Гавловська, Є. М. Рудніченко, Л. В. Скоробогата; Хмельницький національний університет. — Хмельницький: ХНУ, 2021. — 263 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 209-230. — укр.

Проведено дослідження економічної безпеки кластерів промислових підприємств як пріоритетного напрямку національної безпеки. Наведено інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності таких об'єднань. Констатовано, що поширення впливу світових інтеграційних процесів на розвиток національної економіки зумовлює перегляд існуючих у вітчизняній практиці підходів до формування інституту національної безпеки як на державному, так і регіональному рівнях. Визначено, що необхідність врахування загроз та викликів, які виникають у процесі міжнародної взаємодії, потребують удосконалення інструментів захисту національних інтересів держави не лише в політичному, але й в соціоекономічному та інноваційному аспектах. Зауважено, що вітчизняна та міжнародна практика володіють розгалуженим набором спеціальних індикаторів (показників, критеріїв оцінки тощо), які надають змогу повною мірою оцінити стан економічної безпеки регіону, враховують специфіку розвитку соціально-економічної системи, і детально розкриті у працях науковців.

Шифр НБУВ: ВА858086

2.У.559. Інноваційні засади організування діяльності промислових підприємств / Й. М. Петрович // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 181-186. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — з'ясувати суть організування діяльності промислових підприємств на інноваційних засадах, показати важливість вирішення цієї проблеми за умов прискореного науково-технічного прогресу та перманентних кризових явищ, окреслити важливість і переваги вдосконалення організування виробничої діяльності промислових підприємств на інноваційних засадах як важливого чинника використання внутрішньовиробничих резервів підвищення ефективності їх діяльності впровадженням комплексу заходів удосконалення організування виробництва з інноваційним наповненням, переважно більшість яких можна застосувати у виробничому процесі без значного інвестиційного забезпечення. І що найважливіше, заходи такого спрямування сприятимуть ефективному використанню наявного ресурсного потенціалу діючих промислових підприємств, зростанню їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках за умов жорсткої конкуренції.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

2.У.560. Макроекономічний аналіз фінансування оборотних активів промислових підприємств України / Л. В. Юрчишена, О. С. Кречко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 337-346. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Оборотні активи відіграють важливу роль у діяльності підприємства, тому потрібно слідкувати за тим, щоб вони були забезпечені достатнім обсягом фінансових ресурсів. Дослідження сучасного стану та динаміки оборотних активів з позиції як

напрямок їх вкладення, так і з джерел фінансування є важливим у вдосконаленні існуючих механізмів управління. Мета роботи — аналіз фінансування оборотних активів промислових підприємств України. Наведено загальні складові управління оборотними активами, на основі яких визначено етапи подальшого аналізу. Розглянуто підходи вітчизняних вчених до визначення поняття «фінансування» та «оборотні активи». Визначено склад та структуру оборотних активів і проаналізовано їх динаміку за період 2015 — 2019 рр. Виокремлено структуру дебіторської заборгованості та визначено основний вид заборгованості, який переважає на промислових підприємствах. Здійснено розрахунки основних показників, які використовуються для аналізу фінансування оборотних активів, порівняння з рекомендованими значеннями та аналіз їх динаміки. Обґрунтовано важливість робочого капіталу для успішного функціонування підприємств та підтримки фінансової стійкості. Сформовано агрегований баланс промислових підприємств за 2015 — 2019 рр. з метою оцінки джерел фінансування активів та проаналізовано зміни його структури в динаміці. Розраховано та здійснено аналіз структури джерел фінансування, інвестованих в оборотні активи промислових підприємств України. Виділено основні проблеми фінансування оборотних активів промислових підприємств України та запропоновано заходи для їх вирішення. Обґрунтовано важливість оборотних активів у виробництві та необхідність вибору доцільних джерел для їх фінансування.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.561. Маркетингові технології як інструмент активізації розвитку вітчизняних підприємств / М. Ю. Серпухов, А. О. Нестеренко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 467-472. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Сучасне українське маркетингове середовище перебуває на етапі змін і впровадження нових практичних знань. Та однією з необхідних умов ефективного функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта є активне використання маркетингових інструментів для досягнення своїх соціальних і економічних цілей. Пожвавлення активізації вітчизняних фірм на міжнародних ринках — складний процес, який вимагає систематичних маркетингових досліджень, визначення потенціалу та створення стійких конкурентних переваг. Тому найкоротшим і найшвидшим способом запуску цього процесу є впровадження маркетингових технологій. Ця тема є актуальною тому, що в даний час наш ринок недостатньо уваги приділяє просуванню новітніх технологій на українські підприємства та використовує їх класичний перелік не поетапно. Мета роботи — дослідження можливостей використання маркетингових технологій для активізації розвитку вітчизняних підприємств. Проаналізовано статистичні дані щодо використання маркетингових технологій в Україні. Розглянуто класичні та новітні маркетингові технології, а саме — класичні: сегментування, таргетування, позиціонування, аналіз, прогнозування; новітні: вірусний маркетинг, івент-маркетинг, Інтернет-маркетинг. Розкрито поняття та суть цих технологій з огляду на практичний зміст. Установлено переваги сучасних маркетингових технологій у конкурентному суперництві, з'ясовано, чому все більше підприємств при створенні нових продуктів віддають перевагу маркетинговим технологіям. Виділено та систематизовано основні фактори, що сприяють впровадженню маркетингових технологій на українські підприємства. Окреслено переваги кожної запропонованої маркетингової технології. Охарактеризовано етапи впровадження технологій на ринок українських підприємств, надано рекомендації щодо вдосконалення підходів до їх впровадження.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.562. Методологія гнучкого управління у забезпеченні економічної безпеки промислових підприємств: оцінювання та моделювання: [монографія] / Л. С. Любохинець; Хмельницький національний університет. — Хмельницький: ХНУ, 2022. — 288 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 242-269. — укр.

Визначено підходи до оцінки економічної безпеки підприємств в умовах трансформації соціально-економічних систем і доцільність впровадження методології гнучкого управління для її забезпечення. На основі двоскладового нейромережевого діагностування розроблено й апробовано модель гнучкого управління для забезпечення економічної безпеки підприємства. Досліджено реалії функціонування складних соціально-економічних систем, які свідчать про кардинальну зміну не лише геополітичних процесів, а також і про зміну методології управління на макро-, мезо- та мікрорівні. Визначено, що загальносвітові тенденції швидко розповсюджуються серед провідних країн світу і поступово охоплюють інші країни, формуючи нові тренди як у системах управління різних рівнів, так і у сфері забезпечення економічної безпеки. Зазначено, що жорстка конкуренція на світових ринках призводить до нових викликів і загроз функціонування підприємств, а також посилюється впливом негативних факторів на рівні кожної держави. В Україні такі тенденції зумовлені війною, яка триває з 2014 р., а у 2022 р. набула глобальних масштабів. Руїнування багатьох промислових підприємств та інших інфраструктурних об'єктів катастрофічно вплинуло на розвиток вітчизняної економіки і вимагає від менеджменту суб'єктів господарювання нових підходів у забезпеченні їх еконо-

мічної безпеки. Встановлено, що традиційні методології управління не забезпечують актуальні вимоги менеджменту у дієвих інструментах вирішення зазначених проблем та потребують удосконалення, а у деяких випадках, повної заміни при їх застосуванні в умовах надзвичайно динамічних змін та нових викликів.

Шифр НБУВ: ВА858103

2.У.563. Ризик-менеджмент як необхідна складова системи економічної безпеки виробничих підприємств / Н. С. Скопенко, І. В. Євсєєва-Северина // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — № 2. — С. 120-129. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Досліджено понятійно-категорійний апарат економічної безпеки (розглянуто та уточнено суть поняття «економічна безпека підприємства» (ЕБП), «ризик-менеджмент» (РМ)), виявлено структурні елементи і чинники безпеки виробничо-господарської діяльності підприємств. Обґрунтовано необхідність використовувати РМ як обов'язкову складову системи ЕБП. Акцентовано увагу на необхідності виділення ризиків, що негативно впливають на діяльність підприємства з метою управління ними (ефективний РМ). Наголошено, що ризикові ситуації пов'язані між собою, настання однієї спричиняє інші, що може негативно позначитися на діяльності підприємства. Доведено, що ідентифікація, аналіз, оцінка та врахування ризиків як етапи РМ сприятимуть забезпеченню ризикостійкості та ЕБП, тобто здатності суб'єкта протистояти негативним факторам внутрішнього та зовнішнього середовища і забезпечувати стабільне функціонування та розвиток. Зазначено, що важливим є не тільки пошук можливих шляхів зменшення ризику, а й запобігання ризикам, що потребує розробки запобіжних заходів щодо уникнення ризиків, оперативного реагування на різні види загроз для забезпечення ЕБП. Доведено, що концентрація уваги на РМ є підґрунтям забезпечення ЕБП, їх захищеності від негативних чинників зовнішнього середовища та здатності швидко реагувати на них із метою мінімізації їх впливу. Високий рівень економічної безпеки є гарантією сильної конкурентної позиції та ризикостійкості, ефективної діяльності підприємств та їх сталого розвитку. Формування системи економічної безпеки з урахуванням РМ сприяє відповідальному механізму захищеності підприємств від негативного впливу факторів зовнішнього середовища та швидкій адаптації до мінливих умов господарювання.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.564. Розробка інтегрованого механізму інтенсифікації управління економічною поведінкою промислових підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації / В. М. Проценко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 231-238. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розроблено інтегрований механізм інтенсифікації управління економічною поведінкою промислових підприємств в умовах неіндустріальної модернізації. За результатами проведеного дослідження визначено, що сучасні вітчизняні підприємства можуть бути уразливими до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, що призводить до негативних наслідків у їх діяльності. Тому інтенсифікація управління економічною поведінкою підприємств є одним із пріоритетних напрямків в умовах неіндустріальної модернізації. Сформульовано, що економічна поведінка підприємства може частково або цілком змінюватися залежно від різних факторів прямого та непрямого впливу, а саме: часового виміру; інноваційних технологій; інвестиційної підтримки, політичної чи економічної ситуації тощо. Підґрунтям для формування інтегрованого механізму інтенсифікації управління економічною поведінкою промислових підприємств в умовах неіндустріальної модернізації, з метою цілеспрямованого руху їх функціонування та розвитку, є сукупність методів та засобів впливу. При формуванні такого інтегрованого механізму необхідно враховувати загрози, що впливають на розвиток підприємства, та формувати підґрунтя для їх подолання у вигляді організаційно-стабілізуючих, розпорядчих і дисциплінарних впливів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.565. Управління ефективністю інвестицій промислових підприємств: сутність та особливості врахування потреб стейкхолдерів: монографія / В. В. Кавецький, Н. В. Буреннікова; Вінницький нац. техн. ун-т. — Вінниця: ВНТУ, 2022. — 211 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 182-205. — укр.

Проведено системне теоретико-методологічне та прикладне дослідження особливостей управління ефективністю інвестицій промислових підприємств (ПП) у контексті стейкхолдерської теорії. Розглянуто теоретичні та методичні підходи до оцінювання ефективності інвестицій в окремі групи стейкхолдерів. Висвітлено стан та тенденції управління ПП та їх ефективністю. Запропоновано методику формування стратегічних підходів до перманентного управління інвестиціями в основних стейкхолдерів підприємства на основі дослідження показників ефективності процесу. Розглянуто моделі покращення управління ПП у контексті стейкхолдерської теорії. Висвітлено сучасні умови розвитку промислових підприємств, особливо машинобудівних, що визначає стан виробничого потенціалу держави, формує стабільне функціонування інших галузей економіки. Досліджено наявні проблеми у функціонуванні промислових підприємств машинобудівної галузі, що свідчать певні негативні тенденції стосовно

інвестицій цих підприємств та їх освоєння. Інвестиції сприяють структурній перебудові економіки, формують умови технічного переоснащення підприємств, підвищення інноваційності, рівня знань працівників та людського капіталу. Гострою проблемою сьогодення для підприємств машинобудівної галузі є їх кадрове забезпечення, стратегічний розвиток та формування певної сфери сукупних знань підприємства.

Шифр НБУВ: BA858029

2.У.566. Automated control system as a tool for ensuring financial and economic security of the enterprise / О. Bogma, O. Vialets, L. Dukhnovska, N. Klymash, H. Silakova // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 142-147. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Purpose — to develop a comprehensive mathematical model of the automated system of preparation and decision-making to ensure effective control of financial and economic security of the enterprise. The study used a set of general and special methods of cognition: regular observation and comparative analysis, content analysis, logical generalization, quantitative and qualitative comparison, macro — and micro-prudential analysis, scientific abstraction and systematization, mathematical formalization. It is established that in modern conditions effective control of financial and economic security of the enterprise needs new information tools. A complex methodical approach to creation of the automated system of support and decision-making for the control of financial and economic safety of the enterprise is offered. A mathematical model is proposed to identify threats and predict their consequences, identify areas where increased control and monitoring of indicators is required. Algorithms of blocks of the automated system for an estimation of level of safety and threshold values of safety intervals are offered. In the course of research, a complex mathematical model of the system of preparation and decision-making for maintenance of the effective control of financial and economic safety of the enterprise is developed. Unlike the existing ones, the complex mathematical model includes original algorithms: those of the limits of the interval of the guaranteed level of security for an individual enterprise; for assessing the level of financial and economic security of the enterprise under the conditions of dynamic changes in the level of threats, levels of security and methodological approaches to determining the basic indicators. A mathematical apparatus for isolating the impact of risks on time series of dependencies of key indicators has also been developed. The results of the study can be used to create automated information systems and support and decision-making systems with the function of controlling the financial and economic security of the enterprise. They can also be widely used for practical needs by enterprise management and scientists in improving the methodology of automated control, improving the effectiveness of countering threats. The forecasts of the activity of seaports in Ukraine presented in this article can be directly used by practitioners and scientists. For ease of use, analytical equations in the form of polynomials are provided.

Шифр НБУВ: Ж16377

2.У.567. Organizational approaches to operational control at industrial enterprises / О. Starenka // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 123-133. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Сучасні умови функціонування переважної більшості промислових підприємств (ПП) вимагають побудови системи оперативного контролю, що надасть можливість не лише своєчасно реагувати на негативні впливи зовнішнього та внутрішнього середовища, а й надасть можливість ухвалювати обгрунтовані управлінські рішення, забезпечуючи конкурентні переваги підприємства. Налагоджена система оперативного контролю надасть можливість не тільки своєчасно виявляти недоліки, а й оперативно усувати їх та запобігати проявам у майбутньому. Розглянуто підходи науковців щодо різних аспектів організації внутрішнього, зокрема оперативного контролю на підприємствах. Увагу приділено вивченню стану організації оперативного контролю. Доведено, що в організаційній структурі підприємства має бути відділ внутрішнього контролю, який підпорядкований безпосередньо керівникові підприємства та взаємопов'язаний з усіма його структурними підрозділами. Наведено склад відділу внутрішнього контролю, що включає керівника відділу та внутрішніх контролерів (внутрішнього контролера та оперативного контролера). Визначено їх функціональні обов'язки. Зазначено, що саме оперативний контролер має здійснювати оперативний контроль можливих відхилень, урахувавши їх подальший вплив на результати господарської діяльності, аналізувати результати контролю та надавати керівникові інформацію про недоліки, виявлені в роботі структурних підрозділів, і пропозиції щодо їх усунення. Запропоновано послідовність дій щодо проведення контрольного процесу здійснювати за допомогою таких основних етапів, як підготовчий, перевірочний, порівняльний, діагностичний, інформаційний, управлінський і заключний. Кожен із них виконує певна група суб'єктів оперативного контролю, які застосовують різні контрольні заходи. Здійснення оперативного контролю на ПП відповідно до запропонованих етапів сприятиме розподілові обов'язків між працівниками, що безпосередньо зайняті контролем, оперативному передаванню інформації відпо-

відним центрам ухвалення рішень і раціональній організації оперативного контролю на ПП.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.568. Risk management of industrial enterprises: theory and methodology: monograph / ред.: I. Posokhov, V. Dyuzhev, Yu. Zhadan; Нац. техн. ун-т «Харківський політехнічний інститут». — Kharkiv: Publ. House I. Ivanchenko, 2020. — 174 p.: fig., tab. — Бібліогр.: с. 154-165. — англ.

Досліджено теоретичні основи управління ризиками та корпоративного управління. Розглянуто побудову системи та розробку заходів щодо управління ризиками корпорації промислових підприємств залізничного транспорту. Удосконалено підходи до класифікації ризиків промислових підприємств та розроблено системи управління ризиками цих підприємств.

Шифр НБУВ: IB229760

Див. також: 2.У.125

Економіка окремих галузей промисловості

2.У.569. Економічні стратегії інноваційної конкурентоспроможності підприємств текстильної промисловості в категоріях витрат і результатів / Є. С. Несенюк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 109-118. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — діагностика витрат підприємств текстильної промисловості та розробка економічних стратегій інноваційної конкурентоспроможності підприємств, орієнтованих на зростання їх результатів. З точки зору динамічного підходу за темпами зростання обсягів доданої вартості виділено підгалузі — лідери та аутсайтери. З точки зору структурного підходу показано, що основна маса доданої вартості припадає на виробництво інших текстильних виробів, передусім виробництво готових текстильних виробів, крім одягу. Статистично доведено загальну тенденцію текстильного виробництва до зростання додатних фінансових результатів протягом 2010 — 2019 рр. Виділено підгалузі, які мають кумулятивні збитки та найбільший внесок у формування фінансового результату текстильної промисловості. Виявлено тенденцію всіх видів текстильного виробництва до зростання питомої ваги прибуткових підприємств. Показано, що в текстильній промисловості відсутні великі підприємства, а основна частка фінансового результату формується середніми підприємствами, за виключенням виробництва готових текстильних виробів, крім одягу, та інших текстильних виробів технічного та промислового призначення. Обгрунтовано основні економічні стратегії інноваційної конкурентоспроможності підприємств текстильної промисловості.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.570. Концептуальні засади стратегії розвитку високотехнологічної індустрії лікарських засобів та медичних виробів в Україні до 2030 р. / О. Б. Саліхова, Д. О. Гончаренко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 28-35. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — визначення концептуальних засад Стратегії розвитку високотехнологічної індустрії лікарських засобів та медичних виробів в Україні до 2030 р., виходячи із сучасних викликів та загроз, а також загальносвітових тенденцій розвитку технологій. Спираючись на аналіз та узагальнення наукових здобутків українських учених та практиків, а також попередні результати та висновки авторських досліджень, наведено ендогенні та екзогенні бар'єри, що перешкоджають інноваційному розвитку та розширенню фармацевтичного виробництва в Україні; визначено мету, пріоритети, ключові напрями науково-технічної та інноваційної діяльності, а також заходи державної політики в інтересах розвитку фармацевтики України. Акцентовано увагу на необхідності комплексного підходу до реалізації пріоритетів, що охоплюватиме: розробку та випуск нових біологічних і хімічних лікарських засобів; медичних виробів; наповнювачів і пакувальних матеріалів; а також обладнання для фармацевтичного виробництва. Обгрунтовано, що це надасть змогу сформувати ресурси для випуску високотехнологічних фармацевтичних товарів на базі ендогенних інновацій з високим рівнем локалізації, доданої вартості, експортного потенціалу та зменшить залежність від імпорту технологій і засобів виробництва. Надано рекомендації щодо покращання нормативно-правових та інституційних засад розбудови фармацевтичної індустрії; посилення співпраці держави, академічного, освітнього, приватного секторів та громадськості; створення стабільних джерел фінансування програм і проектів на засадах державно-приватного партнерства. Запропоновано запровадити ідентифікацію та сертифікацію фармацевтичних товарів, що відповідають критеріям «високотехнологічний продукт, створений на базі» ендогенних інновацій, та надання переваги при їх закупівлях.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.571. Моделі та методи дослідження внутрішніх резервів вугледобувних підприємств: монографія / О. М. Ащеулова, А. О. Хорольський, Л. Я. Фомічова, В. М. Почепов, О. Р. Мамайкін; Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». — Дніпро: НТУ «ДП», 2022. — 239 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 215-239. — укр.

На основі проведених наукових досліджень вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає в узагальненні та розвитку науково-методичних основ, розробці інструментарію та практичних рекомендацій щодо формування та відтворення внутрішніх економічних резервів у державному секторі вугільної промисловості. Викладено теоретичні засади формування та відтворення внутрішніх економічних резервів вугледобувних підприємств. Доведено, що політика відродження вуглепромислових регіонів, де зосереджено збиткові державні вугледобувні підприємства зі значними термінами служби, на середньому ієрархічному рівні має більш сувору та конкретно описувати особливості виробничої діяльності підприємств щодо зміни виробничої потужності та диверсифікації виробництва. З метою підвищення адекватності моделей формування внутрішніх економічних резервів розроблено відповідне теоретичне обґрунтування.

Шифр НБУВ: ВА857812

2.У.572. Моделювання безперервності забезпечення страхового захисту у гірничодобувній промисловості в умовах кризи / А. В. Череп, О. Г. Череп, І. Ю. Кисільова, Ю. О. Швець // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 287-297. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — побудова динамічної математичної моделі ймовірності розорення страхової організації, яку можна вважати критерієм платоспроможності, з урахуванням норми дохідності та показника інфляції. Використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: метод критичного аналізу, наукової абстракції та узагальнення наукового досвіду сучасних теоретичних досліджень, системно-комплексний підхід і метод динамічного математичного моделювання; побудова динамічної математичної моделі нерозорення страхової організації з урахуванням рівня інфляції (оскільки інфляція негативно впливає на всі аспекти страхової справи, у тому числі й на стан страхових резервів) і норми дохідності інвестиційних вкладень. Визначено особливості інвестиційної діяльності страхових компаній. Проведено оцінку величини страхового внеску, який забезпечує формування достатньої величини страхового фонду, тобто платоспроможність страхової організації. Відповідно, визначено страховий тариф і величину навантаження до страхового тарифу, яке відповідає заданій ймовірності розорення страховика. Дістали подальшого розвитку методичні підходи до моделювання ймовірності неплатоспроможності (ймовірності нерозорення) страхової організації. Запропоновано динамічну математичну модель ймовірності нерозорення, яка враховує показник інфляції та норму дохідності. Запропонована модель оцінки ймовірності нерозорення страхової організації надає змогу оцінити та прогнозувати платоспроможність страховика та може бути використана при стратегічному, поточному та оперативному плануванні діяльності страхової організації. Одержана залежність навантаження до страхового тарифу надає можливість страховій компанії більш оперативно реагувати на можливі зміни ринкової кон'юнктури шляхом зміни страхового тарифу.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.573. Оцінка участі галузей промисловості України в глобальних ланцюгах створення доданої вартості / В. Є. Хаустова, О. І. Решетняк, О. Ю. Полякова, В. О. Шликова // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 73-85. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета дослідження — оцінка участі галузей промисловості України в глобальних ланцюгах створення доданої вартості та визначенні перспектив інтенсифікації цих процесів. Методи дослідження: статистичний аналіз, порівняння, графічний аналіз. Визначено підвищені ролі обсягів експорту продукції з високою доданою вартістю, а також їх вбудовування в глобальні ланцюжки виробництва доданої вартості. Запропоновано методичний підхід до оцінки участі галузей промисловості України в глобальних ланцюгах створення доданої вартості, який надає змогу визначити стан залучення країни в процес міжнародного розподілу праці за окремими галузями промисловості. Проведено аналіз структури експорту галузей промисловості України та визначено галузі, які мають суттєву частку експорту в загальному експорті та в структурі випуску. Розраховано основні індикатори участі країни у глобальних ланцюгах доданої вартості, а саме: національну додану вартість у експорті країни по галузях промисловості, внесок окремих галузей економіки в національну додану вартість валового експорту, частку національної доданої вартості експорту галузей в загальній національній доданої вартості валового експорту. Проведено позиціонування галузей промисловості в площині координат «частка в структурі експорту — частка національної доданої вартості в експорті». Визначено, що частка національної доданої вартості в експорті галузей добувної промисловості України вища у порівнянні з середнім показником країн світу, які було досліджено, тоді як у галузях обробної промисловості — нижчий, що підтверджує практичну відсутність наукомістких й інноваційних стадій виробництва обробної промисловості, що поглиблює спеціалізацію в експорті продукції низького ступеня переробки. Обґрунтовано напрями раціональної інтеграції економіки України у глобальні ланцюги створення вартості. Запропоновано заходи державної політики

щодо інтенсифікації залучення українських товаровиробників у глобальні ланцюги доданої вартості.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.574. Потенціал фармацевтичної індустрії в умовах пандемії COVID-19 / П. А. Осос // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 34-41. — укр.

Фармацевтична промисловість — одна з небагатьох секторів світової економіки, що не пережила важких потрясінь другої половини ХХ ст., зокрема її частка у хімічній промисловості перевищує 20 % за рахунок обсягів і вартості продукції. У зв'язку з унікальним характером продукції галузі та постійно відновлювального ринку лікарських засобів (ЛЗ) фармацевтична промисловість демонструє безкризовий розвиток і постійні успіхи незважаючи на відносну молодість самої галузі. Сьогодні лише економічно розвинені країни мають потужну фармацевтичну промисловість, зокрема ключові виробничі потужності галузі розташовані у межах трьох основних регіонів: Європа, США, Японія. При цьому мережа продажу фармацевтичної продукції охоплює майже всі регіони світу. Досліджено вплив пандемії COVID-19 на розвиток світової та вітчизняної фармацевтичної індустрії. Проведено ретроспективний огляд світової та вітчизняної фармацевтичної індустрії, зокрема визначено масштаб негативного впливу пандемії COVID-19. Проаналізовано досвід європейських фармацевтичних компаній щодо максимального збереження цілісності виробництва. Встановлено, що значне скорочення обсягів виробництва активних фармацевтичних інгредієнтів у Китаї вплине на ціни ЛЗ. Виявлено, що вплив пандемії COVID-19 на сферу охорони здоров'я та фармацевтичну індустрію в середньо- та довгостроковій перспективі буде відносно позитивним. Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на світову фармацевтичну індустрію, зокрема подальшу її трансформацію. Глобальні зміни у сфері ланцюгів поставок, дефіцит і зростання цін на АФІ стали суттєвим викликом для суб'єктів фармацевтичного ринку.

Шифр НБУВ: Ж23291

2.У.575. Удосконалення системи управління якістю підприємств-виробників будівельних матеріалів / З. П. Двудіт, К. О. Лыницька, А. С. Завербний, Х. С. Передало // Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. — 2020. — 2, № 1. — С. 37-45. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто проблему необхідності запровадження та моніторингу системи управління якістю на прикладі галузі виробництва будівельних матеріалів (БМ). Проаналізовано ринок обсягів виробництва БМ у 2013 — 2018 рр., суб'єктів господарювання у галузі виготовлення виробів із цегли та підприємств у галузі БМ за 2010 — 2018 рр. Розвинено алгоритм виконання процесу контролювання засобів моніторингу та вимірювального устаткування.

Шифр НБУВ: Ж101837

2.У.576. Фінансова діагностика кризи на швейних підприємствах: сегментація за розміром / О. В. Батрак, І. О. Тарасенко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 172-179. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Встановлено причинно-наслідкові зв'язки між розміром швейних підприємств і гостротою кризи за результатами фінансової діагностики. Проведено сегментацію двадцяти трьох швейних підприємств за десятирічний період діяльності. На основі опрацювання їх фінансово-економічних показників запропоновано поділ на групи за вартістю активів і обсягом продажів з метою діагностики кризи на швейних підприємствах: малі — до 2 млн грн, середні — від 2 до 10 млн грн, великі — понад 10 млн грн. Доведено, що найбільш схильні до виникнення кризи малі швейні підприємства, у яких спостерігається чітко виражена тенденція до скорочення активів та/або обсягу продажу, які відмовляються від діяльності з виробництва одягу на користь передачі в оренду нерухомого майна, машин і обладнання. Найбільшу здатність до протидії кризі демонструють середні за розміром і обсягом продажу швейні підприємств з огляду на можливість швидкої адаптації до змін зовнішнього середовища, а також покриття збитків діяльності власниками для підтримки фінансової конкурентоспроможності в умовах потужного зростання і розширення частки товарного ринку швейних виробів. Факторами упередження виникнення кризи на великих швейних підприємствах є дотримання правил структурного розвитку: перевищення темпів зростання обсягу продажу над темпами зростання обсягу витрат і активів, пропорційне нарощування і оновлення виробничого потенціалу на інноваційній основі. При прогнозуванні типу фінансової стійкості швейних підприємств необхідно враховувати середні історичні дані, тренд комплексної оцінки та її останній рівень. Ключовими індикаторами оцінки є: уповільнення оборотності активів, збитковість власного капіталу, наявність непокритих збитків у балансі, від'ємна вартість власного оборотного капіталу, низьке значення коефіцієнта покриття запасів робочим капіталом.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.577. Problems of formation of financial-investment projection of a balanced scorecard in value-based enterprises of mining-metallurgical complex / S. Faizova, M. Ivanova,

S. Sannikova, O. Varyanichenko // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 68-75. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Висвітлено напрями вдосконалення методичних засад збалансованої системи показників (Balanced Scorecard) як системи стратегічного управління підприємством. Обґрунтовано необхідність відходу від спрощено-механістичного розподілу показників на фінансові та нефінансові, відповідно прив'язки фінансових показників переважно до матеріальних активів і фінансових стратегічних перспектив, нефінансових показників — до нематеріальних активів і нефінансових проєкцій стратегії. Основними критеріями відбору показників до BSC визначено критерії стратегічної спрямованості й ефективності та функціональності. Обґрунтовано необхідність і можливість інтеграції концепцій VBM і BSC, що здійснюється через фінансову панель управління підприємством і використовує VBM-показники. Визначено уніфіковані критерії відбору VBM-показників у фінансову панель BSC (урахування ризиків інвесторів, нематеріальних факторів створення ринкової вартості підприємства, простота розрахунку й економічність показника, можливість каскадування та можливість мотивації) і здійснено їхню відповідну комплексну оцінку. Розроблено загальну структуру інвестиційно-фінансової стратегічної карти вартісно орієнтованого підприємства (ВОП) ГМК. Виділено специфічні ознаки управлінської панелі показників ВОП. Серед таких: проєкція «інвестори», або фінансово-інвестиційна проєкція (ФІП), слугує відправною точкою каскаду створення вартості підприємства; запропонований шаблон чітко підпорядкований головному показникові (EV); ФІП представлена обмеженою кількістю фінансових, переважно VBM-показників; баланс традиційних і нових вимірників; розроблений шаблон не передбачає обов'язкове кількісне переважання нефінансових показників. На підставі аналізу взаємозалежності показників і факторів ринкової вартості підприємства (KPI/CSFs) визначено відсутність лінійної залежності між фінансовими показниками — матеріальними активами — факторами сучасної вартості, — з одного боку, та нефінансовими показниками — нематеріальними активами — факторами майбутньої вартості — з другого. Доведено можливість використання фінансових і нефінансових показників для виміру матеріальних і нематеріальних активів як джерел створення ринкової вартості.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.556

Економіка металургійної промисловості

2.У.578. *Комплексна оцінка рівня безпеки розвитку металургійних підприємств: методичні аспекти* / С. А. Мушнікова // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 3. — С. 223-231. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Сформовано методичний підхід до інтегральної оцінки рівня безпеки розвитку металургійного підприємства на підставі комплексного коефіцієнтного підходу з практичною апробацією. Зазначено, що вітчизняні металургійні підприємства не спроможні конкурувати із західними та східними виробниками металопродукції, які використовують новітні технології. Впровадження інноваційних технологій та устаткування надасть можливість позитивно розвиватися вітчизняним підприємствам. Але, на жаль, не всі системи управління металургійними підприємствами здатні впроваджувати інноваційні технології для подальшого розвитку. Запропоновано методичний підхід до інтегральної оцінки рівня безпеки розвитку металургійних підприємств на підставі комплексного коефіцієнтного підходу. Запропонований методичний підхід надає можливість виявити проблеми діяльності окремих підприємств; уточнити зміст та етапи збору інформації, формулювання цілей, пріоритетів і напрямів управління безпекою їх розвитку; комплексно оцінити рівень безпеки розвитку та рівень ризику розвитку з урахуванням складових ресурсної бази металургійного підприємства, видів його діяльності та стадії життєвого циклу; оцінити та узагальнити уявлення про здатність металургійного підприємства до адаптації в різних трансформаційних умовах. У ході проведення дослідження методичний підхід до інтегральної оцінки рівня безпеки розвитку підприємства було застосовано на практиці — на базі діяльності металургійних підприємств України. Для оцінки обрано 23 металургійні підприємства, що функціонували протягом тривалого часу. Виділено інформацію для проведення аналізу діяльності та оцінки рівня безпеки розвитку підприємств стала їх публічна звітність. Аналіз життєвого циклу підприємств показав, що більшість з них знаходяться на стадії зрілості, та, незважаючи на ситуацію, що склалася, мають достатній і середній рівні безпеки розвитку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.579. *Процес формування конкурентної зовнішньоекономічної стратегії металургійного підприємства* / М. І. Іванова, О. В. Варяниченко, П. В. Єгорова // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 4. — С. 35-45. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Сформовано конкурентну зовнішньоекономічну стратегію металургійного підприємства за результатами діяльності ПАТ «Ін-

терпайп НТЗ». Під час кризи особливої важливості набуває використання обґрунтованих стратегічних підходів до забезпечення конкурентних переваг як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Стратегічний менеджмент надає змогу знівелювати дію негативного впливу зовнішнього середовища. При цьому було використано загальнонаукові та спеціальні методи системно-структурного аналізу та синтезу для виокремлення факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на діяльність ПАТ «Інтерпайп НТЗ»; формування стратегічних альтернатив та трендового аналізу; для прогнозування експорту брухту чорних металів, рентабельності, валового прибутку промислового підприємства. Виокремлено фактори, що впливають на досягнення стратегічної мети, та розширено кількість показників внутрішнього середовища. Наведено авторське визначення категорії «конкурентна зовнішньоекономічна стратегія»: це довгостроковий план здійснення зовнішньоекономічної діяльності, який є однією з альтернатив розвитку для забезпечення конкурентних переваг у майбутньому, сформованих з урахуванням впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Аналітичне дослідження діяльності провідного металургійного підприємства надало змогу з'ясувати, що покращання фінансових показників можливе лише через ретельний контроль за зобов'язаннями та кредитами. Запропоновано до використання конкурентні стратегії М. Портера через їх змістовність і зручність.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.580. *Трансдисциплінарна парадигма й інноваційні трансформації економічного середовища як фундаментальна основа управління безпекою розвитку металургійних підприємств* / С. А. Мушнікова // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 4. — С. 446-452. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — теоретичне обґрунтування та практичне застосування трансдисциплінарної парадигми й інноваційних трансформацій економічного середовища як фундаментальної основи управління безпекою розвитку металургійних підприємств. Зазначено, що в умовах кризового стану, непередбачуваності соціально-економічного розвитку, мінливості ситуації, причому на всіх рівнях національної економіки, опинилися й металургійні підприємства. Визначено, що для виходу з ситуації, що склалася, для позитивного безпечного розвитку металургійних підприємств повинні відбуватися інноваційні трансформації, перш за все — у системі управління окремим підприємством, враховуючи наявну корпоративну культуру з упровадженням елементів інноваційної культури комунікаційності, що можливо лише через поєднання наукових досліджень різного роду спрямованості, компетенцій, кваліфікації і практичного досвіду осіб, від яких залежить прийняття того чи іншого управлінського рішення. Встановлено, що саме трансдисциплінарна парадигма за своєю суттю є науково-філософською платформою для розвитку та підтвердження гіпотези дослідження, створює підставу для формування комунікативних управлінських практик взаємодії залучених соціальних агентів, які представляють різні соціально-економічні інтереси та цінності. Тому трансдисциплінарну парадигму управління безпекою розвитку металургійного підприємства, як інтеграцію та диференціацію наук різних областей знання для дослідження одного й того ж об'єкта, можна розглядати у вигляді трикутника, вершинами якого є: філософія, соціально-гуманітарні науки (соціологія, політологія, психологія та ін.) та система управління безпекою розвитку підприємства у відповідний період часу, — формуючи новий міждисциплінарний інструментарій управління безпекою розвитку металургійного підприємства.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.581. *Achieving environmental security with economic impact* / A. A. Nester, O. O. Nikitin, O. V. Romanishina, L. O. Mitiuk, Yu. O. Polukarov // *Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту.* — 2020. — № 6. — С. 115-120. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Dumping and storing spent pickling solutions on the territory of enterprises leads to environmental pollution, requires significant costs for their neutralization at the enterprise and at treatment facilities at the production sites. Purpose — to clarify the previously known, but insufficiently studied processes of wastewater treatment and to present the results of research and tests conducted to obtain copper from wastewater and create environmentally friendly equipment. The paper studies individual processes of regeneration of copper-ammonia etching solutions using electrochemical technology to obtain dense copper deposits, whose release sharply reduces the formation and storage of sludge on the territory of enterprises. It is noted that the chemical correction of etching solutions leads to the formation of a significant amount of wastewater, sludge which contains heavy metals that adversely affect soils, groundwater, the plant world and humans as the top of the food chain. To avoid the accumulation of sludge on the territory of enterprises, it is proposed to use the technology of regeneration of spent etching solutions, in which sludge is not formed, and the isolated metal is reused as a secondary raw material for copper production. In this case, the regenerated etching solution is reused for etching printed circuit boards. The creation of equipment for the regeneration of used solutions with the release of metal in a

form suitable for melting becomes an important element in preserving the environment and obtaining raw materials for non-ferrous metallurgy in Ukraine. For the first time, comprehensive studies have been carried out which made it possible to create promising wastewater treatment equipment based on them. The research-based etching line for printed circuit boards provides for the reuse of rinsing waters in the technological process after its regeneration. At the same time, the use of the line rinsing water is available to replenish the withdrawn pickling solution. The use of the process with the separation of copper by dense deposits makes it easier to remove metal by simple mechanical operations and to avoid a complex structure for removing copper in the form of metal powders.

Шифр НБУВ: Ж16377

Економіка енергетики

2.У.582. Аналіз діючого порядку обґрунтування тарифів на виробництво, постачання та споживання теплової енергії / М. О. Кизим, Є. І. Котлярів // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 373-381. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Досліджено діючий порядок розробки та затвердження тарифів на теплову енергію та розробка пропозицій щодо вдосконалення цінової політики у сфері теплозабезпечення. Розглянуто діючий порядок обґрунтування тарифів на теплову енергію, що діє в Україні на даний час. Досліджено процедуру економічного обґрунтування витрат, які враховуються у складі тарифу. Зроблено висновок, що діюча процедура контролю обґрунтованості витрат орієнтована не на економію витрат і підвищення ефективності виробництва, а виключно на формальне письмове підтвердження величини витрат. Необхідність подання понад 50 видів розрахунків та обґрунтувальних матеріалів та тривалий термін їх розгляду ускладнює оперативне регулювання тарифу на теплоенергію і призводить до збитків теплогенеруючих організацій у разі зміни вартості окремих складових собівартості (ціна природного газу, електроенергії, рівень мінімальної заробітної плати тощо). Для спрощення процедури обґрунтування рівня тарифу (або рівня його зміни) запропоновано суттєво скоротити перелік документів, що надаються при встановленні тарифу, та перейти до процедури декларування змін тарифу при одночасному посиленні контрольно-перевірочної роботи уповноважених органів. На відміну від діючого порядку контролю кожної складової тарифу процедура декларування передбачає контроль тільки загальної величини тарифу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.583. Аналіз проблем розвитку атомної, теплової та відновлюваної енергетики в енергосистемі України / О. В. Вінниченко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 132-138. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

З метою дослідження процесу розвитку енергетичної системи України проаналізовано сучасний стан і проблеми розвитку атомної, теплової та поновлюваної енергетики. Визначено світові тенденції розвитку атомної енергетики та зазначено, що після короткочасного спаду, викликаного аварією на АЕС «Фукусіма-1», почалося поступове зростання кількості реакторів, що знаходяться в експлуатації. Окреслено кризову ситуацію, що склалася на ринку атомної та теплової енергетики. У межах існуючої на сьогодні моделі ПСО (Public Service Obligation – PSO) компанія НАЕК «Енергоатом» зазнає значних збитків. Обмеження виробництва електричної енергії на АЕС у 2020 р. є недостатньо обґрунтованим заходом, який негативно вплине на енергетичну безпеку країни. Зупинка енергоблоків атомних станцій означає, що вони замість виробництва енергії починають її споживати, при цьому потребують постійного чергування й обслуговування обладнання, функціонування систем безпеки. Зазначено, що вугільні ТЕС України вже виробили свій розрахунковий ресурс і мають вкрай низький коефіцієнт використання встановленої потужності. Крім того, вугільні електростанції в Україні використовують у маневрових режимах, для покриття пікових навантажень, що призводить до прискореного зносу обладнання та знижує ефективність виробництва. Зроблено порівняльний аналіз розвитку відновлюваної енергетики (ВДЕ) та доведено, що збільшення виробництва електроенергії за рахунок ВДЕ потребує розробки достатніх маневрових потужностей. Поточна ситуація свідчить про те, що потужностей ГЕС та ГАЕС не вистачає, тому на цей час для таких цілей використовують вугільні ТЕС, але такий позаштатний режим роботи призводить до подальшого зношення обладнання та до збільшення аварійних ситуацій.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.584. Глобальні тенденції розвитку водневих технологій у промисловості / Ю. В. Ташеев, С. В. Войтко, О. О. Трофименко, О. О. Релкін, Т. С. Кудря // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 103-114. — Бібліогр.: 36 назв. — укр.

Визначено основні передумови та проаналізовано тенденції використання водневих технологій з урахуванням енергетичного потенціалу та екологічних особливостей водню. Розглянуто основні технології виробництва водню та визначено перспективи та недоліки їх використання. Проведено аналіз капітальних витрат і вартості водню при різних способах його одержання. Проведе-

но порівняння розподіленого та централізованого виробничих шляхів. Проаналізовано принципи роботи лужного, PEM і SOE електролізу. На основі аналізу, систематизації та узагальнення досліджень багатьох вчених було проаналізовано потенційну можливість переходу до водневої економіки. У результаті дослідження електролізерів різних технологічних типів здійснено порівняльний аналіз у вигляді матриці недоліків і переваг. Визначено основні фактори, які впливають на вартість «зеленого» водню, а саме: енергетичний потенціал відновлюваних джерел; вартість основного та допоміжного обладнання; наявність і вартість водного ресурсу; вартість земельних ділянок для розміщення основного та допоміжного обладнання; операційні витрати. Наведено прогнозні значення техніко-економічних показників виробництва «зеленого» водню, зокрема: капітальних витрат, операційних витрат, ефективності системи та ін. Дослідження прийнятих стратегій розвитку водневої економіки в розвинених країнах надало змогу зробити висновок про те, що використання водню є перспективним низьковуглецевим рішенням в енергетичній сфері. Виявлено, що виробництво водню доцільно проводити в тісному поєднанні з відновлюваною енергетикою, що надасть змогу одержати економічний та екологічний ефекти.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.585. Доцільність використання АДЕ та розробка системи автоматизованого управління енергоресурсами підприємств / І. В. Струнін // Інженерія природокористування. — 2020. — № 3. — С. 9-14. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Для України найактуальнішою проблемою є необхідність зменшити енерговитрати паливноенергетичних ресурсів. Саме тому необхідно задуматися про пошук альтернативного отримання якісних і нескінченних ресурсів енергії. З можливих альтернатив, які могли доповнити або навіть замінити традиційну енергетику є сонячне випромінювання, як природне невичерпне джерело енергії, адже на Землю припадає 1020 Вт сонячної енергії (СЕ) на один квадратний метр, тільки 2 % якої еквівалентні енергії, отриманої шляхом згоряння умовного палива. Тому, цілком можливо, що в майбутньому СЕ може стати основним джерелом світла та тепла на Землі. Перспективи розвитку даного виду енергії не знають меж. Головна перешкода на шляху до широкого поширення сонячної енергетики — залежність від добового ритму, сезонної мінливості та погоди. Щоб підсилити потік СЕ, потрібно збирати її з великих площ і запасати на майбутнє в акумуляторах. Через технічні проблеми, сонячна електростанція не працює вночі і недостатньо ефективно працює в ранкових і вечірніх сутінках. При цьому пік електроспоживання припадає саме на вечірні години. Для подолання цих недоліків потрібно або використовувати ефективні електричні акумулятори або створити систему, яка надасть можливість об'єднувати надходження енергії від декількох джерел енергії в єдину мережу за рахунок прогресивного автоматизованого управління процесами контролю та використання енергоресурсів. Запропоновано саме структуру такої системи автоматизованого управління, яка надає можливість об'єднати надходження енергоресурсів від сонячних батарей, вітрогенератора та інших установок альтернативних джерел енергії.

Шифр НБУВ: Ж101173

2.У.586. Інноваційні заходи енергоефективності на підприємствах теплоенергетики / В. Я. Брич, Л. О. Бицюра // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 62-69. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — систематизація джерельної бази щодо вивчення складу моделей управління енергоефективністю підприємств комунального сектора, аналіз їх впровадження в Україні. Проаналізовано наукову базу щодо питання еволюції, напрямків та проблем енергоефективності у сфері управління розвитком підприємств теплової комунальної енергетики в Україні. Визначено, що до переліку основних моделей управління розвитком підприємств теплової комунальної енергетики в Україні можна віднести такі: вертикальну ієрархічну традиційну модель управління розвитком підприємств теплової комунальної енергетики в Україні, яка ґрунтується на положеннях планово-програмного підходу; інноваційну модель управління розвитком підприємств теплової комунальної енергетики в Україні, яка передбачає два напрямки, пов'язані з ефективним рівнем споживання теплової енергії й ефективним рівнем енергетичного забезпечення. Встановлено, що досліджувані суб'єкти даного сектора використовували впродовж 2015 – 2019 рр. інноваційну модель, яка пов'язана з ефективним рівнем споживання теплової енергії та енергетичного забезпечення. Доведено, що рівень енергоефективності від реалізації даної моделі в умовах функціонування вказаних підприємств залежить від їх потенціалу, підходів до управління за структурними напрямками тощо.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.587. Організаційно-економічний механізм раціонального використання ресурсного потенціалу водних об'єктів на регіональному рівні / О. Г. Дегтяренко, С. В. Пашков, О. В. Місечко // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 75-85. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Визначено проблеми використання енергетичного потенціалу малих річок, розглянуто недоліки у функціонуванні об'єктів

малої гідроенергетики та запропоновано план заходів по забезпеченню більш ефективного використання їх ресурсного потенціалу з урахуванням екологічних вимог. Найбільш прийнятним варіантом підвищення ефективності функціонування об'єктів малої гідроенергетики є формування на їх базі багатопільових виробничо-господарських комплексів (ВГК), діяльність яких заснована на поєднанні виробництва електроенергії, підтриманні стійкості екосистеми водойми та організації рекреаційного використання прилеглих територій, що надасть змогу суттєво збільшити їх ринкову вартість за рахунок формування доданої вартості і утворення додаткових доходів. Запропонована в роботі багатопільова програма підвищення ефективності функціонування об'єктів малої гідроенергетики надасть змогу зацікавити її впровадження як з боку об'єкту господарювання, так і з боку регіональних органів влади.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.588. Проблеми інноваційного розвитку енергосервісних підприємств / В. Я. Брич, С. С. Барна // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 69-76. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розглянуто виявлення та пошук шляхів подолання проблем інноваційного розвитку енергосервісних підприємств. Мета роботи — виявлення, систематизації та класифікації найбільш актуальних проблем інноваційного розвитку, притаманних діяльності енергосервісних підприємств в Україні й обґрунтування напрямів їх вирішення. Обґрунтовано доцільність підвищення енергоефективності в Україні; наголошено на важливому значенні енергосервісу в цьому процесі; визначено його стан та умови здійснення. Виявлено та структуровано проблеми функціонування енергосервісних підприємств, здійснено їх класифікацію за низкою ознак. Обґрунтовано важливість такої класифікації та її значення для управління проблемами; визначено суть енергосервісних підприємств, яким відведено роль головних ініціаторів та модераторів удосконалення енергоефективності на підприємствах, у житловій та соціальній сферах, що призвело до інституційного визнання та створення нормативної бази для їх ефектної діяльності. Відзначено, що проблеми, притаманні розвитку енергосервісу на ранніх етапах, з часом вирішуються, натомість виникають або формуються нові проблеми, що свідчить про хорошу динаміку інституційного розвитку, за якого відбувається прогрес системи енергетичного сервісу. Проте наявні проблеми потребують ідентифікації та структуризації задля формування цілісного механізму їх вирішення. Виявлено, що на даний момент в Україні існує безліч компаній, які позиціонують себе як енергосервісні, але їх діяльність, як правило, стосується постачання приладів обліку, енергозберігаючого обладнання та матеріалів, проведення енергетичних обстежень або постачання енергетичних ресурсів, що прямо не пов'язано з енергозбереженням і підвищенням енергетичної ефективності замовника, а також одержанням економії енергетичних ресурсів. Запропоновано ряд заходів, спрямованих на розв'язання окремих проблем енергосервісу та його активізацію. Найбільшу увагу приділено фінансовим та інституціональним проблемам, а також первинним проблемам і проблемам системного характеру.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.589. Стратегія енергоефективного підприємства: монографія / В. Я. Брич, Л. О. Бицюра, Н. А. Галши. — Тернопіль: ЗУНУ, 2021. — 199 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 166-189. — укр.

Систематизовано теоретико-методичні засади енергетичного менеджменту та удосконаленню стратегії енергоефективності на підприємстві. Концептуальні основи системи енергетичного менеджменту підприємства розглянуто в контексті комплексу ефектів функціонування самої системи, зокрема: економічний ефект, соціальний ефект та екологічний ефект. Встановлено, що найбільш виразно проявляється соціальний ефект у реалізації можливостей системи енергетичного менеджменту в функціонуванні адміністративно-територіальних об'єднань (наприклад, об'єднанні територіальні громади). З огляду на це енергетичний менеджмент трактується як цілісна система, в основі якої лежить організація як процес, тобто проявляється класична функція менеджменту. Водночас, мета, цілі, етапи формування і основні складові системи енергетичного менеджменту повинні у своїй основі мати чітку орієнтацію на результат, а саме екологічний, економічний чи соціальний ефекти.

Шифр НБУВ: ВА858527

2.У.590. Теоретико-методологічне забезпечення інвестиційного розвитку «зеленої» енергетики в Україні / Т. Г. Мареніч, М. А. Крутько, А. С. Кравченко // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 386-395. — Бібліогр.: 34 назв. — укр.

Сучасний світ, включаючи високорозвинуті країни, які націлюють значну частину своїх фінансових потоків на нарощення екологічних потужностей за пропагандою та заклик до зупинки процесів глобального потепління, досить відкрито демонструє свою прихильність поповнення та відновлення «зелених» запасів. На сьогодні в системі економічних відносин і фінансового забезпечення розвитку економіки України дедалі більшого значення набуває залучення екологічної складової такого розвитку. При вивченні альтернативних джерел енергії як відносно нового

шляху для України встановлено, що розвиток такої енергетики впливає на низку соціально-економічних чинників, зокрема: стан транспорту, навколишнього середовища, безпеки здоров'я та харчування, систему агропромислового господарювання, енергетику тощо. Державне забезпечення, супровід, підтримка та формування загальної стратегії розвитку інвестування в альтернативну енергетику повинні стати пріоритетними напрямками в національній політиці екологізації у країні. Єдиний концептуальний підхід до забезпечення розвитку «зеленої» енергетики є гарантією налагодження механізму забезпечення інвестиційного потенціалу напрому. Для ефективного функціонування відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) потрібно привести національне законодавство у відповідність до міжнародних вимог, зокрема до міжнародних актів Європейського Союзу. Створення оптимальних гарантій і надання квот для інвесторів. Необхідними умовами розвитку є: розроблення програмного та техніко-технологічного забезпечення не лише генерації, акумулювання та використання, а й накопичення та узагальнення інформації, обліку, аналізу, контролю за витратами і реалізацією такої енергії; інноваційно-інвестиційний супровід на рівні поглиблення та розширення наукових досліджень, створення робочих програм, проєктів і груп; інституціональне забезпечення залучення інвестицій у розвиток «зеленої» енергетики, розроблення державної цільової програми розвитку та підтримки ВДЕ.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.366, 2.У.684, 2.Х.884

Економіка машинобудівної та металообробної промисловості

Економіка машинобудівної промисловості

2.У.591. Аналіз ринку як передумова вдосконалення процесу іміджбіндінгу підприємства / А. В. Ковалевська, Д. С. Шалімова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 459-469. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено ринок світлотехнічної продукції, на якому працює виробничо-торговецьке підприємство, вітчизняний виробник світлотехнічних рішень — компанія «LEDLIFE», для визначення ключових тенденцій та аспектів, що стануть передумовою вдосконалення процесу формування іміджу підприємства. Визначено та аргументовано доцільність проведення аналізу зовнішніх умов діяльності підприємства у процесі формування та вдосконалення його іміджу; з'ясовано специфічні риси ринку світлотехнічної продукції; визначено основні тренди та тенденції зміни ринку світлотехнічної продукції; встановлено, що процес формування іміджу має спиратися на усвідомлення поведінки різних стейкхолдерів. У результаті дослідження визначено ключові тенденції розвитку ринку світлотехнічної продукції, а саме: зростання обсягів виробництва та, відповідно, споживання; зростання популярності LED-продукції; підвищення уваги різноманітних сегментів ринку до комплексних рішень; активізація діяльності місцевих і державних органів влади у сфері реалізації інфраструктурних проєктів, що, безумовно, пов'язано із процесами енергозбереження. Дослідження надає змогу стверджувати, що ринок виробництва світлотехнічної продукції в Україні є конкурентним, що обґрунтовує доцільність удосконалення управління маркетинговою діяльністю виробників, у тому числі процесу іміджбіндінгу. Обґрунтовано, що вдосконалення іміджу ТОВ «ЛЕД-ЛАЙФ» надасть змогу підвищити ефективність реклами та різних заходів щодо просування товару, полегшить процес введення на ринок нових товарів, підвищить конкурентоспроможність компанії.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.592. Аналіз та оцінка ділової активності підприємств машинобудування як основа підвищення ефективності їх діяльності / Д. О. Зиз // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 230-240. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Висвітлено поняття ділової активності та основні завдання аналізу та оцінки ділової активності підприємств машинобудування. Розглянуто напрями підвищення ділової активності підприємства, які досягаються певним набором заходів: прискоренням науково-технічного та організаційного прогресу — за рахунок підвищення техніко-технологічного рівня виробництва, організаційних систем управління, швидкого оновлення обладнання; удосконалення організаційної структури — за рахунок перегляду повноважень кожного працівника підприємства; поліпшення структури виробництва, зокрема підвищення коефіцієнтів завантаженості та оборотності — шляхом збільшення обсягу продукції; підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг — завдяки підвищенню якості вироблених товарів та надаваних послуг; розвитку та вдосконалення ЗЕД даного підприємства — через налагодження зв'язків із сусідніми країнами. Здійснено оцінку та аналіз основних підприємств машинобудування. Визначено фінансовий стан машинобудівних підприємств і чинники, які ведуть до дестабілізації в умовах кризових явищ; окреслено основні цілі машинобудівних підприємств та інструменти

планування, що надасть змогу управляти процесом реалізації стратегії.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.593. Оцінка ефективності економічного стимулювання розвитку суднобудівних підприємств / В. Г. Рогов // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 205-211. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Для обґрунтування економічних рішень у процесі використання менеджментом стимулів та адаптації до змін потрібно застосування інтегрального цільового показника розвитку підприємства. Доведено, що таким показником доцільно обрати вартість бізнесу, зокрема шляхом дисконтування грошових потоків. Обґрунтовано, що для оцінки ефективності стимулювання розвитку суднобудівного підприємства раціональним є застосування дохідного підходу. Проаналізовано український і зарубіжний досвід горизонтальної та вертикальної інтеграції в суднобудуванні та доведено, що формування інтегрованих диверсифікованих корпоративних структур є актуальним стимулом розвитку суднобудівного підприємства. Деякі власники підприємств суднобудування України використовують їх для будівництва флоту заради потреб свого іншого бізнесу: сільськогосподарського, металургійного тощо. Певні підприємства входять до складу диверсифікованих компаній, що займаються також судноремонтом і портовою діяльністю. Ефективність інтеграції підприємств суднобудування також варто оцінювати за допомогою показників вартості бізнесу. Потрібно визначити вплив стимулів, що стосуються не тільки суднобудування, але й судноремонту, судноплавства, морегосподарської та іншої діяльності, — не лише на окреме суднобудівне підприємство, а комплексно на все об'єднання, структурно-функціональною одиницею якого воно є. На прикладі суднобудівно-судноремонтного заводу «Нібулон» визначено ефект від запровадження стимулів. Оцінка впливу економічних стимулів на пропонований цільовий інтегральний показник надає змогу встановити доцільність реалізації загальної стратегії підприємства та сприяє прийняттю обґрунтованих економічних рішень як на рівні окремих структурних підрозділів, так і підприємства.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.594. Investment cooperation and production cooperation of Ukraine and the EU / I. Fomichenko, Ye. Myronenko, V. Shashko, Ye. Bolotina, I. Stashkevych // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 390-397. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Мета роботи — дослідження інвестиційного співробітництва та виробничої кооперації України з країнами ЄС у контексті світових інтеграційних процесів. У процесі дослідження використано такі загальнонаукові та прикладні методи дослідження: аналізу та синтезу, дедукції та індукції — у процесі вибору факторів зовнішнього середовища, які впливають на інвестиційну активність машинобудівних підприємств (МБП); систематизації та узагальнення — у процесі проведення експортно-імпортерних операцій України з країнами ЄС; монографічні методи — для поглибленого дослідження поставлених завдань; абстрактно-логічні методи — для теоретичного узагальнення результатів дослідження та формування висновків і пропозицій. Запропоновано підхід щодо аналізу інвестиційної співпраці та виробничої кооперації України і ЄС у контексті світових інтеграційних процесів на основі використання PEST-аналізу зовнішніх факторів, що впливають на діяльність МБП, і SWOT-аналізу конкурентних переваг підприємств машинобудівної галузі України, що надає можливість визначити сильні та слабкі сторони внутрішнього середовища відносно можливостей і загроз зовнішнього середовища та запропонувати потенціальні напрями розвитку їх зовнішньоекономічної діяльності в умовах європейської інтеграції. Практична значимість полягає в розробленні пропозицій щодо мінімізації негативного впливу зовнішніх факторів функціонування підприємств, серед яких проведення переорієнтації на виробництво високотехнологічної та інноваційної продукції, змін у податковій політиці, державному управлінні, а також прискорення процесів модернізації основних фондів, стимулювання інноваційну діяльність і сприяння виробництву високотехнологічної продукції, що призведе до зростання рівня конкурентоспроможності МБП як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Оригінальність полягає в обґрунтуванні структурних елементів підходу до аналізу інвестиційної співпраці та виробничої кооперації України і ЄС у контексті світових інтеграційних процесів, які визначають напрями мінімізації негативного впливу факторів на конкурентоспроможність МБП, що надає змогу визначити резерви її підвищення та розвитку та, як наслідок, здатність до забезпечення переозброєння багатьох високотехнологічних наукоємних галузей економіки.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.541

Економіка машинобудівного підприємства

2.У.595. Актуальні проблеми забезпечення металургійних підприємств України бруттом внутрішньої заготовлі

/ І. Ю. Гужва // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 17-23. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано економічні ефекти від підняття в Україні вивозного мита на брутто чорних металів до 58 євро/т. Окреслено екологічні виклики розвитку металургійної галузі України, що актуалізують потребу у збереженні сталого доступу до вторинної сировини. Аргументовано необхідність продовження дії підвищеної ставки мита на експорт металобрухту з України у найближчій перспективі.

Шифр НБУВ: Ж23291

2.У.596. Поняття економічної стійкості підприємства та її кількісне оцінювання / О. М. Ястремська, О. О. Ястремська // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 220-230. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розглянуто питання визначення й оцінювання економічної стійкості підприємства. Проведено аналіз поглядів науковців на дефініцію «економічна стійкість підприємства». Запропоновано уточнене визначення цього поняття, згідно з яким під економічною стійкістю підприємства доцільно розуміти його комплексну здатність реагувати та протистояти впливу негативних релевантних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, зберігаючи при цьому свою внутрішню структуру, динаміку функціонування, що сприяє досягненню основних цілей функціонування та розвитку підприємств. Виділено основні складові економічної стійкості підприємства, до складу яких віднесено: фінансову, виробничу, кадрову, організаційну, маркетингову, соціальну, екологічну, інвестиційну, інноваційну. Запропоновано основні етапи процесу забезпечення економічної стійкості підприємства, основою реалізації яких є принципи єдності — взаємопов'язаності та підпорядкованості всіх складових стійкості; комплексності, що передбачає врахування релевантних факторів впливу; безперервності — здійснення процесу регулювання на основі постійності та стійкості; адекватності, тобто відповідності системи закономірностям розвитку підприємства. Запропоновані складові й етапи забезпечення та визначення економічної стійкості підприємства використано як підґрунтя розробленого методичного підходу з її кількісного оцінювання, який побудовано з використанням методів багатовимірних факторного, кластерного аналізу, методу адитивної згортки для розрахунку інтегрального показника економічної стійкості підприємств. Розроблений методичний підхід апробовано на статистичних даних дев'яти машинобудівних підприємств Харківського регіону, що довело його прикладну цінність і можливість подальшого використання.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.597. Синергійний стратегічний набір машинобудівного підприємства як забезпечувальний управлінський фактор циклічності процесу його диверсифікаційно-інтеграційного розвитку в умовах неотехнологічного відтворення / Х. Я. Залуцька // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 210-216. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Мета роботи — розробка науково-методичного підходу до формування активно-адаптивного синергійного стратегічного набору, який забезпечить циклічність процесу диверсифікаційно-інтеграційного розвитку машинобудівного підприємства в умовах неотехнологічного відтворення. Обґрунтовано необхідність одержання синергійного ефекту на кожному рівні управління машинобудівним підприємством у процесі диверсифікаційно-інтеграційного розвитку через взаємопроникнення результатів діяльності його бізнес-одиниць. Сформовано технологічну карту відповідності та взаємоузгодженості синергійного ефекту стратегіям згідно з ієрархією управління. На основі технологічної карти запропоновано науково-методичний підхід до формування активно-адаптивного синергійного стратегічного набору управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком машинобудівного підприємства, реалізація якого (за допомогою тактичного бізнес-набору управлінських інновацій) забезпечить досягнення генеральної цілі розвитку підприємства та створення додаткового ефекту, необхідного для його ефективного функціонування в умовах неотехнологічного відтворення. Охарактеризовано складові елементи структури синергійного стратегічного набору управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком машинобудівного підприємства.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.598. Стратегічна піраміда як основа бізнес-коригування досягнення цільових орієнтирів управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком машинобудівних підприємств / Х. Я. Залуцька // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 316-322. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Результатом ефективного управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком машинобудівного підприємства є одержання максимального синергійного ефекту від оптимально-результативної взаємодії необхідних перспективних бізнес-одиниць між собою. Основою забезпечення ефективного нарощення синергійного ефекту взаємодії бізнес-одиниць машинобудівного підприємства є оптимально обрані стратегії їх розвитку на всіх рівнях управління. Взаємозв'язок стратегій усіх рівнів управління утворює певну стратегічну піраміду, яка відображає ієрархічну підпорядкованість стратегій цих рівнів. Мета роботи — обґрунтування теоретико-методичного підходу до моделювання

альтернативних комбінованих сценаріїв стратегічного розвитку машинобудівного підприємства на основі стратегічної піраміди. Для досягнення мети дослідження застосовано методи: аналізу і синтезу; морфологічного аналізу; логічного узагальнення та порівняння; формалізації. Запропоновано уніфіковану технологію побудови стратегічної піраміди диверсифікаційно-інтеграційного розвитку підприємства, враховуючи суть і особливості використання стратегічної піраміди, вимоги середовища функціонування сучасних підприємств (неотехнологічні умови відтворення) та умови застосування диверсифікаційно-інтеграційного розвитку цих підприємств. Уточнено суть стратегій кожного рівня стратегічної піраміди диверсифікаційно-інтеграційного розвитку підприємства. За наведеною технологією сформовано архітектоніку стратегічної піраміди, яка забезпечує вибір із альтернативних комбінованих сценаріїв диверсифікаційно-інтеграційного розвитку підприємства оптимально-результативний синергійний стратегічний набір раціонального досягнення поставлених цілей.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.599. Long-term assessment of engineering enterprise product technological competitiveness / I. Kreidych, I. Milko, O. Kazak, M. Yanchuk, N. Yurchuk // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 160-170. — Бібліогр.: 26 назв. — англ.

Мета дослідження — розроблення довгострокової оцінки методу ТКС ПМБ на основі показників абсолютних і питомих технологічних витрат продукції ПМБ за сферами прояву та з застосуванням сценарійного підходу. Технологічна конкуренція, яка існує на макро-, мезо- та мікрорівні економічної системи, поліпшує вирішення проблем економічного та організаційного розвитку та зміцнює ринкові позиції МБП. Економіко-математичне моделювання здійснюється шляхом поєднання асинхронних елементів ситуативного моделювання та особливостей методу Зейделя як найбільш ефективного способу моделювання ТКС продукції, компаній і кластерів у національній системі конкурентоспроможності як складної системи. Окреслена комбінація надає можливість одержати комбінаційні рівняння на всіх етапах ітерації, а також сформулювати альтернативні розрахунки, що описують стан кінцевих елементів стану в разі статистичних та інших збоїв і змін під час реалізації певного сценарію. Це уможливило визначення найважливіших елементів ефекту підвищення ТКС. Реалізоване моделювання матеріаломісткості та ТКС пристроїв дистанційного пуску ACURA надало можливість надати сценарійні алгоритми визначення перспективних меж зниження вартості проекту технологічного чіпа в роздрібних цінах за продаж одиниці продукції та наслідки реалізації запропонованих сценаріїв при ухваленні відповідних управлінських рішень. Оцінка перспектив ТКС ПМБ має базуватися на таких визначальних факторах: вартість відповідно до виду ТКС продукції на основі матеріаломісткості, включаючи всі витрати; порядок з абсолютними технологічними витратами доцільно використовувати конкретну технологічну вартість відповідно до сфер її прояву. Результати дослідження надають можливість МБП оцінювати перспективи ТКС продукції на основі абсолютних технологічних витрат і питомих технологічних витрат у сферах її прояву.

Шифр НБУВ: Ж73250

Економіка харчової промисловості

2.У.600. Безпечність харчових продуктів як важлива складова конкурентоспроможності підприємств / Н. С. Скопенко, І. В. Євсєєва-Северина // *Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій*. — 2020. — 26, № 3. — С. 110-120. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження та уточнення понятійно-категорійного апарату безпечності харчових продуктів (ХП) і продовольчої безпеки, фактори ризиків, що можуть виникати та чинити негативний вплив на якість і безпечність сировини, напівфабрикатів і готової продукції. Обґрунтовано необхідність використовувати ризик-орієнтований підхід для вчасного реагування на проблеми якості та безпечності ХП. Акцентовано увагу на необхідності підвищення рівня безпечності продуктів харчування на всіх етапах виробничої діяльності та її реалізації шляхом визначення критичних контрольних точок (ККТ). Управління ККТ сприятиме запобіганню, усуненню або зменшенню до допустимого рівня потенційних ризиків і підтриманню гігієни у всьому харчовому ланцюгу. Наголошено, що фактори ризику можуть бути пов'язані між собою, настання одного спричиняє інші негативні наслідки, що призводить до погіршення якості та безпечності продукції, а також завдає значних втрат іміджу та довіри до підприємств. Доведено, що питання безпеки харчових продуктів, харчування та продовольчої безпеки нерозривно пов'язані. Достатня кількість безпечної та збалансованої харчування є важливим фактором для підтримки життя та зміцнення здоров'я населення. Проблеми якості та безпечності продуктів харчування характерні для більшості країн світу, що підтверджує необхідність держави виконувати контрольну функцію з метою недопущення фальсифікованої або неякісної продукції на

ринок. Зазначено, що важливіє є не тільки організація регулярних перевірок залежно від ступеня ризикованості діяльності підприємств, що визначатиметься з огляду на вид продукції, особливості виробничого процесу, кількість виготовленої продукції, результати попередніх заходів державного контролю, ефективність бізнес-процесів підприємства тощо, а й робота в напрямку гармонізації вітчизняних стандартів до європейських і міжнародних вимог. Така діяльність сприятиме можливості виходу вітчизняних підприємств на закордонні ринки, підтвердженню та гарантуванню споживачам високої якості та безпечності готової продукції, покращанню іміджу держави в міжнародному просторі.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.601. Застосування концепції кайзен на підприємствах харчової промисловості / О. П. Мельник, Н. М. Казимірчик // *Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій*. — 2020. — 26, № 1. — С. 57-62. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

У сучасному мінливому світі та умовах гострої конкуренції підприємствам харчової промисловості доводиться освоювати різні стратегії управління, які забезпечать виготовлення якісної та безпечної продукції. Однією з таких стратегій є концепція кайзен, яка допомагає вирішувати проблеми, що існують на підприємстві, визначати причини їх виникнення, здійснювати постійний аналіз результатів вжитих заходів і планувати подальші дії поступово завдяки таким крокам: скорочення витрат за рахунок безперервного підвищення ефективності роботи на виробництві та в управлінні підприємством; організація роботи, метою якої є досягнення максимально можливого порядку на робочому місці, що надає змогу забезпечити оптимальну продуктивність та ефективність кожного окремого співробітника; контроль якості, що забезпечує високу якість продукції та найбільш оптимальну продуктивність праці в межах всієї компанії; стандартизація, що включає дисципліну та безперервне навчання співробітників і надає змогу підтримувати високий рівень ефективності виробничих та організаційних процесів, а також високу якість вироблених товарів і послуг. Завдання кайзен — створення ефективної комунікації між усіма працівниками, тобто налагодження безперервного зв'язку для обґрунтування проблем, їх вирішення і розробки рішень, що допоможе вилунити на виробництві. Сьогодні вважається, що кайзен є загальним терміном для цілого ряду управлінських технологій: гуртки якості, система інноваційних пропозицій, система «нуль дефектів», система «вчасно», трудова дисципліна, розвиток продукту, бережливе виробництво тощо. Концепція не базується на фундаментальних змінах у технологіях і виробництві, спрямована на зміну й удосконалення процесу мислення працівників, виконуючи все поступово та маленькими кроками, аналізуючи одержаний результат і будуючи плани на майбутнє для покращання.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.602. Системний підхід в енергетичному менеджменті як аналітичний засіб для оцінювання енергетичних процесів на підприємствах харчової промисловості України / Я. Д. Онищенко, А. І. Замулко // *Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій*. — 2020. — 26, № 2. — С. 130-139. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розглянуто сучасне функціонування технологічних процесів (ТП) на підприємствах харчової промисловості (ПХП) України. Запропоновано сумісне використання системного аналізу й енергетичного менеджменту як аналітичних засобів, що надають змогу систематизувати виявлення об'єктів щодо яких слід виконати управлінські рішення, що покращать показники функціонування та підвищать якість роботи відповідного обладнання на ПХП. Здійснено аналіз особливостей функціонування загальних технологічних процесів та обладнання, яке використовується на ПХП України. Запропоновано сумісне використання системного аналізу з енергетичним менеджментом для виявлення об'єктів, які потребують ефективних управлінських рішень. Доведено можливість використання оцінки споживання паливно-енергетичних ресурсів на ПХП України. Для досягнення максимального ефекту від впровадження енергозберігаючих заходів на етапі аналізу технологічних процесів, потоків та обладнання ПХП слід використовувати системний аналіз у поєднанні з менеджментом. Досягнути максимального ефекту можна за допомогою аналізу як підприємства в цілому, так і окремих ТП, пов'язаних між собою. Використання менеджменту надасть змогу мінімізувати питомі витрати на одиницю продукції, що, відповідно, призведе до зменшення фінансових витрат за електричну енергію для підприємства. При цьому використання системних підходів аналізу в поєднанні з менеджментом забезпечить максимально можливий результат у вирішенні енергетичних проблем, тобто підвищить якість і продуктивність роботи як окремого обладнання, так і підприємства харчової промисловості в цілому.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.603. Теоретичні аспекти функціонування підприємств сфери харчування на засадах сталого розвитку / Г. А. Синицина, С. О. Зубков // *Бізнес Інформ*. — 2020. — № 3. — С. 208-216. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Вірішено важливе науково-практичне завдання: визначення функцій підприємств сфери харчування та дослідження тенденцій їх розвитку в контексті стратегії сталого розвитку. Узагальнюючи

наукові підходи вітчизняних і зарубіжних учених до визначення функцій підприємств сфери харчування, з'ясовано, що їх трактують як функції суб'єктів підприємництва в контексті взаємодії соціально-економічної та виробничої інфраструктур АПК. Доведено, що систему функцій підприємств сфери харчування доцільно розглядати відповідно до положень концепції сталого розвитку суспільства. Запропоновано розділити ці функції на економічні, соціальні та екологічні. Проаналізовано показники діяльності галузей «харчового ланцюга» за 2016 – 2019 рр. для визначення перспектив їх збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку. Визначено, що сучасна державна політика розвитку аграрного сектора спрямована на створення організаційно-правових та економічних умов розвитку фермерських господарств і сільськогосподарської кооперації, удосконалення процесів управління земельними відносинами. Обґрунтовано необхідність модернізації та реконструкції підприємств харчової промисловості на основі використання інноваційно-інвестиційної моделі розвитку, впровадження конкурентоспроможних кластерів. Згідно з результатами теоретичного аналізу та маркетингових досліджень визначено пріоритетні завдання сталого розвитку складових споживчого ринку, а також перспективні для України напрями розвитку у сфері ресторанного бізнесу. Запропоновано систему заходів сталого розвитку підприємств сфери харчування, орієнтовану на досягнення головної мети, – забезпечення продовольчої безпеки країни, високого рівня та якості життя населення.

Шифр НБУВ: Ж14572

Економіка окремих галузей харчової промисловості

2.У.604. Досвід впровадження системи екологічного менеджменту на підприємствах олійно-жирової галузі / О. І. Драган, Н. М. Чеснік // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. – 2020. – 26, № 2. – С. 90-99. – Бібліогр.: 12 назв. – укр.

Досліджено досвід впровадження системи екологічного менеджменту у діяльність підприємств олійно-жирової галузі з метою його узагальнення та поширення на інших підприємствах. Об'єктом дослідження є система екологічного менеджменту ПрАТ «Вінницький олійно-жировий комбінат» («ВОЖК»). Методами дослідження є системний, статистичний, експертного опитування, інтегрального оцінювання. На ПрАТ «ВОЖК» функціонує інтегрована система управління якістю та безпечністю харчових продуктів і кормових продуктів (шроту), яка відповідає вимогам ДСТУ ISO 9001:2009 і ДСТУ ISO 22000:2007, система екологічної сталості (ISCC) за міжнародним стандартом ISO 14001:2015. Охарактеризовано етапи впровадження екологічного менеджменту відповідно до міжнародного стандарту серії ISO 14000. Досліджено заходи, які впровадило у діяльність ПрАТ «ВОЖК» згідно з міжнародним стандартом ISO 14001:2015. Обґрунтовано наявні переваги від впровадження системи екологічного менеджменту з впливом на зниження показників використання ресурсів (електро-, теплоенергії) та збільшення економічних показників діяльності підприємства (чистий дохід від реалізації продукції, матеріаловіддача, оновлення основних виробничих засобів, ресурсоемність виробництва). Наукова новизна полягає: у застосуванні методики оцінювання стану екологічного менеджменту на ПрАТ «ВОЖК» за допомогою інтегральних показників за період 2010 – 2018 рр. з обґрунтуванням висновків для подальшого його покращання. Практична значимість одержаних результатів полягає у поглиблених методичних підходах, спрямованих на контроль за станом екологічного менеджменту підприємства, для запобігання його зниження та попередження керівництва з метою прийняття активних заходів.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.605. Залучення позитивного досвіду роботи кондитерських компаній зарубіжних країн для підвищення конкурентоспроможності підприємств кондитерської галузі України / В. П. Третяк, М. О. Лобода // Бізнес Інформ. – 2020. – № 3. – С. 46-52. – Бібліогр.: 25 назв. – укр.

Конкурентоспроможність розглядається як ключовий критерій оцінки успішності компаній кондитерської промисловості. Проведено аналіз показників загальних обсягів зовнішньої торгівлі України – хлібобулочними, борошняними, кондитерськими виробами та аналогічними продуктами за останні три роки. Зазначено, що хлібобулочна, борошняна та кондитерська галузі за останній час є активними учасниками зовнішньоекономічної діяльності та впевнено просувають свою продукцію на зовнішній ринок. Визначено найпотужніші зарубіжні кондитерські компанії, які вважаються лідерами на міжнародному ринку. Наведено найуспішніші стратегії та напрями ведення бізнесу відповідно до політики та правил зарубіжних кондитерських компаній. Проаналізовано лідерів серед українських кондитерських компаній. Важливе значення для створення найсприятливіших умов для наближення України до ринкових структур зарубіжних країн має державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яке передбачає створення певних умов та механізмів для ефективного розвитку відносин українських суб'єктів господарювання в

різних країнах та заохочення їх до конкуренції та ліквідації монополізму у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Запропоновано деякі складові ведення бізнесу зарубіжними кондитерськими компаніями, які слід застосовувати в діяльності вітчизняних компаній кондитерської промисловості з метою підвищення їх конкурентоспроможності.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.606. Обґрунтування стратегічних рішень виробників кондитерських виробів на підставі дослідження ринку / Н. Є. Кузьо, Н. С. Косар, О. І. Оприск // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. – 2020. – 4, № 2. – С. 153-164. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Дослідженням встановлено, що в Україні зростає попит на шоколадні плитки, тому їх виробники мають оновлювати цю асортиментну групу товарів. На підставі первинної інформації визначено, що сьогодні АТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч» має використовувати стратегію інтенсивного розвитку з пропонуванням нових смаків шоколаду чи додатками до нього, підвищенням вмісту какао-бобів, оновленням упакування товару та зміною його ваги залежно від сегмента ринку. Пріоритетні напрями інновацій визначено з використанням методу аналізу ієрархії.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

2.У.607. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства кондитерської промисловості / Г. О. Роганов, К. В. Щербакова // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. – 2020. – 26, № 4. – С. 71-80. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

Досліджено такі категорії фінансів підприємств, як «ліквідність» і «платоспроможність» (ПС). Виявлено відмінності у тлумаченні понять ліквідності та ПС, а також суперечливість взаємозв'язків між ними та іншими показниками фінансового стану підприємств. З'ясовано ступінь ліквідності та ПС об'єкта дослідження за допомогою різних методів дослідження (коєфіцієнтного аналізу, аналізу балансу підприємства та матриці збалансування ліквідності). Розраховано показники ПС і ліквідності для «Кондитерської фабрики «А. В. К.» м. Мукачеве» за період 2015 – 2017 рр. Визначено, що ступінь ПС суб'єктів підприємництва виражається через ліквідність їх балансу. Досліджено класифікацію активів балансу підприємства залежно від ступеня ліквідності та пасивів балансу залежно від термінів їх погашення. З'ясовано, що протягом дослідженого періоду ліквідність балансу підприємства не була абсолютною, спостерігався дефіцит абсолютно ліквідних оборотних активів, недостатність обсягів запасів і готової продукції, значне перевищення сум дебіторської заборгованості над кредиторською, та, як наслідок, неспроможність підприємства сплачувати свої поточні зобов'язання. З'ясовано, що оптимальним методом здійснення дослідження можливого ризику незбалансованої ліквідності є побудова матриці її балансування. Результати проведеного аналізу підтверджують незбалансовану ліквідність, зокрема нестачу власних ліквідних ресурсів і виникнення стану неплатоспроможності підприємства. Визначено основні фактори впливу на ліквідність і ПС підприємства та запропоновано заходи щодо вдосконалення управління ПС і ліквідності.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.608. Domestic market of confectionery products in the aspect of general world development trends / L. Strashynska, A. Nikonenko // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. – 2020. – 26, № 3. – С. 102-109. – Бібліогр.: 6 назв. – англ.

Проаналізовано вітчизняний ринок кондитерських виробів внутрішня конкуренція, яка пов'язана зі скороченням експорту. Визначено основні групи підприємств, які виробляють КВ, та охарактеризовано їх специфіку. Зауважено, що за сучасних умов кондитери змагаються за клієнта перевіреними шляхами – зниженням вартості та скороченням виробництва нерентабельної продукції. Наголошено, що головним джерелом формування пропозиції на ринку на теперішній час залишається вітчизняне виробництво. Визначено можливості та рейтинги провідних операторів ринку. Проаналізовано динаміку виробництва й експорту КВ протягом 2011 – 2018 рр., а також їх виробництво й експорт в розрізі асортиментних груп. Наголошено, що українські експортери не повною мірою використовують потенціал зовнішньої торгівлі з країнами ЄС, оскільки кондитерський ринок Європи є досить насиченим та експортери стикаються з проблемою доступу української продукції на полиці європейських торговельних мереж. Подальший аналіз напрямків розвитку кондитерського ринку проведено на основі досліджень споживчих уподобань. Визначено, що в структурі попиту на КВ відбуваються кардинальні зміни під дією тренду здорового харчування. Зазначено, що розвиток світового ринку nutriцевтиків становить стійкий тренд, що формує нові споживчі переваги, які, своєю чергою, сприяють формуванню нової культури споживання харчових продуктів. Отже, у функціональних солодоцв'ях є досить гарні перспективи. Для реалізації своїх можливостей бути успішними, конкурентними на сучасному ринку, швидкого та гнучкого реагування на споживчі зміни власникам брендів кондитерського ринку необхідні комплексні технологічні рішення.

Отже, виробникам необхідно розставити чіткі акценти на тих моментах технологічного процесу, які зроблять готовий кондитерський продукт затребуваним кінцевими споживачами, що посилить їх лояльність до бренду в умовах формування нової культури споживання кондитерської продукції.

Шифр НБУВ: Ж69879

Економіка будівництва

2.У.609. Аналізування стейкхолдерів проєктів впровадження автоматизованої системи набору та атестації персоналу підприємствами будівельної галузі / І. В. Когут, Г. Й. Лучко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 293-299. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Одним із основних факторів, який суттєво гальмує розвиток будівельної галузі в Україні, є проблеми з персоналом компаній. Визначено, що підприємствам будівельної галузі для подальшого розвитку необхідно реалізувати проєкти, спрямовані на підвищення кваліфікації персоналу, розроблення систем його мотивації, вдосконалення системи набору персоналу. Обґрунтовано доцільність реалізації проєктів впровадження автоматизованої системи набору та атестації працівників на підприємствах будівельної сфери, реалізація яких надасть змогу налагодити бізнес-процеси, покращити комунікацію між співробітниками, забезпечити керівників інструментом контролю за роботою власного персоналу та сформувати відповідні системи мотивації. Для підвищення ефективності реалізації таких проєктів проаналізовано зацікавлених сторін проєкту на основі моделі Мітчелла, Агле та Вуда. Визначено основні групи стейкхолдерів; здійснено оцінку їх впливу на проєкт та класифікацію за принципом наявності атрибутів «влада», «законність», «терміновість вимог». Для ключових стейкхолдерів розроблено відповідні стратегії взаємодії, застосування яких надасть змогу керівництву підприємств будівельної галузі налагодити комунікацію з власним персоналом та основними зацікавленими сторонами, що в подальшому забезпечить успіх реалізації таких проєктів на користь компанії.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.610. Наслідки впровадження воєнного стану для ринків капіталу України / С. Є. Шишков // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 63-86. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Визначено особливості регулювання ринків фінансових послуг в Україні з урахуванням перерозподілу сфери повноважень державних регуляторів. Виявлено, що значущими факторами позитивного сприйняття якості регулювання та ефективності функціонування ринків є операційна надійність, гнучкість, публічність позиції, інформаційна активність, оперативність реакції на зовнішні виклики, прогнозованість дій щодо впровадження обмежень та лібералізації. Встановлено, що суттєві ризики для цілісності ринків капіталу пов'язані з операційною спроможністю не тільки фінансових установ та суб'єктів фінансової інфраструктури, але й регулятора. Константовано, що тотальне припинення обігу фінансових інструментів та проведення операцій може розглядатися як обґрунтоване лише на нетривалій та прогнозований строк, зокрема для мінімізації впливу резидентів держави-агресора, що в сучасних умовах не потребує суттєвих технологічних складнощів, а виключно політичної волі регулятора. Обґрунтовано, що дозвол на обіг лише незначної частки державних цінних паперів (військових облигацій) є недостатнім для інвестиційної діяльності, диверсифікації портфелів фінансових інститутів і задоволення попиту населення, яке в таких умовах може вдатися до інвестицій в активи, що позбавлені регуляторних обмежень або перебувають за межами наявного правового поля. Визначено ступінь обґрунтованості підстав для припинення обігу державних облигацій в умовах воєнного стану та механізми мінімізації відповідних ризиків державою, а також проаналізовано інтереси власників держоблигацій щодо недопущення панічного падіння цін внутрішніх державних зобов'язань. Підсумовано наслідки тривалих обмежень обігу фінансового інструментарію та напрямів діяльності інституційних інвесторів для ринків капіталу та окремих галузей економіки, зокрема будівництва.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.У.611. Організаційно-методичний механізм оцінки проєктних ризиків підприємств будівельної промисловості / В. А. Мельникова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 444-452. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розроблено організаційно-методичний механізм оцінки проєктних ризиків підприємств будівельної промисловості, а також удосконалено методіку щодо оцінювання проєктних ризиків. Для досягнення поставленої мети було побудовано структурну схему функціонування суб'єктів організаційно-методичного механізму оцінки проєктних ризиків, що надає змогу в подальшому уникнути невизначеності між керуючою та керуваною підсистемами. У механізмі пропонується квантифікаційна оцінка проєктних ризиків, яка базується на системі кількісних і якісних параметрів, що надають змогу виконати ідентифікацію ступеня проєктних ризиків і рівня їх загрози щодо невиконання інвести-

ційного проєкту на основі агрегованого кількісного параметра. Запропоновано застосування методу Шеннона, який надає змогу визначити міру ентропії, тобто невизначеності, щодо можливості реалізації інвестиційного проєкту. За результатами побудови організаційно-методичного механізму було визначено, що головне — це ідентифікація всіх категорій та підкатегорій ризиків і грамотно спланована система оцінки проєктних ризиків. Розроблений організаційно-методичний механізм має сформувати стійку систему процесу виявлення проєктних ризиків та визначити їх рівень загроз. Тому він повинен мати можливості швидкого реагування на мінливість зовнішнього та внутрішнього середовища; утримувати динамічну рівновагу між джерелами інформації, їх достовірністю, своєчасністю, та оцінним інструментарієм, що, відповідно до кінцевих результатів, надасть змогу визначити, наскільки система виконання інвестиційного проєкту може відхилитися від стану впорядкованості.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.612. Особливості функціонування будівельних підприємств: стан, напрями трансформації, проблемні аспекти / К. А. Мамонов, В. А. Величко, Є. В. Грицьков // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 385-391. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Доведено, що актуальними питаннями є визначення особливостей функціонування будівельних підприємств, характеристика їх стану, проблемні аспекти розвитку. Мета роботи — виявлення особливостей функціонування будівельних підприємств з урахуванням сучасних і неоднозначних умов господарювання. Завданнями дослідження є: визначення стану будівельних підприємств; формування напрямів зростання ефективності діяльності будівельних підприємств. Проаналізовано стан будівельних підприємств. Запропоновано визначення стейкхолдерів будівельних підприємств, які характеризуються як фізичні та (або) юридичні особи або групи осіб, що взаємодіють у будівельній сфері на основі стратегічних контурів і соціальних напрямів і визначаються функціональними, результативними, структурними, процесними, стратегічними, комплексними ознаками, взаємовідносинами яких мають певний рівень ризику та загроз, що надає змогу сформувати підрядні відносини у капітальному будівництві, здійснити архітектурний контроль, відповідні розрахунки. І все це має бути забезпечено проєктною документацією, матеріальними та трудовими ресурсами. Охарактеризовано соціальну корпоративну відповідальність будівельних підприємств. Визначено напрями й особливості функціонування досліджених будівельних підприємств. Встановлено, що на зазначених підприємствах спостерігається турбулентність щодо зміцнення виробничого потенціалу. Акцентовано увагу на зростанні значення власного капіталу для забезпечення діяльності будівельних підприємств. Водночас встановлено зниження рівня їх фінансової автономії. Для зростання ефективності діяльності будівельних підприємств необхідно: зміцнення виробничого потенціалу шляхом зростання необоротних активів, забезпечення зростання та оптимізація структури оборотних активів, збільшення рівня фінансової автономії, забезпечення ефективності взаємодії із різними групами стейкхолдерів, формування корпоративної соціальної відповідальності. На всіх будівельних підприємствах (окрім АТ «Трест Житлобуд-1») або зменшувалась більшість показників фінансового стану, або знижувалась результативність або загальна ліквідність, або фінансова автономія. Це вказує на зростання негативних явищ на будівельних підприємствах і необхідність застосування сучасного інструментарію, зокрема, у частині взаємодії зі стейкхолдерами і формування, і використання корпоративної соціальної відповідальності.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.613. Формування партнерських стейкхолдерних відносин на будівельних підприємствах: організаційно-економічний аспекти / К. А. Мамонов, Є. В. Грицьков, В. А. Величко, В. І. Трояк, Д. М. Зубарев // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 362-373. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Визначено актуальність формування партнерських стейкхолдерних відносин на будівельних підприємствах (БП) в умовах уповільнення зростання або зниження основних показників функціонування держави, негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, нестабільної соціально-економічної та політичної ситуації в державі. Доведено, що в будівельній сфері спостерігаються процеси уповільнення індексу будівельної продукції при зростанні загальної площі житлових і нежитлових будівель. Сформовано підходи до визначення стейкхолдерів: функціональний; структурний; процесний; підхід, який базується на визначенні загроз, що впливають на стейкхолдерів; стратегічний; соціальний; ретроспективний; комплексний; ресурсний. Обґрунтовані підходи надали можливість запропонувати визначення стейкхолдерів БП, які характеризуються як фізичні й (або) юридичні особи або групи осіб, що взаємодіють у будівельній сфері на основі стратегічних контурів і соціальних напрямів і визначаються функціональними, результативними, структурними, процесними, стратегічними, комплексними ознаками, взаємовідносинами яких мають певний рівень ризику та загроз, що надає можливість сформувати підрядні відносини в капітальному будівництві,

здійснити архітектурний контроль, відповідні розрахунки, що забезпечено проектною документацією, матеріальними та трудовими ресурсами. Визначено види стейкхолдерів БП на основі характеристик внутрішніх і зовнішніх зацікавлених осіб, що взаємодіють із підприємствами будівельної сфери, що надало можливість сформувати економічне й організаційне забезпечення формування та реалізації стейкхолдерних відносин і побудувати кількісну основу ухвалення обґрунтованих управлінських рішень для зміцнення їхнього фінансового стану. Сформовано кількісне підґрунтя для створення та розвитку партнерських стейкхолдерних відносин.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.614. Assessment of impact factors affecting enterprise performance in the Ukrainian building construction sector / S. Demydenko, V. Demydenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 142-150. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Розглянуто сучасний стан будівельної галузі (БГ) в Україні. Для оцінки рівня розвитку економіки будівництва досліджено динаміку ВВП будівництва та країни в цілому. Показано, що ВВП України і ВВП БГ мають тенденцію до зростання у 2015 — 2017 рр., але частка будівництва у структурі ВВП майже не змінювалась. Визначено, що діяльність БГ залежить від стану економіки країни та впливає на розвиток і можливості підприємств інших галузей. Проведено аналіз результатів діяльності підприємств БГ. Попри зростання економічних показників протягом останніх років, їх діяльність є збитковою. Так, 2018 р. спостерігається зниження індексу будівельної продукції в цілому і за видами. Встановлено, що стан і розвиток будівництва залежать від низки факторів, вплив яких формується внаслідок взаємодії економічних, ринкових, технологічних, політичних і соціальних процесів. Здійснено оцінку обсягів і структури капітальних інвестицій у будівництво. Доведено, що обсяги інвестицій є вагомим зовнішнім чинником, завдяки якому здійснюється фінансування підприємств БГ. Досліджено економічні фактори та їх вплив на обсяги виконаних будівельних робіт; доведено необхідність при вивченні дії факторів, урахування специфічних особливостей галузі. Обґрунтовано напрями підвищення ефективності діяльності будівельних підприємств і подолання окремих проблем у галузі.

Шифр НБУВ: Ж73250

Економіка сільського господарства

2.У.615. Адміністрування критичних технологій в АПК на регіональному рівні як інструменту форсайту / О. Ю. Ткачук, А. Ю. Панкова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 93-99. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

У світовій практиці як ефективний інструмент прогнозування розглядається технологія форсайт (від англ. Foresight — «передбачення»), призначена для дослідження майбутнього або як прогнозування майбутнього розвитку галузей економічної діяльності. Більшість авторів публікацій розглядають застосування форсайту на національному та глобальному рівнях — у теоретичному чи методологічному аспектах. Значно менше розглядається практика застосування форсайту на регіональному рівні. Відсутність досвіду щодо практичного застосування — одна з проблем у підвищенні конкурентоспроможності регіонів в умовах, що склалися. Розглянуто результати використання методу критичних технологій форсайту стосовно аграрного сектора на регіональному рівні. При цьому регіон розглядається як суб'єкт конкурентних процесів в умовах глобалізації. Мета роботи — визначення критичної технології в АПК на регіональному рівні, здатної при реалізації заключної фази форсайту вплинути на виробництво галузі, ринки, навколишнє середовище і, зрештою, — на конкурентоспроможність галузі регіону. Окреслюючи область застосування форсайту, автори розглядають такі ключові питання даної галузі, якими є: агроекологічний стан земель; соціальні питання — створення робочих місць у сільській місцевості, забезпечення виробництва продуктів харчування для населення за медичними нормами та за доступними цінами. Результати досліджень виявили, що технологія пасовищного утримання молочного стада може стати критичною технологією, потенційним фактором відродження тваринництва в регіоні. Викладений підхід вирішить проблему збереження ґрунтової родючості як ключової компетенції в розвитку АПК регіону, необхідного для одержання високих врожаїв сільськогосподарських культур.

Шифр НБУВ: Ж14572

Економіка сільського господарства у цілому

2.У.616. Вплив державної підтримки на формування конкурентних переваг суб'єктів аграрного бізнесу / А. М. Орел // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 147-153. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — детермінація сучасного стану державної підтримки суб'єктів аграрного бізнесу в контексті створення конкурентних переваг. Розглянуто основні нормативні документи, які регулюють державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників. Визначено класифікацію форм підтримки на прями, непрямі й опосередковані та методів в адміністративні і економічні. Визначено ключову роль суб'єктів інституційного регулювання державної підтримки. Розглянуто основні напрями фінансової, бюджетної та кредитної політики підтримки аграрного сектора. Проведено аналіз динаміки витрат на підтримку аграрного сектора з 2013 по 2019 рр. Визначено, що питома вага витрат на сільське господарство за досліджуваний період у загальному обсязі витрат бюджету скоротилася з 1,2 до 0,35 %, що свідчить про недостатність асигнувань. Проведено аналіз динаміки структури витрат на підтримку аграрного сектора, що надало змогу визначити невпорядкованість основних напрямів. Зазначено неповне використання запланованих коштів за цільовим спрямуванням на окремі напрями підтримки аграрних виробників за 2019 р. Розглянуто тенденції динаміки сум підтримки на 2020 р.: скорочення втричі асигнувань на тваринництво, значне зростання відшкодувань на здешевлення кредитів і введення нового напрямку доступного кредитування для мікро- та малого підприємництва (5 — 7 — 9 %). Це свідчить про зміщення пріоритету державної підтримки з прямих на непрямі та опосередковані методи. Розглянуто використання квот за Поглибленою і всеохоплюючою зоною вільної торгівлі між Україною та ЄС при експортванні окремих продуктів. Доведено важливу роль збільшення обсягу квоти та їх номенклатури при створенні цінних конкурентних переваг для вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників. Негативна тенденція щодо подальшого скорочення поголів'я великої рогатої худоби, свиней, овець та кіз, яка спостерігається протягом тривалого періоду, вимагає перегляду державної політики щодо цієї підгалузі. Доведено необхідність збільшення обсягів державного фінансування сільськогосподарських товаровиробників для підвищення їх конкурентоспроможності та створення конкурентних переваг.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.617. Вплив економічних регуляторів на ефективність управління землекористуванням у територіальних громадах / А. Й. Дорош // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1. — С. 58-66. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано чинну методіку проведення нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, вивчено можливості застосування цього виду оцінки як інструменту управління землекористуванням. Встановлено, що оновлення технічної документації з нормативної грошової оцінки земель відбувається без дотримання встановленого терміну, передбаченого законом (один раз у 5 — 7 років). Натомість запропоновано створити можливість автоматично й постійно здійснювати розрахунок нормативної грошової оцінки земель, що надало змогу б актуалізувати її відповідно до поточної ситуації. Встановлено, що чинна методологія обчислення нормативного капіталізованого рентного доходу визначається як середнє значення відношення рентного доходу до облікової ставки НБУ за останні роки, що передують року проведення нормативної грошової оцінки земель. Визначено, що, на відміну від попередньої методіки, чинна лише опосередковано пов'язана з цінами реалізації сільськогосподарської продукції і відповідно рентабельності сільськогосподарського виробництва, особливо в реальному часі. Розроблено сценарії потенційного впливу даних показників на нормативну грошову оцінку в разі їх одночасного врахування в методіці обчислення нормативного капіталізованого рентного доходу. Визначено розмір ставок земельного податку та ставок оренди земельних ділянок, що перебувають у комунальній власності, які можуть встановлювати органи місцевого самоврядування. Розраховано можливі значення земельного податку та вартості оренди комунальних земель і визначено, що орендні ставки й передусім вартість оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що перебувають у комунальній власності, можуть бути інструментом управління землекористуванням. Встановлено, що використання цих інструментів сприятиме реалізації стратегії розвитку територіальних громад.

Шифр НБУВ: Ж100860

2.У.618. Людський розвиток сільського населення України: регіональний розріз / М. Б. Махсма // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 100-108. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено теоретичні та методологічні аспекти вимірювання рівня людського розвитку сільського населення. Визначено особливості його обчислення для аналізу рівня життя сільського населення в розрізі областей. На основі систематизації наукових джерел, узагальнення теоретико-методичних розробок щодо аналізу та оцінки рівня людського розвитку запропоновано методологічний підхід до вимірювання рівня людського розвитку сільського населення в розрізі областей. Розроблено інтегральний індекс регіонального людського розвитку сільського населення. Інтегральний індекс розраховано як середньарифметичну величину п'яти узагальнюючих індексів, що відображають найважливіші аспекти людського життя: демографічний розвиток, ринок праці, майновий стан, соціальне середовище та умови проживання.

За запропонованим підходом здійснено оцінку рівня людського розвитку сільського населення України протягом 2014 – 2017 рр. у регіональному розрізі. За інтегральним індексом людського розвитку всі області згруповано в чотири групи: області з високим, середнім, низьким і дуже низьким рівнем розвитку. Виявлено лідерів та аутсайдерів серед областей України за рівнем життя сільських мешканців. Серед лідерів за розрахованим інтегральним індексом людського розвитку – Полтавська, Миколаївська та Чернігівська обл. Найнижчі рівні людського розвитку зафіксовано в Донецькій, Тернопільській та Івано-Франківській обл. Результати дослідження свідчать про тотально низький рівень життя українського селянства та нерівномірність його людського розвитку в розрізі регіонів. Зазначене зумовлює необхідність розробки та обґрунтування управлінських рішень щодо вжиття дієвих заходів, спрямованих на усунення виявлених диспропорцій людського розвитку для кожного регіону України.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.619. Механізми формування та функціонування регіональних агромаркетингових систем / В. В. Лагодієнко, Н. Й. Басюркіна, Н. В. Турленко // Бізнес Інформ. – 2020. – № 8. – С. 260-265. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Агромаркетинг як сучасна система господарювання й інструмент подолання ринкових проблем і вирішення виробничо-збутових завдань є необхідним для суб'єктів господарювання. Він надає можливість адекватно реагувати на процеси ускладнення методів операційної діяльності аграрних виробників через розширення асортименту продукції, інноваційний розвиток виробничої бази агросфери, зміни кон'юнктури ринку аграрної та продовольчої продукції, посилення конкуренції. Водночас проблеми розвитку механізмів формування та функціонування регіональних агромаркетингових систем залишаються невирішеними. Обґрунтовано особливості аграрного маркетингу, що зумовлюються специфікою власне агросфери та аграрного виробництва. Вказано особливості надають змогу сформулювати поняття аграрного маркетингу як процес задоволення потреб споживачів шляхом раціональної організації обміну та формування споживчої цінності агропродовольчих товарів. Дослідженням встановлено, що в умовах сучасної трансформації економіки кожне аграрне підприємство робить вибір із щонайменш двох шляхів подальшого розвитку: орієнтація на виробництво; орієнтація на ринок, або маркетинговий шлях розвитку. Визначено, що процес формування маркетингової системи регіонального агробізнесу починається із формулювання мети, тому має відбуватися відповідно до вимог, як продукції та збільшити її частку на ринку, висуваються концепцією створення маркетингових систем до процесу встановлення цілей. Кожна встановлена мета має бути визначена якісно й кількісно, а також обмежена в часі її досягнення. Формування систем агромаркетингу в регіоні повинне мати комплексний системний характер. Доцільно не лише створювати маркетингові служби суб'єктів агробізнесу, але й формувати умови для їх ефективної роботи. Головним завданням агромаркетингу є постачання аграрної сировини та продовольства необхідної якості для задоволення потреб конкретного споживача, у необхідному місці, у потрібний час і в необхідній кількості. Формування агромаркетингових структур на рівні первинних ланок – аграрних підприємств – зумовлює можливість нарощування ефективності їх операційної діяльності завдяки більш чіткій орієнтації на задоволення конкретних потреб покупців і запитів ринку. Розвиток агромаркетингових структур надає змогу підвищити товарообіг аграрних підприємств, конкурентоспроможність виробленої продукції та збільшити їх частку на ринку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.620. Нормативна грошова оцінка земель як база складової фіскального регулювання сільськогосподарського землекористування / О. І. Дребот, В. А. Тарнавський // Збалансов. природокористування. – 2020. – № 1. – С. 5-11. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

Визначено земельні ресурси як базис розвитку економіки України та позиціонування її на Світовому ринку. Встановлено роль зваженої фіскальної політики для функціонування та розвитку аграрного сектора країни. Проаналізовано поняття грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, законодавче регулювання та методичне підґрунтя її проведення. Досліджено структуру земель сільськогосподарського призначення у розрізі угідь. Більшість території України займають землі сільськогосподарського призначення, згідно з даними Держгеокадастру вони становлять 49 % усіх земель України. Більшість земель сільськогосподарського призначення становить рілля (перелоги) – 79 % загальної кількості сільськогосподарських земель, саме ці угіддя відіграють визначну роль в економіці України, оскільки є продовольчою базою для виробництва сільськогосподарської продукції. Розширено інформаційну базу нормативної грошової оцінки сільськогосподарських земель. Виявлено проблемні питання визначення нормативної вартості земель сільськогосподарського призначення. Нормативна грошова оцінка земельної ділянки нині є базисом для нарахування та сплати податку 4-ї групи, якими є більшість товаровиробників в Україні та орендної плати за користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення. Результати нормативної гро-

шової оцінки земель є основою для формування стартової ціни права оренди на землі сільськогосподарського призначення державної та комунальної форм власності. Проаналізовано стан нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь та земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Виявлено проблеми нормативної грошової оцінки з інформаційним забезпеченням, створення єдиного порталу нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення є вагомим кроком для забезпечення інформаційної бази оцінки земель, а також спрощення доступу до інформації щодо нормативної вартості земель.

Шифр НБУВ: Ж100860

2.У.621. Обґрунтування основних техніко-економічних характеристик енергетичних плантацій і виробництва твердого палива з біомаси енергетичних культур / Д. М. Костенко // Бізнес Інформ. – 2020. – № 11. – С. 123-132. – Бібліогр.: 18 назв. – укр.

Обґрунтовано основні техніко-економічні характеристики енергетичних плантацій міскантусу та виробництва твердого палива з одержаної біомаси на прикладі конкретного проекту. У результаті дослідження проведено аналіз обсягу виробництва твердого біопалива в натуральному вимірі із заданої площі плантації; визначено чистий дохід комплексу, який розраховувався на основі прийнятих обсягів виробництва та «розумних» оптових цін, які визначалися у затратний спосіб і передбачали забезпечення достатнього рівня рентабельності господарської діяльності; визначено поточні (операційні) витрати господарської діяльності комплексу, які розраховано за нормативами, встановленими за аналогами промислового виробництва біомаси з енергетичних культур і переробки її у тверде біопаливо. Також було проведено оцінку економічної доцільності реалізації інвестиційного проекту із закладання плантації міскантусу та виробництва твердого біопалива з одержаної біомаси. У цілому, за наявності адекватного державного стимулювання виробництва твердого біопалива з біомаси міскантусу, економічна ефективність проекту буде високою, а сам проект – комерційно доцільним.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.622. Розвиток агропромисловості України в умовах євроінтеграції / Н. І. Горбаль, О. З. Микитин, М. О. Михальков // Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. – 2020. – 2, № 1. – С. 78-86. – Бібліогр.: 21 назв. – укр.

Аналізувано стану бізнес-середовища України у порівнянні з іншими країнами (за рейтингом Doing Business 2020) засвідчило позитивні тенденції його розвитку. Проаналізовано державні ініціативи з розвитку середовища й інфраструктури та констатовано відсутність чіткої стратегії та достатньої підтримки однієї з найважливіших і найприбутковіших галузей українського бізнесу – агропромисловості, що за умов євроінтеграції формує підґрунтя для посилення експортного потенціалу країни. Проаналізовано результати торгівлі вітчизняною продукцією АПК за останні роки, констатовано критичність ЄС як торговельного партнера України. Наведено ключові виклики для українського АПК у 2020 р. і запропоновано 2 найкращих шляхи його розвитку: виробництво екопродукції, яка з кожним роком набуває все більшої популярності та є надзвичайно рентабельною, а також створення СТО для обслуговування сільськогосподарської техніки.

Шифр НБУВ: Ж101837

Див. також: 2.У.449, 2.У.718

Матеріально-технічна база. Технічний прогрес

2.У.623. Державні орієнтири реалізації інноваційних провайдерів структурної політики аграрного сектора економіки України / О. В. Ковальова // Бізнес Інформ. – 2020. – № 6. – С. 159-166. – Бібліогр.: 16 назв. – укр.

В умовах сучасного надзвичайно динамічного світу та кардинального відставання національної економіки від світових стандартів вирішення завдання координації процесу створення ефективних, конкурентоспроможних суб'єктів господарювання у виробничій і обслуговуючій сферах сільського господарства за державної підтримки можна лише за наявності швидкоплинних якісних змін та інноваційно-технологічного стрибка. Рівень продуктивності праці, який демонструють галузі економіки України, не відповідає потребам реалізації концепції сталого розвитку, що позначається на загальних показниках, результатах соціально-економічного забезпечення. Пріоритетом структурної політики має стати стимулювання економічного зростання разом із оптимальним задоволенням соціальних потреб, вирішенням інфраструктурних проблем у виробничій і невиробничій сферах розвитку сільських територій. Відправною точкою, драйвером у досягненні цієї мети структурної політики має бути активізація чинників науково-технічного прогресу через інвестиційно-інноваційні складові переходу від сировинної до інноваційної моделі розвитку аграрного сектора та забезпечення функціонування сфер економічної зайнятості. Державі потрібно якісно стимулювати структурні зміни в господарському механізмі на всіх

рівнях, а суб'єктів ринку зацікавити у підвищенні ефективності на засадах сталого розвитку та активного використання передових інновацій.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.624. Economics and risk management of biofuel production in agriculture / I. Perevozova, Iu. Samoiluk, O. Radchenko, N. Shportuk, M. Demidova // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр.* — 2021. — Вип. 2. — С. 271-279. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Розвиток ринку біопалива у світі має позитивну динаміку до зростання. Обґрунтування напрямів подальшого вдосконалення методики управління виробництвом альтернативними видами палива відбувається з урахуванням політики зміни клімату та можливості зниження залежності від зовнішніх постачальників традиційних видів палива. Україна має сприятливі природно-кліматичні умови для розвитку виробництва нетрадиційних видів палива. Найбільш поширеними культурами, можливими для вирощування на українській території для цілей біопалива, є ріпак і кукурудза. Виходячи з матеріально-технічної бази та виробничих умов кращою сільськогосподарською культурою для культивування виступає ріпак. Тому об'єктом дослідження було обрано виробництво біодизелю, що не вимагає суттєвих капітальних витрат з боку аграрних підприємств (АП). Проведено групування ризиків за різними ознаками класифікації (операційні та виробничі; маркетингові; фінансові; юридичні й інфраструктури; погодні; екологічні) та ваги їхнього впливу на результати функціонування АП. Побудовано структурну схему алгоритму автоматизованої оцінки впливу факторів ризику для розроблення основ аналізу та управління ризиками виробництва біодизелю. Наведена авторська методика розрахунків впливу комплексу ризиків урахує граничні значення інтервалів нечітких величин. Для збереження родючості ґрунту та зменшення відповідних ризиків питома вага ріпаку в посівних площах має бути на межі 17 – 18 % (при вирощуванні господарствами ще й соняшнику – верхня межа 12 %), то всі 3 проаналізовані господарства можуть не тільки використовувати під посіви ріпаку власну землю, а й, за потреби, орендувати потрібну ділянку чи, за результатами відповідного аналізу, її частку. У деяких господарствах ідуть навіть на закупівлю частини насіння, потрібного для завантаження обладнання. Одержані результати розрахунків собівартості виробництва біопалива показали, що для малих і середніх виробників у порівнянні з великими виробниками не є значними.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.625. Mathematical risk assessment model for biodiesel production projects in Ukraine agriculture / O. Halutskyi, M. Polenkova, O. Fedirets, O. Brezhnieva-Yermolenko, S. Hanzuk // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр.* — 2021. — Вип. 2. — С. 280-286. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Одним із трендів розвитку ринку альтернативного моторного пального є виробництво та використання біопального, зокрема біодизелю. Біодизель вітчизняні аграрії використовують в основному власного виробництва. Зазначена ситуація стосується, перш за все, відсутності єдиного стандарту (нормативу) на технологію виробництва біодизелю й не закріплена жодним нормативно-правовим актом в Україні. В умовах функціонування ринку сільськогосподарської виробничі зіштовхуються з різними чинниками ризику, зокрема нестабільність цін на пально-мастильні матеріали, монополізація окремих регіонів чи сегментів ринку трейдерами, низька якість пального тощо. Умови виробництва біодизелю, звичайні, як й інші види економічної діяльності, потребують створення чи залучення трудових, фінансових і матеріальних ресурсів, що також впливає на зміну рівня ризику. Зазначені проблеми можна вирішити шляхом пристосування й удосконалення чинного математичного апарату до оцінки ризиків для проектів виробництва біодизелю сільськогосподарськими підприємствами. Основним нормативно-правовим актом, що надає можливість визначити та оцінити рівень ризику, є державний стандарт України «Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику», який слугував методологічним фундаментом проведеного дослідження. Запропоновано використовувати 3 основні технологічні схеми виробництва біодизелю, а саме: циклічну схему виробництва з застосуванням каталізаторів; безкаталізаторну циклічну схему і багатореакторну безперервну схему. З метою аналізу кожної з наведених схем запропоновано проводити аналіз доцільності здійснення інвестицій за рівнем їх ефективності та прив'язкою до ризиків упровадження інноваційних технологій. Розроблена методика передбачає обґрунтування вибору технологічного варіанта виробництва біодизелю. Для впровадження виробництва біодизелю, формування бізнес-планів, оцінки критичності для виробництва можливих збитків запропоновано алгоритм розрахунку ризиків. Використання методів векторної алгебри та нечіткої логіки при формуванні математичної моделі робить можливим оцінку вірогідності показників кожного ризику.

Шифр НБУВ: Ж73250

Економіка сільськогосподарського підприємства

2.У.626. Державне регулювання, сертифікація виробництва та реалізація органічної продукції в Україні / А. І. Лівінський // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 6. — С. 167-173. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — проаналізувати вимоги до виробництва органічної продукції рослинництва відповідно до європейського та українського законодавства з органічного виробництва, а також визначити тенденції розвитку органічного ринку та порівняти одержані показники в контексті розвитку концепції екологічного маркетингу. Доведено, що екологобезпечне виробництво має позитивну динаміку зростання в усьому світі та, зокрема, в Україні та країнах Європейського Союзу. Можна стверджувати, що Україна досить стрімко розвивається в цьому напрямі, а вітчизняні виробники органічної продукції можуть бути конкурентоспроможними на ринках країн Європи, зважаючи на природно-ресурсний потенціал та позитивну динаміку фінансово-економічних показників. Встановлено теоретичне і практичне підтвердження того, що завдяки розвитку концепції екологічного маркетингу вітчизняні аграрні підприємства можуть не лише виготовляти екологічно безпечну органічну продукцію, а й бути конкурентоспроможними на ринках Європейського Союзу з урахуванням євроінтеграційного вектора розвитку, сучасної позитивної динаміки цього напрямку та природно-ресурсного потенціалу країни. З урахуванням проведеного аналізу, законів з органічного виробництва сільськогосподарської продукції українського та європейського законодавства та динаміки світового розвитку аграрного ринку зроблено висновок, що на сьогодні органічний рух є перспективним та актуальним напрямком в економічній діяльності як Європейського Союзу, так і України. Зростання кількості операторів аграрного виробництва, які виконують вимоги з органічного виробництва сільськогосподарської продукції, та збільшення площі органічних земель в Україні, ЄС та у світі говорить про стрімке зростання органічного виробництва.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.627. Інституційне забезпечення розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції / І. Д. Білокіна // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 4. — С. 214-220. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено інституційне забезпечення розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. Наведено актуальність органічного виробництва на сьогодні. Зазначено сучасних науковців, які досліджували певні аспекти інституційного забезпечення розвитку органічного виробництва у нашій країні. Наведено пояснення таких категорій, як «органічне виробництво» та «органічне сільське господарство». Також проаналізовано в динаміці основні закони, які регулюють органічне виробництво в нашій державі. Крім того, розглянуто ряд інших нормативних документів, котрі сприяють розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції, а також проекти наказів і постанов. Наведено пояснення таких категорій, як «організація сертифікації» та «організація іноземної сертифікації». Зазначено перелік міжнародних акредитованих органів сертифікації органічного виробництва, які здійснюють сертифікацію на території нашої країни. Проаналізовано основні показники органічного виробництва України й інших держав, а також обсяги виробленої органічної плодоовочевої продукції у 2018 р. Зазначено місце України серед інших країн-лідерів світу за площею органічних земель. Також наведено такі показники різних країн, як відсоток органічних земель у загальній кількості сільськогосподарських земель, кількість органічних виробників і суми роздрібних продажів у 2018 р. Наведено обсяги органічного вирощування плодоовочевої продукції в розрізі областей України. Крім того, показано, яку частину в загальних обсягах займає органічне вирощування ягідних культур. Зазначено, які області є лідерами в органічному вирощуванні плодоовочевої продукції, і в яких областях органічні ягідні культури не вирощуються. Запропоновано заходи вдосконалення інституційного забезпечення розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.628. Основні тенденції розвитку екологічно орієнтованого бізнесу в Україні та світі / Ю. С. Герасименко // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 11. — С. 83-88. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — оцінка основних тенденцій розвитку екологічно орієнтованого бізнесу в Україні та в окремих регіонах світу. Досліджено основні тенденції розвитку екологічно орієнтованого бізнесу в Україні та в світі. Проаналізовано виробництво органічної продукції у світі за 1999 – 2018 рр. за розмірами посівних площ, обсягами виробництва та структурою. Підкреслено, що темпи зростання даного ринку є дуже високими за всіма аналізованими показниками. Світові обсяги ринку органічної продукції у 2017 р. дорівнювали 97 млрд дол. у порівнянні з 15,2 млрд дол. у 1999 р. Якщо виходити з обсягів споживання на одного мешканця, країнами — лідерами були Швейцарія (325 дол.), Данія (315 дол.) та Швеція (268 дол.). В Україні величина рівня споживання в розрахунку на одного мешканця

була меншою за 1 дол. Найбільшими ринками в абсолютному вираженні були США та країни Євросоюзу. Вивчено структуру органічного ринку різних країн, а також виявлено країни-лідери по споживанню органічної продукції. Зазначено, що структура ринку органічної продукції в кожній країні має суттєві особливості. Так, у Норвегії значна питома вага належить продуктам дитячого харчування (33,1 %), а в Німеччині поширене споживання органічного хліба та хлібобулочних виробів (8 %), яєць (21,0 %). Підкреслено, що переважна більшість органічної продукції, яка виробляється в Україні, експортується (104 млн євро у 2018 р.). В Україні протягом 2002 – 2017 рр. посівні площі під органічними культурами зростали високими темпами (з 164,4 тис. га до 420 тис. га). Проте у 2018 р. відбулося зменшення цих площ до рівня 309,1 тис. га, хоча чисельність підприємств, які займалися виробництвом, при цьому зросла з 375 до 501. Зроблено висновок, що подальший розвиток ринку органічної продукції можливий лише за умови зростання рівня доходів населення та державної підтримки виробників.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.629. Практичні аспекти використання аутсорсингу на підприємствах аграрного бізнесу / М. О. Дзюба // Бізнес Інформ. – 2020. – № 8. – С. 140-145. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Мета роботи – дослідження світового та вітчизняного досвіду використання аутсорсингу в національному господарстві загалом і на підприємствах аграрного бізнесу зокрема. Розглянуто розвиток аутсорсингових відносин у світі, роль аутсорсингу в розвитку світової економіки. Проаналізовано аутсорсингові відносини в сільському господарстві Нідерландів, Великобританії, Польщі та Японії. Особливий акцент зроблено на аналізі переваг і ризиків аутсорсингу, підбору аутсорсерів для виконання певних функцій підприємства. Вважається, що компанії, які використовують лише внутрішні можливості замість зовнішніх (аутсорсингу), менш орієнтовані на інновації та не можуть скористатися можливостями для розробки нових товарів із доданою вартістю. Вузькоспеціалізовані аутсорсери можуть набагато більше сприяти створенню доданої вартості з меншими витратами, ніж будь-яке інтегроване підприємство. На основі проведених досліджень зроблено висновок, що до очікуваних вигод від аутсорсингу можна віднести такі як: економія витрат; зменшення витрат на інвестиції; постачання свіжого капіталу; переведення постійної вартості у змінну вартість; покращений рівень якості продукції та послуг; підвищення адаптивності підприємства; доступ до сучасних технологій; орієнтація на ключову діяльність компанії та рішення проблем, пов'язаних з існуючими функціями. Багато досліджень, проведених за кордоном, показують, що аутсорсинг приносить технологічний ефект, який може стати важливим засобом зростання економіки країни. Зокрема, на прикладі Китаю доведено, що існує сильна позитивна кореляція між рівнем розвитку аутсорсингу й обсягами виробництва продукції, обсягами торгівлі, рівнем зайнятості населення та рівнем інновацій. Виявлено причини низького рівня впровадження та розвитку аутсорсингу на вітчизняних вертикально-інтегрованих підприємствах аграрного бізнесу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.630. Формування організаційно-економічного механізму розвитку та збереження персоналу ПрАТ «Київстар» / І. Г. Полотняк // Бізнес Інформ. – 2020. – № 11. – С. 379-384. – Бібліогр.: 18 назв. – укр.

Мета роботи – аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів формування організаційно-економічного розвитку та збереження персоналу компанії «Київстар»; дослідження методів та критеріїв оцінювання результативності роботи працівників та рекомендацій із впровадження заходів для вдосконалення системи управління персоналом. Сьогодні телекомунікаційна компанія ПрАТ «Київстар» є одним із найбільш успішних українських роботодавців завдяки сучасним підходам до управління персоналом і створенню сприятливих умов для розвитку працівників. Основним завданням управління персоналом є поєднання його ефективного навчання, підвищення кваліфікації та трудової мотивації для розвитку навичок працівників та стимулювання їх до виконання робіт вищого рівня. Розглянуто особливості кадрової політики української телекомунікаційної компанії «Київстар»; проаналізовано якісний склад персоналу, систему розвитку та мотивації персоналу. Описано фактори, які чинять безпосередній вплив на розвиток кадрового потенціалу підприємства, зокрема внутрішньосистемні та індивідуальні. Запропоновано заходи для вдосконалення системи розвитку та збереження персоналу компанії. Також важливим напрямком дослідження в галузі розвитку та збереження персоналу є формування автоматизованого механізму процесу оцінки персоналу підприємства. Сучасні реалії вітчизняної економіки для забезпечення конкурентоспроможності підприємств потребують використання новітніх управлінських методів і технологій задля розвитку професійного рівня працівників підприємства, нових підходів до формування організаційно-економічного механізму управління персоналом, що й зумовлює необхідність подальших досліджень авторів роботи.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.631. Efficiency of the large-scale agri-industrial entities in Ukraine / S. Demianenko, M. Sahaidak, O. Sas, T. Avramenko, Ye. Levkivskiy // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 1. – С. 179-189. – Бібліогр.: 24 назв. – англ.

Аналіз діяльності великотоварних агропромислових формувань (ВАФ), або так званих «агрохолдингів», в Україні показав їх переваги у порівнянні з іншими видами фермерського господарства. Основною їх перевагою є реальна агропромислова інтеграція, включаючи землеробство, переробку, торгівлю продуктами харчування, часто з власною торговою маркою, та експортну діяльність. Також ВАФ має можливості залучити дешеві фінансові ресурси від афілійованих або власних банків в Україні та за кордоном. У результаті вони впроваджують сучасні технології в сільському господарстві та переробці, виробляють високоякісні продукти харчування та мають хороші конкурентні позиції на сільськогосподарських і продовольчих ринках в Україні та за кордоном. У ВАФ використовуються трансфертні ціни, які мінімізують зовнішніх посередників, податки та збільшують дохід. Саме тому більшість ВАФ платять вищу оренду за землю, зарплату працівникам і мають вищу ефективність у порівнянні з іншими формами сільськогосподарських підприємств. Реальна агропромислова інтеграція у ВАФ суттєво відрізняється від такої інтеграції в інших сільськогосподарських структурах, які мають невеликі переробні заводи без глибокої переробки сільськогосподарських просапних матеріалів. ВАФ забезпечує широкомасштабне сільськогосподарське і переробне виробництво та має можливості використовувати його переваги за рахунок ефекту масштабу. Масштабне виробництво надає можливість їм використовувати високопродуктивну техніку та сучасні технології, завдяки чому значно збільшується продуктивність ресурсів, зменшуються витрати на одиницю продукції і, як результат, підвищується ефективність виробництва. Вузький сегмент діяльності ВАФ вимагає кваліфікованого персоналу в межах сучасних сільськогосподарських і переробних технологій. Наявний людський капітал у сільській місцевості не відповідає потрібним вимогам, оскільки частка активного населення різко зменшується, відповідно формується дефіцит кваліфікованих спеціалістів. Зазначено, що проблема найму топ-менеджерів через масштабні та складні завдання є однією з найбільш актуальних. Ось чому ВАФ змушені самостійно готувати таких фахівців. Оцінено ефективність восьми публічних ВАФ. Для проведення аналізу ефективності ВАФ залежно від їх масштабу розроблено імітаційну модель на основі розрахованої кореляційно-регресійної моделі за фактичними даними. Встановлено, що залежність між ефективністю та масштабами ВАФ існує на низькому рівні. Відзначено, що найвищий рівень ефективності функціонування «великої» ВАФ є результатом більш компактного планування виробничих потужностей та кращого управління.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.632. State regulation and support of organic farming in Canada and Ukraine: an overview of key indicators and comparative analysis of both countries / O. M. Hvoz, M. O. Gogun // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. – 2020. – 4, № 2. – С. 125-132. – Бібліогр.: 15 назв. – англ.

Метою органічного сільськогосподарського виробництва (ОСГВ) є забезпечення людства високоякісною їжею без генетично модифікованих організмів і підтримка концепції сталого розвитку суспільства. Зазначено щодо численних переваг органічного сільського господарства (СГ), що змущують задуматися про перспективи розвитку світового СГ як одного з ключових факторів, що впливають на майбутнє наступних поколінь. Висвітлено основні передумови необхідності державної підтримки органічного виробництва у світі на прикладі двох великих органічних виробників – Канади та України та проведено порівняльний аналіз сучасного стану розвитку ОСГВ цих країн.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

2.У.633. Strategy of the formation and development of an innovative agroindustrial cluster of the region in a context of decentralization of the authoritative powers / O. Popelo, M. Butko, A. Revko, O. Garafonova, O. Rasskazov // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 2. – С. 219-230. – Бібліогр.: 12 назв. – англ.

Досліджено основні процеси, які супроводжують функціонування інноваційних кластерних структур у сучасних умовах. Мета дослідження – розроблення стратегії формування та розвитку інноваційного агропромислового кластеру (ІАПК) регіону в умовах децентралізації владних повноважень. За сучасних умов господарювання об'єктивно необхідним виступають пошук і застосування нових, адекватних підходів до інноваційного розвитку агропромислових підприємств (АПП). Доведено, що найбільш вагомим формою реалізації потенціалу АПП є інноваційні кластери, які слід розглядати як сконцентровані за географічною ознакою та технологічно пов'язані географічною ознакою та технологічно нові суб'єкти господарювання, які формують на конкретній території територіально-виробничі комплекси. Обґрунтовано, що саме політика децентралізації владних повноважень

є вагомим каталізатором кластерного розвитку, особливо агропромислового виробництва й економічної реанімації багатьох сільських територій. Досліджено завдання активізації процесів формування ІАПК у регіонах України на національному та регіональному рівнях. Запропоновано блок-схему оцінки результатів кластеризаційного розвитку інноваційних АПП регіону. Розроблено концептуальну модель формування та розвитку ІАПК регіону, яка базується на структурній модернізації економічного простору, розв'язанні економічних, соціальних та екологічних проблем завдяки ефективному використанню наявних просторових ресурсів.

Шифр НБУВ: Ж73250
Див. також: 2.У.228

Економіка окремих галузей сільського господарства

2.У.634. Альтернативні напрями підприємництва у бджільництві / Д. О. Балдик // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 171-176. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Досліджено можливість застосування альтернативних напрямів виробництва сільськогосподарської продукції у бджільництві як додаткового ресурсу із забезпечення підвищення ефективності підприємництва. Розглянуто підходи до розвитку потенціалу діяльності галузі з метою підвищення економічних результатів за рахунок невикористаних і прихованих можливостей. Зокрема в галузі скотарства спостерігається певна нестача натуральних якісних білкових кормів, а в галузі бджільництва медоносна база зазнає досить низького рівня диференціації та, як наслідок, майже весь мед, що виробляється в Україні, є монофлорним — із соняшнику. Він не є високотоварним і не дуже цінується на медовому ринку через швидку кристалізацію. Питома вага соняшнику в структурі посівних площ у масштабах держави є досить високою, її розміри за роки незалежності збільшилися більше ніж у 3,5 разу, у тому числі за рахунок багаторічних трав. Саме в цьому контексті пропонується вишукувати приховані можливості та через запровадження низки організаційних, технологічних, агрономічних, нормативних заходів задіювати невикористані можливості для підвищення результативності підприємницької діяльності в кожній галузі та поліпшувати якісні показники по інших болючих питаннях в аграрному секторі. Розглянуто можливий вплив ведення виробничої діяльності у бджільництві з огляду на ґрунтозберігаючі заходи. Досліджено підхід до підвищення економічних результатів діяльності сільськогосподарських підприємств за рахунок оптимізації та раціоналізації основних видів діяльності та альтернативних галузей, які на засадах біфуркації позитивно впливають на підвищення економічної результативності підприємницької діяльності. Запропоновано систему організації заходів, пов'язаних з використанням додаткового потенціалу за рахунок виконання агротехнологічних операцій, що підвищують продуктивність, в окремий доходостворювальний вид діяльності як основних, так і альтернативних виробництв.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.635. Підходи до визначення оцінки та класифікації речовин із солодким смаком / І. Й. Кравченко // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 1. — С. 71-81. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Проаналізовано стан бурякоцукрової галузі та рослинної галузі буряківництва, тенденції виробництва та споживання цукру в Україні та його експортний потенціал. Досліджено основні тенденції розвитку бурякоцукрової галузі в умовах кризи: суттєве скорочення площ під цукросировиною; зменшення кількості цукрових заводів; недостатня організованість і захищеність ринку цукру. Розглянуто питання зростання на українському ринку обсягів використання цукрозамінників (ЦЗ) як власного, так і зарубіжного виробництва. Наведено дані щодо користі та шкоди, а також впливу сахарози, замінників і підсолоджувачів на людський організм, також з'ясовано необхідність використання та споживання натуральних ЦЗ. порушено питання, яке виникає в умовах конкуренції між виробниками харчових продуктів і напоїв та появою на ринку заборонених в Європі штучних замінників цукру; проаналізовано причини антицукрової пропаганди, використання ЦЗ у різних країнах світу. Досліджено приклади заборони штучних ЦЗ і підсолоджувачів до вживання в країнах ЄС, Америки тощо. Розглянуто підходи науковців до класифікації ЦЗ і підсолоджувачів, а також їх основні характеристики та ціни на деякі з них. Акцентовано увагу на тому, що залишається невирішеним питання на рівні держави — визначення чіткої характеристики речовин із солодким смаком на законодавчому рівні, а також конкретна їх класифікація та поділ на окремі групи цукрів, ЦЗ і підсолоджувачів (як природних, так і синтетичних) із безпечною нормою їх споживання. Запропоновано використання деяких добавок для виробництва спеціального дієтичного та діабетичного харчування з дозволу центральних органів влади. Обґрунтовано необхідність на законодавчому рівні дозволити або заборонити використання цих продуктів у харчовій промисловості.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.636. High protein feed market: current trends and prospects for Ukraine / V. Petrychenko, V. Likhochvor, I. Voronet-ska, L. Fedoryshyna, I. Petrychenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 359-368. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Досліджено проблему формування ринку високобілкових кормів (ВБК) для сільськогосподарських тварин (СТТ) в Україні в умовах євроінтеграційних процесів. Проблема забезпечення населення високоякісною їжею стає все більш глобальною, зростає попит на харчові продукти з високим вмістом білка хорошої якості, а також потреба у збалансованих білками кормах для худоби. Досліджено динаміку виробництва ВБК в Україні та країнах ЄС. Розглянуто тенденції формування ринку ВБК в Україні. На основі бенчмаркінгу проаналізовано цінні тренди на ринку білкових кормів в ЄС та Україні. Потенціал України — це сприятливі ґрунтово-кліматичні умови для виробництва якісної, безпечної продукції та наявність ефективних логістичних шляхів сполучення. У результаті дослідження встановлено, що ключовими факторами присутності України на ринку кормів в ЄС є потреба у ВБК. Визначено напрями розв'язання проблеми дефіциту кормових білків для потреб тваринництва. У результаті SWOT-аналізу виробництва рослинних білків в Україні встановлено, що Україна має значний потенціал для виробництва конкурентоспроможного кормового білка для задоволення внутрішніх потреб, формування високого експортного потенціалу та виходу на європейський та азійський ринки. З'ясовано, що процес євроінтеграції в Україні вимагає проведення постійного маркетингового дослідження ситуаційних змін у секторальному аспекті з урахуванням особливостей вітчизняного виробництва ВБК, виділення ключових факторів присутності та потенційних можливостей України на аграрному ринку ЄС та окреслення перспектив його розвитку. Збільшення продуктивності СТТ і рентабельності виробництва продукції тваринництва вимагає збалансованого харчування та зменшення вартості кормів у структурі витрат завдяки використанню ВБК. Для України важливо сприяти розвитку ринку ВБК і сипучих кормів на промисловій основі, а також розвитку органічного виробництва кормів і тваринництва. Розвиток конкурентоспроможного ринку кормів в Україні та розв'язання екологічних і соціальних проблем інтенсивного тваринництва вимагає вдосконалення законодавства, щоб відповідати вимогам директив ЄС щодо виробництва, переробки та ефективного використання кормових ресурсів.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.637. Viticulture development in the enterprises at the South of Ukraine / M. Ilchuk, V. Radko, M. Dmytruk, V. Kucherenko // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 3. — С. 121-129. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Розглянуто основні питання розвитку виноградарства в сільськогосподарських підприємствах (СП) півдня України. Визначено, що забезпечення збалансованого розвитку виробництва винограду потребує чіткого опрацювання відповідних організаційно-економічних засад як необхідної бази оптимізації відносин між усіма учасниками ринку винограду. На внутрішньому ринку винограду значний обсяг попиту не задовольняється вітчизняними товаровиробниками, що може бути стимулювальним чинником для розширення внутрішнього виробництва за рахунок імпортозаміщення. Для вирішення проблеми низької конкурентоспроможності вітчизняного винограду на світовому ринку необхідно вдосконалювати організацію виробництва, підвищувати якість одержаної продукції та поглиблювати маркетингові заходи для забезпечення ефективної реалізації продукції. Розраховано інтегральний індекс підприємств із виробництва винограду, за яким проведено їх групування. Визначено проектні показники розвитку виробництва винограду в господарствах Херсонської обл. шляхом поглиблення кооперації. Однією з важливих проблем розвитку виноградарства в СП є значна його капіталомісткість, що вказує на потребу в інвестиціях для започаткування такого виду бізнесу. За результатами проведених досліджень розроблено інвестиційний проект закладки виноградних насаджень і підтверджено його привабливість. Встановлено, що розвиток виробництва винограду забезпечує економічний і соціальний ефект, який проявляється через покращання результативних показників господарювання суб'єктів господарювання та створення нових робочих місць із конкурентною оплатою праці. З економічним пожвавленням у виноградарській галузі збільшуватимуться обсяги відрахувань до бюджетів різних рівнів.

Шифр НБУВ: Ж69879

Економіка лісового господарства. Економіка лісоексплуатації

2.У.638. Еколого-економічна ефективність організації ведення лісогосподарського виробництва на прикладі Карпатського регіону / М. Я. Височанська, О. І. Боцула, О. Л. Головіна // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1. — С. 26-33. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Ідентифіковано й обґрунтовано класифікаційні ознаки розподілу функцій лісів у системі збалансованого лісокористування за трьома блоками: екологічні, соціальні та економічні. Визначено, що у процесі трансформації лісової галузі відповідно до сучасних екологічних, економічних та соціальних вимог має бути посилена роль соціальних функцій, які виступатимуть як активний чинник змін зовнішнього і внутрішнього середовища галузі та суб'єктів господарювання. З'ясовано, що формування стратегії збалансованого лісокористування передбачає вивчення її системоутворювальних чинників, передусім, тих, вектор дії яких зумовлює негативний вплив. Такі чинники доцільно виокремити у 5 груп: організаційно-правові, економіко-фінансові, соціальні, екологічні, просторові. Дослідження чинників кожної групи надало змогу: визначити витoki, характер і формат проблем; підібрати релевантні інструменти, які, утворюючи внутрішній механізм реалізації стратегії збалансованого лісокористування, нададуть змогу зменшити або уникнути небажаних ефектів під час реалізації стратегії, виявити концептуальний підхід до оцінки впливів інституційних чинників на процес формування стратегії збалансованого лісокористування. Доведено, що сучасний формат реалізації законодавчих норм, прав власності і діяльності органів управління у галузі лісового господарства не сприяє її розвитку на засадах збалансованості екологічних, економічних і соціальних інтересів суспільства. Удосконалено методичний підхід до оцінки ефективності екологічно збалансованого управління лісовим господарством, що передбачає застосування сукупності оціночних критеріїв та індикаторів, які характеризують поєднання лісівничих, лісоексплуатаційних, лісоохоронних, лісозахисних та лісовідновних процесів у лісовому господарстві.

Шифр НБУВ: Ж100860

2.У.639. Лісогосподарське виробництво в Україні, його становлення і реформування на шляху до ринкової економіки / О. І. Фурдичко, В. Н. Бондар // Агрокол. журн. — 2020. — № 1. — С. 122-132. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Досліджено інформативні джерела з лісогосподарського виробництва в Україні в аспекті переходу економіки на ринкові засади. Предмет дослідження — використання земельних ресурсів для вирощування лісу, супутніх лісівничих продуктів, послуг. Доведено, що у процесі господарювання за принципом «державне управління лісами» облікова і статистична звітність формувались, переважно, стосовно «державного лісового фонду», тобто продукції лісівництва, замість землі. Відтак і назва ЦОБВ — Державне агентство лісових ресурсів України; і визначення терміна «лісогосподарське виробництво». Найбільших змін у лісогосподарському виробництві ХХ ст. економіка підприємств і регіонів зазнала після прийняття Основ лісового законодавства Союзу РСР і Союзних республік. Тобто після визначення та внесення терміна «єдиний державний лісовий фонд» та терміна «землі державного лісового фонду» було втрачено механізм обліку та звітності ефективності використання земельних ресурсів за фінансовими показниками, зрештою — державної щодо них звітності та контролю. Висвітлено проблеми щодо оцінки стану земель за таксаційними категоріями їх обліку у порівнянні зі структурою Стандартної статистичної класифікації ЄЕК/ФАО. Запропоновано перейти на поділ земель лісових за екологічними компонентами лісових екосистем. Загалом, доведено помилковість наказу Держкомзему України від 23 липня 2010 р. № 548 «Про затвердження Класифікації видів цільового призначення земель», зареєстрованого Міністерством України, зокрема в категорії «землі лісові та інші лісисті», з віднесенням її до секції «Н», розділу 9, що суперечить Лісовому кодексу України та ССКЗ ЄЕК/ФАО. Сфера застосування результатів дослідження: органи менеджменту Держземагенства, Держлісагенство, Міністерство юстиції України, наукові установи агросфери, охорони природи і екологічної безпеки тощо.

Шифр НБУВ: Ж23660

2.У.640. Оцінка фінансового стану лісогосподарських підприємств Миколаївської області як основа для формування механізму антикризового управління / І. І. Дядченко // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1. — С. 50-57. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Представлено оцінку фінансового стану лісогосподарських підприємств Миколаївської області України, яку було проведено на підставі розрахунків та аналізу показників ліквідності, фінансової стійкості та банкрутства. Застосовано одну з методик аналізу фінансового стану підприємства, зокрема, аналіз фінансових коефіцієнтів на основі фінансової форми 1 «Баланс». Подано стислу характеристику і нормативні значення проаналізованих показників, економічні висновки та висновки для здійснення функцій запобігання завдяки антикризовому управлінню. Для проведення аналізу було використано дані фінансової звітності дев'яти лісогосподарських підприємств Миколаївського обласного управління лісового та мисливського господарств, у власності яких зосереджено значну частку лісових земель області з метою визначення наявності кризових явищ або стану банкрутства на підприємствах та подальшої розробки і вдосконалення механізму антикризового управління. Проаналізувавши зазначені показники, проявів кризового стану, за останні три роки та на кінець 2019 р. виявлено не було. Згідно з показниками підприємства

області знаходяться у задовільному фінансовому стані. Однак, враховуючи державне фінансування галузі, особливості ведення господарської діяльності в лісовому секторі, робити висновки щодо фінансового стану досліджуваних підприємств було б недоцільно без урахування інших факторів, вплив яких на фінансовий стан підприємства може бути суттєвим. Саме тому аналіз фінансового стану є основою для формування механізму антикризового управління, що відображає дійсний стан підприємства. З огляду на це рекомендовано розробити уніфіковану методику оцінки фінансового стану лісогосподарського підприємства, що буде враховувати специфіку його діяльності, а одержані результати слугуватимуть основою для подальшого аналізу діяльності підприємства у межах здійснення механізму антикризового управління.

Шифр НБУВ: Ж100860

Економіка транспорту

2.У.641. Актуальні проблеми розвитку АТ «Укрзалізниця» та підходи до інтенсифікації управління економічною поведінкою / В. М. Проценко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 206-213. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — вирішення актуальних проблем розвитку АТ «Укрзалізниця» та формування підходів до інтенсифікації управління економічною поведінкою в сучасних умовах господарювання. У результаті проведеного дослідження розкрито, що в умовах економічної кризи та високого рівня впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на діяльність підприємства, процес формування та прийняття ефективних управлінських рішень стає складним. Тому перед керівництвом підприємств постає задача у використанні точної та своєчасної інформації про стан діяльності підприємства для формування нових підходів до інтенсифікації управління економічною поведінкою з метою формування перспектив його розвитку. В умовах неіндустріальної модернізації, де активно розвивається векторна спрямованість економіки знань, найбільш значущі конкурентні переваги підприємств виникають на основі інтелектуальних ресурсів. Виокремлено за напрямками діяльності суб'єкти господарювання, що входять до складу АТ «Укрзалізниця», проаналізовано динаміку обсягів перевезених вантажів і пасажирів залізничним транспортом за 1996 — 2019 рр., що свідчить про значне зниження цих показників за останні роки, це пов'язано зі зменшенням рівня конкурентоспроможності залізниці у порівнянні з автомобільними перевезеннями. Запропоновано вектори розвитку інтенсифікації управління економічною поведінкою АТ «Укрзалізниця» для ефективної реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 р.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.642. Методичний підхід до оцінювання економічної безпеки реалізації системи економічних інтересів авіатранспортних підприємств / Е. І. Данилова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 217-222. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — формування методичного підходу до оцінювання економічної безпеки реалізації системи економічних інтересів авіатранспортних підприємств, що надає змогу виявляти ризикові стани та в подальшому приймати управлінські рішення щодо запобігання втрагатам і попередження їх виникнення. Побудова ефективної системи економічної безпеки в умовах невизначеності впливу зовнішнього середовища та конфліктності інтересів суб'єктів економіки можлива на основі сучасних наукових і практичних підходів. За таких умов зростає необхідність розробки нових методичних підходів до оцінювання економічної безпеки реалізації системи економічних інтересів. Формування системи економічної безпеки на засадах виявлення та запобігання загрозам для реалізації економічних інтересів підприємства базується на: методичному підході до ідентифікації ризиків, їх оцінювання; визначенні факторів впливу на формування ризику економічного інтересу; прогнозуванні впливу факторів на стан стійкості, стабільності, розвитку підприємства; формуванні управлінських дій з запобігання негативному впливу факторів ризику та оцінюванні результатів реалізації управлінських дій; розрахунку ефективності системи економічної безпеки підприємства. Для приведення оцінних значень до одного якісного виразу було застосовано шкалу Харрінгтона, яка значно спрощує прийняття одержаних у результаті оцінки показників діяльності вітчизняних авіапідприємств (ПРАТ ІАК «Міжнародні авіалінії України», ПАТ «Мотор Січ», ТОВ «Авіаційна компанія «Роза вітрів», ТОВ «ЭнЕір») та ідентифікує небезпеки та ризики в системі економічних відносин авіапідприємств та їх зацікавлених осіб.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.643. Особливості управління соціальними ризиками в умовах розвитку дорожньої концесії / О. І. Білик, Ю. О. Блинда, Н. Крохмальна // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 115-124. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Визначаючи системність розвитку держави, науки, економіки та суспільства через призму пошуку альтернативних джерел

інвестування у дорожню галузь, обґрунтовано соціальні ризики, які виникають у разі застосування сублімативної форми фінансування розвитку дорожньої галузі через запровадження принципів державно-приватного партнерства. Інвестування бізнесом у дорожню галузь в Україні за сучасних умов є ризиковим через недосконалість законодавства, низький розвиток технологій, що можливо подолати, запроваджуючи концесійні підходи у розвитку галузі. Досліджено вплив державно-приватного партнерства на соціальні ризики та запропоновано напрями їх мінімізації.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

2.У.644. Переважка контейнерних вантажів у морських портах: оцінка якості / О. Приймук // Товари і ринки. — 2022. — № 1. — С. 69-80. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Однією з проблем функціонування та розвитку портової галузі є низька якість вантажно-розвантажувальних робіт, непослідовність дій щодо збільшення перевантажувальних потужностей, що призводить до недоборосвісної конкуренції вітчизняних морських портів. Вибір перевантажувальних контейнерних терміналів, на який впливає багато факторів, стає дуже важливим для транспортних компаній. Тому якість перевантажувальних послуг на контейнерних терміналах слід враховувати поряд з факторами, як-от доступність, потужність та інформаційні технології. Мета дослідження — багатокритеріальна оцінка якості обслуговування перевантажувальних операцій на контейнерних терміналах морських портів України з використанням теорії нечіткої логіки. Використано метод CFPR (Consistent Fuzzy Preference Relation) — узгоджений нечіткий баланс переваг, який широко застосовується при оцінці якості обслуговування, що характеризується багатокритеріальною проблемою прийняття рішень (як кількісних, так і якісних даних). За допомогою методу CFPR з використанням реальних даних, а також висновків експертів проведено комплексний якісний та кількісний аналіз 5 найбільш перевантажувальних контейнерних терміналів. Результати дослідження показали, що найважливішим фактором є доступність терміналу, а найбільшим субфактором — близькість до головної магістралі. Висновки: проведення комплексного якісного та кількісного аналізу допомагає операторам контейнерних терміналів краще розуміти вимоги клієнтів і приймати стратегічні управлінські рішення для підвищення якості їх обслуговування; скоротити витрати та забезпечити кращий сервіс своїм клієнтам; розробити відповідну політику й стратегію для зростання галузі судноплавства.

Шифр НБУВ: Ж25522

2.У.645. Ризико-орієнтоване управління інтеграцією в проектах транспортно-логістичної інфраструктури: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.13.22 / Т. М. Смокова; Одеський національний морський університет. — Одеса, 2021. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Увагу приділено розв'язанню актуальної науково-прикладної задачі розробки механізму ризико-орієнтованого управління інтеграцією в проектах транспортно-логістичної інфраструктури на основі ціннісного підходу. В результаті проведеного дослідження розроблено класифікацію інтеграції у проектах транспортно-логістичної інфраструктури. Надано визначення інтеграційних ризиків у проекті. Запропоновано модель формування оптимальної множини учасників проекту. Розроблено механізм якісного аналізу ризику розриву інтеграційних зв'язків між учасниками проекту, до складу якого входить метод визначення інтеграційного потенціалу учасників проекту.

Шифр НБУВ: РА451626

2.У.646. Річковий транспорт як інструмент розвитку системи логістики в Україні / С. В. Романчук // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 158-164. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується надзвичайно високими темпами відтворювальних процесів, динамікою бізнесових взаємозв'язків та високим рівнем вимог до оперативності вирішення поточних проблем. Розглянуто склад і перспективи системи логістики в Україні, проаналізовано стратегічні напрями її розвитку. Розкрито потенціал річкових перевезень в Україні, їх сучасний стан і роль у транспортно-логістичній системі. Проаналізовано окремі програми розвитку транспортної системи та її інтеграції в міжнародний простір, їх перспективність та реальність реалізації. Визначено основні ризики для сталого розвитку та способи їх нівелювання за допомогою інфраструктурних елементів. Конкретизовано увагу на основних проблемах як усього логістичного комплексу, так і сегмента річкових перевезень, виокремлено напрями їх подолання. Для цілей дослідження до складу річкових шляхів віднесено безпосередньо судноплавні шляхи (тобто річки та канали), об'єкти інфраструктури (порти, шлюзи, доки, судноремонтні заводи тощо) та флот (річкові судна, буксири, баржі та судна типу ріка-море). Виокремлено групи заходів із розвитку річкового транспорту за ознакою потенційних джерел їх фінансування. Обґрунтовано складові економічної ефективності розвитку річкового транспорту та способи її досягнення. Річковий транспорт України є найбільш екологічним, енергоефективним і може забезпечити низьку собівартість перевезень. У контексті перспектив здоров'я автомобільних і залізничних перевезень саме річковий транспорт може стати тим резервом, що здатен утримати вартість пере-

вень всередині країни на поточному рівні. Особливу увагу приділено розвитку річкових портів України як перспективних логістичних центрів. Сформульовано конкретні інструменти та заходи із розбудови відповідного сегмента річкової логістики та забезпечення їх ефективності. Одним із таких ключових інструментів автор вважає автоматизацію процесів управління та організації річкових перевезень, котра допоможе максимізувати їх ефективність.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.647. Система управління життєздатністю автотранспортного підприємства / І. В. Федотова, В. Г. Шинкаренко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 309-315. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтування складу системи управління життєздатністю підприємства на основі використання кібернетичного підходу до моделювання систем. Розглянуто теоретичні положення управління життєздатністю підприємства. Запропоновано кібернетичну схему ієрархічного контуру управління АТП, в якому виділено чотири рівні управління. Керуючу підсистему наведено у вигляді взаємозв'язку двох циклів: елементарного та розширеного. Розширений цикл відповідає управлінню життєздатним підприємством у цілому, а на елементарних циклах здійснюються роботи з управління певними процесами функціонування підприємства, що забезпечують життєздатність підприємства. Запропоновано трирівневу модель системи управління життєздатністю автотранспортного підприємства, визначено склад функцій управління на кожному її рівні: вищому, середньому та первинному. Керуючу підсистему (суб'єкт управління) представлено у вигляді управлінського циклу, в межах якого виокремлено вирішальний, перетворювальний та інформаційно-контрольний блоки (класи) функцій. Склад підсистем сформовано таким чином, щоб їх функціонування забезпечувало інтеграцію, скоординованість процесів досягнення стратегічних, тактичних та оперативних цілей підприємства у сфері підтримання його життєздатності. Керовану підсистему (об'єкт управління) представлено процесом функціонування підприємства, виконавчою структурою, а також структурами знарядь і предметів праці. Сформована система управління має відносно циклічний характер, надає змогу вчасно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, оперативно використовувати одержану інформацію в системі управління.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.648. Стан управління ризиками на транспортних підприємствах України / М. М. Тарашевський // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 125-133. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз стану управління ризиками на транспортних підприємствах України. Виявлено, що найбільші ризики в діяльності транспортних підприємств в Україні пов'язані з кризовими явищами в економіці, високою інфляцією, валютними коливаннями, корупцією, політичною нестабільністю, військовими діями на сході країни, недосконалою системою оподаткування та проходження митниці, бюрократією, обмеженням доступом до фінансових ресурсів, збитковістю, значним рівнем зносу транспортних засобів і об'єктів інфраструктури, низькою інвестиційною привабливістю та недостатнім рівнем інновацій. Окремого розгляду потребує негативний вплив пандемії COVID-19 на стан управління ризиками та результати діяльності транспортних підприємств, що спричиняє переорієнтацію ринку, зростання ролі електронної комерції та транспортної логістики. Встановлено, що показники вантажообігу в Україні та обсяги перевезених вантажів за 2000 — 2019 рр. скорочуються практично за всіма видами транспорту. Кількість працюючих транспортних підприємств та чисельністю задіяного персоналу нестабільні. Через наслідки кризових явищ у 2016 р. було ліквідовано найбільшу кількість транспортних підприємств. Негативними факторами є зменшення обсягів пасажирських перевезень, високий рівень збитковості транспортних підприємств, зростання кількості аварій на транспорті, зокрема у перевезенні небезпечних вантажів. Система управління ризиками на транспортних підприємствах вказує на необхідність розробки дієвого механізму, який допомагав би за наявних обставин, викликів і сучасних вимог досягати кращих результатів діяльності та уникати серйозних проблем і ситуацій. Існує об'єктивна потреба в побудові системи управління ризиками та внутрішнього контролю через посилення моніторингу закупівель, виконання тендерної політики, управління контрактами та політикою вибору й перевірки бізнес-партнерів на всіх етапах залучення коштів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.649. Формування концепції забезпечення збалансованого розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах їх цифрової трансформації / Г. В. Обруч // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 119-127. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

В умовах поглиблення глобальних соціальних та екологічних деструктивних явищ поряд з економічною ефективністю діяльності бізнес-суб'єктів важливе врахування таких доміант розвитку, як соціально відповідальне господарювання, соціалізація трудових відносин і екологізація економічної діяльності, що складають основу концепції збалансованого господарювання. Україна також долучається до глобальної течії досягнення

збалансованості економічних, соціальних і екологічних аспектів діяльності, тому враховує принципи сталого господарювання при розробленні стратегічних і програмних ініціатив її соціально-економічного розвитку, зокрема такі заходи фрагментарно реалізуються на державному, регіональному та локальному рівнях. Попри це, сьогодні відсутній комплексний підхід до забезпечення збалансованості діяльності підприємств базових галузей економіки, у т. ч. залізничного транспорту. Тому, зважаючи на координаційну роль залізничних підприємств у досягненні соціально-економічного зростання країни, вагомого значення набуває розроблення дієвого підходу до забезпечення збалансованого розвитку підприємств залізничного транспорту та формування інструментарію його досягнення, що надасть змогу подолати виявлені дисбаланси їх діяльності та реалізувати потенціал підприємств галузі в напрямі їх цифрової трансформації. Грунтуючись на аналізі наукових напрацювань щодо формування бази реалізації ініціатив збалансованого розвитку підприємств, у т. ч. залізничного транспорту, запропоновано застосування коеволюційно-цифрового підходу, що передбачає впровадження новітніх цифрових рішень залежно від пріоритетів розвитку підприємств залізничного транспорту та динамічних змін середовища їх функціонування. Також запропоновано забезпечення спільної еволюції суб'єктів, які взаємодіють з підприємствами залізничної галузі в межах екосистеми їх функціонування на основі застосування коадаптивних сумісних цифрових рішень і формування єдиного інформаційно-цифрового простору їх зростання. У межах вказаного підходу сформовано концептуальні положення збалансованого розвитку підприємств залізничного транспорту в аспекті їх цифрової трансформації, що містять мету, узагальнені та адаптивні критерії, а також мотиви та завдання їх збалансованого розвитку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.650. Шляхи оптимізації витрат підприємства на прикладі ПАТ «Українська залізниця» / І. В. Нагорна, Ю. Ю. Галкіна // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 282-287. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — знаходження шляхів оптимізації витрат на виробничому підрозділі «Експлуатаційне вагонне депо Куп'янськ» Регіональної філії «Південна залізниця» Приватного акціонерного товариства «Українська залізниця» на основі виконаного аналізу складу та структури витрат, рентабельності, впливу величини витрат на показники діяльності, рівня витрат на 1 грн реалізованих послуг та операційного аналізу. Розглянуто погляди науковців на термін «витрати». Визначено, що управління витратами є досить складним і важливим процесом у здійсненні господарської діяльності та визначення якості подальших результатів підприємства. Досліджено основні методологічні основи управління витратами, економічний стан підприємства. Запропоновано оптимізаційні заходи щодо подальшого розвитку підприємства, які дозволять ефективніше використовувати його ресурси, збільшити обсяг продажів і максимізувати прибуток. Наведено рекомендації щодо управління витратами підприємства, які стимулюють зростання конкурентоспроможності. Акцентовано увагу на механізмі мінімізації витрат підприємства в загальній сумі чистого доходу, адже ефективне використання витрат не може бути здійснено без структурних змін у сфері їх управління. Виявлено, що управління витратами — це пов'язаний між собою комплекс робіт, який формує та впливає на поведінку витрат під час здійснення господарської діяльності, а також спрямований на досягнення оптимального рівня витрат. Запропоновані заходи щодо оптимізації витрат можуть використовуватися керівниками та менеджерами підприємства для прийняття обґрунтованих рішень стосовно перспективного розвитку підприємства.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.651. Щодо перспектив використання безпілотних пасажирських літальних апаратів з електричними рушійними установками в Україні / Є. В. Белашов // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 152-157. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено питання інституційного забезпечення використання безпілотних пасажирських літальних апаратів з електричними рушійними установками (міських електротягів) в Україні. Використання таких апаратів вважається перспективним напрямком розвитку міського повітряного транспорту, здатним розвантажити вузькі місця транспортної системи мегаполісів. Серед основних факторів, які вигідно відрізняють міські електротяги від традиційного повітряного транспорту: безпечність, економічність, малощумність, екологічність та низькі вимоги до супутньої інфраструктури. Підготовка до масштабного використання міських електротягів наразі здійснюється в Німеччині, США, Південній Кореї та м. Дубай. Наведено аналіз переваг і можливостей використання міських електротягів; здійснено огляд історії розвитку та сучасного стану цього виду транспорту. Незважаючи на те, що перші зразки міських електротягів тільки проходять випробування, на цьому ринку вже спостерігається значна конкуренція. Серед основних розробників цього класу літальних апаратів слід виділити компанії EHang (КНР) і Lilium GmbH (Німеччина). Здійснено огляд законодавчих вимог щодо використання безпілотних літальних апаратів з електричними рушій-

ними установками в окремих країнах світу. Запозичення цього досвіду може бути корисним для України через відсутність термінологічного визначення такого класу літальних апаратів у вітчизняному законодавстві; невизначеність умов їх експлуатації та заходів безпеки; прогалини в існуючій класифікації безпілотних літальних апаратів, яка не передбачає існування програмованих літальних апаратів, керування якими не потребує спеціальної станції керування, що розташована поза повітряним судном, або апаратів, що здійснюють програмований політ. З метою усунення існуючих прогалин в українському законодавстві розроблено заходи, реалізація яких надасть можливість використання безпілотних пасажирських літальних апаратів з електричними рушійними установками та сприятиме подальшому розвитку повітряного транспорту в Україні.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.652. Formation of an effective risk management system at the enterprise / Е. Tereshchenko, О. Shkolenko, І. Kosmidailo, І. Kalina, N. Shuliar // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 320-329. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Мета роботи — розроблення системи ризик-менеджменту (СРМ) на підприємствах авіаційної галузі. Проаналізувавши наукові праці багатьох учених, розглянуто такі поняття, як «ризик», «управління ризиком», і виділено їх важливість у підприємницькій діяльності. Проведено коефіцієнтний аналіз фінансового стану однієї з найбільших авіакомпаній України — ПРАТ «Авіакомпанія «Міжнародні Авіалінії України». Увагу приділено зовнішнім і внутрішнім факторам, які є головним результатом одержаних збитків від зниження авіаперевезень, але неабиякий аспект приділено регіональним факторам, що формують попит на авіаперевезення всередині конкретної території та впливають безпосередньо на ефективність роботи авіакомпанії. Наведено регіональні фактори, які впливають на результати господарської діяльності та фінансову стійкість функціонування авіакомпанії. У результаті дослідження спостерігається, що одним із запобігальних методів виявлення ризиків є цільове управління, яке за своєю суттю є шляхом до досягнення ефективної діяльності бізнес-структури в майбутньому. Розроблення СРМ має бути невід'ємною частиною її цільового управління. Розроблено СРМ для цієї компанії, що має чіткий структурований підхід, який об'єднує стратегію, бізнес-процеси, персонал, технології, досвід і знання. Система є основою системи корпоративного управління, що вимагає тривалого перехідного періоду, а також суттєвого зростання професійного рівня персоналу. На етапі оцінки ризиків запропоновано враховувати джерела інформації для складання карти ризиків. Зазначено, що потрібно здійснювати загальний моніторинг процесів, що відбуваються в різних підрозділах авіакомпанії, з метою виявлення нових, неучтених раніше ризиків, а також нових бізнес-процесів, які можуть містити ризики. Для цього контролю запропоновано новий процес управління ризиками. Створення ефективної СРМ надає можливість забезпечити високий рівень якості та раціональності ухвалення управлінських рішень, що надає можливість підприємству досягти стратегічних і тактичних цілей.

Шифр НБУВ: Ж73250

Економіка інформатики

2.У.653. Аналіз методологій управління проектами в ІТ-галузі / Н. С. Краснокутська, Т. О. Подопріхіна // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 217-222. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження методологій управління проектними командами у сфері розробки програмного забезпечення. При аналізі, систематизації й узагальненні наукових праць учених і стандартів управління проектами було розглянуто світові стандарти та практики, виконано аналіз упровадження світових стандартів менеджерами проектів у світі та в Україні. Особливу увагу приділено методологіям розробки програмного забезпечення за умов роботи проектних команд у розподіленому середовищі, оскільки це найбільш сприятлива форма організації праці в період пандемії. Виділено методології управління проектами, котрі використовуються за умов роботи розподілених проектних команд в Україні. Виявлено, що найбільш популярною методологією у світі та в Україні, за умов використання як розподілених команд, так і команд, які працюють в одній локації, є Scrum-методологія розробки програмного забезпечення. Обґрунтовано, що методології, котрі менеджери проектів в Україні використовують на власних проектах, не відрізняються від світових практик і стандартів за винятком таких, як Lean та Prince 2, які не мають підтримки з боку менеджерів в Україні. Крім того, до вагомих відмінностей слід також віднести відмінність майже у 10 % між частотою використання Капбан-методології в Україні та світі.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.654. Особливості рекрутингу персоналу в ІТ-компаніях / Т. В. Вонберг, Д. М. Кудименко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 287-292. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження особливостей ІТ-рекрутингу за сучасних умов функціонування економіки. Обґрунтовано актуальність дослідження рекрутингу в ІТ-компаніях. Надано визначення економічної категорії «ІТ-рекрутинг», яку розглянуто як цілеспрямований і структурований процес забезпечення ІТ-компанії персоналом сфери інформаційних технологій, що відповідає своїми знаннями, навичками, компетенціями, якостями вимогам вакантної посади та роботодавця. З'ясовано, що питання ІТ-рекрутингу є недостатньо висвітленими в наукових джерелах. Доведено, що особливістю ІТ-рекрутингу є його кандидати, адже кожна вакантна посада по суті є унікальною, а отже, передбачає також ж унікального працівника. Сформульовано та обґрунтовано основні вимоги до рекрутера, що шукає кандидатів ІТ-сфери. Розглянуто та охарактеризовано методи підбору ІТ-персоналу, зокрема хедхантинг, рекрутинг і скринінг. Визначено, що метод хедхантингу розрахований на працівників рівня Middle+/Senior/Lead, рекрутинг — на кандидатів рівня Junior/Middle, а скринінг — на спеціалістів Junior-рівня або ж практикантів, стажистів. Охарактеризовано основні канали залучення кандидатів, які обирають залежно від особливостей портрету майбутнього працівника компанії. Доведено, що вибір каналу залучення є найвагомішим етапом всього процесу ІТ-рекрутингу. Розглянуто використання в ІТ-рекрутингу соціальної мережі для ділового спілкування — LinkedIn, а також спеціалізованих сайтів, сервісів і таких видів пошуку, як Boolean search і X-ray запити. Розглянуто процедуру рекрутингу ІТ-спеціалістів через призму етапів пошуку, повний цикл якого налічує 9 кроків: запит на відкриття вакансії; вибір каналів пошуку; пошук кандидатів; установлення зв'язку; співбесіда; тестування; прийняття рішення щодо заповнення вакансії; працевлаштування та адаптація новоприйнятого працівника.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.655. ІТ-галузь України в очах світової спільноти / М. С. Рахман, С. О. Корабельський // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 181-188. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Дану роботу присвячено ознайомленню зі світовим ринком ІТ, а також аналізу української ІТ-індустрії. Увагу зосереджено на дослідженні та прогнозуванні основних показників ринку та його структури. Аналіз ринку ІТ України надає змогу визначити становище та тенденції розвитку цієї галузі. Також він може слугувати для створення інших, більш детальних досліджень або ж для прогнозування подальшого розвитку. Актуальність теми полягає в тому, що ринок ІТ — один із найбільш прогресивних і таких, що швидко розвиваються, ринків у світі. За прогнозами вчених, у найближчому майбутньому він витіснить більшість існуючих професій і створить безліч нових. Тому його аналіз є необхідним для визначення загальних тенденцій і напрямків розвитку. Мета роботи — визначення основних аспектів функціонування ринку ІТ України в часі, а також визначення основних тенденцій і напрямків щодо адаптації підприємств до темпів розвитку індустрії в цілому. Предметом дослідження є економіко-статистичний аналіз становища та перспектив подальшого розвитку ринку ІТ України, збільшення попиту на продукти та послуги його виробництва. Об'єктом дослідження є сам ринок ІТ України та його головні складові. Використано такі наукові та статистичні методи: синтез, аналіз, табличний, матричний, метод екстраполяції, економіко-математичні методи та інші. Досліджено: структуру та класифікацію світового ринку ІТ; ринок ІТ України в розрізі найпопулярніших мов програмування; положення країни у світових рейтингах; кадровий склад підприємств; частки в загальному експорті країни та обсязі реалізованих послуг. Зроблено динамічний аналіз реалізації та експорту послуг у сфері ІТ України. Проведено матричний аналіз ринку ІТ, котрий включив у себе SWOT та PEST-аналіз, а також відповідні висновки за кожним з них. Розроблено рекомендації щодо розвитку та пристосування ринку ІТ України до світових трендів у цій галузі.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.У.342, 2.У.389

Економіка внутрішньої торгівлі. Економіка громадського харчування

2.У.656. Аналіз рекреаційних ресурсів Харківського регіону / К. К. Мелешко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 112-117. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проведено аналіз рекреаційних ресурсів Харківського регіону. Зазначено, що його рекреаційні ресурси завдяки території, географічному положенню, наявності сукупності природних, антропогенних, технічних, соціально-економічних комплексів, безумовно, мають бути ефективно використані для розвитку туризму з метою становлення, розвитку та відновлення духовних і фізичних сил людини, сприяти підвищенню працездатності та рівня задоволеності життям. Детальний аналіз усіх типів при-

родних рекреаційних ресурсів свідчить про можливість розвитку тематичних туристичних зон за районами Харківського регіону. 70 % природно-заповідного фонду Харківщини складають різно-профільні заказники: ботанічні, ентомологічні, гідрологічні, орнітологічні, лісові, загальнозоологічні, мисливські — як місцевого, так і загальнодержавного значення. Відмічено, що в Харківському регіоні існує значний рекреаційний потенціал, який не обмежений об'єктами, що одержали офіційний статус національного або регіонального значення, проте можуть викликати зацікавленість з боку потенційних користувачів туристичних послуг. Аналіз рекреаційних ресурсів Харківського регіону призводить до висновків, що в регіоні повною мірою представлено всі типи як природних, так і культурно-історичних рекреаційних ресурсів для розвитку всіх видів туризму. Існують сприятливі географічні умови для створення тематичних туристичних зон і напрямків за районами Харківської обл. Взяття до обліку, розробка програм по збереженню та розвитку державними установами різного рівня заказників, природоохоронних зон, пам'яток історії, архітектури, монументального мистецтва тощо забезпечують їх існування, але нестача фінансування гальмує реставрацію, відновлення, створення відповідної інфраструктури. Тому для розвитку туризму в регіоні необхідно залучення інвестицій з боку підприємств і фізичних осіб.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.657. Аналіз ринку оптової торгівлі України / М. С. Рахман, Д. В. Прус // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 154-160. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

На сучасному етапі розвитку економіки України оптова торгівля відіграє важливу роль, оскільки забезпечує необхідну інтенсивність і прискорення процесу руху товарів у ринкових умовах. Саме оптова торгівля організовує та систематизує рух товарів каналами розподілу, а також сприяє якості виробництва та споживанню товарів, виконує функцію сполучної ланки між виробництвом та обігом товарів. Актуальність досліджень стану та тенденцій розвитку оптової торгівлі полягає в її значенні для економічної та посередницької діяльності України. Оптова торгівля — це той інструмент, який допомагає розвиватися всім галузям економіки. Завдання дослідження: аналіз ринку оптової торгівлі, її основних суб'єктів, стану та тенденцій; пошук слабких зон у сьогодинньому становищі оптової торгівлі та аналіз рівня їх критичності; визначення напрямків покращання оптової торгівлі в Україні. Розглянуто особливості та функції оптової торгівлі; проаналізовано роль оптової торгівлі; визначено основні показники діяльності, товарооборот продовольчих і непродовольчих товарів. Досліджено зміни обсягу товарообороту з 2005 р. по 2019 р. Розраховано прогнозні значення товарообороту на 2020 і 2021 рр., враховуючи покращання та погіршення основних факторів впливу. Охарактеризовано основні проблеми, які шкодять розвитку оптової торгівлі в Україні, а також наведено заходи та напрями щодо розвитку оптової торгівлі.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.658. Атрактивність рекреаційно-туристичних територій: навч. посіб. / В. О. Івануник, В. Г. Явкін; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — 2-ге вид. — Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. — 247 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 202-224. — укр.

Розглянуто питання рекреаційно-туристичної атрактивності територій, а саме: оцінку рекреаційно-туристичних ресурсів та економіко-природничих можливостей для ефективного диверсифікації, збалансованого розвитку галузі. Подано аналіз теоретичних і методичних аспектів дослідження рекреаційно-туристичних ресурсів, що демонструє модель оцінки рекреаційно-туристичної атрактивності території, яка визначає сучасний рівень розвитку та надає прогноз перспектив освоєння зазначених ресурсних можливостей.

Шифр НБУВ: ВА858401

2.У.659. Деякі аспекти регулювання туристичної галузі регіону / Г. О. Саркісян // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 83-87. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Туристична діяльність є важливим сегментом збагачення держави та регіонів, здійснюючи в основному мультиплікативний ефект на всі інші галузі та сфери діяльності. Ознакою розвинених країн Європи та світу залишається високий рівень відвідування та визнання міжнародними відвідувачами принад і культурно-рекреаційних видів. На жаль, українська туристична індустрія знаходиться в недостатній стадії свого визнання. Мета роботи — дослідження важливих аспектів щодо регулювання туристичної галузі регіону. Розглянуто туристичну галузь країни як таку, що потребує переформатування регулюючих процесів на різних рівнях свого функціонування; здійснено моніторинг основних нормативно-правових документів, які забезпечують діяльність національного та регіонального туристичного ринків; констатовано їх недосконалість стосовно сучасних міжнародних туристичних потоків; запропоновано певні аспекти по їх удосконаленню. З огляду на недосконалість нормативно-правового забезпечення, регулюючі процеси, на нашу думку, в Законі України «Про туризм» слід вдосконалити, зокрема в частині того, що закон штучно створює умови для монополії туристичної галузі та надмірного втручання держави в туристичну діяльність.

Конкретизовано функціональні обов'язки регулюючих установ на різних рівнях, доведено одержання синергетичного ефекту в результаті їх взаємодії та консолідації. Розглянуто практику зарубіжних країн стосовно формування так званих регіональних туристичних корпорацій, які синтезують різні види туризму, узгоджують інформаційний супровід пропозиції туристичних послуг, формують конкурентне ціноутворення. Згрупувано зазначені країни за ефективністю регулюючих процесів туристичного ринку за трьома моделями. Запропоновано ряд напрямів щодо покращання регулюючих процесів туристичних ринків.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.660. Інвестиції у розвиток цифрової інфраструктури сфери послуг: вітчизняний та зарубіжний досвід / В. В. Сержанов // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 42-49. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Досліджено інвестиції у розвиток цифрової інфраструктури сфери послуг. Виявлено тенденції інвестиційної політики України, які характеризуються зростанням кількості інвестиційних угод. Встановлено, що дієвим механізмом інвестиційної політики є державно-приватне партнерство. Розкрито теоретичні основи державної інвестиційної політики та її спрямованості на зростання національної економіки, що залежить від конкретних економічних, політичних, географічних та інших умов в державі. Зроблено висновок, що основна мета державної інвестиційної політики на макrorівні полягає у необхідності забезпечення економічного зростання національної економіки, для чого необхідним є забезпечення реалізації стратегічних цілей створення економічних, правових, організаційних умов і цілісної системи державної та громадської підтримки на всіх рівнях для ефективного розвитку національної економіки. Встановлено, що існуюча конкуренція на ринку товарів і послуг, капіталів, технологій і робочої сили є загальносвітовою тенденцією розвитку національних економічних систем. До цього переліку додається глобальна конкуренція в управлінні, в розвитку потенціалу, в стимулюванні інновацій. Загалом урахування загальносвітових тенденцій і формування конкурентних переваг необхідне для підтримки належного рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Шифр НБУВ: Ж23291

2.У.661. Інновації, гостинність, туризм: наука, освіта, практика: зб. тез доп. II Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених, аспірантів і студентів з міжнар. участю (19 трав. 2022 р., м. Львів) / Львів: ЛДУФК ім. І. Боберського, 2022. — 430 с.: табл., рис. — укр.

Висвітлено у тезах доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених, аспірантів і студентів результати досліджень пріоритетів і перспектив розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу, сучасні тенденції та регіональні пріоритети розвитку туризму в умовах глобалізації, соціально-економічні засади менеджменту та маркетингу індустрії гостинності, актуальні проблеми модернізації готельно-ресторанного господарства.

Шифр НБУВ: ВА857975

2.У.662. Логістичні процеси в торгівлі: систематизація наукових поглядів та оцінювання впливу на управління підприємствами / Г. Т. П'яницька, М. Б. Шевчук // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 322-330. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета роботи — розвиток наукових підходів до оцінювання впливу логістичних процесів на управління підприємствами торгівлі. Для досягнення мети було застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Встановлено, що на малих підприємствах торгівлі України немає окремих відділів, які б прямо займалися забезпеченням якості логістичних процесів. Тоді як на великих і середніх підприємствах торгівлі та в різному роду торговельних об'єднаннях і мережах логістичним процесам сьогодні приділяється особлива увага. З'ясовано, що підприємства торгівлі можуть співпрацювати з підприємствами-партнерами, які надають різного роду спеціалізовані логістичні послуги, або шляхом об'єднання в межах єдиної компанії (корпорації) та генерування таким чином синергетичного ефекту, або шляхом побудови взаємодії на засадах аутсорсингу. Проведена систематизація наукових поглядів на логістичні процеси в торгівлі та специфіку управління ними надала змогу об'єднати їх у сім груп даних. За результатами опитування керівників і менеджерів підприємств торгівлі побудовано матрицю ідентифікації сили впливу індикаторів управління логістичними процесами на показники результативності загального управління підприємством. Зроблено висновок, що запропонований науковий підхід до оцінювання впливу логістичних процесів на управління підприємствами торгівлі надасть можливість удосконалити управління якістю їх логістичних процесів. Виявлено, що на зростання доходів та задоволення покупців підприємств торгівлі найбільше впливає якість логістики, а на їх прибутковість — ефективність витрат на виконання логістичних процесів. Константовано, що одержані результати можуть бути використані для встановлення причинно-наслідкових зв'язків забезпечення результативного управління якістю логістичних процесів на підприємствах торгівлі.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.663. Маркетинговий інструментарій формування прогнозної моделі ціноутворення на ринку послуг України за умов інтеграційних процесів цифровізації економіки / Д. В. Солоха, Т. В. Серкутан // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 50-60. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто концептуальні засади маркетингового ціноутворення як впливового важелю впливу на ефективне функціонування та розвитку ринку послуг на теренах України за умов поглиблення інтеграційних процесів цифровізації економіки. Досліджено теоретико-практичні підходи формування прогнозних моделей розвитку ринкового середовища на засадах впровадження інструментарію маркетингу в довгостроковій пролонгованій перспективі.

Шифр НБУВ: Ж23291

2.У.664. Напрямки застосування маркетингових інновацій у комунікаційній політиці готельних закладів / І. М. Будніквич, І. І. Благун, І. А. Крупенна, В. Б. Бокучава // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 266-277. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто суть і напрямки застосування маркетингових інновацій у комунікаційній політиці готельних закладів. Уточнено напрямки застосування маркетингових інновацій вітчизняними та зарубіжними готельєрами; акцентовано увагу на важливості новачій у просуванні готельного закладу та його послуг. Узагальнено практику провідних гравців ринку стосовно застосування інструментів «партизанського» маркетингу в комунікаціях з цільовими аудиторіями. Відзначено, що маркетингові інновації мають бути погоджені з концепцією просування готелю, вони мають бути системними та продукуватися постійно. Описано схему впровадження акцій, які спрямовані на WOW-ефект у готельному маркетингу. Обґрунтовано необхідність та актуальність застосування digital-технологій у стратегіях просування акторів готельного бізнесу; визначено напрямки застосування технологій digital-marketing у вітчизняному готельному бізнесі. Відзначено, що трансформація напрямків конкурентної боротьби готельних закладів за увагу аудиторії зумовила перерозподіл рекламних бюджетів на користь додаткових маркетингових прийомів — контент сайту, професійна зйомка, 360-градусне відео, яскраві інтерактивні акційні лендінги, робота з відгуками, планування SEO, адміністрування сторінок у соціальних мережах, заходи PR, контекстне просування. Акцентовано увагу на важливості розробки функціональних лендінгів, які нададуть можливість привертати увагу до конкретної послуги, одержати більше заявок, підвищити конверсію сайту та зібрати базу контактних даних для майбутньої роботи. Встановлено, що маркетингові інновації реалізуються в напрямку персоналізації, індивідуального маркетингового досвіду клієнта, впровадження CRM-системи. Розглянуто роль месенджерів і чат-ботів зі штучним інтелектом як нових каналів залучення гостей у готельні заклади. Звернуто увагу на ряд цікавих маркетингових програм, які включають маркетингові інновації, спрямовані на нівелювання викликів для закладів індустрії гостинності, викликаних пандемією та карантинними заходами. Відзначено, що такі програми створюються маркетинговими фірмами та галузевими фахівцями не тільки для допомоги готелям, але й для формування привабливих пропозицій для гостей.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.665. Науково-теоретичний зміст бренд-стратегії торгового підприємства / Д. О. Зубко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 457-461. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Відзначено, що діяльність торгових підприємств постійно ускладнюється, оскільки відбувається під впливом факторів, пов'язаних з економічними кризами, нестабільним економічним середовищем, глобалізацією економіки та процесами цифровізації. Усе це зумовлює зміни існуючих підходів до господарювання вітчизняних підприємств. У зв'язку з цим обґрунтовано доцільність використання бренду та бренд-стратегії в діяльності торгового підприємства для забезпечення його конкурентоспроможності та утримання позицій на ринку. Мета роботи — визначення науково-теоретичного змісту бренд-стратегії торгового підприємства. Розглянуто та узагальнено підходи до визначення поняття бренду та бренд-стратегії, за результатами чого встановлено, що в науковій літературі відсутня єдина думка стосовно їх тлумачення, що зумовлено змістовою неоднозначністю характеристик цих дефініцій. Визначено особливості та розкрито суть бренду з позиції предметного, функціонального, емоційного, вартісно-орієнтованого та комплексного підходу. Обґрунтовано авторську позицію стосовно доцільності визначення поняття бренду з урахуванням комплексного підходу. Охарактеризовано бренд-стратегію як впорядковану сукупність заходів, розрахованих на довгострокову перспективу, реалізація якої спрямована на: збільшення популярності, затребуваності продукту підприємства серед споживачів шляхом формування в них відповідного образу, уявлення, асоціацій, очікування про нього; підвищення цінності та конкурентоспроможності продукту чи послуги; розвитку торгового підприємства в цілому. Узагальнено етапи формування стратегії підприємства, створення бренду та бренд-стратегії, означено їх особливості в контексті діяльності торгового підприємства. Доведено, що розроблення та реалізація бренд-стратегій

у межах стратегічного управління відіграють важливу роль у процесі розвитку та становлення іміджу торгового підприємства, що потребує додаткових досліджень практичних аспектів у теоретичній площині.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.666. Технологія оцінювання та прогнозування витратності підприємств ресторанного господарства / І. С. Андрющенко, О. В. Жиліякова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 122-128. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Обґрунтовано технологію та розроблено практичні рекомендації з оцінки та прогнозування витратності операційної діяльності підприємств ресторанного господарства. Розглянуто поняття та суть аналітичної технології як елемента системи управління витратами, структуровано технологію процесу оцінки та прогнозування витратності операційної діяльності підприємств ресторанного господарства у вигляді відповідної функціональної моделі. Розроблено економіко-математичну модель, яка може використовуватися для: оцінки результатів діяльності підприємств ресторанного господарства; розрахунку впливу чинників на зниження рівня операційних витрат; підрахунку резервів його зниження та прогнозування. Одержана модель надає змогу з різним ступенем деталізації досліджувати зв'язки й обґрунтовувати пропозиції щодо усунення негативних тенденцій та досягнення очікуваних параметрів розвитку. Апробація запропонованої моделі на підприємствах м. Харків підтвердила її значущість для застосування під час прийняття рішень щодо управління витратами підприємств ресторанного господарства.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.667. Торговельні мережі України: вплив пандемії Sars-CoV-2 / А. Ус, В. Мисюк // Товари і ринки. — 2022. — № 1. — С. 46-55. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Активні трансформаційні процеси потребують дієвих заходів для усунення негативних наслідків, що спричинені пандемією SARS-CoV-2. Оскільки торгівля постає одним із важливих чинників оцінки рівня життя суспільства, реакція торговельних мереж на кризові явища, виявлення основних напрямів діяльності та перспектив подальшого розвитку потребують додаткового дослідження. Мета дослідження — аналіз реакції торговельних мереж на вплив карантинних заходів і напрямів їхнього подальшого розвитку в умовах кризових явищ в Україні та світі. Під час дослідження використано методи порівняння, групування, узагальнення, статистичні методи оцінки та систематизація. Торговельні мережі значною мірою зазнали впливу наслідків пандемії, проте їх діяльність утрималася на належному рівні завдяки реалізації товарів першої необхідності. Для подальшого розвитку серед іншого активно впроваджуються різні види онлайн-сервісів та платформ, які приваблюють споживачів. Внаслідок цього всі групи торговельних мереж у 2020 р. збільшили кількість торгових точок та обсяги продажів, а також визначили перспективи розвитку. Висновки: торговельні мережі, як один із важливих індикаторів життя населення, в умовах кризових явищ продовжують розвиватися. З огляду на карантинні заходи вони були змушені пристосовуватися до нових умов і впроваджувати нові сервіси та платформи для забезпечення потреб споживачів і бізнесу, що дало змогу збільшити обсяги продажів. Аналізуючи основні показники, зауважено, що торговельні мережі продовжать розвиватися, хоча темпи розвитку будуть повільніші, ніж у попередні роки.

Шифр НБУВ: Ж25522

2.У.668. Управління лояльністю клієнтів у закладах готельно-ресторанного господарства в умовах нових викликів / О. В. Жегус, О. В. Ілляшенко // Проблеми економіки. — 2020. — № 3. — С. 118-125. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Доведено, що сучасна ситуація, яка характеризується політичною, соціально-економічною кризою в Україні, ускладнилася наслідками пандемії коронавірусу COVID-19, що у сукупності зумовило нові виклики в готельно-ресторанній індустрії. Актуальність обраного напрямку дослідження зумовлена необхідністю розвитку сучасних і маркетингових технологій управління для адаптації, виживання та подальшого розвитку закладів готельно-ресторанного господарства в умовах сучасних викликів. Одним із пріоритетних напрямів управління є оцінювання лояльності клієнтів, пошук і прийняття рішень для її підвищення. З метою подальшого розвитку теоретичних аспектів і практичного інструментарію в контексті досліджуваної проблематики обґрунтовано характеристики споживчої лояльності з урахуванням специфіки готельно-ресторанної індустрії та запропоновано науково-методичний підхід до її оцінювання та управління. Готельно-ресторанний продукт представлено як сукупність матеріального продукту, послуг і сервісу, атмосфери, які у сукупності формують унікальну торгову пропозицію в готельно-ресторанній індустрії. З урахуванням цього обґрунтовано, що споживчу лояльність в закладах готельно-ресторанного господарства характеризують задоволеність, прихильність, адвокація та враження клієнта, які у сукупності відображають сприйняття закладу, ставлення до нього та майбутні наміри. Для оцінювання та управління лояльністю клієнтів у закладах готельно-ресторанного господарства визначено структурно-логічну схему, яка регламентує етапи дослідження. У контексті методичного інструментарію дослідження

розроблено формалізовану метрику оцінювання характеристик лояльності клієнтів закладів готельно-ресторанного господарства, яка має використовуватися під час складання анкети для опитування клієнтів; запропоновано індексний метод для оцінювання рівня лояльності, який передбачає визначення часткових індексів лояльності за характеристиками та інтегрального індексу, шкалу ідентифікації рівня та етапу формування лояльності клієнтів закладу готельно-ресторанного господарства. Використання запропонованого науково-практичного підходу надасть змогу визначити рівень лояльності клієнтів у закладі готельно-ресторанного господарства у цілому та за характеристиками, прийняти відповідно до етапу формування лояльності клієнтів обґрунтовані управлінські рішення. Для підвищення лояльності клієнтів закладів готельно-ресторанного господарства в умовах сучасних викликів надано низку практичних рекомендацій щодо забезпечення унікальних конкурентних переваг готельного продукту, запровадження сучасних інформаційних технологій, підвищення якості сервісу.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.669. Управління персоналом в туризмі: навч. посіб. / Н. Є. Кудла, Н. І. Фединець; Центральна спілка споживчих товариств України, Львівський торг.-екон. ун-т. — Львів: Вид-во ЛТЕУ, 2022. — 247 с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 225-230. — укр.

Розглянуто місце управління персоналом в системі менеджменту організації. Охарактеризовано ключові поняття дисципліни. Розкрито зміст основних етапів управління персоналом з орієнтацією на індустрію туризму та гостинності. Увагу приділено формуванню колективу підприємства як соціальної групи, кадровій політиці підприємства, особливостям управління персоналом у сфері туризму.

Шифр НБУВ: ВА858064

2.У.670. Цифровізація управління клієнтським досвідом у готельно-ресторанній індустрії / Г. Л. Чміль, Н. М. Джгута-ташвілі // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 237-245. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Клієнтський досвід усе більше набуває важливості як підгрунтя (необхідна умова) нарощення конкурентних переваг у готельно-ресторанній індустрії. У новітніх умовах клієнти стають дедалі вибагливішими та вимогливішими до сервісного продукту готелю, у результаті чого ускладнюється завдання управління клієнтським досвідом. Тому актуальним є дослідження формування цінності клієнтського досвіду та прикладного інструментарію ефективного управління ним в умовах цифровізації. Мета роботи — розробка науково-практичного інструментарію управління клієнтським досвідом у готельно-ресторанній індустрії та розроблено науково-практичний інструментарій, який здатний забезпечити підвищення ефективності управлінського процесу. Ідентифіковано замкнений цикл формування цінності клієнтського досвіду як таку послідовність: посилення конкурентних переваг; підвищення задоволеності клієнтів; формування лояльності; прихильність до готелю та адвокація; приваблення нових клієнтів. Запропоновано структурно-логічну послідовність управління клієнтським досвідом у закладах готельно-ресторанного господарства, що інтегрує дослідницькі, аналітичні та управлінські заходи в єдиний комплекс дій управлінського персоналу, орієнтований на покращення клієнтського досвіду. Акцентовано увагу на тому, що формування стратегічних альтернатив визначається стилем управління клієнтським досвідом (проактивне, реактивне) та забезпечуються комплексом відповідних методів, зокрема: кулхантинг, трендвотчинг, форсайт-дослідження, бенчмаркінг, дизайн-мислення. Досліджено цифрові канали взаємодії із клієнтами; сформовано сукупність із 29 підприємств готельно-ресторанної індустрії, зокрема 14 готелів 3-х зірок і 15 готелів 4-х зірок, розташованих у м. Київ та Київській обл. Надано бальну оцінку ступеню застосування цифрових каналів взаємодії з клієнтами та виявлено, що провідним каналом просування готельно-ресторанних послуг в умовах цифровізації залишається офіційний сайт закладу, а зворотного зв'язку з клієнтами — представленість у TripAdvisor і робота публіків закладів індустрії гостинності в соціальних мережах.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.671. Digital-інновації в секторі туризму та гостинності Харківського регіону / Л. М. Крайнюк, І. Л. Полчанінова, М. М. Поколюдна, Н. М. Влащенко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 100-112. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Наведено результати дослідження стану та перспектив впровадження digital-інновацій на ринку туризму та гостинності Харківського регіону в розрізі чотирьох осей аналізу: інновації корпоративного сайту, електронної торгівлі, інформаційно-комунікативних технологій в управлінні бізнесом і управлінні взаємовідносинами з клієнтами. Мета роботи — аналіз поточного стану використання digital-інновацій підприємствами сектора туризму та гостинності Харківського регіону, а також визначення найперспективніших цифрових технологій для подальшого розвитку даного сектора. Предметом дослідження виступають управлінські та організаційно-економічні відносини, що виникають у

процесі розвитку регіонального ринку туризму та гостинності в умовах диджиталізації. Аналіз регіонального ринку, пов'язаного з digital-інноваціями в секторі туризму та гостинності, проведений з використанням кількісних даних, наданих регіональним управлінням статистики, поряд з інформацією, одержаною в результаті анкетного опитування 116 підприємств даного сектора. За допомогою використання нечітких заходів та інтеграла Шоке виявлено фактори інновацій, які найбільшою мірою впливають на конкурентоспроможність бізнесу у сфері туризму та гостинності, а також ступінь їх взаємодії. Обґрунтовано, що диджиталізація є важливим інструментом підвищення інноваційності бізнесу в секторі туризму та гостинності. Серед видів цифрових технологій, які найбільше впливають на процес підвищення ефективності бізнесу, визначено інновації, що пов'язані із удосконаленням корпоративного сайту та електронної торгівлі, зокрема запровадження фінтех і використання штучного інтелекту.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.672. Implementation of the model of innovative tourist product in Ukraine: financial and economic aspects / S. Navryliuk, L. Melko, G. Uvarova, V. Karyuk, I. Mihus // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 219-232. — Бібліогр.: 36 назв. — англ.

Мета дослідження — обґрунтування суті та ролі інноваційних туристичних продуктів (ІТП) у підвищенні ефективності господарсько-продуктової діяльності підприємств туристичної сфери, необхідності їх імплементації в туризмі на сучасному етапі в Україні. На підставі аналізу літературних джерел і наявних підходів до вирішення проблеми імплементації інноваційних продуктів туристичними підприємствами сформульовано понятійний інструментарій у цій сфері з урахуванням галузевих особливостей, охарактеризовано різновиди продуктових інновацій туристичних підприємств. Актуальність вирішення цієї наукової проблеми полягає в тому, що в умовах конкуренції розвиток туристичного бізнесу забезпечується насамперед використанням туристичними підприємствами продуктових інновацій, запровадженням ефективних шляхів реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності. Дослідження проблеми імплементації ІТП у практичній діяльності підприємств здійснено в такій логічній послідовності: проаналізовано суті і види ІТП, визначено основні передумови їх імплементації в діяльності підприємств; розглянуто основні тенденції розвитку інновацій у туристичному бізнесі України, зокрема нові туристичні продукти та інноваційні підходи, які застосовують для утримання постійних клієнтів і залучення нових в умовах конкуренції; розроблено оптимальну модель імплементації ІТП. Методичним інструментарієм проведеного дослідження стали загальнотеоретичні та специфічні методи, зокрема, логіко-діалектичний, графоаналітичний метод, метод наукової абстракції, системний і комплексний підходи. Періодом дослідження обрано 2010 — 2019 рр. Об'єктом дослідження є ІТП, що надало можливість побудувати модель його імплементації з урахуванням взаємодії зовнішнього та внутрішнього середовища. Наведено результати емпіричного аналізу основних тенденцій розвитку інноваційної діяльності на сучасному етапі розвитку туристичного бізнесу в Україні. Зазначено причини, що гальмують інновації в туризмі, врахування яких потрібне задля розроблення та імплементації ІТП. Дослідження теоретично доводить і підтверджує, що розвиток інноваційної діяльності та впровадження ІТП забезпечують туристичним підприємствам конкурентні переваги.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.305, 2.У.311, 2.У.379, 2.У.690

Економіка внутрішньої торгівлі

Роздрібна торгівля

2.У.673. Імідж торговельного підприємства: підходи до його формування / І. В. Руденко, Т. В. Кулинич, А. В. Непран // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 4. — С. 464-471. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розроблено підходи до формування іміджу на підприємствах торгівлі. Проведено теоретичний аналіз наведених у науковій літературі визначень для розуміння й уточнення суті категорії «імідж» у контексті сучасних тенденцій. Проаналізовано думки науковців щодо трактування поняття «імідж підприємства», на основі чого було зроблено висновок про складність універсального формулювання цієї категорії. Підтверджено, що імідж — це соціально-психологічна категорія, яка заснована на особливій чутливості людини до соціального оточення. Запропоновано власну дефініцію цього поняття з урахуванням мінливості сучасної економічної ситуації в Україні. Визначено особливості формування іміджу торговельного підприємства й обґрунтовано доцільність розробки комплексу заходів з його формування, підтримки та покращення. Підкреслено, що імідж торговельного підприємства відрізняється високою чутливістю до змін бізнес-середовища та потребує коригування з урахуванням потреб кожного окремого його учасника. Схематично зображено учасників

зовнішнього та внутрішнього бізнес-середовища, які впливають на імідж торговельного підприємства. Запропоновано підхід до формування іміджу з урахуванням цільового впливу суб'єктів управління на учасників бізнес-середовища (стейкхолдерів). Зосереджено увагу на раціональних (логічних) і емоційних (психологічних) методах впливу суб'єктів управління на сприйняття інформації різними соціальними групами. Розроблено механізм формування іміджу підприємств торгівлі, який надасть змогу максимально ефективно взаємодіяти з усіма учасниками бізнес-середовища. Наведено чотири основних комплекси заходів з підвищення іміджу підприємства: виробничо-економічні, маркетингові, клієнтурні, кадрові.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.674. Класифікація рекламного контенту в ритейл / Є. Рижаків, О. Мельникович // *Товари і ринки.* — 2022. — № 1. — С. 56-68. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

У роздрібній торгівлі рекламний аудіоконтент посідає одне з найважливіших місць серед засобів маркетингових комунікацій, допомагаючи споживачам дізнатися про пропозиції, асортимент і характеристики товарів, знижки, акції та інші пропозиції підприємства, рекламодавці ж забезпечують кращу взаємодію з клієнтами, підтримуючи лояльність постійних покупців і розширюючи їх коло завдяки потенційним. Існує велика кількість різновидів розміщення рекламного аудіоконтенту та просування товарів підприємств роздрібної торгівлі серед потенційних та наявних споживачів, але немає єдиної класифікації, яка б узагальнювала всі види рекламного аудіоконтенту. Така класифікація є корисною не тільки з наукової, але й з практичної точки зору. Мета дослідження — визначення суті рекламного аудіоконтенту, розроблення його класифікації й аналіз перспектив його розвитку. Застосовано методи аналізу та синтезу, логічного узагальнення, групування і порівняння. Результатом дослідження є запропоновані визначення та класифікація рекламного аудіоконтенту, що відповідає сучасним реаліям. Класифікація рекламного аудіоконтенту надає змогу підприємствам роздрібної торгівлі швидше й ефективніше зорієнтуватися стосовно видів реклами та обрати найвідповідніший до завдань, яких поставлено у межах маркетингової стратегії. Наведено особливості та формати для кожного з видів рекламного аудіоконтенту. Висновки: рекламний аудіоконтент слід вважати платною формою інформаційного впливу на споживача за допомогою звукового запису з метою просування певного продукту, послуги чи бренду підприємства. Він може транслюватися у торговельних залах, громадських місцях, на радіоэфірах, сайтах з прослуховування музики та радіо в мережі Інтернет, у мобільних застосунках, на телебаченні, в подкастах, аудіокнигах, соціальних мережах. Запропоновано класифікаційні ознаки рекламного аудіоконтенту: за способами трансляції, місцями сприйняття, виконуваними функціями, ступенем сучасності, періодичністю трансляції.

Шифр НБУВ: Ж25522

2.У.675. Основні причини плинності персоналу на підприємствах роздрібної торгівлі України / Г. П. Рекун, К. В. Філіна // *Бізнес Інформ.* — 2020. — № 3. — С. 430-436. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто проблему плинності кадрів у секторі роздрібної торгівлі, який традиційно є лідером з плинності кадрів у всьому світі вже багато років. Грошові витрати на пошук, прийом на роботу співробітників, а потім на підвищення їх продуктивності, занадто великі, щоб втрачати їх дуже швидко. Плинність кадрів коштує організаціям часу, грошей і репутації. Виявлено причини і ключові фактори високої плинності кадрів на підприємствах роздрібної торгівлі. Наведено аналіз причин і мотивів плинності персоналу та його наслідків. Основні висновки: ключовими факторами, що впливають на плинність кадрів на підприємствах торгівлі, є: заробітна плата, робоча атмосфера, відносини з керівництвом, безпека, стрес, кар'єрне зростання, графік роботи, інфраструктура робочого місця. Для того, щоб зменшити фінансові витрати та покращити репутацію компанії, необхідно організувати правильний підхід до пошуку персоналу, надання правдивої інформації про посаду, на яку претендують пошукачі. Навчаючи працівників та забезпечуючи перспективу особистого та кар'єрного зростання, фінансово стимулюючи та надаючи гідну оплату праці, заохочуючи преміями та додатковими бонусними виплатами, компанія зможе управляти плинністю персоналу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.676. Структурно-регіональні аспекти формування роздрібно товарообороту України / О. О. Кавун-Мошківська // *Проблеми економіки.* — 2020. — № 3. — С. 56-64. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження структурних і регіональних особливостей формування роздрібно товарообороту в Україні протягом 1990 — 2019 рр. Результати дослідження показали, що у розвитку роздрібно торгівлі України за 1990 — 2018 рр. можна виділити чотири періоди, два з яких мають позитивну динаміку змін у галузі (2000 — 2013 рр. та 2016 — 2018 рр.), а два інші відображають негативні наслідки процесів, що відбувалися в економіці країни (1991 — 1999 рр. та 2014 — 2016 рр.). У структурі роздрібно товарообороту, за виключенням 1993 — 2001 рр., переважали непродовольчі товари. Їх питома вага

зросла з 55,6 % у 1990 р. до 61,5 % у 2018 р. Регіональна структура роздрібного товарообороту підприємств роздрібно торгівлі у 2005 – 2013 рр. мала нерівномірний розподіл: поряд із областями, де спостерігалось зростання значення показника, мало місце і падіння фізичного обсягу роздрібного товарообороту. Аналіз показав, що протягом 2005 – 2019 рр. у структурі роздрібного товарообороту України переважали споживчі товари, які вироблені на території країни, проте їх питома вага скоротилася з 70,5 до 52,4 %. Реалізація споживчих товарів в Україні протягом досліджуваного періоду здійснювалася переважно через традиційні канали продажу (магазини). Встановлено, що частка товарообороту, здійсненого за допомогою платіжних карток, протягом 2017 – 2019 рр. зросла з 21,3 до 30,8 %. При цьому на роздрібний товарооборот, оформлений за угодами банківського кредиту, припадала незначна частка, яка коливалася в межах 2,2 – 2,4 %.

Шифр НБУВ: Ж100602

2.У.677. Development of decision-support algorithms for commodity management / О. Kravchenko, A. Iurasov, L. Ivashko, O. Maksymov // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 1. – С. 260-269. – Бібліогр.: 39 назв. – англ.

Мета роботи – вдосконалення товарного менеджменту роздрібних мереж шляхом розроблення теоретичних положень системи підтримки ухвалення рішень щодо управління товарним асортиментом роздрібно мережі (DSS RCM). Торговельні мережі купують товари безпосередньо у виробників або значних гуртовиків, розміщують ці товари на складах, організують їх поширення в магазини. Товарні менеджери мають вирішувати, як забезпечити всі магазини мережі вчасно найприбутковішим продуктом кожного дня. Завдання DSS RCM полягає в тому, щоб максимізувати щоденну маржу торгів на кожен євро, вкладений у товари, з урахуванням обмежень на товарні ресурси та шельфовий простір. DSS RCM має підготувати коносаменти та замовлення на вхідну логістику, розподіл і перерозподіл товарів у межах мережі. Підтримка ухвалення рішень використовує дані, доступні для будь-якого роздрібно програмного забезпечення. Алгоритми розрахунку є простими та ефективними для забезпечення потрібної та достатньої точності з обмеженнями часу та апаратних засобів і без значних інвестицій в оновлення апаратних засобів та кваліфікації персоналу. Алгоритми обчислюють оптимальне рішення на основі цільової функції (наприклад, максимізації прибутку) та обмежень (наприклад, рівень запасів, продажі магазинів, прибуток від реалізації конкретного товару). Систематизовано підходи інших учених щодо розв'язання проблеми управління продукцією в роздрібно торгівлі. Проаналізовано сильні та слабкі сторони цих підходів із метою пошуку оптимального підходу для роздрібних мереж. Мета дослідження – розроблення теоретичної основи системи підтримки ухвалення рішень щодо управління роздрібними товарами (DSS RCM). Запропоновано спосіб оптимізації товарних активів у роздрібно торгівлі на основі їхнього математичного моделювання та розрахунку консолідованого коефіцієнта прибутковості. Результати досліджень обмежуються однорідними роздрібними мережами (наприклад, одягом або взуттям). За допомогою запропонованих алгоритмів розрахунку можна здійснювати в режимі реального часу в базі даних для десятків (сотень) тисяч позицій в асортименті (наприклад, при продажу одягу та взуття, унікальне поєднання моделі, кольору та розміру утворює окремих елемент в асортименті) у сотнях (тисячах) магазинів. Тому це можуть бути сотні мільйонів комбінацій предметів-магазинів.

Шифр НБУВ: Ж73250

Торгівля окремими видами товарів

2.У.678. Альтернативна модель конкурентного ринку електроенергії України. Ч. 1 / М. О. Кизим, Т. І. Салашенко // *Бізнес Інформ.* – 2020. – № 8. – С. 115-124. – Бібліогр.: 20 назв. – укр.

Україна впровадила квазіконкурентний ринок електроенергії європейського прототипу, який має істотні вади функціонування. Виправлення цієї моделі має відбуватися з урахуванням вимог європейського транснаціонального законодавства, особливостей національної енергосистеми та найуспішнішого досвіду в лібералізації ринків електроенергії інших країн світу. Запропоновано альтернативну модель конкурентного ринку електроенергії України, яка передбачає: запровадження виключно організованої форми торгівлі електроенергією на довгостроковому часовому інтервалі; розвиток спотових сегментів ринку за рахунок ефективного поєднання різних механізмів торгівлі та методів ціноутворення; розбудову системи управління балансуванням на основі комбінованої диспетчеризації. Строковий ринок електроенергії представляється авторами у формі ринку фінансових деривативів на електроенергію, які можна конвертувати у фізичну електроенергію, каскадувати на коротші періоди часу або проводити фінансові розрахунки за ними. Ринок на добу наперед розподілено на 3 сесії: перші дві з яких функціонують за заявленими цінами, тоді як третя – за маржинальними. Внутріш-

ньодобовий ринок функціонує також на основі багатосесійної торгівлі: запропоновано впровадити 6 внутрішньодобових аукціонів та безперервну торгівлю. Балансуючий ринок представлено двома сегментами: ринком балансуєної потужності та ринком балансуєної енергії, які разом надають змогу запровадити комбіновану диспетчеризацію в енергосистемі. Визначено суттєві переваги цієї моделі порівняно з існуючою, які нададуть змогу забезпечити операційну ефективність функціонування конкурентного ринку електроенергії в Україні.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.679. Аналіз експортно-імпорتنних операцій ринку сільськогосподарської продукції України / М. С. Рахман, К. Р. Леоненко // *Бізнес Інформ.* – 2020. – № 6. – С. 152-159. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

Мета роботи – дослідження тенденцій зовнішньоекономічної діяльності ринку сільськогосподарської продукції України, розробка проекту щодо покращання її функціонування на основі статистичного аналізу з використанням розрахованого прогнозу. Об'єктом дослідження виступає зовнішньоекономічна діяльність ринку сільськогосподарської продукції України, а предметом – становище та особливості функціонування зовнішньоекономічної діяльності ринку сільськогосподарської продукції України. Проаналізовано роль сільського господарства в зовнішньоекономічній діяльності та з'ясовано основні теоретичні засади функціонування сільськогосподарського ринку України. Визначено основні показники діяльності в структурі та динаміці, серед яких: частка основних статей в експорті-імпорті; загальні обсяги зовнішньої діяльності; баланс зовнішньоекономічних операцій, внаслідок чого виокремлено провідні тенденції сучасного стану ринку. Досліджено основні ринки збуту України та динаміку їх диверсифікації за 2015 – 2019 рр. Розраховано прогнозні значення експортної діяльності АПК України на 2020 – 2021 рр., враховуючи покращання та погіршення основних факторів впливу. Окреслено основні проблеми зовнішньоекономічної діяльності ринку сільського господарства України, що стримують економічний розвиток і зростання. Запропоновано основні напрями реформ на законодавчому рівні та загалом для покращання функціонування, економічного зростання, посилення позицій України на світовому ринку АПК і нарощення обсягів іноземної валюти в країні.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.680. Аналіз стану та перспектив експортно-імпорتنних операцій зернових і зернобобових культур в Україні / М. С. Рахман, Н. М. Бабенко // *Бізнес Інформ.* – 2020. – № 8. – С. 134-139. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Мета роботи – аналіз обсягів та структури експортно-імпорتنних операцій на ринку зернових і зернобобових культур, виявлення тенденції розвитку та розроблення проекту рекомендацій щодо вдосконалення експортного потенціалу України. Розглянуто структуру та класифікацію зерна на ринку зернових і зернобобових культур, а також функціонування даного ринку. Визначено обсяги вирощування зернових і зернобобових культур на підприємствах України за 2019 р. Проаналізовано суть ринку зернових і зернобобових культур у складі зовнішньої торгівлі. Розглянуто стан експорту та імпорту зернових культур України в першому кварталі 2020 р. Визначено основні показники експортно-імпорتنних операцій, сальдо, баланс, динаміку та темпи зростання за 2015 – 2019 рр. Розглянуто товарну та географічну структуру ринку зернових і зернобобових культур України. Розроблено PEST-аналіз для визначення зовнішньоекономічної ситуації України на зерновому ринку та виявлено основні фактори, які впливають на даний ринок. Виділено головні проблеми зовнішньоекономічної діяльності на ринку зерна та пропозиції щодо їх усунення. Розглянуто зовнішню торгівлю пшеницею та кукурудзою за країнами світу за січень – квітень 2020 р. Запропоновано проект рекомендацій щодо розвитку та вдосконалення аграрного сектора та забезпечення ринку зерновими та зернобобовими культурами. Розраховано прогнозні значення експортної діяльності ринку зерна за методом екстраполяції на 2020 – 2021 рр. Визначено основні тенденції ринку зернових і зернобобових культур України.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.681. Концептуальні засади розвитку сучасного ринку ягідництва в Україні / А. О. Коваль // *Збалансов. природокористування.* – 2020. – № 1. – С. 114-119. – Бібліогр.: 18 назв. – укр.

Проведено економічний аналіз розвитку ринку ягідних культур в Україні, відмічено його основні засади, виявлено стримуючі фактори розвитку. Досліджено еколого-економічні, нормативно-правові особливості функціонування галузі. В Україні 39 % вирощуваної площі під ягідними насадженнями займають суниця й полуниця, 23 % – малина й ожина, 24 % – смородина, 4 % – агрус, решта (лохина, кизил тощо) займають всього 10 %. Валовий збір врожаю ягідних культур 2011 – 2018 рр., незважаючи на різницю метеорологічних умов, зростає. Для малини й ожини за досліджуваній період він зріс від 28,6 до 35,2 тис. т, тобто на 19 %, щороку зростаючи на 2 – 7 %. Для суницці та полуницці валовий збір врожаю в середньому за 2011 – 2018 рр. сягав 62,1 тис. т, на цей показник впливали

умови року, тому показник міг варіювати у межах $\pm 11 - 14$ %. Для смородини валовий збір врожаю в середньому за 2011 – 2018 рр. сягав 26,1 тис. т, а для агрусу – 7,2 тис. т. Урожайність ягідних культур у цілому зростала: від 60,1 ц/га у 2011 р. до 68,4 ц/га у 2018 р. Малина й ожина стабільно збільшували свої показники відповідно, від 55 до 65,9 ц/га. Для суниці та полуниці за досліджуваний період середня врожайність становила 74,4 ц/га та коливалась $\pm 9 - 11$ %. Для смородини урожайність у середньому за 2011 – 2018 рр. сягала 57,7 ц/га; а для агрусу – 77 ц/га, причому щороку врожайність збільшувалась на 5 – 15 %. З 2012 р. експорт українських ягід стабільно зростає від 65 т, у 2016 р. – до понад 3000 т. Україна займає 6 % всього світового ринку полуниці. Найбільший покупець української полуниці та смородини – Білорусь, малини – Польща. Виробництво плодово-ягідних культур залишається також одним із найстабільніших за всі роки аграрного реформування, що свідчить передусім про доволі високу його потребу конкурентоспроможності та економічну ефективність. Визначено шляхи розвитку сучасного ринку ягідництва, серед яких – сучасні технології зберігання ягід у продовж декількох місяців для подальшої реалізації за вигідними цінами та спрямування на експорт.

Шифр НБУВ: Ж100860

2.У.682. Моделі та засоби автоматизації систем організаційного управління енергоринком: монографія / З. Х. Борукаєв, І. В. Блінов, К. Б. Остапченко, О. А. Чемерис, В. В. Шкарупило; ред.: З. Х. Борукаєв; НАН України, Інститут електродинаміки, Інститут проблем моделювання в енергетиці ім. Г. Є. Пухова. – Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. – 119 с.: рис. – Бібліогр.: с. 110-119. – укр.

Досліджено розвиток спеціалізованих засобів математичного та комп'ютерного моделювання, інформаційно-технологічного забезпечення автоматизації процесів підготовки та прийняття рішень відповідними системами організаційного управління структурними елементами енергосистеми й енергоринку із розвинутими засобами змістовної обробки даних і користувацького інтерфейсу учасників конкурентного ринку електричної енергії, діючих в умовах складних взаємовідносин та потенційних ризиків. Визначено особливості функціонування ринку електричної енергії, які вимагають вдосконалених комп'ютерних засобів моделювання, що забезпечують учасникам ринку можливість формувати та акцентувати стратегії власної поведінки на різних сегментах конкурентного ринку. Проаналізовано існуючі рішення і дослідження в області створення сучасних програмних засобів моделювання, прогнозування та оптимізації функціонування енергетичних ринків у світі. Встановлено напрямки розвитку таких засобів і запропоновано структурно-функціональний склад інформаційно-технологічного забезпечення, яке являється функціональними складовими процесу підготовки та прийняття рішень стосовно вироблення стратегії власної поведінки учасника ринку на його сегментах. Викладено комплексний підхід до формалізації показників функціонування характеристик ринку, що підлягають контролю у процесі оперування засобами математичного та комп'ютерного моделювання, із акцентом на програмно-алгоритмічну складову. Забезпечено механізм контролю заданих показників названих характеристик в автоматизованому режимі вже на етапі проектування у процесі розроблення імітаційних моделей функціонування сегментів ринку електричної енергії.

Шифр НБУВ: ВА858577

2.У.683. Стан і перспективи розвитку вітчизняного ринку заморожених плодово-ягідних напівфабрикатів / Г. О. Сімахіна, С. В. Камінська // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. – 2020. – 26, № 3. – С. 234-242. – Бібліогр.: 18 назв. – укр.

На сьогодні ринок замороженої плодовоовочевої продукції активно розвивається, і в ньому значну частку складають заморожені плоди та ягоди. Харчова та переробна галузі мають досить високий потенціал зростання обсягів такого ринку. Розвинені країни світу вже давно оцінили всі переваги низькотемпературних технологій перероблення та зберігання сільськогосподарської сировини, і, наприклад, у США заморожені продукти складають до 70 % у загальній структурі споживання, а в країнах близького зарубіжжя ця цифра становить 20 % і продовжує зростати. В Україні аналогічні показники є набагато нижчими, і це створює передумови для розвитку та розширення ринку заморожених плодово-овочевих напівфабрикатів, аби досягти з часом рівня провідних країн світу. Водночас це й нагальна потреба – плоди та ягоди швидко псуються, і тривале зберігання є можливим лише у замороженому стані. Якість такої продукції практично відповідає рівневі показників свіжої сировини, включаючи органолептичні властивості. На основі численного наукового матеріалу здійснено аналіз сучасного ринку заморожених плодів і овочів в Україні, з'ясовано основні причини відставання обсягів вітчизняного ринку замороженої продукції від зарубіжних країн; обґрунтовано переваги низькотемпературних технологій консервування рослинної сировини; визначено основні чинники позитивної динаміки розвитку вітчизняного ринку та надано стислу характеристику основним українським виробникам за-

морожених плодів і ягід. Зроблено цілком об'єктивний висновок щодо перспектив розвитку такого ринку в Україні, виходячи зі сформованої стабільної бази сировини, в тому числі дикорослої, реальних переваг заморожування плодів і ягід перед іншими способами консервування, зростання культури харчування населення та пріоритет здорової їжі, а також широкої реклами для збільшення кола споживачів.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.684. Сучасний стан і перспективи розвитку нового ринку електроенергії в Україні / Т. І. Олешко, Д. О. Савельєва // Бізнес Інформ. – 2020. – № 3. – С. 92-97. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.

Забезпечення сталого енергопостачання є одним із основних стратегічних пріоритетів у XXI ст., найважливішою умовою нормального функціонування всіх сфер світової економіки. Енергетична безпека і найважливіша складова життєдіяльності країни. Вона трактується як захищеність громадян і держави в цілому від загроз дефіциту енергії та енергоресурсів, що виникають через негативні природні, техногенні, управлінські, соціально-економічні, внутрішньо – та зовнішньополітичні чинники. Одним із аспектів енергетичної безпеки є стан потужностей з виробництва електроенергії та перспектив їх розвитку на найближчу та довгострокову перспективи. Досліджено сучасного стану електроенергетики в Україні та перспективи її розвитку завдяки запуску нового ринку електроенергії. Розглянуто основні проблеми функціонування електроенергетичної галузі та шляхи їх вирішення. Проаналізовано динаміку споживання електроенергії в Україні. Наведено дані про стан сьогодишнього українського енергетичного сектора, який може зробити вагомий внесок у перехід до сталого інноваційного розвитку української економіки та забезпечити розширене відтворення сукупного енергетичного потенціалу України. Розглянуто особливості функціонування нового ринку електроенергії, його структурні складові, а також основні цілі та завдання щодо інтеграції з європейською енергосистемою. Виходячи з результатів даного дослідження відзначено, що в Україні є великі можливості стати вагомим співучасником у забезпеченні європейської енергетичної безпеки. Проведення такого дослідження надасть змогу оцінити перспективи розвитку електроенергетики України та переваги інтеграції української енергосистеми до ENTSO-E.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.685. Фармацевтичний ринок України: тенденції розвитку в умовах пандемії COVID-19 / Н. Притульська, Ю. Мотузка, А. Кошельник // Товари і ринки. – 2022. – № 1. – С. 19-29. – Бібліогр.: 15 назв. – укр.

Сучасний фармацевтичний ринок України й світу включає виробництво лікарських засобів, дієтичних добавок, лікувальної косметики, засобів гігієни та виробів медичного призначення, зокрема медичного трикотажу, дитячих товарів, медичного обладнання тощо. Нині фармацевтична продукція входить до групи товарів першої необхідності. Враховуючи стрімке зростання споживчого попиту, а також розширення переліку товарних категорій, що входять до «аптечного кошика», дослідження фармацевтичного ринку саме в період пандемії COVID-19 є вкрай актуальним. Мета роботи – дослідження динаміки розвитку фармацевтичного ринку України та визначення його основних тенденцій в умовах пандемії COVID-19. Використано методи статистичного та системного аналізу, узагальнення, порівняння тощо. Основна інформаційна база дослідження – дані міжнародних та вітчизняних організацій, наукові джерела, інтернет-ресурси. Висновки: фармацевтичний ринок протягом останніх років демонструє суттєве зростання, оскільки, по-перше, збільшено обсяг споживання лікарських засобів більш високої цінності категорії. По-друге, розвиток ринку значною мірою зумовлений епідеміологічною ситуацією. По-третє, спостерігається тенденція щодо збільшення частки дієтичних добавок у загальній структурі ринку. Загалом усі підприємства з топ-20 виробників продемонстрували зростання кількості продажів та своєї частки у загальних обсягах поставок товарів «аптечного кошика». Проблеми, пов'язані з технологічною та матеріальною базою, а також з низькою купівельною спроможністю населення, перешкоджають динамічному розвитку фармацевтичної галузі.

Шифр НБУВ: Ж25522

Див. також: 2.У.591, 2.У.719

2.У.686. Сучасні маркетингові інструменти в рекламній кампанії / К. О. Галушка, Д. С. Давидов // Бізнес Інформ. – 2020. – № 4. – С. 404-410. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Розглянуто актуальні питання специфіки маркетингової і рекламної кампанії. Мета роботи – узагальнення методичних і практичних аспектів процесу управління маркетинговими інструментами на підприємстві. Спираючись на одержану інформацію з наукових джерел, проведено оцінювання ефективності кожного інструмента за допомогою методу спостереження і абстрагування, а також методу порівняльного аналізу. Розглянуто різні рівні стратегії і основні інструменти на кожному з рівнів. Додатково виявлено ключові аксіоми, з якими компанія може зітхнутися на ринку при просуванні товару і роботі зі споживачами. Обґрунтовано необхідність моделі зростання бренду для потенціалу підприємства, яка зумовлена важливістю брендів як

нематеріальних активів для ефективної конкуренції та як інструмент створення результативної маркетингової кампанії. Під час аналізу розглянуто шлях клієнта з моменту пошуку товару до набуття лояльності, а також найбільш ефективні сучасні маркетингові інструменти на кожному етапі. Як показали результати аналізу рекламного ринку в Україні за допомогою Всеукраїнської рекламної коаліції, ринок медіареклами має тенденцію до збільшення обсягу, переважно в розрізі електронної комерції і телебачення. Проаналізовано основні показники ефективності маркетингових кампаній для виявлення подальшого напрямку щодо поліпшення своєї діяльності. Digital-інструменти мають ряд можливостей і загроз для компанії при реалізації будь-якої маркетингової кампанії в цифровому просторі, які необхідно враховувати для мінімізації можливих провалів запуску.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.687. Управління фінансовими ресурсами комунальних підприємств і перспективи їх розвитку / О. В. Жулин, Л. В. Зеленюк-Джунь // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 174-180. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження теоретичного та практичного досвіду управління фінансовими ресурсами комунальних підприємств, виділення ключових проблем їх функціонування та розробка практичних рекомендацій з удосконалення системи формування та використання фінансових ресурсів. Розглянуто поняття «комунальних підприємств», сучасний фінансовий стан комунальних підприємств; виокремлено основні проблеми діяльності та управління їх фінансовими ресурсами; запропоновано основні заходи з підвищення ефективності їх використання. На прикладі КП «Київтранспарксервіс» узагальнено результати дослідження: визначено причини скрутного фінансового стану; сформовано управлінські заходи для покращання фінансового стану комунальних підприємств; запропоновано впровадження оцінювання ефективності роботи керівництва комунальних підприємств за системою Key Performance Indicators (KPI); розроблено систему розвитку та ефективного управління фінансовими ресурсами комунального підприємства. Упровадження запропонованої системи надасть змогу досліджуваному комунальному підприємству: виявити проблеми формування фінансових ресурсів і методи їх ефективного використання; збільшити доходи завдяки детінізації наданих послуг та упорядкуванню паркувального простору, провівши інвентаризацію паркомісць у столиці та припинивши передачу паркопростору в оренду третім особам; підвищити рівень довіри користувачів послуг завдяки покращанню їх якості та впровадженню інноваційних систем контролю за стягненням плати, що теж збільшить обсяги одержуваних доходів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.688. Інтегральна оцінка фінансового стану та кредитоспроможності комунальних підприємств України / О. А. Андренко, О. С. Мордовцев, С. М. Мордовцев // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 116-122. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проблема комплексної оцінки фінансового стану комунальних підприємств галузі, як і раніше, залишається актуальною. Мета роботи — розробка методичного підходу до інтегральної оцінки фінансового стану комунальних підприємств з використанням методу багатовимірної статистичного аналізу, оскільки всебічна оцінка діяльності комунальних підприємств галузі, які очолюють рейтинг, надасть змогу використовувати їх досягнення для вирішення проблем підприємств-аутсайдерів. Зроблено висновок, що методи обчислення інтегральних показників, наведені в Положеннях, розроблених Національним банком і Міністерством фінансів України, недостатньо об'єктивно відображають дійсний фінансовий стан і рівень кредитоспроможності підприємств. Запропоновано підхід до інтегральної оцінки фінансового стану, який передбачає побудову моделі інтегрального індексу фінансового стану підприємства; впровадження та вдосконалення інформаційної системи моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємства; організацію безперервної комплексної оцінки та контролю основних показників, що характеризують фінансовий потенціал підприємства. Описано основні етапи побудови моделі інтегрального індексу з використанням методу головних компонент. Підраховано інтегральний індекс, який характеризує фінансовий стан комунальних підприємств, і складено галузевий рейтинг комунальних підприємств водопостачання, що надає можливість своєчасно реагувати на погіршення фінансовий потенціалу при розробці антикризових управлінських рішень для підприємств аутсайдерів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.689. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у систему підвищення якості співпраці підприємств зі споживачами / Ю. О. Головчук, Л. П. Середницька // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 411-417. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Проаналізовано особливості сегмента HoReCa (сфера індустрії гостинності) і тенденції, що відбуваються в індустрії і на глобальному ринку в епоху діджиталізації і впливають на реалізацію стратегічних маркетингових рішень. Розглянуто ключові аспекти становлення цільового маркетингу і поточний стан ринку HoReCa з виділенням особливостей портрета нового споживача — міленіала. Проведено аналіз сучасних основних онлайн-комунікацій в індустрії гостинності для залучення уваги клієнта. Елементом наукової новизни в межах роботи виступив розгляд сфери HoReCa, що створює нові інформаційні тренди, з точки зору середнього впливу на цільову аудиторію. Проведено паралель між потребами міленіалів, які бажають інтегрувати інформаційно-комунікаційні технології в життя, і необхідністю компаній розробляти більш точні маркетингові рішення, відштовхуючись від потреб і бажань споживачів. Розкрито необхідність використання інформаційно-комунікаційних технологій, які можуть стати основою для побудови актуального та дієвого плану просування для різних гравців ринку.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.690. Корпоративне управління в готельно-ресторанному господарстві: організація, стандартизація, фінансіалізація / В. Ф. Доценко, Т. Д. Косова, О. В. Ярошевська // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 181-189. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Виявлено диференціальні особливості підприємств готельно-ресторанного бізнесу, які необхідно враховувати при організації та виборі інструментів корпоративного управління, а також обґрунтовано на цій основі його концептуальні засади. Визначено тенденції зміни стану корпоративного середовища в готельно-ресторанному господарстві протягом 2010 — 2018 рр.: втрата корпоративного потенціалу через вищі темпи скорочення кількості підприємств у порівнянні із загальнооекономічними, особливо в частині великих і середніх корпорацій; більша конкурентоспроможність малих підприємств порівняно з мікропідприємствами; одиничні випадки ведення великого бізнесу; значно більша концентрація підприємств у ресторанному господарстві у порівнянні з готельним; більш розвинутий сегмент середніх підприємств у готельному бізнесі. Узагальнено ознаки корпоративного управління, які мають впроваджуватися в готельно-ресторанному господарстві, на основі синтезу таких підходів: стейкхолдерський, ціннісно- і вартісно-орієнтований, стандартизація, фінансіалізація. Обґрунтовано концептуальні засади організації корпоративного управління в готельно-ресторанному господарстві: використання системи збалансованих показників; розробка власних кодексів корпоративного управління на основі міжнародних стандартів; формування та розкриття інтегрованої звітності у складі фінансової звітності і звітів про соціальну відповідальність. Показано, що забезпечення прозорості корпоративного управління сприятиме зміцненню конкурентоспроможності підприємств на ринку готельно-ресторанних послуг, підвищенню їх інвестиційної привабливості.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 2.У.668

Економіка галузей невиробничої сфери

2.У.691. Брендинг як інструмент формування привабливості закладу вищої освіти в умовах сучасних викликів / Л. М. Янчева, О. В. Жегус, М. В. Михайлова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 358-366. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Охарактеризовано чинники, що зумовлюють нові виклики для закладів вищої освіти (ЗВО). Установлено, що в умовах сьогоденних викликів ЗВО для забезпечення стабільного функціонування та подальшого розвитку необхідно спрямовувати зусилля на стимулювання пошиту на освітні продукти. Обґрунтовано, що в умовах гострої конкурентної боротьби кращі можливості для подальшого розвитку одержать заклади вищої освіти, які покращать свою привабливість для абітурієнтів і на цій основі забезпечать необхідний обсяг набору студентів. Ефективним інструментом формування привабливості закладу вищої освіти є брендинг. З метою узагальнення вітчизняної практики брендингу як інструменту формування привабливості ЗВО в умовах сучасних викликів проведено дослідження провідних університетів України. Результати проведеного аналізу вказують на те, що бренд більшості закладів сформувався під впливом історії їх розвитку та традицій, галузевої приналежності та слабо відображає концептуальні особливості освітніх продуктів та концепції підготовки фахівців. Для адаптації до нових викликів закладам вищої освіти необхідно здійснювати ребрендинг для посилення своєї впізнаваності та виділення серед конкурентів. Для цього запропоновано структурно-логічну схему етапів процесу ребрендингу, розроблено методичний підхід бального оцінювання складових бренду та інструментарій прийняття управлінських рішень за кожною з них. У результаті успішного ребрендингу посиляться ціннісні характеристики пропонованих послуг, покращиться імідж ЗВО та підвищиться його привабливість для абітурієнтів, що надасть йому конкурентні переваги та надасть змогу вирішити складні завдання, пов'язані зі збільшенням обсягу набору студентів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.692. Дослідження факторів впливу на управління освітніми послугами в Україні / В. Ю. Догадіна // Бізнес

Інформ. — 2020. — № 8. — С. 161-170. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Виявлено та досліджено фактори впливу на управління освітніми послугами в Україні. З'ясовано, що освіта в усіх країнах світу завжди була рушійною силою розвитку суспільства, оскільки тільки наявність кваліфікованих кадрів у всіх галузях економіки надавала можливість для ефективної діяльності та впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво. Відзначено, що сьогодні принципи та методи управління освітніми послугами в Україні зазнали кардинальних змін, оскільки вимоги ринку диктують нові правила, які зумовлені певними вимогами до освітнього процесу та створенням такого освітнього середовища, який би відповідав європейським стандартам. З метою вдосконалення управління освітніми послугами в Україні виокремлено фактори, що найбільшою мірою впливають на якість і затребуваність освітніми послугами в закладах освіти. Для встановлення статистичної залежності між випадковими величинами було застосовано кореляційний аналіз, який надав змогу встановити наявність і величину залежності між декількома випадковими величинами. Лінійний кореляційний зв'язок між парою випадкових величин, виміряно за шкалою інтервалів, встановлено за коефіцієнтом Пірсона. Обрано фактори впливу на управління освітніми послугами в Україні, які є абсолютними та відносними величинами. Розраховано абсолютні значення факторів, які мають вплив на якість освітніх послуг в інститутах, академіях, університетах України; абсолютні значення факторів, які мають вплив на якість освітніх послуг у коледжах, технікумах, училищах України; обчислено значення факторів, які мають вплив на якість освітніх послуг у закладах вищої освіти України. Зроблено висновок, що аналіз абсолютних величин факторів впливу на управління освітніми послугами в Україні має високий зв'язок. Це пояснюється тим, що області України, які мають певний рейтинг щодо надання освітніх послуг, також мають конкурентні переваги у плані кількості та якості науково-педагогічних працівників і, як наслідок, і значну кількість здобувачів освіти. Що стосується відносних факторів впливу на управління освітніми послугами, то високого зв'язку між відносними показниками не встановлено.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.693. Ієрархія керівних документів державної політики з питань забезпечення наукової та науково-технічної діяльності в Україні / М. О. Кизим, В. Е. Хаустова, О. І. Решетняк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 37-45. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення підходів до ієрархії керівних документів державної політики в Україні, а також дослідження забезпечення стратегічними документами управління науковим і науково-технічним (ННТ) розвитком у країні. Методи дослідження: логічний аналіз, систематизація, узагальнення. Визначено, що на офіційному рівні в даний час не існує встановленої ієрархії керівних документів державної політики; жодний нормативно-правовий акт в Україні, який стосується стратегічного планування на державному рівні, не розглядає можливість розробки таких стратегічних документів, як доктрини та концепції. Аналіз ієрархії діючих керівних документів державної політики з питань забезпечення наукового та науково-технічного розвитку деяких країн світу показав існування одного з двох концептуально-доктринальних нормативних актів (доктрина чи концепція), які на абстрактному та концептуальному рівні визначають загальні підходи до стратегічного регулювання ННТ діяльності. Проведений аналіз надав змогу точніше визначити суть, зміст і загальну структуру документів довгострокового державного планування, а саме: «концепції» та «стратегії». Розгляд основних стратегічних документів, що регламентують наукову та науково-технічну діяльність в Україні, показав, що концепцію ННТ розвитку було прийнято більше, ніж 20 років тому (в 1999 р.), а основні програмні документи, які було спрямовано на прогнозування наукового та науково-технічного розвитку, втратили чинність до 2012 р. Стратегія розвитку ННТ діяльності відсутня. Система документів стратегічного планування та регулювання ННТ діяльності потребує суттєвого доопрацювання, оновлення концепції та розробки стратегії розвитку ННТ діяльності. Обґрунтовано необхідність розробки стратегічних документів щодо регулювання ННТ діяльності для більш результативної роботи інноваційної системи країни, що викликано загальним станом вітчизняної економіки та необхідністю пошуку найбільш ефективних методів використання підсистеми генерації знань.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.694. Інформаційно-комунікаційні потоки закладів вищої освіти в контексті корпоративності / І. Л. Дибач // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 191-199. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Передумовою успіху закладу вищої освіти (ЗВО) в умовах формування ринку освітніх послуг стає ефективне управління інформацією. Мета роботи — вивчення теоретико-методичних аспектів формування інформаційно-комунікаційних потоків ЗВО в умовах упровадження в практику їх діяльності корпоративних методів і технологій управління. Розглянуто інформаційне середовище як сукупність інформаційних і комунікаційних механізмів,

технічних засобів, каналів та потоків розповсюдження інформації. Вивчено особливості інформаційного середовища ЗВО як інструмент управління корпоративною організацією за допомогою системи організаційних комунікацій. Запропоновано під інформаційно-комунікаційною структурою закладу вищої освіти розуміти організовану та керовану взаємодію людей, технічних засобів, програмного забезпечення, даних і системних ресурсів, що збирають, перетворюють і поширюють інформацію в закладі освіти. Доведено, що інформаційно-комунікаційна структура функціонує завдяки інформаційно-комунікаційним механізмам, які виконують чотири основні функції: контроль, мотивація, емоційне вираження та інформування. Вивчено характер інформаційного потоку в структурі ЗВО, який набуває формальних і неформальних форм. Розглянуто основні функції менеджменту в контексті комунікаційних зв'язків та опрацьовано напрями комунікаційних зв'язків залежно від належності організаційної структури до бюрократичного або органічного типів. Запропоновано загальну модель інформаційно-комунікаційної взаємодії ЗВО, яка включає елементи такої взаємодії та кілька взаємозалежних етапів інформаційного обміну між відправником і одержувачем. Опрацьовано основні складові річного звіту закладу вищої освіти, що є визначальним джерелом інформації для стейкхолдерів про результативність діяльності закладу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.695. Корпоративно-підприємницький університет у контексті розвитку ринку вищої освіти / І. Л. Дибач // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 273-279. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто необхідність трансформації українських закладів вищої освіти в контексті розбудови економіки знань і формування ринку освітніх послуг. Зазначено, що з огляду на проблеми, що існують у вищій школі, такі як нестача фінансування, зменшення попиту на вітчизняні освітні послуги тощо, менеджменту вищих навчальних закладів доцільно перебудувати структуру управління таким чином, щоб бути спроможними адекватно реагувати на зміну ринкової кон'юнктури та фінансово незалежними. Визначено, що за цих умов закладу вищої освіти доцільно розглядати свою роботу як підприємницьку діяльність, яка має реалізовуватися на засадах корпоративного управління. Визначено мету публікації — опрацювання науково-методичного підходу до визначення суті терміна «корпоративно-підприємницький університет» у контексті удосконалення управління закладом вищої освіти в умовах загострення конкуренції на ринку освітніх послуг. Запропоновано розглядати дві іпостасі терміна: підприємницьку та корпоративну. Виконано аналіз підходів до з'ясування суті терміна «підприємницький університет» і виявлено неоднотайність науковців у його тлумаченні. З'ясовано, що переважна більшість авторів ототожнює підприємницьку діяльність університетів із інноваційною. Виявлено, що в науковій площині широко використовується термін «академічне підприємництво», у визначенні якого виявлено подібність до терміна «підприємницький університет». Запропоновано розглядати академічне підприємництво як комплекс дій, який організований на одержання прибутку, а підприємницький університет визначати як освітню організацію, що функціонує на засадах академічного підприємництва, ефективність якої забезпечується взаємодією таких елементів, як освіта, наука, бізнес та інновації. Визначено, що корпоративно-підприємницький університет — це заклад вищої освіти, який виконує комплексну діяльність з формування та розвитку освітнього та підприємницького потенціалу суспільства на засадах корпоративного менеджменту з метою одержання прибутку та соціального ефекту із забезпеченням академічної свободи викладачів і студентів.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.696. Менеджмент і маркетинг ЗМІ: навч. посіб. / І. М. Мудра; Національний університет «Львівська політехніка». — Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2022. — 139 с.: рис. — Бібліогр.: с. 130-139. — укр.

Висвітлено головні аспекти медіаменеджменту та медіамаркетингу. Охарактеризовано основні функції та завдання менеджменту в редакціях ЗМІ. Описано рівні менеджменту в редакції мас-медіа. Подано інформацію про ринок і маркетингові стратегії ЗМІ, класифікацію маркетингових стратегій, методи маркетингу у ЗМІ. Розкрито суть сегментації медіаринку. Увагу приділено функціям маркетингової інформаційної системи, етапам проведення маркетингових досліджень, стратегіям збуту газет і журналів, особливостям просування телепродукції.

Шифр НБУВ: ВА858057

2.У.697. Міжнародний конкурентний потенціал дослідницьких університетів України / М. В. Ситницький // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 170-181. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Розглянуто діагностику стану та виявлення тенденцій розвитку міжнародного конкурентного потенціалу дослідницьких університетів України. Досліджено динаміку рейтингових позицій закладів вищої освіти України, що мають потенціал дослідницьких університетів у міжнародній рейтинговій системі QS World University Rankings 2012 — 2019 рр. Установлено, що безперечним лідером серед семи вітчизняних дослідницьких університетів, що

присутні у глобальному рейтингу станом на 2019 р., є Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Аналітичне оцінювання міжнародного конкурентного потенціалу дослідницьких університетів України виявило суттєві диспропорції у загальному контингенті українських студентів; співвідношенні чисельності українських студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів (ОКР) «бакалавр» і «магістр»; загальному контингенті іноземних студентів; співвідношенні чисельності іноземних студентів ОКР «бакалавр» і «магістр»; загальній чисельності українських науково-педагогічних працівників; співвідношенні українських та іноземних науково-педагогічних працівників. Аналіз динаміки кількості закладів вищої освіти України III – IV рівнів акредитації надав змогу виявити тенденцію до їх скорочення, що, своєю чергою, приведе до більш якісної освіти в цих університетах. Наведено 14 українських закладів вищої освіти, що володіють суттєвим дослідницьким потенціалом і вже мали в період 2009 – 2014 рр. статус дослідницького університету. Ці установи мають стати об'єктами перспективного розвитку для нарощування їх міжнародного конкурентного потенціалу. Необхідно розробити чіткі критерії одержання та підтвердження статусу дослідницького університету в Україні. Важливо, щоб ці вимоги корелювали з вимогами, що висуваються до університетів світового класу, які є лідерами на міжнародному рівні. Після цього має розпочатися робота над формуванням і реалізацією стратегічної програми розвитку міжнародного конкурентного потенціалу дослідницьких університетів України.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.698. Оптимізація економічних відносин в системі вищої освіти з позиції суспільної користі / І. С. Костенко // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 24-33. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — поглиблення теоретико-методичних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо функціонування та подальших напрямів оптимізації економічних відносин у системі вищої освіти України. Досліджено теоретичні основи формування ринку освітніх послуг в Україні, вказано на основні механізми державного регулювання. Розроблено модель часткової рівноваги на ринку послуг вищої освіти України з позиції виробників освітніх послуг. Використано припущення про те, що оптимізація економічних відносин у системі вищої освіти можлива лише в умовах підвищення рівня конкуренції між приватною та державною освітою, що відповідає загальним положенням теорії суспільного добробуту. В результаті використання оптимізаційної моделі, де як цільову функцію освітніх процесів використано доходи як державної, так і приватної вищої освіти показано, що середній рівень індикативної собівартості освітніх послуг, що визначено згідно з постановою та реалізовано у 2020 р. є недостатнім для суттєвого прогресу приватної освіти (коєфіцієнт державності освіти перевищує одиницю).

Шифр НБУВ: Ж23291

2.У.699. Проблеми вибору пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки в Україні / М. О. Кизим, В. С. Хаустова, О. І. Решетняк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 50-58. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження нормативно-правових і методичних проблем обґрунтування та вибору пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки в Україні. Обґрунтовано, що встановлення пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки є важливим аспектом науково-інноваційної політики провідних країн світу. Визначено, що основними проблемами законодавчого та методичного забезпечення вибору пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки в Україні є: неузгодженість нормативно-правового забезпечення процесів розробки та виконання пріоритетів; невідповідність пріоритетних напрямів наукової та інноваційної діяльності; відсутність прогностичних документів, на підставі яких необхідно здійснювати обґрунтування пріоритетів розвитку; неконкретність визначення пріоритетів у сфері фундаментальних наукових досліджень. Для адаптації процедур вибору пріоритетних напрямів науки та техніки у сферах фундаментальних і прикладних досліджень запропоновано диференціювати відповідні методичні підходи до їх селекції залежно від специфіки та спрямованості. Вибір пріоритетних напрямків прикладних досліджень необхідно узгоджувати з пріоритетами інноваційного розвитку країни, потенціалом науково-технічних досліджень і розробок, попиту на інновації та відповідні наукові розробки з боку підприємницьких структур, вимогами до забезпечення екологічних умов для виробництва та ін. Методика селекції пріоритетів фундаментальних досліджень має базуватися на таких детермінантах: структура та ретроспективна динаміка вітчизняного наукового потенціалу у фундаментальній сфері; можливість прогнозувати ефекти від використання отриманих знань; інтереси та цілі стейкхолдерів; тенденції розвитку світової науки; системність і міждисциплінарність досліджень; громадська думка; можливість еволюціонувати з плином часу. Зроблено висновки, що законодавче та методичне забезпечення процесів обґрунтування та вибору пріоритетів розвитку науки та техніки потребує вдосконалення в інтересах стимулювання економічного зростання України.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.700. Програми лояльності мереж кінотеатрів: досвід застосування / А. Л. Штанова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 469-475. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

У зв'язку зі зростанням попиту на розважальні послуги в Україні та світі продовжує свій розвиток кіноіндустрія, а ринок кінодемонстраторів швидко зростає. Мережі кінотеатрів завойовують клієнтів, конкуруючи із суміжними закладами розважальних послуг і між собою, що спонукає шукати нові маркетингові інструменти для утримання існуючих клієнтів та залучення нових. Роботу присвячено розгляду програм лояльності мереж кінотеатрів, що діють на ринку України, та досвіду їх застосування за кордоном. Мета роботи — виокремлення специфіки галузі мереж кінотеатрів у дефініції «програма лояльності», а також класифікація існуючих підходів до формування лояльності відвідувачів в Україні та за кордоном. Проаналізовано наукові джерела стосовно поняття лояльності, погляди вітчизняних і зарубіжних учених на поняття «лояльність» та імплементацію програм лояльності в маркетингові стратегії підприємств різних галузей. Також для досягнення поставленої мети проаналізовано приклади дії програм лояльності закордонних мереж кінотеатрів. Розглянуто систему побудови програми лояльності, мету її існування в маркетинговій стратегії мережі кінотеатрів, види взаємодій з відвідувачами (в контексті стимулювання їх повторного відвідування кінотеатру) з використанням персоналізованих даних історії відвідувань. Виділено цикл програми лояльності та особливості збору інформації для подальшої роботи з нею. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є визначення ступеня задоволеності відвідувачів від користування різними видами програм лояльності мереж кінотеатрів; з'ясування причини відмови від участі у програмі лояльності та пошук шляхів удосконалення програм лояльності для забезпечення постійної позитивної взаємодії з гостями кінотеатру.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.701. Розробка маркетингового механізму співпраці закладів вищої освіти зі стейкхолдерами (на прикладі сфери в'їзного медичного туризму) / І. П. Чайка // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 351-357. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розроблено підходи до оцінки ефективності функціонування національних закладів вищої освіти (ЗВО) з позиції стейкхолдерів. На основі аналізу, систематизації та узагальнення сучасних вимог до провадження освітніх програм ЗВО, а також результатів аудиту ефективності використання бюджетних коштів, виділених Міністерству охорони здоров'я на підготовку кадрів, і тенденцій розвитку національної сфери в'їзного медичного туризму запропоновано критерії та індикатори ефективності маркетингового механізму співпраці ЗВО зі стейкхолдерами. Розроблено перелік критеріїв та індикаторів оцінювання ефективності маркетингового механізму співпраці ЗВО та стейкхолдерів як основи формування партнерської мережі. Вони є мінімальними зобов'язаннями партнерів, необхідними для функціонування партнерської мережі, можуть переглядатися та доповнюватися з урахуванням специфіки діяльності ЗВО та його стейкхолдерів. Зазначені критерії вказують, що треба робити, а індикатори ефективності є відповідним інструментом цієї роботи задля досягнення цілі учасниками партнерської мережі. Наведені індикатори ефективності не призначені для остаточного встановлення результатів функціонування партнерської мережі для її учасників та суспільства в цілому. Вони є першим етапом такого оцінювання та основою для розробки ЗВО власних наборів індикаторів з урахуванням специфіки діяльності та наявних ресурсів. Набір індикаторів та методи їх обрахунків мають за потреби оновлюватися, доповнюватися необхідними значеннями, перевірятися на релевантність та практичність, їх застосовність у діяльності конкретного ЗВО.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.702. Фандрайзинг як інструмент фінансування закладів вищої освіти / Я. В. Кобушко, О. В. Майборода // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 132-140. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Сучасний розвиток українських закладів вищої освіти характеризується зростанням їх прагнень та можливостей до збільшення власних бюджетів за допомогою пошуку нових джерел та інструментів фінансування. В контексті дослідження джерел додаткового фінансування вивчено особливості використання фандрайзингу. На основі аналізу статистичних даних зроблено висновок, що основними джерелами залучення коштів у світі є підприємницькі компанії, фонди та окремі донори. Визначено фактори, що впливають на зацікавленість у фандрайзингу для суб'єктів підприємництва, приватних осіб, органів влади. Встановлено, що населення становить більшу частину донорів фандрайзингу в більшості країн. Унаслідок реформування моделей фінансування іноземних університетів актуальними стають приватні потоки капіталу, які сприяють впровадженню інструменту фандрайзингу в освітній сфері. Проаналізовано досвід імплементації фандрайзингу в державних установах на прикладі американських та європейських університетів. Встановлено, що активізація дій урядів іноземних країн щодо підтримки фандрайзингової діяльності в сфері вищої освіти відіграє ключову роль

у сприянні збору коштів для університетів шляхом запровадження податкових пільг, податкових стимулів до фандрайзингу, забезпечення необхідних передумов для успішного збору коштів тощо. Узагальнено характеристики заходів зі збору коштів та напрямки фінансування за рахунок залучених коштів. Розглянуто основні кроки та труднощі впровадження фандрайзингу закладами вищої освіти в Україні, проаналізовано його функції, основне нормативно-правове забезпечення фандрайзингу в освітній та науковій сферах. Встановлено необхідність імплементації фандрайзингу як інструмента в стратегію фінансування закладів вищої освіти, розробки структури залучення коштів та цілей їх використання. Визначено пріоритетні напрями використання коштів, залучених внаслідок фандрайзингу в сфері освіти в Україні. Досліджено суть фандрайзингу у галузі вищої освіти на основі механізму ендавмент-фондів, що передбачає мобілізацію фінансових ресурсів для розвитку закладів вищої освіти. Встановлено, що за умови симбіозу співпраці університетів та уряду розвиток фандрайзингу сприятиме реалізації державної економічної політики в галузі освіти.

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.703. Фінансові відносини у сфері вищої освіти, основані на особій та взаємній відповідальності суб'єктів // Д. М. Загірняк, О. А. Кратт, М. В. Загірняк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 17-26. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Визначено інструментарій реалізації бюджетної політики держави за допомогою типізації фінансових відносин суб'єктів сфери вищої освіти. Солідарно-субсидіарний тип (ССТ) фінансових відносин визначає роль держави і як регулятора, і як замовника освітніх послуг. Як регулятор держава орієнтує поведінку споживачів на потреби ринку праці, а діяльність ЗВО — на фінансову автономію. Як замовник держава відповідає за фінансування ВО у вигляді держзамовлення. ССТ відносин держзамовника з постачальниками та споживачами освітніх послуг за допомогою інструментів, що надають змогу одночасно уникнути безбитковості освітньої діяльності за спеціальністю та задовольнити потреби регіонального ринку праці, реалізує бюджетну політику держави у СВО, спрямовану на культивування індивідуальної та взаємної відповідальності суб'єктів.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ЛЕУ

2.У.704. Формування стратегії сучасного підприємства соціально-культурної сфери // А. Б. Гончаров, С. Ю. Гончарова, Н. В. Аграмакова // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 418-424. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено особливості формування стратегії сучасного підприємства, що здійснює діяльність у соціально-культурній сфері, з урахуванням впливу основних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Досліджено вплив основних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища (частина з яких є велими специфічною для цієї сфери і полягає у переважно нематеріальному характері продукту, який виробляється, особливостях процесу його сприйняття та оцінки, мотивах споживання, основних методах рекламування та просування, традиційній практиці ціноутворення, великому потенціалі отримання доходів від рекламної діяльності) на формування стратегії сучасних підприємств, що здійснюють діяльність у соціально-культурній сфері України. З урахуванням цих особливостей запропонований підхід до вибору й обґрунтування генеральної стратегії, яка найбільше відповідає умовам здійснення господарської діяльності, має забезпечити життєздатність, посилення ринкових позицій і стабільний розвиток підприємства в сучасних умовах економічної кризи та загострення конкуренції. Розглянуто спрямування та деталізовано шляхи втілення основних специфічних конкурентних стратегій, що мають забезпечувати реалізацію генеральної стратегії: стратегії створення якісного унікального продукту (послуги) з урахуванням його специфіки, стратегії просування продукту, фінансової стратегії, стратегії розвитку кадрового потенціалу підприємства та зростання ефективності його використання.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.705. Assessment of demand for public goods in the non-market services sector / Yu. Petrusenko, T. Mayboroda, K. Onopriyenko // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1. — С. 124-131. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Розроблено та апробовано підходи до оцінки попиту на суспільні блага. В ній наведено результати оцінки попиту на громадянську освіту як суспільне благо сектору неринкових послуг. Проведена оцінка ґрунтується на застосуванні різних дослідницьких методів: кабінетного дослідження (аналіз публікацій, оглядів, звітів), якісного дослідження (фокус-групи, глибокі інтерв'ю), кількісного дослідження (соціологічне опитування). Проведено бібліометричний аналіз наукових публікацій, присвячених аналізу попиту на суспільні блага, виділено актуальні аспекти досліджень. Об'єктом дослідження є процес формування і задоволення попиту на громадянську освіту. Для аналізу ринку освітніх потреб було зроблено співставлення запитів населення на освітні послуги та даних про кількість проведених заходів провайдером освітніх послуг. Результатом дослідження є доведення гіпотез щодо низького попиту на громадянську осві-

ту в умовах відсутності високого рівня громадянських компетентностей та невідповідності попиту і пропозицій в сфері громадянської освіти. Щодо різних напрямів громадянської освіти, то результати аналізу засвідчили те, що найбільшим попитом користуються творчі студії, і цей попит є досить задоволеним. Наступні за рейтингом є освітні послуги у сфері лідерства та власного розвитку, але задоволеність в цих потребах менша майже в половину. Решта потреб є незадоволеними, і в той же час зазначено, що завдяки діям провайдерів послуг цікавість містян у політичній або громадянській освіті наближається до задоволення. В той же час, низька задоволеність потреб у фінансовій грамотності, критичному мисленні, медійній грамотності вказують на необхідність розроблення та пропозиції освітніх послуг цього типу. Незадоволеним є також попит на заняття із сімейної психології, психології стосунків, ораторського мистецтва та бізнес-освіти. У висновках дослідження сформульовано пропозиції щодо узгодження попиту і пропозиції на громадянську освіту за допомогою неринкових механізмів. Зокрема, обґрунтовано необхідність формування ефективного попиту з боку місцевої влади та місцевих суспільних інститутів (місцевих шкіл, університетів, бізнесу, громадських організацій).

Шифр НБУВ: Ж69231/екон.

2.У.706. Development of fundamental principles of educational innovations marketing and management among heads of new Ukrainian school / N. Klokhar, I. Perevozova, O. Dzoba, M. Kulik // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 453-461. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Інтеграція України у світовий та європейський освітній простір, ефективна реалізація освітніх реформ у цьому напрямі, поліпшення якості навчання дітей і молоді неможливо без якісного формування основних засад маркетингу та менеджменту освітніх інновацій, передусім керівників Нової української школи (НУШ). Проте відсутність в Україні ефективних механізмів підготовки вищевказаних керівників щодо освітніх інновацій у маркетинговій діяльності та менеджменті НУШ негативно впливають на якість навчання в них і дестабілізують систему освіти держави в цілому. Тому актуальним питанням на сучасному етапі розвитку освіти України є визначення умов і можливостей розвитку підприємницьких та управлінських компетентностей керівників закладів загальної середньої освіти, у т. ч. в умовах децентралізації влади, утворення об'єднаних територіальних громад. Ураховуючи актуальність і невирішеність описаної вище проблеми, її недостатнє вивчення, мета дослідження — визначення ключових етапів і характеристика процесу формування основних засад маркетингу та менеджменту освітніх інновацій керівників НУШ і заходів їх ефективного реалізації. У результаті аналізу встановлено, що маркетинг і менеджмент освітніх інновацій керівника НУШ є комплексною, систематичною та цілеспрямованою діяльністю керівника закладу освіти з аналізом і задоволенням принципово новими способами попиту на освітні послуги, у контексті ухвалення ним, у межах своєї установи, нестандартних управлінських рішень у такому процесі. Крім цього, з урахуванням вищевказаного підходу охарактеризовано ключові етапи формування основних засад маркетингу та менеджменту освітніх інновацій керівників НУШ. Так, вони включають: формування та управління командою фахівців для розроблення та впровадження освітніх інновацій; визначення сегмента ринку освітніх послуг, попит якого потребує задоволення; виділення критеріїв та умов формування та задоволення попиту щодо надання окремих видів освітніх послуг тощо. Установлено, що існують проблеми у процесі реалізації всіх вищевказаних етапів, а саме: відсутність фінансової самостійності навчальних закладів; бажання керівників закладів освіти мати юридичну та фінансову незалежність; позитивного управлінського досвіду в керівників освітніх закладів щодо розроблення та впровадження освітніх інновацій тощо. З метою уникнення всіх вищевказаних проблем визначено заходи ефективного реалізації маркетингу та менеджменту освітніх інновацій керівниками НУШ. Вони передбачають: надання фінансової автономії навчальним закладам; проведення професійного навчання керівників закладів освіти, їх заступників і педпрацівників у цілому; створення нової та поліпшення наявної матеріально-технічної бази закладів освіти; здійснення професійно орієнтованої кадрового політики керівниками навчальних закладів щодо залучення найбільш перспективних і молодих фахівців до педагогічної роботи тощо.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.707. Healthcare financing and budgeting: the regional policy priorities in response to COVID-19 / O. Kuzmenko, M. Kashcha, H. Shvindina, Y. Hakimova, N. Tagiyeva, O. Shyian // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 310-324. — Бібліогр.: 36 назв. — англ.

Узагальнено аргументи та контраргументи в межах наукової дискусії з питання зміни бюджетної оптимізації в галузі охорони здоров'я з урахуванням диференційованої регіональної взаємодії від наслідків пандемії. Мета дослідження — визначення пріоритетних напрямів розвитку місцевих програм розвитку в галузі охорони здоров'я. Актуальність вирішення наукової

проблеми полягає в тому, що пандемія виявляла неготовність системи охорони здоров'я реагувати ефективно на виклики, окрім того, виявила приховані проблеми, закумуляовані протягом останнього часу, які підвищують ризики, що з'являться в майбутньому. Дослідження питання виявлення пріоритетних напрямів розвитку програм у галузі охорони здоров'я здійснено в такій логічній послідовності: збір, обробка та аналіз масиву статистичних даних; проведення кластерного аналізу для групування регіонів за вразливістю до різних класів хвороб; проведення кореляційно-регресійного аналізу для з'ясування наслідків впливу пандемії COVID-19 і стану досліджуваної галузі в регіонах; виділення найбільш впливових ознак на вразливість регіону; запропоновано матрицю вибору пріоритетів фінансування цільових програм у сфері охорони здоров'я. Методичним інструментарієм проведеного дослідження стали методи кореляційно-регресійного аналізу, кластерного аналізу, перевірка на наявність автокореляції методом Дарбіна — Уотсона, проведена сигма обмежена параметризація для виявлення найбільш значущих коефіцієнтів. Об'єктом дослідження обрано 25 регіонів України (включно з м. Київ), оскільки вони можуть слугувати пілотними для інших регіонів, схожих за демографічними та економічними характеристиками. Наведено результати емпіричного аналізу готовності регіонів до критичних станів, таких як COVID. Виявлення такої готовності та відповідний розподіл регіонів за класами хвороб надасть змогу знайти оптимальний шлях для перерозподілу фінансових ресурсів і поліпшення якості надання медичної допомоги.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.708. Public-private partnership in education as a prerequisite for the growth of regional labor markets: analysis of foreign experience / О. Borodiyenko, N. Nychkalo, Ya. Malychina, O. Kuz, D. Korotkov // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 408-420. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Мета роботи — вивчення кращих зарубіжних практик і моделей розбудови публічно-приватного партнерства (ППП) у сфері професійної та академічної освіти як передумови зростання регіональних ринків праці, виявлення можливостей їх адаптації до українських реалій та обґрунтування рекомендацій щодо продуктивного використання зарубіжного досвіду в цій царині. Проаналізовано зміст основних понять, пов'язаних із ППП, у зарубіжному науковому просторі, у контексті семантики; визначено передумови розвитку ППП в освіті за кордоном [на національному, інституційному (рівні закладу)], виробничому (рівні підприємства); проаналізовано виклики перед сферою професійної освіти і навчання у країнах світу, на вирішення яких спрямовано ППП; визначено критерії типізації партнерств (напрями партнерства, інтегрований критерій «фінансування проектів — надання освітніх послуг», інтегрований критерій «широта охоплення партнерства та глибина взаємодії між партнерами», кількість учасників, інтегрований критерій «ступінь координації взаємодії — обсяг інвестування»); запропоновано авторську типологію партнерств у сфері освіти в зарубіжних країнах. Практичне значення полягає в тому, що на підставі вивчення зарубіжного досвіду запропоновано рекомендації щодо поглиблення ППП в закладах професійної та вищої освіти України; запропоновано перспективні напрями розвитку ППП в Україні. Визначено, що в зарубіжному поняттєво-термінологічному полі, крім поняття «ППП», використовується низка понять (Великобританія), «проект надання послуг» (Мексика), «альтернативне фінансування закупівель» (Канада), «участь приватного сектору» (Світовий банк). Виокремлено спільні ознаки суті цих понять: співпраця різних стейкхолдерів, комплексність мети, орієнтованість на результат, паритет відповідальності, довгостроковий характер взаємодії, формальність відносин. Запропоновано критерії виокремлення типів партнерств у зарубіжній практиці: кількість учасників, напрями партнерства, інтегрований критерій «фінансування проектів ППП — надання освітніх послуг», інтегрований критерій «широта охоплення партнерства і глибина взаємодії між партнерами», інтегрований критерій «ступінь координації взаємодії — обсяг інвестування». Охарактеризовано особливості типів партнерств у професійній та академічній освіті, які виокремлено на основі запропонованих критеріїв: дво- та багатосторонні; інфраструктурні, приватне управління державними закладами, аутсорсинг освітніх послуг, аутсорсинг послуг неосвітнього характеру, інноваційні та дослідницькі партнерства, ваучери та субсидії; приватні ініціативи, спонсорство, змішані проекти, державні програми; широке партнерство, поглиблене партнерство; ліберальний, солідарний тип, патерналістський тип, консорціумний тип партнерств.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.709. Structural paradigm of innovative and investment partnership / A. Kuznetsova, N. Kozmuk, O. Klipkova, A. Stetsevich // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 351-361. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Зосереджено увагу на виявленні нової та модифікації чинної парадигми формування інвестиційно-інноваційного партнерства. Досліджено основні ймовірні учасники інноваційного партнер-

ства (ІП), їх ролі та можливі ефекти від співпраці. Акцентовано увагу на виборі напрямів реалізації результатів інноваційного процесу залежно від порівняльної оцінки доходів і витрат комерціалізації інновації. Запропоновано виокремити пряму та непрямую форми ІП: «підприємство — університет» і «підприємство — інноваційний посередник — університет». Здійснено аналіз способів одержання доходу за кожного обраного виду співпраці. Виокремлено та проаналізовано платформи глобалізації та концентрації капіталів, які передують інтеграційним партнерським угодам. Для побудови окремої адаптивної парадигми ІП проаналізовано фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, що формують бар'єри для реалізації успішних інноваційних партнерських моделей. Виявлено, що це одним фактором, який варто враховувати при виборі форм між усіма зацікавленими сторонами, є фінансова віддача від комерціалізації інновації. На її величину впливатимуть об'єктивні фактори зниження вартості грошей у часі, рівень розвитку науково-технічного прогресу, сприяння державній політиці, обрані пріоритети національної стратегії тощо. Щодо суб'єктивних факторів, то їх перелік лежить у множині поведінкових характеристик особистості. Зазначено, що формування напряму ІП тісно пов'язано з регіональною особливістю розташування підприємств, установ та організацій. Запропоновано виділяти інноваційно експортоорієнтовані та інноваційно імпортозалежні області чи регіони країни. Така ознака охоплюватиме можливості одержання інновацій, знань і досвіду, а також ресурсів для їх реалізації з внутрішніх чи зовнішніх ринків. Одним із факторів одержання комерційного успіху за обраною формою ІП рекомендовано використати стратегію «блакитного океану», що надасть змогу детальніше провести дослідження ринку та виявити наявність ринкових ніш, які потребуватимуть уваги таких нових інтеграційних утворень. Виокремлено як ефективний напрям реалізації засад ІП — створення spin-off і spin-out компаній.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.710. The financial component of the communication management strategy in higher education institutions / O. Kryvytska, H. Doroshenko, D. Babych, O. Krykun, V. Kovalchuk // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 462-470. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Визначено роль фінансової складової стратегії управління комунікаціями в закладах вищої освіти (ЗВО) на основі побудови алгоритму оптимізації розподілу витрат на комунікаційні процеси та побудови фінансового механізму управління комунікаціями. Комунікаційні процеси у ЗВО мають свої специфічні риси, які зумовлені тим, що в комунікаційному процесі беруть участь велика кількість осіб і груп осіб із різним рівнем освіти, рівнем інтелекту, віку, виховання та інтересів. Тобто ефективне управління комунікаціями у ЗВО вимагає від менеджменту закладів розроблення стратегії управління, яка б задовольняла інтереси всіх груп учасників комунікаційного процесу. Акцентовано увагу, що стратегія управління комунікаціями у ЗВО має розроблятися на довгострокову перспективу, але при врахуванні умов мінливого зовнішнього середовища, та мати на меті здійснювати постійне передавання інформації роботодавцям, абітурієнтам, їх батькам, усьому суспільству з метою зростання послуг закладів привабливими для цільової аудиторії та мати зворотний зв'язок, який би надавав змогу проводити моніторинг щодо якості комунікаційних процесів і мати економічний ефект від їх здійснення. Зазначено, що одним із головних компонентів стратегії управління комунікаціями у ЗВО є фінанси. Побудовано алгоритм оптимізації витрат на управління комунікаціями у ЗВО на підставі застосування класичного методу оптимізації задач математичного нелінійного програмування. Побудовано фінансовий механізм управління комунікаціями у ЗВО, який є системою заходів, спрямованих на досягнення певного рівня управління комунікаційними процесами за умови збереження певного рівня фінансової стійкості та незалежності. Зроблено висновок, що фінансова складова стратегії управління комунікаціями у ЗВО є одним із головних її елементів, який надає змогу постійно підвищувати рівень конкурентоспроможності закладів, якості освіти та постійно нарощувати свій науково-технічний потенціал.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.С.66, 2.У.272, 2.Ч.1065

Міжнародні економічні відносини і зв'язки

2.У.711. Аналізування факторів впливу на толінгові операції підприємств / М. Є. Адамів, І. І. Коць // *Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. — 2020. — 2, № 1. — С. 1-12. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Охарактеризовано інструментарій аналізування факторів впливу на толінгові операції підприємств. На підставі результатів анкетного опитування визначено ключові фактори впливу на толінгові операції підприємств і вибрано репрезентативні індикатори, які відображають їхній вплив. Розроблено та обґрунтовано

кореляційно-регресійні залежності індикаторів інтерпретації найвагоміших внутрішніх факторів впливу та зовнішніх факторів впливу на результуючий показник виконання толінгових операцій підприємства.

Шифр НБУВ: Ж101837

s2_3_233bi.U.712. Оцінка тенденцій і структурних змін у зовнішньоекономічній діяльності міст регіону / О. Й. Жабиньць // Бізнес Інформ. — 2020. — № 8. — С. 13-19. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Здійснено оцінку тенденцій і структурних змін у зовнішньоекономічній діяльності міст обласного значення Західного регіону України. Зокрема, проаналізовано основні показники зовнішньоекономічної діяльності міст за період 2012 — 2017 рр.; здійснено рейтингування міст за темпами приросту експорту, імпорту та прямих іноземних інвестицій, а також питомою вагою експорту товарів і послуг у загальному експорті міст, швидкістю та інтенсивністю структурних трансформацій. Виявлено зміни у структурі зовнішньоекономічної діяльності міст і в рівні їх імпортозалежності. Окреслено проблеми, що визначають стан зовнішньоекономічної діяльності в містах обласного значення Західного регіону України та запропоновано ключові напрями їх вирішення. Встановлено, що структуру експорту аналізованих міст протягом 2012 — 2017 рр. представлено переважною часткою товарного експорту (в середньому більше 80 % у 2012 р. і більше 75 % у 2017 р.). На фоні зростання обсягів експорту послуг частка експорту товарів у 2017 р. дещо знизилася, однак залишилася вагомою складовою експортної діяльності. Доведено зростання обсягів експорту в містах обласного значення Західного регіону України та зниження імпортозалежності їх економіки. Підтверджено значний внесок міст обласного значення в нарощення експорту послуг і зниження обсягів надходження прямих іноземних інвестицій в економіку переважної більшості міст Західного регіону України.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.713. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями / М. П. Денисенко, М. Р. Поліщук, М. В. Білько // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 1. — С. 41-49. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено основні тенденції співробітництва України з міжнародними фінансово-кредитними організаціями (МФО), проаналізовано їх ефективність і досвід залучення іноземних кредитів для світової економічної практики. Обґрунтовано перспективи розвитку відносин України з МФО і стан сучасних взаємовідносин України з ними, а також шляхи інтеграції України в міжнародні економічні та політичні відносини, що нерозривно пов'язані з забезпеченням структурного реформування національної економіки та створенням підґрунтя для її стійкого зростання. Здійснено аналіз основних нормативно-правових документів, на яких базуються взаємовідносини між Україною та Міжнародним валютним фондом (МВФ). Розглянуто основні етапи співробітництва України з МВФ і головні проблеми співпраці з метою вдосконалення його механізмів для підвищення ефективності використання ресурсів Фонду та реалізації структурних реформ в Україні. Запропоновано заходи, які слід здійснити урядом України з метою ефективного використання допомоги, що надається Світовим банком. Проаналізовано особливості стану вітчизняного сектора державних фінансів. Зазначено, що міжнародні валютно-кредитні та фінансові організації є важливою складовою сучасної інституційної структури світових валютно-фінансових відносин. Пріоритетні напрями та форми співробітництва України з МФО сформульовано у відповідних стратегіях допомоги Україні, які є своєрідними середньостроковими програмами, що визначають структуру, обсяг і принципи діяльності в Україні цих організацій. Стратегії підтримують програму розвитку, розроблену урядом України, яку пристосовано до потреб та умов певної країни. Питання співпраці з МФО особливо актуалізується сьогодні з огляду на обмеженість фінансових ресурсів і поступове входження держави в стадію пікових виплат за зовнішнім боргом.

Шифр НБУВ: Ж69879

2.У.714. Conceptual foundations of financial support for increasing the innovative component of Ukraine's international competitiveness / О. Bogatyrov, О. Baula, О. Liutak, N. Galaziuk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 341-350. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Характеризовано динаміку позицій України у Глобальному індексі інновацій за 2015 — 2019 рр. Виявлено, що вітчизняна економіка має високий освітній і науковий потенціал, здатний продукувати різноманітні новачки у формі ідей, наукових розробок, патентів; вузькими місцями України у стані інноваційного розвитку є стан розвитку кластерів, частка прямих іноземних інвестицій у ВВП, онлайн-сервіс уряду, використання інформаційно-комунікаційних технологій, наявність спільних угод про стратегічні альянси, стан внутрішнього кредитування приватного сектора, експорт товарів креативної економіки, обсяги кредитів мікрофінансування, наявність фірм, що пропонують формальне навчання, стан співробітництва університетів і виробництва, угоди з венчурним капіталом. Обґрунтовано, що першочергового

розв'язання потребує проблема вдосконалення фінансового механізму забезпечення інноваційних процесів в економічній системі України. Напрацювання щодо нарощення інноваційної складової нарощення міжнародної конкурентоспроможності (МКС) України є неможливим без адекватного фінансового забезпечення. Досліджено зарубіжний досвід державної підтримки інноваційної діяльності. Виявлено, що в розвинених країнах — світових інноваційних лідерах державна політика передбачає пряме фінансування наукових досліджень і за допомогою податкових заходів стимулює витрати на НДДКР приватного сектора. Запропоновано концепцію фінансового забезпечення нарощення інноваційної складової МКС України, реалізація якої має відбуватись на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях. Для забезпечення стійкого рівня МКС країни через нарощення інноваційної складової важливо впроваджувати систему заходів з моніторингу загроз ще на стадії їх зародження та недопущення поширення їх негативного впливу. Тому методи та інструменти реалізації запропонованої концепції містять складові запобігання загрозам: економічні (податкові пільги; трансферти; прямі бюджетні інвестиції; гранти; пільгове кредитування; співпраця з іноземними інституціями та ін.), організаційні (розбудова інноваційної інфраструктури; консультаційна допомога; кадрове забезпечення; створення кластерів із використанням потенціалу освіти, бізнесу, влади, громадськості; створення регіональних кластерів з інноваційно-галузевим виробництвом та ін.), інституційні (технопарки, бізнес-інкубатори, аналітичні центри), нормативно-правові (стратегії, концепції, плани, програми) та соціальні важелі.

Шифр НБУВ: Ж73250

Зовнішня торгівля

2.У.715. Аналіз підходів до оцінки зовнішньоекономічної безпеки країни / Г. В. Крамарев // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 453-463. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Проаналізовано підходи до оцінки зовнішньоекономічної безпеки країни. Розглянуто визначення поняття «зовнішньоекономічна безпека» в працях учених. Грунтуючись на визначеннях суті поняття «зовнішньоекономічна безпека» та використовуючи метод контент-аналізу, запропоновано термін «зовнішньоторгівельна безпека промисловості країни». Досліджено теоретичні та практичні аспекти оцінки зовнішньоекономічної безпеки. На основі проведеного аналізу визначено, що на цей час використовується широкий спектр методів і підходів до оцінки зовнішньоекономічної безпеки країни, однак не існує загальновизнаного. Визначено переваги та недоліки використовуваних підходів і методів. Доведено, що вченими та фахівцями не враховується таке поняття зовнішньоекономічних відносин, як «глобальні ланцюжки створення вартості», що відіграють ключову роль у глобалізаційних процесах розвитку сучасної світової економіки. Обґрунтовано, що актуальним є дослідження ступеня залучення країни у світові глобалізаційні процеси створення ланцюжків доданої вартості, що призводять до посилення інтернаціоналізації світового виробництва товарів і послуг і, як наслідок, — виникнення потенційних загроз економічній безпеці країни в процесі вбудовування компаній, кластерів та галузей у ці процеси. Тому для оцінки та прогнозування цього явища необхідно розробити методичний підхід, який базувався би на застосуванні багатомірнього підходу, що надасть змогу дослідити різні аспекти цієї проблеми, вести постійний її моніторинг, виробляти та вживати ефективних, науково обґрунтованих заходів на всіх рівнях для запобігання потенційним загрозам і зниження наявних загроз зовнішньоекономічній безпеці.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.716. Організаційно-економічні засади розвитку територіальних громад у транскордонному просторі: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.05 / І. Р. Тимченко; НАН України, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього. — Львів, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення важливої наукової проблеми — розробки теоретико-методологічних засад, науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо розвитку територіальних громад у транскордонному просторі. Розкрито теоретичні основи життєдіяльності територіальної громади у транскордонному просторі, її сутнісні характеристики, чинники розвитку і вплив взаємодії суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Запропоновано концептуальні засади розвитку територіальних громад у транскордонному просторі, які базуються на актив-орієнтованому підході. Доведено, що пріоритети розвитку територіальних громад, з одного боку, враховано в цільовій спрямованості державної регіональної політики, а з іншого — здебільшого інфраструктурне забезпечення транскордонного співробітництва. Окреслено основні аспекти та систематизовано чинники впливу транскордонного співробітництва на процеси соціально-економічного розвитку територіальних громад. Результати дослідження теоретико-методологічних засад системи транскордонного співробітництва надали змогу розглядати впровадження його інструментів як

одне із завдань державної регіональної політики, об'єктивну потребу та передумову розвитку територіальних громад у транс-кордонному просторі. Оцінено вплив транскордонного співробітництва на життєдіяльність територіальної громади. Сформовано практичні рекомендації щодо впровадження інструментів транс-кордонного співробітництва в контексті розвитку територіальної громади у транскордонному просторі. Проаналізовано особливості формування та реалізації державної регіональної політики в контексті транскордонного співробітництва та її впливу на розвиток територіальних громад України, а також існуючих викликів. Значну увагу приділено дослідженню впливу дій суб'єктів транскордонного співробітництва на умови взаємодії його учасників у контексті розвитку територіальних громад. Доведено, що обсяг трансакційних витрат суб'єктів економічних відносин визначає модель їх взаємодії у транскордонному просторі. Обґрунтовано засадничі принципи формування та механізми реалізації державної регіональної політики в контексті розвитку транскордонного співробітництва. Визначено роль і місце територіальних громад як суб'єктів останнього.

Шифр НБУВ: RA451618

2.У.717. Оцінка торговельної ефективності України з країнами ЄС / З. Я. Макогін, З. А. Атаманчук // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 16-25. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — оцінка ефективності торговельних відносин України з країнами ЄС за допомогою розрахунку індексу комплементарності та різноманітних методів емпіричного аналізу. Проаналізувавши динаміку та структуру зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами ЄС, можна сказати, що Європейський Союз залишається одним із основних торговельних партнерів України. Сальдо зовнішньої торгівлі по товарах залишається від'ємним, а по послугах — додатним. Емпірично доведено, що для України співпраця з ЄС є рентабельною, оскільки сприяє зростанню вітчизняного ВВП удвічі більше, ніж з країнами СНД. Дослідження за допомогою моделі Scatterplot підтверджує гіпотезу гравітаційної моделі про те, що значна відстань між країнами негативно позначається на товарообороті між ними. Підтверджено, що кожен додатковий кілометр відстані супроводжується зменшенням товарообороту на 0,7 %, що пояснюється додатковими витратами на транспортування товарів, значними мовними та культурними розбіжностями тощо. Економічна структура відносин Україна — ЄС є комплементарною (взаємодоповнюваною), причому найвища комплементарність спостерігається з Ірландією — 62,07, а найнижча — з Мальтою. На основі обчислення індексу ТСІ з урахуванням товарної специфікації виявлено, що найбільш комплементарними товарами у структурі торговельних відносин «Україна — ЄС» у 2018 р. були: жири та олії тваринного або рослинного походження, зернові культури та чорні метали, що свідчить про зацікавленість країнами-партнерами (серед ЄС) у вітчизняних товарних позиціях, адже саме по цих товарах Україна має конкурентні переваги. Загалом, оцінка ефективності двосторонніх відносин засвідчила, що країни ЄС — це партнери, співпраця з якими є вигідною для України та має значні перспективи розвитку, про що свідчать розрахунок індексу комплементарності та результати емпіричного аналізу.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.718. Оцінювання впливу чинників зовнішньої торгівлі на розвиток ведення бізнесу в аграрному секторі / Н. О. Москаленко, А. І. Хвостіков // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 139-147. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Ступінь відкритості економіки як наявність зв'язку з резидентами інших країн у межах здійснення експортно-імпорتنних операцій визначає потенціал впливу зовнішньої торгівлі на розвиток бізнесу в аграрному секторі. Аналіз показників відкритості економіки стосовно України (експортної, імпоротної та зовнішньоторговельної квот країни) за період 2008 — 2019 рр. надає змогу констатувати потрапляння національної економіки до категорії відкритих. При цьому імпорتنі квоти перевищують експортні на 7 — 15 %, що свідчить про переважання імпорту в структурі зовнішньої торгівлі. З метою розробки механізму ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю аграрного сектора виділено групи факторів зовнішнього (наднаціонального) та внутрішнього (макроекономічного) середовища, що здійснюють безпосередній вплив на характер протікання й обсяги зовнішньої торгівлі. До зовнішніх чинників віднесено такі: лібералізація правил торгівлі; розмір мита в країнах — торговельних партнерах; нетарифні обмеження в країнах — торговельних партнерах; світові ціни; емність зовнішнього ринку; екологічна ситуація. До внутрішніх чинників належать: тарифні обмеження; нетарифні обмеження; інституційна складова (рівень корупції, рівень бюрократизації); ресурсні можливості; рівень розвитку технологій; емність внутрішнього ринку; стан транспортно-логістичної інфраструктури; валютний курс. На основі виокремлення чинників впливу зовнішньої торгівлі на розвиток бізнесу в аграрному секторі проведено їх експертне оцінювання за трьома критеріями: вагомість впливу, ступінь впливу і вірогідність посилення впливу. За рівнем узгодженості думок експертів, що було оцінено з використанням коефіцієнта конкорда-

ції, одержані результати варто вважати статистично значущими. Серед зовнішніх чинників найбільш сприятливим визнано світові ціни, а найбільш загрозливим — нетарифні обмеження у країнах-партнерах. Серед внутрішніх сприятливих чинників лідирують ресурсні можливості та рівень розвитку технологій, серед несприятливих — тарифні та нетарифні обмеження, а також інституційна складова. Урахування цих чинників необхідно при розробці стратегії введення бізнесу в аграрному секторі.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.719. Характеристика стану та тенденцій імпортозалежності вітчизняної економіки як передумова формування державної політики імпортозаміщення / І. В. Кондрю // Бізнес Інформ. — 2020. — № 7. — С. 43-49. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — визначення деструктивних чинників і тенденцій щодо надмірного зростання імпоротної залежності вітчизняної економіки; обґрунтування напрямів реалізації політики імпортозаміщення як реакції на посилення реальних і потенційних загроз. Ідентифіковано деструктивні чинники зростання імпоротної залежності вітчизняної економіки, що є наслідком неефективної державної політики в різних галузях національної економіки. Зазначено, що ці чинники виступають передумовою виникнення реальних і потенційних загроз економічній безпеці вітчизняного ринку. Проаналізовано причини виникнення таких деструктивних елементів, як: дисбаланс розподілу фінансових ресурсів між секторами економіки; наявність структурних диспропорцій; неспроможність вітчизняної промисловості задовольнити зростаючий попит на високотехнологічні та інноваційні товари; низька інноваційна активність вітчизняних виробників; падіння платоспроможного попиту на науково-технічну продукцію та хронічний інвестиційний голод; консерватизм у промисловій політиці та використання у виробництві морально та технічно застарілого обладнання; наявність інституційних бар'єрів та конфліктів, які уповільнюють зміну структури сукупного попиту на користь інноваційної та якісно кращої продукції та відповідну зміну структури вітчизняної продукції. Наголошено на причинах та обставинах виникнення диспаритету в зовнішній торгівлі України та невідповідності низького рівня орієнтації вітчизняних товаровиробників на національний ринок. Окреслено перспективи майбутніх наукових досліджень, зокрема інтегральне оцінювання імпортозалежності та еластичності її зв'язків з економічною безпекою держави, аналіз ефективності політики імпортозаміщення з позиції зміцнення економічної безпеки держави.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.720. Factors of export incomes formation and ways to increase currency incomes of Ukraine / S. Arkhiereiev, I. A. Maksymenko, T. Diachenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 406-413. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

В умовах довготривалого дефіциту торговельного балансу актуалізується пошук шляхів збільшення експорту та, відповідно, валютних доходів України. Мета роботи — оцінка стану експорту в Україні, його динаміки, розроблення розширеної класифікації факторів, що впливають на формування експортних надходжень, виявлення проблем у цій галузі, розроблення рекомендацій щодо нарощування експорту та збільшення валютних доходів України. Проаналізовано сучасний стан і динаміку зовнішньої торгівлі України загалом та експорту зокрема. Розроблено розширену класифікацію факторів, що впливають на формування експортних надходжень, уся сукупність яких розподіляється на дві групи: фактори, що детермінують кількість товарів, які експортують; фактори, що детермінують їхні ціни. До першої групи належать такі: наявність експортного потенціалу, реалізація експортного потенціалу, кон'юнктура на зовнішніх ринках із боку споживачів. Друга група: рівень витрат на виробництво товарів, наявність торговельних обмежень, валютний курс. Проаналізовано вплив усіх факторів на експорт України. Розкрито основні проблеми в цій сфері, такі як: недосконала структура експорту, високий рівень витрат та імпортоємності експорту, несприятливе ринкове середовище для розвитку експортноорієнтованих виробництв. Надано рекомендації щодо зростання експорту та валютних доходів України, серед них: ефективне використання як внутрішніх, так і зовнішніх ресурсів, оптимізація структури експорту, створення сприятливого ринкового середовища, врахування еластичності попиту на національні експортні товари й еластичності пропозиції з інших країн для одержання конкурентних переваг, впровадження нових технологій, модернізація виробництва, використання переваг економічної інтеграції, забезпечення девальваційного ефекту.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.721. Geo-strategic interests of Ukraine and economic partnership with Turkey / N. Karasova, A. Mishchenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 210-218. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Розширення сфер реалізації економічних інтересів разом із залученням стратегічного партнера для врегулювання безпекових питань виводить сьогодні діалог між Україною та Туреччиною на новий рівень, складовою якого є активізація переговорів

щодо створення зони вільної торгівлі, реалізації спільних проєктів в оборонно-промисловій, культурній і гуманітарній сферах. Актуальним постає дослідження напрямів пріоритетної співпраці між Україною та Туреччиною в Чорноморському регіоні для ефективної реалізації геостратегічних інтересів України. Мета роботи — дослідження особливостей торговельно-економічного партнерства України та Туреччини з розрахунком економічного ефекту та визначенням переваг за допомогою коефіцієнта RXA та оцінка ефекту двосторонньої торгівлі з характеристикою взаємовпливу зовнішньоторговельних потоків на економічний розвиток країн за допомогою описової гравітаційної моделі. Встановлено, що наразі до українських експортерів на турецькому ринку застосовуються високі тарифні бар'єри. Загальний обсяг експорту з України до Туреччини за період із 2011 до 2019 рр. скоротився більше ніж на 30 %, а висококонцентрованої структури експортних потоків переважають товари з низькою доданою вартістю. Турецький експорт в Україну, навпаки, має досить високий ступінь диверсифікації, а у першу десятку експортних товарів входять машини та механічні прилади, електротехніка, транспортні засоби та трикотаж. Порівняльні конкурентні переваги на ринку Туреччини на сьогодні мають українські зернові, насіння олійних та олій, залізо і сталь, руда та залізничний транспорт. Перспективними сферами української економіки для розвитку експорту та інвестиційного співробітництва є військово-промисловий сектор та IT. Позитивне saldo у двосторонній торгівлі грає на користь України. За результатами описової гравітаційної моделі економічний розвиток України значно сильніше впливає на обсяги двосторонньої торгівлі. При збільшенні ВВП України на 1 дол. США товарооборот між країнами зростає на 0,8 дол. США. Це формує з боку України значно більшу зацікавленість у виході на ринок Туреччини.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.У.722. Ukrainian business under the conditions of world trade wars: observer, participant or victim? / S. Bai, N. Dyeveva, T. Melnyk, K. Puhachevska // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 504-514. — Бібліогр.: 38 назв. — англ.

Зосереджено увагу на причинах виникнення нинішньої торговельної війни між США та Китаєм. Проаналізовано вплив виборчих процесів у США на вибір між вільною торгівлею та протекціонізмом. Визначено взаємозв'язок між вступом Китаю в СОТ, взаємовигідним співробітництвом зі США і тенденціями в торговельно-балансі між найбільшими торговельними партнерами. Проілюстровано основні взаємні претензії між США і Китаєм, які призвели до розв'язування «найбільшої торговельної війни в економічній історії». Визначено основні етапи ведення «бойових дій» та охарактеризовано напрямки ескалації конфлікту. Акцентовано увагу на втратах у торговельній війні; визначено основні вигодонабувачі від «торговельних розбіжностей». Запропоновано альтернативну думку з приводу реальних наслідків торговельної війни для ворогуючих сторін. Зроблено висновки щодо впливу торговельних воєн на світовий ВВП і на національну економіку найбільших країн світу. Акцентовано увагу на існуванні «фантомної торгівлі» для виходу з санкцій і дії тарифів. Розглянуто роль українського бізнесу в торговельних війнах. Проаналізовано основні торговельні війни, в яких українські підприємства беруть участь, і можливі результати для бізнесу. Запропоновано авторське бачення впливу торговельної війни на торговельний баланс між Україною та ключовими учасниками — США і Китаєм. Зроблено висновки, які галузі української промисловості є пріоритетними для розвитку торговельних взаємин із Китаєм. Визначено основні бар'єри розвитку торгівлі з США, причини зниження експорту українських товарів. Спрогнозовано, як поліпшення відносин між США та Китаєм вплине на роль українського бізнесу в умовах світових торговельних воєн.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 2.У.205, 2.У.314, 2.У.468, 2..Х.800

Економіка Азії

2.У.723. Креативна економіка як основа економічного розвитку країн Азійсько-Тихоокеанського регіону / О. В. Халіна // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 57-62. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Головною умовою якісного економічного зростання країн Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР) є активний розвиток креативної економіки. Досліджено суть креативної економіки, визначено класифікації товарів і послуг, які входять до цієї сфери, і головне — причин її популяризації в сучасному економічному просторі. Для дослідження було обрано такі представники АТР, як Сінгапур, Південна Корея, Китай та Індія, які своєчасно відійшли від екстенсивної моделі економічного розвитку та

спрямували свої виробничі потужності на творчу діяльність задля покращання синтезу технологій, мистецтва та культури в інноваційних формах бізнесу. Аналізуючи вищеперелічені азійські країни, визначено їх сильні сторони за такими напрямками: темпи приросту валового внутрішнього продукту за паритетом купівельної спроможності, рейтинг інноваційних економік, експорт високотехнологічних товарів. Господарювання Китаю характеризується стрімким нарощуванням об'ємів виробництва, Південна Корея і Сінгапур зорієнтовані на якість та новизну товару, Індія ставить за мету розвивати експортний потенціал своєї держави. Досліджено активність залучення азійських країн у творчу діяльність і виокремлено товари та послуги, за якими вони займають провідні позиції. Таким чином, при визначенні пріоритетних сфер економічного розвитку азійських країн на перше місце виходить його інноваційна та креативна складові. Визначено, що креативна економіка є провідною сферою економічного та соціального розвитку, яка сприяє комерціалізації талантів, інтелектуальної власності та розвитку приватного підприємства на прикладі країн АТР.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.724. Особливості розвитку високотехнологічних японських ТНК в умовах глобалізації / К. В. Петренко, К. Ю. Савченко // Бізнес Інформ. — 2020. — № 3. — С. 40-45. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено особливості розвитку високотехнологічних ТНК Японії в умовах глобалізації та одержання чіткої картини історичних, організаційних, інноваційно-технологічних особливостей розвитку ТНК. Завданням дослідження є аналіз та оцінка історичних, організаційних, інноваційно-технологічних особливостей розвитку японських ТНК на прикладі Toyota Motor Corporation. Зазначено, що задля швидкого технологічного зростання транснаціональних компаній і країн в цілому японські підприємці акумулювали та реінвестували прибутки винятково у сферу наукових розробок та інновацій. Продовження розвитку та дослідження даних сфер надасть можливість бути лідерами в глобалізаційному суспільстві. Досліджено одну із найбільших японських ТНК, Toyota Motor Corporation, яка займається автомобілебудуванням. Акцентовано увагу, що головною особливістю даної компанії є гігантські витрати на НДДКР і співпраця зі стартапами, проте цю співпрацю можна назвати більше винятком, ніж правилом. Інновації відбуваються на базі постійного вдосконалення через навчання. Удосконалення якості, вирішення проблем одержуються за рахунок діяльності робочих груп. Проте вагома секретність організаційної культури Toyota знижує можливість організаційної гнучкості при швидкому вирішенні проблем. Зроблено висновок, що при надійному державно-приватному партнерстві японські компанії, інвестуючи капітал у науково-дослідні розробки іноземці, удосконаливали їх і випускали новий технологічний продукт, за рахунок якого стрімко зростали.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.У.725. Analysis of factors affecting remote banking services in the process of bank transformation in Uzbekistan / Z. Mamadiyarov // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 14-26. — Бібліогр.: 28 назв. — англ.

Сьогодні трансформація банків вимагає, по-перше, створення цифрових банків (ЦБ), по-друге, зміни в діяльності наявних банківських підрозділів і зменшення банківських витрат. У ЦБ банківські послуги (БП) будуть повністю автоматизовано, а для клієнтів створені системи самоуправління. Зокрема, особливістю попиту на БП сьогодні є те, що в результаті розвитку цифрової економіки банки зобов'язані обслуговувати велику кількість клієнтів не за рахунок збільшення кількості відділень, а за рахунок розвитку послуг дистанційного (віддаленого) банкінгу. На процес трансформації банків в Узбекистані через збільшення доступності послуг віддаленого банкінгу на базі мобільних, Інтернету та інших банківських технологій впливають такі переваги віддаленого банкінгу, як рівень його безпеки, мінімізація ризиків, простота використання, важливість використання, обізнаність громадськості щодо таких послуг, корисність послуг тощо. Ці фактори проаналізовано на базі розробленої концептуальної економічної моделі. Висунуто гіпотези про вплив факторів на розвиток послуг віддаленого банкінгу [обізнаність клієнтів про послуги дистанційного банкінгу, ризик використання послуг віддаленого банкінгу, простота використання послуг віддаленого банкінгу, розуміння корисності послуг віддаленого банкінгу, вартість послуг віддаленого банківського обслуговування, безпека використання послуг віддаленого банкінгу. З метою оцінки цих гіпотез проведено опитування клієнтів Ташкентського відділення Акціонерного комерційного банку з іноземним капіталом «HAMKORBANK», а результати опитування пройшли економетричний аналіз на базі розробленої концептуальної моделі. Наведено експертні висновки іноземних економістів за результатами вивчення цих гіпотез. Результати дослідження мають практичне значення для розвитку послуг дистанційного банківського обслуговування в банківській системі Узбекистану.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.Ф.726. Актуальні проблеми зовнішньої політики України: матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених, 18 груд. 2020 р. / ред.: О. О. Козачук, В. Ю. Маркар, Б. А. Куделько, А. Г. Ексман, М. М. Стецюк; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, Чернівецька облдержадміністрація. — Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича: Рута, 2020. — 83 с. — укр.

Проаналізовано здобутки та проблеми дипломатичної служби України. Розглянуто цифрову дипломатію як засіб проведення зовнішньої політики України в період гібридної війни. Охарактеризовано особливості культурної дипломатії Великобританії та Франції. Висвітлено актуальні проблеми міждержавних відносин, а також проаналізовано роль мілітаризації Арктики у сфері міжнародної безпеки. Розкрито особливості сучасних міжнародних конфліктів. Досліджено посилення авторитарних тенденцій у внутрішній політиці держав світу в контексті боротьби із Covid-19. Наведено ретроспективний огляд гібридних війн XX ст. Розкрито питання українсько-румунського транскордонного співробітництва. Висвітлено основні аспекти військово-політичної співпраці України та Турецької республіки. Проаналізовано польсько-українську співпрацю з питань реституції культурних цінностей. Увагу приділено особливостям діяльності Управління Верховного Комісара ООН з прав людини.

Шифр НБУВ: CO38411

2.Ф.727. Комунікативна компетентність у політичному дискурсі (на прикладі офіційних сторінок народних депутатів у соціальній мережі «Фейсбук») / Т. І. Сашук // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 4-13. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Подано результати дослідження комунікативної компетентності політиків на прикладі аналізу повідомлень, що містяться на офіційних сторінках у мережі «Фейсбук». Під час дослідження було використано такі загальнонаукові методи: описовий та порівняльний, а також аналіз, синтез та узагальнення. З метою з'ясування особливостей інформаційних повідомлень, які забезпечують комунікацію народних депутатів Верховної Ради України на офіційних сторінках у мережі «Фейсбук», використано метод кількісного контент-аналізу з елементами якісного. Інформаційні повідомлення проаналізовано за такими трьома критеріями: тематика, структура та мова. Уперше проведено паралель між комунікативною компетентністю та здатністю спілкуватися з виборцями на офіційних сторінках найбільш популярної в Україні соціальної мережі «Фейсбук». Як встановлено, комунікативна компетентність у проаналізованих випадках зумовлена не освітою, а попередньою професійною діяльністю політика. Найбільш успішною та якісною виявилось спілкування нинішнього депутата Верховної Ради, який у минулому працював журналістом. Більше половини повідомлень, що забезпечували успішну комунікацію, складалися з досить структурованого й невеликого за обсягом тексту та відеоролика. Тематика охоплює діяльність народного депутата у Верховній Раді та на окрузі. Мова більше половини повідомлень ведеться від першої особи. Результати дослідження можуть бути використані під час викладання таких навчальних дисциплін, як «Політичний PR» та «Електронний PR», а також можуть бути цікавими для політиків і їх помічників.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.Ф.728. Реформа місцевого самоврядування й децентралізація влади в регіональному медіадискурсі / Т. В. Решетука, Н. І. Борсук // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 62-69. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

В Україні закінчується п'ятий рік реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади. Оперативне та фахове висвітлення інформації про завдання, шляхи реалізації й результати реформаторської діяльності, здобутки громади покладено, передусім, на медіа. Особливу роль відведено регіональним ЗМІ, яким більше довіряють громадяни і які є об'єктивнішими у висвітленні якісних змін на місцях. Мета дослідження полягає у висвітленні зв'язку між етапами реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади й кількості публікацій у регіональних медіа. Хронологічні межі дослідження (січень 2017 р. — грудень 2017 р. та вересень 2018 р. — серпень 2019 р.) відповідають найбільш активним етапам впровадження реформи. Загалом проаналізовано 793 публікації в чотирьох найпопулярніших онлайн-виданнях чотирьох областей (Вінницька — «Вінниця. info», Миколаївська — «Ник. Вести», Тернопільська — «20 хвилин», Харківська — «Справжня вартя»). Одержані результати засвідчили, що кількість публікацій про реформу місцевого самоврядування в аналізованих медіа у 2018 — 2019 рр. переважно більша, ніж у 2017 р., оскільки впровадження рефор-

ми місцевого самоврядування й децентралізації влади набрало обертів: «Вінниця. info» у 2017 р. — 90, у 2018 — 2019 рр. — 143, у 1,6 разу; «Ник. Вести» у 2017 р. — 31, у 2018 — 2019 рр. — 76, у 2,5 разу; «20 хвилин» у 2017 р. — 67, у 2018 — 2019 рр. — 124, у 1,9 разу; «Справжня вартя» у 2017 р. — 146, у 2018 — 2019 рр. — 121, у 0,83 разу. Кількість матеріалів зростає не лінійно, а в певні часові проміжки, що пов'язано з впровадженням реформи в конкретній місцевості та етапами реформи (жовтень — грудень 2017 р., жовтень — грудень 2018 р., березень — серпень 2019 р.). Географічне розташування областей загалом вплинуло на середню кількість публікацій (виняток — миколаївське видання «Ник. Вести»).

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

Див. також: 2.Х.785, 2.Х.786, 2.Ц.896, 2.Ч.993

Національна політика.

Національні відносини.

Національно-визвольний рух

2.Ф.729. Вплив соціально-економічних чинників на етнополітичні процеси: теоретико-методологічні засади дослідження / Л. Ковач // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 311-330. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Узагальнено та проаналізовано теоретико-методологічні засади впливу соціально-економічних чинників на етнополітичні процеси в сегментованих суспільствах. Виявлено загальні закономірності та можливі наслідки від спрямованості їх розвитку для загальної політичної ситуації в країні. Найбільше уваги приділено конфліктологічним теоріям, функціональному підходу, теоріям модернізації та культурологічним аспектам соціально-економічної нерівності. Здійснено їх критичний аналіз. Наголошено на значному евристичному потенціалі існуючих теорій та необхідності їх практичного використання. Зазначено, що у більшості теоретичних підходів етнічність розглядається як символічний і соціальний капітал, що може бути використаний для реалізації політичними акторами своїх політичних та економічних цілей як всередині країни, так і поза її межами. У зв'язку з цим вказано на потребу передбачити урахування соціально-економічних характеристик етнопольованих груп у системі статистичної обробки даних Державним комітетом статистики України. Це надасть змогу постійно відстежувати процеси етносоціальної стратифікації в динаміці та забезпечить наукові дослідження відповідною інформаційною підтримкою. Зазначено, що враховуючи здобутки наявного наукового знання та з метою підвищення ефективності державної етнонаціональної політики перспективним видається застосування підходу (умовно його можна назвати «status quo»), який передбачає перехід від парадигми «ми — вони» до парадигми «я і ми». Його основне завдання — досягти того, щоб кожний громадянин міг вільно і повною мірою брати участь у суспільно-політичному житті нації, мав можливість соціальної мобільності, одночасно зберігаючи свою власну регіональну, локальну, національно-культурну, духовно-релігійну та особистісну ідентичності.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

2.Ф.730. Етнопериферійність. Участь суб'єктів західноукраїнської етнополітичної сфери в міжетнічній взаємодії, міждержавних конфліктах і культурі пам'яті / І. Монолатій. — Дрогобич: Посвіт, 2022. — 575 с.: табл. — Бібліогр.: с. 527-561. — укр.

Досліджено суб'єкти та тенденції західноукраїнської етнополітичної сфери як наукової проблеми сучасної політичної науки, зокрема історії етнополітології та ретроспективної політології через призму дискурсів ідентичностей, потенціалів та інтерпретацій феномена міжетнічної взаємодії. Розглянуто питання інституціоналізації західноукраїнської державності та теорії «Чорного лебедя», західноукраїнської державності та теорії «Сірого носорога», культури західноукраїнської етнополітичної сфери та теорії «Ефекту метелика». Подано інформацію про «Львівський текст» Юрія Винничука, «Станіславський текст» Софії Андрухович, «Коломийський текст» Романа Іванчука, «Чортківський текст» Василя Махна, «Перемишльський текст» Лукаша Сатурчака.

Шифр НБУВ: BC69463

2.Ф.731. Трасекторія етнонаціональної політики України щодо деокупації та реінтеграції населення Донбасу / О. Калакура // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 40-63. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Проаналізовано покрокові складові етнонаціональної політики щодо реінтеграції українського Донбасу та відновлення територіальної цілісності та громадянської єдності України. Виділено сім актуальних етнополітичних проблем соціокультурного розвитку регіону в умовах протидії імперській політиці Росії в умовах її окупаційно-гібридної війни проти України. Завданнями етнонаціональної політики задля деокупації українських територій та їх мешканців має стати: консолідація громадян України, їх інклюзія до системи загальнонаціональних цінностей, збереження етнокультурного розмаїття регіону, відновлення спільного інформаційного простору, його дерусифікація, насамперед сфери освіти, відновлення правових засад вищої та спеціальної освіти, подолання наслідків демографічної кризи, формування спільної громадянської позиції щодо необхідності повернення окупованих територій. Відзначено успіхи України на шляху об'єднання українського суспільства, досягнення громадянської єдності, формування спільних цінностей у інформаційному просторі, культурно-освітньому житті. Викладено ряд пропозицій щодо реінтеграції окупованих та підконтрольних територій Донецької та Луганської обл. в єдиний культурно-освітній та інформаційний простір на основі спільних громадянсько-політичних, етнонаціональних та цивілізаційних цінностей. Відзначено, що всі сучасні етнонаціональні проблеми Донбасу пов'язані, з одного боку, з імперсько-радянською соціокультурною і світоглядною спадщиною, а з другого, з окупаційно-гібридною війною та інформаційною агресією путінської Росії проти України. Наголошено, що інтеграційні процеси на підконтрольній і непідконтрольній частинах Донбасу мають враховувати різновекторність розвитку за останні сім років. Зроблено висновок щодо необхідності посилення впливу держави Україна на процеси національної консолідації українського суспільства. Вирішення завдань етнонаціональної консолідації суспільства разом з подоланням бідності, боротьбою з олігархатом і корупцією складає важливий ресурс деокупації територій, відновлення

суверенітету України над окупованими територіями і має залишатися пріоритетом української влади та інститутів громадянського суспільства.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

Див. також: 2.Т.86, 2.Т.91

Політичні партії

2.Ф.732. Українці в Сеймі та Сенаті Польщі (1922—1939): [монографія] / О. Зайцев. — Львів: Вид-во Укр. катол. ун-ту, 2022. — 325 с.: іл., фот. — Бібліогр.: с. 298-315. — укр.

Запропоновано перше монографічне дослідження, яким охоплено всю парламентську діяльність українських партій у міжвоєнній Польщі. Зазначено, що у міжвоєнну добу «польські» українці мали принаймні одну суттєву перевагу перед «радянськими»: вони жили в державі, яка еволюціонувала від парламентарної демократії до авторитаризму, але ніколи не стала тоталітарною. У ній вони користувалися реальним правом обирати й бути обраними та могли легально боротися за свої права, зокрема і в парламенті. Визнано, що ця боротьба рідко приносила практичні плоди і не запобігла фактичній дискримінації українців, але навіть сама лише можливість легально протестувати, захищаючи свою людську і національну гідність, вигідно відрізняла українців Польщі від радянських громадян. Встановлено, що за п'ять каденцій Сейму та Сенату протягом 1922 — 1939 рр. статус послів і сенаторів одержали 129 українців, які в сумі посідали 137 посольських та 36 сенаторських мандатів і сформували політичну еліту української спільноти в Польщі. Констатовано, що досвід їх діяльності демонструє неможливість вирішити українське питання парламентським шляхом, проте сприяє зміцненню національної ідентичності українців у Польщі, поширенню ідей державної самостійності і соборності України та збереженню традицій багатопартійної демократії в українському суспільстві.

Шифр НБУВ: ВА858183

Загальна теорія держави та права

Теорія права

2.X.733. Глобальні виклики у сфері вікової дискримінації / І. Жаровська, Н. Грень // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 51-54. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розглянуто проблеми дискримінації за ознакою віку. Авторська концепція полягає у тому, що глобальні виклики збільшують ризики дискримінації. Глобалізація стосується всіх сфер суспільного життя. Права та свободи людини є ціннісними характеристиками для людини та суспільства, тому вагомим є аналіз суті і проявів дискримінації у глобалізованому просторі. Виокремлено глобальні проблеми, які прямо впливають на сучасну політику держави у сфері дискримінації. До них зараховано: по-перше, зміни у системі державного управління, оскільки саме вона є тим ресурсом, що безпосередньо формує та реалізує національну правову політику; по-друге, глобальну проблему старіння, що призводить до збільшення кількості осіб старшої вікової групи. Кількість осіб літнього віку зростає, тому соціально-фінансовий тягар на національні бюджети також збільшується, сфера медицини зазнає додаткового навантаження, суспільна інфраструктура, комунікаційне інклюзивне середовище потребують належного облаштування. Такі проблеми можуть спричинити неналежну реалізацію антидискримінаційної політики. По-третє, диспропорція між віковими та гендерними факторами. Міжнародне співтовариство запровадило коефіцієнт залежності від старості (OADR) як кількість утриманців похилого віку (осіб віком 65 років і старших) на 100 осіб працездатного віку (від 20 до 64 років). Цей показник базується на економічній залежності, пов'язаній зі зростаючим частки населення старшого віку. OADR один із найчастіше використовуваних показників для моніторингу змін у віковій структурі популяції. Прогнозують, що він зростає вдвічі за найближчі 30 років. Знову ж такі залежності осіб літнього віку може бути суттєвою сферою для поширення дискримінації. Жінки, як правило, живуть довше, ніж чоловіки, на глобальному рівні у 2015 — 2020 рр. тривалість життя жінок більша на 4,8 року. Така гендерна диспропорція впливає не тільки на гендерну дискримінацію, але й на вікову, оскільки саме множинна дискримінація, тобто не за однією, а за багатьма ознаками, дуже поширена на сучасному етапі правової реальності.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.734. Держава і революції: монографія / Ю. С. Кононенко, С. В. Джолос. — Черкаси: О. М. Третьяков, 2022. — 315 с.: іл. — Бібліогр.: с. 281-298. — укр.

Увагу присвячено проблематиці держави та революцій. Окреслено особливості ліберального, соціалістичного та консервативного бачення теоретико-правових аспектів і сутності революцій. Осміслено політико-правові уроки буржуазно-демократичних і соціалістичних революцій. Розкрито основні ідейно-теоретичні засади революцій минулих епох і сучасності. Виявлено особливості «кольорових» революцій сучасності та ті ризики, які вони несуть суспільству. З'ясовано особливості відносин держави й особи, зокрема в контексті революційних подій. Зазначено, що політико-правова стабільність є запорукою добробуту суспільства, визначено основні засади її забезпечення. Висвітлено основні засади формування консолідованого, соціально-захисного суспільства як провідної функції держави, що гарантує її існування, стабільний розвиток, національну безпеку.

Шифр НБУВ: ВА858061

2.X.735. Застосування основних рис людської гідності у здобутті свобод / І. Шербай // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 88-94. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Застосування основних рис людської гідності у здобутті свобод відіграє важливу роль у нашому житті. Адаже моральні норми права сприяють ухваленню рішення відповідно до справедливості та гідності людини. Варто зазначити, що застосування права — це вміння правильно та доцільно вживати правові норми. Проте воно має і свої особливості. Застосування тісно взаємодіє з дотриманням, використанням і виконанням, проте може бути і самостійним щодо закону чи винесення рішень суду, де чітко проявляється роль застосування. Адаже саме у таких важливих моментах застосування є доречним, оскільки від вміння правиль-

но та доцільно застосовувати закон і виносити вірні рішення може залежати доля інших людей. В таких ситуаціях людина має діяти у згоді з юридичними поглядами, не забуваючи і про свою мораль і місце у цьому світі. Філософське розуміння застосування проявляється в релігійних нормах. Оскільки теоретичне значення пов'язано з нормами та законами, то філософське будується на Священному Писанні, Біблії та інших релігійних джерелах. У філософському розумінні застосування будується на моральних цінностях, які необхідні в наш час. Яскравим прикладом стане роль саме моралі в судовому розгляді.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.736. Модель педагогічної системи розвитку правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти / О. Радкевич // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 56-63. — Бібліогр.: 60 назв. — укр.

Складність освітнього правового поля зумовлена реформуванням вітчизняної системи професійної (ПО) та фахової передвищої освіти, однак недостатній рівень правових знань, умінь і навичок педагогічних працівників закладів ПО (ЗПО) зумовлюють необхідність теоретичного обґрунтування та проектування педагогічної системи розвитку їх правової культури в курсовій і міжкурсній періоди підвищення кваліфікації з метою систематизації правових знань і впорядкування практико-технологічних дій щодо цілеспрямованого розвитку правової культури. Мета роботи — обґрунтувати підходи до проектування моделі педагогічної системи розвитку правової культури педагогічних працівників ЗПО. Використано низку теоретичних методів: теоретичний аналіз (опрацювання наукової літератури та нормативних документів), порівняння (вивчення різних наукових підходів щодо розв'язання проблеми); аналіз і синтез (обґрунтування сучасних підходів до проектування моделі педагогічної системи розвитку правової культури педагогічних працівників ЗПО), атрибутивне та структурне моделювання (визначення структури моделі педагогічної системи розвитку правової культури педагогічних працівників ЗПО). Спроектовано модель педагогічної системи розвитку правової культури педагогічних працівників ЗПО, що складається з: методологічно-цільового блоку (мета, завдання, методологічні підходи, принципи), суб'єктного (педагогічні працівники, учні, батьки, роботодавці, інші стейкхолдери), змістово-технологічного (зміст, педагогічні технології, методи, форми) та діагностувально-результативного (критерії, показники, рівні розвитку), реалізація яких уможливило дієві зрушення у рівнях розвитку правової культури викладачів, майстрів виробничого навчання та керівників у курсовій і міжкурсній періоди підвищення кваліфікації. Запропонована модель систематизує правові знання педагогічних працівників ЗПО, впорядковує практико-технологічні дії щодо цілеспрямованого розвитку в них правової культури, створюючи умови для підвищення її рівня.

Шифр НБУВ: Ж74078

2.X.737. Право та мораль в інформаційному суспільстві: навч. посіб. / Н. В. Кушакова-Костицька, Н. І. Бровко, І. В. Сердюк; ред.: М. В. Костицький. — Київ: Юстон, 2022. — 256 с. — укр.

Висвітлено питання взаємовпливу та взаємодії права та моралі на сучасному етапі історії, їх впливу на формування і розвиток інформаційного суспільства та зворотному впливу характеристик і проявів інформаційного суспільства на мораль і право. Спрошено в навчальних цілях і викладено в доступній для читача формі багатогранні проблеми інформаційного суспільства із значених питань, що сприятиме кращому засвоєнню курсів теорії та історії держави і права, філософії права, політології та усвідомити, де, на якому етапі соціального розвитку ми знаходимося, які у нас перспективи до прогресу.

Шифр НБУВ: ВА857932

2.X.738. Правова і психологічна допомога особі в період суспільної аномії / А. Романова, В. Романов // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 79-84. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

З'ясовано, що стан суспільної аномії може настати раптово та неочікувано. Кризовоперехідний період розвитку соціуму передбачає занепад ціннісних орієнтирів, зокрема і правових, тоді як нові ідеали, норми (правові) ще не сформовані та не регулюють життя суспільства. Наголошено, що для того, щоб особа була готовою до нестандартних, кризових ситуацій у суспільстві, в державі необхідно, щоб відповідні компетентні органи займалися профілактичною допомогою. Доцільною та виправданою є діяльність кризових центрів із надання юридичної та психологічної допомоги людині не тільки за умов тотальної суспільної аномії,

а й в конкретних особистісних питаннях. Важлива також робота юридичних клінік, що надають консультативну допомогу особі. Доведено, що профілактична (превентивна) допомога здійснюється у разі можливої проблемної життєвої ситуації, коли є вірогідність настання останньої у майбутньому та коли необхідно запобігти самій проблемній життєвій ситуації або пом'якшити її прогнозовані негативні наслідки. Профілактичну допомогу поділяють на первинну та вторинну. Зазначено, що психологічна допомога особі за умов суспільної аномії має надаватися на основі певних принципів, адже суспільна криза охоплює всі сфери життєдіяльності людини і не завжди можна та варто використовувати засоби та прийоми, які застосовують у ситуації одиначної особистісної кризи. Щодо принципів надання психологічної допомоги, то взявши на себе функцію допомоги людям, що переживають трагічну подію, важливо поважати їх гідність і захищати їх безпеку. Всі працівники та установи, які беруть участь у наданні такої допомоги, мають дотримуватися таких принципів: захищати безпеку (унікати дій, які можуть поставити людей під загрозу подальших травмуючих впливів; робити все можливе для того щоб забезпечити безпеку дорослих і дітей, яким надається допомога, захистити їх від фізичної та психологічної травми); захищати гідність (ставитися до людей із повагою, згідно з загальноприйнятими культурними та соціальними нормами); захищати права (переконалися, що допомога надається справедливо, без дискримінації); допомагати людям відстоювати свої права й одержувати необхідну підтримку; діяти в інтересах кожного потерпілого, який потребує допомоги.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.739. Принцип історизму в праві та правових дослідженнях / Л. М. Ілин, О. М. Каленюк, М. Й. Гаврецька // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 54-60. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — висвітлення основних підходів до розуміння змісту поняття історизму чи принцип історизму, а також визначення його ролі в праві загалом та історико-правових дослідженнях зокрема. Методологічну основу дослідження склав комплекс загальнонаукових, спеціальних наукових й історичних методів, а також принципи історизму та об'єктивності. Встановлено, що основоположником класичного поняття історизму був німецький вчений ХVІІІ ст. Ф. Шлегель, який пропонував відмовитися від усталеного на той час підходу, що усі історичні процеси в конкретній царині науки відбувалися послідовно і типово, натомість вказував, що все залежить від «особистості» що впливає на процес чи його здійснює, або від суспільних чи інших обставин в яких цей процес розвивається. Відомими українськими вченими, які розвивали теоретичний зміст принципу історизму були М. Ковалевський та С. Дністрянський. Запропоновано розглядати принцип історизму у вузькому та широкому розумінні. У вузькому розумінні, принцип історизму — це процес розуміння і трактування правових норм під впливом історичних, соціальних чи політичних факторів. У широкому розумінні — форма правового дослідження, яка розглядає процес прийняття правових рішень як продукт політичних, соціальних й історичних умов. Встановлено, що формування принципу історизму відбулося у середині ХІХ ст. і пов'язано з розвитком історичної школи права. Ключовими у процесі розуміння і застосування принципу історизму визначається об'єктивна апеляція до законотвірних соціальних, політичних, економічних і навіть культурних процесів, які в конкретну історичну епоху впливали на право. Роль науковця в цьому процесі не має зводитися виключно до викладу матеріалу на підставі хронологічного підходу, так само, як і не варто асоціювати принцип історизму з принципом історизму. Встановлено, що в сучасній українській правничій науці спостерігається відхід від радянських ідеологем, які асоціювали принцип історизму з принципом партійності й надавали йому виняткових діалектичних рис. Результати дослідження можуть бути використані у подальших історико-правових дослідженнях та теоретико-правових дослідженнях.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.740. Психологічно-правові особливості життєдіяльності особи в період пандемії COVID-19 / А. Романова // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 73-78. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

З'ясовано, що за умов пандемії коронавірусу необхідно дотримуватися принципу поваги до безпеки, гідності та прав людини. Беручи на себе зобов'язання допомагати людям у ситуаціях, коли вони постраждали через стресову подію, важливо діяти з повагою до безпеки, гідності та прав тих, кому ми допомагаємо. Сьогодні в межах антропологічної інтерпретації проблем суспільно-правової дійсності формується принципово новий підхід до правового регулювання життєдіяльності особи в умовах коронавірусної пандемії (КВП). Доведено, що в умовах КВП надзвичайно актуальною проблемою забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Навіть у найрозвиненіших і найдемократичніших державах виникла потреба певного обмеження прав людини з метою збереження життя та здоров'я цієї людини та людства загалом. Вдалим підходом до вирішення проблеми було також прийняття низки рішень щодо обмеження роботи кон-

трольно-пропускних пунктів і запровадження нових підходів і санкцій щодо притягнення осіб до відповідальності за порушення карантинних заходів. Наголошено, що Україна повністю підтримує ВООЗ у її зусиллях забезпечити належне тестування та схвалення вакцин, а також виступає за рівномірний розподіл вакцин на засадах глобальної солідарності. Угода про співпрацю між Україною та ВООЗ закладає міцну основу та містить чітку дорожню карту для нашого розширеного співробітництва. Обґрунтовано, що допомога може надаватися на початку, під час пандемії коронавірусної інфекції та після самоізоляції. Психологічна реабілітація є різновидом психологічної допомоги в тій частині, в якій вона спрямовується на відновлення втрачених (порушених) психологічних можливостей і здоров'я. У період пандемії COVID-19 в Україні запроваджували чатботи для координації госпіталізації та відкритий дашборд вільних місць, електронні скерування на ПЛР-тестування та інші сервіси для протидії поширенню коронавірусу. Саме ці заходи додавали людям впевненості, що їх права та свободи не порушуються, що держава робить усе можливе, щоб її громадяни відчували захищеність, і що ситуація в країні під контролем Уряду та органів влади.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.741. Синергетично-правова мотивація методологічних основ професійних потреб / С. Сливка // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 85-90. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Досліджено синергетичну мотивацію методологічних основ професійних потреб, які відображають своєрідні відчуття необхідності задоволення у чомусь, нестачі в якійсь час, або знадобів у майбутньому, або запитів про всяк випадок чи різних попитів, нужд тощо. Професіонали орієнтуються на професійні потреби або надоби, які необхідні у виконанні фахових завдань, зокрема в науці в майбутньому. Щоб відчуті, без чого не можна обійтися в науці, потрібно «прочитати» свою методологію, яку «записано» у підсвідомій зоні, в душі. Ці записи здійснюються активно або пасивно, але обов'язково синергетично. Тільки синергетична мотивація може достовірно обґрунтувати наявність професійних потреб і розвивати їх також синергетично у наукових школах. Тобто послідовність розвитку творчих професійних потреб така: школа дошкільного віку, школа шкільного віку, школа студентського віку, школа аспірантського та докторантського віку. Але під поняттям «школа» не обов'язково треба розуміти офіційне приміщення, затверджену програму навчання, державний контроль тощо. Це можуть бути школи, подібні до натурфілософських, як у Давній Греції, різноманітні часті консультації, конференції тощо, де розвиваються запити творчих поривів, ці пориви скеровуються у певний напрям, де виникають потреби. Особливий акцент зроблено на тому, що кожна людина живе потребами, необхідностями. Для їх реалізації потрібна реальна можливість, яка забезпечує закономірний онтологічний процес. Законотвірний процес забезпечує допитливий дитини родина, яка активно чи пасивно, свідомо чи несвідомо створює певні умови для задоволення потреб дитини, які можуть бути онтологічними та неонтологічними, духовними та матеріальними. Нас цікавлять духовні онтологічні потреби, які впливають із природи людини, її волі у вигляді феноменів, під якими ми розуміємо надприродні властивості людини, її здатності, які забезпечують набуття духовних і фізичних потреб життєдіяльності.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.742. Соціологічно-правове дослідження: загальнотеоретична характеристика / О. Колич // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 55-61. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Проаналізовано поняття соціологічно-правового дослідження (СПД) як системи послідовних методологічних, методичних та організаційно-технічних процедур для одержання наукових знань про право як соціальне явище та процес його функціонування у суспільстві. СПД надають суспільству комплекс інформації щодо цілого спектра питань функціонування права, його соціальної ефективності та проблемних аспектів соціального управління. Розкрито роль і значення СПД. Побудова демократичного суспільства потребує посилення значущості соціологічних факторів у сфері державо- та правотворення, зокрема правосуддя та правозастосування. Потреба у виробленні та реалізації ефективної соціальної політики та стратегії соціального управління зумовлює необхідність удосконалення підходів до теоретичного аналізу соціально-правових досліджень та їх інструментарію. Виділено такі функції СПД: методологічна, яка пов'язана з забезпеченням реалізації міждисциплінарних зв'язків соціології з іншими гуманітарними науками; пізнавальна, тобто здобуття нових знань про розвиток і функціонування суспільства загалом; практична, яка полягає у розробленні системи практичних заходів із метою подальшого вдосконалення соціальної реальності та вироблення ефективних заходів соціального контролю за суспільними процесами; інформаційна, тобто отримання різних видів соціальної інформації щодо стану та тенденцій розвитку суспільних процесів та явищ; управлінська, яка забезпечує оптимізацію соціального управління на всіх рівнях. Проаналізовано поняття «соціологічна інформація» та розкрито вимоги до неї, серед яких об'єктивність, істинність, науковість,

достовірність, повнота, обґрунтованість, точність, компетентність, системність, корисність, оперативність, економічність, ясність, лаконічність тощо. Охарактеризовано елементи, які є спільними як для соціологічно-правових досліджень, так і для соціологічних досліджень загалом, зокрема об'єкт, суб'єкт, предмет, мета, завдання та результати дослідження. Виділено та проаналізовано етапи СПД: розроблення програми дослідження, збирання емпіричних даних, оброблення інформації, аналіз та узагальнення одержаної інформації.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.743. Суперечлива сутність руху: природно-правове мотивування / С. Сливка // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 56-65. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено природно-правове мотивування суперечливої суті руху. Виходячи з законів механіки, обґрунтовано природне право та доведено, що воно завжди потребує верифікації з природними законами. У наведеній авторській дефініції надано метафізичну єдність фізики, філософії, логіки та канонічного права, яка сприяє онтологічному вирішенню проблем суперечливого руху у права. Динаміка світових законів природи має вплив на антропологію людини, яка інакше не називалась би мікросвітом. Але у людини існує ще й своя автономна динаміка, генератором якої є рух людини. Для людини важливо правильно сприйняти рух, який буває абсолютним і відносним. Зокрема, онтологічні природні закони сприяють абсолютному рухові у Всесвіті, а природне право — відносному рухові у суспільстві з певними впливами на рух у Всесвіті. Тобто відносний рух, який притаманний природному праву, є різновидністю змін і процесів, що потребує наукового дослідження. Логіка, яка знаходить порушення несуперечливості закону, доводить, що двох взаємозаперечливих тверджень про один і той самий предмет не буває. Вона констатує факт збочення у твердженнях про природне право. А філософія права, беручи до уваги ці збочення, виводить, спростовує хибні, фальшиві природне право. У такому діалектичному русі встановлюється істинність у природному праві, відкидаючи квазіістину. Логічне мислення не призводить природне право до абсурду, а до природних законів для того, щоб людина сама встановила істинність. У цьому випадку існує логічне твердження, що жодна норма позитивного закону не може бути істинною одночасно зі своїм запереченням у природному законі. Іншими словами, логіка виводить людину на самостійне прийняття рішень, маючи суть суперечливих явищ.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.744. Юридична техніка підзаконної правотворчості / І. Шутак // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 81-87. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — розкрити особливості юридичної техніки підзаконної правотворчості. Використано, перш за все, принципи і прийоми формально-логічної методології. Широке застосування одержали елементи структурно-функціонального підходу. Так, виявлення міжгалузевих зв'язків у підзаконній правотворчості побудовано на функціональній природі права в цілому та регулятивних засобах підзаконних нормативно-правових актів (НПА) зокрема. Крім того, одержали застосування діалектичний, системно-структурний і функціональний методи, метод інтерпретації (в застосуванні до підзаконних НПА). Наукова новизна полягає в теоретичному осмисленні та окресленні юридичної техніки підзаконної правотворчості, передумов для встановлення оптимального співвідношення закону з підзаконними НПА шляхом конкретизації. Обґрунтовано узгодження дій із боку правотворчих органів, що приймають підзаконні НПА та з боку парламенту, який має враховувати потреби розвитку та конкретизації положень закону в майбутньому. В результаті дослідження аргументовано, що якість підзаконних актів залежить від якості законів. Підзаконний акт, прийнятий на виконання неякісного закону, понижує ефективність права. Підзаконний акт, який виданий всупереч закону, навіть якщо це спрямовано на виправлення в ньому помилок і неточностей, є незаконним, отже неефективним. У змісті підзаконних НПА враховуються конкретні умови регулювання певних суспільних відносин, які розкриваються завдяки використанню різних форм розвитку та конкретизації положень закону. Передбачається відсутність будь-яких розбіжностей і суперечностей із нормами законів, оскільки тільки позбавлена суперечностей система НПА може бути ефективним регулятором суспільних відносин. Результати дослідження можна використати у правотворчій діяльності з метою вдосконалення підвищення якості та ефективності підзаконної правотворчості, а також для формування та видання комплексного законодавчого акта, спрямованого на чітке регулювання правотворчої діяльності всіх суб'єктів правотворчості.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.745. Юридичне тлумачення: теоретико-прикладні аспекти: [монографія] / В. К. Антошкіна. — Вінниця: Твори, 2020. — 419 с. — Бібліогр.: с. 373-419. — укр.

Досліджено теоретико-прикладні аспекти юридичного тлумачення. На основі комплексного та системного опрацювання наукових джерел і положень чинного законодавства розглянуто

витоки формування юридичного тлумачення: питання суті юридичного тлумачення, яка його основна мета та функції; які наукові концепції щодо правотлумачної діяльності втілені у вітчизняне законодавство; галузеві особливості, що зумовлюють специфіку процесу тлумачення; положення стосовно взаємного зв'язку та взаємного впливу видів тлумачення. Важливе змістовне навантаження має фрагмент роботи щодо базових складових юридичного тлумачення у частині переосмислення підходів до розуміння об'єктів юридичного тлумачення; визначення теоретичних основ класифікації суб'єктів і результатів юридичного тлумачення.

Шифр НБУВ: ВА858256

Система права. Правова система

2.X.746. Особливості типології міжгалузевих інститутів сучасного українського права / М. М. Драгомерецький // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 118-124. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено особливості типології міжгалузевих інститутів сучасного українського права. Зазначено, що міжгалузеві правові інститути формуються на основі класичних (галузевих) правових інститутів, що безперечно зумовлює загальні закономірності їх типології. Одночасно з цим, міжгалузеві правові інститути, зокрема, як продукти правового розвитку, формуються на стику галузей права, при цьому об'єднуючи в собі особливості галузей права, на стику яких формуються. Вказано, що в сучасному науковому дискурсі серед інструментів та методів дослідження виділяється зокрема здійснення типології та класифікації предмета дослідження. На рівні наукового дослідження порівнюються поняття «класифікація» та «типологія». Зазначено, що у процесі дослідження динамічності правової матерії, доцільніше буде зосередитися на з'ясуванні саме типології (визначення теоретичної моделі) аніж класифікації (визначення видів, родів, класів). Як результат, погоджуючись із позиціями тих науковців, які відстоюють ідею розмежування цих понять зазначено, що під час дослідження міжгалузевих інститутів дослідницький інтерес становить саме їх типологія, а не класифікація. Вказано на те, що при розв'язанні проблеми типології правових інститутів на першій план неминуче висувуються ті специфічні риси, які характеризують їх як особливий різновид правових регуляторів суспільних відносин. На типологію міжгалузевих інститутів впливає те, що право постає як специфічна об'єктивна реальність стосовно різних форм суспільної свідомості. Право, таким чином, породжується не вихідними нормативно-керівними засадами, а зображає об'єктивні, реально сформовані суспільні відносини, хоча і має властиві йому об'єктивні ознаки, властивості. А механізмом нормативного закріплення правових норм, що відображають новотворені, досі не врегульовані, суспільні відносини є міжгалузеві правові інститути, що є продуктом укладання суспільних відносин та формуються на стику галузей права (наприклад міжгалузеві інститути інноваційного права, розвиток яких безпосередньо залежить від наукового прогресу). Так, враховуючи зазначені особливості, що характеризують міжгалузеві правові інститути пропонується їх типологія.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.747. Роль джерел права України в контексті інтеграційних процесів / Ю. Корнелюк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 62-67. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Проаналізовано інтеграційні процеси та роль джерел права. У країнах Східної Європи простежується схильність до трактування права як позитивного закону, зміст якого зумовлений не стільки природними приписами, скільки потребами суспільства, які краще знає держава, що втілює їх у законодавчих актах; відсутність теоретично обґрунтованої та визнаної офіційно концепції наступництва права в межах однієї держави або цивілізації. Внаслідок цього таке явище, як рецепція права, відбувається у латентних формах, є обмеженим і непослідовним. Стійкі позиції прихильників природного права у країнах Європи характеризувались тим, що позитивний закон західно-європейські юристи сприймали як важливу, але лише складову частину того, що називається правом. Вивчення права здійснювалось у тісному взаємозв'язку з нормами моралі. Судово діяльність було орієнтовано на положення права, а не на власний розсуд під час винесення рішень у справі. Для країн романо-германської правової системи характерне спрямування до створення абстрактних правових норм, до охоплення всієї сфери права досконало структурованою системою, до розроблення методів для побудови юридичних конструкцій. Акцентуючи на зближенні джерел романо-германського й англосаксонського права взагалі та на їх гармонізації зокрема, вчені вказують на те, що цей процес здійснюється не сам по собі, а під впливом процесів економічної, соціальної та іншої інтеграції, яка прямо впливає не лише на розвиток національних правових систем і правових сімей, а й на еволюцію відповідних джерел права. Визначення меж інтеграції систем джерел права різних правових сімей залежить від низки об'єктивних обставин (мети, можливих засобів тощо), відповідно до яких можуть використовуватись різні методи: адаптації,

гармонізації, уніфікації, імплементації, апроксимації тощо. Тому на початку XXI ст. однією з актуальних проблем є вплив глобалізаційних процесів на розвиток правотворення. Світ на порозі створення нової моделі права — світової глобальної правової системи, на підставі зближення та досягнення однаманітності внутрішньодержавних і міжнародних систем на основі єдиних норм, стандартів, юридичних принципів.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.748. Термінологічні запозичення англіцизмів/американізмів у вітчизняній юриспруденції / А. Токарська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 91-96. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Зосереджено увагу на процесах сучасного функціонування мови права, в якій виявляються активні зміни в тенденціях запозичення лексичних одиниць в українській правничій мові. Сучасна правова комунікація засвідчує постійну відкритість національної мови до впливів іноземних мов у зв'язку з взаємообміном у цій сфері науки. Це передусім результат діалогу на основі укладеної Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Спостерігається тенденція до нарощування міжнародних контактів у сфері економіки, політики, права. Значним є вплив ЗМІ, масової культури, соціальних комп'ютерних мереж. У зв'язку з цим національна мова розширює межі свого функціонування та природного збагачення. Вказано на позитивні процеси для розвитку як права, так і юридичної лінгвістики; висвітлено інформаційно-комунікативні дискусії з питань узусу іншомовних слів в усіх галузях науки, а також гострі питання доцільності запозичення американізмів/англіцизмів та їх доречності/недоречності; актуалізовано комунікативно-прагматичні процеси з метою підвищення культури законотворення, шанобливого ставлення до національної мови, інтерсуб'єктивності та гармонійності її збагачення. Розкрито роль мови-донора та української мови, яка набула статусу мови-реципієнта. Назріла потреба не фрагментарних оцінок стану розвитку сучасної галузевої юрислінгвістичної сфери, а формування однозначних критеріїв взаємодії мов та унормування терміносфери юриспруденції на основі зовнішніх і внутрішніх впливів на систему мови та відповідно створення основ для досконалої комунікативної правової практики. Мета роботи — аналіз семантичних змін у мові права внаслідок взаємодії мов на рівні наукової правової комунікації.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Історія держави та права

Історія держави та права України

2.X.749. Державний Центр Української Народної Республіки і Патріарх Йосиф Сліпий: відновлення незалежності у духовному вимірі / Л. Рябошапка, Л. Ярмол // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 29-41. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Наголошено, що тема дослідження є актуальною в контексті підготовки до 30-ої річниці проголошення незалежності України. Здійснено поглиблений порівняльний аналіз політичної діяльності Державного Центру УНР в екзилі та релігійної діяльності Патріарха Й. Сліпого, які в різних умовах пропагували та утверджували ідею відновлення незалежності Української держави на християнських засадах. Стверджено, що право Українського народу на створення суверенної держави, європейський напрям розвитку політико-правової системи періоду Української революції 1917 — 1921 рр. було ліквідовано внаслідок військової окупації Радянською Росією частини української території. У результаті цих подій сформовано нове політико-правове явище — українська політична еміграція, в тому числі — Державний Центр УНР в екзилі та його складові: Рада Республіки, Українська Національна Рада (передпарламенти), Президент, Віце-президент, Уряд. Наголошено, що діяльність Ради Республіки спрямовувалася на продовження демократичного проєвропейського курсу державотворення, здійснюваного протягом Української революції 1917 — 1921 рр. Проаналізовано багатоманітну, важливу діяльність Й. Сліпого як науковця, ректора Богословської академії, Патріарха УГКЦ і громадського діяча. Розкрито головні напрями багатомірної діяльності Української Національної Ради (УНРади). Наголошено, що її створення мало стратегічну мету — відновлення УНР на основах християнської моралі, яка ставить на перше місце право, людяність, свободу та щастя людини. Запропоновано враховувати історичний досвід діяльності Державного Центру УНР в екзилі та Патріарха Й. Сліпого на сучасному етапі розвитку національної безпеки України, у тому числі з метою протидії інформаційній війні, яка проводиться Російською Федерацією. Наголошено на важливості подальшого розвитку концептуальних досліджень із проблематики деокупації історичної свідомості Українського народу.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.750. Запровадження органів земського самоврядування в українських губерніях Російської імперії у другій половині XIX ст. та їх правове становище / Є. О. Бутирін // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 8-27. — Бібліогр.: 63 назв. — укр.

Мета роботи — проаналізувати запровадження земств в українських губерніях Російської імперії, виявити порядок їх формування, з'ясувати джерела фінансування та визначити їх функції. Методика дослідження включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного, історико-правового матеріалу та формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Визнано, що Положення 1864 р. не реформувало старий земський адміністративний механізм, а створило якісно нову систему місцевої влади, у якій було реалізовано відмову держави від управління «несуттєвими» для нього господарськими справами повіту та губернії, спираючись на такі базові принципи, як: виборність, строковість, всестановість земського представництва, майновий ценз, самостійність виключно в межах господарської діяльності. Встановлено, що саме завдяки земствам, з їх виборністю, розпочався процес формування земських партій — тимчасових об'єднань, які гуртували навколо певного ватажка землевласників, фабрикантів, промисловців. За своєю політичною орієнтацією ці угруповання мали або консервативно-поміщицький, або ліберально-буржуазний характер, і залежно від цього визначався й характер губернських та повітових земств.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.751. Історико-правовий аспект становлення зовнішньої функції України: від додержавних утворень до козацтва / О. В. Горбаченко // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 28-36. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Висвітлено часи від додержавних утворень, що мали місце ще до утворення відомої Київської Русі до часів козацтва та прослідкувати їх способи ведення переговорів, закріплення домовленостей договорами чи ж шлюбами, які напрямки зачіпали. Зроблено спробу висвітлення різних періодів існування Київської Русі за різних князів, їх діяльність та її вплив на зовнішні відносини. Висвітлено часи її нащадка — Галицько-Волинське князівство, що роками підтримувала традиції свого предка, часи Козацтва, постать Б. Хмельницького, пошук соратників та збереження від розтягання світом колись соборних земель. Методика передбачає аналіз наявних науково-теоретичних матеріалів та формування рекомендацій, що відповідають вимогам часу. В ході проведення даного наукового дослідження було використано такі методи наукового пізнання, як історичний, порівняльний, аналіз та синтез, функціональний. Відмічено, що питання історико-правового аспекту становлення зовнішніх функцій держави до яких сьогодні відносять: захист суверенітету; інтеграція в міжнародне співтовариство самодостатніх демократичних держав; зовнішньоекономічна діяльність; дипломатична співпраця з іншими державами; міжнародне співробітництво з питань охорони навколишнього середовища; боротьба з міжнародним тероризмом, «відмиванням» коштів, одержаних злочинним шляхом, наркобізнесом, торгівлею людьми і нелегальною міграцією має давні традиції й виступає дзеркальним відображенням того ж довгого та складного шляху, як і історія становлення самої держави, проте завжди є актуальним та вкрай важливим на етапі проведення правового аналізу в загальній системі юридичних наук та насамперед в науці теорії та історії держави і права. Встановлено, що вимоги до учасників міжнародних відносин було сформовано ледь не разом з формуванням тодішніх державних утворень, які практично не є зміненими й сьогодні, доречніше вказати, що вони є еволюційними. Не менш важливим є факти духовності, вольовничості та мудрості державного керівника, від якого залежить і міжнародно-правова діяльність і становище. Сучасний світ переживає наразі нелегкі часи в умовах глобальних зрушень та перетворень, що тягне за собою ряд наслідків до яких чимало держав, як і саме міжнародне право не є пристосованим. В українській науковій літературі практично в комплексі не досліджується проблематика оновлення міжнародно-правового функціонування, що є вкрай актуальним питанням як в цілому, так і для України зокрема, котра стала на шлях кардинального оновлення свого міжнародно-функціонального гардеробу. Саме тому для вироблення як найактуальніших рекомендацій по оновленню ситуації сьогодишнього дня проведено дослідження від початку створення державності. Результати даного дослідження можуть бути підґрунтям для подальшого дослідження даного історико-правового напрямку та в ході проведення лекційних та семінарських занять з дисципліни «Теорія та історія держави і права».

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.752. Нормативно-правові передумови реформування гмінного устрою в Галичині у 20 — 30-х рр. XX століття / Н. Захарчин // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 10-16. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розбудова відновленої у 1918 р. Польської держави вимагала нових концептуальних поглядів і дій у політико-правовій сфері. Відповідно, міжвоєнна (1918 — 1939 рр.) Польща потребувала уніфікації територіально-адміністративних одиниць і пов'язаних із ними органів влади до однієї сталої складової. Перш за все, такої уніфікації потребував гмінний устрій, який у польській державі до початку 30-х рр. XX ст. вирізнявся неоднорідністю. Реформа, здійснена у 1933 р., запроваджувала одну, єдину, так звану, «колективну» гміну (*gmina zbogowa*) для всіх регіонів Другої Речі Посполитої. Такого типу гміни не існувало в Галичині. Тут, із часів австро-угорського панування існувала так звана «одиначка» гміна, відмінна від запропонованої концепції уніфікації. У зв'язку з цим, мета роботи — аналіз основ нормативно-правового регулювання функціонування гміни в Галичині в кінці XIX — 20-х рр. XX ст. і, відповідно, правових передумов реформування гмінного устрою в Галичині у контексті територіально-адміністративних реформ Другої Речі Посполитої. Методологія дослідження базується на принципах об'єктивності та історизму. Використано історичний, емпірико-теоретичний і загальнонаукові методи дослідження. Зроблено висновки, що нормативно-правові передумови реформування гмінного устрою в Галичині диктувалися законодавством, запровадженням ще за часів Австро-Угорської монархії. Певні поверхневі законодавчі новації, які не вносили кардинальних змін у функціонування гміни, були внесені практично водночас із проголошенням незалежності Польщі (1918 р.). Польські законодавці шукали шляхи уніфікації адміністративного устрою засобом запровадження єдиної «колективної» гміни на всій території Другої Речі Посполитої. Основоположним законодавчим документом щодо реформування сільської гміни Польщі став Закон «Про часткову зміну устрою територіальної самоврядування» 1933 р.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.753. Позиція польських антикомуністичних урядів у питанні державно-територіального статусу Малопольські Виходні (Західної України та Західної Білорусі) в 1939 — 1945 рр. (аспекти геополітики та міжнародного права). Ч. 1. Від т. зв. Визвольного походу 17 вересня 1939 р. до Катинської справи (квітень 1943 р.) / В. Макарчук // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 8-25. — Бібліогр.: 59 назв. — укр.

Розглянуто міжнародно-правові аргументи та безпосередню діяльність польських емігрантських урядів В. Сікорського (жовтень 1939 р. — 4 липня 1943 р.), С. Миколайчика (липень 1943 р. — листопад 1944 р.), Т. Арцишевського (1944 — 1947) у питанні визначення післявоєнних кордонів Польщі, зокрема відгінку з Українською РСР. Оцінено ефективність їхньої діяльності. Вже восени 1939 р. сформуливали основні контури зовнішньої політики емігрантського уряду та цілісний набір міжнародно-правових аргументів, якими він оперуватиме впродовж усієї Другої світової війни та після її завершення: *Pacta sunt servanda*. Німецький напад на Польщу 17 вересня 1939 р. — порушення німцями польсько-німецького Договору про ненапад (січень 1934 р.), за що агресор повинен бути покараний (репарація та територіальні втрати). Польсько-радянський кордон визначено Ризьким договором 1921 р. Вторгнення 17 вересня 1939 р. було актом агресії, а відтак і порушенням радянсько-польського Договору про ненапад (25 липня 1932 р.), за що для агресора, згідно з нормами міжнародного права, передбачено покарання. Цю останню вимогу тимчасово зняли після досягнення домовленостей із Союзом РСР у липні 1941 р. Емігрантський уряд повністю ігнорував появу в міжвоєнному міжнародному праві нової реальності — визнання права нації на самовизначення. Вперше воно було задеклароване у т. зв. 14 пунктах президента США В. Вільсона (8 січня 1918 р.) та активно застосовувалося під час переколювання європейських міждержавних кордонів Версальською конференцією. Крім того, вимоги «історичних прав» Польщі на Східну Пруссію та інші (східно)німецькі території в середині XX ст. виглядали відвертим анахронізмом. Тим самим емігрантський уряд Польщі відмовив українцям, білорусам і навіть Литві (вже як Литовській РСР) у визнанні їх державності, зводячи етнотериторіальний спір до вирішення питання про «польсько-російський кордон». У цьому слабкість польської позиції. Слабкість радянських контраргументів — у тому, наскільки «плебісцити» в Західній Україні, Західній Білорусії (жовтень 1939 р.) і передавання Віленщини Литві відповіді тогочасним міжнародно-правовим нормам. Позиція «не тільки плаща, але й гудзика не віддамо», якої послідовно дотримувалися уряди В. Сікорського, С. Миколайчика та Т. Арцишевського, виглядає, на перший погляд, відірваною від реальності, а відтак і неефективною. Проте основні поступки Москви в питанні післявоєнних східних кордонів Польщі (Білосток, Перемишль, Суwalkи тощо) були зроблені саме в протистоянні з «неадекватними емігрантами». Лояльний до Кремля Польський уряд національної єдності (ПУНЕ) на переговорах із радянською стороною улітку 1945 р. на відгінку польсько-українського кордону зумів додатково «вигоргувати» лише невелику ділянку в Бескидах із Галичем і Тарніцею на схід від Устрик Горних (т. зв. обмін територіями 1951 р. тут до уваги не беремо). Тож територіальні набутки Польщі (післявоєнної ПНР) і, відповідно,

територіальні втрати України (післявоєнної УРСР) віднесено передусім на контопольських емігрантських урядів у Лондоні.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.754. Трансформація правового змісту концепту соборності в українській політико-правовій думці XIX — початку XX ст. / В. В. Жупник // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 37-44. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — розкриття особливостей формування та трансформації концепції «соборності» в українській державно-правовій думці XIX — XX ст. Часові межі зумовлюються насамперед активізацією українського національного руху, його політизацією, формуванням концепції національної державності та її реалізації впродовж 1917 — 1921 рр. Методологічну основу дослідження склав комплекс загальнонаукових, спеціальнонаукових і філософських методів. Ключовим став аналітичний метод та компаративістський підхід, які надали змогу розкрити особливості становлення й еволюції концепту «соборності» в конкретному історичному періоді. Встановлено, що концепт «соборності» в українській політико-правовій думці впродовж XIX — початку XX ст. пройшов кілька етапів, кожен з яких характеризувався відповідним змістом поняття «соборність», способом її досягнення, а також ступенем суспільної підтримки. Зокрема виокремлено чотири етапи: 1830 — 1840-ві рр. — «організаційний»; 1860 — 1880-ті рр. — «проміжний»; 1890-ті рр. — перше десятиліття XX ст. («політичний»); з 1907 до 1919 р. Аргументовано тезу про традиційність для української політико-правової думки ідеї національно-територіальної єдності українських земель, що і відображалось в понятті «соборність».

Шифр НБУВ: Ж73788

Держава та право України

2.X.755. «Держава» і «державність»: до проблеми теоретико-правового та історико-правового змісту понять в контексті українського (національного) державотворення / І. Терлюк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 17-28. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Актуальність зазначеної у заголовку проблеми зумовлюється потребою в осмисленні особливостей постановня та розвитку держави в Україні як системного явища, суттєві та необхідні ознаки якого відображають поняття: «державна», «державність» і «державотворення». Розуміння останніх важливе для усвідомлення історико-правових особливостей минулого України та для оцінки логіки розвитку сучасних політичних і суспільних процесів у нашій державі. Звідси, мета роботи, методологічну основу якої становить діалектичний метод пізнання суспільно-політичних і правових явищ і процесів, полягає в тому, щоб привернути увагу до проблеми держави та, головню, державності як наукових категорій у контексті українського державотворення; простежити основні з існуючих в науці підходів щодо розуміння означених понять і висловити своє ставлення до них; визначити смисловий зв'язок між поняттями «державна», «державність» і «державотворення»; окреслити суть феномену національної держави й української (національної) державності. Стверджується, що поняття «державна» та «державність» як наукові категорії — це поняття різних вимірів державно-правової дійсності. Підкреслено розуміння державності як прояву соціально-історичної укріненості «держави» у буття суспільства. Акцентовано на національно-духовній природі та національно-культурній орієнтації державності, на її співставності з націогенезом. Аргументовано тезу про те, що державність народу або завершується появою суверенної держави, або / чи свідчить про незавершеність процесу її розбудови. Умотивовується рівнозначність понять «державність» і «державотворення». Обґрунтовано тезу нерівнозначності понять «українська державність» та «українська національна державність». Наголошено на тому, що процес націогенезу та національного державотворення в українського народу вперше припадає на останню третину XVI — першу половину XVII ст., і пов'язується передовсім із козацтвом.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.756. «Державно-правова традиція» і «(українська) національна державно-правова традиція»: до питання про змістове значення понять / І. Терлюк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 26-35. — Бібліогр.: 34 назв. — укр.

Актуальність зазначеної проблеми зумовлена потребою осмислення особливостей постановня та розвитку держави в Україні, зокрема, сприяє утвердженню історичної легітимізації української національної державності та усвідомленню фундаментальних підвалин розвитку різних державно-правових інститутів. До того ж розуміння глибокого змісту та значення національної традиції у сучасному процесі українського державотворення та розбудови громадянського суспільства допоможуть краще зорієнтуватися у суспільно-політичній ситуації сьогодення. Мета роботи, методологічну основу якої становить діалектичний метод

пізнання суспільно-політичних і правових явищ і процесів, — з'ясування змістового значення поняття традиції взагалі, та державно-правової традиції зокрема; визначення сутнісних засад української національної державно-правової традиції. Зазначено, що традиція як невід'ємний атрибут суспільного життя є основою на цінностях соціокультурним феноменом, що забезпечує закріплення та збереження соціально значущого досвіду та історико-генетичну спадкоємність більшості культурних і соціальних процесів у суспільстві. Підкреслено також розуміння традиції як національного феномену. Акцентовано на тому, що державно-правові традиції як соціокультурне явище здебільшого відображаються у ментально-правовій і суспільно-політичній сферах життєдіяльності суспільства та виявляються у (порівняно) однаковому розумінні змісту політичних і правових цінностей тощо. Обґрунтовано тезу про те, що національна державно-правова традиція — та, що відповідає особливостям націогенезу конкретного народу та виявляє себе в перебігу його державотворення в сукупності основних якостей культурно-історичної, соціальної й інтелектуальної традицій. Наголошено на тому, що процес українського націогенезу, а отже, започаткування української національної державно-правової традиції, припадає на останню третину XVI — першу половину XVII ст., і пов'язаний передовсім із козацтвом.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.Х.757. Проблеми ефективності правового регулювання в контексті юридичного закріплення та реалізації регулятивної функції права в Україні / Р. В. Зварич // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 45-53. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — комплексний теоретико-правовий аналіз основних проблемних аспектів правового регулювання суспільних відносин, які стосуються юридичного закріплення та реалізації регулятивної функції права в правовій системі України. При проведенні дослідження використано наступні теоретичні методи наукового пізнання: метод наукового аналізу; системно-структурний; історико-правовий; аксіологічний; порівняльно-правовий; формально-юридичний та метод узагальнення. Висвітлено основні проблеми та шляхи їх подолання, які визначають стан ефективності правового регулювання суспільних відносин шляхом юридичного закріплення та реалізації регулятивної функції права в Україні. В процесі дослідження доведено, що сучасні реалії потребують не тільки активізації правової діяльності у різних напрямках, але й наукового та практичного виявлення оптимального стану правового регулювання визначення меж можливості застосування тих чи інших форм правового регулювання, наукового пошуку оптимального співвідношення цих форм, насамперед особливостей функціонування права у сучасних умовах, а особливо — його провідної функції — регулятивної. Важливою проблемою, яку необхідно нагально вирішувати є забезпечення успішної взаємодії державного регулювання та суспільного саморегулювання, що здійснюватиметься завдяки співпраці державних органів та інститутів громадянського суспільства. Це можливо втілити шляхом створення та реалізації принципів соціальної держави, які передбачають розширення соціальної бази правотворчості та посилення довіри народу до владних структур. За посередництвом регулятивної функції права має забезпечуватись соціально-позитивна самореалізація особистості її здібностей, умінь та навиків. За результатами дослідження встановлено, що праворежуючі суспільні відносини, а отже — й реалізуючи свою регулятивну функцію, тим самим визначає і те, яким чином діє держава, як організовується і функціонує система державної влади, як взаємодіють різні органи державної влади, якою є їх компетенція і якими є їх повноваження. На практиці це означає, що саме у процесі правового регулювання діяльності держави визначаються її основні функції.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.Х.758. Сучасні основи професійної діяльності правника: навч. посіб. / Л. В. Радовецька, О. О. Тихомиров, О. К. Тугарова, М. І. Гасанов, С. П. Ляковська, М. І. Любченко, О. О. Старницька; Національна академія Служби безпеки України. Київ: НА СБУ, 2022. — 343 с. — Бібліогр.: с. 313-321. — укр.

Представлено навчальний посібник, що відповідає освітній програмі підготовки юристів. Викладено сучасні досягнення юридичної науки, зокрема в контексті трансформацій та розвитку правового фаху в Україні. Розкрито теми, зумовлені необхідністю підготовки сучасних правників.

Шифр НБУВ: ВА858569

2.Х.759. Теоретична складність і практична значимість проявів взаємовпливу релігії та права / М. С. Кельман, Т. М. Сивула // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 61-68. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — довести неможливість зникнення феномену релігійності у суспільстві та очевидним фактам впливу релігії на процеси становлення й розвитку права. Методика дослідження включає комплексний аналіз багатьох історичних джерел та формування висновків, що саме релігія є насправді духовною

коліскою права. Методологічну основу дослідження становить система концептуальних підходів, загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, а також способів наукового пізнання: антропологічний, ідеалістичний, потребний дослідницький, системний, комунікативний підходи, та такі методи як: історико-правовий, порівняльно-правовий тощо. В процесі дослідження обґрунтовано, що для ініціювання правового спілкування необхідні три речі: знання права (інтелектуальний елемент), діяльність (вольовий елемент), і — поза сумнівом — свідомість (духовний елемент). Зрештою тільки духовне ідентифікує два перші. Тільки духовна складова наповнює «юридичним світлом», змістом, метою, духом закону, правовим зв'язком, гарантує їх від перетворення у кращому випадку на формальну схему, у гіршому — на кримінально правовий хаос, а саме право — не право. Встановлено, що співвідношення релігії та права без урахування глибинних духовних засад життя суспільства, що знаходяться «по той бік» уявлень, ні про яку свободу особистості, права людини, відповідальність та особисту вину (а отже, і правову традицію в цілому) йтися не може. Проте в науці продовжує відчуватися негативне ставлення до релігії як засобу регулювання суспільних відносин, що зрештою і спонукало нас вдатися до спроби розглянути зазначену проблему. Розгляд цих проблем становить і суто практичний інтерес, оскільки в умовах методологічної плюралізації сучасної юриспруденції, подолання ідеологічного монізму та залучення досвіду зарубіжних правознавців постає завдання переглянути основні питання місця права в системі соціального регулювання. Зазначено, що попри певний «ренесанс» релігійної тематики, який спостерігається у сучасній юридичній літературі, в наукових працях майже відсутні спроби теоретично розробити співвідношення релігії і права.

Шифр НБУВ: Ж73788

Державне (конституційне) право

2.Х.760. Муніципальна реформа у контексті державотворення в Україні: конституційно-правовий аспект / І. Й. Магновський // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 116-124. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — висвітлення у конституційно-правовому аспекті практики запровадження муніципальної реформи як невід'ємної складової державотворення в Україні, з'ясування особливостей пришвидшення процесів успішного її проведення, що є об'єктивною потребою на шляху демократизації суспільних процесів у державі. Методика дослідження включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Визнано, що складовою рушійної сили демократичного, правового процесу в Україні є проведення муніципальної реформи як фактора забезпечення децентралізації публічної влади, де стрижневим компонентом перетворень виступає місцеве самоврядування, котре постає основою потенційного стимулювання соціально-економічного та культурного розвитку територіальних громад, зміцнення їх спроможностей та самодостатності, які є однією із базових складових громадянського суспільства. Встановлено, що муніципальна реформа, як різновид правової реформи, є загально невід'ємною частиною національного державотворення у становленні й розвитку демократії, так і безпосередньо спрямована на утвердження базових засад організації й функціонування місцевого самоврядування, що є основою забезпечення соціально-економічного та культурного розвитку територіальних громад на місцях.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.Х.761. Правове забезпечення виконання конституційних обов'язків у країнах ЄС: монографія / С. М. Греца; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». — Ужгород: РІК-У, 2021. — 427 с. — Бібліогр.: с. 391-427. — укр.

Із позицій сучасної юридичної науки та практики висвітлено правове забезпечення виконання конституційних обов'язків у країнах ЄС. Розглянуто питання поняття та зміст засобів забезпечення конституційних обов'язків, етапи розвитку правового регулювання забезпечення виконання конституційних обов'язків у країнах Європейського Союзу. Подано інформацію про види конституційних обов'язків людини і громадянина у країнах Європейського Союзу. Розглянуто правовий механізм забезпечення виконання конституційних обов'язків. Розкрито особливості забезпечення реалізації податкового обов'язку у країнах Європейського Союзу. Особливу увагу приділено вдосконаленню інституційних механізмів забезпечення виконання конституційних обов'язків в Україні та Європейському Союзі. Проаналізовано європейський досвід забезпечення балансу інтересів людини та суспільства при визначенні правових засобів забезпечення виконання конституційних обов'язків, окреслено перспективи його використання в Україні.

Шифр НБУВ: ВА857819

2.Х.762. Правоохоронна і правозахисна діяльність органів судової влади і прокуратури в Україні: конституційно-правовий

аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / О. В. Білоус; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. — Київ, 2021. — 23 с. — укр.

Досліджено загальні закономірності охорони та захисту прав людини і громадянина органами судової влади та прокуратури у процесі побудови в Україні правової, демократичної держави з урахуванням тих змін у системі державної влади, які передбачаються конституційно-правовою реформою. Проаналізовано теоретичні та практичні питання забезпечення охорони та захисту прав людини в діяльності судових органів і прокуратури України. Особливу увагу приділено проблемі визначення науково-теоретичного змісту понять «правоохоронна діяльність» і «правозахисна діяльність», обґрунтування їх значущості у процесі побудови правової держави та забезпечення її основних принципів, дослідження зв'язків між реалізацією окремих принципів правової держави і процесом забезпечення охорони та захисту прав людини і громадянина. Висвітлено принципи здійснення правосуддя в Україні як основу ефективного захисту конституційно визначених прав і свобод людини та громадянина. Розглянуто проблеми визначення місця й ролі прокуратури в системі органів державної влади з точки зору забезпечення охорони та захисту прав людини і громадянина. Досліджено існуючі підходи до трансформації функцій прокуратури у процесі конституційно-правової реформи в Україні.

Шифр НБУВ: RA451597

2.X.763. Сучасний етап конституційних перетворень в Україні / О. Чорнобай // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 97-102. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено сучасний етап конституційних перетворень в Україні, його проблеми та особливості. Виявлено основні виклики та фактори, які впливають на перебіг процесу реформування. З'ясовано проблемні питання, які залишилися поза процесом перетворень із початку 2000-х рр. до вересня 2019 р., але вимагають змін на рівні Основного Закону. Серед них виокремлено основні, які стосуються забезпечення прав і свобод громадян, децентралізації та системи розподілу повноважень державних органів влади. Проаналізовано проблеми, характерні для конституційного процесу загалом, а саме: вплив популізму, непослідовність реформування, низька якість законодавчої техніки тощо. Надано оцінку діяльності дорадчих органів при інституті Президента України, метою яких є підвищення ефективності конституційних перетворень. Вивчено перебіг і процес реалізації реформи децентралізації. Визначено ключові проблеми та їх природу. Наголошено на невідповідності Конституції України деяких положень нормативних актів, які стосуються реформи. Проаналізовано зауваження експертів щодо доцільності заміни принципу поєднання централізації та децентралізації на принцип децентралізації у переліку засад територіального устрою України. Надано оцінку наслідкам введення Виборчого кодексу України. Проаналізовано процес ухвалення документа та внесення правок, виявлено проблеми кодифікації документа. Досліджено вплив чинника євроінтеграції України на перебіг конституційного процесу. Вивчено природу цього чинника, його переваги та недоліки в контексті підвищення ефективності конституційного реформування. Проаналізовано суть конституційної кризи кінця 2020 р. З'ясовано її причини та потенційні наслідки. Проаналізовано можливі шляхи вирішення кризи на основі рекомендацій Венеційської комісії Рад Європи.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.764. Сучасні конституційні доктрини: проблеми формування та застосування в юрисдикційній практиці. XIV Тодиківські читання: зб. тез наук. доп. і повідомл. міжнар. наук. конф. (11 черв. 2021 р.) м. Харків / ред.: А. П. Гетьман, Ю. Г. Барабаш, Т. М. Слінько, Л. К. Байрачна, Г. В. Берченко, І. І. Дахова, В. І. Ковтун, О. Г. Кушніренко, Л. І. Летяничин, К. О. Павшук, В. В. Речицький, Є. В. Ткаченко, П. В. Романюк, Б. С. Мохончук, О. О. Любченко; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. — Харків: Права людини, 2021. — 183 с. — укр.

Наведено вибрані праці академіка Академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, заслуженого працівника культури Молдови, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри конституційного права України Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого (з 1992 по 2007 рік) Ю. М. Тодики. Висвітлено питання конституційно-правового статусу мов в Україні. Проаналізовано поняття безпосередньої демократії та її інститути, окремі аспекти базових цінностей конституційного ладу. Охарактеризовано принципи тлумачення конституції у працях професора Ю. М. Тодики. Розкрито історію становлення доктрини позитивних зоб'язань держави щодо прав людини. Розглянуто проблему подвійного громадянства в Україні. Увагу приділено питанням конституційного регулювання доступу до публічної інформації. Висвітлено актуальні проблеми конституційно-правового регулювання виборчого процесу. Досліджено трансформацію елементів національної правової системи в умовах глобалізації.

Шифр НБУВ: CO38414

2.X.765. Theoretical foundations of Russian imperialism as a danger to the constitutional order of Ukraine and world order / R. Lutsyki, O. Push // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 106-115. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Проаналізовано причини, передумови, геополітичні та геоісторичні цілі агресії Росії проти України. З'ясовано реакцію Заходу на російську геостратегію реваншу. Доведено, що гібридна війна породила глибоку кризу світової системи безпеки, яка ведеться з лютого 2014 р., коли почалася російсько-українська війна. РФ, порушивши норми та принципи міжнародного права, двосторонні та масштабні угоди, анексувала Автономну Республіку Крим та Севастополь. Методологічну основу дослідження складають сукупність світоглядно-філософських, наукових засад і підходів та спеціально-наукових методів пізнання міжнародно-правових явищ і геополітичних процесів, що відбуваються у світі. Самостійне використання цих методів забезпечувало можливість вирішення поставлених завдань серед яких головним являється доведення загрози Росії міжнародному правопорядку. На основі чого було зроблено фундаментальний висновок про те, що путінська Росія повинна розпастися як імперія для того, щоб був відновлений світовий закон і порядок. Росія без оголошення війни напала на Україну і знову поставила під сумнів міжнародний порядок в Європі, починаючи з 24 лютого 2022 р., коли лідер російської держави оголосив про початок «спеціальної військової операції» щодо України. Її метою він назвав «демлітаризацію» країни. Збройні сили РФ почали обстрілювати міста України та її військову і цивільну інфраструктуру по всій території нашої держави. Проте російсько-українське протиставлення має глибоке історичне коріння. Поглинення України та її людських ресурсів — одним з ключових завдань розвитку проєкту російського імперіалізму. Сучасний процес формування та розвитку путінської Росії завжди супроводжувався війною з Україною. Росія мала на меті знищити нашу молоду державу. Історія взаємовідносин українського та російського народів — це літопис воєн, визвольних змагань українців та послідовної політики русифікації та асиміляції нашого народу.

Шифр НБУВ: Ж73788

Див. також: 2.X.771

Конституції

2.X.766. Конституційна скарга як юридична гарантія прав і свобод людини в Україні: монографія / В. О. Боняк, Я. В. Ермоленко; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. — Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2022. — 191 с. — Бібліогр.: с. 178-191. — укр.

Висвітлено комплексне дослідження феномену конституційної скарги в Україні. У праці окреслено коло проблемних для сучасної правничої науки питань, пов'язаних із функціонуванням інституту конституційної скарги в Україні. На основі аналізу положень теорії юридичної та судової практики, уточнено зміст поняття конституційної скарги та обґрунтовано необхідність розширення предмету конституційного контролю за конституційною скаргою в частині джерел права. Аргументовано, що конституційна скарга є одним із найважливіших елементів механізму охорони прав людини, що як юридичний засіб забезпечує приведення його в дію. Окреслено проблемні питання, які негативно впливають на ефективність функціонування Конституційного Суду України. Розглянуто діяльність Конституційного Суду України із забезпечення права кожного на звернення за конституційною скаргою та шляхи її вдосконалення. Сформульовано пропозиції, що сприятимуть вирішенню наявних проблем та загалом підвищенню результативності нормоконтрольної діяльності цієї інституції.

Шифр НБУВ: VA858190

Демократичні права та свободи

2.X.767. Глобальне громадянське суспільство як феномен сучасного світу / Р. Шак // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 108-115. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано глобальне громадянське суспільство як феномен сучасного світу та визначено перспективи його розвитку. Глобальне громадянське суспільство могло б стати новою моделлю розвитку, яка надала б змогу кардинально збільшити інвестиції в людський потенціал та забезпечення соціального середовища зі зменшенням участі в цьому держави та залученням нових акторів; воно є бажаною формою всевітньої асоціації людей, народів, транснаціональних спільнот. З огляду на невідзначені перспективи інституціоналізації владних (централізованих) структур на глобальному рівні, можна прогнозувати, що на ньому оперуватимуть «м'які» форми регулювання — міжнародний клас експертів та інші форми організації громадянського суспільства. Але суб'єкти глобального громадянського суспільства, зокрема міжнародні неурядові громадські організації,

залишаються маргінальними акторами, у кращому випадку з непрямым впливом на окремі аспекти (між)державного прийняття рішень. Політична сфера здебільшого закрита для недержавних організацій. Безумовно, під впливом глобалізації громадянське суспільство розширюється, утворюються транснаціональні співтовариства, транснаціональні неурядові організації, глобальні рухи, міжнародні наукові та професійні асоціації тощо. Тобто формуються унікальний суспільний простір, удосконалюються основні загальні права, роблять спроби запобігти глобальним загрозам без участі держав. Але реалістична оцінка цього процесу свідчить про ще доволі нечітку перспективу генези феномену глобального громадянського суспільства, яка обтяжена численними гальмівними механізмами.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.768. Захист права на повагу до честі та гідності, ділової репутації публічних осіб / І. В. Давидова, В. О. Токарева // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 131-135. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено питання захисту права на повагу до честі та гідності, ділової репутації публічних осіб. Проаналізовано українське законодавство, яке регулює захист гідності та честі, ділової репутації фізичної особи. Міжнародне правове законодавство приділяє увагу регулюванню статусу особи, які обіймають державні посади, реалізації їх права на захист поваги до честі та гідності, ділової репутації. Увагу приділено аналізу практики ЄСПЛ з питань захисту права на повагу до честі та гідності, ділової репутації публічних осіб. З'ясовано, що ЄСПЛ вважає державних службовців, суддів, співробітників правоохоронних органів, більш вразливою категорію осіб у порівнянні із політичним діячам (політики). Суд наділяє державних службовців, суддів, співробітників правоохоронних органів правом вимагати захисту від безпідставних нападків з метою збереження довіри населення та належного виконання покладених на них функцій. З'ясовано, що ЄСПЛ звертає увагу на необхідність відмежування тверджень про факти від оціночних висловлювань та не визнає їх порушенням та недопускає притягнення до відповідальності за оціночні висловлювання та судження. З'ясовано, що захист права на повагу до честі та гідності певною мірою є досить близьким з рештою особистих немайнових прав. З одного боку правом на свободу думки та слова, правом на вільне вираження своїх поглядів та переконань, правом на доступ до публічної інформації та з іншого боку правом на повагу людської гідності, гарантіями невторгання у особисте та сімейне життя (правом на приватність), захист правом на спростування недостовірної інформації про особу. З'ясовано, що ЄСПЛ при вирішенні справ про захист права на повагу до честі та гідності, ділової репутації публічних осіб приймає до уваги характер соціальних зв'язків в межах яких відбувається поширення інформації, сумлінність одержання та мету, яку переслідує поширювач інформацію при її оприлюдненні.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

2.У.769. Принципи та методи дослідження прав і свобод людини, її гідності / І. Щербай // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 116-120. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Методологічні засади дослідження людської гідності в реалізації прав і свобод людини криються в об'єктивних законах природи та суспільства, об'єктивних закономірностях дійсності. Основний зміст цих об'єктивних законів полягає у методологічних характеристиках людської гідності, які впливають із природних закономірностей розвитку людини. Загалом методологія людської гідності полягає в ортологічних, екзистенціальних, трансцендентальних установках із використанням міждисциплінарних методів і методик реалізації (дотримання, виконання, використання, застосування) прав і свобод. Дотримання, виконання, використання та застосування відіграють важливу роль у нашому повсякденному житті, адже ми стикаємось з ними щодня та користуємось ними, самі цього не усвідомлюючи. До основних методологічних принципів дослідження людської гідності належать: принцип об'єктивності, принцип детермінізму, принцип взаємозв'язку та взаємодії, принцип розвитку, зв'язок внутрішнього світу людини з її культурологічною діяльністю, віднаходження людиною себе самої, буттєвість, еволюційність тощо. Людська гідність ґрунтується також на принципі взаємозв'язку та взаємодії.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Див. також: 2.С.24

Органи держави

2.X.770. Теоретичні підходи до вивчення історії українського парламентаризму / І. З. Криховецький // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 69-75. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета дослідження — визначення теоретичних підходів та характеристика ключових понять в контексті вивчення історії українського парламентаризму, на прикладі представницьких орга-

нів влади створених в імперії Габсбургів другої половини XIX — початку XX ст. Методологічну основу дослідження склав комплекс загальнонаукових, спеціально наукових й історичних методів, а також принципи історизму та об'єктивності. Розкрито ключові теоретичні і категоріально-понятійні підходи до вивчення історії українського парламентаризму. Визначено етимологію поняття парламентаризм, а також історичну традицію становлення парламентських інституцій на теренах України в XIX — на початку XX ст. Запропоновано вважати, що витоки класичного парламентаризму на українських землях слід шукати в другій половині XIX ст., коли в Галичині та Буковині, під впливом конституційних перетворень було започатковано крайові сейми, що стали вищими представницькими органами влади в краї. Закономірно, що це не була українська форма парламентаризму, однак практичний досвід, одержаний українцями в стінах Галицького і Буковинського сеймів, а також імперського парламенту, був надзвичайно вагомим. Встановлено, що теоретичною основою дослідження діяльності Галицького сейму є поняття парламентаризм, нормотворча діяльність, алегат та ін. Усі вони, по-перше, вказують, що крайовий сейм був класичним прикладом представницького органу влади із вираженими законодавчими функціями. По-друге, доводять, що саме Галицький і Буковинський сейми були першими класичними парламентськими інституціями до роботи яких залучалися українські полі. Крім того, існування сеймів мало вагомий вплив і на тогочасне суспільство, адже існуюча виборча система передбачала залучення широких прошарків суспільства до політичних процесів.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.771. The legal status of the parliamentary opposition in Ukraine and the Republic of Poland: a comparative legal analysis / M. Golebiowski, M. Pyvovar // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 145-151. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Механізми взаємодії державної влади та опозиції у європейських державах пройшли свій шлях становлення та розвитку. За цим критерієм держави Європи можна поділити на сталі демократії з багатолітніми традиціями та молоді демократії, становлення яких відбулося на межі 80 — 90-х рр. XX ст. До першої групи можна віднести Францію, Іспанію, Португалію, Великобританію, країни Бенілюксу та Скандинавські держави. До другої — держави східної Європи: Польщу, Словаччину, Румунію, Болгарію, Угорщину, держави Балтії, Чехію. З числа країн Центрально-Східної Європи, які вступили на шлях демократизації серед яких Республіка Польща стала першою. Здійснено аналіз щодо правового статусу опозиції в Україні та Республіки Польща. Досліджено особливості законодавчого регулювання опозиції у Федеративній Республіці Німеччини в контексті досвіду для цих держав. Зосереджено увагу на тому, що правове регулювання механізмів взаємодії державної влади та опозиції відбувається переважно на рівні Регламентів парламентів, в яких врегульовується статус меншості. Встановлено, що в Україні та Республіці Польща відсутнє законодавче регулювання статусу опозиції та опозиційної діяльності на рівні спеціально прийнятого закону, проте опозиція одержує державну підтримку з боку офіційної державної влади. Доведено, що належним чином інституціалізована опозиція з чітким правовим статусом і належними конституційними та законодавчими гарантіями діяльності сприятиме впровадженню нових якісних відносин у взаємодії з органами державної влади. Зосереджено увагу на тому, що в Україні та Республіці Польща необхідно чітко закріпити на законодавчому рівні правовий статус опозиції на рівні спеціального закону. Доведено, що політико-правовими механізмами взаємодії державної влади та опозиції є: переговори, в тому числі за посередництвом політиків іноземних держав і представників міжнародних організацій; круглі столи; політичні консультації; укладання політико-правових угод (договорів, меморандумів, універсалів); звернення до міжнародних інституцій (Венеційська комісія, Рада Європи, ОБСЄ тощо).

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Державне управління. Адміністративне право

Адміністративне право

2.X.772. Адміністративно-правові заходи запобігання поширенню пандемії COVID-19: на прикладі України, Російської Федерації та Республіки Білорусь / Н. Бортник, К. Макачук // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 95-103. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Проаналізовано заходи, здійснювані урядами України, Російської Федерації та Республіки Білорусь у боротьбі з пандемією COVID-19. Розглянуто деякі питання діючих норм законодавства, що було впроваджено за нових обставин у цих державах.

Більшість країн світу не була готова до зміни об'єктивної правової реальності, яка мала бути статися з огляду на необхідність боротьби з пандемією. Існуюча нормативно-правова база виявилася недостатньою для того, щоб оперативно реагувати на виклики, які поставила перед державами інфекція COVID-19. З огляду на це, урядом України протягом стислого часу було прийнято низку рішень, спрямованих на формування єдиної державної позиції у боротьбі з пандемією. З березня 2020 і донині в Україні методом «спроб і помилок» на загальнодержавному рівні впроваджувалися і цілковитий локдаун, і так званий адаптивний карантин, і «карантин вихідного дня». Водночас позиція Білорусі, яку вона прийняла та реалізовувала з початку пандемії, є кардинально іншою від запропонованої більшістю держав світу: з весни до осені 2020 тут фактично не було введено ні карантину, ні заходів ізоляції та самоізоляції, ні інших істотних обмежень руху громадян. Рішення, що були та будуть прийняті урядами держав у наступні хвилі пандемії, стануть джерелом для майбутніх наукових розвідок, і зрештою нададуть змогу поставити комплексну оцінку діям, здійсненим у досліджуваній період.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.Х.773. Аналіз ризиків глобалізаційних процесів для безпечного середовища України / Р. Шай // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 103-107. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розглянуто проблемні питання, що стосуються ризиків, які спричиняють глобалізаційні процеси у світі, для національної безпеки України. Глобалізація є внутрішньо суперечливим процесом, оскільки, з одного боку, вона відкриває нові можливості для політичного та державно-управлінського дискурсу, а з другого — загострює наявні або породжує нові проблеми, які сьогодні визначають як «виклики». Фактично це форми загострення проблем, породжених попередніми етапами світового розвитку, що свого часу не знайшли належного вирішення у світовій державно-управлінській практиці. Безпосередньо це стосується проблем загального характеру, які пов'язані з появою нових факторів у світовому розвитку і які ставлять під питання можливості нормального функціонування механізмів відтворення суспільного життя, стабільності системи міжнародних відносин, сталості світоустрою. Процеси глобалізації дедалі більше впливають як на національну безпеку країн, так і на міжнародну безпеку. Саме вони визначають головні тенденції розвитку світової політики та економіки, а також призводять до кардинальних змін у міжнародному безпечовому середовищі, яке стає дедалі динамічнішим і суперечливішим. Процеси глобалізації перетворилися на найважливіший чинник впливу на безпеку та оборонну політику провідних країн світу на найближчу, середню та довгострокову перспективи, що ставить перед нашою державою нагальне завдання визначити та оцінити характер і значущість сучасних викликів і загроз для її національної безпеки. Негативні наслідки глобалізації значно більше вражають ту державу, яка залишилася поза межами простору розвинених країн світу, а Україна нині на стику тих країн, які одержують переваги від глобалізації, і тих, які зазнають її негативних наслідків.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.Х.774. Основні підходи до розуміння поняття «національна безпека» / Б. Мельниченко, Н. Фігель // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 68-72. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проаналізовано різні підходи до розуміння поняття «національна безпека» (НБ). Виявлено, що поняття «НБ» має велику кількість вимірів та аспектів, відмінність між якими полягає, зокрема, і у відповідних позиціях, з яких розглядається це питання. Встановлено, що у концентрованому вигляді концепція безпеки є системою офіційно прийнятих принципових поглядів держави та суспільства на цінності та інтереси, на способи та механізми захисту від потенційних і реальних загроз. З'ясовано, що у більшості наукових праць «НБ» визначають як захищеність (стан захищеності) життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, а під інтересами розуміють, як правило, сукупність потреб (без відповідних здібностей) того чи іншого суб'єкта безпеки (особистості, суспільства, держави тощо). Акцентовано, що важливим для розуміння суті НБ є визначення суб'єктів та об'єктів НБ. Зазначено, що основним суб'єктом НБ є держава, яка виконує свої функції у сфері НБ через органи законодавчої, виконавчої та судової влади, недержавні організації та громадян. Головними об'єктами НБ є громадяни (їх права та свободи), суспільство (його духовні та матеріальні цінності), держава (її конституційний устрій, суверенітет і територіальна цілісність). Зроблено висновок про те, що НБ — це багаторівневе та багатоконпонентне явище, що відображає стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від реальних і потенційних загроз. Вона тісно пов'язана з усіма аспектами життя людини, суспільства та держави як складовою їх існування і розвитку. Вона тісно пов'язана з усіма аспектами життя людини, суспільства та держави та є складовою їх існування і розвитку.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.Х.775. Правове регулювання альтернативної енергетики в Україні / Л. Мелех, О. Нагіряк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 159-166. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Наголошено, що настання епохи використання альтернативної енергетики (АЕ) — це не найближче майбутнє, а необхідність. Якщо раніше шкода, яка завдавалася зохвилинні природі, була мінімальною у зв'язку з порівняно незначним використанням традиційних енергоносіїв, то сьогодні ситуація є критичною. За різними підрахунками вчених передових країн нашої планети, запаси традиційних джерел АЕ вичерпаються вже через 25 — 70 років. Саме тому розвиток АЕ — це основне завдання кожної передової країни. На ХХ ст. припадо пікове навантаження нерозумного та недоцільного використання природних запасів нафти, вугілля, торфу, що, як наслідок, породило найглобальнішу проблему, з якою стикалось людство — тотальне забруднення планети. Вичерпання природних і звичних родовищ, знищення цілих екосистем океану та суші, винищення тваринного та рослинного світу: все це робиться тільки заради одного — збереження привілеїв використання електроенергії. Визначено, що «альтернативна енергетика» — це один із секторів енергетики, що забезпечує вироблення електричної, теплової та механічної енергії, а її одержання відбувається за допомогою використання та впровадження альтернативних (відновлюваних) джерел і новітніх розробок у цій сфері.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.Х.776. Правові засади інституалізації функціональної діяльності релігійних організацій / В. Чернописька, М. Шептицька // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 74-80. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

На основі чинного національного законодавства, сучасного наукового доробку вчених визначено та проаналізовано правові засади інституалізації функціональної діяльності релігійних організацій. З'ясовано, що релігійна організація набуває спеціальної правоздатності, позаяк здійснення нею правочинів, а теж інших юридично-значущих дій зумовлено виключно метою створення її не може їй суперечити, а межі діяльності визначаються не лише Законом, але і статутом і внутрішніми канонічними настановами. Правоздатність релігійних організацій полягає в немайновій, організаційній і майновій сферах їх діяльності. Констатовано, що релігійна організація є самостійним функціональним видом підприємницьких організацій, яку створено громадянами або юридичними особами з метою сповідування та поширення віровчення, зареєстровано у визначеному законодавством порядку як юридична особа приватного права, діє відповідно до своєї ієрархічної та інституційної структури, обирає, призначає та замінює персонал згідно зі своїми статутами. Зроблено висновок, що сучасне законодавство, яке регулює діяльність релігійних організацій, є доволі віддаленим від міжнародно-правових стандартів у цій сфері. Тому необхідно у найбільш стислий термін узгодити позиції зацікавлених сторін і прийняти нове законодавство, яке б відповідало міжнародно-правовим стандартам і сучасним правовим, економічним і соціальним реаліям.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Державний апарат управління

2.Х.777. Вплив концепції незначущості приватних інтересів людини і громадянина на систему державного управління / Є. О. Жукова // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 85-90. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета дослідження — визначення особливостей впливу радянської концепції незначущості приватних інтересів людини і громадянина у порівнянні з інтересами держави на систему державного управління. Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень, які базувалися на системному підході до вивчення явищ та процесів. Використовувалися історико-правовий та порівняльно-правовий методи, а також метод документального аналізу. Обґрунтовано, що системі управління часів входження Українських земель до складу СРСР було притаманне: нехтування принципом гуманізму, знецінення визначених у Конституціях СРСР і УРСР прав і свобод людини і громадянина; двоєдиний характер державного управління, в якому поєднувалися реальні владні повноваження єдиної у державі правлячої партії, і похідні від перших повноваження органів влади і місцевого самоврядування, які носили вторинний характер і не могли суперечити волі і рішенням комуністичної партії; заорганізованість та формальний характер багатьох управлінських процесів, що пояснювалося плановою економікою та відсутністю приватної власності на засоби виробництва і неможливістю внаслідок цього задіяти саморегульовні механізми ринкової економіки; відсутність ефективного зворотного зв'язку між вирішенням важливих питань державної політики і їх схваленням або несхваленням громадянами. Визначено особливості радянської концепції державного управління в аспекті її впливу на рівень захисту прав і свобод людини та

громадянина, рівень соціальної активності та відповідальності суспільства. Результати дослідження можуть бути використані у подальших адміністративно-правових дослідженнях проблематики публічного управління, під час підготовки лекцій та навчальних занять з адміністративного права.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.778. Державне управління розвитком інноваційного потенціалу України в сучасних умовах: монографія / Г. О. Дорошенко, В. Ю. Прокопенко, В. Ф. Пуртов, К. Г. Сердюков, В. Г. Лаптев, Г. І. Заднепровська; ред.: Г. О. Дорошенко; Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. — 206 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 170-188. — укр.

Досліджено напрями розвитку інноваційного потенціалу Харківської обл. Розроблено класифікацію всіх факторів, що негативно впливають на розвиток інноваційного потенціалу промислових підприємств, на підставі чого визначено, що процес розвитку інноваційного потенціалу регіону стикається з певними проблемами. Запропоновано методику оцінки інвестиційної привабливості промислових підприємств, на основі якої було виявлено найбільш суттєві фактори, що впливають на інвестиційну привабливість галузей (за великими та середніми підприємствами), та розроблено її комплексну оцінку. Розроблено методичне забезпечення оцінки інноваційного потенціалу промислового підприємства в контексті глобалізації. Досліджено перепони експортно-сировинної моделі інноваційного розвитку та нові орієнтири. Проаналізовано концептуальні основи управління розвитком інноваційного потенціалу. Висвітлено генезис підходів до визначення інновацій та інноваційного потенціалу економічної системи.

Шифр НБУВ: BA858134

2.X.779. Механізми державного управління вищою військовою освітою в Україні: монографія / А. І. Бестюк, В. І. Довгань, О. М. Маслій, Д. А. Арянцєва, Н. П. Захаркевич; Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба. — Харків: ХНУПС, 2021. — 234 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 199-220. — укр.

Здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове розв'язання прикладного наукового завдання, яке полягає у формулюванні комплексних науково обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного управління у сфері вищої військової освіти в Україні у відповідності до стратегії євроатлантичної інтеграції України та стандартів НАТО. Запропоновано перспективну модель системи вищої військової освіти в Україні з врахуванням стандартів підготовки військових спеціалістів НАТО, спрямовану на формування загальних та загально-професійних компетентностей військових кадрів в межах формальної освіти, а також формування військово-професійних та професійно-спеціальних компетентностей в межах неформальної освіти. Доведено, що механізмами реалізації такої моделі є закріплення рівнів неформальної військової освіти на законодавчому рівні, проведення інституційного аудиту професійної військової освіти у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти (ЗВО) з метою перевірки відповідності Директивам НАТО. Розроблено модель рейтингового оцінювання вищих військових навчальних закладів на основі шести груп вихідних індикаторів: профайл вузу; науково-дослідницька діяльність; навчання та викладання; міжнародна діяльність; трансфер знань; взаємодія зі стейкхолдерами. Практичне застосування такої моделі забезпечує можливість встановлення ступеня відповідності освітніх програм, які реалізуються у ЗВО, потребам обороноздатності держави та запитам Міністерства оборони України щодо формування особового складу збройних сил.

Шифр НБУВ: BA858082

2.X.780. Система органів публічного адміністрування в сфері дорожньої інфраструктури в Україні та шляхи її оптимізації / В. І. Пархета // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 53-58. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розкрито систему органів публічного адміністрування у сфері дорожньої інфраструктури України та визначено шляхи оптимізації їх діяльності, у тому числі з урахуванням результатів вітчизняної практики та прикладів ефективного менеджменту, схожих за аналогічними функціями органів публічної влади та суб'єктів делегованих повноважень у провідних зарубіжних країнах. Здійснивши аналіз системи органів публічного адміністрування у сфері дорожньої інфраструктури в Україні з'ясовано, що вона має досить чітку структурну побудову та побудована за зразком провідних країн світу. В той же час найбільшими проблемами функціонування даної системи є: доволі бюрократична та складна процедура передачі доріг загального користування до доріг місцевого значення; відсутність чіткого розмежування повноважень щодо адміністрування (розвитку, будівництва, ремонту та обслуговування) доріг загального користування, які проходять через населені пункти між Украавтодором та органами місцевого самоврядування; відсутність чіткої класифікації доріг за відповідними показниками та визначення суб'єктів їх публічного адміністрування. Одним із шляхів покращення публічного адміністрування дорожньої інфраструктури місцевого значення є створення підрозділу контролю за експлуатацією дорожньої інфраструктури (доріг, узбіч, пішохідних переходів, обмежувачів швидкості руху транспортних засобів) у місцевих радах та їх виконавчих органах, які будуть узгоджувати порядок експлуатації даних об'єктів, розробляти порядок відшкодування збитків за завдання їм матеріальної шкоди та встановлювати заходи юридичної (перед усім матеріальної) відповідальності за завдання їм шкоди, кошти, які будуть спрямовані на відновлення дорожньої інфраструктури.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.781. Сучасна парадигма публічного управління: практичний вимір для України / Б. Мельниченко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 104-109. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Проаналізовано особливості сучасної парадигми публічного управління. Звернено увагу на те, що сьогодні у світі існують різні моделі публічного управління: традиційна (бюрократична) модель управління («Old Public Management»), модель «Нового публічного менеджменту» («New Public Management»), модель «політичних мереж» («Policy Network»), модель «управління за цілями та результатами», модель «Good Governance», синергетична модель тощо. Вказано, що всі вони демонструють різноманітні підходи до розуміння публічного управління, його структури, принципів формування та функціонування, відносин із населенням, фізичними та юридичними особами, муніципальними органами тощо. Виявлено, що серед найвідоміших моделей управління, що зайняли своє місце серед теорій і практик управлінської діяльності, вирізняють 3: «Old Public Management», «New Public Management», «Good Governance». Наведено їх характеристики. Констатовано, що принципово новою моделлю управління є модель «Good Governance». Зазначено, що в сучасній Європі цю модель сформовано під очевидним впливом концепції прав людини. Вказано, що концепцію «Good Governance» варто розуміти як «рамкову» модель управління, в основі якої лежать 2 основних принципи побудови європейських держав — принцип демократії та принцип верховенства права. Підкреслено, що «Good Governance» не замінює попередні управлінські моделі, а охоплює їх у новому контексті рівноправних партнерських відносин. Констатовано, що ця багатогранна концепція є свого роду вершиною еволюції публічного управління, що ввібрала в себе все найкраще та найбільш результативне від попередніх теоретичних і практичних надбань демократичних реформ у країнах Європи. Зроблено висновок про те, що оптимальною моделлю управління державою в сучасних умовах є модель «Good Governance». Ця модель управління відповідає вимогам відкритого та справедливого суспільства і, головне, передбачає управління суспільством разом з активним залученням усіх його членів.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Див. також: 2.У.149, 2.У.248

Органи державного управління

2.X.782. Міжнародний досвід контролю органів місцевого самоврядування за діяльністю органів Національної поліції під час забезпечення публічної безпеки та порядку / С. С. Вітвіцький, Р. О. Ткаченко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 153-157. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто міжнародний досвід контролю органів місцевого самоврядування за діяльністю органів Національної поліції під час забезпечення публічної безпеки та порядку. Вказано, що правоохоронна діяльність держави є гарантією правопорядку та законності і забезпечується органами поліції, реформування правоохоронної діяльності в нашій країні і надає актуальність дослідженню громадського контролю за діяльністю органів поліції, як центрального органу виконавчої влади, на який покладено обов'язок боротьби з кримінальною прогиправною діяльністю, охорони публічного порядку, забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Зазначено, що вивчення міжнародного досвіду здійснення контролю за діяльністю органів поліції, державних органів, органів публічної адміністрації серед вчених різних галузей знань і держав немає єдиного підходу. Останній розглядається як із урахуванням негативних моментів, які не слід застосовувати у діяльності органів поліції нашої держави, так і позитивно, із урахуванням позицій, які можуть бути рекомендовані до застосування або впровадження в Україні, особливо в умовах глобалізаційного світу. Досвід європейських держав з розвинутою демократією надає змогу громадськості висловлювати поради, надавати рекомендації, оскаржувати дії посадових осіб публічної адміністрації, правоохоронних органів, вирішувати питання щодо суспільних умов життя та вдосконалення правового забезпечення державного і громадського життя, інших соціальних, культурних сфер діяльності держави та суспільства. Підсумовано, що у період реформування правоохоронних органів, важливим аспектом розбудови держави, основаною на європейських цінностях, є уникнення негативних наслідків реформування та перехід від тотального державного контролю до громадського контролю з урахуванням міжнародного досвіду. Взаємодія

органів поліції та громадськості є передумовою відкритості та громадського контролю.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.783. Організаційно-економічний механізм забезпечення спроможності територіальних громад в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / А. П. Кріпак; Міжрегіональна Академія управління персоналом. — Київ, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Наведено теоретико-методологічне узагальнення та нове вирішення актуального наукового завдання щодо визначення та наукового обґрунтування пріоритетних напрямів застосування організаційно-економічного механізму забезпечення спроможності територіальних громад (ТГ) у контексті реформи децентралізації в Україні. Здійснено історіографічний аналіз досліджуваної теми, вивчено підходи до конкретизації змісту основних понять. Розкрито теоретичні та правові аспекти формування спроможності громад, узагальнено сутнісні характеристики організаційно-економічного механізму забезпечення їх спроможності в Україні та світі. Висвітлено основні тенденції розвитку, зміцнення, вдосконалення механізмів організаційного та ресурсного забезпечення спроможності ТГ. Наголошено на необхідності застосування механізму співробітництва ТГ як альтернативи процесу їх укрупнення на основі представленої організаційно-функціональної моделі формування міської агломерації як центру «економічного зростання» та соціального й культурного розвитку спроможних ТГ. Концептуалізовано підходи до процесу стратегування і визначення організаційних та економічних напрямів стимулювання підвищення рівня спроможності ТГ. Розроблено концептуальну модель організаційно-економічного забезпечення спроможності ТГ, обґрунтовано ступінь використання її складових.

Шифр НБУВ: РА451600

2.X.784. Організаційно-правовий механізм забезпечення громадської (публічної) безпеки на територіальному рівні в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Н. С. Піх; Міжрегіональна Академія управління персоналом. — Київ, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Наведено теоретико-методологічне узагальнення та нове вирішення актуального наукового завдання щодо визначення та наукового обґрунтування пріоритетних напрямів формування і реалізації організаційно-правового механізму забезпечення громадської (публічної) безпеки на територіальному рівні в Україні. Узагальнено наукові підходи щодо організаційно-правового забезпечення громадської (публічної) безпеки та її впливу на сталий розвиток територій, розкрито феномен цього поняття. Здійснено політико-правовий аналіз загальних підходів до забезпечення громадської (публічної) безпеки у розвинених країнах світу. Розглянуто зарубіжний досвід організації охорони громадського порядку та профілактики правопорушень у населених пунктах. Визначено особливості організації діяльності поліцейських формувань із забезпечення громадської (публічної) безпеки у країнах ЄС і на американському континенті. Охарактеризовано загальний стан та особливості забезпечення громадської (публічної) безпеки, визначено роль органів місцевого самоврядування у цьому процесі. Розроблено концептуальну модель забезпечення громадської (публічної) безпеки на територіальному рівні.

Шифр НБУВ: РА451599

2.X.785. Регіональна політична еліта Львівщини: особливості становлення (1990 — 2019 рр.): / А. Ясінська // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 257-290. — Бібліогр.: 37 назв. — укр.

Досліджено особливості становлення регіональної політичної еліти Львівщини у період з 1990 р. до 2019 р. Основну увагу зосереджено на трьох завданнях: кого варто відносити до категорії «політичної еліти» Львівщини; які основні шляхи її формування, починаючи з періоду становлення України як держави і до сучасного етапу; якою є кількісна оцінка політичної еліти Львівщини. Зокрема, було визначено, кого варто вважати політичною елітою регіону. За допомогою використаного у дослідженні методу позиційного аналізу, було класифіковано регіональну політичну еліту на формальну та неформальну. Визначено, що формальна політична еліта займає певні посади у владній вертикалі, що формалізує її причетність до прийняття політичних рішень. Натомість неформальна еліта представлена особами, які, не займаючи керівних посад, формують певний тип відносин з масами, посідають вагомe місце у процесі прийняття важливих рішень та впливають на здійснення політичної влади в регіоні завдяки ресурсам, якими вони володіють (фінансовий капітал, авторитет, доступ до формування суспільної думки та маніпулювання нею тощо). Проаналізовано процес оновлення львівської формальної політичної еліти починаючи з 1990 р. та виявлено, що саме в цей період у регіоні спостерігаються зародки демократичних процесів та перехід до багатопартійності. Помічено, що досить часто регіональна політична еліта Львівщини використовувала представницькі органи області як стартовий майданчик для подальшого кар'єрного росту, що призводило до постійного руху та припливу нових облич. Досліджено, що серед неформальної політичної еліти найбільш потужною групою можна вважати бізнес-еліту, яка окрім фінансових важелів впливу часто використовує також маніпулювання громадською думкою через

доступ до медіа-ресурсів. Відзначено, що оновлення в цій групі еліти відбувається значно повільніше, ніж серед формальної політичної еліти. Особливо йдеться про кількісну оцінку регіональної політичної еліти Львівщини. Оскільки про конкретні кількісні підрахунки говорити важко, зазначено, що до цієї категорії можна віднести як відносно невелику когорту осіб (від кількох сотень), які контролюють більшість ресурсів та нав'язали міцні зв'язки на регіональному та загальнодержавному рівнях, так і значно розширили її кількістю осіб (до тисячі двохсот), серед яких найвпливовіші політики (народні депутати України), очільники та депутати місцевих рад, керівництво ОДА та її департаментів, голови регіональних організацій політичних партій та основні неформальні лідери в регіоні.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

2.X.786. The state of implementation the decentralization in Ukraine / S. Esh, D. Gerasimenko // *Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій.* — 2020. — 26, № 2. — С. 71-79. — Бібліогр.: 7 назв. — англ.

Розвиток місцевого самоврядування в Україні супроводжується процесами децентралізації, які справлено на ефективну діяльність органів місцевої влади та підвищення соціально-економічного рівня життя населення. Досліджено поточний стан реформи децентралізації в Україні. Обґрунтовано проблеми та ризики, які супроводжують процеси децентралізації за сучасних умов господарювання. Розглянуто зміни у нормативно-правовому регулюванні реформи децентралізації та їхній вплив на розвиток місцевого самоврядування. Здійснено аналіз сучасного стану та перспектив розвитку децентралізації, визначення суті та місії об'єднаних територіальних громад (ОТГ) у розвитку місцевого самоврядування; обґрунтовано оцінку проблем, які пов'язані з процесами децентралізації, та узагальнено перспективи подальшого розвитку ОТГ за сучасних умов господарювання. Під час дослідження процесів децентралізації використано загальнонаукові та спеціальні методи. За допомогою методів порівняння та групування проаналізовано процеси створення ОТГ, за допомогою статистичного методу порівняно динаміку формування ОТГ за територіальним принципом і проведено обробку економічних даних щодо фінансових ресурсів громади. Методологія системного підходу передбачає комплексне вивчення факторів, які супроводжують процеси децентралізації та впливають на них. Під час розробки висновків і рекомендацій використано метод узагальнення. Описано динаміку формування ОТГ протягом п'яти років; проаналізовано базові та додаткові критерії, необхідні для визначення спроможності громади; проведено порівняльну характеристику спроможності громад областей України; обґрунтовано рейтинг спроможності.

Шифр НБУВ: Ж69879

Див. також: 2.Y.195, 2.Y.208, 2.Y.380, 2.Y.404, 2.Y.411, Y.415

Державна служба

2.X.787. Міжнародні інтегральні показники оцінки ефективності роботи державних службовців у країнах ЄС / Н. Ю. Подольчак, М. К. Хім // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка».* Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 59-70. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Досліджено основні загальноприйняті показники оцінювання окремих аспектів діяльності державного управління, які застосовують у міжнародній практиці. За допомогою інструментів бенчмаркінгу виконано порівняльний аналіз цих показників у деяких країнах ЄС, а також тенденції ефективності роботи та професійного та особистісного розвитку державних службовців у цих країнах. Встановлено чинники впливу на вибрані показники ефективності та наведено рекомендації щодо того, як їх можна підвищити, запропоновано стратегії та практики, які допомогли б досягти найвищої результативності. Досліджено досвід інших країн, що вже імплементували зміни, актуальні для нас сьогодні.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

2.X.788. Особливості застосування Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII щодо соціальних гарантій державних службовців / К. Г. Шаповалова // *Держава та регіони.* Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 41-45. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано теоретико-правову проблему правового регулювання соціального захисту державних службовців в сучасних умовах інформаційних комунікацій та євроінтеграції України, яка полягає у невизначеності доктринальних підходів щодо визначення поняття соціальний захист, і, як наслідок, у недосконалості чинного законодавства щодо врегулювання відносин соціального захисту державних службовців. Розкрито проблему невиконання на практиці деяких із закріплених чинним Законом України «Про державну службу» соціальних гарантій державних службовців. Деталізовано її зміст та специфіку. Запропоновано аргументацію щодо шляхів її вирішення. Сформульовано конкретну законодавчу пропозицію. Досліджуючи проблеми правового регулювання соціального захисту державних службовців

в сучасних умовах інформаційних комунікацій та євроінтеграції України, у роботі зазначено, що здебільшого норми Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII відповідають європейським принципам і належним чином врегульовують основні питання державної служби. Але з іншої сторони, окремі положення даного нормативно-правового акту, у тому числі й пов'язані із регулюванням соціального захисту державних службовців, потребують суттєвого удосконалення. Саме це в сучасних умовах інформаційних комунікацій та євроінтеграції України і зумовлює необхідність дослідження теоретико-практичних проблем правового регулювання соціального захисту державних службовців. У роботі обговорено аспект щодо дослідження проблем правового регулювання соціального захисту державних службовців протягом усього періоду формування вітчизняної системи державної служби, не лише у контексті проблем чинного на сьогодні Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII, а й у контексті проблем Законів України «Про державну службу» від 16.12.1993 № 3723-XII та від 17.11.2011 № 4050-VI. Зазначено, що сучасні умови мають безосередній вплив на визначення окремих недоліків чинного Закону України «Про державну службу». Наголошено на складності нормативно-правового регулювання соціального захисту державних службовців, так як інститут соціального захисту державних службовців складає: оплату праці, різноманітні заохочення за сумлінну працю, відпустки; соціально-побутове забезпечення; пенсійне забезпечення і грошова допомога тощо. Очевидною є складність забезпечення якості правового регулювання кожного із них.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.789. Ресурси особистості як чинник стресостійкості державних службовців / І. М. Дорош // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2. — С. 144-152. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Здійснено теоретичний аналіз змісту ресурсної концепції стресу, визначено важливість прикладного застосування цього підходу в галузі вітчизняного публічного управління, який може стати підґрунтям для вирішення проблем підвищення рівня стресостійкості державних службовців. Для цього наведено модель професійного стресу, що запропонував Дж. Грінберг, яка надає можливість зрозуміти важливість особистісних характеристик працівника для конструктивного вирішення стресових ситуацій. Розкрито також зміст поняття «копінгу» як своєрідного типу подолання стресової ситуації, стратегії поведінки. Розглянуто базову класифікацію копінг-стратегій, яку запропонували Р. Лазарус і Фолкман, а також низку конкретних стратегій копінгу, що характеризують базові класифікаційні групи. В ході аналізування результатів власних емпіричних досліджень встановлено, що забезпечення високого рівня стресостійкості державних службовців — результат вдалого поєднання наявних особистих ресурсів фахівця на етапі його працевлаштування з постійним саморозвитком, навчанням, набуттям досвіду тощо.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

Адміністративна юстиція

2.X.790. Громадський контроль за діяльністю поліції: монографія / Р. В. Миронок; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. — Дніпро: Біла К. О., 2020. — 135 с. — Бібліогр.: с. 119-135. — укр.

Досліджено правові засади, форми реалізації та напрями удосконалення громадського контролю за діяльністю поліції. Розкрито правову суть громадського контролю за діяльністю Національної поліції. Визначено особливості його здійснення та виокремлено напрями удосконалення чинного законодавства в сфері його реалізації. З'ясовано соціальну зумовленість громадського контролю за діяльністю поліції, стан його наукового аналізу та правового забезпечення в Україні. Визначено поняття та розкрито зміст громадського контролю за діяльністю поліції. Виокремлено суб'єкти громадського контролю за діяльністю поліції та проаналізовано їх повноваження в цій сфері. Вивчено зарубіжний досвід правового забезпечення та організації громадського контролю за діяльністю поліції та визначено шляхи його впровадження в Україні. Проаналізовано процесуальний порядок реалізації форм громадського контролю за діяльністю поліції в Україні та виокремлено низку пропозицій щодо внесення законодавчих змін з метою покращання процесуальних засад здійснення громадського контролю за діяльністю поліції в Україні.

Шифр НБУВ: ВА85844

2.X.791. Законодавство України про адміністративні правопорушення як засіб реалізації адміністративно-деліктної політики / Н. Лесько // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 129-134. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

З позиції методології системного аналізу в контексті чинного законодавства та теоретичних поглядів учених розглянуто законодавство України про адміністративні правопорушення як засіб реалізації адміністративно-деліктної політики (АДП). Досліджено поняття «АДП», що розглядається як діяльність держави,

пов'язана з загальнодержавною політикою, наділена комплексом правових та організаційних засобів, об'єднаних спільною метою — забезпечити зниження адміністративної деліктності у різних сферах діяльності публічної адміністрації, вдосконалення механізму охорони та захисту прав, свобод, законних інтересів учасників публічно-правових відносин, усунення причин та умов, що сприяють виникненню адміністративних правопорушень. Концетральне опрацювання змісту АДП і систематичне уточнення повинні обов'язково охоплювати: результати моніторингу правозастосовної практики у динаміці; дослідження проблем, що виникають у діяльності суб'єктів адміністративної юрисдикції щодо реалізації адміністративно-деліктного законодавства; аналіз результатів декриміналізації складів правопорушень за останні 20 років; максимальне врахування критеріїв адміністративної деліктності під час формування адміністративно-деліктних норм; дослідження ефективності законодавства про адміністративні правопорушення, наслідки застосування, досягнення цілей адміністративних покарань. Законодавство України про адміністративні правопорушення є засобом реалізації АДП, яка є організованою державно-владною діяльністю всіх гілок влади щодо здійснення на системній основі взаємопов'язаного комплексу організаційних, правових, пропагандистських, соціально-економічних та інших заходів із протидії адміністративній деліктності.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.792. Удосконалення правових основ державного нагляду за дотриманням орендарями України вимог екологоощадного землекористування та охорони земель / О. В. Овчаров, В. М. Власовець // Інженерія природокористування. — 2020. — № 4. — С. 100-113. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Проаналізовано стан землекористування в товарному сільськогосподарському виробництві. Наведено дані суттєвого погіршення кількісних та якісних характеристик сільськогосподарських земель. Зазначено серйозну недосконалість законодавчо-правового супроводу питань оренди земель і державного нагляду за правильністю землекористування. Мета роботи — розробка пропозицій із вдосконалення державного нагляду за виконанням орендарями вимог щодо збереження родючості ґрунтів, в тому числі й за рахунок впровадження науково обґрунтованих законодавчих пропозицій.

Шифр НБУВ: Ж101173

2.X.793. Фінансове шахрайство в бюджетній сфері: економічна сутність і різновиди / Г. В. Возняк // Бізнес Інформ. — 2020. — № 4. — С. 334-339. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Поширення процесів фінансового шахрайства впродовж останнього десятиліття у всіх галузях економіки набуло особливої значущості, позаяк ця проблема стала однією із ключових загроз економічній безпеці нашої країни. А тому відшукування методів виявлення, протидії та нейтралізації загроз національній безпеці держави, спричинених наслідками фінансового шахрайства, є своєчасним напрямом наукових пошуків. У цьому сенсі бюджетна сфера є прискіпливим об'єктом уваги шахраїв, що актуалізує озвучену проблему. Обґрунтовано теоретичні засади фінансового шахрайства в бюджетній сфері, аналіз і систематизація його видів, окреслення напрямів протидії. З'ясовано суть поняття «фінансове шахрайство», обґрунтовано авторське бачення поняття «фінансове шахрайство в бюджетній сфері», яке розкривається з позиції комплексного підходу та максимально інтегрує погляди науковців. Запропоновано тлумачити це поняття як допущені порушення законодавства та бюджетної дисципліни з метою одержання власної вигоди чи третіх осіб, що призвели до втрати чи недоотримання коштів у бюджет, і розкрадання державного та комунального майна. Визначено методи здійснення фінансового шахрайства в бюджетній сфері й особливості прояву. Наведено його елементи, до яких запропоновано віднести: мету здійснення, область виникнення та широту охоплення. Запропоновано типологію фінансового шахрайства в бюджетній сфері. Наголошено, що найбільш поширеними видами фінансового шахрайства в бюджетній сфері є шахрайство з метою заволодіння бюджетними коштами та порушення бюджетного законодавства без ознак розкрадання. До таких слід віднести нецільове використання бюджетних коштів, незаконні витрати, а також шахрайство із тендерними закупівлями та заволодіння бюджетними коштами.

Шифр НБУВ: Ж14572

Управління у сфері адміністративно-політичної діяльності держави

Управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку

2.X.794. Національна гвардія України як правоохоронний орган: посіб. для закладів вищ. освіти / В. О. Заросило, А. М. Кислий, Ю. Г. Севрук, І. В. Леоненко, О. І. Козаченко, В. В. Заросило, В. С. Давиденко, О. В. Колос, О. М. Капля, Ю. Г. Коросташевець, С. А. Подоляка, В. Л. Грохольський, М. І. Ануфрієв, К. В. Муравйов,

І. А. Муравйова, В. А. Бортник, С. В. Князев, А. М. Талах, Д. І. Минюк, Ф. М. Медвідь, В. М. Барановська, О. Х. Юлдашев, Т. Б. Аріфходжаєва, С. Г. Гордієнко, К. В. Мамай, М. П. Стрельбицький, А. М. Стрельбицька, Я. В. Стрелюк, В. Г. Фатхутдінов, Н. П. Бортник, Т. В. Євчук, Х. Агаєв, Н. В. Заросило, О. В. Добрава, Є. В. Бондаренко, О. Г. Бондаренко, І. В. Сервецький, Ю. П. Тимошенко, М. М. Перепелиця, В. А. Мазійчук, В. І. Олійник, М. М. Ніконов, В. І. Божик, О. В. Ігнатюк, О. В. Дудник, В. А. Дашкевич, Ю. М. Слива, В. А. Веклич, В. О. Швець, В. Ю. Крупей, І. С. Басова, В. О. Тімашов, А. Ю. Скоробогатова, С. В. Паламарчук, В. О. Басс, К. М. Подлегаєв, Н. О. Гольдберг, В. О. Вацюк, І. С. Яковець, О. С. Саїнчин, І. С. Сиводед, С. М. Князев, О. Г. Михайлик, В. С. Шевченко, Л. В. Сорокіна, М. В. Романюк, К. П. Швець, С. О. Лисенко, Г. О. Куртакова; ред.: В. О. Заросило, А. М. Кислий; Міжрегіональна Академія управління персоналом. — Київ: Людмила, 2022. — 103 с. — Бібліогр.: с. 90-93. — укр.

Систематизовано основні нормативні акти, які стосуються діяльності Національної гвардії України, а також висвітлено її діяльність у сфері охорони правопорядку. Зазначено, що матеріали посібника ґрунтуються на нормах Конституції України, Законів України та інших законодавчих і відомчих нормативно-правових актів у сфері діяльності Національної гвардії України. Розкрито теоретичні питання створення спеціальних підрозділів для підтримання внутрішньої безпеки. Висвітлено історію виникнення спеціальних підрозділів внутрішньої безпеки в різних країнах та зміну їх функцій. Увагу приділено системі та діяльності внутрішніх військ під час Революції Гідності.

Шифр НБУВ: ВА858387

2.Х.795. Національна поліція України: посіб. для закладів вищ. освіти / В. О. Заросило, А. М. Кислий, Ю. Г. Севрук, І. В. Леоненко, В. В. Заросило, В. С. Давиденко, О. В. Колос, О. М. Капля, Ю. Г. Коросташевець, С. А. Подоляка, В. Л. Грохольський, М. І. Ануфрієв, К. В. Муравйов, І. А. Муравйова, В. А. Бортник, С. В. Князев, А. М. Талах, Д. І. Минюк, Ф. М. Медвідь, В. М. Барановська, О. Х. Юлдашев, О. О. Бандурка, Т. Б. Аріфходжаєва, С. Г. Гордієнко, К. В. Мамай, М. П. Стрельбицький, А. М. Стрельбицька, Я. В. Стрелюк, В. Г. Фатхутдінов, Н. П. Бортник, Т. В. Євчук, Х. Агаєв, Н. В. Заросило, О. В. Добрава, Є. В. Бондаренко, О. Г. Бондаренко, І. В. Сервецький, Ю. П. Тимошенко, М. М. Перепелиця, В. А. Мазійчук, В. І. Олійник, М. М. Ніконов, В. І. Божик, О. В. Ігнатюк, О. В. Дудник, В. А. Дашкевич, Ю. М. Слива, В. А. Веклич, В. О. Швець, В. Ю. Крупей, І. С. Басова, В. О. Тімашов, А. Ю. Скоробогатова, С. В. Паламарчук, В. О. Басс, К. М. Подлегаєв, Н. О. Гольдберг, В. О. Вацюк, І. С. Яковець, О. С. Саїнчин, І. С. Сиводед, С. М. Князев, О. Г. Михайлик, В. С. Шевченко, Л. В. Сорокіна, М. В. Романюк, О. І. Козаченко, К. П. Швець, С. О. Лисенко, Г. О. Куртакова; Міжрегіональна Академія управління персоналом. — Київ: Людмила, 2022. — 187 с. — укр.

Систематизовано основні нормативні акти, які стосуються діяльності Національної поліції України, а також висвітлено її діяльність у сфері охорони прав і свобод фізичних та юридичних осіб. Зауважено, що матеріали посібника ґрунтуються на нормах Конституції України, Законів України та інших законодавчих і відомчих нормативно-правових актів у сфері діяльності Національної поліції. Розглянуто історію виникнення поліції та її функцій. Розкрито конституційні принципи діяльності Національної поліції. Подано інформацію про повноваження Національної поліції, заходи примусу, які використовуються поліцейськими та правила їх використання. Увагу приділено громадському контролю за діяльністю Національної поліції, соціальному захисту поліцейських, міжнародному співробітництву Національної поліції.

Шифр НБУВ: ВА858382

2.Х.796. Правові аспекти реформування системи МВС України: сучасні виклики та шляхи вирішення / Т. Гарасимів // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 48-55. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Визначено та проаналізовано правові проблеми організаційної та функціональної структури МВС України у контексті національного реформування. Широкомасштабні реформи в Україні було розпочато саме з МВС, зокрема з ухвалення 22 жовтня 2014 р. Конвенції першочергових заходів реформування системи МВС і Стратегії розвитку органів внутрішніх справ (ОВС) України. Стратегія розвитку ОВС України та Концепція першочергових заходів реформування системи МВС заслуговують на позитивну оцінку, втім, їм притаманні суттєві недоліки, що містять загрозу зриву не тільки термінів виконання, але й досягнення задекларованих цілей, що актуалізує потребу у дослідженні діяльності ОВС на сучасному етапі. Нині до системи органів МВС входять: Національна поліція України; Державна прикордонна служба України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Національна гвардія України; Державна міграційна служба України; Головний сервісний центр МВС України. Визначальні виклики, які сьогодні постали перед органами МВС,

безпосередньо пов'язані з компетентністю щодо забезпечення безпеки громадян і суспільства, здатністю протистояти злочинності, забезпечувати якісні та прозорі сервіси для соціуму. Звідси, актуальним залишається питання вдосконалення управлінської діяльності в системі МВС. Функціонування системи МВС в умовах динамічних змін і невизначеного середовища вимагає пошуку нових оптимальних підходів до управлінської діяльності, орієнтованих на швидку адаптацію до нових реалій.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.Х.797. Роль правових переваг у реалізації правоохоронної діяльності держави та профілактиці протиправної поведінки / О. В. Скочиляс-Павлів // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 125-132. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз ролі правових переваг у реалізації правоохоронної діяльності держави та профілактиці протиправної поведінки. Методику дослідження представлено сукупністю філософських та загальнонаукових методів, серед яких: термінологічний, логіко-семантичний, функціональний, системно-структурний, формально-юридичний, порівняльно-правовий. Для мотивації ініціативної особи в умовах європейської інтеграції мають використовуватися більш гнучкі феномени. Характерним прикладом виступає правова перевага. Встановлено, що закріплення переваг як юридичних засобів правоохоронної політики держави забезпечує: гарантії диференційованого підходу при притягненні до відповідальності різних суб'єктів за рахунок реалізації їх особливого правового статусу (переваги у формі імунітету); проведення максимально ефективного державної фінансово-економічної, соціальної та фіскальної політики, стимулювання дотримання фінансової дисципліни (пільга); режим дозволу за рахунок створення умов максимального сприяння, що сприяє досягненню результатів державної, службової та громадської діяльності суб'єктів відносин (привілей). В процесі дослідження встановлено, що теоретико-правове осмислення правових переваг (імунітетів, привілеїв, пільг) у контексті правоохоронної діяльності держави збагачує знання про дані явища, уточнює категоріальний апарат, виявляє нові грані зіткнення, у тому числі з іншими правовими феноменами. Подібне дослідження зумовлено практичними цілями та завданнями. Це пояснюється тим, що існування та законодавче закріплення правових переваг, їх практична реалізація та застосування права найчастіше обумовлені втіленням правоохоронної політики держави.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.Х.798. Спеціальні служби України від найдавніших часів і до сьогодення: у 5 т. Т. 4. **Діяльність Служби безпеки ОУН(Б) та спеціальних підрозділів УПА (1940 — 1955)** / Я. М. Антонюк; ред.: В. А. Смолій, О. Ф. Белов, Т. В. Вронська, В. М. Даниленко, О. Є. Лисенко, О. С. Рубльов, В. С. Степанков, О. Н. Яриш; Галузевий державний архів Служби безпеки України, НАН України, Інститут історії України, Національна академія Служби безпеки України. — Київ: 7БЦ, 2022. — 535 с.: іл. — укр.

Розкрито розвідувальну, контррозвідувальну, оперативно-облікову, агітаційно-викривальну, судово-дисциплінарну, диверсійно-терористичну, охоронну, оперативно-бойову, навчально-виховну діяльність, кадровий склад і розвиток мережі Служби безпеки Організації українських націоналістів (бандерівців) та спецпідрозділів Української повстанської армії упродовж 1940 — 1955 рр. Зазначено, що основу дослідження становлять невідомі широкому загалу документи з фондів центрального та регіональних архівів Служби безпеки України.

Шифр НБУВ: В356738/4

Див. також: 2.Х.782, X.865

Форми, методи та функції управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку

2.Х.799. Виявлення і моніторинг потенційно небезпечних пожеж на території України за даними супутникового сканування / А. В. Орещенко, В. І. Осадчий, М. В. Савенць, В. О. Балабух // Вісн. НАН України. — 2020. — № 11. — С. 33-44. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Наведено класифікацію систем виявлення та моніторингу пожеж, зокрема лісових, за способом збору даних про пожежі. В Українському гідрометеорологічному інституті ДСНС України та НАН України розроблено методику геокодування даних щодо викидів тепла, які надходять зі штучних супутників Землі, з метою одержання відомостей про географічні об'єкти, на території яких зафіксовано ці викиди, а також оригінальну методику виявлення лісових та інших потенційно небезпечних пожеж. На основі цих методик створено картографічно-аналітичну систему моніторингу викидів тепла та виявлення потенційно небезпечних пожеж, яка успішно пройшла випробування і використовується в оперативній діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Х.800. Митна безпека: її сутність і місце в системі національної безпеки держави / О. В. Костяна // Бізнес

Інформ. — 2020. — № 11. — С. 76-82. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — визначення суті категорії «митна безпека» та її місця в системі національної безпеки держави. Проаналізовано категорію «митна безпека» та її основні складові частини. Розглянуто підходи до трактування даної категорії відповідно до вітчизняного законодавства та згідно з поглядами провідних вітчизняних і зарубіжних науковців. Визначено формулювання, на яке доцільно спиратися в подальших дослідженнях. Розглянуто суміжну категорію «митні інтереси держави» в контексті аналізу категорії «митна безпека», визначено та згруповано основні види митних інтересів України на сучасному етапі, а також наведено їх графічне представлення. Встановлено, що сфера всіх митних інтересів держави полягає в площині досягнення певних економічних результатів та дотримання митного законодавства суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та контролюючими органами. Важливим кроком держави в цьому напрямку буде закріплення переліку митних інтересів на законодавчому рівні, адже наразі він не прописаний в українських законодавчих актах. Проаналізовано роль та місце митної безпеки України в системі національної безпеки держави, у результаті чого визначено, що митна безпека належить до складу такої частини національної безпеки, як економічна безпека. І хоча у вітчизняній практиці розрахунку рівня економічної безпеки митну безпеку не виокремлено як окрему частину економічної безпеки, факт зв'язку економічної безпеки з митною є беззаперечним, оскільки митні інтереси держави, стан захищеності яких і формує митну безпеку, полягають саме в економічній площині. З'ясовано, що митна безпека є пов'язаною з майже всіма складовими частинами економічної безпеки, однак найбільш тісний зв'язок спостерігається між митною та фінансовою безпекою, а також між митною та зовнішньоекономічною безпекою.

Шифр НБУВ: Ж14572

2.X.801. Особливості мотивування працівників митних органів / Л. М. Ганас, О. І. Дорош, Л. В. Білець // Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. — 2020. — 2, № 1. — С. 13-20. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проаналізовано інструменти мотивування працівників митниці, описано основні види матеріальних і нематеріальних стимулів, які застосовують щодо працівників митних органів, і порядок їх застосування. Визначено також інструменти демотивування як важливих складових управління персоналом і надано рекомендації щодо покращання системи мотивування для підвищення мотивації митників і збільшення їх трудової активності.

Шифр НБУВ: Ж101837

2.X.802. Податкове та митне право: навч.-метод. посіб. / І. І. Бабін, В. А. Вдовічен; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. — 107 с.: табл. — укр.

Зазначено, що за умова розвитку ринкових відносин, вступу України до Світової Організації Торгівлі, підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, податкове та митне законодавство України зазнало суттєвих змін, податки, в тому числі мито, набули значення основного джерела формування публічних фондів грошових ресурсів, а мито стало одним з ефективних інструментів у здійсненні міжнародної торгівлі, захисті національного товаровиробника, налагодженні економічної та політичної співпраці між державами. Наголошено, що знання і розуміння суті й особливостей податкового та митного права на сьогодні є однією з необхідних компетенцій сучасного кваліфікованого юриста. Представлено програму навчальної дисципліни "Податкове та митне право", що передбачає вивчення сучасної системи податків і зборів України, особливостей та юридичної конструкції кожного її елемента, підстави виникнення та припинення податкового зобов'язання, податкових процедур, контролю та відповідальності, а також правової природи митного контролю, специфіки митного оформлення та декларування, види митних режимів та правового регулювання пропуску та переміщення через митний кордон України осіб, робіт, товарів та послуг. Акцентовано увагу на необхідності вивчення навчального матеріалу з дисципліни, що надасть змогу опанувати теоретичні основи знань і набути практичних навичок, зокрема, щодо вибору оптимальної моделі оподаткування і шляхів зниження податкових ризиків виходячи зі сфери господарської діяльності, побудови стратегії податкового планування, консультування з питань трансфертного ціноутворення, захисту від неправомірного коригування митної вартості імпортованих товарів, навчитись використовувати їх у життєвих ситуаціях, які вимагають прийняття юридично грамотних рішень, кваліфіковано здійснювати правозастосування у сфері податкових та митно-правових відносин.

Шифр НБУВ: ВА858571

Див. також: 2..Ц.966

Правове регулювання у сфері охорони здоров'я

2.X.803. Законодавча основа реалізації процесу виробництва та використання інуліну в нашій державі / В. І. Боцюрко,

Р. П. Луцький, В. Д. Касянчук, М. П. Луцька // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 158-164. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета дослідження — проведення аналізу чинного законодавства у сфері виробництва і використання інуліну, а також у встановленні правових механізмів удосконалення засадничих основ позитивного права в практичній площині виробничого процесу. Задля досягнення поставленої мети проводили комплексний аналіз наявної інформації стосовно аналізованої проблеми і сформували на їх основі висновки та пропозиції. Встановлено лікувально-профілактичні властивості інуліну, а також проведено аналіз сучасних технологічних методів його виробництва. Вперше здійснено систематизування та узагальнення рівнів правового регулювання у сфері виробництва і використання інуліну, зокрема в контексті застосування цього продукту як сировини для виробництва продукції функціонального харчування з метою зміцнення імунної системи і ефективної боротьби з різного роду захворюваннями.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.804. Наукові підходи до розуміння медичного права як окремої нової галузі / П. Білик // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 36-42. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано наукові погляди на галузеву самостійність медичного права та зроблено висновки. Зазначено, що правовідносини, які входять до предмета медичного права, доцільно виокремити у дві групи. Перша група представлена тими відносинами, що виникають під час здійснення медичної діяльності задля надання медичної допомоги, тобто це відносини між лікарем і пацієнтом під час здійснення першим діагностичних, лікувальних і профілактичних заходів. Вони є основою відносин у сфері медицини. До другої групи відносин належать відносини, пов'язані з наданням медичної допомоги, зокрема, у сфері внутрішньої організації надання медичних послуг, обов'язкової медичного страхування, зі здійснення контролю та нагляду у сфері охорони здоров'я, ліцензування та акредитації медичних організацій тощо. Запропоновано такі відносини назвати організаційно-правовими у сфері медицини, позаяк вони є основою виникнення відносин під час реалізації медичної діяльності щодо надання медичної допомоги та забезпечують її якісне надання. Доведено, що медичне право є самостійною комплексною галуззю права, що сформувалася на межі профільюючих галузей права (якими є цивільне, адміністративне право, право соціального забезпечення), предметом якої є суспільні відносини, які постають у процесі реалізації медичної діяльності щодо надання медичної допомоги, та організаційно-правові відносини у сфері медицини. В основу їх правового регулювання покладено комбінований (імперативно-диспозитивний метод). Отже, усвідомлення самостійної галузеві належності медичного права сприятиме його подальшому розвитку, вдосконаленню правового регулювання окремих галузевих інститутів, запровадженню нових механізмів охорони та захисту прав та інтересів суб'єктів у сфері охорони здоров'я.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.805. Правове регулювання трансформації медичної системи України на ринкових засадах / П. В. Іванчов // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 102-110. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано інструменти правового методу впливу державного управління на суб'єктів медичної системи, заснованої на ринкових засадах. Систематизовано нормативно-правові акти, що регулюють діяльність і відносини у сфері охорони здоров'я. Проаналізовано основні недоліки існуючого правового забезпечення реформування системи охорони здоров'я в Україні. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання трансформації медичної системи України на ринкових засадах.

Шифр НБУВ: Ж23291

2.X.806. Правові проблеми сучасної трансформації охорони здоров'я — 2022: зб. матеріалів наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 26 — 27 трав. 2022 р. / ред.: Ю. М. Колесник, М. А. Аніщенко, О. Г. Алексеев, Л. С. Гамбург; Запорізький державний медичний університет. — Запоріжжя: ЗДМУ, 2022. — 136 с.: іл. — укр.

Представлено матеріали тез доповідей, що виражають теоретичні та практичні правові проблеми сучасної трансформації охорони здоров'я. Науковцями та практиками галузі правознавства й охорони здоров'я з різних регіонів України та з інших держав обговорено коло професійних інтересів, правові питання медицини та фармації. Розглянуто окремі аспекти юридичного змісту медичної послуги; актуальність впровадження правових основ телемедицини в навчальний процес у закладах вищої медичної освіти України; методичні засади здобуття студентами практичних навичок із захисту прав пацієнтів при вивченні навчальної дисципліни «основи біоетики та біобезпеки». Окреслено особливості протидії медичній корупції в Україні, протидію корупційним схемам обігу гуманітарної допомоги як окремий напрям державної антикорупційної політики в сфері охорони

здоров'я. Наголошено на забезпеченні осіб з інвалідністю технічними засобами реабілітації в Україні. Надано соціологічну оцінку відношення фармацевтичних працівників до юридичної відповідальності.

Шифр НБУВ: ВА858099

Правове регулювання у сфері соціального забезпечення

2.X.807. Види соціального забезпечення молоді / А. Р. Черниш // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 35-40. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто теоретичні питання видів соціального забезпечення молоді — соціальні допомоги, пенсії, соціальні послуги та пільги. Розглянуто різні підходи науковців щодо визначення та змісту категорій соціального забезпечення молоді. Зазначено, що побутова громадянського суспільства передбачає оптимізацію соціальних взаємодій людини, підготовку підростаючого покоління до реалій сучасного життя, формування соціального забезпечення молоді. Запропоновано перелік видів соціального забезпечення молоді та особистості соціального забезпечення молоді. Зазначено й охарактеризовано підходи до формування соціальної політики держави щодо соціального забезпечення молоді. Зазначено, що досягнення суспільної гармонії в країні в цілому безпосередньо пов'язано з вирішенням державою найгостріших проблем суспільства, якою є описана авторами в межах предмету даного дослідження. Визначено соціальні ризики і безробіття; малозабезпеченість; втрата працездатності: постійна і тимчасова; втрата годувальника (смерть), тобто це ймовірні події, які породжуються об'єктивними соціально-значимими причинами і призводять до втрати заробітку особи, зниження доходів нижче прожиткового мінімуму, необхідності в медичній допомозі та інших соціальних послугах. Молоддю однаково відчуваються ті ж самі труднощі та складні життєві ситуації, що й іншими групами суспільства. Так, перед ними виникають потреби у самовизначенні та пошуку свого місця у суспільстві, профорієнтації, освіті та подальшій зайнятості, забезпеченні житлом, медичною допомогою та іншими соціальними гарантіями. У свою чергу, види соціального забезпечення молоді — своєрідний інструмент покращання соціального становища даної категорії осіб, профілактики та подолання соціальних ризиків, з якими вони можуть зіштовхуватися протягом життя, зниження їх впливу на життєдіяльність, адже за їх допомогою, серед іншого, значною мірою визначається рівень життя української молоді. Питання поняття та визначення кола видів соціального забезпечення в межах науки права соціального забезпечення наразі залишається дискусійним.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.808. Ретроспективно-правовий аналіз генезису вітчизняного соціального законодавства / У. Бек // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 135-142. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Простежено генезис та еволюцію вітчизняного соціального законодавства та визначено особливості кожного з його етапів. Аналіз передумов зародження соціального законодавства на території України надає змогу виокремити такі етапи його історичного розвитку: перший етап — епоха Київської Русі (X — XII ст.), другий період — епоха перебування українських земель у складі Великого Князівства Литовського, Російської імперії, Речі Посполитої, Австро-Угорщини та інших держав (XVI — перша половина XX ст.), третій період — епоха перебування України у складі СРСР (1917 — 1991 рр.). Період перебування українських земель у складі СРСР розподілено на 2 етапи: до та після Другої світової війни, позаяк вона суттєво змінила державні пріоритети щодо розвитку соціального законодавства. Однак основні принципи залишались чинними: зведення до мінімуму особистості відповідальності людини за самозабезпечення, жорстка централізація. Завершення цього періоду ознаменувалось формуванням єдиного соціального законодавства та створенням цілісної державної системи соціального забезпечення. Дослідження генезису вітчизняного соціального законодавства засвідчило, що розвиток соціального законодавства на території України був доволі нерівномірним. На початковому етапі свого формування соціальне законодавство (зокрема, у Київській Русі), характеризувалось прогресивністю, втім, подальший історичний розвиток нашої держави значно вповільнив розвиток соціальної сфери, і сьогодні одним із визначальних завдань національного законодавця є адаптація соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.809. Роль соціальних стандартів у соціальній політиці країни / В. О. Шликова, О. М. Леванда // Бізнес Інформ. — 2020. — № 11. — С. 146-151. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Визначено роль соціальних стандартів у формуванні соціальної політики країни. Проаналізовано особливості трактування соціальної політики в науковій літературі, ідентифіковано ключових агентів взаємодії соціальної політики: економічна політика, політика у сфері охорони здоров'я, освітня та фіскальна

політика. Освітня політика забезпечує економіку людським капіталом і тим самим створює передумови для економічного розвитку. Економічна політика взаємодіє із соціальною в частині розподілу доступу до товарів, послуг і ресурсів, а також у забезпеченні зайнятості. Своєю чергою, фіскальна політика здійснює вторинний розподіл доходів через трансферти. Соціальна політика, окрім соціального захисту населення, має на меті створення умов для доступу до освіти та послуг системи охорони здоров'я. Розглянуто структуру соціальних стандартів і гарантій, які закріплені в Законі України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» у розрізі дефініцій термінів, мети та призначення. Наведено стислий огляд світової практики впровадження програм соціального забезпечення, при розробці яких враховуються соціальні стандарти, а також діючих підходів до формування соціального забезпечення в Україні. Встановлено, що завдяки профілактичним, відновлювальним і компенсаційним втручанням соціальне забезпечення надає змогу бенефіціарам зберегти свій рівень життя, знайти роботу або поліпшити власні перспективи на ринку праці, а також створює умови для соціальної інтеграції та збереження фізичного та психічного здоров'я. Соціальні стандарти є критеріями необхідності втручання та відіграють роль нормативу щодо розмірів втручання для реалізації соціальної політики держави. З іншого боку, соціальні стандарти можуть виступати як цільові орієнтири цієї політики, узгоджені з цілями розвитку країни.

Шифр НБУВ: Ж14572

Фінансове право

2.X.810. Фінансування державних і місцевих програм і проектів в Україні та Польщі / Л. С. Ладонько, Н. С. Орлова, А. О. Чечель, Н. В. Мірко, І. В. Калінько // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 58-67. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Досліджено інструменти фінансування державних і місцевих програм і проектів в Україні та Польщі (бюджетні, грантові, фінансово-кредитні та інвестиційні інструменти). Мета роботи — визначення можливостей використання інструментів фінансування державних і місцевих програм і проектів в Україні та Польщі для реалізації національної та регіональної публічної політики. Методи дослідження — порівняльний аналіз аналітичних та офіційних статистичних даних України та Польщі на основі класифікації груп інструментів фінансування державних і місцевих програм і проектів. Доведено, що основними інструментами фінансування державних і місцевих проектів і програм в Україні та Польщі є бюджетні (субвенції, місцеві цільові програми) та грантові інструменти (грантові програми, міжнародна технічна допомога). Оцінка структури розподілу коштів у межах окремих програм у Польщі та Україні надала можливість виділити ключові об'єкти грантового фінансування в Україні (освіта, спорт, охорона здоров'я та соціальний захист) і в Польщі (планування території, дорожньо-транспортна інфраструктура, розвиток бізнесу та інновацій). Визначено, що важливим фінансово-кредитним інструментом у країнах є міжнародні кредити Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Європейського банку реконструкції та розвитку та Європейського інвестиційного банку, про що свідчать загальні обсяги кредитів (позик), залучених державами від міжнародних організацій. Досліджено особливості розвитку та реалізації інвестиційних інструментів фінансування державних і місцевих програм і проектів: державно-приватного партнерства, лізингової діяльності. У висновках узагальнено механізми використання інструментів фінансування в Україні та Польщі і запропоновано напрями зміцнення наявних можливостей і вдосконалення процесу фінансування державних і місцевих програм та проектів для України.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.X.811. Financial and legal regulation of blockchain technology: status and prospects of cryptovalute use / V. Tiranov, A. Drachov, S. Tkalenko, T. Mirzodaieva, L. Syerova // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 72-83. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

Розглянуто суть криптовалют і запропоновано визначення їх правового статусу. Вивчено досвід деяких юрисдикцій щодо можливостей і загроз використання та регулювання криптовалют. Проведено аналіз ринку криптовалют. Визначено фактори, які призвели до поширення використання криптовалют, до яких віднесено фінансову нестабільність, значні валютні коливання, обмеження руху капіталу та інфляцію національної валюти у країні. Розглянуто проблему захисту інформації при використанні технології блокчейн, яка вирішується завдяки поєднанню конструювання блоків і криптографічного захисту. Проаналізовано капіталізацію ТОП криптовалют за останні 3 роки, серед яких провідними є Bitcoin, Ethereum, Tether та інші. Визначено проблеми, які треба вирішити у сфері фінансів і правового регулювання. У процесі аналізу досвіду регулювання криптовалют деякими юрисдикціями знайдено схожі та відмінні риси. По-перше, кожна країна, зважаючи на великий потенціал технології

блокчейн, намагається в той чи інший спосіб створити сприятливий клімат для її розвитку. По-друге, використання криптовалют стрімко розвивається, а їх вплив на економічні процеси як на міжнародному, так національному рівнях — збільшується, при цьому держави зіштовхуються з проблемою адаптації свого податкового законодавства під сучасні виклики цифрової економіки, адже невизначеність статусу криптовалют на пряму призводить до недоотримання коштів у бюджет країни від операцій із цими активами. По-третє, на сьогодні більш як 2000 криптовалют, якими торгують через різні торговельні майданчики — біржі, та можуть бути використані для відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом. Таким чином, потрібно розробити єдині стандарти регулювання криптовалют і вимоги до таких криптовалютних бірж шляхом ліцензування операцій із криптовалютами. При цьому актуальним постає питання про те, які державні органи повинні здійснювати такий контроль.

Шифр НБУВ: Ж73250

Бюджетне право

2.X.812. Особливості становлення і розвитку бюджетного законодавства України / М. Бліхар, Г. Бурбило // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 121-128. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто процес становлення бюджетного законодавства (БЗ) України; виокремлено та обгрунтовано періодизацію формування БЗ. Простежено процес удосконалення БЗ. Визначено основні недоліки сучасної системи БЗ, а також запропоновано способи їх усунення. Окрім того, надано широкий історичний і концептуальний огляд еволюції законодавчих ролей у формуванні БЗ та оцінку потенційних наслідків розширення ролей законодавчих органів. Обгрунтовано, що у дискурсі формування БЗ існує чимало досі не вирішених теоретико-практичних проблем, які істотно впливають на ефективність бюджетної системи держави. Ці проблеми вказують на недостатнє вивчення теоретичних засад БЗ, адже основним фактором є те, що завдяки БЗ регулюються бюджетні відносини, які є ваговою ланкою для нормального функціонування громадян і держави загалом. Тому актуалізується дослідження БЗ у сучасних межах його формування. Це надасть змогу виявити та вирішити нагальні проблеми, запропонувати напрями подальшого вдосконалення. Запропоновано вивчення передумов формування БЗ. Доведено, що нормативно-правові акти БЗ, які діяли на території українських земель у межах сучасної України, брали участь різні суб'єкти. Такі документи мали різну юридичну силу та завдання й оновлювалися залежно від розвитку бюджетних відносин. Увагу приділено правовим основам формування бюджету, з'ясуванню правил його складання та виконання, основним принципам бюджетного процесу тощо. Систематизовано ієрархію нормативних актів, що стосуються бюджетної сфери. Доведено, що норми, які регулюватимуть певні, зокрема бюджетні, відносини, необхідно оновлювати відповідно до потреб людства.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Цивільне та торгове право

2.X.813. Взаємозв'язок публічно-правових та приватно-правових елементів державної реєстрації речових прав на нерухоме майно / О. В. Болгар // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 46-52. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено сучасні теоретико-правові особливості взаємозв'язку публічно-правових та приватно-правових елементів державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. Визначено, що реєстраційні правовідносини — це врегульовані нормами адміністративно-процесуального права суспільні відносини, учасники яких мають суб'єктивні права та юридичні обов'язки, що визначаються державою. Констатовано, що реєстраційні правовідносини — це частина адміністративно-процесуальних відносин, оскільки вони пов'язані з реалізацією матеріальних правових норм різних галузей права. Визначено, що особливості галузевої ідентифікації інституту державної реєстрації прав на нерухомість полягають у тому, що: за допомогою здійснення державної реєстрації прав реалізується не тільки приватний (економічний), а й публічно-правовий інтерес у належному (стабільному) правопорядку у сфері правових відносин, об'єктом яких виступає нерухомість; орган, який здійснює державну реєстрацію прав, приватною особою, принаймні, в традиційному цивільно-правовому сенсі, не є, тобто не має еквівалентно-оплатного (матеріального) інтересу по відношенню до заявника; орган, який здійснює державну реєстрацію прав, владнорозпорядчими повноваженнями по відношенню до заявників також не володіє, але, одночасно з цим, особливим юридичним чином впливає на виникнення приватного права. Аргументовано, що не можна заперечувати і того, що інститут державної реєстрації прав на нерухомість зумовлений публічно-правовими елементами остіль-

ки, оскільки: здійснюється реєстраційна процедура за неодмінною участю органу державної влади та за допомогою здійснення цим органом відповідної (специфічної) дії; дії органу державної влади виражаються в тому, що дані про правовласників і їх майно заносяться до відповідного реєстру; відповідає за порушення закону державний орган, за загальним правилом, в порядку судочинства у справах, що виникають з публічних правовідносин, тобто норми процесуального права відносять діяльність державних реєстраторів до публічно-правової. Зроблено висновок, що порядок державної реєстрації, незважаючи на імперативно-процедурну регламентацію відносин, може мати цивільно-правові обриси, так як сама процедура, так би мовити, «народжується, живе і вмирає» перш за все з волі учасників майнового обороту. Обгрунтовано, що, реалізуючи публічний інтерес у здійсненні державної реєстрації прав, реєстратор є певним чином обмеженим: волею учасників майнових правовідносин; особливостями правового зв'язку (координаційний характер організаційно-процедурних відносин); джерелами правового регулювання своєї діяльності (цивільно-правова форма відносин).

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.814. Захист прав інтелектуальної власності в соціальних мережах / І. Я. Бабєцька // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 151-157. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — визначення поняття «захист прав інтелектуальної власності», «права у соціальних мережах», «охоронюваний законом інтерес» та з'ясування питання про механізм охорони та захисту прав інтелектуальної власності у соціальних мережах. Обгрунтовано тезу про поняття «охорони» та «захисту» прав інтелектуальної власності, здійснено класифікацію інтересів за різними критеріями. Досліджено юридичну природу захисту прав інтелектуальної власності у соціальних мережах. Методика дослідження включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Під час дослідження використовувались наступні методи наукового пізнання: термінологічний, діалектичний, формально-логічний, системно-функціональний, системно-структурний. В процесі проведеного дослідження визначено поняття «охорона прав інтелектуальної власності». Доведено, що соціальні мережі мають свій досить широкий суб'єктний склад. Соціальна мережа є безоплатною можливістю для оприлюднення своїх творів авторами серед значної кількості користувачів, що у свою чергу створює можливість порушення прав авторів у соціальних мережах від несанкціонованого впливу. В процесі дослідження встановлено, що коли йдеться про забезпечення балансу публічних і приватних інтересів сторін в авторському праві, то серед іншого мається на увазі запровадження в міжнародному та національному законодавстві спеціальних норм вільного використання творів у соціальних мережах. Проблема використання соціальних мереж як засобу оприлюднення творів потребує подальшого ґрунтовного детального дослідження щодо визначення механізму способів захисту вказаних інтересів.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.815. Цивільне право України (загальна частина) (у схемах та таблицях): навч. посіб. / М. В. Парасюк, В. М. Парасюк, Н. М. Грабар; Національний університет «Львівська політехніка». — Львів: Растр-7, 2020. — 362 с.: схеми, табл. — Бібліогр.: с. 336-362. — укр.

Подано схеми, які наочно характеризують сучасний стан цивільного права з огляду на економічні реформи, що проводяться в країні, зміни, що відбулися останніми роками у сфері цивільного законодавства та практиці його застосування. Схеми скомпоновано за Цивільним кодексом України.

Шифр НБУВ: ВС69549

2.X.816. Цивільний кодекс України. Кн. 4. Право інтелектуальної власності / О. В. Коротюк. — Б. м., 2022. — 339 с.: табл. — Бібліогр. в підрядк. прим. — укр.

Представлено постатейне тлумачення положень Книги IV Цивільного кодексу України «Право інтелектуальної власності». Розкрито характеристики об'єктів права інтелектуальної власності з урахуванням їх поділу на результати інтелектуальної творчої діяльності та інформаційні ресурси, проведено глибокий аналіз чинного законодавства України, іноземного і міжнародного законодавства. Висвітлено поняття права інтелектуальної власності, співвідношення права інтелектуальної власності та права власності. Окреслено об'єкти права інтелектуальної власності та суб'єкти права інтелектуальної власності й підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності. Описано особисті немайнові права інтелектуальної власності та майнові права інтелектуальної власності й строк чинності прав інтелектуальної власності тощо. Охарактеризовано права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору та права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням. Проаналізовано положення, що врегульовують питання юридичної відповідальності за посягання на об'єкти права інтелектуальної власності, узагальнено судову практику у цій

сфері. Розглянуто питання правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності.

Шифр НБУВ: В359013/4

Див. також: 2.Т.87

Сімейне право

2.Х.817. Зловживання інтересом у сімейному праві / С. М. Ходак // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 172-183. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Мета дослідження — вирішення наукового завдання, яке полягає в доктринальній розробці регулювання інтересів в сімейному праві, визначенні критеріїв побудови ієрархії інтересів в сім'ї і сімейному праві, дослідженні співвідношення приватних і публічних інтересів в сімейних правовідносинах та розгляду питання проблематики зловживання сімейними інтересами. З-поміж філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів використовувалися такі як: логіко-семантичний метод для поглибленого з'ясування критеріїв поділу інтересів в сімейному праві, формально-логічний і системно-структурний методи застосовані при викладенні суджень, аналізі змісту чинних правових актів сімейного законодавства, на основі яких здійснюється правове регулювання конструкції інтересу в сімейному праві. Наукова новизна полягає в тому, що у роботі удосконалено концепцію незалежності інтересу від суб'єктивного сімейного права та критерії їх розмежування, в основі яких лежить підхід, що інтерес виступає передумовою виникнення суб'єктивного сімейного права, в інтересі відсутнє право вимагати відповідної поведінки від інших осіб, з інтересу не виникає конкретних юридичних обов'язків. Констатовано положення про те, що баланс інтересів кожного окремого члена сім'ї формується з дотриманням принципу рівності, що притаманний сімейному праву з урахуванням пріоритетності інтересів окремих членів сім'ї (дітей, вагітних, непрацездатних тощо). Дістало подальший розвиток положення щодо ієрархії інтересів в сім'ї та їх динамічний характер. Звернуто увагу на дослідження категорії «зловживання правом», а також визначається вплив на неї інтересу. Досліджено зв'язок публічних інтересів із приватними та визначено можливість зловживання інтересами державою по відношенню до інтересів інших суб'єктів сімейних правовідносин. При зіткненні цих інтересів пріоритет інтересів суспільства може мати місце лише за умови забезпечення інтересів індивіда, що досягається законодавчим встановленням максимальних гарантій для громадян, які виключають можливість зловживання їхніми правами. Результати дослідження можна використати у правотворчій діяльності для удосконалення законодавства у сфері правової регламентації категорії інтересу; у навчальному процесі — при розробці навчальних посібників, методичних матеріалів із навчальної дисципліни «Сімейне право України».

Шифр НБУВ: Ж73788

2.Х.818. Принципи правового регулювання сімейних відносин: загальнотеоретичний аспект / Х. Маркович, О. Рудак // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 152-158. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано окремі принципи правового регулювання сімейних відносин і проблеми їх застосування. Розглянуто принципи сімейного права як найузагальненішу правову категорію у вітчизняному сімейному праві. З'ясовано, що принципи права виступають основою будь-якої галузі права та правової системи загалом. Принципи регулювання сімейних відносин є основними засадами, які забезпечують оптимальне функціонування та розвиток інституту сім'ї. Підкреслено значущість принципів сімейного права в тлумаченні суперечливих законодавчих норм. Відзначено, що принципи сімейного права відображають суть сімейних правовідносин, соціальне призначення норм права та сприяють забезпеченню однаковості судової практики. Принципи сімейного права характеризуються універсальністю, загальнообов'язковістю та слугують основою для вдосконалення сімейного законодавства. Досліджено рівень реалізації цих принципів у правозастосовній практиці та в процесі здійснення особами сімейних прав та обов'язків. Обґрунтовано роль і значення принципів у сімейно-правовій сфері. Розглянуто систему принципів сімейного права та наукові підходи щодо їх класифікації. Визначено основні засади, на яких базується нормативно-правове регулювання сімейних відносин в Україні. Проаналізовано державну політику щодо розвитку інституту сім'ї, яка активно провадиться в Україні. Згідно з Концепцією державної сімейної політики держава зобов'язана забезпечувати необхідні умови для належного розвитку сім'ї як первинного осередку суспільства. Відзначено, що принципи сімейного права мають нормативне вираження, визначають правову політику держави в забезпеченні охорони та захисту сім'ї, материнства, батьківства, дитинства та відображають соціально-економічну спрямованість суспільства. Показано, що принципи не лише впливають на формування правової свідомості учасників сімейних відносин, а й визначають напрями вдосконалення сімейного законодавства. Доведе-

но, що ретельне закріплення принципів сімейного права у писаному праві сприяє їх практичному застосуванню.

Шифр НБУВ: Ж29409.А:Юрид. науки

2.Х.819. Статус дітей-сиріт в Україні в умовах війни / О. І. Андрухів // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 76-84. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета дослідження — вивчення історичного досвіду запобігання безпритульності і бездоглядності дітей-сиріт, а також характеристика правових норм, що гарантують захист дітей-сиріт в умовах війни. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення теоретичного та джерельного матеріалу і подальшого формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Проблему дітей-сиріт варто розглядати крізь призму аналізу історичного досвіду виникнення такого явища та боротьби з ним; причин виникнення безпритульності та бездоглядності дітей-сиріт; процедури взяття під опіку, усиновлення й виховання дітей-сиріт; інформаційну політику держави у сфері захисту дітей-сиріт. Дотримання прав дитини є основоположним завданням держави та громадянського суспільства. Особливо актуалізується ця проблема в умовах війни, коли дитина завжди є найменш захищеною. Статистичні відомості про кількість дітей, що осиротіли внаслідок війни (починаючи з 2014 р.), кількість дітей, що насильно вивезено на територію Росії, внутрішнє переміщення дітей-сиріт з територій де ведуться бойові дії, свідчить про гостроту проблеми і необхідність консолідації суспільства для вирішення цієї проблеми. Проаналізовано історичні аспекти запобігання дитячої безпритульності, визначено причини виникнення такого явища; вказано на зміни, що відбулися в національному законодавстві стосовно процедури взяття під опіку, усиновлення й виховання дітей-сиріт.

Шифр НБУВ: Ж73788

Господарське право

2.Х.820. Активи інститутів спільного інвестування: Legal Aspect / І. В. Криштак // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 6-10. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Висвітлено загальні особливості активів інститутів спільного інвестування в Україні як ефективного інструмента залучення грошових коштів від переважно непрофесійних учасників фінансового ринку з метою їх подальшого інвестування та одержання прибутку. Непроста економічна ситуація в нашій країні зумовлює необхідність розвитку подібних механізмів у сфері інвестування, що свідчить про актуальність всіх питань, що пов'язані зі спільним інвестуванням в нашій державі. Акцентовано увагу на тому моменті, що активи є, в першу чергу, поняттям економічним та являють собою певні ресурси, майно суб'єкта господарювання, яке має в собі потенціал для одержання прибутку, що стосується, у тому числі, й активів інститутів спільного інвестування. Взагалі в економічній теорії під активами розуміють як ресурси, так і майно підприємства або господарські засоби, що забезпечують підприємству прибуток. У результаті аналізу чинного законодавства України, зокрема, Закону України «Про інститути спільного інвестування» автор приходить до висновку, що через значну фінансову відповідальність інститутів спільного інвестування перед інвесторами, їх особливий статус як «акумуляторів» коштів переважно непрофесійних учасників фінансового ринку та ринку інвестицій, законодавець досить детально регулює склад та структуру активів, визначає як прями заборони до конкретних видів активів щодо їх перебування в складі активів інститутів спільного інвестування, так і визначає вимоги до таких складових. Крім того, зміст чинного законодавства України свідчить, що вимоги до активів інститутів спільного інвестування суттєво різняться залежно від виду такого інституту. Автор приходить до висновку, що спеціальні вимоги щодо структури активів та щодо особливостей їх формування визначено, зокрема, для інститутів спільного інвестування диверсифікованого, недиверсифікованого, спеціального та кваліфікаційного видів.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.Х.821. Особливості правового статусу краудфінансінгових платформ в Україні / Д. Р. Шаповалова // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 108-111. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Роботу присвячено проблематиці правового статусу краудфінансінгових платформ з вітчизняним законодавством. З'ясовано, що організатори краудфінансінгових платформ надають зацікавленим особам комплекс послуг, у тому числі на відплатній основі, що надають змогу здійснити вибір контрагента з метою укладання договору з ним. Види, зміст, умови надання цих послуг визначаються організаторами та можуть відрізнятися. Аргументовано думку, що спектр прав та обов'язків посередника в здійсненні спільного інвестування (або залучення коштів децентралізованих інвесторів з іншого боку) або спільного спонсорства залежить від характеру правовідносин між краудфінансером та диджиталізованим майданчиком, а також від ліцензійних умов користування конкретною краудфінансінговою платформою. Як правило, політика платформи залежатиме від того, чи прописано

в її умовах право власності на конкретний проект. Також важливими характеристиками краудфандингової платформи є період виведення зібраних коштів та спосіб фінансування. За способом фінансування виділяють фіксований та гнучкий краудфандинг. При фіксованому способі збору коштів його ініціатор одержує зібрані кошти у разі, якщо проект набрав всю необхідну суму у встановлені терміни. При гнучкому способі фінансування можливі різні варіанти: або платформа стягує підвищений відсоток з проектів, які набрали весь необхідний обсяг фінансування, або застосовуються різні варіанти, такі як фінансування проекту на різних стадіях його реалізації, дофінансування проекту та інші схеми. Одним з прав, які зазвичай передбачаються правовим статусом краудфандингової платформи, виступає право одержання комісії за послуги онлайн-майданчика. Краудфандинг у класичному його розумінні передбачає стягнення платформою певного відсотка кількості зібраних коштів. Зроблено висновок, що спільне інвестування та спонсорвання з використанням диджиталізованих інструментів є прогресивним напрямком розвитку сфери альтернативного фінансування. Визначено, що для встановлення конкретного кола суб'єктів спільного інвестування та спонсорвання необхідно насамперед виявити правову природу відносин, що виникли, а потім звернутися до нормативних актів, що їх регламентують, тобто до спеціального законодавства у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності. Правовий статус краудфандингових платформ визначається нормами цивільного та інвестиційного законодавства. Особливості правового статусу краудфандингової платформи можуть також визначатися ліцензійними умовами самого майданчика, що пропонує цифрові інструменти для залучення коштів.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

Інформаційне право

2.X.822. Визначення допустимої інтенсивності зниження рівня захищеності об'єкта критичної інфраструктури ранжуванням загроз / О. В. Салієва, Ю. Є. Яремчук // Реєстрація, зберігання і оброб. даних. — 2020. — 22, № 2. — С. 63-76. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Здійснено ранжування загроз об'єкта критичної інфраструктури на основі транзитивного замикання нечіткого відношення схожості. Ступені впливу загроз на забезпечення доступності, цілісності, конфіденційності та достовірності інформації розраховано шляхом порівняння з найменшим впливом за шкалою Сааті. На основі визначених рангів здійснено розбиття множини загроз на класи еквівалентні за вагомистю, відповідно до яких побудовано дерево декомпозиції. Визначено λ -характеристики загроз відносно допустимої інтенсивності зниження рівня захищеності об'єкта критичної інфраструктури.

Шифр НБУВ: Ж16550

2.X.823. Державно-правовий експеримент в галузі інформатизації: монографія / Я. Ю. Дорогий, І. О. Бердиченко, О. О. Кульчій; Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». — Полтава: ПУЕТ, 2022. — 137 с.: табл. — Бібліогр.: с. 111-128. — укр.

Розглянуто експеримент як основу правотворчого процесу, що надає змогу виявити та врахувати ризики, ефективно врегулювати відносини в галузі інформатизації. Запропоновано бачення розв'язання дискусійних проблем у сфері використання державно-правового експерименту (аналіз, класифікація, прикладні аспекти застосування). Викладено класифікацію державно-правових експериментів за суб'єктом і об'єктом та класифікація державно-правових експериментів за правовою основою і результатом, проаналізовано практичне застосування класифікації державно-правових експериментів тощо. Розкрито поняття та правове регулювання інформатизації, взаємозв'язки правового регулювання інформатизації та державно-правового експерименту.

Шифр НБУВ: ВА858087

2.X.824. Захист інформаційно-комунікаційної мережі установи від несанкціонованого доступу / О. М. Храпкін // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 45-53. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто питання можливості проникнення до інформаційно-комунікаційної мережі установи, проаналізовано та симульовано дії реального порушника контурів захисту інформації на прикладі реальної інформаційної інфраструктури, наведено загальний порядок оцінювання та забезпечення вдосконалення систем захисту інформації шляхом проведення тестування на проникнення. Запропоновано методи проведення тестування на проникнення можуть використовуватись при розробці та тестуванні нових систем захисту інформації, а також оцінювання ефективності та вдосконалення вже існуючих систем.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.X.825. Поняття інформаційної безпеки: концептуальні підходи до визначення / І. М. Шопіна // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 133-140. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета дослідження — систематизація наявних підходів до побудови дефініції інформаційної безпеки та характеристика їх сутності. Методологічну основу дослідження склав комплекс загальнонаукових та галузевих-правових методів, об'єднаних комплексним підходом, завдяки якому вдалося розглянути феномен інформаційної безпеки у різних аспектах. Методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції, формально-правовий метод, а також метод моделювання надали змогу побудувати систему концептуальних підходів до проблеми інформаційної безпеки. Виокремлено й охарактеризовано десять концептуальних підходів до інформаційної безпеки: статусний, диференційний, реляціоналістський, інструментальний, протекціоністський, збережувально-забезпечувальний, процесуальний, концептуальний підхід, за якого інформаційна безпека ототожнюється зі спроможностями, діяльністю та екзистенційний підходи. Акцентовано увагу на міждисциплінарності дослідження проблем інформаційної безпеки, яка, з одного боку, сприяє багатоаспектному її розумінню, але, з іншого боку, не надає змогу спрямувати всі зусилля на створення належного правового та нормативного підґрунтя досліджуваного феномену. Систематизовано існуючі у теоретичних джерелах методологічні підходи до інформаційної безпеки, охарактеризовано їх суть, обґрунтовано думку щодо негативного впливу відсутності нормативного підходу до досліджуваного феномену на розвиток і правове закріплення цієї категорії.

Шифр НБУВ: Ж73788

Екологічне право

2.X.826. Адміністративно-правове регулювання у сфері охорони та використання природних ресурсів / А. В. Омельченко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 143-147. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Відповідно до Конституції України забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави, кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі. Ефективне виконання зазначених конституційних приписів залежить від ефективності функціонування усієї системи екологічного права та законодавства. Досліджено адміністративно-правове регулювання охорони та використання природних ресурсів. Відносини у галузі охорони навколишнього природного середовища регулюються Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», а також земельним, водним, лісовим законодавством, законодавством про надра, про охорону атмосферного повітря, про охорону і використання рослинного і тваринного світу та іншим спеціальним законодавством. Законодавство про охорону навколишнього природного середовища включає в себе значну кількість законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які поєднують у собі норми різних галузей права, серед яких провідну роль відіграють норми адміністративного права. Охорона навколишнього природного середовища — це система політичних, економічних, організаційних, технічних, санітарних та інших державних і громадських заходів, спрямованих на забезпечення безпечного для життя і здоров'я людини довкілля та раціонального використання природних ресурсів. Зазначене визначення свідчить про значну роль саме адміністративно-правового регулювання у цій сфері. Управління охороною навколишнього природного середовища полягає у здійсненні в цій галузі функцій спостереження, дослідження, стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля, контролю, прогнозування, програмування, інформування та іншої виконавчорозпорядчої діяльності.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.827. Взаємодія публічних і приватних інтересів в екологічному праві України: монографія / Г. В. Мороз; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. — Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2022. — 353 с. — укр.

Розглянуто проблеми взаємодії публічних і приватних інтересів в екологічному праві України. Досліджено теоретико-правові підходи до розуміння інтересу в науці екологічного права, що пов'язано із з'ясуванням сутнісних характеристик та визначенням форм, способів відображення інтересів у механізмі правового регулювання екологічних відносин. Сформульовано висновки та пропозиції, які в комплексі представляють оптимальну для екологічних правовідносин модель взаємодії, узгодження та гармонізації публічних і приватних інтересів в екологічному праві. Охарактеризовано правові аспекти врахування публічних і приватних інтересів в основних напрямках екологічної політики України. Окреслено проблеми охорони довкілля і захисту прав та інтересів в еколого-правовій сфері. Висвітлено концептуально-правову інтерпретацію публічних та приватних інтересів у ключових аспектах правової охорони довкілля. Проаналізовано прояв основоположних принципів права в екологічних відносинах через призму взаємодії інтересів. Розкрито реалізацію публічних і приватних інтересів у системі еколого-правових відносин та

доктринальну концепцію права власності на природні ресурси з позицій співвідношення публічних та приватних інтересів.

Шифр НБУВ: ВА858187

2.X.828. Законодавче регулювання санітарно-гігієнічних вимог до водопостачання у контексті благоустрою населених місць / Р. Сибірна, А. Сибірний, О. Зарічна // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 138-144. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Забезпечення сприятливих умов життєдіяльності населення й охорона громадського здоров'я безпосередньо пов'язані з комплексним розробленням архітектурно-планувальних, інженерно-будівельних та еколого-гігієнічних заходів і здійсненням державного санітарного нагляду за плануванням, забудовою та благоустроєм міських і сільських поселень. Відповідно, проектування населених місць має спиратися на закони України та регіональні програми щодо розв'язку найважливіших соціальних, архітектурних, економічних, екологічних і гігієнічних проблем. На сьогорішньому етапі в детальних планах сільських поселень необхідно передбачати ділянки, на яких потенційно можуть бути розміщені водозабірні свердловини, насосні станції, очисні споруди. В іншому випадку при виготовленні проектною документацією часто виникає проблема з недотриманням санітарних зон споруд, будівництва в стиснутих умовах. Поліпшення якості водопостачання у контексті благоустрою місць проживання населення є серйозною гігієнічною проблемою, яка вимагає врегулювання на законодавчому рівні. У зв'язку з цим, до участі у проектних розробках нових і реконструкції існуючих населених місць треба одночасно з архітекторами, економістами, екологами та іншими спеціалістами широко залучати фахівців юридичного профілю. З метою підвищення вагомості правових чинників щодо регулювання санітарно-гігієнічних вимог до водопостачання населених місць потрібно практикувати активну співпрацю державних структур, органів місцевого самоврядування та громадських організацій із правоохоронними органами та Національною поліцією України, що забезпечить ефективне здійснення правоохоронної діяльності у цьому напрямку роботи. Для гарантії екологічно безпечного середовища проживання необхідно вдосконалити в цьому аспекті законодавство України, а у нормативно-правових актах передбачити посилення відповідальності за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері санітарно-гігієнічних вимог до водопостачання та водовідведення у населених пунктах із урахуванням національного та міжнародного досвіду.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.829. Поняття сім'ї в аграрному праві / М. Долінська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 110-116. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Досліджено актуальні питання розвитку аграрного права в Україні. Проаналізовано становлення поняття сім'ї в аграрному праві України. Увагу приділено дослідженню поняття сім'ї різними науковими школами, зокрема філософськими та цивілістичними. Мета дослідження — аналіз становлення поняття сім'ї в аграрному праві незалежної України, зокрема у діяльності фермерських господарств. Стверджується, що поняття сім'ї в аграрному праві України огульно відображає сучасні сімейно-родинні відносини в державі, а також певною мірою прогресивні тенденції розвитку українського суспільства. Значущість поняття сім'ї в аграрному праві полягає у тому, що воно може також застосовуватися як засіб подолання прогалів в аграрному, зокрема у фермерському праві України. Проведено історико-правовий аналіз розвитку поняття сім'ї у найбільш поширених суб'єктах аграрних правовідносин — фермерських господарств за часів незалежної України. Зроблено висновок, що у фермерських господарствах України застосовується поняття сім'ї у двох ракурсах: сім'я та сім'я-родина. Розвиток поняття сім'ї в Україні, в тому числі в аграрному праві, повинен відбуватися з урахуванням багатьох чинників, серед яких важлива роль належить становленню та розвитку правової системи держави, що певним чином пов'язано не тільки з економікою, але й політикою та мораллю. У перспективі прийняття поняття сім'ї як в аграрному праві, так і в державі буде змінюватися, оскільки у світі відбувається трансформація вказаного поняття. Прийняття загального універсального визначення поняття «сім'я» на законодавчому рівні в Україні спонукатиме до внесення відповідних змін до аграрних нормативно-правових актів.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.830. Порівняльний аналіз правового статусу фермерських господарств та сільськогосподарських кооперативів / М. Долінська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 143-151. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Досліджено актуальні питання розвитку аграрного права в Україні. Аграрне право регулює різноманітний комплекс аграрних правовідносин, у який вступають аграрні суб'єкти. Зазначено, що в останніх змінах аграрного законодавства простежуються прогресивні тенденції розвитку українського права та українського суспільства. Досліджено найпоширеніші види суб'єктів аграрного права: фермерські господарства (ФГ) і сільськогосподарські кооперативи (СГК). Охарактеризовано основні типи ФГ

та особливу увагу приділено сімейним фермам. Мета дослідження — порівняльний аналіз правового статусу ФГ і СГК як основних суб'єктів агропромислового комплексу держави. Зроблено висновок, що основними типами ФГ в Україні є ФГ — юридична особа та ФГ без статусу юридичної особи, яке зареєстроване як фізична особа-підприємець. В Україні відбувається становлення нових видів ФГ — сімейних ферм. Стверджується, що в Україні з 2020 р. передбачено 2 основні типи СГК: кооперативи, які ставлять мету одержання прибутку та кооперативи, які функціонують без мети одержання прибутку. Здійснено аналіз основних типів сільськогосподарських кооперативних формувань. Визначено особливості державної реєстрації ФГ і СГК різних типів. Запропоновано у випадку створення ФГ — юридичної особи членами родини, крім статуту, укладати договір про створення такого господарства. Члени однієї сім'ї, які створили ФГ у вигляді сімейної ферми на підставі реєстрації фізичної особи — підприємця є співпідприємцями вищезазначеної сімейної ферми. Значущість розвитку сімейних ферм та участь їх у діяльності СГК полягає у тому, що вони сприятимуть не лише задоволенню особистих потреб членів родин, але й забезпеченню екологічними продуктами харчування населення держави. У перспективі ФГ будуть членами не одного, а декількох СГК.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.831. Чорнобильська катастрофа — трагічний урок для всього людства. 35-та річниця аварії на Чорнобильській АЕС / М. Кельман, В. Ортинський // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 1-7. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто у науковому та концептуальному розумінні інституалізацію Чорнобильської катастрофи. Масштаб Чорнобильської катастрофи — найважчої за всю історію людства техногенної катастрофи добре відомий як вченим, так і політикам усього світу. Внаслідок вибуху на Чорнобильській АЕС 26 квітня 1986 р. в довкілля було викинуто від 3 до 7 % радіонуклідів, які на момент катастрофи накопичилися в четвертому енергоблоці ЧАЕС. Чорнобильська катастрофа не має аналогів серед трагедій, які спіткали людство за всю історію. Вона залишила руйнівні сліди в екології, ризики для здоров'я людей, спричинила погіршення соціальних, економічних і життєвих умов. Урок Чорнобиль — це жальливий досвід. Водночас це попередження про необхідність розумного використання так званого «мирного атома» не тільки для України — воно стосується всіх країн світу.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Трудове право

2.X.832. Державне регулювання принципу свободи сторін при укладенні трудового договору / О. Ю. Дрозд // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 125-130. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Свобода сторін під час укладення трудового договору є універсальною засадою забезпечення економічної конкуренції. Раніше в науковій літературі стверджувалося, що держава не має втручатися в умови договору, адже це суперечить принципу вільного ринку. Втім, під впливом певних факторів це твердження зазнало змін, адже законодавець вбачав за необхідне встановити певні межі та правила для запобігання зловживанням. Мета роботи — вивчення інструментів впорядкування норм інституту свободи сторін при укладенні трудового договору з боку держави. Для її досягнення було розглянуто основоположні засади трудового права та виокремлено їх ознаки. Вивчено основні нормативно-правові акти України та акти міжнародного права, які регламентують це питання. Встановлено, за якими критеріями здійснюється регламентування трудових відносин у сфері працевлаштування. Досліджено, які категорії громадян є особливо вразливими з точки зору конкуренції на ринку праці та потребують додаткових гарантій. Зроблено висновок, що запорукою рівності сторін під час підписання контракту є заборона необгрунтованої відмови у прийнятті на роботу, тобто відмови без будь-яких мотивів або з підстав, що не стосуються кваліфікації чи професійних якостей працівника, вимоги подання певної інформації від працівника (щодо партійної приналежності, реєстрації місця проживання тощо), встановлення обмежень або переваг при укладенні трудового договору на підставі певних персональних ознак шукачів роботи, затвердження на законодавчому рівні мінімального розміру заробітної плати та проведення її індексації і т. д.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

2.X.833. Особливості істотних умов праці працівників патронатної служби / А. Ю. Бабкіна // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 11-16. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Здійснено науковий аналіз положень Конституції України, Кодексу законів про працю України, Законів України: «Про державну службу», «Про Кабінет Міністрів» та Постанови Кабінету Міністрів № 851 від 19.05.1999 р. в частині забезпечення

трудовах прав державних службовців, які працюють у патронатних службах. Мета даного дослідження полягає в узгодженості норм цих правових актів між собою; висвітлено невідповідність окремих норм зазначеного підзаконного нормативно-правового акту нормам Конституції України, що потребує його подальшого вдосконалення, приведення у відповідність до норм основного закону держави. Важливе значення як для роботодавця, так і для працівника має чітке формулювання норм, що стосуються суттєвих умов праці, правового забезпечення суттєвих умов праці, зокрема зміна систем та розмірів оплати праці, пільг, режиму роботи, встановлення або скасування неповного робочого часу, суміщення професій, зміну розрядів і найменування посад та інших, завжди залишаються досить актуальними на практиці, адже перебувають у тісному зв'язку з інтересами обох сторін трудового договору: і працівника, і роботодавця. Перелік суттєвих умов праці, зазначений у ст.32 КЗпП України не є вичерпним і може доповнюватися стосовно кожного конкретного випадку, наприклад, встановлення або скасування деяких додаткових елементів у трудовій функції, якщо основна трудова функція при цьому не змінюється. У роботі наведено порівняння сьогодишнього етапу розвитку України, коли очевидним стає те, що у сфері трудових правовідносин держава, здебільшого, встановлює основоположні засади формування умов праці, базові принципи регулювання таких відносин, основні мінімальні трудові права та їх гарантії для працівників, на відміну, приміром, від того, як це було в недалекому радянському минулому, коли держава була і монополічним власником підприємств, і єдиним роботодавцем, та була уповноважена встановлювати всі умови праці централізовано. У цілому, поняття «істотні умови праці» вимагають закріплення на рівні КЗпП доки не буде прийнятий новий кодифікований акт у сфері праці.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.834. Особливості правового регулювання праці працівників з сімейними обов'язками / В. О. Положишник // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 29-34. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

На підставі аналізу Міжнародних стандартів праці — конвенцій і рекомендацій Міжнародної організації праці та актів чинного законодавства України, розглянуто питання правового регулювання умов праці працівників з сімейними обов'язками. Проаналізовано особливості праці працівників із сімейними обов'язками, розглянуто питання, які потребують нормативно-правового врегулювання та внесено пропозиції щодо удосконалення змісту норм, що регулюють працю працівників з сімейними обов'язками. Пропозиції щодо удосконалення змісту норм, що регулюють трудові відносини працівників з сімейними обов'язками сформульовано відповідно до мети Трудового кодексу України і визначення основних засад реалізації трудових прав і гарантій працівників, створення належних умов праці, забезпечення захисту інтересів працівників та роботодавців і завдань Кодексу, які передбачають правове регулювання трудових відносин, створення необхідних правових умов для досягнення оптимального узгодження інтересів сторін трудових відносин. У роботі розглянуто фактори, що призводять до знищення або порушення рівності можливостей або поведіння у сфері зайнятості та праці, а саме таке негативне явище, як дискримінація за ознакою раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних переконань, національного походження або соціального походження. Увагу приділено питанням гендерної рівності. Зазначено що для забезпечення справжньої рівності поведіння та можливостей для чоловіків і жінок одна з цілей національної політики має полягати у забезпеченні того, щоб особи, які мають сімейні обов'язки, які виконують або готові виконати оплачені роботи можуть реалізувати своє право на це без дискримінації і, наскільки це можливо, гармонійно поєднувати професійні та сімейні обов'язки. Обговорено питання про запобігання дискримінації щодо жінок за ознакою шлюбу або материнства та забезпечення їм ефективного права на працю, зазначено заходи, які вживають держави, а саме: заборони, загрози застосування санкцій, звільнення з роботи на підставі вагітності або відпустки у зв'язку зі шлюбом; вводити оплачувані відпустки або відпустки з порівнянню соціальною допомогою на вагітність і пологи без втрати колишнього місця роботи, стажу або соціальної допомоги; створення та розширення мережі закладів для догляду за дітьми, щоб батьки могли поєднувати сімейні обов'язки з роботою та участю у громадському житті; забезпечити жінкам особливий захист під час вагітності на тих видах робіт, шкідливість яких доведено для їх здоров'я.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.835. Правове регулювання відпусток для догляду за дитиною в Україні та скандинавських країнах / Д. О. Дмитренко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 23-28. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено правове регулювання відпусток для догляду за дитиною в Україні, Данії, Ісландії, Норвегії, Фінляндії і Швеції. Автором було проведено порівняльний аналіз відпусток для догляду за дитиною та її можливих форм. Виявлено, що у Швеції декретні відпустки регулюються не лише законодавством, а й колективними договорами. В даному випадку, законодавство

лише встановлює мінімальні норми, які не можуть бути обмеженими роботодавцями. Наголошено, що в Ісландії дана відпустка є складовою об'єднаної відпустки під назвою «відпустка у зв'язку з народженням», яка надається при народженні дитини, первинному усиновленні дитини віком до восьми років та прийнятті дитини, яка не досягла восьмирічного віку на постійне виховання. Зазначено, що Ісландія є єдиною країною, трудове законодавство якої містить положення щодо передачі права на відпустку при неможливості піклування за дитиною протягом 24 міс. з дня її народження у разі: застосування проти нього заборони на піклування за дитиною; хворобу; тюремне ув'язнення; перебування в іншій державі, або нещасного випадку. Визначено, що серед порівнянних скандинавських країн, найнижча та найбільша тривалість батьківської відпустки надається у Фінляндії — 154 календарних дні, та Швеції — до досягнення дитиною 18 міс. Виявлено, що найдовший період виплати батьківської допомоги серед досліджених країн встановлено у Швеції (480 днів) та в Україні (36 міс.). Було зроблено висновок, що законодавство України в галузі соціальних відпусток є більш деталізованим у порівнянні з країнами скандинавської правової моделі. Зроблено акцент, що в 2021 р. було внесено зміни до трудового законодавства України, які зробили фундаментальний внесок у боротьбі з гендерною нерівністю шляхом забезпечення права на відпустку для догляду за дитиною не лише матері дитини, а й батьку, що є прямим доказом позитивного запозичення досвіду країн скандинавської правової сім'ї та наближення національного законодавства до стандартів європейського простору.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.836. Проблеми матеріальної відповідальності працівників за трудовим законодавством України / О. В. Войцишина // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 17-22. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

У даній роботі на фоні трансформації суспільного життя відповідно до цілей та принципів побудови демократичної, правової, соціальної держави, розвитку на цій підставі зовсім іншого, що відповідає цивілізованним стандартам, правового забезпечення трудової діяльності прямо й опосередковано досліджено теоретико-правові питання щодо проблем матеріальної відповідальності працівників за трудовим законодавством України та шляхи їх вирішення. Такі питання стосуються нормативного регулювання матеріальної відповідальності сторін трудового договору. Зазначено, що питання юридичної відповідальності також підлягають фундаментальному переосмисленню через наявність широкого кола проблем практичного характеру. Окреслено особливості правової регламентації матеріальної відповідальності в чинному законодавстві України, визначено особливості правового регулювання матеріальної відповідальності працівників за трудовим законодавством України. Розглянуто різні наукові підходи щодо наукового обґрунтування питання матеріальної відповідальності, вдосконалення трудового законодавства, яке має бути спрямовано на: дотримання принципу соціальної справедливості (притягнення до матеріальної відповідальності у суворій відповідності до закону); підпорядкування трудових відносин закону вартості у відносинах із матеріальною відповідальністю, що зумовлено наявністю майнового елемента; зменшення розміру матеріальної відповідальності залежно від вини, майнового стану сторони, яка заподіяла матеріальну шкоду; перевагу міжнародного права над внутрішніми нормами, що регулюють матеріальну відповідальність; реалізацію матеріальної відповідальності працівників у межах окремих охоронних правовідносин із матеріальною відповідальністю, які слід розглядати як тісно пов'язані з трудовими правовідносинами і такі, що випливають із них; реалізацію у межах цих правовідносин конкретних заходів відповідальності. У роботі зазначено, що в цілому існуючий порядок притягнення працівника до матеріальної відповідальності потребує наукового обґрунтування і правового врегулювання таким чином, щоб інститут матеріальної відповідальності щонайкраще виконував свою відшкодувальну функцію й водночас мав найбільший превентивний і виховний вплив.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.837. Трудова міграція населення України та її причини: монографія / Н. В. Блюк. — Львів: Левада, 2022. — 219 с. — Бібліогр.: с. 196-219. — укр.

Висвітлено комплексне дослідження трудової міграції населення України та її причин. Здійснено адміністративний аналіз причин трудової міграції з використанням методологічних підходів, розглянуто види трудової міграції в Україні, розкрито суть адміністративно-правового регулювання офіційної трудової міграції населення в Україні. З'ясовано небезпечні прояви нелегальної трудової міграції населення в Україні, розкрито зміст правового статусу трудових мігрантів, викладено правові підходи щодо удосконалення адміністративно-правового механізму регулювання трудової міграції з урахуванням світового досвіду у цій сфері відносин. Проаналізовано методологічні підходи до вивчення причин трудової міграції.

Шифр НБУВ: ВА858191

Див. також: 2.X.863

Кримінальне право. Криминологія. Пенітенціарія

Кримінальне право

2.X.838. Індивідуалізація покарання при призначенні покарання: поняття та зміст: монографія / К. Б. Марисюк, О. Г. Колб, Н. В. Ортинська, О. І. Карий, Ю. І. Семчук, Н. Д. Слотвінська, А. В. Баран, В. М. Бережнюк; ред.: В. М. Бережнюк; Національний університет «Львівська політехніка», «Львівський університет бізнесу та права», приватний вищий навчальний заклад. — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2022. — 179 с. — Бібліогр.: с. 162-177. — укр.

Представлено комплексне кримінально-правове дослідження поняття та загальних критеріїв індивідуалізації покарання при призначенні покарання за кримінальним правом України. Сформульовано низку нових положень і висновків, які мають вагомий значення для кримінального, кримінально-виконавчого права й юридичної практики.

Шифр НБУВ: ВА858682

2.X.839. Кримінальні правопорушення, пов'язані з продукцією порнографічного характеру в кримінальному законодавстві зарубіжних країн / С. П. Репецький // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 205-212. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження кримінальних правопорушень, пов'язаних з продукцією порнографічного характеру в кримінальному законодавстві зарубіжних країн, а також окреслення меж використання його позитивних надбань. Методика дослідження включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного, законодавчого матеріалу та формулювання відповідних висновків. Визнано, що в кримінальному законодавстві зарубіжних країн відсутній єдиний підхід до означення кримінальних правопорушень, пов'язаних з предметами та творами порнографічного характеру. У більшості європейських країн притягнення до відповідальності передбачено не лише в кримінальному кодексі, а й в спеціальних законах, присвячених протидії цим явищам. При цьому, підвищена увага приділяється кримінальним правопорушенням, в яких передбачено відповідальність за діяння, пов'язані з продукцією порнографічного характеру із залученням неповнолітніх. Також примітною є криміналізація діянь за дитячу порнографію, а також видовищних заходів сексуального характеру за участю неповнолітньої особи. В процесі дослідження визначено низку прогресивних положень в кримінальному законодавстві зарубіжних країн щодо діянь, пов'язаних з продукцією порнографічного характеру, які в подальшому можна врахувати для законодавчих ініціатив щодо кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти моральності.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.840. Rehabilitation institution in the legislation of the Republic of Moldova / V. Ursu // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 213-218. — Бібліогр.: 7 назв. — англ.

The purpose of the article is to analyze the norms of the Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova, which regulate the establishment and operation of rehabilitation institutions for persons who are suspected, accused or convicted of criminal offenses. The research methodology is based on the principles of systematicity and objectivity. The content of the studied problem led to the use of a range of general scientific, philosophical and special legal methods. The definition of rehabilitation is given. The ways of its application in accordance with the norms of the current legislation are established. The criminal procedure law does not contain exact provisions that would regulate a concrete procedure for the rehabilitation separate persons. It is established that by its legal nature rehabilitation is a form of state responsibility to the citizen. This interpretation is based on the idea of the content of legal-criminal relations between the state and the person, according to which the person (as the subject of this report) is not only obliged to comply with criminal prohibitions, but also has the right to ask the state to respect its repressive power. It is argued that the state not only has the right to punish a person for violating legal / criminal prohibitions, but is also obliged to respect the limits of its repressive power. It is established that given the need to ensure and protect the rights and freedoms of the individual is a top priority in the development of the rule of law, it is important to address issues related to rehabilitation of persons in contact with the law, namely: define rehabilitation bodies of the Register of Judicial and Criminal Information of the Republic of Moldova (there are cases when the information in the register is not true and citizens are forced to personally collect information in courts, prosecutors, etc.), on the grounds that rehabilitation / disappearance of criminal history cancels all incapacities and decadence of rights related to criminal history, and is a state

duty to citizens. The results of the study can be used in further research and improvement of criminal procedure legislation.

Шифр НБУВ: Ж73788

Див. також: 2.У.265, 2.Х.846

Кримінальне право. Загальна частина

2.X.841. Кваліфікація корупційних правопорушень, вчинених у співучасті / О. М. Бобошко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 59-66. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Особливості кваліфікації корупційних злочинів та існування організованої злочинності в Україні — це важливе завдання правоохоронних органів, яке потребує дослідження і вирішення. Відповіді на це завдання слід знаходити в закономірностях і чинниках розвитку корупційних процесів, їх тенденцій, в доцільностях антикорупційного законодавства та діяльності цілого ряду антикорупційних органів та їх службових осіб. Злочини у сфері службової діяльності шонайтісніше пов'язані із суто корупційними правопорушеннями і посягають на суспільні відносини, що забезпечують належний порядок використання бюджетних коштів в межах бюджетної системи України, що забезпечують нормальну роботу державних підприємств, установ, організацій і завдають шкоду авторитету та майновим інтересам громадян, що забезпечують нормальну діяльність державного та громадського апарату, а також апарату управління окремих підприємств, установ, організацій. Запропоновано вважати, що підставою кримінальної відповідальності за корупційний злочин, скоєний у простій формі співучасті, як і при вчиненні злочину однією особою, є винне скоєння передбачених кримінальним законом діянь, які містять ознаки певного складу злочину, згідно положень статті 2 КК України, а в разі спільного вчинення злочинних дій декількома особами, то слід застосовувати також статтю 27 Загальної частини КК. Отож склад злочину в діяннях співучасників необхідно встановлювати з використанням цієї статті. Серед корупційних злочинів, вчинених у співучасті, в Кримінальному кодексі України передбачено діяння, за вчинення яких, можуть бути притягнуті працівники та службові особи юридичних осіб приватного права, а також особи, які надають публічні послуги. Спільні дії службових та неслужбових осіб, які виступають пособниками в конкретному корупційному правопорушенні, підпадають під кваліфікуючу ознаку складу злочину «за попередньою змовою групою осіб, або організованою групою осіб». Корупційне правопорушення може бути скоєне і в стійкій групі, наприклад «Бандитизм» (ст. 257 КК України), «Створення злочинної організації» (ст. 255 КК України), «Сприяння учасникам злочинної організації» (ст. 256 КК України). Але такий вид організованої злочинності не передбачається в кримінальному законодавстві як різновидом корупційної, тому слід мати на увазі, що під час кваліфікації корупційних злочинів співучасті не утворює якихось особливих, інших підстав відповідальності і підставою відповідальності завжди є склад злочину, але вчинюваний в складній формі співучасті.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.842. Принцип справедливості та його місце в системі принципів призначення покарання / К. Марисюк, Н. Слотвінська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 133-137. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Проаналізовано принцип справедливості та його місце у системі принципів призначення покарання. Доведено, що особливості принципу справедливості є те, що він має комплексний характер, акумулює в собі всі інші принципи. Якщо будуть порушені вони, порушується і принцип справедливості. Несправедливим буде призначення покарання, якщо не будуть дотримані передбачені нормами кримінального закону вимоги до призначення покарання; якщо призначення покарання порушує право особи на честь і гідність — воно також буде несправедливим; якщо особи призначається покарання, виходячи з її політичних переконань або соціального статусу — це також несправедливо; призначення покарання особі, яка не вчинила кримінального правопорушення є порушенням принципу справедливості; якщо при призначенні покарання не враховуються особистість підсудного, пом'якшуючі чи обтяжуючі обставини та інші обов'язкові фактори — в цьому випадку крім того, що порушується принцип індивідуалізації покарання, порушується також принцип справедливості.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.843. Реалізація принципу справедливості при призначенні покарання неповнолітнім / К. Марисюк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 193-196. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Проаналізовано принцип справедливості під час призначення покарання неповнолітнім. Встановлено, що законодавець передбачив значне пом'якшення правових наслідків вчинення кримінальних правопорушень особами, які не досягли вісімнадцятирічного віку. Це стосується і призначення покарання, особливості якого в КК України висвітлено в окремому розділі. Зумовлено

це тим, що неповнолітнім притаманній відсутність життєвого досвіду, нестійкість психічних процесів (мислення, пам'яті, уваги, сприймання тощо), а також інші ознаки, що відрізняють неповнолітнього від дорослої людини. Тому несправедливо зрівнювати неповнолітнього та повнолітню особу під час призначення їм покарання за вчинене кримінальне правопорушення. Доведено, що нормативні вимоги призначення покарання неповнолітнім мають певні особливості, порівняно з вимогами до призначення покарання дорослим особам. Проте це не порушує принципів призначення покарання, зокрема принципу справедливості, а тільки підсилює його та конкретизує щодо певної категорії осіб — неповнолітніх, із урахуванням їх вікових і психологічних особливостей. Коли йдеться про неповнолітнього правопорушника, тільки на підставі дослідження всіх обставин вчиненого діяння та всебічного врахування особливостей його особи можна забезпечити призначення справедливого покарання.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.844. Розвиток доктрини суддівського угляду в історії кримінального права / А. Крижановський // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 123-128. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Проаналізовано питання розвитку доктрини суддівського угляду в історії кримінального права. Доведено, що більшість сучасних теорій суддівського угляду носять характер інтегративних учень, що відображається і в сучасних кримінальних кодексах. Наприклад, КК Франції 1992 р. спирається і на ідеї школи «нового соціального захисту», і на поняття й інститути, вироблені ще класичною школою (що стосується класифікації злочинних діянь, вини, неосудності). Подібне можна сказати і про КК України, який разом із закріпленням інститутів класичної школи кримінального права (інститут вини, неосудності, необхідність відповідності покарання тяжкості вчиненого злочину) містить й інститути школи «нового соціального захисту» (необхідність врахування особи винного, обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання, звільнення від покарання та подальшого відбування тощо). Що стосується питання суддівського угляду в законодавстві України, то варто зазначити, що цікавість дослідників до цього питання виникла після розпаду СРСР. У радянському правознавстві доктрина суддівського угляду довгий час називалася жорсткої критики. Вважалося, що будь-яка правова проблема може мати лише одне законне вирішення. Тому дослідженням суддівського угляду майже не займалися. В наш час цікавість до цього питання виникла через перетворення, що відбулись у соціально-економічній ситуації України, зміну характеру та спрямованості правовідносин, формування нового правового мислення, зростання суспільної активності. Та й за ситуації, коли суди, керуючись вихідними принципами верховенства права, мають на власний розсуд віднаходити підстави для вирішення справ за аналогією або на загальних принципах справедливості, розумності, добросовісності, проблематика суддівського розсуду набуває особливої гостроти та актуальності.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.845. Систематичне знуцання як обставина, що може обумовити виникнення стану сильного душевного хвилювання / Н. Слотвінська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 216-219. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Проаналізовано системне знуцання як обставину, що може спричинити виникнення стану сильного душевного хвилювання (ССДХ). Встановлено, що в ст. 116 КК України вказано обставину, яка може зумовити виникнення ССДХ, яку не наведено в ст. 95 КК 1960 р., — систематичне знуцання. Щоправда, законодавець не роз'яснює, що саме треба розуміти під систематичним знуцанням. Не робить цього і Пленум Верховного Суду України. Не зрозуміло, з яких причин, але в ст. 123 КК України перелік обставин, які можуть спричинити виникнення ССДХ, не було доповнено цією обставиною, що треба розглядати як прогалину в законодавстві. Доведено, що виокремлення досліджуваної обставини є позитивною тенденцією з огляду на те, що законодавець цим розширює коло обставин, які можуть зумовити виникнення ССДХ, а це свідчить про те, що більше уваги приділяється суб'єктивним аспектам виникнення такого стану. Це, своєю чергою, зумовило пом'якшення кримінальної відповідальності на рівні її диференціації в тих випадках, коли умисне вбивство було вчинене в ССДХ, спричиненого систематичним знуцанням. Раніше в таких випадках, коли систематичне знуцання не могло бути віднесено до протизаконного насильства чи тяжкої образи, умисне вбивство в ССДХ підлягало кваліфікації за статтею, яка передбачає основний склад умисного вбивства.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Кримінальне право. Особлива частина

2.X.846. Компаративний аналіз міжнародної практики юридичної відповідальності військовослужбовців та військовозобов'язаних / О. В. Кузьменко, В. Г. Чорна // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 136-142. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Здійснено дослідження компаративістського аналізу міжнародної практики юридичної відповідальності військовослужбовців та військовозобов'язаних. Відзначено, що міжнародні країни зазвичай у більшості своєї російської агресії і всіма законними міжнародними засобами намагається зупинити злочинні дії агресору. Авторами було досліджено міжнародний досвід таких країн як: Молдова, Данія, Іспанія, США, Хорватія, Франція, Німеччина, Польща, Грузія, Австрія. Українське законодавство передбачає юридичну відповідальність за злочин проти людяності, воєнні злочини. Відзначено, що Римський статут Міжнародного кримінального суду в Гаазі, Україна підписала Статут 20 січня 2000 р., однак ще не ратифікувала його, проте визнала юрисдикцію Суду за окремими статтями. Зауважено, особа, що вчинила воєнний злочин, за наказом свого командира, не звільняється від відповідальності. Зауважено, що міжнародне право є пріоритетним у разі розгляду злочинів проти миру та безпеки людства (зокрема, воєнних злочинів). Зазначено, що українське законодавство щодо юридичної відповідальності військовослужбовців та військовозобов'язаних відповідає міжнародним нормам і стандартам. Разом з тим потребує удосконалення у певних напрямках, особливо в умовах російсько-української війни. А саме: ратифікувати Римський статут Міжнародного кримінального суду; потребує реформування Військової служби правопорядку у Збройних силах України, результатом чого може стати створення на її базі Військової поліції, що буде сприяти ефективності боротьби з військовою злочинністю у військах (силах) держави; доцільно видати нормативно-правовий акт, який би комплексно врегулював відповідальність, порядок і терміни розробки актів військового законодавства та його адаптації до стандартів НАТО; створення військових судів в системі судової влади. Необхідність функціонування військових судів в Україні зумовлена специфікою військової структури держави, а також організацією відносин військової служби та характер суб'єкта правовідносин і військовослужбовця.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.847. Кримінально-правова новела про виправдовування збройної агресії російської федерації проти України (ст. 436-2 КК України): правозастосовні та правотворчі проблеми / Р. О. Мовчан // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 197-204. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Мета роботи — критичне осмислення кримінально-правової новели, передбаченої ст. 436-2 КК України, за результатами якого мають бути: по-перше, запропоновані рекомендації щодо вирішення тих дискусійних питань, наявність яких спроможна викликати найбільші складнощі у процесі правозастосування; по-друге, виявлені притаманні аналізованим нормі вади та висловлені пропозиції щодо їх усунення. Для досягнення задекларованої мети було обрано методичку, інструментарій якої надав можливість об'єктивно дослідити розглядуване рішення законодавця. Під час висвітлення відповідної проблематики використано філософські, загальнонаукові та конкретно-наукові методи. Зокрема, метод системно-структурного аналізу використано як при дослідженні зв'язків аналізованої кримінально-правової заборони із правовою системою України загалом, так і з іншими нормами та інститутами Загальної та Особливої частини КК України. Формально-логічним (догматичним) методом автор послуговувався під час тлумачення відповідних норм КК України. Сформульовані рекомендації, спрямовано на вдосконалення кримінального законодавства та оптимізацію правозастосовної практики. Проведене дослідження надало змогу сформулювати конкретні рекомендації щодо вирішення колізії між ч. 1 ст. 111-1 та ст. 436-2 КК України, а також вперше озвучити пропозиції щодо удосконалення структури ст. 436-2 КК України. Висновки та пропозиції, які сформульовано у статті, можуть бути використані у нормотворчій діяльності для вдосконалення кримінального законодавства України щодо протидії досліджуваному злочинам, а так само в науково-дослідній діяльності та навчальному процесі — як підґрунтя для подальших наукових досліджень проблем кримінальної відповідальності за вчинення розглядуваних кримінальних правопорушень.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.848. Методологія дослідження кримінальних правопорушень проти суспільної моралі: антропологічний підхід / Є. Ю. Полянський, В. П. Бойченко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 158-162. — Бібліогр.: 1 назв. — укр.

Розглянуто питання методології досліджень кримінальних правопорушень проти суспільної моралі в аспекті антропологічного підходу. Зазначено, що під кримінально-правовою охороною моралі у антропологічному сенсі слід розуміти заходи по забезпеченню безпеки існуючих суспільних відносин та інтересів та утримання громадян від протиправних посягань шляхом визначення в кримінальному законі шкідливих для особи, суспільства та держави правопорушень та встановлення за їх вчинення кримінальних покарань та інших заходів кримінально-правового впливу. Вказано, що під моральною безпекою взагалі розуміється стан захищеності та стійкості основних джерел життєдіяльності та психічного та психіатричного самопочуття індивідів від

суспільно небезпечних загроз. Особливо це важливо сьогодні з антропологізацією суспільних відносин задля формування нового інформаційного простору. Методологія антропологічного дослідження кримінально-правової норми Загальної частини Кримінального кодексу України базується на використанні знань про суб'єкта кримінальної відповідальності для притягнення та індивідуалізації відповідальності. Методологія антропологічного дослідження кримінально-правової норми Особливої частини Кримінального кодексу України пов'язана із вирішенням питання, наскільки диспозиція складу кримінального правопорушення у та його санкція відповідає людиноцентристському підходу, офіційно вираженому в усталеному переліку основних прав та свобод людини та практиці Європейського суду з прав людини. Зроблено висновок, що антропологічний вимір кримінальних правопорушень проти суспільної моралі вимагає від сучасних дослідників зосередження не тільки на проблематиці догматичного аналізу норми (суто кримінально-правовий підхід) чи аксіологічної оцінки існування та буття норми (кримінологічний або соціологічний підхід), але й інтегративного динамічного аналізу суті та буття норми відносно різних учасників кримінальних правовідносин.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.849. Пенітенціарна корупція як кримінологічна проблема / І. Р. Серажим // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 67-72. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено пенітенціарну корупцію як кримінологічну проблему. Розглянуто сучасний стан корупційної злочинності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, досліджено її кількісно-якісні характеристики, проаналізовано основні напрями корупційної діяльності. Встановлено, що в структурі корупційної злочинності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України в цілому превалюють кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, насамперед прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, а також кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Визначено, що більшість корупційних злочинів, вчинюваних представниками органів та установ виконання покарань, пов'язані з одержанням неправомірної вигоди за постачання засудженим й ув'язненим заборонених предметів і речовин, у тому числі наркотичних засобів, психотропних речей, їх аналогів або прекурсорів. Встановлено, що системним явищем у кримінально-виконавчій сфері є надання засудженим незаконних пільг та переваг під час відбування покарання (сприяння у застосуванні дострокового звільнення від відбування покарання, заміни невідбутої частини покарання більш м'яким тощо), а також потурання їх протиправній діяльності в обмін на матеріальні ресурси. Визначено, що у сфері виконання покарань поширенням також є одержання незаконної винагороди за вирішення кадрових питань, розкрадання товарно-матеріальних цінностей установ виконання покарань, незаконне використання праці засуджених, порушення законодавства у сфері публічних закупівель. Зроблено висновок про поширеність корупційних проявів у пенітенціарній сфері, наголошено на необхідності подальшого дослідження детермінант пенітенціарної корупції та розроблення комплексної системи заходів запобігання цьому явищу.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.850. Типові слідчі ситуації при розслідуванні терористичних актів із використанням вибухових пристроїв / М. Коваль, І. Коваль // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 184-192. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

У сучасний період розвитку цивілізації поряд із проблемами глобальними — війни та миру, екології, народонаселення, продовольчої, енергетичної, що вважаються «традиційними», загрозилася проблема тероризму. Це не дивно, оскільки в останні роки кількість жертв від терористичних актів є надзвичайно великою. Саме тероризм становить суспільну небезпеку як для конкретної держави, так і для людства загалом. У сучасних умовах тероризм постійно еволюціонує, набуває нових форм і методів. Саме тому цілком закономірно, що залишається ціла низка питань, пов'язаних із його подальшим поширенням, суттю та перспективами боротьби з ним. Для вирішення вказаних проблем у науці криміналістики сформульовано низку підходів, які доцільно використовувати під час досудового розслідування. Тероризм охоплює не тільки політичну чи економічну площину суспільного життя, він торкається, насамперед, моральних та етичних вимог людства. Тому на початковому етапі розслідування терористичних актів особливу увагу необхідно приділити типовим слідчим ситуаціям, що виникають під час розслідування терористичних актів із використанням вибухових пристроїв. Розглянуто типові слідчі ситуації під час розслідування терористичних актів із використанням вибухових пристроїв, а саме: надійшла інформація про виявлення вибухового пристрою; надійшла інформація про затримання особи, яка мала при собі вибуховий пристрій; надійшла інформація про вчинення вибуху і: особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, невідома; є достовірна інформація про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, але вона не затримана; є неповні дані про особу,

яка вчинила кримінальне правопорушення; особа, підозрювана у вчиненні кримінального правопорушення, затримана на місці кримінального правопорушення або після його вчинення.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

s2_3_233бі.X.851. Юридична відповідальність за керування транспортними засобами у стані сп'яніння: проблеми та шляхи удосконалення правового регулювання: монографія / С. С. Вітвіцький, М. Ю. Веселов, Р. М. Пилипів; Донецький державний університет внутрішніх справ. — Київ: Дакор, 2022. — 151 с.: рис. — Бібліогр.: с. 135-147. — укр.

Комплексно вивчено проблеми ефективності застосування юридичної відповідальності за порушення, пов'язані з керуванням транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного й інших видів сп'яніння. Проведено ґрунтовний деліктологічний аналіз такого виду правопорушень. Досліджено суб'єктивні й об'єктивні детермінанти повторності керування транспортними засобами в стані сп'яніння. Розглянуто підстави та види юридичної відповідальності за керування транспортними засобами в стані сп'яніння в Україні та в інших країнах світу. Визначено основні проблеми ефективності застосування сучасної системи адміністративно-правових санкцій за такі делікти в Україні, на підставі чого окреслено основні шляхи їх правового вирішення. Уперше запропоновано доповнити українське законодавство адміністративним стягненням і кримінальним покаранням у вигляді позбавлення не лише спеціального права керування транспортними засобами, а й можливості його одержання; обґрунтовано доцільність запровадження кримінальної відповідальності за прояви системного керування транспортними засобами в стані сп'яніння тощо.

Шифр НБУВ: ВА858400

2.X.852. Synchronization of procedural and financial (banking) fuse of the immunity of property rights / V. Kantsir, V. Kushpit, A. Palyukh, I. Tsyliuryk, I. Kantsir // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 503-509. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Мета роботи — аналіз дієвості основних процесуальних правових і фінансових (банківських) механізмів, які покликані забезпечити протекцію недоторканності права власності. Проаналізовано законодавчо регламентовані процедури такого захисту на платформах як процесуальних правових, так і фінансово-економічних. Беззаперечним є положення про те, що тільки в державі, де недоторканність власності не тільки декларується, а й гарантована особі, можуть бути забезпечені вільний розвиток економічної, інтелектуальної, соціально орієнтованої діяльності. Дія засади недоторканності права власності не є абсолютною, однак її обмеження можливі лише на підставах і в порядку, передбачених законом. Актуальність питання недоторканності права власності зумовлено роллю права як платформи майнової незалежності громадян та їх участі у процесах суспільного відтворення. Гарантією майнової незалежності виступає право власності особи на майнові та немайнові права, яке реалізується шляхом надання особі права вільно, безперешкодно та в повному обсязі реалізувати правомочності власника щодо особистого майна. Дотримання недоторканності права власності під час кримінального процесу в чинному КПК України не забезпечено належним чином, зокрема не регламентовано рух вилученого майна, що ставить під сумнів новелу недоторканності. Для вдосконалення порядку захисту майнових прав потрібно на законодавчому рівні регламентувати механізм захисту та відновлення майнових прав осіб, потерпілих від кримінальних правопорушень. Етимологія «недоторканність» полягає у гарантуванні законом охорони статусу особи від будь-яких посягань. Під недоторканністю в економіко-правовому контексті переважно розуміють такий правовий статус особи, який є безальтернативною гарантією від несанкціонованих законом обмежень як із боку держави інституцій — правоохоронних, фінансових, суду, так і окремих фізичних та юридичних осіб. Акумуляовано більшість новітніх здобутків (як законодавчих, теоретико-дослідницьких, так і прикладних) щодо проблематики правового регулювання досліджуваних фінансово-правових відносин, на основі чого обґрунтовано науковий бачення та розроблено пропозиції щодо вдосконалення регламентації в цій сфері. Визначено основні вектори економіко-правових механізмів захисту недоторканності права власності, які б корелювалися з загальноприйнятими європейськими та світовими стандартами.

Шифр НБУВ: Ж73250

Злочини у сфері господарської діяльності

2.X.853. Банківська установа як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням: монографія / Р. Л. Сопільник, О. Г. Колб, О. М. Гумін, Р. О. Колб, Л. М. Дучимінська, Г. О. Попадинець, С. О. Сорока; Національний університет «Львівська політехніка», «Львівський університет бізнесу та права», приватний вищий навчальний заклад. — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2022. — 227 с.: табл. — Бібліогр.: с. 166-183. — укр.

Здійснено кримінологічну характеристику кримінальних правопорушень, що вчиняються у банківській системі України, розроблено науково обґрунтовані заходи, спрямовані на усунення існуючих у зв'язку з цим проблем. Приділено особливу увагу питанням удосконалення загально-соціального, спеціально-кримінологічного й індивідуального запобігання суспільно небезпечним діянням у сфері функціонування банків України, а також взаємодії цих установ з іншими суб'єктами запобіжної діяльності, включаючи установи міжнародно-правового спрямування.

Шифр НБУВ: BA858684

2.X.854. Banking in digital age: efficiency of anti-money laundering system / S. Lieonov, T. Vasilyeva, S. Mynenko, T. Dotsenko // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр.* — 2021. — Вип. 2. — С. 4-13. — Бібліогр.: 32 назв. — англ.

Розглянуто проблеми розвитку системи протидії легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом, в умовах цифровізації банківської діяльності. Розглянуто поняття ефективності системи протидії легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом. Визначено доцільність застосування підходу корисності для моделювання ефективності системи протидії легалізації кримінальних доходів (СПДЛКД). Показником ефективності СПДЛКД обрано частку направлених до суду обвинувальних актів у загальній кількості кримінальних правопорушень, за якими проводилось досудове розслідування у відповідний період. Першу альтернативу вибору — фокус на розвиток виявлення підозрілих фінансових операцій характеризує показник частки кримінальних правопорушень, за якими проводилось досудове розслідування, яка припадає на одне повідомлення про операцію, що було передане до Державної служби фінансового моніторингу. Другу альтернативу вибору — розвиток інноваційних технологій, характеризує показник Рівня діджиталізації економіки. Вхідними даними виступають одержані від Державної служби фінансового моніторингу України, Генеральної прокуратури України та Державної служби статистики України показники про рівень злочинності в Україні, роботу органів досудового розслідування, виявлені підозрілі фінансові операції та кількість абонентів мережі «Інтернет». На основі розрахованих коефіцієнтів автокореляції нульових різниць і визначенні їх статистичної значущості обрано нелінійну функцію залежності між мікротрами. За допомогою функції корисності Стоуна — Грі, яка для обраних вхідних даних набула форми степеневі функції Кобба — Дугласа, визначено ступінь реакції альтернативних підходів до підвищення ефективності системи протидії кримінальних доходів. Високий рівень еластичності має ступінь діджиталізації економіки. Тому для підвищення ефективності СПДЛКД потрібно розвивати інноваційні інформаційні технології у сфері FinTech.

Шифр НБУВ: Ж73250

Кримінологія

2.X.855. Кримінологічна характеристика та запобігання кримінальним правопорушенням у сфері пенсійного забезпечення в Україні: посібник / О. М. Джужа, Д. М. Тичина, Л. В. Сорокіна; Національна академія внутрішніх справ. — Київ: Видавництво Людмила, 2022. — 251 с. — Бібліогр.: с. 204-229. — укр.

Увагу присвячено комплексному дослідженню кримінологічних проблем запобігання кримінальним правопорушенням у сфері пенсійного забезпечення в Україні. Розроблено цілісний кримінологічний підхід до формування концепції запобігання кримінальним правопорушенням у цій сфері, що надало можливість обґрунтувати пропозиції, спрямовані на удосконалення законодавства та практики його застосування правоохоронними органами України. Охарактеризовано сучасний стан наукових досліджень і обґрунтовано наукові підходи до визначення сфери пенсійного забезпечення. Розкрито зміст детермінант, що сприяють криміналізації цієї сфери суспільних відносин. Охарактеризовано структуру та динаміку кримінальних правопорушень. Запропоновано концептуальне бачення шляхів реалізації правових і організаційних заходів запобігання на загальнодержавному, спеціально-кримінологічному й індивідуально-профілактичному рівнях.

Шифр НБУВ: BA858060

2.X.856. Окремі питання кримінальної відповідальності за домашнє насильство / К. Марисюк, М. Борецька // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 129-132. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Проаналізовано питання кримінальної відповідальності за домашнє насильство. Згідно зі статтею 126¹ КК України, домашнє насильство визначається як умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи. З аналізу об'єктивної сторони згаданого кримінального правопорушення випливає, що домашнє насильство є кримінальним правопорушенням із мате-

ріальним складом. Діяння полягає у вчиненні: фізичного, психологічного та економічного насильства. Потерпілим від домашнього насильства може бути подружжя чи колишнє подружжя або інша особа, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких стосунках, а також інші особи, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання. Констатовано, що останні зміни до кримінального законодавства спричинили вагомий внесок у боротьбу з домашнім насильством в Україні. Ці зміни враховують загально-визнані міжнародні принципи регулювання досліджуваної сфери відносин. Проте, проблемою й надалі залишається нечіткість вітчизняного законодавства та відсутність уніфікованої позиції щодо кваліфікації діянь, які становлять домашнє насильство.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.857. Перспективні напрями розвитку віктимологічної компоненти у системі запобігання злочинності в Україні / С. Якімова, Ю. Комісарчук // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 225-230. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розвинено комплексний підхід до тлумачення системи запобігання злочинності. В сучасних умовах її невід'ємною складовою має стати віктимологічне запобігання кримінальним правопорушенням у реальних умовах місця та часу. Наведено аргументацію щодо пріоритетності розвитку віктимологічної компоненти запобігання злочинності. Це, зокрема, можливість досягти зниження рівня злочинності без залучення істотних матеріальних ресурсів, спираючись на природне прагнення людини до самозбереження та самозахисту. Досліджено особливості віктимологічних заходів запобігання злочинності як окремого виду найгуманніших юридичних практик протидії злочинності. Зважаючи на українські реалії сьогодення, проаналізовано найкращі зразки європейського досвіду. Систематизовано основні ознаки сучасного стану розвитку віктимологічної компоненти запобігання злочинності в Україні. Це зокрема: поступальний розвиток вітчизняної нормативно-правової бази у напрямі захисту прав потерпілих і жертв кримінальних правопорушень; формування окремої ланки державних спеціальних суб'єктів забезпечення захисту потерпілих; інституційна розбудова мережі громадських організацій віктимологічного спрямування; розроблення адресних заходів захисту прав та інтересів окремих категорій осіб (дітей; жінок; викривачів корупційних проявів; жертв насильницьких зникнень і членів їх сімей тощо). Узагальнено, що такі тенденції розвитку віктимологічної компоненти в Україні узгоджуються з європейськими та міжнародними стандартами захисту жертв кримінальних правопорушень. Обґрунтовано доцільність подальшого розвитку віктимологічної компоненти у системі протидії злочинності у таких напрямках: формування вітимиологічної політики, розвиток спеціальних методик впливу на віктимогенні фактори та жертви кримінальних правопорушень; залучення громадських і державних інституцій до оцінювання та моніторингу стану віктимологічної ситуації в державі, окремих її території чи груп населення; вдосконалення наукових засад програмування заходів віктимологічного запобігання злочинності. Зокрема, правова віктимологічна політика повинна охоплювати законодавчу сферу, правозастосування, ідеологічну складову, що спрямована на зниження рівня віктимності у суспільстві; забезпечення компенсаторних гарантій жертвам реалізованих правопорушень тощо.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.858. Правові засади попередження медіанасильства щодо дітей / Н. В. Лесько // *Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького*. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 98-105. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз правових засад запобігання медіанасильству щодо дітей. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формування відповідних висновків. Визнано, що доцільно передбачити в Законі України «Про охорону дитинства» заборону розголошувати чи публікувати у засобах масової інформації конфіденційну інформацію про дітей, що потрапили у складну життєву ситуацію, якщо поширення такої інформації може завдати шкоду дитині, незалежно від згоди батьків чи інших законних представників дитини. Медіанасильство — форма психологічного насильства, що включає пропагування через засоби масової комунікації насильницьких дій, якщо це викликає у постраждалої особи емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдає шкоду психічному здоров'ю. Ліквідувати насильство в ЗМІ практично неможливо, оскільки вони формують свій порядок денний, виходячи із зацікавленості глядача. І, на жаль, насильство є таким, що привертає увагу широких прошарків населення. Відтак навчальні заклади мають сприяти тому, щоб у дітей сформувались уявлення, що порядок денний, методи діяльності, які нав'язуються ЗМІ, мають цінність виключно у символічному, а не в практичному світі. Встановлено, що важливим заходом запобігання та протидії насильству в засобах масової комунікації може стати введення в програми навчальних дисциплін для спеціальності 061 «Журналістика» спеціального курсу «Насильство і медіапростір». Прикладне значення дослідження визначається тим, що наукові результати створюють

основу для вдосконалення законодавства у сфері запобігання медіанасильству щодо дітей.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.859. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: монографія / В. Г. Севрук; Національна академія внутрішніх справ. — Київ: Видавництво Людмила, 2022. — 1091 с. — Бібліогр.: с. 936-1091. — укр.

Розглянуто правові, теоретичні та практичні проблеми протидії злочинам, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. На підставі результатів аналізу наукових джерел, присвячених теорії оперативного-розшукової діяльності, кримінального процесуального доказування, норм національного й іноземного кримінального процесуального й оперативного-розшукового законодавства, вітчизняної практики судових і правоохоронних органів та практики Європейського суду з прав людини, обґрунтовано теоретичні положення та практичні рекомендації щодо вдосконалення протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі.

Шифр НБУВ: ВС69504

Див. також: 2.X.849

Пенітенціарія

2.X.860. Формування оптимальної моделі залучення засуджених до праці: наук. монографія / О. В. Кузьменко, Ф. П. Шульженко, А. В. Омельченко, Ю. А. Волкова, В. Г. Чорна, О. О. Гайдун, М. Г. Кравченко, М. А. Пожидяєва, О. М. Гришко, Ю. В. Сагайдак, Н. А. Фукс, І. М. Шаркова, В. М. Уложенко, Б. В. Богдан, Л. В. Шевченко; ред.: Ф. П. Шульженко, О. В. Кузьменко; ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана», Державна кримінально-виконавча служба України. — Київ: Кафедра, 2022. — 419 с.: іл. — укр.

Обґрунтовано необхідність формування оптимальної моделі залучення засуджених до праці (філософські, правові, організаційно-управлінські, господарські, податкові аспекти) як особливої, об'єктивно необхідної системи правових, організаційних та економічних заходів, спрямованих на вирішення проблеми трудової зайнятості. Здійснено комплексне дослідження стану правового регулювання і практики застосування законодавства з питань залучення засуджених до праці і на цій основі сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства України. Визначено теоретико-методологічні засади правового регулювання праці засуджених у місцях позбавлення волі. Проаналізовано питання добросовісності у процесі зловживання правами уразливих осіб та запобігання їм щодо працюючих засуджених. Особливу увагу приділено правовій реалізації залучення засуджених до праці. Висвітлено особливості залучення до праці засуджених до позбавлення волі на контрагентських об'єктах. Здійснено правовий аналіз оподаткування праці засуджених в Україні. Увагу приділено досвіду окремих країн в інноваційних підходах залучення до праці засуджених осіб. Досліджено соціальну адаптацію та трудові правовідносини осіб, звільнених після відбуття покарання.

Шифр НБУВ: ВА858219

Судоустрій (судова система)

2.X.861. Модифікація процесуальних прав в нотаріальному процесі України в умовах дії воєнного стану / О. О. Кармаза // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 165-171. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Мета дослідження — аналіз особливостей захисту прав громадян та юридичних осіб в нотаріальному процесі під час дії воєнного стану на території України. Методологічною основою дослідження є філософсько-правові засади пізнання соціальних явищ, зокрема тих, що стосуються охорони та захисту прав осіб (громадян та юридичних осіб) у нотаріальному процесі. Зокрема, застосовано діалектичний, системно-структурний, нормативно-логічний, соціологічний, порівняльно-правовий методи пізнання. За результатами проведеного дослідження запропоновано удосконалення норм нотаріального законодавства України. Проаналізовано законодавче регулювання нотаріальних відносин під час дії воєнного стану в Україні. Досліджено та розкрито зміст поняття «охорона та захист прав осіб в нотаріальному процесі». Запропоновано в теорії нотаріального процесу використовувати нові терміни, а саме: «нотаріальний процес, ускладнений дією воєнного стану», «нотаріальне провадження, ускладнене дією воєнного стану», «нотаріальна дія, ускладнена правовими режимом воєнного стану». Доведено, що механізм забезпечення прав у нотаріальному процесі, який ускладнено дією воєнного стану, має особливості, визначені Конституцією та Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Розкрито проблеми но-

таріальних проваджень, які виникли через агресію РФ на території України. Враховуючи збройну агресію РФ на території України, введення в Україні військового стану запропоновано концепцію територіального поділу вчинення нотаріальних дій. Запропоновано авторське бачення модифікації (зміни) прав на захист у нотаріальному процесі. Це перше наукове дослідження нотаріально-процесуальних відносин, які виникають у зв'язку із охороною і захистом прав та інтересів фізичних осіб, юридичних осіб в нотаріальному процесі, обтяженого правовим режимом воєнного стану на території України.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.862. Принцип гласності і відкритості діяльності органів судової влади: монографія / А. О. Коршун; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. — Київ: Хай-Тек-Прес, 2022. — 191 с. — Бібліогр.: с. 163-190. — укр.

Досліджено принцип гласності і відкритості діяльності органів судової влади. Розкрито суть і юридичний зміст принципу гласності і відкритості діяльності органів судової влади, його місце в системі принципів діяльності органів судової влади, проведено комплексний аналіз наукових досліджень принципу гласності і відкритості діяльності органів судової влади. Охарактеризовано механізм реалізації принципу гласності і відкритості діяльності органів судової влади з позицій різних наукових підходів, а також проаналізовано правову основу забезпечення принципу гласності і відкритості діяльності органів судової влади. Здійснено порівняльно-правовий аналіз вітчизняних та зарубіжних концепцій електронного правосуддя, визначено інноваційні заходи з вирішення проблем у сфері розвитку інформатизації судової системи. Розглянуто інформаційно-правову політику у сфері судочинства, запропоновано правові та організаційні форми взаємодії судової влади та ЗМІ. Визначено методологію дослідження принципу гласності і відкритості діяльності органів судової влади.

Шифр НБУВ: ВА858189

2.X.863. Проблеми правового регулювання статусу судді як спеціального суб'єкта трудового права / Т. Р. Куценко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 97-102. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розкрито та проаналізовано проблеми правового регулювання статусу судді як спеціального суб'єкта трудового права. Сформульовано перелік основних проблем, які виникають у судді у процесі трудової діяльності та які негативно впливають на процес здійснення правосуддя, до них автором запропоновано віднести такі: загальні проблеми — це зниження рівня трудової захищеності працівників в Україні; десоціалізація сфери трудової діяльності публічних службовців та суддів; спеціальні проблеми, а саме: низький рівень якості захисту трудових прав та інтересів суддів; постійне реформування судових органів влади тощо. Надалі проаналізовано положення ключових законодавчих актів, якими на сьогодні врегульовано дане питання. Автором слушно зроблено висновок про те, що забезпечення безпечних і здорових умов праці для суддів має провідну роль у забезпеченні ефективності судової системи. Для високої продуктивності трудової діяльності суддів необхідно створити необхідні умови як правового так і соціально-економічного характеру. У роботі акцентовано увагу й на важливості матеріального забезпечення суддів. Це обґрунтовується тим, що суддя під час здійснення правосуддя впливає на життя та долі інших людей, тому лише за умов достатньої матеріальної незалежності та організаційною забезпеченні роботи суддів можна говорити про ефективне, справедливе та неупереджене правосуддя. Зроблено висновок, що головна проблема неналежного рівня захисту та охорони трудових прав та інтересів суддів полягає в тому, що держава не забезпечує належний рівень трудової безпеки даної категорії працівників, обмежує варіанти захисту таких прав тощо. Зауважено на тому, що проблеми, які існують у сфері правового регулювання правового статусу судді як спеціального суб'єкта трудового права, створюють високий ризик виникнення негативних трансформацій у правовій системі України та в системі правосуддя в тому числі, що в майбутньому блокуватиме розвиток нашої держави як демократичної та правової.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.864. Роль Вищого антикорупційного суду в запобіганні корупції / Я. І. Маслово // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 103-107. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено місце та призначення Вищого антикорупційного суду з врахуванням його статусу як органу, що здійснює правосуддя та інституції, що сприяє запобіганню корупції. Зазначено, що виходячи із задекларованих завдань, Вищий антикорупційний суд уповноважен розглядати кримінальні провадження, пов'язані із вчиненням правопорушень, які містять корупційну складову. Тобто, кримінальні провадження можуть стосуватися як корупційних правопорушень, так і правопорушень, які пов'язані з корупцією. Доцільним є трактування ролі Вищого антикорупційного суду з врахуванням того, що це, з одного боку, ланка єдиної системи судоустрою, а з іншого — кінцева інституція, яку наділено повноваженнями щодо притягнення винних у вчиненні правопорушень, у яких є корупційна складова, до юридичної відповідальності. Проаналізовано статистичні звіти

про роботу Вищого антикорупційного суду як суду першої інстанції за 2019 – 2021 рр. Як наслідок, враховуючи складність справ, що підлягають розгляду в Вищому антикорупційному суді та порівняно стислий період роботи суду, можна охарактеризувати його роботу як задовільну. Досліджено міжнародну практику функціонування антикорупційних судів. Встановлено, що питання доцільності створення та функціонування спеціалізованих судових установ, які б спеціалізувалися на розгляді корупційних справ, залишається відкритим, оскільки традиційно справи про корупцію підсудні звичайним судам із розгляду кримінальних справ. Визначено, що діяльність спеціалізованих антикорупційних судів є прийнятною у державах, де формується демократичний устрій. Пріоритетність вибору по створенню окремої судової установи свідчить про новий підхід до запобігання корупції як фактора, що дискредитує демократичні перетворення в державі. Вбачається доцільною подальша інтенсифікація роботи Вищого антикорупційного суду для максимального ефекту запобігання корупції.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.865. Судові та правоохоронні органи України: підручник / А. В. Хрідочкін, В. В. Ченцов, П. В. Макушев; Університет митної справи та фінансів. – Дніпро: Ун-т мит. справи та фінансів, 2022. – 291 с. – Бібліогр. с. 291. – укр.

Висвітлено проблеми організації судових та інших правоохоронних органів України. Розглянуто поняття судової влади та її співвідношення з іншими гілками державної влади, співвідношення понять «судова влада», «правосуддя» та «судочинство». У систематизованому вигляді на основі чинного вітчизняного законодавства і досягнень юридичної науки розкрито поняття й зміст судової та правоохоронної діяльності, види, завдання та функції судових та правоохоронних органів, принципи їх організації та функціонування, компетенція, підпорядкованість і особливості взаємодії, а також правовий статус посадових осіб цих органів. Подано інформацію про правовий статус професійних суддів України та присяжних, порядок добору кандидатів на посаду судді, порядок призначення на посаду судді та переведення судді до іншого суду. Окреслено дисциплінарну відповідальність судді, аспекти звільнення судді з посади та припинення його повноважень.

Шифр НБУВ: ВА858188

2.X.866. Теоретико-прикладні проблеми перехідного правосуддя: національний рівень / В. В. Філатов // Держава та регіони. Сер. Право. – 2022. – № 1. – С. 79-83. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Досліджено теоретико-прикладні проблеми перехідного правосуддя, які на сучасному етапі існують на національному рівні. Акцентовано увагу на тому, що ці проблеми негативно позначаються на результативності інституційних реформ та відновного правосуддя. Автор визначає наступну мету роботи: комплексний аналіз теоретико-прикладних проблем дослідження моделі перехідного правосуддя. Систематизовано наступні теоретико-прикладні проблеми дослідження моделі перехідного правосуддя: відсутність повноти розуміння філософсько-аналітичної природи моделі перехідного правосуддя; відсутність ретроспективних зв'язків становлення і розвитку моделі перехідного правосуддя в сучасному міжнародному праві; невизначеність критеріїв співвідношення справедливості та прагматизму в межах моделі перехідного правосуддя; недосконалість теоретичних положень щодо структурованості моделі перехідного правосуддя та взаємозумовленості її окремих елементів; фрагментарність уявлень про передумови застосування моделі перехідного правосуддя; обмеження функціональних здібностей моделі перехідного правосуддя. Доведено, що на національному рівні досі не склалися теоретико-правові положення щодо суті та змісту моделі перехідного правосуддя, внаслідок чого напрямки перехідного правосуддя реалізуються ситуативно, безсистемно та не мають достатнього нормативно-правового закріплення. Встановлено, що модель перехідного правосуддя є новою для Української держави, тому осмислення її суті та структури знаходиться лише на початковому етапі. Акцентовано увагу на проблемі відсутності в Україні практичних експертів, які обізнані в питаннях перехідного правосуддя, та брали участь у врегулюванні наслідків збройних конфліктів (інших соціальних потрясінь в інших державах).

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

Цивільно-процесуальне право

2.X.867. Форми конфіскації в Україні: вітчизняний та міжнародно-правовий аспекти / Нуруллаєв Ількін Садагат огли // Держава та регіони. Сер. Право. – 2022. – № 1. – С. 84-91. – Бібліогр.: 35 назв. – укр.

Досліджено питання форм конфіскації в Україні, правового закріплення її поняття, ознак та форм у праві України та на міжнародно-правовому рівні. Проведено аналіз конституційних положень, актів законодавства, в яких передбачено застосування конфіскації, зокрема її підстав, обсягу та процедури прийняття рішення про застосування. Досліджено коло документів універ-

сального та регіонального європейського характеру, що закріплюють засади застосування державами конфіскації як форми примусового безоплатного вилучення майна. З'ясовано, що конфіскація є формою безоплатного вилучення майна, можливість застосування якої за рішенням суду на підставі закону, а саме у випадках, обсязі та порядку, встановлених ним, закріплено в ст. 41 Конституції України. На правовий феномен конфіскації, незважаючи на його публічно-правову природу, вливають норми ст. 354 Цивільного кодексу України, в якій закріплено її ознаки конфіскації як підстави припинення права власності. Лише такий захід безоплатного вилучення майна може називатися конфіскацією, який відповідає усім її ознакам, до яких належать: безоплатність вилучення; вилучення, що має характер санкції (заходу відповідальності), що накладається за вчинення правопорушення; у випадках, в обсязі та за процедурою, що передбачена у законі; вилучення з позбавленням власності виключно майна, що перебуває у власності правопорушника на законних підставах; вилучення майна з метою його передачі у власність держави або інших осіб чи знищення. Форми конфіскації в Україні сформувалися історично і зумовлені видом судочинства, в межах якого відбувається накладення такого заходу відповідальності, як конфіскація. До основних форм конфіскації в Україні належать: кримінальна конфіскація; адміністративна конфіскація; досить умовно і цивільна конфіскація. В практиці Європейського суду з прав людини також чітко розмежовано такі форми конфіскації. Однак цивільну конфіскацію відносити до форм власне конфіскації в Україні можна лише умовно, оскільки такий захід як «стягнення необгрунтованих активів» не відповідає усім ознакам конфіскації, закріпленим у вітчизняному законодавстві, передусім на рівні Конституції України та в Цивільному кодексі України.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

Кримінально-процесуальне право (кримінальний процес)

2.X.868. Деякі проблеми застосування окремих запобіжних заходів як заходів процесуального примусу в кримінальних провадженнях / М. Гузела // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. – 2021. – 8, № 1. – С. 117-122. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

Розглянуто проблему мети та підстави застосування запобіжних заходів як різновид заходів забезпечення кримінального провадження у системі заходів процесуального примусу в кримінальному процесі. Зокрема, розглянуто окремі проблемні питання застосування деяких запобіжних заходів, зокрема, тримання під вартою, які породжують систематичні порушення прав особи в процесі кримінального провадження. Чинний КПК України вніс низку змін у процедуру застосування запобіжних заходів як заходів процесуального примусу, котрі, загалом, виявились позитивними. Однак, стан практичної реалізації процедури застосування запобіжних заходів, як органами досудового слідства, так і судами, виявив, що належним чином не реформовані і одна, і друга системи залишаються не цілком готовими до таких нововведень. І найбільше зловживань і порушень процесуального законодавства мають місце, насамперед, під час застосування запобіжних заходів, більшість з яких припадають на найсуворіший запобіжний захід – тримання під вартою. Звернено увагу на декілька суттєвих проблем, які в кримінальному процесуальному законодавстві не вирішені до сьогодні. Зокрема: суди дещо формально підходять до застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою, хоча такий суворий запобіжний захід є виключним; чинний КПК України, на жаль, не зобов'язує суд належним чином мотивувати своє рішення про продовження тримання особи під вартою, що породжує негативну практику частого обгрунтування продовження строку тримання під вартою одними і тими ж підставами протягом всього періоду перебування підозрюваного, обвинуваченого під вартою; неправильна початкова кваліфікація діяння тягне за собою реальну можливість застосування до особи підозрюваного утримання під вартою, що означає, що через недбалість або ж через зловживання слідства має місце така кваліфікація діяння, яка передбачає набагато реальнішу можливість застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою; до сьогоднішнього дня в Україні відсутній реальний механізм відшкодування (компенсації) шкоди, заподіяної від незаконної діяльності слідчо-судових органів, зокрема за незаконне тримання під вартою.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.869. Застосування доктрини «плодів отруєного дерева» у кримінальному провадженні. Теоретичні та практичні аспекти / В. Є. Макода // Держава та регіони. Сер. Право. – 2022. – № 1. – С. 148-152. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

Розкрито правові позиції касаційного суду в Україні щодо застосування доктрини «плодів отруєного дерева» при розгляді

кримінальних проваджень та визнання недопустимими доказами, первісного доказу та похідних від нього. Ця доктрина базується на тому, якщо доказове «дерево» є отруйним, то те ж саме стосується і його «плода». Тобто, якщо джерело доказів є недопустимим, всі інші дані(докази), одержані з його допомогою, будуть такими ж. Зазначена доктрина передбачає оцінку не лише кожного засобу доказування автономно, а і всього ланцюга безпосередньо пов'язаних між собою доказів, з яких одні впливають з інших та є похідними від них. При цьому обов'язковим критерієм віднесення доказів до «плодів отруйного дерева» є наявність достатніх підстав вважати, що відповідні відомості не було б одержано за відсутності інформації, одержаної незаконним шляхом. Звернуто увагу на те, що у разі застосування судом доктрини «плодів отруєного дерева» у кримінальному провадженні, незавжди суд виносить виправдувальний вирок за результатами розгляду справи. Зазначено, що суди при розгляді кримінальних справ керуються рішеннями ЄСПЛ, зокрема, доктрина «плодів отруйного дерева» знайшла своє втілення у практиці ЄСПЛ, зокрема у справах «Шабельник проти України», «Teixeira de Castro v. Portugal», «Яременко проти України», «Балицький проти України», «Нечипорук і Йонкало проти України», «Gifgen v. Germany». Зазначено, що суди окремо перевіряють одержання органом досудового розслідування доказів під час проведення ними НС(Р)Д на підставі ухвали слідчого судді про надання дозволу на проведення НС(Р)Д-аудіо-відео зйомки та Постанови прокурора про проведення НС(Р)Д-контролю за вчиненням злочину, на підставі якої, зокрема, оглядаються грошові кошти, які надаються особі для їх передачі підозрюваному як неправомірної вигоди.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.870. Особливості застосування окремих негласних слідчих (розшукових) дій для встановлення обставин події кібердиверсії / О. Пелешак // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 197-206. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Обґрунтовано, що встановлення об'єктивних обставин диверсії, яка готується або вчинена за використанням електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем і комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, неможливе без застосування негласних слідчих (розшукових) дій. Розглянуто особливості застосування окремих негласних слідчих (розшукових) дій, таких як аудіо-, відеоконтроль особи, аудіо-, відеоконтроль місця, спостереження за особою, річчю або місцем, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем, обстеження публічно доступних місць, житла чи іншого володіння особи (шляхом таємного проникнення), встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Встановлено, що залежно від слідчої ситуації необхідно вибирати та організувати найдоцільніші НСРД, які за змістом теоретично здатні вирішити першочергові тактичні завдання кримінального провадження. Організація саме комплексного застосування НСРД є одним із організаційно-тактичних завдань слідчого, за вирішення якого останній повинен відповідати персонально, оскільки воно безпосередньо впливає на ефективність встановлення всіх обставин кібердиверсії, способи приховання стадій кримінального правопорушення, невідомих співучасників, ролі кожного з них, зв'язків зі спецслужбами інших країн.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.871. Поняття та види обвинувачення в доктрині кримінального процесу / С. Сорока // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 220-224. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто поняття та види обвинувачення у доктрині кримінального процесу. На початкових етапах становлення кримінального процесу переважали саме приватні засади. За радянських часів у кримінальному процесі розширилися засади публічності, що відповідно сприяло зруженню приватних начал. Після проголошення України незалежною державою відбулося переорієнтування на позицію пріоритетності інтересів людини, що надало поштовх до розширення приватних начал. Досліджуючи поняття «обвинувачення», науковці розглядають його в двох значеннях — матеріальному та процесуальному. Одні автори розкривають поняття обвинувачення як процесуальну діяльність уповноважених осіб, тобто підкреслюють його процесуальне значення. Інші під обвинуваченням розуміють твердження, а саме формулювання (опис) ознак вчиненого кримінального правопорушення, що пред'являється особі у встановленому КПК порядку, тобто з дотриманням процесуальної процедури. Проте, хоча ці поняття обвинувачення мають різне смислове значення, проте вони нерозривно пов'язані між собою, оскільки обвинувачення — це категорія, яка має процесуальну форму. Тому запропоновано під обвинуваченням розуміти діяльність уповноважених суб'єктів кримінального процесу щодо викриття осіб, винних у вчиненні кримінальних правопорушень, у ході якої формується твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому кримінально-процесуальним за-

конодавством. Зроблено висновок, що поняття «обвинувачення» — це змінювана категорія, і змінюється вона залежно від розвитку суспільства, для якого характерні публічні й приватні ознаки. Обвинувачення охоплює увесь комплекс процедур, які передбачені законодавством для розгляду справи щодо винної особи та винесення остаточного рішення. Виділено та розкрито такі види обвинувачення: публічне (державне), приватне, приватно-публічне, публічно-приватне.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.872. Примус у процесі обов'язкового призначення судових експертів в кримінальних провадженнях у контексті захисту прав людини / М. Гузела // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 167-177. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто проблемні питання застосування примусу під час обов'язкового призначення судових експертів у кримінальних провадженнях у контексті захисту прав людини. Судова експертиза є одним із засобів забезпечення діяльності правоохоронних органів і судів із метою одержання доказової інформації. Ці органи наділені певними владними повноваженнями з боку держави щодо можливості обмеження прав і свобод громадян у випадках, встановлених кримінальним процесуальним законом. Кінцевою метою правосуддя загалом є утвердження та забезпечення прав і свобод людини як реалізація головного обов'язку держави. Обмеження прав і свобод особи та примус — це, безумовно, зло, що суперечить інтересам людини, проте у певних випадках без таких обмежень і примусу обійтися не можна. Проблема співвідношення обов'язковості та примусу в кримінальному судочинстві найчіткіше проявляється у судовій експертизі особи. Питання обов'язковості проведення експертиз, об'єктами дослідження яких можуть бути живі люди, тісно пов'язано з одержанням згоди від особи на проведення експертизи. Процесуально доцільним і правомірним є проведення експертизи без згоди потерпілого або свідка в тому випадку, якщо обов'язковість такої експертизи встановлено законом, а висновки її впливають на правильність прийняття рішення у справі. Призначаючи експертизи, об'єктами дослідження яких є живі особи, першочергово увагу приділяти дотриманню розроблених і затверджених правових положень, що забезпечують обґрунтованість вторгнення у сферу особистих прав, свобод та інтересів громадян. Такі норми мають застосовуватися лише у виключних випадках, в порядку та межах, що встановлені законом і зумовлені потребою виконання завдань кримінального судочинства.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.873. Процесуальний статус захисника у кримінальному провадженні / Р. Сибірна, С. Гап'як // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 207-215. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

За умов реформування кримінального процесуального законодавства України статус захисника набуває якісно нових, позитивних рис. Процес реформування кримінального судочинства зумовлює необхідність дослідження важливих питань гарантій прав і свобод особи, яка підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, зокрема участі у ньому захисника. Важливими питаннями для розгляду залишаються участь захисника у кримінальному процесі як одного з найважливіших учасників кримінального провадження, дослідження проблем, пов'язаних із реалізацією законних прав та інтересів людини та громадянина. Сьогодні одним із аспектів цієї проблеми залишається невизначеність процесуальних прав, реалізація яких здійснюють безпосередньо підозрюваний, обвинувачений; її не можна доручити захиснику. Визначення та чітке закріплення в КПК України відповідних прав і обов'язків захисника стане запорукою забезпечення ним ефективного захисту прав, свобод і законних інтересів особи, оскільки недосконалі положення законодавства нині унеможливають реалізацію прав захисника щодо збирання доказів у повному обсязі. Задекларовані питання є актуальними та своєчасними, оскільки правовий статус адвоката та захисника — це хоч і дещо суміжні, однак нерівнозначні поняття як за обсягом, так і за джерелом нормативно-правового регулювання. Згідно з положеннями КПК України, реалізація прав захисника відбувається виключно на основі КПК України, а діяльність адвоката як професійна діяльність особи унормована Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що зумовлює невизначеність процесуального статусу захисника-адвоката. Встановлено, що у положеннях ст. 46 КПК України доречно навести загальні положення щодо участі захисника у кримінальному провадженні, де серед іншого передбачити, що одна особа може мати декілька захисників, кожний з яких може з'являтися під час кримінального провадження та брати у ньому участь незалежно від іншого. Ст. 47 КПК України слід іменувати як «Права та обов'язки захисника», закріпивши у ній відповідні права та обов'язки захисника, випадки відмови від виконання ним своїх обов'язків, а також те, що йому заборонено робити під час реалізації функцій захисту. Однак під час формулювання положення наведених статей недоречно імплементувати всі норми ст. 20 «Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», оскільки окремі з них збігаються з положеннями КПК України та додаткового закріплення не

потребують. Введення до новосформованих статей КПК України деяких норм цього закону є недоцільним, оскільки вони фактично суперечать КПК України, що ускладнить захисникові реалізацію своїх прав та обов'язків у кримінальному провадженні. Зокрема, не варто в КПК України вказувати на «адвокатський» запит, оскільки положення цього кодексу регулюють відносини між учасниками кримінального провадження без ознак професійного спрямування, що, фактично, унеможливило використання терміна «адвокатський запит».

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.Х.874. Сутність поняття «викривач» в кримінальному процесі України / Ю. П. Аленін, І. Е. Смоляр // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1. — С. 112-117. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проаналізовано кримінальний процесуальний статус викривача. Автори констатують розбіжності між визначеннями викривача відповідно до профільного закону та КПК України. Науковці зазначають, що такі розбіжності у визначенні є досить логічними відносно завдань законодавчих актів, в яких їх закріплено. Викривач відповідно до ЗУ «Про запобігання корупції» може повідомляти про факти корупції, які далеко не завжди будуть підставою для початку здійснення кримінального провадження, адже не всі корупційні правопорушення є кримінальними правопорушеннями. Таким чином в ЗУ «Про запобігання корупції» надається перелік випадків, за яких така особа могла дізнатися про ймовірні факти корупції. В даному випадку некоректним буде вказувати на колізії у визначенні викривача у цих двох нормативно-правових актів, особливо враховуючи положення ч. 3 ст. 9 КПК України. Власне викривач в кримінальному провадженні — це особа, яка в першу чергу повідомляє про потенційне кримінальне правопорушення. На первинному етапі досудового розслідування велике значення відіграє саме оцінка відомостей та правильна кваліфікація кримінального правопорушення, яке, відповідно, повинно бути корупційним. В подальшому має оцінюватися достовірність та значення інформації викривача, можливості його залучення до окремих процесуальних дій, захист, подальша можлива винагорода тощо. Власне інформація про корупційне правопорушення та ступінь її достовірності значною мірою надають змогу розмежувати заявника від викривача. Зазначено, що законодавець виділяє наступні ключові ознаки викривача в кримінальному процесі: викривач може бути лише фізичною особою; викривач має бути переконаний, що інформація, якою він володіє, є достовірною; викривач повинен звернутися із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

2.Х.875. Сутність та цілі використання судових експертиз під час досудового розслідування кримінальних проваджень / В. Ортинський // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 1-9. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розглянуто проблему криміналістичного та процесуального аналізу суті та цілей використання судових експертиз під час досудового розслідування кримінальних проваджень. У кримінальній процесуальній діяльності спеціальні знання використовуються у двох формах: у формі залучення спеціалістів під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій; у формі залучення експерта в кримінальне провадження для проведення експертизи. Саме друга з зазначених вище форм залучення спеціальних знань є особливо важливою для кримінального провадження в цілому і для досудового розслідування зокрема, оскільки ця форма надає нове джерело доказів у кримінальному провадженні. Встановлено, що проведення експертизи спрямовано на одержання нових, раніше невідомих слідчому фактичних даних із застосуванням спеціальних знань. Зокрема, виявлення сторонніх мікрооб'єктів на речових доказах, вилучених у потерпілих при вчиненні вбивств, розбійних нападів, звалтувань тощо; встановлення початкових записів у документах, які були змінені, тощо, тобто виявлення невідомих раніше слідчому фактичних даних, які є доказами у справі. При цьому інформація, яка встановлюється експертом, не обов'язково має бути абсолютною новою для слідчого, оскільки перевірка одних доказів на базі інших у кримінальному провадженні здійснюється шляхом зіставлення їх змісту та з'ясування їх погодженості один з одним. У цьому випадку така перевірка буде взаємодоповнювальною. Так, наприклад, результати слідчого експерименту шляхом відтворення обстановки та обставин події кримінального правопорушення, проведеної з метою перевірки показань підозрюваного про те, як ним були спричинені uszkodження потерпілому (використане зброя, способи нанесення ударів, їх кількість тощо), зіставляються з висновками судово-медичної експертизи потерпілого. Збіг одержаних результатів буде свідчити про те, що подія відбулася саме так, як вказує підозрюваний. Отже, у слідчого з'являється новий доказ, який тільки підтверджує вже відомі йому дані про факти. Констатовано, що на підставі аналізу суті залучення спеціальних знань у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування кримінальних проваджень можна виділити певні напрямки використання висновків експерта, цілями яких є: у доказуванні — одержання нових

доказів, перевірка інших доказів, формування комплексів доказів; у тактичному плані — висунення та перевірка версій, моделювання механізму вчинення кримінального правопорушення, подолання протидії розслідуванню, в організаційному плані — обґрунтування рішень, які приймає слідчий у розслідуванню кримінальному провадженні; у профілактиці злочинів — встановлення обставин, які сприяли вчиненню кримінальних правопорушень. Відмічено, що від цілей використання висновків судових експертиз у кримінальних провадженнях треба відрізнити цілі провадження судових експертиз, тобто завдання, які вирішуються експертом.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.Х.876. Чи передбачена можливість у перебігу досудового розслідування оскаржувати ухвалу слідчого судді про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, яка постановлена у порядку частини 6 статті 193 КПК України? / І. В. Басиста // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 189-196. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Робота є спробою авторки, виходячи із системного аналізу положень пункту 8 частини 2 статті 129 Конституції України, статей 177, 178, 193, 194, 196, 309, 310, 392 КПК України презентувати науковій спільноті наявні підходи та об'єктивні проблеми щодо можливості (не можливості) оскарження ухвали слідчого судді про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, яка постановлена у порядку частини 6 статті 193 КПК України. Методика дослідження — аналіз і синтез наукових досягнень низки дослідників, наявної судової практики, дослідження стану нормативно-правового забезпечення, формування власних умовиводів. Системно-структурний, аналіз та синтезу, функціональний та інші методи використані у процесі проведення даного наукового пошуку. Наведено аргументи, які надають підстави для формулювання наступних висновків: нормами КПК України не передбачено можливість у перебігу досудового розслідування оскаржувати ухвалу слідчого судді про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, яку постановлено у порядку частини 6 статті 193 КПК України. Під час досудового розслідування, на підставі пункту 2 частини 1 статті 309 КПК України, може бути оскаржена в апеляційному порядку лише ухвала слідчого судді про застосування (котре має місце після затримання особи і не пізніше, як через сорок вісім годин з часу її доставки до місця кримінального провадження) обраного, у порядку частини 6 статті 193 КПК України, запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Верховним Судом вже було сформовано висновок щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, котрий міститься в постанові колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 13 грудня 2018 р. (справа №483/1186/16-к), а колегія суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду поважала за необхідне відступити від зазначеного висновку. Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду мала б вирішити означену проблематику, і з цією метою учасникам Науково-консультативної ради при Верховному Суді було направлено відповідне звернення від 10.01.2022 у справі №991/3440/20, яке одержано і автором та щодо якого підготовлено науковий висновок [1].

Шифр НБУВ: Ж73788

Криміналістика

2.Х.877. Основи оперативно-розшукової тактики: монографія / С. О. Павленко; Національна академія внутрішніх справ. — Київ: Видавництво Людмила, 2022. — 623 с.: табл. — Бібліогр.: с. 528-623. — укр.

Розглянуто теоретичні, правові та праксеологічні проблеми оперативно-розшукової тактики. Окреслено стан наукового розроблення зазначеної проблематики. Встановлено історичні передумови формування оперативно-розшукової тактики. Виокремлено основні властивості й ознаки, що характеризують оперативно-розшукову тактику як складну та динамічну систему. Визначено понятійно-термінологічний апарат, зміст і взаємозв'язок елементів структури оперативно-розшукової тактики. Надано пропозиції та рекомендації, з урахуванням позитивного досвіду діяльності правоохоронних органів іноземних країн щодо вдосконалення оперативно-розшукової тактики в протидії окремим видам злочинів, учиненим організованими групами та злочинними організаціями.

Шифр НБУВ: ВА858048

2.Х.878. Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми: монографія / А. М. Кислий, М. С. Цуцкірідзе, А. А. Небитов, І. В. Сервещкий, І. І. Гальона; Національна поліція України, Головне слідче управління, Міжрегіональна академія управління персоналом. — 2-ге вид., доп. та перероб. — Київ: Людмила, 2022. — 267 с.: іл. — Бібліогр.: с. 174-213. — укр.

На основі сучасного українського законодавства розглянуто питання розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми. Наведено кримінально-правову характеристику торгівлі людьми. Досліджено міжнародно-правові аспекти протидії цим кримінальним правопорушенням та особливості досудового розслідування: початок кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми.

Шифр НБУВ: BA858391

2.X.879. Сутність тактичного прийому в криміналістиці / Н. Гузела, М. Гузела // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 178-183. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено проблему суті тактичних прийомів у криміналістиці. Тактичний прийом, який є основним елементом криміналістичної тактики, — це науково розроблена та практично апробована поведінка (дія) або ж комплекс дій слідчого, а також інших суб'єктів досудового та судового провадження, з метою створення найкращих умов для виявлення, збирання, дослідження, перевірки й оцінювання доказової інформації в процесі кримінального провадження. Висвітлено позиції вчених-криміналістів щодо поняття тактичного прийому як складової криміналістичної тактики. Зокрема, на підставі аналізу багатьох наукових позицій наведено дефініцію тактичного прийому, а також основні ознаки, що його характеризують. Висловлено позицію, що хоча тактичні прийоми є складовою частиною слідчої чи процесуальної дії, тією її найпростішою елементарною та найдоцільнішою у конкретній слідчій ситуації дією у межах проведення слідчої чи процесуальної дії, однак їх не можна отожднювати зі слідчими (розшуковими) діями. Тактичний прийом охоплює, насамперед: дії, які відповідно до вимог кримінального процесуального закону, а також норм етики та моралі безпосередньо спрямовані на виявлення добросовісності чи недобросовісності учасників кримінального провадження (зокрема, підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка); дії, які спрямовано на усунення негативних обставин на шляху вирішення завдань кримінального провадження через негативну позицію певних учасників процесу чи через недобросовісне виконання ними їх процесуальних обов'язків; дії, які спрямовано на розкриття можливостей тих суб'єктів кримінального процесу, які потенційно наділено певною доказовою інформацією, однак існують певні суб'єктивні перешкоди для надання цієї інформації під час проведення тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії тощо. Вказано на необхідність розширення можливостей використання тактичних прийомів у судових стадіях кримінального провадження відповідними суб'єктами кримінального провадження.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Див. також: 2.X.850

Держава та право країн світу

2.X.880. Логіка в системі вищої юридичної освіти та наукових дослідженнях / І. Андрусак // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 42-47. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Правила логіки, які регулюють досягнення істини та взаєморозуміння між людьми, тісно пов'язані з нормами права. Наука логіка від початків створення завжди намагалась упорядкувати спілкування задля уникнення хаотичності та безладу у висловлюваннях, що є основою загальнолюдської культури. Норми права регулятивною складовою забезпечують порядок у суспільстві, слугують мірою свободи та справедливості. З огляду на тісний зв'язок розвитку логіки та юриспруденції протягом всієї історії європейської науки видається вкрай актуальним піднесення ролі та значення логіки як основи методології юридичної науки. Це надасть можливість не тільки позбутися впливів тоталітарного минулого, але й значно підвищити рівень юридичних досліджень та інтегрувати українську юридичну науку в європейський науковий простір. Досліджено застосування теоретичних і практичних методів логіки у навчальному процесі та наукових дослідженнях. Наголошено, що опора на закони логіки має першочергове значення при вирішенні задач, які виникають під час вивчення наук про становлення розвитку і функціонування суспільства, а також формування правових систем. Зазначено, що основою формування правових систем є вчення Аристотеля, зокрема основні закони логіки виведені вченим. За законом тотожності стоїть абсолютна дискретність думки: всі міркування зводяться до одного неподільного, тотожному самому собі руху міркувань. За законом достатньої підстави міркування характеризуються абсолютною безперервністю думок і необхідністю постійного обгрунтування. Проаналізовано праці сучасних дослідників науки логіки та надбання вчених-класиків різного періоду, починаючи від Аристотеля.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.881. Сучасна державна екологічна політика і безпека суверенної України: проблеми та перспективи правового забезпечення: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 28 січ. 2022 р. / ред.: В. Устименко; упоряд.: О. Ілларіонов; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». — Київ: Десна Поліграф, 2022. — 215 с.: рис. — укр.

Висвітлено проблеми та перспективи правового забезпечення сучасної державної екологічної політики та безпеки України. Розкрито питання формування, становлення, системності нафтогазового права та законодавства, економіко-правового забезпечення відновлення сфери життєдіяльності міста на постконфліктних територіях. Розглянуто закони як джерела нафтогазового права. Охарактеризовано інвестиційні проекти зі значними інвестиціями та їх можливості для відновлення економіки постконфліктних територій. Висвітлено еколого-правові аспекти розвитку водного господарства України, особливості формування у населення екологічного світогляду. Проаналізовано проблеми розвитку принципу платності спеціального природокористування в державній екологічній політиці України. Досліджено особливості виникнення права користування землями для проведення розвідувальних і видобувних робіт на ділянках бурштининосних надр. Увагу приділено організаційно-правовому забезпеченню господарського використання шахтних вод, проблемам правового регулювання фінансування об'єктів благоустрою у контексті правил державної допомоги, правовому регулюванню «зелених» публічних закупівель.

Шифр НБУВ: BA858089

2.X.882. Fiscal decentralization of Ukraine: search for new approaches for the development of local self-government / V. Teremetskyi, K. Solyannik, K. Zakomorna, O. Poroshchaeva, Ya. Yakovchuk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 180-189. — Бібліогр.: 33 назв. — англ.

Проаналізовано особливості фінансової децентралізації (ФДЦ) як складової децентралізації в Україні та окреслено шляхи вдосконалення цього процесу. Ведено, що ФДЦ є політично необхідною в Україні, безпосередньо впливає на формування та реалізацію державної та регіональної політики, узгодження дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, нового формату балансу відносин між органами державної і місцевої влади, стабілізацію та стабільність економічних процесів в Україні, підвищення ефективності надання державних послуг, усунення макроекономічної нестабільності та прискорення процесу економічного зростання. Попри те, що процес ФДЦ в Україні не завершений, зроблено висновок про його неефективність, що призводить до недостатньої результативності реформування бюджетної та податкової системи, міжбюджетних відносин і декларативності більшості заходів, реалізованих у напрямі ФДЦ. Зазначено, що процес ФДЦ в Україні повинен мати свою стратегію впровадження, у якій визначатимуться основні моменти, аналізуватимуться проблеми, що трапляються, та здійснюватимуться пошук можливих способів їх вирішення або пом'якшення. Ключовими моментами такої стратегії мають бути: адекватне політичне та інституційне середовище, підвищення якості управління, наближеність місцевих органів влади до населення та формування ефективних каналів комунікацій; посилення відповідальності органів місцевого самоврядування (ОМС) перед громадою (місцева підзвітність і прозорість, зниження корупції); боротьба з корупцією, зростання горизонтальної та вертикальної бюджетної конкуренції; забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування в ухваленні рішень; стимулювання ОМС до нарощування власного бюджетного потенціалу, установа належного доступу на місяць для розвитку інвестиційної активності. Наголошено, що наявність конкретних кроків упровадження ФДЦ в Україні допоможе наростити місцевий політичний та інституційний потенціал.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.X.883. Marketing research of the state policy in the field of sanitation of the settlement territory / O. Datsii, N. Datsii, O. Zborovska, O. Aleinikova, O. Krasovska // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 510-520. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

Мета роботи — маркетингове дослідження державної політики у сфері санітарної обробки території населеного пункту, особливо в умовах децентралізації управління. Опитування базується на аналізі розвитку правової бази України, країн СНД та європейських країн щодо поводження з побутовими відходами, а також вивчення статистичної інформації про сучасний етап поводження з відходами з подальшим виявленням поточних проблем, з якими зіштовхується Україна в цій галузі, а також надання практичних рекомендацій з урахуванням процесу децентралізації, який зараз відбувається, а також іноземного досвіду. Встановлено, що необхідність роздільного збору побутових відходів стала важливою у галузі охорони навколишнього середовища. Однак через неадекватну систему поводження з твердими побутовими відходами в населених пунктах, здебільшого у приватному секторі, щороку виявляється 26,9 тис. несанкціонованих звалищ. Розв'язання проблеми полягає у вихованні культури

населення та підвищенні його мотивації до сортування відходів. Крім того, однією з причин такого явища є відсутність правового механізму утилізації відходів у сільській місцевості. Встановлено, що з метою підвищення ефективності адміністративного управління соціальним розвитком на відповідній території пріоритетом було обрано децентралізацію управління. Це призвело до можливості співпраці громади, що має низку переваг для благоустрою населених пунктів, зокрема для санітарії територій. Для вирішення проблеми зменшення несанкціонованих звалищ у приватному секторі сільської місцевості запропоновано вживати заходи, спрямовані на розвиток культури населення та підвищення їх мотивації до сортування відходів. Запропоновано застосовувати податкові пільги, зокрема податок на прибуток і податок на додану вартість для компаній, які здійснюють операції з постачання обладнання, призначеного для використання у виробничій діяльності; сприяють інвестиціям у виробництво контейнерів, сміттєзвізів та будівництво сортувальних заводів.

Шифр НБУВ: Ж73250

2.X.884. Public mechanisms of financial security in electricity: the experience of Poland and Ukraine / G. Dzhumageldiyeva, I. Dragan, O. Dyka, V. Zagurska-Antoniuk, I. Moisieiev // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 1. — С. 116-123. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Дослідження проведено на підставі аналізу чинного законодавства, статистичних даних органів державної влади України та програмних документів, які містять стратегії розвитку електроенергетики України та Польщі. Мета роботи — визначення напрямів розвитку публічних механізмів фінансового забезпечення електроенергетичної галузі України та Польщі за умов розвитку трансграничного співробітництва. Дослідження логічно побудовано щодо охоплення трьох областей, зокрема, аналізу внутрішнього ринку електроенергії України (який проводить критичний аналіз структури та обсягів електроенергії України); аналіз сумісності принципів українського електроенергетичного законодавства з принципами третього енергетичного пакета ЄС (який зосереджений на підтримці певних елементів неринкового ціноутворення, що спотворює конкуренцію в новій моделі ринку електроенергії України) та імперативу трансграничного співробітництва між Україною та Польщею, що окреслює їм основні завдання в галузі права та економіки, вирішення яких необхідне для створення транснаціонального біржового ринку України та Польщі при реалізації Енергетичної стратегії України в контексті інтеграції України з європейською енергетичною системою. Одержані результати надають змогу визначити ефективні напрями публічного управління щодо фінансового забезпечення трансграничного співробітництва між Україною та Польщею у сфері електроенергетики та можливі форми та напрями її реалізації.

Шифр НБУВ: Ж73250

Міжнародне право

2.X.885. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу: зб. тез доп. III Всеукр. наук. конф., присвяч. 60-річчю Хмельницьк. нац. ун-ту, 17 квіт. 2022 р. / ред.: О. В. Когут, Т. В. Лагойда, С. І. Лучковська; Хмельницький національний університет, Державний податковий університет, «Подільська правова ліга», громадська організація. — Хмельницький: ХНУ, 2022. — 271 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто проблеми адаптації конституційного, адміністративного, цивільного, господарського, податкового, кримінального, митного та іншого вітчизняного законодавства в контексті стандартів ЄС. Законодавство спрямовано на залучення юридичних фахівців для стимулювання і підтримки наукової діяльності правничої спільноти України. Висвітлено проблеми адаптації конституційного, адміністративного, цивільного, господарського, податкового, кримінального, митного, іншого вітчизняного законодавства до стандартів ЄС. Окреслено перспективи розвитку правничої науки в умовах євроінтеграції. Виокремлено особливості правового регулювання впровадження реєстраторів розраркованих операцій. Обговорено досвід зарубіжних країн щодо нормативно-правового регулювання парламентської опозиції. Подано документи ООН про прокуратуру. Визначено актуальні проблеми реформування органів прокуратури та шляхи їх вирішення. Систематизовано негативні чинники, які сприяють вчиненню корупційних діянь. Розкрито перспективи правового регулювання податкових відносин у період війни. Увагу приділено гармонізації законодавства України з міжнародним публічним та приватним правом ЄС в період глобалізації, діджиталізації та в непростих умовах воєнного стану. Встановлено права людини в епоху цифрових трансформацій під впливом глобалізаційних викликів. Проаналізовано правову природу рішень Європейського суду з прав людини як проблему вітчизняного правазнавства. Охарактеризовано правову охорону критичних та наукових видань творів, які перейшли до суспільного надбання.

Шифр НБУВ: BA858112

2.X.886. До проблеми адаптації українського соціального законодавства до законодавства Європейського Союзу: теоретико-правовий дискурс / Т. Гарасимів // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2. — С. 43-50. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розкрито теоретико-правовий дискурс адаптації українського соціального законодавства до законодавства Європейського Союзу (ЄС). Суть адаптації українського соціального законодавства до законодавства ЄС полягає в тому, що: по-перше, Україна як незалежна суверенна держава зобов'язалася вжити всі необхідні заходи для того, щоб поступово привести українське законодавство у відповідність до законодавства Європейського Союзу; по-друге, Україна, згідно з Конституцією, є соціальною державою, втім, все ще не стала такою у практичній площині, тому українське соціальне законодавство потребує системного вдосконалення; по-третє, право ЄС — «acquis communautaire» є загальнообов'язковим для всіх держав-членів, тому узгодження національних законодавств із його положеннями є однією з основних вимог до потенційних членів ЄС; по-четверте, Україна регулярно здійснює вдосконалення соціального законодавства, зокрема й під впливом європейських принципів і стандартів; по-п'яте, окрім визначених положень, адаптація українського соціального законодавства до законодавства ЄС, передусім, передбачає забезпечення його неухильного дотримання. Отже, сукупність означених положень і становить сутність адаптації українського соціального законодавства до законодавства ЄС. Нехтування Україною будь-якого з них фактично унеможливило розвиток євроінтеграційного курсу держави. Дослідження показує, що адаптація українського соціального законодавства до законодавства ЄС є довготривалим і багатоетапним процесом. Необхідність в її надтерміновій реалізації зумовлена як недосконалістю чинного українського законодавства, так і зобов'язаннями, які взяла Україна.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.887. Застосування судами практики ЄСПЛ при розгляді трудових спорів / М. О. Куценко // *Держава та регіони. Сер. Право*. — 2022. — № 1. — С. 92-96. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено питання правової природи та значення рішення Європейського суду з прав людини у системі джерел трудового права загалом. Автор, застосовуючи комплексний підхід, здійснив дослідження національної та зарубіжної правової доктрини, а також судової практики. Визначено що дана проблематика є доволі обмежено дослідженою у межах правової доктрини. Науковці, звертаючи увагу на проблематику трудових спорів, а також порядок їх вирішення, як правило, залишають поза увагою практичну площину застосування вітчизняного законодавства, та судову практику ЄСПЛ зокрема. Враховуючи те, що трудові спори є різноманітними, та диференційованими за своїм змістом, що ускладнює систематизацію відповідної судової практики, в роботі сконцентровано увагу на основних постулатах судової практики в контексті застосування рішень ЄСПЛ. Доведено, що Верховний Суд, на відміну, від судів першої та апеляційної інстанцій, доволі часто при розгляді та вирішенні трудових спорів, звертає увагу на практику ЄСПЛ, для обґрунтування власної правової позиції. В роботі зроблено висновок про те, що застосування практики ЄСПЛ національними судами має важливе значення у контексті відправлення національного судочинства та реалізації конституційних прав громадян. Практика ЄСПЛ застосовується судами з метою концентрації уваги на проблемних аспектах при відправленні правосуддя, та встановлення істинності заняття судом певної позиції у конкретній справі. Увага зконцентрована на детальному аналізі судової практики Верховного Суду у контексті застосування останнім позицій Європейського суду з прав людини при здійсненні розгляду та вирішення трудових спорів.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

2.X.888. Медіація, як альтернатива прийняття безконфліктних рішень. Закон України про медіацію / Л. В. Шевчук // *Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького*. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 184-188. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Висвітлено принципові переваги такого методу альтернативного врегулювання спорів, конфліктних ситуацій, як медіація, здійснено свого роду певний аналіз світогляду науковців, та бачення фахівцями розвитку та можливості практичного застосування його у правовій площині сьогодення нашої держави, ймовірність змістовного перегляду пересічного українця на вже встановлені та застосовані ним же правила рішень форс-мажорних обставин з більш болючих до ляльово згадувальних відносин. Проведено аналіз та узагальнення науково-теоретичного матеріалу. Розглянуто суттєві відмінності і в свою чергу практичні переваги альтернативних методів врегулювання спорів, на відміну від судового системного розгляду, що дійсно проглядається у мобільності процесу, мінімізації затрат, як часу так фінансових, та збереженні подальших відносин між сторонами, що звичайно є немаловажним фактором сприятливої атмосфери ведення господарства в цілому. В світі західного суспільства вже давно пропагуються так звані альтернативні методи врегулювання

спорів, або іншими словами досудового врегулювання. Не можливо сказати, що вони є для нашої держави дійсно невідомими. Скоріше можна відмітити, не наскільки практично застосовані, так, як наше суспільство, ще певною мірою є заангажоване на суто судовому процесі, із стійкою категоричністю, небажанням хоча б одного з учасників конфлікту (як правило, боржника у зобов'язанні) виконати свої обов'язки.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.889. Механізм забезпечення реалізації рішень Європейського суду з прав людини в Україні: монографія / М. В. Коваль, О. Ю. Кайдаш, А. М. Коваль; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпін: Ун-т ДФС України, 2020. — 291 с. — Бібліогр.: с. 173-196. — укр.

Досліджено відносини, які виникають у процесі реалізації рішень судових інстанцій. Розкрито поняття та зміст права особи на звернення до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Висвітлено питання нормативно-правового регулювання виконання рішень ЄСПЛ в Україні. Розглянуто поняття та суть механізму процесуально-правового регулювання виконання рішень ЄСПЛ в Україні та практики їх застосування. Увагу приділено процедурно-процесуальним аспектам виконання рішень ЄСПЛ у зарубіжних державах.

Шифр НБУВ: ВА858063

2.X.890. Поняття «майно» у практиці Європейського суду з прав людини / Л. М. Андрусів // *Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького*. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 141-150. — Бібліогр.: 32 назв. — укр.

Мета роботи — розкриття поняття «майно» та визначення його характерних особливостей у практиці Європейського суду з прав людини. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення прецедентної практики Європейського суду з прав людини, наукових позицій й формулювання відповідних особливостей. Констатовано, що трактування поняття майна у Цивільному кодексі України та практиці Європейського суду з прав людини є відмінними. Розглянуто справи проти України, у яких було констатовано порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції та виокремлено безпосередні факти, що становили порушення. Наголошено на тому, що, згідно з практикою Європейського суду з прав людини, заборгованість за судовим рішенням становить майно для цілей статті 1 Першого протоколу. Виділено автономність понять «власність», «майно» та використований значно ширший підхід до поняття «майно» у порівнянні з національним законодавством України, оскільки Європейський суд не обмежується правом власності на матеріальні речі та не пов'язаний формальними класифікаціями відповідно до національних законодавств.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.891. Поняття функції постанов Суду Ради Європи / В. А. Завгородній // *Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького*. Сер. Право. — 2022. — № 13. — С. 91-97. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — з'ясування характерних ознак, що притаманні функціям постанов Суду Ради Європи та формулювання на цій основі дефініції однойменного поняття. Теоретичний інструментарій дослідження склали: універсальні гносеологічні принципи пізнання, комплексний, діалектичний, аксіологічний підходи, загальнонаукові та спеціальні-наукові методи пізнання. Зокрема, під час дослідження використовувались наступні методи наукового пошуку: аналіз, синтез, індукції, дедукції, структурний, системний, техніко-догматичний. Встановлено, що функції постанов Суду Ради Європи — це основні напрями впливу результатів волевиявлення ЄСПЛ на свідомість і поведінку праводієздатних суб'єктів з метою гарантування конвенційних прав і основоположних свобод людини, що перебуває під юрисдикцією держави-учасниці Конвенції. Обґрунтовано дефініцію та визначено характерні ознаки функцій постанов Суду Ради Європи, як правових актів, що ухвалюються по суті справи та мають дуальну юридичну природу.

Шифр НБУВ: Ж73788

2.X.892. Публічна дипломатія: навч. посіб. / ред.: І. Матяш; «Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин», громадська організація, «Острозька академія», національний університет. — Київ: Горобець, 2021. — 221, [1] с.: фот. — Бібліогр.: с. 217-221. — укр.

Розглянуто основні теоретичні та практичні аспекти публічної дипломатії, висвітлено українську та зарубіжну історіографію досліджень в цій сфері. Подано відомості щодо історичних витоків публічної дипломатії в Україні, а також інституцій, які реалізують її завдання. Проаналізовано Стратегію публічної дипломатії МЗС України на 2021 — 2025 рр. Розкрито базові поняття та основні напрями науково-освітньої, експертної, економічної, культурної, спортивної, цифрової, кулінарної дипломатії. Досліджено історію виникнення, міжнародний досвід та новітні тренди в різних сферах публічної дипломатії, особливості формування цих напрямів в Україні. Розглянуто практичні питання закордонних дипломатичних установ України в сфері публічної дипломатії.

Шифр НБУВ: ВА858543

2.X.893. Роль ООН і ІКАО в координації співробітництва із забезпечення безпеки цивільної авіації / О. М. Григоров // *Держава та регіони. Сер. Право*. — 2022. — № 1. — С. 73-78. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Проведено дослідження ролі ООН у формуванні загальновідомих принципів міжнародного співробітництва держав-членів організації у сфері боротьби з актами незаконного втручання в діяльність цивільної авіації, які підживляють довіру до цього найсучаснішого виду міжнародного транспорту. Проаналізовано правову еволюцію поняття «повітряне піратство» в резолюціях ГА ООН впродовж 60 — 70-х рр. минулого століття, особливо розробки загальних підходів до правової регламентації запобігання усім видів незаконного втручання у керування цивільним літаком, захоплення цивільного повітряного судна, насильницької зміни курсу цивільних літаків у польоті, тощо. Автором досліджено особливості тогочасної діяльності Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) та її органів і Асамблеї, Ради, Юридичного комітету ІКАО і щодо вироблення узгодженої позиції держав-учасниць стосовно криміналізації правопорушень у сфері міжнародного повітряного транспорту. Увагу приділено правовим аспектам обговорення та розробки державами-учасницями ІКАО проектів Токійської конвенції 1963 р. про правопорушення і деякі інші акти на борту повітряного судна та Гаазької конвенції 1971 р. про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації у XX ст. Проаналізовано правотворчу діяльність ІКАО та її органів після подій 11 вересня 2001 р. в межах якої було проведено «ревізію» міжнародно-правових актів, діючих в межах Інституту безпеки цивільної авіації і за результатами прийнято так званий «пекінський» блок міжнародних конвенцій, які регламентують сучасне міжнародне співробітництво із забезпечення захисту цивільної авіації від незаконного втручання. Зроблено висновок щодо універсальної координаційної ролі ООН та ІКАО у процесі розробки конвенцій, які на сучасному етапі визначають міжнародно-правовий інструментарій забезпечення безпеки цивільної авіації.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

2.X.894. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції / О. Чорнобай // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1. — С. 66-73. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Досліджено сучасний стан і перспективи української євроінтеграції з погляду наближення українського законодавства до законодавства Європейського Союзу, проведення відповідних змін у нормативно-правовій базі України та їх реалізації. Особливий акцент зроблено на визначенні особливостей наближення українського законодавства у різних сферах, проблемах дефініції цих процесів і труднощів, що виникають під час їх реалізації. Проаналізовано сучасний стан проведення реформ відповідно до завдань Порядку денного асоціації, визначено основні проблеми. Надано рекомендації щодо вирішення цих проблем і забезпечення умов, що надають можливість уникнути їх в майбутньому. Враховуючи особливості євроінтеграційного процесу України до ЄС, ці етапи виключають фактор синхронності, який при цьому замінюється системою постановки завдань і планів дій і звітуванням про результати. Одним із найважливіших чинників, що виступили каталізатором процесу адаптації є участь України в діяльності Ради Європи на правах члена та приєднання до конвенцій та інших нормативних актів і документів цієї організації. Окрім того, членство в Раді Європи є однією з ключових вимог для вступу в ЄС. Дотримання вимог Раді Європи наближає національне законодавство України до правової системи Євросоюзу, оскільки держави-члени ЄС також мають виконувати їх. Зазначено, що документи, які приймаються Радою Європи, не є обов'язковими до виконання, а чіткий механізм уведення санкцій за ігнорування цих положень поки відсутній. Отже, діяльність у межах Раді Європи залишається радше можливістю, аніж механізмом ефективної адаптації українського законодавства, а тому потребує створення додаткової інституційної та правової бази з боку України для підвищення результативності процесу адаптації.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

2.X.895. Шляхи розв'язання проблем гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу як передумова інтеграції України до європейського співтовариства: монографія / І. А. Куровська; Інститут законодавства Верховної Ради України. — Київ: Чалчинська Н. В., 2014. — 193 с. — Бібліогр.: с. 161-193. — укр.

Досліджено актуальні теоретичні та практичні питання щодо комплексу правових норм та організаційно-правових форм забезпечення і контролю за додержанням гарантій виконання Україною міжнародних зобов'язань перед ЄС в частині гармонізації національного законодавства з законодавством ЄС, адаптації національної правової системи до європейської, засади правової політики та правової діяльності держави; механізми формування і функціонування проєвропейської національної правової системи зокрема за напрямками, визначеними в УПС щодо зближення національної та європейської правових систем.

Шифр НБУВ: ВА858257

Воєнна наука. Військова справа

(реферати 2.Ц.896 — 2.Ц.971)

2.Ц.896. Українська ідентичність в умовах «гібридної» війни Російської Федерації проти України / В. Коцур // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 83-105. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Роботу присвячено викликам української ідентичності в умовах російсько-української війни. Розкрито особливості російської кампанії спрямованої на етнополітичну дестабілізацію, поляризацію українського суспільства, формування проросійського руху тощо. Встановлено основні методи і засоби російського впливу в Україні на сучасному етапі. Висвітлено тенденції розвитку російської агресії в інформаційній, політичній, дипломатичній, військовій сферах і наслідки для української національної і громадянської ідентичності. З'ясовано ймовірні загрози національній безпеці в умовах російської агресії й ведення так званої «гібридної» війни, зокрема поява конфліктів на етнічному, релігійному, мовно-культурному ґрунті. Все це зумовлюється постійним тиском в інформаційній і політичній сферах Росії. Розглянуто реакцію сусідніх країн на російську агресію і встановлено взаємозв'язок між активізацією національних організацій і впливом зовнішнього чинника на політичні процеси в Україні. Увагу акцентовано на стимулюванні діяльності окремих організацій з антиукраїнським характером в окремих регіонах України, зокрема русинські. Вагоме значення російської підривної діяльності мало етнічне питання. У дослідженні висвітлено основні пріоритети російської зовнішньої політики щодо росіян закордоном. Російський етнос в Україні займав чільне місце у поширенні ідей «русского мира». Чільне місце у цьому аспекті займало мовне питання. Російська пропаганда створювала негативний імідж новому освітньому і мовному закону, шукаючи підтримку серед інших країн. Водночас, реалізуючи власну неоміперську політику через проросійських політиків, Кремль намагався посилити поляризацію суспільства за мовним чинником. Підривна діяльність російських спецслужб здійснювалася й через релігійні організації, а отже окреме місце в статті займало питання діяльності РПЦ та УПЦ МП. Детальний аналіз наявних наукових досліджень, джерел, документальних матеріалів надає змогу осмислити виклики російської «гібридної» війни для української ідентичності, а також спрогнозувати ймовірні сценарії їх розвитку.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

Див. також: 2.С.17, 2.С.60, 2.Ф.731

Теорія воєнного мистецтва

2.Ц.897. Аналіз можливості застосування ємнісних накопичувачів енергії в дизельних електростанціях систем електропостачання комплексів озброєння та військової техніки в умовах ведення бойових дій / Г. І. Лагутін, О. М. Романов, А. М. Панченко, О. О. Юр'єв // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 66-72. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проведено аналіз особливостей запуску двигунів дизель-генераторів в польових умовах, пов'язаних з станом акумуляторів, проаналізовані схемні рішення існуючих способів пуску дизель-генераторів підрозділів військових частин, які розгорнуті в зоні ведення бойових дій. На підставі проведеного аналізу розроблено пропозиції щодо застосування молекулярних накопичувачів енергії для їх сумісного використання з стартерними акумуляторними батареями в дизельних електростанціях систем електропостачання комплексів озброєння та військової техніки в умовах ведення бойових дій.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.898. Збручанський кордон (1921 — 1939): незаконна міграція, контрабанда та шпигунство: монографія / С. Л. Гуменний. — Корсунь-Шевченківський: І. С. Майданченко, 2022. — 262 с.: фот. — Бібліогр.: с. 195-235. — укр.

На основі аналізу широкого кола архівних джерел, періодичних видань, досягнень вітчизняної та зарубіжної історіографії висвітлено явище незаконної міграції, контрабандної торгівлі та диверсійно розвідувальної діяльності на польсько-радянському «збручанському» кордоні у 1921 — 1939 рр. Окреслено аспекти історії першої половини ХХ ст. — «збручанський кордон», означено методологію дослідження та виявлено джерельну базу дослідження. Розглянуто передумови формування східного кордону Республіки Польща та народження «збручанського кордо-

ну-1»: епоха «пачкарів» (1772 — 1918). Прослідковано український та більшовицький фактор в усталенні східного кордону II Речі Посполитої (1918-1921). Розкрито оновлення «збручанського кордону-2» (1921 — 1929). Описано розмежування прикордонної лінії Республіки Польща з Російською Федеративною Соціалістичною Республікою та Українською Соціалістичною Радянською Республікою (1921 — 1923 рр.). Проаналізовано міграційну кризу на польсько-радянському кордоні в контексті реформування структури його охоронних формацій у 1921 — 1923 рр.

Шифр НБУВ: ВА858107

2.Ц.899. Комплекс тактичних способів ведення естафетного пошуку в гірсько-лісистій місцевості / В. Т. Чупрун, Т. А. Сутюшев // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 130-137. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто спосіб ведення естафетного пошуку в умовах гірсько-лісистій місцевості. Наведено способи, пов'язані з виявленням противника у смузі пошуку, передаванням естафети пошуку, розпуском та збором пошукових команд, доставленням (введенням) пошукових команд на рубежі введення у пошук, використанням армійської авіації, протидією вогневим засідкам, з перебудовою бойових порядків, транспортуванням та евакуацією поранених і загиблих, блокуванням противника, з примусом його до здачі і доставленням його представників до слідчо-операційної групи.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.900. Модель оцінювання інформаційних можливостей органів управління розвідкою / А. В. Тристан, І. М. Крижанівський, С. А. Мельник, Є. М. Горбунт // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 75-81. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Побудовано модель оцінювання інформаційних можливостей органів управління розвідкою. В основу моделі оцінювання інформаційних можливостей органу управління розвідкою покладений системний підхід, як методологію дослідження складних систем та математичні моделі теорії масового обслуговування. Розвідувальна інформація, яка надходить до інформаційних систем у вигляді інформаційних документів (термінових, позачергових), розглядається як потоки інформації з певною інтенсивністю (щільністю), які потрібно зібрати, обробити і розподілити за визначений час. Одержано залежності між характеристиками (параметрами) потоків розвідувальної інформації, максимальним часом їх обробки, щільністю особового складу та ймовірністю обробки інформації.

Шифр НБУВ: Ж25328

Збройні сили

2.Ц.901. Напрями підвищення ефективності управління науковими проектами у вищих військових навчальних закладах / Р. В. Булгаков, В. Г. Головань // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 109-118. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто питання підвищення ефективності управління науковими проектами у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) за рахунок особливостей планування діяльності наукових та науково-педагогічних працівників, оптимізації організаційної системи управління науковою і науково-технічною діяльністю (НіНТД), введення більш гнучкої — мережевої системи управління, комерціалізації результатів НіНТД, підвищення інтеграції воєнної науки у національне та міжнародне наукове середовище, проведено аналіз та надано рекомендації щодо вдосконалення процесів забезпечення у системі управління НіНТД Збройних Сил України.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.902. Обґрунтування рекомендацій щодо впровадження інформаційних систем в наукову та науково-технічну діяльність Міністерства Оборони України та Збройних Сил України / О. М. Перегуда, О. П. Черкес, П. М. Піонтківський, В. В. Гордійчук, А. В. Шишацький // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 158-166. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Обґрунтовано рекомендації щодо впровадження інформаційних систем в наукову та науково-технічну діяльність Міністерства оборони України та Збройних сил України. Запропоновано

методику впровадження інформаційних систем в наукову та науково-технічну діяльність наукових (освітніх) установ (організацій, підрозділів), наведено її основні положення та результати апробації. За результатами апробації (застосування) методики на прикладі одного з наукових підрозділів вишого військового навчального закладу Міністерства оборони України запропоновано Концепцію побудови інформаційної системи окремої наукової установи підрозділу.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.903. Психологічна діагностика військовослужбовців та підрозділів: навч.-метод. посіб. / А. Б. Неурова, Т. М. Матвеева. — Львів: Нац. акад. сухопут. військ, 2022. — 340 с.: табл. — Бібліогр.: с. 326-330. — укр.

Узагальнено досвід діагностики військовослужбовців різних категорій і вивчення соціально-психологічних явищ військових підрозділів. Наданооптиміальні ефективні методики дослідження військових підрозділів і перевірки готовності й визначення придатності військовослужбовців до військової служби, подальшої їх військово-професійної орієнтації на оволодіння військово-обліковими спеціальностями. Звернено увагу на психодіагностику військовослужбовців під час психологічного супроводу; методику поглибленого вивчення пам'яті, мислення, уваги, уваги, емоцій, стилю управління та мотивації.

Шифр НБУВ: ВА858291

2.Ц.904. Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт курсантів та ліцеїстів військово-морських сил: навч. посіб. / І. Л. Ганчар, О. І. Ганчар, М. В. Кіріакіди, Р. А. Шаров, О. С. Гавалох, О. А. Чернявський, В. В. Ворона; Нац. університет «Одеська морська академія». — Одеса: Сімекс-прінт, 2021. — 340 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 269-338. — укр.

Теоретично обгрунтовано та практично розроблено цілеспрямоване використання відповідних засобів, методів і методичних прийомів сучасного фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки і спорту для суттєвого поліпшення формування прикладної фізичної підготовленості курсантів та ліцеїстів Військово-Морських сил ЗС України на 1 — 4 роках професійного навчання в морському закладі вищої освіти. Висвітлено питання формування професійної компетенції за рахунок застосування теоретичних і практичних занять за особистим досвідом одержання відповідних знань, умінь та рухових навичок, що надають змогу сформувати належну до стандартів сучасної військової освіти та більш надійної для збереження життя за рахунок суттєвого поліпшення рівня фізичної готовності курсантів та ліцеїстів до викликів сьогодення. Надано рекомендації щодо зміцнення їх здоров'я, підвищення працездатності на теоретичних і практичних заняттях, що допоможе запобігти професійних захворювань і знизити ризики виникнення та подолання чинників професійного травматизму. Цим цілям має служити налагоджена та добре розвинена спеціальна прикладна фізична підготовка молоді, яка є частиною всебічної фізичної готовності та здатності майбутніх фахівців до тривалої і плідної служби до захисту національного суверенітету української державності.

Шифр НБУВ: СО38403

Див. також: 2.Ц.910

Окремі види збройних сил, роди військ і служби

2.Ц.905. Визначення груп колісних машин Сил спеціальних операцій Збройних Сил України за функціональними показниками методами кластерного аналізу завдань / О. І. Слюсаренко, О. М. Купріненко, Є. В. Кузнецов // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 167-176. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Проведено аналіз існуючих підходів формування парків колісних машин Сил спеціальних операцій (ССО) збройних сил провідних країн та основних світових тенденцій їх розвитку. Визначено основні функціональні показники колісних машин, які впливають на повноту і якість виконання завдань підрозділами ССО Збройних Сил України (ЗСУ). Розглянуто проблеми розробки номенклатури колісних машин для потреб ССО ЗСУ відповідно до специфіки покладених на них завдань. За результатами проведеного аналізу сукупності завдань, які покладаються на ССО ЗСУ, визначено основні дії підрозділів ССО та вимоги до функціональних показників колісних машин. Широка різноманітність варіантів застосування підрозділів ССО та вимог до колісних машин зумовлює необхідність систематизації завдань за функціональними показниками колісних машин. Кластерний аналіз значень оцінок експертів в галузі застосування підрозділів ССО ЗСУ надав змогу визначити класи колісних машин, необхідних для вирішення повного спектру завдань ССО ЗСУ.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.906. Порівняльний аналіз культури безпеки у вітчизняних та зарубіжних лікарняних закладах і підприємствах інших сфер діяльності (повідомл. 2) / О. П. Яворовський, М. М. Риган, О. М. Науменко, Ю. М. Скалецький,

С. Г. Гичка, О. В. Іванько, Д. В. Варивончик, А. В. Шкурба, В. І. Бугро, Т. О. Зінченко, А. К. Горваль, І. М. Киричук, Р. П. Брухно // Мед. перспективи. — 2021. — 26, № 4. — С. 153-160. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Порівняльні дослідження культури безпеки у вітчизняних і зарубіжних закладах охорони здоров'я підтвердили тісний зв'язок рівня прихильності до культури безпеки пацієнтів з реальним станом безпеки пацієнтів. Низький середній відсоток позитивних відповідей за характеристикою культури безпеки пацієнтів «Реакція на помилки» у вітчизняних працівників охорони здоров'я може свідчити про переважання в них атмосфери звинувачення як однієї з основних причин неадекватної ідентифікації й усунення проблем безпеки пацієнтів. Прихильність до культури безпеки за характеристиками «Реакція на помилки» й «Підтримка керівництвом безпеки» в персоналі вітчизняних АЕС значно вища, ніж у медичного персоналу у всіх досліджених лікарняних закладах, що передбачає використання досвіду атомної енергетичної галузі з використання культурних підходів у сфері безпеки як ідеальної моделі для побудови лікарняного середовища, безпечного для пацієнтів. Високі показники прихильності до культури безпеки пацієнтів, особливо за характеристикою «Реакція на помилки», у вітчизняних лікарів-патологоанатомів підтверджують доцільність продовження реформування патологоанатомічної служби й більш масштабного залучення її до покращання безпеки пацієнтів, у тому числі через формування належного нормативно-правового підґрунтя. Наступні кроки у вищезазначеній сфері мають бути спрямовані на виявлення кореневих причин формування проблем, пов'язаних з культурою безпеки, з подальшим опрацюванням заходів з усунення цих причин.

Шифр НБУВ: Ж15785

Ракетні війська. Військова ракетна техніка (зброя)

2.Ц.907. Вплив носових обтічників пірамідальної форми на характеристики випромінювання бортових антенних систем / С. В. Нечитайло, І. Є. Ряполов, Д. В. Білий, Д. І. Ярчуківський // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 136-144. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Сучасне ракетне озброєння часто оснащується радіолокаційними головками самонаведення. Носові діелектричні обтічники, що закривають антенні системи (АС) радіолокаційних головок самонаведення сучасного ракетного озброєння, суттєво впливають на їх основні радіотехнічні характеристики. Цей вплив виражається у зниженні рівня головного максимуму діаграми спрямованості (ДС) (зниженні коефіцієнту підсилення антени), запливанні нулів ДС, а також у відхиленні її максимуму. У зв'язку з цим актуальністю набуває питання оцінки негативного впливу обтічника з метою його врахування при проектуванні головок самонаведення та розробки бойових алгоритмів наведення керованої ракетної зброї. Одними з найбільш технологічних у виготовленні є обтічники пірамідальної форми, які можуть розглядатися як перспективні для гіперзвукового ракетного озброєння. Представлено результати розрахунку характеристик випромінювання апертурних антен, розташованих під носовими діелектричними обтічниками зазначеного типу. Для вирішення вказаної задачі використано розроблений раніше в Харківському національному університеті Повітряних Сил метод розрахунку поля випромінюючої апертури у присутності довільної системи розсіювачів (зокрема обтічника). Метод може бути використаний для обтічників інших типів та форм. Розглянуто три типи пірамідальних носових обтічників, що відрізняються кількістю граней. Базуючись на одержаних результатах розрахунків надано рекомендації щодо вибору оптимальних товщин стінок обтічників. Оцінено похибки визначення кутових координат цілей, що вносять розглянуті обтічники за різних кутів сканування головок самонаведення.

Шифр НБУВ: Ж25328

Сухопутні війська

2.Ц.908. Нарис історії сухопутних військ Збройних Сил України (1991 — 2021): монографія / П. П. Ткачук, С. М. Попко, А. І. Харук, М. В. Слободянюк, А. В. Слюсаренко, І. Я. Соляр, О. М. Куцька, О. І. Муравський. — Львів: Нац. акад. сухопут. військ, 2022. — 268 с.: іл. — Бібліогр.: с. 247-268. — укр.

Висвітлено історію становлення, реорганізації та розбудови Сухопутних військ Збройних сил України за період 1991 — 2021 рр. Розглянуто участь частин і підрозділів Сухопутних військ у АТО/ООС, миротворчих операціях та заходах міжнародного військового співробітництва. Досліджено процеси оновлення озброєння та військової техніки Сухопутних військ. Звернено увагу на міжнародне співробітництво Сухопутних військ у період відбиття російської агресії.

Шифр НБУВ: ВА858292

2.Ц.909. Основи формування національної нормативної бази щодо прохідності колісної військової автомобільної техніки

/ М. Г. Грубель, Л. В. Крайник, А. М. Андриєнко // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 7-17. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Виконано порівняльний аналіз нормативних законодавчих актів країн НАТО та Росії щодо прохідності колісної військової автомобільної техніки (ВАТ) вимог та методів оцінки. Встановлено, що у країнах НАТО чинними є стандарти, які для експериментальної оцінки несної здатності опорних поверхонь (ОП) руху, ґрунтується на використанні конусного індексу СІ (англ. Cone index), який на відміну від характерного для України «радянського підходу», комплексно враховує вологість ґрунту, характеристики ОП театру бойових дій та надає змогу за допомогою стандартизованого програмного комп'ютерного забезпечення визначати найбільш раціональні маршрути і орієнтовні швидкості руху відповідних переміщень колісної ВАТ. Сформовано порогові значення показників опорної і профільної прохідності залежно від категорії та класу колісної ВАТ. Сформовано класифікацію ВАТ за прохідністю, яка надала змогу розмежовувати класи за повною масою перспективних зразків колісної ВАТ та визначити порогові значення регламентованих показників профільної прохідності, за яких забезпечується рух зразків колісної ВАТ: глибину броду, максимальні кути підйому та косогору, висоту порогової перешкоди, ширина рову (окопу). Опрацьовано методичні засади експериментальної оцінки опорної прохідності та визначення максимальних швидкостей руху ВАТ для найбільш характерних типів ОП. З метою визначення прохідності зразків колісної ВАТ за показником ММР (англ. Mean measure pressure) методика його визначення удосконалено для врахування особливостей компоновки зразків колісної ВАТ. Сформовано основи національного стандарту ДСТУ-В «Військова автомобільна техніка. Прхідність та методи оцінки».

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.910. Фізична підготовка курсантів вищих військових навчальних закладів на основі вибіркової направленості професійної освіти: монографія / С. В. Романчук, С. С. Федак, В. М. Афонін, О. М. Лойко, І. М. Фіщук. — Львів: Нац. акад. сухопут. військ, 2022. — 366 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 327-354. — укр.

Висвітлено сучасні аспекти професійної підготовки військово-службовців Сухопутних військ Збройних сил України, визначено місце фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) у системі навчально-бойової діяльності. Наведено характеристику ефективності фізичної підготовки у системі навчання курсантів ВВНЗ Сухопутних військ, розкрито сучасні аспекти методичної підготовки як передумови ефективності фізичної підготовки військових навчальних закладів. Проаналізовано систему перевірки й оцінювання фізичної підготовки у ВВНЗ Сухопутних військ Збройних сил України та держав НАТО.

Шифр НБУВ: ВА858294

Піхота. Стрілецька зброя. Стрілецька справа

2.Ц.911. Аналіз механізмів ураження цілі, яка має засоби індивідуального бронювання захисту зі стрілецької зброї на основі енергетичного потенціалу та сили удару кулі 5,45 мм, 5,56 мм, 7,62 мм / А. В. Лисиця, І. М. Тіхонов, В. В. Василенко, В. О. Явтушенко // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 69-77. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проведено аналіз захисних властивостей засобів індивідуального бронювання захисту. Досліджено зміну захисного ефекту залежно від типу патрону на відстані стрільби в межах прямого пострілу. Надано огляд залежності кінетичної енергії та середньої сили удару кулі від відстані стрільби, зроблено висновок, щодо впливу пробивної, клиноподібної, гідродинамічної та забивної спроможності куль різних калібрів. Розглянуто актуальність ураження захищених цілей противника в умовах ведення бойових дій. Досліджено взаємозалежності енергетичних та силових характеристик типових куль вітчизняних та зарубіжних виробників на відстані стрільби зі стрілецької зброї, в межах прямого пострілу, з метою пошуку оптимальної ефективної відстані стрільби по захищених цілях. Оцінено відомі механізми ураження цілі та визначено на якій відстані стрільби домінує той чи інший механізм ураження. Запропоновано для практичного використання класифікацію заброньованого контузійного травмування, яке має місце при певній силі удару, для визначення мінімального часу на відновлення боєздатності ураженої цілі. Результати роботи можуть бути використані при формуванні вимог до правил стрільби по захищених цілях, а також при навчанні у стрільбі зі стрілецької зброї.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.912. Метод конвертації балістичного коефіцієнта куль / І. Б. Чепков, А. В. Гурнович, С. В. Лапицький, Б. О. Оліярник, В. Г. Трофименко, О. А. Майстренко // Проблеми міцності. — 2020. — № 3. — С. 100-104. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розглянуто метод, що надає змогу за універсальними виразами конвертувати значення балістичного коефіцієнта кулі: за законами Сіаччі та опору повітря 1943 р., тобто в межах законів, що є поширеними на території країн колишнього СРСР: за стандартами G1 та G7, тобто в межах стандартів, що є найбільш поширеними у світі: за законом опору повітря 1943 р. та за стандартом G7, тобто приведення значення балістичного коефіцієнта до форматів, що використовуються на території країн колишнього СРСР, у тому числі й в Україні, або найбільш поширені у світі (країни блока НАТО). Залежність конвертування для вимірювання швидкості кулі. Досліджуваний процес достовірно описується за допомогою опробованої математичної моделі руху кулі в повітрі як твердого тіла. Адекватність емпіричних виразів перевіряється шляхом визначення середньоквадратичного відхилення значень, отриманих за математичною моделлю руху кулі та за допомогою багаточлена, і їх порівнянням із точністю визначення балістичного коефіцієнта (не більше 10^{-3} — для стандартів G7 і G1 та не більше 10^{-2} — для законів Сіаччі та опору повітря 1943 р.).

Шифр НБУВ: Ж61773

2.Ц.913. Результати експериментального дослідження ранової балістики окремих типів і калібрів сучасних куль / В. І. Цимбалюк, І. А. Лурін, О. Ю. Усенко, К. В. Гумєнюк, С. Г. Кримчук, О. В. Грищенко, К. А. Лопатюк // Мед. перспективи. — 2021. — 26, № 4. — С. 4-14. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

На основі виконаного експериментального дослідження ранової балістики окремих видів сучасних експансивних куль патронів калібрів 5,45 × 39 мм та 308 Win у порівнянні з оболонковими кулями зі сталевим осердям патронів калібрів 5,45 × 39 мм (АК) та 7,62 × 51 мм НАТО, на балістичному матеріалі встановлено, що експансивні кулі достовірно на рівні значущості $\alpha = 0,05$ мають відмінності. Низька швидкість польоту куль (м/с) патронів калібру 308 Win з кулями типів ВТНР та SP зумовлена їх будовою, вагою та калібром. Куля типу V-max патрона 5,45 × 39 мм має найбільшу швидкість $1185 \pm 2,7$ м/с та завдяки своїй конструкції має значні експансивні властивості. Загальним для експансивних куль є великий вхідний отвір, сліпий характер ураження з наявністю великої залишкової порожнини, яка утворюється завдяки віддачі всієї своєї кінетичної енергії $114,37 \pm 2,7$ Е, Дж/мм² всередині об'єкта ураження. Фрагментація експансивних куль відбувається всередині об'єкта з розташуванням уламків на різних відстанях. Патрон калібру 308 Win з кулею SP при влучанні в об'єкт викликає деформацію кулі за типом «квітки смерті», викликаючи значні руйнації.

Шифр НБУВ: Ж15785

Танкові війська. Бронетанкова техніка

2.Ц.914. Experimental investigation of impact of injury measures on the protection screens of combat armoured vehicles / V. O. Dachkovskiy, I. P. Datsenko, V. I. Kotsiuruba, O. D. Yalnytyskiy, O. L. Holda, O. M. Nedilko, A. M. Syrotenko // Опір матеріалів і теорія споруд: наук.-техн. зб. — 2020. — Вип. 104. — С. 117-135. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Для оцінки відносних властивостей захисного екрана до уражаючої енергії засобів ураження проведено експериментальне дослідження, яке надало можливість перевірити гіпотезу щодо захисту бойових броньованих машин від засобів ураження, на які діє кінетична енергія, засобів ураження. На підставі даних, одержаних під час експериментального дослідження, побудовано математичну модель, яка описує імпульс удару ударника у захисний екран. Використання цієї моделі надає можливість розрахувати втрати енергії викликані деформацією та руйнуванням перешкоди. Побудована у результаті багатофакторного експерименту математична модель описує вплив засобів ураження на захисний екран із урахуванням швидкості засобів ураження, кута нахилу захисного екрану, товщини переднього та заднього шару та твердості засобів ураження.

Шифр НБУВ: Ж29208

Артилерія

2.Ц.915. Ідентифікація руху важкої техніки та дій окремих видів зброї за їхніми сейсмічними ознаками / О. І. Брицький // Реєстрація, зберігання і оброб. даних. — 2020. — 22, № 2. — С. 44-49. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Наведено результати досліджень із використання кореляційного підходу для аналізу сейсмічних подій. За сейсмічні події обрано рух товарних потягів і постріли артилерії (мінометів і

гаубиць) у локальних військових конфліктах. При цьому передбачено використання прецизійних сейсмометрів на базі цифрових лазерних інтерферометрів. Експериментально підтверджено можливість використання кореляційного аналізу для ідентифікації окремих сейсмічних подій військового характеру. У разі використання декількох сейсмометрів можна реалізувати не тільки ідентифікацію, але й локацію очікуваних сейсмічних подій військового характеру.

Шифр НБУВ: Ж16550

2.Ц.916. Математична модель траєкторії польоту снаряда далекобійної артилерійської системи / О. О. Журавльов, С. В. Орлов, С. О. Шуляков // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 62-68. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто математичну модель траєкторії польоту снаряда при стрільбі далекобійної артилерійської системи. Основні припущення, що застосовані в моделі: Земля — еліпсоїд, що обертається; поле тяжіння — не центральне; повітря — стаціонарне сферичне; вітер заданий швидкістю та азимут, розподіленими за стандартними шарами висот. Основу математичної моделі просторового руху снаряда складають диференціальні рівняння у формі В. С. Пугачева. В моделі враховано усі основні фактори, що впливають на політ артилерійського снаряду, що стабілізований обертотом навколо повздовжньої осі, а також тиск та температура повітря на вогневої позиції під час стрільби. Модель, яку розглянуто, надає змогу провести розрахунки значень основних параметрів траєкторії, координат точки падіння снаряда в стартовій, геоцентричній, геодезичній системах координат вогневої позиції та геодезичну дальність і азимут точки падіння.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.917. Оцінювання ефективності застосування касетної бойової частини на основі імітаційної моделі / С. М. Звиглянич, М. П. Ізюмський, Ю. М. Агафонов, А. В. Кошель // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 59-65. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто підходи до оцінювання ефективності застосування осколково-фугасних боеприпасів, як одних з найбільших і розвиненіших класів боеприпасів, призначених для ураження практично усіх типів цілей. В основу методу оцінювання бойової ефективності осколково-фугасних боеприпасів покладено метод імітації. Таке рішення надало змогу використання складних аналітичних залежностей і значною мірою спростити побудову математичної моделі дії вражаючих елементів цих боеприпасів на об'єкти ураження. Початкові дані, що використовуються в моделі, мають ясний фізичний сенс, відображають даний процес ураження цілей, що вибрані касетною бойовою частиною, і є обчислюваними. Запропонована імітаційна модель на основі доступних початкових даних надає змогу проводити кількісне оцінювання ефективності застосування касетної бойової частини і тим самим оцінювати рішення, що приймаються, при плануванні бойових операцій.

Шифр НБУВ: Ж25328

Інженерні війська. Військово-інженерна справа

2.Ц.918. Методика оцінки ефективності заходів маскування у видимому діапазоні довжин хвиль / Р. Г. Сидоренко, Г. В. Акулінін, С. А. Безверхий, Г. М. Сафарова // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 31-37. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проведено оцінку можливостей апаратури оптико-візуальної розвідки, яку встановлено на космічних, літальних апаратах та наземних засобах щодо виявлення об'єктів. Наведено необхідні для розрахунків вихідні дані по об'єктах та умовах ведення розвідки. Одержано аналітичні вирази для розрахунку відношення сигналу до шуму зображень вихідного й замаскованого об'єктів та їх тіней, ймовірностей виявлення вихідного й замаскованого об'єкту. Розроблено математичний апарат для оцінки ефективності заходів маскування у видимому діапазоні довжин хвиль. Одержані результати можуть використовуватись при розробці нових засобів маскування та оцінці існуючих та перспективних засобів розвідки у видимому діапазоні довжин хвиль.

Шифр НБУВ: Ж25328

Війська зв'язку, радіотехнічні війська. Засоби військового зв'язку

2.Ц.919. Властивості вихрових кілець як радіолокаційних цілей на різних етапах їх існування / В. Л. Місайлов // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 51-59. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Вихрові кільця (тороїдальні вихрі) є сталою формою руху в атмосфері. Також вони є передвісником або результатом небезпечних явищ, наслідків яких можна уникнути за умови вчасного виявлення вихрових кілець за допомогою активних радіолокаційних засобів. Проведено моделювання та експериментальне вимірювання швидкості гальмування вихрового кільця та втрати

речовини з його атмосфери за дальністю. Для різних етапів існування вихрових кілець експериментально визначено ширину спектру відбитого сигналу. Проведено розрахунки ефективної площі розсіювання вихрових кілець на початковому та кінцевому етапі їх існування, де найбільш яскраво виражені відмінності їх форми і електричних властивостей.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.920. Методика оцінювання стійкості системи зв'язку, радіотехнічного забезпечення та автоматизації управління повітряного командування / М. В. Кас'яненко, В. А. Малиар, Є. А. Бондар, М. А. Павленко // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 13-22. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Аналіз досвіду війн та збройних конфліктів свідчить про те, що максимальна реалізація бойових можливостей повітряного командування багато у чому залежить від наявності стійкого, безперервного, оперативного та скритого управління. Таке управління може бути досягнуто лише при побудові високоефективної, багаторівневої системи управління, функціонування якої, об'єктивно, залежить від ефективності функціонування підсистеми зв'язку, радіотехнічного забезпечення та автоматизації управління. Проте, досвід застосування сил та засобів зв'язку, РТЗ, А та ІС повітряного командування в ході антитерористичної операції на сході України свідчить про те, що система зв'язку (СЗ), радіотехнічного забезпечення та автоматизації управління внаслідок ряду причин, не повною мірою задовольняє потреби органів управління. Серед таких причин, основною слід вважати її недостатню стійкість. Тому, виникає нагальна потреба у проведенні наукових досліджень з метою забезпечення її стійкості на необхідному рівні. Питанню оцінювання стійкості СЗ, радіотехнічного забезпечення та автоматизації управління присвячено ряд наукових праць. Проте їх аналіз показав, що вони, з тих чи інших причин, не можуть бути повною мірою використані для оцінювання стійкості СЗ, радіотехнічного забезпечення та автоматизації управління в сучасних умовах ведення бойових дій. Запропоновано методику, яка на відміну від відомих, ґрунтується на методі еквівалентних топологічних перетворень, що надає змогу більш адекватно описати процес функціонування системи в сучасних умовах ведення бойових дій. Розроблення даної методики проведено з обґрунтуванням моделі системи, визначення обмежень та порядку підготовки вихідних даних. Представлено алгоритм оцінювання стійкості інформаційних напрямків за визначеними показниками та критеріями. Сформульовано пропозиції щодо практичної реалізації розробленої методики у вигляді спеціалізованого програмного забезпечення.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.921. Особливості розрахунку завадозахищеності ліній радіозв'язку в умовах радіоподавлення (радіоелектронного конфлікту) / В. П. Заславський, М. П. Долина, О. В. Чечуй // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 7-12. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто основні вимоги щодо стійкості та розвідзахищеності, які пред'являються до системи зв'язку при застосуванні супротивником засобів радіоелектронної боротьби. Аналіз застосування сучасних засобів радіоелектронної боротьби свідчить про необхідність проведення розрахунків завадозахищеності ліній радіозв'язку при плануванні зв'язку та при забезпеченні управління військами (силами) в мирний, воєнний час та особливий період. Запропоновано застосування методики розрахунку завадозахищеності ліній радіозв'язку в умовах ведення радіоелектронного конфлікту.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.922. Оцінка стійкості системи зв'язку та радіотехнічного забезпечення / С. А. Макаров, С. П. Беляк, О. В. Висоцький // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 44-50. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проведено аналіз кількісних показників стійкості системи зв'язку та радіотехнічного забезпечення. Обґрунтовано шляхи підвищення завадостійкості системи зв'язку та радіотехнічного забезпечення за рахунок покращення енергетичної, структурної та інформаційної скритності сигналів радіоелектронних засобів системи при використанні шумоподібних хаотичних сигналів. Визначено показники стійкості системи зв'язку та радіотехнічного забезпечення: живучості, надійності та завадостійкості. Розроблено організаційно-технічні заходи забезпечення стійкості системи зв'язку та радіотехнічного забезпечення.

Шифр НБУВ: Ж25328

Див. також: 2.Ц.957

Війська протиповітряної оборони

2.Ц.923. Методика оцінювання обстановки з урахуванням змін важливості об'єктів оперативного угруповання військ для прийняття рішення командиром частини (підрозділу) ППО / О. В. Філіппенков, І. М. Тіхонов, В. І. Самоквіт, М. С. Піскунов // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 40-45. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто оцінювання обстановки та розпізнавання замислу дій повітряного противника, як ключове завдання у процесі прийняття рішення командиром частини (підрозділу) протиповітряної оборони відповідно до національної практики та за процедурами Military Decision-Making Process (MDMP). Доведено необхідність створення методики оцінювання обстановки та розпізнавання замислу дій противника яка враховує зміни ступеня важливості об'єктів прикриття оперативного угруповання військ (ОУВ) для застосування у відповідних кроках процесу MDMP. Запропонована методика ґрунтується на ітераційних процедурах та математичному апараті теорії нечітких множин та теорії ігор. Використання методики надає змогу визначити вимоги до робочих місць існуючих та перспективних командних пунктів оперативного угруповання військ для організації планування та управління протиповітряною обороною за стандартами НАТО.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.924. Сутність, зміст та оцінка ефективності управління підрозділом протиповітряної оборони Сухопутних військ та вогнем в бою / О. В. Лезік, А. Ф. Волков, О. А. Токар, В. Г. Стадніченко // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 119-128. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто основні питання стосовно суті та змісту управління, основ оцінки ефективності управління з метою вирішення певних завдань, а також можливості системи управління та визначено основні фактори, від яких залежать можливості системи управління. Також визначено критерій ефективності та розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності управління підрозділом ППО СВ та вогнем в бою в різних умовах обстановки. Дані положення можуть бути використані для підвищення ефективності навчання курсантів факультету та тих, що навчаються на курсах підвищення кваліфікації, вдосконалення навчального процесу підготовки спеціалістів факультету, а також якості підготовки спеціалістів за фахом.

Шифр НБУВ: Ж25328

Див. також: 2.Ц.946

Військово-повітряні сили

2.Ц.925. Аналіз існуючих підходів для оцінки ефективності в предметній галузі авіаційного пошуку та рятування / С. М. Чумаченко, В. В. Барбашин, А. І. Маринін, А. О. Мошенський, І. В. Струнін // Інженерія природокористування. — 2020. — № 3. — С. 118-125. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Авіаційний пошук і рятування розглянуто як комплекс заходів, спрямованих на виявлення повітряних суден, які зазнали або зазнають лиха, та надання своєчасної допомоги потерпілим внаслідок авіаційної події а також може розглядатися як складна організаційно-технічна система (ОТС). Основними ознаками такої системи є ситуативність конфігурації та регламентованість функціонування. В умовах сучасності актуальною є проблема підвищення ефективності проведення авіаційного пошуку та рятування. Саме тому полягає необхідність у розробці системи критеріїв і показників оцінки ефективності системи авіаційного пошуку і рятування (САПіР) при виконанні пошуку та рятування. При розгляді САПіР з точки зору системного підходу, то за існуючою класифікацією її можна віднести до складних ситуативних ОТС. Процес авіаційного пошуку і рятування в складній ОТС здійснюється за належної взаємодії трьох визначальних його факторів: персоналу системи, засобів авіаційного пошуку і рятування та необхідних ресурсів. Використовуючи наявні засоби авіаційного пошуку і рятування, персонал системи здійснює діяльність із забезпечення послуг чергування в системі САПіР і здійснення авіаційного пошуку і рятування. Ефективність, як категорія, стала широкоживим загальнонауковим поняттям, розширення змісту якого мало на меті відобразити співвідношення різних аспектів різноманітних видів діяльності, базою якого виступає результат діяльності. Об'єктивною оцінкою ефективності САПіР буде значення відношення рівня системного «ефекту» і «витрат» ресурсного потенціалу системи, якими цей ефект досягнутий. Підвищення інтегральної ефективності використання ресурсного потенціалу системи за заданої технології інтенсифікації підвищує функціональний (системний) чи відповідний до нього економічний ефект у середньому на 10 — 30 %. Основним інструментом інтенсифікації виступає «оптимальне управління» САПіР, що максимізує її ефективність.

Шифр НБУВ: Ж101173

2.Ц.926. Методика оцінки завадостійкості системи зв'язку Повітряних сил / С. А. Макаров, О. М. Чекунова, С. П. Беляк // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 128-135. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Встановлено, що складовою системи управління є система зв'язку, ефективність функціонування якої з урахуванням досвіду ведення бойових дій на сході України суттєво залежить від впливу сучасних засобів радіоелектронного подавлення Збройних сил РФ. Визначено показники ефективності системи зв'язку, правильна оцінка яких надасть можливість забезпечення якісного управління частинами та підрозділами Повітряних сил.

Обґрунтовано доцільність використання єдиного підходу щодо оцінки завадостійкості системи зв'язку в мережах Повітряних сил. На основі існуючих методик оцінки якості функціонування систем зв'язку, радіотехнічного забезпечення та інформаційних систем запропоновано узагальнену удосконалену методику оцінки завадостійкості системи зв'язку, яка враховує показник ймовірності постановки противником навмисних завад та оцінку показника електромагнітної сумісності як одного із складових.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.927. Модель автоматизованого управління формуванням навичок у операторів складних систем / С. П. Седаш, О. О. Возний // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 98-103. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Розроблено модель автоматизованого управління формуванням навичок в операторів складних систем у ході професійної підготовки з застосуванням комп'ютерних тренажерів. Особливістю моделі полягає у використанні нових параметрів при визначенні керуючих впливів з урахуванням багаторазових повторень вправ, що забезпечує необхідний рівень інформаційної підтримки навчаємого, і підвищує ефективність придбання здатності до самоконтролю якості виконання операцій. Наведено структурну схему даної системи, проведено опис її складових. З'ясовано, що оператор складних систем має володіти навичками своєчасного, точного виконання необхідних операцій, спираючись на знання про бажану траєкторію процесу, оцінюючи фактичний перебіг процесу, вибираючи з можливих найбільш ефективні дії. Розробка математичних моделей здійснюється з застосуванням теорії ймовірностей, теорії множин, формалізація процесу діяльності оператора складних систем здійснюється за допомогою теорії графів та мереж Петрі.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.928. Модель організації підготовки диспетчерів управління повітряним рухом / Н. А. Сало, О. В. Сальник // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 90-97. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

З'ясовано, що основною тенденцією інформатизації освіти є розвиток інноваційних освітніх процесів на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій дистанційних форм навчання та дистанційних форм підтримки традиційного навчання, заснованих на Інтернет-технологіях. Трансформація системи освіти вимагає нових підходів до побудови організаційних систем підготовки. Виклики та загрози пандемії Covid-19, що почалася у 2019 р. та стосується всіх країн світу, підтверджує актуальність досліджень зі зміни моделей організації підготовки сучасних фахівців. В освіті змінюються підходи до організації процесу навчання шляхом переведення його у віртуальну площину. Це надає значний поштовх моделям та методам дистанційного навчання, змінивши педагогічні прийоми та практики, трансформували дидактичні матеріали та висунувши вимоги до організації навчального процесу загалом. Підготовка диспетчерів управління повітряним рухом (УПР) є достатньо складною та вимагає постійного контролю знань та умінь, підтримання практичних навичок та тренування, ефективного планування розкладу занять. Сучасна освіта — це галузь, де присутня значна кількість учасників освітнього процесу. Кожен його учасник ставить перед собою мету: курсант — одержати освітню послугу, здобути фах; навчальний заклад або викладач — надати цю послугу в обмін на інший ресурс. Доведено, що для рішення завдання підвищення ефективності освітнього процесу підготовки диспетчерів УПР необхідно, по-перше, розширити модель організації підготовки та об'єднати всіх учасників освітнього процесу у єдине освітнє середовище, а по-друге, управління процесами у цьому середовищі. Удосконалена модель організації підготовки диспетчерів управління повітряним рухом, яка, на відміну від існуючих, ґрунтується на застосуванні мультиагентного підходу до планування підготовки і формуванні онтології навчальних дисциплін та надає змогу підвищити ефективність навчання за рахунок планування занять у відповідності з результатами контролю рівня знань, умінь і навичок диспетчерів УПР. Основними перевагами агенто-орієнтованої моделі організації підготовки диспетчерів УПР є швидка розробка первісного варіанта системи, швидка модифікація діючого варіанта системи, ефективна організація робіт у розподіленій системі.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.929. Мультикритеріальна оптимізація як підхід до планування завантаження повітряного судна / Є. С. Сагун // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 85-89. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Висвітлено особливості використання методу мультикритеріальної оптимізації та проаналізовано припущення перед створенням алгоритму планування та оптимізації завантаження повітряного судна. Використано комбінацію з декількох раніше вивчених методів для створення нової моделі оптимізації, яка складається з математичної моделі та евристичних тверджень на базі експертних систем. Така система надасть можливість сформуувати нові критерії, за якими слід в подальшому організовувати та оформлювати вантажну документацію, запобігаючи впливу сформованих вільних місць у вантажному відсіку на проміжних відрізках маршруту слідування повітряного судна. Визначено,

що задля реалізації мультикритеріального підходу до вирішення проблеми планування та оптимізації завантаження повітряного судна та прийняття рішень, заснованих на альтернативах необхідно подальше впровадження алгоритму оптимізації в експертну систему, орієнтовану на правилах.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.930. Особливості автоматизації процесів вироблення рішень при оцінці повітряної обстановки на пунктах управління Повітряних сил Збройних сил України / Н. О. Корольок, А. В. Леонов, М. Р. Будков, Д. А. Литвин // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 106-112. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Запропоновано підхід по формалізації знань щодо розпізнавання дій повітряного противника з метою автоматизації процесів оцінки повітряної обстановки на пунктах управління Повітряних Сил з урахуванням невизначеності. Якісні моделі представлення знань про процеси розпізнавання варіантів дій повітряного противника в умовах невизначеності, запропоновано використовувати інтервальні нечіткі множини 2 порядку і засновані на них нечіткі логічні системи, що надають змогу в загальному випадку формалізувати задачі, що мають логіко-аналітичний характер.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.931. Особливості вибору методу для експертного оцінювання ефективності системи авіаційного пошуку і рятування / С. М. Чумаченко, І. А. Черепньов, А. І. Маринін, А. О. Мошенський, І. В. Струнін // Інженерія природокористування. — 2020. — № 3. — С. 126-132. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Протягом останніх 70 років почав інтенсивно створюватися метод експертних оцінок як науковий інструмент аналізу проблем, які складно формалізуються. В даний час у нашій країні та за кордоном цей метод широко застосовується при вирішенні різних складно формалізуємих проблем, пов'язаних зі створенням сучасних зразків озброєння, управління складними організаційно-технічними системами та ін. Анкетування й інтерв'ювання, мозковий штурм, дискусія, нарада, оперативна гра, сценарій та інші — такі різновиди методу експертних оцінок застосовуються для вирішення типових завдань. У більшості випадків найбільший ефект досягається за рахунок комплексного застосування декількох видів експертизи. Кваліфіковане застосування методу експертних оцінок значною мірою залежить від способу збору й обробки відповідей цілеспрямовано сформованої групи фахівців. Методи колективної роботи експертної групи припускають одержання узагальноної думки в ході спільного обговорення та вирішення поставленої задачі всіма експертами. Спершу обираються «потенційні» фахівці, які за своїми професійними якостями можуть бути залучені до роботи в ролі експертів. Група має бути сформована таким чином, щоб було забезпечено за можливості рівне представництво фахівців різних напрямів досліджуваної області. У групу включаються ті експерти, коефіцієнт компетентності яких не нижче граничного значення. При проведенні «типових» експертиз доцільно використовувати достовірність думок експерта. Збір та обробка експертної інформації здійснюється згідно з розробленими для цих цілей методів. Практично для збору інформації складаються відповідні документи (спеціальні анкети тощо), а при її обробці й аналізі може використовуватися обчислювальна техніка. Для проведення експертного оцінювання ефективності складових компонент САПР запропоновано використання підходів, заснованих на послідовній ієрархічній декомпозиції критеріїв і факторів оцінювання та проведених парних порівнянь.

Шифр НБУВ: Ж101173

2.Ц.932. Проблеми стандартизації аеродромно-технічного забезпечення державної авіації України та шляхи їх вирішення в умовах взаємодії з НАТО та міжнародної інтеграції / С. М. Новічонко, О. В. Бабіч, І. В. Терентьева // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 24-34. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Проведено аналіз законодавчих документів України та іноземних держав, щодо аеродромно-технічного забезпечення (АТЗ) літальних апаратів та аеродромів. Наведено організаційні заходи за допомогою яких можна мінімізувати брак транспортної авіації під час перевезень габаритних і негабаритних вантажів. Наведено дані щодо інцидентів, пов'язаних з наземним обслуговуванням повітряних суден (ПС), вказано причини подій під час АТЗ та наведено схему розташування спеціальних транспортних засобів наземного обслуговування, їх під'їзд та від'їзд від літака, щоб наглядно проілюструвати складність обслуговування ПС. Визначено основні шляхи усунення проблем стандартизації АТЗ в умовах взаємодії з НАТО та у процесі міжнародної інтеграції.

Шифр НБУВ: Ж25328

Військова авіаційна і космічна техніка і зброя

2.Ц.933. Вибір літака первинної підготовки за методом аналізу ієрархій / Ю. І. Шевяков // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 112-117. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто і розв'язано задачу вибору літака первинної підготовки із застосуванням методу аналізу ієрархій. Запропоновано як критерії вибору літака і льотні якості літака (придатність до первинного льотного навчання), безпека, економічні показники (вартість літака, вартість експлуатації та технічного обслуговування) та технічний супровід. Як приклад розглянуто три легких літака вітчизняного виробництва. Характеристики літаків оцінюються експертами, мірою узгодженості суджень яких є індекс узгодженості. Розраховано середні значення індексу узгодженості для випадкових матриць та одержано локальні пріоритети критеріїв порівняння та глобальні пріоритети літаків ХІАТ-650, АНГ-01 та А-12.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.934. Модель представлення часового процесу функціонування технологічного обладнання повітряного судна на основі аналізу даних параметричної діагностики / І. О. Падалка, О. М. Дмитрієв, Д. О. Пархоменко, І. В. Пасько // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 78-84. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Запропоновано модель представлення часового процесу функціонування технологічного обладнання повітряного судна на основі аналізу даних параметричної діагностики для виявлення аномальних послідовностей з метою запобігання особливим випадкам в польоті. Для виявлення аномальних послідовностей запропоновано використовувати гібридну стохастичну модель, засновану на об'єднанні марківських і продукційних моделей, що використовують темпоральні правила для уточнення перехідних ймовірностей між станами процесу.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.935. Оптимізація законів поздовжнього контуру управління керованої авіаційної бомби за результатами чисельного моделювання польоту в турбулентній атмосфері / А. І. Сергієнко, В. І. Нікітченко, Д. В. Башинський, А. Г. Дмитрієв // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 102-108. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Пошук шляхів оптимізації закону управління керованої авіаційної бомби з метою досягнення найкращих точносних показників при польоті в турбулентній атмосфері. Проведено моделювання польоту керованої авіаційної бомби в турбулентній атмосфері з урахуванням білого шуму (неточності) по сигналам управління та запізнення в контурі управління. За результатами аналізу близько 800 модельних експериментів побудовано залежності середньоквадратичного значення промаху та критеріїв запasu стійкості від значень коефіцієнтів підсилення в контурах управління (позиційному, диференціальному та інтегральному). Використані в процесі модельних експериментів критерії стійкості поздовжнього руху надали змогу оптимізувати закон управління керованою авіаційною бомбою та досягнути максимально можливої точності ураження при польоті у турбулентній атмосфері. Запропоновано часткові критерії, за якими проводиться аналіз та оптимізація закону управління в поздовжньому контурі. Визначено очікувані характеристики точності керованої авіаційної бомби з оптимальним законом управління в умовах турбулентної атмосфери.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.936. Розробка методу комплексної навігації безпілотно-го літального апарату на основі обробки інформації оптичного потоку в умовах змішаного руху / А. М. Кривоножко, В. О. Явтушенко, А. В. Самокіш, Є. С. Воробйов // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 19-23. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Оскільки жодне з технічних засіб навігації не є універсальним ні за обсягом розв'язуваних завдань, ні по застосуванню в різних умовах навігаційної обстановки, то задоволення зростаючих вимог по точності та надійності навігаційних вимірювань в сучасних навігаційних комплексах найчастіше досягається за рахунок оптимальної обробки надлишкової інформації шляхом комплексування систем. При цьому найкращим чином можна недолати одних вимірників компенсувати перевагами інших, не зачіпаючи при цьому самих вимірників. Представлено алгоритм корекції інерційної навігаційної системи безпілотно літального апарату на основі комплексної навігації, що базується на обробці інформації оптичного потоку в умовах змішаного шуму. Це забезпечить високу точність визначення навігаційних параметрів, швидкість роботи системи корекції, малі габарити та вартість, а також автономність роботи. Даний метод реалізує новий спосіб корекції інерційної навігаційної системи. Процедура для вирішення навігаційних завдань: визначення відносних координат від системи супутникової навігації, від засобів оптичного спостереження за місцевістю (оптичний потік) та інерційної виміральної системи безпілотно літального апарату.

Шифр НБУВ: Ж25328

Див. також: 2.У.651

Військово-морські сили

2.Ц.937. Агенторієнтована модель реалізації системи підтримки прийняття рішення безпеки судноводіння / О. А. Даки,

А. О. Дорошева, В. М. Іваненко, В. І. Чебан // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 122-129. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто моделі та методи побудови системи підтримки прийняття рішення безпеки судноводіння з використанням мультиагентних систем, що відповідає сучасному напрямку розвитку інтелектуальних інформаційних технологій — побудови агентно-орієнтованих систем. Визначено, що система безпеки судноводіння є ієрархічною слабоформалізуємою системою, яка є результатом взаємодії часто суперечних один одному по цілям функціонування елементів, і має множинну неявних прямих і зворотних зв'язків. Для роботи в таких умовах проектується система підтримки прийняття рішень має містити ряд інформаційних баз знань: нормативну, експертну і прецедентну. Відмічено, що реалізація процесу забезпечення безпеки судноводіння представляє собою складну задачу кооперативної неантагоністичної взаємодії з розподіленим прийняттям рішень, для якої критично важливим стає забезпечення координації такої взаємодії в умовах цілеспрямованої поведінки учасників, що намагаються забезпечити безпеку руху. Рішення даного завдання може бути реалізовано з використанням принципів траєкторно-цільового підходу до прогнозування руху суден у межах спільного управління інтелектуальними логіко-динамічними об'єктами. Суть даного підходу складається у формуванні прогнозних траєкторій руху суден виходячи з заданих цільових позицій, а також критеріїв і зон безпеки руху. Кожне судно представляється у виді взаємодіючого логіко-динамічного об'єкта, що володіє цілеспрямованою поведінкою і реалізує траєкторію свого руху виходячи з принципів безпеки в умовах виконання вимог МППСС-72. Для моделювання даних процесів доцільно використовувати агентноорієнтований підхід. Кожен агент (як інформаційна сутність) буде представляти судно, а система взаємодії агентів стане основою для формування правил системи підтримки прийняття рішення безпеки судноводіння. Використання запропонованого підходу побудови структури інтелектуального судна «А» — типу на принципах ВДІ надає змогу побудувати гнучку систему прийняття рішень, за допомогою якої може бути вироблено «краще рішення» щодо запобігання зіткненню суден, що задовольняє всі судна на всіх рівнях проектової системи підтримки прийняття рішення безпеки судноводіння.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.938. До питання про бойову стійкість кораблів (катерів) ВМС України та її впливу на реалізацію їх бойових можливостей / М. М. Корощенко, О. Л. Харитонов // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 113-117. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

На основі аналізу можливостей засобів космічної та повітряної розвідки збройних сил провідних держав світу, російської федерації щодо виявлення кораблів (катерів) та бойових можливостей їх ударних протикорабельних засобів, розроблено науково-методичний апарат розрахунку бойової стійкості кораблів (катерів) ВМС України, яку необхідно обов'язково враховувати на етапі планування бойових дій при оцінці бойових можливостей кораблів (катерів) та їх груп. Обґрунтовано та запропоновано пропозиції щодо підвищення бойової стійкості кораблів (катерів) ВМС України.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.939. Модель управління економією енергоресурсів у системі енергозабезпечення річкових суден / О. В. Байрамова, Ю. Г. Якусевич, В. В. Штрибець, В. В. Трішин // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 118-121. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто застосування квадратичної оптимізації на прикладі задачі розподілу енергоресурсів у системі електропостачання берегових об'єктів від трьох джерел (трьох підстанцій) між чотирма споживачами таким чином, щоб втрати електроенергії в електромережі були мінімальними. Розроблено програму в кодах MATLAB, що надає змогу вирішувати широкий спектр задач розподілу ресурсів: визначення оптимального завантаження суднових дизель-генераторних агрегатів при рівнобіжній роботі; оптимальне завантаження системи електропостачання портів, суднобудівних судноремонтних заводів та ін. Потребу в нових технічних рішеннях визначено необхідністю підвищення економічності суднових енергетичних установок та їх складових елементів. Усунення кризових явищ у вітчизняній транспортній системі полягає у створенні нових моделей та методів управління енергоефективністю, алгоритмів оптимізації й автоматизації суден і суднових технічних засобів, способів побудови систем на основі сучасних технологій енергоефективного машинобудування, розробки алгоритмів для підвищення економічності суднових енергетичних установок та їх елементів шляхом ефективного використання різних видів ресурсів у кожному рейсі. Серед технічних засобів, що підлягають автоматизації, необхідно виділити суднові енергетичні системи, системи та пристрої суднових електроенергетичних комплексів, засоби управління рухом, вантажними операціями, забезпечення життєдіяльності, засоби автоматизації енергоємних виробничих процесів. В результаті одержується модель економії енергоресурсів в системі, синтезуються системи автоматизації та управління енергозабезпечення річкових суден

і судном у цілому, реалізуючи ефективні закони управління шляхом оптимізації технологічних процесів на базі принципу найменшої дії з використанням операційних досліджень.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.940. Протиповітряна оборона кораблів (катерів) Військово-Морських Сил України у «війні дронів»: проблеми та шляхи підвищення ефективності / М. М. Корощенко, О. Л. Харитонов, А. М. Гордієнко // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 18-23. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто питання щодо протиповітряної оборони кораблів (катерів) Військово-Морських сил України від малорозмірних безпілотних засобів повітряного нападу (дронів). Проведено аналіз бойового застосування та порядку дій у сучасних військових конфліктах малорозмірних безпілотних літальних апаратів (БпЛА). Проведено узагальнений аналіз можливостей засобів протидії БпЛА провідних країн світу та України. Надано пропозиції щодо покращення протиповітряної оборони (можливості протидії) кораблів (катерів) ВМС України від малорозмірних БпЛА — дронів.

Шифр НБУВ: Ж25328

Тил і постачання збройних сил

2.Ц.941. Проблеми питання нормативно-правового забезпечення у сфері санітарно-епідемічного благополуччя військовослужбовців Збройних Сил України / В. Л. Савицький, С. О. Моргун, О. М. Іванько, Ю. М. Депутат, В. В. Якимець, І. В. Огороднійчук, М. Ю. Олим, В. І. Ніхоща, О. Г. Смірнов // Україна. Здоров'я нації. — 2021. — № 2. — С. 35-42. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз стану нормативно-правового забезпечення у сфері забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя військовослужбовців ЗС України. Матеріалами служила нормативно-правова база щодо реалізації державної політики в сфері санітарно-епідеміологічного благополуччя військовослужбовців ЗС України, науково-інформаційні джерела. Застосовувалися наступні методи — аналітико-бібліографічний, історичний, системного підходу. Після вивчення нормативно-правової бази визначено, що законодавство України для забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя військовослужбовців Збройних сил України та членів їх сімей вазало суттєвих змін та потребує подальшого удосконалення. Після трансформації Державної санітарно-епідеміологічної служби Міністерства оборони України існує певна нерегульованість нормативно-правових документів для здійснення діяльності санітарно-епідеміологічних закладів Збройних сил України Бисновки: проведений аналіз чинних законодавчих актів, що регулюють сферу планування організації та здійснення санітарно-епідеміологічного нагляду, підтвердив необхідність їх перегляду, з метою виявлення розбіжностей, протиріч і прогалин в законодавстві та уніфікації їх положень та довів необхідність формування комплексної інформаційної бази даних стану здоров'я військовослужбовців, стану середовища життєдіяльності, його небезпечних та шкідливих факторів, які впливають або можуть впливати на здоров'я.

Шифр НБУВ: Ж25956

Військова техніка. Воєнно-технічні науки

2.Ц.942. Визначення критеріїв оцінювання стану метрологічного забезпечення зразків озброєння та військової техніки за військовою частиною / В. В. Бурцева // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 46-51. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розглянуто питання оцінювання метрологічного забезпечення у процесі перевірки стану озброєння та військової техніки (ОВТ) за військовою частиною, під час контролю боездатності та мобілізаційної готовності й визначення спроможності виконання завдань за призначенням. Досліджено діючий порядок оцінювання стану метрологічного забезпечення зразків ОВТ за військовою частиною, що здійснюється у процесі перевірки їх стану, та визначено некоректності, що призводить до неоднозначності під час визначення оцінок. Обґрунтовано кількісні значення показників (критеріїв) оцінювання стану метрологічного забезпечення зразків ОВТ за військовою частиною, які надають змогу: усунути неоднозначність під час визначення оцінки за метрологічне забезпечення зразків ОВТ за військовою частиною; кількісно оцінювати ефективність заходів метрологічного забезпечення зразків ОВТ під час оцінювання стану озброєння та військової техніки військових частин та встановити порівняльну rangовість повноти виконання заходів з метрологічного забезпечення військовим частинами.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.943. Вища математика: теорія та застосування у задачах військового спрямування: підручник / О. В. Білаш, Н. М. Гузик, Х. І. Ліщинська, О. С. Петрученко, Б. І. Сокил, Н. Б. Сокульська, М. І. Сорокатиї, О. В. Терещук. — Львів: Нац. акад. сухопут. військ, 2022. — 415 с. — Бібліогр.: с. 396-400. — укр.

Підручник «Вища математика: теорія та застосування у задачах військового спрямування» підготовлено колективом авторів кафедри інженерної механіки (озброєння та техніки інженерних військ) Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Він складається з восьми розділів, переліку умовних позначень, вступу, українсько-англійського словника ключових термінів, відповідей, предметного покажчика, списку використаної та рекомендованої літератури та додатків. Структура кожного розділу така: на початку подається теоретичний матеріал, який містить основні означення, формулювання важливих теорем та деякі фрагменти їх доведень, ключові формули; далі — повні розв'язання відповідних задач, зокрема і військово-прикладних. У кожному розділі є теоретичні та практичні завдання для самостійного виконання, деякі з них військового спрямування. Розташування матеріалу підручника відповідає навчальним програмам дисциплін Вища математика та «Теорія ймовірностей і математична статистика».

Шифр НБУВ: ВА858289

2.Ц.944. Метод визначення та коригування міжкалібрувальних інтервалів військових вихідних еталонів / В. М. Бойко, О. М. Ноженко, О. А. Меркулов, С. В. Герасимов // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 7-12. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Показано роль метрологічного забезпечення зразків озброєння та військової техніки для своєчасного та достовірного виявлення виходу параметрів (характеристик) озброєння за границі встановлених значень шляхом проведення вимірювань. Обґрунтовано, що на сьогодні нормативно не визначено порядок формування міжкалібрувальних інтервалів вихідних еталонів. Мета роботи — розробка методу визначення та коригування міжкалібрувальних інтервалів вихідних еталонів. Запропоновано основні розрахункові співвідношення методу визначення та коригування міжкалібрувальних інтервалів вихідних еталонів, проведено його дослідження. Наведено приклад застосування запропонованого методу для розрахунку міжкалібрувального інтервалу для існуючого вихідного еталону. Проведено перевірку розробленого методу на адекватність.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.945. Методика визначення оптимального розміщення виїзних метрологічних підрозділів на прикладі проведення операції Об'єднаних сил / С. С. Войтенко, О. О. Бабич, В. В. Мошаренков // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 52-58. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

При проведенні операції Об'єднаних сил (задіяні різні silovі структури) однією з проблем є оптимізація системи метрологічного забезпечення silovих структур. Актуальним науковим завданням цієї складної проблеми є оптимізація розміщення виїзних метрологічних підрозділів для метрологічного обслуговування озброєння та військової техніки (ОВТ) цих silovих структур. Мета роботи — розробка методики визначення оптимального територіального розміщення метрологічних підрозділів для відновлення засобів виміральної техніки, зі складу ОВТ silovих структур, задіяних в проведенні операції Об'єднаних сил. Розроблено методику визначення оптимального розміщення виїзних метрологічних підрозділів. На базі методу неважко переоберу. Запропонована методика надає змогу скоротити кількість можливих варіантів розміщення без втрати оптимального рішення та надає можливість економити час при плануванні діяльності цих груп.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.946. Методичний підхід щодо оцінки втрат озброєння і військової техніки частинами та підрозділами Протиповітряної оборони угруповання військ (сил) / М. О. Ермошин, О. В. Кулешов, А. М. Гордієнко, С. І. Клівець // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 152-157. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Надано методичний підхід щодо оцінки втрат озброєння і військової техніки (ОВТ) частинами та підрозділами Протиповітряної оборони (ППО) у ході ведення бойових дій угрупованням військ (сил). Розглянуто математичне сподівання кількості пошкодженого ОВТ частин та підрозділів ППО у ході ведення бойових дій угрупованням військ (сил), яке враховує стійкість ОВТ до впливу очікуваних засобів ураження противника і ймовірності нанесення ОВТ частин та підрозділів ППО бойових пошкоджень різних ступенів. Надано вирази, що визначають стійкість ОВТ частин та підрозділів ППО угруповання військ (сил) за допомогою розрахунків кількості осколків, що викликають пошкодження ОВТ різних ступенів і питомого імпульсу енергії вибуху, який викликає пошкодження ОВТ ударною хвилею. Наведено, що ймовірності нанесення ОВТ пошкоджень різного ступеня розраховуються за допомогою розрахунків: радіусів нанесення зразку ОВТ повного руйнування, пошкоджень сильного, середнього й слабого ступеня відповідно; ймовірного

відхилення точки падіння боеприпасів від точки прицілювання; кількості боеприпасів, що скинуто на позицію (або, що застосовані по зразку ОВТ). Також розглянуто допущення, що застосовуються при розрахунках ймовірності нанесення ОВТ пошкоджень різного ступеня: відстань від точки прицілювання до зразка ОВТ дорівнює нулю, тобто точку прицілювання сполучено з центром зразка ОВТ, при влученні хоча б одного боеприпасу у коло радіусу нанесення зразку ОВТ пошкоджень, зразок ОВТ вважається або повністю зруйнованим, або ушкодженим у сильному, середньому, слабкому ступеню відповідно; випадкові відстані між точкою прицілювання і точками падіння боеприпасів розподілені по нормальному закону.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.947. Особливості дослідження боеприпасів з термобаричними вибуховими речовинами / І. В. Телевний, В. І. Нікітченко, С. І. Ключас, А. Г. Дмитрієв // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 145-151. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Акцентовано увагу на особливості досліджень боеприпасів з термобаричними вибуховими речовинами. Запропоновано порядок проведення досліджень характеристик боеприпасів, групування оцінок на основі специфіки їх одержання та порядок оцінювання характеристик боеприпасів з термобаричними вибуховими речовинами виходячи з їх фізичних особливостей фактора ураження.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.948. Проблемні аспекти науково-технічного супроводження процесу управління повним життєвим циклом складних зразків озброєння і військової техніки / Д. А. Гриб, Б. О. Демідов, К. К. Кулагін, О. О. Хмелевська // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 129-140. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

У систематизованому вигляді подано основні проблемні аспекти, що вирішують у провідних країнах світу, при науково-технічному супроводженні процесу управління повним життєвим циклом (ЖЦ) складних зразків озброєння і військової техніки (ОВТ). Розглянуто особливості побудови системи управління повним ЖЦ. Виділено такі важливі властивості системи і її процесу управління як можливість простежування стану зразка ОВТ на усіх стадіях його ЖЦ та ошадливості усіх стадій ЖЦ в цілому. Подано деякі доцільні підходи до послаблення негативного впливу факторів ризику, що виникають як на стратегічному, так і на оперативному рівнях управління. Позначено, що розробка і використання автоматизованих систем управління повним ЖЦ зразків ОВТ можуть бути визнані перспективним напрямком оптимізації витрат ресурсів на підтримку необхідного рівня якості системи озброєння збройних сил держави у цілому і її основних підсистем. Доведено необхідність оперативного реагування на ситуації, що виникають, і підтримання при цьому стратегічної спрямованості управління повного ЖЦ зразків ОВТ, що потребує узгодженого програмно-цільового і ситуаційного управління ЖЦ у межах єдиного програмно-ситуаційного підходу до управління, разом із створенням інформаційного середовища повного ЖЦ і міжвидомчих нормативних документів (стандартів), що визначають концептуальну, функціональну і інформаційну моделі системи управління ПЖЦ. Управлінські рішення щодо формування змісту і тривалості ЖЦ і переходу до наступних його стадій мають забезпечувати ошадливість ЖЦ систем озброєння збройних сил в цілому.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.949. Спектральні і часові особливості сейсмічних подій під час руху важкої техніки та дії окремих видів зброї / О. І. Брицький // Реєстрація, зберігання і оброб. даних. — 2020. — 22, № 1. — С. 24-30. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Одержано та проаналізовано експериментальні сейсмограми від руху важкої техніки та дії окремих видів зброї. Дослідження проведено в польових умовах і на військовому полігоні із використанням цифрових лазерних інтерферометрів. Виявлено часові та спектральні характеристики сейсмограм досліджуваних процесів. Одержані сейсмічні портрети буде використано при вирішенні задач ідентифікації та локації відповідних джерел сигналів.

Шифр НБУВ: Ж16550

Військова кібернетика та радіоелектроніка

2.Ц.950. Вдосконалення потокової моделі маршрутизації в мультисервісній телекомунікаційній мережі із забезпеченням якості обслуговування / О. В. Лемешко, М. О. Євдокименко // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 31-43. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Запропоновано вдосконалену потокову модель маршрутизації в мультисервісній телекомунікаційній мережі. Вона ґрунтується на оновлених умовах забезпечення якості обслуговування за показниками пропускну здатності, середньої міжкінцевої затримки та ймовірності втрат пакетів. Це особливо актуально для мереж військового призначення, які функціонують в умовах обмеження

мережного ресурсу, спричиненого постійною радіоелектронною та вогневою протидією противника. Одержати шукані умови забезпечення якості обслуговування вдалося на основі використання тензорного підходу до моделювання мультисервісних телекомунікаційних мереж. Як показали результати проведеного дослідження з підвищенням завантаженості телекомунікаційної мережі число задіяних маршрутів поступово зростало. Таким чином, оновлені умови забезпечення якості обслуговування були адекватними в умовах реалізації як одношляхової, так і багатшляхової маршрутизації, що сприяло більш ефективному використанню доступного мережного ресурсу.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.951. Методика оцінки ефективності надійності функціонування автоматизованої системи військового призначення, як складної організаційно-технічної системи / Ю. Ф. Кучеренко, А. М. Носик, С. І. Сімонов, Є. В. Шубін // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 24-30. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Показано зростання ваги застосування автоматизованих систем військового призначення при веденні сучасних воєнних конфліктів збройними силами, що направлене на отримання інформаційної переваги над противником за рахунок використання можливостей єдиного командно-інформаційного простору всіма його користувачами. При застосуванні автоматизованих систем військового призначення як у повсякденній діяльності військ, так і при виконанні ними бойових завдань дуже часто у органів управління є потреба здійснювати поточну оцінку ефективності їх функціонування за основними властивостями, в тому числі і за надійністю функціонування, з метою прийняття ними обґрунтованих рішень щодо необхідності виконання певних заходів для відновлення їх функціонування або порівняння їх між собою для визначення можливостей за автоматизованого управління підпорядкованими об'єктами управління. Представлено методику оцінки ефективності надійності функціонування автоматизованої системи військового призначення, дає можливість органам управління у стислі терміни, застосовуючи простий математичний апарат, здійснювати поточну оцінку надійності її функціонування. Головна відмінність даної методики від інших полягає в тому, що вона надає змогу відповідним органам управління визначити її ефективність синхронізовано з термінами циклів управління військами та засобами в врахуванням обраного в неї способу управління об'єктами управління. Даний матеріал доцільно використовувати органам управління при здійсненні поточної оцінки надійності функціонування автоматизованих систем військового призначення для вибору шляхів з виконання необхідних заходів щодо поліпшення її надійності функціонування при плануванні застосування відповідних сил та засобів в операції або для здійснення порівняння різних систем між собою за основними їх властивостями.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.952. Науково-методичний апарат управління системою геопросторової розвідки із застосуванням системно-когнітивного аналізу / М. В. Качан, В. В. Кулибаба, В. П. Байдацький, В. Б. Білоус, О. А. Бойко // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 97-105. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

На практиці постійно виникає проблема поєднання даних від різних видів розвідки, щоб одержати максимально повну, точну та достовірну інформацію. Дану проблему вирішує геопросторова розвідка. Це в свою чергу вимагає відповідного рівня автоматизації процесів управління, добування та обробки даних. Розроблено науково-методичний апарат з використанням системно-когнітивного аналізу для визначення векторного критерію при розв'язанні задачі стійкого управління, визначення цінності і впливу вхідних параметрів на функціонування та вибору стратегії управління системою геопросторової розвідки.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.953. Обґрунтування підходу щодо оцінки пропускної спроможності в інформаційно-телекомунікаційній мережі Повітряних Сил / Н. О. Королюк, Д. Ю. Голубничий, Я. Г. Поліщук // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 23-30. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

В результаті проведеного аналізу встановлено, що основою інформаційної інфраструктури є сучасні мультисервісні телекомунікаційні мережі, ефективність функціонування яких з урахуванням досвіду операцій об'єднаних сил залежить від ступеня автоматизації та інтелектуалізації. Визначено вимоги до системи зв'язку, які необхідні для забезпечення якісного управління частинами та підрозділами Повітряних сил. Обґрунтовано доцільність використання єдиного підходу щодо оцінки пропускної спроможності в інформаційно-телекомунікаційних мережах Повітряних сил. Визначено шляхи щодо досягнення необхідного рівня пропускної спроможності системи зв'язку, що надасть змогу в складних умовах обстановки забезпечити якість пропускної спроможності не нижчі вимагаємої. Запропоновано метод балансування навантаження мережі, який забезпечує статистично рівномірний розподіл навантаження на серверах, високі показники продуктивності, пропускної спроможності, відмовостійкості.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.954. Обґрунтування показників якості прийнятих рішень на основі оцінки вихідних даних / С. В. Орлов, А. І. Авілов // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 35-39. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто підходи до обґрунтування показників якості прийнятих рішень на основі оцінки вихідних даних. Процес прийняття рішень з управління військами і зброєю ґрунтується на обробці інформації, що надходить від різних джерел за видами забезпечення. У процесі обробки інформації розробляються цілком певні документи за відповідними напрямками діяльності військ. Інформація від кожного джерела із заданою періодичністю оновлюється. Повнота і обґрунтованість прийнятих рішень безпосередньо залежать від якості інформації, що надходить. Запропоновано оцінювати якість інформації, на основі якої приймаються рішення з управління військами і зброєю, через невизначеність повноти поновлення інформації, що надходить від відповідних джерел. З урахуванням нечутливості ентропії до випадків, коли використовується явно застаріла інформація, або ж навпаки, практично своєчасно оновлена, вводиться показник який враховує своєчасність оновлення інформації і реальний час вироблення рішень бойовим розрахунком пункту управління. Введений показник надає змогу оцінити використовувані інформаційні ресурси в даному процесі, їх повноту і своєчасність подання на пункт управління.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.955. Розподілена система збору, обробки, зберігання і пошуку геопросторових даних при веденні геопросторової розвідки / Р. В. Лященко, Д. О. Кузнецов, О. В. Повещенко, В. В. Козін, Д. В. Стасенко // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 118-127. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто особливості мережецентричних систем, що підвищують ефективність процесів збору, зберігання та пошуку геопросторових даних при веденні геопросторової розвідки, як прогресивного та перспективного технічного виду воєнної розвідки України. Розроблено концепцію створення розподіленої системи збору, зберігання і пошуку геопросторових даних. Запропоновано типову структуру геопросторових даних, що обробляються в територіально-розподілених базах. Розроблено алгоритм розподіленого пошуку геоданих в каталогах з моделлю управління доступом до геопросторових даних.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.956. Розробка показників для оцінки якості моделей діяльності операторів автоматизованих командних пунктів / А. О. Романюк, О. І. Тимочко, Ю. М. Марченко // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 60-66. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

З метою вирішення дослідницьких, інформаційних та тренажних завдань для уніфікації моделей діяльності бойових обслуг, необхідним є врахування вимог наочності і доступності при збереженні можливості проведення аналітичних і експериментальних досліджень. Для визначення ступеня відповідності зазначеним вимогам різних поєднань методів побудови моделей, визначено можливі варіанти групування методів. На основі морфологічного аналізу різних варіантів поєднань методів моделювання діяльності обслуг автоматизованого командного пункту показано, що для комплексного вирішення поставлених завдань раціональним є доповнення існуючої методики методом структурно-алгоритмічного аналізу та методом узагальнених мережевих моделей діяльності. Виходячи з аналізу застосовності відомих характеристик діяльності операторів для моделей діяльності зі змінною структурою як основних показників для порівняльної оцінки моделей обрано число операційних і вирішальних елементів алгоритму, сумарну динамічну інтенсивність дії, нормовані коефіцієнти стереотипності, логічної складності, очікування, часів та імовірнісні показники і ступінь їх відхилення від початкових значень.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.957. Структура автоматизованої системи управління інформаційною стійкістю наземної оглядової радіолокаційної станції в умовах активних завад / В. М. Канцедал, А. А. Могила // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1. — С. 82-96. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Надано інформаційний опис структури системи управління для пошуку і реалізації на різних рівнях та етапах управління закону управління інформаційною стійкістю режимів зондування РЛС при загрозах і впливах активних завад прикриття і самоприкриття, який узагальнює результати комплексного аналізу впливу на її побудову ряду систем утворюючих чинників. При цьому реалізується повна функція ситуаційного управління із застосуванням різних форм управління для когнітивного пошуку обґрунтованого і оперативного управлінського рішення з урахуванням поставлених цілей і ресурсних обмежень. Вона передбачає цілеспрямоване проведення на вході і виході режимів зондування кожної проблемної області аналіз і прогноз розвитку станів і динамік складових і в цілому конфліктної ситуації, а також умов прийняття рішень. Розглянута багатоконтурна структура управління надає змогу раціонально використовувати ресурсні можливості РЛС щодо забезпечення завадозахищеності її режимів

зондування проблемних областей зони огляду і компонент їх систем управління з урахуванням традиційних і нових інформаційних загроз стратегії РЕП.

Шифр НБУВ: Ж25328

Служба з питань надзвичайних ситуацій. Цивільна оборона

2.Ц.958. Альтернативні джерела живлення та їх деградаційна стійкість в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру / Т. С. Вовчук, Н. В. Дейнеко, О. О. Кіреєв, О. А. Левтеров, Р. І. Шевченко // Інженерія природокористування. — 2020. — № 4. — С. 7-13. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Досліджено актуальну науково-практичну задачу (НПЗ) сфери цивільного захисту, а саме можливість безперервного функціонування систем аварійної протидії (САПД) в умовах обмеженого електропостачання за рахунок використання альтернативних джерел живлення. В ході рішення поставленої НПЗ проведено аналіз сучасного стану сонячних елементів (СЕ) для використання як резервного електроживлення (РЕЖ) САПД. Встановлено що тонкоплівкові СЕ на основі телуриду кадмію (CdTe) р-типу провідності є перспективними СЕ в умовах наземного застосування. Вони мають найвищий серед одноперехідних фотоелектричних перетворювачів теоретичний ккд — 29 %. Для встановлення тривалості їх використання як РЕЖ САПД проведено аналіз деградаційної стійкості СЕ на основі телуриду кадмію (CdTe) р-типу провідності. Шляхом аналітичної обробки світлових вольтамперних характеристик проаналізовано вихідні та світлові діодні характеристики СЕ на основі CdS/CdTe придатних для використання як джерела електроживлення САПД. Аналіз світлових діодних характеристик досліджуваних СЕ спочатку експлуатації поліпшуються, а після 7 — 8 років погіршуються і повертаються майже до своїх значень у початковому стані. Встановлено, що після 8 років експлуатації величина ккд СЕ SnO₂:F/CdS/CdTe/Cu/ITO практично збігається з вихідним значенням, що свідчить про високу деградаційної стійкості одержаних гетеросистем. Виявлені відмінності у вихідних параметрах і світлових діодних характеристиках СЕ SnO₂:F/CdS/CdTe/Cu/ITO при освітленні з боку скляної підкладки і з боку прозорого тильного електрода зумовлені впливом тильного діода на ефективність фотоелектричних процесів у базовому шарі.

Шифр НБУВ: Ж101173

2.Ц.959. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. / С. В. Дембічка, І. М. Кобилянська, О. В. Кобилянський, В. М. Пугач; Вінницький нац. техн. ун-т. — Вінниця: Кушнір Ю. В.: ВНТУ, 2022. — 154, [1] с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 153-[155]. — укр.

Висвітлено загальні основи безпеки життєдіяльності. Проаналізовано комплекс взаємозв'язків у системі «людина — життєве середовище» різного рівня. Прیدілено увагу питанням запобігання ризикам і надзвичайним ситуаціям, організації дій для усунення їх негативних наслідків, проблем організації та управління безпекою життєдіяльності. Розглянуто особливості життєдіяльності людини в умовах пандемії.

Шифр НБУВ: ВА85859

2.Ц.960. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. / Я. П. Яворський, У. І. Тарасюк, Г. І. Корж, О. П. Бузова. — 2-ге вид., змін. та допов. — Львів: Левада, 2022. — 271 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 270-271. — укр.

Викладено теоретичні положення з питань безпеки життєдіяльності (БЖД) людини. Досліджено процес формування практичних навичок для безпечного життя та збереження власного здоров'я та життя і здоров'я найближчого оточення. Увагу приділено теоретичним засадам класифікація небезпек. Розглянуто правові та організаційні основи БЖД, а також особливості міжнародного законодавства з БЖД. Досліджено організаційну структуру цивільного захисту на об'єкті господарської діяльності та планування її роботи. Наведено загальні принципи надання першої долікарської допомоги.

Шифр НБУВ: ВА858035

2.Ц.961. Застосування експертно-аналітичних методів для оцінювання загроз об'єктам критичної інфраструктури оборонно-промислового комплексу на сході України / С. М. Чумаченко, О. П. Кутувий, А. В. Михайлова // Інженерія природокористування. — 2020. — № 4. — С. 114-123. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Запропоновано методичний підхід до оцінювання загроз для об'єктів критичної інфраструктури оборонно-промислового комплексу (ОПК) держави в умовах ведення гібридної війни. Актуальність роботи зумовлена процесами протидії загрозам техногенного характеру на території Донбасу, які існують в Україні, а також відсутністю методичних розробок, за допомогою яких можливо оцінити рівень загроз критичній інфраструктурі ОПК.

Визначено фактори, які суттєво впливають на воєнно-техногенні загрози об'єктам критичної інфраструктури ОПК. Відповідно до цих факторів наведено ноієрархічну систему показників, яка складається з трьох груп. Ці групи характеризують фактори оцінки воєнно-техногенних і природно-техногенних загроз, а також містять часткові критерії, які надають можливість оцінити ймовірні загрози. Доведено працездатність цього методичного підходу на прикладі боеприпасної галузі України. Для проведення розрахунків з оцінки найбільш небезпечних об'єктів ОПК використано метод аналізу ієрархій із використання розробленої інформаційно-аналітичної системи. Розрахунки спрямовано на оцінювання пріоритетності захисту арсеналів, баз, складів і підприємств ОПК, які у випадку їх ураження становлять найбільшу загрозу для держави в цілому, відповідно до критеріїв, визначених у проекті закону України «Про критичну інфраструктуру та її захист». Наведено результати числового експерименту, який підтвердив працездатність науково-методичного підходу, його достатньо високу точність і наочність одержаних результатів. Проведене експертне оцінювання надало можливість встановити рівні загроз для об'єктів критичної інфраструктури ОАК, до яких відносяться підприємства ОПК боеприпасної галузі (інтегральний індекс загрози становить 0,472), арсенали (інтегральний індекс загрози становить 0,259), склади (інтегральний індекс загрози становить 0,147), бази зберігання (інтегральний індекс загрози становить 0,122).

Шифр НБУВ: Ж101173

2.Ц.962. Інформаційно-технічний метод попередження надзвичайних ситуацій шляхом комплексного використання систем акустичного контролю в контексті процесу функціонування системи «надзвичайна ситуація — аварійно-рятувальні роботи — рятувальник» / Г. В. Каміщенко, І. І. Соловйов, Д. Ю. Белюченко, В. В. Стрілець // Інженерія природокористування. — 2020. — № 3. — С. 133-139. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проведення аварійно-рятувальних робіт (АРР) під час ліквідації надзвичайних ситуацій (НС) в Україні на цей час ускладнюється проблемою невідповідності існуючого аварійно-рятувального озброєння в оперативно-рятувальних підрозділах сучасним завданням. І це вимагає системних досліджень, результати яких у вигляді багатофакторних закономірностей оперативної діяльності першого рятувального підрозділу надають можливість обґрунтувати пропозиції щодо підвищення ефективності проведення АРР. Відмічено, що важливою та нерозв'язаною частиною проблеми є відсутність математичної моделі ліквідації НС у загальному вигляді. Показано, що уявлення процесу проведення АРР під час ліквідації НС у вигляді функціонування системи НС — АРР — рятувальник надає можливість одержати математичну модель ліквідації НС першим рятувальним підрозділом, що врахує нелінійний вплив обраних факторів на ефективність проведення АРР, а також їх зв'язок між собою. Математична модель є системою чотирьох аналітичних залежностей. Перша є функціоналом, який описує процес проведення АРР. Друга надає можливість уявити цей функціонал як сукупність однофакторних моделей. Третя забезпечує визначення вагових коефіцієнтів при вирішенні багатофакторного завдання. Четверта надає можливість оцінити та вибрати оперативну-технічні рекомендації щодо підвищення ефективності процесу ліквідації відповідної НС за результатами ранжування факторів за ступенем впливу на ефективність проведення АРР.

Шифр НБУВ: Ж101173

2.Ц.963. Метод корекції траєкторії польоту засобу доставки рятувального спорядження з урахуванням розвитку поточних зображень об'єкта прив'язки / В. А. Таршин, М. Ю. Дергусов, Г. В. Акулінін // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 38-44. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

У ряді випадків надзвичайних ситуацій виникає необхідність термінової доставки рятувального спорядження, продовольства, засобів першої необхідності у важкодоступні райони. Запропонований варіант спрямований на забезпечення швидкої і точної доставки засобів порятунку в райони, де люди потрапили в екстремальні умови і зазнали лиха в віддалених безлюдних районах, в тому числі в районах з різними фізичними та кліматичними умовами. Для цього можуть бути застосовані безпілотні літальні апарати одноразового використання. За засіб доставки рятувального спорядження розглядається керований снаряд. Запропоновано метод корекції траєкторії польоту засобу доставки рятувального спорядження шляхом формування вирішальної функції кореляційно-екстремальної системи навігації, що на відміну від відомих, надає змогу врахувати спотворення поточного зображення поверхні візування, які виникають внаслідок особливостей руху в процесі польоту.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.964. Мультиагентна модель системи підтримки прийняття рішення по управлінню розподіленими об'єктами

/ І. М. Будур, С. А. Бойко // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 54-61. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Об'єкти військової критичної інфраструктури є першочерговими для створення диверсій, вогневих впливів, ударів з повітря. Ускладнення процесів охорони та оборони таких об'єктів, а також збільшення кількості технічних засобів вимагає пошуку рішень для людини, яка приймає рішення, системи підтримки прийняття рішення. Елементи охорони та оборони об'єктів військової критичної інфраструктури відносяться до класу організаційно-технічних систем та розподілених систем управління. Вихід з ладу (деградація) одного елементу може привести до втрати цілісності й стійкості всієї системи. Отже система підтримки прийняття рішення має з визначеним інтервалом аналізувати стан кожного розподіленого об'єкта та знаходити рішення щодо відновлення системи охорони та оборони. Сучасні концепції управління складними розподіленими об'єктами (РОУ) в різних галузях людської діяльності (в тому числі і у військовій справі) базуються на парадигмі людина-машинної організації процесів управління, у якій роль прийняття рішень віддається людині, а машина забезпечує інформаційну підтримку етапів вироблення і генерування альтернативних варіантів рішень. Використання даного підходу є змушеною мірою подолання високого рівня невизначеності умов рішення завдань управління складними, нелінійними, динамічними, розподіленими об'єктами та наявності інтелектуальної протидіючої сторони (противника). При цьому ефективність системи управління багато в чому визначається суб'єктивними властивостями людини (групи людей), які діють в контурі управління, що у свою чергу вимагає високого рівня компетенції у виникаючих проблемних ситуаціях. Для управління територіально розподіленими об'єктами (до яких відносяться елементи системи охорони та оборони військових аеродромів), відомим є підхід, що базується на застосуванні мультиагентних моделей СППР, у яких сполучаються централізовані та децентралізовані методи аналізу ситуації, що реалізуються колективами агентів. Розроблено мультиагентну модель системи підтримки прийняття рішення по управлінню розподіленими об'єктами.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.965. Обґрунтування вибору матеріалів п'езодатчиків для виконання завдання захисту території охороняємих об'єктів / М. М. Нікіфоров, І. В. Пампуха, В. В. Ляченко, О. Л. Кульський // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2. — С. 83-92. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Проведено аналіз оптимального вибору сейсмодатчиків, призначених для охорони території військових об'єктів та здатних працювати в складних природних умовах. Встановлено, що для виконання задач охорони периметру військових об'єктів за своїми характеристиками найбільш підходять сейсмоакустичні засоби виявлення, принцип дії яких заснований на п'езоефектах, або їх гнучка конфігурація з іншими засобами охорони. Досліджено основні параметри п'езоелементів загальноприйнятих в п'езотехніці та визначені оптимальні співвідношення констант п'езокерамічного матеріалу, з якого виготовлено п'езоелемент, що впливає на основні електрофізичні властивості п'езодатчика. Надано висновок, що при проектуванні п'езодатчиків на п'езокерамічних матеріалах правильний вибір матеріалу є визначальним фактором щодо визначення оптимальних властивостей сеймоприймачів з найкращими характеристиками (підвищений точності, стабільності, чутливості, розширення робочого діапазону частот та ін.).

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.966. Особливості комунікації управлінців державних служб і установ зони спостереження за умови надзвичайної ситуації на АЕС / В. А. Прилишко, О. О. Петриченко, М. М. Морозова, І. В. Бондаренко // Укр. радіол. та онкол. журн. — 2021. — 29, № 2. — С. 22-33. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Реалізацію заходів захисту населення зони спостереження (ЗС) забезпечує «Система аварійної готовності та реагування ДП «НАЕК «Енергоатом» на аварії та надзвичайній ситуації на АЕС України» (САР) у складі єдиної державної системи цивільного захисту. Мета роботи — визначення особливостей взаємодії різних управлінських структур із питань радіаційного захисту населення в зонах спостереження на випадок надзвичайної ситуації (НС) на АЕС. Сформовано 5 груп експертів, які несуть відповідальність за стан радіаційного захисту різних груп населення зони спостереження (ЗС) Южноукраїнської АЕС (ЮУАЕС) та є компетентними за основними критеріями. При експертних оцінках використано напівзакриті та відкриті питання, в закритих застосовувалась порядкова 5-бальна шкала, а для інших — номінальні. У процесі їх обробки застосовувалися статистичні методи, які призначені для аналізу нечислової інформації. На випадок НС на ЮУАЕС система оповіщення керівників органів місцевої влади міст і сільських населених пунктів (СНП) ЗС є «більш-менш» ефективною і може бути реалізована протягом 30 хв. Населення ЗС забезпечено препаратами стабільного йоду, засобами індивідуального захисту найкраще забезпечене населення м. Южноукраїнськ, дещо нижче — м. Вознесенськ і СНП. Найнижчий рівень забезпеченості аптечками, за-

хисним одягом і респираторами — на сільських територіях. Реалізація заходів щодо обмеження споживання продуктів харчування, забруднених радіонуклідами та забезпечення «чистими», а також обмеження споживання питної води, забрудненої радіонуклідами, та забезпечення «чистою» складає близько 3,0 балів («близько 50 % від необхідного»). Аналіз даних експертних оцінок свідчить, що службами АЕС і ДНС проводиться періодичні навчання на випадок НС на АЕС, що формує стереотипи поведінки управлінців державних служб та установ. Рівень готовності реалізації захисних заходів на випадок НС на ЮУАЕС є різним, залежно від державної служби та установи та їх розміщення в зоні спостереження. Рівень готовності в місті-супутнику найвищий, нижчий в містах і найнижчий на сільських територіях. Рівень оснащення служб цивільного захисту і МСЧ дуже низький.

Шифр НБУВ: Ж14579

2.Ц.967. Професійний розвиток викладачів навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту: структурно-семантичний аналіз поняття / А. Демків // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 41-48. — Бібліогр.: 45 назв. — укр.

В умовах модернізації професійної освіти, зростання загроз надзвичайних ситуацій (природних, техногенних, соціальних, воєнних) актуалізується потреба в педагогічних працівниках у галузі цивільного захисту з високим рівнем професійної компетентності, здатністю до безперервного професійно-педагогічного вдосконалення. На сьогоднішній день у педагогіці існує низка визначень поняття «професійний розвиток». Водночас, незважаючи на широту та ґрунтовність наукових досліджень, залишається не вирішеною проблема чіткого визначення суті та структури феномену «професійний розвиток викладача навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту» та виокремлення його професійно важливих якостей. Мета дослідження — визначення суті та структури феномену «професійний розвиток викладачів навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту». Методи: контент-аналіз, структурно-семантичний і контекстний аналіз поняття «професійний розвиток викладачів». Визначено загальнонауковий і психологічний контексти поняття «розвиток», проаналізовано низку наукових поглядів щодо визначення змісту та суті феномену «професійний розвиток викладача» та зроблено авторське визначення поняття «професійний розвиток викладача навчально-методичного центру сфери цивільного захисту», наведено його структуру. На підставі аналізу наукових джерел окреслено професійно важливі якості викладача навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту, як результат його успішного професійного розвитку. В результаті аналізу дефініцій з'ясовано, що «професійний розвиток викладача навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту» — це комплекс видів діяльності, що здійснюється на безперервній основі та спрямований на вдосконалення існуючих або набуття нових компетентностей, розвиток педагогічних знань, умінь, навичок і фахових компетентностей у галузі цивільної безпеки, цінностей і здатностей діяти відповідально й автономно в межах наданих повноважень щодо цивільного захисту населення. Структура цього поняття є достатньо складною, містить в собі особистісні та професійні якості, які мають знаходитися в постійному розвитку.

Шифр НБУВ: Ж74078

2.Ц.968. Удосконалена сукупність принципів застосування сил і засобів маскування військових об'єктів від технічних засобів повітряної розвідки та наведення зброї противника / В. В. Коваль // Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3. — С. 13-18. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Зростання можливостей сучасних технічних засобів повітряної розвідки та наведення зброї (ТЗПРНЗ), нові форми та способи дії повітряного противника зумовлюють необхідність суттєвого підвищення ефективності проведення заходів маскування військових об'єктів. З урахуванням особливостей застосування ТЗПРНЗ в сучасних операціях (бойових діях) визначено сукупність принципів застосування сил і засобів маскування військових об'єктів, яка ґрунтується на базових принципах маскування, вимогах до застосування сил і засобів маскування в операціях (бойових діях) та додатково враховує принципи мінімальної достатності та інтероперабельності.

Шифр НБУВ: Ж25328

2.Ц.969. Knowledge management as a tool to ensure public safety in emergencies / P. B. Volianskyi, V. M. Mykhailov, K. I. Shykhnenko, A. V. Mykhailova // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 102-108. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Purpose — the purpose of this article is to determine the theoretical and practical bases for knowledge management, which is a tool to ensure public safety during emergency response in Ukraine. This paper highlights the issue of knowledge management to achieve the goals of protecting the population and territories against natural and man-made hazards. When investigating the issue, the authors used basic research methods, namely statistical analysis (to represent the variables of the impact of emergencies on the lives of the population, economy and environment of the country); logical and systems analysis (to describe knowledge development and management, to determine the content of knowledge

management to ensure public safety); generalization, analysis and synthesis (to study the existing knowledge management system). Method of individual expert estimation was used during interviews with emergency management experts, which resulted in development of relative importance of knowledge factors. It has been found that knowledge management is a vital process to fulfill the purpose of protecting civilians and territories against natural and man-made disasters. Key knowledge factors on ensuring the safety of the civilian population in emergencies are classified in the main categories: legal, infrastructural, financial and economic, resource-based, organizational, social and political, and time. As a result of expert research, indicators of relative importance of the studied knowledge factors have been found out, which affect the safety of the civilian population during disaster management in Ukraine. Based on logical analysis, the phenomenon of knowledge management to ensure public safety during emergency response in Ukraine has been clarified. The concept of «knowledge management for the safety of the civilian population during an emergency» is specified as a process in which any authorities or enterprises (institutions, organizations) being stakeholders in the field of civil protection generate and accumulate knowledge for the benefit of the safety of life and activities of the civilian population. Key knowledge factors on ensuring the safety of the civilian population during emergency response (legal, infrastructural, financial and economic, resource – based, organizational, social and political, and time) have been identified and it has been found that they can influence all the stages of the emergency management cycle. It has also been determined that the following knowledge factors, such as social and political, organizational and resource-based ones are very important for emergency response. Research findings can be taken into account by the heads of authorities, enterprises (institutions, organizations) whose work relates to organizing and running events in civil protection during emergency response, which will enhance the safety of the civilian population.

Шифр НБУВ: Ж16377

2.Ц.970. Situation forecasting and decision-making optimization based on using Markov finite chains for areas with industrial pollutions / G. Getun, Yu. Butsenko, V. Labzhinsky, O. Balina, I. Bezklubenko, A. Solomin // Опір матеріалів і теорія споруд: наук.-техн. зб. – 2020. – Вип. 104. – С. 164-174. – Бібліогр.: 12 назв. – англ.

Запропоновано методологію моделювання комплексних систем інженерії, яка буде корисною для дослідників та операторів складних технічних систем при прогнозуванні надзвичайних

ситуацій за допомогою систем моніторингу навколишнього середовища.

Шифр НБУВ: Ж29208

2.Ц.971. System approach to forecasting and preparedness of response to emergency situations / H. V. Ivanets, S. A. Horielyshev, D. S. Baulin, M. H. Ivanets, O. O. Novykova // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. – 2020. – № 6. – С. 109-114. – Бібліогр.: 20 назв. – англ.

Purpose – development of system approach and formation of complex methods for joint forecasting of emergency situations (ES) and ensuring the preparedness of the response of civil protection units in real conditions. When developing methods for predicting ES and possible damage as result of them, polynomial-regression method with varied order, weighted least square method, probabilistic-statistical method, methods of time series and mathematical statistics were used. When developing models of resource provision of preparedness for emergency response, methods of regression analysis, time series and mathematical statistics were used. The principle of forecasting the costs of funds for the elimination of the consequences of ES is based on the fact that they are determined by the costs of eliminating man-made and natural emergencies. When choosing models for predicting technical support and the number of personnel required for emergency response, we proceeded from the fact that they should be determined not only by the predicted number of ES, but also by their nature. The model for optimization of territorial structures of civil protection (CP) is based on the principle of compliance of the number of regional structures with the level of threats in these territories. Methods of mathematical statistics and mathematical modeling were used in the study on the effectiveness of the application of system approach to joint forecasting and provision of preparedness for emergency response. Methods for forecasting the processes of emergencies and damage as a result of them, models for optimizing territorial structures of civil protection, taking into account the state of man – made natural hazards in the regions of the state, forecasting technical support and the number of personnel to eliminate possible emergencies. A system approach to solving the problem of joint forecasting of ES and maintaining the preparedness of response of civil protection units in order to minimize the consequences of these situations is proposed. The proposed set of methods and models is the foundation for substantiating organizational and technical measures to prevent and adequately respond to emergencies both on national scale and in the country's regions.

Шифр НБУВ: Ж16377

2.4.972. Комунікативні характеристики сучасної культурної доби в контексті цифровізації / О. П. Антіпова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 94-98. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Доведено, що цифровізація як невід’ємний атрибут інформаційної ери сягає за межі суто технологічної галузі та слугує визначальним чинником трансформації характеристик соціокультурного простору, зокрема комунікативної взаємодії. Обґрунтовано амбівалентний характер комунікативної парадигми сучасної культурної доби в контексті цифровізації: з одного боку, вона надає широкі можливості для прискореного інфообміну, міжкультурної взаємодії, безперервної трансляції повідомлень, спілкування онлайн тощо, а з іншого — означена численними ризиками, серед яких — перенасичення інформацією, зниження рівня критичності сприйняття інфо потоку, «цифрова нерівність», навіязування контенту, застосування маніпулятивних технологій тощо. Доведено, що важливим чинником подолання цих та інших проблем на шляху побудови оптимальної моделі комунікативної взаємодії усвідомлюється становлення інформаційної культури, здатної зберегти традиційні й виробити нові цінності та світоглядні настанови, що відповідають викликам глобалізації.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

2.4.973. Контркультура в контексті проблеми соціальної відповідальності людини до природи / Т. В. Мерщій // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 85-89. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено контркультуру в контексті проблеми соціальної відповідальності людства перед природою. Глобалізаційні процеси культурно-цивілізаційного розвитку супроводжуються суперечностями, на фоні яких і функціонує масовий інтернаціональний соціокультурний феномен — контркультура. Культурно-цивілізаційний розвиток суспільства створює умови для формування та появи нових тенденцій у функціонуванні контркультури. Виникає значна кількість різноманітних угруповань, що базуються на різних системах цінностей, які обстоюють різні, часто абсолютно протилежні, погляди. Проте спільним є представлення контркультури як екологічної модальності культури, спрямованої на коеволюційну модернізацію сучасної цивілізації. Контркультуру можливо розглядати у вигляді діалектичного механізму культурних новацій, що стимулюють історичний розвиток цивілізації. І це універсальське розуміння контркультури розкриває її філософський сенс і визначає її культурологічний зміст, про що й ідеться в роботі.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

2.4.974. Концепт і концептуалізація: методологія дослідження культури й релігії / Л. Г. Конотоп // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 11-14. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Розглянуто філософське осмислення співвідношення культури і релігії, їх взаємодію в сучасному світі. Методологія дослідження взаємовідносин культури і релігії передбачає чіткі дефініції концептуалізації й концепту. В сучасному українському релігієзнавстві відсутні методологічні підходи щодо дослідження релігії, особливостей її функціонування в соціумі. Виявлено базові ціннісні положення щодо культури в її історичному русі, а також розмаїття філософських і релігійних пошуків на різних етапах становлення людства. Концептуалізація являє собою процес інтелектуального кодування ідей, у яких висвітлюється зміст розуміння культури в конкретній мовній сфері. Концепт є результатом індивідуального і колективного пізнання. Концепт містить у собі, по-перше, зміст, який є приналежними до реальності, а по-друге, він відкриває можливості для пошуку та інтерпретації цих змістів. У такому плані неможливо надати концепту якогось універсального визначення. Концепт є таким, який усвідомлюється іншою людиною, якщо та ідея, що міститься в концепті, співвідноситься з досвідом конкретної людини. В ХХІ ст. будь-які «осучаснення» християнства призводять до домінування нетрадиційних релігійних течій і рухів.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

2.4.975. Культура як спосіб взаємозв'язку суспільства з природою / І. Скиба // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 105-110. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Проведено дослідження специфіки культури як способу взаємозв'язку суспільства з природою. Автор ґрунтується на позиції, що дослідження суті культури невідворотно стикається з антинічностію, тобто суперечністю між двома судженнями, які визнаються як вірні. З одного боку, культура є надприродною, позабіологічною, її неможливо звести лише до природного. З іншого боку, культуру, окрім як із природного, більше ні з чого

побудувати. У такий спосіб, створюється враження про одночасну єдність та відмінність культурного й природного. Даний ракурс дослідження передбачає в перспективі необхідність врахування обох точок зору. Це призводить до визнання паритетності, а не пріоритетності в розумінні стратегії розвитку культури та природи. Ключ до вирішення даного питання, на думку автора, лежить в антропологічній площині, оскільки саме людина активно впливає на взаємодію культури і природи, об'єднуючи обидві ці системи.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

2.4.976. Культурні трансформації міста в умовах пандемії коронавірусу COVID-19 / О. І. Кравченко // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 99-101. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено зміни в культурі міста, його інфраструктурі та способі життя міських жителів. Показано, як віртуальний світ змінює традиційний устрій життя та побут людства і все більше й більше його захоплює. Підкреслено, що завдяки епідеміям, які періодично відбувалися у світі, міста почали змінювати свою архітектуру для того, щоб зменшити поширення вірусів. Це, в свою чергу, призводить до покращання життя міських жителів. Встановлено, що пандемія — це не останній глобальний шок для всього світу і світ уже не буде таким, як раніше.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

2.4.977. Мистецька Івано-Франківщина: видатні особистості, виставкове, музейне, освітнє середовище / І. В. Чмелик; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. — Івано-Франківськ: Нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2022. — 178 с.: кольор. іл. — укр.

Висвітлено окремі аспекти мистецьких процесів Прикарпаття кінця ХІХ — початку ХХІ ст. Досліджено широке коло проблем візуального мистецтва Івано-Франківщини, його регіональну специфіку, зв'язок із традиційними народними промислами, розвитком мистецької освіти, функціонування художніх об'єднань та спілок, виставкову та музейницьку діяльність, тематично-жанрова розмаїтість літератури. Проаналізовано творчість окремих митців, які на різних етапах склали ядро культурно-мистецького життя Івано-Франківщини, у своїх творах переосмислювали й втілювали багату національну культурну спадщину, внесли вагомий вклад в українське мистецтво. Увагу приділено художникам Станіславщини в мистецьких об'єднаннях кінця ХІХ — першої половини ХХ ст. Визначено роль музеїв Прикарпаття у навчально-виховній та науковій діяльності студентської молоді. Досліджено імпресіоністичні тенденції у творчості прикарпатських митців першої половини ХХ ст. Охарактеризовано образ жінки-матері та образ дитини у творчості художників Прикарпаття ХХ ст. Досліджено анімалістичний жанр у творчості прикарпатських митців.

Шифр НБУВ: ВА858231

2.4.978. Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика: зб. наук. ст. [VI Всеукр. наук.-метод. практик. конф., Суми, 19 трав. 2022 р.] / ред.: Л. В. Серих, Ю. О. Нікітін, Л. Я. Бірюк, А. В. Вознюк, І. В. Удовиченко, С. М. Грицай, Л. А. Коростіль, С. А. Мельник, В. О. Собко, Л. В. Тихенко, В. М. Успенська, В. Г. Чуркіна; «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», комунальний заклад. — Суми: НІКО, 2022. — 127 с.: табл., рис. — укр.

Представлено доповіді науковців, методистів, викладачів закладів вищої освіти, управлінців, учителів, вихователів закладів дошкільної освіти, керівників гуртків закладів позашкільної освіти з актуальної проблеми формування та розвитку особистісно-професійної компетентності педагога. Розкрито у контексті гуманітарних змістів педагогічні, професійні, соціальні, філософські, управлінські, психологічні, методичні характеристики особистісно-професійної компетентності педагогів дошкільної, початкової, загальної середньої, позашкільної, професійної, вищої освіти.

Шифр НБУВ: ВА857974

2.4.979. Синкретична єдність соціальної та екологічної відповідальності в традиційній культурі / О. А. Матюхіна // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 80-85. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

З філософсько-культурологічних позицій розглянуто особливості розуміння такої етичної категорії, як відповідальність, у традиційній культурі. Підкреслено її всеосяжний характер, синкретичну єдність відповідальності соціальної та екологічної. Підкреслено, що дослідження та використання надбань традиційної культури є необхідною умовою утвердження відповідальності як

базової цінності сучасного суспільства, що передбачає концепція стало розвинуто.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Ч.980. Теоретичний аналіз поняття «педагогічної технології» в контексті освітньої діяльності / Р. Тимченко, А. Іващенко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 345-358. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Обґрунтовано теоретичні засади розвитку педагогічної технології, основу яких склали ідеї філософів, психологів, соціологів, педагогів, які досліджували конкретні складові зазначеного поняття «технологія» та особливості вдосконалення педагогічних технологій у діяльності педагога. Проаналізовано різні підходи науковців щодо визначення суті поняття «педагогічна технологія» та його складових. З'ясовано, що останнім часом поняття «концепція технології навчання» вкоренилося в педагогічній лексиконі. Впровадження технології навчання у практику системи освіти допомагає науково-педагогічним працівникам організувати свою роботу, поставити чіткі цілі та визначити спосіб реалізації, тобто керувати навчальним процесом. Встановлено, що технології розвитку творчих і комунікативних здібностей, застосування рефлексії, емпатії, інсайту, критичного мислення стають важливими інструментами педагогічної діяльності, що забезпечують її успішність, з урахуванням того, що випускник закладу вищої освіти має не тільки володіти фаховими компетентностями, але і бути готовий до самовдосконалення, неперервної освіти, володіти здатністю розуміння самого себе і оточуючих, приймати рішення як стандартних, так і нестандартних ситуаціях, бути професіоналом. Тому особливого значення набуває реалізація в процесі навчання у закладі вищої освіти педагогічних технологій, орієнтованих на професійний та особистий розвиток здобувачів вищої освіти, формування у них навичок і умінь творчого і нестандартного мислення. Виявлено різноманітні етапи розвитку педагогічної технології, кожен з яких характеризується перевагами того чи іншого напрямку. Розвиток педагогічних технологій відбувається в постійній динаміці від визначення суті поняття, уточнення його специфічних характеристик, інструментальних засобів, структурного складу, до розробки класифікації та встановлення нових технологічних джерел. Тому педагогічна технологія займає проміжне положення між наукою і практикою, оскільки функціонує і як науковий підхід, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, і як система способів, принципів, що регулюють процес навчання, і як реальний процес навчання.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

2.Ч.981. Час та буття в смислових моделях традиційного Сходу та постмодерного Заходу / Н. Г. Мозгова, К. С. Гончаренко // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 67-72. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Розглянуто концепти «часу» та «буття» в різних культурних традиціях: східній та західній, між якими завжди існував та існує певний зазор (соціологічний, філософський, часовий) відповідно до якого, як східна так і західна людина живе в один час, але не перебуває в одній фазі соціального циклу. Показано, що східна культурна традиція щодо західної є певним «проектом», який уже зреалізований, здійснений, довершений, витриманий часом та осмислений, вкорінений в бутті, у той час як західна культура лише підходить до нього як «нова перспектива». Точкою перетину для розуміння того, що традиційність Сходу є не кардинально відмінною, а, навпаки, близькою тому, що постулюється Заходом у його постмодерному варіанті є ірраціональність з її плінністю, орієнтованістю на тимчасове, миттєве тощо, а відтак — обґрунтування цього є метою даною розвідки. У такий спосіб, у дослідженні зроблено спробу реалізувати головне завдання: уявити точки перетину традиційного Сходу та постмодерного Заходу та довести, що ці культури не є кардинально протилежними. Центральною проблемою роботи є спроба аналізу тлумачення часу та буття в східній смисловій моделі та відповідно до цього обґрунтування співперетину даної проблематики в смисловій моделі постмодерної культури, в яку входить західна людина. Відповідно, розкриттю даної проблеми сприяє компаративний метод та вивіреність методології дослідження. Обґрунтуванню західних підходів до визначення часу та буття сприяють дослідження класиків філософської думки таких як: М. Гайдеггер, Ж.-П. Сартр, Ж. Дельоз, а також ґрунтується на розвідках Т. А. Мозгової, яка є фахівцем та дослідницею японської філософії загалом, та, зокрема, розглядає час та буття в їх філософському змістовному та смисловому наповненні порівняно із західними відповідниками. Зроблено висновок, що східну культурну традицію та західну постмодерну не можна вважати кардинально протилежними, а більше того, навпаки, саме Постмодерн надає змогу побачити, наскільки вони є «далекими близькими».

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Ч.982. Philosophical knowledge in the historical research / О. Nechuhryn, S. Sinyakov, I. Skyba // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 15-20. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Філософські ідеї та принципи — це механізми зв'язку ідеологічних цінностей із предметно-методологічними засобами історичного дослідження.

Водночас недостатньо дослідженим залишається питання про особливості та механізми соціокультурної, філософсько-світоглядної зумовленості суспільно-гуманітарного комплексу наук загалом та історичного пізнання зокрема. Мета та завдання полягають у з'ясуванні специфіки впливу філософських ідей, концепцій та принципів на концептуальну побудову, методологію категоріального апарату та предметну галузь історичної науки. Цей напрямок аналізу надає можливість по-новому поглянути на структуру та організацію історичного дослідження, розкрити шляхи та можливості вивчення регуляторів і стимулів пізнавальної діяльності історика, умов вибору та переваги теоретико-методологічних досліджень. Методологія дослідження включає синтез філософських, економічних, соціологічних та історичних концепцій. Предметом історичного пізнання стає культура як система життєвих орієнтацій людини, як реальний зміст свідомості індивіда. Перегляд проблем історичних досліджень надав змогу історикам проаналізувати нові історичні тексти, матеріали, що передбачають вивчення систем цінностей і культурних уявлень, властивих людям, які сформулювали ці структури. Важливість поставлених перед істориками нових завдань визначалася тим, що духовна сфера, менталітет, ідеї, закладені у свідомості людей їх культурою, є важливим чинником історичного розвитку. Стверджуючи залежність історичної науки, її категоріально-методологічного апарату від філософських концепцій, слід пам'ятати про відносну самостійність історичного пізнання. Більше того, дослівне дотримання того чи іншого канонів будь-якої філософської системи неможливе для історичної науки. Висновки: ключове положення філософії в системі передбачуваного світоглядного пізнання пояснюється тим, що вона сама як теоретичний світогляд є таким розумінням універсального, яке, на відміну від історичного пізнання, поєднує онтологічні уявлення про історію з ціннісно-світоглядними орієнтаціями людства. Ідеологічні принципи та методологічні засади філософії є якісним аспектом і важливим теоретичним засобом історичного дослідження. Вони допомагають істориків окреслити запропоновані рішення, а наприкінці роботи осмислити результати та дати їм філософське тлумачення.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

Див. також: 2.Ч.1107

Наука. Науково-дослідна робота

2.Ч.983. Новітні технології сучасного суспільства (НТСС-2021). II Міжнародна науково-практична конференція, м. Чернівці, 17 грудня 2021 р.: тези доп. Ч. 1 / Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», Нац. ун-т «Чернівецька політехніка», Бакинський слов'янський університет, Батумський навчальний університет навігації, Інститут імені доктора філософії Яна Урбана Сандала, Гданський університет, Кошицький технічний університет, Національний інститут економічних досліджень, Чернівецька обласна адміністрація, Чернівецька міська рада, «Чернівецька Мала академія наук учнівської молоді», обласний комунальний позашкільний навчальний заклад, «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Чернівецької міської ради», комунальна установа. — Чернівці, 2021. — 271 с.: рис., табл. — укр.

Вміщено результати наукових досліджень талановитих учнів та студентів у галузях технічних, комп'ютерних, природничих та економічних наук. Зазначено, що ці матеріали об'єднують наукову роботу учнів, студентів, магістрів та їх наукових керівників. Обговорено прогнозування чистого доходу від реалізації продукції за допомогою адаптивної моделі Хольта; реалізацію прикладної спрямованості курсу вищої математики для інженерів; застосування універсальної математичної моделі авіаційних газотурбінних двигунів вертольотів в умовах бортової експлуатації повітряного судна; термодинамічну систему та параметри її стану; застосування методів статистичного аналізу до прогнозування та організації роботи РСІ; вплив метеорологічних факторів на самопочуття та емоційний стан людини. Окреслено екологічні проблеми малих річок на прикладі р. Мена та проаналізовано дослідження ступеня гідрологічного забруднення річки Уди сполуками азоту. Зроблено аналіз типів рослинного покриву ділянок за допомогою програми I-Tree сапору. Описано розвиток трансатлантичного зв'язку в XIX ст. та його роль в становленні туризму, нові туристичні атракції Київської обл, а також туристичні маршрути Карпат. Увагу приділено новітнім технологіям при вивченні ботаніки, проекту створення лісових культур в державному підприємстві «городнянське лісове господарство» та проблемним питанням в мисливському господарстві Чернівецької області. Охарактеризовано інноваційну систему внесення рідких добрив, оптимізацію мінерального живлення ярого пивоварного ячменю в умовах лісоотесу, заходи проведення рубок формування та оздоровлення у соснових лісах. Розглянуто інтегрований захист кукурудзи на зерно та застосування теоретико-ігрових методів до задач планування посівів.

Шифр НБУВ: В359018/1

2.4.984. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / О. В. Ермошкіна, О. В. Крилова, О. І. Замковий, Н. В. Антипенко; Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». — Дніпро: Журфонд, 2022. — 227 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 195-205. — укр.

Висвітлено суть поняття про науку, наукове дослідження, форми науково-дослідної роботи студентів (аспірантів). Розглянуто основні методи наукових досліджень, їх особливості на рівні держави, галузей, НАН України, закладів вищої освіти України та світу. Значну увагу приділено практичним аспектам здійснення, оформлення та подання результатів наукової діяльності.

Шифр НБУВ: ВА858398

2.4.985. Про створення Комісії НАН України з питань комунікацій із суспільством і популяризації наукової діяльності: (стенограма доп. на засід. Президії НАН України 4 листоп. 2020 р.) / О. О. Рафальський // Вісн. НАН України. — 2020. — № 11. — С. 26-28. — укр.

Наголошено на необхідності активізації роботи з інформування широких кіл громадськості про досягнення сучасної науки, найважливіші результати наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вчених НАН України, висвітлення ролі Академії у вирішенні важливих загальнодержавних проблем, налагодження дієвих механізмів комунікації з представниками засобів масової інформації. З метою успішного вирішення поставлених завдань запропоновано створити комісію НАН України з питань комунікацій із суспільством і популяризації наукової діяльності.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.4.986. Розвиток комунікативної компетентності у фахівців з документознавства та інформаційної діяльності як запорука успішної кар'єри / А. Зленко, Д. Мірошніченко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 291-310. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розглянуто особливості формування комунікативної компетентності у фахівців з документознавства та інформаційної діяльності, а також зазначено, що сучасний ринок праці висуває якісно нові вимоги до фахівців документознавчо-інформаційної сфери. Вказано, що роботодавці прагнуть одержати «сформованого» фахівця, здатного креативно мислити, компетентно виконувати професійні функції, зокрема з документального та бездокументального забезпечення управління. До того ж особливості роботи фахівця передбачають постійне самовдосконалення та саморозвиток, навчання протягом усього життя, покращання своїх Hard і Soft skills. Зауважено, що усі зазначені вище чинники вимагають переосмислення підходів до підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності в умовах університетської освіти та самоосвіти. Нові віяння часу вимагають від фахівців з документознавства та інформаційної діяльності високого рівня готовності до роботи з великим масивом документів та інформації, ухвалення обґрунтованих рішень у стислі терміни, ділової комунікації, забезпечення захисту інтересів людини, держави, суспільства щодо одержання всебічної, об'єктивної інформації. Доведено, що набуття навичок комунікативної компетентності — важлива складова професійної підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності. Фахівцям з документознавства та інформаційної діяльності мають бути властиві такі якості як комунікативність, відкритість, повага до чужої точки зору, уміння слухати і чути, стриманість, тактовність, вихованість, володіння словом тощо. У висновках констатовано, що професійну комунікативну культуру неможливо запровадити авторитарними методами. Фахівців з документознавства та інформаційної діяльності до цього процесу потрібно залучати під час професійної підготовки, навчання та підвищення кваліфікації.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

2.4.987. Формування цифрової компетентності у майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності / О. Плужник // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 331-344. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Досліджено проблеми формування цифрової компетентності у майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності у процесі професійної підготовки. У ході дослідження з'ясовано, що найбільш ефективним засобом якісної освіти є запровадження компетентнісного підходу з особливою увагою на формування цифрової компетентності. Розглянуто визначення та суть понять «цифрова грамотність» та «цифрова компетентність». Цифрова грамотність означає здатність розуміти та використовувати інформацію за допомогою цифрових маніпуляцій, а також оцінювати і застосовувати нові знання, одержані з цифрового середовища. Цифрова компетентність включає в себе: уміння підбирати потрібну інформацію, аналізувати її, обробляти та використовувати; уміння вести спілкування через засоби онлайн-комунікації; опанування основ програмування для створення програм з метою спрощення ведення діловодства; уміння захистити персональні дані, інформацію та комп'ютерні пристрої, від загроз пошкодження чи викрадення; уміння та підлаштувати комп'ютерну техніку під власні потреби та вирішувати технічні проблеми з приладами. Зіставлено поняття «компетентність» та

«компетентність». Компетентність — це сукупність взаємопов'язаних здібностей, знань і навичок, які надають змогу людині професійно та ефективно виконувати свої обов'язки. Компетентність — особиста якість фахівця вирішувати певне коло професійних завдань чи обов'язків. Компетентність — це поєднання певних компетенцій, тобто навичок і знань, а також поведінкових якостей. Описано професійну підготовку фахівців із документознавства та інформаційно-бібліотечної справи на кафедрі документознавства та методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі за спеціальностями «Професійна освіта (Документознавство)», «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Кафедрою розроблено та викладається комплекс дисциплін, які покликані забезпечити формування і розвиток цифрової компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності, зокрема: «Аналітико-синтетична переробка документної інформації», «Електронне урядування», «Електронний документообіг», «Соціальна та інформаційна безпека», «Комп'ютерна обробка та редагування документів», «Інформаційна безпека та захист інформації», «Автоматизовані інформаційно-пошукові системи» тощо.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

2.4.988. Цифрові навички і цифрова компетентність: зарубіжний досвід країн ЄС і перспективи для України / О. В. Струтинська // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 1). — С. 94-102. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто зарубіжний досвід країн ЄС у галузі формування та розвитку цифрових навичок (ЦН) і цифрової компетентності (ЦК) для різних категорій населення, що напряму пов'язано з інтенсивним розвитком цифрових технологій (ЦТ) і цифровою трансформацією (ЦТр) багатьох галузей суспільної діяльності. Стрімкий технологічний прорив багатьох галузей виробництва спричиняє значні зміни на глобальному ринку праці. За прогнозами багатьох аналітиків ЦТр економіки призведе до того, що в найближчі роки багато професій і спеціальностей кардинально зміняться або взагалі зникнуть. Поява нових професій призводить до необхідності формування нових навичок і компетентностей фахівців, зокрема пов'язаних з уміннями працювати з ЦТ, а саме ЦН і ЦК. У процесі дослідження використано такі методи дослідження, як системний аналіз наукових, методичних та Інтернет-джерел із проблеми дослідження, порівняння структур ЦК для громадян різних країн ЄС, вивчення зарубіжного досвіду країн ЄС у галузі формування та пов'язаних бурхливим розвитком ЦТ, процесами ЦТр різних галузей суспільства (виробництва, економіки, бізнесу, освіти, соціальних галузей тощо), а також становленням цифрового суспільства. Для цього в ЄС протягом тривалого часу ведуться пошуки шляхів формування та розвитку ЦН і ЦК для громадян; розроблено та апробовано структури ЦК для різних категорій населення. Крім того, європейськими країнами ведеться активна підтримка ініціатив із формування та розвитку ЦК громадян, зокрема освітан і молоді. Встановлено, що ЦН і ЦК є одними із найважливіших у сучасному суспільстві, в умовах якого технологічні інновації змінюють ринок праці, знання, уміння, необхідні для життя та роботи в цифровому суспільстві. Тому важливим завданням сучасної освіти є формування та розвиток ключових компетентностей, зокрема цифрових, для підготовки майбутніх фахівців для майбутніх професій. Необхідними кроками для України у даній галузі є не тільки розробка структур ЦК для громадян, освітан, молоді та ін., а й визначення шляхів підвищення цифрової грамотності населення України в цілому.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.4.989. Tolerance in the realm of science / R. I. Kuzmenko // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 38-41. — Бібліогр.: 7 назв. — англ.

Досліджено особливості феномену толерантності в науковій сфері, його сутнісні характеристики і основні риси філософських інтерпретацій. Мета роботи — аналіз феномену толерантності у науковій сфері. Для досягнення мети та вирішення поставлених у роботі завдань було використано герменевтичний та порівняльний підходи. Вони надали змогу проаналізувати феномен толерантності, тенденції його осмислення та тлумачення, а також побачити роль, яку він відіграє у науковій сфері. Актуалізація дослідження проблеми виявлення толерантності у сфері наукової діяльності зумовлена стрімкими трансформаційними процесами як на глобальному, так і на національному рівнях. Толерантність у стосунках між ученими є необхідною умовою успішної наукової співпраці. Обґрунтовано, що толерантність є одним із ключових принципів ефективного розвитку наукової сфери, творчої активності того чи іншого суб'єкта наукової діяльності. Прогрес у різних галузях науки, а також розвиток демократичних відносин у суспільстві залежать від проявів толерантності або нетолерантності до думки іншого. Висновки: толерантне ставлення до іншого сприяє досягненню позитивних результатів у спільній діяльності, установленню нових форм спілкування, розширенню контактів у сфері науки між ученими світу і встановлення партнерських відносин.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

Див. також: 2.Ч.1042, 2.Ш.1125

Історія науки

2.4.990. Видатний науковець і організатор науки (до 90-річчя члена-кореспондента НАН України О. Д. Федоровського) // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 107-114. — укр.

10 січня виповнюється 90 років відомому вченому в галузі аерокосмічних досліджень Землі, гідрофізики, гідрооптики, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки (2005), заслуженому діячеві науки і техніки України (2007), завідувачу відділу системного аналізу Наукового центру аерокосмічних досліджень Землі Інституту геологічних наук НАН України, доктору фізико-математичних наук (1978), професору (1991), члену-кореспонденту НАН України (1982) Олександру Дмитровичу Федоровському.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.4.991. Видатний хімік-органік та організатор науки Донецького регіону (до 100-річчя від дня народження академіка Л. М. Литвиненка) // В. А. Савьолова, А. Ф. Попов, Й. О. Опейда, Г. Ф. Раєнко // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 72-78. — укр.

12 січня виповнюється 100 років від дня народження видатного українського вченого в галузі фізико-органічної хімії, талановитого організатора науки, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1993, посмертно), лауреата премії ім. Л. В. Писаржевського НАН України (1969), організатора і першого ректора (1965 — 1968) Донецького національного університету, одного з фундаторів і першого голови (1971 — 1978) Донецького наукового центру, засновника і директора (1975 — 1983) Інституту фізико-органічної хімії та вуглекислоти ім. Л. М. Литвиненка НАН України, доктора хімічних наук (1961), професора (1962), академіка НАН України (1965) Л. М. Литвиненка.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.4.992. Засновник української школи з міцності матеріалів та конструкцій в екстремальних умовах навантаження (до 110-річчя від дня народження академіка Г. С. Писаренка) // В. В. Матвеев, А. П. Зінковський // Вісн. НАН України. — 2020. — № 11. — С. 66-76. — укр.

12 листопада 2020 р. наукова громадськість відзначає 110 років від дня народження всесвітньо відомого українського вченого в галузі механіки деформівного твердого тіла, заслуженого діяча науки України, засновника Інституту проблем міцності НАН України, доктора технічних наук (1949), професора (1950), академіка НАН України (1964) Г. С. Писаренка.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.4.993. Іван Мигович — політик, науковець, педагог: біо-бібліогр. покажч. / упоряд.: Л. О. Ільченко; передм.: В. Дзюбак. — Вид. 2-ге, допов. — Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2022. — 115 с. — укр.

Запропоновано біобібліографічний покажчик "Іван Мигович — політик, науковець, педагог", що представляє собою науковий доробок доктора філософських наук, професора, дійсного члена Української академії політичних наук, громадського діяча, депутата Верховної Ради України (1998 — 2006 рр.), директора Інституту проблем соціалізму (м. Київ), члена Президії і секретаря ЦК Компартії України. Викладено матеріали в яких розглянуто основні життєві віхи і етапи діяльності політика, вченого та педагога, його творчі здобутки у науковій, освітній та суспільно-політичній сферах, його громадянську позицію в складних процесах на рубежі ХХ — ХХІ ст., коли сталися радикальні зміни не лише у вітчизняній, а й у світовій історії. Видано до 80-річчя від дня народження науковця.

Шифр НБУВ: ВА858563

2.4.994. Із симетрією в житті та математиці (до 75-річчя члена-кореспондента НАН України А. Г. Нікітіна) // В. М. Бойко, О. О. Ванеєва, О. Ю. Жалій, Р. О. Попович // Вісн. НАН України. — 2020. — № 12. — С. 87-92. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

25 грудня виповнюється 75 років відомому українському фахівцю в галузі математичної фізики, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки (2001) та премії ім. М. М. Крилова НАН України (2010), завідувачу відділу математичної фізики Інституту математики НАН України, доктору фізико-математичних наук (1987), професору (2001), члену-кореспонденту НАН України (2009) А. Г. Нікітіну.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.4.995. Леонід Феоктистович Черногор — професор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: біо-бібліогр. покажч. / уклад.: В. Т. Розуменко; Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. — 127 с. — укр.

У зв'язку з 70-річним ювілеєм наведено основні відомості з біографії професора Л. Ф. Черногора. Перераховано основні напрями наукових досліджень в області радіофізики, дистанційного радіозондування і геомагнітних ефектів у навколосферному середовищі, що супроводжують старту та польоти ракет і космічних апаратів, фізики Землі — атмосфери — геокосмосу, теорії сигналів і телекомунікацій, а також фізичної геоелектрофізики.

Описано найважливіші наукові досягнення. Вчений сформулював основні положення комплексної концепції екології атмосфери та геокосмосу. Біобібліографічний покажчик містить відомості про наукові та науково-методичні праці професора факультету радіофізики, біомедичної електроніки та комп'ютерних систем Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна Леоніда Феоктистовича Черногора. Наведено перелік монографій, наукових і науково-популярних статей, навчальних посібників, а також навчально-методичних видань ювіляра (більш ніж 1150 наукових праць, 17 навчальних посібників і підручників, 13 монографій).

Шифр НБУВ: ВА858141

2.4.996. Математика — поклик душі (до 75-річчя академіка НАН України М. О. Перестюка) // О. В. Капустян, В. А. Михайлець // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 89-93. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

1 січня виповнюється 75 років видатному вченому-математику в галузі теорії диференціальних рівнянь та її застосувань, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки (1996), Державної премії України в галузі освіти (2012), заслуженому діячеві науки і техніки України (2002), лауреату ім. премій НАН України: ім. М. М. Крилова (1998) та ім. М. М. Боголюбова (2017), завідувачу кафедри інтегральних та диференціальних рівнянь механіко-математичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (з 1988), доктору фізико-математичних наук (1986), професору (1987), академіку НАН України (2009) М. О. Перестюку.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.4.997. Наука слугує майбутньому (до 80-річчя академіка НАН України Г. Г. Півняк) // О. В. Кириленко // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 100-105. — укр.

23 жовтня 2020 р. виповнюється 80 років відомому українському вченому в галузі електроенергетики, двічі лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки (1998, 2005), заслуженому діячеві науки і техніки України (1990), лауреату премії ім. С. О. Лебедева НАН України (1996), ректору Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (з 1982), доктору технічних наук (1981), професору (1983), академіку НАН України (1997) Геннадію Григоровичу Півняку.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.4.998. «Пошук оптимальних шляхів — це завжди непросте завдання» (інтерв'ю з нагоди 70-річчя академіка НАН України А. Г. Загороднього) // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 94-106. — укр.

29 січня виповнюється 70 років відомому вченому в галузі теоретичної фізики, фізики кінетичних явищ, теорії плазми, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки (2005), заслуженому діячу науки і техніки України (2012), лауреату ім. премій НАН України: ім. К. Д. Синельникова (1991), ім. М. М. Боголюбова (2012), ім. О. С. Давидова (2019), президенту НАН України (з 2020), директору Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України (з 2003), іноземному члену РАН (2011), іноземному члену-кореспонденту Австрійської академії наук (2012), почесному доктору Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна (2010), Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (2015), Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (2017), Інституту фізики конденсованих систем НАН України (2008), почесному професору Цзілінського університету (2017), доктору фізико-математичних наук (1990), професору (1998), академіку НАН України (2006) Анатолію Глібовичу Загородньому. Редакція журналу «Вісник НАН України» мала можливість поспілкуватися з ювіляром і розпитати його про перші кроки в науці, шлях становлення як вченого та організатора науки, а також про напрями змін в організації роботи Академії.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.4.999. Справжня цінність — завжди залишатися самою собою (до 70-річчя академіка НАН України Т. І. Єфименко) // О. Г. Білорус // Вісн. НАН України. — 2020. — № 12. — С. 76-86. — укр.

У грудні 2020 р. святкує ювілей відомий учений-економіст, громадський діяч, ініціатор та організатор упровадження багатьох інновацій в управління державними фінансами, заслужений економіст України (2000), доктор економічних наук (2003), професор (2005), член Бюро відділення економіки НАН України (2015), лауреат премії ім. М. І. Туган-Барановського НАН України (2016), академік НАН України (2018) Т. І. Єфименко.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.4.1000. Фундатор і керівник наукової школи з оптики і спектроскопії (до 100-річчя від дня народження академіка М. П. Лиснї) // О. Є. Беляєв, М. Я. Валах, В. О. Юхимчук // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 79-88. — укр.

15 січня виповнилося 100 років від дня народження знаного українського вченого в галузі оптики і спектроскопії, талановитого наставника молодих науковців, двічі лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1981, 1986), заслуженого діяча науки і техніки України (1991), лауреата Золотої медалі ім. В. І. Вернадського НАН України (2010), доктора

фізико-математичних наук (1961), професора, академіка НАН України (1982) М. П. Лисиці.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1001. Ювілей видатного гідроеколога сучасності (до 90-річчя академіка НАН України В. Д. Романенка) / С. О. Афанасьєв // Вісн. НАН України. — 2020. — № 11. — С. 77-80. — укр.

30 листопада 2020 р. виповнилося 90 років видатному українському вченому в галузі гідробіології, гідроекології, екологічної фізіології водних тварин, лауреату двох Державних премій України в галузі науки і техніки (1995, 2004), заслуженому діячеві науки і техніки України (1991), лауреату премії ім. В. Я. Юр'єва НАН України (1984), премії ім. І. І. Шмальгаузена НАН України (2002), директору Інституту гідробіології НАН України в 1980 — 2016 рр., доктору біологічних наук (1970), професору (1983), академіку НАН України (1988) В. Д. Романенку.

Шифр НБУВ: Ж20611

Див. також: **2.Ч.1034**

Організація науки

2.Ч.1002. Виступ академіка НАН України Анатолія Федорича Булата // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 32. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1003. Виступ академіка НАН України Антона Григоровича Наумовця // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 57-58. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1004. Виступ академіка НАН України Василя Яковича Тація // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 53-54. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1005. Виступ академіка НАН України Віталія Івановича Старостенка // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 37. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1006. Виступ академіка НАН України Володимира Анатолійовича Широкова // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 50. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1007. Виступ академіка НАН України Володимира Васильовича Моргуна // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 44-45. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1008. Виступ академіка НАН України Володимира Зіновійовича Туркевича // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 38-39. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1009. Виступ академіка НАН України Ігоря Рафаїловича Юхновського // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 30-31. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1010. Виступ академіка НАН України Миколи Федоровича Шульги // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 42-43. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1011. Виступ академіка НАН України Олександра Васильовича Кириленка // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 40-41. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1012. Виступ академіка НАН України Олександра Олександровича Коноваленка // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 33-34. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1013. Виступ академіка НАН України Сергія Олексійовича Фірстова // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 55-56. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1014. Виступ президента Національної академії медичних наук України академіка НАМН України Віталія Івановича Цимбалюка // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 51-52. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

s2_3_233Bi.Ч.1015. Виступ старшого наукового співробітника Інституту фізики НАН України кандидата фізико-математичних наук Антона Сененка // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 35-36. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1016. Виступ члена-кореспондента НАН України Андрія Андрійовича Грищенка // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 46-47. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1017. Виступ члена-кореспондента НАН України Любо-ві Андріївни Дубровіної // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 48-49. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1018. Виступ члена-кореспондента НАН України, академіка НАМН України Ісаака Михайловича Трахтенберга // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 27-29. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1019. За підсумками року (інтерв'ю з Президентом НАН України академіком А. Г. Загороднім) // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 3-13. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1020. Науковці Національної академії наук України представили свої розробки на міжнародних виставках // Вісн. НАН України. — 2020. — № 11. — С. 45-50. — укр.

У Києві відбулося кілька широковідомих галузевих виставок («Безпека-2020», SOLAR Ukraine-2020, elcom Ukraine-2020 та ін.), у яких взяли участь наукові установи Національної академії наук України, запропонувавши відвідувачам свої розробки.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1021. «Патонівський маневр» в історії розвитку НАН України / О. С. Попович // Вісн. НАН України. — 2020. — № 11. — С. 59-65. — укр.

Висвітлено специфічні особливості розвитку НАН України, пов'язані з діяльністю Б. Є. Патона після обрання його президентом Академії. Показано, що реалізація проголошеного ним курсу на зміцнення зв'язків науки з виробництвом і прискорення практичного використання одержаних результатів досліджень і розробок у народному господарстві надала змогу практично подолати загальне фінансування Академії завдяки залученню коштів замовників. При цьому кардинально змінилася її структура: поряд з новими науковими інститутами з'явилися конструкторсько-технологічні бюро та дослідні заводи, створювалися потужні науково-технологічні комплекси та інженерні центри. Значно зміцнилася матеріально-технічна база наукових досліджень, було зведено два академістечка, збудовано численні інститутські корпуси та великі обсяги житла для працівників Академії. Показово, що все це відбувалося в так званій «період стабілізації науки», коли переважна частина наукових центрів і філіалів АН СРСР та академії наук союзних республік не мала можливості так інтенсивно розвиватися. Така специфіка розвитку української Академії зумовлена ініціативою її президента академіка Б. Є. Патона та його наполегливістю у здійсненні цього курсу. Використано матеріали офіційної статистики, доповнені враженнями і спостереженнями автора, адже йому довелося спостерігати ці процеси як зсередини, працюючи в НАН України, так і ззовні, відвідуючи більшість наукових центрів та філіалів АН СРСР.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1022. Презентація виборчої програми кандидата в президенти НАН України академіка НАН України Анатолія Глібовича Загороднього // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 15-18. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1023. Презентація виборчої програми кандидата в президенти НАН України академіка НАН України Владислава Володимировича Гончарука // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 13-14. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1024. Презентація виборчої програми кандидата в президенти НАН України академіка НАН України Володимира Петровича Семиноженка // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 23-26. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1025. Презентація виборчої програми кандидата в президенти НАН України академіка НАН України Сергія Васильовича Комісаренка // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 19-22. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1026. Про виконання цільової комплексної програми НАН України «Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України» на 2016 — 2020 роки: (стенограма доп. на засід. Президії НАН України 23 груд. 2020 р.) / Я. С. Яцків // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 43-46. — укр.

Наведено результати виконання цільової комплексної програми НАН України «Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України». Зазначено, що реалізація програми була важливим кроком щодо упорядкування підготовки та випуску видавничої продукції Академії і створення умов для подальшого розвитку її видавничої діяльності. Запропоновано започаткувати нову цільову комплексну програму НАН України на період 2021 — 2025 рр., спрямовану на ефективніше забезпечення потреб Академії у виготовленні високоякісної наукової видавничої продукції та вирішення нагальних організаційних і науково-методичних завдань.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1027. Про виконання цільової програми наукових досліджень НАН України «Надійність і довговічність матеріалів, конструкцій, обладнання та споруд»: (стенограма доп. на засід. Президії НАН України 9 груд. 2020 р.) / Л. М. Лобанов

// Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 28-33. — укр.

Представлено найважливіші результати виконання цільової програми наукових досліджень НАН України «Надійність і довговічність матеріалів, конструкцій, обладнання та споруд» («Ресурс-2») у 2016 — 2020 рр., спрямованої на вирішення комплексу проблем, розроблення та реалізацію заходів і засобів із забезпечення надійності, довговічності та безпечної експлуатації відповідальних об'єктів тривалої експлуатації, пов'язаних з базовими потребами життєдіяльності країни. Запропоновано започаткування нової цільової програми наукових досліджень НАН України «Науково-технічні проблеми моніторингу стану, оцінювання і подовження ресурсу конструкцій, обладнання та споруд тривалої експлуатації» на 2021 — 2025 рр. («Ресурс-3»).

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1028. Про розроблення Концепції національної програми розвитку гуманітарної сфери України: (стенограма доп. на засід. Президії НАН України 4 листоп. 2020 р.) / С. І. Пирожков // Вісн. НАН України. — 2020. — № 11. — С. 22-25. — укр.

Висвітлено хід роботи з розроблення проекту Концепції національної програми розвитку гуманітарної сфери України, метою якої є визначення принципів та пріоритетів, обґрунтування соціально-економічних та соціокультурних засад гуманітарного розвитку України як необхідної передумови реалізації потенціалу кожного її громадянина, забезпечення конкурентоспроможності держави і нації в сучасному світі. Визначено заходи для забезпечення участі НАН України у вирішенні проблем гуманітарного розвитку України і формуванні концептуальних засад гуманітарної політики держави.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1029. Сесія Загальних зборів Національної академії наук України з обрання президента НАН України та членів Президії НАН України (7 — 9 жовтня 2020 року) // Вісн. НАН України. — 2020. — № 10. — С. 3-12. — укр.

7 — 9 жовтня 2020 р. відбулася сесія Загальних зборів Національної академії наук України, під час якої було обрано президента НАН України, членів Президії НАН України та затверджено академіків-секретарів відділень Національної академії наук України, обраних загальними зборами відповідних відділень НАН України.

Шифр НБУВ: Ж20611

Див. також: 2.Ч.998

Вчені. Наукові працівники

2.Ч.1030. Нобелівський комітет продовжує видавати борги (деякі думки з приводу Нобелівської премії з фізики 2020 року) / С. Л. Парновський // Вісн. НАН України. — 2020. — № 12. — С. 21-30. — Бібліогр.: 76 назв. — укр.

Нобелівську премію з фізики у 2020 р. присуджено відомому британському фізику, математику, філософу науки Роджеру Пенроузу (Roger Penrose) за «відкриття того, що утворення чорної діри є виведеним передбаченням загальної теорії відносності», а також німецькому астрофізику Райнгарду Генцелю (Reinhard Genzel) та американському астроному Андреа Гез (Andrea Ghez) «за відкриття надмасивного компактного об'єкта в центрі нашої Галактики».

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1031. Перспективи редагування геному за допомогою CRISPR/Cas, або як опанувати «генетичні ножиці» (Нобелівська премія з хімії 2020 року) / С. В. Комісаренко, С. І. Романюк // Вісн. НАН України. — 2020. — № 12. — С. 31-49. — укр.

Нобелівську премію з хімії у 2020 р. присуджено двом дослідникам у галузі молекулярної біології — французькій Еммануель Шарпантьє (Emmanuelle Charpentier), яка нині очолює Відділення наук про патогени при Товаристві Макса Планка в Берліні, та американці Дженніфер Дудні (Jennifer Doudna) з Каліфорнійського університету в Берклі — за «розвиток методу редагування геному». У пресрелізі Нобелівського комітету зазначено, що лауреатки відкрили один з найпотужніших інструментів генної технології — CRISPR/Cas9, або так звані «генетичні ножиці». Цей метод сприяв одержанню у фундаментальних дослідженнях багатьох важливих результатів. Зокрема, дослідники рослин змогли створити культури, стійкі до цвілі, шкідників та посухи. У медицині тривають клінічні випробування нових методів лікування раку, а мрія про те, щоб вилікувати спадкові захворювання, ось-ось стане реальністю. «Генетичні ножиці» вивели науки про життя на новий етап розвитку і надають людству величезну користь.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1032. Поезія як стратегія виживання (Нобелівська премія з літератури 2020 року) / Г. О. Стемковська // Вісн. НАН України. — 2020. — № 12. — С. 50-55. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Нобелівську премію з літератури у 2020 р. присуджено американській поетесі Луїз Глік (Louise Glück) за «її безпомилковий поетичний голос, який завдяки своїй суворій красі перетворює індивідуальне існування на універсальне». Як зазначають у Нобелівському комітеті, твори Л. Глік вирізняються прагненням до ясності, а «дитинство і сімейне життя, близькі стосунки з батьками, братами і сестрами — тема, яка залишається центральною для поетеси».

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ч.1033. Як відкрили вірус гепатиту С, або детективні пошуки вірусологів «мовчазного вбивці» (Нобелівська премія з фізіології та медицини 2020 року) / С. І. Романюк, С. В. Комісаренко // Вісн. НАН України. — 2020. — № 12. — С. 3-20. — Бібліогр.: 68 назв. — укр.

Нобелівську премію з фізіології та медицини у 2020 р. присуджено двом американським ученим — Гарві Джеймсу Альтеру (Harvey James Alter) з Національного інституту охорони здоров'я США та Чарльзу Райсу (Charles M. Rice) з Рокфеллерівського університету, а також британському досліднику Майклу Гоутену (Michael Houghton), який нині працює в Альбертському університеті в Канаді, за «відкриття вірусу гепатиту С». У пресрелізі Нобелівського комітету зазначено, що дослідження цього річних лауреатів, які й досі продовжують цю роботу, надали людству неоціненну користь, дозволивши розробити ефективні методи діагностики та заходи з профілактики і лікування цієї інфекції.

Шифр НБУВ: Ж20611

Освіта. Педагогічні науки

2.Ч.1034. В. І. Вернадський: ноосферний вимір освіти, життя особистості, суспільства і цивілізації. До 157-річчя від дня народження і 75-річчя від дня смерті академіка В. І. Вернадського / В. В. Рибалка, А. П. Самодрин, В. Ф. Моргун; ред.: А. П. Самодрин. — Кременчук: Щербіна І. В., 2020. — 114 с.; рис. — укр.

Роботу присвячено проблемі встановлення світоглядних орієнтирів розвитку освіти, особистості та цивілізації на основі думок видатного українського вченого про перехід біосфери в ноосферу — до 157-річчя від дня народження і 75-річчя від дня смерті академіка Володимира Івановича Вернадського (12.03.1863 — 6.01.1945). Брошура об'єднує різнопланові й одночасно науково-концентровані думки авторів як цілісний психологічний погляд на концептуалізацію і розвиток психологічної науки і педагогіки в напрямі ноосфери. Увагу приділено проблемам доскональності сучасної системи освіти і прагнень досягти межі можливого в трансформації освітнього середовища відповідати запиту часу — «психозойської ери». Бо саме воно, світове освітнє середовище, має забезпечувати соціальну свідомість в умовах нинішньої кризи й тих змін, що посилюють діалог Людини і Природи на засадах демократизації освітнього середовища і профілізації загальної середньої освіти у процесі становлення громадянського суспільства.

Шифр НБУВ: ВА858446

Див. також: 2.Ч.1037

Загальна педагогіка

Теорія освіти, навчання та виховання

2.Ч.1035. Дистанційне навчання засобами МООС-платформ / О. Самойленко // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 104-108. — Бібліогр.: 107 назв. — укр.

Освіта в умовах пандемії постала викликом для освіти, яка виявилася не готовою до масового впровадження онлайн-платформ у системі звичного (формального) навчання. Проте Massive open online course (масові відкриті онлайн-курси) або МООС-платформи за останні 10 років вже встигли стати активним засобом навчання в багатьох країнах світу. Прикладом успішних практик онлайн-освіти в Україні можуть слугувати Онлайн-платформа неформальної освіти, платформа масових відкритих онлайн-курсів Prometheus, студія онлайн-освіти «Educational Era». Мета дослідження — здійснити огляд можливостей МООС-платформ в умовах дистанційного навчання (ДН). Методи: аналіз і синтез; узагальнення, методи математичної статистики. Здійснено огляд освітніх онлайн-платформ, їх змістової наповненості, доступності та варіативності. Встановлено, що МООС-платформи на сьогодні є дієвим засобом організації ДН, які здатні забезпечити формування індивідуальної траєкторії навчання здобувачів освіти. Встановлено, що резерви глобального інноваційного освітнього середовища створюють можливості закладам професійної освіти переглянути свої можливості та організувати ефективне ДН здобувачів освіти засобами МООС-платформ. Останні містять дієві інструменти (відеолекції, тестові та

графічні конструктори, вебресурси та ін.) для забезпечення продуктивності навчання та зворотного зв'язку між викладачем та учнем/студентом.

Шифр НБУВ: Ж74078

2.Ч.1036. Направлення впровадження онлайн-обучення / Д. І. Прохоров // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 1). — С. 74-79. — Бібліогр.: 10 назв. — рус.

Объективная реальность, связанная с пандемией, потребовала практически от всех учреждений образования перейти на онлайн-обучение, однако, на данный момент в педагогической науке не разработана специальная методика онлайн-обучения, которая включала бы в себя цель, дидактические принципы и организационно-педагогические условия, содержание и контрольно-диагностический инструментарий онлайн-обучения, а также описание особенностей деятельности педагога и обучающихся в условиях онлайн-взаимодействия. Материалы и методы исследования: теоретический анализ и обобщение научно-исследовательских работ, значимость которых признана научным сообществом в сфере цифровой трансформации системы образования. Дано общее определение онлайн-обучения, выделены его структурные элементы (D-learning, E-learning, B-learning). Предложены общедидактические принципы (принцип взаимосвязи когнитивной и личностно-развивающей составляющих процесса обучения, принцип оптимальной информационной насыщенности учебного материала онлайн-обучения, принцип дополнительности), на которых должно базироваться онлайн-обучение. Исходя из опыта работы дана классификация форм онлайн-обучения, а также приведено разделение онлайн-обучения по времени его проведения. Предложен алгоритм онлайн-обучения и описаны существующие сервисы (социальные сети и сервисы видеоконференций), которые можно использовать как средства онлайн-взаимодействия между участниками образовательного процесса. Предложена структура типового онлайн-занятия с описанием задач каждого из этапов учебного взаимодействия (этап организации совместной учебно-познавательной деятельности, этап изучения нового материала и его первичного закрепления, этап первичного контроля полученных знаний, обобщение и систематизация полученных обучающимися знаний), деятельности учителя и обучающихся в определенные промежутки времени онлайн-занятия. Предложенные подходы к организации и проведению онлайн-занятий в учреждениях образования должны способствовать повышению эффективности обучения в условиях пандемии. Однако проведенное исследование показало недостаточную разработанность соответствующей методики.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.Ч.1037. Организация педагогического эксперимента: этапы проведения та математичні методи аналізу результатів / Н. Ю. Ротаньова, О. Ф. Дяченко // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 1). — С. 80-86. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Розглянуто етапи проведення педагогічного експерименту, застосування доцільних математичних методів до опрацювання здобутих даних і вибору відповідного статистичного критерію для перевірки гіпотези дослідження. Наведено методику аналізу результатів педагогічного експерименту, пов'язаного з впровадженням методичної системи формування пропедевтичної евристичної діяльності учнів у навчанні математики. Для розв'язання проблеми використано наступний комплекс методів: теоретичні, діагностичні та цілеспрямований педагогічний експеримент, що містить констатувальний, пошуковий, формувальний етапи (експериментальне впровадження методики організовано за принципом поступового розширення контингенту учнів, загалом в експерименті брали участь 960 учнів із 8-ми закладів освіти Донецької обл.); методи математичної статистики — якісний аналіз і кількісна обробка результатів дослідження за допомогою математичних методів із метою забезпечення достовірності та об'єктивності результатів педагогічного експерименту. Розглянуто ефективний діагностичний інструментарій для обробки експериментальних матеріалів, що забезпечують можливість одержання переконливих результатів, а саме запропоновано непараметричні критерії Пірсона та Вілкоксона — Манна — Уїтні, за допомогою яких підтверджено підвищення рівня сформованості евристичних умінь, рівня математичної підготовки учнів експериментальних груп у порівнянні з учнями контрольної групи, що свідчить про ефективність запропонованої методики. Встановлено, що застосування математичних методів аналізу педагогічного експерименту підвищує його якість і практичну цінність, а математичний апарат теорії ймовірностей та математичної статистики, відіграє важливу роль у процесі обробки статистичних даних. Вони допомагають оцінити результати експерименту, підвищують надійність висновків, надають підстави для теоретичних узагальнень.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.Ч.1038. Прототип інформаційної системи аналізу структурно-логічних схем освітніх програм / В. Іванов, Н. Е. Кунанець, В. Литвин // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Інформ. системи та мережі. — 2021. — Вип. 9. — С. 112-121. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Наведено результати аналізу поточної ситуації використання системних рішень для створення та удосконалення освітніх про-

грам. Упродовж аналізу та дослідження предметної області визначено фактори, що впливають на всебічний розвиток студента, виявлено зв'язок із цими факторами та навчальними планами. Проаналізовано основні терміни, ключові поняття цієї предметної області та їх вплив і важливість. Визначено основну проблему та обґрунтовано її актуальність, а саме — важливість цілісної освіти та формування освітніх програм згідно з останніми тенденціями ринку, із урахуванням бази знань, яку одержують студенти на попередніх курсах. Досліджено продуктивність і цінність вибраних рішень, що використовуються під час формування освітніх програм і навчальних планів. Визначено, що має бути у системі для того, щоб вона допомагала у вирішенні проблеми та формуванні якісних освітніх програм. У результаті аналізу та дослідження зроблено висновок про недостатність наявного функціонала рішень для повного забезпечення вирішення поставленої проблеми. Визначено основні характеристики системи, призначеної для створення та аналізу освітніх програм. Запропоновано прототип інформаційної системи для вирішення проблем формування й аналізу освітніх програм у закладах вищої освіти. На підставі аналізу визначено формат подання візуальної складової системи, вибрано спосіб представлення за допомогою структурно-логічних схем. Висвітлено ключові аспекти функціональності проектованої системи. Вибрано засоби представлення логіки та функціонала системи, вибрано та побудовано UML діаграми для визначення завдань основних модулів і принципів її роботи. Проаналізовано й описано побудовані діаграми системи та їхні особливості.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ІСМ

2.Ч.1039. Роль математики як навчальної дисципліни у розвитку STEM-освіти / М. Ю. Андрієвська, Л. Ф. Михайленко // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 1). — С. 25-31. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

На етапі модернізації освіти для задоволення запитів суспільства на наукоємну освіту, формування актуальних на ринку праці компетентностей, визначено пріоритетність розвитку STEM-освіти. З'ясовано роль і зміст математики як навчальної дисципліни у розвитку STEM-освіти. Мета роботи — на основі сучасних публікацій з'ясувати: у STEM-навчанні математика є засобом розв'язування прикладних задач чи математика є складовою міжпредметної інтеграції?; як зміст шкільного курсу математики має відрізнятися від математичного змісту, що включений у міжпредметні навчальні програми STEM? У процесі дослідження використано порівняльний аналіз різних авторських підходів, систематизацію та узагальнення досвіду вітчизняних і зарубіжних науковців щодо визначення змісту математичної складової STEM-навчання. Зазначено, що крім інтегративного досвіду, що поєднує дисципліни STEM, учням потрібен міцний математичний фундамент, щоб досягти успіху в галузях STEM та осмислити теми, що стосуються STEM, у своєму повсякденному житті. Таким чином, будь-яка програма STEM (включаючи позашкільну діяльність) має доповнювати зміст навчальної програми з математики, оскільки математика є основою у STEM-навчанні. STEM має містити математичний, науковий компоненти та багато можливостей використовувати математичне та логічне мислення, міркування та моделювання в різних дисциплінах для вирішення реальних проблем, які стосуються STEM дисциплін. Таким чином, математика є навчальною дисципліною, що об'єднує всі STEM дисципліни. У результаті вивченого досвіду запровадження STEM-освіти, можна стверджувати, що більшість науковців вважають, що математика є основою у STEM-навчанні. Варто створити STEM програму, у якій будуть виділені основні теми та зазначено, формування яких компетентностей передбачається. Доцільною буде методична розробка на допомогу вчителям щодо запровадження STEM-навчання.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.Ч.1040. Світовий досвід запровадження STEM-технологій в освіту / Н. В. Олєфіренко, В. М. Андрієвська, В. В. Носова // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 1). — С. 62-67. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

У Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) наголошено, що розвиток національної економіки ставить перед сферою освіти завдання щодо впровадження інноваційних освітніх практик, які враховують потреби та запити сучасної молоді. Це породжує проблему організації доцільної підтримки STEM-освіти як основи формування новітніх компетентностей підрастаючого покоління, здатних до засвоєння знань і розроблення та використання новітніх технологій. Мета дослідження — здійснити порівняльний аналіз світового досвіду запровадження STEM технологій в освіту. Матеріали і методи дослідження: аналіз досвіду запровадження STEM технологій в освіту з метою визначення стану розв'язання проблеми дослідження (підтримка STEM-освіти на державному рівні; взаємодія наукових організацій, університетів, центрів із метою залучення учнів різних вікових категорій до науки, наукових досліджень; участь школярів у змаганнях світового рівня, де вони мають змогу висвітлювати власні розробки, StarUp-и; підготовка майбутніх STEM-вчителів). Проведений аналіз світового досвіду запровадження STEM технологій в освіту надав можливості розглянути сучасні перспективи вітчизняної науки й освіти з цього

напряму. Підкреслено доцільність упровадження STEM технологій як пріоритетний напрям модернізації освіти в Україні. Встановлено, що концепція STEM-освіти гармоніює з гаслом Нової української школи — створення сучасного освітнього середовища та привнесення в школі сучасних технологій як основи формування новітніх компетентностей сучасної молоді, здатних до засвоєння знань і розроблення та використання новітніх технологій (когнітивних навичок; навичок оброблення інформації, інтерпретації та аналізу даних; інженерного мислення; науково-дослідницьких навичок; алгоритмічного мислення та цифрової грамотності; креативних якостей та інноваційності; технологічних навичок; навичок комунікації).

Шифр НБУВ: Ж101424

2.4.1041. Соціокультурний аспект впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту / Н. І. Апшток // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 86-88. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Зазначено, що в епоху становлення інформаційного суспільства посилюється вплив інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на освіту. Наголошено, що зміни, пов'язані із впровадженням цих технологій, настільки стрімко та інтенсивно втілюються в нову освітню реальність, що суб'єктами освіти не завжди усвідомлюється, що ці технології є лише засобом, а не метою. Розглянуто переваги і недоліки впровадження ІКТ. Проаналізовано чинники дегуманізації та відчуження. Зазначено, що сучасне суспільство прерічено на освіту з використанням ІКТ, проте метою цифровізації освіти має бути реалізація гуманізму.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

2.4.1042. Сучасні досягнення в науці та освіті: зб. пр. XVII Міжнар. наук. конф., 22 — 29 верес. 2022 р., м. Нетанія, Ізраїль / ред.: А. В. Горощко, А. М. Гуржій, В. О. Харжевський, Л. М. Прейгерман, Ю. Д. Костин, А. Бубулис, Л. А. Карташова, М. В. Зембицька, Я. Петрашек; Organization of the International Federation for Promotion of Mechanism and Machine Science, Council of Scientific and Engineer Union in Khmelnytsky Region, Khmelnytsky National University, Israeli Independent Academy for Development of Sciences. — Хмельницький: ХНУ, 2022. — 135 с.: рис., табл. — укр.

Подано матеріали доповідей наукових напрямів: проблем освіти та її інформатизації; механіки і матеріалознавства; економіки, архітектури та будівництва. Розглянуто актуальні проблеми освіти та інформаційних технологій, матеріалознавства, механіки, дизайну, архітектури і будівництва, а також низку економічних питань. Виокремлено основні напрями формування художнього світогляду особистості. Окреслено роль інформаційних технологій в освіті, місце хмарних технологій в професійній підготовці спеціалістів напрямку «Телекомунікації», а також формування інформаційно-цифрової компетентності студентів коледжу. Обговорено досвід проведення віртуальних лабораторних робіт з електротехніки. Увагу приділено проблемам хімії і матеріалознавства, застосуванню електронно-променевої технології плавки та випаровування-конденсації для отримання нових матеріалів і покриттів, одержанню градієнтного композиційного матеріалу Cu — Fe за допомогою методу електронно-променевого випаровування-конденсації. Одержано дані про ідентифікацію пружно-інерційних і дисипативних характеристик коливальних частин роторних систем.

Шифр НБУВ: BA858108

2.4.1043. Mathematical model of an educational program quality assessment / Н. Khimicheva, A. Volivach // Proc. of the Nat. Aviation Univ. — 2020. — № 3. — С. 71-79. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Мета роботи — обґрунтування методів, принципів і підходів до побудови математичної моделі для кількісного оцінювання якості функціонування освітньої програми незалежно від галузі знань та спеціальності за якою вона розроблена. Методи дослідження: проаналізовано шістьдесят п'ять освітніх програм, які розроблено за тридцятьма п'ятьма спеціальностями в межах чотирнадцяти галузей знань. Дані програми функціонують в сорока дев'яти закладах вищої освіти, які розташовано в різних регіонах України. Розроблено інтервальну шкалу, що надає змогу перевести якісні характеристики (критерії) освітньої програми в кількісні. За допомогою методу регресійного аналізу та програмного продукту PRiAM (планування, регресія і аналіз моделей) побудовано математичну модель, яка надає можливість більш точно та достовірно не тільки оцінити якість функціонування освітньої програми, а й визначити рівень і термін її акредитації. Результати: для кількісного оцінювання якості функціонування освітньої програми розроблено математичну модель та проведено аналіз її статистичних характеристик. Визначено інформативність, адекватність, точність і стійкість, та побудовано графіки взаємного впливу критеріїв (регресорів) на якість освітньої програми. Запропоновано лінійну регресійну модель, в основу якої покладено кваліметричний підхід і принципи TQM. Застосування методів регресійного аналізу надало змогу виявити взаємний вплив критеріїв (регресорів), визначити їх пріоритетність та кількісно оцінити якість функціонування освітньої програми в цілому. Такий підхід надає можливість обґрунтовано вибрати оптимальну кількість критеріїв, їх взаємний вплив та

пріоритетність. Це надалі надає змогу більш достовірно і точно визначити рівень акредитації освітньої програми, що є актуальним для кожного закладу вищої освіти.

Шифр НБУВ: Ж70861

Загальноосвітня школа. Шкільна педагогіка

2.4.1044. Педагогічні умови використання дидактичної гри на уроках математики / Б. Б. Беседін, І. О. Максименко // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 2). — С. 7-9. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Розглянуто проблему активізації навчальної діяльності у середній школі, зокрема на уроках математики, розкриттю основних шляхів удосконалення процесу навчання за допомогою дидактичних ігор на уроках математики в закладах загальної середньої освіти. Розглянуто основні можливості використання елементів дидактичної гри в навчально-виховному процесі для створення умов активізації пізнавальної та творчої діяльності учнів. Досліджено й охарактеризовано оптимальні умови для використання дидактичних ігор у навчальному процесі. Ефективне викладання математики є неможливим без пошуків нових шляхів активізації пізнавальної діяльності, тому помічником для вчителя може стати використання дидактичних ігор на уроках математики. Матеріали і методи дослідження — викладання математики в класах різних профілів навчання. Застосовано наступні методи: анкетування вчителів, бесіди з вчителями та аналіз психолого-педагогічної літератури. Сформульовано основні вимоги до методики проведення дидактичних ігор на уроках математики. Встановлено, що дидактична гра — не самоціль на уроці, а засіб навчання та виховання. На неї потрібно дивитись як на вид творчої діяльності в тісному зв'язку з іншими видами навчальної роботи на уроці.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.4.1045. Пріоритети якісного розвитку дошкільної освіти / В. М. Новіков // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 142-160. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Сьогодні проблема подальшого розвитку дошкільної освіти обговорюється у тісному зв'язку з впровадженням інноваційних освітніх технологій, застосуванням сучасних методів та інструментів функціонування закладів дошкільної освіти (ЗДО), удосконаленням їх структури і укріпленням ресурсної бази. Важливо усвідомити, що мотиваційним інструментом реалізації цих глобальних трендів є оцінка якості навчання в цих закладах. Вона підтверджує критичну важливість і економічну ефективність раннього розвитку дітей для їх подальшої життєвої перспективи з точки зору педагогіки і психофізіології. Незалежна оцінка якості освітніх програм є найважливішим засобом інформування суспільства щодо прийняття кардинальних рішень про перспективний розвиток системи дошкільної освіти. Мета дослідження — визначення умов створення адекватного середовища розвитку дошкільного контингенту дітей з врахуванням досвіду зарубіжних країн. Методи дослідження: аналоговий, табличний та варіації для аналізу кількісних змін величини досліджуваної ознаки (бюджетних витрат). Новизна роботи полягає в одержанні результатів передусім щодо розвитку предметно-ресурсного середовища ЗДО, а також характеристики шкал оцінки якості дошкільної освіти, що надають можливість удосконалення стратегії розвитку системи дошкільної освіти, коригування освітніх програм та підвищення професійного рівня педагогічних працівників ЗДО. Надано характеристику «Шкал для комплексної оцінки якості освіти в дошкільних організаціях», які надають змогу об'єктивно оцінити відповідність функціонування ЗДО державним стандартам розвитку дошкільної освіти. Аналітичний оцінці піддано основні компоненти освітньої роботи ЗДО. З метою їх використання для оцінки якості освітньої діяльності ЗДО акцент переноситься з аналізу результатів навчання дітей на визначення потенціалу ресурсної бази таких закладів. В умовах відсутності надійних гарантій з боку держави на здобуття якісної дошкільної освіти пропонуються певні кроки, спрямовані на вирівнювання стартових можливостей доступу до навчання у сучасних ЗДО.

Шифр НБУВ: Ж25188

2.4.1046. Промоція освітнього проекту інструментами візуальної комунікації (на прикладі проекту «Початкова школа: освіта для життя») / М. М. Нетреба // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 122-126. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Проаналізовано покроковий алгоритм розробки візуального анімаційного контенту для популяризації освітнього проекту «Початкова школа: освіта для життя», розробником якого є робоча група Київського університету ім. Бориса Грінченка, залучення більшої кількості людей до його реалізації та розвитку. Виокремлено та проаналізовано основні сегменти цільової аудиторії проекту: батьки, діти, вчителі та представники адміністрації шкіл. Визначено канали поширення анімаційних роликів, а також оцінено ефективність промоції освітнього проекту за допомогою KPI та вебаналітики. Високі показники поінформованості

громадськості шляхом візуальної комунікації про проект «Початкова школа: освіта для життя» доводять, що анімаційний ролик є ефективним інструментом для популяризації освітніх проектів. Було створено 13 анімаційних відеопродуктів: один проморолик для батьків першокласників, один ролик для вчителів, які будуть працювати за цією інноваційною програмою початкової школи, та 11 роликів для презентації навчальних зошитів за заданими темами: «Я — школяр, я — школярка», «Шкільний портфель», «Життя книжки», «Дорога до школи», «Шкільне подвір'я», «Школа — наш дім», «Закопи шкільної країни», «Школа чемних», «Зростаємо здоровими», «Красиве і корисне», «Рік у школі». Загалом сумарна кількість переглядів анімаційних роликів становить понад 15 тисяч переглядів, а також близько 100 публікацій у різних медіа про проект. Отже, завдяки розміщенню роликів у соціальних мережах, зокрема на сторінці проекту у Facebook та на каналі YouTube, а також демонстрації на тематичних заходах проекту вдалося ефективно охопити цільові групи. Найбільш активно була категорія вчителів та представників освітніх закладів, які переглядали ролик на семінарах та форумах і обговорювали в спільнотах Facebook. Суттєво зросла цільова аудиторія й відповідно збільшилась кількість його прихильників і охочих взяти участь у його реалізації.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.4.1047. Функціонал директора закладу загальної середньої освіти в умовах війни / О. М. Дікова-Фаворська // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 117-129. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Визначено на основі онлайн-опитування директорів шкіл головні проблеми, які виникають при прийнятті управлінських рішень в екстремальній ситуації, зумовленій війною в Україні. Ідентифіковано соціальні ризики та непередбачувані виклики, які постають перед директорами українських закладів загальної середньої освіти при виконанні функціональних обов'язків під час війни. Виявлено, що в сучасній ситуації до функцій директора школи належать не тільки традиційні з організації освітнього процесу, але й ряд нових, зумовлених актуальною ситуацією щодо гарантування безпеки всіх учасників процесу, забезпечення їх різнобічної підтримки, юридично правильного оформлення освітньої діяльності в умовах воєнного стану тощо. Показано, що зміна функціоналу директора закладів загальної середньої освіти під впливом значущих подій і суспільних запитів не є випадковим явищем, викликаним воєнним станом, а історично закономірністю, притаманною розвитку української освіти від самих витоків її створення. Показано, що визначений професійним стандартом «Директор закладу загальної середньої освіти» перелік функцій і компетентностей не охоплює всього обсягу процесів, що забезпечує директор закладу загальної середньої освіти, зокрема його управлінських дій в умовах екстремальних ситуацій, тобто реалізації функцій антикризового управління, яка потребує відповідної підготовки. У цьому зв'язку результати проведеного дослідження надають змогу судити, що в нинішній ситуації повномасштабного військового вторгнення Росії на територію суверенної України директорів шкіл потребують посиленої правової підготовки, поглиблення фінансової грамотності, психологічної та інших видів підтримки. Розроблено рекомендації для наближення навчання в системі підвищення кваліфікації директорів закладів загальної середньої освіти до нових запитів, зумовлених потребами у поглибленні знань для прийняття ефективних управлінських рішень в умовах війни, зокрема щодо посилення юридичної складової навчальних планів; введення тренінгових курсів з відпрацюванням кейсів обміну власним досвідом розв'язання непередбачених питань в особливих ситуаціях; підготовки до роботи в екстремальних ситуаціях як стрижневого компонента блоку психологічних дисциплін; поглиблення фінансової обізнаності в умовах невизначеності фінансування; ознайомлення з фандрайзингом, потреба в якому загострилася під час війни та залишатиметься актуальною в повоєнних умовах відновлення економіки країни; доцільності розроблення інноваційного курсу з посилення формування національної ідентичності, національної стійкості, відданості та ціннісного поля українського народу не через традиційне передавання знань щодо історичних фактів і кращих літературних творів, а через усвідомлення історичної місії українців у боротьбі за своє право на життя в незалежній державі.

Шифр НБУВ: Ж24215

2.4.1048. Хмаро орієнтовані системи відкритої науки у навчанні і професійному розвитку вчителів: зміст основних понять дослідження / В. В. Коваленко, С. Г. Литвинова, М. В. Мар'єнко, М. П. Шишкіна // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 2). — С. 67-74. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Визначено понятійний апарат хмаро орієнтованих систем відкритої науки та уточнено зміст основних понять щодо використання цих систем у процесі навчання та професійного розвитку вчителів, наведено авторське бачення трактування базових термінів. Здійснено аналіз результатів опитування вчителів щодо стану використання сервісів відкритої науки. Обгрунтовано необхідність поглиблення методологічних засад, науково-методичного опрацювання нових підходів, розроблення моделей і методик використання систем відкритої науки у процесі навчання та

професійного розвитку вчителів закладів загальної середньої освіти. З появою нових видів закладів спеціалізованої освіти, до вчителів висувуються додаткові вимоги до роботи в цих закладах. Поєднання відкритої науки та хмарних технологій відкриває нові перспективи їх використання в навчанні та професійному розвитку вчителів. Використано теоретичні методи дослідження: аналіз, узагальнення, систематизація наукових і науково-методичних джерел із проблеми дослідження, аналіз існуючих понять, пов'язаних із темою дослідження для подальшого визначення теоретичних засад, уточнення змісту основних понять. Здійснено вивчення психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження та з'ясовано як висвітлено тему в наукових публікаціях. Виконано систематизацію термінологічного апарату та виявлено ступінь розроблення даної проблеми в наукових дослідженнях. Зроблено висновки, що не існує єдиного підходу в роботах українських науковців до формулювання поняття «хмаро орієнтована система». Тому уточнено поняття «хмаро орієнтована система» та надано означення «хмаро орієнтована система відкритої науки». З'ясовано, що досить низький відсоток учителів (27 %) знайомі з концепцією відкритої науки. При цьому в навчальних цілях використовуються месенджери чи соціальні мережі (для комунікації з колегами та учнями).

Шифр НБУВ: Ж101424

Спеціальні школи. Дефектологія

2.4.1049. Навчання математики учнів 5 — 6 класів в умовах інклюзії / О. В. Тітова // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 1). — С. 103-107. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні все більшою увагою набуває проблема доступності освіти для всіх дітей, зокрема і для дітей з особливими потребами. Реформування в освіті, що відбувається, передбачає інтеграцію національної системи освіти в світовий освітній простір і забезпечення рівності прав у здобутті якісної освіти всім громадянам України. Перебування звичайних дітей і дітей з обмеженими можливостями в одному класі, навчання їх одночасно, створює особливі умови щодо організації навчального процесу, потребує розробки нових підходів до навчання всіх дітей за умов інклюзії. Зазначене стосується також і навчання математики учнів 5 — 6 класів основної школи. Для проведення дослідження використано теоретичні (аналіз науково-методичної літератури, методів і принципів навчання за умов інклюзії, методів навчання математики, порівняльний аналіз для з'ясування різних поглядів на проблему) та емпіричні (спостереження, бесіди) методи навчання. Описано методи навчання математики учнів 5 — 6 класів за умов інклюзії, а також особливості формування та розвитку різних навчальних дій, які забезпечують ефективність навчання та залучення дітей з особливими потребами до колективної роботи. Розроблено рекомендації щодо вибору форм і методів роботи, а також засобів навчання, враховуючи навчальні переваги учнів. Запропоновано додаткові принципи організації навчання. Встановлено, що застосування описаних методів навчання надає змогу підвищити пізнавальну активність учнів, розвинути їх творчі здібності, залучити дітей в освітній процес, стимулювати самостійну діяльність учнів, виховувати в них позитивні якості особистості, зокрема толерантне та співчутливе ставлення один до одного, тим самим підвищити ефективність та якість освіти.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.4.1050. Information technology support of education of students with autism: aspects of virtual assistant modeling / V. Andrunyk, T. Shestakevych // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Інформ. системи та мережі. — 2021. — Вип. 9. — С. 122-130. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Вважається, що взаємодія з комп'ютером або планшетом для особи з аутизмом є менш стресовою та привабливою, ніж взаємодія з людьми. Аналіз інформаційних технологій (ІТ), розроблених як за кордоном, так і в Україні, виявив відсутність систематичної підтримки процесів навчання учнів з аутизмом. У цьому контексті розроблення персоналізованого інформаційно-технологічного супроводу навчальних процесів таких учнів є актуальним науково-прикладним завданням. Для досягнення цієї мети необхідно дослідити теоретичні та методологічні основи навчання осіб з аутизмом і визначити роль ІТ-підтримки такої освіти. Експерти сходяться на думці, що основними напрямками розвитку ІТ для підтримки навчання учнів з аутизмом є вдосконалення їхніх комунікативних навичок, соціальної взаємодії та академічної підготовки. Метод персоналізації віртуального контенту ІТ, розроблений або адаптований для підтримки навчання учнів з аутизмом, має враховувати результати психологічної діагностики учня, його чи її освітні здібності та потреби, а також передбачати залучення парафахівців і батьків учня. Під час розроблення такого методу потрібно враховувати, що деякі студенти можуть використовувати лише невербальне спілкування, тому слід розробити алгоритм оцінювання емоцій учня з аутизмом. Найперспективнішими технологіями, які можна належно і легко адаптувати до навчання учнів з аутизмом, є технології доповненої

та віртуальної реальності. Відповідно до розробленого методу персоналізації віртуального контенту ІТ, необхідно використовувати різні програмне забезпечення для моделювання та візуалізації.
Шифр НБУВ: Ж29409:А:ІСМ

Професійна і спеціальна освіта

2.Ч.1051. Апробація тестових завдань та аналіз їх якості для нестандартизованих тестів / А. Каленський, О. Ямковий // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 160-166. — Бібліогр.: 165 назв. — укр.

Питання підвищення якості підготовки фахових молодших бакалаврів передбачає значне поліпшення контролю результатів навчання студентів як важливого засобу управління освітнім процесом. За допомогою педагогічного контролю фахові молодші бакалаври розкривають рівень знань випускників та одержують інформацію про стан знань студентів у освітньому процесі. Шляхом контролю здійснюється систематичний зворотний зв'язок, що надає змогу будувати адаптивну компетентнісно орієнтовану програму навчання та своєчасне коригування дій викладачів і студентів у освітньому процесі. Тестовий контроль знань як метод вимірювання й оцінювання знань, умінь і навичок студента найбільш повно відповідає вимогам законодавства у сфері освіти щодо забезпечення релевантності, прозорості, надійності та об'єктивності оцінювання результатів навчання. Мета роботи — висвітлення методики апробації тестових завдань (ТЗ) та аналіз їх якості для нестандартизованих тестів. Методи дослідження: теоретичного аналізу — для дослідження існуючих підходів до методики розроблення тестів, ТЗ і перевірки якості ТЗ; експертної оцінки — для визначення правильності формулювання ТЗ, точності запитань і терміну виконання ТЗ; апробація (пілотажне дослідження) — для перевірки розробленого інструментарію; коефіцієнта кореляції (КК) Пірсона — для визначення КК балів завдання із сумарними балами тесту. Розкрито зміст понять «тест» і «тестовий контроль», визначено відмінності між стандартизованими та нестандартизованими тестами, охарактеризовано особливості здійснення експертної оцінки ефективності тесту та його перевірки в освітньому процесі в межах пробного тестування, розкрито алгоритм аналізу якості тесту, визначено основні показники відбору завдань для нестандартизованих тестів та їх розрахунок. Розглянуто апробацію нестандартизованих ТЗ, їх експертну перевірку на правильність формулювання завдань, точність формулювання запитань, умови здійснення пробного тестування; критерії відбору ТЗ: потенціал складності; дисперсію балів; КК балів завдання з сумарними балами тесту. Проте подальшими напрямками розвідок є робота з проведення спеціального експерименту для створення стандартизованих тестів, а саме: перевірка надійності та валідності на основі репрезентативної вибірки.

Шифр НБУВ: Ж74078

2.Ч.1052. Збірник професійно-педагогічних профілів педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти / упоряд.: Л. Шевчук, Ю. Ворона, І. Кирилюк, С. Коломійчук, Л. Лужняк, Н. Марусич, Л. Погребняк, Т. Сидоренко, Н. Сиско, А. Смалюк, Г. Солнцева, Г. Тимошук, О. Шамралюк; Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області. — Хмельницький: Цюпак А. А., 2021. — 152 с.: табл. — Бібліогр.: с. 131-151. — укр.

Розкрито теоретико-методологічні підходи до розроблення професійно-педагогічних профілів педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, представлено нормативно-правову базу, що регулює професійну діяльність педагогів системи професійної (професійно-технічної) освіти. Вміщено професійно-педагогічні профілі педагогічних працівників закладу професійної (професійно-технічної) освіти ЗП(ПТ)О, що ґрунтуються на компетентнісній основі відповідно до трудових функцій (завдань та обов'язків) конкретних педагогічних посад. Професійно-педагогічні профілі педагогічних працівників ЗП(ПТ)О розроблені творчою групою працівників Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області. Запропоновано профілі, які можуть бути використані у системі підвищення кваліфікації при розробленні діагностичних анкет для виявлення рівня професійної компетентності педагогічних працівників та їхніх освітніх потреб, а також як інструмент ідентифікації потенційних точок професійного зростання при проектуванні педагогами ЗП(ПТ)О індивідуальних траєкторій професійного розвитку.

Шифр НБУВ: ВА858111

2.Ч.1053. Комп'ютерні технології у професійній освіті: навч. посіб. / Г. Р. Байрак, І. С. Муха; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів: ГАЛІЧ-ІНТЕР, 2022. — 163 с.: рис. — укр.

Представлено ефективний інструментарій для роботи у комп'ютерних програмах. Розглянуто можливості програмних сервісів для впорядкування та систематизації інформації на пер-

сональному комп'ютері. Висвітлено особливості набору та редагування текстових і табличних даних, сканування і розпізнавання документів. Описано технології побудови векторних, растрових та анімаційних зображень, формування відеоматеріалів. Розглянуто комп'ютерні технології створення простих вебсторінок.

Шифр НБУВ: ВС69469

2.Ч.1054. Оптимізація дистанційного тестування в системі MOODLE / А. Гедзик // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 119-126. — Бібліогр.: 125 назв. — укр.

В умовах сьогодення викладачу необхідно володіти засобами, методами та технологіями дистанційного навчання. Його першочерговим завданням стає підготовка дистанційного навчального курсу на основі вже існуючих джерел, оригінальних авторських наборок, що входять до його тематичних розділів. На особливу увагу заслуговує питання ефективності використання електронної форми тестового контролю рівня засвоєння знань. Мета роботи — обґрунтувати методику використання програмного забезпечення «Moodle Converter» для оптимізації процесу дистанційного тестування при вивченні навчальних дисциплін. Методи: аналіз і синтез — для визначення розробленості проблеми, яка досліджується; узагальнення — для формулювання висновків і рекомендацій щодо готовності викладачів до використання програми «Moodle Converter»; діагностичні (анкетування, бесіда) — для вивчення інформації про стан готовності викладачів до використання програми «Moodle Converter» в освітньому процесі. Розроблено авторську програму «Moodle Converter», де реалізовано функції конвертування файлів і проведено тестування програмного забезпечення. Наведено матеріал щодо розробки інформаційної технології автоматичного введення тестових даних у дистанційну систему Moodle, а також апробації зазначеної технології. Проаналізовано суть поняття «готовність викладача до використання тестових технологій». Наведено інформацію про апробацію авторської програми в умовах закладу вищої освіти. З'ясовано, що в значній кількості опитаних викладачів виникають труднощі зі створенням тестів у дистанційній системі Moodle. Водночас експеримент показав, що завдяки використанню програми «Moodle Converter» створюються передумови для оптимізації згаданого процесу, стає можливою значна економія часу на підготовку тестових завдань, які можна використовувати на різних етапах занять.

Шифр НБУВ: Ж74078

2.Ч.1055. Розроблення професійних стандартів з використанням інструментів публічно-приватного партнерства / В. Радкевич, О. Бородієнко, Р. Колишко, Л. Короткова // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 15-24. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Постіндустріальний етап розвитку суспільства зумовлює необхідність модернізації системи професійної освіти, важливим напрямом якої є оновлення існуючих на сьогодні в Україні підходів до розроблення професійних стандартів (ПС). Йдеться про документи, що затверджують в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, і які мають бути орієнтованими на сучасні соціально-економічні відносини, враховувати зміну технологічного укладу, що потребуватиме підвищеного рівня професійної компетентності кваліфікованих робітників для всіх видів економічної діяльності, а також удосконалення системи їх підготовки та підвищення кваліфікації. Все це актуалізує доцільність широкого залучення учасників публічно-приватного партнерства (ППП) до процесу розроблення ПС як документів, що містять вимоги до професійної компетентності кваліфікованих робітників. Мета роботи — обґрунтування сучасних підходів до розроблення ПС із використанням інструментів ППП. Методи дослідження: аналіз наукової літератури, законодавчо-нормативних документів — для з'ясування сучасних тенденцій формування ПС та існуючого стану розроблення ПС; методи аналізу та синтезу — для класифікації трудових функцій і ПС, систематизація даних, узагальнення управлінського досвіду для розроблення теоретичних і методичних підходів до визначення умов розроблення ПС; порівняльний аналіз, синтез і методи експертного оцінювання — для формування вимог щодо розроблення ПС. Розкрито структуру діючої професійно-кваліфікаційної системи, охарактеризовано її особливості в контексті орієнтації на сучасний ринок праці та підвищення рівня зайнятості населення, визначено умови та перспективи розроблення ПС. Визначено структуру ПС та умови їх розроблення з орієнтацією на конкретні трудові функції для певних видів економічної діяльності з використанням інструментів ППП, що є важливим підґрунтям набуття особою компетентностей відповідно до критеріїв ефективності та потреб ринку праці.

Шифр НБУВ: Ж74078

2.Ч.1056. Тенденції трансформаційних змін професійної освіти в добу незалежності України / В. Радкевич // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 176-184. — Бібліогр.: 182 назв. — укр.

Актуальність дослідження зумовлена запитом суспільства на: відродження та зміцнення української державності; забезпечення реального суверенітету та гідного місця України в світовому співтоваристві; перехід до якісно іншої форми соціально-економічної організації суспільства; формування нової економічної,

інтелектуальної та духовної еліти з інноваційним державницьким мисленням; децентралізацію управлінських повноважень у всіх сферах суспільного життя; автономізацію управлінських структур на основі розподілу управлінських повноважень; розвиток партнерських взаємовідносин між державою, приватним сектором та інституціями громадянського суспільства та ін. У зв'язку з цим актуалізується значущість урахування впливу різних тенденцій на розвиток освітньої сфери, і, зокрема, системи професійної освіти в різні періоди. Мета роботи — виявити й охарактеризувати тенденції трансформаційних змін професійної освіти в добу незалежності України. Методи дослідження: аналіз наукових джерел, законодавчо-нормативних документів — для з'ясування сучасних тенденцій розвитку професійної освіти; методи аналізу, синтезу, узагальнення та порівняння — для виявлення спільного та відмінного, встановлення причинно-наслідкових зв'язків у процесі вивчення освітніх феноменів досліджуваного періоду. Функціонування системи професійної освіти в добу незалежності — це відображення змін у соціально-економічному, політичному, духовному і культурному розвитку суспільства та трансформаційних перетворень на світовому та вітчизняному ринках праці, що впливали на: зміст професійної освіти; формування мережі закладів освіти; зміну форм управління; обсяги фінансування; механізми взаємодії з економічними структурами та ринком праці. Виявлено основні тенденції трансформаційних змін професійної освіти в добу незалежності (гуманізація, демократизація, безперервність, стандартизація, технологізація, цифровізація, економізація, соціальне партнерство); охарактеризовано пов'язані з ними пріоритети її розвитку в сучасних соціально-економічних умовах (оновлення змісту; оптимізація мережі закладів освіти; вдосконалення форм управління; підвищення рівня фінансового, кадрового та навчально-методичного забезпечення; запровадження нових механізмів взаємодії з економічними структурами та ринком праці з питань підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітничих кадрів).

Шифр НБУВ: Ж74078

2.4.1057. Технологія розвитку соціального партнерства в закладах професійної освіти в умовах дуальної форми навчання / Н. Кулалаєва, Д. Гоменюк // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 146-150. — Бібліогр.: 149 назв. — укр.

Необхідність оновлення сучасної системи професійної освіти (ПО) та запровадження у зв'язку з цим дуальної форми навчання (ДФН) у закладах ПО (ЗПО) актуалізують розвиток у них соціального партнерства. Це зумовлює пошук інноваційних підходів, методів, технологій і механізмів забезпечення даного процесу. Мета роботи — розгляд суті та структури технології розвитку соціального партнерства в ЗПО в умовах ДФН, змісту її етапів для успішного й ефективного її використання. Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез — для визначення та обґрунтування складників технології розвитку соціального партнерства; узагальнення — для формулювання висновків дослідження; моделювання — для визначення послідовності етапів технології розвитку соціального партнерства); емпіричні (праксиметричні (вивчення та аналіз педагогічного досвіду, робочих планів, програм підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за ДФН — для виявлення повноважень і функцій усіх суб'єктів системи соціального партнерства ЗПО в умовах ДФН); опитувально-діагностичні (бесіди з педагогічними працівниками ЗПО та роботодавцями — для визначення особливостей розвитку соціального партнерства ЗПО в умовах ДФН). Розроблено технологію розвитку соціального партнерства в ЗПО в умовах ДФН, що є сукупністю поетапно здійснюваних заходів, процедур, методів, котра забезпечує ефективну взаємодію ЗПО з органами виконавчої влади, об'єднаннями роботодавців, профспілок, підприємствами різних форм власності та підпорядкування, установами служби зайнятості та надає можливість максимально узгодити їх спільні інтереси. Вона містить структурні складники (концептуально-цільовий, змістово-технологічний і мотиваційно-результативний) і реалізується в 4 етапи (стратегічно-планувальний, організаційно-виконавчий, контроль-координувальний і мотиваційно-стимульовальний). Встановлено, що визначені структурні складники запропонованої технології уможливають її життєвий цикл і подальше перетворення. Її ефективне запровадження у ЗПО сприятиме взаємовигідній продуктивній діяльності суб'єктів системи соціального партнерства, спрямованої на ефективний розвиток ПО, а саме: зміцненню зв'язків між закладами відповідного профілю та соціальними групами цієї професійної спільноти; гнучкості їх освітнього процесу та його швидкому реагуванню на вимоги роботодавців; спрощеній адаптації випускників закладів до умов виробництва.

Шифр НБУВ: Ж74078

2.4.1058. Управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти як проектно-орієнтованою організацією / З. Рябова // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 86-94. — Бібліогр.: 92 назв. — укр.

Актуальність дослідження визначається необхідністю переорієнтації системи управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти (ПО) на проектну основу з метою забезпечення якості надання освітніх послуг, сталого розвитку закладу освіти та його соціального трансформування шляхом формування про-

ектного типу мислення у суб'єктів ПО. Мета роботи — описати суть управління закладом ПО як проектно-орієнтованою організацією (ПОО) та охарактеризувати процес використання технології менеджменту знань для професійного розвитку персоналу закладу. Методи дослідження: теоретичні методи аналізу, синтезу, класифікації та систематизації використано для визначення та узагальнення результатів наукових розвідок і формулювання основних дефініцій дослідження. Обґрунтовано суть управління закладом ПО як ПОО. Визначено зміст управління таким закладом через описання сукупності управлінських функцій з позицій проектного менеджменту. Описано організацію процесу надання освітніх послуг через реалізацію коротко- та довготривалих проектів, що сприятиме формуванню проектного типу мислення його учасників. Розкрито, що процеси управління сучасним закладом ПО в своїй основі мають концепцію розвитку людського капіталу, як основного ресурсу, що забезпечує йому необхідні конкурентні переваги на ринках освітніх послуг і праці та, взагалі, забезпечує успішність його життєдіяльності. З'ясовано, що для розвитку персоналу закладу освіти дієвим є використання технології менеджменту знань, в основі якої покладено суть дефініції «знання організації». Доведено, що управління закладом ПО як ПОО забезпечить реалізацію задоволення потреб економіки держави у кваліфікованих і конкурентоспроможних на ринку праці робітниках, що сприятиме розвитку людського капіталу країни.

Шифр НБУВ: Ж74078

2.4.1059. Формування професійних кваліфікацій в Україні: новий підхід / О. Мірошніченко, С. Пригоманов, Р. Шокін, Є. Романенко, О. Дашій // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 4-14. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Приведення компетентностей для навчання впродовж життя у відповідність до вимог Європейського Союзу (ЄС) зумовлює необхідність запровадження нових підходів до розроблення та застосування професійних кваліфікацій (ПК). Вони мають відповідати потребам ринку праці та стати основою формування і розвитку Національної системи кваліфікацій (НСК). Все це потребує уточнення поняттєво-термінологічного апарату та методик удосконалення існуючих нормативно-правових механізмів регулювання означеного процесу. Мета роботи — здійснити наукове обґрунтування нового підходу до формування ПК у контексті гармонізації з сучасним європейським інструментарієм. Методи дослідження: теоретичного аналізу — для дослідження існуючих підходів до формування НСК, визначення основних тенденцій її розвитку; порівняння та синтезу — для узагальнення основних наукових підходів до розвитку НСК і нормативно-правового механізму її регулювання за сучасних умов, здійснення аналізу її інституційно-організаційного забезпечення; спостереження та аналогії — для обґрунтування необхідності розроблення нового підходу до застосування кваліфікацій у контексті гармонізації з європейськими принципами, синтезу та абстрагування — для визначення переваг і передумов реалізації запропонованого підходу. Емпіричну й інформаційну основу становлять нормативно-правові акти України з питань формування та розвитку НСК, матеріали монографій і наукових публікацій, аналітичні дані, результати власних проведених досліджень. Розкрито суттєві характеристики НСК, охарактеризовано її особливості та основні аспекти, що регулюють розвиток такої системи та створюють належні умови для формування нового підходу застосування кваліфікацій у контексті європейської інтеграції. Встановлено, що за допомогою нового підходу застосування кваліфікацій відбувається цілеспрямоване формування та розвиток НСК, яка має стати інструментом навчання впродовж життя, забезпечення якості результатів навчання, їх визнання, а також приведення у відповідність українських кваліфікацій до вимог у країнах ЄС.

Шифр НБУВ: Ж74078

Див. також: 2.X.736

Середня спеціальна освіта

Педагогіка середньої спеціальної освіти

2.4.1060. Бінарне заняття як форма реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі підготовки студентів в умовах закладу фахової передвищої освіти: з досвіду Машинобудівного коледжу Сумського державного університету / Ю. М. Ананченко, Н. К. Вороніна, Л. І. Скороходова // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 1). — С. 19-24. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Важливим завданням методичної та освітньої роботи викладачів закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО) є поглиблення теоретичних основ навчання, які б забезпечували єдність навчання, виховання та розвитку особистості майбутнього фахівця й активізації його пізнавальної діяльності. Для цього варто урізноманітнювати форми, методи та засоби організації навчальних занять. У ході дослідження використано такі методи: теоретичні — аналіз наукових джерел; вивчення й узагальнення передового досвіду щодо застосування міждисциплінарних зв'язків

(МДЗ) у межах освітнього процесу закладів фахової передвищої освіти на прикладі Машинобудівного коледжу Сумського державного університету. Розроблена система реалізації МДЗ у підготовці молодших спеціалістів в умовах ЗФПО є сукупністю таких компонентів: спеціального, дієвого, діагностичного та результативного. У результаті педагогічного спостереження та опитування студентів і викладачів визначено позитивні та негативні риси бінарного заняття у процесі підготовки студентів в умовах ЗФПО. Застосування МДЗ розглянуто на прикладі бінарних занять з дисциплін «Вища математика» та «Економіка»; «Редагування навчальної та довідкової літератури» та «Вебтехнології», що вивчаються у ЗФПО. Ефективність бінарних занять залежить від: правильного виділення міждисциплінарних (міжпредметних) об'єктів за допомогою аналізу навчальних програм; раціонально організованої спільної роботи обох викладачів (вивчення літератури, взаємне консультування, складання спільного плану заняття, визначення глибини та об'єму розкриття навчального матеріалу, послідовності його вивчення, вибір методів і засобів навчання); узгодженості дій викладачів і студентів під час заняття. Бінарні заняття вимагають ґрунтовної підготовки як викладачів, так і здобувачів освіти — це ще одна причина щодо неможливості проводити їх часто. Але в той же час таке заняття проводиться не заради зовнішнього ефекту, а для систематизації знань, формування переконань через поєднання предметів і є важливим етапом у формуванні світогляду здобувача освіти, розвитку його мислення. Встановлено, що особливості застосування МДЗ в умовах ЗФПО є врахування особливостей професійного процесу, послугування інструментарієм однієї дисципліни для вирішення завдань іншої. Ефективною формою реалізації МДЗ є бінарне заняття. Як показує практика, бінарні заняття сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів ЗФПО, активному, емоційному сприйняттю ними нових знань фахового спрямування, розвитку у здобувачів освіти творчого, самостійного, гнучкого мислення.

Шифр НБУВ: Ж101424

Вища освіта

2.4.1061. Використання мережевих навчально-методичних комплексів у фаховій підготовці майбутніх викладачів / Т. Криворот, М. Пригодій // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 109-118. — Бібліогр.: 116 назв. — укр.

На сучасному етапі розвитку суспільства мережі впроваджуються до багатьох галузей, і система освіти не є винятком. Використання мережевих технологій є важливим етапом навчання студентів у вищому педагогічному навчальному закладі. Розвиток Інтернет-технологій (ІТ) відкриває нові шляхи для впровадження дистанційних технологій і потребує якісного мережевого навчально-методичного забезпечення. Мета роботи — теоретично обґрунтувати та висвітлити результати експериментальної перевірки методику використання мережевих навчально-методичних комплексів (НМК) у фаховій підготовці майбутніх викладачів. Методи дослідження: аналіз, систематизація та узагальнення; спостереження, опитування та анкетування; експеримент, методи математичної статистики (критерій χ^2). Розглянуто проблеми освітнього середовища, заснованого на сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях із використанням ІТ. Розкрито дидактичний потенціал мережевих ресурсів для підвищення ефективності освітнього процесу. Доведено, що використання мережевих НМК є ефективним для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Уточнено поняття, структуру та зміст мережевого НМК, обґрунтовано перспективи його використання, а також спрямовано на активізацію, індивідуалізацію та інновацію навчального процесу. Розглянуто методичні питання підвищення якості надання освітніх послуг при використанні дистанційних технологій. Установлено особливості створення мережевих НМК, наведено теоретичні основи добору та структуризації навчальних матеріалів та їх стилю характеристики. Розроблено та впроваджено мережевий НМК «Основи наукових досліджень» на базі відкритої платформи Moodle, який складається з організаційно-інформаційного, операційно-діяльного, мотиваційно-комунікаційного та оцінювального блоків. Розкрито характеристики критеріїв, показників, рівнів оцінювання підготовки майбутніх викладачів і наведено результати експериментального дослідження щодо апробації мережевого НМК. Доведено, що відмінності контрольної та експериментальної груп є статистично значущими, що підтверджує ефективність запропонованої методики.

Шифр НБУВ: Ж74078

2.4.1062. Компетентнісні індикатори стратегії «Європа 2020»: здобутки і перспективи педагогічної освіти: монографія / Г. В. Товканець, Н. М. Авшенюк, Б. Ришард, Н. Ю. Брижак, К. В. Годлевська, М. В. Горват, Л. М. Дяченко, К. В. Котун, С. С. Ксенофантов, М. І. Кузьма-Качур, Н. В. Лалак, Н. С. Ліба, О. М. Ліба, Л. Б. Лук'янова, О. О. Мішкулинець, Т. І. Молнар, Н. Г. Ничкало, А. Петрасова, Н. О. Постригач, В. В. Примакова, М. Ретті,

О. В. Тринус, О. С. Турок, Л. М. Фенчак, А. Химинець; ред.: Г. В. Товканець; упоряд.: Т. І. Молнар; Мукачівський державний університет. — Мукачево: Ред.-вид. центр МДУ, 2020. — 333 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 315-330. — укр.

Наведено результати науково-дослідницької діяльності авторського колективу щодо змістових і процесуальних аспектів компетентнісного підходу як напрямку модернізації сучасної освіти й обґрунтування механізмів формування компетентностей різних рівнів. Зазначено, що основними складовими загального інтеграційного процесу розвитку сучасного світу, який відображає об'єктивні тенденції його глобалізації, є процеси інтеграції: знань про людину, суспільство і природу; технологій діяльності людини, технічних і людино-технічних засобів діяльності, а також процеси інтеграції соціально-економічних і науково-технічних систем — політичних, нормативно-законодавчих, екологічних, промислового виробництва, сільського господарства, будівництва й архітектури, транспорту, торгівлі, енергетичного та матеріально-технічного ресурсного забезпечення і збереження тощо.

Шифр НБУВ: ВА858258

2.4.1063. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя» (26 — 27 листопада 2020 р.): [збірник] / ред.: Н. І. Лазаренко, Р. С. Гуревич, А. М. Коломієць, О. В. Акімова, О. Є. Антонова, О. В. Волошина, В. М. Галузьяк, С. І. Губіна, М. О. Давидюк, В. В. Каплінський, І. І. Коновальчук, В. А. Сапогов, О. В. Столяренко, В. А. Фрищюк, Н. Б. Хамська, І. Л. Холковська; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка. — Вінниця: Твори, 2020. — 254 с. — укр.

Подано матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя». Тематичні напрями конференції: модернізація педагогічної освіти в контексті формування Європейського освітнього простору; сучасні підходи до особистісно-професійної підготовки майбутнього вчителя; технології психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного становлення майбутніх учителів; розвиток особистісного потенціалу студентів педагогічних закладів вищої освіти. Звернено увагу на розвиток педагогічного мислення майбутнього вчителя; формування професійно важливих особистісних якостей майбутніх учителів. Розглянуто педагогічну практику як чинник особистісно-професійного становлення майбутнього вчителя, інновація у вищій педагогічній освіті. Висвітлено сучасні технології навчання і професійної підготовки вчителя, сучасний стан і тенденції підготовки вчителів у зарубіжних країнах.

Шифр НБУВ: ВА858322

2.4.1064. Матеріали науково-практичного семінару «Університети як осередки сталості та екологізації освіти»: 22 червня 2021 р., м. Львів / Нац. лісотехн. ун-т України. — Львів: НЛТУ України, 2022. — 87 с.: рис. — укр.

Проаналізовано й узагальнено суть і сучасні проблеми екологізації вищої освіти в контексті вимог найновіших життєво важливих міжнародних документів — Паризької угоди Сторін Рамкової конвенції ООН щодо змін клімату (грудень 2015 р.); «Порядку денного для сталого розвитку до 2030 року», прийнятого на саміті ООН з Розвитку (вересень 2015 р.); «Платформи для дій «Освіта-2030», прийнятої на 38-ій сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (листопад 2015 р.); добровільних зобов'язань України щодо екологізації освіти (Greening of Education: Ukraine's Contribution), взятих на саміті ООН «Pio + 20» (червень 2012 р.), а також Рішення колегії МОН України від 27 листопада 2015 р. «Про екологізацію вищої освіти України з метою підготовки фахівців для сталого розвитку». Окреслено здобутки закладів вищої освіти України, зокрема Національного лісотехнічного університету України, у царині екологізації освіти як ключового фактора високопрофесійного кадрового забезпечення сталого розвитку. Визначено роль освіти як інструмента екологічної політики у сфері стимулювання відновної енергетики. Увагу приділено питанню екологізації підготовки фахівців із дизайну костюма у контексті концепції освіти для сталого розвитку. Здійснено оцінку стану повітряного басейну Полтавської області із застосуванням індикаторів сталого розвитку.

Шифр НБУВ: ВА857904

2.4.1065. Моделювання та керування складною освітньою системою / О. А. Капустян, Ю. В. Петренко // Вісн. Київ. нац. ун-ту. Сер. Фіз.-мат. науки. — 2021. — Вип. 4. — С. 110-115. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено загальну математичну модель процесу формування і збереження рівня необхідного фінансування у складних освітніх системах, до яких входять класичні університети. Виходячи з міркування, що швидкість зміни величини фінансування визначається не лише потоками фінансування і реакцією системи, але і керуючими параметрами системи, досліджено відповідну задачу оптимального керування. На основі побудованого керування у формі оберненого зв'язку для незбуреної задачі обґрунтовано форму наближеного оптимального синтезу з переключенням для вихідної збуреної задачі.

Шифр НБУВ: Ж28079:Фіз.-мат.

2.Ч.1066. Педагогічні умови активізації самовиховання майбутніх педагогів професійної школи / О. Внукова, Д. Домашенко, А. Бобко // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 49-55. — Бібліогр.: 54 назв. — укр.

Виховна діяльність у системі професійної освіти (ПО) часто пов'язана з перевищенням або усуненням уже наявних деформацій у поведінці учнів, тому від педагога професійної школи (ПШ) вимагається здатність не тільки надавати освітні послуги, а й бути суб'єктом організації власної життєдіяльності та своїх учнів. Вирішення цих питань можливе через формування самовиховної активності майбутніх педагогів ПШ, опанування ними методики самовиховання, а для цього потрібне створення відповідних педагогічних умов у закладі вищої освіти. Мета роботи — виявити та науково обґрунтувати педагогічні умови активізації самовиховання майбутніх педагогів ПО. Методи дослідження: узагальнення літератури з проблеми; вивчення педагогічного досвіду; аналіз освітньо-професійних програм підготовки магістрів і бакалаврів із ПО, силабусів і навчальних програм освітніх компонентів для виокремлення компетентностей і результатів навчання; анкетування; бесіди; усне опитування з метою виявлення стану самовиховання майбутніх педагогів ПШ та їх ставлення до педагогічних умов активізації цього процесу. Викладено наукове обґрунтування педагогічних умов активізації професійного самовиховання майбутніх педагогів ПШ. Такі умови представлено як конкретні аспекти здійснення освітнього процесу та педагогічної діяльності, що сприяють активізації самовиховання студентів. Встановлено, що ефективна підготовка майбутніх педагогів ПШ неможлива без професійного самовиховання, усвідомлення важливості та необхідності цього процесу студентами та створення педагогічних умов для його активізації. Серед них найбільш дієві такі: використання можливостей навчальних дисциплін і практики для формування студентами компетентностей щодо самовиховання, посилення роботи кураторів академічних груп із допомогою студентам у складанні та реалізації програми самовиховання.

Шифр НБУВ: Ж74078

Див. також: 2.У.222, 2.У.396, 2.У.706, 2.У.710

Педагогіка вищої школи

2.Ч.1067. Досвід впровадження дистанційного навчання математики в закладах вищої освіти / Ю. В. Жучок // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 2). — С. 34-37. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

В умовах ситуації, що склалася на Сході України, актуально стає проблема організації та ефективного впровадження дистанційного навчання, зокрема математичним дисциплінам студентів закладів вищої освіти. Особливо гостро ця проблема постала перед ДЗ «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка», який починаючи з 2014 р., через об'єктивні обставини було евакуйовано до м. Старобільськ і який був змушений повністю перейти на дистанційну форму навчання. Основою дослідження стали наукові розвідки вітчизняних і закордонних учених, які займаються вивченням питань впровадження дистанційного навчання. Для досягнення мети використано методи теоретичного рівня наукового пізнання: аналіз та узагальнення власного педагогічного досвіду та педагогічного досвіду провідних учителів і методистів України. Розглянуто узагальнення набутого педагогічного досвіду у процесі створення дистанційних курсів із математичних дисциплін та особливостей їх впровадження кафедрою алгебри та системного аналізу в ДЗ «Луганський національний університет ім. Т. Шевченка». Зокрема, крім виявлених переваг і недоліків такої форми навчання, представлено: форми комунікації викладачів і студентів, особливості організації навчального процесу студентів спеціальності «Середня освіта (Математика)» за допомогою освітнього порталу ЛНУ ім. Т. Шевченка. Увагу акцентовано на елементах дистанційного курсу з дисципліни «Алгебра та теорія чисел», що створено на платформі Moodle, із зазначенням особливостей структурування теоретичного матеріалу, підбору завдань і зворотного зв'язку. Курс «Алгебра та теорія чисел» розроблено з урахуванням вимог до дистанційних курсів. Він містить інформацію про викладачів цього курсу; графік навчального процесу; навчальну програму дисципліни; конспект лекцій із посиланнями для завантаження; наочні навчальні відеоматеріали до певних питань лекцій; приклади розв'язування задач; задачі для самостійного виконання; тренувальні тестові завдання; підсумкові тестові завдання; рекомендовану літературу з посиланнями для завантаження; модулі для он-лайн консультацій, форуми та чати. Для підвищення мотивації навчальної діяльності студентів, що вивчають дисципліну «Алгебра та теорія чисел», при створенні дистанційного курсу викладачами кафедри було розроблено спеціальний навчальний матеріал: базові завдання, нестандартні задачі, історичні факти тощо. Встановлено, що дистанційне навчання відкриває студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, надає нові можливості для творчості, закріплення різних профе-

сійних навичок, а викладачам надає можливість реалізувати принципово нові форми і методи навчання.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.Ч.1068. Інфомедійна грамотність — невід'ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти: зб. ст. / ред.: Д. Р. Дуцик, В. Ф. Іванов, В. С. Романюк, О. В. Тараненко, Ю. Е. Фінклер, О. І. Янкович. — Київ: Академія української преси: Центр вільної преси: IREX, 2021. — 399 с.: табл., рис. — укр.

Розкрито проблеми формування медіапсихологічної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти. Характеризовано ключові освітні компетентності та компетентності інфомедійної грамотності. Висвітлено особливості впровадження медіаосвіти на уроках історії. Досліджено питання розвитку критичного мислення на уроках іноземної мови. Розглянуто онлайн-безпеку як один із напрямків роботи працівників психологічної служби. Увагу приділено спростуванню історичних фейків засобами критичного мислення для розвитку медіаграмотності під час вивчення історії.

Шифр НБУВ: СО38381

2.Ч.1069. Інформаційна технологія перевірки відповідей в інтелектуальній автоматизованій системі контролю знань / К. Т. Кузьма // Вісн. Вінниц. політехн. ін-ту. — 2020. — № 4. — С. 58-66. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Досліджено процес перевірки відповідей в системах тестування на запитання «відкритого» типу (стисла текстова відповідь, есе). Проведено аналіз автоматизованих систем, в яких реалізовано цей процес. Визначено обмеження їх застосування для контролю рівня знань з технічних дисциплін. Аргументовано актуальність досліджень щодо застосування методів «нечіткого» порівняння рядків в задачах перевірки відповідей, поданих у довільній текстовій формі. Запропоновано інформаційну технологію перевірки таких відповідей інтелектуальної автоматизованої системи контролю рівня знань у вигляді структурної поетапної схеми процесу обробки вхідної відповіді. Наведено обчислювальні алгоритми кожного етапу обробки, виконано їх реалізацію мовою С. На першому етапі виконується «нормалізація» слів відповіді та еталону (правильної відповіді на запитання, яка зберігається в базі даних). Результатом першого етапу є рядкові масиви: перший — набір слів відповіді, другий — слова еталону (не враховуються слова довжиною меншою за чотири символи). Другий етап передбачає циклічний виклик функції знаходження довжини найбільшої загальної підпоследовності слів (LCS) масивів відповідей та еталону. Надано блок-схему процедури обчислення LCS, яка базується на рекурсивному алгоритмі, запропонованому Хіршбергом. Порівняння кожного слова вхідної відповіді з усіма словами еталону, включаючи синоніми, надає змогу знайти довжину LCS навіть у разі незбігу порядку слів у відповіді та еталоні, що є перевагою запропонованого підходу. На третьому етапі відбувається обчислення загального показника подібності відповіді та еталону шляхом знаходження суми LCS окремих слів. Останній етап — формування результату перевірки відповіді на основі значення показника подібності (встановлюється в залежності від вимог: високий рівень збігу — 50 %, достатній — 30 %, низький — 10 %). Проведено випробування запропонованої інформаційної технології обробки відповідей, поданих у довільній текстовій формі. Виконано порівняння одержаних результатів з відстанню Левенштейна та за допомогою латентно-семантичного аналізу. Запропонована ІТ надає кращий результат під час перевірки відповідей, в яких вживаються слова синоніми. Кількість неправильних спрацювань для 50 варіантів відповідей різної довжини (від 10 до 200 символів) склала 4 %. Встановлено рекомендовану довжину відповіді та еталону (не більше 200 символів), за якої досягається найбільша точність. Сформовано напрямки майбутніх досліджень: підвищення ефективності алгоритму шляхом введення додаткового етапу обробки, визначення «загальної» міри подібності відповіді та еталону на основі коефіцієнта Жаккара; реалізація автоматизованої інтелектуальної системи контролю рівня знань на базі технології клієнт-сервер; приведення результату перевірки у відносну шкалу оцінювання рівня знань.

Шифр НБУВ: Ж68690

2.Ч.1070. Новітні освітні технології сучасної медіадидактики: монографія / В. В. Агаркова, М. М. Боголюбова, О. О. Ляліна, Г. В. Онкович, А. Д. Онкович, Л. В. Редько-Шпак, Н. М. Флегонтова; ред.: Г. В. Онкович. — Київ: Ліра-К, 2021. — 154 с.: табл. — Бібліогр.: с. 131-153. — укр.

Представлено новітні медіаосвітні технології. Розкрито поняття «медіадидактика», яке охоплює технології використання засобів масової комунікації та різноманітних медіаджерел з освітньою метою. Зазначено, що сучасні бібліотеки не лишаються осторонь цивілізаційних процесів та активно посилюють свою присутність в інформаційному просторі, це актуалізує й активізує творчий пошук бібліотечних працівників. Представлено складники медіадидактики — блоготридактику, вікідидактику, вебінформативну, бібліодидактику, а також наведено приклади медіаосвітніх технологій при організації та проведенні науково-практичних конференцій.

Шифр НБУВ: ВА857931

2.Ч.1071. Організаційні засади створення електронного освітнього середовища закладу вищої освіти на базі платформи Moodle / К. В. Польгун // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 1). — С. 68-73. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

В умовах спогоднення спектр діяльності закладу вищої освіти (ЗВО) розширюється та передбачає створення та розвиток електронного освітнього середовища (ЕОС). Забезпечення електронного супроводу навчання студентів є важливою функцією ЕОС, один зі шляхів реалізації якої полягає у використанні LMS MOODLE. З'являється необхідність з'ясування особливостей ЕОС ЗВО, визначення організаційних засад його формування на базі платформи MOODLE. Виявлено, що наявні способи масового створення облікових записів студентів у MOODLE, розподілу їх за групами потребують оптимізації. Здійснено аналіз, порівняння, узагальнення та систематизацію відомостей, отриманих під час вивчення наукової літератури, технічної документації MOODLE, а також практичну перевірку запропонованого способу формування бази облікових записів здобувачів вищої освіти в Системі управління електронними навчальними курсами Криворізького державного педагогічного університету. Запропоновано означення поняття «електронне освітнє середовище» закладу освіти. Окреслено основні завдання та принципи організації ЕОС. З'ясовано, що функціонування ЕОС передбачає здійснення управлінсько-організаційного, науково-методичного, навчально-методичного, системотехнічного та кадрового забезпечення. Визначено й охарактеризовано складники підготовчого етапу до організації роботи здобувачів вищої освіти в системі MOODLE. Вдосконалено спосіб гуртовий реєстрації користувачів. Встановлено, що дотримання вимог до електронного навчання та принципів організації ЕОС сприяє підвищенню результативності навчальної діяльності здобувачів вищої освіти. Водночас велике значення у функціонуванні ЕОС має систематичне забезпечення якісної методичної та технічної підтримки. Застосування автоматизованих процедур надає змогу спростити підготовку роботи та зменшити витрати часу на її виконання.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.Ч.1072. Організація контролю навчальних досягнень студентів за допомогою автоматизованих систем тестування / Н. В. Сачанюк-Кавецька, О. П. Прозор, І. А. Клеопа // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 1). — С. 87-93. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Проблема впровадження автоматизованих систем тестування як засобу вимірювання навчальних досягнень студентів є актуальною, оскільки вона стосується оптимізації та модернізації навчального процесу за умов змішаного навчання. З огляду на зазначене постає необхідність з'ясувати переваги та недоліки електронного тестування, дослідити ефективність його застосування та сформулювати умови, необхідні для якісного контролю навчальних досягнень студентів. Для виконання завдань дослідження використано методи: аналіз, синтез, порівняння, систематизація та узагальнення навчально-методичних і науково-популярних джерел із проблеми дослідження, педагогічний експеримент, первинна статистична обробка й узагальнення отриманих даних. Для визначення статистичних показників застосовано програмний додаток MS Excel. Дослідження проведено на базі Вінницького національного технічного університету при кафедрі вищої математики. Обсяг вибірки — 287. Наведено приклади тестових завдань із дисципліни «Вища математика»; використовуючи t-критерій Вілкосона та u-критерій Манна — Уїтні, перевірено вплив факторів систематичності проведення тестування та відкритості доступу до тестування впродовж навчального семестру на результат семестрового тестування. Експериментальна перевірка підтвердила ефективність контролю навчальних досягнень студентів за допомогою автоматизованих систем тестування за умови систематичного його проведення та дотримання академічної доброчесності.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.Ч.1073. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / В. О. Тюріна, М. О. Котелюх, О. І. Федоренко, П. Д. Червоний, С. М. Бойко, О. В. Медведєва, О. І. Федоренко, С. П. Пиренко; ред.: О. І. Федоренко; Харківський нац. ун-т внутр. справ. — Харків: Бровін О. В., 2020. — 239 с.: рис. — Бібліогр.: с. 224-227. — укр.

Розглянуто теоретичні засади педагогіки вищої школи. Описано особливості її становлення та розвитку в історичному аспекті. Розкрито сучасний стан вищої освіти України; загальнодидактичні положення організації освітнього процесу у вищій школі; подано принципи, методи, форми організації освітнього процесу; особливості виховного процесу у закладі вищої освіти. Розкрито сучасні вимоги до особистості викладача, його педагогічну майстерність і професійну культуру.

Шифр НБУВ: ВА858251

2.Ч.1074. Порівняння освітніх програм в розрізі досяжності компетентностей і результатів навчання обов'язковими освітніми компонентами / Л. Л. Омельчук, Н. Г. Русіна // Вісн. Київ. нац. ун-ту. Сер. Фіз.-мат. науки. — 2021. — Вип. 3. — С. 129-136. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Найважливішими елементами освітніх програм є освітні компоненти (дисципліни), а також компетентності й результати на-

вчання, що ними забезпечуються. Наведено порівняльний аналіз окремих обов'язкових дисциплін освітньо-професійної програми «Інформатика» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 12 «Інформаційні технології», спеціальності 122 «Комп'ютерні науки» з дисциплінами освітньо-професійних програм того ж рівня та спеціальності інших закладів вищої освіти. В роботі проаналізовано освітньо-професійну програму «Інформатика» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 122 «Комп'ютерні науки», що реалізується факультетом комп'ютерних наук та кібернетики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка в розрізі порівняння обов'язкових освітніх компонент освітньо-професійної програми «Інформатика» та забезпечуваних (досяжних) ними стандартних результатів навчання й компетентностей з обов'язковими освітніми компонентами інших освітніх програм.

Шифр НБУВ: Ж28079;Фіз.-мат.

2.Ч.1075. Психолого-педагогічні критерії формування віртуального освітнього простору майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності / Н. Бахмат // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 25-34. — Бібліогр.: 32 назв. — укр.

Актуальність проблеми визначається необхідністю модернізації системи освіти на засадах компетентнісного підходу, інноваційності, орієнтації на формування конкурентоздатного, активного та мобільного фахівця, здатного до саморозвитку і самовдосконалення. Мета роботи — уточнити зміст категорій «простір», «освітній простір», «віртуальний освітній простір» та охарактеризувати психолого-педагогічні критерії формування віртуального освітнього простору майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності (СКД). Методи дослідження: аналіз і синтез — з метою з'ясування стану та рівня розробленості досліджуваної проблеми; узагальнення — для формулювання висновків щодо формування віртуального освітнього простору майбутніх менеджерів СКД у закладах вищої освіти. Здійснено аналіз та уточнено зміст категорій: «простір», «освітній простір», «віртуальний освітній простір». Поняття «простір» представлено як освітнє середовище, в якому відбуваються події, характерною особливістю якого є нерозривний зв'язок із часом. Поняття «освітній простір закладу вищої освіти» визначено як багаторівневу систему, яка програмується по горизонталі, відображаючи всю складність взаємодій між її суб'єктами, і по вертикалі, визначаючи динаміку й стратегічного розвитку. Під віртуальним освітнім простором розуміється весь комплекс контенту розміщених в Інтернеті (тобто створених за допомогою програмного забезпечення або комп'ютерних мереж) різноманітних матеріалів навчального характеру. На основі аналізу наукових праць з'ясовано 3 основні напрями побудови віртуального освітнього простору: дистанційної освіти, онлайн-навчання та змішаного (blended) навчання. Визначено 6 основних психолого-педагогічних критеріїв формування віртуального освітнього простору майбутніх менеджерів СКД: мотиваційний (вмотивованість здобувачів вищої освіти до використання в навчанні сучасних технологій, а саме: Інтернет, розширення знань про Інтернет і можливості його застосування в подальшій професійній діяльності; здатність до самореалізації власних можливостей; потреба у формуванні власного пізнавального інтересу); інтеграційний (знання іноземної мови на професійному рівні; вміння підібрати програмні засоби для застосування Інтернет-технологій (ІТ) у подальшій професійній діяльності); діяльнісний (формування здібностей ділитися набутими знаннями з іншими учасниками освітнього процесу; використання ІТ в освітньому процесі на конференціях, семінарах тощо, публікації власних напрацювань у наукових і методичних виданнях, розроблення власних проєктів та їх реалізація за допомогою сучасних комп'ютерних програм і просування їх у віртуальному просторі); ціннісний (упевненість у своїх професійних якостях; вимогливість до себе; вміння контролювати свій емоційний стан у майбутній професійній діяльності; естетична поведінка); творчий (здатність проявити творчі здібності у застосуванні ІТ; прагнення до розвитку свого творчого потенціалу; вміння оволодіти формами та методами управління творчою професійною діяльністю); результативно-рефлексивний (контроль, самоконтроль, самооцінка, самопізнання, самовиховання та самоствердження своєї професійної діяльності; вміння аналізувати ефективність методів, прийомів, засобів використання ІТ у подальшій професійній діяльності).

Шифр НБУВ: Ж74078

2.Ч.1076. Теорія і практика формування у майбутніх магістрів гуманітарного профілю готовності до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі закладів вищої освіти: монографія / І. З. Болко. — Мукачеве: РВВ МДУ, 2019. — 207 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 154-173. — укр.

Проаналізовано теоретичні та методичні аспекти підготовки майбутніх магістрів науково-дослідницької діяльності. Узагальнено наукові підходи до феноменологічної характеристики інформаційного середовища як фактора формування науково-дослідницької діяльності магістрів гуманітарного профілю. Доповнено теоретичні та методологічні положення про готовність до готовності майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності. Запропоновано педагогічні умови, які впливають на цей процес. охарактеризовано модель формування готовності

майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі та представлено її навчально-методичний супровід.

Шифр НБУВ: BA858307

2.Ч.1077. Якість вищої освіти: теорія і практика: навч.-метод. посіб. / А. Вітченко, А. Василюк, Н. Яковець, М. Дей, Е. Тітко, О. Волощенко-Віслобокова, М. Кириченко, О. Отич, І. Отамась, Г. Муляр, Т. Лукіна, В. Базелюк, С. Ніколаєнко; Національна академія педагогічних наук України, Університет менеджменту освіти. — Київ: Лисенко М. М., 2019. — 175 с.: табл., рис. — укр.

Розкрито суть поняття, чинники, критерії, показники, індикатори та складові якості вищої освіти. Висвітлено питання якості вищої освіти у міжнародному контексті та її нормативно-правового регулювання в Україні. Особливу увагу сконцентровано на аналізі механізмів забезпечення, моніторингу й оцінювання якості вищої освіти.

Шифр НБУВ: BA858058

Див. також: 2.Ч.1092

Організація роботи навчального закладу

2.Ч.1078. Взаємозв'язок професійно-прикладної спрямованості навчання математики з компетентнісним підходом у формуванні професійної компетентності студентів аграрних університетів / К. М. Некислих // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 1). — С. 55-61. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Сучасна концепція вищої освіти особливо увагу відводить професійному спрямуванню курсу математики в університетах. Неминучим стає поглиблення теоретичних основ математичної підготовки майбутніх висококомпетентних фахівців, зокрема в сфері сільськогосподарського виробництва. Якість математичної підготовки студентів аграрних університетів характеризується комплексом засвоєних математичних знань і методів математичної діяльності, досвідом їх використання у вирішенні завдань, що лежать поза предметом математики. Для реалізації поставленої мети та завдань дослідження використано сукупність теоретичних методів дослідження (теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури: абстрагування, систематизація, порівняння та зіставлення, дедуктивний, аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний). Висвітлено стан проблеми дослідження, та показано необхідність посилення професійної спрямованості навчання математики в аграрному університеті. Встановлено, що проблема професійної спрямованості навчання математики в аграрних університетах може бути вирішена за допомогою створення цілісної системи професійних завдань, тобто домінуючу роль у вивченні курсу математики необхідно відводити завданням прикладного характеру, що надасть можливість підвищити якість підготовки фахівців і сформувати їх професійну компетентність. Виявлено, що професійна спрямованість викладання математики сприяє виникненню чітких мотиваційних установок студентів до вивчення основ математичної науки і до навчально-пізнавальної діяльності; підвищенню інтересу до майбутньої професійної діяльності на основі використання в навчанні інформації, що характеризує різні аспекти професійної діяльності в навчанні. Уточнено класифікацію математичних задач у формуванні професійної компетентності студентів аграрних університетів на основі взаємозв'язку професійно-прикладної спрямованості навчання математики та компетентнісного підходу. Виокремлено 5 напрямів наукових досліджень, які розкривають особливості реалізації компетентнісного підходу у навчанні математики студентів аграрних університетів у взаємозв'язку з професійно-прикладною спрямованістю навчання математики. Встановлено, що оптимізація математичної підготовки студентів аграрних університетів базується на науково-методичних основах професійної спрямованості математики у межах модульно-рейтингової системи навчання шляхом створення цілісної системи професійних завдань, побудованої згідно з рівнями пізнавальної активності студентів.

Шифр НБУВ: Ж101424

Окремі галузі вищої освіти

Вища педагогічна освіта

2.Ч.1079. Історія ХНПУ імені Г. С. Сковороди на сторінках книжкових та періодичних видань Слобожанщини: бібліогр. покажч. / уклад.: Т. І. Неудачина; ред.: О. Г. Коробкіна; Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. — Харків: Бровін О. В., 2021. — 225 с.: іл. — укр.

Зібрано інформацію з книжкових і періодичних видань про найбільш відомі джерела з історії становлення та розвитку Харківського національного педагогічного університету (ХНПУ) імені Г. С. Сковороди. Простежено історичний шлях розвитку ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Наведено хронологічний літопис формування вищого педагогічного навчального закладу Слобожанщини, який сприяє розширенню наукового кругозору, фор-

мування умінь аналізувати, зіставляти та порівнювати педагогічні явища та факти в їх історичній ретроспективі.

Шифр НБУВ: BA858657

Зміст і методика вищої педагогічної освіти

Дидактика

2.Ч.1080. Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця (НПК-2021): матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 9 груд. 2021 р., м. Суми / Великогірновський університет імені Св. Кирила та Мефодія, Вітебський державний університет імені П. М. Машерова, Університет імені Яна Кохановського, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Наукова лабораторія «Використання інформаційних технологій в освіті». — Суми: Цьома С. П., 2021. — 183 с.: рис., табл. — (2021. Наука. Професія. Компетентність). — укр.

Висвітлено особливості організації наукової та навчальної діяльності майбутнього фахівця в умовах розвитку інформаційного суспільства на засадах компетентнісного підходу. Розкрито роль практичних умінь і навичок розв'язування задач з фізики у підготовці майбутніх фахівців з інформаційної безпеки. Охарактеризовано креативний компонент фізкультурно-оздоровчої компетентності майбутніх авіаційних фахівців. Розглянуто гейміфікацію як метод підвищення мотивації учнів до навчання математики та інформатики. Висвітлено можливості використання інтерактивних моделей об'єктів і візуалізації даних в навчальному процесі. Увагу приділено сучасні засоби розробки мобільних додатків.

Шифр НБУВ: CO383388

2.Ч.1081. Теорія та методика діджиталізації едукативної майбутніх учителів: навч.-метод. посіб. / А. О. Прокopenко; Кошманський заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія». — Харків: Бровін О. В., 2022. — 270, [3] с.: рис., табл. — укр.

Розкрито проблеми едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. Охарактеризовано понятійно-термінологічний апарат дослідження, методологічні підходи досліджуваного феномену. Розроблено фрейм педагогічної концепції едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти та розкрито змістове наповнення його концептів. Обґрунтовано теоретико-методологічну основу (закономірності, принципи тощо) педагогічної концепції едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. Обґрунтовано концептуальну модель системи управління едукативною майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Шифр НБУВ: BA858654

2.Ч.1082. Формування методичної компетентності майбутнього педагога / Л. Ликтей // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 134-139. — Бібліогр.: 137 назв. — укр.

Мета дослідження — обґрунтування та висвітлення проблем формування методичної компетентності (МК) майбутніх педагогів у педагогічних закладах фахової передвищої освіти України. Методи дослідження: теоретичні (вивчення й аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури, порівняння й узагальнення теоретичних концепцій педагогічного досвіду роботи викладачів гуманітарних дисциплін, пріоритетних ідей науковців щодо вирішення проблеми формування МК майбутніх педагогів); емпіричні (методи самооцінювання; експертного оцінювання); статистичні (частковий аналіз перевірки статистичних гіпотез). Виокремлено низку думок науковців, що становлять поєднання результатів розвитку МК, методичного досвіду та особистісних рис, які є професійним балансом та інтеграційним освітнім курсом. Проаналізовано ряд гіпотез, які відомі науковій розвідці щодо формування МК майбутніх педагогів, розглянуто їх суть. Це надало змогу встановити основні вимоги щодо розвитку МК від витоків її зародження до професійного застосування на практиці. Безумовно, що ефективне формування МК у майбутніх педагогів базується, насамперед, на мотиваційних переконаннях, особистісному усвідомленні значущості обраної професії, бажанні набуття професійного та методичного досвіду. Паралельно важливого значення набуває і розвиток МК викладачів гуманітарних дисциплін педагогічних коледжів, підвищення професійних якостей, методичної культури, прагнення до впровадження та застосування інноваційних методів роботи в освітньому процесі, спрямованих на розвиток, навчання, освіту педагога-початківця. Встановлено, що методологічні засади формування та розвитку МК майбутніх педагогів мають базуватися на сформованості професійно важливих і першочергових для належного провадження освітнього процесу, якостях, розумінні та усвідомленні суті, змісту, цілей, завдань педагогічної освіти, володінні низкою педагогічних знань, методичних умінь та навичок, оволодіння методами та способами розв'язання педагогічних завдань, які сприяють прагненню до підвищення педагогічної кваліфікації, професійної та МК.

Шифр НБУВ: Ж74078

Див. також: 2.Ч.1084, 2.Ч.1091, 2.Ю.1229

Окремі галузі вищої педагогічної освіти

2.Ч.1083. До питання визначення критеріїв та показників рівнів сформованості емоційної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі фахової підготовки / Т. В. Шульга // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 2). — С. 108-112. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто проблему формування емоційної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (ЗДО), визначено й охарактеризовано критерії та показники рівнів сформованості емоційної культури майбутніх вихователів ЗДО. За умов модернізації дошкільної освіти (ДО) особливого значення набуває питання щодо зростання вимог до професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО для забезпечення гармонійного розвитку дітей, та особистості фахівця ДО, зокрема. Емоційна культура майбутніх вихователів ЗДО є необхідним сучасним особистісним новоутворенням, якому варто приділити окрему особливу увагу у процесі фахової підготовки. З цією метою варто вдосконалювати професійно-педагогічну підготовку майбутніх вихователів у закладах вищої освіти (ЗВО), спираючись на визначені критерії та показники даного феномену. Проведено теоретичний аналіз і систематизацію науково-педагогічної літератури для уточнення критеріїв та показників сформованості емоційної культури майбутніх вихователів; спостереження, анкетування, опитування; використано нарративні методи, методику незакінчених речень, прийом дилем тощо для визначення вихідного рівня сформованості емоційної культури майбутніх вихователів. Визначено й охарактеризовано критерії та показники рівнів сформованості емоційної культури майбутніх вихователів ЗДО. Критерії — когнітивний, емоційно-чуттєвий, поведінковий — співвідносяться з відповідними структурними компонентами емоційної культури майбутніх вихователів. Показники розкривають основні ознаки критеріїв і передбачають можливість вимірювання з використанням відповідних методик, спостережень, тестів, анкет тощо. Зроблено висновки, що на сучасному етапі не існує чітко розробленої системи чи програми формування емоційної культури майбутнього вихователя ЗДО з використанням можливостей освітньо-виховного середовища ЗВО щодо позитивного впливу на цей процес. Зазначено щодо необхідності цілеспрямованої системної роботи з формування емоційної культури студентів — майбутніх фахівців ДО у процесі фахової підготовки, а саме: розробку та впровадження педагогічних умов формування емоційної культури майбутнього вихователя дітей дошкільного віку з використанням емоційного потенціалу освітньо-виховного середовища ЗВО.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.Ч.1084. Методическа підготовка майбутнього вчителя: гарантії та шанси / І. Е. Малова // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 1). — С. 49-54. — Бібліогр.: 8 назв. — рус.

Необхідність впровадження освітніх технологій, забезпечуючих успішність навчання і обогачення їх суб'єктивного досвіду, та відсутність способів їх реалізації в залежності від конкретного математического вмісту вимагають від учителя самостійного пошуку цих способів. Виникає питання: «Як включити майбутніх учителів в рішення задач по переносу об'єктивних закономірностей навчання, лежачих в основі сучасних освітніх технологій, на конкретну ситуацію, в якій повинна бути при цьому методическа підтримка майбутніх учителів?» Методи дослідження: метод колективного суб'єктивного досвіду; аналіз і удосконалення методических проектів студентів с позитивним результатом навчання і особистісним орієнтованим навчанням; об'єктивні методическі завдання студентів і способів їх удосконалення. Обґрунтовано необхідність включення кожного майбутнього вчителя в самостійне рішення сучасних освітніх задач навчання математики; здійснено пошук способів включення майбутніх учителів в рішення практичних задач навчання математики; вивчені методи, даючі гарантії та шанси майбутнім учителям в їх методическій підготовці. Сделано висновки, що методическа підготовка майбутніх учителів повинна гарантувати удосконалення закономірностей навчання, лежачих в основі сучасних освітніх технологій, демонстрацію образців їх реалізації, постановку задач, вимагаючих самостійного методического рішення, і методическу підтримку процесу їх рішення, даючу шанс кожному майбутньому вчителю удосконалити свій методический досвід.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.Ч.1085. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації змісту освітніх галузей «Природничі» і «Громадянська та історична»: монографія / Т. М. Васютіна; ред.: О. А. Біда. — Хмельницький: Бідюк Є. І., 2022. — 447 с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 398-447. — укр.

Досліджено та узгоджено досвід підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації змісту природничої та громадянської освіти в умовах реформування школи першого ступеня, запровадження нових нормативних документів, які регламентують зміст, форми, методи та засоби фахової підготовки студентів спеціальності 013 "Початкова освіта" до професійної діяльності. Зазначено, що матеріали дослідження корисно вико-

ристати для обґрунтування подальшого розвитку стратегій модернізації системи підготовки майбутніх фахівців у контексті "Стандарту вищої освіти України з підготовки бакалаврів спеціальності 013 "Початкова освіта" в умовах реального та дистанційного навчання, а також для переосмислення та удосконалення організації процесу підготовки вищезазначених фахівців та успішного розв'язання теоретичних і практичних питань фахових методик.

Шифр НБУВ: ВА857938

2.Ч.1086. Практикум з методики навчання мистецької освітньої галузі в початковій школі: навч. посіб. / О. С. Шестобуз, А. В. Шульга, О. В. Маковійчук; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. — 207 с.: рис. — Бібліогр.: с. 136-138. — укр.

Вміщено навчальний матеріал практичних занять з методики навчання мистецької освітньої галузі в початковій школі, питання для самоконтролю, завдання для самостійної роботи студентів. Подано тестові завдання для контролю та самоконтролю, критерії оцінювання, список рекомендованої літератури. Наведено тематику практичних занять та відповідні інформаційні ресурси. Викладено зміст і методичні рекомендації до практичних занять.

Шифр НБУВ: ВА858106

Фізична культура та спорт

2.Ч.1087. Дослідження алгоритму роботи крокоміра з використанням інерційних датчиків MEMS / В. О. Болілий, О. М. Лунгол, Л. П. Суховірська // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 2). — С. 15-20. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто поняття «мобільний спорт» — обчислення, які застосовуються для спортивної галузі. Їх основні завдання — це збір та аналіз даних, моделювання та симуляція процесів; робота з базами даних та експертними системами. Впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у спортивну галузь — це об'єктивна потреба, що вимагає прояву мобільності, ініціативи та творчості. При розробці мобільного додатку для спортивної галузі необхідно врахувати різні технічні та медико-біологічні параметри. Інноваційний прогрес суспільства вимагає розробки та аналізу алгоритмів роботи сучасних крокомірів на базі мікроелектромеханічних систем, інерціальних датчиків і складного програмного забезпечення. У дослідженні використано 3-осовий акселерометр типу ADXLxxx (а саме акселерометр ADXL345), які виготовляє фірма Analog Devices, цифровий фільтр. Лінійний реєстр зсуву та динамічний поріг застосовано для визначення здійснення кроку. Для досягнення поставленої мети використано такі методи дослідження: емпіричні (спостереження, порівняння), теоретичні (аналіз матеріалів, ідеалізація, уявний експеримент) і комп'ютерне моделювання. Побудовано алгоритм роботи крокоміра; визначено осі прискорення руху, дані з яких мають використовуватись для базисних обчислень. Обґрунтовано, охарактеризовано та запропоновано формули для обчислення параметрів «кроку», «відстань»; описано вибір вісей прискорення; наведено приклад вимірювання прискорень руху людини; описано правила знаходження середніх значень з вісей прискорення; проаналізовано параметр «відстань», лінійний реєстр зсуву та динамічний поріг здійснення кроку; розглянуто будову лічильника кроків. Результати проведеного дослідження показали ефективність розробленого спортивного мобільного додатку на платформі iOS мовою Swift з роботи крокоміра на базі 3-осового акселерометра типу ADXL345, як дієвої моделі для поліпшення фітнес навичок користувачів, персоналізації навантаження та систематизації режиму тренувань та активної життєдіяльності.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.Ч.1088. Експериментальна перевірка педагогічних умов підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ / О. Дубасенюк, О. Вознюк, А. Лайчук // Проф. педагогіка. — 2020. — № 1. — С. 167-174. — Бібліогр.: 173 назв. — укр.

Необхідність підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей (МВЯ) учнів дитячих іонацьких спортивних шкіл (ДЮСШ) зумовлюється щорічним погіршенням психічного та соматичного здоров'я підлітків, що знайшло відповідне відображення в основних нормативних освітніх документах України. Мета дослідження — теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка педагогічних умов підготовки майбутніх тренерів-викладачів до формування МВЯ учнівської молоді. Методи дослідження: теоретичний метод аналізу психолого-педагогічної літератури щодо проблеми дослідження (з метою виявлення стану досліджуваної проблеми); аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення (для обґрунтування практико-орієнтованих засад відповідних педагогічних умов), педагогічне спостереження, тестування (тести успішності, тести здібностей, індивідуальні тести), проєктивні методи (конструктивні, експресивні, рольові), опитування (бесіда,

інтерв'ю, анкетування), метод експертної оцінки та самооцінки (для обґрунтування педагогічних умов), методи математичної статистики (для обчислення результатів педагогічного експерименту). Здійснено теоретичний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку МВЯ учнів ДЮСШ; розроблено методику та відповідні педагогічні умови покращання зазначеного процесу, проведено педагогічний експеримент щодо підтвердження ефективності зазначених педагогічних умов. Результати дослідження підтвердили, що готовність майбутніх тренерів-викладачів до розвитку МВЯ учнів спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю формується більш ефективно за умов: використання виховного потенціалу спортивно-тренувальної діяльності та позаурочної роботи щодо морального виховання; підготовки тренерів до виховання МВЯ старшокласників; створення сприятливого мікроклімату для налагодження міжособистісного спілкування та гуманістичних стосунків між всіма учасниками освітнього процесу.

Шифр НБУВ: Ж74078

2.4.1089. Історико-філософські аспекти формування фізичної культури і спорту / Р. М. Полішук // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 107-112. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Історія фізичної культури і спорту є суттєвою для формування розуміння та структурованої моделі тіловиховної культури і спорту, заснованої на реалізації їх ціннісного потенціалу в інтересах розвитку людини та суспільства. Важливим є історико-філософське осмислення формування національних змагань та основ тіловиховання. Вивчення особливостей формування розвитку фізичної культури і спорту допомагає пояснити закономірності історичної спадкоємності, сприяє витонченому розумінню процесів, що відбуваються в цій сфері. Особливо це актуально в XXI ст.-епоху інтелектуальної інформаційної цивілізації, коли такі особистісні якості, як рівень аксіологічного розвитку, здатність до чесної саморегуляції поведінки стають значно затребуваними.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.4.1090. Легка атлетика: навч. посіб. / Я. С. Свищ, А. В. Дунець-Лесько, Т. І. Дух, О. О. Павлось, В. Г. Конестяпін, Г. В. Чорненко, В. І. Прокопенко, В. Р. Західний, Ю. В. Когут, М. Я. Строкун. — Львів: ЛДУФК ім. І. Боберського, 2022. — 302 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 281-286. — укр.

Представлено відповідно до навчальної програми з дисципліни "Теорія і методика легкої атлетики" та "Теорія і методика обраного виду спорту, спортивно-педагогічне вдосконалення" посібник для закладів вищої освіти України. Розкрито теоретичні положення і методичні основи підготовки студентів усіх спеціальностей із легкої атлетики. Розглянуто зародження та становлення легкої атлетики як виду спорту. Наведено дані кожного виду легкої атлетики історичні відомості щодо його розвитку, еволюції техніки та зростання результатів, подано аналіз техніки, методик навчання. Описано правила змагань і вимоги до місць проведення змагань із легкоатлетичних видів.

Шифр НБУВ: ВА857930

2.4.1091. Можливості неформальної освіти у формуванні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів / В. О. Кисельов, Д. І. Балашов // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 2). — С. 61-66. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проблему вдосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання доцільно вирішувати шляхом формування їх професійної майстерності не лише у процесі формальної освіти у ЗВО, але й шляхом неформального навчання. Мета дослідження — запропонувати аналіз стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів засобами неформальної освіти. Використано теоретичні методи: системний аналіз наукової, психолого-педагогічної, методичної літератури; узагальнення та систематизація; емпіричні методи: анкетування. Завданням неформальної освіти у галузі ФКіС передбачено створення умов для покращання стану здоров'я, формування мотиваційно-ціннісних установок для повної реалізації свого фізичного, психічного, духовного потенціалу, засвоєння знань про суть здоров'я та здорового способу життя, розвиток умінь і навичок щодо самостійної оцінки свого здоров'я, виховання відповідальності за вибраний стиль поведінки щодо власного здоров'я. Вирішення цих завдань у системі неформальної освіти, зокрема під час проведення фізкультпауз; занять спортивних секцій, груп аеробіки, шейпінгу, фітнесу, відвідування тренажерної зали тощо; проведення масових фізкультурно-спортивних заходів (ФСЗ) змагального характеру; масових ФСЗ, слугуватиме формуванню відповідних компетентностей у студентів. Для студентів експериментальних груп запропоновано участь у різноманітних масових ФСЗ змагального характеру: чемпіонати з баскетболу, футболу тощо, тренінги, у тому числі онлайн; флешмоби; спортивно-розважальні ігри, проведення педагогічної практики в умовах неформальної освіти ЗЗСО, а також тренінгів, воркшопів і майстер-класів від провідних учителів фізичної культури та тренерів м. Суми тощо. Підтверджено вплив участі майбутніх учителів фізичної

культури у заходах неформальної освіти на формування їх готовності до організації спортивно-масових заходів.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.4.1092. Організаційно-методичні засади впровадження дистанційних технологій в систему олімпійської освіти: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.01 / О. М. Кучерявий; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто питання визначення предметної галузі олімпійської освіти як перспективного напрямку гуманітарної освіти та гуманістичного виховання. Розроблено моделі олімпійської освіти з використанням сучасних інформаційних і дистанційних технологій. Здійснено аналіз науково-методичної літератури, узагальнення досвіду провідних вітчизняних і зарубіжних фахівців стосовно форм і методів дистанційного навчання, визначено їх можливості в олімпійській освіті. Диференційовано предметну галузь олімпійської освіти стосовно різних контингентів молоді, яка навчається. Надано характеристику організаційно-управлінським моделям олімпійської освіти, що застосовуються в сучасному світі (міжнародний досвід), принципам і напрямкам застосування дистанційних технологій у центрах олімпійських досліджень та освіти. Узагальнено досвід олімпійської освіти, визначено основні форми та напрями дистанційного навчання в центрах олімпійських досліджень та освіти в різних країнах світу, що стало підставою для розробки й впровадження дистанційних технологій у систему олімпійської освіти в Україні. Визначено зміст, організаційно-функціональну структуру, вплив зовнішніх і внутрішніх чинників інформаційно-освітнього середовища дистанційного навчання в Міжнародному центрі олімпійських досліджень та освіти Національного університету фізичного виховання і спорту України. Стверджено, що розроблений модуль дистанційної освіти «Олімпійська спадщина» в Міжнародному центрі олімпійських досліджень та освіти Національного університету фізичного виховання і спорту України доцільно розглядати як інструмент підвищення рівня освіти в галузі фізичної культури і спорту згідно з Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. та Положенням про дистанційне навчання, затвердженим Наказом МОН № 466 у 2013 р. Розроблено типову дистанційну модель олімпійської освіти для Центрів олімпійських досліджень та освіти.

Шифр НБУВ: РА451622

2.4.1093. Розвиток спорту в умовах об'єднаних територіальних громад: монографія / В. В. Приходько. — Дніпро: Інновація, 2020. — 347 с. — Бібліогр.: с. 279-303. — укр.

Досліджено стан розвитку місцевого самоврядування в країнах Європейського союзу у контексті створення умов для плідного розвитку фізичної культури і спорту, хоча особливу увагу приділено стану спорту у гімнах Польщі. Розкрито існуючу законодавчу базу, яка визначає розвиток «Спорту для всіх» в Україні, а також можливі шляхи залучення бюджетних і позабюджетних коштів для розвитку спорту в умовах об'єднаних територіальних громад. Доведено, що не можливо успішно розвивати спорт в ОТГ, якщо одночасно не вдосконалювати управління розвитком спорту в регіоні в цілому. Розкрито прикладний аспект накопичених знань із розвитку сфери спорту в сільській місцевості, подані відповідні інструменти розвитку. Обґрунтовано та представлено стратегію подальшого розвитку фізичної культури і спорту в об'єднаних територіальних громадах, в якій визначено як відмінні риси, так і шляхи досягнення середнього, високого і дуже високого рівня розвитку фізичної культури і спорту в ОТГ. Розглянуто розвиток спорту в ОТГ як інноваційний процес, що має свою особливість, які мають бути вивчені і використані фахівцями спорту і керівними органами територіальних громад. Вдосконалено організаційний механізм державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні.

Шифр НБУВ: ВА858142

2.4.1094. Роль засобів фізичного виховання у формуванні інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання / С. А. Лазоренко // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 2). — С. 88-92. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Відповідно до умов змішаного навчання у вищій школі розширюється та поглиблюється зміст професійної підготовки майбутнього фахівця фізичної культури і спорту (ФКіС), урізноманітнюються форми та методи навчання, використовуються інноваційні інформаційні технології навчання. Тому формування інформаційно-цифрової культури (ІЦК) фахівців ФКіС потребує перегляду в умовах інформатизації освіти та традиційних засобів фізичного виховання. Використано теоретичні методи: системний аналіз наукової, психолого-педагогічної, методичної літератури; узагальнення та систематизація теоретичних відомостей щодо професійної підготовки майбутніх фахівців ФКіС і розвитку їх ІЦК. У системі вищої фізкультурної освіти накопичено достатню кількість різноманітних комп'ютерних програм загального та спеціального навчального призначення, спрямованих на підвищення якості процесу застосування засобів фізичного виховання, які відрізняються оригінальністю, високим науковим і методичним рівнем. Однак, відсутні розробки в галузі навчаючих

систем (систем з елементами штучного інтелекту) на базі мультимедійних дидактичних технологій, які б надали можливість використовувати певну логіку організації навчально-пізнавально-го процесу та враховували індивідуальний рівень підготовленості студентів, забезпечили наочність, повноту викладення інформаційного матеріалу, передбачали можливість роботи в системі у властивому для кожного студента темпі. Нова дидактична організація інформаційно-освітнього середовища закладу вищої освіти вимагає підпорядкування застосування засобів фізичного виховання меті формування ІЦК майбутніх фахівців ФКіС. Зроблено висновки, що існуючі мультимедійні ресурси не достатньо використовуються у професійній підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту. Нарощування потужностей використання інформаційних технологій може відбуватися тільки за рахунок створення навчально-методичного забезпечення нового покоління. До таких можна віднести: мультимедійні дидактичні засоби навчання, електронні підручники в оболонках дистанційного навчання, педагогічні тренажери.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.Ч.1095. Тенденції розвитку туризму в сучасному світі / М. А. Абисова, І. В. Саладіс // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 89-94. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Проаналізовано зовнішні (природні, політико-правові, соціально-економічні) та внутрішні (зв'язані з попитом і пропозицією туристичних послуг; інституційні та техніко-технологічні) фактори, від яких залежить розвиток туризму як сучасного соціального інституту, впливового чинника суспільного життя на національному, регіональному та міжнародному рівні. Відзначено, що туризм, як інші соціальні інститути в сучасному світі, відчуває на собі вплив несприятливих екзогенних факторів, серед яких пандемія COVID-19 посідає чільне місце. Соціально-філософський дискурс туризму надає змогу не тільки виявити його місце в сучасному суспільстві, але й з'ясувати можливості антикризової участі в нестабільній соціальній ситуації, здатність до швидкої регенерації, інноваційного самооновлення. Показано необхідність розвитку нових напрямів туризму як чинників реалізації цілей сталого розвитку, стабілізаторів суспільного розвитку. Наголошено, що одним із трендів розвитку туристичної сфери стає перехід від індустрії послуг до індустрії вражень.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філосо. Культур.

2.Ч.1096. Теорія і методика фізичної культури. Опорні схеми: навч. посіб. / О. М. Колумбет; Київський нац. ун-т технологій та дизайну. — Вінниця: Твори, 2020. — 183 с.: рис. — Бібліогр.: с. 178-183. — укр.

В компактних і наочних формах схем представлено курс теорії та методики фізичної культури. Розкрито загальні основи теорії, методики та дидактики фізичної культури. Наведено методику фізичного виховання з різними віковими групами. Увагу приділено професійно-прикладній фізичній підготовці, питанням оздоровчо-рекреативної, реабілітаційної та адаптивної фізичної культури. Висвітлено теоретико-методичні аспекти спорту. Охарактеризовано педагогічні методи дослідження у фізичній культурі.

Шифр НБУВ: СО38379

2.Ч.1097. Теорія та методика фізичної рекреації: навч. посіб. / А. В. Гакман; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. — 263 с.: іл., табл. — укр.

Розкрито історичні аспекти формування оздоровчо-рекреативної діяльності в Україні та світі. Охарактеризовано поняття, форми, засоби, методи фізичної рекреації. Розглянуто історію розвитку рекреаційної діяльності за кордоном. Наведено сучасні види та технології проведення оздоровчо-рекреативних заходів. Окреслено поняття і показники здоров'я людини, чинники, які на нього впливають. Вказано особливості гігієни і норми під час виконання фізичних вправ, основи здорового способу життя. Визначено суть діяльності щодо формування здорового способу життя, передумови поліпшення здоров'я та напрями формування здорового способу життя.

Шифр НБУВ: ВА858102

2.Ч.1098. Удосконалення еколого-економічного механізму управління рекреаційного туризму в контексті євроінтеграції / О. І. Дребот, К. О. Бабікова // Агрокоол. журн. — 2021. — № 3. — С. 17-26. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Охарактеризовано сучасний стан розвитку рекреаційно-туристичної діяльності (РТД). Визначено роль європейської інтеграції у контексті туристичної галузі. Розглянуто функції та властивості українського туристичного бізнесу. Зазначено можливості та ризики розвитку РТД, а також визначено ролі рекреації та туризму. Охарактеризовано роль державного регулювання та управління у підвищенні рівня розвитку РТД. Зазначено параметри формування та підвищення рівня розвитку рекреаційного туризму. Сформовано еколого-економічний механізм РТД в контексті євроінтеграційних процесів. Розглянуто особливості функціонування еколого-економічного механізму управління розвитком рекреаційного туризму, а також розглянуто важливість розробки програм щодо розвитку РТД. Зазначено, що рекреація та туризм посідають одну із головних ролей у формуванні та розвитку відпочинку, підтримці вдосконалення соціального, духовного, морального, фізичного та психічного стану. Одержано ви-

сокий рівень ефективності від рекреаційного туризму, люди можуть лише завдяки тимчасово мешкати на віддалених, від власного дому, туристичних територіях рекреації. Євроінтеграційні та глобалізаційні процеси позитивно впливають на розвиток рекреаційного туризму та одержання конкурентних переваг, забезпечивши вище зазначені складові. Визначено інвестиційні резерви, як метод підвищення конкурентоспроможності РТД в Україні в контексті європейської інтеграції. Визначені туристичні комплекси в Україні формують стабільні економічні зони та розвиток регіонів РТД. Важливим питанням залишається створення сприятливих інвестиційних потоків як для іноземних інвесторів, так і для внутрішніх, що, своєю чергою, стабілізує умови праці з огляду на раціональне використання капіталовкладень на довготривалій основі. Таким чином, зазначені проблеми посилюють актуальність відносно потреби вдосконалення механізму для управління РТД, передусім, зі сторони державних закладів. Євроінтеграційні процеси в Україні потребують формування та реалізації моделі взаємовідносин між рекреаційними територіями та структурами управління, яка має відповідати вимогам регіональної політики країн Європейського Союзу, що у майбутньому надає більше перспектив у співпраці, одержання практики між-регіонального та міжнародного співробітництва.

Шифр НБУВ: Ж23660

Див. також: 2.У.272, 2.Щ.1155

Друк

2.Ч.1099. Вивчення української книги як соціально-комунікаційного феномену в період 1917 — 1920-х років / Т. С. Леонтєва // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 95-101. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Проаналізовано основні характеристики історичного періоду започаткування вивчення української книги як соціально-комунікаційного феномену в Україні (у ті часи — Українська РСР) — 1917 — 1920-і рр. На прикладі деяких публікацій часописів «Книгар», «Книга», «Книжка», а також враховуючи дискусії між українськими бібліографами М. Куфаєвим та Д. Баликом, зроблено висновок про зародження в цей період бачення української книги як соціально-комунікаційного феномену. Підкреслено, що саме цей період став переломним у вивченні багатьох соціально-комунікаційних характеристик української книги. Насамперед, це стосується проблем типологічної структури книжкового ринку та аудиторного чинника функціонування книги як соціально-комунікаційного феномену. Публікації в часописах «Книгар», «Книга», «Книжка» започаткували фахову дискусію з проблем підготовки текстів, оформлення видань та їх розповсюдження. Виокремились два підходи до вивчення української книги: М. Куфаєва, який вважав, що книга є яскравим виразником соціально-комунікаційних характеристик масової комунікації, та Д. Балики, який наполягав на необхідності враховувати насамперед соціологічні особливості обігу книги як масовокомунікаційного продукту. Підкреслено, що виокремлюється наукова концепція науки про соціальні комунікації — вивчення книги як соціально-комунікаційного феномену. Більшість положень цієї концепції було сформовано теоретиками журналістики та видавничої справи 20-х рр. минулого століття, і ці положення мають значну теоретичну й історіографічну цінність.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.Ч.1100. Візуалізація образу жінки на шпальтах журнальних медіа для чоловіків / А. А. Кондріко, М. В. Ключова // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 41-47. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Наведено основні засоби візуалізації сучасних медіа та охарактеризовано типові гендерні образи, що з їх допомогою змалюються в ЗМІ. Окреслено вплив медіа на створення, зміну та поширення стереотипів. Простежено процес і наслідки трансформації гендерних ролей залежно від соціально-історичного контексту та особливості їх сучасного унаочнення на шпальтах журнальних медіа для чоловіків. Моніторинг періодичних видань проілюстрував, з одного боку, наявну систему зображальних засобів (ілюстрації, плашки, лінії, вноски, врізи, колір, вільний простір, різноманітні декоративні елементи) та складники висвітлення певного медіаобразу — з іншого. Акцентовано увагу на співвідношенні візуального та текстового контенту в цій площині. З'ясовано, що на шпальтах сучасних чоловічих журналів представлено значну кількість світлин, на яких зображено жінок, переважно лідерок думок у своїх галузях. Як правило, на більшості знімків жінку показано у певній ролі: Барбі, Попелюшка, гламурна дівуля, стерво, супержінка, космо-жінка, феміністка, берегиня, мілтарна жінка. Серед найпоширеніших жіночих медіаобразів, які змальовують у масових виданнях «GQ», «Esquire» та «Men's Health», названо космо-жінку, гламурну дівулю та Попелюшку, що надало змогу констатувати: сучасні журнали для широкого загалу, зокрема для чоловіків,

спрямовані на зображення жінок у популярних нині іпостасях. За результатами практичного дослідження журналів виявлено стереотипи, які вже не є показовими для теперешнього інформаційного світу, а також виокремлено чинники, що впливають на появу або, навпаки, зникнення відображення певних гендерних ролей у медіасередовищі.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.Ч.1101. Журналістика інформаційного агентства: навч. посіб. / В. С. Мазаний. — Рівне: Волинські обереги, 2022. — 419 с. — укр.

Показано творчу діяльність світових засобів масової інформації, зокрема УНІАН, Рейтер, Ассошіейтед Прес. Продемонстровано методіку написання новин на основі редакційних кодексів, що передбачають дотримання жанрових вимог і принципів оперативності, об'єктивності, актуальності, цікавості, достовірності, балансу думок.

Шифр НБУВ: ВА858397

2.Ч.1102. «Книжник-review» — часопис фахової книжкової журналістики / О. І. Скібан // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 70-74. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Описано основні типологічні характеристики журналу літературно-видавничої тематики «Книжник-review (KR)», що виходив в Україні впродовж 2000 — 2009 рр. Проаналізовано тематико-рубрикаційний комплекс видання, авторський склад. Зосереджено увагу на проблематиці тогочасного літературно-видавничого процесу, зокрема відзеркаленні її на сторінках «Книжника». Розглянуто еволюцію видання від газетного формату «Книжник» до повноколірного глянцевого часопису «Книжник-review (KR)» — видання «про всі книжки і всіх письменників». Книжковий часопис «Книжник-review (KR)» описано як єдиного в Україні засновника рейтингу «Книжка року», що мав вагу не лише літературної події, а й загальнонаціональної. Експертні оцінки журналу, на чолі з його головним редактором Костянтином Родиком, визначали найкращі книги в різних номінаціях (від художніх, non-fiction до спеціалізованих видань). Опрацьовано творчий доробок головного редактора журналу К. Родика, який сучасні науковці розглядають як взірць якісної книжкової журналістики. Розглянуто семантику термінів «книжкова журналістика», «культурна журналістика». Спираючись на матеріали якісної книжкової журналістики, представленої на сторінках «Книжник-review (KR)», здійснено спробу виявити найприметніші її риси, увиразнити проблематику, простежити концептуальні явища. Увагу приділено огляду та опрацюванню підшивки номерів аналізованого журналу. Описано його основні типологічні характеристики: авторський склад, художньо-технічне оформлення та тематико-рубрикаційне наповнення. Здійснено контент-аналіз інформаційно-аналітичних матеріалів різних видів і жанрів. Журнал подано як взірць становлення «школи книжкової журналістики», що може слугувати еталонним прикладом для інформаційно-комунікаційних платформ і сучасних ЗМІ. Вказано особливості становлення на сторінках «Книжник-review (KR)» нової дискурсивної практики — культурної журналістики, книжкової журналістики.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.Ч.1103. Періодичні видання НАН України з фізико-технічних і математичних наук: рівень монополізованості / А. І. Радченко, Н. В. Коваль // Вісн. НАН України. — 2020. — № 11. — С. 51-58. — укр.

Вивчено рівень монополізованості наукових журналів Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України. Це третя і завершальна публікація з дослідження широти авторської аудиторії наукової періодики НАН України за період 2015 — 2017 рр. Як і у попередніх роботах, оцінювання авторської аудиторії журналу та рівня його монополізованості проведено на основі обчислення індексу Херфіндала — Хіршмана, визначено кількісний зважений розподіл авторів кожного видання за афіліацією (офіційним місцем роботи). З'ясовано, що журнали з фізико-технічних і математичних наук мають здебільшого високий рівень монополізованості (54%), 17% з них мають середній рівень і 25% видань — низький рівень монополізованості.

Шифр НБУВ: Ж20611

Див. також: 2.С.39

Видавнича справа

2.Ч.1104. Вилкиви при створенні інноваційних електронних видань для дітей / М. Р. Стахів // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 102-108. — Бібліогр.: 32 назв. — укр.

Описано основні чинники, що ними зумовлено розвиток електронної дитячої книжки на українському ринку. Зосереджено увагу на формуванні інфраструктури продуцентів електронної дитячої книги, найефективніших проектах українських електронних видань, що виийшли у світ за останні десятиліття, та дослідниках, що намагаються типологізувати подібні продукти. Виокремлено видавничі проекти, такі як «Снігова королева»,

«Гаджетаріум», «Мама поспішає додому», «Завітай у гості», «Антоніми», «Гарбузовий рік», «Котигорошко» та інші, які залишили помітний слід на видавничому ринку. Взято до уваги різні механізми взаємодії користувачів із цими виданнями. Акцентовано на проблемах зберігання та збирання статистичної інформації про книжкові продукти, які як доповнюють друковані видання, так і є абсолютно самостійними проектами Книжкової палати України, та шкоді для галузі через відсутність коректних статистичних даних про всіх гравців на ринку. Зазначено особливості впровадження AR-технологій у разі створення видань для дітей, їх рекламний потенціал та перспективи розвитку сфери у зв'язку з успішним проектом «Аліса в Країні див» від студії Art Nation та системою просування книги з AR як нової форми проведення дозвілля через мережі українських, а згодом — закордонних супермаркетів. Також акцентовано на подібних проектах від інших видавництв. Зосереджено увагу на особливостях е-підручників для початкової школи, компаніях, що були причетні до їх створення, та на недоліках цих видань, що стали причиною негативної реакції Міністерства освіти і науки України та призупинення проекту впровадження е-підручників. Окреслено можливі перспективи розвитку електронних видань для дітей в Україні та інші цифрові продукти й соціальні мережі, з якими електронні книжки конкурують за увагу свого користувача.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.Ч.1105. Застосування мультимедійних технологій для створення електронного навчального видання / Н. М. Фіголь, Е. В. Чикалок // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 109-115. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Одним із основних способів реорганізації навчального процесу у сфері освіти та науки стають зміни, які пов'язані зі стрімким технологічним прогресом, що й зумовлює актуальність даного дослідження. Пріоритетним завданням для вчителів та викладачів стає утримання уваги учня на новому матеріалі та задоволення його потреби в постійно оновлюваній, актуальній інформації. Провідним засобом у досягненні цих завдань стає діджиталізація навчального процесу: вона передбачає переведення змісту в усіх його формах (текстовому, графічному, звуковому) у цифровий формат, що надає змогу легко транспортувати матеріал офлайн-нових видань будь-яким каналом електронної комунікації. Мета дослідження — визначення функціоналу мультимедійного середовища у процесі редакторської підготовки електронних навчальних видань на зарубіжному досвіді. Ця мета передбачає виконання таких завдань: окреслити специфіку мультимедійного навчального видання; проаналізувати обране електронне навчальне видання та визначити перелік базових мультимедійних елементів. З огляду на багатоаспектність обраної теми використано такі методи: термінологічного аналізу — для вироблення поняттєвого апарату; синтезу — для виявлення засад редакторської підготовки мультимедійних навчальних видань; аналогії та систематизації — для охарактеризування тенденцій розвитку мультимедійних видань; описовий — для подання аналізу обраного видання; компаративістський — для виявлення особливостей мультимедійних навчальних видань та порівняння їх з традиційними (паперовими) аналогами.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

Див. також: 2.Ч.1026

Засоби масової інформації

2.Ч.1106. Адвокаційна журналістика як світова медіапрактика та метааналіз / Т. В. Іванюха // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 35-40. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Роботу присвячено новітньому феномену адвокаційної журналістики. З огляду на недослідженість у журналістському науковому дискурсі, відсутність дефініції терміна, невизначеність характерних особливостей та умов вдалого функціонування тема є актуальною. Розглянуто праці зарубіжних і українських журналісткознавців, проаналізовано медіадіяльність зарубіжних журналістів, сформульовано систематизовану концепцію журналістики як адвокації. Як визначальні характеристики розкрито методи, функції, тематику, принципи взаємодії з героєм та жанрові параметри адвокаційної медіадіяльності. Визначено такі методи роботи адвокаційного журналіста, як актуалізація проблем, надання інформації, розслідування, висловлювання альтернативного погляду на проблеми, «людські історії», прогнозування. Виявлено, що тематика охоплює нагальні проблеми: бідність, нерівність, корупція, народжуваність, урбанізація, релігійність. До функціональних характеристик зараховано зображення злободенних аспектів повсякденного життя, розвиток громадянських якостей особистості, відстоювання прав людини, формування діяльно-позитивних установок, розв'язання практичних завдань і проблемних ситуацій. Наведені приклади правозахисних медіатекстів зарубіжного виробництва надають підстави стверджувати, що адвокаційна журналістика початку XXI ст.

являє собою багатовекторний, політематичний, поліфункціональний метажанр. Завдяки широкому проблемно-тематичному охопленню, гуманістичному пафосу журналісти-правозахисники сьогодні не просто констатують факти й інформують національну або глобальну громадськість про невиліковні соціальні хвороби, а всебічно розглядають їх етіологію та сучасний стан, стимулюють законодавчу, інституційну й громадську діяльність з урегулювання актуальних проблем людства, мобілізують соціум у пошуку шляхів їх вирішення.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.Ч.1107. Герберт М. Маклюэн: методологія взаємозв'язку культури, медиа та комунікацій / В. І. Оноприенко // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 20-25. — Бібліогр.: 7 назв. — рус.

В роботі йдесть про Герберта Маршалла Маклюэна (Herbert Marshall McLuhan; 1911 – 1980) – канадського філософа, філолога, літературознавця, теоретика медиа та комунікації. Він отримав базове образование в Університеті Манитоби. Інтерес к англійській літературі побудив його поступити в коледж Триніті Холл (Trinity Hall) Кембриджського університету (Англія), де він отримав дипломи бакалавра та магістра. Після повернення в Северну Америку М. Маклюэн начал професорську діяльність в Католицькому Університеті Сент-Луїса (США), в 1946 г. М. Маклюэн начал преподавать в Університеті Торонто. В 1953 – 1955 гг. был руководителем семинаров по культуре и коммуникациям, проводившихся Фондом Генри Форда. В это время он заинтересовался влиянием технологий и медиа на общество. В 1946 – 1977 гг. М. Маклюэн был членом Департамента английского языка в Колледже Святого архистратига Михаила Університета Торонто (Kuznetsov, 2010). М. Маклюэн не был ученым в привычном смысле этого слова. В академической среде его считали эксцентриком. Сформированная им концепция завоевала со временем общее признание и в наши дни определяет новое лицо гуманитаристики.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

2.Ч.1108. Інформаційно-медійний простір: до проблеми фахової підготовки журналістів / Н. М. Миколаєнко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 108-112. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Мета роботи – розкрити особливості підготовки майбутніх журналістів у межах закладу вищої освіти. Під час проведення дослідження було використано ряд загальнонаукових методів: аналізу й синтезу, порівняння, узагальнення, і які надали змогу розкрити та систематизувати інтерактивні форми організації навчального процесу в підготовці майбутніх журналістів. За допомогою описового методу та контент-аналізу розкрито особливості підготовки майбутніх журналістів у межах закладу вищої освіти, продемонстровано конкретні форми навчання медіафахівців на базі ЖДУ ім. І. Франка, що надало змогу досягти поставленої мети. За результатами дослідження встановлено, що підготовку майбутніх журналістів у ЗВО можна розглядати як освоєння особистістю професійних знань і навичок, коли вони органічно поєднуються зі знаннями соціокультурної ситуації та становлять світогляд фахівця масмедіа, а також як здатність особистості до постійного самовдосконалення, самоосвіти. Розкрито детально реалізацію інноваційних форм і методів у фаховій підготовці журналістів у межах закладу вищої освіти. Зазначено, що фахова підготовка журналістів передбачає наявність сучасного мислення: уміння адекватно, самостійно аналізувати явища та процеси, бачити головне й особливе, відмовитись від штампів та інерції мислення, швидко реагувати на суспільні процеси й оприлюднювати достовірний фактаж. Акцентовано увагу на тому, що це – системний процес, тому необхідно в межах освітньої та журналістської діяльності створити систему умов і засобів для ефективного формування й удосконалення «портрета журналіста». Наукова новизна дослідження полягає в детальному розкритті інтерактивних форм і методів фахової підготовки журналістів на базі Житомирського державного університету ім. І. Франка.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.Ч.1109. Історія вивчення мови української преси / Ю. Калужинська // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 64-82. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Описано історичні етапи вивчення мови української преси. Увага до мови публіцистики зумовлена тим, що добір і використання мовних засобів характеризується поєднанням в ній двох вимог – прагнення до посилення як логічного, так і емоційного боку висловлювання. Дослідження мови публіцистики, а саме мови українських газет, має свою історію. Появі значної кількості статей у цій тематіці сприяли мовні дискусії з питань культури мови, які певним чином торкались і мови преси. У 20-х рр. XIX ст. мова преси виокремилась як окремих різновид. Визначено, що основою її розвитку була народна мова. Виявлено, що «газетна мова» розвивалась в тісному зв'язку з мовною практикою тогочасної інтелігенції та впливала на престиж національної мови. Мова засобів масової інформації є динамічною за своєю суттю, тому вона найшвидше реагує на всі зміни в суспільній свідомості та відображає стан останньої, впливаючи на її фор-

мування. Саме в мові мас-медіа легко побачити нові тенденції в підходах до вивчення мови, які простежуються в сучасній лінгвістиці. Роль засобів масової інформації в сучасному суспільстві важко переоцінити. Вони мають потужний впливовий потенціал на стан суспільної думки, оскільки більшість своїх уявлень про світ людина одержує з газет і журналів. Характерні риси мас-медіа – їх публічність, тобто необмежене коло споживачів; непряма, розділена у просторі і часі взаємодія комунікантив; односпрямованість впливу від комунікатора до реципієнта, неможливість зміни їх ролей. Вивчення мови засобів масової інформації в останні роки набуло також особливої актуальності. Це зумовлено принаймні двома факторами: ситуацією функціонування літературної мови на рубежі століть і пріоритетною для сучасної лінгвістики тенденцією розглядати мовний матеріал з комунікативних позицій, з огляду на репрезентацію знання мови у свідомості людини і закономірності мовного спілкування.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

2.Ч.1110. Книжкові Інтернет-медіа в контексті культурної журналістики / Е. І. Огар // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 56-61. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Об'єкт дослідження – мережеві медійні ресурси, що продовж останнього десятиліття виконують професійну й водночас важливу соціокультурну місію: відображають і популяризують явища, події, факти сучасного літературно-видавничого процесу. В українському науковому дискурсі їх розглядають переважно як інструменти просування книжкової продукції або як платформу для літературної критики. Запропоновано осмислити феномен із журналістською назвою дискурсу їх розглядають переважно як інструменти просування книжкової продукції або як платформу для літературної критики. Запропоновано осмислити феномен із журналістською назвою дискурсу їх розглядають переважно як інструменти просування книжкової продукції або як платформу для літературної критики. Предмет дослідження – типологічні характеристики аналізованих медіа. Для розгляду обрано відомі, з міцною позицією на відповідному сегменті медійного ринку Інтернет-ресурси «ЛітАкцент», «Буквоїд», «Читомо», «БараБука, Простір української дитячої книги», «Букмоль» як такі, що спеціалізуються на літературно-книжковій проблематиці, не мали «друкованої історії» й були створені одразу як онлайн-медіа, розраховані на широку аудиторію, представлені як професіоналами, так і зацікавленими читачами. На основі аналізу елементів самоідентифікації та автопромоції, контенту, оцінок журналістів-оглядачів, виходячи із широкого узагальнювального розуміння концепту «книга» як семантичного еквівалента концепту «книжкова культура», обґрунтовано підстави вважати їх за галузеву належністю «книжковими». Розглянуто проблему ідентифікації мережевого дискурсу про літературні й книжкові артефакти як напрямку в культурній журналістиці, окреслено причини, що гальмують повноцінний розвиток цього напрямку в українській журналістиці, зацентовано на потребі його подальшого вивчення.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.Ч.1111. Медіазнавчі студії в євроінтеграційному дискурсі України: колект. монографія / В. Л. Іващенко, В. Є. Сошинська, Я. Є. Сошинська, О. В. Григоровська, З. І. Алфорова, М. А. Карась, О. А. Хамедова; ред.: В. Л. Іващенко. — Київ: Експрес-об'ява, 2022. — 199 с.: рис., табл. — укр.

Розкрито проблематику взаємодії наукового й освітнього дискурсів, зокрема в аспекті формування медіазнавства як нової галузі знання та його впровадження в освітній процес. Розглянуто засади освітньої політики ЄС та України у сфері медійної, інформаційної й цифрової грамотності населення. Досліджено термінологічну інституціоналізацію поняття «медіазнавство» та концептуальне моделювання предметної сфери нової галузі знання. Наведено загальну картину про медіакультуру як інформаційну основу медіазнавства у вимірах цифрових бібліотечних, архівних і музейних проєктів європейських країн. Охарактеризовано засади державної політики України у сфері медійної та цифрової грамотності населення. Зауважено, що формат медіазнавчих студій актуалізує також затребувану сьогодні проблематику медіакомунікацій, зокрема арткомунікації в аудіовізуальній сфері, та пресознавства як розділу медіазнавства, орієнтованого на цифровізацію суспільства та гендерні дискусії. Визначено нове місце друкованої періодики в системі засобів масової комунікації. Проаналізовано світові тенденції в медіа та сучасний український газетний ринок.

Шифр НБУВ: ВА858036

2.Ч.1112. Серіал та політичне шоу як нові форми політичної медіакомунікації / К. О. Темчур // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 14-19. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Під час передвиборчої кампанії 2019 р. в Україні одним з кандидатів було успішно використано серіал та політичне шоу. Мета роботи – описати використання серіалу та політичного шоу у передвиборчій кампанії й з'ясувати причини успішного застосування цих нових форм політичної медіакомунікації. Застосовано метод соціально-психологічного обґрунтування електоральної поведінки під впливом нетрадиційних форм політичної медіакомунікації. Теоретичною базою дослідження є теорії когнітивного дисонансу та когнітивної конгруентності, соціальної перцепції та каузальної атрибуції, а також соціокомунікаційна

модель «спіралі мовчання». Встановлено, що успіх використання серіалу та політичного шоу у передвиборчій кампанії зумовлено низкою чинників: наявністю соціальних очікувань у суспільстві, зміною парадигми, суспільним когнітивним дисонансом. З'ясовано, що за допомогою серіалу у свідомості виборців було сформовано образ В. Зеленського як успішного та демократичного президента, а також штучно створено уявлення про наявність відповідної думки більшості. За допомогою політичного шоу, у якому В. Зеленський виконував ролі президентів та інших політичних діячів, у глядачів створено переконання в тому, що його перемога на виборах є незворотною. Він здобув впізнаність у населення завдяки популярним серіалам та кінофільмам, що транслювали на телевізійному каналі, який є лідером серед населення за рейтингами та довірою. Ці дані підтверджують довготривалий вплив телебачення на результати виборів, а також вплив на них ЗМІ, що пов'язані з політичними партіями. Результати дослідження можуть бути використані під час планування політичних кампаній та у подальших дослідженнях впливу масмедіа на поведінку виборців.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.4.1113. Сторітеллінг як феномен сучасної комунікації / Т. А. Пода // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 102-107. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Проаналізовано феномен сторітеллінгу як сучасної комунікаційної технології у контексті індустрії сучасних цифрових медіа. Описано структурну та змістову складову специфіки мультимедійних історій. Також розглянуто контекст використання поняття «сторітеллінг», особливості та причини ефективності сторітеллінгу як способу передачі інформації. Проаналізовано причини актуальності цього методу організації мультимедійного контенту на сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, який ставить високі вимоги перед ергономікою інформаційних продуктів.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культур.

Див. також: 2.С.20, 2.С.31, 2.С.32, 2..С.45, 2.С.50, 2.С.51, 2.У.696, 2.Ф.728, 2.Ш.1124

Радіомовлення. Телебачення

2.4.1114. Висвітлення трагедії Голодомору (1932 — 1933) в актуальних програмах українських редакцій «Голосу Америки», ВВС, DW, радіо «Ватикан» і «Свобода» / І. М. Ципердок // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 75-82. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Проаналізовано роботу українських редакцій «Голосу Америки», ВВС, DW, радіо «Ватикан» і «Свобода», що традиційно висвітлюють тему Голодомору, розкриваючи різні сторони цієї трагічної події. Здійснено моніторинг матеріалів, у яких йдеться про чергову річницю Голодомору, з'ясовано, наскільки ефективно редакції змогли представити цю складну тему. Показано, що українські редакції закондонних радіостанцій повідомляли про Голодомор українського народу 1932 — 1933 рр., улаштований радянським режимом, упродовж усієї історії свого мовлення. Українські редакції радіо «Ватикан», «Голосу Америки», «Свободи» на десятки років стали голосом поневоленого українського народу, який у умовах окупації не мав змоги розповісти світу про пережитий геноцид. Завдяки їх програмам та матеріалам ця тема не розчиялася в загальному інформаційному потоці. Висвітлюючи 86-ту річницю вшанування жертв Голодомору 1932 — 1933 рр., українські редакції «Голосу Америки», ВВС, DW і радіо «Свобода» показали приклад усебічного розкриття складної історичної теми. Програми та матеріали, у яких аналізуються найбільша трагедія українського народу, мають на меті детально показати винуватців цього страшного злочину та жертв, що не мають бути забутими. Робота українських редакцій у цьому напрямі цілком відповідає найкращій світовій практиці, коли медіа допомагають суспільству усвідомити та зрозуміти жакливі сторінки свого минулого, щоби довідатись правду та рухатися в майбутнє. На тлі численних матеріалів про Голодомор, підготовлених українськими редакціями «Голосу Америки», ВВС, DW та радіо «Свобода» 2019 р., стала очевидно незначна активність вітчизняних ЗМІ в цьому напрямі. Українське суспільство, а разом з ним і медіасередовище, продовжує долати нелегкий шлях відновлення історичної пам'яті, встановлення причин національних поразок і трагедій, найбільшою з яких став геноцид українців у 1932 — 1933 рр.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.4.1115. Журналістські професії на радіо в епоху конвергентного мовлення / В. В. Костюк, Ю. В. Костюк, О. В. Усманова // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 48-55. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

У ході дослідження використано метод аналізу науково-джерельної бази з обраного питання, Інтернет-сайтів мовників (медіаконцерну «ТАВР Медіа» та Інтернет-станції «SKOVORODA»), спостереження. Радіомовлення, унаслідок своїх

природних особливостей, проходить певні періоди оновлення, еволюції та розвитку. Однією з причин прогресу є розвиток технологій, які безпосередньо пов'язані зі станціями. Для кінця минулого століття та двох десятих поточного характерні процеси універсализації та конвергентності, які надали змогу ЗМІ, радіо зокрема, набути тих рис, які раніше йому не були властиві: перегляд станцій, оперативний контакт між слухачами, спілкування з працівниками ефіру. Не могли не вплинути такі зміни на принципи формування та функціонування журналістських професій на радіо. По-перше, почали створювати медійні концерни, які у своїй структурі мали декілька мовників зі спільним керівництвом, майже ідентичними відділами на підприємстві, схожими принципами мовлення. По-друге, Інтернет-станції надали можливість своїм прихильникам виступати в ролі не лише слухача станції, а й глядача. З'ясовано, що адміністрація радіогрупи «ТАВР Медіа» має управління на всіх дирекціях мовників: директор радіогрупи, фінансовий керівник, комерційний (відповідає за продажі), маркетинговий директор (коло обов'язків — імідж бренду та промоушен), генеральний продюсер (керує музичним напрямом), керівник з регіонального розвитку, директори станцій. Сьогодні радіостанція має проводити активну діяльність та комунікацію зі своєю аудиторією, використовуючи месенджери, профайли в соціальних мережах. Відповідно, станції мають у своєму посадовому арсеналі особу чи групу людей, на яких покладено відповідальність за таку діяльність. Наприклад, вебмовник «SKOVORODA» має в штаті людину, на якій цілком відповідальність за ІТ-контент. Основні обов'язки цього працівника такі: робота із соціальними мережами, наповнення сайту, робота з е-поштою. Станції радіогрупи «ТАВР Медіа» («Мелодія FM», «Радіо Relax», «Radio Rocks», «Русское радио в Україні», «KISS FM» та «XIT FM») в арсеналі також мають новітні професії: голова диджитал відділу (розвиток бренду в цифровій площині), трафік-менеджер (планує радіорекламу та комерційний диджитал-напрямок), системний адміністратор. Здійснено порівняльний аналіз професій радіомовників, які входять до концерну «ТАВР Медіа» та вебмовника «SKOVORODA», а також українських Інтернет-радіомовників. Результати дослідження можуть бути використані для подальшого вивчення радіожурналістики, викладання відповідної теми в межах навчання студентів журналістики, медіабізнесу, менеджменту.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.4.1116. Озвучування в телевізійному виробництві: теоретичний аспект / А. І. Тернова, Д. С. Швецов // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 127-131. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто основні підходи до такого виду перекладу іноземного контенту на телебаченні, як озвучування. Проаналізовано особливості професійного підходу до справи, а також класифіковано основні терміни, що використовують у повсякденній роботі з різними типами аудіовізуального перекладу. Продемонстровано, що такі чинники, як «ліп-синк», «войс-овер», «екстралінгвістика» тощо, широко використовують у практичній діяльності над озвучуванням, вони відіграють важливу роль у процесі майже будь-якого перекладу. Проаналізовано наукові праці таких фахівців, як В. Горшкова, С. Кузмічов, М. Савко, Т. Черняєва та ін. Завдяки цьому виявлено основні етапи процесу роботи над озвучуванням. Проаналізовано й інші типи перекладу, як-от: субтитрування, дублювання, синхронний переклад та закадрове озвучування. Виявлено основні відмінності перекладу для субтитрування та перекладу для дублювання, а також наведено основні приклади адаптації перекладу для країни з відмінними культурними особливостями на основі аудіовізуального контенту. Розкрито основні компетенції, які потрібні для здійснення перекладу: уміння сприймати іншомовну лексику на слух, уміння відокремлювати головне від другорядного, знання системних еквівалентів і вміння витягувати їх, володіння арсеналом ситуативних ідіом, правильна вимова та навички диктора. Поєднано думки різних науковців та виведено основне поняття «дублювання аудіовізуального контенту» — міжмовна передача змісту, яка є одним із найпоширеніших видів перекладу кінопродукції, відеофільмів та телевізійної продукції. Також під цим поняттям розуміють особливу техніку запису, що надає змогу замінювати звукову доріжку фільму із записом оригінального діалогу звуковою доріжкою із записом діалогу мовою перекладу.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.4.1117. Проблеми тематичного й жанрового наповнення інформаційних програм регіональних телеканалів / О. Л. Чубук // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 83-89. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Для встановлення сутнісної картини стосовно діяльності інформаційних програм регіональних телеканалів застосовано метод порівняльного аналізу, завдяки складовим якого — аналогії, аналізу й синтезу — через зіставлення окремих явищ і процесів (з метою їх кількісної та якісної характеристики) виявлено спільне й відмінне у підходах, організації роботи, стилі телеканалів Одеської, Полтавської, Сумської та Чернівецької обл. Базуючись на тому, що порівнянню підлягає априорі відмінне, предметом дослідження стали телеканали як приблизно однакові, так і різні за своїми технічними потужностями, ресурсними

можливостями — телеканали обласного й міського рівнів. Встановлено, що дослідженим регіональним телеканалам бракує системності, завбачливості у складанні верстки, її структуруванні, визначенні головної теми дня, цілісного бачення інформаційної картини дня, нових способів подачі, творчого підходу у виборі стилю новинної програми, що негативно позначається на жанровому розмаїтті, широті тематичної палітри. Причиною цього є, з одного боку, недостатні фінансово-економічні можливості, а з іншого — відсутність креативності, бажання щось змінювати у своєму стилі роботи, пошуку нового. У низці випадків вирішальними чинниками є масштаб телеканалу, чисельність співробітників, рівень ресурсного забезпечення. Регіональні телеканали й регіональні ЗМІ загалом на разі функціонують в умовах неймовірної конкуренції на ринку інформаційного впливу, суттєвого, у разі збільшення контенту, тематичної пропозиції, в умовах розширення кола комунікаційних майданчиків, джерельної бази. Тематичне наповнення, жанрове розмаїття — своєрідні маркери в роботі регіональних телеканалів. Вчені в Україні і поза її межами продовжують наукові розвідки із зазначених питань. Разом з тим, існує потреба в дослідженнях, які стосуються діяльності регіональних ЗМІ, насамперед з огляду на важливість виявлення резервів у роботі новинних редакцій. Новизна дослідження — у зіставленні діяльності з визначених напрямів як схожих, так і відмінних за своєю організаційною структурою, чисельністю, широтою покриття ефірним сигналом телеканалів. Практичне значення дослідження полягає в тому, що невеликі, міського масштабу телеканали зазвичай не потрапляють у коло загальнонаціональних моніторингів, які проводять медійні громадські організації, вони не проводять власних моніторингів. Сформульовані висновки й рекомендації можуть слугувати підставою для внесення телерадіоорганізаціями, а саме редакціями інформаційних програм певних коректив у свою роботу.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.Ч.1118. Соціальна детермінація телевізійної fashion-журналістики / В. М. Супрун // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1. — С. 24-28. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета дослідження — аналітико-синтетичне студіювання телевізійної репрезентації сучасної fashion-журналістики та її соціального впливу на масову аудиторію. Реалізація мети вможливлено завдяки загальнонауковим (аналіз і синтез) та спеціально-науковим методам журналістикознавства (описовий, компаративний), що сукупно виформовують уявлення про телевізійну журналістику моди ХХІ ст. З'ясовано, що валідним інструментом слугує сучасне телебачення, яке забезпечує повномасштабну осяжність тих чи інших fashion-тенденцій. Впливові фактори моди й журналістики разом виконують формотворчу функцію: зробити з особистості повноцінного члена соціуму, з усіма його зовнішніми виявами та внутрішніми показниками. Тому синтезований формат fashion-журналістики, асимілювавши ознаки обох галузей, попри розважальний характер контенту, має важливий соціальний імпульс і стає не просто об'єднаним конструктом у суспільстві, а й забезпечує можливість співтворення в межах певного соціуму. Виділено п'ять основних соціальних функцій, які виконує телевізійна fashion-журналістика: інформаційно-адаптаційну, соціально-групуєчу, соціально-збалансовуючу, соціально-світоглядну, соціально-виховну. Уперше визначено соціальну значущість fashion-журналістики, її вплив на масову аудиторію в проєкції на суспільно-еволюційний поступ. Сформульовані в ході дослідження висновки розширяють уявлення про сучасну українську телевізійну fashion-журналістику, виформовують бачення її соціальної місці.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

2.Ч.1119. Chronicles of affirmation of the image of Ukrainians in the North American multicultural media space (1930 — beginning of 1931) / Т. Hirina, N. Zykun // Держава та

регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 28-34. — Бібліогр.: 32 назв. — англ.

Методологічна база проведеного дослідження ґрунтується на використанні методів моніторингу й аналізу документів; узагальненні результатів якісно-кількісного аналізу первинних і вторинних відомостей. Відбір для аналізу архівної періодики здійснено за хронологічним принципом 1930 р. — початок 1931 р. На першому етапі проведено якісний аналіз, який надалі поглиблено логічним дослідженням змісту радіопрограм, відслідковуванням трансформаційних процесів у радіомовленні, спричинених еволюцією уявлень про фінансування таких ініціатив, доступу до них місцевих жителів, жанрового оформлення тощо. Викладено основні передумови створення перших періодичних українських годин у мультикультурному радіопросторі США. Проаналізовано суспільну дискусію в галузі, стан розвитку технічного забезпечення прийому радіосигналу, умов доступу до нього та якості прослуховування. Охарактеризовано зміст таких ініціатив, їх контент, хронометраж, музичне та жанрове оформлення. Наголошено на значенні єдності громади та виробленні спільної конструктивної позиції щодо вирішення важливих суспільних питань, зокрема в частині організаційно-фінансового забезпечення національних музичних радіогодин. Встановлено, що попри складнощі організаційного характеру громади українців змогли представити світові, а найважливіше усвідомити самі потребу в оформленні національних презентаційних медіамайданчиків, які вигідно позиціонували б їх серед інших народів. Уперше документально досліджено ретроспективу формування закордонного українсько-мовного медіапростору в контексті радіовиробничого процесу початку ХХ ст. Широкий потенціал використання результатів дослідження не обмежується науковим дискурсом, а є важливим документальним свідченням високої організації та розвитку української громади у світі та розгалуженості її медійної структури.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

Див. також: 2.С.41, 2.С.48

Музейна справа. Музеєзнавство

2.Ч.1120. Генеза експозиційного середовища музею: від витоків до сучасності: монографія / Т. О. Бегаль; Київський нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ: Вид. центр КНУКІМ, 2022. — 198 с.: рис. — Бібліогр.: с. 152-170. — укр.

Досліджено проблематику теоретичного осмислення експозиційного середовища музею та висвітлено практичні аспекти його організації. Розкрито основні етапи розвитку музейної експозиції в умовах культурних, історичних, політичних, цивілізаційних трансформацій і соціокультурних змін. Проаналізовано еволюцію експозиційного середовища музею від найдавніших часів до сьогодення. Застосування комплексного підходу в дослідженні музейної експозиції обґрунтовано за допомогою принципу її інтегрального вивчення та дослідження. Зокрема, формування та розвиток музейної експозиції розглянуто в тісному взаємозв'язку із загальним розвитком практичної складової музейної галузі, становленням методів і принципів організації експозиційного середовища музею, розвитком сучасних інноваційних методів експозиційної практики. Розглянуто сучасний практичний досвід проєктування експозицій у контексті розвитку цифрового суспільства. З'ясовано роль і значення імплементації технології віртуальної та доповненої реальності в експозиційну практику. Особливо розглянуто вітчизняні та зарубіжні практики організації експозиційного середовища в умовах цифровізації.

Шифр НБУВ: ВА858236

Філологічні науки

(реферати 2.Ш.1121 — 2.Ш.1148)

2.Ш.1121. Маркетингові аспекти функціонування літературних конкурсів та премій / О. В. Бондар // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 90-94. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Охарактеризовано важливі аспекти функціонування літературних премій, конкурсів і рейтингів, що належать до маркетингового комплексу видавництва. Для цього проаналізовано й узагальнено поширені концепції літературних премій і конкурсів як інструментів видавничої промоції. Виокремлено ключові характеристики літературно-видавничих змагань, а також окреслено коло питань щодо ефективності їх функціонування в українських реаліях. Обґрунтовано, що премії та конкурси в літературі є дієвим маркетинговим інструментом, спрямованим на задоволення багатьох потреб видавця одночасно, їх можна вважати некомерційною формою капіталу. Наголошено, що на економічний успіх видання впливає здобуття автором літературної нагороди. З'ясовано, що книжкова премія активізує попит на книгу, а літературний конкурс є інструментом відстеження реакції читачів на майбутнє видання. Премії та конкурси можна розглядати як спосіб ведення маркетингового діалогу із цільовою аудиторією. Акцентовано на інформаційному супроводі літературних національних і міжнародних премій і конкурсів, який привертає увагу до видання та формує інтерес. Літературну премію розглянуто як спосіб дослідження трендів і їх змін, ознайомлення з популярними жанрами серед цільової аудиторії, оскільки фіксує поточний вибір сучасних читачів. Зазначено, що конкурси формують конкурентне письменницьке середовище, спонукають до вдосконалення літературної майстерності, надають базу нових творів і авторів, сприяють авторитету видавця й підвищують продажі видань. За допомогою проведення літературного конкурсу можна попередньо дослідити реакцію читачів на певний твір, а потім використати одержані дані для видавничої стратегії.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.Ш.1122. Тенденції дидактичної підготовки магістрів-філологів в університетах країн Вишеградської групи: монографія / Г. П. П'ятакова; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. — 495 с. — Бібліогр.: с. 392-436. — укр.

Проаналізовано тенденції професійної підготовки магістрів філологічних спеціальностей в університетах країн Вишеградської групи з періоду становлення спільноти по сьогоднішній час. Досліджено суть і обґрунтовано доцільність реалізації у підготовці філологів таких наукових підходів, як компетентний, системний, філософії людиноцентризму як основи формування суб'єктно-суб'єктного навчального середовища. Розроблено методичку вивчення зарубіжного досвіду підготовки магістрів філологічних спеціальностей в університетах Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини. Виділено та охарактеризовано моделі змісту підготовки магістрів в університетах В 4. Структуровано дидактичну підготовку філолога та виділено її складові. Зроблено порівняльний аналіз важливих освітніх тенденцій країн В 4 та виявлено і проаналізовано довгострокові загальні, провідні та концептуальні тенденції професійної підготовки магістрів філологічних спеціальностей. Виокремлено загальні та пріоритетні тенденції підготовки магістрів-філологів в університетах країн в порівнянні з тенденціями української вищої школи. Висвітлено стан професійної підготовки магістрів-філологів в університетах України у світлі компетентнісного підходу.

Шифр НБУВ: ВС69484

Див. також: 2..С.36, 2..Ш.1143

Окремі філології

2.Ш.1123. Лінгвальний та екстралінгвальний аспекти комунікації в мультикультурному середовищі Закарпаття: монографія / ред.: Ю. М. Бідзіля, Г. В. Шаповалова, Я. М. Шебештян; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». — Ужгород: РІК-У, 2021. — 625 с. — укр.

Здійснено спробу багатоаспектного осмислення лінгвальних та екстралінгвальних складових комунікації на матеріалі українстики, загалом славистики, гунгаристики, літературознавства, перекладознавства, масмедіа з урахуванням особливостей Закарпаття як прикордонного мультикультурного регіону. Розглянуто деякі зумовлені просторово-часовими обставинами риси живо-розмовної (діалектної, побутової), художньо-образної (фольк-

лорної, літературної), масової публіцистичної (газетно-журнальної, телевізійної, онлайнної тощо) комунікації. Увагу приділено діалектній фраземіці як репрезентанту особливостей мовлення закарпатців. Здійснено етнолінгвістичний аналіз мікротопонімів басейну р. Уж (Великоберезнянський, Перечинський, частково Ужгородський райони Закарпатської області). Досліджено пропріальну лексику в міжслов'янському дискурсі (на матеріалі української, чеської та словацької мов). Враховуючи досвід угорських, українських і міжнародних науковців, розглянуто поняття двомовності, описано шляхи розвитку білінгвізму, види двомовності в угорській громаді Закарпаття. Подано інформацію про замовляння та магичні ритуали як специфічні способи вираження лінгвального та екстралінгвального аспектів комунікації. Проведено компаративні дослідження модерних і постмодерних слов'янських літератур. Висвітлено становлення та розвиток періодики на Закарпатті як чинник формування етнонаціональної комунікації. Розкрито особливості відображення місцевого колориту в сучасних закарпатських медіатекстах. Розглянуто кризові комунікативні процеси мультикультурного Закарпаття крізь призму загальноукраїнських медіа.

Шифр НБУВ: ВА857815

Мовознавство

2.Ш.1124. Гендерована мова в газетному й телевізійному просторі України: сучасне бачення / С. С. Остапчук // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 139-143. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розкрито родову диференціацію іменників на позначення осіб у сучасному газетному й телевізійному просторі; висвітлено питання щодо використання гендерованих закінчень у мовній практиці засобів масової комунікації; визначено, що від більшості назв професій можна утворити форми для чоловічої та жіночої статі. Наголошено на доцільності використання жіночого та чоловічого роду або спільного роду замість загального чоловічого. Розглянуто питання гендеру в мовній комунікації. Відображено різні підходи до гендерних теорій: соціологічний, лінгвістичний. Доведено загальну тенденцію гендерного підходу до соціокультурної дійсності: називаючи фемінітиви й маскулінітиви, соціальні ролі та процеси, надавати їм точності, експресивності. Визначено дві групи фемінітивів: перша — іменники, які називають жінок за різними параметрами: родинними зв'язками, національністю, професією, посадою тощо. Друга група фемінітивів — це іменники, які називають самок тварин. Встановлено, що засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні громадської думки, оцінюванні подій, впливають на створення образів сучасних чоловіків і жінок, формують стереотипи щодо статі. Виявлено, що найпродуктивнішим є суфікс -к-, за допомогою якого сьогодні утворюють найбільше фемінітивів інновацій, суфікс -іц- другий за словотворчою продуктивністю, суфікс -ин- створює фемінітиви від чоловічих основ на -ець, -лог або на приголосний. Відображено, що в новому правописі затверджено використання фемінітивів і найпродуктивніші моделі їх утворення. З'ясовано, що найбільш перспективним і обґрунтованим напрямом аналізу особливостей чоловічого та жіночого мовлення є вивчення тактик мовної поведінки чоловіків і жінок у різних комунікативних ситуаціях з урахуванням культурної традиції конкретного суспільства.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

2.Ш.1125. Документна лінгвістика та редагування документів: навч. посіб. / Г. П. Лукаш, Л. А. Чередник; Донецький нац. ун-т ім. В. Стуса, Нац. ун-т «Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка». — Вінниця: Твори, 2020. — 278 с.: іл. — Бібліогр.: с. 271-278. — укр.

Висвітлено сучасні уявлення про мовні параметри документів в аспектах сучасної документної лінгвістики. Представлено матеріал з історії українського документа, з теорії та практики навчального курсу, проаналізовано особливості використання мовних засобів у різних типах ділових документів, а також подано актуальні практичні рекомендації з редагування документів. Особливу увагу у посібнику приділено базовому поняттю документної лінгвістики — документному тексту.

Шифр НБУВ: ВА858290

2.Ш.1126. Метод частинимовної розмітки на основі квазі-флексій / М. Ю. Дубок, В. В. Циганок // Реєстрація,

зберігання і оброб. даних. — 2020. — 22, № 3. — С. 96-106. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Якість рекомендацій, що надаються як результат застосування систем підтримки прийняття рішень (ППР), значною мірою залежить від якості та достовірності знань, наданих експертами. Вирішення задачі автоматичного визначення неоднозначності у текстових формулюваннях експертів є беззаперечним кроком до підвищення достовірності знань та адекватності моделей, на основі яких здійснюється ППР. Більшість підходів до автоматичного визначення неоднозначності спираються на використання частиномовної розмітки як першого етапу аналізу при визначенні неоднозначності. Запропоновано метод автоматичної частиномовної розмітки на основі квазіфлексій (змінюваних складових слова), точність якого є співмірною з наявними реалізаціями підходу на основі правил. До переваг підходу на основі правил відносяться: значне зменшення необхідного обсягу інформації, нескладне впровадження вдосконалень аналізатора та висока ступінь портативності компонентів (правил, лексики, квазіфлексій, винятків).

Шифр НБУВ: Ж16550

2.Ш.1127. Побудова направлених зв'язаних мереж термінів із застосуванням Part-of-speech tagging / О. О. Дмитренко // Реєстрація, зберігання і оброб. даних. — 2020. — 22, № 4. — С. 47-55. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розглянуто новий метод побудови термінологічних онтологій у вигляді мереж із ключових термінів (ключових слів і словосполучень) текстів, що змістовно пов'язані з певною предметною галуззю. Виокремлення ключових слів і словосполучень із тематичних текстових потоків і подальша побудова спрямованої зв'язаної мережі термінів здійснюються на основі застосування більш широкої обробки природної мови, що базується на розбитті на частини мови (Part-of-speech tagging). Комп'ютерну обробку текстових корпусів і побудову спрямованих зв'язаних мереж термінів наведено у вигляді цілісної методики. Показано апробацію запропонованої методики на прикладі відомої народної європейської казки «Little Red Cap» і побудовано спрямовану зв'язану мережу зі слів і словосполучень, які відповідають окремим ключовим поняттям у досліджуваному творі.

Шифр НБУВ: Ж16550

2.Ш.1128. Порівняльна граматики класичної китайської мови ВЕНЬЯНЬ та сучасної літературної китайської мови ПУТНХУА: [посібник] / Д. О. Карпека. — Вінниця: Нова Книга, 2022. — 504 с.: табл. — Бібліогр.: с. 460-504. — укр.

Представлено посібник, який є першою українською систематичною порівняльною граматикою класичної китайської мови веньянь і сучасної літературної китайської мови путнхуа, яку розраховано на осіб, що освоїли базовий нормативний курс сучасної китайської мови. Зазначено, що в основу матеріалу "Граматики" покладено, з одного боку, мову сучасної китайської преси та літератури, а з іншого боку, мову класичних текстів на веньяні — Менцзи, Лунь Юй, Дао де цзін, Ши цзін, Мо-цзи, Ши цзі, у меншій мірі — Сунь-цзи бінфа, Чжуан-цзи, а також низки інших відомих творів.

Шифр НБУВ: ВС69612

2.Ш.1129. Трансформація підходів до навчання іноземних мов у ЗВО: традиції та інновації: колект. монографія / В. В. Безлюдна, Р. О. Безлюдний, О. С. Комар, О. С. Комар, С. П. Шумаєва; ред.: І. О. Білецька; Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. — Вінниця: Твори, 2021. — 141 с.: табл. — укр.

Висвітлено проблему трансформації підходів до навчання і викладання іноземних мов в традиційному та інноваційному аспектах. Науковим дослідженням охоплено освітні реформи і підходи до іншомовної підготовки студентів у вищій школі. Проаналізовано інноваційні підходи до професійної підготовки та неперервного професійного розвитку вчителів англійської мови; зміни підходів до навчання і викладання іноземних мов для дітей з особливими освітніми потребами у США. Звернено увагу на європейський досвід використання інноваційних підходів у процесі неперервного професійного розвитку вчителів англійської мови.

Шифр НБУВ: ВА858524

2.Ш.1130. Evaluating text coherence based on the graph of the consistency of phrases to identify symptoms of schizophrenia / А. Крамов // Реєстрація, зберігання і оброб. даних. — 2020. — 22, № 1. — С. 62-71. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Процес виявлення симптомів ментальної хвороби та розрізнення її підтипу є складним процесом, що потребує відповідної кваліфікації фахівця. Аналіз мовлення пацієнтів є складовою процесу діагностування симптомів шизофренії: бідність мовлення, відсутність постійного фокусу на темі мовлення, постійне застосування метафор тощо. Таким чином, застосування методів обробки природної мови надає можливість створювати допоміжні інструменти діагностики ментальних захворювань. Одним із зазначених симптомів є некогерентне мовлення пацієнта — відсутність тематичного зв'язку між елементами тексту. У зв'язку з відсутністю достатньої кількості даних пацієнтів (зазвичай, до 100 зразків), застосування методів машинного навчання для виявлення некогерентного мовлення та інших симптомів менталь-

ного захворювання на основі аналізу транскрипції діалогів пацієнтів є неефективним. Здійснено порівняльний аналіз сучасних методів виявлення симптомів шизофренії та біполярного розладу на основі оцінки когерентності тексту. Розглянуто інші лінгвістичні характеристики тексту, що можуть свідчити про симптоми ментального захворювання. Враховуючи переваги та недоліки розглянутих методів, запропоновано метод оцінки когерентності тексту на базі графа узгодженості словосполучень. Запропонований метод здійснює оцінку когерентності тексту як семантичної цілісності; крім того, додатково розраховується зв'язність тексту на основі аналізу спільних термінів і наявності кореферентного зв'язку. За допомогою використання автономного веб-серверу Stanford CoreNLP виконано попередню обробку англомовних текстів: токенизацію, екстракцію словосполучень, пошук кореферентних об'єктів. Після формування векторів ознак виконано навчання моделі-класифікатора з метою подальшого аналізу впливу кожної характеристики тексту на класифікацію вхідних даних.

Шифр НБУВ: Ж16550

Див. також: 2.Т.85, 2.У.307

Східнослов'янські мови

Українська мова

2.Ш.1131. Підготовка майбутнього вчителя української мови і літератури: інтеграція проекту IREX «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» / М. М. Ячменник // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 2). — С. 113-118. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто інтегративний підхід щодо реалізації проекту IREX «Вивчай і розрізняй: інфо-медійна грамотність» у межах професійної підготовки майбутнього вчителя української мови і літератури. Доведено вияв потреби у підготовці вчителя української мови і літератури, який уміє працювати з медіатекстами, уміло здійснює відбір безпечної та критично осмисленої медіаінформації, створює медіатексти/медіапродукти, творчо використовує їх на уроках, у гуртковій роботі, зумовлений появою інфо-медійної компетентності у низці нормативно-правових документів, аналізом шкільних програм. Мета дослідження зумовила вибір взаємопов'язаних методів, зокрема — теоретичних: теоретичного аналізу наукової літератури та нормативних документів, синтезу, порівняння, узагальнення та систематизації одержаних даних; емпіричних: педагогічне спостереження, аналіз досвіду роботи тощо. Здійснено огляд наукових напрацювань щодо понять грамотність, інфо-медійна грамотність, медіаграмотність. На прикладі дослідно-експериментальної роботи, яка здійснюється у Сумському державному педагогічному університеті ім. А. С. Макаренка окреслено окремі аспекти підготовки майбутніх учителів української мови і літератури та інтеграції проекту IREX «Вивчай і розрізняй: інфо-медійна грамотність» на трьох етапах: мотиваційній (1 курс — інтеграція змісту інфо-медійної грамотності у гурткову роботу); дослідницькій (2 — 3 курс — уведення інформації про інфо-медійну грамотність у зміст мовних, методичних, спеціальних варіативних освітніх компонентів); інтегративній (4 курс — оволодіння культурою роботи з медіатекстами, створення власних медіатекстів/медіаосвітніх продуктів). Здійснено огляд інтегративного підходу до реалізації проекту IREX «Вивчай і розрізняй: інфо-медійна грамотність» у межах професійної підготовки майбутнього вчителя української мови і літератури.

Шифр НБУВ: Ж101424

2.Ш.1132. Словник власних імен поетичних текстів Василя Стуса. Т. 1 / Е. О. Кравченко; Донецький нац. ун-т ім. В. Стуса. — Б. м., 2020. — 287 с.: іл. — укр.

Зібрано й прокоментовано власні імена поезій В. Стуса, які ввійшли до поетичних збірок «Зимові дерева», «Веселий цвинтар», «Круто-верть», а також оніми поетичних творів, не включених автором до збірок. Систематизовано та упорядковано за певними принципами власні імена текстів Василя Стуса (поезії, публіцистика, епістолярій). Проведений аналіз (лінгвістичний, стилістичний, поетонімологічний, літературознавчий, історико-культурний) Стусівського слова актуальний як для стусознавства (психологія творчості, філософсько-етичне підґрунтя творчості та ін.), так і для мовознавства (мовна картина світу, лінгвосоціумне портретування особистості та ін.).

Шифр НБУВ: В359040/1

2.Ш.1133. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / І. В. Сабадош; Ужгородський національний університет. — 2-ге вид., змін. і допов. — Ужгород, 2021. — 597, [1] с. — Бібліогр.: с. 14-17. — укр.

Наведено понад 22,2 тис. діалектних слів (не враховуючи переважної більшості фонетичних варіантів), записаних автором протягом останніх чотирьох десятиліть у говірці мараморського типу закарпатського діалекту. Зазначено, що більшість реєстрових слів супроводжується ілюстраціями зі зв'язного мовлення, а також прислів'ями, приказками, загадками, уривками з народних

пісень і зразками інших видів усної народної творчості. Подано фраземи, складено назви.

Шифр НБУВ: ВС6942

2.Ш.1134. Словник лемківської говірки: до 100-річчя з дня народж. / П. С. Пиртей; упоряд.: Л. Тхір. — Львів: Левада, 2020. — 378, [1] с. — укр.

Представлено розмаїття лексики лемківського говору — одного з архаїчних говорів карпатської групи південно-західного наріччя. Вміщено слова, словосполучення та стійкі звороти, що відтворюють особливості побуту, господарської діяльності та культурної спадщини її носіїв, репрезентують специфічні риси говору, не властиві іншим українським діалектам.

Шифр НБУВ: СО38306

Германські мови

Англійська мова

2.Ш.1135. Конверсиви в сучасній англійській мові: структурно-семантичні, функційні і лінгвокреативні аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Т. В. Рубанець; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці, 2021. — 20 с.: табл. — укр.

Вивчено структурно-семантичні, функційні та лінгвокреативні особливості конверсивів у сучасній англійській мові. Висвітлено ключові теоретико-методологічні підходи до явища конверсії, описано історію дослідження конверсії на різних етапах розвитку лінгвістичної думки. Прослідковано особливості трактування конверсії в річчій системно-структурній та комунікативно-функційній лінгвістичних парадигм. На основі структурно-семантичного аналізу охарактеризовано структурні особливості конверсивів, семантику твірних і похідних слів у складі іменникових, прикметникових і дієслівних конверсивних пар, виокремлено моделі конверсії в англійській мові та виявлено регулярні семантичні переходи між твірними й похідними словами. Встановлено взаємозв'язки конверсії із синонімією, описано співвідношення конверсії та полісемії. Розглянуто роль семантичної аналогії як способу утворення конверсивів. Описано місце та роль конверсивів-неологізмів у відображенні мовної картини світу. Виокремлено та розподілено конверсиви-неологізми другої половини ХХ — початку ХХІ ст. за тематичними групами (наука й новітні технології, освоєння космосу, медицина і спорт, військова справа, політика та соціальна сфера, побут), установлено кількісні характеристики їх уживання в текстах художньої прози та публіцистики.

Шифр НБУВ: РА451629

2.Ш.1136. Практичний курс англійської мови: навч. посіб. / Ю. П. Бойко, О. В. Смель, Ю. А. Купчинина, О. В. Сергеева, В. Б. Крамар, О. О. Мацюк, Д. Е. Дмитрошкін; ред.: Ю. П. Бойко; Хмельницький нац. ун-т. — Хмельницький: ХНУ, 2022. — 261 с. — Бібліогр.: с. 222-223. — укр.

Вміщено матеріал, який поєднує в собі автентичні, стилістично-різноманітні тексти та завдання, надає унікальну можливість організації як аудиторної, так і самостійної творчої роботи учнів з формування пасивних та активних видів діяльності у навчальному процесі. Видання розраховано на розвиток навичок усного та писемного мовлення у результаті оволодіння мовленнєвими зразками, які містять нові лексичні та граматичні явища, а також на більш глибоке вивчення окремих аспектів англійської мови, передбачених робочою програмою. Одночасно надає змогу закріпити навички використання словникових одиниць із тематичного словника. Викладено оригінальні зразки англійської та американської прози, де описано певні явищами, що є характерними для побуту, традицій та способу життя американців та англійців. В основу покладено тематичний принцип. Викладено сім уроків: 1. Careers and Professions; 2. Travelling; 3. Holidays and Festivals; 4. Sports; 5. Shopping; 6. Food. Meals; 7. Medicine. Матеріал націлено на формування у студентів базового комплексу знань та вмінь практичного володіння англійською мовою для вирішення фахових завдань: уміння передавати зміст прослуханого чи прочитаного англомовного тексту, застосовуючи вивчені структурні елементи мовлення; ефективно спілкуватися у різних сферах та комунікативних ситуаціях, пов'язаних із темами про кар'єру та професії людей, подорожі, свята та фестивалі, спорт, відвідування магазинів з метою покупок, продукти та їжу, а також медицину; уміння орфографічно правильно писати лексичні одиниці активного словника та перекладати з української мови на англійську й навпаки речення, тощо. Тексти супроводжено вправами як лексичного, так і граматичного характеру.

Шифр НБУВ: ВА858101

2.Ш.1137. Професійна англійська мова. Інформаційні технології: навч. посіб. / К. В. Олександренко, О. С. Пасічник, О. О. Пасічник, Ю. В. Якимчук; Хмельницький нац. ун-т. — Хмельницький: ХНУ, 2022. — 212 с. — Бібліогр.: с. 211. — укр.

Запропоновано розробки для здобувачів освіти за галузями знань «Інформаційні технології», «Автоматизація та приладобудування» та іншими дотичними галузями. Вміщено завдання, спрямовані на розвиток навичок читання автентичних текстів за

фахом, критичного мислення, лексичної компетентності, бізнес-комунікації, розвитку монологічного та діалогічного мовлення тощо. Зміст сконструйовано на засадах компетентнісної парадигми відповідно до положень комунікативно-діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів. Викладено спектр тем для професійного спілкування фахівців у сфері ІТ. Висвітлено теми, пов'язані з функціонуванням комп'ютерних мереж, хмарних платформ, а також дотичні до них питання безпеки та захисту особистих і корпоративних даних. Кожна тема становить завершений дидактичний блок, у межах якого презентовано необхідний термінологічно-понятійний апарат, текстові матеріали, які висвітлюють різні аспекти конкретної теми, а також вправи та завдання, зорієнтовані на використання нового фактичного та мовленнєвого матеріалу в комунікативній діяльності. Передбачено не лише ознайомлення студентів із фактичним матеріалом, але й виконання завдань на підстановку, доповнення, пошук правильних відповідей. Зазначено, що даний підхід слугуватиме додатковим засобом для тренування мовного та мовленнєвого матеріалу, сприятиме розвитку мовної здогадки, формуватиме уміння орієнтуватися в тестовому масиві та вибудовувати логічні зв'язки. Дотекстові та післятекстові вправи та завдання зорієнтовано на активізацію аналітичних здібностей та критичного мислення студентів, залучення власного досвіду, висловлення власної обгрунтованої думки.

Шифр НБУВ: ВА858104

2.Ш.1138. Професійна підготовка майбутніх учителів англійської мови засобами дистанційного навчання в університетах Республіки Польща: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / А. П. Штепура; Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Охарактеризовано стан розвитку дистанційної освіти в Республіці Польща. На основі аналізу психолого-педагогічних засад професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови з'ясовано необхідність адаптації дидактичного процесу до потреб сучасних студентів, представників нової генерації — покоління Z. Обгрунтовано організаційно-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови засобами дистанційного навчання, охарактеризовано модель організаційно-педагогічного забезпечення цього процесу. Здійснено порівняння освітніх професійних програм підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Республіки Польща й у закладах вищої освіти України, виявлено спільні та відмінні характеристики змісту, структури, обсягу дистанційних видів і форм навчання. Розроблено науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови у закладах вищої освіти України на трьох рівнях: державному, закладу вищої освіти, викладач — студент.

Шифр НБУВ: РА451602

2.Ш.1139. English lexicology: tutorial / О. Л. Ілієнко, І. А. Камієнєва, Ye. S. Moshtagh; О. М. Бекетов National University of Urban Economy in Kharkiv. — Kharkiv: O. M. Beketov NUUE, 2020. — 217 p. — Бібліогр.: с. 215-217. — укр.

Представлено посібник, заснований на серії лекцій з англійської лексикології для студентів, які вивчають англійську мову, а також для широкого кола читачів, які хотіли б одержати інформацію щодо лексичних джерел сучасної англійської мови. Основну увагу звернено на основні знання з англійської лексикології, які нададуть студентам можливість проводити подальші дослідження з питань, які їх цікавлять у цій сфері. Зазначено, що у частині I «Основи англійської лексикології та лексикографії» містяться стислий теоретичний огляд теорії лексикології та основних проблем, пов'язаних із словником англійської мови, із стислими визначеннями усіх суттєвих питань, частина II «Практичні тести та вправи» містить вправи та тести, які покликані допомогти студентам зрозуміти, як те чи інше мовне явище в галузі англійської лексикології реалізується у практичному дослідженні.

Шифр НБУВ: ІВ229757

2.Ш.1140. Professional English for the students of economics: textbook / О. Л. Ілієнко, Ye. S. Moshtagh; О. М. Бекетов National University of Urban Economy in Kharkiv. — Kharkiv: Publ. House I. Ivanchenko, 2020. — 373 p.: ill. — Бібліогр.: с. 370-373. — англ.

Представлено підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, якого спрямовано на ґрунтовне засвоєння англійської мови професійного спрямування у сфері економіки. Побудовано розділи підручника таким чином, щоб студент мав змогу зосередитися на таких видах діяльності, як читання, виконання лексико-граматичних вправ, а також аудіювання автентичних ресурсів, які спрямовані на розвиток усного мовлення у професійному контексті. Надано комплекс завдань, які спрямовано на розвиток конкурентоспроможності майбутнього фахівця економічної галузі та завдання, що націлено на удосконалення у студентів навичок міжкультурної професійної комунікації, а також додаткові завдання для засвоєння вивченого навчального матеріалу як на практичних заняттях, так і самостійно роботі студентів.

Шифр НБУВ: ІВ229752

Німецька мова

2.Ш.1141. **Deutschsprachige Landeskunde: Lehrwerk** / Ю. С. Кійко, О. В. Найдеш; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. — 94, [1] с.: іл. — Бібліогр.: с. 94. — укр.

Складено відповідно до освітніх програм «Німецька мова і література та друга іноземна мова» й «Німецько-український переклад та переклад з другої іноземної мови». Вміщено стислу інформацію про географію, історію Німеччини, політичний та економічний устрій німецькомовних країн. Викладено організацію соціального захисту громадян у німецькомовних країнах, аспекти освітньої і наукової сфери життя та презентовано національну символіку німецькомовних країн. Укладено відповідно до чинних освітніх програм та сформує у студентів лінгвоукраїнознавчі компетентності щодо німецькомовних країн, їх політико-економічного, соціально-освітнього статусів та лінгво-культурних, етноментальних процесів.

Шифр НБУВ: BA858105

Літературознавство**Світова література.****Література народів окремих країн**

2.Ш.1142. **Біблійні контексти української прози (Від Середньовіччя до сьогодення)**: монографія / В. Антофійчук, А. Гавріл; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, «Штефан чел Марє», університет. — Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. — 315 с. — Бібліогр.: с. 297-315. — укр.

Простежено на широкому історико-літературному матеріалі — від «Повчаняні» Володимира Мономаха до романів Романа Іванчука та Михайла Трайсти своєрідність функціонування біблійного сюжетно-образного матеріалу в українській прозі. Проаналізовано різні форми та способи переосмислення традиційних структур в українському та світовому літературному контексті. Розглянуто жанрові різновиди біблійної прози.

Шифр НБУВ: BA858565

2.Ш.1143. **Животворне світло слова**: зб. наук. студій [пам'яті докторки філол. наук Наталії Ростиславівни Мазепи] / С. Д. Абрамович, Д. С. Бураго, Н. О. Висоцька, О. І. Гайнічеру, Л. С. Генералюк, О. Л. Глотов, В. А. Гусєв, М. Г. Жулинський, В. Я. Звиняцьковський, Б. П. Іванюк, В. П. Казарін, О. В. Кеба, О. С. Киченко, І. В. Козлик, Н. В. Костенко, С. А. Кривошапова, О. Г. Криштоф, С. В. Кучерявенко, П. В. Михед, Г. М. Новікова, М. О. Новікова, Л. К. Оляндер, О. Р. Омельчук, Т. А. Пахарєва, Т. Л. Рибальченко, Е. М. Свенцицька, Г. М. Сиваченко, Н. М. Сквіра, Е. С. Соловей, М. М. Суліма, Л. Б. Тарнашинська, О. В. Червінська, В. Ф. Чехун, О. А. Юдін; ред.: Н. М. Сквіра, М. Г. Жулинський, І. В. Козлик, М. М. Суліма; НАН України, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, Таврійський нац. ун-т імені В. І. Вернадського. — Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2021. — 344, [4] с.: фот. — укр.

У збірнику, присвяченому пам'яті докторки філологічних наук Наталії Ростиславівни Мазепи (1930 — 2019), уміщено статті з різних проблем історії російської, української та світової літератури, авторами яких є її учні, друзі, колеги. Наведено спогади про неї і бібліографію наукового доробку дослідниці.

Шифр НБУВ: BC69467

2.Ш.1144. **Медіаобраз Томаша Падури як символ українсько-польського єднання** / Н. Ф. Баландіна // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2. — С. 20-27. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Показано специфіку формування медіаобразу Томаша Падури, польсько-українського поета й композитора, представника польського романтичного українофільства першої половини XIX ст., і перетворення його на символ польсько-українського єднання. Будучи апологетом ідеї зближення польського й українського народів, Т. Падура гармонійно вписується в сучасні політичні та культурні контексти, його українофільський образ культивується в різних соціальних інституціях, проростає новими смыслами, пізнання яких стало необхідною умовою цієї розвідки. Емпіричної базою аналізу слугували 24 публікації в українських Інтернет-виданнях у 2016 — 2019 рр. Основним методом інтерпретації постаті Т. Падури слугував контент-аналіз публікацій, прямо чи опосередковано пов'язаних із поетом, що надав змогу установити змістові акценти та тональність поданої інформації, а також компаративний метод, який посприяв експлікації основних тенденцій формування образу як символу. Доведено, що в заголовках і змісті матеріалів прослідковується стратегія увиразнення позитивного боку історії польсько-українських відносин, зокрема українофільства польської шляхти, здо-

бутків «української школи» в польській літературі і зв'язків з нею Т. Падури. Увагу українських Інтернет-видань зосереджено на найбільш вагомим і яскравим фактах життя й творчості поета, що представляють кілька інформаційних блоків: вузько біографічного порядку, ідейноповиджницького, творчого, меморіального й футуристичного. Змістовно кожен з інформаційних блоків спрямований на меліорацію образу Т. Падури як поляка-українофіла. Процес символізації образу виконує кілька соціальних функцій: історико-типологічну, яка надає змогу простежити основні етапи еволюції образу; методологічну, яка підкреслює його значущість для сучасників; комунікативну, що забезпечує безперервне утримання уваги на поетові, і маркетингову, що просуває ім'я Т. Падури як бренд з погляду комерційної успішності.

Шифр НБУВ: Ж23244/соц. комун.

Див. також: 2.Ч.1032

Література України

2.Ш.1145. **Леся Українка У боротьбі проти духовного рабства. Про участь гуманітарних установ НАН України у підготовці та відзначенні 150-річчя від дня народження письменниці**: (сєнограма доп. на засід. Президії НАН України 4 листопа. 2020 р.) / М. Г. Жулинський // Вісн. НАН України. — 2020. — № 11. — С. 29-32. — укр.

Висвітлено участь установ НАН України в підготовці до святкування на державному рівні 150-річчя від дня народження Лєси Українки — видатної української поетеси, письменниці, громадського діяча, однієї з центральних постатей новітньої української літератури, творча спадщина якої має виняткове художнє, філософське, духовне і суспільне значення не лише для національної, а й для світової культури.

Шифр НБУВ: Ж20611

2.Ш.1146. **Українська мала проза: гібридні форми в історико-літературному процесі кінця XIX — початку XXI ст. (контекст інформаційно-освітнього простору)**: навч. посіб. / О. О. Лілік, О. В. Сазонова, Н. І. Янкова; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. — Чернівці: Десна Поліграф, 2022. — 291 с.: іл. — укр.

Розкрито поняття жанру новели, його особливості в українському літературному процесі. Простежено еволюцію жанру, охарактеризовано творчість окремих українських новелістів (XIX — XXI ст.). Розглянуто малоформатні жанри української літератури в контексті стилевих течій кінця XIX — початку XX ст. Увагу приділено особливостям інтерпретації та художнього функціонування «традиційних сюжетів та образів» у творчості О. Маковєя, художньому змалюванню реалістичного світу у новелістці Дніпрової Чайки, малоформатним творам С. Васильченка. Зауважено, що в матеріалах посібника запропоновано використання сучасних інтерактивних форм, методів, інформаційно-комунікаційних технологій, що передбачає спільну творчу діяльність викладача та студентів, розвиток критичного мислення здобувачів освіти, генерування нових ідей, що в цілому сприяє ефективному опануванню малоформатних творів.

Шифр НБУВ: BA858059

2.Ш.1147. **Художні світи Марії Матіос**: навч. посіб. / С. О. Жила, О. О. Лілік. — Чернівці: Десна Поліграф, 2022. — 195 с.: табл., фот. — укр.

Подано філософські, історичні, літературознавчі, мистецтвознавчі та методичні матеріали до творів сучасної української письменниці Марії Матіос. Запропоновано різні форми та методи, а також завдання для ознайомлення з літературними текстами мисткині: лекції, практичні заняття, читальні конференції, мистецькі, історичні та психологічні діалоги, літературно-мистецькі вітальні. Розкрито стилеві доміанти прози Марії Матіос, екзистенційність світовідчуття письменниці.

Шифр НБУВ: BA858054

Див. також: 2.Ш.1132

Література Росії

2.Ш.1148. **Навчально-методичні матеріали з курсу «Історія російської літератури XIX століття»**: навч. посіб. Ч. 2 / уклад.: Н. В. Бєляєва, О. В. Подденєжна; ред.: О. В. Медуха; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Б. м., 2021. — 66 с. — укр.

Представлено навчальний посібник, спрямований на вивчення особливостей російської літератури XIX ст., її стилів та жанрової систем, індивідуально-авторських дискурсів та їх проєкцій у літературі XX — XXI ст. Розглянуто творчість К. Батюшкова, В. Жуковського, О. Грибоедова, О. Пушкіна, М. Лєрмонтова, М. Гоголя, І. Тургєнева, Л. Толстого, Ф. Достоевського, А. Чєхова та багатьох інших. Увагу приділено компаративним аспектам, новітнім методикам аналітики художніх явищ.

Шифр НБУВ: B358840/2

Мистецтво. Мистецтвознавство

(реферати 2.Щ.1149 — 2.Щ.1157)

2.Щ.1149. Історія мистецтва та архітектури: навч. посіб. **Ч. 1** / Х. П. Крамарчук, Р. Я. Мотиль, О. Б. Білінська; Національний університет «Львівська політехніка». — Б. м., 2022. — 175 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 170-171. — укр.

Представлено більшість тем із дисципліни "Історія мистецтва, архітектури та дизайну" від періоду первісного мистецтва до епохи класицизму включно. Розкрито основні теми: мистецтво палеоліту, неоліту та бронзи на території України, мегалітичні споруди, мистецтво Передньої Азії (IV тис. до н. е. — VII ст. до н. е.), стародавнього Єгипту (IV тис. до н. е. — 332 р. до н. е.), звириний стиль скитів (VII — III ст. до н. е.), і сарматів (III ст. до н. е. — III ст. н. е.). Висвітлено деякі аспекти протоантичного й античного мистецтва, а саме: Егейське (XXX — XII ст. до н. е.), Стародавньої Греції (XII — серед. IV ст. до н. е.), Елліністичне (серед. IV — 1 ст. до н. е.), Етруське (IX — II ст. до н. е.), Стародавнього Риму (VII ст. до н. е. — V ст. н. е.), а також стилі епохи Середньовіччя, Відродження, стилі XVII — 1 пол. XVIII ст.

Шифр НБУВ: В359071/1

Див. також: 2.С.13, 2.С.32, 2.Ч.977, 2.Щ.1157, 2.Э.1162

Архітектура

2.Щ.1150. Андрій Рудницький: Архітектурний портрет на фоні епохи: монографія / Б. С. Черкес, І. А. Діда, М. Габрель, Remeshylo-Rybchynska, Б. Посацький, Г. Петришин, Р. Любницький, М. Бевз, Ю. Діба, С. Лінда, Ю. Богданова, Ю. Петровська, Т. Мазур, Є. Король, І. Русанова, І. Склярюва, О. Діда, А. Жирнов, С. Мигаль, Т. Клименюк; ред.: Б. Черкес, І. Діда; Національний університет «Львівська політехніка». — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2019. — 131 с.: іл., рис. — укр.

Зроблено огляд професійної, наукової, педагогічної діяльності, особистісних характеристик доктора архітектури, професора, почесного професора Національного університету «Львівська політехніка» А. М. Рудницького. Зазначено, що А. Рудницький — автор понад 200 друкованих наукових праць, серед яких — видання «Архітектурна композиція в містобудівництві», «Транспорт в плануванні міст», «Управління міським середовищем»; «Розвиток містобудування на території західних областей України» тощо.

Шифр НБУВ: ВА857948

2.Щ.1151. Княже місто Звенигород: інноваційні методи у вивченні і збереженні історичної пам'яті: (за матеріалами наук. доп. на засід. Президії НАН України 9 груд. 2020 р.) / В. Д. Гупало // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 34-42. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто етапи формування джерельної бази як підґрунтя для соціоісторичної інтерпретації археологічної пам'ятки національного значення «Городище літописного міста Звенигород». Обґрунтовано міський та столичний статус Звенигорода як центру однойменного князівства. Відзначено внесок дослідників XIX — XX ст. у вирішення проблем локалізації міста, визначення його площі, реконструкції архітектурно-просторової організації, планувальної структури. Наведено результати застосування ІТ-технологій для віртуальної реконструкції забудови міста. Візуалізація княжого Звенигорода вперше репрезентує зовнішній вигляд одного з найдавніших столичних міст Галицької Русі.

Шифр НБУВ: Ж20611

Див. також: 2.Щ.1149

Скульптура

2.Щ.1152. Митець vs авторитарна влада: творче середовище радянського Львова другої половини XX століття / Л. Хахула, В. Ільницький // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 229-256. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Мета роботи — комплексне дослідження суспільно-політичних та творчих стратегій львівських митців-скульпторів — майстра української медальєрної пластики Любомира Терлецького та

творця монументальної і станкової скульптури Валентина Борисенка — у другій половині XX ст. Методологічну основу роботи склали напрацювання в галузях політичної історії, культурної антропології, соціальної історії, мистецтвознавства. Дослідження ґрунтуються на методологічному принципі «case study», який надав змогу застосувати системно-структурний метод до розкриття багатовимірної історії повсякдення — творчого та кар'єрного шляхів львівських скульпторів радянського періоду. Наукова новизна праці полягає в успішному застосуванні мікроісторичного підходу для демонстрації тогочасних опозиційних моделей «творчість-диктатура» та «митець-авторитарна влада», а також способів їх вираження в умовах радянського політико-ідеологічного контролю. Доведено, що львівські митці-скульптори Л. Терлецький та В. Борисенко пройшли відмінний шлях професійного та творчого зростання, й відтак своєю діяльністю виражали різні політичні й культурні горизонти. Висновки: мистецьке середовище післявоєнного Львова формувалося через активне підпорядкування художньої творчості цілям радянського державно-партійного апарату. Впровадження стилю соціалістичного реалізму вимагало від митців пристосування до примітивних форм вираження ідеологічних постулатів СРСР/УРСР. Залашаючись домінантним напрямом мистецтва, соціалістичний реалізм змушував львівських скульпторів вибудувати індивідуальні стратегії творчості, професійного зростання, взаємовідносин із владою. Л. Терлецький (1922 — 1993), будучи замолоду репресованим за активну патріотичну позицію, пройшов випробування радянськими таборами та, після реабілітації, повернувся до творчого життя. Не маючи ілюзій щодо перспектив авторитарного радянського режиму він пізнавав та популяризував тисячолітню історію України. Не лише скульптурною творчістю, але й науковою роботою митець демонстрував незломний характер та переконання про неминучість державно-політичного і культурного відродження українського народу. Автор монументальних і станкових скульптур В. Борисенко (1929 — 1990) увійшов в історію як типовий представник радянської скульптурної школи, майстер, що добре вписувався в накинуту партією «згори» догму соціалістичного мистецтва. Водночас, будучи сформованим у львівській художній традиції (вчителіми В. Борисенка були вихованці краківської, празької, римської творчих шкіл), він, через звернення до княжої доби чи народних месничьких характеристик XVIII ст., частково відмежовувався від радянських ідеологічних нашарувань. Обравши партійну й адміністративну кар'єру В. Борисенко неодноразово виконував пропагандистські роботи на замовлення партійно-політичних структур.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

Музика та видовищні мистецтва

2.Щ.1153. Методика навчання гри на інструменті (баян, акордеон): навч.-метод. посіб. / Н. Р. Схаб; Тернопільський мистецький фаховий коледж імені Соломії Крушельницької. — Тернопіль: Шпак В. Б., 2021. — 323 с.: рис. — Бібліогр.: с. 297-308. — укр.

Зазначено, що музичне виховання відіграє важливу роль у духовному становленні особистості. Мистецькі заклади навчають дітей гри на інструменті, виховуючи в них інтерес до музики. Увагу приділено процесу розуміння музики, не тільки слухати, а й чути її, наочно показано зв'язок музичного мистецтва із життям. Сьогодні баянно-акордеонне мистецтво посідає помітне місце в українській музичній культурі. Підтвердженням цього є високий рівень виконавської майстерності вітчизняних баяністів-акордеоністів. Досліджено історію виникнення і становлення гри на баяні та на акордеоні. Доволі актуальною сьогодні залишається проблема формування методики викладання гри на народних інструментах. Увагу приділено майстерності викладача та індивідуальності учня, особливостям взаємодії педагога й учня в навчально-виховному процесі. Виявлено закономірності музично-виконавського розвитку учня на різних вікових етапах. Наведено термінологічний словник і додатки.

Шифр НБУВ: ВА858434

2.Щ.1154. Скрипкове виконавське мистецтво Східної Галичини другої половини XIX — першої третини XX століття: національні традиції та поліетнічні культурні взаємини: монографія / Ю. І. Волощук. — Івано-Франківськ: Прикарпат.

нац. ун-т ім. В. Стефаніка, 2022. — 123 с. — Бібліогр.: с. 89-103. — укр.

Розглянуто основні етапи розвитку скрипкового мистецтва Східної Галичини другої половини XIX — першої третини XX століття у контексті синтезу національних виконавських традицій і поліетнічних культурних взаємин. Для ознайомлення запропоновано матеріал, пов'язаний із: становленням музичної освіти та скрипкової педагогіки в українських, австрійських і польських навчальних закладах різного рівня; функціонуванням концертного життя та сольного й ансамблевого скрипкового виконавства в різні історичні періоди; формуванням скрипкової творчості в аспекті виявлення взаємодії національних традицій і європейських модерністських тенденцій. Еволюцію скрипкового мистецтва Східної Галичини розглянуто у тісному зв'язку із суспільно-політичними й історико-культурними умовами, а також з урахуванням впливу європейських культуротворчих процесів.

Шифр НБУВ: BA857823

2.Щ.1155. Спортивні танці (латиноамериканська програма): навч. посіб. / А. О. Лисенко, О. В. Горбенко; Харківська державна академія фізичної культури. — Харків: Бровін О. В., 2021. — 441 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 417-422. — укр.

Розкрито теоретичні основи та зміст методики тренування в танцях латиноамериканської програми на різних етапах спортивної підготовки, з використанням як традиційних підходів «старої» (англійської) школи бального танцю, так і результатів сучасних наукових досліджень в танцювальному спорті. Зауважено, що посібник містить 220 рисунків, 105 таблиць, 107 літературних джерел. Висвітлено теоретико-методологічні основи підготовки тренерів спортивного танцю в умовах закладу вищої освіти. Увагу приділено специфічним принципам навчання у спортивних танцях латиноамериканської програми.

Шифр НБУВ: BA858669

Театр

2.Щ.1156. Одесский оперный театр в историческом пространстве и времени: в 3 кн. Кн. 1. 1804 — 1873 / Н. В. Остроухова; Одесская национальная музыкальная академия имени А. В. Неждановой. — 2-е изд., перераб., доп. — Одесса, 2020. — 498, [32] с.: ил., фот. — Бібліогр.: с. 459-498. — рус.

Висвітлено малодосліджений період життя Першого міського театру з 1804 до 1873 р. Зазначено, що саме на сцені Першого міського театру відбувалося становлення різних жанрів театрального мистецтва — опери, балету та драми, які згодом визначили провідні напрями репертуару одеських театрів. Зауважено, що основним засобом вивчення творчого життя театру у цей період став історичний, із залученням джерелознавчого історіографічного матеріалу. Досліджено явище антрепризи, що визначило тенденції творчої практики театру: превалювання оперного мистецтва; опора на італійську оперу як на класичну основу європейської опери; постійне звернення до творів російських і українських композиторів.

Шифр НБУВ: B359035/1

Кіномистецтво

2.Щ.1157. Магістерські проекти зі спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» в Київському університеті культури: навч. посіб. Т. 2 / О. В. Безручко, І. А. Гавран, А. О. Медведєва, Г. П. Чміль; Київський університет культури. — Київ, 2020. — 249 с.: табл., іл. — укр.

Наведено методичні рекомендації щодо підготовки та захисту магістерських аудіовізуального, науково-викладацького, наукового та фотомистецького проєктів зі спеціальності 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» на кафедрі кіно-, телемистецтва факультету і мистецтв ПВНЗ «Київський університет культури». Обґрунтовано поняття «магістерський проєкт», послідовність його виконання, порядок керівництва магістерськими проєктами, вимоги до оформлення пакету документів та супровідної документації. Описано процедуру підготовки до підсумкової атестації, критерії оцінювання магістерського проєкту на здобуття освітнього ступеня «Магістр», кваліфікаційної «Магістр з аудіовізуального мистецтва та виробництва».

Шифр НБУВ: B358957/2

Див. також: 2.У.700

Релігія в цілому

Філософія, соціологія та психологія релігії

2.Э.1158. Релігійна безпека в Україні в умовах коронавірусної пандемії: монографія / В. А. Запорожець, К. В. Ко-

зар, М. І. Нестерова, Б. Е. Носенок, О. І. Предко, С. В. Руденко, В. Е. Туренко, Є. А. Харьковченко; ред.: Є. А. Харьковченко, О. І. Предко, С. В. Руденко; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Вінниця: Кушнір Ю. В., 2021. — 203, [1] с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 153-203. — укр.

Здійснено релігієзнавче дослідження релігійної безпеки в контексті «релігійної організації — людина — держава». Запропоновано методологічний інструментарій, який уможливило цілісне обґрунтування критеріїв деструктивного та конструктивного сценаріїв проявів релігійної безпеки та її історичну генезу в контексті сенсоутворюючої осі «сакральне — профанне». Розкрито нові комунікативні контексти обрядово-культових практик. Зроблено оцінку механізму взаємодії релігійних організацій та держави у системі результативності — людиномірності. Увагу приділено побудові гнучкої, адаптивної, відкритої моделі релігійної безпеки, яка б враховувала нормативно-правові, інституційні, ресурсні, інформаційні, ментальні особливості держави.

Шифр НБУВ: BA858504

Див. також: 2.С.1, 2.Ю.1184

Релігія та суспільство

2.Э.1159. Безпека, релігія, церква в сучасному суспільстві: монографія / Ю. Г. Борецько, К. М. Вергелес, Л. А. Виговський, Т. В. Гаврилюк, І. П. Гудима, Л. О. Майданевич, М. І. Нестерова, В. В. Предко, Д. Є. Предко, О. І. Предко, В. Е. Туренко, Є. А. Харьковченко; ред.: К. М. Вергелес, О. І. Предко; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Вінниця: Кушнір Ю. В., 2021. — 351 с.: рис. — Бібліогр.: с. 318-350. — укр.

Здійснено релігієзнавче дослідження релігійної безпеки, церкви як соціальної інституції, релігії у її функціональних виявах, релігійних почуттів, їх презентації в житті суспільства та особистості. Розглянуто вплив релігійного чинника на сучасні соціальні процеси.

Шифр НБУВ: BA858488

Релігія в окремих країнах і на окремих територіях

2.Э.1160. Зневажена іншість: етноконфесійна політика Російської імперії на Правобережній Україні (друга половина 1850-х — початок 1880-х рр.): монографія / Н. Івчик; ред.: М. М. Гон. — Рівне: Волинські обереги, 2020. — 225 с. — укр.

Зазначено, що серед територій, які тривалий час перебували під владою імперії Романових, — Правобережна Україна. Всесібно досліджено етноконфесійну політику влади в цьому регіоні, фокусуючи увагу на українцях, поляках та євреях. Розкрито механізми, які використав центр задля їх інтеграції в імперію, а водночас важелі тиску та дискримінації, котрі виявилися невід'ємною складовою його етноконфесійної політики. Наріжні дослідницькі маркери, які використано у авторському дослідженні, — етноконфесійна іншість і політична лояльність. Вивчено етноконфесійну політику влади, порівняно її дії щодо православних, католиків та юдеїв на Правобережній Україні.

Шифр НБУВ: BA858247

Див. також: 2.Х.776

Окремі релігії

Християнство

2.Э.1161. Духовні осередки Галицького краю: релігієзнавчо-культурологічні аспекти: монографія / Н. М. Руско. — Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2021. — 295 с.: кольор. іл., фот. — Бібліогр.: с. 262-273. — укр.

Розкрито роль і значення Галицьких релігійних центрів у збереженні національної, релігійної, культурної ідентичності галичан. Константовано їх вплив на розвиток християнських вірувань, світогляду та систему цінностей. Розглянуто роль чудотворних ікон та цілющих джерел у збереженні життя та зціленні від хвороб. Проаналізовано сучасні релігійні центри, які можуть бути місцями паломництв нашого краю. Окреслено категоріальну базу наукових досліджень релігійно-духовної спадщини Галицького краю. Подано інформацію про домініканський та капцинський ордени в архівних, релігієзнавчих та історико-літературних джерелах. Висвітлено історично-географічний екскурс про обителі Галицької землі.

Шифр НБУВ: BA858076

2.Э.1162. З історії реставрації стінопису Софії Київської: [монографія] / Т. М. Рясная; Національний заповідник

«Софія Київська». — Київ: Нац. заповідник «Софія Київ.», 2018. — 170, [1] с.: кольор. іл., фот. — (Бібліотека «Софії Київської»). — Бібліогр.: с. 158-159. — укр.

Визначено стінописні роботи знаного іконописця Макара Пешехонова (1780 /92? / — 1852), які виявлено в Софії Київській. Увагу приділено змісту та аналізу щоденників реставраційних робіт реставратора, дослідника техніки та технології стародавніх фресок Павла Юкіна (1885 /83? / — 1945), а також забутий живопис XVIII та XIX ст. на склепіннях та стінах собору, що з 1956 р. закритий суцільними шарами фарб нейтрального тону. Розглянуто прихований живопис Софії Київської. Досліджено окремі етапи реставрації стінопису Софійського собору в Києві у XIX та XX ст. Вивчено художню спадщину іконописної майстерні Макара Пешехонова в Софії Київській. Охарактеризовано поновлення композиції «Зішестя в Ад». Досліджено роботи Макара Пешехонова над фресками Христологічного циклу. Досліджено рисункі-копії фресок, розкритих у 1843 — 1845 рр. в Софії Київській.

Шифр НБУВ: ВС69542

2.Э.1163. Інституційний розвиток Мукачівської греко-католицької єпархії в Чехословаччині (1918 — 1939): [дослідження] / В. В. Кічера. — Ужгород: РІК-У, 2021. — 387 с.: фот. — укр.

Досліджено історію Мукачівської греко-католицької єпархії з акцентом на відносини зі світською державою Чехословаччиною у 1920 — 1930-ті рр. Розглянуто державний модернізм і зміни єпархіальних кордонів. Увагу приділено розвитку єпархіальних інституцій, духовним навчальним і опікунським закладам єпархії, освітньо-опікунській та місіонерській діяльності чернечих чинів, виховній діяльності василіанок і сестер служебниць.

Шифр НБУВ: ВС69459

2.Э.1164. Категорія «екологічна відповідальність» в етичному вченні Католицької церкви в XXI ст. / О. А. Матюхіна // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 42-46. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Категорія екологічної відповідальності займає одне з провідних місць у сучасній екологічній етиці. Досліджено особливості осмислення цієї категорії в етичному вченні католицької церкви. Католицька церква розглядає наявність «екологічної відповідальності» кожної людини як одну з основних умов вирішення екологічних проблем. Увага приділяється зв'язку екологічної концепції католицької церкви з її вченням про суть та призначення людини.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Э.1165. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Роль Римо-Католицької Церкви в суспільному житті Волині — Житомирщини у XVIII — XX ст.», 26 червня 2021 р. / ред.: О. М. Білобровець, В. В. Венгерська, Ю. М. Поліщук, О. А. Буравський, Г. Й. Стронський, І. І. Ярмошик, М. SobczynskaIISzczeranska; Кафедральний собор святої Софії, Генеральне консульство Республіки Польща у Вінниці, Житомирський державний університет імені І. Франка, Громадська організація «Студентський польський клуб». — Житомир: Рута, 2021. — 218 с.: іл. — укр.

Досліджено роль католицької церкви в організації духовного життя поляків у Житомирі в XIII — XIX ст. Увагу приділено нищенню владою римо-католицької церкви на Волині та наданню преференцій російському православ'ю (кінець XVIII — XIX ст.). Проаналізовано благодійницьку діяльність римо-католицького духовенства на Волині (друга половина XIX — початок XX ст.). Досліджено роль римо-католицької церкви та її польський етноконфесійний вимір (70 — 90 рр. XX ст.). Висвітлено державотворчі проекти київського римо-католицького єпископа Юзефа Верещинського (1530 — 1598 рр.) в історіографії. Досліджено роль луцько-житомирських єпископів у суспільно-громадському житті Волині (на прикладі К. К. Цецішовського та М. Пивницького). Обґрунтовано основні етапи архітектурно-будівельної історії кафедрального костелу св. Софії в Житомирі. Досліджено документи з діяльності римо-католицької церкви на Житомирщині в 70 — 90 рр. XX ст. Розглянуто фото виставки «Історія храму святої Софії крізь призму століть».

Шифр НБУВ: ВА858316

2.Э.1166. Меценатська діяльність Андрея Шептицького в 1900 — 1930-х рр. / І. Березанська // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13. — С. 14-39. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

На основі комплексного аналізу наукових праць досліджено внесок митрополита Андрея Шептицького в розвиток та збереження культурно-мистецької спадщини українського народу. Основними напрямками фінансової допомоги митрополита Шептицького були: підтримка освітніх навчальних закладів — від дошкільних — до закладів вищої освіти; допомога малозабезпеченим сім'ям та сиротам; збереження мистецької спадщини та підтримка обдарованих молодих митців; пам'яткоохоронна діяльність. Проаналізовано погляди митрополита на здійснення меценатської діяльності та способи її реалізації. Вся благодійна

місія Андрея Шептицького була спрямована на одержання конкретних результатів від його роботи, які б зумовили системні зміни у культурному розвитку суспільства. Митрополит був ініціатором запровадження різних видів суспільної опіки для українського населення. Доведено, що Андрей Шептицький допомагав багатьом громадським організаціям, які підтримували матеріально незаможні верстви населення. Серед них — Марійські товариства, які діяли при церквах і допомагали бідним та незаможним людям; Крайовий комітет допомоги українському студентству, який надавав матеріальну підтримку студентам закладів середньої та вищої освіти; Товариство Вакаційних Осель — влаштовувало відпочинок дітей у заміських комплексах, зокрема в с. Миловання Товмацького повіту та в с. Кошів Коломийського повіту. Одним із першочергових завдань митрополита Андрея Шептицького було якісна освітня та виховна підготовка майбутніх священників у Львівській Духовній Семінарії. Для реалізації цього завдання митрополит часто відвідував освітній заклад, проводив бесіди з настоятелями та богословами, фінансово допомагав талановитим вихованцям одержати освіту за кордоном. Намагаючись підняти авторитет Греко-католицької церкви серед населення Галичини, митрополит Андрей Шептицький організував конференції, реколекції, фінансував друковані видання. Важливим аспектом меценатської діяльності Андрея Шептицького була допомога дітям-сиротам. У 1915 р. з його ініціативи було засновано товариство «Захист ім. Митрополита Шептицького для сиріт у Львові», яке піклувалося про їх різнобічний розвиток та самореалізацію в майбутньому. Окремим напрямом діяльності товариства була підготовка вихователів і підвищення кваліфікації педагогічних працівників для освітньо-виховних закладів, які фінансувалися греко-католицькою церквою. Окремим вектором меценатської діяльності митрополита Шептицького було збереження мистецьких пам'яток та підготовка мистецької інтелігенції. Він підтримав заснування та сприяв діяльності Національного музею у Львові, фінансував проведення археологічних розкопок, сприяв підтримці обдарованих молодих митців, забезпечуючи їх навчання за кордоном. Серед стипендіатів митрополита Андрея Шептицького були Олександр Новаківський, Модест Сосенко, Михайло Бойчук, Іван Струхманчук, Іван Старчук, Станіслав Ігнацій Віткевич, Микола Федюк та ін. Відомий меценат, громадсько-політичний діяч, митрополит Греко-католицької церкви зробив неоціненний внесок у розвиток української культури. Він був людиною, яка наділена надзвичайними якостями: людяністю, добротою, милосердям, цілеспрямованістю, повагою до інших.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

2.Э.1167. Папа Франциск у Каїрі. Аналіз бренду понтифіка в мережі Instagram / Е. М. Матер'ян // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 117-122. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Instagram вже давно є однією з найпопулярніших соціальних мереж із понад 1,14 млрд користувачів у всьому світі. Сьогодні багато релігійних лідерів використовують цей додаток і залучають мільйони підписників. Папа Франциск є одним із найвидатніших релігійних діячів нашого часу. На основі публікацій під час візиту до Каїру досліджено, як він використовує Instagram для створення особистого бренду та як це пов'язано з його авторитетом. Мобільні пристрої та програми, які працюють за тим самим принципом, що й Instagram, відкривають шлях для нової аудиторії та нових взаємодій між релігійними лідерами та їх аудиторією. Запропоновано нові ідеї щодо вивчення відносин між релігійними лідерами та владою в епоху ЗМІ.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Э.1168. Шляхом служіння: зб. ст. на пошану акад. служіння о. проф. Михайла Димида / упоряд.: І. Глова; Український католицький університет. — Львів: Вид-во Укр. катоц. ун-ту, 2022. — 255 с.: табл. — Бібліогр.: с. 231-255. — укр.

Вміщено статті, які представляють засади праці та душпастирства о. професора Михайла Димида, і чітко виокремлені в чотирьох тематичних розділах: «Еклезіологія і Київська Церква», «Богослов'я і проповідництво», «Літургіка і церковний спів» та «Пасторальне богослов'я». Зазначено, що в сучасних умовах, коли перед майбутніми душпастирями й богословами стоїть виклик практичної душпастирської діяльності, збірник є корисним для розуміння історичних контекстів та еклезіальних підвалів богослов'я, адже містить список наукових, науково-популярних та інших праць професора, а також своєрідні етапи його пастирського шляху: богослов'я, літургіка, духовність, пасторальна практика, еклезіологія, знання Майдану, історія, канонічне право, журналістика, філософія тощо. Увагу приділено постаті патріарха Йосифа за архівними матеріалами та усними спогадами сестер Василянок. Окреслено спроби утворення єдиної Київської Церкви в період між Берестейською унією і легалізацією Православної Церкви в Речі Посполитій (1596 — 1632 рр.).

Шифр НБУВ: ВА858192

Див. також: 2.С.44, 2.С.50

Філософські науки. Психологія

(реферати 2.Ю.1169 — 2.Ю.1234)

2.Ю.1169. Діалогічне мислення: становлення та розвиток / Т. Д. Суходуб // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 60-66. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Робота присвячена розумінню діалогу як способу розвитку культури філософського мислення. Проводиться аналіз сформованих в історії філософії та культури концептуальних підходів до діалогу, діалогічного мислення як феноменів соціокультурного буття. Показано, що в історико-філософському процесі діалог може бути представлений і як поняття гносеології, і як концепт у філософських міркуваннях, і як жанр філософських роздумів або художньо-літературно-філософський жанр. Зроблено висновок, що актуалізація проблеми діалогічного мислення в історико-філософському аспекті набуває у сучасному суспільстві й соціально-філософський сенс, адже проаналізовані у статті підходи слугують теоретичним підґрунтям для практичного вирішення суперечностей нинішнього соціокультурного буття.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Ю.1170. XVI Харківські студентські філософські читання: до 250 річниці з дня народження Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля: матеріали міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів, 23 — 24 квіт. 2020 р., м. Харків / ред.: І. В. Карпенко, В. В. Прокопенко, О. М. Перепелиця, Д. В. Петренко, Д. М. Чорний, Є. О. Редько; Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. — 59 с. — укр.

Досліджено діяльність Лео Штрауса та його критику політичної філософії Гегеля. Охарактеризовано проблему місця й ролі людини в контексті ідеальної держави Гегеля. Здійснено реконструкцію дискусії між Г. В. Ф. Гегелем і Г.-Г. Гадамером та її значення для сучасної філософської думки. Висвітлено роль релігії в суспільстві з точки зору християнського реалізму. Досліджено проблему формування еколого-моральних цінностей особистості в контексті суспільної діяльності. Увагу приділено дискурсу жіночої влади в українському суспільно-політичному русі. Досліджено феномен страху у філософській традиції та сучасному світі. Розглянуто особливості міфу та літератури Японії як проблема традицій та інновацій. Охарактеризовано авторську стилістику відеоігор у контексті візуальної культури XXI ст.

Шифр НБУВ: ВА858091

Див. також: 2.С.30

Філософія

Метафізика. Онтологія

2.Ю.1171. Аксиологічні засади екологічної свідомості / Л. Мокляк, Г. Покотило // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 90-95. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Здійснено аналіз й обґрунтування аксиологічних засад екологічної свідомості як засадничого й визначального складника екологічної культури особистості і суспільства, уточнюється поняття «екологічна свідомість». Проаналізовано ті цінності-концепти, які в сучасних умовах буття постіндустріального суспільства виходять на перший план і мають сприяти формуванню сучасної екологічної культури людини глобалізованого світу, виконувати організуючу функцію у систематизації знань, навичок, цілей людської діяльності в реальному процесі гармонізації відносин «людина — природа — суспільство».

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Ю.1172. Формування екологічної свідомості в умовах глобалізації / С. С. Орденюк // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 46-50. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розкрито специфіку формування екологічної свідомості за умов глобалізації. Акцентовано увагу на недостатньому забезпеченні з боку урядів країн екологічної рівноваги та безпеки природокористування на інституціональному рівні. Наголошено, що для подолання негативних тенденцій в екологічній сфері формування екологічної свідомості має відбуватися у напрямку досягнення оптимальної взаємодії суспільства і природи, а також забезпечення гармонізації матеріального і духовного життя суспільства. Сучасна екологічна свідомість має подолати суперечності, які виникають у системі людина — природа шляхом зміщення акцентів етичних засад — від антропоцентризму до екоцентризму, що надасть змогу відновити рівновагу між людиною та біосферою у процесі суспільного розвитку.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Ю.1173. Modes of thinking in problem solving / M. Gr. Voskoglou // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — 3 (ч. 1). — С. 11-18. — Бібліогр.: 40 назв. — англ.

Вирішення проблем впливає на наше повсякденне життя прямим чи опосередкованим чином протягом століть. Способи мислення, що використовуються при вирішенні проблем, є актуальним предметом дослідження. Використані методи аналізу засновані на синтезі вже відомих досліджень і відповідних прикладів. Вивчено роль статистичного мислення при вирішенні проблем, де проблема сприймається у широкому розумінні (не лише математичні проблеми). Наголошено щодо Байєсового мислення, значення якого у повсякденному житті та науці застосовується повністю лише нещодавно. Обговорено інші 2 основні способи мислення, що використовуються при вирішенні проблем, — критичне та обчислювальне. Зроблено висновки, що вирішення проблем — це складний пізнавальний процес, який для досягнення успіху зумовлює інтегроване використання кількох способів мислення. Ці способи, крім простого спонтанного мислення, включають критичне, статистичне та обчислювальне мислення.

Шифр НБУВ: Ж101424

Див. також: 2.С.92.Ч.981, 2.Ю.1187

Філософія та методологія науки

2.1174. Особливості знання про природу на ранніх етапах суспільного розвитку / О. М. Сідоркіна // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 50-54. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розглянуто особливості формування та характер знання про природу на ранніх етапах суспільного розвитку. Показано детермінованість процесу взаємовідносин між природою та людиною та специфіки системи знань про природу особливостями індивідуальної і суспільної праці. Доведено, що витоки переплетіння різних форм духовної культури та суспільної свідомості первісної людини, нерозчленованість її знань про природу і пізнавальної сфери загалом полягають у нерозчленованості самого суспільного буття. Подібний характер ставлення до природи та засоби її пізнання відображали рівень розвитку матеріальних продуктивних сил суспільства, культури, пізнавальної діяльності, загальні умови життя.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

Див. також: 2.Ч.974, 2.Ч.1034

Історія філософії

2.Ю.1175. Екзистенціальний характер філософування Василя Стуса та Альбера Камю / Я. Ю. Котець // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 82-85. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто специфіку екзистенціального характеру філософії Василя Стуса та Альбера Камю. Охарактеризовано аспекти творчості В. Стуса, що висвітлюють концепцію людини та буття в контексті філософії екзистенціалізму. Розглянуто та проведено порівняльний аналіз філософії екзистенціалізму В. Стуса та А. Камю і встановлено спільні мотиви відповідності в осмисленні самоцінності та неповторності людини, буття та виокремлено концепцію бунту, яку мислителі позиціонують як позитивне вираження абсурду.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

Див. також: 2.С.59, 2.Ч.982

Логіка

2.Ю.1176. Особливості розвитку логіки початку XX та XXI ст. / Л. Г. Комаха, Н. А. Колоділова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 14-19. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Досліджено особливості розвитку логіки на початку XX та XXI ст. Продемонстровано, що початок минулого століття характеризувався суттєвими зрушеннями у логіці насамперед у науковому ракурсі завдяки розробці формалізованих мов та

тісним зв'язком із математикою, підґрунтя чого було закладено в працях другої половини XIX ст. У результаті одержано величезну будову сучасної формальної логіки. На початку теперішнього століття розвиток логіки стимулюється насамперед запитом освіти, що в другій половині XX ст. зумовило критику формальної логіки й розробку неформальної логіки, яка привернула увагу широких кіл науковців і здобувачів освіти. На сьогоднішній день формальна й неформальна логіки об'єднують свої зусилля в розробках аргументативної проблематики як у напрямку побудови загальної теорії, так і в дослідженнях аргументації у різних типах дискурсів, а також у межах комп'ютерних наук.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

Соціальна філософія

Соціальні процеси та стани

2.Ю.1177. Куди прийшла, людино розумна? / І. Г. Кириленко // Вісн. НАН України. — 2020. — № 11. — С. 3-15. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розглянуто суть і причини численних катаклізмів, від яких останніми десятиліттями потерпають практично всі країни світу, і зроблено висновок, що в глобальних кризах, пандеміях і катастрофах винне саме людство, яке живе всупереч законам природи, небезпечно порушуючи своєю діяльністю баланс планетарної екосистеми. Розглянуто можливі шляхи подолання наслідків згубного техногенного впливу на природне середовище. Наголошено, що найпершим і найважливішим кроком має стати кардинальне змінення світогляду та парадигми споживання сучасної людини.

Шифр НБУВ: Ж20611

Сфери суспільного життя

2.Ю.1178. Key determinants of global legal institutions (philosophical aspect) / J. Kharchenko, S. Kharchenko // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 25-30. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Обґрунтовано тезу, що з одного боку, правові інститути виконують конкретну законодавчо-правову функцію. З іншого боку, сила закону може блокуватися з політичних, економічних чи інших умовних причин. У сучасному глобальному правовому соціумі сформувався загальний образ правових інститутів, який, як єдина модель, «накладається» на інші, існуючі в ньому, моделі, нібито «підганяючи» їх під себе. «Правовий інститут», як такий, виконує свою класичну функцію як механізм та сукупність правил, що регулюють ту чи іншу сферу діяльності, як спеціальний, закріплений у нормативно-правових актах різного рівня, порядок регулювання суспільних відносин, заснований на встановлених та забезпечених державою правових засобах. Глобальний правовий інститут регулює суспільні відносини, засновані на встановлених та забезпечених тим чи іншим об'єднанням держав правових засобах. Мета дослідження — концептуалізація ключових детермінантів розвитку глобальних правових інститутів та експлікація даного терміна в межах сучасного соціально-філософського та філософсько-правового дискурсу. Ключовим завданням стало осмислення феномену глобальних правових інститутів та його впливу на сучасний глобальний правовий соціум. Соціально-філософський та філософсько-правовий методологічні принципи надали змогу: розглянути глобальні правові інститути, їх структуру, механізми формування соціальних зв'язків крізь призму сучасного суспільства, людини, культури, релігії, права; виявити зв'язки глобальних правових інститутів з іншими явищами права; зафіксувати когерентність сформульованих та кодифікованих правових норм з базовими ідеями та моральними цінностями, що лежать в їх основі; оновити понятійний апарат соціальної філософії та філософії права в частині трактування правових інститутів. Доведено, що ключові детермінанти глобальних правових інститутів є відображенням глобальної системи права з точки зору її структури, а також логіки її розвитку. Логічні зв'язки між структурними ланками глобальних правових інститутів встановлюються за умови створення найстійкішої глобальної наддержавної правової системи. Такий логічний зв'язок визначається характером, обсягом, якістю та змістом суспільних відносин, на перший погляд опосередкованих правом. Підтверджено, що глобальні правові інститути можуть сформуватися на стику різних наднаціональних та наддержавних утворень, об'єднань, спілок, альянсів. Їх представлено як сукупність юридичних норм, що регулюють відносини усередині цих утворень. Доведено, що ключовими детермінантами глобальних правових інститутів є: правове регулювання норм та протоколів через наявність множини глобальних несхожих правових систем; несиметричність норм юридичної відповідальності, де теоретична та практична моделі юридичної відповідальності час-

то не корелюють через складність конструкції цілісної глобальної правової систем.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

Див. також: 2.С.49, 2.Ю.1171-2.Ю.1172, 2.Ю.1185

Етика

2.Ю.1179. Екологічна культура людини як основа гармонійного розвитку суспільства / О. П. Скиба // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 112-117. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Зазначено, що в останні десятиліття в усьому світі зростає інтерес суспільства до проблем охорони природи та раціонального використання природних ресурсів, збереження екологічної рівноваги. Тривалий час людина намагалася саме підкорити природу, демонструвала споживачське ставлення до природи і розраховувала побудувати ідеальне суспільство за допомогою наукового знання. Хибність такого підходу люди усвідомили не так давно, лише на початку XX ст. І актуальними стають питання про місце людини у природі, про зміну ставлення до природи, що допоможе зберегти для майбутніх поколінь природні багатства нашої планети. Ціннісні орієнтири у ставленні до природи змінюються, але сама ситуація зміниться на краще, якщо нові цінності стануть надбанням широких верств населення, частиною їхньої екологічної культури. Вирішити проблему формування у сучасної людини екологічної культури допомагає поява низки нових наук у сфері екологічного пізнання, таких, як екологічна етика, етика благоговіння перед життям А. Швейцера, етика відповідальності Г. Йонаса, соціальна екологія тощо.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Ю.1180. Медична етика і деонтологія: навч. посіб. / уклад.: Л. В. Гуліна, О. О. Зендик, Н. М. Козік; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. — 119 с. — Бібліогр.: с. 118-119. — укр.

Розглянуто актуальні питання медичної етики та деонтології відповідно до навчальної програми студентів спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія». Висвітлено аспекти правового забезпечення професійної діяльності лікаря і фізичного терапевта в сучаснику суспільстві, захисту права пацієнтів на життя і смерть. Продемонстровано основні моделі взаємин в системі лікар — хворий, фізичний терапевт-хворий, поняття ятрогенії, лікарської помилки, лікарської таємниці. З'ясовано особливості деонтологічних підходів в онкології, психіатрії, педіатрії, спеціфіку роботи з ВІЛ-інфікованими та хворими на СНІД пацієнтами. Розглянуто етичні питання застосування репродуктивних технологій, трансплантації, медичної генетики та допустимості евтаназії в медичній практиці.

Шифр НБУВ: ВА858566

2.Ю.1181. Нові форми соціального контролю, або «Щастя? Ні, дякую!» / К. С. Гончаренко // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 27-32. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто концепт «щастя», але не в якості духовної цінності, а в розумінні матеріального благополуччя. Соціальному, яке активно просуває цю думку, завдяки такому підходу, все простіше маніпулювати людиною, а відповідно і контролювати. За таких обставин людина поступово перетворюється на носія «щасливої свідомості», що в прагненні до матеріальних благ втрачає себе, набуваючи характеристики «одномірної». Чим більше людина занурюється в цей процес, тим менше вона здатна свідомо оцінювати світ і себе в ньому. У такий спосіб, ми маємо намір унаочнити, що примарність та ілюзорність «споживчого щастя» поступово перетворює людину на по-кьєркегорівськи найнещаснішу, що позбута свідомого та критичного погляду на дійсність. А її несвідоме існування лише сприяє посиленню контролюючих механізмів соціального.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Ю.1182. Основи біоетики для студентів I курсу факультету фізичної терапії та ерготерапії: навч.-метод. матеріали з навч. дисципліни «Біологія людини та основи біоетики» / В. Р. Гащишин, Р. І. Тимочко-Волошин, Ю. Р. Борецький; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського. — Львів: Растр-7, 2022. — 83 с. — Бібліогр.: с. 81-83. — укр.

Розглянуто основні морально-етичні та ціннісно-правові принципи, покладені в основу сучасної біоетики. Увагу приділено міжнародно-правовому регулюванню прав людини на життя та здоров'я в контексті біоетики. Розглянуто біоетику медико-біологічних експериментів і клінічних досліджень. Описано основні механізми регулювання експериментів за участю людини. Розглянуто також права людини як джерело біоетичних принципів і критеріїв поведінки.

Шифр НБУВ: ВА858409

2.Ю.1183. Поняття сучасної екології в фокусі соціально-філософського та наукового знання / Т. Г. Шоріна // Вісн.

Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 76-81. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

З'ясовано потенціал філософського світогляду у комплексі науково-екологічних знань та місце концепції «сталого розвитку» у вирішенні проблем екологічної кризи як сучасного глобального «виклику». Завданням роботи є уточнення сучасного розуміння терміну «екологія» та його предметного кола. Важливим філософсько-методологічним підходом до аналізу екологічної проблеми є виявлення її зв'язків із різними сторонами суспільного буття та звернення до питань великого соціального і гуманітарного звучання. Наголошено, що вирішення глобальних екологічних проблем напряму пов'язано зі скороченням антропогенного впливу на біосферу до рівня, за якого зберігається здатність біосфери до відтворення здорового навколишнього середовища. Повною мірою реалізувати все це можна за умови зміни системи ринкових цінностей людини, відповідних діяльнісних орієнтацій і стереотипів поведінки.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Ю.1184. Релігійні комунікації і екологічна відповідальність сучасної людини / О. Скиба // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 110-115. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Зазначено, що в останні десятиліття в усьому світі зростає інтерес суспільства до проблем охорони природи та раціонального використання природних ресурсів, збереження екологічної рівноваги. Тривалий час людина намагалася саме підкорити природу, демонструвала споживацьке ставлення до природи і розраховувала побудувати ідеальне суспільство за допомогою наукового знання. Певний вплив на формування такого підходу здійснила і релігія. Хибність такого погляду людина почала усвідомлювати не так давно, лише на початку ХХ ст. і знову актуальними стають питання про місце людини у природі, про зміну ставлення до природи, що допоможе зберегти для майбутніх поколінь природні багатства нашої планети. На зміну ціннісних орієнтацій у ставленні до природи впливає і релігія, але сама ситуація зміниться на краще, якщо нові цінності стануть надбанням широких верств населення, частиною їх екологічної свідомості.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Ю.1185. Специфіка екологічного дискурсу в ХХІ столітті / І. П. Скиба // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 55-59. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Проведено дослідження специфіки екологічного дискурсу в ХХІ ст. Приймаючи думку, що екологічний дискурс (ecological discourse) може розглядатися з двох позицій: по-перше, як дискурс, який обмежений виключно питаннями екології як науки; по-друге, як дискурс середовища, що оточує людину в її життєдіяльності, автор досліджує екологічний дискурс переважно в широкому сенсі слова, що означає екологію розуму, екологію пізнання, дії, комунікації, творчості тощо. Такий ракурс дослідження надає екологічному дискурсу антропологічного виміру, а методологічні основи нових гуманітарних (філософських, соціологічних, психологічних, педагогічних, освітніх тощо) парадигм, зокрема стратегії екологічного мислення та екологічної етики, при цьому виявляють значимість на основі міждисциплінарного синтезу знань на рівні дискурсу.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Ю.1186. Трансформації принципів гуманізму та відповідності в контексті сучасної екологічної етики і концепції сталого розвитку / Т. Шоріна // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1. — С. 124-131. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено питання сучасної екологічної етики, в яких запропонований новий погляд на природу взаємин між людьми та природою. Відстежено трансформацію етичного принципу гуманізму в ракурсі вирішення глобальних проблем людства. З'ясовано значущі філософсько-наукові концепції екологічної орієнтації, що складають методологічну та категоріальну основу сучасної екологічної етики і соціальних уявлень про гармонійне суспільне управління. Наведено конкретні приклади корпоративної соціальної відповідальності в межах екологічного тренду. Практика переорієнтування етики бізнесу у бік екологічних зобов'язань, на думку автора, засвідчує подальшу легітимацію в суспільній свідомості цінностей біоцентризму і, навпаки, відхід від класичної просвітницької моделі антропоцентризму. Проте автор не згодний з крайнім протиставленням цих двох установок і скоріше схильний шукати на їх «примирення».

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Ю.1187. Формування екологічної свідомості як відповідь на виклики сьогодення / Н. А. Ченбай // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 71-76. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Проаналізовано феномен екологічної свідомості, обґрунтовано його соціокультурний та цивілізаційний виміри. Показано, як кризові явища в європейській культурі та цивілізації зумовили необхідність формування глобальної свідомості, яка існує у зв'язках із іншими формами суспільної свідомості, які також екологізуються. Проілюстровано, що накопичення проблем, пов'язаних із поглибленням екологічної кризи на планеті, зумовило необхідність зародження нового напрямку філософських досліджень — екологічної філософії; зроблено акцент на проблемі інтеграції екології й філософії в сучасному філософському і науковому знанні.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

2.Ю.1188. Legal and illegal actions «confrontation»: socio-philosophical dimension / S. P. Kharchenko // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 67-71. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Визначено, що соціокультурна, політична, економічна, управлінська, господарська, а також правова зумовленість дії права формують його специфічне системоутворююче ядро. Право має зовнішню площину, яка пов'язана з формами і методами права, правовими законами, правомірною поведінкою суб'єктів права, а також внутрішню площину, яка формує поточне розуміння права в контексті його історичної динаміки. Правова дія виникає з ядра природного права, пов'язаного з потребами та інтересами людей, а також визначає якість державної влади. Держава, в свою чергу, забезпечує умови для правової дії, оскільки виробляє спеціальні механізми, які призначені для правового регулювання. Зміна смислового ядра права, поступове нівелювання природного права як базової традиції, відмова від традиції як такої, породжує нову реальність і «нову нормальність», в якій немає меж між правовою дією і неправовою дією. Метою дослідження є аналіз змісту термінів «правова дія» і «неправова дія» з метою їх подальшої концептуалізації. Ключовим завданням стало осмислення феномену «конфлікту» між правовою дією і неправовою дією в термінах філософської онтології, соціальної філософії, філософії права. Філософсько-правовий, філософсько-лінгвістичний, а також компаративний методологічні принципи допомогли показати, що соціальне пізнання правової дійсності дійсно протікає в процедурах розуміння, інтерпретації, освоєння соціальної реальності, однак певне розуміння не завжди присутнє, а іноді відсутнє взагалі, що й породжує конфронтацію між правовою дією і неправовою дією. Якщо «інтерпретація» підмінює «розуміння», тоді всі природні канони руйнуються, включаючи канони природного права. Показано, що традиції у міжнародній та міжкультурній правовій дійсності є різними, тому вони й не збігаються, і конфронтація між правовою дією та неправовою дією наростає. Однак у межах нової глобальної правової нормальності правове регулювання нерідко здійснюється як односторонній механізм, що діє в межах якоїсь однієї ціннісної моделі, непридатної для носіїв різних правових традицій. У висновках «правову дію» представлено як фактор, що зберігає деякий справедливий баланс у суспільстві, а також є похідною правової держави, яка все ще продовжує формуватися під впливом природного права, традиції, канону як базових підвалин суспільства і держави. Доведено, що «правова дія» формує базові принципи правової поведінки як соціально значущої зовнішньої практичної діяльності, що оцінюється з різних позицій: політичної, правової, моральної. «Неправова дія», в свою чергу, є протилежним фактором, що порушує баланс суспільних відносин, нівелює або знищує традицію. «Неправова дія» породжує «протестну нетрадиційність», що, в свою чергу, порушує порядок, норми, правила поведінки, табу, створює штучні традиції.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

Див. також: 2.С.11, 2.Ч.989, 2.Э.1164

Психологія

2.Ю.1189. Всеукраїнська науково-практична конференція «Якісні дослідження в психології: проблеми та їх вирішення»: тези доп., 23 — 24 січ. 2022 р., [м. Дніпро] / Університет імені Альфреда Нобеля, Криворізький державний педагогічний університет. — Дніпро: Ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2022. — 79 с.: табл. — укр.

Розглянуто тематичний аналіз як спосіб роботи з текстом. Висвітлено особливості та проблеми використання фрілінгінгу в психологічних дослідженнях. Увагу приділено дизайну дослідження мовної оптики «тілесного Я» методом аналізу особистісних та метафоричних наративів. Проаналізовано методи емпіричного дослідження соціокультурної взаємодії поколінь. Охарактеризовано використання якісних методів в дослідженнях пам'яті. Досліджено дискурс-аналітичні методи в психології. Висвітлено синтез двох методологій та об'єднання дослідницьких процедур як особливості комбінованої стратегії вивчення правовласної ідентичності.

Шифр НБУВ: ВА858088

2.Ю.1190. Динаміка професійних очікувань майбутніх психологів в освітньому процесі: монографія / К. П. Радзівіл; Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. — Умань: Соціально-педагогічний М. М., 2022. — 173 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 157-173. — укр.

Проаналізовано проблеми динаміки професійних очікувань майбутніх психологів в освітньому процесі. Здійснено аналітико-синтетичний підхід і розкрито суть поняття "очікування" у контексті фахової підготовки цих спеціалістів, роз'яснено систему

професійних очікувань, встановлено їх функції та виявлено низку чинників, що зумовлюють їх динаміку. Емпірично обґрунтовано модель динаміки професійних очікувань майбутніх психологів.

Шифр НБУВ: ВА858689

2.Ю.1191. РЕНІ-віт: особистісно-професійний розвиток і психологічна допомога майбутніх психологів: [метод. рек.] / П. В. Лушин, О. В. Брюховецька, А. І. Гусев, М. С. Діденко, Л. А. Инженська, Л. Я. Мухіна, Я. В. Сухенко, В. Г. Тимофійев, Т. В. Чаусова, С. О. Хілько, С. В. Шевченко; ред.: П. В. Лушин, Я. В. Сухенко; Національна академія педагогічних наук України, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Громадська організація «Українська асоціація екологічної психологічної допомоги». — Київ: Мирон І. А., 2021. — 173 с.: рис., табл. — (Жива книга; т. 6). — укр.

Актуальність тематики зумовлена парадоксальною, гібридною та неоднозначною природою сучасної ситуації, що останніми роками виявила ознаки стійкості та відомої керованості з точки зору уявлень про хвилювий самоорганізований характер розвитку системи освіти взагалі та підготовки психологів зокрема. Подібно до цього, методичні рекомендації також парадоксальні та гібридні. Їх побудовано таким чином, щоб сприяти майбутнім психологам у проєктуванні та реалізації індивідуальних траєкторій саморозвитку і самопідготовки. Еклектичність поданих матеріалів породжує певні смислові бар'єри, подолання яких бачиться у термінах не лише індивідуальної, а й групової самоорганізації у навчальних групах на кшталт «спільноти дослідників». Охарактеризовано системні та особистісно орієнтовані ресурси сучасної підготовки психологів. Увагу приділено освітнім траєкторіям особистісного розвитку, а саме метафоричним «рекомендаціям» до проєктування. Досліджено особливості особистісного та професійного розвитку майбутнього психолога на сучасному етапі. Охарактеризовано особливості формування толерантності до невизначеності в майбутніх психологів. Висвітлено новітні підходи до самодовіри як ресурсу життєстійкості майбутнього психолога. Проаналізовано практичні аспекти діяльності психолога з різними групами осіб і запитам. Окрему увагу приділено особливостям роботи психолога з представниками ЛГБТ-спільноти.

Шифр НБУВ: ВА858040

Див. також: 2.Ю.1226

Загальна психологія

2.Ю.1192. Психологічні аспекти мовної гри як засобу впливу на свідомість людини / О. Хайрулінін // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 256-269. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Посилення ігрових, маніпулятивних аспектів сучасного комунікативного середовища, усього комплексу його впливів на особистісні і соціальні процеси, актуалізує шерг ризиків і загроз, що пов'язані з можливим використанням інформаційного (медіа) простору для дестабілізації соціального благополуччя українського суспільства. Сучасні медіа-засоби і технології їх застосування дозволяють використовувати психологічні закономірності впливу інформації на свідомість, ціннісну, психоемоційну сферу та поведінку людини, наносити збиток її психологічному добробуту та безпеці. Дослідження має на меті теоретично дослідити психологічні закономірності феномену мовної (мовленневої) гри як засобу впливу на свідомість людини, обґрунтувати семантико-психологічну детермінацію наслідків такого впливу. Застосовано методи абдукції, феноменологічної редукції, метод аналізу і систематизації наукових положень та підходів до вивчення психологічних закономірностей феномену мовної (мовленневої) гри, метод теоретичної реконструкції (модельовання) семантико-психологічної детермінації впливу інформаційних засобів на свідомість людини. Конкретизовано категоріально-понятійний зміст психологічних аспектів феномену мовної (мовленневої) гри у контексті використання її ефектів для впливу на психічну сферу людини. Актуалізовано атрибутивність наведених аспектів у процесах, що пов'язані з проблематикою інформаційно-психологічної безпеки особистості в сучасних умовах. Обґрунтовано семантико-психологічну детермінацію наслідків впливу інформаційних засобів, медіа на свідомість людини. Поглиблено наукові уявлення про характер впливу масової комунікації на психічну сферу людини через психологічні ефекти ігрової дії вербальної інформації. Встановлено, що психогенні ефекти медіа-впливу пов'язані передусім із перформативним характером інформаційних повідомлень та особливостями семантико-синтаксичної організації тексту. Наведені аспекти через механізми психічного системогенезу діють як пускові аферентації для мотиваційної активізації психіки адресата, його сприйняття та засвоєння інформації адресата. Такі перформативні та семантико-синтаксичні властивості тексту представлено у ньому лексема-носіями ефектів активного навіювання. Висновки: результати дослідження надають змогу зробити висновки про актуальність продовження психологічних та психолінгвістичних розвідок феномену мовної (мовленневої) гри як джерела і засобу маніпулятивного, індоктринального впливу на свідомість людини, а та-

кож про доцільність врахування психологічних особливостей явища мовної (мовленневої) гри в аналізі медіа-контенту, виявленні джерел інформаційно-психологічного (перформативного) впливу інформації на свідомість адресата та прогнозуванні наслідків такого впливу на особистість і соціальні процеси.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1193. Психологічні засади людської екодеструктивності: «tedum vite» чи колективне «мортідо» / О. Попик // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 202-213. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Мета роботи — спроба осмислення екодеструктивної діяльності людини крізь призму досягнень психологічної науки. Зокрема, виток людської екодеструктивності запропоновано шукати у потязі до руйнування, що визначено як мортідо. На основі екстраполяції даних щодо причин міжособистісної агресивної поведінки, сформовано висновки, що деструктивність у ставленні до навколишнього середовища може виявлятися більш наявно, коли вона є прихованою за ширмою інституцій, тобто реалізуватися деперсоніфіковано, за умови, що довкілля посідає роль «об'єкта». Визначено, що об'єктивізація довкілля, деперсоніфікація в питаннях управління довкіллям, а також завуалювання загрозливих наслідків екодеструктивних проявів постають основними психологічними чинниками, що становлять підґрунтя метафізики антропогенної діяльності. Деструктивність розглянуто через руйнування, як глибоко екстензійний процес, що характеризує й супроводжує буття людини, а також через категорію свободи. Визначено, що свобода детермінувала дебіологізацію людини та створила певний емоційний вакуум, відчуття порожнечі та втраченого минулого, і цей травматичний досвід в еволюційному вимірі призвів до формування не тільки аутодеструктивності, але й потягу до руйнування середовища свого існування. Запропоновані інструменти скорочення екодеструктивних впливів, зокрема самокорекція й самоусвідомлення у процесі реалізації управлінських рішень, як атрибут персоніфікації в питаннях управління якістю довкілля. Висновки: виявлено, що антропогенний вплив є деструктивним в тому випадку, коли ця діяльність не виправдана або ж нелімітована, тобто порушує природний фон чи установлені механізми саморегуляції і підтримки гомеостазу в екосистемах, саме тому важливою є демаркація предметного поля й окреслення перспектив мінімізації екодеструктивних проявів виключно через усвідомлення психологічних механізмів, що лежать в основі не виправданого руйнування людиною себе та середовища свого існування, а не будь-якої діяльності, що може мати певний вплив на стан довкілля.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1194. Екологіческая позиция как источник субъективных убеждений об эффективности действия / К. Баева // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 22-36. — Бібліогр.: 17 назв. — рус.

Деятельность каждого является основной причиной трансформаций в природной среде. Для того, чтобы остановить деградацию в природе, всем представителем человеческого вида нужно объединиться и совершать больше «экологически дружественных», нежели разрушающих поступков, но такая смена направленности поведения зависит от многих факторов. В работе сконцентрированы на личностных факторах экологического поведения индивида. Цель работы — рассмотрение экологической позиции в качестве основы самоэффективности субъекта и последующее изучение возможных влияний на эмпирических данных. Обсуждаются этапы развития экологической самоэффективности в зависимости от доминирующих биосферных или финансово-экономических смыслов в экологической позиции. Предполагается, что экологическая самоэффективность воздействует на общую самоэффективность личности. Предположение проверялось при помощи корреляционного (коэффициент ранговой корреляции Спирмена) и регрессионного (множественная регрессия) анализа, а также моделирования структурными уравнениями. Выявлено, что экологическая позиция влияет на общую самоэффективность, опосредовано через экологическую самоэффективность. Выводы: установлено, что в зависимости от ценности как ресурса жизнеобеспечения — денег или биосферы — снижается или повышается вера человека в продуктивность личных поступков в области выполнения различных повседневных задач, опосредовано через уверенность человека в возможности собственными и общечеловеческими действиями улучшить экологическую ситуацию на планете.

Шифр НБУВ: Ж71450

Психічні процеси та стани

2.Ю.1195. Особливості вияву когнітивно-стильових характеристик та креативності в публічних службовців / Т. Федотова, А. Кульчицька // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 208-224. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Розкрито особливості когнітивно-стильових характеристик та креативності в публічних службовців. Виконано детальний теоретико-методологічний аналіз і систематизацію підходів до вивчення поняття когнітивного стилю й креативності особистості,

а також здійснено емпіричне дослідження особливостей когнітивно-стильових характеристик і креативності в публічних службовців із різним стажем професійної діяльності. Когнітивний стиль у цій роботі розглянуто як індивідуальну відмінність у процесах переробки інформації та визначення особливостей організації когнітивної сфери особистості. Креативність потрактовано як особистісну характеристику, що виявляється в здатності породжувати незвичайні ідеї, відхилитися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації тощо. Для реалізації мети дослідження використано теоретичні, організаційні, емпіричні методи (комплекс психодіагностичних методик), а саме: «Словесний лабіринт», «Фігури Готтшальдта», методику фігурної форми А тесту творчого мислення Е. П. Торренса (в адаптації О. Туник), опитувальник Дж. Джонсона (в адаптації О. Туник). В емпіричній частині дослідження виявлено відмінності в когнітивно-стильових характеристиках та креативності в публічних службовців із різним стажем професійної діяльності: 6 – 10 років – високий рівень креативності, полнезалежність і гнучкість; зі стажем 11 – 20 років – помірний рівень вираженості креативності, полнезалежність та ригідність мислення; понад 20 років – полнезалежність і ригідність мислення. У всіх виокремлених групах встановлено статистично значущі прямі зв'язки креативності з полнезалежністю та гнучкістю мислення, швидкістю виконання завдань і розробленістю, а також зв'язок креативності зі стажем професійної діяльності. Висновок: результати проведеного емпіричного дослідження можна застосовувати в розробці циклу професійних програм із метою підвищення кваліфікації публічних службовців, у тому числі й для формування їхніх професійних компетенцій.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1196. Соціальний вимір колективної пам'яті / Н. Г. Мозгова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 20-23. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено феномен колективної пам'яті. Показано, що колективну пам'ять завжди мовтвано в конкретний соціальний досвід і у такий спосіб тісно пов'язана з часовими та просторовими уявленнями. На бачення власного минулого дуже впливає те, чим і ким ми є сьогодні. Центральною проблемою дослідження є теоретична реконструкція уможлидних пошуків сучасними вітчизняними та зарубіжними дослідниками підвалин феномену колективної пам'яті.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

2.Ю.1197. The illusion of not knowing in metacognitive monitoring: a brief review / М. Avhustiuik // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 10-22. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Проаналізовано деякі ключові особливості ілюзії незнання в метакогнітивному моніторингу навчальної діяльності студентів. Серед основних концепцій впливу ілюзії незнання на метакогнітивний моніторинг точності навчальної діяльності студентів університету ми прагнемо вивчати й аналізувати різні типи вивченої інформації, а також особистісні, когнітивні, метакогнітивні та індивідуально-психологічні характеристики студентів. Більше того, дослідження може дозволити краще прояснити явище ілюзії незнання та його вплив на точність метакогнітивного моніторингу. Використано теоретичні та порівняльно-практичні методи вивчення ілюзії незнання в метакогнітивному моніторингу навчальної діяльності студентів університетів. Учасники вивчали тексти, висловлювання та пари слів українською мовою. Вони виконували JOL, aJOL, RCJ та aRCJ судження. Процедура калібрування допомогла визначити середні показники як ілюзії знання, так і ілюзії незнання. Висновки полягають у тому, що ілюзія незнання як помилка точності метакогнітивного моніторингу (поряд з ілюзією знання) може мати місце у всіх типах метакогнітивних суджень, особливо в перспективних судженнях про вивчене. Найвищий рівень незнання проявляється у вивченні пар слів, менших текстів усіх стилів та в запитаннях «Так»/«Ні»/«Не знаю». Більше того, також вдалося виділити ефекти особистісних, когнітивних, метакогнітивних та індивідуально-психологічних характеристик студентів. Висновки: розглянуто вплив різних типів інформації, обраної для експерименту та запропонованої для вивчення, а також особистісних, когнітивних, метакогнітивних та індивідуально-психологічних особливостей студентів. Результати дослідження вказують на ілюзію незнання як помилку точності метакогнітивного моніторингу поряд з ілюзією знання. Ці спостереження можуть допомогти у вирішенні проблеми точності метакогнітивного моніторингу в навчальній діяльності студентів університетів.

Шифр НБУВ: Ж71450

Емоційні та вольові процеси

2.Ю.1198. Adjustment disorders in students who have suffered psychoemotional stress: systematic review of diagnostics, treatment and preventive care / L. M. Yuryeva, A. I. Sharun // Мед. перспективи. — 2021. — 26, № 4. — С. 31-39. — Бібліогр.: 37 назв. — англ.

Актуальною і соціально значущою є проблема психічного здоров'я студентів, яка часто призводить до створення несприятливих основ для розвитку несприятливих психічних розладів. Мета дослідження — проведення систематичного літературного огляду сучасного стану проблеми розладів адаптації в студентів, з урахуванням втручань, спрямованих на їх запобігання та корекцію, й аналізом одержаних результатів. Проведено пошук по електронним базам даних Oxford, Google Scholar, PubMed, Medline и Web of Science, ScienceDirect, Scopus, Cyberleninka, PsycInfo щодо поширеності, несприятливих наслідків і втручань у студентів з розладами адаптації. З 25 досліджень, опублікованих за період з 2004 до 2020 рр., у 10 (40 %) наведено дані про лікувально-профілактичні заходи. У результаті пошуку виявлено, що втручання, спрямовані на корекцію та профілактику розладів адаптації в студентів, можуть покращити різні аспекти добробуту, зокрема психологічні, педагогічні та медичні. Однак докази обмежені відносно недостатності довготривалих та надійних експериментальних досліджень. Доцільно в подальшому впроваджувати масштабніші проекти та проводити більш широкі та тривалі дослідження, що сприятиме достовірнішому та глибокому вивченню впливу та ефективності таких втручань. Обґрунтовано теоретико-методичні основи психокорекції осіб студентів з розладами адаптації, з урахуванням специфіки психічного функціонування зазначеної категорії. У той час, як робіт, присвячених вивченню проблем розвитку, клініко-психопатологічних особливостей, динаміки несприятливих психічних розладів з урахуванням гендерних та організаційних чинників у студентів закладів вищої освіти в умовах реформування вищої освіти, небагато, є потреба в подальшому вивченні з позиції системного підходу з метою розробки та впровадження в практику заходів ранньої діагностики та корекційно-профілактичних впливів.

Шифр НБУВ: Ж15785

2.Ю.1199. До питання розвитку емоційного інтелекту старшокласників психолого-педагогічними засобами / С. Могиляста // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 174-188. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

У розгляді емоційного інтелекту як невід'ємної частини базових характеристик особистості сьогодні важливою проблемою психологічної та педагогічної науки постає завдання пошуку засобів його розвитку. Мета роботи — розглянути теоретичні підходи щодо пошуку психолого-педагогічних засобів розвитку емоційного інтелекту й можливості уроку англійської мови як засобу впливу на становлення, функціонування та розвитку емоційного інтелекту старшокласників. Використано теоретичні й емпіричні методи дослідження з проблематики розвитку емоційного інтелекту старшокласників та експериментального впровадження в процес вивчення англійської мови елементів психологічних вправ. Розвиток емоційного інтелекту як інтегрованого конструктиву передбачає єдність емоційних і когнітивних процесів у цілісній системі здібностей щодо розуміння, усвідомлення, управління власними емоціями, емоційними станами та розуміння, конструктивного впливу на емоції інших. Розглядаючи процес розвитку емоційного інтелекту в аспекті онтогенетичних змін щодо вміння розуміти, усвідомлювати й управляти емоціями та цілеспрямовано впливати на розвиток окремих складових частин емоційного інтелекту, становлено, що проблема пошуку засобів розвитку емоційного інтелекту старшокласників у процесі навчання та виховання актуалізується як у напрямі форм організації пізнавальної діяльності учасників навчально-виховного процесу, так і інтеграції елементів психологічних вправ у процес вивчення окремо взятого предмету на кшталт англійської мови. Як результат, представлено теоретичний аналіз концептуальних основ проблеми визначення тезаурусу «засоби розвитку». Запропоновано практичне застосування елементів сутесті в контексті сучасного уроку англійської мови відповідно до тематики ситуативного спілкування, передбаченої Державною програмою вивчення іноземних мов. Розглянуто спектр можливостей психологічних вправ і методів у поєднанні з лінгводидактичним контентом та деталізовано в плані сучасного уроку англійської мови. Висновки: зроблено узагальнення, яке обґрунтовує необхідність континууму в напрямі створення системи розвитку емоційного інтелекту старшокласників психолого-педагогічними засобами в межах освітнього простору навчального закладу.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1200. Психологічне благополуччя: теоретичні підходи до визначення поняття / Т. Можаровська // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 155-167. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

В останні десятиліття стрімко збільшилось досліджень про щастя, що призвело до появи нових емпіричних знань про механізми, шляхи, особливості та процеси, які сприяють особистісному щастю та благополуччю. В умовах сьогоднішньої світової пандемії, спричиненої коронавірусом SARS – COV-2, більшість людей опинилися в незвичних для них умовах, що вплинуло на зміну стилю та способу життя кожного. Людству довелося шукати нові шляхи забезпечення та реалізації власного благополуччя та благополуччя інших. Мета роботи — теоретичний аналіз дослідження проблеми психологічного благополуччя особистості. Для уточнення суті базових понять досліджуваного феномену

застосовано теоретичні методи, зокрема, аналіз, синтез, узагальнення, систематизація й теоретичне моделювання. У результаті теоретичних розвідок з цієї проблеми здійснено аналіз підходів до визначення благополуччя та його видів. Виявлено тенденцію об'єднання різних теорій та підходів аналізу психологічного й суб'єктивного благополуччя до єдиного комплексного вивчення благополуччя. Описано компоненти психологічного благополуччя. Висновки: висновки наукових розвідок досліджуваного феномену включають опис та обґрунтування вимірів психологічного благополуччя, а саме: особистісний, соціальний, матеріальний, фізичний та духовний. Особистісний вимір психологічного благополуччя враховує суб'єктивний показник внутрішнього відчуття частя та комфорту. Соціальний контекст психологічного благополуччя зумовлюється мірою задоволеності особистістю якістю своїх міжособистісних відносин, соціальних ролей та соціального статусу. Матеріальний вимір психологічного благополуччя визначається суб'єктивною оцінкою реального достатку особистості та об'єктивного співставлення останнього з бажаним достатком; визначається наявністю можливості задовольнити вітальні потреби особистості та сприяють її духовному розвитку. Фізичний вимір психологічного благополуччя визначається рівнем здоров'я людини та передбачає наявність потенційних (резервних) можливостей організму, адекватність пристосування до змін навколишнього середовища, толерантність до непередбачуваних і стресових подій. Духовний вимір психологічного благополуччя визначається належністю особистості до культури та спільноти, з якою себе ідентифікує особистість; передбачає критичне ставлення до себе та своєї діяльності.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1201. Типологічні особливості прояву прокрастинації в студентів / О. Журавльова, О. Журавльов // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 86-99. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Обґрунтовано актуальність вивчення прокрастинації як стійкого інтегрального особистісного конструкту в умовах стрімкого розвитку сучасного суспільства. Указано на доцільність розгляду деструктивного зволікання в академічному середовищі, зокрема в студентів. Вивчення особистості прокрастинатора надало змогу одержати великий масив емпіричних даних у вигляді широкого спектра притаманних йому когнітивних, афективних, мотиваційних і конативних властивостей. Із метою зниження розмірності ознак, які корелюють між собою та їх компактного й структурованого представлення застосовано процедуру факторного аналізу за допомогою методу головних компонент із використанням Varimax-ротатії. Виокремлено шість факторів: «емоційно-дезадаптивний», «агресивно-маніпулятивний», «мотиваційний», «самоцінно-прогностичний», «приспосовання», «іраціональний». Проведено кластерний аналіз за методом k-середніх задія визначення можливих розбіжностей у змістовому навантаженні встановлених складових частин конструкту прокрастинації, зумовлених поєднанням у їх межах діагностованих критеріїв із різною мірою вираженості. Це надало змогу виокремити чотири типи досліджуваного феномену. Домінуючими характеристиками студентів з «іраціонально-астенічним» типом прокрастинації є прояв дезадаптивних когніцій і деструктивних емоційних патернів. Найбільш вираженою особливістю прокрастинаторів «демотивовано-іраціонального» типу визначено відсутність інтенцій, які б відігравали роль вагомих спонук до включення в цілеспрямовану діяльність. «Дезадаптивно-агресивний» тип зволікання передбачає низький рівень здатності до конструктивного вирішення проблемних ситуацій і прояв ворожості та деструктивності в процесі побудови стосунків із соціальним оточенням. Особливістю прокрастинатора «мотиваційно-астенічного» типу є поєднання низького рівня мотивації з емоційно-дезадаптивними схильностями. Висновки: результати проведеного емпіричного дослідження підтверджують доцільність тлумачення прокрастинації як інтегрального особистісного конструкту, що охоплює низку когнітивних, емоційних, мотиваційних та конативних властивостей індивіда.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1202. Тренінгова програма гармонізації почуття власності / І. Губеладзе // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 40-54. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — розроблення змісту і структури та презентація авторської програми гармонізації почуття власності особи. Для розробки тренінгової програми було використано низку методів інтерактивної роботи і психоедукації з метою гармонізації почуття власності: метод незавершених речень, рольова гра, симуляція, мозковий шторм, групові методи роботи, дискусія, психологічні практикуми, творчі домашні завдання тощо. Представлено авторську тренінгову програму гармонізації почуття власності, яка складається зі вступу, завершальної частини та трьох основних модулів: «Почуття власності як соціально-психологічний феномен: моє, наше, чуже, ніче», «Чинники посилення почуття власності: контроль, самоінвестування та інтимне знання», «Наслідки і можливості гармонізації почуття власності». Кожен з модулів має на меті опрацювання різних складових почуття власності: контроль, самоінвестування грошей, часу чи інших ресурсів та глибоке інтимне знання. Загальний обсяг тре-

нінгової програми складає 26 академічних годин. Запропоновану тренінгову програму можна використати для гармонізації почуття власності особи, як серед старшокласників і студентів, так і серед дорослого населення загалом. Висновки: впровадження та вивчення ефективності тренінгової програми гармонізації почуття власності показало доцільність її використання серед старшокласників та студентської молоді, а також дорослого населення, що сприяло оптимізації прояву відповідальності, самоефективності, самоідентичності та залученості особи.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1203. Peculiarities of changes of psychophysiological functions, state of human adaptive capacity and stress resistance of students of higher medical institutions / S. I. Kalashchenko // Мед. перспективи. — 2021. — 26, № 4. — С. 98-103. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Оцінено психофізіологічні адаптаційні можливості студентів медичних закладів вищої освіти. Проведено скринінгове дослідження, на основі якого було здійснено кореляційний аналіз групи обстежуваних, яку склали 42 студенти. Основним критерієм включення була задовільна фізична активність, критеріями виключення — наявність хронічних захворювань, гострих респіраторних вірусних інфекцій на момент обстеження, прийом антидепресантів чи психоактивних речовин. Мета дослідження — визначити особливості змін психофізіологічних функцій і стану адаптаційних можливостей організму студентів медичних закладів вищої освіти, що перебувають у стресових умовах. Для дослідження було взято такі методи з програмно-апаратного комплексу «Психолот-1»: «Функціональна рухливість нервових процесів за Хільченком» та «Пам'ять». Обстеження проведено в умовах мікростресу, тобто всі завдання мали бути виконані за обмеженої проміжок часу. Проведений статистичний аналіз даних для встановлення кореляційних зв'язків між психофізіологічними показниками обсягу короткочасної пам'яті та функціональної рухливості нервових процесів (використовувався показник рангової кореляції Спірмена). Установлено, що чим швидше з'являється подразник в умовах дефіциту часу, тим нижчі показники рухливості нервових процесів показує студент, що знайшло пряме відображення в показниках у збільшенні мінімального часу експозиції фігури на екрані ($0,27 \pm 0,007$ с). Виявлено залежність між швидкістю реакції лівої руки на подразник й обсягом інформації, яку людина може зберігати в короткочасній пам'яті. Одержана інформація допоможе визначити вихідні дані адаптаційних можливостей потенційно здорового контингенту людей та спрогнозувати їх успішність у подальшій професійній діяльності в медичній сфері.

Шифр НБУВ: Ж15785

Див. також: 2.Ю.1225, 2.Ю.1230

Психологія особистості

2.Ю.1204. Дослідження когнітивного компонента ціннісних орієнтацій студентів-волонтерів / Д. Подольчук // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 185-201. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Досліджено ціннісні орієнтації студентів педагогічного університету. Мета роботи — представити результати емпіричного вивчення особливостей когнітивного компонента ціннісних орієнтацій студентів педагогічного університету, які беруть участь у волонтерському русі. Вивчення теоретичних аспектів проблеми здійснено з використанням загальнонаукових методів (аналіз, синтез, узагальнення). Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій студентів виконано за допомогою методики вивчення індивідуальних цінностей Шварца, адаптованої В. М. Карандашевим. Обробку одержаних результатів здійснено за допомогою методів математичної статистики (критерій Фішера, критерій Стюдента). Аналіз теоретичних джерел надав змогу констатувати важливість ціннісних орієнтацій як особистісних чинників волонтерської діяльності студентів. При цьому в структурі ціннісних орієнтацій важлива роль належить когнітивному компоненту, що відображає нормативні ідеали студентів, їхні ціннісні уявлення («цінності-знання»), що тією чи іншою мірою впливають на особистість. Визначено абсолютні показники середніх значень різних типів нормативних цінностей та їхній ранг для студентів-волонтерів і студентів, які не практикували волонтерську діяльність. Порівняльний аналіз із застосуванням критеріїв Фішера і Стюдента надав змогу визначити відмінності у ставленні обох груп студентів до різних типів цінностей. Висновки: проведене дослідження засвідчило, що у ставленні до більшості типів нормативних цінностей (безпека, конформність, гедонізм, універсалізм, влада, традиції) між студентами-волонтерами і тими, що не беруть участі у волонтерській діяльності, відсутні статистично значущі відмінності. З'ясовано, що найбільш значущими для всіх студентів є цінності доброзичливості та безпеки. Основними групами цінностей, ставлення до яких відрізняє студентів-волонтерів від тих, які не займаються волонтерською діяльністю, є досягнення та доброзичливість. У ставленні до інших груп цінностей (самостійність, стимуляція) також спостерігаються певні відмінності між студентами досліджуваних груп. Проте

за помітної різниці в абсолютних середніх показниках ці відмінності не досягають рівня статистичної значущості. Варто також відзначити достатній рівень обізнаності сучасних студентів з різними типами нормативних цінностей.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1205. Медіа-релігійність як нова форма прояву релігійної свідомості: психологічний аналіз феномену / Н. Коструба // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 83-95. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Здійснено теоретичний аналіз психологічних особливостей медіа-релігійності як нової форми прояву релігійної свідомості. Для реалізації мети дослідження були використані методи теоретичного наукового пошуку: аналіз, синтез, узагальнення, психологічне моделювання. Аналіз українських та закордонних праць щодо психологічних аспектів медіа-релігійності надав змогу окреслити особливості цього феномену, визначити його структурні компоненти. Науковці описують загальні риси медіа-релігійної картини світу, серед яких масштабність, гіперсимволічність, орієнтація на сьогодення, емоційна насиченість повідомлень. Релігія у медіа виконує просвітницьку, комунікативну, терапевтичну та популяризаційну (рекламну) функції. Медіа-релігійність — це нова форма релігійної діяльності та функціонування релігійної свідомості, яка виникла завдяки розвитку масової культури та засобів масової інформації. Така релігійність особистості має мережеві принципи комунікації, розмиває кордони між сакральним, ритуальним і секулярним, світським, змінює релігійну ідентичність особистості. Медіа-релігійність надає можливість брати участь у онлайн службах із будь якої точки світу і, таким чином, надає можливість обрати релігійний напрям, не прив'язуючись до певної території чи країни. Медіа-релігійність має трьохкомпонентну структуру: когнітивний (проявляється як раціональний чи ірраціональний), емоційно-мотиваційний (орієнтація на зовнішні чи внутрішні цінності) та поведінковий (діяльність релігійна активна чи пасивна). Висновки: загалом, можна підсумувати, що медіа-релігійність є законним проявом процесу переходу релігії у інформаційне суспільство.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1206. Психологічне реконструювання жіночої самоідентичності в діапазоні вікової кризи пізньої зрілості / К. Чижик // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 225-238. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Здійснено теоретичне обґрунтування жіночої самоідентичності в діапазоні вікової кризи пізньої зрілості. Мета роботи — теоретична експлікація специфіки жіночої самоідентичності в діапазоні вікової кризи пізньої зрілості засобом реконструювання «когнітивного простору» досліджуваного явища. В основу роботи покладено метод психологічного реконструювання як теоретичне дослідження змістової й структурної архітектоники феномену жіночої самоідентичності, що процедурно сприяє виокремленню формально-логічних ознак цього явища в межах вікової кризи пізньої зрілості жінки. До результатів належить теоретичний аналіз базових позицій вивчення діапазону вікової кризи пізньої зрілості жінки та специфічності становлення її самоідентичності як сформованого відчуття особистісної визначеності й самореалізованості. Еклектичний підхід до інтерпретації заявленої проблеми надав змогу об'єднати різноманітні «когнітивного простору» жіночої самоідентичності та переживання кризи пізньої зрілості в схемі психологічного реконструювання їх взаємозв'язку. Деталізовано біологічний і психосоціальний рівні жіночої ідентичності, які спричинені дією механізму конвергенції функціонування; визначено варіанти проходження кризи пізньої дорослості у формах фізичної еманіпації та синергії «отримання себе», які функціонують під дією механізму конвергенції. У висновках зазначено «когнітивну завершеність» психологічного реконструювання взаємозв'язку жіночої самоідентичності й переживання кризи пізньої зрілості, що може бути успішно зреалізовано в прикладних дослідженнях людини в інволюційний період її розвитку.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1207. Реконструкція особистісних символів як умова подолання жінками стану дезадаптації: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / О. В. Лісойван; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. — Київ, 2021. — 18 с.: рис. — укр.

Подано теоретичне узагальнення й емпіричне розв'язання проблеми застосування візуальної, образної, вербальної та колористичної реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації. Стан дезадаптації розглянуто як стан смислової невідповідності між символічними смислами та безпосереднім досвідом особистості. Уперше розроблено модель застосування реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації, яка передбачає послідовну реалізацію трьох етапів: визначення стану дезадаптації, результатом якого є виявлення комплексу чинників стану дезадаптації; реконструкції особистісних символів з виокремленням стадій і засобів реконструкції, завдяки чому відбувається часткове або повне усвідомлення умов подолання стану дезадаптації; подолання стану дезадаптації завдяки закріпленню в поведінці жінки алгоритму його подолання. Виявлено мережу мовних кодів (ус-

відомлення власної ролі та ролі інших, зміна негативного сприйняття минулого та моделі поведінки, спрямованість на самореалізацію, усвідомлення причин виникнення негативних психологічних станів і їх подолання, розвиток впевненості в собі і власних діях та ін.), актуалізація й усвідомлення яких у процесі реконструкції особистісних символів сприяє подоланню жінками стану дезадаптації. Встановлено, що подолання жінками стану дезадаптації умовлено здатністю реконструювати особистісні символи за допомогою актуалізації й усвідомлення цих кодів (сми́слів, що одержуються під час інтерпретації символів). Визначено й описано багатовимірність застосування реконструкції особистісних символів за допомогою систематизації її видів (образної, візуальної, колористичної, вербальної реконструкції), обґрунтовано доцільність їх комплексного застосування у процесі коригувальної роботи з жінками у стані дезадаптації. Поглиблено уявлення про зміст і структуру стану дезадаптації жінок як про стан смислової невідповідності між символічними смислами та безпосереднім досвідом особистості із психологічною, фізіологічною та соціальною складовими, а також про структурно-функціональні компоненти реконструкції особистісних символів. Набуло подальшого розвитку застосування алгоритму реконструкції особистісних символів у роботі з жінками у стані дезадаптації, а саме — визначено етапи (екстерналізації, трансформації, інтерналізації), функції (актуалізуючу та змістотворну) та види реконструкції. Розвинуто організацію психологічного супроводу осіб у стані дезадаптації із застосуванням реконструкції особистісних символів.

Шифр НБУВ: PA451617

2.Ю.1208. Функціональні межі інфантильності в ситуації життєвої кризи / О. Іванашко // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 100-112. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розкрито психологічний зміст функціональних меж інфантильності в ситуації життєвої кризи. Мета роботи — теоретичне обґрунтування та моделювання функціональних меж інфантильності в ситуації життєвої кризи. В основу дослідження покладено теоретичні методи: аналіз й узагальнення наукових джерел із проблем вивчення інфантильності та переживання життєвої кризи й психологічне моделювання як відтворення сутності функціональних меж інфантильності в ситуації життєвої кризи. Основними результатами дослідження є теоретична експлікація психологічного явища життєвої кризи та зазначення специфічної симптоматики прояву інфантильності особистості; запропоновано теоретичну модель функціональних меж інфантильності в ситуації життєвої кризи, у якій виокремлено чотири онтологічних поля переживання критичних ситуацій («вітальність», «окреме життєве ставлення», «внутрішній світ» і «життя як цілісність»), та в кожному з них визначено функціональний зміст прояву інфантильності (упорядкування потреб, вибір оптимального способу досягнення, врахування внутрішньої узгодженості можливостей і рефлексивно-смислової консолідації життєвої реалізації). Зазначено, що основна проблема порушення функціональних меж інфантильності розпочинається в зоні вітальності, що призводить до загальної затримки переходу в рефлексивно-смислові зони життєвої реалізації особистості й відображається в незрілості комплексу «Я». Висновки: зазначено, що моделювання функціональних меж інфантильності в ситуації життєвої кризи розкриває науковий простір методологічного аналізу проблеми інфантилізму в характеристиках переінтеграції комплексу «Я» від вітальних атрибутів до онтології рефлексивно-смислових перетворень особистості.

Шифр НБУВ: Ж71450

Див. також: 2.С.59

Галузева (прикладна) психологія. Психологія окремих видів діяльності

2.Ю.1209. Аналіз і групування дії адаптогенів рослинного походження для сприяння трудової діяльності операторів складних технічних систем / С. М. Чумаченко, В. Ю. Дубницький, І. А. Черепньов, Д. П. Коломієць, М. І. Карпенко // Інженерія природокористування. — 2020. — № 4. — С. 78-94. — Бібліогр.: 43 назв. — укр.

Розглянуто тенденцію щодо інтелектуалізації виробництва та збільшення чисельності працівників, які зайняті переважно розумовою працею, що склалася в світі протягом останнього часу. На підставі проведеного аналізу даних літературних джерел наведено класифікацію різних видів розумової праці. Показано різницю між поняттями «оператор», як професійною назвою роботи, і «роботи, яка має характер операторської». На прикладі авіації проілюстровано тенденцію відставання можливостей оператора від прискореного розвитку сучасної техніки. Розглянуто еволюцію понять «надійність людини» та «людський фактор», а також наведено різні варіанти класифікації помилок людини-оператора складних технічних систем. Для докладного розгляду обрано групу помилок, що здійснюються оператором ненавмисно. Наголошено на особливій загрозі від виникнення помилок за умов змінної праці, особливо в нічний час. На підставі аналізу

наукових публікацій, рознесених за часом більш ніж на 70 років, одержано розподіли кількості нещасних випадків і помилок оператора протягом робочого дня. Показано вплив досвіду роботи (як позитивний, так і негативний) на якість виконання службових обов'язків операторами різного профілю. Проведений аналіз наукових джерел надав можливість виділити зі списку факторів, які провокують операторів на вчинення помилкових дій з урахуванням широти поширення, такі як хронічний вплив електромагнітних випромінювань та ефект професійного психоемоційного вигорання. Для парирования цих факторів запропоновано метод протидії вищевказаному негативному впливу. З урахуванням оптимального поєднання ефективності та мінімізації негативних побічних наслідків запропоновано використовувати адаптогени рослинного походження. Використовуючи результати досліджень, одержаних у результаті аналізу наукових публікацій, побудовано регресійні моделі, що надають можливість прогнозувати витривалість оператора в екстремальних умовах. Виконано кластерний аналіз, який надав можливість провести групування адаптогенів за ознакою спільності змін в організмах лабораторних тварин, що відбуваються під впливом зовнішніх впливів. Згідно з одержаними результатами групування адаптогени, які потрапили в один кластер, мають еквівалентну дію на організм піддослідних тварин. Результати цього групування, спільно з одержаними регресійними моделями, можна використовувати для вибору рослинних адаптогенів, які найбільш сприяють підвищенню ефективності роботи операторів і мають найменші негативні наслідки для стану їх здоров'я.

Шифр НБУВ: Ж101173

2.Ю.1210. Деструктивний вплив бойового стресу на емоційну сферу особистості військового / О. Ляц, М. Яцюк // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 128-140. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — встановлення деструктивного впливу бойового стресу на емоційну сферу військового. Відповідно до мети дослідження використано контент-аналіз бесіди, методику на визначення рівня стресу Л. Рідера, РНҚ-9 шкалу самооцінки депресії, шкалу тривожності Тейлор, методи математичної статистики. Розглянуто проблему впливу бойового стресу на емоційну сферу військових. Зазначено, що основною реакцією військовослужбовця на бойові події є бойовий стрес, відмінною особливістю якого є наявність стрес-факторів бойової обстановки. Уточнено, що бойовий стрес розуміється як багаторівневий процес адаптаційної активності людського організму в умовах бойової обстановки, що супроводжується актуалізацією механізмів реактивної саморегуляції і закріпленням специфічних пристосувальних психофізіологічних змін. Результати дослідження вказують на те, що негативні психічні стани, які виникають у військовослужбовців у період виконання небезпечних для здоров'я і життя завдань, після повернення з зони бойових дій проявляються у загостренні почуття честі, гідності та справедливості, зростанні реакцій некерованої агресивності, тривоги, конфліктності, що різко ускладнюють процес реабілітації демобілізованих військових та безумовно вимагають проведення психологічної корекції. Одержані результати дослідження свідчать про те, що тривалі психотравмуючі фактори бойової обстановки деструктивно впливають на емоційну сферу військових, а в силу особливостей особливостей, у багатьох демобілізованих порушується регуляція поведінки, а також моральноетична та когнітивна сфери. Висновки: встановлено, що у формуванні деструктивних наслідків вагому роль відіграють конфліктні переживання в системі цінностей та смислів професійної діяльності військовослужбовця, які актуалізуються в ситуації загрози життю та здоров'ю особистості. За допомогою точної оцінки та прогнозу впливу бойового стресу на особистість військового з'являється можливість командирам частин та підрозділів спрогнозувати виникнення деструктивних психічних станів, а також динаміки поведінки особового складу в екстремальних умовах та адекватно реагувати на зміни в обстановці.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1211. Імпіричні референти емоційної безпеки професіонала / О. Лазорко, Т. Шевцова // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 159-173. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Визначено місце емоційної безпеки в структурі професійної безпеки особистості, а також емпіричних референтів емоційної безпеки. Важливе завдання — визначення зв'язків загального емоційного фону та схильності до стресу із самооцінкою й професійним вигоранням за трьома шкалами, такими як емоційне виснаження, деперсоналізація та редукція особистих досягнень. Припущено, що емоційна безпека особистості пов'язана зі специфікою професійної діяльності — роботою з людьми або документами, керівною діяльністю тощо. Для вивчення психологічних особливостей прояву емоційної безпеки особистості, зокрема таких емпіричних референтів, як схильність до стресу, емоційна виснаженість, деперсоналізація, редукція професійних досягнень, вираженість базових емоцій та рівень самооцінки, було використано такі психодіагностичні методики: «Визначення ступеня схильності до стресу» (за Є. О. Тарасовим); «Професійне вигорання» (за К. Маслач, С. Джексон в адаптації Е. Водоп'янової); «Шкала диференціальних емоцій» (за К. Ізардом); «Ви-

значення рівня своєї самооцінки» (за Г. М. Казанцевою). Емоційну безпеку професіонала розглянуто як почуття впевненості щодо володіння внутрішніми психологічними ресурсами для протистояння загрозам і небезпекам, пов'язаним із професійною діяльністю. З одного боку, емоційна безпека професіонала підтримується внутрішніми психологічними ресурсами, а з іншого — безпечним середовищем і довірливими стосунками в організації. Якщо розглянути ресурси емоційної безпеки кризь призму безпеки, то схильність до стресу, емоційний фон, рівень професійного вигорання та рівень самооцінки гіпотетично можуть бути тими емпіричними референтами, які надають змогу виявити наявність чи відсутність цих ресурсів. Представлено результати дослідження, мета якого — вивчення зв'язку схильності до стресу та загального емоційного фону з рівнем самооцінки й професійним вигоранням. Доведено, що стан емоційної безпеки пов'язаний не стільки з психологічними особливостями досліджуваних, скільки зі специфікою професійної діяльності: роботою з документами, роботою з людьми, змішаною формою (люди та документи), а також керівною діяльністю. Висновки: встановлено значимі статистичні взаємозв'язки між показниками базових емоцій та даними професійного вигорання (емоційне виснаження, деперсоналізація, редукція професійних досягнень) і рівнем самооцінки та між показниками професійного вигорання й стресостійкістю, рівнем самооцінки працівників комерційної організації. Подальше вивчення феномену емоційної безпеки особистості професіонала необхідно здійснити в контексті організаційного середовища та міжособистісної взаємодії персоналу організації. Важливим завданням і викликом для організаційних психологів сьогодні є віднайдення ефективних інструментів та програм забезпечення емоційної стабільності й безпеки персоналу на робочому місці.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1212. Опитувальник сценічної тривоги музикантів Д. Кенні (К-MPAI-R): конфірматорний факторний аналіз української версії / О. Ксьондзик // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 144-158. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Сценічна тривога є однією з центральних психологічних проблем у професійній діяльності музикантів. Однак в українській клінічній практиці та дослідженнях існує нестача валідних інструментів для її вимірювання. Ця публікація презентує результати психометричного аналізу україномовної версії К-MPAI-R (переглянута версія опитувальника сценічної тривоги музикантів Д. Кенні). Грунтуючись на теорії тривожних розладів Д. Барлоу, цей опитувальник вимірює когнітивні, афективні, фізіологічні та поведінкові ознаки сценічної тривоги музикантів, а також її етіологічні аспекти. Мета дослідження — перевірити факторну структуру методики за допомогою конфірматорного факторного аналізу та визначити її надійність за критерієм альфа Кронбаха. В емпіричному дослідженні взяло участь 164 студенти вищих музичних навчальних закладів та 240 професійних музикантів (вік — 18 — 72; середній вік — 35,32, стандартне відхилення — 13,28; 63 % — жінки та 37 % — чоловіки) із різних регіонів України. Результати засвідчили, що модифікований варіант україномовної версії К-MPAI-R має високі психометричні показники, підтверджені за допомогою конфірматорного факторного аналізу. Дво-, три- та восьмифакторні моделі не досягли прийнятного рівня. Однак після виключення питань, що показали низькі факторні навантаження, модифікована шестифакторна модель продемонструвала задовільні індекси відповідності ($\chi^2 / df = 1,75$; CFI = 0,940 і TLI = 0,931; RMSEA = 0,047; SRMR = 0,048). Надійність за внутрішньою узгодженістю шкал підтверджені високим коефіцієнтом альфа Кронбаха (добрий рівень показників для підшкал «соматичні ознаки тривоги» (.864), «занепокоєння / страх (негативні думки)» (.818), «депресія / безнадія» (.742), «тривожне передчуття» (.839) та прийнятний — для підшкал «батьківська емпатія» (.645) і «міжпоколінна передача тривоги» (.658). Висновки: українська версія К-MPAI-R може використовуватися як валідний та надійний інструмент для діагностики й досліджень сценічної тривоги музикантів.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1213. Особливості групової психологічної роботи з дітьми, які отримали травматичний досвід / Ю. Бондарук // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 49-66. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Розглянуто питання надання психологічної допомоги травмованим дітям, які постраждали внаслідок військового конфлікту та опинились у складних життєвих обставинах. Мета роботи — полягає в тому, щоб охарактеризувати основні чинники, які впливають на ефективність групової психологічної роботи з травмованими дітьми в умовах закладу освіти. Методами дослідження є аналіз та узагальнення теоретичних джерел вітчизняних і зарубіжних учених із питань надання психологічної допомоги постраждалим дітям, які одержали травматичний досвід. Результати аналізу теоретичних джерел надають підставу виділити й охарактеризувати основні психологічні підходи в роботі з психотравмою саме в дітей, що найчастіше представлено в межах ігрового підходу в різних його модифікаціях: клієнт-центрованої орієнтації, структурної ігрової терапії або інших видах. Аналіз досліджень надає підставу стверджувати, що основними

цільми під час надання допомоги дітям є відреагування травматичних переживань, стабілізація емоційного стану та відновлення соціальної взаємодії між дітьми й основними методами роботи психолога є ті, що ґрунтуються на ігровій терапії, центрованій на дитині. У випадку, коли дитина переживає певну подію не одноразово, а опиняється в нових (або складних) життєвих обставинах, завданням психологічної допомоги буде не відреагування емоцій, а адаптація. І в цьому випадку більш ефективним є підхід, що ґрунтується на теорії соціального навчання. Висновки: основними чинниками, що впливають на ефективність групової роботи з дітьми, є побудова та організація ігрової роботи відповідно до визначення етапів переживання психотравми, підбір і володіння відповідними методами й методиками роботи з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, а також урахування динаміки групової роботи й успішне керівництво ведучого груповими процесами. До таких чинників потрібно віднести досвід роботи з травматичними переживаннями в дітей, професіоналізм та особистісні якості ведучого групи.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1214. Особливості детермінації готовності до змін серед майбутніх українських правоохоронців / Г. Стояцька // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 214-232. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Досліджено проблему психологічних чинників сприйняття змін майбутніми українськими поліцейськими. Мета роботи — доведення концептуальної гіпотези про існування низки психологічних чинників, що здатні впливати на рівень готовності до змін серед курсантів, які здобувають вищу освіту і проходять підготовку до роботи в Національній поліції України. Застосовано факторний аналіз (factor analysis, component analysis) з основними методами, що були використані при побудові факторної моделі — метод головних компонент (Principal Component Analysis) та метод обертання (Varimax із нормалізацією Кайзера). На прикладі вибірки курсантів, які навчаються в українських закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, проведено дослідження тих психологічних чинників, які зумовлюють сприйняття змін особистістю. Використано 8 методик та 13 показників. Вперше для дослідження готовності до змін серед майбутніх правоохоронців застосовано визначення рівня мислення зростання та імпліцитних теорій навчання (за методиками С. Dweck). Результати дослідження стали основою для проведення факторного аналізу для зниження розмірності та виділення компонентів, що визначають структуру взаємозв'язку між досліджуваними показниками. Вдосконалено уявлення про готовність до сприйняття змін майбутніми працівниками правоохоронних органів через емпіричну верифікацію таких її детермінант як професійна мотивація, відкритість новому досвіду, мотивація до успіху, соціальна адаптивність. Доповнено комплексне розуміння основних психологічних чинників, що впливають на формування готовності сприймати зміни молодими правоохоронцями. Висновки: до висновків дослідження можна віднести встановлення того факту, що в структурі особистості майбутнього правоохоронця можна виділити два ортогональних фактори (компоненти), детермінованих різними наборами змінних. Одержані компоненти визначено як проактивну та реактивну складову особистості щодо готовності сприймати зміни та реагувати на них.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1215. Особливості організації особистісного простору військовослужбовців з ознаками ПТСР / В. Коширець, К. Шкарлатюк // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 124-143. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розглянуто особливості організації особистісного простору військовослужбовців з ознаками посттравматичного стресового розладу. Визначено основні напрями та підходи до дослідження поняття психологічного простору, а також впливу психотравматичних подій на організацію особистісного простору як компонента структури життєвого простору. Здійснено теоретичне обґрунтування поняття особистісного простору військових й емпірично досліджено його психологічні особливості. Використано стандартизовані психодіагностичні методики «Суверенність психологічного простору» С. К. Нартова-Бочавер, опитувальник пацієнта про стан здоров'я Patient Health Questionnaire (PHQ) — 9, опитувальник для скринінгу посттравматичного стресового розладу, шкала оцінки впливу травматичної події Impact of Event Scale (IES-R). Виявлено, що рівень суверенності простору, тіла, соціальних зв'язків, речей, цінностей пов'язаний із появою ознак ПТСР у військовослужбовців. Проведене дослідження дає підстави констатувати у військовослужбовців з ознаками ПТСР психологічні особливості, які негативно впливають на їхнє повсякденне життя, процеси адаптації, ресоціалізації та організацію їхнього особистісного простору. Низький рівень суверенності психологічного простору засвідчує ознаки депривації, яка проявляється в переживанні підпорядкованості, відчуженості, фрагментарності власного життя й характеризується труднощами в пошуку об'єктів середовища, із якими люди себе ідентифікують. Висновки: дослідження показало, що у військових із низьким рівнем суверенності психологічного простору яскраво виражені показники схильності до посттравматичного стресового розладу. Тобто низька суверенність простору, тіла, соціальних

зв'язків, речей, цінностей впливає на вірогідність виникнення у військовослужбовців ознак ПТСР. Аналогічний взаємозв'язок виявлено між рівнем суверенності й наявністю тенденції до ПТСР: ті військовослужбовці, які мають високий рівень суверенності психологічного простору, не мають виражених ознак посттравматичного стресового розладу. Продемонстровано важливість виконання завдань реабілітації, ранньої діагностики та психокорекції військових із метою забезпечення їх психічного здоров'я, а також для розвитку особистісної й професійної самореалізації.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1216. Педагогічна психологія: навч. посіб. / Ж. М. Новакова; Національний університет «Львівська політехніка». — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2022. — 147 с. — Бібліогр.: с. 129-131. — укр.

Розглянуто головні аспекти педагогічної психології. Подано інформацію про предмет, завдання та базові категорії педагогічної психології. Розкрито етапи становлення педагогічної психології. Викладено головні теоретичні положення, основи навчання, виховання та психологічні особливості педагогічної діяльності й особистості вчителя. Висвітлено специфіку психологічного дослідження у закладах освіти.

Шифр НБУВ: ВА858375

2.Ю.1217. Проектування та імплементація інформаційної системи надання рекомендацій людям з психічними відхиленнями / М. Захарчук, Т. Басюк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Інформ. системи та мережі. — 2021. — Вип. 9. — С. 44-52. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розроблено методологічне підґрунтя, здійснено проектування та імплементацію інформаційної системи (ІС) надання рекомендацій людям із психічними відхиленнями. Проаналізовано основні способи використання інформаційних технологій у галузі психічного здоров'я. Виявлено, що мобільні пристрої, за використання на них певного програмного забезпечення, здатні суттєво зменшити кількість візитів до кваліфікованих спеціалістів, що надає змогу зробити терапію психічних захворювань значно доступнішою для людей із обмеженими часовими чи матеріальними ресурсами. Спроєктовано інформаційну систему з використанням структурного підходу та моделі проектування Data Flow Diagrams (DFD): розроблено контекстну діаграму ІС і виконано декомпозицію її головного процесу, з метою наочної демонстрації способів перетворення вхідної інформації на вихідну. Описано особливості методу прийняття рішень — дерева рішень, що використовується в ІС. Наведено функціональне призначення та відображено алгоритм роботи, наданий у вигляді мережі Петрі, а також таблиці позицій і переходів цієї мережі, необхідні для кращого розуміння принципів роботи системи. Проаналізовано програмні засоби, що надають змогу досягти цілей, поставлених під час конструювання системи. Здійснено верифікацію роботи, наведено скріншоти програмних вікон системи та описано наповнення основних сторінок.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ІСМ

2.Ю.1218. Психокорекція проявів соціально-психологічної дезадаптації учасників бойових дій / Т. Кочубинська // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 111-127. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Мета дослідження — теоретичне конструювання та апробація авторської методики психокорекції проявів соціально-психологічної дезадаптації учасників операції Об'єднаних сил. Для досягнення мети дослідження було застосовано такі методи дослідження: теоретичні: філософсько-психологічний аналіз дослідження, узагальнення теоретико-методологічних підходів, моделювання та конструювання; емпіричні: формувальний експеримент з використанням психодіагностичного комплексу методик; методи математичної обробки даних: порівняльний аналіз за t-критерієм Стьюдента. Реалізація програми психокорекції відбувалася відповідно до 5 етапів: діагностичного, інформаційно-просвітницького, індивідуальної психокорекції, групової психокорекції, оцінки ефективності. Участь у запропонованій програмі психокорекції взяли 38 учасників ООС. Для встановлення достовірності психокорекційної програми, а саме виключення вірогідності вікових динамічних змін, експериментальне дослідження проводилося з 40 учасниками ООС, які не брали участь у програмі психокорекції. В запропонованій програмі представлено засоби психокорекційного впливу: виокремлено просвітницький блок (лекції, навчальні семінари, програми соціально-психологічного супроводу) та блок психокорекційної роботи (індивідуальна та групова психокорекція), що впливали на прояви соціально-психологічної дезадаптації учасників ООС та сприяли виникненню конструктивних особистісних змін. Основним завданням програми психокорекції є особистісні зміни учасників ООС: гармонізація Я-концепції; емоційна складова: підвищення рівня прояву емоційного комфорту, зниження рівня прояву негативних емоцій: тривожності, агресивності, депресивності; комунікативна складова: підвищення комунікативного потенціалу та конструктивних способів взаємодії; поведінкова складова: вироблення конструктивних поведінкових стратегій; мотиваційно-ціннісна складова: гармонізація екстернальності та інтернальності, підвищення мотивації долаття перешкод, конструктивні

ціннісні орієнтації. За результатами порівняльного дослідження за t-критерієм Стьюдента для залежних виборок встановлені якісні відмінності в показниках соціально-психологічної дезадаптації учасників ООС до та після участі у психокорекційній програмі: знизилися прояви показників по шкалах Я-фізичне і Я-сімейне; знизилися прояви агресивності, зокрема переживання образи, фізичної; особистісної тривожності; дезадаптації; неприйняття себе; особистий дискомфорт; внутрішній контроль. Висновки: результати формувального дослідження підтверджують ефективність запропонованої програми психокорекції.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1219. Психологічні особливості впливу стресу на виникнення психосоматичних розладів у дітей старшого шкільного віку / І. Грицюк, О. Хлівна // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 55-67. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — розкрити погляди на сучасне бачення психосоматичних розладів, що виникають у дітей старшого шкільного віку в умовах сучасного інформаційно насиченого та агресивного середовища, висвітлити результати емпіричного дослідження з цієї тематики, проаналізувати різноманітні досліджень, що стосуються впливу стресу на дітей старшого шкільного віку та виникнення у зв'язку зі стресовими ситуаціями психосоматичних розладів, визначити психологічні і психосоматичні аспекти впливу стресу на життя та здоров'я дітей старшого шкільного віку, опираючись на погляди відомих науковців, зокрема З. Фрейда, про те, що всі органічні страждання мають психологічну зумовленість, розкрити своє бачення впливу емоційної стійкості та самооцінки на функціонування внутрішніх органів. Методи дослідження: теоретичні (аналіз проблеми на підставі вивчення наукової літератури, систематизація та узагальнення одержаної інформації). Та емпіричні: психодіагностичні методики (Пісенський опитувальник соматичних скарг, контрольний перелік ознак психопатії, тест-опитувальник Г. Айзенка для діагностики властивостей і типу темпераменту, шкала психологічного стресу RSM-25, малюнковий тест «Автопортрет»), що надали змогу розкрити з'ясувати вплив стресу на появу психосоматичних порушень. Результати: виявили, що погляди на сучасну психосоматику виходять за межі уявленень лише про здоров'я чи хворобу. Так само і поняття «стрес» виходить за межі розуміння «поганого» чи «добра». Зазначено про необхідність враховувати, що більшість людей, в тому числі й діти, в сучасному суспільстві знаходяться під впливом стресу, бо в часи науково-технічної революції, в якій ми живемо, посилюється психічна діяльність людей. Проаналізовано особливості дітей старшого шкільного віку засвоювати й переробляти великий обсяг інформації, необхідність швидкої адаптації, перші пошуки професійної реалізації, пошук себе тощо. Розглянуто виникнення проблеми емоційного стресу, тобто напруження й перенапруження фізіологічних систем організму під впливом емоційних чинників, як причини психосоматичних розладів. Аналіз одержаних даних полягав у виявленні відмінностей між представниками двох груп — групи емоційно стійких респондентів (середня емоційна стійкість та висока емоційна стійкість) з низьким рівнем стресу та групи емоційно нестійких респондентів (висока емоційна нестійкість та дуже висока емоційна нестійкість) з середнім рівнем стресу. Значну увагу приділено опису психологічної картини хвороби, оскільки від такого знання залежать наступні терапевтичні заходи. Висновки: в умовах стресу, а також з урахуванням нестійкої або заниженої самооцінки діти старшого шкільного віку більш схильні до психосоматичних розладів серцево-судинної системи, системи органів травлення. Узагальнили результати впливу психологічних і соціальних факторів, яким є, власне, стрес. Прийшли до розуміння афективно-емоційних факторів впливу на виникнення психосоматичних порушень.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1220. Психологічні особливості емоційного вигорання лікарів / Л. Бебеза // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 37-48. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Представлено результати теоретичного та емпіричного вивчення синдрому емоційного вигорання лікарів. Визначено, що синдром емоційного вигорання розвивається на фоні впливу соціально-професійних чинників в умовах пандемії, характеризується збільшенням робочого навантаження й частотою комунікації та взаємодії з пацієнтами, зумовлюється фізичними й емоційними проявами/стражданнями пацієнтів; складністю та труднощами проблем пацієнта й можливістю/неможливістю їх розв'язання; супроводжується хронічним професійним стресом, емоційним та фізичним виснаженням. Для діагностичного вивчення синдрому емоційного вигорання лікарів використано «Опитувальник вивчення рівня психічного вигорання (МВІ) (К. Маслач і С. Джексон, адаптація Н. Е. Водоп'янової)». Вибірка дослідження (n = 593) була такою: жінки — 71,3 %, чоловіки — 28,7 %, вік — від 29 до 63 років зі стажем роботи від 5 до 32 — 37 років. За ознаками професійної спрямованості в діагностуванні взяли участь п'ять груп лікарів: «професійно-віковий тип», «травматичний тип», «загальний тип», «інструментальний тип», «тяжкі стани». Установлено, що рівень професійного вигорання загалом серед лікарів п'яти груп нерівномірний. У трьох компонентах за рівнями мають свої особливості й відмінності. Найвищі показни-

ки має компонент «емоційне виснаження», а компоненти «деперсоналізація» та «редукція особистих досягнень» за наявних епідеміологічних умов мали дещо нижчі показники. Виявлено рівень професійного вигорання за гендерною ознакою. Як у чоловіків, так і в жінок ступінь професійного вигорання майже однаковий. Однак лікарі жіночої статі схильні до вищого ступеня вигорання у порівнянні з лікарями чоловічої статі. За критеріями віку та стажу роботи лікарів результати виявилися різними за компонентами емоційного вигорання. Провідними ознаками емоційного вигорання в лікарів були відчуття емоційної виснаженості, тривога, зниження настрою, підвищення емоційного контролю, психоемоційна й особистісна напруженість. За компонентом «виснаження» в лікарів спостерігали симптоми «емоційної економії», емоційної (дозування емоцій у професійній діяльності та в сімейному оточенні, відсутність хвилювання в робочому процесі й підвищена тривожність до членів власної родини) та особистісної відстороненості (повна чи часткова втрата інтересу до позапрофесійних сфер життя, відчуття обтяження під час комунікації із суб'єктами непрофесійної сфери). Висновки: відмінності в структурі складових частин емоційного вигорання серед п'яти груп лікарів за професійною спрямованістю зумовлювалися специфікою професійної діяльності (виконання функціональних обов'язків, тривалість робочого дня, збільшення кількості звернень до лікаря, особливості пацієнтів).

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1221. Толерантна компетентність педагога: концепція й емпірична верифікація / Ж. Вірна, Г. Гайдук // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 67-85. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Здійснено теоретико-емпіричне обґрунтування толерантної компетентності педагога. Мета роботи — теоретичне обґрунтування та емпірична верифікація толерантності педагога засобом операціоналізації мотиваційно-смыслових індикаторів толерантної компетентності та механізмів її функціонування залежно від стажу його професійної діяльності. Основними методами дослідження є теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, систематизація), емпіричні (бесіда, спостереження, тестування), методи математичної статистики (дискримінантний аналіз, критерій Краскела — Уолеса, факторний аналіз, множинний регресійний аналіз). У ході теоретичного узагальнення основних тенденцій і концепцій вивчення професійної толерантності запропоновано теоретичну модель структурної організації професійної толерантності педагога, у якій виокремлено когнітивно-інформативний, емоційно-регуляційний, особистісно-комунікативний та поведінково-нормативний компоненти й зазначено операційно-смысловий, рефлексивно-смысловий, мотиваційно-регуляційний та мотиваційно-контролюючий модули їх продуктивного функціонування. Емпірично експліковано зміст прояву професійної толерантності засобом операціоналізації мотиваційно-смыслових індикаторів толерантної компетентності в емоційно-раціональній, автономно-безкорисливій, статусно-нормативній та інтелектуально-продуктивній формах і механізми їх функціонування (адаптаційно-ідентифікаційний, ідентифікаційно-моральний, морально-продуктивний, продуктивно-адаптаційний) залежно від стажу професійної діяльності педагогів. Висновки: у висновках зазначено, що зосередження уваги на виокремлених механізмах функціонування толерантної компетентності педагога надасть змогу визначити адекватний вплив мотиваційно-смыслових детермінацій на систему професійної саморегуляції фахівця.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1222. Metacognitive monitoring accuracy and learning achievement success of university students / М. Avhustiuk // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 10-21. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Увагу зосереджено на аналізі деяких теоретичних та методологічних аспектів взаємозв'язку між точністю метакогнітивного моніторингу й навчальною успішністю студентів університету. Зокрема, виокремлено підходи до розв'язання проблеми зв'язку між точністю метакогнітивного моніторингу та навчальною успішністю, що є досить поширеною проблемою навчальної діяльності ЗВО. Використано теоретичні та порівняльні методи вивчення точності метакогнітивного моніторингу й навчальної успішності студентів університету. Необхідність вивчення деяких теоретичних і методологічних аспектів цього питання зумовлена впливом точності метакогнітивного моніторингу на навчальну діяльність студентів. Мета дослідження — на основі теоретичного аналізу розкрити роль метакогнітивного моніторингу в навчальній успішності, проаналізувати, наскільки зміни в моніторингу спричиняють зміни в характері контролю студентів над власною пізнавальною діяльністю, установити характер взаємозв'язку між рівнями впевненості та успіхами студентів у навчанні тощо. Заслугує на увагу висновок, що студенти, зазвичай, надмірно впевнені у своїх самооцінках, і цей ефект надмірної впевненості є найбільшим у студентів із нижчим рівнем здібностей, оскільки вони подвійно обмануті: не знають матеріалу й не усвідомлюють також того, що вони не знають. Помилкове переконавання, що інформація є зрозумілою тоді, коли це не так, розцінюється як ілюзія знання або надмірна впевненість у знанні; це поняття

може бути суттєвою перешкодою для ефективності навчальної діяльності. Висновки: надбанням є те, що результати аналізу, виявлені в дослідженні, можуть зіграти важливу роль у процесі розуміння взаємозв'язку між точністю метакогнітивного моніторингу та навчальною успішністю студентів університету.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1223. What every psychologist and psychotherapist should know about the placebo and nocebo effect // S. Giacomuzzi, E. Markus, N. Barinova, K. Garber, A. Kocharian // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 68-82. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Лише декілька медичних термінів використовуються так часто, навіть у метафоричному плані, як слова плацебо та ноцебо. Майже будь-який психолог і психотерапевт вважає, що він/вона добре знає, що розуміють під поняттями плацебо або ноцебо, але, зазвичай, не можуть пояснити, як саме це працює. Більшість психологів та психотерапевтів одразу замислюються про клінічні випробування. Однак багато речей приписують ефекту плацебо або ноцебо, який насправді не підпадає під цю концепцію з точки зору суворої наукової термінології. Тому наступна стаття підсумовує поточні дискусії щодо ефектів плацебо/ноцебо, посилаючись на сучасну наукову літературу. Для реалізації мети дослідження використано методи теоретичного наукового дослідження. Таким чином, пацієнти більш схильні до розвитку ефектів ноцебо — це ті, хто має альтернативні або негативні переконання в галузі охорони здоров'я або досвід або нерелевантне сприйняття лікування; управління цими факторами є основною стратегією протидії ефекту ноцебо. Висновки: медичні працівники можуть допомогти мінімізувати вплив ефекту ноцебо, використовуючи спосіб формування та передачі інформації про лікування, включаючи переваги та несприятливі ефекти. Встановлення позитивної взаємодії з самого початку та залучення пацієнтів до рішень щодо їх лікування та забезпечення розуміння ними причини їх хвороби та того, що вони можуть зробити для лікування своїх симптомів, швидше за все, призведе до кращих результатів лікування.

Шифр НБУВ: Ж71450

Див. також: 2.X.738, 2.X.740, 2.Ю.1191

Соціальна (суспільна) психологія

2.Ю.1224. Ключові соціально-психологічні особливості подружжя зі свідомою багатодітністю / Н. Чепелева // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 288-302. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Здійснено теоретичний та емпіричний аналіз окремих соціально-психологічних особливостей подружніх пар зі свідомою багатодітністю. Теоретичний соціально-психологічний аналіз феномену багатодітності щодо характеристик, які зумовлюють, сприяють свідомому вибору багатодітності подружжя. На базі теоретичного аналізу було розроблено анкету і здійснено опитування, яке включало декілька сутнісних блоків — питання щодо прийняття рішення про багатодітність, щодо труднощів багатодітної родини, особливостей внутрішньосім'яної та соціальної підтримки. Теоретично й емпірично виявлено соціально-психологічні особливості людей, які свідомо стали батьками 3-х і більше дітей та відчужають у цьому своє поклонання, потребу і бажання, базуються на високих репродуктивних початкових установках у більшості респондентів. З'ясовано, що перехід сім'ї до багатодітності може здійснюватися різними етапами, але можна ствердно говорити, що усвідомлену багатодітність слід розглядати як заплановану багатодітність. Це підтверджується даними статистики й соціокультурними механізмами, за якими саме наявність 3-х і більше дітей є тим рівнем, який зумовлює життєздатність суспільства і родини. Проаналізовано дані опитування благополучних багатодітних родин, де спостерігається життєва стійкість сімейної системи, жінки займаються професійною діяльністю, самореалізовані, і при цьому поєднують материнство та виховання дітей, адже в сучасному світі цінність батьківства конкурує з іншими цінностями, зокрема з успішною професійною діяльністю і кар'єрою. Встановлено певні суспільні установки та стереотипи щодо багатодітності. Наведено сучасні погляди суспільства, згідно з якими призначення жінки — це не лише материнство і дім, а й інші можливості для реалізації закладеного в ній потенціалу. Основою свідомої багатодітності подружжя є особистісна і соціальна зрілість його членів. Висновки: в роботі сформульовано соціальні і особистісні характеристики, проблеми і труднощі, з якими стикаються батьки зі свідомою багатодітністю. Доведено, що соціальна підтримка хоча й відіграє суттєву роль, але насамперед потрібно формувати її на базі психологічної готовності, свідомого вибору, можливостей самореалізації таких сімей і батьків зокрема.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1225. Невротичні стани у подружній парі як чинник порушення життєдіяльності сім'ї / О. Фенина // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 244-255. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Розглянуто аналіз сімейної ситуації на сьогоднішній день в Україні, коли ситуація в багатьох сім'ях різко змінилася через пандемію, введення карантинних обмежень, коли сімейні пари перебували на ізоляції від зовнішнього світу. Особлива увага приділяється сім'ям з порушенням гармонії в сім'ї, з тенденцією до розлучення, до зруйнування шлюбних відносин. Ініціатором розлучення, в більшості сімей, які звернулися за допомогою, виступає дружина. Запропоновано результати емпіричного дослідження особливостей прояву емоційної сфери в подружніх парах. Зокрема прояву невротичних станів, тривоги, істеричного типу реагування, астенії, невротичної депресії, обесивно-фобічних порушень. Проаналізовано конкретні діагностичні методи та методики, що застосовуються у роботі з подружніми парами. Для дослідження прояву невротичних проявів у подружніх парах нами було використано наступні методи дослідження: бесіда, Методика діагностики неврозу (К. Хек, Х. Хесс), Клінічний опитувальник для виявлення та оцінки невротичних станів (К. К. Яхін, Д. М. Менделевич). Також з подружніми парами було проведено консультативну роботу з приводу їх запити. В емпіричному дослідженні взяли участь 18 подружніх пар. На основі проведеного дослідження виявлено, що прояв невротичних станів пов'язаний з життєдіяльністю подружньої пари впливає на гармонію в сім'ї, планування майбутнього, на повсякденне життя в цілому, є причиною можливих розлучень. Проведене дослідження засвідчило, що подружнім парам притаманний високий рівень тривоги, як серед жінок, так і серед чоловіків; жінкам, більшою мірою, притаманний істеричний тип реагування, а чоловікам астенія. Більшість сімей сформулювали свій запит, як руйнацію стосунків, дисбаланс в подружній парі, погіршення в сексуальних стосунках, складнощі у взаємодії з дітьми. Дані показники свідчать про необхідність психотерапевтичної допомоги. Висновки: дослідження засвідчило, що в більшості подружніх пар є схильність до неврозу. Більшість відразу наголошували на підвищеній тривожності, втраті віри в майбутнє гармонійне життя, відчай. Важливим моментом є складнощі у перебуванні в домі цілими днями з дітьми, партнером, а в деяких сім'ях, з батьками одного з подружжя. Прослідковувалась втрата віри в себе, в свої сили, зниження самооцінки.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1226. Психологічні маркери релігійних новин як форми масової комунікації / Н. Коструба // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 113-123. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — емпірично визначити основні психологічні маркери релігійних новин. Для реалізації мети дослідження використано комп'ютерне забезпечення Statistica 12 та Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC2015). Матеріалом для дослідження обрано новини найчисельніших церков в Україні (православні, католики, протестанти). Для аналізу застосовано всі інформаційні повідомлення за період із 27.11. до 03.12.2020 р., розміщені на офіційних Інтернет-сайтах. Загалом проаналізовано 43 інформаційні повідомлення. Серед усіх категорій стильових слів в опрацьованих повідомленнях домінують прийменники, сполучники й займенники. Аналіз змістового наповнення релігійних новин продемонстрував, що найбільше текст стосується просторових зв'язків (7,03 %), мотиваторів (drivers), які спонукають до дій (5,99 %), когнітивних процесів (4,74 %), соціуму та соціальних процесів (2,96 %), приналежності (2,17 %), релігійна термінологія (2,08 %). Оцінка частотності використання слів у релігійних новинах виявила, що найчастіше використовуються слова «українське», «церква», «храм». Змістовно новини часто стосуються відзначення знаменних дат чи вшанування пам'яті тощо. Це підтверджує часте вживання слів «року» й «свят». Загалом, релігійні повідомлення закликають до єдності, постійно використовуючи слова «наш», «наше», за їх допомогою намагаються згуртувати наш народ навколо української ідентичності. Також часто в релігійних новинах використовують слова «орган» і «представник». Тут ідеться про уповноважені органи влади. Висновки: релігійні новини виконують просвітницьку діяльність і соціальну рекламу єдності та взаємопідтримки не лише на основі спільної віри, але й однієї нації й подолання складних часів для всієї аудиторії (як-от пандемія Covid-19). Релігійні новини апелюють не лише до віри, але й до розуму своєї аудиторії, про що свідчать когнітивна складність тексту. Повідомлення спрямовано на оцінку та обговорення сьогодення без прогнозів на майбутнє. Наскрізною характеристикою всіх повідомлень є звернення до церковної замученості за посередництва закліків до молитов і читання релігійної літератури. У сучасних релігійних новинах часто згадуються органи державної влади, наголошується на їх авторитетності.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1227. Психологічні принципи комунікацій при створенні управлінських команд / А. Черкаський // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 303-313. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Мета роботи — розглянути та проаналізувати основні принципи й теоретичні моделі комунікацій в управлінських командах. В основу дослідження покладено теоретичні методи: аналіз й узагальнення наукових джерел із проблем вивчення комунікації в управлінських командах. Наведено основні визначення

поняття «комунікація» в сучасній науці, проаналізовано процеси комунікації, що забезпечують ефективну роботу команди. Зазначено, що міжособистісне спілкування, обмін інформацією, тобто комунікація між членами команди, виступає основою для безпосереднього об'єднання людей в інтересах одержання синергетичного ефекту від спільної діяльності. Особливий акцент на тому, що здатність людей спілкуватися один з одним, тобто встановлювати канали комунікації, не є єдиною умовою створення команд. Для команд важливим є формування ними комплексу власних норм і правил спільної роботи, рольова структура виконання обов'язків, особлива організаційна культура і стиль управління і т. д., однак всі вони можуть бути вироблені командою тільки за наявності добре сформованої системи комунікації між її учасниками. Отже, в командах вибудовується більш потужна мережа комунікаційних каналів, як за розгалуженістю, так і за обсягом інформації, що по них проходить. У сучасних умовах здатність команд до створення системи комунікації — одна з ключових їхніх компетенцій, а найважливішою умовою формування комунікаційного потенціалу команди є довіра її учасників один до одного. Створення атмосфери довіри в команді є важливою складовою побудови і розвитку комунікаційної мережі, формування комунікаційної дифузії, відсутність яких фактично стане непереборною перешкодою для створення командами свого загального людського потенціалу, перетворення персоніфікованих знань в командні знання. У висновках зазначено, що командна комунікація надає змогу не тільки забезпечити кращу реалізацію знань, умінь і навичок кожного учасника команди на своєму робочому місці, але і сформувати механізм, що забезпечує потоки ідей, знань і спостережень від одного члена команди до всіх його колег. Звернено увагу на те, що важливе значення має підготовка керівників команд, всього управлінського персоналу, навчання методів налагодження комунікаційних каналів, як по горизонталі, так і по вертикалі.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1228. Роль мови у контексті ідентичності та акультурації мігрантів / І. Тарасюк // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 233-243. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Сучасний політичний та суспільний розвиток актуалізує значення мови в контексті національної, культурної та соціальної ідентичності особистості. Особливого значення питання мови та її функцій набуває в руслі успішної інтеграції мігрантів у іншомовному середовищі. Згідно з актуальними дослідженнями та опитуваннями населення в мультикультурних суспільствах, мові належить вирішальне значення в процесі інтеграції, а відтак сприяє успішній акультурації мігрантів. Мета роботи — здійснити огляд та проаналізувати наявні теорії мовної комунікації в контексті ідентичності особистості. Для реалізації поставленої мети було використано базові теоретичні методи дослідження, а саме: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення. Дослідницький центр П'ю у Вашингтоні 2017 р. оприлюднив результати опитування мігрантів по всьому світі, котрі засвідчують, що саме володіння мовою домінантною більшістю є надважливою передумовою, аби стати повноцінною частиною суспільства, бути інтегрованим та визнаним у ньому. Для поглибленого вивчення впливу мови на життя мігрантів у іншомовному середовищі було розроблено багато теорій з мовної комунікації. Одна з найбільш відомих теорій у контексті теми ідентичності є теорія соціальної ідентичності (SIT), за якою мова є ознакою, через яку особистість сигналізує свою соціальну ідентичність та належність до певної групи. Теорія етнолінгвістичної ідентичності (EIT) фокусує увагу на взаємозалежності між етнічною та мовною ідентичністю. В центрі уваги не лише мовленнєві дії, але й соціально-психологічні процеси, котрі лежать в основі міжкультурної комунікації. У центрі теорії комунікативної адаптації (SAT) — соціально-психологічні фактори, що впливають на процес комунікації між різними, несхожими мовцями. В процесі такої комунікації відбувається усунення мовленнєвих відмінностей або ж навпаки наголошення на них (приміром через діалект або соціолект). Висновки: в контексті акультурації мові належить беззаперечно важлива функція, адже завдяки їй відбувається обмін інформацією про належність до тієї чи тієї групи. Діалекти та акценти надають інформацію про регіональне походження. Через соціолекти мігранти ідентифікують себе з певними соціальними групами. Знання мови домінантною більшістю відкриває додаткові перспективи для навчання та праці, а знання мови свого етносу дає можливість не втрачати зв'язків зі своєю етнічною спільнотою. Це і є основним принципом інтеграції, а відтак і успішної акультурації. Одержані висновки та узагальнення будуть використані в емпіричному дослідженні психології акультурації іноземних студентів до іншомовного середовища.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1229. Формування ІТ-компетентності майбутніх магістрів як психолого-педагогічна проблема / І. Візничук, А. Поліщук // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 23-39. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Обґрунтовано проблему інформаційної та комунікативної компетентності в наш час, що є надзвичайно важливою, особливо в умовах карантину, коли нам доводиться сидіти вдома і працювати віддалено. Мета роботи — розробка та перевірка ефектив-

ності реалізації авторської програми для формування компетентності-ІТ майбутніх магістрів у галузі освіти. Йдеться про розробку та перевірку ефективності використання авторської програми для формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх магістрів у галузі освіти на базі Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Загальною організація та наукові дослідження проводились відповідно до встановлених вимог щодо експериментальної роботи: було сформульовано гіпотезу, заплановано експеримент відповідно до гіпотези; організовано контрольну та експериментальну групи; визначено методи та засоби, критерії експериментального дослідження доведено до відома учасників експерименту; визначено оптимальну тривалість експериментальної роботи. На початкових етапах дослідження одержані результати довели, що в навчальних дисциплінах не було ІТ-змісту, тому професійна компетентність формувалася стихійно. Не вистачало розкриття змісту навчальних дисциплін підтримки ІТ для досліджень майбутніх учителів та освітян, оволодіння ними засобами ІКТ для підвищення ефективності наукових досліджень. За результатами подальшого дослідження було розроблено критерії, показники та методи вивчення складової інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх магістрів у галузі освіти, рівні сформованості дослідницької складової інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх магістрів у галузі освіти та визначено поняття «хмарні технології». Запропоновано різні завдання для вивчення інформаційної та комунікативної компетентності магістра. Впроваджено авторську програму формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх магістрів у галузі освіти. Зіставлено показники згаданої компетентності магістрів до і після експерименту. Висновки: у висновках зазначено, що запропонована програма формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх магістрів у галузі освіти в межах експериментальної групи виявилася ефективною та не випадковою. Виявлено загальне збільшення показників високого та достатнього рівнів для формування дослідницької складової інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх магістрів у галузі освіти.

Шифр НБУВ: Ж71450

Див. також: 2.Ю.1192, 2.Ю.1207

Дитяча психологія

Загальні проблеми дитячої психології

2.Ю.1230. Вивчення домінантних страхів у дітей з онкологічними захворюваннями на різних стадіях лікування / А. Скаковська // Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36. — С. 189-207. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Наведено результати дослідження страхів у дітей молодшого шкільного віку, які мають на онкогематологічні захворювання. Здійснено порівняльний аналіз статей відмінностей домінантних страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями, проведено порівняльний аналіз страхів у трьох вибірках онкологічних пацієнтів із відмінним досвідом хвороби на різних стадіях лікування. Для виконання завдань дослідження дитячих страхів застосовано методика О. І. Захарова, використано такі методи опрацювання результатів, як порівняльний аналіз (t-test Стьюдента) та однофакторний дисперсійний аналіз (критерій Шеффе). За результатами проведеного дослідження онкохворі дівчатка характеризуються наявністю медичних страхів, страхів перед тваринами, казковими героями, страхом власної смерті, смерті батьків, кошмарних снів і страхами, пов'язаними із засинанням. Для досліджуваних хлопчиків з онкохворобами більш властиво боятися фізичних ушкоджень та просторових страхів. Установлено відмінні домінантні страхи в дітей з онкологічними захворюваннями з різною тривалістю перебування на лікуванні за шкалами методики виявлення дитячих страхів, також відмінні домінантні страхи в дітей з онкологічними захворюваннями та у відносно здорових їй представників із контрольної групи. Виявлено статистично значущі відмінності за шкалами методики дослідження дитячих страхів між респондентами з онкологічними захворюваннями, котрі пройшли трансплантацію, та іншими хворими досліджуваної групи, між дітьми з онкологічними захворюваннями, які досягли ремісії, із тими, хто не увійшов у ремісію. Висновки: за даними проведеного дослідження можна визначити, що діти з онкогематологічними захворюваннями та відносно здорові представники контрольної групи характеризуються відмінними домінантними страхами. Також можна зробити висновки, що домінантні страхи в дітей з онкологічними захворюваннями значно відрізняються на різних етапах лікування й тісно пов'язані з індивідуальним досвідом хвороби.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1231. Гендерні відмінності поведінкового компоненту соціального інтелекту дітей з особливими освітніми потребами / М. Коць, Т. Дучимінська, С. Полікарчик // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 96-110. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Здійснено теоретичний аналіз та емпіричне дослідження гендерних відмінностей поведінкового компоненту соціального інтелекту дітей з особливими освітніми потребами. Вибірку склали учні 7 – 11 класів навчально-реабілітаційного центру. Загальна чисельність яких склала 60 осіб: 36 хлопців та 24 дівчат. Досліджувані представляли собою групу різну за статевими та віковими параметрами. Для проведення емпіричного дослідження було використано: опитувальник «Соціальна адаптованість», тест «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації» (К. Томас, адаптація Н. Грішиної), шкали самомоніторингу Снайдера. Встановлено, що хлопці більш соціально адаптовані, ніж дівчата. Це зумовлене, перш за все, середовищем, в якому навчаються діти з особливими освітніми потребами. Підтверджено, що у хлопців найбільше виражений оптимальний рівень самомоніторингу, тоді як у дівчат переважає високий рівень. Це свідчить про те, що у хлопців феномен самомоніторингу більш розвинутий ніж у дівчат. Висновки: виявлено низку статистично значущих кореляційних зв'язків, а саме: між стилями поведінки в конфліктних ситуаціях та рівнем самомоніторингу дітей з особливими освітніми потребами, а також між рівнем соціальної адаптованості та стилями поведінки у дівчат. У перспективах подальших досліджень є проведення емпіричного дослідження особистісної сфери дітей з особливими освітніми потребами, вивчення основних причин, форм та проявів поведінкових розладів з метою їх ранньої діагностики та корекції.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1232. Еволюційні тенденції булінгу як остракізація контактів у навчальному середовищі / В. Назаревич // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 168-184. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета дослідження — здійснити теоретичний і практичний аналіз змін у тенденціях булінгових стратегій остракізації контактів у навчальному середовищі. Проаналізувати питання психологічного цюкування в освітньому просторі, вирішення якого великою мірою залежить від поставлених цілей та обраних стратегій його теоретичного вивчення і засобів емпіричного дослідження. Для дослідження факторів переходу до тенденцій остракізації як виходу із булінг-стратегій в освітньому просторі проведено емпіричне дослідження, в якому використано методику ціннісних орієнтацій М. Рокіча для виявлення особливостей поведінкових виборів і цінностей особистості остракізатора та методику «Діагностика мотивації до успіху» Е. Елерса, для дослідження вікових змін мотивації учасників групи остракізаторів у навчальному середовищі, на основі результатів яких здійснено аналіз отриманих аналітичних даних. Висвітлено основний механізм процесу зародження остракізму, який визначається як розширення індивідуальних моделей соціально прийнятної стереотипної поведінки булерів у різних видах взаємодії та стресових ситуаціях. Сформовано класифікацію основних механізмів пасивного подолання активних проявів агресії, на основі яких було представлено фактори переходу до тенденцій остракізації як виходу із булінг-стратегій в освітньому просторі: виховання/покарання; втрата цікавості як форма еволюції ціннісних орієнтацій особистості; підкорення булера; підкорення жертви; вікові зміни мотивації. Висновки: зроблено висновки в системі вивчення еволюційних тенденцій явища булінгу як остракізації контактів у навчальному середовищі про те, що індивід-остракізатор може володіти досить високим рівнем цінності спілкування як включеності у всі процеси групової життєдіяльності та можливості особистісного впливу на її перебіг; формування особистості остракізатора в старшому шкільному та студентському віці може бути наслідком високого рівня домагань індивіда та можливого прояву синдрому «відмінника»; рівень особистісної та соціальної відповідальності збільшує рівень мотивації осіб до успіху, а також передбачає застосування латентних форм агресивної поведінки як прояву остракізаторських тенденцій.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1233. Методика «Kids' Skills» як спосіб трансформації дитячих проблем у навички / М. Химко // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 270-287. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Розглянуто природу небажаної поведінки, її причини та цілі, описано кроки та способи її діагностики. Описано центральні ідеї терапії, скерованої на вирішення, та її особливості в роботі з дітьми. Ознайомлено з історією становлення методу «Kids' Skills» (дитячі навички), проаналізовано його теоретико-методологічну основу, описано основні етапи цього підходу. Використано такі методи дослідження, як аналіз та узагальнення теоретичних джерел вітчизняних і зарубіжних учених із питань проблемної поведінки дітей, центральних ідей терапії, скерованої на вирішення, особливості роботи з проблемною поведінкою дитини та методики «Kids' Skills» (дитячі навички). Результати аналізу теоретичних джерел надають змогу виділити й охарактеризувати ознаки небажаної поведінки у дітей та їх цілі. Описано класифікацію чотирьох цілей небажаної поведінки, запропоновану Р. Дрейкусом, та її основні наслідки. Представлено головні кроки, які відіграють важливу роль для діагностики проблемної поведінки. Основний акцент зроблено на підході до короткотермінової терапії, скерованої на вирішення, де пошук причини проблеми не є ключовим елементом роботи. Тому важливим є представлення та опис центральних ідей цього напрямку, а також його особливості у роботі з дітьми. Детально описано методику роботи з дітьми «Kids' Skills» (дитячі навички), розроблену фізським психіатром Беном Фурманом. Відображено шлях її становлення, теорії та підходи, які вплинули на створення програми. Висновки: метод «KS — дитячі навички» є ефективним інструментом допомоги дитині, покращує стосунки сімейної системи, формує новий конструкт мислення та ставлення до перешкод, які трапляються на життєвому шляху. В основі цього підходу — співпраця, віра у здібності дитини, бажання вчитися. Це структурований поетапний підхід до роботи з дітьми з доволі широким спектром психологічних та поведінкових проблем.

Шифр НБУВ: Ж71450

2.Ю.1234. Теоретичний аналіз психологічних особливостей перфекціонізму у юнацькому віці / С. Марчук // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 141-154. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Розкрито теоретичний аналіз психологічних особливостей перфекціонізму у юнацькому віці. Мета роботи — теоретичний аналіз психологічних особливостей перфекціонізму у юнацькому віці. В основу дослідження покладено теоретичні методи: аналіз, синтез та узагальнення наукових джерел із проблем вивчення перфекціонізму та психологічних особливостей юнацького віку. До результатів належить теоретичний аналіз базових позицій вивчення перфекціонізму в осіб юнацького віку. Представлено огляд досліджень різних науковців до причин виникнення перфекціоністських тенденцій. Дослідження містить опис деяких вікових особливостей виникнення і розвитку перфекціонізму. Проведений аналіз наукової літератури вказує на те, що батьки мають суттєвий вплив на розвиток перфекціонізму у дітей. Доведено, що проблема перфекціонізму досить нова в українській науковій літературі, і наявність потреби дослідження перфекціонізму вимагає більш глибокого аналізу цього феномену на сучасному етапі розвитку психологічної науки в Україні. Зроблено опис психологічних особливостей періоду юнацтва, зокрема, новоутворень у юнацькому віці та кризи ідентичності. Описано окремі індивідуально-типологічні передумови розвитку перфекціонізму. Зазначено актуальність вивчення перфекціонізму саме в юнацькому віці. Визначено, що кожен тип перфекціонізму має вплив на формування особистості юнаків. Ступінь вираженості кожного типу перфекціонізму в юнацькому віці є різним. Констатовано, що найбільш представленим є високий рівень перфекціонізму, орієнтованого на себе в осіб юнацького віку. Висновки: у висновках зазначено, що перфекціонізм як психологічний феномен має значний вплив на формування особистості. Для юнацького віку є характерними завищені вимоги до себе, тому юнаки вважають, що оточуючі пред'являють їм завищені вимоги. Відповідно до наукових досліджень, високий рівень перфекціонізму, орієнтованого на себе, найбільш характерний для осіб юнацького віку.

Шифр НБУВ: Ж71450

Див. також: 2.Ю.1219

Авторський покажчик

- Абисова М. А. 2.Ч.1095
 Абрамович С. Д. 2.Ш.1143
 Авлюв А. І. 2.П.954
 Авшнюк Н. М. 2.Ч.1062
 Агавх Х. В. 2.Х.794-2.Х.795
 Агаркова В. В. 2.Ч.1070
 Агафонов Ю. М. 2.П.917
 Аграмакова Н. В. 2.У.704
 Адаменко М. В. 2.У.523
 Адамів М. Є. 2.У.711
 Азаренкова О. В. 2.У.249
 Аксьонов В. С. 2.Т.99
 Акулінін Г. В. 2.П.918,
 2.П.963
 Алексеев Ю. О. 2.С.20
 Аленин Ю. П. 2.Х.874
 Алексеева С. Д. 2.У.159
 Алексеев Д. Д. 2.У.118,
 2.У.172
 Алфьорова З. І. 2.Ч.1111
 Алюшкіна Т. В. 2.У.527
 Аначнюк Ю. М. 2.Ч.1060
 Андренко О. А. 2.У.688
 Андрієвська В. М. 2.Ч.1040
 Андрієвська М. Ю. 2.Ч.1039
 Андрієвська А. М. 2.П.909
 Андріяш В. І. 2.У.376
 Андрюсін Л. М. 2.Х.890
 Андрюсак І. 2.Х.880
 Андрюсін О. І. 2.Х.819
 Андріюшенко І. С. 2.У.666
 Антипенко Н. В. 2.Ч.984
 Антипін Ю. Г. 2.С.64
 Антипова В. П. 2.У.138
 Антипова О. П. 2.Ч.972
 Антонова О. М. 2.У.375
 Антонюк Я. М. 2.Х.798
 Антофійчук В. 2.Ш.1142
 Антошкіна В. К. 2.Х.745
 Антошко Д. В. 2.У.309
 Ануфрієв М. І. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Ареф'єва О. В. 2.У.490
 Арзянцева Д. А. 2.Х.779
 Арич М. І. 2.У.397
 Арифходжаєва Т. Б.
 2.Х.794-2.Х.795
 Артемченко А. С. 2.С.29
 Атаманчук З. А. 2.У.312,
 2.У.717
 Афанасьєв С. О. 2.Ч.1001
 Афанасьєва Л. В. 2.С.47
 Афонін В. М. 2.П.910
 Ачасов А. Б. 2.У.249
 Ачасова А. О. 2.У.249
 Ашток Н. І. 2.С.26,
 2.Ч.1041
 Ашеулова О. М. 2.У.571
 Бабенко Є. О. 2.С.44
 Бабенко К. Є. 2.У.198
 Бабенко Н. М. 2.У.680
 Бабеш І. Г. 2.У.210, 2.У.379
 Бабешка І. Я. 2.Х.814
 Бабич О. О. 2.П.945
 Бабікова К. О. 2.Ч.1098
 Бабін І. І. 2.Х.802
 Бабіч О. В. 2.П.932
 Бабкіна А. Ю. 2.Х.833
 Багмет М. О. 2.У.376
 Баєва К. Ю. 2.У.1194
 Базалиева Л. В. 2.У.119
 Базедюк В. 2.Ч.1077
 Базиліньська Я. З. 2.У.168
 Бай А. О. 2.У.143
 Байгушев В. В. 2.У.552
 Байдацький В. П. 2.П.952
 Байрак Г. Р. 2.Ч.1053
 Байрамова О. В. 2.П.939
 Вакіров В. С. 2.У.249
 Балабух В. О. 2.Х.799
 Валаккірева О. М. 2.С.58
 Валандіна Н. Ф. 2.Ш.1144
 Валашов Д. І. 2.Ч.1091
 Валдик Д. О. 2.У.634
 Вандурка О. О. 2.Х.795
 Варабаш О. В. 2.У.164
 Баран А. В. 2.Х.838
 Барановська В. М.
 2.Х.794-2.Х.795
 Барбашин В. В. 2.П.925
 Барна С. С. 2.У.588
 Басиста І. В. 2.Х.876
 Басова І. С. 2.Х.794-2.Х.795
 Басе В. О. 2.Х.794-2.Х.795
 Басюк Т. 2.Ю.1217
 Басюркіна Н. Й. 2.У.619
 Ватірева І. 2.Т.88
 Ватрак О. В. 2.У.576
 Вахмат Н. 2.Ч.1075
 Вашиньський Д. В. 2.П.935
 Бєзв М. 2.Ш.1150
 Бєгалъ Т. О. 2.Ч.1120
 Бєгиза Л. 2.Ю.1220
 Бєглиця В. П. 2.У.376
 Бєзверхий С. А. 2.П.918
 Бєзлюдова В. В. 2.Ш.1129
 Бєзлюдний Р. О. 2.Ш.1129
 Бєзродна О. С. 2.У.441
 Бєзручко О. В. 2.Ш.1157
 Бєзугла Л. С. 2.У.214
 Бєк У. 2.Х.808
 Бєккер М. Л. 2.У.187,
 2.У.207
 Бєлоченко Д. Ю. 2.П.962
 Бєнч Л. Я. 2.У.143,
 2.У.454, 2.У.456
 Бєрдиченко Г. О. 2.Х.823
 Бєрєжнюк В. М. 2.Х.838
 Бєрєзаська І. 2.Э.1166
 Бєрєславська О. В. 2.У.279
 Бєседін Б. Б. 2.Ч.1044
 Бєссараб А. О. 2.С.41
 Бєстюк А. І. 2.Х.779
 Бєлашов Є. В. 2.У.651
 Бєлікова Н. В. 2.У.187
 Бєліяєв О. Є. 2.Ч.1000
 Бєліяєва Н. С. 2.У.305
 Бєлій М. С. 2.У.551
 Бєляк С. П. 2.П.922,
 2.П.926
 Бєлякова О. В. 2.У.483
 Бєщюра Л. О. 2.У.586,
 2.У.589
 Бїгун Р. 2.У.179
 Бїкулов Д. Т. 2.У.489
 Бїлаш О. В. 2.П.943
 Бїлець Л. В. 2.Х.801
 Бїлій Д. В. 2.П.907
 Бїлік О. І. 2.У.643
 Бїлік П. 2.Х.804
 Бїлівненко С. 2.С.29
 Бїлінська О. Б. 2.Ш.1149
 Бїлозубенко В. С. 2.У.255
 Бїлокінна І. Д. 2.У.627
 Бїлорус О. Г. 2.Ч.999
 Бїлоус В. Б. 2.П.952
 Бїлоус О. В. 2.Х.762
 Бїль М. М. 2.С.71
 Бїлько М. В. 2.У.319,
 2.У.713
 Бїлагун І. С. 2.У.308, 2.У.664
 Бїлагун І. С. 2.У.282
 Бїлинда Ю. О. 2.У.643
 Бїлнов А. В. 2.У.276
 Бїлнов І. В. 2.У.682
 Бїлхар М. 2.У.406, 2.Х.812
 Бїльок Н. В. 2.Х.837
 Бїбок А. 2.Ч.1066
 Бїбошко О. М. 2.Х.841
 Бїогатчик Л. А. 2.У.558
 Бїогдан Б. В. 2.Х.860
 Бїогданова Ю. 2.Ш.1150
 Бїогма О. С. 2.У.417
 Бїоголюбова М. М. 2.Ч.1070
 Бїоженко В. В. 2.У.372
 Бїожик В. І. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Бїожко А. 2.У.302
 Бїойко А. О. 2.У.371
 Бїойко В. М. 2.П.944,
 2.Ч.994
 Бїойко І. А. 2.У.519
 Бїойко О. А. 2.П.952
 Бїойко С. А. 2.П.964
 Бїойко С. В. 2.У.442
 Бїойко С. М. 2.Ч.1073
 Бїойко Ю. П. 2.Ш.1136
 Бїойченко А. В. 2.У.111
 Бїойченко В. П. 2.Х.848
 Бїокучава В. Б. 2.У.664
 Бїолгар О. В. 2.Х.813
 Бїолгарова Н. К. 2.У.134
 Бїоллїй В. О. 2.Ч.1087
 Бїондар В. Н. 2.У.639
 Бїондар Г. Л. 2.У.376
 Бїондар Є. А. 2.П.920
 Бїондар О. В. 2.Ш.1121
 Бїондар-Підгурська О. В.
 2.У.364
 Бїондарєвська К. В. 2.У.387
 Бїондаренко А. Ф. 2.У.128
 Бїондаренко Є. В. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Бїондаренко І. В. 2.П.966
 Бїондаренко І. С. 2.С.16,
 2.С.56
 Бїондаренко Л. Ф. 2.У.166
 Бїондаренко Н. Ю. 2.С.64
 Бїондаренко О. Г. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Бїондарук Ю. 2.Ю.1213
 Бїоняк В. О. 2.Х.766
 Бїопко І. З. 2.Ч.1076
 Бїорейко Ю. Г. 2.Э.1159
 Бїорєцька М. 2.Х.856
 Бїорєцький Ю. Р. 2.Ю.1182
 Бїоролєнко О. 2.Ч.1055
 Бїоронос В. Г. 2.У.488
 Бїоруск Н. І. 2.Ф.728
 Бїортник В. А. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Бїортник О. 2.Х.772
 Бїортник Н. П. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Бїортнікова М. Г. 2.У.335
 Бїорукаєв З. Х. 2.У.682
 Бїорцєвський В. В. 2.У.379
 Бїоцула О. І. 2.У.638
 Бїоцюрко В. І. 2.Х.803
 Бїочарова Н. А. 2.У.232
 Бїошота Н. В. 2.У.209,
 2.У.308
 Бїоярнінова К. О. 2.У.329
 Бїрадлулов П. О. 2.У.153
 Бїрижак Н. Ю. 2.Ч.1062
 Бїрич В. Я. 2.У.586,
 2.У.588-2.У.589
 Бїрїль М. С. 2.У.213
 Бїрїцький О. І. 2.П.915,
 2.П.949
 Бїровко Н. І. 2.Х.737
 Бїронїкова Л. В. 2.С.9
 Бїрухо Р. П. 2.П.906
 Бїрюховєцька О. В. 2.Ю.1191
 Бїубенко П. Т. 2.У.202
 Бїугро В. І. 2.П.906
 Бїудзак В. М. 2.У.321
 Бїудинський Р. З. 2.У.482
 Бїудков М. Р. 2.П.930
 Бїуднікевич І. М. 2.У.664
 Бїудур І. М. 2.П.964
 Бїужимська К. О. 2.У.505
 Бїукреєва І. В. 2.С.47
 Бїулах Т. М. 2.С.27
 Бїулаков Р. В. 2.П.901
 Бїулігіна А. В. 2.У.470
 Бїулкіна І. А. 2.У.136,
 2.У.317
 Бїураго Д. С. 2.Ш.1143
 Бїурїло Г. 2.Х.812
 Бїурєнїковська Н. В.
 2.У.501, 2.У.565
 Бїурлай Т. В. 2.С.4
 Бїурлан С. А. 2.С.74
 Бїуракова В. Ю. 2.У.536
 Бїурова О. П. 2.П.960
 Бїуртняк І. В. 2.У.437
 Бїурцева В. В. 2.П.942
 Бїут-Гусам О. Г. 2.У.120
 Бїуїрїн Є. О. 2.Х.750
 Бїуїрїна М. В. 2.С.44
 Бїучнев М. М. 2.У.275
 Вавїлов В. В. 2.У.230
 Валах М. Я. 2.Ч.1000
 Ванєєва О. О. 2.Ч.994
 Варга Н. І. 2.У.196
 Варївончик Д. В. 2.П.906
 Варїбурсова А. С. 2.У.321
 Варук В. В. 2.У.188
 Варяніченко О. В. 2.У.579
 Васїленко В. В. 2.П.911
 Васїленко О. І. 2.У.459
 Васїлїк А. С. 2.У.525
 Васїлїшин С. І. 2.У.228
 Васїлїченко Ю. В. 2.У.507
 Васїлюк А. 2.Ч.1077
 Васюїгіна Т. М. 2.Ч.1085
 Вахладкова В. В. 2.У.146,
 2.У.256, 2.У.542
 Ващук В. О. 2.Х.794,
 2.Х.795
 Вашай Ю. В. 2.У.318
 Вдовєнко Н. М. 2.У.334
 Вдовїчен В. А. 2.Х.802
 Вєклїв В. А. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Вєлїчук В. А. 2.У.612-
 2.У.613
 Вєнгер Н. 2.С.29
 Вєнгуєренко Т. Г. 2.У.361
 Вєрба С. М. 2.У.376
 Вєргєлес К. М. 2.Э.1159
 Вєрескув М. В. 2.У.151
 Вєрзїлува Г. Р. 2.У.229
 Вєселов М. Ю. 2.Х.851
 Вєснєвський Л. А. 2.Э.1159
 Вїноградова О. В. 2.У.468
 Вїсоцька Н. О. 2.Ш.1143
 Вїсоцький О. В. 2.П.922
 Вїсоцьчанська М. Я. 2.У.638
 Вїдменко Ю. В. 2.У.488
 Вїзнюк Л. 2.Ю.1229
 Вїпїчук М. В. 2.У.343
 Вїпїниченко О. В. 2.У.241,
 2.У.583
 Вїрна Ж. 2.Ю.1221
 Вїтївїцький С. С. 2.Х.782,
 2.Х.851
 Вїтїченко А. 2.Ч.1077
 Вїласовєв В. М. 2.Х.792
 Вїлашєнко Н. М. 2.У.671
 Вїнукова О. 2.Ч.1066
 Вїовк О. 2.С.29
 Вїовчак О. Д. 2.У.278
 Вїовчук Т. С. 2.П.958
 Вїозний О. О. 2.П.927
 Вїознюк О. 2.Ч.1088
 Вїозняк Г. В. 2.Х.793
 Вїойнарвський А. 2.Т.88
 Вїойт Д. С. 2.У.192
 Вїойтенко С. С. 2.П.945
 Вїойтко С. В. 2.У.584
 Вїойтович Л. М. 2.У.428
 Вїойцїшена О. В. 2.Х.836
 Вїолков А. Ф. 2.П.924
 Вїолкова Ю. А. 2.Х.860
 Вїолоско М. В. 2.У.141
 Вїолєнченко-Вїслобокова О.
 2.Ч.1077
 Вїолощук Ю. І. 2.Ш.1154
 Вїонберг Т. В. 2.У.132,
 2.У.383, 2.У.654
 Вїоробїов Є. С. 2.П.936
 Вїорона В. В. 2.П.904
 Вїоронїна Н. К. 2.Ч.1060
 Вїоронов В. С. 2.С.29
 Вїоскрєєвська О. Є. 2.У.384
 Вїременко Л. В. 2.У.427
 Вїядрова І. М. 2.У.446
 Габрєль М. 2.Ш.1150
 Гавалух О. С. 2.П.904
 Гавловська Н. І. 2.У.558
 Гавран І. А. 2.Ш.1157
 Гаврєцька М. Й. 2.Х.739
 Гаврїлюк О. К. 2.С.67
 Гаврїлюк Т. В. 2.Э.1159
 Гаврїл А. 2.Ш.1142
 Гайдара А. 2.У.135
 Гайдук Г. 2.Ю.1221
 Гайдуплїн О. О. 2.Х.860
 Гайнїчеру О. І. 2.Ш.1143
 Гакман А. В. 2.Ч.1097
 Галаєва Л. В. 2.У.553
 Галиш Н. А. 2.У.589
 Галкіна Ю. Ю. 2.У.650
 Галушка К. О. 2.У.686
 Гальона І. І. 2.Х.878
 Гаманков Д. В. 2.У.432
 Ганас Л. М. 2.Х.801
 Ганчар І. Л. 2.П.904
 Ганчар О. І. 2.П.904
 Гап'як С. 2.Х.873
 Гарасїмїв Т. 2.Х.796,
 2.Х.886
 Гаркуша А. М. 2.У.376
 Гаркуша В. А. 2.У.489
 Гармаш Ю. О. 2.У.296
 Гасанов М. І. 2.Х.758
 Гащїшин В. Р. 2.Ю.1182
 Гєдзїк А. 2.Ч.1054
 Гейдор А. П. 2.У.498
 Гєла О. 2.С.29
 Гєлєвєря Є. М. 2.У.191
 Гєлєй С. Д. 2.Т.79
 Гєнералюк Л. С. 2.Ш.1143
 Гєрасїменко А. Г. 2.У.116
 Гєрасїменко О. О. 2.С.2
 Гєрасїменко Ю. С. 2.У.628
 Гєрасїмов С. В. 2.П.944
 Гєрасїмова Є. М. 2.С.12
 Гїрїна Т. С. 2.С.41
 Гїчка С. Г. 2.П.906
 Гїльормє Т. В. 2.У.358
 Гїренко С. П. 2.Ч.1073
 Гїладкїх Д. М. 2.У.460
 Гїласєнко О. В. 2.У.339
 Гїлєбова Н. І. 2.С.47
 Гїлїньська Л. Ф. 2.С.47
 Гїлїщук М. В. 2.Т.83
 Гїлєт О. Л. 2.Ш.1143
 Гїлушенко С. В. 2.У.458
 Гїлушенко Я. І. 2.У.126
 Гїдлєвська К. В. 2.Ч.1062
 Гїлоїков А. П. 2.У.249
 Гїловань В. Г. 2.П.901
 Гїловань О. О. 2.У.489
 Гїловїна О. Л. 2.У.638
 Гїловко А. А. 2.У.132
 Гїловко Л. В. 2.С.25
 Гїловня Ю. І. 2.У.321
 Гїловчук Ю. О. 2.У.689
 Гїлоубїничїй Д. Ю. 2.П.953
 Гїлоубович І. 2.С.29
 Гїольдберг Н. О. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Гїолюк В. Я. 2.У.468
 Гїоменок Д. 2.Ч.1057
 Гїончар Ю. 2.У.309
 Гїончаренко А. С. 2.У.326
 Гїончаренко Д. О. 2.У.570
 Гїончаренко К. С. 2.Ч.981,
 2.Ю.1181
 Гїончаренко Н. І. 2.У.249
 Гїончаров А. Б. 2.У.704
 Гїончарова С. Ю. 2.У.704
 Гїорбаль Н. І. 2.У.323,
 2.У.622
 Гїорбась І. М. 2.У.148
 Гїорбаченко О. В. 2.Х.751
 Гїорбенко О. В. 2.Ш.1155
 Гїорбут Є. М. 2.П.900
 Гїорваль А. К. 2.П.906
 Гїорват М. В. 2.Ч.1062
 Гїордїєнко А. М. 2.П.940,
 2.П.946
 Гїордїєнко С. Г. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Гїордїїчук В. В. 2.П.902
 Гїордїїчук С. В. 2.С.38
 Гїордєцький М. А. 2.У.538
 Гїорська К. О. 2.С.31
 Гїошуляк В. Д. 2.У.243
 Гїорражєй Т. Г. 2.С.48
 Гїораб Н. М. 2.Х.815
 Гїрабовська О. 2.Т.88
 Гїрєбенїкова О. В. 2.У.425
 Гїрєбенїкова В. 2.Т.88
 Гїрєнь Л. М. 2.У.396
 Гїрєнь Н. 2.Х.733
 Гїрєско О. В. 2.С.48
 Гїрєца С. М. 2.Х.761
 Гїрїб Д. А. 2.П.948
 Гїрїгорєвська О. В. 2.Ч.1111
 Гїрїгорїшин Н. О. 2.У.277
 Гїрїгоров О. М. 2.Х.893
 Гїрїгорова-Бєрєнда Л. І.
 2.У.249
 Гїрїгоров П. М. 2.У.158
 Гїрїнїв Л. С. 2.У.267
 Гїрїнїчак Н. А. 2.С.63
 Гїрїнь В. П. 2.У.221
 Гїрїнько П. Л. 2.У.340
 Гїрїцьков Є. В. 2.У.613
 Гїрїцьков Є. В. 2.У.612
 Гїрїцюк І. 2.Ю.1219
 Гїрїшко О. М. 2.Х.860
 Гїрїшенко Д. Г. 2.У.391
 Гїрїшенко О. В. 2.П.913
 Гїрохольський В. Л.
 2.Х.794-2.Х.795
 Гїрубєль М. Г. 2.П.909
 Гїруєлтає І. 2.Ю.1202
 Гїудзь О. Є. 2.У.167
 Гїудима І. П. 2.Э.1159
 Гїудима Л. О. 2.У.451
 Гїужва І. Ю. 2.У.595
 Гїузєла М. 2.Х.868,
 2.Х.872, 2.Х.879
 Гїузєла Н. 2.Х.879
 Гїузєк Н. М. 2.П.943
 Гїукалова І. 2.С.29
 Гїула С. 2.Т.88
 Гїуліч О. І. 2.У.379
 Гїуляєва Л. П. 2.У.457
 Гїуменнїй С. Л. 2.П.898
 Гїуменюк К. В. 2.П.913
 Гїуменюк Ю. В. 2.С.11
 Гїумїн О. М. 2.Х.853
 Гїуїало В. Д. 2.Ш.1151
 Гїурновїч А. В. 2.П.912
 Гїусаковська Т. О. 2.У.124
 Гїусєв А. І. 2.Ю.1191
 Гїусєв В. А. 2.Ш.1143
 Гїуїуляк Г. Д. 2.У.333
 Гїуїуляк Ю. Г. 2.У.333
 Гїуїадєнко В. С. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Давїдов Д. С. 2.У.686
 Давїдова І. В. 2.Х.768
 Давїдиок А. С. 2.У.456
 Дайновський Ю. А. 2.У.150
 Дакї О. А. 2.П.937
 Данїлова Є. І. 2.У.642
 Данєнко Г. 2.У.161
 Дайїч Н. В. 2.У.376
 Дайїч О. 2.Ч.1059
 Дайїч О. І. 2.У.376
 Дашкєвич В. А. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Дашєнко Н. М. 2.У.524
 Дворьянова Т. В. 2.У.313
 Двурїт З. П. 2.У.511, 2.У.575
 Дєїтарєнко О. Г. 2.У.587
 Дєїтя М. 2.Ч.1077
 Дєїнєка О. В. 2.У.298
 Дєїненко Л. В. 2.У.553
 Дєїненко Н. В. 2.П.958
 Дєїмбїцька С. В. 2.П.959
 Дєїмєчєва А. 2.С.29
 Дєїмєчєв О. О. 2.П.948
 Дєїмєїв А. 2.П.967
 Дєїмєчєв С. С. 2.С.3, 2.С.10
 Дєїнісенко М. П. 2.У.713
 Дєїпутат Ю. М. 2.П.941
 Дєїрачова В. В. 2.У.329,
 2.У.468
 Дєїроєв М. Ю. 2.П.963
 Дєїрєг В. В. 2.У.376
 Дєїрєньська Я. М. 2.У.339
 Дєїрач Д. М. 2.У.511
 Дєїрач Т. В. 2.У.217
 Дєїтярч Н. А. 2.У.298
 Дєїжгутаїшлї Н. М. 2.У.670
 Дєїжога А. С. 2.У.112
 Дєїжолє С. М. 2.Х.734
 Дєїжура О. В. 2.Х.855
 Дєїжоба М. О. 2.У.629
 Дєїжа Ю. 2.Ш.1150
 Дєїбач І. Л. 2.У.694-2.У.695
 Дєїда І. А. 2.Ш.1150
 Дєїда О. 2.Ш.1150
 Дєїленко В. А. 2.У.109
 Дєїмнїч О. В. 2.У.432
 Дєїмєнко О. В. 2.У.202
 Дєїченко О. Ю. 2.У.184
 Дєїденко А. С. 2.У.203
 Дєїденко М. С. 2.Ю.1191
 Дєїденко Т. С. 2.У.397
 Дєїкова-Фаворська О. М.
 2.Ч.1047
 Дєїмїтренко Д. О. 2.Х.835
 Дєїмїтренко О. В. 2.У.467
 Дєїмїтренко О. О. 2.Ш.1127
 Дєїмїтрїєв А. Г. 2.П.935,
 2.П.947
 Дєїмїтрїєв І. А. 2.У.110
 Дєїмїтрїєв О. М. 2.П.934
 Дєїмїтрїєва О. І. 2.У.110
 Дєїмїтрошкїн Д. Е. 2.Ш.1136
 Дєїмїтрук Д. А. 2.С.4,
 2.С.58
 Дєїброва О. В. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Дєївгаль Г. В. 2.У.173,
 2.У.249
 Дєївгаль О. А. 2.У.173,
 2.У.249
 Дєївгань В. І. 2.Х.779
 Дєївопєлова О. 2.С.29
 Дєїдоган В. Ю. 2.У.692
 Дєїдонов О. Г. 2.У.111,
 2.У.145
 Дєїлїна М. П. 2.П.921
 Дєїлїньська М. 2.Х.829-
 2.Х.830
 Дєїмашєнко Д. 2.Ч.1066
 Дєїмашєнко М. Д. 2.У.536
 Дєїморїй Я. Ю. 2.Х.823
 Дєїрош А. Й. 2.У.617
 Дєїрош І. М. 2.Х.789

- Дорош О. І. 2.Х.801
 Дорошева А. О. 2.П.937
 Дорошенко В. С. 2.С.7
 Дорошенко Г. О. 2.Х.778
 Доценко В. Ф. 2.У.690
 Доценко Т. В. 2.У.338
 Драган І. В. 2.У.376
 Драган І. О. 2.У.376
 Драган О. І. 2.У.604
 Драгомерський М. М. 2.Х.746
 Дребот О. І. 2.У.620, 2.Ч.1098
 Дрозд О. Ю. 2.Х.832
 Дуб А. Р. 2.У.379
 Дубасенко О. 2.Ч.1088
 Дубей Ю. В. 2.У.339
 Дубина М. В. 2.У.280
 Дубишків В. Ю. 2.Ю.1209
 Дубок М. Ю. 2.П.1126
 Дудіна О. О. 2.С.64
 Дуднік О. В. 2.Х.794-2.Х.795
 Дуна Н. Г. 2.У.249
 Дунець-Лесько А. В. 2.Ч.1090
 Дутка Г. Я. 2.У.218
 Дух Т. І. 2.Ч.1090
 Дучинська Л. М. 2.Х.853
 Дучинська Т. 2.Ю.1231
 Дьяченко О. В. 2.У.321
 Дядченко І. М. 2.С.38
 Дяченко І. М. 2.С.38
 Дяченко О. Ф. 2.Ч.1062
 Дяченко О. Ф. 2.Ч.1037
 Дячук Я. С. 2.У.442
 Еш С. М. 2.У.326
 Євдокименко М. О. 2.П.950
 Євсєєва-Євєрїна І. В. 2.У.503, 2.У.319, 2.У.563, 2.У.600
 Євтушенко В. А. 2.У.426, 2.У.477
 Євтушенко О. Н. 2.У.376
 Євчук Т. В. 2.Х.794-2.Х.795
 Євтуш Г. Г. 2.У.422
 Євтуш П. В. 2.У.579
 Євтуш П. В. 2.У.376
 Ємельянов В. М. 2.У.110
 Ємельянова Т. В. 2.У.110
 Ємельянов Т. В. 2.П.1136
 Ємельянов Т. В. 2.У.453
 Єремєнко Ю. В. 2.С.8
 Єремєнко П. С. 2.С.29
 Єремєнко О. М. 2.У.418
 Єрмакова І. О. 2.С.32
 Єрмоленко К. О. 2.У.246
 Єрмоленко Я. В. 2.Х.766
 Єрмошин М. О. 2.П.946
 Єрмошкіна О. В. 2.Ч.984
 Єршох С. А. 2.У.433
 Єршов С. Л. 2.У.157
 Єршова В. О. 2.С.24
 Жабинська О. І. 2.У.379, 2.У.712
 Жалій О. Ю. 2.У.994
 Жаровська І. 2.Х.733
 Жегус О. В. 2.У.668, 2.У.691
 Желіховський В. Т. 2.Х.88
 Жемба А. П. 2.У.404
 Жужукина Н. І. 2.У.369
 Жукова Є. О. 2.Х.777
 Жукова Т. А. 2.У.246
 Жулавський А. Ю. 2.У.356
 Жулин О. В. 2.У.687
 Жулинський М. Г. 2.П.1143, 2.П.1145
 Жупник В. В. 2.Х.754
 Журавльов О. 2.Ю.1201
 Журавльов О. О. 2.У.916
 Журавльова О. 2.Ю.1201
 Журба О. С. 2.С.29
 Жучок Ю. В. 2.Ч.1067
 Забалдіна Ю. Б. 2.У.321
 Заболотна А. М. 2.У.389
 Заболотна Д. В. 2.У.490
 Завадська О. М. 2.У.479
 Завадських Г. М. 2.У.548
 Завальський К. Т. 2.Х.88
 Загородній В. А. 2.Х.891
 Загородній І. В. 2.У.501
 Загородній М. Ю. 2.У.553
 Завербний А. С. 2.У.465, 2.У.575
 Загарій В. К. 2.У.292, 2.У.483
 Загірняк Д. М. 2.У.703
 Загірняк М. В. 2.У.703
 Загородній А. Г. 2.У.219
 Загорська Д. М. 2.У.470
 Загурська С. С. 2.С.29
 Задніпровська Г. І. 2.Х.778
 Задорожня Р. П. 2.У.459
 Задорожний В. І. 2.У.165
 Задорожний І. С. 2.У.165
 Зайчківський А. О. 2.У.527
 Зайцев О. 2.Ф.732
 Зайцев О. В. 2.У.313
 Зайцева (Глазкова) А. С. 2.У.249
 Зайцева Л. О. 2.У.491
 Зайченко Є. О. 2.У.297
 Закревська Л. М. 2.У.378
 Залізко В. Д. 2.У.353
 Залудька Х. Я. 2.У.163, 2.У.481, 2.У.496, 2.У.502, 2.У.597-2.У.598
 Залудький І. Р. 2.У.379
 Замковий О. І. 2.Ч.984
 Замуло А. І. 2.У.602
 Запорожець В. А. 2.У.1158
 Запорожець Г. В. 2.У.480
 Зарічна О. 2.Х.828
 Заросило В. В. 2.Х.794-2.Х.795
 Заросило В. О. 2.Х.794-2.Х.795
 Заросило Н. В. 2.Х.794-2.Х.795
 Заславець В. П. 2.П.921
 Заславецька О. І. 2.У.439
 Захаревич Н. П. 2.Х.779
 Захаркіна Л. С. 2.У.186
 Захаров С. В. 2.У.151
 Захарчин Н. 2.Ю.1217
 Захарчук М. 2.Ю.1217
 Західний В. Р. 2.Ч.1090
 Зварич Р. В. 2.Х.757
 Звиглянич С. М. 2.П.917
 Звизняцький В. Я. 2.П.1143
 Зеленок-Джунь Л. В. 2.У.687
 Зелінська Н. В. 2.С.45
 Зиз Д. О. 2.У.592
 Зіміна С. С. 2.У.373
 Зінченко Т. О. 2.П.906
 Зінчук Т. О. 2.У.266
 Зінько Ю. Т. 2.Г.88
 Зіньковський А. П. 2.Ч.992
 Зленко А. 2.Ч.986
 Злотенко О. Б. 2.У.558
 Золде Д. Р. 2.У.508
 Зоська Я. В. 2.С.19
 Зражевська Н. І. 2.С.51
 Зуб М. Я. 2.У.390
 Зубарев Л. М. 2.У.613
 Зубко Д. О. 2.У.665
 Зубков С. О. 2.У.603
 Зубаншко О. 2.Ю.1208
 Зубанько В. М. 2.П.937
 Зубанько В. О. 2.У.658
 Зубанько Н. О. 2.У.547
 Зубанько П. В. 2.Т.88
 Зубанько П. В. 2.Х.805
 Зубанько О. В. 2.П.906
 Зубанько О. М. 2.П.941
 Зубанько Б. П. 2.П.1143
 Зубанько Т. В. 2.Ч.1106
 Зубанько А. 2.Ч.980
 Зубанько В. Л. 2.Ч.1111
 Зубанько О. 2.С.27
 Зубових Б. 2.У.307
 Зубченко Є. А. 2.У.275
 Івчак Н. 2.У.1160
 Івгнак О. В. 2.Х.794-2.Х.795
 Ізмайлів Я. О. 2.У.422
 Ізюмський М. П. 2.П.917
 Іллін Л. М. 2.Х.739
 Ілляшенко О. В. 2.У.668
 Ільїна Т. А. 2.У.509
 Ільїницька К. О. 2.У.575
 Ільїницький В. 2.У.260, 2.П.1152
 Ільїницький В. І. 2.Т.83
 Ільченко В. В. 2.П.965
 Ільченко М. О. 2.У.220
 Ільченко Н. Б. 2.У.306
 Ільчук П. Г. 2.У.444
 Іржієвська Л. А. 2.Ю.1191
 Іршіцева І. О. 2.У.192
 Іщенко Я. П. 2.У.234
 Кабаєва А. І. 2.У.376
 Кавецький В. В. 2.У.565
 Кавун-Мошківська О. О. 2.У.310, 2.У.676
 Казакова Н. А. 2.У.249
 Казанський М. М. 2.Т.93
 Казарін В. П. 2.П.1143
 Казімірчук Н. М. 2.У.601
 Кайдаш О. Ю. 2.Х.889
 Калакура О. 2.Ф.731
 Калаский А. 2.Ч.1051
 Каленко О. М. 2.Х.739
 Калетник Г. М. 2.У.472
 Каліна І. І. 2.У.357
 Калінін І. В. 2.Х.810
 Калужинська Ю. 2.Ч.1109
 Камішнев Г. В. 2.П.962
 Камінська С. В. 2.У.683
 Канева Т. В. 2.У.403
 Канцедал В. М. 2.П.957
 Капінос Н. О. 2.У.262
 Капля Д. В. 2.У.519
 Капля О. М. 2.Х.794-2.Х.795
 Капустян О. А. 2.У.164, 2.Ч.1065
 Капустян О. В. 2.Ч.996
 Кара Н. І. 2.У.316
 Карась М. А. 2.Ч.1111
 Карбовська Л. О. 2.У.357
 Карій О. І. 2.Х.838
 Кармаза О. О. 2.Х.861
 Карнаушенко А. С. 2.У.348
 Кароева Т. 2.Т.88
 Карпека Д. О. 2.П.1128
 Карпенко В. В. 2.У.241
 Карпенко М. І. 2.Ю.1209
 Карпінська О. Б. 2.У.368
 Карпінський Б. А. 2.У.368, 2.У.409
 Касянчук В. Д. 2.Х.803
 Касьян С. А. 2.У.249
 Касьяненко М. В. 2.П.920
 Касячук М. Г. 2.С.28
 Каткова Н. В. 2.С.74
 Качан М. В. 2.П.952
 Капшерська А. І. 2.У.220
 Кеба О. В. 2.П.1143
 Кельман М. 2.Х.831
 Кельман С. С. 2.Х.759
 Кендус О. З. 2.Т.79
 Кенпо В. М. 2.У.439
 Кизим М. О. 2.У.187, 2.У.582, 2.У.678, 2.У.693, 2.У.699
 Кириленко І. 2.Ч.1017
 Кириленко О. В. 2.Ч.997
 Кириленко Л. 2.У.233
 Кириченко М. 2.Ч.1077
 Киричук І. М. 2.П.906
 Кисельов В. О. 2.Ч.1091
 Кисельова І. Ю. 2.У.572
 Кислій А. М. 2.Х.794-2.Х.795, 2.Х.878
 Кіфяк В. І. 2.У.385
 Кіченко О. С. 2.П.1143
 Кійко Ю. Є. 2.П.1141
 Кіреєв О. 2.П.958
 Кіракідзі М. В. 2.П.904
 Кіріл'єва А. В. 2.У.475
 Кісельова Ю. 2.У.29
 Кісельова В. 2.У.163
 Кічера В. В. 2.У.34, 2.С.49
 Кісєня Г. М. 2.Ч.1072
 Кілепа І. А. 2.У.223-2.У.224
 Кліман Н. І. 2.У.429
 Кліменко О. М. 2.У.295
 Кліменчук Т. 2.П.1150
 Клімчук М. М. 2.У.509
 Клімчук С. А. 2.У.509
 Кліцький С. А. 2.П.946
 Клок В. В. 2.Ч.1100
 Ключ Ю. І. 2.У.275
 Клобас С. І. 2.П.947
 Князєв С. В. 2.Х.794-2.Х.795
 Князєв С. І. 2.У.294
 Князєв С. М. 2.Х.794-2.Х.795
 Кобець Ж. О. 2.У.399
 Кобилінська І. М. 2.П.959
 Кобилінський О. В. 2.П.959
 Кобушко Я. В. 2.У.702
 Ковалевська А. В. 2.У.591
 Коваленко В. В. 2.Ч.1048
 Коваленко Р. С. 2.У.249
 Коваль А. М. 2.Х.889
 Коваль А. О. 2.У.681
 Коваль В. В. 2.П.968
 Коваль В. М. 2.У.283
 Коваль Т. 2.Х.850
 Коваль М. 2.Х.850
 Коваль М. Б. 2.Х.889
 Коваль Н. В. 2.Ч.1103
 Коваль Н. І. 2.У.234
 Коваль О. Т. 2.Х.88
 Коваль О. В. 2.У.111
 Ковальова А. М. 2.У.623
 Ковальчук А. М. 2.У.541
 Ковальчук І. Г. 2.У.425
 Ковальчук Н. О. 2.У.537
 Ковальчук Т. Г. 2.У.292
 Ковач Т. Г. 2.У.729
 Ковтун Т. Д. 2.У.311
 Ковтушко К. В. 2.У.120
 Когут І. В. 2.У.609
 Когут Ю. В. 2.Ч.1090
 Кожевич О. В. 2.У.535
 Кокаєв В. Г. 2.У.289
 Козар К. В. 2.У.1158
 Козаченко Л. А. 2.У.362
 Козаченко О. І. 2.Х.794-2.Х.795
 Козір С. В. 2.У.345
 Козиряцька С. А. 2.С.50
 Козін В. 2.П.955
 Козін О. Є. 2.У.215
 Козлік І. В. 2.П.1143
 Козлова А. І. 2.У.357
 Козлова Л. В. 2.У.376
 Козубовський Г. А. 2.Т.80
 Колачук П. 2.Т.84
 Колб О. Г. 2.Х.838, 2.Х.853
 Колб Р. О. 2.Х.853
 Колесник В. 2.Т.88
 Коледіна К. О. 2.У.518
 Коліч О. 2.Х.742
 Колішук Р. 2.Ч.1055
 Колісник М. І. 2.У.404
 Колісник О. В. 2.С.15
 Колісенько Д. П. 2.Ю.1209
 Колос О. В. 2.Х.794-2.Х.795
 Колосок В. М. 2.У.151
 Колот А. М. 2.С.2
 Колотілова Н. А. 2.Ю.1176
 Колумбет О. М. 2.Ч.1096
 Коляда Т. А. 2.У.143
 Коляденко В. А. 2.У.507
 Коляструк О. Т. 2.Х.88
 Комар О. С. 2.П.1129
 Комаха Л. Г. 2.Ю.1176
 Комісар Л. П. 2.С.30
 Комісаренко С. В. 2.Ч.1031, 2.Ч.1033
 Комісова Т. Є. 2.У.249
 Комісарчук Ю. 2.Х.857
 Компанієць О. В. 2.Т.83
 Кондратенко Д. В. 2.У.427
 Кондріко А. А. 2.Ч.1100
 Кондріо І. В. 2.У.719
 Конєстян В. Г. 2.Ч.1090
 Коновалова І. В. 2.У.156
 Коновченко В. В. 2.У.413
 Кононенко В. 2.Т.88
 Кононенко Ю. С. 2.Х.734
 Конотоп Л. Г. 2.Ч.974
 Константинова В. 2.С.29
 Копильчак Х. С. 2.С.40
 Копілько О. І. 2.С.75
 Копішинська К. О. 2.У.329
 Корабельський С. О. 2.У.653
 Корєпова А. О. 2.У.369
 Корж Г. І. 2.П.960
 Корзун О. 2.Т.88
 Корнєлюк Ю. 2.Х.747
 Корнієвська В. О. 2.У.284
 Корнієнко М. В. 2.У.397
 Корнієнко С. В. 2.Т.83
 Корвній В. В. 2.У.395, 2.У.410, 2.У.466
 Корогодова О. О. 2.У.126
 Королєнко Р. В. 2.У.523
 Король С. 2.П.1150
 Королько Н. О. 2.П.930, 2.П.953
 Коростаньєць Ю. Г. 2.Х.794-2.Х.795
 Короткова Л. 2.Ч.1055
 Корощенко М. М. 2.П.938, 2.П.940
 Коршун А. О. 2.Х.862
 Косар Н. С. 2.У.606
 Косова Т. Д. 2.У.690
 Костенко Д. М. 2.У.621
 Костенко І. С. 2.У.114, 2.У.698
 Костенко Н. В. 2.П.1143
 Костриба В. І. 2.С.4
 Костриба Н. 2.Ю.1205, 2.Ю.1226
 Костюк В. В. 2.Ч.1115
 Костюк Ю. В. 2.Ч.1115
 Костяна О. В. 2.Х.800
 Котлячок М. О. 2.Ч.1073
 Котельник В. 2.Т.97
 Котенко О. О. 2.У.536
 Котєцька Ю. Ю. 2.Ю.1175
 Котляров Є. І. 2.У.582
 Котлярова В. Г. 2.У.339
 Котова М. В. 2.У.306
 Котун К. В. 2.Ч.1062
 Кошарова Н. 2.У.161
 Кошаруба Н. 2.П.896
 Коць І. І. 2.У.711
 Коць М. 2.Ю.1231
 Коць О. О. 2.У.444
 Кошобівська К. І. 2.У.108
 Кочубинська Т. 2.Ю.1218
 Коцур Т. О. 2.У.355
 Кошєль А. В. 2.П.917
 Кошєльник А. 2.У.685
 Коширєв В. 2.Ю.1215
 Кравченко А. Є. 2.У.525
 Кравченко А. С. 2.У.590
 Кравченко Г. П. 2.У.635
 Кравченко І. С. 2.С.27
 Кравченко М. Г. 2.Х.860
 Кравченко М. О. 2.У.329, 2.У.468
 Кравченко О. І. 2.Ч.976
 Кравченко П. 2.Т.88
 Кравчук О. 2.Т.88
 Крайнік Л. В. 2.П.909
 Крайнік Л. М. 2.У.671
 Крайніков О. М. 2.У.249
 Крамар В. Б. 2.П.1136
 Крамарєв Г. В. 2.У.554, 2.У.715
 Крамаренко І. С. 2.У.192, 2.У.362
 Крамарчук Х. П. 2.П.1149
 Крамчанінова М. Д. 2.У.146, 2.У.256
 Красножон Н. 2.Т.87
 Краснокутська Н. С. 2.У.653
 Красько О. 2.С.29
 Кратт О. А. 2.У.703
 Краус К. М. 2.У.115
 Краус Н. М. 2.У.115
 Кредіч І. М. 2.У.167
 Кремень В. М. 2.У.457
 Кремень О. І. 2.У.457
 Крєчко О. С. 2.У.560
 Кривдик В. І. 2.У.543, 2.У.558
 Кривницька І. А. 2.У.249
 Кривоножа А. М. 2.П.936
 Криворот Т. 2.Ч.1061
 Криворучко А. Д. 2.С.39
 Криворучко О. Т. 2.Х.88
 Кривошапова С. А. 2.П.1143
 Крижанівський А. Б. 2.У.331
 Крижанівський І. М. 2.П.900
 Крижановський А. 2.Х.844
 Крижко А. І. 2.У.331
 Крилова О. В. 2.Ч.984
 Кримчак Л. А. 2.У.558
 Кримчук С. Г. 2.П.913
 Криховецький І. З. 2.Х.770
 Криштак І. В. 2.Х.820
 Криштоф О. Г. 2.П.1143
 Крімер Б. 2.У.249
 Кріпак А. П. 2.Х.783
 Кріпак Я. В. 2.У.397
 Крохмальна Н. 2.У.643
 Круглякова В. В. 2.У.404
 Крупей В. Ю. 2.Х.794-2.Х.795
 Крупельницька І. 2.У.161
 Крушенна І. А. 2.У.664
 Крутько М. А. 2.У.590
 Ксенюхонтов С. С. 2.Ч.1062
 Ксьондзік О. 2.Ю.1212
 Кубецька О. М. 2.У.138
 Кубишкін Д. О. 2.У.324
 Куделько С. С. 2.С.29
 Кудименко Д. М. 2.У.654
 Кудирко Л. П. 2.У.321, 2.У.370
 Кудирко О. 2.У.161
 Кудін Т. В. 2.У.366
 Кудла Н. С. 2.У.669
 Кудря Т. С. 2.У.584
 Кудрявєць Є. В. 2.У.130
 Кужель Н. Л. 2.У.124
 Кузнецов Є. В. 2.П.905
 Кузнецов Д. О. 2.П.955
 Кузнецова А. Я. 2.У.372
 Кузнецова К. О. 2.У.468
 Кузьмін С. Ю. 2.У.411
 Кузьма К. Т. 2.Ч.1069
 Кузьма-Качур М. І. 2.Ч.1062
 Кузьменко О. В. 2.У.338, 2.У.846, 2.У.860
 Кузьмичов А. І. 2.У.145
 Кузьмін С. 2.Т.320, 2.У.516
 Кузьмінєць Н. 2.Т.88
 Кузьмо Н. С. 2.У.606
 Кузьмо І. Н. 2.У.948
 Кулагін К. Т. 2.П.948
 Кулаков Г. Т. 2.Ч.1057
 Кулаєва Н. О. В. 2.П.946
 Кулєшова В. В. 2.П.952
 Кулєшова Т. В. 2.У.673
 Кулєшова Т. В. 2.У.965
 Кулєшків О. Л. 2.У.1195
 Кулєшківська А. О. 2.Х.823
 Кулєшків С. О. 2.Х.823
 Кулєшанєць Н. Є. 2.Ч.1038
 Кулєшєва Г. О. 2.У.129
 Курпінський Ю. А. 2.П.905
 Курпінський Ю. А. 2.П.1136
 Курчак А. Ю. 2.У.498
 Курчєвська Р. М. 2.У.262
 Курьєва Г. А. 2.Х.895
 Куртакова Г. О. 2.Х.794-2.Х.795
 Куршань М. 2.С.29
 Куршєва К. М. 2.У.391
 Куртєв О. П. 2.П.961
 Куртєв П. В. 2.У.353
 Курченко М. О. 2.Х.887
 Курченко Т. Р. 2.Х.863
 Курчак П. О. 2.У.123
 Курьєва О. М. 2.П.908
 Курчеренко Ю. Ф. 2.П.951
 Курчерєвко С. В. 2.П.1143
 Курчерєв О. М. 2.Ч.1092
 Курчій О. П. 2.У.315
 Кушакова-Костицька Н. В. 2.Х.737
 Кушарьов С. С. 2.С.29
 Лавренко В. В. 2.У.447
 Лагоденко В. В. 2.У.619
 Лагутін В. Д. 2.У.116, 2.У.305
 Лагутін Г. І. 2.П.897
 Ладонько Л. С. 2.Х.810
 Лазоренко С. А. 2.Ч.1094
 Лазорко О. О. 2.У.1211
 Лайчук А. 2.Ч.1088
 Лайц Н. В. 2.Ч.1062
 Лапан Т. Д. 2.С.60
 Лапшицький С. В. 2.П.912
 Лапшків З. Я. 2.У.201
 Лапшків М. Л. 2.У.201
 Лаптев В. Г. 2.Х.778
 Лапшин В. Ф. 2.С.64
 Латковська Т. А. 2.У.443
 Лебедєва Л. А. 2.У.116
 Леванда О. М. 2.У.178, 2.У.471, 2.Х.809
 Левін Р. Я. 2.С.4
 Левкович О. В. 2.У.431
 Левченко О. В. 2.У.511
 Левчук Н. М. 2.С.65, 2.С.68
 Легєза С. С. 2.С.29
 Лєзік О. В. 2.П.924
 Лємешко О. В. 2.П.950
 Лєоненко І. В. 2.Х.794-2.Х.795
 Лєоненко К. Р. 2.У.679
 Лєонов А. В. 2.П.930
 Лєонтєва Т. С. 2.Ч.1099
 Лєсько Н. В. 2.Х.791
 Лєсько Н. В. 2.Х.858
 Лєщук І. В. 2.У.204, 2.У.379
 Лєвтеров О. А. 2.П.958
 Лєхтєв Л. 2.Ч.1082
 Лєман І. 2.С.29
 Лєсенко А. О. 2.П.1155

- Лисенко С. О. 2.X.794-2.X.795
 Лисиця А. В. 2.П.911
 Литвин В. 2.Y.179, 2.Ч.1038
 Литвин Д. А. 2.П.930
 Литвинова С. Г. 2.Ч.1048
 Литвинова Т. 2.C.29
 Ліхотат С. М. 2.Ч.343
 Ліщур І. М. 2.Y.474
 Ліщовська М. Р. 2.Y.388
 Ліба Н. С. 2.Ч.1062
 Ліба О. М. 2.Ч.1062
 Лібанова Е. М. 2.C.69
 Лівинський А. І. 2.Y.626
 Лілік О. О. 2.П.1146-2.П.1147
 Лінда С. 2.П.1150
 Лінік О. П. 2.Y.416
 Лісовська Л. С. 2.Y.133
 Лісован О. В. 2.Ю.1207
 Лісовий Д. 2.Y.117
 Ліщинська Х. І. 2.П.943
 Лобанов Л. М. 2.Ч.1027
 Лобачева І. 2.Y.161
 Лобода М. О. 2.Y.605
 Логінов О. Т. 2.Ч.88
 Лозовий В. С. 2.Т.83
 Лойко О. М. 2.П.910
 Лопатюк К. А. 2.X.913
 Лопін А. О. 2.Y.231
 Лосіца Г. І. 2.Y.305
 Лукаш Г. П. 2.П.1125
 Лукіна Т. 2.Ч.1077
 Лук'янова Л. В. 2.Ч.1062
 Лук'ячук Д. Ю. 2.Y.447
 Лунгол О. М. 2.Ч.1087
 Луркіна Т. 2.Y.365
 Лурін І. А. 2.П.913
 Лутковська С. М. 2.Y.472
 Луценко І. С. 2.Y.156
 Луцька М. П. 2.X.803
 Луцький Р. П. 2.X.803
 Луцький Г. І. 2.Y.609
 Луцько Г. І. 2.Y.376
 Лушпагіна Т. В. 2.Y.191
 Лушин П. В. 2.Ю.1129
 Любарський Р. 2.C.29
 Любінський Р. 2.П.1150
 Любінський Б. 2.Y.260
 Любохинець Л. С. 2.Y.562
 Любченко М. І. 2.X.758
 Любченко М. В. 2.Y.354
 Люта О. В. 2.Y.298
 Ляліна О. О. 2.Ч.1070
 Лясковська С. П. 2.X.758
 Ляшківська В. П. 2.Y.477
 Ляшенко О. Т. 2.Y.90
 Ляш О. 2.Ю.1210
 Ляшенко Р. В. 2.П.955
 Магновський І. П. 2.X.760
 Мазевський О. О. 2.Т.91
 Мазаний В. С. 2.Ч.1101
 Мазаракі А. 2.Y.116, 2.Y.321, 2.Y.370
 Мазійчук В. А. 2.X.794-2.Y.795
 Мазур Т. 2.П.1150
 Майборода О. В. 2.Y.702
 Майданевич Л. О. 2.Э.1159
 Майстренко О. А. 2.П.912
 Макаренко Є. А. 2.Y.315
 Макаров С. А. 2.П.922, 2.П.926
 Макаруч В. 2.X.753
 Макаруч К. 2.X.772
 Маковійчук О. В. 2.Ч.1086
 Макогін З. Я. 2.Y.717
 Макода В. Є. 2.X.869
 Максименко А. В. 2.Y.289
 Максименко І. О. 2.Ч.1044
 Максименко Н. В. 2.Y.249
 Макурін А. А. 2.Y.227, 2.Y.239
 Макушев П. В. 2.X.865
 Малиновська О. А. 2.C.73
 Маликіна О. А. 2.Y.376
 Маликов В. В. 2.Y.531
 Малиновська О. Я. 2.Y.465
 Малова І. Е. 2.Ч.1084
 Малюта О. 2.Т.88
 Малаур В. А. 2.П.920
 Мамай К. В. 2.X.794-2.X.795
 Мамайн О. Р. 2.Y.571
 Мамонков К. А. 2.Y.612-2.Y.613
 Манаєнко І. М. 2.Y.478
 Манжура О. В. 2.Y.115
 Маніла А. А. 2.Y.485
 Маренна Т. В. 2.Y.281
 Маренніч Т. Г. 2.Y.233, 2.Y.590
 Мар'єнко М. В. 2.Ч.1048
 Маринін А. І. 2.П.925, 2.П.931
 Марисюк К. 2.X.842-2.X.843, 2.X.856
 Марисюк К. Б. 2.X.838
 Маркова С. В. 2.Y.489
 Маркович Х. 2.X.818
 Мартинюк Д. Я. 2.Y.444
 Марушко Р. В. 2.C.64
 Марушак А. В. 2.Y.443
 Марушак С. М. 2.C.74
 Марфенко С. С. 2.Y.483
 Марченко Ю. М. 2.П.956
 Марчук А. М. 2.Y.307
 Марчук С. 2.Ю.1234
 Маслій М. Ю. 2.Y.356
 Маслій О. М. 2.X.779
 Маслова Я. І. 2.X.864
 Матвеев В. В. 2.Ч.992
 Матвієнко А. П. 2.Y.311
 Матвійчук О. С. 2.Y.377
 Матер'ян Е. М. 2.Э.1167
 Матюх С. А. 2.Y.558
 Матюхіна О. А. 2.Ч.979, 2.Э.1164
 Матюшенко І. Ю. 2.Y.249
 Махсма М. Б. 2.Y.618
 Машево Т. М. 2.П.903
 Машко О. О. 2.П.1136
 Медведєва А. О. 2.П.1157
 Медведєва О. В. 2.Ч.1073
 Медведєвська А. 2.C.29
 Медвідь Ф. М. 2.X.794-2.X.795
 Медницька Т. В. 2.Y.343, 2.Y.420
 Мелех Л. Х. 2.Y.775
 Мелешко К. К. 2.Y.212, 2.Y.636
 Мельник А. О. 2.Y.319
 Мельник К. П. 2.Y.244
 Мелюда М. І. 2.Y.204, 2.Y.379
 Мельник О. Г. 2.Y.476
 Мельник О. П. 2.Y.601
 Мельник С. А. 2.П.900
 Мельник Т. М. 2.Y.305, 2.Y.321, 2.Y.370
 Мельникова В. А. 2.Y.611
 Мельничков О. А. 2.Y.674
 Мельничченко Б. 2.X.774, 2.X.781
 Мельничченко С. В. 2.Y.321
 Мельничук М. О. 2.Y.534
 Мельничук О. Т. 2.Ч.88
 Меркулюк О. А. 2.П.944
 Мершій Т. В. 2.Ч.973
 Мигаль С. 2.П.1150
 Микитенко В. В. 2.Y.474
 Микитин О. З. 2.Y.622
 Микитюк І. С. 2.Y.243
 Миколаєнко Н. М. 2.Ч.1108
 Микунда Р. В. 2.Y.353
 Миліашко О. Г. 2.Y.217
 Мінюк Л. І. 2.X.794-2.X.795
 Мирна В. 2.Y.174
 Миронюк Л. В. 2.Т.98
 Миронюк Р. В. 2.X.790
 Мірошніченко Ю. О. 2.Y.354
 Мирик В. М. 2.Y.155, 2.Y.504
 Мирик Г. В. 2.Y.277
 Мицьковець Н. П. 2.Y.330
 Мисюк В. 2.Y.667
 Михайленко Л. Ф. 2.Ч.1039
 Михайлець В. А. 2.Ч.996
 Михайлик О. Г. 2.X.794-2.X.795
 Михайлів В. С. 2.C.24
 Михайлова А. В. 2.П.961
 Михайлова М. В. 2.Y.691
 Михайлова К. Г. 2.C.8
 Михайлюк М. О. 2.Y.454
 Михайлюк М. О. 2.Y.622
 Михайлюк О. Л. 2.Y.226
 Михайльський Ю. В. 2.Т.79
 Михед П. В. 2.П.1143
 Мікулина М. О. 2.Y.269
 Мільчев В. С. 2.C.29
 Міняйло О. І. 2.Y.116
 Мірнік Н. В. 2.X.810
 Мірошніченко О. 2.Ч.1059
 Мірошніченко Д. 2.Ч.986
 Місайлов В. Л. 2.П.919
 Місечко О. В. 2.Y.587
 Мітал О. Г. 2.Y.147
 Міхеєва О. С. 2.C.29
 Мішкулінець О. О. 2.Ч.1062
 Мішук Є. В. 2.Y.526
 Мовчан Р. О. 2.X.847
 Могила А. А. 2.П.957
 Могиляста С. 2.Ю.1199
 Можаровська Т. 2.Ю.1200
 Мозгова Н. Г. 2.Ч.981, 2.П.1196
 Моїсеєнко Т. Є. 2.Y.126
 Моїсеєнко О. М. 2.Y.225
 Мокляк Л. 2.Ю.1171
 Молнар Т. І. 2.Ч.1062
 Монолатій І. 2.Ф.730
 Морганів І. В. 2.Y.275
 Моргув В. Ф. 2.Ч.1034
 Моргув С. О. 2.П.941
 Мордань Є. Ю. 2.Y.445
 Мордовцев О. С. 2.Y.688
 Мордовцев С. М. 2.Y.688
 Мороз В. М. 2.Y.396
 Мороз Г. В. 2.X.827
 Мороз С. А. 2.Y.396
 Морозов М. В. 2.Y.446
 Морозова М. М. 2.П.966
 Москаленко Н. О. 2.Y.718
 Мосолова Ю. О. 2.Y.240
 Мотиль Р. Я. 2.П.1149
 Моторнюк В. І. 2.Y.465
 Мотузка Ю. 2.Y.685
 Мошаренко В. В. 2.П.945
 Мошенський А. О. 2.П.925, 2.П.931
 Мудра І. М. 2.Y.696
 Мужевич Н. В. 2.Y.224
 Музичка О. М. 2.C.75
 Муляр Г. 2.Ч.1077
 Муравіов К. В. 2.X.794-2.X.795
 Муравіова І. А. 2.X.794-2.X.795
 Муравський О. І. 2.П.908
 Мусієздов О. 2.C.29
 Мусієнко А. П. 2.Y.164
 Муха І. С. 2.Ч.1053
 Мухіна Л. Я. 2.Ю.1191
 Мушчишкова С. А. 2.Y.578, 2.Y.580
 Нагірняк О. 2.X.775
 Нагорна І. В. 2.Y.534, 2.Y.650
 Нагорний А. І. 2.Y.336
 Назаревич В. 2.Ю.1232
 Назаренко Р. Д. 2.Y.440
 Назарова К. О. 2.Y.225, 2.Y.243
 Найдеш О. В. 2.П.1141
 Насіובה О. В. 2.Y.271, 2.Y.367
 Насікан Н. І. 2.Y.295
 Науменко О. М. 2.Y.906
 Науменко Ю. О. 2.Y.307
 Некислух К. М. 2.Ч.1078
 Некос А. Н. 2.Y.249
 Немсадзе Г. Г. 2.Y.550
 Непочащенко А. В. 2.Y.459
 Непрач А. В. 2.Y.673
 Несен М. А. 2.Y.327
 Несенюк Є. С. 2.Y.569
 Нестеренко А. О. 2.Y.561
 Нестерова М. І. 2.Э.1158-2.Э.1159
 Нетребя М. М. 2.Ч.1046
 Неурова А. Б. 2.П.903
 Нецилоренко Л. І. 2.Y.441
 Нецитайло С. В. 2.П.907
 Небитов А. А. 2.X.878
 Ніхонда В. І. 2.П.941
 Нічкало Н. Г. 2.Ч.1062
 Нікітченко В. І. 2.П.935, 2.Ч.1047
 Нікіфоров М. М. 2.П.965
 Ніколаєнко С. 2.Ч.1077
 Ніколаєць К. М. 2.Y.116
 Ніконенко У. М. 2.Y.420
 Ніконов О. М. 2.X.794-2.X.795
 Новак Д. В. 2.Y.353
 Новак І. М. 2.C.34
 Новаков В. М. 2.C.66, 2.Ч.1045
 Новікова В. В. 2.Y.459
 Новікова Г. М. 2.П.1143
 Новікова Ж. М. 2.Ю.1216
 Новікова Л. В. 2.Y.249
 Новікова М. О. 2.П.1143
 Новічонко С. М. 2.П.932
 Новородовська Н. 2.Т.85
 Новородовський В. 2.Т.86
 Ноженко М. М. 2.П.944
 Ноняк М. В. 2.Y.167
 Носач Б. 2.C.17
 Носенко Б. Е. 2.Э.1158
 Носик А. М. 2.П.951
 Носова В. Г. 2.Ч.1040
 Нуруллаєв Ількин Садагат оглу 2.X.867
 Обруч Г. В. 2.Y.649
 Овчаренко Є. І. 2.Y.275
 Овчаров О. В. 2.X.792
 Оганесян М. М. 2.Y.497
 Огар Е. І. 2.Ч.1110
 Огороднійчук І. В. 2.П.941
 Озерова А. Т. 2.Y.431
 Олександренко К. В. 2.П.1137
 Олексів Н. 2.Y.179
 Олексій В. О. 2.Y.443
 Олексійченко Н. В. 2.Ч.1040
 Оленко Т. І. 2.Y.684
 Олім М. Ю. 2.П.941
 Олішник В. І. 2.X.794-2.X.795
 Олішник О. М. 2.Y.489
 Оляренко Б. О. 2.П.912
 Оляндер Л. К. 2.П.1143
 Омельченко А. В. 2.X.826, 2.X.860
 Омельчук Л. Л. 2.Ч.1074
 Омельчук О. Р. 2.П.1143
 Омніщенко Я. Д. 2.Y.602
 Онкович А. Д. 2.Ч.1070
 Онкович Г. В. 2.Ч.1070
 Онопрієнко В. Й. 2.Ч.1107
 Онопрієнко Ю. Ю. 2.Y.445
 Опанасюк Ю. А. 2.Y.180
 Опейда І. О. 2.Ч.991
 Оприк О. І. 2.Y.606
 Ордовен С. С. 2.C.42, 2.Ю.1172
 Ординський В. І. 2.Y.153
 Орел А. М. 2.Y.616
 Орешенко К. В. 2.X.799
 Орлик С. Т. 2.Y.92
 Орлов А. В. 2.C.47
 Орлов П. А. 2.Y.259
 Орлов С. В. 2.П.916, 2.П.954
 Орлова Н. С. 2.X.810
 Ортинська Н. В. 2.X.838, 2.X.875
 Осадчий В. І. 2.X.799
 Осипенко С. М. 2.Y.486
 Осятченко Б. О. 2.Y.230
 Осос П. А. 2.Y.574
 Остапенко Т. М. 2.Y.138
 Остапенко К. Б. 2.Y.682
 Остапчук С. С. 2.П.1124
 Остроухова Н. В. 2.П.1156
 Отамасія І. 2.Ч.1077
 Отенко І. П. 2.Y.484
 Отземко О. 2.C.29
 Отич О. 2.Ч.1077
 Павленко М. А. 2.П.920
 Павленко М. М. 2.Y.334
 Павленко С. О. 2.X.877
 Павлик А. В. 2.Y.356
 Павлова А. К. 2.C.39
 Павловська О. В. 2.C.59
 Павлюк О. О. 2.Ч.1090
 Падалка І. О. 2.П.934
 Паламарчук В. І. 2.Y.382
 Паламарчук С. В. 2.X.794-2.X.795
 Пампуха І. В. 2.П.965
 Паневник Т. М. 2.Y.134
 Панічок М. Ю. 2.Y.146
 Панкова А. Ю. 2.Y.615
 Панкова Л. І. 2.Y.206
 Панченко А. М. 2.Ч.897
 Панченко В. М. 2.C.24
 Панченко О. І. 2.Y.168
 Папін В. В. 2.Y.209, 2.Y.308
 Парасюк В. М. 2.X.815
 Парасюк М. В. 2.X.815
 Паращук О. В. 2.Y.421
 Паршовський С. Л. 2.Ч.1030
 Партин Г. О. 2.Y.219
 Партин Т. І. 2.Y.219
 Пархета В. І. 2.X.780
 Пархета Л. В. 2.Y.432
 Пархоменко П. О. 2.П.934
 Пархоменко П. О. 2.Y.257
 Паршина Ю. В. 2.Y.440
 Пасичник О. 2.П.1137
 Пасичник О. С. 2.П.1137
 Паска І. М. 2.Y.459
 Пасьяк І. В. 2.П.934
 Пахарєва Г. А. 2.П.1143
 Пелухатий А. О. 2.Y.405, 2.Y.408
 Пелещак О. 2.X.870
 Пенчук Г. С. 2.Y.378
 Перегуда О. М. 2.П.902
 Перегуда Х. С. 2.Y.375
 Перепелиця М. М. 2.X.794-2.X.795
 Пересадко В. А. 2.Y.249
 Перит О. 2.Y.347
 Перлчак О. Л. 2.Y.149
 Петренко Ю. В. 2.Ч.1065
 Петрасова А. 2.Ч.1062
 Петренко В. С. 2.Y.348
 Петренко К. В. 2.Y.724
 Петрик В. Л. 2.Y.304
 Петриків О. С. 2.Y.241
 Петриківська О. 2.C.29
 Петриченко О. О. 2.П.966
 Петришин Г. 2.П.1150
 Петришин Н. Я. 2.Y.335
 Петрович Й. М. 2.Y.559
 Петровська С. А. 2.Y.324
 Петровська С. 2.П.1150
 Петрученко О. С. 2.П.943
 Пивоварова Н. П. 2.C.43
 Пидпенко А. М. 2.Y.238
 Пидпенко Г. М. 2.Y.172
 Пидпенко Л. М. 2.Y.219
 Пидпенко Ю. І. 2.Y.172
 Пидлішів Р. М. 2.X.851
 Пирожков С. І. 2.Ч.1028
 Пиртей П. С. 2.П.1134
 Писаревський І. М. 2.Y.212
 Писаревський С. В. 2.Y.486
 Писаренко К. О. 2.Y.152
 Писаренко П. В. 2.Y.184
 Пігуль Н. Г. 2.Y.298
 Пільська С. Т. 2.Y.490
 Піняк І. Л. 2.Y.268
 Пionтківський П. М. 2.П.902
 Піскун М. С. 2.П.923
 Піх Н. С. 2.X.784
 Плахотнюк В. В. 2.Y.361
 Плекан М. В. 2.Y.224
 Плеханов Д. О. 2.Y.376
 Плікув І. П. 2.Y.246
 Плузжик О. 2.Y.987
 Повещенко О. В. 2.П.955
 Пода Т. А. 2.Ч.1113
 Поддегаєв К. М. 2.X.794-2.X.795
 Подольчак Н. Ю. 2.Y.149, 2.X.787
 Подольська С. А. 2.X.794-2.X.795
 Подолан В. М. 2.C.18
 Подоланчук Д. 2.Ю.1204
 Подоланчук О. А. 2.Y.234
 Подоприхіна Т. О. 2.Y.653
 Подскребло О. С. 2.Y.547
 Пожидаєва М. А. 2.X.860
 Позняк О. В. 2.C.69, 2.C.70
 Покляцький С. 2.C.29
 Поколюдна М. М. 2.Y.671
 Покотило Г. 2.Ю.1171
 Поливанова Л. А. 2.Y.233
 Полікарчик С. 2.Ю.1231
 Поліщук А. 2.Ю.1229
 Поліщук Л. Б. 2.Y.249
 Поліщук М. Р. 2.Y.319, 2.Y.713
 Поліщук Р. М. 2.Ч.1089
 Поліщук Я. Г. 2.П.953
 Положишкін В. О. 2.X.834
 Полотнік І. Г. 2.Y.630
 Полчанінова І. Л. 2.Y.671
 Полчанов А. Ю. 2.Y.186
 Полгун К. В. 2.Ч.1071
 Поляков М. В. 2.Y.255
 Полякова О. Ю. 2.Y.178, 2.Y.573
 Полянський Є. Ю. 2.X.848
 Помаза-Пономаренко А. Л. 2.Y.396
 Помазан М. Є. 2.Y.270
 Попадницький Г. О. 2.X.853
 Попко О. 2.Ю.1193
 Попко С. М. 2.Ч.908
 Попов А. Ф. 2.Ч.991
 Попова О. В. 2.Ч.396
 Попович О. С. 2.Ч.1021
 Попович Р. О. 2.Ч.994
 Портнова Т. 2.C.29
 Посадський Б. 2.П.1150
 Посохов І. С. 2.C.29
 Посохов С. 2.C.29
 Постригач Н. 2.Ч.1062
 Похилько С. В. 2.Y.453
 Похочев М. М. 2.Y.571
 Предко В. В. 2.Э.1159
 Предко Д. С. 2.Э.1159
 Предко О. І. 2.Э.1158-2.Э.1159
 Привалова Н. В. 2.Y.382
 Пригодий О. 2.Ч.1061
 Приймюк О. 2.Y.644
 Прилипка В. А. 2.Ч.966
 Прилуцька В. Ю. 2.Y.148
 Примакова Т. В. 2.Ч.1062
 Пристемський О. С. 2.Y.444
 Присяжнюк А. Ю. 2.Y.337
 Прищук В. І. 2.Y.510, 2.Y.538
 Пригоманов С. 2.Ч.1059
 Пригудько Н. В. 2.Ч.1093
 Прозор О. П. 2.Ч.1072
 Прокопа І. В. 2.C.23
 Прокопенко А. О. 2.Ч.1081
 Прокопенко В. І. 2.Ч.1090
 Прокопенко В. Ю. 2.X.778
 Прокопенко Н. С. 2.Y.167
 Прохор В. 2.Y.455
 Прохоров Д. І. 2.Ч.1036
 Проценко В. М. 2.Y.564, 2.Y.641
 Прутик І. С. 2.Y.316
 Прус Д. В. 2.Y.657
 Прудко Т. М. 2.Y.250, 2.Y.261-2.Y.262
 Прудко О. М. 2.Y.139
 Пугаченко О. 2.Y.254
 Пугач В. М. 2.П.959
 Пуртов В. Ф. 2.X.778
 Пушкар О. І. 2.Y.166
 Пшчк-Ковальська О. О. 2.Y.316
 П'ятакова О. В. 2.Y.321
 П'ятакова Г. П. 2.П.1122
 П'ятишська Г. Т. 2.Y.321, 2.Y.662
 П'ятишнікова І. 2.C.29
 Радзівіл К. П. 2.Ю.1190
 Радкевич В. 2.Ч.1055-2.Ч.1056
 Радкевич О. 2.X.736
 Радовська Л. В. 2.X.758
 Радченко А. А. 2.Ч.1103
 Рашко Г. Ф. 2.Ч.991
 Рах-Млинарська Е. 2.Y.444
 Рагушник І. 2.Т.88
 Рафальський О. О. 2.Ч.985
 Рахман М. С. 2.Y.314, 2.Y.327, 2.Y.426, 2.Y.655, 2.Y.657, 2.Y.679, 2.Y.680
 Рачок Є. 2.C.29
 Редько-Шпак Л. В. 2.Ч.1070
 Резнікова Н. В. 2.C.27
 Рекурт В. 2.Т.88
 Рекув Г. П. 2.Y.675
 Рекуненко І. І. 2.Y.399
 Реуцький С. П. 2.X.839
 Rettig M. 2.Ч.1062
 Решетник Н. І. 2.Y.295
 Решетняк О. І. 2.Y.573, 2.Y.693, 2.Y.699
 Решетушка Т. В. 2.Ф.728
 Рещик О. О. 2.Y.584
 Рибалка В. В. 2.Ч.1034
 Рибалко-Рак Л. А. 2.Y.124
 Рибальченко Т. Л. 2.П.1143
 Рибіна О. І. 2.Y.152
 Риган М. М. 2.П.906
 Рижаків Є. 2.Y.674
 Рижков М. М. 2.Y.315
 Ришард Б. 2.Ч.1062
 Рогова Г. О. 2.Y.607
 Рогов В. Г. 2.Y.593
 Родігін К. М. 2.C.32
 Романенко Є. 2.Ч.1059

- Романіка Т. К. 2.У.386
 Романов В. 2.Х.738
 Романов О. М. 2.П.897
 Романова А. 2.Х.738,
 2.Х.740
 Романовський О. Г.
 2.У.396
 Романчик Т. В. 2.У.486
 Романчук С. В. 2.У.646,
 2.П.910
 Романюк А. О. 2.П.956
 Романюк І. 2.Т.88
 Романюк М. В. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Романюк С. І. 2.Ч.1031,
 2.Ч.1033
 Росохата А. С. 2.У.253
 Ротаньова Н. Ю. 2.Ч.1037
 Рубанець Т. В. 2.П.1135
 Руда М. В. 2.У.174,
 2.У.335
 Рудак О. 2.Х.818
 Рудас Д. С. 2.У.497
 Рудевська В. І. 2.У.285
 Руденко І. В. 2.У.673
 Руденко О. М. 2.У.184
 Руденко С. В. 2.У.1158
 Рудик Н. В. 2.У.346
 Рудич Т. О. 2.Т.100
 Рудніченко Є. М. 2.У.558
 Рудяк А. Д. 2.У.438
 Русанова І. 2.П.1130
 Русецька О. В. 2.У.355
 Русна Н. Г. 2.Ч.1074
 Руско Н. М. 2.У.1161
 Руцишин Н. М. 2.У.343,
 2.У.420
 Рабова З. 2.Ч.1058
 Рабошанка Л. 2.Х.749
 Рабушка Л. В. 2.Х.488
 Рабченко О. В. 2.У.29
 Раполов І. Є. 2.П.907
 Рясная Т. М. 2.У.1162
 Сорока С. 2.Х.871
 Сабашов І. В. 2.П.1133
 Савельська Д. О. 2.У.684
 Савенць М. В. 2.Х.799
 Савицький В. Л. 2.П.941
 Савицька О. П. 2.У.218
 Савицький В. В. 2.У.245
 Савченко А. М. 2.У.532
 Савченко В. 2.У.417
 Савченко К. Ю. 2.У.724
 Савцьова В. А. 2.Ч.991
 Сагайдак Ю. В. 2.Х.860
 Сажер Л. О. 2.У.253
 Сажун Є. С. 2.П.929
 Садчикова І. В. 2.У.280
 Сазонова О. В. 2.П.1146
 Сазінко О. С. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Сай Л. П. 2.У.316
 Саладіс І. В. 2.Ч.1095
 Салащенко Т. І. 2.У.678
 Салівка О. В. 2.Х.822
 Сало Н. О. 2.П.928
 Сальнік О. В. 2.П.928
 Самодрич А. П. 2.Ч.1034
 Самойленко О. 2.Ч.1035
 Самойлік М. С. 2.У.184
 Самоквіт В. І. 2.П.923
 Самокіш А. В. 2.П.936
 Савицький О. 2.У.343
 Сарапіна О. А. 2.У.418
 Саркісян Г. О. 2.У.659
 Сатир Л. М. 2.У.459
 Сафарова Г. М. 2.П.918
 Сачанюк-Кавецька Н. В.
 2.Ч.1072
 Сашук Т. І. 2.Ф.727
 Саянцін С. П. 2.У.366
 Свенцицька Е. М.
 2.П.1143
 Свиць Я. С. 2.Ч.1090
 Свірко С. В. 2.У.412
 Святуха І. А. 2.У.249
 Севрук В. Г. 2.Х.859
 Севрук Ю. Г. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Секірюк Я. В. 2.У.517
 Семенюк А. О. 2.У.411
 Семенов Л. 2.Т.88
 Семергей Н. В. 2.Т.81
 Семігулін П. К. 2.У.195
 Семігуліна І. В. 2.У.197
 Семчук Ю. І. 2.Х.838
 Сенченко В. Р. 2.У.111
 Сержанів І. Р. 2.Х.849
 Сервешків І. В. 2.Х.794-
 2.Х.795, 2.Х.878
 Сергієнко А. І. 2.П.935
 Сергієнко Ю. І. 2.У.191
 Сердюк І. В. 2.Х.737
 Сердюков К. Г. 2.Х.778
 Серда В. 2.С.29
 Середницька Л. П. 2.У.689
 Середюк І. О. 2.У.280
 Сержанов В. В. 2.У.660
 Серкутан Т. В. 2.У.663
 Серпухов М. Ю. 2.У.389,
 2.У.561
 Седаш С. П. 2.П.927
 Сенкевич О. Ф. 2.У.192
 Сергеева О. В. 2.П.1136
 Серова Л. П. 2.У.321
 Сибірна Р. 2.Х.828,
 2.Х.873
 Сибірний А. 2.Х.828
 Сиваченко Г. М. 2.П.1143
 Сиводєд І. С. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Сивуля Г. М. 2.Х.759
 Сигіда Л. О. 2.У.128
 Сидоренко Р. Г. 2.П.918
 Сидорович В. З. 2.Т.101
 Сінюра-Ростун Н. Р.
 2.У.379
 Сипало Д. А. 2.У.426
 Ситницький М. В. 2.У.697
 Сідоркіна О. М. 2.С.35,
 2.Ю.1174
 Сідоров В. І. 2.У.249
 Сільванович С. С. 2.С.29
 Сімашина Г. О. 2.У.683
 Сімахова А. О. 2.У.171
 Сімонов С. І. 2.П.951
 Сіноєв І. О. 2.У.334
 Сіра Т. С. 2.У.454
 Скаковська А. 2.Ю.1230
 Скальцький Ю. М. 2.П.906
 Сквіра Н. М. 2.П.1143
 Скворцов Д. І. 2.У.485,
 2.У.487
 Скиба І. 2.Ч.975
 Скиба І. П. 2.Ю.1185
 Скиба О. 2.Ю.1184
 Скиба О. П. 2.Ю.1179
 Скібан О. П. 2.Ч.1102
 Скіяр В. М. 2.Т.107
 Скілярюк І. 2.П.1150
 Скопенко Н. С. 2.У.303,
 2.У.519, 2.У.563,
 2.У.600
 Скоробогата Л. В. 2.У.558
 Скоробогатова А. Ю.
 2.Х.794-2.Х.795
 Скороходова Л. І. 2.Ч.1060
 Скоцьняк-Павлів О. В.
 2.Х.797
 Скоцьняк І. Ю. 2.У.140
 Скрипник І. В. 2.У.114
 Слав'як Р. А. 2.У.169,
 2.У.176
 Слесарев В. В. 2.У.345
 Сліва Ю. М. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Сліпка С. 2.Х.741, 2.Х.743
 Слободянюк М. В. 2.П.908
 Слюка М. Г. 2.У.321
 Слотинська Н. Д. 2.Х.842,
 2.У.845
 Слотинська Н. Д. 2.Х.838
 Слосаренко А. В. 2.П.908
 Слосаренко О. В. 2.П.905
 Смерека Л. В. 2.У.476
 Смірнов О. Г. 2.П.941
 Смокова Т. М. 2.У.645
 Смолич П. В. 2.У.479
 Смоляр Г. Е. 2.Х.874
 Собкевич О. В. 2.У.190
 Собчук В. В. 2.У.164
 Сокірко Б. М. 2.У.314
 Сокіл Б. І. 2.П.943
 Соколовська А. М. 2.У.419
 Соколовська Н. І. 2.У.377
 Сокульська Н. Б. 2.П.943
 Соларовський Н. В. 2.У.269
 Соловей Е. С. 2.П.1143
 Соловей І. І. 2.П.962
 Солоненко Ю. В. 2.У.293
 Солоха Д. В. 2.У.483,
 2.У.663
 Соляр І. Я. 2.П.908
 Сошнінський Р. Л. 2.Х.853
 Сорока С. В. 2.У.376
 Сорока С. О. 2.Х.853
 Сорокатий М. І. 2.П.943
 Сорокіна Л. В. 2.Х.794-
 2.Х.795, 2.Х.855
 Сохальська Г. 2.У.159
 Сохальська В. Є. 2.Ч.1111
 Сошнінська Я. Є. 2.Ч.1111
 Стадник В. В. 2.У.158
 Стадник О. Т. 88
 Стаднішчук Р. В. 2.У.278
 Стаднік Л. Г. 2.У.137,
 2.У.459
 Стадніченко В. Г. 2.П.924
 Старшій О. О. 2.Х.758
 Стахов М. Д. В. 2.П.955
 Стасів М. Р. 2.Ч.1104
 Стегній М. І. 2.У.194
 Стельковська Г. О.
 2.Ч.1032
 Стецюк Т. І. 2.У.432
 Столярчук Х. С. 2.У.522
 Стороженко О. О. 2.У.285
 Сторонянська І. З. 2.У.379
 Стоцька Г. 2.Ю.1214
 Стрельницька А. М.
 2.Х.794-2.Х.795
 Стрельницький М. П.
 2.Х.794-2.Х.795
 Стрелюк Я. В. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Стрільць В. В. 2.П.962
 Стрільць В. Ю. 2.У.344
 Строкун М. Я. 2.Ч.1090
 Струнцін І. В. 2.У.585,
 2.П.925, 2.П.931
 Струтинський В. М. 2.Ч.988
 Студінська Г. Я. 2.У.321,
 2.У.455
 Стукач Т. М. 2.У.321
 Сукульський В. М. 2.У.497
 Суліма М. М. 2.П.1143
 Супрун В. М. 2.Ч.1118
 Суслота Т. О. 2.У.295
 Сутюшев Т. А. 2.П.899
 Сухенко Я. В. 2.Ю.1191
 Суховірська Л. П. 2.Ч.1087
 Суходуб Т. Д. 2.Ю.1169
 Сухад Н. Р. 2.П.1153
 Талах А. М. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Тараканов Н. Л. 2.У.109
 Тарасенко І. О. 2.У.576
 Тарасов І. Ю. 2.У.139
 Тарасова К. І. О. 2.У.121
 Тарасова Т. О. 2.У.239
 Тарасюк І. 2.Ю.1228
 Тарасюк У. І. 2.П.960
 Тарашевський М. М.
 2.У.648
 Тарнавський В. А. 2.У.620
 Тарнашинська Л. Б.
 2.П.1143
 Таршин В. А. 2.П.963
 Татар М. С. 2.У.425
 Татарніч Т. В. 2.У.430
 Тащенко О. В. 2.У.269
 Ташев Ю. В. 2.У.584
 Тебенко В. М. 2.У.548
 Телівний І. В. 2.П.947
 Тельвак В. П. 2.Т.83
 Темірова Н. С. 2.С.29
 Темчур К. О. 2.Ч.1112
 Терехуб М. І. 2.У.465
 Терентьєва І. В. 2.П.932
 Терещук О. В. 2.П.943
 Терельська В. О. 2.У.291
 Терлюк А. 2.Х.755-2.Х.756
 Тернова А. І. 2.Ч.1116
 Тесленко І. Б. 2.Т.98
 Тивончук О. І. 2.У.219
 Тимчук І. Р. 2.У.716
 Тимків А. О. 2.У.352
 Тимофеев С. П. 2.У.376
 Тимофєв В. Г. 2.Ю.1191
 Тимочко О. І. 2.П.956
 Тимочко-Волошин Р. І.
 2.Ю.1182
 Тимошенко О. В. 2.У.108,
 2.У.451
 Тимошенко Ю. П. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Тимченко Р. 2.Ч.980
 Тимчишин Ю. В. 2.С.75
 Титаренко В. В. 2.С.43
 Тихоміров Ф. О. 2.Х.758
 Тихомірова О. С. 2.С.29
 Тичина Д. М. 2.Х.855
 Тімашов В. О. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Тітко Е. 2.Ч.1077
 Тітова О. В. 2.Ч.1049
 Тітонов І. М. 2.П.911,
 2.П.923
 Ткач Е. Д. 2.У.185
 Ткач С. М. 2.У.379
 Ткаченко Р. О. 2.Х.782
 Ткачук О. Ю. 2.У.615
 Ткачук П. П. 2.П.908
 Товканець Г. В. 2.Ч.1062
 Тодорук С. І. 2.У.385
 Токар О. А. 2.П.924
 Токарева В. О. 2.Х.768
 Токарська А. 2.Х.748
 Томах В. В. 2.У.515
 Топалова І. А. 2.У.189
 Топило П. 2.У.260
 Топчий О. О. 2.У.192
 Торкут Д. А. 2.У.142
 Третак А. М. 2.У.250,
 2.У.261-2.У.262
 Третак В. М. 2.У.250,
 2.У.261-2.У.262
 Третак В. П. 2.У.296,
 2.У.605
 Третак Н. А. 2.У.261-
 2.У.262
 Тринус О. В. 2.Ч.1062
 Тростан А. В. 2.П.900
 Трішин В. В. 2.П.939
 Трофіменко В. Г. 2.П.912
 Трофіменко Н. В. 2.У.250
 Трофіменко О. В. 2.С.28
 Трофіменко О. О. 2.У.584
 Трофіменко П. І. 2.У.250
 Троян В. І. 2.У.613
 Трубніна Н. В. 2.У.290
 Тугарова О. К. 2.Х.758
 Туленков М. В. 2.С.19
 Туманов О. О. 2.У.211
 Туренко В. Е. 2.У.1158-
 2.У.1159
 Турленко Н. В. 2.У.619
 Турок Т. С. 2.Ч.1062
 Туцак Т. О. 2.У.416
 Тучинський В. 2.Т.88
 Тюрина В. О. 2.Ч.1073
 Тюрина Д. М. 2.У.411
 Тютюніковська С. В.
 2.У.127, 2.У.131,
 2.У.140
 Тяжкороб І. В. 2.У.201
 Удовиченко С. М. 2.У.200
 Уложенько В. М. 2.Х.860
 Уманців Ю. М. 2.У.116
 Ус А. 2.У.667
 Ус С. А. 2.У.345
 Усенко О. Ю. 2.П.913
 Усманова О. В. 2.Ч.1115
 Усюк Т. В. 2.У.266
 Фабіяньська В. Ю. 2.У.247
 Фатхутдінов В. Г. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Федак С. С. 2.П.910
 Федевич Л. С. 2.У.201
 Федінець Н. І. 2.У.669
 Федоренко О. І. 2.Ч.1073
 Федориненко О. Т. 88
 Федорук Ю. І. 2.У.537
 Федотова І. В. 2.У.647
 Федотова Т. 2.Ю.1195
 Феніна О. 2.Ю.1225
 Фенчак Л. М. 2.Ч.1062
 Фещенко О. Л. 2.У.357
 Фещур Р. В. 2.У.485,
 2.У.487
 Філіпович Л. О. 2.С.43
 Фігель Н. 2.Х.774
 Фіголь Н. М. 2.Ч.1105
 Філатов В. В. 2.Х.866
 Філіна К. В. 2.У.675
 Філіпенков О. В. 2.П.923
 Фішер Н. В. 2.У.532
 Фішук І. М. 2.П.910
 Флегонтова Н. М. 2.Ч.1070
 Фомичова Л. Я. 2.У.571
 Фрідман О. А. 2.У.127
 Фролова О. М. 2.У.315
 Фукс Н. А. 2.Х.860
 Фурдичко О. І. 2.У.639
 Хаєцький Г. С. 2.С.33
 Хайрулін О. 2.У.1192
 Халінова О. В. 2.У.725
 Халліфах А. М. С. 2.У.238
 Хамедова В. А. 2.Ч.1111
 Ханова О. В. 2.У.249
 Харченко М. О. 2.У.522
 Харитонов О. Л. 2.П.938,
 2.П.940
 Харук А. А. 2.П.908
 Харчук В. Ю. 2.У.373
 Харьковченко Є. А.
 2.У.1158-2.У.1159
 Хаустова В. Є. 2.У.178,
 2.У.573, 2.У.693,
 2.У.699
 Хаустова К. М. 2.У.194
 Хахула Л. 2.П.1152
 Хвостіков А. І. 2.У.718
 Хиль Л. П. 2.У.166
 Химіньєв А. 2.Ч.1062
 Химко М. 2.Ю.1233
 Химович О. С. 2.С.60
 Хілько С. О. 2.Ю.1191
 Хім М. К. 2.Х.787
 Хіндак Р. В. 2.У.323
 Хлівак О. 2.Ю.1219
 Хмельська О. О. 2.П.948
 Хмелюра А. 2.С.29
 Ходак С. М. 2.Х.817
 Хомченко І. І. 2.У.364
 Хоменко Н. Ю. 2.У.509
 Хомич О. В. 2.У.478
 Хомутченко Л. І. 2.У.475
 Хом'як Т. В. 2.У.345
 Хорольський А. О. 2.У.571
 Хоцьківська І. 2.Т.88
 Храпкін О. М. 2.У.824
 Хрідочкін А. В. 2.Х.865
 Хрич Н. А. 2.У.158
 Папуга В. 2.У.277
 Парук І. М. 2.У.505
 Піганок В. В. 2.П.1126
 Піганюк Д. Л. 2.У.438
 Пігидик Н. В. 2.У.149
 Пімбал О. І. 2.С.69
 Пімбалюк В. І. 2.П.913
 Пісундук І. М. 2.Ч.1114
 Пісундук М. С. 2.Х.878
 Чаговець В. В. 2.У.203
 Чаговець Л. О. 2.У.203
 Чаїка І. П. 2.У.701
 Чаусова Т. В. 2.Ю.1191
 Чебан В. І. 2.П.937
 Чекасова І. А. 2.У.555
 Чекунова О. М. 2.П.926
 Чемерис О. А. 2.У.682
 Чемерда П. О. 2.У.512
 Ченбай Н. 2.С.46
 Ченбай Н. А. 2.Ю.1187
 Ченцов В. В. 2.Х.865
 Чепелева Н. 2.Ю.1224
 Чепелюк М. Г. 2.У.251-
 2.У.252, 2.У.270
 Чепков І. Б. 2.П.912
 Червінська О. В. 2.П.1143
 Червоний П. Д. 2.Ч.1073
 Червякова О. В. 2.У.377
 Черевко І. В. 2.У.205
 Черединок Л. А. 2.П.1125
 Черенкевич О. С. 2.У.473
 Череп А. В. 2.У.572
 Череп О. Г. 2.У.572
 Черепньов І. А. 2.П.931,
 2.Ю.1209
 Черкаський А. 2.Ю.1227
 Черкес Б. С. 2.П.1150
 Черкес О. П. 2.П.902
 Черненко В. В. 2.У.433
 Черненко Н. О. 2.У.126
 Черницька А. В. 2.У.193
 Черніш А. Р. 2.Х.807
 Черніш Д. Д. 2.У.536
 Черніш Н. П. 2.С.60
 Черномаз П. О. 2.У.249
 Чернявський О. А. 2.П.904
 Черняк В. 2.Т.88
 Чеснік Н. М. 2.У.604
 Чехун В. Ф. 2.П.1143
 Чечель А. О. 2.Х.810
 Четоткін В. В. 2.У.449
 Чечуй О. В. 2.П.921
 Чижик К. 2.Ю.1206
 Чикалюк Є. Б. 2.Ч.1105
 Чичина О. А. 2.У.249
 Чимлик І. В. 2.Ч.977
 Чміль Г. П. 2.У.670
 Чміль Г. П. 2.П.1157
 Чмуглова І. М. 2.У.441
 Чоботок В. І. 2.У.125,
 2.У.500
 Чорна В. Г. 2.Х.846,
 2.Х.860
 Чорницька Г. В. 2.Ч.1090
 Чорний Д. 2.С.29
 Чорнобай О. 2.Х.763,
 2.Х.894
 Чорнописка В. 2.Х.776
 Чубук О. Л. 2.Ч.1117
 Чумаченко С. М. 2.П.925,
 2.П.931, 2.П.961,
 2.Ю.1209
 Чунницька І. 2.У.450
 Чупринюк Ю. В. 2.У.477
 Чупрун В. Т. 2.П.899
 Шапельник М. М. 2.У.281
 Шапельник Т. В. 2.У.281
 Шаплій С. Є. 2.У.255
 Шаврина В. І. 2.У.185
 Шай Р. 2.Х.773
 Шапак Р. 2.Х.767
 Шалімова Л. С. 2.У.591
 Шамраєва В. М. 2.У.249
 Шамраєв О. Є. 2.У.258
 Шаповалова Д. Р. 2.Х.821
 Шаповалова К. Г. 2.Х.788
 Шаповалова Н. 2.У.309
 Шаркова І. М. 2.Х.860
 Шаров Р. А. 2.П.904
 Шашков С. В. 2.У.587
 Шведт Н. М. 2.У.268
 Шведлов С. С. 2.Ч.1116
 Шевць В. О. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Шевць К. П. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Шевць Н. Р. 2.У.285
 Шевць О. В. 2.У.199
 Шевць Ю. О. 2.У.572
 Швидько І. О. 2.У.399
 Швинць М. 2.У.368
 Шевців А. Б. 2.У.240
 Шевців Л. Ю. 2.У.240
 Шевцова Т. О. 2.Ю.1211
 Шевченко А. О. 2.У.137,
 2.У.459
 Шевченко В. С. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Шевченко І. Ю. 2.У.110
 Шевченко Л. В. 2.Х.860
 Шевченко Р. І. 2.П.958
 Шевченко С. В. 2.У.1191
 Шевченко Т. М. 2.Т.103
 Шевчик Б. М. 2.У.103
 Шевчук Л. В. 2.Х.88
 Шевчук О. В. 2.С.24
 Шевчук П. Є. 2.С.65
 Шевчун М. Б. 2.У.662
 Шевяков Ю. І. 2.П.933
 Шекета Є. 2.У.962
 Шелудько Е. І. 2.У.553
 Шелужак І. Г. 2.У.385
 Шендригоренко М. Г.
 2.У.407
 Шенділ Д. О. 2.У.152
 Шенітська М. 2.Х.776
 Шеремет С. П. 2.С.28
 Шерстобова О. В. 2.У.331
 Шешобуз О. С. 2.Ч.1086
 Шеховцова Д. 2.У.233
 Шинкаренко В. Г. 2.У.647
 Шинкаренко Н. 2.У.258
 Широкопад Є. Е. 2.У.249
 Шиницький А. В. 2.П.902
 Шинькіна М. П. 2.Ч.1048
 Шиньков С. Є. 2.У.452,
 2.У.610
 Шиньковський С. В.
 2.У.485, 2.У.487
 Шкарлатюк К. 2.Ю.1215
 Шкарупило В. В. 2.У.682
 Шкварчук Л. О. 2.У.169,
 2.У.176
 Шкіль Л. Д. 2.С.59
 Шкодіна Ю. М. 2.У.356
 Шкурба А. В. 2.П.906
 Шлікова В. О. 2.У.573,
 2.У.809
 Шопіна І. М. 2.Х.825
 Шпорна Т. 2.Ю.1186
 Шпорна Т. Г. 2.Ю.1183
 Шпак И. А. 2.У.131
 Шпак Н. О. 2.У.482
 Шпидлик С. В. 2.У.268
 Шпортюк В. Г. 2.У.458
 Штал Г. В. 2.У.142
 Штанова А. Л. 2.У.700
 Штепуря А. П. 2.П.1138
 Штирбов О. М. 2.У.376
 Штрибів В. В. 2.П.939
 Шуба М. В. 2.У.249
 Шуба О. А. 2.У.249,
 2.У.325
 Шубіні Є. В. 2.П.951
 Шулда Б. О. 2.У.249
 Шулда А. А. 2.У.376
 Шулда А. В. 2.Ч.1086
 Шулда Д. А. 2.У.142
 Шулда Т. В. 2.Ч.1083
 Шульженко Ф. П. 2.Х.860

- Шуляков С. О. 2.ІІ.916
 Шумаєва С. П. 2.ІІІ.1129
 Шуміло О. С. 2.У.497
 Шуст О. А. 2.У.459
 Шутак І. 2.Х.744
 Щеглюк С. Д. 2.У.204,
 2.У.379
 Шепаченко В. І. 2.Т.102
 Шербай І. 2.Х.735, 2.Х.769
 Шербаківа К. В. 2.У.607
 Шокін Р. 2.Ч.1059
 Юдин О. А. 2.ІІІ.1143
 Юлдашев О. Х. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Юр'єв О. О. 2.ІІ.897
 Юрченко О. Є. 2.У.249
 Юрченко С. О. 2.У.249
 Юришчєна Л. В. 2.У.421,
 2.У.560
 Юхимчук В. О. 2.Ч.1000
 Юрман Я. В. 2.У.506
 Явкін В. Г. 2.У.658
 Яворовський О. П. 2.ІІ.906
 Яворський Я. П. 2.ІІ.960
 Явтушенко В. О. 2.ІІ.911,
 2.ІІ.936
 Якимець В. В. 2.ІІ.941
 Якимова С. 2.Х.857
 Якимчук Ю. В. 2.ІІІ.1137
 Яковець І. С. 2.Х.794-
 2.Х.795
 Яковець Н. 2.Ч.1077
 Якусевич Ю. Г. 2.ІІ.939
 Якушик І. Д. 2.У.357
 Ямковий О. 2.Ч.1031
 Янків М. М. 2.У.216
 Янка Н. І. 2.ІІІ.1146
 Янковський В. А. 2.У.407
 Янчева Л. М. 2.У.691
 Янич М. 2.У.302
 Яремчук Р. Є. 2.У.379
 Яремчук С. С. 2.С.37
 Яремчук Ю. Є. 2.Х.822
 Ярмак О. В. 2.У.411
 Ярмол Л. 2.Х.749
 Ярмолченко В. О. 2.У.501
 Ярменці М. 2.Т.84
 Ярова Л. С. 2.У.533
 Ярошевська О. В. 2.У.690
 Ярошенко І. В. 2.У.195,
 2.У.197
 Ярхо Т. О. 2.У.110
 Ярчуківський Д. І. 2.ІІ.907
 Ясініська А. 2.Х.785
 Ястремська О. М. 2.У.596
 Ястремська О. О. 2.У.596
 Яцків Я. С. 2.Ч.1026
 Яцків М. 2.ІО.1210
 Яцменник М. М. 2.ІІІ.1131
 Абызова М. С. 2.С.22
 Ахмедова С. 2.У.380
 Ахмедова Н. Е. 2.С.76
 Акимов О. 2.У.363
 Акимова Л. 2.У.363
 Албртане М. 2.У.529
 Алеїнікова О. 2.Х.883
 Андреїченко А. 2.У.341
 Андрушків В. 2.Ч.1050
 Андрушак Н. 2.У.464
 Арефієва О. 2.У.499
 Аркіїєв С. 2.У.720
 Архипенко Т. 2.У.539
 Артишук В. С. 2.У.304
 Авхустіук М. 2.ІО.1197,
 2.ІО.1222
 Аврамчук В. 2.У.181
 Аврамчук Л. 2.У.181
 Аврамченко А. 2.У.631
 Бабчук Т. 2.У.710
 Бай С. 2.У.722
 Байдала В. 2.У.181
 Баліна О. 2.ІІ.970
 Банакш С. 2.У.265
 Барановський О. 2.У.462
 Баранова Н. 2.ІО.1223
 Баула О. 2.У.714
 Баулін Д. С. 2.ІІ.971
 Базыл Л. 2.У.349
 Белкова С. 2.С.61
 Беннетт Р. 2.Т.94
 Бензар О. В. 2.У.175
 Беспалов М. 2.У.328
 Безклубенко І. 2.ІІ.970
 Білошакпа В. 2.У.448
 Білюс І. 2.У.265
 Білык Н. Л. 2.Т.78
 Бінда Ж. 2.У.461
 Блікхар М. 2.У.401
 Бобровська О. 2.У.363
 Богатиров О. 2.У.714
 Богма О. 2.У.566
 Богуславська С. 2.У.540
 Боіарко І. 2.У.462
 Боїченко М. 2.У.539
 Болотина Я. 2.У.594
 Бородін А. 2.У.300
 Бородівченко О. 2.У.708
 Борюк М. 2.У.113
 Бортнік А. 2.У.303
 Брус С. 2.У.493
 Брезнієва-Яермоленко О.
 2.У.625
 Бродська І. 2.У.464
 Брыhada О. В. 2.У.322
 Будіаєв М. 2.У.263
 Буїсқых А. В. 2.Т.106
 Бурдєіна Н. 2.У.263
 Burnell K. 2.Т.94
 Butenko V. 2.У.181
 Butko M. 2.У.633
 Butsenko Yu. 2.ІІ.970
 Cattelain P. 2.Т.95
 Chahaida A. 2.У.528
 Chechetera-Terashvili T.
 2.У.540
 Cherevko H. 2.У.464
 Chernelevsky L. 2.У.237
 Chernenko K. 2.У.549
 Chervyakova D. 2.У.393
 Chip L. 2.У.513
 Chkhatarashvili G. L. 2.Т.96
 Chugunov I. 2.У.402
 Churikanova O. 2.У.183
 Сідлєцька А. О. 2.У.547
 Саліхова О. Б. 2.У.570
 Самчук А. А. 2.У.456
 Світлична К. С. 2.У.295
 Сидорова А. В. 2.У.473
 Синицина І. А. 2.У.603
 Dachkovskiy V. O. 2.ІІ.914
 Danylyk Kh. P. 2.У.350
 Datsenko I. P. 2.ІІ.914
 Datsii N. 2.Х.883
 Datsii O. 2.Х.883
 Davydiuk Yu. 2.У.263
 Davydov D. S. 2.У.342
 Demianenko S. 2.У.631
 Demydenko S. 2.У.614
 Demydenko V. 2.У.614
 Demydova M. 2.У.624
 Denysenko M. 2.У.493
 Diachenko T. 2.У.720
 Diomiina M. 2.У.237
 Dluhopolskyi O. 2.У.265
 Dmytruk M. 2.У.637
 Doroshenko H. 2.У.710
 Dorosenko T. 2.Х.854
 Drachov A. 2.Х.811
 Dragan A. 2.Х.884
 Drevak Yu. D. 2.У.322
 Dribiel Yu. V. 2.У.373
 Dukhnovska L. 2.У.566
 Dulina O. 2.У.248
 Dveveva N. 2.У.72
 Dyka O. 2.У.222, 2.Х.884
 Dykan V. 2.У.303
 Dykyi A. 2.У.222
 Dzhumagaliyeva G. 2.Х.884
 Dzoba O. 2.У.706
 Esh S. 2.Х.786
 Eshnyk R. Ya. 2.У.351
 Everill P. 2.Т.94
 Faizova S. 2.У.577
 Farion-Melnyk A. 2.У.265
 Fedirets O. 2.У.625
 Fedoryshyna N. 2.У.636
 Flyk I. V. 2.У.494
 Fomicchenko I. 2.У.594
 Fornasier J. 2.Т.106
 Froniukaki E. 2.У.557
 Fursa C. 2.У.349
 Galaziuk N. 2.У.714
 Garaponenko O. 2.У.530
 Garafonova O. 2.У.633
 Garber K. 2.ІО.1223
 Gariaga L. 2.У.469
 Gerasimenko D. 2.Х.786
 Gerasymenko A. 2.У.299
 Getun G. 2.ІІ.970
 Giacomuzzi S. 2.ІО.1223
 Girman A. 2.С.52
 Golebiowski M. 2.Х.771
 Golovko M. 2.У.423
 Gonchar K. 2.У.288
 Goryn M. O. 2.У.632
 Gudzo O. 2.У.423
 Hakimova Y. 2.У.707
 Halkiv L. 2.У.394
 Halyskyi O. 2.У.625
 Hanzjuk S. 2.У.625
 Havryliuk S. 2.У.672
 Hembarska N. Ye. 2.У.350
 Hirina T. 2.Ч.1119
 Hnylytska L. 2.У.540
 Holda O. L. 2.ІІ.914
 Holynska O. 2.У.248
 Horbal N. I. 2.У.351
 Horielyshev S. A. 2.ІІ.971
 Hoshovska O. V. 2.У.351
 Hudenko O. D. 2.У.287
 Hvozdo O. M. 2.У.632
 Iershova N. 2.У.235
 Iesue L. 2.С.53
 Ihrushko A. 2.С.61
 Ilchuk M. 2.У.637
 Ilienko O. L. 2.ІІІ.1139-
 2.ІІІ.1140
 Ingram K. 2.У.263
 Ischuk L. 2.У.436
 Iurasov O. 2.У.677
 Ivanets H. V. 2.ІІ.971
 Ivanets M. H. 2.ІІ.971
 Ivanova M. 2.У.539,
 2.У.577
 Ivashko L. 2.У.677
 Jawaid A. 2.С.53
 Kalaschenko S. I. 2.ІО.1203
 Kalina I. 2.У.652
 Kamienieva I. A. 2.ІІІ.1139
 Kaminska I. 2.У.208
 Kantsir I. 2.Х.852
 Kantsir V. 2.Х.852
 Karasova N. 2.У.721
 Karyuk V. 2.У.672
 Kashcha M. 2.У.707
 Kazak O. 2.У.423, 2.У.599
 Kharchenko J. 2.ІО.1178
 Kharchenko S. 2.ІО.1178
 Kharchenko S. P. 2.ІО.1188
 Kharchenko Yu. 2.С.13
 Kharchuk Yu. 2.У.235
 Khaustova Ye. 2.У.493
 Khimicheva H. 2.Ч.1043
 Khitsenko L. 2.У.549
 Khmelyarchuk M. 2.У.415
 Khmyrov I. 2.У.380
 Kholiavko N. 2.У.328
 Khudolei V. 2.У.328
 Khyzhniak L. 2.С.14
 Klepikova S. 2.У.545
 Klivenko O. 2.У.530
 Klipkova O. 2.У.709
 Kluchka O. 2.У.400
 Kloba T. 2.С.21
 Kloba T. L. 2.У.177
 Klokhar N. 2.У.706
 Klymash N. 2.У.566
 Klymchuk A. 2.У.528
 Kucharian A. 2.ІО.1223
 Kochuma I. 2.У.469
 Kodatska N. 2.С.32
 Kolesnikova O. 2.У.360
 Kolodii S. 2.У.469
 Kolyukh V. 2.У.160
 Komarytska I. 2.У.401
 Korobitsova D. 2.У.463
 Korogod N. 2.У.544
 Korolova O. 2.У.341
 Korotkov D. I. 2.У.708
 Kosmidailo I. 2.У.652
 Kosova T. 2.У.400
 Kosovych B. 2.С.57
 Kosovych V. 2.У.400
 Kostynets Iu. 2.У.400
 Kostyuchenko O. 2.У.463
 Kotenok A. 2.У.393
 Kotsirubra V. 2.ІІ.914
 Kovalchuk T. 2.У.360
 Kovalchuk V. 2.У.710
 Kovalenko N. 2.У.99
 Kovalenko V. 2.У.288
 Kovalevka N. S. 2.У.242
 Kovalevska O. 2.У.401
 Kozmar G. 2.У.2105
 Kozmik R. O. 2.Т.105
 Kozmuk N. O. 2.У.709
 Kozariya O. 2.У.113
 Kravchuk V. 2.У.236
 Kramarenko A. O. 2.У.342
 Kramarov A. 2.ІІІ.1130
 Krasnova I. 2.У.448
 Krasovska O. 2.Х.883
 Kravchenko O. 2.У.677
 Kravchenko T. 2.У.363
 Kreidvich I. 2.У.423,
 2.У.599
 Krivosheya E. 2.У.513
 Krupiak I. 2.У.464
 Krykavskiy Ye. 2.У.461
 Kryuk O. 2.У.710
 Kryvtska O. 2.У.235,
 2.У.710
 Kucherenko V. 2.У.637
 Kudrenko N. 2.У.521
 Kulik M. 2.У.706
 Kushpit V. 2.У.852
 Kutsenko T. 2.У.545
 Kuz O. 2.У.708
 Kuzmenko O. 2.У.707
 Kuzmenko R. I. 2.Ч.989
 Kuzmin O. Ye. 2.У.304
 Kuzmishchev O. H. 2.Т.106
 Kuzmishchuk N. 2.У.545
 Kuznyetsova A. 2.У.709
 Kvitka A. V. 2.У.342
 Labzhynskiy V. 2.ІІ.970
 Laktionova O. A. 2.У.175
 Lavreniuk A. 2.У.448
 Leschuk H. 2.У.393
 Lesyk O. 2.У.248
 Levkivskiy Ye. 2.У.631
 Levyska I. 2.У.528
 Liakh O. O. 2.У.392
 Leonov S. 2.Х.854
 Likhochvor V. 2.У.636
 Lisova O. 2.У.513
 Liu Chang 2.У.182
 Liutak O. 2.У.714
 Lomitashvili D. 2.Т.94
 Lomovskyykh L. 2.У.513
 Los Z. 2.У.274
 Loshakova Yu. 2.У.181
 Lozovska O. 2.С.53
 Lutsyk R. 2.У.765
 Lysachok A. 2.У.363
 Lysenko M. 2.У.183
 Lytvyn O. I. 2.У.392
 Makohon V. 2.У.402
 Makohon V. 2.У.414
 Maksymenko Ia. 2.У.720
 Maksymov O. 2.У.677
 Malii A. 2.У.549
 Malykhina Ya. 2.У.708
 Mamadiyarov Z. 2.У.725
 Mamonov K. 2.У.182
 Manko V. O. 2.Т.96
 Marchenko O. 2.У.549
 Marhasova V. 2.У.544
 Markus E. 2.ІО.1223
 Markuts Yu. 2.У.402
 Mashchenko M. 2.У.530
 Matiukh A. 2.У.493
 Mavri M. 2.У.557
 Mayboroda T. 2.У.705
 Mazaraki N. 2.У.299
 Melko L. 2.У.672
 Melnychuk D. 2.У.540
 Melnyk T. 2.У.722
 Miahkykh I. 2.У.499
 Mihus I. 2.У.672
 Miklukha O. 2.У.492
 Milinevska V. 2.У.521
 Milko I. 2.У.599
 Mirzodaieva T. 2.Х.811
 Mishchenko A. 2.У.721
 Mitiuk L. O. 2.У.581
 Mityushina I. 2.У.300
 Mnykh O. 2.У.461
 Mohylevska O. Yu. 2.У.304
 Moisieiev I. 2.У.884
 Moroz S. 2.У.380
 Moshtagh Ye. S. 2.ІІІ.1139-
 2.ІІІ.1140
 Moskaliuk N. 2.У.265
 Murgulia N. 2.Т.94
 Murshudli F. 2.У.288
 Myhalkiv A. 2.У.360
 Mykhailov V. M. 2.ІІ.969
 Mykhailova A. V. 2.ІІ.969
 Mykhailitska N. 2.У.401
 Mynenko S. 2.Х.854
 Myronenko Ye. 2.У.594
 Mysiuk V. O. 2.У.144
 Naumenko R. O. 2.У.286
 Navolska N. 2.У.341
 Nazarov O. 2.У.380
 Nечuhrin O. 2.Ч.982
 Nedilko O. M. 2.ІІ.914
 Nedopad H. 2.У.208
 Nester A. A. 2.У.581
 Nesterenko I. V. 2.У.242
 Nezdolii O. I. 2.Т.104
 Nikitin O. 2.У.581
 Nikolaeva A. 2.У.608
 Nikonenko A. 2.У.608
 Novikova M. 2.У.113
 Novikova O. 2.ІІ.971
 Nychkalo N. 2.У.708
 Obolentseva L. 2.У.514
 Oleksich Z. A. 2.У.286
 Oleshchuk Z. A. 2.У.160
 Onopriyenko K. 2.У.705
 Orlov V. 2.У.349
 Oruzha L. 2.У.349
 Palyukh M. 2.Х.852
 Palytska Kh. 2.С.21
 Perevozova I. 2.У.274,
 2.У.624, 2.У.706
 Petillion J.-M. 2.Т.95
 Petrenko I. 2.У.160
 Petrova I. L. 2.У.529
 Petruschenko Yu. 2.У.705
 Petrychenko I. 2.У.636
 Petrychenko V. 2.У.636
 Pidvalna O. 2.У.540
 Pokhlychenko O. A. 2.У.494
 Polenkova M. 2.У.625
 Polischuk S. 2.У.236
 Polishchuk V. 2.У.436
 Polukarov Yu. O. 2.У.581
 Pomaza-Ponomarenko A. 2.У.380
 Ponomarova M. 2.У.513
 Popelo O. 2.У.633
 Popov M. 2.У.248
 Popova G. 2.У.499
 Popova N. 2.У.303
 Poproshaieva O. 2.Х.882
 Postova V. 2.У.528
 Pozniakovska N. 2.У.492
 Prasad G. R. 2.У.264
 Prianyshnykova M. V. 2.У.287
 Prodanchuk M. 2.У.360
 Prokopenko N. 2.У.423
 Prokopyshtyn-Rashkevych L. 2.У.394
 Prykhodchenko L. 2.У.248
 Prymstka L. 2.У.448
 Prymstka O. 2.У.448
 Puhachevska K. 2.У.722
 Pukhvr S. 2.У.415
 Push O. 2.Х.765
 Pyvovar M. 2.Х.771
 Radchenko O. 2.У.624
 Radionova N. 2.У.493
 Radko V. 2.У.637
 Radova N. 2.У.288
 Rasskazov O. 2.У.633
 Reikin V. 2.У.272
 Remeshlyo-Rybchynska 2.ІІІ.1150
 Revko A. 2.У.633
 Riabovol D. A. 2.У.122,
 2.У.342
 Romanishina O. V. 2.У.581
 Rudenko M. 2.У.469
 Rudnytskyy W. O. 2.У.222
 Rus-Poltavskaya A. V. 2.С.62
 Rym O. 2.С.57
 Ryzhov S. M. 2.Т.104
 Sahaidak M. 2.У.303,
 2.У.631
 Samoilo P. 2.У.274
 Samoilyk Iu. 2.У.624
 Sannikova S. 2.У.577
 Sarakhman O. 2.У.424
 Sas O. 2.У.631
 Savchenko A. 2.У.236
 Savina N. 2.У.492
 Sazonets O. 2.У.274
 Segeda I. 2.У.514
 Sergienko O. 2.У.530
 Sharovatova O. P. 2.У.322
 Sharun A. I. 2.ІО.1198
 Shashko V. 2.У.594
 Sheludko S. 2.У.288
 Shestakevych T. 2.Ч.1050
 Shevchuk O. 2.У.435
 Shkolenko O. 2.У.652
 Shliakhtun P. 2.У.160
 Shmatkovska T. 2.У.464
 Shokha T. 2.У.434
 Shporiuk N. 2.У.624
 Shulnar N. 2.У.632
 Shurpenkova R. 2.У.424
 Shved A. 2.У.514
 Shvindina H. 2.У.707
 Shyan O. 2.У.707
 Shykhenko K. I. 2.ІІ.969
 Silakova H. 2.У.566
 Simak S. 2.У.263
 Sinyakov S. 2.Ч.982
 Skoryk M. 2.У.236
 Skrynkovskyy R. M. 2.У.170, 2.У.495
 Skrypnyk S. 2.У.236
 Skyba I. 2.Ч.982
 Smiesova V. 2.У.539
 Sodoma R. 2.У.464
 Sokolova E. B. 2.У.242
 Solomin A. 2.ІІ.970
 Solyanik K. 2.Х.882
 Soniuk O. 2.У.463
 Sopilnyk L. I. 2.У.170
 Stanasiuk N. S. 2.У.304
 Starenka O. 2.У.567
 Stashkevych I. 2.У.594
 Stefanichuk M. 2.У.463
 Stepanchuk V. M. 2.Т.104
 Stepanenko N. 2.У.530
 Stetseviv A. 2.У.709
 Strashynska L. 2.У.608
 Strygul L. 2.У.545
 Svirko S. 2.У.222
 Syerova L. 2.Х.811
 Syrotenko A. M. 2.ІІ.914
 Tagiyeva N. 2.У.707
 Taran O. 2.У.263
 Taran Ya. 2.У.160
 Tarasiuk H. 2.У.528
 Tatenko M. Y. 2.У.144
 Tatenko N. Y. 2.У.144
 Tepluk M. 2.У.303
 Teremetskiy V. 2.Х.882
 Tereshchenko E. 2.У.652
 Ternova I. 2.У.514
 Terovanesova O. 2.У.545
 Timmer A. 2.С.53
 Tipanov V. 2.Х.811
 Tiutiunnykova S. V. 2.У.122
 Tkachenko A. 2.У.539
 Tkachenko N. 2.У.434
 Tkachenko O. 2.У.393
 Tkalenko S. 2.Х.811
 Tretyak V. 2.У.514
 Trosteniuk T. 2.У.222
 Tsylyrbal I. 2.Х.852
 Tsyhlyb B. M. 2.У.322
 Tsyuh S. I. 2.У.170
 Tulchinsky R. 2.У.328
 Tulchynska S. 2.У.328
 Udyanskyy M. 2.У.380
 Ursu V. 2.Х.840
 Uvarova G. 2.У.672
 Vakhovych I. 2.У.208
 Varyanichenko O. 2.У.577
 Vasilyeva T. 2.Х.854
 Vereskliya M. 2.У.401
 Verkhovod I. 2.У.549
 Vialots O. 2.У.566
 Vietrov D. O. 2.Т.104
 Vlasenko Yu. 2.У.434
 Volianskyi P. B. 2.ІІ.969
 Volivach A. 2.Ч.1043
 Voloshyn O. P. 2.У.350
 Voronetska I. 2.У.636
 Voronkova O. 2.У.400
 Voskoglou M. Gr. 2.ІО.1173
 Voznyak H. 2.С.21
 Voznyak H. V. 2.У.177
 Yakovchuk Ya. 2.Х.882
 Yalynskiy O. D. 2.ІІ.914
 Yanchuk M. 2.У.599
 Yaroshevych N. 2.У.435
 Yastrubskiy M. Ya. 2.У.304
 Yevstihniiev A. 2.У.434
 Yevtuh L. 2.У.435
 Yurchuk N. 2.У.393, 2.У.599
 Yuryeva L. F. 2.ІО.1198
 Yushifov F. M. 2.С.76
 Zagarska-Antoniuk V. 2.Х.884
 Zaits O. S. 2.У.495
 Zaika S. O. 2.У.322
 Zakharchenko N. 2.У.341
 Zakomorna K. 2.Х.882
 Zamula I. 2.У.360
 Zatonatskiy D. 2.У.544
 Zborovska O. 2.Х.883
 Zhadanova Yu. 2.У.274,
 2.У.341
 Zham O. 2.У.499
 Zherebylo I. 2.У.424
 Zhuk A. 2.У.381
 Zlunytyna T. 2.У.462
 Zykun N. 2.Ч.1119

Показчик періодичних та продовжуваних видань

Агрокол. журн. — 2020. — № 1
2.У.639

Агрокол. журн. — 2020. — № 2
2.У.135, 2.У.472

Агрокол. журн. — 2020. — № 3
2.У.185

Агрокол. журн. — 2021. — № 3
2.У.331, 2.Ч.1098

Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1
2.С.24, 2.У.375, 2.У.412,
2.У.433, 2.У.537, 2.У.574,
2.У.595, 2.У.660, 2.У.663,
2.У.698, 2.Х.805

Археологія. — 2022. — № 1
2.Т.80, 2.Т.93, 2.Т.99,
2.Т.100-2.Т.102, 2.Т.104-
2.Т.105

Археологія. — 2022. — № 2
2.Т.94-2.Т.98, 2.Т.103,
2.Т.106

Бізнес Інформ. — 2020. — № 3
2.У.115, 2.У.122, 2.У.125,
2.У.168, 2.У.171-2.У.172,
2.У.192, 2.У.203, 2.У.211,
2.У.217-2.У.218, 2.У.229,
2.У.231, 2.У.240, 2.У.245,
2.У.280-2.У.281, 2.У.283,
2.У.286, 2.У.292, 2.У.301,
2.У.306, 2.У.330, 2.У.340,
2.У.382, 2.У.385-2.У.386,
2.У.405, 2.У.410, 2.У.413,
2.У.416-2.У.417, 2.У.427,
2.У.449, 2.У.451, 2.У.456,
2.У.491, 2.У.495, 2.У.510,
2.У.516, 2.У.531, 2.У.542-
2.У.543, 2.У.554, 2.У.564,
2.У.578, 2.У.582, 2.У.591,
2.У.603, 2.У.605, 2.У.611,
2.У.642, 2.У.649, 2.У.675,
2.У.684, 2.У.694, 2.У.697,
2.У.700, 2.У.717, 2.У.724

Бізнес Інформ. — 2020. — № 4
2.У.114, 2.У.118-2.У.119,
2.У.121, 2.У.124, 2.У.126-
2.У.127, 2.У.131, 2.У.141,
2.У.146, 2.У.170, 2.У.178,
2.У.191, 2.У.213, 2.У.238,
2.У.294, 2.У.296, 2.У.311-
2.У.312, 2.У.317, 2.У.320,
2.У.334, 2.У.353, 2.У.355,
2.У.361-2.У.362, 2.У.366,
2.У.383, 2.У.398, 2.У.404,
2.У.408, 2.У.429, 2.У.439,
2.У.454, 2.У.480-2.У.482,
2.У.485, 2.У.498, 2.У.500,
2.У.508, 2.У.515, 2.У.518,
2.У.524, 2.У.525, 2.У.534,
2.У.537, 2.У.547, 2.У.576,
2.У.579, 2.У.580, 2.У.612,
2.У.627, 2.У.641, 2.У.673,
2.У.686, 2.У.689, 2.У.695,
2.У.704, 2.У.715, 2.У.723,
2.У.793

Бізнес Інформ. — 2020. — № 6
2.С.75, 2.У.120, 2.У.128,
2.У.132, 2.У.139, 2.У.143,
2.У.147, 2.У.162, 2.У.175,
2.У.198, 2.У.200, 2.У.202,
2.У.220, 2.У.225, 2.У.228,
2.У.242-2.У.243, 2.У.259,
2.У.290, 2.У.324, 2.У.327,
2.У.344, 2.У.352, 2.У.358,
2.У.392, 2.У.409, 2.У.440,
2.У.450, 2.У.477, 2.У.484,
2.У.486, 2.У.497, 2.У.502,
2.У.512, 2.У.522, 2.У.529,
2.У.535-2.У.536, 2.У.552,
2.У.586, 2.У.588, 2.У.618,
2.У.623, 2.У.626, 2.У.666,
2.У.679, 2.У.688, 2.У.690-
2.У.691, 2.У.701

Бізнес Інформ. — 2020. — № 7
2.У.109, 2.У.130, 2.У.151,
2.У.154, 2.У.188-2.У.189,
2.У.230, 2.У.247, 2.У.252,
2.У.271, 2.У.310, 2.У.329,
2.У.338, 2.У.348, 2.У.368,
2.У.419, 2.У.421-2.У.422,
2.У.430-2.У.431, 2.У.460,
2.У.470, 2.У.473, 2.У.501,
2.У.505, 2.У.509, 2.У.526,

2.У.538, 2.У.550, 2.У.555,
2.У.570, 2.У.598, 2.У.609,
2.У.615, 2.У.616, 2.У.647,
2.У.654, 2.У.655-2.У.657,
2.У.662, 2.У.671, 2.У.687,
2.У.699, 2.У.718-2.У.719

Бізнес Інформ. — 2020. — № 8
2.С.63, 2.У.134, 2.У.137,
2.У.144, 2.У.148, 2.У.153,
2.У.155, 2.У.184, 2.У.187,
2.У.199, 2.У.209, 2.У.215,
2.У.239, 2.У.244, 2.У.251,
2.У.325, 2.У.342, 2.У.347,
2.У.384, 2.У.390, 2.У.426,
2.У.551, 2.У.584, 2.У.597,
2.У.619, 2.У.629, 2.У.648,
2.У.653, 2.У.659, 2.У.664,
2.У.670, 2.У.678, 2.У.680,
2.У.692-2.У.693, 2.У.712

Бізнес Інформ. — 2020. — № 11
2.У.108, 2.У.136, 2.У.138,
2.У.140, 2.У.142, 2.У.156,
2.У.163, 2.У.166, 2.У.173,
2.У.177, 2.У.190, 2.У.194-
2.У.195, 2.У.197, 2.У.207,
2.У.216, 2.У.221, 2.У.224,
2.У.254-2.У.257, 2.У.264,
2.У.268, 2.У.270, 2.У.282,
2.У.297, 2.У.308, 2.У.339,
2.У.346, 2.У.359, 2.У.388-
2.У.389, 2.У.407, 2.У.420,
2.У.425, 2.У.437, 2.У.441,
2.У.446-2.У.447, 2.У.467,
2.У.487, 2.У.490, 2.У.506-
2.У.507, 2.У.517, 2.У.523,
2.У.532-2.У.533, 2.У.541,
2.У.548, 2.У.560, 2.У.561,
2.У.569, 2.У.583, 2.У.592-
2.У.593, 2.У.596, 2.У.621,
2.У.628, 2.У.630, 2.У.634,
2.У.646, 2.У.650-2.У.651,
2.У.665, 2.У.800, 2.Х.809

Вісн. Вінниц. політехн. ін-ту. — 2020. — № 4
2.Ч.1069

Вісн. Київ. нац. ун-ту. Сер. Фіз.-мат. науки. — 2020. — Вип. 4
2.У.164, 2.У.307

Вісн. Київ. нац. ун-ту. Сер. Фіз.-мат. науки. — 2021. — Вип. 3
2.У.112, 2.Ч.1074

Вісн. Київ. нац. ун-ту. Сер. Фіз.-мат. науки. — 2021. — Вип. 4
2.Ч.1065

Вісн. НАН України. — 2020. — № 10
2.Ч.997, 2.Ч.1002, 2-
2.Ч.1018, 2.Ч.1022-
2.Ч.1025, 2.Ч.1029

Вісн. НАН України. — 2020. — № 11
2.Х.799, 2.Ч.985, 2.Ч.992,
2.Ч.1001, 2.Ч.1020-
2.Ч.1021, 2.Ч.1028,
2.Ч.1103, 2.Ш.1145,
2.Ю.1177

Вісн. НАН України. — 2020. — № 12
2.Ч.994, 2.Ч.999, 2.Ч.1030-
2.Ч.1033

Вісн. НАН України. — 2021. — № 1
2.Т.91, 2.Ч.990-2.Ч.991,
2.Ч.996, 2.Ч.998, 2.Ч.1000,
2.Ч.1019, 2.Ч.1026-
2.Ч.1027, 2.Ш.1151

Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2
2.С.12-2.С.13, 2.С.34,
2.Ч.972, 2.Ч.976, 2.Ч.989,
2.Ч.1041, 2.Ч.1089,
2.Ч.1095, 2.Ч.1113,
2.Э.1164, 2.Э.1167,
2.Ю.1169, 2.Ю.1172,
2.Ю.1174-2.Ю.1176,
2.Ю.1179, 2.Ю.1181,
2.Ю.1183, 2.Ю.1185,
2.Ю.1187-2.Ю.1188,
2.Ю.1196

Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2022. — № 1
2.С.9, 2.С.11, 2.С.17,
2.С.22, 2.С.26, 2.С.30,
2.С.35, 2.С.42, 2.С.46,

2.С.49, 2.С.59, 2.Ч.973-
2.Ч.975, 2.Ч.979, 2.Ч.981-
2.Ч.982, 2.Ч.1107,
2.Ю.1171, 2.Ю.1178,
2.Ю.1184, 2.Ю.1186

Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Інформ. системи та мережі. — 2021. — Вип. 9
2.У.179, 2.У.260, 2.Ч.1038,
2.Ч.1050, 2.Ю.1217

Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2020. — 4, № 2
2.У.133, 2.У.176, 2.У.258,
2.У.277, 2.У.291, 2.У.350-
2.У.351, 2.У.359, 2.У.444,
2.У.494, 2.У.594, 2.У.606,
2.У.632, 2.У.643, 2.У.703,
2.Х.787, 2.Х.789

Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3
2.У.406

Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 1
2.Х.735, 2.Х.743-2.Х.744,
2.Х.749, 2.Х.752, 2.Х.753,
2.Х.771-2.Х.772, 2.Х.776,
2.Х.781, 2.Х.796, 2.Х.828-
2.Х.829, 2.Х.842, 2.Х.844,
2.Х.856, 2.Х.868, 2.Х.875,
2.Х.880, 2.Х.894

Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2021. — 8, № 2
2.Х.733, 2.Х.738, 2.Х.740-
2.Х.742, 2.Х.747-2.Х.748,
2.Х.753, 2.Х.756, 2.Х.763,
2.Х.767, 2.Х.769, 2.Х.773,
2.Х.778, 2.Х.791, 2.Х.804,
2.Х.808, 2.Х.812, 2.Х.818,
2.Х.830-2.Х.831, 2.Х.843,
2.Х.845, 2.Х.850, 2.Х.857,
2.Х.870-2.Х.873, 2.Х.879,
2.Х.886

Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2020. — № 1
2.У.152, 2.У.180, 2.У.186,
2.У.246, 2.У.253, 2.У.276,
2.У.313, 2.У.354, 2.У.356,
2.У.371-2.У.372, 2.У.399-
2.У.438, 2.У.445, 2.У.453,
2.У.475, 2.У.488, 2.У.587,
2.У.702, 2.У.705

Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1
2.С.2, 2.С.54, 2.С.65,
2.С.67, 2.С.70-2.С.73,
2.С.76, 2.Ч.1045

Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 2
2.С.5, 2.С.25, 2.С.66,
2.С.68-2.С.69, 2.У.471

Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 1
2.Х.746, 2.Х.768, 2.Х.780,
2.Х.782, 2.Х.788, 2.Х.807,
2.Х.813, 2.Х.820-2.Х.821,
2.Х.826, 2.Х.832-2.Х.836,
2.Х.841, 2.Х.846, 2.Х.848-
2.Х.849, 2.Х.863-2.Х.864,
2.Х.866-2.Х.867, 2.Х.869,
2.Х.874, 2.Х.887, 2.Х.893

Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2020. — № 2
2.С.16, 2.С.61, 2.Ф.727-
2.Ф.728, 2.Ч.1046,
2.Ч.1099-2.Ч.1100,
2.Ч.1102, 2.Ч.1104-
2.Ч.1106, 2.Ч.1110,
2.Ч.1112, 2.Ч.1114, 2-
2.Ч.1117, 2.Ч.1119,
2.Ш.1121, 2.Ш.1124,
2.Ш.1144

Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 1
2.С.8, 2.С.14, 2.С.19,
2.С.20, 2.С.31, 2.С.39,
2.С.40-2.С.41, 2.С.44-
2.С.45, 2.С.47-2.С.48,
2.С.50-2.С.52, 2.С.55-
2.С.56, 2.У.196, 2.Ч.1108,
2.Ч.1118

Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1
2.У.182, 2.У.333, 2.У.474,
2.У.617, 2.У.620, 2.У.638,
2.У.640, 2.У.681

Інженерія природокористування. — 2020. — № 3
2.У.585, 2.П.925, 2.П.931,
2.П.962

Інженерія природокористування. — 2020. — № 4
2.У.269, 2.Х.792, 2.П.958,
2.П.961, 2.Ю.1209

Мед. перспективи. — 2021. — 26, № 4
2.П.906, 2.П.913,
2.Ю.1198, 2.Ю.1203

Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6
2.У.160, 2.У.263, 2.У.273-
2.У.274, 2.У.299-2.У.300,
2.У.303-2.У.304, 2.У.322,
2.У.360, 2.У.566, 2.У.581,
2.П.969, 2.П.971

Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 1
2.У.237, 2.У.326, 2.У.369,
2.У.521, 2.У.601, 2.У.635,
2.У.713

Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 2
2.У.129, 2.У.378, 2.У.489,
2.У.563, 2.У.602, 2.У.604,
2.Х.786

Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 3
2.У.319, 2.У.391, 2.У.442,
2.У.600, 2.У.608, 2.У.637,
2.У.683

Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 4
2.У.503, 2.У.607

Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 6
2.У.397, 2.У.519, 2.У.527

Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2022. — № 13
2.Х.739, 2.Х.750-2.Х.751,
2.Х.754, 2.Х.757, 2.Х.759-
2.Х.760, 2.Х.765, 2.Х.770,
2.Х.777, 2.Х.797, 2.Х.803,
2.Х.814, 2.Х.817, 2.Х.819,
2.Х.825, 2.Х.839, 2.Х.840,
2.Х.847, 2.Х.858, 2.Х.861,
2.Х.876, 2.Х.888, 2.Х.890-
2.Х.891

Опір матеріалів і теорія споруд. — 2020. — Вип. 104
2.П.914, 2.П.970

Проблеми економіки. — 2020. — № 3
2.У.193, 2.У.210, 2.У.212,
2.У.214, 2.У.227, 2.У.266-
2.У.267, 2.У.284, 2.У.287,
2.У.314, 2.У.318, 2.У.364,
2.У.387, 2.У.428, 2.У.457,
2.У.466, 2.У.478, 2.У.496,
2.У.573, 2.У.668, 2.У.676

Проблеми міцності. — 2020. — № 3
2.П.912

Проф. педагогіка. — 2020. — № 1
2.У.157, 2.У.159, 2.Х.736,
2.П.967, 2.Ч.1035,
2.Ч.1051, 2.Ч.1054-
2.Ч.1056, 2.Ч.1057-
2.Ч.1059, 2.Ч.1061,
2.Ч.1066, 2.Ч.1075,
2.Ч.1082, 2.Ч.1088

Психол. перспективи. — 2020. — Вип. 36
2.Ю.1194-2.Ю.1195,
2.Ю.1199, 2.Ю.1201,
2.Ю.1206, 2.Ю.1208,

2.Ю.1211-2.Ю.1213,
2.Ю.1215, 2.Ю.1220-
2.Ю.1222, 2.Ю.1226,
2.Ю.1230

Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37
2.Ю.1192-2.Ю.1193,
2.Ю.1197, 2.Ю.1200,
2.Ю.1202, 2.Ю.1204-
2.Ю.1205, 2.Ю.1210,
2.Ю.1214, 2.Ю.1218-
2.Ю.1219, 2.Ю.1223-
2.Ю.1225, 2.Ю.1227-
2.Ю.1229, 2.Ю.1231-
2.Ю.1234

Реєстрація, зберігання і оброб. даних. — 2020. — 22, № 1
2.У.111, 2.П.949, 2.Ш.1130

Реєстрація, зберігання і оброб. даних. — 2020. — 22, № 2
2.У.145, 2.Х.822, 2.П.915

Реєстрація, зберігання і оброб. даних. — 2020. — 22, № 3
2.Ш.1126

Реєстрація, зберігання і оброб. даних. — 2020. — 22, № 4
2.Ш.1127

Репродуктив. ендокринологія. — 2020. — № 3
2.С.64

Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 1
2.П.900, 2.П.902, 2.П.905,
2.П.907, 2.П.919-2.П.922,
2.П.926, 2.П.930, 2.П.938,
2.П.946-2.П.947, 2.П.939,
2.П.952-2.П.953, 2.П.955-
2.П.957

Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 2
2.П.897, 2.П.901, 2.П.909,
2.П.917, 2.П.923-2.П.924,
2.П.932, 2.П.935, 2.П.940,
2.П.942, 2.П.945, 2.П.948,
2.П.954, 2.П.965

Системи озброєння і військ. техніка. — 2020. — № 3
2.Х.824, 2.П.899, 2.П.911,
2.П.916, 2.П.918, 2.П.927-
2.П.929, 2.П.933-2.П.934,
2.П.936-2.П.937, 2.П.939,
2.П.944, 2.П.951, 2.П.963-
2.П.964, 2.П.968

Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 13
2.Т.85-2.Т.87, 2.Т.90,
2.Т.92, 2.Ф.729, 2.Ф.731,
2.Х.785, 2.П.896, 2.Ч.980,
2.Ч.986-2.Ч.987, 2.Ч.1109,
2.Ш.1152, 2.Э.1166

Товари і ринки. — 2022. — № 1
2.У.302, 2.У.309, 2.У.644,
2.У.667, 2.У.674, 2.У.685

Укр. радіол. та онкол. журн. — 2021. — 29, № 2
2.П.966

Укр. соціум. — 2022. — № 1
2.С.3, 2.С.28, 2.С.43,
2.С.58, 2.С.62, 2.У.279,
2.У.336, 2.У.610

Укр. соціум. — 2022. — № 3
2.С.4, 2.С.10, 2.С.23,
2.С.33, 2.С.60, 2.У.452,
2.У.553, 2.Ч.1047

Україна. Здоров'я нації. — 2021. — № 3 (ч. 1)
2.Ч.988, 2.Ч.1036-2.Ч.1037,
2.Ч.1039-2.Ч.1040,
2.Ч.1049, 2.Ч.1060,
2.Ч.1071-2.Ч.1072,

2.Ч.1078, 2.Ч.1084,
2.Ю.1173

**Фіз.-мат. освіта. —
2020. — № 3 (ч. 2)**
2.Ч.1044, 2.Ч.1048,
2.Ч.1067, 2.Ч.1083,
2.Ч.1087, 2.Ч.1091,
2.Ч.1094, 2.Ш.1131

**Фінанс.-кредит. діяль-
ність: проблеми теорії та
практики. — 2021. —
Вип. 1**

2.С.21, 2.С.27, 2.У.204,
2.У.208, 2.У.226, 2.У.233,
2.У.241, 2.У.248, 2.У.265,
2.У.272, 2.У.288, 2.У.305,
2.У.328, 2.У.341, 2.У.343,
2.У.363, 2.У.380, 2.У.381,
2.У.393, 2.У.400, 2.У.411,
2.У.414, 2.У.415, 2.У.432,
2.У.434, 2.У.436, 2.У.443,
2.У.458, 2.У.462, 2.У.464,
2.У.468, 2.У.492, 2.У.493,
2.У.499, 2.У.530, 2.У.544,
2.У.549, 2.У.577, 2.У.594,
2.У.599, 2.У.631, 2.У.636,
2.У.652, 2.У.672, 2.У.677,

2.У.706, 2.У.708, 2.У.710,
2.У.714, 2.У.722, 2.У.725,
2.Х.810, 2.Х.884

**Фінанс.-кредит. діяль-
ність: проблеми теорії та
практики. — 2021. —
Вип. 2**

2.С.57, 2.С.74, 2.У.113,
2.У.181, 2.У.183, 2.У.201,
2.У.222, 2.У.233, 2.У.236,
2.У.275, 2.У.278, 2.У.283,
2.У.289, 2.У.295, 2.У.349,
2.У.357, 2.У.363, 2.У.396,

2.У.401-2.У.402, 2.У.418,
2.У.423-2.У.424, 2.У.435,
2.У.448, 2.У.455, 2.У.461,
2.У.463, 2.У.469, 2.У.479,
2.У.513-2.У.514, 2.У.528,
2.У.539-2.У.540, 2.У.545,
2.У.567, 2.У.572, 2.У.590,
2.У.613-2.У.614, 2.У.624-
2.У.625, 2.У.633, 2.У.707,
2.У.709, 2.У.720-2.У.721,
2.Х.811, 2.Х.852, 2.Х.854,
2.Х.882-2.Х.883

**Management and En-
trepreneurship in Ukraine:**

**the stages of formation and
problems of develop-
ment. — 2020. — 2, № 1**
2.У.174, 2.У.323, 2.У.335,
2.У.373, 2.У.465, 2.У.476,
2.У.504, 2.У.511, 2.У.520,
2.У.575, 2.У.622, 2.У.711,
2.Х.801

**Proc. of the Nat. Aviation
Univ. — 2020. — № 3**
2.Ч.1043